BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
12
17 0
20
BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE ROMA
55
8 D
15
14-7-G-36

C. 67.a.
14-7-G-36.

DOMINICI SOTO SEGOBIENSIS,

Prædicatoriæ Familiæ Theologi, ac Philoſophi præſtantiſſimi,

IN PORPHYRII ISAGOGEN, ARISTOTELIS CATEGORIAS, libroſq; de Demonſtratione,

Abſolutiſsima Commentaria.

Quibus paſſim inſeruntur quæſtiones quamplurimæ tanta doctrinæ vbertate, ingenij acrimonia, iudicijq; ſinceritate ad Ariſt. aures examinatæ, vt optimo iure ab huius artis ſtudioſis nihil amplius deſiderari poſſe videatur.

Omnia nunc ſummo ſtudio à mendis expurgata, duobusq; locupletiſſimis Indicibus cumulata.

…Mariæ de Scala

Venetijs, ex Officina Dominici Guerræi, & Io. Baptiſtæ, fratrum.
M D LXXXVII.

DOMINICI SOTO
SEGOBIENSIS,
Prædicatoriæ Familiæ Theologi,
ac Philoſophi præſtantiſſimi,

IN PORPHYRII ISAGOGEN,
ARISTOTELIS CATEGORIAS,
libroſq; de Demonſtratione,

Abſolutiſsima Commentaria.

Quibus paſſim interſeruntur quæſtiones, quæ ampliſſimæ, tum doctrinæ veritate, ingenijſque [illegible] ad Ariſt. autores examinatæ, [illegible] nihil amplius deſiderari [illegible].

[illegible]

Venetijs, ex Officina Dominici Guerrei, & Io. Baptiſtæ, fratrum.
M D L X X X V I I.

TYPOGRAPHVS LECTORI S.

ET, ſi iure optimo ijs primas partes concedimus, qui vita ſua omnem rationem fœliciter traduxerint, vt vel docendo, vel ſcribendo quàmplurimis proſint: his tamen nemo (opinor) negabit, eos quàm proximè accedere, qui ſtudium operamq; ſuam aſſiduam in eo impendunt, vt authoris ipſius præclaras, atque acutiſſimas cogitationes in vſum hominum conſeruent. Sine quibus, non modò plerumque in tenebris iacerent, atque ſitu planè ſquallerent: verumetiam tot, ac tanta præſtantiſſimorum diuina prope ingenia: tot vetera exempla, & uoces ſapientum, e medio penitus tollerentur. Cui quidem rei, hoc noſtro inſtituto laudabili, & opere ſuſcepto, mature à nobis ſuccurſum eſt. Neque verò propterea diutius paſſi ſumus, Commentarios luculentos Dominici de Soto ad Porphyrium, & Ariſtotelem ab omnibus toties deſideratos, commertio hominum

minum ſtudioſorum carere: ſed uti cuſtos fidiſſimus, pro uſu, & neceſſitatibus eorum, qui eo genere potiſſimum delectantur, iam poſtremò emiſimus. Quantum certè à nobis elaboratum ſit, ut omni ſuo nitore, atque integritate prodeant; aliorum non meum erit iudicium. Neque uerò, ſi quid re benefecerim, uerbis iam ſuperare contendam. Teſtis eſt conſcientia noſtra, nihil à nobis prætermiſſum, quod non abundè cuiuſuis animo literarum auidiſſimo poſſit ſi uelit ſatisfacere. Sed ultra non progrediar; cum ut eſt in prouerbio, opus magiſtrum ipſum laudat, atque commendat. Vino enim uendibili, ſuſpenſa hædera opus non eſt. Dum ergò res ſinit, dum inquam, licet, qui poteſt capere, capiat. Poſt eſt, ut ferunt, occaſio calua. Stultitiæ namque documentum ſingulare, dicere, non putaram. Hæc ſi grata erunt quæ fecimus; efficiam hercle, ut etiam maiora in dies expectes. Vale.

QVAESTIONVM OMNIVM IN HAC DOMINICI SOTO Dialectica explicatarum, Index.

Quæſtiones Procemiales.

VTrum Logica ſit ſcientia neceſſaria.

Quæſtio I.

Vtrum logica ſit ſcientia . .

Quæſtio II.

Vtrum logica ſit ſcientia. 6

Quæſtio III.

Vtrum logica ſit ſcientia una. 10

Quæſtio IIII.

Vtrum logica ſit ſcientia ſpeculatiua. 15

Quæſtio V.

Vtrum ſubiectum logic. ſit ens rationis. 20

Quæſtiones ſuper Prologum.

Quæſtio I.

Vtrum uniuerſalia ſint in ſolo intellectu, an in rebus. 28

Quæſtio II.

Vtrum in rebus ante operationem intellectus, ſit uniuerſale unum in pluribus. 35

Quæſtio III.

Vtrum nomina ſecundarum intentionum uniuerſalium ſupponant perſonaliter pro ſingularibus indiuiduis. 37

Quæſtio IIII.

Vtrum ſubiectum huius libri ſit uniuerſale. 45

Quæſtio V.

Vtrum tantum ſint quinque prædicabilia. 47

Super cap. de genere.

Quæſtio vnica.

Vtrum definitio generis ſit bona.

De ſpecie.

Quæſtio vnica.

Vtrum caput de ſpecie ſit in uniuerſum uerum. 67

De differentia.

Quæſtio vnica.

Vtrum caput de differentia ſit uerum in uniuerſum. 78

De proprio.

Quæſtio I.

Vtrum textus hic Porphyrij ſit uerus. 85

Quæſtio II.

Vtrum proprium à ſuo ſubiecto realiter diſtinguatur. 87

De accidente.

Quæſtio vnica.

Vtrũ textus acciden tis ſit uerus. 95

De antepradicamentis.

Quæſtio vnica.
Vtrum tres diffinitiones ante prædicamentales bene fuerint aſſignatæ. 116

De prædicamentis generatim.

Quæſtio I.
Vtrum diuiſio entis in decem prædicamenta ſit analogi in analogata, an generis in ſpecies. 129

Quæſtio II.
Vtrum diuiſio rerum in decem prædicamenta ſit ſufficiens. 136

De ſubſtantia.

Quæſtio I.
Vtrum prima pars textus ſit uera. 149

Quæſtio II.
Vtrum ſex proprietates ſubſtantiæ ſint bene a Philoſopho aſſignatæ. 159

De quantitate.

Quæſtio I.
Vtrum textus de quantitate ſit uerus. 171

Quæſtio II.
Vtrum quantitas diſtinguatur a re quanta. 179

De relatiuis.

Quæſtio I.
Vtrum textus ad aliquid ſit uerus. 203

Quæſtio II.
Vtrum relatio diſtinguatur realiter à ſuo fundamento. 213

De quali, & qualitate.

Quæſtio vnica.
Vtrum textus de qualitate ſit uerus. 227

Super lib. Poſteriorum.

Quæſtio I.
Vtrum quatuor omnes textus huius capitis uerum habent. 265

Quæſtio II.
Vtrum ſcientia, & demonſtratio bene ſint aſſignatæ. 292

Quæſtio III.
Vtrum modo dicendi per ſe probe tradiderit Ariſt. 321

Quæſtio IIII.
Vtrum omnis demonſtratio procedat ex principijs per ſe, & proprijs. 358

Quæſtio V.
Vtrum demonſtratio quia, & propter quid conuenienter diſtinguantur ab Ariſto. 371

Quæſtio VI.
Vtrum deficiente ſenſu, deficiat ſcientia illius obiecti. 387

Quæſtio VII.
Vtrum ex unitate generis unitas ſumatur ſcientiæ. 427.1.c

Quæſtio VIII.
Vtrum ſcientia, & opinio differant, ut eis repugnat eſſe in eodem ſubiecto. 435.1.a

Super ſecundum Poſteriorum nihil quæritur.

INDEX SENTENTIARVM NOTABILIVM,

Alphabetico ordine congeſtus.

A

ABſtracta principalis potur in prædicamento ipſis concretis. pag. 174. col.2.K
Abſtractio duplex. pag 39. col.2.& pag. 55. col.2.f
Abſtractio uniuerſalis 493 2.e
Accidens quid 94.2.K
Accidentis definitio, quomodo intelligatur 95.1 a
Accidentale dupliciter dicitur 327. 1.c
Actio duplex, immanens, tranſiens. 57.2.f
Actionis proprietates 240.1.& 2
Ad aliquid quid ſint 192.1.i
Ad aliquid cur poſtponantur prædicamento quantitatis 195.2.f
Aduertentia, & conamen intellectus non diſtinguuntur a productione naturæ 273.2.f
Aequiuoca quæ 112.2.e
Aequiuocorum definitio quomodo intelligenda 113.2.d
Aequiuocum, æquiuocationis, & uniuocum uniuocans quid 114.1.h
Aequiuocationis gradus tres. pag. 117 1.g
Aequiuoca a conſilio, & analoga non æquipollent 119.1.b
Albedinis differentia quæ 81.1.g.
Analogia quæ 118.2.l
Analogiæ gradus duo 118.2.l
Analogia quid 118.1.i
Angelus an ponatur in prædicamento 157.2.d
Angelus quomodo habeat ſcientiam. 298.1.h
Anima una quomodo perfectior in uno quàm in alio 161.2.d
Ariſtote. uocat logicam modum ſciendi 1.2.e
Ariſtoteles cur de abſtracto, & concreto tractauit in capitulo de qualitate. 225.2.K
Ariſtotelis uita 105.1.b
Ariſtoteles quo anno uixit 105.1.c
Ariſtoteles obſcurè ſcripſit, & cur. 105. 2.f
Ariſtotelis ſcripta ad quatuor genera reducuntur ibid.
Ars ſophyſtica eſt utilis 5.1.b
Artes liberales cur ſic appellantur. 12. 2.l
Aſſentiri magis principiis quàm concluſioni non eſt neceſſe 303.2.d
Aſperum, & lene dupliciter capiuntur. 233.2.e
Aſperum, & lene non ſunt de prædicamento quantitatis 177.1.a

B

Boetius arbitratus eſt librum prædicamentorum eſſe de uocibus. 106. 2.l
Buridanus & Marſilius tenent, Ens eſſe analogum mediantib. diuerſis conceptibus 136.1.h
Burleus & quidam alii putant in rebus eſſe propoſitionem, & ſyllogiſmum, quod quidem Paulus Venetus negat 108.2.K
Burleus exiſtimat in libro prædicamentorum conſiderari res ſolum inquan-

a 4 tum

rum ſubſtat ſecundis intentionibus. 109.2.d

C

Capacitas intellectus eſt limitata 273.1.e
Categoria quid 106.1.h
Cauſa utrum ſemper ſit, ubi eſt effectus 488.1.h
Cauſa & effectus quando mutuo conuertuntur 489.1.3
Cauſa remota ſimpliciter dicitur 373 2.f
Cæcus a natiuitate non poteſt habere ſciẽtiam de coloribus per conceptus proprios 388.1 b
Certitudinis tres ſunt gradus 260.2.m
Chriſtus an ſit in prædicamento 188 2.K
Circulum quadrare quid ſit 201.1.a
Claritas & certitudo in quo conſiſtat 302.2.m
Cognoſcere per cauſam quid ſit 295 2.f
Communitates omnium uniuerſalium 98.1.h
Communia ſpeciei cum proprio 102 1.a
Communia differentiæ cum proprio 101.2.d
Communia ſpeciei & accidentis 102. 1.e
Communia proprio cum accidente 102 2.e
Communia generi cum accidente 150 1.h
Communia differentię & accidenti.101. 2.0
Communia generis & ſpeciei 99.1.c
Communia generi cum proprio 99.2.f
Cõia differentiæ cum ſpecie 101.1.a
Conceptus duplex eſt 30.2.m
Conceptus formalit entis, ſignificat unã rationem formalem in obiecto 130 2.m
Concluſio ſi non eſt neceſſaria, nec præmiſſæ ſunt neceſſariæ 331.2.e
Contingens in definitione opinionis nõ accipitur ut ſit ſolum conditio ex parte obiecti, ſed etiam ex parte ſubiecti 440.2.l
Contradictio quid ſit 286.1.i
Conuenientia inter metaphyſicum & dialecticum 349.1.e
Copulari termino communi quid ſit 167.1.a
Corpus apud Ariſt. accipitur tripliciter 33.2.f
Cubus quid ſit 336.2.m

D

Deceptio circa uniuerſale quot modis fiat 317.1.b
Definitio quid rei, & quid nominis quo modo differunt 270.2.l
Definitio non eſt uniuſcuiuſque cuius eſt demonſtratio 459.1.i
Definitionis triplex eſt genus. 465.2.i
Definitio non eſt corruptibiliũ. 358.1.g
Definitio ſpeciei 64.1.g
Definitio quid rei quomodo differat a definitione quid nominis 465.2.d
Definitio fidei chriſtianæ non comprehendit fidem humanam 438.1.b
Definitio quidditatiua quæ 478.1.m
Definitio una per aliam demonſtratur 459.2.c. & 460.1.h
Demonſtratio eſt materia libri poſteriorum 259.2.f
Demonſtrationis definitio 280.1.h.& 2.K
Demonſtratio ad impoſſibile duabus de cauſis fit 348.1.h
Demonſtratio circularis quomodo detur 291.2.f
Demonſtratio eſt ex propoſitionibus per ſe & perpetuis 332.2.K.l
Demonſtrationis principium primum 284.1.h
Demonſtratio propter quid & quia, differunt ſpecie 373.1.b.& 362.1
Demonſtratio fit per omne genus cauſæ 466.1.b
Demonſtratio per cauſam materialem quomodo fiat, exemplo oſtenditur 468.1.i
Demonſtratio per cauſam efficientem 469.1.a

469.1.a
Demonſtratio per cauſam finalem 469.1.b
Demonſtratio eſt ex incorruptibilibus 337.1.c
Demonſtratio potisſima quæ 374.1.i
Demonſtratio ad impoſſibile reducitur propter quid, & ad quia 374.1.K
Demonſtratio non eſt omnium 288.2.l
Demonſtratio uniuerſalis prꝙſtantior eſt ſingulari 409.2.c
Demonſtrationum, altera affirmatiua, altera negatiua 412.2.l
Demonſtratio affirmatiua præſtantior eſt negatiua 413.2.e
Demonſtrationum, altera recta eſt, altera uero ducens ad impoſſibile 415.1.c
Demonſtratio ad impoſsibile quæ 416 1.h
in Demonſtrationibus an ſit proceſſus in infinitum 389 1.c
in Demonſtratione tria ſunt 335.1.b
Demonſtratio non eſt ex alienis 335.2.d
Demonſtratio procedit ex principiis per ſe, & propriis 358.1.i
De demonſtratione circulari 473.2.f
Demonſtratio eſt ex propoſitionibus neceſſariis 328.1.h
Demonſtratio circularis quomodo admittatur ab Ariſt. 375.1.b
Demonſtrationum alia uniuerſalis, alia particularis 406.1.l
Demonſtratio in qua figura commodiſſime fiat, & cur 367. & 368
Demonſtratio quia, non facit ſcire ſimpliciter 297.1.c
Demonſtratio eſt ex neceſſarijs 310.2.K
Denominatiua quæ 12.2.f
Denominatio non fit ſolum a forma accidentali inhærente in ſubiecto, ſed rebus oīm prædicamentorum 120.1.i
Denominatio omnium gña tria 120.2.m.
De omni quid ſit 308.2.m
De omni dupliciter dicitur, prioriſtice, & poſterioriſtice 310.2.m.
Deus non ponitur in prædicamento 157.1.& 458.2.m
Deus non eſt in prædicamento ſubſtantiæ uniuoce cum creatura 155.2.f
Deus nullo modo ponitur in prædicamento 156.1.i
Dialectica quid ſit 3.1.b
Dialecticæ ignorantia multis cauſa erroris fuit 4.2.l
Dialectica eſt neceſſaria in Eccleſia 4.2.l.& 3.2
Dialectica, & omnes artes liberales dicuntur quodammodo artes 19.2.e
Dialectica inter artes liberales uicinius accedit ad ſciam ſpeculatiuam 19.2.f
Dialectica eſt diſcenda ante alias ſcientias 5.2.e
Dici de omni per ſe, & uniuerſaliter, ſe habent tanquam ſuperius, & inferius 315.1.b
Dici ad conuertentiam quid 198.2.K
Differentia ſuperiorum generum formaliter aut uirtualiter pertinet ad definitionem ſpeciei 480.2.m
Differentia quid 73.2.f
Differentia quotuplex 72.1.i
Differentia generi atque proprii 99.2.f
Dignitas quid ſit 286.2.m
Dignitas, ſuppoſitio, petitio, diffinitio, quomodo differant 344.2.m
Diſpoſitio quid ſit 232.1.i
Diſtinctio paſſionis a ſubiecto non eſt formalis, ſed realis 91.1.c
Diſtinctio duplex, realis, & formalis 41.1.c
Diſtinctiones tres, quibus uti ſolet diuus Tho. explicantur. 152.1.h
Diuiſio & analogia conducunt ad inueſtigandum propter quid. 484.1. & 2.
Diuiſiones generum debent fieri per differentias proprias 430.1
Documentum ad cognoſcendum quando prædicatum aliquod conuenit per ſe primo ſubiecto 320.2.l
Doctores multi ſunt ſine dialectica 1.2.f
Doctrina, & diſciplina quomodo differant 260.2.l
Doctrina quid ſit 265.2.e
Doctrinæ & diſciplinæ noſtrum cur fiant ex præexiſtenti cognitione 267.2.e
Doctrina dupliciter acquiritur 269.1.b

E

Ea quæ ſciuntur quomodo tot ſint quot ea quæ quæruntur 446.1.h
Eclipſis Lunæ notior nobis eſt quàm terræ interpoſitio 364.1.i
Effectus adæquatus quis 365.1.a
Enthimema unde dicatur 261.2.e
Ens analogice ſignificat ſubſtantiam accidens 131.2.a
Ens analogicè dicitur de Deo & creaturis 132.1.e
Ens non eſt genus ad deeſſe prædicamenti 133.1.b
Ens eſt de eſſentia cuiuſcunque 124.1.e
Ens non eſt genus 458.2.m
Ens rationis trip ex eſt 1.1.b
Ens quid ſignificet 155.1.c
Ens eſt actus ſubſtantiæ 136.1.g
Ens diuiditur in ens rationis & ens reale 139.1.b
Ens ſignificat ſubſtantiam, & accidens deum & creaturam eodem conceptu formali 130.1.i
En inquantum ens eſt ſubiectum metaphyſicè 130.1.m
Error per paralogiſmum quomodo contingat 380.1.L
Eſſe ſimul natura quid requirat 122.2.f
Eſſe in ſubiecto quid 146.1.g
Eſſe in eſſentia in creaturis diſtinguuntur 458.2.K
Eſſe in aliquo octo modis contingit 131.2.f
Euidentia duplex 267.2.l
Ex capitur quadrupliciter 268.2.l
Ex dicit ordinem 248.2.m
Exceſſus claritatis non ſemper eſt perceptibilis 203.2.m
Exemplum quomodo differat ab inductione 261.2.f
Extremitas non debet ſuperare medium in prima, & in ſecunda figura 406.1.h

F

Fides humana non eſt uirtus, & cur 437.1.c
Fides duplex eſt 437.1.b
Fidei humanæ poteſt ſubeſſe falſum 437.2.c
Fides diuina a Philoſophis cognita non eſt 537.1.c
Fides & opinio differunt ſecundum magis & minus 437.2.c
Fides & opinio quomodo generantur in nobis 269.2.f
Fides humana quid 441.1.b
Fides tam diuina quàm humana cauſantur aliqua authoritate, & ex pia affectione uoluntatis 438.1.h
Finis duplex in ſcientiis 16.1.i
Formido quid ſit 442.2.l
Fortuitorum non eſt ſcientia 420.2.m

G

Genus tripliciter accipitur 49.2.f
Genus quomodo differat ab aliis generibus 50.2.& 51.1.a.
Genus quomodo contineat differentias 82.1.c
Genus ſumitur a materia 56.1.i
Genus & diffinitio eius non accipiuntur pro ſecunda intentione 54.1.i
Generi & differentiæ quid commune 98.2.e
Generaliſſima non conſtituuntur ex genere, & differentia 134.2.l
Generaliſſima non dicuntur proprie differre, ſed ſunt primum diuerſa 134.2.l
Gnomon quid ſit 253.2.f
Grammatica, Logica, Rhetorica, dicuntur triuium 6.1.b

H

Habere quot modis dicatur 253.1.b
Habitus unde dicatur 228.1.h
Habitus & diſpoſitio quomodo differant 222.1.h
Habitus quid ſit 239.2.f
Hæc conſequentia, Eſt aſſenſus certus, er

go uerus : non ualet 437.2.f
Homo tripliciter accipi poteſt 158. 1.g
Hominum genus arte, & ratione uiuit 3.2.f

I

Ideæ non dantur 400.1.l
Indiuiduum quotuplex 66.2.m
Indiuiduum quid ibid.
Infinitatis ratio in diuinis quæ 156. 2.l
Ignoratio quid ſit 377.1.c
Ignoratio quotuplex 379.1.c
Ignoratia duplex 353.1.c
Ignoratia negationis 386.1.i
Ignoratia mediatorum 383.1.c
Intellectus eſt certior ſcientia 494 1.g
Intellectus, ſcientia, & ſapientia, quomodo differant 207.1.h
Intellectus opera tria ſunt pag. 112. 1.b
Intelligere plura per modum plurium quomodo poſſimus 272.2.l
Intentio prima quid 38.2.m
Intentio ſecunda quid 153.1.c
Intentio Ariſtotelis in 2. poſteriorum 444.2.m
Interrogatio, propoſitio, & concluſio idem ſignificant diuerſis rationibus 362.1.h
Inter cõcluſiones clarior eſt prima quàm ſecunda, &c. 203.2.l
Iris unde oriatur 375.2.e

L

Locus dupliciter accipitur 170.1.l
Locus ſumitur dupliciter 168.2.l
Logica an ſit ſcientia 6.2.m
Logica duplex docens, utens 8.4 i
Logica docens eſt uerè ſcientia ibi. col.2.
Logica utens non eſt ſcientia ibid.
Logica eſt de rationibus perpetuis & inuariabilibus 10.2.K
Logica eſt una ſcientia 10.2.m
Logicæ, quæ pars ſit noua, quæ uetus 4.1.i
Logica quid ſignificet 2.1.i
Logica eſt ſcientia ſermocinalis. 2.1.i
Logica differt a Rhetorica, & 2.
2.l
Logica comparantur pugno, Rhetorica uero palmæ extenſæ.
Logica & quæcunque ſcientia ſpecialis eſt in uia S. Tho. ſimplex qualitas unica 14.2.a
Logica eſt ſcientia ſpeculatiua 15.2.e
Logicæ ſubiectum eſt ens rationis 20. 2.K

M

Magnum & paruum dupliciter ſumuntur 178.1.i
Maior extremitas quæ dicitur de medio, cur dicitur etiam de contradictorio 647.2.f
Mathematici tripliciter augentur 357 2.e
Mathematicæ excellunt alias ſcientias, & in quibus 355.1.b
Media infinita non ſunt inter extrema determinata 392.2.m
Medium extremi, rõ eſt primi 490.1.h
Medium poni extra, quid ſit 365.2.d
Media tot ſunt inter extrema quot erunt demonſtrationes 405.1.a
Menonis ambiguitas deſcribitur 264. 1.b
Menſura in omni genere eſt quid indiuiſibile 405.2.d
Molares unde dicuntur 469.2.f
Motus omnis habet duo contraria 254 1.b
Motus quot ſint ſpecies 252.1.i

N

Neceſſarium multis modis dicitur 3. 1.c
Negatio media a ad affirmationem immediatam reducitur 394.1.i
Nomen denominatiuum quomodo definiendum ſit 115.1.e
Nomen ſecundæ intentionis indiuidui, nec ſupponit pro ſpecie, nec pro genere 43.2.f

Notitia producitur in inſtanti 275. 1.a
Notitia duplex 278.1.h
Nullum prædicamentũ formaliter prædicatur de alio niſi prædicatione denominata 181.2.d
Nullum attributum dei ponitur in prædicamento 158.2.e
Numerus non diſtinguitur ab unitatibus ex qnibus componitur, neq; unitas a quantitate continua 188 1.b
Numerus ſimplex quis 312.2.

O

Obiectum ſiue ſubiectum ſcientiæ debet habere tres conditiones 21. 2.f
Octo notantur in initio operis 106 2.l
Operationes intellectus tres ſunt 255. 1.b
Opinio quid ſit 432.2.l
Opinionum altera mediata, altera immediata 440.1.b
Opinio multis modis generatur 440. 1.h
Opinio quomodo definiatur 440.2.l
Oppoſita quot modis fiant 241.1.b
Oppoſitio relatiua 245.2.f
Ordo cognoſcẽdi in nobis quis 268.1.i

P

Paſsio propria duplex eſt 313.2.m
Paſsio & proprium eius ſubiectum cuius eſt cauſa conuertuntur 489 2.f
Paſsio eadem demonſtratur de eodem ſubiecto a diuerſis ſcientiis per diuerſa media 361.1.c
Paſsiones entis non diſtinguuntur ab ente ex natura rei 92.1.g
Paſsibile dicitur a paſsione quadrupliciter 223.2.f
Per ſe modi quomodo applicantur ad demonſtrationem 313.2.f
Per ſe quid ſit 309.1.b. & quot ſunt modi 312.1.b
Philoſophia naturalis non probat principia metaphyſicæ niſi per effectum & iccirco non ſubalternans eſt 376.1.h
Platonis ideæ 346.1.i
Poſitio quid ſit 286.1.m
Poſtprædicamentum quid ſit 245.1.a
Poſteriorum liber eſt finis dialecticæ 255.2.f.
liber Poſteriorum quem ordinem tenent cum cæteris 257.2.f
in Poſteriorum libro proceditur modo doctrinali 258.1.b
Poſteriorum liber in duas partes ſecatur 259.1.c
Praxis idem quòd actus 18.1.i
Prædicamentum quid 506.1.i
Prædicamentorum liber eſt de rebus ſignificatis per nomina, & de nominibus ſignificantibus res 109.1.c
in Prædicamentornm libro non conſiderantur ſecundæ Intentiones quemadmodum in prædicabilibus 109.2.e
Prædicamentorum notitia eſt neceſſaria dialecticis 101.3.i
Prædicabilia ſunt tantum quinq; 49.1.a
Prædicamentorum ſufficientia quomodo colligantur 137.2.e
Prædicatio eſſentialis quid 55.2.e
Prædicatio quiddittatiua quid 55.i
Prædicatio duplex, identica, & formalis 182.2.m
Prædicatio per accidens triplex eſt 399. 2.d
Prædicatio duplex, eſſentialis, & accidentalis 400.1.h
Prædicatio triplex eſt 47.2.e
Prædicatio directa quæ 48.1.i
Prædicari nomine & ratione, quid 144. 2.K
Principia ſunt notiora concluſiones. 494.1
Principia quomodo cognoſcantur 491 1.e
Principium illud ne nullo contingit idem affirmari, & negari, non intrat formaliter demonſtrationem 346. 2.m
Principiorum habitus non eſt ſcientia 494.1
Principiis per ſe notis magis & clarius aſſentimur quàm concluſionib. 209. 2.K

2.K
Principia communia, & propria explicantur 341.1.& 2
Principia non negantur in mente 435.2.d
Principiorum primorum quomodo poſſit haberi error 379.2.e
Principium illud quomodo contingit aſſirmare, aut negare, quomodo ſeruiat demonſtrationi 348.1.h
Prioritas naturæ non eſt prioritas in quo 251.2.e
Priuatio accipitur tribus modis 247 1.b
Prius multipliciter dicitur 250.1.h
Prius dupliciter 282.1.i
Proceſſus in infinitum quomodo poſſit contingere 391.2.d
Proceſſus in infinitum non datur in demonſtratione 396.2.l
Propinquitas quomodo ſit relatio intrinſecus adueniens 210.1.i
Proportio quid 319.2.f
Proportio multiplicata quæ 356.1.i
Proportio irrationalis quæ 344.1.g
Proportio numerorum idem quod proportio rationalis 448.1.h
Propoſitio negatiua datur quæ eſt immediata 368.2.e.& 370.2
Propoſitiones neceſſariæ retinent inter ſe gradus 323.2.e
Propoſitio ponitur in ſecundo modo dicendi per ſe dupliciter 324.1.b
Propoſitiones ſingulares quomodo ſint neceſſariæ 325.2.e
In propoſitionibus immediatis non eſt proceſſus in infinitum 403.1.c
Propoſitiones tripliciter ſunt in ſecundo modo dicendi per ſe 326.1.h
Propoſitio per ſe nota quæ ſit 305.1.c
Propoſitio dupliciter eſt per ſe nota 306.1.h
Propoſitio hæc, Deus eſt, eſt per ſe nota ſecundum ſe 306.2.K
Propoſitio demonſtrabilis 309.2.m
Propoſitio immediata quæ 285.1.a
Propoſitio diuiditur in dialecticam & demonſtratiuam 385.2.f
Propoſitio non fit ex rebus 108.2.K
Propoſitio immediata quomodo ſit altera prior 299.1.2.b.c
Propoſitio mediata ſiue affirmatiua, ſiue negatiua, quando falsò concluditur in prima figura per proprium medium non poſſunt ambæ præmiſſæ eſſe falſæ 484.2.K
Propoſitio per ſe nota quid ſit 296 2.k
Propoſitio negatiua ſi eſt cauſa negatiuæ, & affirmatiua affirmatiuæ 374 2.m
Propoſitio negatiua mediata, quæ 370 1.b
Propoſitio eſt neceſſaria multipliciter 327.2.ſ
Propria differentiæ, & accidentis 102 2.f
Propria ſpeciei ac proprij 102 1.b
Proprium duo excludit 235.1.b
Proprium quod non eſt potentia non diſtinguitur a ſuo ſubiecto 31 2.e
Proprium & accidens quomodo differunt 97.1.b
Propria generis & ſpeciei 98.2.d
Propria differentiæ, & ſpeciei 101 1.b
Propria proprij, & accidentis 102 2.e
Propria differentiæ & proprij 101 2.d
Propria generis & accidentis 160 1.e
Propria generis, & differentiæ 98 2.m
Propria ſpeciei & accidentis 102 1.c
Puncta, & partes proportionales conditioni non ſunt infinita in actu 393. 2.e

Q

Qualitas quid ſit 217.1.b
Qualitas multipliciter dicitur 221 2.d
Quando quid ſit 238.2.m
Quantitas ſubſtantiæ ſimillima 203 2.f

Quan-

Quantitas prius conuenit ſubſtantiæ quàm cætera prædicamenta 165 2.f
Quantitatis ſeptem ſpecies 166 2.K
Quantitatis prima ratio quæ 173 1.c
Quantitas quòad tres eius ſpecies diſtinguitur a ſubſtantia 184.2.m
Quanto nihil eſt contrarium 169 1.2
Quæſtio omnis quæ de re aliqua quæritur, eſt uirtualiter, vel formaliter de medio 445.1.c
Quæſtio an res ſit, quid quærat 447 2.d
Quæſtio an eſt præſupponit quid eſt 271.2.f
Quæſita ſunt quatuor 444.1.i
Quicquid eſt in mundo, eſt realiter indiuiduum, & ſingulare 30.2.l
Quid eſt non eſt demonſtrabile 451 1.c
Quidditas per definitionem ſignificata non demonſtratur 452.1.i
Quod quid eſt non demonſtratur ex ſuppoſitione 455.2.c
Quod quid non demonſtratur neq; per diuiſionem 453.2.f

R

Ratio ratiocinans quid 207.2.d
Ratio ratiocinata, quid ibid.
Ratio & ſermo, in ſcientijs differunt 2.1.i
Regula appellationis 183.1.a
Regula propter quòd unumquodq; tale, & illud magis quomodo ueniat intelligenda 304.1.h
Regula poſterioriſtica 263.2.f
Regula prima antepredicamentalis quo modo intelligenda 125.2.d
Regula ſecunda quomodo intelligenda 126.2.K
Rei unius quomodo plures demonſtrationes 418.2.f
Relatio duplex, mutua, & non mutua 208.1.i
Relatio æquiperantiæ, & diſquiperantiæ 208.1.l
Relatio intrinſecus adueniens, & extrinſecus adueniens 209.1.a
Relatiuum quomodo diffinitur per reliquum 212.1.b
Relatio nulla eſt a fundamento diſtincta 214.1.b
Relatio formaliter diſtinguitur a ſuo fundamento 215.2.f
Relatiuorum definitio quomodo ſit intelligenda 196.2.m
Relationis terminus diuerſis caſibus exprimitur 197.1.b
Relatiuorum proprietas prima 197.2.f ſecunda 198.1.h. tertia ibid. quarta 199.2.e
Relatio realis quid ſit 206.2.m
Relatio rationis triplex eſt 206.2.m
Relationis definitio propria pag. 208 eo.1.i
Relatiua ſecundum eſſe quæ ſint p. 204 co.1.h
Relatiua ſecundum eſſe tantum ponuntur in prædicamento relatiuorum 205.1.b
Relatio habet & ſubiectum & fundamentum 206.1.i
Rerum genera quinque 255.2.e
Res non eſt uniuerſale in actu, niſi quando actu abſtrahitur ſpecies intelligibilis à phantaſmatibus 36.2.m
Res ante quamcunque operationem intellectus ſunt ſimpliciter ſpecies & genera 37.1.b
Reſolutio quomodo ſit neceſſaria ad ſcientiam 299.2.e
Res quæ ponuntur in prædicamento debent componi ex genere & differentia 157.2.d
Res actu prædicantur 108.1.h
Res, & termini ponuntur in prædicamento 107.1.a
Res prædicatur 107.2.c
Reſolutio mathematica facilis eſt 356.2.m
Reſolutio quid ſit 256.1.i
Reſoluere quid ſit 257.1.b
Reſoluere concluſiones in principia difficile eſt in dialecticis, facile tamen in demonſtratiuis 357.1.b

Sapientia

S

Sapientia quid ſit 297.1.h
Scientiæ definitio 295.2.f
Scientia unaquæque habet principiata propria 361.1.a
Scientiæ diuerſæ quæ 419.2.f
Scientiæ ſubalternæ quæ pag. 339. col.2.f
Scientiarum non eadem ſunt principia 425.1.c
Scientiæ differunt tripliciter, aut numero, aut ſpecie, aut genera 428.1.I
Scientiæ quomodo genere differant 428.2.I
Scientia differt ab opinione pag. 430. col.2.m
Scientiarum numerus non debet eſſe ſuperfluus neque diminutus 1.1.c
Scientia una altera præſtantior eſt, & quomodo 418.2.e
Scientia una, quę 418.2.f
Scientia ſpeculatiua quomodo differt a practica 17.2.e
In ſcientia tria ſunt, habitus, obiectum & principium 419.1.i
Scientiæ reales tractant de uniuerſalibus ſecundum ſe conſideratis. non, ut ſubſtant ſecundis intentionibus 246.1.b
Scientia, & opinio an poſſint eſſe in eodem ſubiecto 435.1.a
Scientia ſubalternata non ſolum demonſtrat ab effectu, ſed etiam à priori 376 2 K
Scientia noſtra quomodo differat a ſciētia Dei 298.2.l
Scientia propriè ſolum accipitur pro habitu qui ſe tenet ex parte potentiæ ad inchoandum ca 13.co.2 f
Scientiæ naturales, & morales ſunt ſcientię ſimpliciter & propriæ 298.2.f
Scientia non eſt de his quæ ſunt a fortuna 421.2.f
Scientia poteſt haberi de aliqua re dupliciter 387.2.f
Scientia nulla probat principia alterius niſi ſubiectum illius aliquo modo pertineat ad ſubiectum alterius 361.1.b
Scientia practica bifariam poteſt opus dirigere 18.1.a
Scientia & opinio de eadem concluſione nec ſecundum actus, nec ſecundum habitus poſſunt eſſe ſimul in eodem intellectu 441.1.c
Scientia nulla demonſtrat ſua principia 340.1.i
Scientia, & fides non poſſunt eſſe ſimul 442.2.m
Scientia non poteſt haberi, de rebus immaterialibus quidditatiue 388.1.t
Scientia conſtituit quid eſt ſubiecti 271. 2.f
Scientiæ diſtinguuntur a fine 16.1.m
Scire quatuor modis ſumitur 294.2.g
Scire quid ſit 277.1.b
Scire dupliciter accipitur 278.2.m
Scibile quomodo ſit prius ſcientia 299. 1.i
In ſecunda figura non poſſunt ambæ præmiſſæ eſſe falſæ 385.1.c
Senſibilium non eſt ſcientia 420.2.m
Senſu deficiente, deficit etiam illa ſcientia quę pro illum ſenſum acquiritur 386.2.l
Sex prædicamenta non ſunt relationes 226.2.m
Si in propoſitione affirmatiua non proceditur in infinitum, nec in negatiua 395.1.c.
Simul quot modis dicatur 250.2.m
Singulare indiuiduum, & prima ſubiecta quomodo differant 153.2.e
Solertia quid 454.1.h
Species facilius definitur quàm genus 478.1.h
Species qualitatis cur quatuor ſint 229. 2.g
Species qualitatis prima, & ſecunda quomodo differant 231.2.f
Species quot modis ſumatur 62.2.m
Subſtantiæ proprietas prima 145.2.d
Secunda 140.1.i
Tertia 161.2
Quarta 147.2.d
Quinta 148.1.h
Sexta 161.2.m
Subſtantia quomodo accipiatur 151.2.e
Subſtantia quid ſit, & quotuplex 139.2.e
Subſtantia prima quid 144.1.h

Subie-

Subiectum principale logicæ eſt argumentatio 23.1.c
Subiectum duplex inhæſionis, & attributionis 21.1.b
Subiectum libri poſteriorum quid ſit 257.2.d
Subiectum & paſsio non differunt ſecundum nomiuales 88.2.m
Subiectum logicę quid ſit, tot capita, tot ſententiæ 22.1.
Subiectum attributionis adæquatum logicæ eſt ens rationis 22.2.l
Subiectum ſcientia continet eminenter omnes ueritates illius 20.2.m
Sub genere uno quæ contineantur 419.1.c
Suſcipere magis, & minus quid ſit 235.1.c
Suſcipere contraria dupliciter contingit 262.2.l
Subſtractum quid 45.2.f
Syllogiſmus demonſtratiuus & reſolutorius non ſunt idem 257.1.c
Syllogiſmus omnis conſtat ex tribus terminis 390.2.m
Syllogiſmus dialecticus conſtat ex probabilibus 391.1.c
Syllogiſmorum non omnium, eadē ſunt principia 423.1.c

T

Tonitruum quid ſit 463.1.a
Totum duplex 67.1.c
Theologia eſt ſcientia, & quomodo 200.1.i.K.l

V

Vinum eſt cauſa lætitię, & modulandi 374.1.h
Vniuerſalia ſunt incorruptibilia. 34.1.h
Vniuerſale triplex eſt 34.1.i
Vniuerſalis ratio, quæ 36.1.h
Vniuerſale eſt ſubiectum libri prædicabilium. 46.2.l
Vniuerſale primum 490.a
Vniuerſalium ſermo quomodo contingat fieri 40.2.m
Vniuerſale diuerſimode conſideratur a nominalibus & realibus 28.1.k
Vniuerſale quadrupliciter accipitur 28.2.K
Vniuerſalis, ſiue uniuerſalium, quatuor ſunt opiniones 29.2.d
Vniuerſale tripliciter ſumitur 45.2.e
Vniuerſalia non diſtinguuntur a ſuis ſingularibus realiter, ſed tantum ratione 32.2.l
Vniuerſalia ſunt in rebus, ſed uniuerſalibus & in intellectu 33.1.K
Vniuerſaliter dici quid ſit 309.3.f
Vniuerſalia ſunt in rebus 346.2.K
Vnitas numeralis eſt in rebus 36.2.i
Vnitas eſt indiuiſibilis quomodo intelligatur 188.2.l
Vnitas eſt prima menſura pag. 16. c. 2. m.
Vniuoca quæ 111.2.f

Finis Tabulæ.

COMMENTARII
FR. DOMINICI SOTO
SEGOVIENSIS,

Ordinis Prædicatorum, artium, ac ſacræ Theologiæ Profeſſoris,
In Dialecticam Ariſtotelis.

Quæſtio I. Procemialis.

Vtrum Logica ſit ſcientia neceſſaria.

B COMMENTARIOS in dialecticā Ariſtotelis auſpicantes, nihil aliud, quàm operæpretium facturi ſumus, ſi quæſtiones illas introductorias, quas proœmiales appellant: in ipſo ſtatim aditu præmiſerimus. Atqui ex quatuor illis quæſtionib. quas, auctore Ariſtotele 2. Poſte. de una qualibet re percontamur, ea uidelicet prima eſt, ut inquit ſuper Porphyrium Boe
C tius. An res ſit. Verum enimuero cum in numero ſciētiarum nihil debeat eſſe aut diminutum, aut redundans, idē eſt quærere, an talis ſcientia ſit, quod quærere, an ſit neceſſaria? Atq; adeo prima qō quæ in hoc proœmio ſeſe nobis offert, ea nimirum eſt, utrū dialectica ſit ſcientia neceſſaria. Nempe ut intelligamus qua neceſſitate aut commoditate fuerit dialectica a philoſophis excogitata. Nam ꝙ nō fuerit neceſſaria ſunt argumēta nōnulla. ¶ Primū, aut dialectica eſt neceſſaria ꝓpter ſe, aut propter alias ſciētias. Non propter ſe: Quia dialectica non eſt cognitio rerū diuinarū, aut humanarū: naturaliū, aut moraliū: quæ ſciæ ſunt neceſſariæ propter ſe, aut ꝑꝑ officia uitæ. Quare Ariſ. 1. met. tex. 15. (ut exponit cōmentator) non uocat eam, ſcientiā, ſed modū ſciendi. At ꝙ non ſit neceſſaria propter alias ſcientias, ar E
guitur. Nā id præſertim eſſet: quia docet definire, diuidere, & argumentari in aliis ſciētiis, ac deniq; inter uerū & falſum diſcernere: ſed hæc oīa quæuis ſcientia docet in propria materia: (tradit. n. Theologia. v.g. proprias definitiōes & rōnes de diuinis: & philoſophia de naturalibus: & reliquæ ſuo modo,) ergo in hunc uſū nō eſt neceſſaria alia ſpālis ſcientia. Et confirmatur hæc ratio. Si ad dialecticā pertineret uerū à falſo diſcernere, tunc ad dialecticos deferendū eſſet, ut de oībus rebus tū diuinis, tū humanis iudicarent: & non ad Theologos, iuriſcōſultos, philoſophos naturales: quod tñ abſurdū eſt
dictu. ¶ Secundo arguitur. Experiētia compertum eſt, illuſtres uiros ſcientijs alijs fuiſſe præditos ſine adminiculo dialecticæ: tū iuris conſultos (qui cū nihil faciant dialecticā, habēt nihilominus peritiam iuris) tum maxime nō nullos ex doctoribus ſacris, qui non uidentur admodū dialecticæ diligentes, cum tamen ſcientias omnes alias redoleāt: ut ſunt Ambroſius: qui canebat, a Logica Auguſtini liberā nos domine: Gregorius, Bernardus, alijq́; id genus. Immo uero ante Platonem & Zenonem, qui fuiſſe dicuntur inuentores dialecticæ, fuerunt illi ſeptē ſapientes, quos Græcia iactat, ſine dialectica: ergo dialectica nō eſt neceſſaria ꝑꝑ alias F

G ſcientias.¶ Confirmatur. Si logica eſſet ne-
ceſſaria ad acquirendas ſcientias,tunc cum
ipſa Logica ſit ſcientia,ut quæſtione ſequen
ti conſtabit, fieret ut neq; ipſam poſſemus
acquirere ſine alia logica : atque adeò pro-
cedendum eſſet in infinitum. ¶ Tertio ar-
guitur, una pars Dialecticæ eſt ſophiſtica
& cauillatoria : quam tradit Ariſto.in libris
Elencho. Vbi technas per multas docet,mo
doſq; fallendi in diſputatione,ſed ſophiſtæ,
& diuinis literis dānantur & humanis. Qui
enim ſophiſtice loquitur odibilis eſt.Eccle-
ſiaſt.37.Et Socrates quē ſapientiſſimum ipſe
pronunciauit Apollo, Gorgiam cæteroſq;
id genus ſophiſtas ludibrio habuit, ut ex
H Platone colligit Cicero lib.2.de finibus: er
go Dialectica pernicioſa eſt, tm̄ abeſt ut ſit
neceſſaria. Quarto & poſtremo arguitur ꝙ
logica non ſit ante alias ſcientias neceſſa-
ria. Docet Ariſt.1.phyſi.tex.2. Hanc nobis
natura inſitam eſſe uiā,ut a notioribus no-
bis & facilioribus exordiamur. Et.5.meta-
phy.tex.1.In doctrinis(inquit)inchoandum
eſt, unde quis facilius diſcat. Dialectica ue-
ro difficillima eſt, ut pote quæ circa recon-
dita opera intellectus uerſetur, ergo nō eſt
ab illa inchoandum, atq; adeo neq; eſt ante
alias ſcientias neceſſaria.¶Et uero in cōtra-
rium eſt auctoritas Ariſt.1.topi.cap.2. ubi
docet Dialecticam eſſe utilem ad tria,nēpe
ad exercitationes, ad colloquia, & ad eas,
I quæ ſecundū philoſophiā ſunt, diſciplinas.

Logica. ¶ Circa quæſtionem hanc,ne ignoran
tia nominum (quod ait Ariſt.1. Elencho.)
faciat nos hallucinari, prænotādum eſt pri-
mum omnium iuxta doctrinam ipſius .1.
poſte.textu.2.Quid nominis logicæ. atque
dialecticæ. Logica nomen eſt latine rece-
ptum (quod meminit Iſidorus lib.2.Etym.)
a logos Græce,quod inter alia multa, & ſer
monem ſignificat,& rationem,unde logica
idem pollet quod ſcientia ſermocionalis,
Differt ſeu,ſcientia rationalis Et differunt huiuſ-
iter ſciē modi ſcientiæ ratione obiecti & finis. Nam
tias ra finis ſcientiæ ſermocionalis eſt proprietas
tio & ſermonis, ut recte,ornate,aut figurate lo-
ſermo. qui, qualis eſt finis Grāmaticæ, Rhetoricæ
& Poeſis:quæ proindeſunt ſciētiæ ſermocio
nales,atq; adeo comprehenduntur nomine K
logicæ.Sed finis rationalis ſcientiæ eſt intel
ligere, qualis eſt finis Dialecticæ, quæ licet
tractet de uocibus,id tamē tractat, quate-
nus ſunt ſigna cōceptuum,ut docet Auicen
na prima parte logicæ cap.3.At uero, quia
finis etiam Rhetoricæ & Poeſis, præter ſer
monem,eſt opus rationis,ut pote perſuade
re ueritatem coniecturis & repræſentatio-
nibus,fit ut utraq; itidem numeretur inter
ſciētias rationales.Vnde in illa antiquiſſima
diuiſione philoſophiæ in Phyſicam.i.natu-
ralem,Ethicam.i.moralem, Logicam. i.ra-
tionalem,ſub tertio membro cōprehēdun-
tur rhetorica, poeſis & dialectica, ut notat
Hieron. Hom.1.ſuper Cantica. Et ideo S. L
Thom.in principio ſtatim poſteriorum di-
ſtinguit Poeticam,Rhetoricam & Logicam
tanquàm tria opera rationis.

¶ Et quanꝗ poſſet quæſtio præſens tra- *Differt*
ctari de Logica. hoc modo generaliter di- *iter Lo*
cta, tamē ad noſtrū propoſitū ſolū pertinet *gicam.*
Logica,ut diſtinguitur cōtra Rhetoricam & *Rhetori*
Poeſim. Quæ differunt dupliciter. Primo *cam.&*
ratione finis & materiæ. Finis.n.logicæ, ut *Poeſim.*
docet illic S.Tho.eſt facere uel certā ſciētiā
ex neceſſariis & uniuerſalibus,ut in lib.po-
ſte.uel fidem ſaltē humanā ſeu opinionem,
ut in libris Topi. Sed Rhetorica non neceſ-
ſe habet generare ſemper,uel opinionē,ſed
ſatis eſt ſi ſuſpicionē faciat, & id de rebus
particularib. ut ſi Milo occidit Clodiū. &c. M
quæ proinde utitur coniecturis in particu-
lari. Poeſis uero generat & amorem uirtu-
tis & odium uitiorū,per modū repræſenta-
tionis,ueluti cibus oſtenſus generat,uel ap
petitum ſui uel horrorē.¶Secundo differūt
ex modo procedendi.Nam Dialectica, ut
docet Ariſt.in principio Rhetoricæ, eſt cō-
pendioſior,Rhetorica uero extēſior.Quod
enim Dialectica breuiſſimo ſyllogiſmo tri-
bus terminis concludit,id Rhetorica pluri
bus uerbis explicat & amplificat.Obidq;&
Ariſt.illic & Zeno, qđ Cic.2.lib.de legib.cō
memorat, dialecticā cōparabāt pugno con
ſtricto,Rhetoricā uero extēſæ palmæ. Atq;
adeo Varro, Eſt (inquit) Dialectica ad diſſe
rendas res acutior, Rhetorica uero ad illa

quæ

A quæ innititur docenda, facundior. ¶ Secũdo
notandũ eſt quod Dialectica proprie dicta
nõ tãtum extenditur quãtũ Logica, immo
eſt pars ipſius. Diuiditur.n. Logica (ut au-
ctor eſt Cicero in lib. Topicorũ) in Dialе-
cticã & Topicam : ut Dialectica ſit illa pars
logicæ quæ eſt iudicatiua. Topica uero, ea,
quæ eſt inuentiua. Prima pars traditur in li-
bris priorũ & poſteriorũ: ubi docetur quẽ-
admodũ de unaquaq; re iudicandũ ſit per
reſolutionem in ſua principia neceſſaria: iu-
diciũ nanq; proprie non ſumitur niſi de ne
ceſſariis: ut docet S. Tho. in principio poſte.
Altera traditur in libris Topicorũ: ubi docẽ
tur loci & ſedes argumentorũ: ut unuſquiſ-
que abundet medijs ad perſuadẽdũ quãcun
B que ueritatẽ: per locũ a definitione, à diui-
ſione, a genere. &c. Quãquam in alia ſigni-
ficatione diſtinguatur ſyllogiſmus Dialecti
cus a demõſtratiuo : ut demonſtratiuus ſit
qui procedit ex neceſſarijs, Dialecticus qui
procedit ex probabilibus. At uero iã Docto
res promiſcue utuntur utroque noie: ut idẽ
ſit Logica & Dialectica . Et ita nos utimur
Dialectica. in propoſito. ¶ Eſt ergo Dialectica ſeu Logi-
ca, ut definit Iſidorus. 2. lib. Etymologiarũ :
ſciẽtia definiendi, inquirendi , & diſſeren-
di: quæ docet diſputando quemadmodũ ue
ra & falſa diiudicẽtur . Et de hac quærimus
Neceſſariũ. an ſit neceſſaria? ¶ Poſtremo circa eundem
titulũ quæſtionis notandũ quod neceſſariũ
(ut auctor eſt Ariſt 5. Metaphy. tex 6.) mul-
C tis modis dicitur ſecundũ numerũ cauſarũ.
Dicitur.n. aliquid neceſſarium ab intrinſe-
co rõne cauſæ formalis aut materialis: ut ne
ceſſe eſt hominem eſſe riſibilẽ rõne formæ,
& eſſe mortalẽ rõne materiæ. Secũdo ab ex
trinſeco, aut rõne cauſæ efficientis, quod a-
lio nomine dicitur uiolentũ : ut neceſſe eſt
ſagittam ſurſum proiectam aſcendere : eſt
itẽ neceſſariũ ratione finis: idq; dupliciter,
aut ſimpliciter: puta ſine quo non põt quis
conſequi finem : ut cibus neceſſarius eſt ad
uitam aut ſolum ad bonum & commodum
eſſe finis: quod alias dicitur utile: ut equus
neceſſarius eſt ad iter.

Cõcl. 1. IGITVR ad quæſtionem reſpõdetur qua
tuor concluſionibus. Prima concluſio. Dia-
lectica eſt quodã mõ hominibus neceſſaria D
primo modo: quaſi à propria forma, & ho
minis natura dimanans. Probatur: Dialecti-
ca eſt ars diſſerendi ac ratiocinandi, ut mo-
do dicebamus: ſed hõ inter uniuerſas crea-
turas proprie eſt rõnalis: ut pote cui natiuũ
ſit, progreſſu quodã ac diſcurſu rerum ueri
tates perueſtigare, & ex notis ad ignota pro
cedere: ut uiſa. v. g. eclipſi cauſam quærere :
ergo dialectica eſt hoĩ naturalis. Vnde Al-
bertus in prologo Prædica. Logica (inquit)
a natura incipit, ſed arte perficitur. Et Victo
rinus. Potentia facit habilem, ars uero faci-
lẽ, Vſusq́. potentem: & Ariſ. 1. Rhetoric. ait
Dialecticam naturalem eſſe , quã oẽs etiam
illiterati participant, ſed illa eſt ad artem re-
ducenda. Quocirca angelis qui nõ indigent B
diſcurſu ad cognoſcendũ (ea ſaltem quæ na-
turaliter cognoſcũt) nõ eſt Logica neceſſa-
ria reſpectu illorũ. ¶ Secunda cõcluſio. Dia- Cõcl. 2.
lectica eſt ad alias ſcientias cõquirendas ne
ceſſaria: & (ut inquit Albertus ſuper Porph.
cap. 3.) non ſolũ eſt utilis ut facilius acqui-
rantur, ſed ſimpliciter neceſſaria. Probatur:
Modus perquirendi ſcientias eſt per defini
tiones rerũ, per diuiſiones ac diſcurſus: ſed,
Dialectica eſt ars quæ docet definire, diuide
re & argumentari. ergo Dialectica eſt neceſ
ſaria ad alias ſcientias: rõnem hanc manife-
ſtat egregie S. Tho. in principio ſtatim Po-
ſte. Hominũ, inquit, genus arte & rõnibus
uiuit , ut auctor eſt Ariſt. 1. met. cap. 1. quo
differt hõ a cæteris animantib. quæ cũ rõne
nõ uigeant, nulla ducũtur arte, ſed ſolũ natu F
rali inſtinctu agũtur. obidq́; hoĩes ad diuer-
ſa opificia diuerſas artes excogitarunt , ut
ſculptoriam, ferrariam. &c. At uero intelle-
ctus & ratio nõ ſolum ordinat exteriora ope
ra, uerumetiã diſponit ſuos proprios conce
ptus in formam definitionis , ſyllogiſmi.
&c. ergo ad hoc neceſſaria fuit ars quæ di-
citur Dialectica . ¶ Secundo probatur hæc
concluſio antiquiſſima auctoritate philoſo-
phorum , qui neceſſitate adducti Dialecti-
cam excogitarunt. Nam , ut notat Ariſto-
telis. 1. Poſterio . & refert Cice. primo li-
bro. Academicarum quæſtionum , fuerunt
ante Platonem , Democrates , Anaxago-

G ras,Empedocles & alij,mea opinione,ut ni
hil poſſit ab hominib.ſciri.Vnde illa uox So
cratis,unũ hoc ſcio, me nihil ſcire.Et Archi
ſilas & illud quoq; negabat ſe ſcire. In quã
certe opinionẽ inciderãt ex incuria & igno
rantia dialecticæ, quæ uia eſt inquirẽdi ſciẽ
tias:cuius uis nõ dũ erat illorum tpe cogni-
ta,ut meminit Ariſ.1.meta.tex.8. & lib.13.
cã.4. Quanquã & rerũ etiã mutabilitatem
in cauſa eſſe putabant, ut nihil de illis poſ-
ſet ſciri. Obidq; Plato Ariſ.& poſtea Zeno
Stoicorum princeps Dialecticã uel inuene-
runt,uel ſaltẽ ad perfectũ perduxerunt:qua
hoies poſſent cæteras ſcias adire.Vnde Dio
genes Laertius,quãuis lib.1.de uitis philo-
H ſophorũ dixerat a quodã alio antiquiſſimo
Zenone Eleate nonnullũ Dialecticã ſum-
pſiſſe exordiũ,tamẽ lib.3.de uita Platonis:
Ex tribus illis(inquit)partibus philoſophiæ
phyſica antiqua fuit: acceſſit Socrates & a-
diecit Ethicã,tertiã Plato Dialecticã adiit.
Et lib.7. de uita Zenonis Stoici: Tanti (in-
quit) faciebant Stoici Dialecticam,ut ſolos
Dialecticos appellarent ſapientes.Et Iſido-
rus lib.2.Etymol.cap.24.Phyſicã (inquit)
Thales Mileſius unus ex ſeptẽ ſapientibus
primus apud Græcos pſcrutatus eſt.Ethicã
Socrates inſtituit;ſed Logicã Plato ſub iun-
xit. Veruntamen (ut ipſe illic teſtatur cap.
22.)quanquam primi philoſophi in ſuis di-
ctionibus Dialecticã habuerint,tamẽ Ariſt.
ſtuit qui illam in artẽ redegit, & ad regulas
I certas produxit,quod.2.Elẽcho.cap.9.inſi-
nuatur. Nempe ante ſuam ætatem non fuiſ
ſe artẽ Dialecticæ eã,præſertim quæ uerſa-
tur circa ſyllogiſmos,ſed ipſe (inquit) Ariſ.
labore multo excogitauit. & Cicero lib.1.
Acad.quæſt. dicit tẽpore Socratis oĩa illos
philoſophos dubitare, nihil affirmare: ſed
tunc facta eſt ars diſſerẽdi quã minime pro
Ars Logica noua & uetus. babat Socrates.Atq; hinc abit in uſum, ut
reor,artẽ ſyllogiſmorũ quæ in libris Priorũ
Poſte.& Topico.Elenchorũ traditur appel-
lari artẽ nouã,quod ea Ariſ.inuenerit.Artẽ
uero predicamẽtorũ & perihermenias,uo-
cari ueterem,ut adnotauimus in principio
prædicamentorum. Tametſi totius dialecti
cæ in uniuerſum princeps fuerit Ariſ.ut te-
ſtatur Cic.in li.Topi.quia oẽs eius partes in K
lucidã artẽ reuocauit.¶ Tertio probatur cõ
cluſio. Nã quotquot antiqui philoſophi in
errores inciderũt ex ignorantia Dialecticæ
lapſi ſunt. Primo Epicurus:quia nimitũ fuit
contẽptor Dialecticæ,in errores incidit gra
uiſſimos, ut adnotat Cic.2.lib.de finibus,&
Boetius ſup Porphyriũ.Enimuero:quia defi
nire neſciebat quid eſſet ſummũ bonũ:illud
in uoluptatibus cõſtituebat.Et Ariſ.1.phyſ.
phõs illos antiquos, tã abſurde errantes cir
ca principia rerũ naturaliũ,cũctos ſubnotat
ignorãtiæ logicæ.Quia.n.(inquit)æquiuoca
diſtinguere neſciebãt, ſæpe in æquiuocis la
borabãt.¶Et reuera ſi rẽ ad Hæreticos q fue
rũt in eccleſia deducere lubet, cõpertũ erit
ex ignorãtia dialecticæ paſſim hallucinatos L
fuiſſe.Quare dialectica,ut cæteræ artes libe
rales,admodũ eſt in eccleſia neceſſaria. un-
de.37.diſt.c.de qbuſdã.ab Eugenio Papa in
ſynodo cautũ ẽ.ut epi curã & diligẽtiã hẽ-
ant ut magiſtri & doctores cõſtituantur,qui
ſtudia literarũ,liberaliũq; artiũ dogmata aſ-
ſidue doceãt.¶ Vltimo tadẽ pbatur conclu
ſio.Tũc unãquãq; rẽ ſcire putamus(ut inqt
Ariſ.1.phyſic.) cũ cãm & principia rei co-
gnoſcimus:ſed cognoſcere rẽ p cãm nemo
põt ſine dialectica: qpp; q docet cõcluſio-
nes in ſua pricipia reſoluere:ergo ſine Diale
ctica nullus eſt uere ſciẽs,neq; ẽ al.qua uera
ſcia.¶ Quo fit ut q hac tẽpeſtate iuri utriq;
ſtudẽt;certe (qđ ſine cuiuſpiã iniuria dixe-
rim)uerã ſciam nõ habẽt,ſed merã fidẽ qnã M
adhibẽt dictis doctorũ.Nõ.n.res per cauſas
& principia cõprobãt, ſed ſola auctoritate
tenẽt.Vnde in longiſſimo tpe nihil niſi tur-
bã opinionũ cõparant:cũ tamẽ antiqui iuris
cõſulti nõ auctoritatibus ſolũ, ſed rõnibus
agebãt.Vnde elegãter Cic.de claris Orato-
ribus, Seruiũ Sulpitiũ uniuerſis iuris cõſul-
tis illius tẽporis anteponit.Qui tamẽ(inqt)
nunquàm ad tantã iuris ſcientiam perueniſ
ſet,niſi dialecticam didiciſſet:quæ docet rẽ
uniuerſam diſtribuere in partes, latentem
explicare definiendo, obſcuram explanare
interpretando,ambiguam primum uidere;
deinde diſtinguere:poſtremo habere regu-
lã qua uera & falſa iudicẽtur:&quæ,quibus
propo-

A propoſitis eſſent:quæq; non eſſent cõſequẽ
tia. Et inferius, & alibi ſæpe dicit ſine diale-
ctica iuſtam eloquentiam quæ iuris conſul-
tis neceſſaria eſt, neminẽ conſequi poſſe. Et
Plato 7. lib. de rep. dicit ad oẽs ſcias & artes
neceſſariã eſſe dialecticã : atq; adeo ad ipsã
diuinã ſummi boni contẽplationẽ. Et Aug.
li. 2. de ordine. c. 13. diſciplina (inquit) diſci-
plinarum quã Dialecticã uocãt, hæc docet
docere: hæc docet diſcere: in hac ſe ipſa iõ de
mõſtrat, atq; aperit quæ ſit, quid uelit, quid
ualeat: ſcit ſcire: ſola ſcientes facere poteſt.
Vnde ſcientia (inquit) argumentandi, diui-
dendi, definiendi, non ab hominibus pro ar
bitrio inſtituta eſt, ſed in rerũ ratione com-
perta eſt. ¶ Eſt ergo dialectica, ut dictum
B eſt, ſimpliciter neceſſaria. Sed poſtquã ſtu-
dium literarum in quæſtu eſſe cœpit, diale-
ctica contemnitur: quæ non eſt de pane lu-
crando. Et illa ſtudia ſequuntur iuuenes, ut
inquit Cato, in quibus maiora præmia poſi
ta ſunt, non tam ueram ſcientiã q̃ uulgi opi
Cõcl 3. nionẽ aucupantes. ¶ Tertia cõcluſio. Ars ſo
phiſtica eſt & utilis, dũmõ ſit ad mediocri-
tatẽ. ¶ Probatur. Non ſolum opus eſt philo
ſophum eſſe inſtructum ad docẽdum ueri-
tatem: ſed neceſſe eſt eſſe armatum aduer
ſus eos qui fallacijs & cauillis ueritatẽ adul
terant & impugnãt: hoc uero præſtat ars ſo
phiſtica: ergo eſt utilis. Quemadmodũ. n.
Scorpio non commiſcetur tyriacæ propter
ſanos, ſed ut illis ſit medicina q morſu Scor
pionis affliguntur, ita ars ſophiſtica eſt no-
C bis aduerſus ſophiſtas, & hæreticos neceſſa
ria. Vnde Cicero lib. 1. de finibus: bona pars
(inquit) dialecticæ eſt quæ captioſa diſſolue
re, ambiguaq; diſtinguere oſtendit. Et 2. de
diuinatione, pars inquit ſapientis eſt fallax
argumentum diſſoluere, & ſoritis reſiſtere.
Soritas uocant Græci captioſum, & multi-
plex genus argumentandi. ¶ Et confir. Exẽ-
plo Augu. qui quanto prius dialectica ſua
plus nocuit eccleſiæ, quando cantabatur, a
logica Auguſtini libera nos Domine, tan-
tum poſtea Chriſtianus eadem arte plus
profuit aduerſus hæreticos. Vnde pro crimi
ne obijciebãt illi q̃ eſſet dialecticus. A quo
ipſe purgat lib. 1. contra Creſconium Grã

maticum. c. 3. ubi miris modis extollit diale D
cticam: aſſerẽs Apoſtolos etiam fuiſſe diale-
cticos, cũ ſæpe diſputauerint aduerſus gẽti
les: immo & Chriſtũ ipſum ſeruatorem no-
ſtrũ, qui ſæpe diſputauit aduerſus Iudæos.
¶ Secundo. Vtilis eſt ars ſophiſta ad exercẽ-
dum & exacuendum ingenia iuuenum, ut
ſciant in omnium materia prompte diſpu-
tare. Sed tamen hoc eſt in perniciem homi-
num nimium immorari in huiuſmodi.

Quemadmodũ. n. Reubarbum certo põ-
dere utile eſt ad ſanitatẽ, ſed ſi multũ ſum-
pſeris enecat: ita dialectica eouſq; utilis eſt,
quantũ eſt neceſſaria ad alias ſcientias adeũ
das. Vnde Seneca lib. 13. epi. 89. Artes, in-
quit, liberales eatenus utiles ſunt, ſi ingeniũ
præparent, non detineant. Tandiu illis im E
morãdum eſt, quãndiu nihil animus agere
poteſt maius. Vnde quãtum proſunt per ip-
ſas tranſeuntibus, nocent circa ipſas immo
rantibus. ¶ Vltima concluſio. Dialectica eſt Cõcl. 4.
primũ diſcenda ante alias ſcientias. De hac
cõcluſione fuit cõtrouerſia apud antiquiſſi
mos philoſophos, ut refert Laertius li. 7. Pa
nætius. n. & alij dicebant a Phyſica inchoã-
dum eſſe: Diogenes uero ab Ethica. Sed A-
cademici, Stoici, & Peripatetici conſentiũt
a logica eſſe incipiendum: poſt Grammati-
cam. ¶ Et probatur concluſio. Modus ſcien-
di prærequiritur ad acquiſitionem ſcientia
rum, ſicut ars requiritur ad cõſtructionem
domus: (abſurdum. n. eſt, ut citatũ eſt apud
Ariſt. ſecundo met. ſimul quærere ſciẽtiam F
& modum ſciendi) ſed dialectica tradit mo-
dum ſciendi, (ut illic dicit Commentator:)
ergo ipſa prærequiritur ante alias ſcientias.
¶ Secundo arguitur, q̃ non ſit incipiendum
ab Ethica uel Phyſica. Nam prudentia quæ
prærequiritur ad philoſophiam moralem:
& pariter principia philoſophiæ naturalis,
non poſſunt haberi niſi per experientiam,
ut auctor eſt Ariſt. 1. & 6. Eth. iuuenes autẽ
in breui tempore non poſſunt experientiã
habere rerum. Ex quo illic colligit Ariſt. iu-
uenem non eſſe idoneũ auditorem philoſo
phiæ moralis aut naturalis: ſed poſſunt (in-
quit) eſſe matemathici. Dialectica. n. & ma-
thematicæ ſciæ non requirũt experiẽtiã: q̃a

G abſtrahunt à materia. Et iõ ab his inchoandum eſt ſtudiũ ſciẽtiarũ. ¶ Vnde S.Th.opuſ. 70.ſuper Boetiũ de trin.q.5.ar.1. dicit antiquiſſimum ordinem ſcientiarum eũ eſſe, ut prius iuuenis diſcat Dialecticã, de inde mathematicas ſcientias: quæ ſunt aditus & uia ad philoſophiam moralem & naturalẽ. Et inde, ut refert Hugo de S.Vic.3.li.Didas.c.3. ex ſeptem artibus liberalibus, Grammatica, Logica, & Rhetorica nomen habent, ut dicãtur triuium. Geometria uero Arithmetica, Perſpectiua, & Muſica dicũtur quadriuium. i. trina & quaterna uia ad alias ſcientias. ¶ Boni conſulite, ſi quæſtionem hanc (quæ facies eſt libri) latius forſan deduxerimus quã pro ratione rudium iuuenũ fuerat

H neceſſarium. Libuit nãq; iacentẽ hac ætate dialecticam pro ſua dignitate & antiquitate hiſce rationibus erigere: & aduerſus contemptores ſuis uiribus aſſerere ſuiſq; dotibus perornare. Quandoquidem antiquitas philoſophorũ Mercurio ſuo, quem Deum ſapientiæ coluit, uel dialectica præcipuos honores detulit, angues manibus apprehendentem eius effigiem depingebant, eique dracones ſacrificabant: quod implexa per dialecticam extricare, & terrificam argumentorum uim facile diſſolueret.

Ad primum. Ad primum argu. reſpondetur quod dialectica quodã modo eſt per ſe naturalis: ut diximus. Nã & ſi nullæ eſſent aliæ ſcientiæ,

I poſſes quis formare ſyllogiſmos in modo, & figura ex terminis non ſignificatiuis, ut facit Ariſ. in libris priorum. Sed tamen neceſſaria non eſt, niſi propter alias ſcientias, in quib. traditur cognitio rerum. Et quanquam aliæ ſcientiæ miniſtrent peculiarem materiã & peculiares terminos circa ſua cuiuſq; obiecta: dialectica tamẽ eſt q̃ docet inde cõſtituere definitiones & ſyllogiſmos, atq; adeo ex notis ad ignota pcedere. Sicut ars ſartoria nõ facit pannũ, aut ſericũ, ſed ex illis facit

Ad confir. ueſtẽ. ¶ Et per hoc reſpõdetur ad confir. q non pertinet ad dialecticã iudicare de oib. rebus. Sed ad alias ſcientias quæ uerſantur

Ad ſecundũ. circa diuerſas materias rerum. ¶ Ad ſecũdũ arg. negatur quemquã acquirere poſſe ſciẽtiam ueram ſine dialectica. Et ſancti doctores omnes fuerunt dialectici. Nec iuris con-

K ſulti, ut dictum eſt, antiquitus ſine dialectica adibant ſtudium iuris. Nec qui mõ ſunt habent ſine illa, niſi meram fidẽ. ¶ Et quod attinet ad antiquos philoſophos, q̃q̃ nõ habebant artem logicæ perfectã, habebant tñ naturaliter imperfectum modũ arguẽdi & definiendi. ¶ Ad confir. autẽ reſpondetur q cum primo inuenta fuit, per naturalẽ inſtinctum rõcinandi inuenta fuit ipſamet ars ratiocinandi: & maxime, quia ſemper in gñe humano manſit aliquod ſemẽ dialecticæ & cæterarũ ſcentiarum, quæcunq; infuſæ fuerunt primo parenti: & modo poſtquam inuenta eſt, ipſa ſibi ſeruit: non.n. docet ſolũ diſputare in aliis ſcientiis, ſed in ſeipſa. Quare non eſt proceſſus in infinitũ. ¶ Ad tertiũ

L iñ let ipſe Aug.2. de doctr. Chriſt.c.31. q ſophiſtice loqui intẽtione decipiẽdi, hoc odibile eſt & damnatũ. Eccl.37. Sed callere artem dialecticã ad declarandũ ſcripturã, & ad obuiandũ cauillosis hæreticis: id plurimũ ualet in ſacris literis. Verum eſt tñ q Socrates ut argutum eſt, poſtq̃ ad philoſophiam moralem ſeſe cõtulit non tanti faciebat dialecticã. Cuius ſubinde ſtudioſiſſimus diſcipulus Seneca, ut patet lib.6. epiſ.49. & 50. non adeo multum fauet dialecticæ, tametſi negare non poſſit quo minus philoſophis proſpicienda ſit, & a limine ſalutanda. ¶ Vltimum arg. eſt. S.Th. opuſ.70. ſuper Boetiũ. q.6.ar.1. Ad quod reſpondet q a faciliorib.

M ſemper inchoandum eſt, niſi neceſſitas nos aliquando compellat a loco difficili exordium ſumere. At dialectica non eſt initium ſcientiarum quia facilior, ſed quia tradit modum acquirendi alias ſcientias.

Quæſtio II. Proœmialis.

Vtrum Logica ſit ſcientia.

Q Væstio ſecunda iuxta ordinem citatum Ari. pertinet ad quid eſt, uidelicet an Logica ſit ſcientia. ¶ Et arguitur pro parte negatiua. Primo ex parte obiecti, unde habitus ſortiuntur ſuas ſpecies. Logica ut uidebimus. q.5. eſt de entibus rõnis, uerſaturq; n. circa

A circa genus & ſpēm & alia huiuſmodi:quæ
ſolum habent eſſe per operationem intelle
ctus) at ens rationis non eſt ens ſimplr̄, ſed
ſecūdū quid,ergo logica nō eſt ſimplr̄ ſcien
tia,ſed ſecūdū quid.¶ Secūdo arguitur.Scīē
tia,ſecundū Ariſ.1.poſt.tex.5.& 6.Ethi.c.6.
ſolum eſt de neceſſariis & perpetuis:logica
eſt de ſyllogiſmo & de cæteris operib.intel
lectus factibilibus a nobis:quę ſunt entia cō
tingentia & temporalia:ergo non eſt ſcien-
tia.¶ Et confir.hæc rō. Scientia,ut illic habe
tur procedit ex neceſſariis per demonſtra-
tionē:ſed logica ſæpe procedit ex probabili
bus, ut in libris Top. multasq; ſubinde hēt
opiniones:ut utrū res prædicentur, an nō:
ergo logica non eſt ſcīētia,ſed opinio.¶ Ter
B tio argr̄.Oīs ſcientia uerſatur circa aliquod
ſpeciale ſubiectū: ſed logica eſt ſcīētia cōis,
ut Ariſ.docet.1.poſt.tex 27.& 4.met.tex.5.
ut pote quę uerſatur circa oēm materiā om
niū ſcientiarū:ergo non eſt ſcientia.¶ Quar
to Ariſ.2.met.tex.15.diſtinguit inter ſcien-
tiam & modū ſciendi: ſed logica eſt modus
ſciendi,ut illic exponit Cōmētator:ergo lo
gica non eſt ſcientia. ¶Et confir. Quia ſi lo-
gica eſſet ſcīētia,ſequeretur proceſſus in in
finitū. Nā tunc uel requiritur alia logica tā
quā modus ſciendi ad acquirēdū logicam,
uel non. Si non:ergo aliqua ſcientia pōt ha-
beri ſine præuio mō ſciendi.Si ſic,quæro de
alia logica priori an ſit ſcientia,nec ne.Si eſt
C ſcīētia:ergo requirit aliā priorē:& ſic eſt ꝓ
ceſſus in infinitū. Si non:ergo deueniēdum
eſt ad aliq̄ logicā quæ nō eſt ſcīētia, ſed mo
dus ſciendi.¶ Quinto logica eſt ars definiē-
di & argumētandi, ut dictum eſt: ſed ars &
ſcientia ſunt habitus ſpē diuerſi, ut auctor
eſt Ariſ.6.Eth.lec.3.ergo logica nō eſt ſcien
tia. ¶ Poſtremo arguitur. Saltē pars logicæ
ſophiſtica nullo modo eſt ſcientia: Vt Ariſt.
tradit. 1.Rhet.& 4.met.tex.5.ubi dicit quod
ſophiſta apparet philoſophus:ſed non eſt:er
go non tota logica eſt ſcientia.¶ In contra-
riū eſt quod ut ſupra dicebamus,cū omnes
philoſophi antiqui,tū maxime Peripatetici
diſtribuūt philoſophiā in Phyſicam,Ethicā,
& Logicam, uelut in tria genera ſcientiarū.

Circa quæſtionem hanc,iuniores logi
ci ſexcentas fingunt diſtinctiones. Primo di D
cunt logicā bifariā accipi:uno mō pro logi-
ca naturali:quæ eſt habitus animæ, ſeu ani-
ma ipſa habilis ſuapte natura ad arguendū,
& ratiocinandū:alio mō pro logica artificia
li: quæ eſt habitus acquiſitus. Et primo mō
non eſt ſcientia,ſed ſecundo modo.¶ At ue
ro hoc eſt pro libito abuti terminis. Nam in
clinatio naturalis, ſicut ſimpliciter non eſt
ſcientia, ita neq; ſimpliciter eſt logica. Ve-
rum eſt ꝙ ſecundū antiquos,ut auctor eſt S.
Th.1.2.q.51.ar.1.eſt in intellectu quidā ha-
bitus naturalis, quo cognoſcimus principia
per ſe nota: ſiue diſtinguatur a potētia, ſiue
non: ſed tamē ille nullo modo habet nomē
ſcientiæ:& per cōſequens, nec nomē logi-
cæ aut philoſophiæ: ſed dr̄ intellectus, qui E
eſt inchoatio ſcientiarū.Ergo non accipitur
logica proprie, niſi pro habitu ſuperaddito
potentiæ,acquiſito, uel a Deo infuſo. ¶Se-
cundo logicam artificialē dicūt uno modo
accipi pro habitu ſimplici unius concluſio-
nis: alio modo pro aggregato ex omnib.ſi-
mul.Et primo modo eſt ſcientia partialis,&
ſecundo mō ſcientia totalis. Sed tamē hæc
alia quæſtio diſtincta eſt:an uidelicet logica
ſit unicus habitus omniū cōcluſionū:an col
lectio pluriū. Mō non quærimus, niſi an ſit
ſcientia: poſtea uidebimus an ſit una uel plu
res.¶ Tertio diſtinguūt ꝙ logica uno modo
accipitur pro habitu propoſitionū logica-
lium acquiſito per demonſtrationē, & iſto F
mō eſt ſcientia: alio mō pro habitu tali acq
ſito ſolum per rōnem probabilē: & ſic non
eſt ſcientia, ſed opinio. ¶ At uero iſti adeo
ſunt amatores claritatis,ut quo clare loquā
tur,nihil reſpondeant. Tantundē.n.dicunt
in hac diſtinctione: ac ſi dicerent ꝙ logica
quæ eſt ſcientia eſt ſcīētia: & illa quæ eſt opi
nio,non eſt ſcia. Alii diſtinguūt ꝙ uno mō
accipitur logica pro aſcenſu actuali:alio mō
pro habituali. Sed hoc eſt nomina confun-
dere. Nā logica,ſicut ſcientia,proprie non
accipitur, niſi pro habitu. Aſſenſus.n.nō di
citur ſcientia,ſed actus,uel cōſideratio ſcīē
tiæ,ut loquitur Ariſt.1.poſt.Sed quid? Gual-
terus quidā accipit logicā pro iſto cōceptu
logica:qui uniuerſaliter prædicatur de om-

G nibus habitib. logicalib. At quis dixerit illũ
conceptum eſſe logicã, magis q̃ hoc nomẽ,
homo eſſe hominẽ. ¶ Libuit has omnes di-
ſtinctiones iſtorũ in mediũ proferre, ut ad-
monerẽ, acceptiones nõ eſſe ꝓ libito multi
plicandas. Sed ex propria ſignificãtia termi
norũ, uel ex uſu philoſophorũ accipiendas.

Vnde in titulo quæſtionis accipitur lo-
gica, ut ſuperiori quæſtione declarauimus,
pro habitu definiendi, diuidendi, & argu-
mentandi, qui uerſatur circa opera intelle-
ctus, quæ ſunt propoſitio, ſyllogiſmus, &c.
Et de hoc quærimus an ſimpliciter ſit ſcien
tia ſicut philoſophia naturalis, aut aſtrolo-
Scire et ſciẽtia. gia, aut aliud genus ſcientiarum. ¶ Vbi no-
H tandũ eſt ſecundo, ꝙ ſcire eſt rem perfecte
cognoſcere: quod auctore Ariſ. 1. poſ. tex. 5.
eſt rem per demonſtrationem intelligere.
Atq; adeo ſcientia eſt habitus generans aſ-
ſenſum neceſſarium, & euidentem per de-
mõſtrationẽ, ut illic amplius explicabimus:
nam hic non eſſet locus exacte tractãdi quid
ſit ſciẽtia. ¶ Tertio notandũ ꝙ præſens hæc
quæſtio. An logica ſit ſcientia, antiqua fuit
inter philoſophos: quã tractat Auicenna in
principio dialecticæ, & Boetius ſuper Por-
phyrium ſub his tñs, ſit ne logica uere pars
philoſophiæ, an ſolũ inſtrumentũ ſcientia-
rum. ¶ Et inter iuniores Aegidius Rom. q.
1. ſuper librũ poſt. Negat logicã eſſe ſcien-
tiã, adductus argumento noſtro quarto, &
eius confirmatione. Cui poſt ſubſcripſit Pe
I trus Niger. 11. q ſui clypei, motus argumen
to noſtro primo. Sed tamen cõis opi. Auicẽ
næ, Boetij, & omniũ, ut ipſe Petrus Niger
Logica docens & utẽs. cõfitetur, eſt ꝙ logica eſt ſcientia ¶ At uero
diſtinguitur duplex logica. Nam alia eſt do-
cens, & alia utens. Logica docẽs eſt habitus
qui docet naturã. v. g. definitionis, demon-
ſtrationis, ſyllogiſmi probabilis atq; ſophi-
ſtici, cæteraſq; id genus ueritates. Logica u-
tens eſt habitus quo utitur quicunq; in alijs
ſcientijs ad definiendum, demonſtrandũ, ad
arguendũ probabiliter atq; ſophiſtice. Di-
ſtinctio eſt antiquorum, qua utitur S. Tho. 4.
met. lec. 4. & Scotus q. 1. ſuper librũ Poſt. &
q. 1. Elench. ubi tractat hãc qõnẽ ¶ Et quan-
tum ego conijcio nõ ſunt diſtincti habitus,
ſed idẽ habitus ſub diuerſis cõſiderationib⁹ K
eſt docens, & utens: ſicut idẽ eſt martellus
quẽ docet facere faber ferrarius, & quo uti
tur faber lignarius. Accipitur n. hic logica
utens paſſiue. i. qua utuntur tractatores alia
rum ſcientiarum, unde ſignificantius forſan
diceremus logicam poſſe dupliciter conſi-
derari. ſ. in quantum eſt docens, & in quan-
tum eſt utens. v. g. ille habitus. ſ. Barbara eſt
euidens conſequentia: in quantum demon-
ſtratur in logica per illa principia dici de om
ni eſt logica docens: ſed in quantum illo
utitur Geometra, ut formet conſequẽtiam
in Barbara eſt logica utens.

His præhabitis, reſpondetur ad quæſtio
nem duabus concluſionibus. Prima. Logica *1. Cõcl.*
in quantum docet, eſt uere, & proprie ſciẽ- L
tia: & ut egregie dicit Scotus 1. q. Elenchi.
non ſolum pars illa demonſtrantiua, uerum
etiã pars topica & ſophiſtica. Et quo ambæ
ſimul perſpicacius probentur. Secunda con *2. Cõcl.*
cluſio eſt Logica in quantum utens non eſt
ſcientia, ſed modus ſciendi & inſtrumẽtum
ſcientiarum. Ambę cõcluſiones ſunt S. Tho.
4. met. lec. 4. ¶ Probatur prima concluſio: lo
gica eſt habitus generans aſſenſum neceſſa
rium & euidẽtẽ per demõſtrationẽ: ergo (ꝑ
definitionẽ) eſt ſciẽtia. Probatur antecedẽs:
Logica (v. g.) demonſtrat euidenter ꝙ ſyllo
giſmus demonſtratiuus gñat ſcientiã: hoc
mõ: omnis ſyllogiſmus procedens ex neceſ
ſarijs gñat ſcientiã: ſed ſyllogiſmus demon-
ſtratiuus eſt hmõi: ergo. Eadem rõne demõ M
ſtrat ꝙ ſyllogiſmus dialecticus procedẽs ex
probabilibus generat opinionẽ, & ꝙ ſyllo-
giſmus ſophiſticus procedens ex apparenti
bus fallit apparenter. Tam neceſſaria. n. &
euidens concluſio logicalis eſt ꝙ ſyllogiſ-
mus dialecticus facit opinionẽ, & ꝙ ſophi-
ſticus facit apparentiã, quã ꝙ demonſtrati-
uus generat ſcientiam, & hoc eſt præcipue
hic adnotandum, ut intelligas quomodo lo
gica quo ad omnes ſuas partes eſt uere ſciẽ
tia. Pari arte demonſtrat in libris top. quan-
do ualeat argumentatio a genere, a diuiſio
ne, & per alios itidem locos: & in libris peri
herm. demonſtrat contradictionis alteram
partem eſſe ueram, alteram uero falſam, &

A quemadmodum ualeat argumentatio per cōuerſionē &c.Item in prædicamentis quē admodum ſubſtantia non poſſit ineſſe ſubiecto: & in alijs itē operibus demonſtrat, quemadmodum teneat aut fallat argumentatio i ampliationib.appellationib.&c. quo fit ut dialectica docens ſit ſcientia.¶Mox ꝓbatur Secunda concluſio:uſus dialecticæ in alijs ſcientijs non ſemper generat ſciētiam: ergo uſus non eſt ſcientia. Probatur aňs: Si philoſophus naturalis aut moralis faciat ſyllogiſmū dialecticum ex probabilibus,aut ſi ex ſingularibus ſolis quæ experimur inducat uniuerſalē,non gñabit ſcientiā,ſed opinionē: & ſi faciat ſophyſma,nō gñabit opi-

B nionē,ſed apparentiā.Qualē facit ſophiſma illud quod quidam obiecit Diogeni, ꝙ ego ſum,tu non es,ſed ego ſum hō:ergo tu non es hō.Cui argute Diogenes recte (inquit) colligis: ſed a me incipe. Senſus ergo illius ꝙ logica docens eſt ſcientia,logica uero utens nō eſt ſcientia,eſt hic. Habitus dialecticæ demonſtrat naturas argumentationum alioꝗ; operum: rōnis tñ uſus omnium argumentationū, quarū natura demōſtratiue tradit logica,non ſemper generat ſciētiam. ¶Has concluſiones prætendit Auicenna in principio Dialecticæ,dicēs uanā eſſe qōnē, An logica ſit pars Philoſophiæ. Nā quatenus cōſiderat de natura cōceptuum quæ eſt

C quædā natura rerū, eſt uere philoſophia;ſicut philoſophia naturalis aut moralis. Sed quatenus uſus eius accōmodatur ad omnes ſcientias,eſt inſtrumētū ſcientiarū.Item dicit Boetius ſuper Porphy.editione ſecūda: nempe ꝙ logica eſt ſimul, & pars philoſophiæ & inſtrumētū eius:ſicut membra ſunt & partes corporis & inſtrumenta eius. Et Cicero lib.5.Tuſc.q.ſequitur (inquit) tertia pars philoſophiæ , quæ per oēs partes ſapientiæ manat & funditur:quæ rē definit, conſequētia diſpertit,ſequētia adiungit,ꝑfecta concludit,uera & falſa diiudicat: diſſerendi rō & ſcientia,ex qua,cum ſumma utilitas exiſtit ad res ponderandas , tū maxime ingenua delectatio, & digna ſapientia.

1.Cōcl. Ad primū argumentū quod eſt Petri nigri negatur cōſequentia.Nā ad hoc ꝙ aliqua ſit ſimpliciter ſciētia nō requiritur quod D obiectū eius ſit ſimpliciter ens, ſed ſatis eſt ꝙ ſit de re neceſſaria,& ſub rōne uniuerſali ut.1.poſte.uidebimus: mō tā neceſſaria eſt quæcunꝗ; propoſito logicalis. v.g.ꝙ demōſtratio gñat ſciētiā ꝙ hoīem eſſe riſibilē: & adeo uniuerſalis.\ ſi quāquā ens rōnis non ſit ſimpliciter ens , de illo ē ſimpliciter ſciētia(licet cognitio eius & definitio nō ſit ex parte obiecti tā perfecta quā cognitio entis realis.)Nā alias eodē argō ꝓbaretur, ſciētias mathematicas non eſſe ſimpľr ſcientias: quæ tractāt de accidēte,puta de quantitate: quia accidēs ſecūdū Ariſt. nō eſt ens,ſed entis ens:cū tñ illas appellet Ariſ.1.poſt. certiſſimas:ꝙ ſi arguas ꝙ cū ens rōnis nō habeat E ſciētias , uerū eſſe,oino nō pōt mouere intellectū:q̄ mouere eſt uere agere , & ideo de illo no pōt eſſe ſciētia.Rñdetur, ꝙ cum ens rationis ſola rōne differat ab induiduis realibus habet in ipſis uerū eſſe,& ideo indiuidua mouēt intellectū ad faciendū intētiones rōnis, ut uiſo Petro & Paulo,cognoſco aliquā rōnē eſſe illis cōem:& inde conſequitur intentio ſpeciei. ¶ Ad ſecundū argm̄ reſpōdetur quod ſciētia eſt de aliquo dupliciter,uno mō ſimpliciter, tanquā de obiecto formali,alio mō ſecundario de illis rebus in q̄bus reperitur obiectū formale. v.g. philoſophia naturalis tractat pricīpaliter de hoīe in cōi,demōſtrādo ꝙ eſt riſibilis,ꝙ eſt mortalis:& cæteras ueritates , quæ ſunt perpetuæ,ēt ſi hoīes ſint corruptibiles.Sed ſecundario tractat de Petro & de Ioāne qui ſunt corruptibiles.Eodē mō logica tractat de rationibus cōmunibus,puta ꝙ demonſtratio generat ſcientiā, ꝙ definitio conſtat ex gñe & dña:quæ ſunt ꝑpetuæ ueritates.Sed ſecūdario tractat de hac uel de illa materiali definitione, quæ eſt res corruptibilis: & hoc nō obſtat rationi ſciētiæ. ¶Ad confir.nō negamus eſſe multas ueritates dialecticas , de q̄bus ſolū habetur opinio . Nā hoc hēt quæcunꝗ; ſcientia naturalis quæ tractat de rebus mutabilibus , ut habeat admixtas multas opiniones. At non propterea eſt diſtinguēda alia logica quæ ſit opinio,& alia q̄ ſit ſciā:ſicut nō diſtiguimus aliā Philoſophiam natura-

G naturalem quæ ſit opinio: & aliam quæ ſit ſcientia. Sed ſatis eſt, ut logica ſit ſcientia, quod quantū ad partes principales generet aſſensū euidētē: eo præ ertim quod nō eſt neceſſariū omnes ſcientias eſſe in eodē gradu certitudinis & euidentiæ. Ariſt.n. Philoſophiā moralem uocat ſcientiā: & tamen. 1. Ethic. dicit non exigendam eſſe rationem in illa, ſicut in mathematicis. Ethi. 1. Poſte. uocat Mathematicas, ſcientias certiſſimas inſinuans alias eſſe proprie ſcientias, quam uis nō ſint adeo certæ. Sed de hoc alias. ¶ Ad tertiū iam reſponſum eſt quod logica de cēs uerſatur circa aliquod ſpeciale obiectum, ut uidebimus. q. 5. tractat. n. de entibus ra-

H tionis: ſed uſus eius diffunditur per omnes ſcientias. ¶ Ad quartū quod eſt argumentū Aegidii itidem reſponſum eſt, quod nihil uetat logicā ſimul eſſe ſcientiam, in quantum docet modū ſciendi, quantū ad uſum. ¶ Ad formam cōfirmationis, quam Aegidius magni facit negatur ille proceſſus in infinitum. Nam logica, ut ſuperiori qōne dicebamus, ſimul eſt ſcientia & modus ſciendi reſpectu ſui. Docet enim definire, diuidere & argumentari, non ſolum in aliis ſcientiis, ſed in logica. ¶ Sed ſi quæras de prima cōcluſione logicali: quō probatur, utrum per aliam logicam, reſpondetur, quod deueniēdum eſt ad aliquod principium per ſe notum in terminis lumine naturali: & ad aliquā conſequen-

I tiā per ſe euidentem, quæ non indiget priori ſcientia: ut ſunt forſan quatuor modi euidentes primæ figuræ, quos Ariſt. non probat per conſequentias euidentiores, ſed declarat per illos terminos dici de omni & dici de nullo, ut expoſuimus li. 5. Sūmularū, cap. 1. v. g. ſi quæratur quare conſequentia in Darii bona eſt. ſ. ois homo diſputat, Petrus eſt hō &c. probat Ariſ. per dici de omni hoc mō. Si aliquid prædicatur de ſubiecto uniuerſaliter ſumpto, illud prædicatur de quocunque ſubſumpto ſub illo: ſed hoc contingit in cōſequentia de Darii: ergo Darii eſt bona conſequentia. Sed ſi proteruus negaret conſequentiam Ariſt. quæ ēt eſt in Darii, certe Ariſt. non adduxiſſet aliā probationē: ſed ſicut maior ſupponitur tanquā definitio propoſitionis uniuerſalis, ita & cōſequentia ſupponitur tanquā euidēs ex terminis. ¶ Ad quintum reſpondetur quod quāquam logica ſit ars: quia docet conſtruere definitiones, ſyllogiſmos &c. nihilominus eſt ſcientia. Nam Ariſt. 6. Ethi. non ſeparat artem a ratione ſcientiæ, niſi illam quæ eſt de re factibili: quales ſunt mechanicæ, quia nō ſolum ſunt de reb. corruptibilibus, ſed nec procedunt rōnibus neceſſariis. Variatur enim ratio domificandi pro loco & tempore ſicut uariantur formæ ueſtium & aliorū artificiorum. Sed logica eſt de rationibus perpetuis & inuariabilibus: & ideo ſimul eſt ars artiū & ſcientia ſcientiarū. Nam

L cum oēs ſcientiæ & artes ratione procedāt & logica tractet de operibus rationis, fit ut uiam aperiat ad omnes ſcientias & artes: ſicut ſciētia Mathematicæ ueræ ſcientiæ ſūt: ut Geometria & Arithmetica: ſed numerātur inter ſeptē artes: quia docēt metiri & numerare, ut refert S. Tho. opuſ. 70. q. 5. art. 1. & 1. 2. q. 57. art. 3. ad tertiū. ¶ Ad ultimū argumentū reſpondetur, ꝙ nomen ſophiſtæ ſecundū unā acceptionem honorificum eſt. Tantū. n. ualet, ſicut ſapiens uel præceptor, ſed ſecundū aliam ſciētia ſophiſtica eſt quæ apparet ſcientia & nō eſt ſcientia. Et de hac iam diximus ꝙ uſus eius non generat ſciētiam, ſed fallit: ſed tamē logica quæ tradit ar-

M tem ſophiſticam, eſt uere ſcientia: quia demonſtrat neceſſario quod per illā artē quis poſſit facere argumenta apparentia: ſicut ars Alchimiæ ſi eſſet, eſſet uera ars faciendi aurum apparens, licet non uerum.

Tertia qō procemialis.

Utrum Logica ſit una ſcientia.

QVAESTIONI præcedenti de quidditate logicæ appendet tertia de eius unitate. Et arguitur quod nō ſit una ſcientia. Primo logica habet multas partes: ut puta, aliam de prædicamentis, aliam de propoſitione: & aliam de demonſtratione, quæ omnes ſpecie differunt: ergo ſunt multæ logicæ. ¶ Secundo arguitur. Non eſt unicus ſimplex

A plex habitus omnium concluſionum logicalium: ergo non eſt una logica. Conſequētia eſt nota: quia ſupra dictū eſt, ſcientia eſt habitus. Et probatur. fis. Primo. Actus aſſentiendi ſunt in logica ſpecie diuerſi: ut. v. g. ꝙ demonſtratio generat ſcientiā, quod prædicamēta ſunt decem: ergo generant diuerſos habitus. Secundo: Experientia conſtat ſucceſſu tēporis & longo ſtudio multarum concluſionum logicam acquiri: ergo acquiſito primo habitu circa primā concluſionē, reſtat acquirendus alter circa ſecundam, & alius circa tertiam, ut ſic per accumulationem habituum creſcat ſciētia. ¶ Tertio. Ad principale arguitur: Si idem eſſet habitus omniū concluſionū, ſequeretur quod acquiſito primo habitu circa primam concluſionem, non acquirentur alii circa alias, ſed ille poſtea extenderetur ad omnes: hoc tamē eſt falſum, ergo opinio illa eſt falſa. Sequelā authores opinionis cōcedunt. Et probatur

B minor. Tunc ſequeretur quod quā primum Petrus. v. g. diſceret primā cōcluſionem, acquireret totam logicam: quod eſt cōtra experientiam. Et probatur conſequentia: Sit Petrus. v. g. qui didicit ſolum primam concluſionem logicæ, & Paulus qui didicit omnes. Et arguitur ſic: Habitus Petri & habitus Pauli ſunt eiuſdem ſpeciei ſecundū hāc opinionē: & habitus Pauli inclinat ad omnes concluſiones, & eſt uera logica, ergo &

C habitus Petri. Quarto arguitur. Stat Paulū logicum obliuiſci multarum concluſionū, manente habitu circa alias: ergo non eſt idem habitus oim. ¶ Quinto arguitur. Stat Petrum habere uerum habitum logicæ circa aliquas concluſiones, & ſimul habere errorem circa alias: ergo non eſt idem habitus ſcientiæ circa omnes: alias ſcientia & error eſſent ſimul circa eandem concluſionē: quod eſt impoſſibile. ¶ Et ultimo arguitur. In logica ſunt aliquæ propoſitiones ſcitæ per demonſtrationē, & aliæ quarum ſolum eſt opinio per rationes probabiles: ergo ſaltem circa hæc duo genera propoſitionum nō eſt idē habitus. ¶ In contrarium eſt quod Ari. 1. poſte. tex. 43. dicit eā eſſe unā ſcientiā quæ eſt unius generis, & logica, ut uidebimus quæſtione ultima, uerſatur circa unicum obiectum: puta ens rationis, ergo. D

Qvaestio hæc duplicē habet ſenſum. Primus (qui pertinet ad Dialecticam & tangitur in primo argumento) eſt, utrum logica quæ plures continet libros diuerſarum materiarū, ſit una ſcientia ſpecie ſicut Geometria: an ſit potius plures logicæ, ſicut plures mathematicæ. Secundus ſenſus (qui pertinet ad Metaphyſicā & tangitur in reliquis argumentis) eſt, utrum habitus omnium concluſionum logicalum ſit una ſimplex qualitas, inclinans communiter ad aſſenſum omnium: an potius ſingularum cōcluſionum ſint ſinguli habitus, ita ut logica ſit collectio multorum habituum. ¶ Et E quantum ad primum articulum de primo ſenſu nulla certe deberet eſſe inter doctores controuerſia. Omnes n. fateri tenentur eſſe unam ſcientiam. ¶ Vbi non fuerit ab re partitionem ſcientiarum obiter & perfunctorie adnotare. Habitus intellectuales, quātum ego ex Ariſ. colligere poſſum (præter alias diuiſiones) quadrupliciter ſecari poſſūt. Primo differunt genere rōne medii quo procedunt. Quemadmodum. 1. poſte. text. 44. diſtinguit Ari. inter ſciētiā & opinionē, ꝙ illa ſit habitus certus & clarus procedēs ꝑ demonſtrationē: & hæc ſit habitus formidoloſus & obſcurus, procedens per rationē probabilē. Et medio mō ſe habet fides: quæ F generat aſſenſum certum, ſed obſcurū. ¶ Secundo diſtinguūtur habitus ex parte ſubiecti in quantū ſunt uirtutes intellectus: perficientes ipſum ſecūdum diuerſos gradus. Quemadmodum diſtinguuntur. 6. Ethi. ca. 3. quinque uirtutes intellectus. ſ. ars, ſcientia, prudentia, ſapiētia, & intellectus. ¶ Tertio diſtinguuntur ſciētiæ ēt genere ex parte finis. Quemadmodū. 2. metaph. tex. 3. diſtinguit Ariſ. inter ſcientiam practicam, cuius finis eſt opus: & ſpeculatiuā, cuius finis eſt ueritas. ¶ Quarto quod ad rem pertinet diſtinguuntur ſcientiæ tam ſpeculatiuæ, ꝗ practicæ ex parte obiecti (ſecantur. n. ſcientiæ ſicut res, ut habetur. 3. de aia, tex. 38. & inde ſortiuntur ſpecies. Vnde generali diuiſione antiqui philoſophi & Stoici, ut ſupra diximus.

G diximus, partiebantur Philoſophiā in Phyſicam, Ethicā, & Logicā. At, ſingula membra, ut notat Albertus ſuper Po. phy. ſubſecātur in plures ſpecies. Et ideo Ari.6.Met. tex.2. ſubſecat Phyſicā generaliter dictam in Phyſicam ſpecialiter dictā, & Mathematicā, & Theologiā, ſeu Metaphyſicam. Quā diuiſionem ſequitur Boetius.2.ca.de Trinitate. ¶Sed eſt notandū in præſentiarum (ut docet S.Tho.opu.70.quæſtione diuiſione ſcientiæ.ar.1.) quod hæc diſtinctio ſcientiarum ſumitur ſicut diſtinctio potentiarum. Enimuero non quæuis diſtinctio obiectorū requirit diſtinctas potentias. Omnes enim ſpecies coloris eadem potentia uiſiua per-
H cipiuntur: ſicut omnes ſpecies ſoni eodem auditu. Sed diſtinguuntur potentiæ ſenſitiuæ penes diuerſas rationes formales ſenſibilis, in quantum eſt ſenſibile. Vt color qui multiplicat ſpecies per lumen, requirit unam potentiam, & ſonus qui multiplicat ſpecies per motum, aliā potentiam: & ſic de ſingulis obiectis. Eodem modo in ſcientiis: quia rō ſcibilis eſt ut ſciatur in uniuerſali per abſtractionē à materia ſenſibili, diſtinguūtur ſcientiæ penes maiorem aut minorem abſtractionem à materia. Nā Phyſica tractat de his quæ dependēt a materia ſecundum eſſe & ſecūdū conſiderationē. Tractat.n. de aialibus, & de plantis, quatenus
I ſunt in tali materia.ſ.in carnib.& ligno. Mathematicæ uero tractant de his quæ dependēt a materia ſecundū eſſe, ſed ſecūdū conſiderationē abſtrahūtur a materia ſenſibili. Tractāt.n.de angulis & figuris, non in quantū ſunt in ligno uel in ære, ſed abſolute. Metaphyſica demū tractat de his quę non depēdent a materia nec ſecundum eſſe, nec ſecūdū cōſiderationē: puta de ente, cuius rō ſoluatur extra materiam in Deo, & in angelis.

¶Atqui, ſunt quatuor ſcientiæ Mathematicæ: Geometria de quātitate cōtinua: Arithmetica de quantitate diſcreta (quæ ſunt ſpecies menſuræ diuerſæ:) Aſtrologia, quæ eſt mixta ex Geometria & Phyſica: Muſica q̄ ē mixta ex Arithmetica & Phyſica. ¶ Itē Ethica generaliter dicta diuiditur in Monaſticam, quæ eſt de maiorib.unius hois: œconomicam, de regimine unius domus: & Politicā, de regimine ciuitatis aut regni, & ad hāc reducitur ius ciuile: nam leges per Philoſophiam moralē ſtatutæ ſunt. ¶Ac demū logica generaliter dicta diuiditur in Grammaticam, Logicā, & Rhetoricam: quarum diuerſitatē explicauimus quæſt.1. Et hæc ē diuiſio ſcientiarū ſpeculatiuarum. ¶Eodem mō ſcientiæ practicæ, quæ dicuntur artes mechanicæ, diuiduntur in ſeptē. Quæ ſunt, lanificium, armatura, nauigatio (quæ pertinēt extrinſecus ad corpus) Agricultura, Venatio, Medicina, Theatrica (quæ pertinent intrinſecus ad nutritionē & ualetudinē corporis,) Vnde uerſus, Lana, nemus, miles, nauigatio, rus, medicina: His theatrum ſocia, L
ſunt hæc mechanica dicta. ¶ Atq; adeo, quatuor mathematicæ cum tribus rōnalibus, uocantur artes liberales: quia uerſantur circa opera animæ & rationis. Quales ſūt, numerare, metiri, raciocinari. Sed ſeptem mechanicæ dicuntur ſeruiles: quia pertinēt ad corpus qđ reſpectu animæ eſt ſeruus: aīa uero reſpectu corporis eſt dn̄a & libera, ut meminit S.Tho.1 2.q.57.ar.3.ad tertium. Et hæc eſt partitio ſcientiarū naturalium. Supra iſtas eſt Theologia noſtra Chriſtianorum: ſcientia ſupernaturalis & reuelata. Vnde deductum eſt ius Canonicum: quemadmodum ex philoſophia morali ius ciuile.

Septem artes liberales.

M Ad rem igitur huius primi articuli ut redeamus. nominales ad primum ſenſū quæſtionis reſpondent eſſe plures Logicas, plures Philoſophias naturales, plures ſcientias Geometriæ. In ſumma quot ſunt obiecta materialia & particularia in Logica, tot multiplicant actus, totque aſſerunt eſſe Logicas. Et eadem ratione in uirtutibus moralibus, aliam dicūt eſſe abſtinentiam circa carnes, & aliam circa piſces, & aliam circa uinū: ſed iſti ſermones profecto indigni ſunt qui in ſcholis doceātur, ut pote quos extra ſcholas nō auderemus proferre: & maxime quod Ariſto.docet quomodo euitentur, etiam ſi concedamus quod circa quamlibet cōcluſionem generetur habitus diſtinctus ab habitu alterius. ¶Et ideo reſpōdetur ad primū ſenſum quæſtionis hac cōcluſione.

Quantun-

Quantuncunq; admittantur in eadem ſciētia plures eſſe habitus partiales, nihilominus ſimpliciter abſolute eſt una logica, patet apud Ariſt. 5. Meta. text. 7. ubi docet ꝙ unum dicitur multipliciter, atq; adeo pōt aliqua res eſſe una ſimpliciter in uno genere, & plures in alio. Quemadmodum exercitus eſt plura in prædicamento ſubſtantiæ: puta plures homines, & tamē in prędicamēto quātitatis eſt ſimpliciter unus numerus. Et domus eſt plura in prædicamento ſubſtātiæ, puta plura ligna, plures lapides: & tamen eſt una domus in prædicamento qualitatis, & ita uiſus quamuis conſtaret ex partibus differentibus, nihilominus eſſet una potentia. Eadem ratione quamuis logica eſſet plures entitates, eſt nihilominus ſimpliciter una ſcientia propter unicam rationē obiecti, immo profecto eadē ratione dicendus eſt unus habitus: nam habitus eſt genus ad ſcientiam. ¶ Et ſecundo probatur: quia quemadmodum domus ex genere ſuo non habet ꝙ cōſtet ex pluribus rebus: ſed licet eſſet unum ens ſimplex, eſſet domus: ita logica non habet ex ſe ꝙ conſtet ex pluribus rebus, & ideo eſt una ſcientia. Et hoc modo ſatis eſt dialectico ſcire ꝙ logica eſt una ſciētia. ¶ Vnde ad primum argumentum quæſtionis reſpōdetur, quod quanq̃ logica habeat diuerſas partes, nihilominus tractat de illis ſub eadem ratione formali obiecti: quēadmodum ſcientia unica de homine, tractat de capite & cæteris eius membris ac

C

proprietatibus ſub eadem ratione.

¶ In ſecundo articulo. Circa ſecundum ſenſum Metahpyſicum quæſtionis, an uidelicet dialectica ſit una ſimplex qualitas, non ſolum inter S. Thomam & alios: uerum & inter Thomiſtas ipſos eſt diſſenſio opinionum. Sed ut manifeſtum ſit in quo ſtat differentia, notandū eſt primo ꝙ ad ſciam duo requirūtur: unum ex parte obiecti: ut puta ſpecies intelligibiles in memoria: quæ ſunt ſimilitudines obiectorum: atque adeo ſunt cauſa notitiarum apprehenſiuarum. Alterū requiritur ex parte potentiæ: quod eſt uirtus & habilitas illius, inclinans ad aſſenſus iudicatiuos. Et inter Thomiſtas aliqui putant ſciam eſſe collationem illarum ſpecierum: alij uero ſciam eſſe habitum qui ſe tenet ex parte potentiæ: propterea ꝙ S. Thomas uarie uidetur loqui de hoc in diuerſis

D

locis. Adeo ut Capreolus in prologo ſentētiarū q. 3. ſub dubio reliquerit qd ſenſerit S. Tho. Nam in quæſtionibus de ueritate. q. 10. ar. 2. & in alijs locis, quos poteris illic uidere apud Capre. dicit ꝙ ordinatio ſpecierū in intellectu poſſibili eſt habitus ſciæ. Sed. 12. q. 54. art. 4. ad tertium argm̄, dicit ꝙ q primo acquiſiuit habitū imperfectū circa primā concluſionē unius ſciæ, poſtea per demonſtrationes aliarum concluſionum non acquirit nouū habitū, ſed primus efficitur perfectior. Vbi intēdit, habitū ſciæ eſſe ſimplicem qualitatē. ¶ Vnde Capre. ad quæſtionē præſentē reſpōdet, ſub diſtinctione, ꝙ ſi

B

habitus ſciæ accipiatur ꝓ ſpeciebus, tūc nō eſt ſimplex qualitas, ſed collectio plurium: nā ſingulorum obiectorū ſunt ſingulæ ſpecies. Si uero accipiatur ꝓ habilitate potētiæ & uirtute ad iudicandum, tunc logica & quæuis alia ſcīa eſt una ſimplex qualitas.

¶ Sed tamen, ut exiſtimo: ſententia S. Thomæ clara eſt. Et ideo ad quæſtionem reſpondetur tribus concluſionibus. ¶ Prima ad intelligendum opinionem S. Thomæ & aliorum. *1. Concl.* Scientia proprie ſolum accipitur pro habitu qui ſe tenet ex parte potentiæ ad iudicandum. Et ita loquuntur oēs doctores cuiuſcunq; uiæ: Nec S. Thomas potuit ſentire oppoſitum. Nā ſcire idem eſt quod iudicare, & per ſpecies non iudicamus, ſed

F

per aſſenſum uel diſſenſum. Vnde S. Thomas nuſquam collectionem ſpecierum uocat ſcientiam, ſed uocat eas, habitum ſcientiæ: hoc eſt habitum qui eſt inchoatio ſciētiæ: in quantum notitiæ apprehenſiuæ prærequiruntur ante productionē aſſenſus. Et ita exponit Caie. 12. loco citato. Et hoc uidetur mihi ſentire S. Th. 3. ſen. diſt. 14. q. 1. ar. 1. q. 2. ubi dicit ꝙ habitus intellectiuæ partis ꝑficitur ex lumine & ſpē itelligibili illorū q̃ ꝑ ſpeciē cognoſcūtur. Vbi lumē uocat habitū illum & uirtutē intellectus. Ita ut nomē ſcīa, ſupponat pro habitu & habilitate potētiæ, cōnotādo collectionē ſpērū obiectorū.

¶ SECVN.

G Secvnda concluſio. Logica & quæcun-
2.Concl. que ſcientia ſpecialis eſt in uia S.Thomæ unica ſimplex qualitas. Nec hoc pōt cadere in dubiū conſideranti dicta S.Tho. 12.loco citato.& q.54.ar.4. ubi expreſſe dicit, quod habitus ſciētiæ eſt ſimplex qualitas, & alia multa quæ illic citat Caie. Et hæc cōcluſio fuit Henrici, quol.9.& oium antiquorū ante tempus Scoti. Et in hoc eſt differentia inter antiquos & modernos. Nā quantum ad ſpecies intelligibiles, oēs cōueniunt quod ſingularū concluſionum & obiectorum ſunt ſingulæ ſpecies. Et ſunt quāplurima argumēta pro hac ſentētia antiquorū. ¶ Primū. Ex cōi modo loquendi: Logica eſt una ſciē-
H tia: ergo eſt unus habitus (ab ſpecie ad genus) & per cōſequens eſt una qualitas: quia ſicut ſciētia eſt ſpecies habitus: ita habitus eſt ſpecies qualitatis. ¶ Et confir. Quia alias concedendū eſſet quod ego habeo plures logicas: puta unā de prædicamentis, aliā de ſyllogiſmis: & eadem rōne plures phyſicas unā de homine, & aliam de equo: quod abſurdum eſt dictu. ¶ Secundo eſt argumentū S.Thomæ loco citato. Habitus eſt perfectio potentiæ & eius uirtus: ergo eſt proportionabilis potentiæ: ſed eſt una potentia reſpectu omniū obiectorū, quę cōueniunt in una rōne: ut unus uiſus reſpectu oium ſpecierū coloris: ergo eſt unicus ſimplex habitus re-
I ſpectu omnium concluſionum, quæ conueniunt in una rōne ſcibilis. Et hæc eſt ſententia Ariſ.2. de anima. tex.33. diſtinguentis eodem modo potentias & habitus per obiecta. ¶ Tertio arguitur. Poſtquam ignis productum habet unum gradum caloris, non producit alium diſtinctum in eodem ſubiecto: quia oēs ſunt eiuſdem ſpeciei, ſed intendit priorem: at omnes concluſiones eiuſdem ſcientiæ, ſunt eiuſdem ſpeciei, quia conueniunt eadem ratione ſcibilis: ergo acquiſito habitu circa primam concluſionem, non acquiruntur alii circa alias. Sed ille poſtea intenditur: atq; adeo extenditur ad omnes. ¶ Quarto, habitus infuſi ſunt ſimplices qualitates reſpectu omnium obiectorum eiuſdem rōnis: ut unica fides, unica iuſtitia: quod auctores ēt alterius opinionis

cōceduntur: ergo & habitus acquiſiti. Nā differentia quā illi conantur aſſignare, ut puta quod aliud eſt de habitu infuſo a Deo, & aliud de illo qui acquiritur a nobis, certe mere gratis aſſignatur. Nā Deus cōfert perfectionē ſupernaturaliter, ſecundū modū naturalē. Vnde ſi nō acquireremus unicū habitū oium articulorū, re uera nec Deus infunderet unicum habitum, ſed plures. Quēadmodum Adæ tales ſcientias infudit Deus quales ipſe acquiſiuiſſet. ¶ Et confir. Quia uirtutes acquiſitæ morales, ſunt ſimplices habitus. Quis.n. dixerit plures eſſe habitus iuſtitiæ commutatiuæ in me alium ad emēdum frumentum, & alium ad uendendum oleum, & aliā eſſe temperantiam ad comedendum lenticulam, & aliam ad bibendum aquam? Certe eſt rediculum. Ergo eadem ratione, eſt unicus habitus ſcientiæ. ¶ Tertia concluſio. 3.Concl. Quanquam hæc opinio antiquorum ſit ueriſimilior, ut argumenta probant, nihilominus opinio Scoti & nominalium eſt utcunque probabilis. Scotus enim & Gregorius. q.3. prolo. ſen. & fere moderni tenēt quod ſingularū cōcluſionum ſunt ſinguli habitus, & collectio omnium quæ conueniunt in una ratione ſcibilis eſt una ſcientia. Et poteſt hoc concedi, ſicut nos cōcedimus quod collectio plurium ſpecierū eſt unicus habitus qui eſt inchoatio ſciētiæ, dūmodo concedatur quod licet ſint plures M qualitates, eſt ſimpliciter una ſcientia, & unus habitus. Itaque ſicut ſcientia eſt nomē collectiuum, ita & habitus poſtquā eſt genus ſcientiæ, ſit unus, licet conſtet ex pluribus qualitatibus. Argumenta huius opinionis ſunt illa quæ ſupra fecimus. At quæ tamen antiqui probe reſpondent.

Ad primum argumētum reſponſum eſt in priori articulo. ¶ Ad ſecundum negatur antecedens. Et ad primam probationē negatur conſequentia. Non enim ſequitur ſi ſunt diuerſi aſſenſus actuales, quòd generent diuerſos habitus. Eodem modo probares quòd diuerſi aſſenſus numero eiuſdē concluſionis generarent diuerſos habitus. Hæc eſt.n. natura habitus & potentiæ quod unicus habitus producat multos actus cir-

ca

A ca idem obiectum formale: ſicut unus uiſus
producit plures uiſiones colorũ. ¶ Et ad ſe-
cundã probationẽ negatur ꝙ ſucceſſu tem
poris generentur noui habitus. Sed eſt notã
dũ pro hoc & ſequentibus argumẽtis ꝙ ac-
quiſito primo habitu circa primam conclu
ſionẽ nõ acquiruntur noui per ſtudiũ aliarũ
cõcluſionũ eiuſdẽ ſcientiæ: ſed tamẽ acqui
runtur nouæ ſpecies circa obiecta aliarũ cõ
cluſionũ. Et primus habitus perficitur, non
ſolũ quia intẽditur, ſed quia extenditur ad
alias cõcluſiones. Per hoc.n. ꝙ exit in actus
circa nouas concluſiones, acquirit nouos re
ſpectus. Nõ dico nouas entitatis diſtinctas.
Sed per hoc ꝙ actuatur per ſpẽs nouarum
concluſionum, perficitur ut inclinet in po-
tẽtia propinqua ad aſſenſus illarũ: quos nõ
poterat antea producere in potẽtia propin
B qua. Et hoc ſentit S.Tho. 1 2.q.5 2.ar. 2. quan
do dicit quod ſcientia augetur per additio-
nem. Intelligitur.n. per additionẽ ſpecierũ
& per extenſionem & perfectionem habi-
tus. ¶ Vnde ad tertiũ argm̃. Cõceditur quod
poſtquam Petrus acquiſiuit habitũ circa pri
mã cõcluſionem, non acquirit poſtea alios
circa alias. Sed negatur inde ſequi, eſſe iam
tunc logicũ. Et cum arguitur: Habitus Pau-
li qui ſcit omnes concluſiones, eſt eiuſdem
ſpeciei cum habitu Petri. Sed habitus Pau-
li inclinat ad oẽs: ergo & habitus Petri: ne-
gatur conſequentia: ſi loquaris de inclina-
tione in potentia propinqua. Nã licet ſint
eiuſdẽ ſpeciei, nõ tamẽ ſunt æque perfecti,
nec Petrus habet tot ſpecies quod Paulus.
Quemadmodum Petrus puer eiuſdem ſpe
ciei eſt cum Petro uiro, tamẽ non poteſt in
potẽtia propinqua generare quouſq; ſit per
fectus uir. Solũ.n. ſequitur ꝙ ſi habitus Pe-
tri eſt eiuſdem ſpeciei cum habitu Pauli,
poteſt in aſſenſum eiuſdem ſpeciei. Nam aſ
ſenſus primæ concluſionis eſt eiuſdem ra-
tionis ſcibilis cum aſſenſibus omnium alia-
rũ: & poterit in oẽs, quãdo fuerit perfectus.
¶ Et per hoc ſoluuntur quartum & quintũ
argm̃. Nam licet idẽ habitus Pauli inclinet
ad oẽs concluſiones, poſſunt tamen perdi
ſpecies aliquarum, manẽtibus ſpeciebus re
ſpectu aliarum. Et iam ille habitus non in-
clinabit in potentia propinqua ad illas con- D
cluſiones, & per conſequens erit obliuio il
larum. Et eadem ratione põt eſſe error cir-
ca aliquas concluſiones, manente ſcientia
circa alias. ¶ Ad ſextum argumentum con-
cedimus quod nõ eſt idem habitus qui incli
nat ad aſſenſum ſciẽtificum & ad aſſenſum
opinatiuũ: ſed ſunt diſtincti habitus. ¶ Sũt
qui multiplicant hic omnes difficultates de
habitibus: puta quomodo generentur &
corrumpantur, quomodo inclinent. Sed
nunc non erat his locus.

Quæſtio 4. Procemialis.

Vtrum Logica ſit ſcientia ſpeculatiua.

POSTQVAM circa ſubſtantiam E
dialecticæ cõſtituimus eſſe ſcien
tiam, atq; adeo unã ſcientiam,
uidere ſequitur qualis ſit: practi-
ca ne aut ſpeculatiua. Et arguitur: ꝙ non ſit
ſpeculatiua: ſed practica. Dialectica eſt ars
quę refertur inter artes liberales: imo dr̃ ars
artiũ, ut meminit Petrus Hiſpanus. Sed ars
omnis eſt practica: nam practica ſcientia eſt
quæ habet opus pro fine, & ars idẽ eſt quod
ſcientia operatiua, ut definit Ariſ. 6. Et hic.
cap. 4. ergo Dialectica eſt ſcientia practica.
¶ Secundo arguitur. Finis dialecticæ, ut ſu-
ſupra diximus, eſt cõſtituere ſyllogiſmos, &
alias argumentationes, & ideo dicitur Dia-
lectica.i. diſputatiua ſcientia, & ab Ariſt. uo-
catur modus ſciendi. Sed argumentationes F
ſunt opera quædam perinde, ac cætera arti-
ficialia (ars.n. eſt conſtruere ſyllogiſmum
in Barbara ſicuti conſtruere domum) ergo
logica eſt ſcientia practica. ¶ Et confir. ex
S.Thom. in prologo poſte. Quemadmodũ
(inquit) neceſſaria fuit ars ædificatoria aut
fabrilis circa ea quæ ratio de operibus ma-
nuum rationcinatur, ita neceſſaria fuit ars
quæ ſit directiua actuum rationis, ut in illis
homo facile & ſine errore procedat, qua-
lis eſt ars logica: ubi inſinuat logicam eſſe
artem pari ratione, qua ars ædificatoria
& fabrilis. ¶ Tertio arguitur. Medicina
dici-

G dr practica quatenus moderatur humores
& actiones corporis, & ſciæ morales dr
practicæ & actiuæ: quia ordināt op̄a nr̄a. q̄
procedunt a uoluntate.ut uidelicet ſtudioſe
fiant:ergo eadē rōne Logica erit practi-
ca, qn̄quidem ordinat opera intellectus.
¶ In cōtrariū eſt ſnia Ariſt.3.de aīa, tex.49.
Vbi ait, intellectus practicus differt ab ſpe-
culatiuo fine: nā practicus eſt q̄ ꝑꝑ aliquid
rōcinatur.i. ꝑꝑ opus:logica uero non rōci-
natur propter aliquod opus diſtinctum a
ratiocinatione. Sed propter ipſum ratioci-
nari: ergo eſt ſpeculatiua. Quod teſtatur
etiam Auguſtin.8.de Ciuit.Dei. cap.4.

¶ Distinctio inter ſcientiam practi-
cam & ſpeculatiuam a fine ſumenda eſt, ꝙ
ſpeculatiua ſit ſolū ꝑꝑ ueritatem cognoſce
dam, practica uero ſit ꝑꝑ opus: ut modo ci
H tauimus ex Ariſt. quod expreſſius repetit.
2.meta.tex.3.ubi ait. ꝙ finis cōtemplatiuæ
ſciæ eſt ueritas, actiuæ autem opus, idē.n.
ſonat ſcia practica quod ſcia actiua: à Prat-
to uerbo Græco,quod eſt facio.¶ Sed uarie
loquuntur doctores in hac parte, de ſcien-
tijs practicis & ſpeculatiuis: Cum tn̄ ueri-
tas facile cōſtet,ſi res oculatius inſpiciatur.
Vnde cum ſciētia ab obiecto & fine habeat
ut ſit practica: duo ſunt neceſſaria ut ſcien-
tia ſit practica. Primū, ꝙ ſit de obiecto ope
rabili a nobis:nam cum ſcientia practica ſit
operatiua ſui obiecti,ſit ut de rebus natura
libus non poſſumus nos habere ſcientiam
practicā. Vt ſcientia de cœlis,& de plantis,
animalibus &c.nō poteſt eſſe practica: ſciē
I tia uero Dei eminenter continet ſpeculati-
uam, & practicam, unica.n. ſimpliciſſima
ſcientia infinita res naturales & cognoſcit
& facit. ¶ Secundo requiritur ꝙ finis eius
ſit operari.i.ꝙ ſit ꝓxima regula ipſius opis,
& tractet de re operabili, modo operabili:
Duplex ut docet S.Tho.de ueritate.q.14.ar.4.¶ Vbi
finis in notandū ꝙ in ſciētijs duplex eſt finis, alius
ſcien- eſt finis ſcientijs:& alius eſt finis ſciæ. Finis
tiis. ſcientijs eſt quē homo conſtituit ſibi,qn̄ ad
diſcit ſcientiā: & iſte non ſufficit, ut ſcia di-
catur practica aut ſpeculatiua; quia extrin-
ſecus ſe hēt ad ſcientiā.Sed finis ſciæ eſt ille
quem habet ſcientia ex ſua ratione intrinſe
ca,a quo ſub nde ſciētia hēt, ut ſit practica K
uel ſpeculatiua. Exēpli gratia: poteſt quis
ſtudere ſcientiam de anima: ut intelligat
qm̄o eſt perpetua & capax beatitudinis &c.
ut inde alliciatur ad bene uiuendum.Scien
tia illa certe eſt mere ſpeculatiua,tametſi fi
nis ſcientis ſit opus: quia ſcientia hæc non
docet operari,ſed eſt mera ſpeculatio.Item
poteſt quis de domo ſtudere ſcientiam ſpe-
culatiuam: puta quæ procedit per demon-
ſtrationem & reſolutionem in prima prin-
cipia:ut puta quid ſit domus, quibus parti-
bus conſtet, quis finis eius &c.& illa certe
eſt ſpeculatiua, quamuis ſit de re operabili
a nobis, quia non tractat de illa re modo o-
perabili,ſed ſpeculatiuo. At ſi ſcientia quæ
tractat de domo,qm̄o fiat domus.i.qm̄o ſint
dolanda ligna,parādi lapides, cōſtruēdi pa-
rietes eſt practica,quia tractat de re opera- L
bili,modo operabili, unde licet quis diſcat
hanc ſcientiam non intenſione operandi,
eſt practica,quia finis ſcientiæ eſt conſiderā
dus & non finis ſcientis.¶ At contra hāc do
ctrinā videtur eſſe S.Thomas prima.p.q.14.
ar.16.ubi ponit tripliciter cōtingere ſciētiā
eſſe ſpeculatiuam.Primo ex parte rei ſcitæ:
puta qn̄ eſt de re non operabili,& hanc di-
cit ſimpliciter eſſe ſpeculatiuam. Secundo
ex parte modi,ut puta ſi ædificator conſide
ret domū,definiendo, & diuidendo, quia il
la licet ſit de re operabili, nō ꝓcedit modo
operabili. Et tertio ex parte finis,ut ſi ædifi-
cator conſideret domū modo operabili,pu
ta qualiter ſit domus conſtruenda, non tn̄
intentione operandi. Et ſubiungit ꝙ ſcien- M
tia ſpeculatiua ex parte modi, eſt partim
practica.ſ.ex parte obiecti, & illa q̄ eſt ſpe-
culatiua ex parte finis, eſt practica ex parte
obiecti,& ex parte modi,ubi expſſe S.Tho.
in tertio mō dicit, ꝙ finis ſciētis facit quo-
dammodo ſciam ſpeculatiuā. Et in ſecūdo
mō dicit, ꝙ obiecta operabile facit ſciētiā
quodāmō practicā, q̄q̄ ex ꝑte modi ſit ſpe-
culatiua.¶ Quā ſententiā Greg.in prologo
q.4.multis redarguit, nēpe ꝙ finis ſcientis
uariet qualitatē ſcientiæ. Et quamuis multi
ex noſtris uerba hæc S.Tho.ut iacēt tuean-
tur,ſunt tn̄ cū grano ſalis intelligenda.Pri-
mum

A mum.S.Tho.non intendit ſcientiam ex fine ſcientis eſſe per ſe, aut practicam, aut ſpeculatiuam, ſed quodam modo per accidens. Et propterea id ſolum concedit peculiariter ſcientiæ Dei: hac ratione: quia Deus nõ habet duas ſcientias de rebus, aliam practicam, aliam ſpeculatiuã, ſicut nos habemus, ſed per ſcientiam infinitam & ſpeculatiuã eminenter cognoſcit res & creat. Atq; adeo ibi non poteſt diſtingui inter ſcientiam practicam, & ſpeculatiuã ex natura intrinſecã ipſius ſciẽtiæ, ſed per diuerſos reſpectus Dei ad res. Ita ut inquantum ſe ipſum cognoſcit, ſcientia ſua eſt ſpeculatiua: quia ipſe non eſt factibilis: in quãtum uero cognoſcit res extra, quas nunquam eſt facturus, eſt practica ſciẽtia ex parte obiecti cum ſit
B factibile, & ſpeculatiua ex parte finis. Sed reſpectu illarum quas facturus eſt, eſt practica ex parte finis: quamuis etiam eminenter ſit ſpeculatiua. At uero in ſcientijs creatis noſtriſ ubi ex intriſeca rõne ſcientia ſuapte natura eſt practica, aut ſpeculatiua, nũquàm reor S. Tho. hanc diſtinctionem admitteret, ſed ut citatũ eſt de ueritate, q. 14. ſcientia ex intrinſeca eius rõne habet quod ſit, aut practica, aut ſpeculatiua. ¶ Et primo: quòd ſcientia quãuis habeat obiectũ operabile, ſi modo ꝓcedit ſpeculatiuo, ſit ſimpliciter ſpeculatiua, ſic ego probo. Illa ſciẽtia eſt ſolum ſpeculationis gratia, nec docet operari, ergo nullo modo eſt operatiua,
C & per conſequens nec practica quod, idem eſt. ¶ Secundo arguitur. Per accidens eſt illi ꝙ obiectum ſit operabile, aut naturale: ergo inde non habet quòd ſit practica. v. g. ſi ſciã roſæ qͣ cognoſcimus naturã roſæ eſt modo ſpeculatiuo, eadẽ ratione quamuis roſa eſſet factibilis nobis, eſſet ſpeculatiua. Et ſi Deus impartiretur nobis facultatẽ faciẽdi roſam, aut res alias naturales, alias ſcientias deberet nobis infundere quibus ſciremus facere: nam quas modo habemus non ſufficerent: ergo eadem ratione ſciã ſimilis de domo qua ſolũ cognoſcimus naturã domus ẽ prorſus ſpeculatiua. Accidit.n. hmõi ſciẽtijs obiectũ eſſe operabile, nec ne. ¶ Et confir. Geometria quam ego habeo de triangulis & aliis figuris eſt ſpeculatiua: ut ab omnibus eſt receptiſſimum: tamẽ eſt de re operabili a nobis, poteſt.n. homo figuras lineare: ergo eadem ratione ſciẽtia de domo poteſt eſſe ſpeculatiua. Mox ꝓbatur ꝙ a ſolo fine ſcientis ſcientia non dicitur abſolute ſpeculatiua, aut practica. Hmõi.n. conditiones conueniunt ſcientiæ ſuapte natura: ſed tamẽ fines iſti ſcientis de per accidẽs cõtingunt illis ex conditione ſubiecti: & dato oppoſito concedendum eſſet quòd ſciẽtia diuite, qui non intendit operari, eſſet ſpeculatiua, & in paupere, qui intenderet operari, eſſet practica: immo in eodem modo eſſet ſpeculatiua modo practica, inde ſolum quòd mutaret propoſitum. ¶ Colligamus ergo differentiam inter ſpeculatiuam & practicam quam conſtituit S. Thomas. 1. Eth.
D
q. 3. ſ. ꝙ ſpeculatiua procedit modo reſolutiuo, tractat.n. de naturis rerum, reſoluẽdo uſq; ad prima principia, practica uero procedit modo compoſitiuo, docet.n. inducere formam in materiam. Vt ædificatoria docet dolare ligna, quadrare lapides; cõſtruere parietes &c. Quare practica operando potiſſimum acquiritur. ¶ Et quo tandem ſequitur contra Scotum. 4. q. prologi, quòd Theologia non eſt practica, nam ſpeculatiue conſiderat naturam Dei, licet eiuſmodi cognitio alliciat ad operandum. E

¶ SECVNDO (quia lubet omnes practicas ſcientias in ſumma attingere) notãdum eſt, quòd cum actio alia ſit immanẽs: quæ ꝓprie ſortitur nomẽ actionis, ut intelligere, amare, loqui, comedere &c. alia uero ſit trãſiens in exteram materiam, ut ſcribere, ædificare: quę proprie dicitur factio (diuiſio eſt Ariſt. 6. meta. tex. 16.) ſit ſubinde, ut ſcientia practica diuidatur in actiuã: quæ actiones noſtras dirigit, ut ſtudioſe fiant, & meritorie, ut dicunt, & in factiuam, quæ uerſatur circa extera opificia, ut habetur apud Ariſt. 6. meta. tex. 1. Et eadem prorſus diuiſio eſt qua. 6. Ethi. diſtinguit habitum practicum in artem & prudentiam: dicens, ꝙ ars eſt habitus uerus cum ratione factiuus prudentia uero habitus uerus cum ratione actiuus. ¶ Vbi adnotandum eſt, quòd ſciẽtia F

Facultas operis & n. ſui eun

G aliqua uel uirtus practica: bifariam poteſt opus dirigere, uidelicet, aut quãtum ad facultatem operis, aut quãtum ad uſum. ut docet S. Tho. 1. 2. q. 56. ar. 1. Ars eſt quæ facit facultatem operis: prudentia uero quæ facit bonum uſum. Exempli gratia. Ars pictoris facit facultatem: ut quando pictor uoluerit, imaginem exhibeat perfectã: an uero ſtudenda ſit illa ars, & pingẽdum modo ſit, nec ne, hoc facit prudentia. Eadẽ ratione uirtus moralis, ut docet Ariſt. 6. Ethi. cap 12. facit rectam intentionem finis ut abſtinendum eſſe, pugnandum eſſe &c. Sed quando & quomodo, hoc facit prudentia. Quare prudẽtia proxime uerſatur circa electionem uoluntatis. ¶ Hinc patet ſcientias morales ut Ethica, & Politica, nõ eſſe adeo

H practicas, ut ſunt ars & prudẽtia: quia obiectum philoſophiæ moralis, quod eſt ſtudioſe agere, non fit potiſſimum ab ipſa ſciẽtia: ſed à uirtutibus moralibus: ut temperantia facit temperate comedere & fortitudo ſtrenue pugnare: & ideo poteſt philoſophus eſſe malus homo. Sed ſunt ſcientię quodam modo practicæ: quia oſtendentes naturam uirtutum, quodam modo nos docent operari, & habent idem obiectum quod eſt obiectum uirtutis. Obidq; eiuſmodi ſciẽtias morales, auctore Ariſt. 2. Ethic. cõſideramus, non contemplationis tantum gratia, ſed ut boni efficiamur.

I ¶ Tertio tandem notãdum eſt: ut nihil huius quæſtionis prætereamus, quòd actio illa quæ ꝑ ſcientiam quanuis practicam dirigitur Græca uoce appellatur a doctoribus praxis. Eſt enim praxis idem quod actus, & proprius conuenit actioni manenti: ſed accipitur iam pro quocunque obiectio ſcientiæ practicę, ſiue actio fuerit immanens, ſiue factio tranſiens. Atqui iudicio meo plus operæ conſumunt doctores in inquiſitione praxis quã opus eſſet. Scotus in prolog. ſen. q. ulti. Praxis, inquit, eſt actus alterius potentiæ, quam intellectus, naturaliter poſterior intellectione. natus elici conformiter rationi rectæ, ut ſit rectus: ubi anſam dedit huic diſputationi. Nam Occham & Greg. & reliqui in ultima quæſtione prologi arguunt primo quòd operatio etiam intellectus poteſt eſſe praxis: K nã praxis ẽ operatio quæ ẽ obiectum ſciẽtiæ practicæ: ſed & poteſt homo ꝑ prudentiã dirigere uſum contemplationis, puta quando ſtudendum eſt, & quas ſciẽtias expedit diſcere: ergo nõ eſt neceſſe, ut praxis ſemper ſit operatio alterius potentiæ quàm intellectus. ¶ Item arguunt quòd nõ requiratur, talem operationem eſſe cõformem rationi rectæ. Nã praxis æque dicitur de operatione mala atque bona. Sed miſſa diſputatione Theologorũ, hoc ſatis eſt in præſentiarum adnotare primum quòd quãtum elicitur ex Ari. praxis, quãuis generali nomine poſſet dici de quacunque operatione, tamen proprie ſolum dicitur operatio libera, L quam in noſtra poteſtate eſt, bene aut male fieri, ſiue quãtum ad uſum, ſiue quantum ad facultatem operis: quòd autem ſola operatio alterius potẽtiæ quã intellectus, puta uoluntatis, aut potẽtiæ executiuæ debeat dici praxis; hoc Scotus ſolum probat illo communi dicto, intellectus extenſione fit practicus. Sed intellectus, inquit Scotus, non extenditur niſi in ordine ad alias potentias: ergo praxis primo eſt operatio uoluntatis, quam dirigit intellectus, & inde operatio exterior quæ ꝑcedit a uoluntate. Sed contra Scotum eſt in primis quòd illa auctoritas nõ eſt Ariſt. quare male citatur in marginę. 3. de anima, tex. M 49. quia ibi non habetur, niſi quòd intellectus practicus differt abſpeculatiuo fine, ſed (ut ait Gregorius) eſt dictum commune. Et S. Tho. 2. q. de ueri. ar. 8. nõ citat illo modo illud uerbum: ſed dicit quòd ſcientia ſpeculatiua, ꝑ extenſionem ad opus fit practica: põnit exemplum, ſicut ſi quis ſtuderet medicinam non ut uteretur illa, eſſet ſpeculatiua de ꝑaccidens ex parte finis ſcientis: ſed ſi poſtea mutaret intentionem & practicaret illam, fieret practica. Sed tamen alia ratione, magis certe apparenti, poteſt probari quòd operatio intellectus proprie nõ eſt praxis. Nã praxis diſtinguitur cõtra ſpeculationem, & quæcunque operatio intellectus eſt ſpeculatio: quare licet reguletur a prudentia, & propterea dicatur quodã mo-

D do praxis: tamen propriiſſime non eſt praxis, ſed ſpeculatio: & ſi hac ratione uſus eſſet Scotus, feciſſet forte credibilem ſuã opinionem. ¶ Et quantum ad ſecundum, ut aliqua operatio ſit praxis, non requiritur ꝙ ſit bona operatio & conformis rationi rectæ: nam etiam mala operatio eſt praxis mala. Sed ad hoc ꝙ ſit praxis recta requiritur ꝙ ſit conformis rationi rectæ. Et hæc eſt doctrina Ariſt. 6. Ethic. c. 2. Vnde operatio quæ non poteſt eſſe recta, ut odium Dei, eſt nihilominus praxis. Obidque in in definitione praxis non debet poni rectum, nec uitioſum.

Ad quæſtionem: ergo fere nominales moderni reſpondent, ꝙ Logica eſt ſcia pra
B ctica: quia docet cõſtruere ſyllogiſmos & alias ratiocinationes. Quam putant eſſe opinionem commentatoris. 2. Met. quia uocat illum modum ſciendi. Nihilominus reſpondetur tribus concluſionibus. Prima Logica
1. Cõc. ſimpliciter & abſolute eſt ſcientia ſpeculatiua. Probatur primo, quia licet tractet de ſyllogiſmis & alijs ratiocinationib. quæ ſunt res operabiles a nobis: tamen non tractat de illis modo operabili, quod ut dictũ eſt, requiritur ad ſciam practicam, ſed tractat de illis ſpeculatiuo & reſolutorio modo, puta contemplando naturam prædicamentorum, propoſitionum, ſyllogiſmorum & cuiuſuis alius entis rationis, & hoc contemplatur per reſolutionem in ſua prima principia.
C Itaque proprie tractat de illis ac ſi eſſent quædam res naturales, nec a nobis factibiles: ergo eſt ſcientia ſpeculatiua. Sed quia illa ſunt opera facillima, fit, ut cognita eius natura facile fabricentur a nobis. ¶ Secundo probatur concluſio. Eſto, Dialectica tractaret de iſtis operibus modo operabili, ita quòd finis eius eſſet operari, nihilominus eſſet ſpeculatiua: quia ipſamet opera quæ dirigit ſunt ſpeculationes. Scientia enim dicitur ſpeculatiua uel practica ab obiecto: ſed obiectum Dialecticæ eſt ſpeculari, ergo ipſa eſt ſpeculatiua. Itaque latet fallacia, ſi quis inferat aliquã ſcientiã eſſe practicam, propterea quòd dirigit ad opus, quando opus ipſum eſt ſpeculatio. Enimuero licet ars ædificandi ſit practica: tamen ars, & modus ſciendi & ſpeculandi certe non eſt niſi ſpeculatiua. Quam rationem exiſtimo cõmendandam. ¶ Quod ſi quis arguat contra hanc concluſionem, poteſt quis ratiocinationes & alia opera intellectus mala cõſtruere: primo quantum ad uſum poteſt illa fabricari tempore indebito, & deficientibus alijs circunſtantijs, ut opus ſit malum moraliter: & ſecundo quantum ad facultatem operis, quia neſcit illa fabricari: ergo aliqua ars requiritur ad hoc. ¶ Ad primum reſpondetur, quod prudentia eſt quæ facit rectum uſum moraliter Dialecticæ, & omnium ſcientiarum & omnium artiũm, ut ſupra diximus. ¶ Sed pro ſecunda parte argumenti,
2. Cõc. eſt ſecunda concluſio. Dialectica & om-
E nes artes liberales dicuntur quodam modo artes, per quandam ſimilitudinem ad artes mechanicas. Concluſio eſt S. Thom. 1. 2. quæſtio. 57. articu. 3. Habent enim ſimilitudinem artium in hoc, quòd ordinant ad recte intelligendum, aut recte operandum. Sed deficiunt a uera ratione artis, quia uerſantur circa opera ipſius animæ: ideo dicuntur artes liberales, ad differentiam artium mechanicarum, quæ dicuntur ſeruiles: nam mechanicæ ſunt propter neceſſitatem corporis, liberales uero propter delectationem animæ, & corpus ſubditur animæ ut ſeruus domino: ſed deficere a uera ratione artis, non eſt ſimpliciter defectus, ſed potius perfectio: quia
F artes liberales ſunt quodam modo mediæ inter ſcientias pure ſpeculatiuas & artes: nam ſcientia ſpeculatiua eſt, quæ eſt ſpeculationis gratia, ars cuius finis eſt exterius operari: ars uero liberalis, quæ eſt propter opus animæ. ¶ At uero non omnes artes liberales ſunt in eodem gradu, quare ſit tertia concluſio, Dialectica inter artes liberales
3. Cõc. uicinius accedit ad ſcientiam ſpeculatiuam: quia finis eius eſt ſpeculatio, puta ratiocinari: mox Rhetorica, cuius finis eſt perſuadere, & ornate proferre argumenta: deinde Grammatica: Aliæ uero quatuor Mathematicæ proprius inclinant ad artes Mechanicas: nam uer-

G ſantur circa opera exteriora, ſed nihilominus ſunt opera quę pertinēt ad delectationem animæ,& non ad neceſſitatem corporis: quare intra lineam ſunt artium liberalium. Verum eſt tñ ꝙ ſolent diſtingui in ſpeculatiuas & practicas, qualiter non diſtinguuntur artes rationales, ut ſit Arithmetica ſpeculatiua, quæ conſiderat naturas numerorum. Practica uero quæ docet numeros multiplicare, partiri &c. Et eadem ratione muſica & perſpectiua & Geometria. Tametſi hæc quatenus docet in materia exteriori formā inducere, mechanica eſt. Ars .n. ædiū ſtruendarū Geometria quædā eſt.

¶ Ad primum ergo argm̄ principale ſa-
H tis reſponſum eſt, ſolum.n. probat Dialecticam eſſe quodam modo artem, nō tñ ꝓinde cadit a ratione ſpeculatiuæ ſcientiæ. Et pari mō reſpondetur ad ſecundū nēpe non ſubſequi ſi ars conſtruendi domos ſit practica: Dialecticam ſubinde eſſe practicam. Ars.n. quæ tradit modum ſciendi, ſpeculatiua eſt ſicut ſcientia ipſa. ¶ Quod ſi quis arguat, tunc conſequi habitum practicum itidem eſſe ſpeculatiuum: nam aſſenſus & iudicium, quod elicitur ab habitu practico, eſt uere actus & conſideratio ſcientiæ. Reſpondetur, ꝙ ratio ſcientiæ practicæ nō ſumitur ex actu intellectus, quē proxime elicit, ſed ex opificio exteriori quod dirigit. Et hoc in dialectica nō eſt niſi ſcire, & id-
I eo dicitur modus ſciendi, & nō modus pingendi aut ædificandi &c. ¶ Et ad confirmationem reſpondetur, ꝙ S. Tho. uocat Dialecticam artem, eo mō quem ipſe docuit.1.2. ut dictum eſt in ſecunda concluſione. ¶ Ad tertium. Quantum ad medicinam reſpondetur, ꝙ aliqua eſt Theorica, quæ tractat naturas herbarum, & complexionis humanæ. Alia uero practica, quæ applicat medicinas. Et merito dicitur practica, ſiquidem uerſatur circa utilitatem corporis. Sed quod ad morales ſcientias attinet, iam dictū eſt eſſe quodam modo practicas, nō quidem adeo ut artes: quia non uerſantur circa extera opificia, ſed circa actiones morales, nec in hac ratione ſunt practicæ ſicut prudentia, ut expoſitum eſt ſecundo notabili.

Quæſtio 5. Proœmialis. K

Vtrum ſubiectum Dialecticæ ſit ens rationis.

POST quatuor ſuperiores quæſtiones de neceſſitate, quidditate, unitate, & qualitate Dialecticæ, ſupereſt poſtremo ſubiectū eius inueſtigare. Et arguitur, quòd ſubiectū Dialecticæ non ſit ens rationis. Primo Dialectica ut auctor eſt Ariſto. 1. poſte. text. 27. non eſt circa determinatum ſubiectum, ſed circa oēs ſcientias diffunditur: ergo quæſtio ſupponit falſum. ¶ Secundo, Nulla ſcientia L
quærit de ſuo ſubiecto an ſit, & quid ſit, ſed id ſupponit ut docet Ariſto. 1. poſte. text. 2. Sed in logica diſputatur an ſit & quid ſit ens rationis: ergo illud non eſt ſubiectum logicæ. ¶ Tertio. Subiectum ſcientiæ perinde atque ſubiectum potentiæ debet eſſe illi adæquatum, ita ut nec obiectum excedat ſcientiam, neq; excedatur ab ea: ut color a ſolo uiſu percipitur, & uiſus ad ſolum colorem terminatur, ſed ens rationis non eſt hoc modo adæquatū logicæ: ergo nec eſt eius ſubiectum. Probatur minor. Grāmatica & Rhetorica tractat de ente rōnis, puta de genere & ſpecie, & per conſequens ens rationis extra limites logicæ diffunditur. Et rurſus, logica tractat de conceptibus formalibus, puta de propoſitione, de ſyllogiſmo: quæ quis M
ſint opera fabricata a ratione, nihilominus ſunt realia entia de prædicamento qualitatis, perinde ut domus & reliqua opificia: ergo & Logica non ſolum tractat de ente rationis, & per conſequens non eſt eius ſubiectum. ¶ Quarto arguitur. Subiectum ſcientiæ continet eminenter oēs ueritates illius ſcientiæ, utpote cum ſit illarum cauſa: ſicuti homo, quod eſt ſubiectum ſcientiæ hois, continet riſibilitatem, cæteraſq; paſſiones quæ de illo demonſtrantur: ſed ens rationis, cum non ſit uerū ens, nullius poteſt eſſe cauſa, & per conſequens nec cōtinere ueritates ſcientiæ: ergo nullius ſcientiæ poteſt eſſe ſubiectū. ¶ Quinto & poſtremo arguitur. Logica

ca

A ca & Dialectica, ut dictũ eſt, pro eodẽ accipiuntur: ſed obiectũ Dialecticæ eſt argumẽtatio: vnde Dialectica idemq; ſonat, quod diſputatoria ſcia, & propter argumentationẽ tractat de prædicamentis & de enuntiatione, quibus conſtat argumentatio: ergo argumentatio eſt ſubiectum logicæ, & non ens rationis. ¶ In contrarium eſt Ariſ. 4. Me. tex. 5. ubi dicit, logicam tractare de omni re in uniuerſum, quemadmodum metaphyſica, quod uerum non eſſet, ut illic S. Th. adnotauit, niſi quia tractat de ente rationis, quod rebus uniuerſis poteſt conuenire.

Subiectũ, obiectũ, materia.

Subiectum ſciæ duplex eſt, puta, ſubiectũ inhæſionis, quod eſt itellectus, de quo nihil ad rem præſentem: Et ſubiectum attributionis, quod modo ueſtigare pergimus. B Vbi primo notandũ hos tres terminos, ſubiectum, obiectum, & materia ſciæ eandem rẽ ſignificare diuerſis rõnib. Vt quantitas continua eſt ſubiectum, obiectum, & materia geometriæ. Atqui, ut commenta quæ hic finguntur miſſa faciamus, ſubiectũ dr̃ reſpectu paſſionũ quæ demonſtrãtur in ſcia: demonſtrat. n. Geometria de quantitate continua ſuas proprias paſſiones. Atq; adeo quãtitas continua cuius propriæ paſſiones inſunt, ſubijcitur oĩbus in prædicatione. Obiectũ uero dr̃ per ordinem ad habitum ſciæ: quia id quod ſcimus per geometriã, eſt quantitas continua, eiuſq; paſsiones atque figuræ. Sicut. n. per uiſum uidemus colorẽ, ita per hoc iudicium, triangulus hẽt tres angulos æquales duobus C rectis, intelligimus naturã trianguli. Quare ſignificantius dr̃ obiectum, quã ſubiectum. Sed materia appellatur, ut nonnulli uolunt, quia eſt primum fundamentum quod ſupponitur in ſcia: quippe cum oĩs ſcia ſupponat ſuum ſubiectum eſſe. Aut forte materia nuncupatur eadem rõne qua eſt obiectum: nam obiectum & materia uirtutis idẽ ſunt, ut auctor eſt S. Th. 1. 2. q. 55. ar. 4. Delectabilia. n. tactus & obiectum ſunt & materia temperantiæ. Verum eſt tñ diuerſas eſſe opiniones in hac parte Nominalium atq; Realium, & quantum ad ſubiectum, & quantum ad obiectum. Nominales. n. opinantur ſubiectum ſcientiæ eſſe terminum ipſum, qui eſt ſubiectum propoſitionis, ut ſubiectum Geometriæ eſſe illum terminum, quãtitas continua: Reales uero aſſerunt eſſe rem ſignificatã. D Enimuero quamuis conſentiant oẽs cum Ariſt. 1. Elen. ꝙ terminis utimur uice rerum. Diſſentiunt tñ quidnã præcipue ſubijciatur aut prædicet, res ne, an terminus. De quo ſtatim ſuper prologum Porphyrij diſputabimus. ¶ Secunda inter eos controuerſia eſt de obiecto. Noĩales. n. præter Gregorium affirmãt obiectũ ſcientiæ eſſe propoſitionem ipſam. Reales uero dicunt potiſsimum eſſe rẽ ſignificatam. Nam iudicium huius, homo eſt riſibilis, non ſiſtit in propoſitione, ſed per ipſam fertur in rem, quæ eſt, hominem eſſe riſibilem: quibus conſentit Gregorius, differt tñ ꝙ putat ſignificatum propoſitionis, puta E hoiem eſſe riſibilem, diſtingui a ſignificatis extremorum, & eſſe prope nihil, cum tñ in rei ueritate ſola ratione diſtinguatur. Sed quia diſputatio hæc proprium locum hẽt in 1. poſt. ubi Ari. meminit de obiecto ſcientiæ, ſuperſedendum nobis eſt uſq; ad illum locũ. ¶ Atqui in præſentia ſatis eſt ſi ſupponamus, rem extra ſignificatam, eſſe obiectum principale ſcientiæ: nam finis principaliter intentus in ſcientia eſt notitia rei, & propoſitio accipitur loco rei, & eſt mediũ ad cognoſcendum rem. Nec obſtat propoſitionẽ eſſe obiectum proximum & immediatum, rẽ uero remotum, ſicut obiectum proximũ infirmi eſt medicina, principale uero eſt ſanitas. F Quærimus ergo hic ſubiectum, puta rem cuius cognitio principaliter intenditur in Logica. ¶ Pro cuius notitia ſecundo notãdũ eſt, tres eſſe conditiones requiſitas ut quippiam ſit obiectũ ſciæ, quarum meminit S. Th. in prologo ſent. ar. 4. quæ inſinuatæ ſunt inter arguendum. ¶ Prima. Quæcunq; ſunt in ſcia continentur ſub eius ſubiecto, atq; adeo ſubiectum dẽt oĩa cõprehendere, tanq̃ prædicatum uniuerſale reſpectu oĩum. Quicquid. n. tractatur in Geometria, aut eſt quantitas continua, aut pertinens ad quantitatem. Et inde dr̃ ſubiectum attributionis, quippe cui oĩa attribuuntur. ¶ Secunda conditio. Cognitio ſubiecti principaliter intenditur in ſcia: uniuerſa. n. q̃ tractant̃ in Geometria eo

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

G tendũ,ut habeatur perſecta cognitio quan-
titatis continuæ & ſpecierum eius.¶ Tertia
conditio. Per ſubiectum diſtinguitur ſcien
tia ab aliis ſcientijs, & inde ſumit ſpeciem.
Per hoc. n. Geometria differt ab Arithmeti
ca, quia prima tractat de quantitate conti-
nua, ſecunda uero de diſcreta. Addit Scotus
quartã in prologo.q.3. uidelicet quòd ſubie
ctum debet continere oẽs ueritates ſciẽtiæ.
Quã nos in calce quæſtionis explicabimus.

Ens rationis. Qvantvm ad ſecundum terminũ quæ
ſtionis attinet, quia ſtatim ſuper prologum
Porphyrij ſuſius explicaturi ſumus hmõi
entia rationis, ſupponatur modo, ꝙ non lo-
quimur nunc de ente rationis ut genitiuus
accipiatur effectiue, & ſubiectiue quales sũt
H conceptus formales quos intellectus in ſe-
ipſo efficit & ꝓducit. Illa.n.ſimpliciter non
dicũtur entia rationis: quia ſunt ueræ qua
litates realiter inhærentes ſubiecto. Sed ac-
cipitur ens rationis, ut eſt cõditio in rebus,
q̃ conuenit illis ſolum ex operatione intel-
lectus. Enimuero q̃uis oẽs res ſint ſingula-
res, tamẽ ex hoc ꝙ intellectus cognoſcit ho-
minẽ conceptu cõi, abſtrahendo a conditio
nibus ſingularibus, res ipſa ſic concepta fit
ſpecies, & ſi cõcipiatur cõceptu magis uni
uerſali, animal, fit genus, & illa natura ſic
abſtracta, uel reſpectus potius quem hẽt ad
conceptum abſtrahentem, dr̃ conceptus o-
biectiualis, & ens rationis: quia non hẽt eſſe
diſtinctum a ſingularibus niſi per operatio
nẽ intellectus, & ſi concipiatur ea rõne qua
I eſt cõe pluribus differentibus numero, eſt
ſpecies: & ſi ut cõe pluribus differentib. ſpẽ
eſt genus. Quãuis ſunt alia entia rõnis in ip
ſis uocibus, inquantũ ſunt ſigna ad placitũ
ſignificatiua: nã ly hõ ex natura rei nõ hẽt,
ut ſit nomen, ſed ex operatione intellectus
imponentis, & ſic reſultant intentiones, ꝓ
poſitiones, ſyllogiſmi &c. q̃ ſunt entia ratio
nis. Et in hoc ſenſu quærimus utrum ens ra
tionis. i. aliquid commune & uniuerſale ad
omnia entia rationis, ſit ſubiectum i logica.

Subiectum logicæ duplex. His prælibatis de hac quæſtione, tot ſunt
opiniones quot capita. Nominales partim
opinant̃ ſubiectum logicæ eſſe tẽum, partim
eſſe ly terminus, partim illũ tẽum argumen
tatio. Albertus dicit eſſe argumentationẽ, K
puta rẽ ipſam q̃ eſt argumentatio, quẽ mul
ti ſequunt̃. Alij uero eſſe ſyllogiſmũ. ¶ Sed
ut hæc ꝑſpicua fiat, adhuc notato cum S.Th.
5.meta.lect.6.ꝙ ſubiectum ſciẽt uno modo
accipitur ꝓ illo, qđ adæquate continet uni-
uerſitatẽ oim A tractant̃ in ſciẽtia, qđ ab ali
quib. dr̃ ſubiectum adæquationis: ſicut ens
eſt ſubiectum metaphyſicæ. Alio mõ accipi
tur pro illo de quo ẽ principalis intẽtio, qđ
põt uocari obiectũ præcipuum & quodam
mõ finale, ueluti ſubſtãtia, eſt principale o-
biectũ metaphyſicæ. ¶ Vnde ſecundum hoc *1. Concl.*
rñdetur ad q̃onem duabus concluſionibus.
Prima. Subiectum attributionis adæquatum
logicæ eſt ens rõnis. Cõcluſio eſt S. Tho. 4.
met.lec.4.& opuſ.42. qđ ẽ de natura gñis, L
c.4. & alibi ſæpe. Immo concluſio eſt Ari. ibi
dẽ tex. 5. ubi ait, quòd Metaphyſicus & Dia
lecticus tractãt de omni ente. ſ. Metaphyſi-
cus de ente reali, & dialecticus de ente rõ-
nis, qđ põt cõuenire omni enti reali. Oẽ.n.
ens cognoſci põt ſub rõne gñis, ſpẽi &c. Et
hoc eſt qđ dicit Auic. 1. met. ꝙ logica eſt de
ſecundis intẽtionibus, adiũctis primis. Sed
probat̃ rõne ſũpta ex prima cõditione. Illud
ẽ ſubiectum logicæ, ſub quo cõtinentur oĩa
quæ tractant̃ i logica, & ſub cuius rõne conſi
derant̃: ſed ens rõnis eſt hmõi: ergo &c. ma
ior ab oib. eſt receptiſſima: nam ſubiectum
ſe hẽt ad ſcientiam, ſicut obiectum ad poten
tiã, ut auctor eſt S.Th. in 1. p.q.1.art.7. v.g.
quẽadmodum quicqđ uidemus: ut puta Ro M
ſa, Nix, Coruus &c. eſt coloratum, nec ur̃,
niſi ſub rõne colorati, & ideo color eſt obie
ctum uiſus, ita in ſcientia. v.g. Theologiæ,
Deus eſt ſubiectum: qa quicquid ibi tracta
tur, conſideratur ut Deus, aut in ordine ad
deum, ſed quod ens rõnis ſit hmõi i logica,
probat̃: quia dialecticus nihil tractat niſi de
gñe & ſpẽ, de propõne, ſyllogiſmo &c. quæ
oĩa ſunt entia rõnis, ut expoſitum eſt. Quo
ſit ut Nominales, q̃uis daremus illis, ut ter-
minus eſſet ſubiectũ, & nõ res ſignificata,
nullo mõ debẽt dicere, ꝙ terminus ſit ſub-
iectum logicæ, ſed terminus ſecundæ inten
tionis. Tractat.n. dialecticus, de illis termi-
nis genus & ſpẽs &c. ea rõne qua ſunt termi

ni

A ni ſecundæ intentionis. Sed re uera dicere q terminus eſt ſubiectum, & nõ res ſignifica ta p terminum, eſt contra Ari. dicentem, q Dialecticus tractat de omni ente, ſicut metaphyſicus. Secundo probatur rõne ſumpta ex tertia condõne. Subiectũ ſciẽtiæ eſt illud a quo ſcientia ſortitur ſpeciẽ, & p qđ diſtinguitur ab aliis, ſed ens rationis in logica eſt hmõi, ergo minor probatur. Per hoc. n. logica differt ab alijs ſcientijs: quia tractat de ente rõnis de quo nulla alia tractat, & inde ſortitur ſpeciẽ: inde. n. dr & eſt ſciẽtia rõnalis. Actus. n. ſortiũtur ſpeciẽ & ab obiecto & a fine. Et hic ſumũt aliq ex noſtris argm cõtra nominales, q ſecundum illos non diceretur

B hæc ſcientia rõnalis: nã terminus qui ſecundũ illos eſt ſubiectũ, aut ly argumentatio nõ eſt ens rationis. Sed certe ens reale. Rñdere tamen poſſunt q eſt rõnalis a fine. ſ. ab operibus itellectus, qui dirigit & docet, definire, diuidere, & argumentari, & hic eſt ſenſus uerborũ S. Th. in prologo primi poſte. ubi dicit, q logica nõ eſt ſcientia rationalis, eo ſolũ q ſit ſecundũ rõnem: nã iſto mõ ars fabrilis, & domificatoria eſſent rationales. Sed quia dirigit opa quæ rõ in ſeipſa fabricãtur. ¶ Tertio arguitur aduerſus Nominales ex cõi animi conceptione. Nã certe nullus liberæ mẽtis concepit ſubiectũ. v. g. Theologicæ eſſe illũ tũm Deus, aut ſubiectum Phyſicæ

C illum tũm ens naturale aut ens mobile: ſed certe ſubiectum eſt Deus ipſum ens naturale, cuius cognitio in tali ſcientia intenditur. Et ita loquuntur homines. Hæc ſcientia eſt de cœlo, hæc de plãtis, hæc de quãtitate &c. Et eadem rõne logica non eſt de illo termino argumẽtatio, aut ſyllogiſmus, aut tũs ſecũdæ intentionis, ſed de ſpecie, ſyllogiſmo &c. atq; adeo de ente rõnis in cõi, ut ſit ſup

2. Cōl. poſitio ſimplex. ¶ Secunda concluſio. Subiectũ principale logicæ. i. qđ inter entia rationis principaliter intenditur in logica, eſt argumentatio, ſeu ratiocinatio, ut inquit Alfraganus: & forſan in hoc ſenſu Albertus dicit in prologo Prædicabiliũ argumentationem eſſe ſubiectum in logica. probatur ex ſecunda cõditione ſubiecti. Nã q̃q̃ intentio dialectici ſit cognoſcere entia rationis, puta, genus & ſpecies &c. nõ tamẽ conſiſtit illic, ſed D illa tractat, ut inde conficiat argumentationem. Eſt. n. Dialectica modus procedendi ex notis ad ignota, quod fit per argumentationem. De alijs uero ut de nomine, propoſitione &c. tractat tanq̃ de partibus argumentationis, & de genere & differentia, ut ſunt partes definitionis, q̃ eſt medium in demonſtratione: quemadmodum ſcientia de homine tractat de eius partibus. ¶ Sed hinc multi argumentũ ſumunt, quod non argumentatio, ſed ſyllogiſmus, qui eſt in genere argumentationis præcipuus ſit ſubiectum logicæ. ¶ His tñ rñdemus quod intẽtio per ſe logicæ nõ eſt niſi uerũ inquirere, ſiue id fit per ſyllogiſmum, ſiue per quodcunq; aliud genus argumentationis: nam tam proprium E eſt logici ex probabilibus probabilẽ facere concluſionem, q̃ ex neceſſariis oſtendere neceſſariã. Sed accidit quod inter argumentationes præemineat ſyllogiſmus, & inter ſyllogiſmos potiſſima ſit demonſtratio. Et ſi ratio illorum ualeret, non ſyllogiſmus, ſed certe demonſtratio deberet eſſe ſubiectum logicæ. Eſt ergo ſubiectum logicæ præcipuum argumentatio. Sed in libris Priorum, ſubiectum eſt ſyllogiſmus, & in libris Poſteriorum, ſcire, aut demonſtratio.

Svperest paucis expedire, An ſubiectum ſcientiæ, debeat continere ueritates illius ſcientiæ, ut opinio fert Scoti loco citato, quã Occhã & nominales multis impugnant in prologo ſententiarum. Primo. Veritates, quæ demonſtrantur in ſcientia de F ſubiecto, ſunt paſſiones eius, ut riſibile de homine: at huiuſmodi paſſiones, inquiunt non diſtinguuntur a ſubiecto, nihil. n. aliud eſt hominem eſſe riſibilem, quàm homo: quod ſi non diſtinguuntur ab illo non continentur in illo: nam inter continens & non tentum, debet eſſe diſtinctio. Alia huiuſmodi faciunt argumenta, & certe nullius momenti. Sententiam ergo Scoti ſic intelligito, ſicut res ſe habet ad eſſe, ita ad cognoſci: ex natura autem ſpeciei dimanant *Sententia Scoti.* propria accidentia ipſius. Conſequitur enim ad naturam hominis, quòd ſit riſibilis, admiratiuus &c. ſiue ſit diſtinctio realis

G ſiue non, ſicut in Deo , ubi nulla eſt diſtin-
ctio, niſi rationis, eſſentiam diuinã conſequi
tur, ꝙ ſit miſericors, oĩpotens , &c. quo fit,
ut q̃ haberet notitiã hominis ꝑfectã, qualis
exprimitur per definitionem, inde facile co
gnoſceret propria accidentia ipſius. Nam in
notitia ſubiecti uirtualiter continetᷣ notitia
paſſionũ eius, ſicut effectus, uirtualiter con
tinetᷣ in cauſa, nec opus eſt ꝓlſius iſta emun-
gere. ¶ Eſt tñ unum argm̃ ad rẽ cõtra Scotũ.
Nã ex eius opin. ſequeretur , ꝙ nulla poſſet
eſſe ſcia de ſubiecto generico, ſed quotquot
ſunt ſpecies ſpecialiſſimæ, tot deberent eſſe
ſciæ. Proba ĩ ſequela. Scientia. v.g. de anima
li dẽt tractare de oĩbus ſpeciebus & de paſ
H ſionibus earum, alias ſcia imperfecte tracta
ret de illo gñe, ſed tñ ueritates ſpecierũ, nõ
cõtinentᷣ actu in gñe, ſed potentia , ut uide-
bimus apud porphyriũ. Non. n. ad naturam
animalis conſequitur riſibilitas, cum genus
ſit indifferens ad plures ſpecies , alia natura
animalis contineret actu rationale & irra-
tionale, q̃ ſunt oppoſita. Quod ſi cõcedatur
hoc corollarium , tunc non eſſet una Geo-
metria de quantitate, ſed alia de linea, & a-
lia de ſuperficie, & alia de triangulo , & alia
de hexagono, quod dictu eſſet abſurdum.
Dicendũ ergo ut adnotat Caie. in 1. par. q. 1.
ar. 7. ꝙ ſatis eſt ſubiecto alicuius ſcientiæ ꝙ
ipſum uel eius ſpẽs cõtineant actu ueritates
illius ſciæ, dummõ ſcia oĩa tractet ſub una
I rõne, ſiue illa ſit ſpecifica, ſiue ſit generica.

Ad primũ argm̃ reſpõdetur, ex ipſis uer
bis Ari. citatis. 4. met. Ait. n. quod Dialectica
nõ eſt de aliquo determinato ſubiecto. i. par
ticulari, ſicut Geometria, ita eſt de quanti
tate quod nõ tractat de ſubſtãtia, quia Diale
ctica tractat de entibus , quæ omnib. rebus
in uniuerſum contingunt. Et idem repetit.
1. Elenc. c. 11. nõ tamẽ negat, quin omnia en
tia rõnis conueniãt in unica ratione forma-
li obiecti , quod ſit ſubiectum Dialecticæ ,
quẽadmodũ ens eſt obiectum meta. ¶ Ad ſe
cundum rñdetur, ꝙ dialectica, inquãtũ Dia
lectica, non q̃rit an ſit ens rõnis, & an diſtin
guatur a rebus. Imo quæſtiones iſtæ ſunt Me
taphyſicæ, licet inſerantur in logicam . Sed
logica recipit a Meta. ens rationis eſſe & tra
ctat qũo hmõi entia rationis ſubiiciantur K
& prædicentur . Et hoc eſt demonſtrare paſ
ſiones de ſuo proprio ſubiecto , qñ eſt mu-
nus cuiuſq; ſcientiæ. ¶ Ad tertium rñdetur,
ꝙ ſi logica acciperetur ſecundum totã lati-
tudinem, ut nomen ſonat, tunc cõprehen-
deret ẽt Grãmaticã, & Rhetoricã , ut dixi-
mus q. 1. & ſic non plus ſe extenderet ens ra
tionis in ſua uniuerſitate q̃ logica: ſi tũ logi
ca accipiatur ut diſtinguitur contra gram-
maticam & rhetoricã, tunc diſtinguendum
eſt ens rationis. Aliud. n. eſt, qđ hẽt funda-
mentum in re, puta qñ ex natura ſua conue
nit rebus id unde intellectus abſtrahit tales
intẽtiones. ſ. eſſe hominis, eſſe animalis &c.
unde abſtrahitur rõ generis & ſpeciei. Et de L
iſtis tractat logica, tanq̃ de ſubiecto adæqua
to illius. Aliud eſt ens rõnis qđ cõuenit uo-
cibus, non ex natura rei, ſed ex impoſitione,
ut nomen, participium &c. & de iſtis tractat
Grãmatica. Quod ſi Dialectica tractat de
conceptibus formalibus, puta de propoſi-
tione & ſyllogiſmo , id tractat in quantum
ſunt ſigna rerum, in quibus ſunt fundamen
taliter ſimiles proprietates . Nam in rebus
ipſis eſt animal rationale eſſe riſibile , & ho
minem eſſe animal rationale, & inde ſubſe
quitur hominem eſſe riſibilem , & ſic quo-
dam modo propoſitiones & ſyllogiſmi ſunt
in rebus. ſ. obiectiue: quare omnia tractat lo
gica in ordine ad ens rationis. Et per hoc dif M
fert a Philoſophia naturali, q̃ tractat de con
ceptibus & uocibus, quatenus ſunt entia na
turalia, puta, an ſint ſubſtantiæ, uel qualita-
tes, an ſint ſpirituales , an uero corporales,
permanentes, an ſucceſſiuæ &c. ¶ Ad quar-
tum rñdetur , ꝙ quanuis entia rationis non
habeant eſſe reale (quatenus ſunt rõnis) ni-
hilominus habent ſuas proprietates , quæ
ſuo modo conſequũtur naturas illorum. Vt
ex hoc ꝙ animal eſt genus, conſequitur, ut
ſit prædicabile de pluribus differẽtibus ſpe-
cie, atq; adeo ut cũ dña conſtituat ſpeciem.
¶ Ad poſtremum argumentum reſponſum
eſt per ſecundam concluſionem. Et hæc de
procœmialibus quæſtionibus, quas diſputa-
uimus, non ſolũ ꝓ tyrunculis, ſed reſpectum
etiam prouectiorum nonnullum habuimus

COMMEN-

COMMENTARII FR. DOMINICI SOTO SEGOVIENSIS,

Ordinis Prædicatorum, artium, ac ſacræ Theologiæ Profeſſoris, In librum Prædicabilium Porphyrij.

B

TITVLVS libelli huius in codice Græco duo hæc tantũ habet uerba, Porphyriou eiſagoge .i. Porphyrii introductio. Nonnulli uero Latini addũt, (Text. 37.) Introductio ad categorias.i.ad prædicamenta Ariſt. Sed nihil fortaſſe eſt addendum titulo Græco:nam ut patet in prologo ipſius Porph.opuſculũ iſtud non ſolũ ad prædicamenta,ſed ad totam Logicam, imo ad omnem Philoſophiam eſt introductorium,conducit enim & ad definitiones, & ad diuiſiones, & ad demonſtrationes, qui ſunt in omni ſcientia modi ſciendi. Vnde ut Ammonius adnotauit, antonomatice, & ſine aliqua additione introductio inſcribitur, uel (quod ex uerbis Porphyrii colligitur) Introductio ad Dialecticam.

C

(Porphyrius.) ¶ Porphy. (ut refert Suidas) philoſophus fuit Platonicus, natione Tyrius (unde dictus eſt ſenex Tyrius) temporibus Aureliani & Diocletiani Imperatorum, nempe ſub anno Dñi.280. Hic cũ eſſet Chriſtianus, irã aduerſus quoſdam Chriſtianos non ferens,a quibus in Cæſarea Palæſtinæ cæſus fuerat,Chriſtianiſmũ deſeruit per furorem, ut habetur lib.7. Hiſtoriæ Tripertitæ. Vnde inter alia plurima opera, quindecim libros aduerſus Chriſtianam religionẽ euomuit. Atqui, cũ ſtipẽdia faceret Philoſophiæ in Sicilia, libellũ hunc de quinq; uocibus Chryſaorio nũcupauit, quem nobilem tunc temporis (inter alios) diſcipulũ inſtituebat. E

(Chryſaorius.) ¶ Chryſaorius, ſi Græcum nomẽ eſt, idem pollet quod Latine auratum gerens enſem. Attamen ut coniicio, non eſt id nomen Græcum, ſed certe Latinũ cognomẽ,a Chryſa fluuio apud Syracuſas:fuit enim Chryſaorius iuuenis Siculus. Quod ſi Phryx forte fuerit, dictus eſt a Chryſa ciuitate Phrygiæ. ¶ Inter Latinos interpretes Ioannem Argyropylum dignũ æſtimauimus quem eligeremus:nam quanuis Boetius auctor re uera ſit non contemnendus,tamẽ traductio eius uulgata ſubobſcurior eſt,& forſan quæ phraſim Græcam non tam ad uerbum Latine reddat, quàm Argyropyli. F Qui ut natione Græcus, & Latine egregie doctus, Græcam proprietatẽ Latiniſſime exhibuit. Adnotauimus uero ubicunque inter ambas translationes differre comperimus.

Trãslatio Io. Argyropyli.

PROLOGVS.

CVM neceſſarium ſit, Chryſaori,& ad Ariſtotelis prædicamentorum doctrinã, quid nã genus, quid differentia quid ſpecies,quid proprium, & quid accidens ſit cognoſcere: cunq; & ad definitiones

G finitiones etiam aſsignandas ac omni
no ad diuiſiones demõſtrationesq́ue
conficiendas, vtilis horum ſit contem
platio; breuius enitar tibi ea, quę apud
maiores noſtros de his ipſis ſunt, tra-
dere, quaſi ingreſſum quendã tibi ad
hæc omnia demonſtrando. Atq; altio
ribus quidẽ quæſtionibus abſtinebo;
faciliores autẽ ſic afferã, qualiter nũc
quidem tibi accõmodatas eſſe conie-
cto. Protinus igitur genera quidem &
ſpecies in rerum natura ſint necne, an
in ſolis nudisq́; conceptibus collocẽ
tur, & ſi corporea ſint, an expertia cor
H poris: & vtrum ſeparabilia ſint, an in
ipſis ſẽſibilibus rebus & circa eas ſub
ſiſtant, dicere nunc omittam: quippe
cum altisſima ſit talis tractatio, & alia
maiore indigeat perſcrutatione. Vt de
ipſis verò cæterisq́; propoſitis magis
diſſerendi modo veteres, horumq́ue
maxime Peripatetici tractauere, recẽ
ſere nũc atque oſtẽdere tibi conabor.

CAPITVLVM hoc primũ procœ-
mium eſt libri, quo Porphyrius
idoneum præparat auditorem,
dum attentum eum reddit & do
cilem atq; beneuolum. Atqui in duos textus
I ſecatur. Hũc.n.in modũ in animo nobis eſt
capitula ſingularia, & Porphyrii & Ariſt. par
tiri. In priori auctor captat attentionem, &
in altero docilitatẽ: atq; adeo in utroque be
neuolentiã. ¶ Attentum facit Porphy. diſci-
Atten-tio. pulum proponendo intentionem & utilita
tẽ operis: ait enim ſe dicturũ de quinq; uni-
uerſalibus, quorũ cognitio apprime eſt ad
Phyloſophiam neceſſaria. Vbi notato q̃ quẽ
admodũ illi nõ poſſunt recta ire, qui quo ne
ſciũt proficiſcũtur, ita nec põt diſcipulus at
tente audire, niſi in intentionẽ dicẽtis præ
cognouerit: nec rurſus aĩum ad audiẽdũ ad
hibebit, niſi aliquid emolumenti inde ſpera
uerit: alias.n. pigreſcit, medioq́; ĩ curſu ſuc
cumbit. Quocirca Ari. li. 3. & Cic. l. 1. Rhe.

inde (aiunt) maxime attentionẽ captari au- K
dientis, ſi quis de rebus magnis, aut nouis,
aut inuſitatis ſe dicturum pollicetur. Et ideo
Porphy. ad quatuõr inq̃t neceſſaria eſt uni-
uerſaliũ cognitio. uidelicet ad notitiam præ
dicamentorum, ad definitionum aſſignatio
nẽ, ad uſum deniq; diuidendi & demonſtrã
di. In quib. ſumma Dialecticæ cõſiſtit. ¶ Ad
prædicamẽta quidẽ neceſſaria ẽ iſta cogni-
tio: quia prædicamentum nil aliud eſt quàm
prædicabiliũ ordinatio, ubi ſuperiora gene-
ra per ſuas cuiuſq; dr̃as diſtribuuntur ad di
uerſas ſpecies, & cuicunq; ſpeciei inſunt pro
pria accidentia, & præterea alia accidentia
cõia. ¶ Sed ad aſsignationẽ definitionum ne
ceſſaria eſt eadem cognitio: nam definitio
ſpeciei quidditatiua cõſtat ex genere & dif L
ferẽtia, in definitione uero deſcriptiua poni
tur propria paſſio, accidentia uero cõia non
intrant definitionẽ. ¶ Ad uſum item diuiden
di conducit hmõi cognitio: nam refert quõ
genus diuidas: ſane quod non eſt diuidendũ
niſi per dr̃as quæ finitæ ſunt ut animalium
aliud rõnale, aliud irrationale. At per ſpe-
cies, ut pote quæ certo numero nõ cõprehẽ
dantur, nõ põt genus diuidi, ut inquit Pla-
to nunq̃.n. abſolueretur diuiſio. Ac deniq;
utilis eſt dicta cognitio ad demonſtrationẽ
ubi medium eſt definitio conſtans ex gñe &
dr̃a, & propria paſſio de ſpecie demonſtra-
tur. ¶ At uero in dubiũ reuocãt expoſitores, *Neceſſarium.*
quõ accipiatur hic neceſſarium: nã quadru- M
pliciter accipi põt, ut docet Ariſ. 5. me. t. 6.
iuxta quatuor gñra cauſarũ. Et hic nõ accipi
tur neceſſarium niſi ĩ ordine ad finem, ut ſer
mo ipſe Porph. manifeſtat: ait.n. Cum ſit ne
ceſſariũ ad prædicamẽtorum doctrinã &c.
Sed dubiũ eſt an ſit ſimplr̃ neceſſaria cogni-
tio uniuerſaliũ, ita ut ſine illa haberi nõ poſ
ſit notitia prædicamẽtorum. Nã Albertus di
cit eſſe ſimpliciter neceſſariã: Boetius uide
tur negare, ſed ſolum ait eſſe utilẽ: q̃a ante
editionẽ prædicabilium erãt hoĩes philoſo
phi & dialectici. ¶ Eſt tñ facilis ĩ ſio duab.
concluſionibus. Aut.n. eſt q̃õ de neceſſitate
cognitionis uniuerſaliũ, & hõi cognitio eſt
ſimplr̃ neceſſaria. Impoſſibile.n. eſſet ordi-
nare prædicamẽtũ, niſi cognoſceremus, q̃r

cui

cui ſubiiciatur, & de quo prædicet,& quomodo genus deſcendat per drias in ſuas ſpecies. Aut ẽ qõ de neceſsitate huius opuſculi Porphyrii,& in hoc ſenſu reſpondetur non eſſe ſimpliciter neceſſarium hoc opuſculũ, quanquam ſit utile, ut facilior ſit aditus ad prædicamenta,& ad totam logicam. Quod probatur: quia poſſet quis facile ſine iſto opuſculo in ipſo libro prædicamentorũ intelligere naturam generis & aliorum uniuerſalium, ut erat uſus logicorũ ante Porphyrium. Et re uera ſi fuiſſet ſimpliciter neceſſarius hic liber, non fuiſſet ab Ariſt. ſub ſilentio neglectus. Immo uero potuiſſemus ſine opera perfidi iſtius hoſtis Chriſti Philoſophiã adire. ¶ Hinc colligitur ly, neceſſa-
B rium, in textu accipi pro neceſſario ſimpliciter, ut docte notauit Ammonius. Non. n. ait, Cum ſit neceſſarius hic liber, ſed Cum ſit neceſſarium noſſe &c.

Mox de generibus &c. Hic eſt textus ſecundus, ubi Porphyrius reddit diſcipulum docilem, dum explicat quemadmodum de uniuerſalibus ſit in logica diſputandum. Ait enim abſtinendum eſſe à qõnibus metaphyſicis & diſputandas eſſe quæſtiones logicas. ¶ Vbi notato primo, tria eſſe quæ diſcipulos deterreant & pigros efficiunt. Quæ ſunt prolixitas, aduerſus quam dixerat Porphyrius compendioſam & breuẽ factorum eſſe traditionem. Item obſcuritas, contra quam
C promiſerat procedendum eſſe uelut introductionis modo, uidelicet ſimpliciter præcipiendo & non diſputando. Item profunditas ſententiarum: & ideo dixerat ab altioribus qõnibus ſeſe abſtinere, ſimpliciora uero mediocriter cõiectare. explicat ergo modo quæ ſunt illæ altiores qõnes. ¶ Vbi ſecundo notato quòd diſputatio de natura uniuerſalium, ubi nam ſint, & quæ res ſint, an uidelicet ſint a ſingularibus ſeparata eſt, diſputatio phyſica & metaphyſica, cuius eſt abditiſsimas rerum cauſas perſcrutari, ob idq; dicuntur qõnes altiſsimæ, quia ſunt profundiſsimæ. Sed conſideratio uniuerſalium quatenus ſunt ſibi inuicem prædicabilia & ſubijcibilia, ea pertinet ad logicum. Vnde Auic. in prologo logicæ: Quemadmodum, inquit, artifex domus non hẽt conſiderare naturã D
partium, nẽpe an calida ſint ligna, an uero frigida, fructifera, an ſterilia (quod pertinet ad philoſophũ) ſed tãtũ, ſint ne mollia an dura, recta an curua, quod ad artem ſuã refert: ita logicus de uniuerſalibus tãtummò habet tractare quatenus prædicantur aut ſubiiciũtur, & hoc eſt quod ait Porphy. Quẽadmodum antiq magis diſſerendi mõ tractauere. Vbi animaduertendum eſt i Græco haberi, logicoteron, quod ſonat & magis probabiliter (ut uertit Boetius) & magis logice: quod Argyropylus uertit, magis diſſe-
rendi mõ. Quod ſignificantius explicat intentionem Prophyrii, cuius ſenſus eſt, ꝙ nõ *Peripatetici.*
uult tractare de uniuerſalib. metaphyſicæ, E
ſed logicæ. ¶ At dũ pollicetur imitaturum ſe peripateticos, dubiũ eſt, an intelligat Ariſtotelicos, an uero Platonicos. Videtur. n. intelligere Ariſtotelicos. Primo, quia uulgus ſolos Ariſtotelicos uocat iam Peripateticos, a peripatein, quod eſt ambulare. Item quia hunc libellum potiſſimum ad introductionem prædicamentorum Ariſt. compoſuit. Sed ex alia parte cenſet Ammonius ꝙ intelligat Platonicos: nam Plato fuit primus qui deambulans cœpit docere. Vnde oẽs Platonici dicebantur primo Peripatetici. Sed defuncto Platone Xenocrati contigit Academia, quæ erat gymnaſium Platonis. Ariſt. uero docebat in Lycæo: quare illi dicebantur Peripatetici ex Academia, hi
uero Peripatetici ex Lycæo. Sed poſtea di- F
ſcipuli Xenocratis propter nobilitatẽ Academiæ Platonis tenuerunt nomen a loco: & dicti ſunt Academici: diſcipuli uero Ariſto. propter ignobilitatem loci ſolum nomẽ
actionis ſeruauerunt, & dicti ſunt Peripatetici. Et ꝙ Porphyrius ſequatur Platonicos, *Beneuolentia.*
patet, nam fuit ꝑe Platonicus, atque adeo in hoc opuſculo in multis ſequitur uerba Platonis. ¶ In utroque textu Procemii captat beneuolentiam auditoris, in priori quidem cum pollicetur utile fore opuſculum hoc: in ſecundo uero, cum pollicetur non fore difficile. Ex utroque enim diſcipuli efficiunt ut beneuoli magiſtro.

Quæſtio

Quæſtio prima ſuper prologum Porphyrii.

Vtrum uniuerſalia in ſolo ſint intellectu, an uerò ſint in rebus.

SI integrum nobis fuiſſet (quemadmodũ nos admonet Porphy. de uniuerſalib. in dialectica quæſtiones tm̃ dialecticas diſputare, nihil hic de uniuerſalium exiſtentia meminiſſe fuiſſet opus. At uero, quia res Dialectica eo hac tempeſtate proceſſit, ut dialecticis ſatis iam nequaquam facere poſſimus, niſi metaphyſicarum quæſtionum a quib. Por-
H phy. abſtinet, nõ nihil attingamus, operæ ꝓtiũ duximus ĩ de rẽ exordiri. Eſt aũt biuium
Diſſidium Nominal. & Real. materia hæc, unde Noiales atq. Reales in diuerſas ſectas abierunt. Cuius diſſidiũ id in cã fuit, ꝙ cũ uniuerſalia ut 1. met. ca. 2. auctor eſt Ari. eo ꝙ remotiſſima ſint a ſenſibus, cognitu ſint difficillima, Reales naturas eorum plus nimio ꝑſcrutantes, rem fecerũt obſcuram: Noiales uero, quo realiũ anfractus fugerent, oia ad nomina reuocarunt. Vnde cũ duæ ſint partes ſcientiæ, altera, ut rem intelligas, altera ut credas, rem utrique fecerunt difficilem: illi quidem ad intelligẽdum, hi uero ad credendum. Quo circa qui inter Nominales nati ſumus, interq; Reales nutriti, tentabimus pro captu noſtro mate-
I riã tractare, ut neq; in re difficili adeo multa commoueamus, quæ caliginem augeant: nec rurſus, quo perſpicatius loquamur, ueritatem deſeramus. Veritas. n. quocũq; fuerit abſcondita, perſequẽda eſt, nec propter difficultatem abneganda. Neque adeo neceſſarium exiſtimo tres uias hic diſtinguere quod quidã ex Noialibus, ciuis noſter, his temporibus introduxit, cum inter S. Tho. & Scot. uidebimus uno & forte altero loco & quidem parum admodum differat. ¶ Tres q̃ones metaphyſicas inſinuat Porphy. quas Ariſt. 7. met. tex. 45. & infra diſputat aduerſus Platonem, uidelicet an uniuerſalia ſint in rebus extra intellectum; an ſint incorporea, an ſint a ſingularibus ſeparata? Quãuis in uerſione Boetii uideantur eſſe quatuor, K
ut ſecunda ſit, an ſubſiſtant. i. an ſint ſubſtãtiæ. Quarum ſenſum primo ut exponamus
Vniuerſale quadrupliciter accipitur. notandum eſt, ꝙ quadruplex eſt uniuerſale puta in eſſendo, in cauſando, in prædicando & in repræſentando. Vniuerſale in eſſendo eſt quod per ſe realiter ſubſiſtit ſeparatum a ſingularibus: uniuerſale in cauſando, eſt id quod eſt cauſa uniuerſalis a materia ſeparatum, ut ſunt intelligentiæ, de quibus Ariſto. 1. & 12. met. tractat: uniuerſale in prædicando, eſt id quod formaliter prædicatur de indiuiduis: uniuerſale in repræſentando eſt ſpecies intelligibilis aut conceptus intellectus. unde quæſtio præſens nec eſt de uniuerſali in cauſãdo, nec de uniuerſali ĩ repræſentãdo: qa certiſſimum eſt, & illud eſſe in rebus, & hoc formaliter in intellectu: ſed eſt q̃- L
ſtio, utrum uniuerſale in prædicando, ſit uniuerſale ſeparatum in eſſendo, ut dicebat Plato, uel ſolum ſit obiectiue ĩ intellectu. Et quia ĩ intellectu obiectiue ſunt, tã entia realia, ut Deus, & creatura, quàm fictitia, ut chimæra, quæritur an uniuerſalia ſint entia primi generis: puta exiſtẽtia in rerum natura, an uero ſint ſolũ obiectiue ĩ ĩtellectu exiſtẽtia, ut chimæra. Sed ſciendũ eſt hic ꝙ in Græco proponitur q̃õ ſub his uerbis: An uniuerſalia ſint in rerum natura, an uero in ſolis nudis intellectibus, aut conceptibus (ut uertit Argyropylus). Sed Boetius addit in ſolis, nudis, puriſque. Sub quibus uerbis Albertus, quẽ fere cõmentatores neoterici ſequũtur, M
putat latere myſteriũ: ut Solus, dicatur intellectus noſter, qui in principio ſuæ creationis eſt tanq̃ tabula raſa: nudus uero, appellatur intellectus angelicus, qui eſt ſeparatus a materia: ſed purus, ſit intellectus diuinus, qui eſt purus actus ubi nihil eſt admixtum potentiæ. Et forſan hoc addidit Boetius alludendo ad opinionem Platonis, qui dicebat uniuerſalia ſepatata eſſe obiectiue in intellectu diuino. Tametſi ego nullum ſuſpicor hic latere myſterium: quia puris, non eſt Græce: & nudis, ſolum eſt exaggeratio prioris particulæ, ſolis, ut ſenſus ſit huiuſmodi, An uniuerſalia nullo mõ ſint in rerũ natura ſed ſint in ſolo meroq; ĩtellectu, nec aliud eſ-

ſe ha-

A ſe habeat quàm cognoſci. ¶ Huic lucide cõſtat ſenſum huius quæſtionis apud Nominales longe eſſe ab intentione Porphyrij. Putant. n. hanc quæſtionem eſſe utrum uniuerſalia ſint in rebus, an potius ſint conceptus illis formalis, homo animal, quæ ſunt ſubiectiue in intellectu: cum tamen Porphyrius nihil meminerit conceptuũ, ſed quæritur an habeant eſſe reale, an uero eſſe cognitum: nam apud antiquos eſſe in intellectu, idem eſt, quod eſſe obiectum intellectus.

¶ QVAESTIO ergo eſt. Vtrum his conceptibus, hõ animal, reſpõdeat in rebus aliquod obiectũ uniuerſale. Et arguitur quòd
B nõ. Primo Ariſ. 1. poſte. tex. 35. ualeant inq̃ ſpecies, q̃ cantilenæ ſunt. Et tex. 35. uniuerſale (ait) nihil eſt præter ſingularia, quod ex profeſſo probat. 7. met. tex. 57. aduerſus Platonem: ergo uniuerſale nullum eſſe habet extra intellectum. ¶ Secundo arguitur ratione. Quicquid eſt in mundo eſt ſingulare: ergo nihil eſt uniuerſale. Probatur añs primo inductione. Deus, angeli, & hæc oĩa ſenſibilia aut ſunt ſingulares ſubſtantiæ, aut accidentia ſingularia. Item rõne, quia quicquid eſt præter Deum, aut a Deo creatum eſt, aut a cauſis naturalibus genitum: ſed generatio (& pari ratione creatio) ſunt circa ſingularia, ut 1. met. c. 1. & lib. 7. tex. 27. & alibi ſæpe docet Ariſto. ergo nihil eſt in rebus præter ſingularia. ¶ Tertio & principa-
C liter arguitur. Argumento Ariſt. contra Platonem. 7. meta. tex. 45. Vniuerſale eſt illud quod natum eſt eſſe in multis, ſed una res non poteſt eſſe in multis, ut idem color nõ poteſt ineſſe pluribus ſubiectis diſtinctis, & multo minus una ſubſtãtialis natura pluribus ſuppoſitis: ergo uniuerſale non eſt in rebus. ¶ Poſtremo arguitur ſi uniuerſalia ſolum ponantur ſubiectiue in intellectu, ut ſint ipſi conceptus uniuerſales, quemadmodum opinio fert Nominalium, tunc logica lucide & perſpicue procedit: ſi uero ponantur in rebus admodum Realium, tunc caliginem multam offundunt miſeris dialecticis: ergo non ſunt portenta illa (ut aiunt) ullo modo admittenda. ¶ In contrariũ eſt, quòd ſciæ reales ſunt de rebus, & ideo dicuntur Reales: ut Phyſica, de rebus natura- D
libus. Mathematicæ, de quantitate &c. Sed ſcientia non eſt niſi de uniuerſalibus ut docet Ariſt. 1. poſte. tex. 11. & ſecundo de anima, text. 60. ergo uniuerſalia ſunt in rebus.

¶ QVAESTIO hęc ab antiquiſſimis philoſophis originem trahit. Tres fuerunt de uniuerſalibus antiquæ opiniones, duæ per extremum oppoſitæ, & media Ariſto. Quibus quarta addenda eſt nunc Nominalium, tametſi parum differat a prima: Heraclitus & Cratellus (ut refert) Ariſt. 4. met. text. 22. nil putabãt eſſe in rerum natura, præter ſenſibilia quæ uidebãt, q̃ cum experirẽtur eſſe in continuo motu & fluxu, nullamq; ſubinde habere certitudinem, colligebãt nullam E
poſſe haberi ſcientiam de rebus: nam ſcientia debet eſſe certiſſima, atq; adeo de rebus perpetuis. In qua opinione fertur & Epicurus fuiſſe. Hæc opinio manifeſte falſa eſt. Primo q̃a ſenſualium eſt hominum, nihil percipere, niſi quod eſt añ oculos, nec quicquam intellectu ſupra ſenſibilia perſcrutare. Secundo quia negare ſcientias eſſe rerũ, & hominum prorſus irrationabilium: nam cum appetitus hoĩs naturalis, ut habetur in prologo metaph. ſit ad ſcientias propenſiſſimus, non eſt dicendum illum eſſe fruſtra: Deus. n. & natura nihil agunt fruſtra: Horum occaſione Plato (ut 1. Metaph. text. 5. refert Ariſt.) in aliud extremum inclinauit: aſſerens. n. ſcientias eſſe rerum aduerſus Heraclitum, cõcedensq; ſciam eſſe nõ poſſe de F
indiuiduis, quæ corruptibilia ſunt, cępit inueſtigare uniuerſalia, q̃ eſſent perpetua: Qua rõne ductus, poſuit ideas ſpecierum realiter ſeparatas a ſingularib. ut Ariſt. frequentiſſime ipſum impugnat. ¶ At opinio Platonis, ſi ita cenſebat, ut Ariſt. refert, multo minus habebat probabilitatis, quàm opinio Heracliti. Ponebat. n. hoiem uniuerſalem realiter ſeparatum a ſingularibus hominibus, quem dicebat non dependere à loco, nec à tempore, nec à materia, per cuius participationem homines fiebãt particulares: ſicuti per impreſſionẽ unius ſigilli in multis ceris efficiuntur ſigillationes multæ. Itaque putabat Plato quòd quemadmodum intelle-

Quatuor opiniones de uniuerſalib.

G Intellectus cõcipit, ita ſe habent & res ipſæ: Vt ſicuti cõceptus ſingularis Petri alius eſt a conceptu cõi hominis, ita humanitas eſſet res ſeparata a Petro. Sed re uera hoc intellectus capere non poteſt, ut 7. metap. id late probat Ariſt. primo non eſt intelligibile quin homo ille eſſet una res ſingularis in eſſendo quemadmodum aliæ creaturæ, & per conſequens homo ille cõis deberet eſſe materialis, in loco, & tpe &c. ¶ Itẽ intelligibile non eſt quõ ille unus homo eſſet in pluribus ſimul, ita ut ſinguli eſſent ille uniuerſalis: erat. n. ſententia Platonis ꝙ in his prædicationibus, Petrus eſt homo, Paulus eſt homo, ille idẽ hõ prædicatur eſſentialiter de ſuis indiuiduis. Sed arguitur ſic.
H Nihil prædicatur eſſentialiter de aliquo, niſi ei realiter inſit, ut ſi Petrus eſt homo, res ſignificata per prædicatũ ineſt realiter rei ſignificatæ per ſubiectum: ſi ergo illa humanitas ſeparata eſt a Petro & a Paulo, eſſe non poteſt, ut realiter prædicetur de illis. argũ eſt Ariſt. 10. metaph. tex. 46. & Aui. 5. metap. Adeo opinio Platonis apparet impoſſibilis, ut fuerint nonnulli ſuſpicati Ariſ. id impoſuiſſe Platoni. Et certe Aug. qui fuit Platonicus, lib. 83. quæſtio. q 46. dicit, quaſi interpretãs Platonem, Ideas non eſſe niſi rationes in mente creatoris, nec eſſe diſtinctas ab eſſentia diuina, ſed eſſentiam Dei eſſe Ideam oĩum rerum: quia eſt quodam modo oĩa atq; adeo Deus ſe intuẽs ut exẽplar,
I res extra producit: Quæ eſt concors ſententia Theologorũ. Nec ſolus Chriſtianus Aug. ſed Seneca ubiq; Platonicus lib. 8. epiſt. 66. dicit quòd Deus exemplaria rerum intra ſe habet quas Plato Ideas uocat. Atqui S. Thomas lib. 4. de reg. princi. ca. 4. ait Ariſt. multa impoſuiſſe philoſophis. At uero creditu eſt difficillimum. Ariſt. tempore ipſo Platonis eiuſq; diſcipulis uiuentibus rem tam abſurdam impoſuiſſe Platoni, niſi Plato dixiſſet. ¶ Tertia eſt opinio Nominalium. Occhã in ſua logica, cap. 14. & infra, quem inceptorem huius uiæ Nominales uenerantur negat uniuerſale & in rebus. Cuius ſententia explicatur hoc modo, ſingulare dupliciter accipitur. Vno modo pro ſingulari in eſſendo, & eſt illud quod in ſe eſt indiuiſum, K ab alijsq; diſtinctum, ut Petrus & quæcũq; res mũdi alio mõ pro ſingulari ĩ ſignificãdo, & eſt terminus unũ ſignificans, ut nomen Petrus. Et contrario modo uniuerſale, accipitur uno modo pro uniuerſali in re, & eſt natura quam Reales autumant eſſe pluribus: & alio modo pro uniuerſali in ſignificando, & eſt nomen ſignificãs plura diuiſim. Tunc ad quæſtionem reſpondetur duabus concluſ. Prima, nullum eſt uniuerſale a parte rei immo omnis res mundi eſt ſingularis. 2. Multa ſunt uniuerſalia in repræſentando, ut iſti conceptus homo, animal, ſubſtantia. Vnde Buridanus in principio prædicabilium: uniuerſale (inquit) eſt terminus qui ex modo ſuæ ſignificationis natus eſt ſupponere pro L pluribus uniuoce & diuiſim.

Sententia Ariſt. (ut ex locis doctrinæ ſuæ quàm plurimis manifeſte colligitur) in medio poſita eſt inter opinionem Heracliti, & Epicuri, & opinionẽ Platonis. Cuius ſnĩa cõſiſtit in tribus concluſionib. ex quibus elicitur. 4. qua rñdeb mus ad quæſtionem præſentem. ¶ Prima concluſio. Quicquid eſt in 1. Cõc. mundo eſt realiter indiuiduum & ſingulare: Concluſio hæc probata eſt ſecundo argumento principali, & iis quæ adiecta ſunt aduerſus Platonẽ, quã identidem Ariſt. 7. met. M & alijs multis locis aduerſus eum ſtabiliuit. ¶ Secunda, uniuerſalia nihilominus ſunt in 2. Cõc. rebus de rebus prædicantur. Atqui cum hic Conceptus for. & obiectiuus. ſit introitus ad uniuerſalia, notandum eſt duplicem eſſe conceptum: alius eſt formalis, qui eſt qualitas potentiæ cognoſcitiuæ, qua res formaliter cognoſcimus: & alius eſt conceptus obiectiuus, qui eſt formaliter obiectum immediate ſignificatum per conceptum formalem, puta per notitiam. Punctus ergo controuerſiæ inter Nominales & Reales eſt, ꝙ ſecundum Noĩales huic conceptui mentali, homo: nullus cõceptus obiectiuus rñdet in rebus præter ſingulares homines quos (ut aiunt) immediate ſignificat. Reales uero dicunt illam notitiam non ſignificare homines, ſingulares, ſed rationem communem hominis, & illa eſt conceptus obiectiuus, quẽ conceptus formalis immediate

diate

A diate ſignificat. At ſingulares homines ſunt ſignificata mediata & materialia: quia conueniunt in illa rōne q̃ eſt formale ſignificatum. Et in fine quæſtionis uidebimus, q̃ ſit inter eos minima dña. ¶ Probatur concluſio & eſſe uera, & eſſe ex mente Ariſto. Primo, Satis deberet eſſe cōis animus cōcipiēdi hominum, qui maximum pondus habet in Dialectica. Quando.n. enunciamus, aut audiuimus, oēs homines eſſe eiuſdem ſpeciei, cunctaq́; animalia eſſe eiuſdem generis, quid aliud ſignificamus, aut cōcipimus, q̃ q omnes homines conueniunt in una ratione ſpecifica hominis; & omnia animalia in una ratione generica animalis? quam re B uera intelligimus eſſe in rebus. Atqui qñ dicimus, hoc animal eſſe in inſula frequentiſſimum (indicato elephante) hæc herba naſcitur in horto meo, certe non loquimur de ſingulari indiuiduo, ſed de ſpecie in cōi. Et eadem ratione concedimus naturam non intendere conſeruare ſingularia, ſed ſpeciē. ¶ At arguitur ſecundo. In his prædicationibus, Petrus eſt homo, Paulus eſt homo, termini accipiuntur pro rebus, & ut auctor eſt Ariſt. 1. Elench. cap. 1. ubi ait, quòd termini accipiūtur pro rebus, & quod accidit in nominibus, in rebus quoq; arbitramur accidere: ergò ſicut ſubiectum ſingulare accipitur pro re ſingulari, ita prædicatum uniuerſale accipitur pro ratione aliqua uniuerſali, C q̃ cōis eſt Petro & Paulo. Reſpondent negando conſequentiam, ſed dicunt terminū qui eſt prædicatum, prædicari de termino qui eſt ſubiectum, tamen in rebus nullā rationem cōem prædicari de Petro. Sed profecto hoc probat argumentum, quòd ſicut ſubiectū accipitur pro Petro, ita prædicatū quod eſt nomen uniuerſale accipitur pro aliqua ratione uniuerſali quæ eſt in Petro & Paulo. At uero de hoc in prologo prædicamentorum .4. c. Vbi manifeſtabimus nomina prædicari inſtrumentaliter tanquam ſigna, & res principaliter. ¶ Tertio arguit. Definitio, puta, animal rationale, explicat quidditatem hominis, non Petri ſolius, aut Pauli, ſed rationis & naturæ communis hominis: ergo in rebus eſt uniuerſale. Reſpondent Nominales definitum illius definitionis eſſe illum terminum homo, qui accipitur immediate pro rebus ſingularibus. Hoc tamen nullatenus ſatisfacit, nam non negamus definitum propinquum eſſe illud nomen: ſed quærimus definitum principalem. Puta rem pro qua definitur illud nomen. Et arguitur ſic. Definitio non eſt indiuidui, ſed ſpeciei, & uniuerſalis, ut expſſe ait Ariſtot. 7. Metaphy. text. 37. & 53. ergo animal rationale non definit homines ſingulares; ſed hominem in cōi, pro quo accipitur illud nomen, homo. ¶ Et confirmatur. Quando audimus reubarbarū eſſe purgatiuū choleræ: certe non concipimus illud nomen eſſe purgatiuum, ſed herbam, non hanc, aut illam, ſed genus quoddā herbæ: & cum enū E tiamus, hominem eſſe ſpeciem præſtantiſſimam animalium, profectò nō ſignificamus hominem ſingularem, ſed naturā hominis in communi. ¶ Quarto arguitur, ſciētia eſt de rebus, & non eſt de ſingularibus, ergo eſt de uniuerſalibus, quæ ſunt a parte rei. Maior eſt de ſe eſt manifeſta, nec Nominales ipſi negare poſſunt, habemus.n. ſcientiam de cœlis, de plantis, de elementis &c. Vnde fides & ſcientia diuina eſt de Deo: nā de eo habemus nunc ſcientiam obſcuram, cuius uiſionem habebimus in patria: & breuiter ſcientiæ ideo dicuntur naturales, quia ſunt de rebus naturalibus. Sed negant Nominales minorē, immo dicunt; quòd obie- F ctū proximum ſcientiarum eſt propoſitio, obiectū uero remotum ſunt res ſingulares. In contrarium tamen eſt. 1. Porphyrius. ca. de ſpecie, ubi ait, quòd de ſingularibus non eſt ſcientia: & Ari. 1. poſte. tex 11. & 2. de anima, text. 60. ubi ait quod non eſt ſcientia niſi de uniuerſalibus. Nec ualet gloſſa quòd ſit de propoſitionibus uniuerſalibus: nam præpoſitio de, non deſignat propoſitiones quibus mediantibus cognoſcimus res; ſed potius deſignat res de quibus habemus ſciētiam. Quærenti nanque de quo eſt geometria, non reſpondebis de propoſitionibus, ſed de aſtris, neq; reſpondebis quòd eſt de hoc, aut illo aſtro, ſed de aſtris in uniuerſali. ¶ Et confir. 1. Obiectum potētiæ eſt

uniuer-

G uniuerſale in re ut obiectũ uiſus eſt color,
non hic aut ille, ſed in uniuerſali: ergo uni
uerſale eſt in rebus: nam hic non poſſunt di
cere ꝙ uniuerſalis propoſitio eſt obiectũ ui
ſus. ¶ Et confirmatur. 2. quia hac rõne ut in
quit Paulus Venetus opinio Nominaliũ in
cidit in opinionem Heracliti & Epicuri: nã
eo ꝙ illi negabant uniuerſalia in rebus, ne-
gabant ſubinde aliquam eſſe ſcientiã, quia
uidebant ꝙ ſciẽtia deberet eſſe de rebus in
corruptibilibus. ¶ Quinto cõprobatur con
cluſio auctoritatibus Ariſ. quam plurimis,
quæ niſi de uniuerſalibus quæ ſunt in rebus
gloſſari non poſſunt. Ait. n. 1. poſte. titu. 5.
uniuerſalia eſſe a ſẽſu remotiſſima & notio-
ra eſſe quam particularia, quod explicans.
H tex. 39. ait uniuerſale rõne cognoſci, ſicut
ſingulare cognoſcitur ſenſu. Vbi manifeſte
loquitur de rebus uniuerſalibus, & non de
propoſitionibus: comparat. n. uniuerſalia
ad ſingularia, quòd illa ſint abſtracta a mate
ria atque a Deo ſolo intellectu cognita: hæc
uero cognoſcũtur ſenſibus, & tex. 11. ait u-
niuerſalia eſſe neceſſaria. Quod non põt tã-
tum intelligi ſecundæ intẽtionaliter de pro
poſitionibus, quippe cum ait eſſe neceſſa-
ria, quia ex neceſſitate inſunt rebus. Et tex.
35. ait uniuerſalia eſſe magis entia, quã par-
ticularia: & t. 43. uniuerſalia nõ ſũt (inquit)
hic & nũc, ſed ſemper & ubique. Vbi mani
feſte comparat res uniuerſales ad res ſingu-
lares: quia homo aut animal in uniuerſali
I abſtrahit ab hic & nũc. Et. 2. de anima. tex.
68. eadẽ inquit natura diaphaneitatis ẽ in
aere & in aqua. Et. 7. met. t. 51. expreſſe ait,
quòd ratio cõis animalis eadem eſt in oibus
ſpeciebus (Et quo in sũma dicam) t. 57. cõ
cludit aduerſus Platonem ꝙ uniuerſalia nõ
ſũt a rebus ſeparata, ſed ſũt in ſingularibus.
& 10. meta. t. 6. propterea dicit hoiem uni-
uerſalem non eſſe ſeparatum, ut dicebat Pla
to, quia uniuerſale debet eſſe in ipſis ſingu-
laribus de quib. prædicatur. Egregie facit
ad rem illud. 10. meta. t. 2. ꝙ prima ſpecies
in unoquoq; gñe eſt aliarum mẽſura, ut ho-
mo in genere animaliũ, ꝙ non poteſt intel-
ligi de indiuiduis quæ ſũt æqualiter ꝑfecta.
Et illud. 1. met. c. 1. medicus non curat ho-

minem in uniuerſali, ſed Calliam, & Socr. K
Re uera nemo quæ fuerit ĩ Ariſ. uerſatus, ne
gare põt uniuerſalia ĩ rebus: Vnde Burleusq;
in Sũmulis fuit noialis, & Paulus Venetus,
egregius Gregorij. Ariminenſis diſcipulus
poſtq̃ Ariſt. legerunt nõ potuerunt nõ aſſe-
rere uniuerſalia ad modum realiũ. Et Paulus
contrariã opinionem non uocat noialium,
ſed Occhã iſtarum quã dicit eſſe Heracliti &
Epicuri. ¶ Poſtremum tãdẽ argm̃ eſt aduer
ſus noiales, quòd nihil ad mẽtẽ Porph. reſpõ
dent in hac qõne: non. n. Porphy. reuoca-
uit in dubium an uniuerſalia in ſignificãdo
eſſent in intellectu ſubiectiue (quod nemo
negare potuit) ſed an uniuerſalia in prædi-
cando eſſent obiectiue ſolum in intellectu,
an uero aliquo modo haberent eſſe in re- L
bus. Et ideo ſubiunxit an ſubſiſtant eſſent-
ꝗ; corporea, an uero incorporea.
Tertia cõcluſio: uniuerſalia nõ diſti- 3. Cõcl.
guũtur a ſuis ſingularib. realiter, ſed ſolum
ratione. Hæc cõcluſio & ex ſuperiorib. palã
ſeqtur. Et adhuc cõfirmatur rõne, q̃ ex Ari-
ſto. aduerſus Platonẽ colligitur. Vniuerſale
eſt unum in multis & de multis 1. poſt. t. 25.
& li. 2. t. 27. & 7. me. t. 45. puta in multis ſin-
gularib. Sed ſi uniuerſale eſſet realiter ſepa-
ratum a ſingularib. (ut dicebat Plato) nõ poſ
ſet ꝑdicari de illis, ut inqt illic Ari. ſicut. n.
Petrus non eſt albus niſi ꝑ albedinẽ quæ eſt
in illo, ita nõ eſt hõ, niſi ꝑ naturã hois quæ
eſt in illo: ergo uniuerſale eſt in ſingularib.
Rurſus rõ hois ſecundũ eſſe materiale quod M
habet in Petro nõ põt eſſe in Paulo: quia in
Petro eſt facta hæc per conditiones ſingula
res, quæ repugnant Paulo: ergo non hẽt ꝙ
ſit uniuerſalis uel cõis niſi per abſtractionẽ
ĩtellectus a cõditionib. ſingularib. cuiuſcun
que indiuidui: abſtrahi uero per intellectũ,
nihil aliud eſt, pro nũc, q̃ cõcipi conceptu
cõi. Itaq; hõ ipſe ſingularis quatenus ẽ obie
ctum huius conceptus uniuerſalis, hõ, dici
tur uniuerſale. Et dicitur ratio cõis, & natu
ra hois & hoc eſt, uniuerſale diſtingui rõne
a ſingularibus. Hoc ſignificat Ariſ. 1. de ani-
ma. t. 8. ubi ait uniuerſale aĩal aut nihil eſt,
aut poſterius eſt. Enimuero cum Plato dixiſ
ſet uniuerſalia eſſe ꝑpetua ante productio-
nem

A nem ſingularium, Ari. contradicens, ait uniuerſalia in actu eſſe poſteriora ſingularib. à quib. abſtrahitur intentio uniuerſalis. Quod exponēs Cōmentator, intellectus (inquit) eſt q facit uniuerſalitatem in rebus: Dixit ꝙ intellectus facit uniuerſalitatē, non in ſe, ſed in rebus. Atqui ſnīa hæc eſt ꝗ Ari. plurimis in locis concludit aduerſus Platonē, ut 1. poſte. tex. 35. & tex. 38. & 3. me. tex. 10. & lib. 7. tex. 51. & tex. 57. ubi ait uniuerſale nihil eſt præter ſingularia. Qđ eſt dicere. Nō realiter, ſed ſola rōne diſtinguitur a ſingularib.

Differētia Nomin. & Real. ¶Animaduertite ꝗ ſit minima dr̄ia inter Reales & Noīales. Enimuero ꝙ Noīales dicunt conceptum illum, hō, & quęcunq; uniuerſalem abſtrahi a cōueniētia eſſentiali reperta in rebus.
B Reales dn̄t, conceptum illū formalem ſignare rōnē illā cōem, a qua formaſ talis conceptus, neq; aliā cōfingunt naturā cōem. Illi iquā qui Ari. & ueritatē penetrāt. Quamobrem nō deberent negare & Ari. & uniuerſalē modū loquendi philoſophorū.

4. Cócl. ¶Eſt ergo 4. cōcl. ꝙ rn̄detur ad qōnē. Vniuerſalia ſunt in reb. ſed uniuerſalitas eſt obiectiue in intellectu. Concluſio eſt S. Th. 1. p. q. 85. ar. 2. & alibi frequenter, ubi diſtinguit, ꝙ uniuerſale duo dicit. ſ. naturam ipſam, ſeu rōnem cōem, & præterea intentionem intellectus, a qua denoīatur uniuerſale. Primum uocatur ſubſtractū, ſeu materiale ſignatum, & ſecundū uocaſ formale, ſeu per ſignatū.
C Primū eſt in reb. ſecundum eſt obiectiue in intellectu. Quod eſt dicere, res ipſæ ſingulares i eſſendo, quatenus ſunt obiecta horum conceptuum, hō, aial, & ſimilium, ſunt u̅ſa. Quare uſe nūꝗ eſt rebus ſeparatum, ſed ſolum per intellectum. Exēplum eſt illic accōmodatiſſimum S. Th. de uiſu qui uidet colorem pomi ſine eius odore. Et ſi quæratur, ubi ſit color qui uſ ſine odore, manifeſtum eſt (inquit) ꝙ color qui uidetur non eſt niſi in pomo, ſed tamen ꝙ ſit ſine odore perceptus, hoc accidit ei ex parte uiſus inquantū in uiſu eſt ſimilitudo coloris, & non odoris.

Per hæc quæ dicta ſunt facilis eſt rn̄ſio ad alias qōnes Porphyrii. Eſt nanq; ſecunda qō i uerſione Boetii: an uniuerſalia ſint ſubſtantiæ? Quā Ariſt. 7. met. tex. 43. negatiue determinat aduerſus Platonē: un̄ Occhā in ſua Logica. c. 7. ſuā munit opinionē, ubi ex
D eo ꝙ uniuerſalia non ſunt ſubſtantiæ ſcd̄m Ari. infert ꝙ ſunt accidētia, & per cōſequēs ꝙ ſoli tr̄i ſunt u̅ſia. ¶Nihilominus rn̄detur ꝙ ſenſus qōnis eſt utrū u̅ſia, ea rōne quæ u̅ſia. i. inquantum a ſingularib. ſeparata, ſint ſubſtātiæ. In quo ſenſu determinat Ariſ. partem negatiuā. Enimuero, ſi homo u̅ſis eſſet realiter ſeparatus, ut dicebat Plato, tunc neq; eſſet prima ſubſtantia (alias non eſſet uſe) neque eſſet ſecunda ſubſtantia: quia cum non eſſet realiter in indiuiduis, non prædicaretur de illis quidditatiue. *Vniuerſale quæſtio eſt ſubſtātia.* Si uero u̅ſia ſola ratione ſeparētur a ſingularib. (ut eſt rei ueritas) tunc fundamentaliter u̅ſia primi prædicamenti E
ſunt ſubſtantiæ: ſed uniuerſalia accidentium non ſunt ſubſtantiæ. At uero ratio uſitatis in omnibus prædicamentis eſt ens rōnis, quod accidit reb. per operationem intellectus, ut concluſione 4. expoſitum eſt. Qua de cauſa u̅ſia primi prædicamenti non dicuntur ſimpliciter ſubſtātiæ: ſed ſecundum quid, ſecundæ ſubſtantiæ, ut aſſerit illic ſtatim Ariſt. tex. 46. & in prædic. c. 5. ꝑſpicacius monſtrabiſ.

Tertia qō apud Porphy. eſt, an u̅ſia ſint corporea? Ad quam noīales reſpondent, ꝙ ſicuti aliqua u̅ſia ſunt accidentia, ut termini mentales, alia uero ſubſtantiæ, ut termini uocales & ſcripti (qui ſunt aer uel atramentū) ita illi ſunt u̅ſia incorporea, iſti uero ſunt corporea. At profecto nihil reſponſio hæc F
ad mentē attinet Porphyrii: quippe qui nunquā de tr̄is dubitaſſet an eſſent corporei, necne. Sed neq; Reales uſr mihi rem oēs punctim attingere. Multiplicat. n. Albertus, & qui eum ſequuntur diſtinctiones plurimas corporū nihil ad rem conducentes. *Corpus triplicer.* ¶Tripliciter ergo apud Ariſt. accipitur corpus, uno modo, tanꝗ genus ſubalternum prædicamēti ſubſtantiæ, & alio mō tanꝗ genus prædicamenti ꝗtitatis. Sed tertio mō accipitur a philoſophis pro eo quod pendet a materia ſenſibili & tempore, & loco. Vt ſunt indiuidua corruptibilia. Vnde ſi uniuerſalia accipiantur materialiter pro ſubſtracto ſeu ſignificato materiali, tunc aliqua uniuerſalia ſunt corporea, ut homo, & reliquæ corruptibi-

G les ſubſtantiæ: alia uero ſunt incorporea, ut intelligentiæ: atq; alia ſunt accidentia corporea, ut color, ſapor, &c. aliaq; incorporea ut ſciẽtia, habitus, & ſimilia. Si uero uniuerſalia accipiãtur formaliter, puta ſecundũ rõnẽ, qua ſunt a ſingularib. abſtracta, oĩa in uniuerſum ſunt incorporea. Probatur, quia hac rõne abſtrahunt a materia & condõnib. ſingularib. Hõ nanq; nõ dicit niſi aĩal rõnale, abſtrahẽdo, ab hoc & ab illo corpe. ¶ Hanc ob rẽ enunciatur Ariſt. poſtea tex. 25. ꝙ uniuerſalia nõ ſunt corruptibilia de per ſe, ſed incorruptibilia, & tex. 43. dicit ꝙ uniuerſale non eſt hic, aut nunc, ſed ſemper. Qua de cã ſciẽtia ſolũ eſt de uniuerſalibus tanq̃ de

Vniuerſalia incorrup.

H reb. perpetuis: quod repetit 2. de aĩa. tex. 60. Sunt uerũtñ corruptibilia de per accidens rõne indiuiduorũ in quib. ſunt. Etenim aliquid produci, eſt incipere eſſe, & corrumpi, eſt deſinere eſſe. Idcirco ſi ẽ humana ſ̃quis ſit perpetua quantũ ad cõnexionẽ prædicatorũ eſſentialiũ (qđ eſt dicere ab æterno eſt neceſſariũ hominẽ eſſe aĩal rõnale) nihilominus natura humana nõ habuit eſſe actuale, niſi in creatione rerũ, puta in Adã: & eodem mõ, nunc corruptis hoĩbus, corrũperẽtur ſpẽs: quia perderent eſſe, licet ſemꝑ maneret uerũ, hominẽ eſſe aĩal. Nã ut 2. li. Summularũ expoſitum eſt, illa propõ non dicit exiſtentiã rerũ, ſed neceſſariã cõnexionẽ extremorũ. Atq; adeo hæc eſt doctrina Ariſ. 1.

I me. c. 1. ubi ait ꝙ uniuerſalia per ſe nõ gñantur, ſed indiuidua: hõ. n. nõ gñat hoiem, ſed Calliã, & Socratẽ. Quæ doctrina maxime eſt memoriæ commendanda ad intelligẽtiã, cũ aliorum plurium apud Ariſ. tum præſertim doctrinæ poſteriorũ. ¶ Vltima qõ Porph. ordine optimo ſubſequitur hãc tertiam. Dato .n. uniuerſalia eſſe incorporea, merito dubitatur, ſint ne adeo incorporea, ut intelligentiæ, uel tanq̃ ideæ Platonis. ad quod ex dictis facile reſpondetur non eſſe eo mõ incorporea, tãquã ſubſiſtẽtia extra corpora, ſed ſũt ſola rõne abſtracta ab indiuiduis. ¶ Ex his tãdẽ colligitur ſenſus illius diſtinctionis uniuerſalis in uniuerſale ante rẽ, in re, & poſt rem. Vniuerſale ante rem eſt uniuerſale exiſtens ante ſingularia, quod nullũ eſt tale, niſi

Vniuerſale triplex.

ſecundũ Platonẽ aduerſus quẽ Ari. protulit illa uerba. 1. anima. text. 8. uniuerſale aut nihil eſt, aut poſterius eſt. (inde. n. ſumpta eſt hæc diſtinctio.) Vnde S. Th. 2. ſent. q. 2. art. 2. alia rõne appellauit ſpẽs angelorum uniuerſale ante rẽ: uidelicet quia non ſumuntur a rebus. Vniuerſale in re eſt natura fundamẽtaliter exiſtens in rebus: ſed uniuerſale poſt rem ſunt ſpẽs intelligibiles a ſingularib. abſtractæ, aut (qđ cõformius eſt Ariſtoteli) natura ut actu abſtracta. Poſſunt uniuerſalia, ut abſtrahibilia ſunt, quodam mõ appellari uniuerſalia ante rem, non quod exiſtant ante ſingularia, ſed quia ſunt perpetuæ ueritatis, admodum iam nunc expoſitum. K

Ad primum igitur argu. pricipale ante oppoſitum qõnis reſpondetur, ꝙ Ariſ. illic loquitur de ideis Platonis. Vbi obiter adnotauerim, non eſſe legendũ, gaudeant ſpẽs (qđ multos alias graues expoſitores feſellit) exiſtimantes uerbũ eſſe dictum propter excellentiã idearũ ꝙ debent gaudere cum ſint ſe paratæ: non. n. laudat illic Ariſ. ſed condemnat ideas. Et cã deceptionis fuit, ꝙ uerbum Græcũ, chæreto, utrunq; ſignĩat. ſ. gaudeãt, & ualeant: ſed tñ illic legendũ eſt ualeant, ut eſt illud Comici, ualeãt qui inter nos diſſidium curãt: q̃a monſtra (inquit) aut cãtilenæ. i. figmẽta ſunt, etſi ſunt non pertinẽt ad propoſitũ uniuerſaliũ, quia cum non ſint in reb. non prædicãtur de illis. Idcirco non negat Ariſ. uniuerſalia q̃ ſola rõne diſtinguuntur ab indiuiduis, ſed illa Platonis. ¶ Ad ſecundũ. Rñdetur ꝙ quamuis oẽs res mundi ſint ſingulares, nihilominus per operationẽ intellectus fiunt uniuerſales. ¶ Ad tertium. Rñdetur ꝙ q̃q̃ res q̃ ſit realiter una, non ſit in plurib. ſ. rõ hominis quæ ſit una per abſtractionẽ intellectus eſt realiter in plurib. Militat tamẽ argũm contra Scotum ponentem unitatem ſpecificã realẽ ſine operatione intellectus, ut q. 2. ſtatim uidebimus. ¶ Ad poſtremum reſpondetur, ꝙ quamuis opinio Nominalium eſſet lucida & clara, ipſi iudicent an ſit tam conformis & Ariſt. & modo loquendi philoſophorum, & communi animo concipiendi. Quamquam ſi uera non eſt, profecto nec clara cenſeri debet. L M

Quæſtio

A

Quæſtio ſecunda.

Vtrum in rebus ante operationem intellectus ſit uniuerſale, unum in pluribus.

ARGVITVR a parte affirmatiua. Vniuerſale eſt id quod natum eſt eſſe in pluribus. 7. meta. text. 45. & 1. Periherm. ca. 5. ſed circumſcripto oi actus itellectus res de ſe eſt apta nata eſſe in plurib. ergo uniuerſale abſque operatione intellectus habet unitatem in reb. Probatur minor, quia naturam habere aptitudinem ad plura, nihil aliud eſt, quàm ꝙ ſibi non repugnet ſuapte natura eſſe in pluribus: ſed talis eſt natura humana & quæcunq; alia ſpecifica: ante operationem intel- B lectus, quia natura eſt id qđ exprimit definitio, definitioni uero nõ repugnat eſſe in plurib. cum non determinetur magis ad hoc q̃ ad illud indiuiduum: ergo. ¶ Scđo uniuerſale ſecũdum eſſe quod habet reale ante operationem intellectus prædicatur de pluribus: nam ſecluſa operatione intellectus, Petrus eſt homo, & Paulus eſt homo: uñ Porph. c. de ſpecie, participatione (inquit) ſpeciei, plures homines ſunt unus homo: ergo in reb. eſt unitas ſpecifica rerum, ante operationem intellectus. ¶ Tertio argñ: uniuerſale ſub ratione uniuerſalis eſt obm̃ intellectus. 3. de anima. tex. 10. & 11. ſed obm̃ præ- C cedit actum potentiæ, cum intellectus ab obiecto moueatur ad intelligendum: ergo ante omnẽ actũ intellectus eſt uniuerſale.

IN ſuperiori qõne diſputauimus controuerſiã inter Noiales atq; Reales, in hac examinabimus, ſi qua eſt dĩa inter ſcolã Scoti & S. Th. Et ſolet dĩa conſtitui in duob. punctis. Alterum uidebimus quæſtione ſequenti: primum interim eſt ꝙ Sco. 7 met. lec. 16. & 2. ſent. di. 3. q. 1. cenſet eſſe unitatem ſpecificã minorem unitate numerali ex natura rerum præter operationem intellectus. Sed S. Th. de ente & eſſentia. c. 4 opuſ. 55. & 1. p. q. 85. & ubiq; negat eſſe aliquã unitatem ſpecificã niſi ſolum per operationem intellectus. Ad cuius intelligentiã memento uniuerſale idẽ eſſe quod unum in plurib. ¶ Eſt ergo concluſio Scoti: Natura humana ex natura ſua abſq; operatione intellectus habet ꝙ ſit una in pluribus: quia eſſe unam eſt eſſe de ſe indifferentem ad plura, & hoc habet ex ſe. Qđ probat argumentis quæ ſupra propoſuimus, alijsq; plurib. eodem pede currẽtibus. D *Scotus*

¶ Concluſio uero S. Th. eſt hæc: Naturæ & eſſentiæ ſpeciei (& a fortiori naturæ generis) ſcđm ſuã propriã rationem abſolute conſideratæ, neq; conuenit eſſe uniuerſalem, nec eſſe particularem, ſed utrunq; conuenit ei de per accidens. ſ. primum per abſtractionem intellectus, & ſecũdũ per indiuiduationem ſingulari. Probatur. 1. Si naturæ per ſe conueniret eſſe uniuerſalem, tũc ubicũq; eſſet, eſſet uniuerſalis: nã auctore Ariſ. 1. poſt. quod per ſe cuipiã conuenit, ſemper E conuenit, & per cõſequens cuicunq; cõueniret per ſe natura, conueniret pariter eſſe uniuerſale, atq; adeo Petrus, cui per ſe conuenit natura humana, eſſet uniuerſalis, & eſſet ſpecies (ſicut rationale eo ꝙ per ſe conuenit humanitati, per ſe cõuenit Petro) conſequens tamen eſt falſum, ut ſtatim quæſtione proxima monſtrabimus: ergo &c. ¶ Et 2. arg. Si per ſe humanitati & ſecundũ propriã rationem conueniret uniuerſalitas, tunc repugnaret illi eſſe ſingulare, ſiue per ſe, ſiue per accidens: ſicut repugnat ei eſſe irrationale, eo ꝙ per ſe cõuenit ei rationalitas, cõſequens eſt falſum, quia in Petro contracta, eſt ſingularis: ergo intentum. Similib. ratio- F nibus probatur ꝙ naturæ ſcđm propriã rõnem non conuenit eſſe indiuiduam: qa tunc ubicunq; eſſet, eſſet indiuidua, quod eſt falſum: quia abſtracta per intellectum non eſt indiuidua. Item, quia tunc repugnaret illi eſſe uniuerſalem etiam de per accidens, quod eſt falſum: quia qñ abſtrahitur, eſt uniuerſalis. Hoc ergo eſt animaduertendũ ad intelligentiam prædicabiliũ & prædicamentorũ, ꝙ naturæ, ſiue ſpecifica ſit, ſiue gñica, de per ſe ſolũ conueniũt ſua prædicata eſſentialia, aut propria: ut homini eſſe aial, eſſe ſubſtantiã, eſſe riſibilem. &c. At reſpectus ad plura (qđ eſſe uniuerſale) cõuenit de per accidẽs ꝑ abſtractionẽ intellectus, & eſſe indiuidua de ꝑ accñs, rõe materiæ ſignatæ, aut ſi aliud

G eſt principium indiuiduationis. Atq; adeo ratione utriuſq; conueniunt ei accidentalia prædicata, ut puta, ratione prioris, eſſe ſpeciem aut genus: & ratione poſterioris eſſe calidum, eſſe coloratum. &c. quæ accidentia non conueniunt homini, niſi ratione indiuidui, cui primo inſunt, obidq; dicitur prima ſubſtantia, ideſt primum ſubiectum.

Haec amplius corroboratur reſponſionibus argumentorū Scoti. Vnde ad primū reſpondetur. Quod natura ante ordinē ad intellectū ſecundū ꝓpriā rōnem eſt differens negatiue ad plura. i. de ſe non eſt determinata ad aliquod indiuiduum: hoc tamen nō ſuf- *Rō uniuerſalis* ficit ad rōnem uniuerſalis, ſed requiritur ꝙ poſitiue ſit indifferens. i. ꝙ habeat reſpectū H & ordinē ad ſua indiuidua, & hoc non conuenit naturæ ſecūdum ſuam ꝓpriā rōnem, ſed per abſtractionem, ut mō probatū eſt. Eſt ergo fallacia in argu. a negatiua ad affirmatiuā cum argſ, de ſe eſt indifferens. i. de ſe non eſt determinata ad unum: ergo de ſe eſt indifferēs. i. de ſe habet ordinē ad plura. Ac ſi argueretur, hō per ſe non eſt albus: ergo per ſe eſt non albus: eſt. n. natura de ſe negatiue indifferens, & ad eſſe uniuerſale & ad *Auicenna.* eſſe indiuiduū. ¶ Et hæc eſt ſnīa exp̄ſſa Auic. 5. met. c. 5. dicentis eqnitas eſt tantum eqnitas, nec ex ſe una, nec plures, nec uniuerſalis, nec particularis. Reſpondet Scotus, ꝙ ex ſe non eſt una unitate numerali, nec plures numero, ſed nihilominus eſt una unitate ſpe- I cifica. At profecto apud rem conſiderantē, cōceſſo quòd de ſe non eſt in pluribus, manifeſte ſequitur, ꝙ de ſe nō eſt ſpēs cōis: nā ſpēs eſt ꝗ prædicatur de plurib. differentib. numero. ¶ Ad ſecundum reſpondetur quòd quāuis uniuerſalia ſecundū propriā & abſolutā rōnē prædicentur de indiuiduis, nihilominus rō uniuerſalitatis cōuenit eis per abſtractionē intellectus. Sed ad tertiū ſtatim reſpōdebimus. ¶ Colligitur ergo quòd huma- *Vnitas ſpecifica.* nitas ſecūdū eſſe reale quod hēt nō eſt una, ſed eius unitas eſt unitas rōnis, nec eſt unitas realis in rebus, niſi numeralis. Atq; hanc driam conſtituit Damaſcenus lib. 1. c. 11. inter eſſentiā diuinā & creatā, ꝙ illa una & ea dē numero eſt realiter in trib. perſonis: ſed eſſentia creata nō eſt una niſi unitate rōnis. K

At uero aliter arguitur, ꝙ uniuerſalia ſint in reb. abſque operatione intellectus, ex cōi mō concipiendi qui plurimū hēt ponderis in Dialectica. Circūſcripta quacunq; intellectus operatione concedimus ſpēs eſſe multas aialium, multaq; ſubſtātiarum & accidētium gn̄a: quam primū. n. Deus creauit mundum, nullo intellectu abſtrahente uniuerſalia, uerum fuit, creatas eſſe rerum ſpēs & genera, uerumq; ſemper fuit dicere, oēs homines eſſe eiuſdē ſpēi, oiaq; aialia eſſe eiuſdē gn̄is: ergo abſq; intellectus negocio uniuerſalia ſunt in reb. Mirum namq; eſſet profecto, ꝙ dormientib. hoib. non eſſent ſpēs rerum. Nec iuuat recurſus ad intellectum diuinum, q ſemper abſtrahit uniuerſalia: nā etſi L per impoſſibile conſeruaret res non cognoſcendo eas, eſſent nihilominus ſpēs & genera. ¶ Et confirmatur: quia hoies eſſe eiuſdē ſpēi, nihil aliud eſt, q̄ quòd Petrus ſit hō, & Paulus ſit homo: & aialia eſſe eiuſdem generis, nihil aliud eſt, q̄ quòd homo ſit aīal, & equus ſit animal. ¶ Reſpondebit quis forte, quòd uniuerſale pro ſubſtracto eſt quidem in reb. ante operationem intellectus: ſed tamen intentio uniuerſalitatis eſt ſolum per operationem intellectus. Reſponſio tamen non ſatisfacit: contendit. n. argm̄, quòd abſq; operatione intellectus res & ſint, & ſimpliciter dicantur ſpecies & genera. ¶ Propter argumētum hoc Paulus Venetus nobilis au- M ctor affirmat, uniuerſalia eſſe in reb. præter operationem intellectus. At uero exiſtimo, ni fallor, reſpondendū eſſe duab. concluſionib. Quæ licet nouitatem præſeferant, haud tamen ſcio an inter illa recipientur, quæ noua placere ſolent. ¶ Prima concluſio. Res nō eſt uniuerſale in actu niſi quādo actu abſtra- *1. Cōcl. Vniuerſale in actu.* hitur ſpecies intelligibilis a phantaſmatib. Probatur: Eſſe uniuerſale in actu, eſt eſſe intelligibile in actu (quia uniuerſale eſt obiectum intellectus) ſed res non eſt intelligibile in actu, niſi quando actu abſtrahitur eius ſpecies, ut patet. 3. de anima. tex. 8. ubi docet Ariſt. quòd per pēm intelligibilē abſtractā per intellectū agentē, & receptā in intellectu poſſibili, intellectus poſſibilis fit intel-

lectus

A lectus in actu, & obiectũ fit intelligibile in actu.i.in actu primo ad producendũ intellectionem, ergo res nõ eſt uniuerſale in actu, niſi ꝑ actualem abſtractionẽ. ¶ Vnde ad tertium argm̃ Scoti principale conceditur, ꝙ vniuerſale eſt obiectũ intellectus, ſed qñ inſertur, ergo uniuerſale præcedit operationem intellectus, diſtinguitur conſequens: ſi enim intelligitur de uniuerſali in actu, & de operatione intellectus poſſibilis, puta de intellectione, conceditur conſequentia, nã anteq̃ uniuerſale intelligatur, eſt factũ uniuerſale in actu ab intellectu agente per abſtractionẽ ſpeciei intelligibilis: ſi uero intelligatur ꝙ uniuerſale in actu debet præcedere abſtractionem intellectus agentis, nega-
B tur conſequentia, immo hoc eſt unũ officiũ intellectus agẽtis facere uniuerſale in actu, quòd ſit obiectũ intellectus poſſibilis. ¶ Quapropter licet hactenus dicebamus rem eſſe uniuerſalẽ in quantum obijcitur conceptui uniuerſali, ꝓprius tñ dicitur ꝙ ſit uniuerſalis in actu quatenus relucet in ſpeciebus intelligibilibus abſtractis a phãtaſmatib. ante in-
2. Cõcl. tellectionẽ. ¶ Secunda concluſio. Res nihilominus ante quamcũq; operationem intellectus sũt ſimpliciter ſpecies & genera, & ita ſine addito ſunt appellãda. Exiſtimo concluſionem ſatis eſſe ex cõi mõ concipiendi demonſtratã. Itaq; licet ſine operatione intellectus non ſint uniuerſalia in actu, tamẽ ſuf-
C ficit ut ſint ſpẽs & gñа, quod Petrus. v.g. ſit hõ, & Paulus ſit hõ, & hõ ſit aĩal, & equus ſit aĩal. Hoc.n. ſufficit ut res dicãtur eẽ eiuſdẽ ſpẽi, aut eiuſdem gñ s, qđ ꝑfecto eſt uerũ oĩ negotio intellectus ceſſante. Et manifeſtatur adhuc concluſio. Vniuerſale. n. eſt obiectũ intellectus, ut dictũ eſt, nihilominus nõ tãtũ eſt obiectũ qñ actu mouet, ſed quia eſt motiuũ intellectus, ſicuti color non ſolũ dicitur obm̃ uiſus quando actu mouet uiſũ: ergo eadẽ ratione nõ ſolũ dicũtur eſſe ſpẽ, aut genera, quãdo actu abſtrahũtur, ſed q a ſunt abſtrahibiles. ¶ Et 2. probatur. Cæcitas ſcd̃m Ariſt. 5. met. tex. 14. eſt ens rõnis, & tñ homo (quod Caie. in principio de ente & eſſentia docte concedit) ſimpliciter eſt cæcus ſine operatione intellectus, licet cæcitas nõ actu ſit ens, niſi per operationẽ intellectus: itẽ nomẽ propõ, ſyllogiſmus. &c. ſunt noĩa ſecundæ intentionis. Et tamen manifeſtũ eſt quod uoces ſunt nomina ẽt quãdo nõ actualiter cognoſcũtur nec immutãt potentiam. ¶ Forſan nõ tã ꝓprie cõcedit ſub his uerbis abſq; operatione intellectus ſunt uniuerſalia, ſi dicas ſunt ſpecies, & genera, nã uniuerſale uĩ deſignare quod ſpẽs & genere actu habeãt intẽtiones uniuerſalitatis: ſed ad hoc ꝙ ſit ſpẽs ſufficit ꝙ ſit fundamẽtũ uniuerſalitatis. ¶ Ex hoc ſequit quod hæc ꝓdicatio, hõ eſt uniuerſale in actu, nõ ſolũ eſt accidentalis, ſed contingens: iſtæ uero, hõ eſt ſpecies, aĩal eſt genus, forte ſunt prædicationes ꝓprii: ueluti iſtæ, color eſt obiectũ uiſus, ens eſt obm̃ intellectus, q̃ pariter dicũt ordinẽ ad potentiã cognoſcitiuã. ¶ Quod ſi quis arguat hoc incidere in opinionẽ Scoti reſp. 1. ꝙ tãto melius: & ꝓterea ſemꝑ reſtat dña quod Scotus exiſtimat in rebus ex natura ſua ſine ordine ad ĩtellectũ eſſe uniuerſalia, q a ſunt de ſe indr̃a: ſed tamẽ nos cõtra opinamur rebus non conuenire eſſe uniuerſalia niſi per ordinem ad intellectum: nã cum ſpecies, aut genus dicant unitatem in pluribus, natura humana non eſt actu una niſi actu abſtrahatur, nec eſt ſimpliciter ſpecies, niſi quia in potentia eſt abſtrahibilis per intellectum a ſingularibus. Quocirca in ſubſequentibus ſemper loquemur de uniuerſalibus in actu, dicentes quod ſpecies & genera ſiunt per abſtractionem intellectus: nam fieri eſt fieri in actu. F

Quæſtio tertia.

Vtrùm nomina ſecundarum intentionum uniuerſalium ſupponant perſonaliter pro ſingularibus indiuiduis.

QVAESTIONES duæ antecedentes fuerunt meta. de uniuerſalibus, hæc uero eſt Dialectica, quam lib. 1. & 2. Sũmularum, quantum Summuliſtis neceſſariũ erat, tetigimus: ſed nũc ꝓuectioribus diſcipulis preſſi:us examinabimus. Et arguitur quod hmõi uomina

G ſupponant ꝑſonaliter ꝓ ſingularibus, ut ſit uerum dicere, Petrus eſt ſpẽs, Petrus eſt genus.&c. Primo uniuerſalia ut dictum eſt ſecundum Ariſt.nihil ſunt ꝑter ſingularia, ſed ſunt prorſus idẽ realiter cum illis: ergo nomina uniuerſaliũ ſupponũt pro ſingularib.: ut bene ſequatur, hõ eſt ſpẽs,Petrus eſt hõ, ergo Petrus eſt ſpecies. ¶ Secundo arguitur.Vniuerſale nihil aliud eſt, quàm res ipſa ſingularis in quãtum eſt obiectũ ſpẽi uniuerſalis,aut uniuerſalis cõceptus:ſed hoc nihil aliud uř eſſe quàm ꝙ Petrus inquantum hõ eſt ſpẽs,& inquantũ aĩal eſt genus: ergo Petrus ſimpliciter eſt ſpecies & genus,a re duplicatiuã ad ſuã præiacentẽ.¶Et.3.arguit. ſpecies(inquit Porphyrius)eſt quod prædicatur de pluribus differentibus numero:ſed

H prædicationes rerum fiunt mediantib. nominibus: ergo nomen ſpeciei prædicatur de indiuiduis, ut uerum ſit dicere, Petrus eſt ſpecies. ¶In contrarium eſt hæc eadem auctoritas Porphyrij.Nam ſpecies eſt, quod prædicatur de pluribus differentibus numero:& genus, quod prædicatur de pluribus differentibus ſpecie. Sed Petrus nec prædicatur de pluribus differentibus numero, nec de pluribus differentibus ſpecie: ergo Petrus nec eſt ſpecies, nec genus.

Qvaestio hæc præcedentes intelligenti facilis eſt.Quæ duos habebit articulos: primus uerſabitur in expoſitione terminorũ,

I alter uero modum explicabit loquendi de uniuerſalibus.Primo pro intellectione terminorũ notãdum eſt,ꝙ intentio aliter accipitur apud philoſophos morales.ſ.pro actu uoluntatis reſpectu finis, & aliter hic apud Dialecticos:nã hic intẽtio ſeu attentio ſignificat quemcũq; cõceptũ intellectus, quo tẽdit res.Vnde prima intentio,eſt primus cõceptus q̃ habetur de re,puta quo in reb.cognoſcimus ea q̃ ex natura ſua eis cõueniũt, aut accidunt ut hi conceptus,Petrus, hõ,album, & ſimiles.Et .2.intentio eſt ſecundus conceptus q̃ hř de re. Et dř ſecundus, quia ſupponit priorẽ.u. g. poſtq̃ intellectus concipit hoiem,reflectitur ſupra rẽ cognitam. Et uidens,ꝙ talis natura, ſic abſtracta, conuenit plurib. numero, format illum conceptum ſpecies,quo ſignificatur illa ꝓprietas in re q̃ eſt conuenire pluribus. Atq; ille dř ſecunda intentio. Itaq; hæc notitia cõparatiua ſecunda nõ facit uniuerſale,immo ſupponit eſſe uniuerſale iã abſtractum,in quantum cognitum conceptu uniuerſali,ſed intellectus per talem notitiam comparatiuã cognoſcens illã proprietatem rei, attribuit illi nomẽ ſpeciei,ſicut cognoſcens Petrum habere albedinem, imponit illi nomen album. Doctrina eſt S.Tho.opuſ.48.art.1. & in hoc decipiuntur qui putant per notitiam comparatiuam fieri uniuerſale, ut ſtatim uidebimus.¶Eadem arte poſtq̃ intellectus format hanc propoſitionem, hõ eſt aĩal, reflectitur ſuper res ſignificatas, & cognoſcens animal prædicari de hoie, & hoiẽm ſubiici K

imponit alteri nomen prædicati,&alteri nomen ſubiecti: & pari rõne imponit alia nomina ſecundarum intentionum quæ conueniunt rebus. ¶At quia res ſæpe nominamus nominib.cõceptuum (ſicut ſtatuã appellamus artem) fit ut res ipſas nuncupemus, intentiones.Ita ut intentio accipiatur dupliciter.Vno mõ formaliter pro conceptus,&alio mõ obiectiue,& hoc mõ accipitur in ꝓſentiarum.¶ Eſt igř prima intentio id quod primo cõcipitur de re.i.ꝙ cõuenit rei de ſe ſine reſpectu ad operationem intellectus. Et ſecunda intentio eſt id quod ſecundo cõcipitur de re.i.proprietas quæ conſequitur in re per operationẽ intellectus. L

Prima & ſecũda intentio.

¶Atqui nomen primæ intentionis, eſt id quod ſignificat primã intentionem.i. proprietatẽ primi gñis,ut hõ aĩal:& nomen ſecundæ intentionis eſt,id quod ſignat ſeu connotat ſecundã intentionem.i.proprietatẽ ſecundi gñis, ut ſpẽs,genus:ſicut ly album dř nomen albedinis.¶Ex quo ſequitur primo,ꝙ ſi intẽtio accipiatur formaliter, utraq; eſt ens reale : ut puta ſubiectiue & realiter exiſtens in intellectu, ſi uero accipiatur obiectiue prima intentio eſt ens reale,ſed ſecunda intentio eſt ens rõnis.¶Sequitř ſecundo,quod prima intẽtio non eſt relatio.Nã natura hoĩs,natura animalis,& quæcunq; res mundi,eſt prima intentio,q̃q̃ denominatur ſic per reſpectũ ad intellectum,quia eſt primũ cognitũ : ſed M

ſecunda

A ſecunda intẽtio eſt relatio rõnis. ¶Sequitur tertio, quod ſecunda intentio nõ eſt relatio qua uniuerſale refertur ad intellectum, ſed qua refertur ad ſua inferiora, reſpectu quorum dicitur ſpecies & genus, & ad quę cõparatur per intellectum, cuius fundamentũ remotum eſt res ipſa, & fundamentum propinquum, eſt cognitio qua res abſtrahitur a ſingularibus. ¶Sequitur quarto, quod ens rationis non eſt effectus directe intentus ab intellectu in genere cauſæ efficientis: ſicut cõceptus formalis qui eſt ſubiectiue in intellectu, aut ſicut opificium exterius quod arte producitur ab illo: ſed eſt illud quod producitur aut conſequitur ad operationem intellectus. Ex hoc.n. quod intellectus abſtrahit
B ſpeciem itelligibilẽ aut format conceptum uniuerſalem, qui ſunt effectus directe intẽti conſequitur in re illa denominatio uniuerſalis. Et ideo dicitur ens diminutum, non tamẽ eſt uera fictio, ſicut chimæra, propterea quod hẽt fundamentũ in re, quod eſt ratio hominis, aut ratio animalis. &c. Vnde cum tria ſint entia rationis, ut colligitur ex S.Th. de ueritate. q.21. art.5. puta negatio, & priuatio, & relatio. Negationi nullum prorſus fundamẽtum correſpõdet in re, ſed eſt ens fictum ab intellectu ut chimæra, priuatio uero, ut cæcitas, eſt quidem ens rationis: quia priuatio entis realis, puta uiſus: ſed tamen
C habet utrunq; fundamentum in re. ſ. remotum, quod eſt animal, & propinquũ, quod eſt aptitudo ad uidẽdum. Sed uniuerſalitas, quæ eſt relatio rationis: medio modo ſe habet: nam habet in re fundamentum remotum, puta naturam denominatam: ſed fundamentum proximum eſt cognitio, quia ab ſtrahitur per intellectum.

Ens rõnis triplex.

Dvo reſtant hic dubia. Vnum de illo quod hactenus frequenter diximus, nempe uniuerſale fieri per abſtractionem. Sunt.n. hoc tempore qui putant intentionem uniuerſalitatis non reſultare in re, niſi per notitiam comparatiuam qua intellectus. v.g. cõparat hominem, aut animal ad ſua inferiora, quod putant eſſe opinionem S.Th. At uero profecto nec apud Ariſt. nec apud S.Th. poteſt eſſe dubium, quo minus uniuerſale fiat per abſtractionem. ¶Primum, fieri aliquid uniuerſale eſt, id fieri cõe, & indiffeẽs .i. habens ſe æqualiter ad plura, ſed eſſe ſic cõe nil aliud eſt q̃ eſſe denudatum a cõdõnibus ſingularibus, per quas contractũ erat & ſingulare: denudatur autẽ per abſtractionem: ergo. ¶Et confir. quia ſicut natura per contractionem in hac materia, & ſub his cõditionibus ſingularib. determinatur, & indiuiduatur: ita per oppoſitam abſtractionem fit actu indeterminata, & per cõſequens uniuerſalis. ¶Et ſecundo arguitur. Auctoritate Ariſt. 2. Phyſ. tex. 18. dicentis ꝙ abſtrahentium non eſt mendacium. Vbi S.Th. & gloſſatores dicunt, quod intellectus per abſtractionẽ ſeparat uniuerſale a ſingularib. Atqui E
re uera abſtrahere uniuerſale a particularibus idem prorſus eſt quod facere uniuerſale: etenim quemadmodum Plato aſſerebat uniuerſale eſſe ſeparatum realiter ab indiuiduis, ita ratione illud ſeparare, eſt facere uniuerſale. ¶Sed tamẽ multominus dubium eſt hanc eſſe ſententiam S.Tho. etiam in locis ipſis quos iſti citant in contrarium: nam 1. par. qu. 85. ar. 1. ad primum argumentum dicit quòd abſtahere cõtingit dupliciter, uno modo per modum compoſitionis aut diuiſionis: & iſto modo abſtrahere rem ab alio, a quo non eſt ſeparata, eſſet falſum, ut ſi quis diceret colorem non eſſe in pomo. Alio modo cõtingit abſtrahere per modum F
ſimplicitatis, ſicut cum intelligimus unum nihil conſiderando de alio (quàm abſtractionem Scot. alio nomine uocat præciſiuam) ut cum quis conſiderat colorem, nihil conſiderando de pomo, & hæc abſtractio poteſt fieri ſine mendacio. Et hoc modo (inquit) abſtrahit intellectus uniuerſale a particulari. Et ſtatim articulo ſecundo ad ſecundum: Quod humanitas (inquit) apprehendatur ſine indiuidualibus conditionib. quod eſt ipſum abſtrahi, ad qđ ſequitur intẽtio uniuerſalitatis, accidit humanitati ſecundũ ꝙ percipitur ab intellectu in quo eſt ſimilitudo naturæ ſpẽi, & non indiuidualiũ principiorũ. Ecce nihil dicit de cõparatione, ſed ꝙ per hoc ꝙ res abſtrahitur eſt uniuerſalis. Et opuſ. 55. expreſſe dicit, ꝙ natura q̃ ſingu-

Abſtractio duplex.

G laris erat effici͂t uniuerſalis, per actionem in
tellectus de purãtis ipſam a conditionib. q̃
ſunt hic, & nũc. ¶ Fallunt͂ ħ iſti, bona uenia
bonorũ alias auctorum dixerim (uel ego fal
lor) quia ſtatim infra dicit S. Tho. quod ſpẽs
nõ eſt uniuerſalis ex hoc ꝙ eſt in aĩa, ſed ex
hoc ꝙ cõparat͂ ad multa ſingularia. Inde in
ferunt ꝙ requiritur notitia comparatiua.
Quod tñ minime ſequitur, quia illic loqui-
tur de ſpẽ quæ eſt ſub.ctiue in intellectu &
illam dicit eſſe uniuerſalẽ: quia cõparatur.
Non tñ per hoc intelligit actualẽ cõpara-
tionẽ intellectus: nã certe ſpẽs illa abſtra-
cta ſine eo ꝙ cognoſcatur ab intellectu eſt
uniuerſalis, ſed ꝑ cõparationẽ intelligit (ut
ipſe ſtatim ſubiũgit) uniformẽ rõnẽ quã de
ſe hẽt ad oĩa quæ repræſentat. Et eodẽ mõ,
res ipſa relucens in illa ſpẽ hẽt uniformem
H rõnẽ ad oĩa indiuidua, & per cõſequens eſt
uniuerſalis. Expreſſe hoc dicit S. Tho. opuſ.
42. c. 5. Nã (inquit) uniuerſalis propter uni-
formitatẽ rõnis, quæ fit per remotionem a
materialibus conditionib. eſt unum in mul-
tis. Nõ ergo hẽt uniformẽ rõnẽ per notitiã
cõparatiuam, ſed per abſtractionẽ. Et idẽ di
cit. 1. p. q. 85. ar. 3. ad primum & ad quartũ.

Dubium ergo ſecundum eſt. Vtrum per
abſtractionem ſpeciei uniuerſalis, aut quan
do res cognoſcitur conceptu uniuerſali ali-
quid pullulet in re, a quo denominetur ge-
nus aut ſpecies. Scot. n. ita uidetur docere,
ſaltem Scotiſtę ita interpretãtur auctorem.
I Ait. n. in 1. diſt. 23. ꝙ ens rationis cauſatur
ꝑ operationẽ intellectus. Et quia dicit, cau-
ſatur: putãt neſcio quid pullulare in re, q̃d
uocãt genereitatẽ aut ſpecieitatem. Et. q. 13.
idẽ uidetur docere nempe, ꝙ per cognitio
nẽ producitur res in eſſe cognito. Et in prę
dicabilibus. q. 9. expreſſe dicit, ꝙ uniuerſa-
litas eſt obiectiue in intellectu & ſubiecti-
ue in re. ¶ At uero quicquid ſit de auctorib:
ſtatuitur hæc concluſio negatiua. Ens ratio-
nis, quod eſt uniuerſalitas, nullum eſſe ſu-
biectiuum habet in rebus, ſed ſolũ eſt obie
ctiue in intellectu. Hoc eſt dicere uniuerſa
litas (quam uocant genereitatem aut ſpe-
cieitatem) eſt ſola denominatio ab extrin-
ſeco, nec aliquid pullulat in re à qua res de
nominatur uniuerſalis: ſed dici͂t genus quia
eſt obm̃ ſpeciei intelligibilis, aut huius con K
ceptus uniuerſalis, animal: & ſpecies qua-
tenus eſt obiectum illius cõceptus, homo.
Quemadmodum ego dicor ſubditus ab in-
trinſeco, quia habeo prælatum: neq; rela-
tio qua ego referor ad prælatũ eſt aliquid
diſtinctum a me. Et forſan Scotus nõ uult
aliud q̃ñ dicit uniuerſalitatem eſſe in re, ni-
ſi ꝙ res denominatur uniuerſalis. Nã. 4. ſen.
diſt. 1 q. 2. dicit uniuerſale eſſe ens diminu-
tum, quòd habet ſolum eſſe obiectiuum in
anima. Hæc concluſio non aliter probatur,
niſi quia ſicut eſt ſenſualis hoĩs nihil crede-
re, niſi quod eſt ante pedes, ut Heraclitus:
ita & uani eſt hominis credere in ſcientiis, L
niſi quod ratio aut fides catholica perſua-
det, maxime i muliplicatione rerum: & pro
fecto nulla ratio perſuadet, ut intellectus
per cognitionem aliquid producat in rebus
(ait. n. Ariſt. 3. de anima. t. 2. intelligere eſſe
quoddam pati) ſed ſicut res dicitur cognita
quia obiicitur cognitioni, ita denomiuatur
genus aut ſpecies in actu: quia obiicitur
huic aut illi cognitioni.] Hæc eſt ſententia
S. Tho. opuſ. 48. tractat. 2. ca. 1. ubi ait rẽ eſ-
ſe in anima tripliciter. Vno modo ſicut effe
ctus in cauſa, ut domus eſt in mente artifi-
cis. Alio modo ſubiectiue, ut ſcientia. Et ter
tio mõ obiectiue, ut ens rationis. Et infra.
Ens rationis quod eſt ens in anima, non eſt
res, ſed intentio cui nihil extra animam cor M
reſpondet, niſi pro fundamẽto remoto. Q̃d
ſi quæratur (inquit) ubi eſt ſubiectiue, re-
ſpõdetur, quod nuſquã, ſed eſt in intellectu
ſolũ obiectiue, alias eſſet ens reale. Hæc il-
le idẽ repetit opuſ. 56. & 1. ſentẽ. di. 2. ar. 3.

Articulus ſecundus huius quæſtio-
nis eſt de modo loquendi per nomina uni-
uerſalium, cuius cognitio quamplurimum
eſt neceſſaria nõ ſolum Dialecticis, ſed in
uniuerſum cuiuſcunq; ſcientiæ profeſſori-
bus: quippe ex cuius ignorantia & in philo
ſophia & in theologia multi paralogizan-
tur. Eſt ergo animaduertendũ, quod de uni-
uerſalibus contingit ſermo, aut per nomi-
na primæ intentionis, aut per noia ſecũdæ
intentionis. Per noia quidẽ primæ intentio

nis

A nis trib. modis:nępe enunciando, aut cõcretũ de concreto, aut abſtractum de abſtracto, aut abſtractũ de concreto. Quorũ oĩum exẽpla in his quatuor noĩbus ſatis patebunt, uidelicet, Sortes, hõ, animal, & rõnale. Primũ membrum facillimum eſt, manifeſtum.n.eſt has prædicationes, homo eſt animal, homo eſt rõnalis, & ſimiles eſſe formaliter ueras. Nam ſuperiora formaliter & quidditatiue prædicantur de ſuis inferioribus & omnia de ſuo ſubiecto. ¶ Secundum ergo membrum eſt, utrũ iſtæ ſint concedendæ, humanitas eſt aĩalitas, humanitas eſt rõnalitas, rationalitas eſt animalitas. Neque debent barbara hæc noĩa cenſeri: quia non poſſunt a philoſophis rerum naturæ, quatenus ſunt

B formæ ſuppoſitorum, alijs noĩbus ſignificantius nũcupari, quibus proinde uſus fuit Boetius, & alij graues Latini. Atqui in his abſtractis eſt alterum punctũ, quo Scotus differt ab omnibus alijs realibus: negat.n. illas prædicationes in abſtracto.1.ſent.diſt.2.q 7. & diſt.5. q. 1. Cuius rõ eſt: quia aĩalitas (inquit) & rõnalitas, & humanitas differunt formaliter. ¶ Ad cuius intelligentiam breuiter notato, apud S. Th. immo apud omnes philoſophos ante Scotũ, tantũ eſſe duas diſtinctiones, puta rõnis & realis. d. rationis eſt inter ea quæ ſola operatione intellectus diſtinguuntur, ut quo ſamõ dicimus Petrũ eſſe eũdẽ ſibi aut amicum ſibi, diſtinguimus Petrũ a ſeipſo ſola rõne: quia loquimur de illo tan

C quam de duobus: diſtinctio uero realis eſt inter ea quæ circumſcripta operatione intellectus re ipſa diſtinguntur: ut Petrus, & Paulus, quãuis hæc habeat multas ſpecies: nam alia diſtinguuntur eſſentialilter & ſpecifice, ut homo & equus: alia ſolo numero, ut Petrus & Paulus: alia genere, ut ſubſtantia & qualitas, ut latius explicabimus in prædicamentis. ca.4. Scotus uero ſciutatus eſt diſtinctionem mediã, quæ nec eſt rationis, nec omnino realis, quã uocat formalem, ut primo diſtinguit inter diſtinctionem rõnis & diſtinctionem ex natura rei. Et diſtinctio n m ex natura rei apud ipſum, alia eſt realis, aliaq; formalis. Diſtinctio realis eſt inter illa quæ diſtinguuntur tanquã duæ res, ut,

Diſtinctio realis, & formalis.

homo & lapis, ſed diſtinctio formalis eſt D interea quæ ſunt una res, nihilo minus aliquid eſt de eſſentia & definitione quidditatiua unius, quod nõ eſt de eſſentia alterius. Ad propoſitum deſcendendo dicit, ꝙ humanitas, & animalitas non diſtinguuntur ſicut duæ res, immo humanitas eſt res, quæ eſt animalitas: ſed tamen quia in definitione humanitatis includitur rationalitas, quæ non includitur in definitione animalitatis, propterea diſtinguuntur formaliter, & non ſolum ratione per operationẽ intellectus. Itaq; hæc eſt falſa, humanitas eſt animalitas, quæ facit ſenſum formalem, ſed hæc eſt uera, humanitas eſt res quæ eſt animalitas, quæ facit ſenſum identicum. Et eadem ratione, hæc eſt falſa, humanitas eſt animalitas, & a fortiori hæc, rationalitas eſt animalitas. Similia dicit diſt.8.q. 4. de attributis diuinis, quod ad præſentem non pertinet diſputationem. ¶ At uero S. Tho. ut colligitur ex de ente & eſſentia, cap.3. & ex alijs locis cenſet, ꝙ ſola ratione diſtinguuntur, humanitas, animalitas, & rationalitas. Ait enim ꝙ compoſitio humanitatis ex animalitate & rationalitate, licet quodã modo (ut infra uidebimus) ſit ſimilis compoſitioni materiæ & formæ, non tamen eſt omnino ſicut compoſitio phyſica Petri ex materia & forma, alias (inquit) animal nõ prædicaretur de homine, ſicut materia non prædicatur de Petro: ſed eſt compoſitio ex re F confuſe intellecta, & ex eadem re determinate intellecta, quod eſt dicere, animalitas dicit naturam ſenſitiuam in confuſo. i. non determinando ꝙ ſit hæc aut illa: rationalitas uero dicit naturam ſenſitiuam determinatam per formam rationalem, & hæc eadem eſt humanitas, & ideo in Petro nullo modo reperitur animalitas niſi eadem illa quæ eſt humanitas, quare humanitas & rationalitas ſolo intellectu differunt. Et quia diſtinctio ſolius rationis non ſufficit falſificare propoſitionem, illæ omnes prædicationes ſunt formaliter ueræ, humanitas eſt animalitas, humanitas eſt rationalitas, rationalitas eſt animalitas. ¶ In cuius perſuaſionem arguitur, primo: Tot ſunt & nõ plura

ra

ra diſtinctionum genera, quod ſunt diſtin-
ctiones rerum: ſed Ariſt. 5. Met. tex. 14. & li.
6. tex. 6. nõ ponit niſi duo genera entium,
puta entia rationis & entia realia, ergo ne-
que ſunt plures diſtinctiones quam ratio-
nis & realis. Et confir. quia re uera ut nomẽ
ſonat, diſtinctio ex natura rei, idem eſt quod
diſtinctio realis: & ideo ſi qua eſt diſtin-
ctio præter operationem intellectus, ea eſt
appellanda realis. Cum ergo humanitas &
animalitas non diſtinguantur realiter, fit
ut ſola diſtinguantur ratione. ¶ Sed argui-
tur ad rem, ꝙ humanitas & animalitas non
diſtinguantur ex natura rei, ab que opera-
tione intellectus: nam id maxime eſſet pro
pter rationem Scoti, quia aliquid includi-
H tur in definitionẽ hois, quod nõ includitur
in definitione aĩalis, ſed tũc eadem rõne hõ
in cõcreto diſtingueretur formaliter ab ani
mal, qđ aſſerere nemo põt, cũ hõ formali-
ter & quidditatiue ſit animal. Diſcipuli Sco
ti hoc uicti argumento cõcedunt, ꝙ quãuis
hõ diſtinguatur formaliter ab aiali, & hu-
manitas ab animalitate, nihilominus ani-
mal non diſtinguitur formaliter ab homine
neque animalitas ab humanitate: quia ſupe
rius nihil includit quod non includatur in
inferiori. ¶ Sed profecto hoc eſt teſtimoniũ
ꝙ definitio ſua eſt mere gratis conficta: nã
diſtinctio formalis debet eſſe mutua: qua-
re ſi animalitas non diſtinguitur ab huma-
nitate, profecto neque humanitas ab ani-
I malitate. ¶ Eſt præterea argumentum ꝙ cũ
hmõi Metaphyſicæ diſtinctiones ſint & ob-
ſcuræ & creditu difficiles, non ſunt plures
in ſcholas admittendæ quàm illæ quas ratio
conuicerit. ¶ Cõcludimus ergo, quòd illa
prædicata ĩ abſtracto formaliter prædicãtur
de ſe inuicem ſicut in cõcreto. unde ad ar-
gu. Scoti reſpondetur, quòd quanuis huma
nitas diſtincte & determinate aliquid inclu
dat, quod determinate nõ includit animali
tas, tamen animalitas confuſe & indeter-
minate includit totum quod humanitas:
dicit.n. naturam ſenſitiuam quancunque,
& nulla eſt talis in re niſi illa animalitas
quæ eſt in homine, & ipſa eſt humanitas: &
animalitas quæ eſt in equo, & ipſa eſt
equinitas: nam eadem eſt aĩa, a qua homo
eſt ſenſibilis, & a qua eſt rationalis. ¶ Addu
cit Scot. illud Auicennæ. 5. Metaphyſicæ,
equinitas eſt tñ equinitas. Sed reſpõdetur
quòd quanuis Auicẽna non habeat tantam
auctoritatẽ in uniuerſalibus quãtam in ſin-
gularibus: quia medicus non curat homi-
nem in uniuerſali, ſed Socratem: nihilomi
nus non uult negare quod equinitas ſit ani
malitas, ſed id ſolum intendit quod equini
tas de ſe nec eſt uniuerſalis, nec indiuidua,
ſed ſolum conueniunt illi prædicata eſſen-
tialia, puta ꝙ ſit eqnitas & animalitas, &c.

Tertium membrum in nominibus pri-
mæ intentionis eſt, qñ abſtractum prædica
tur de concreto, ut hõ eſt humanitas, & de
hac Reales omnes conueniunt eſſe falſam. L
Et fateor nõ eſſe hoc facile creditu, his uel
maxime, qui non ſunt in Ariſt. priſcisq; phi-
loſophis uerſati: quia manifeſtũ eſt huma-
nitatem non diſtingui ab homine, ſicut a
corpore diſtinguitur color: quia humani-
tas eſt eſſentia hois. Sed negant illam ſolũ
propter diuerſum modum ſignificandi ter-
minorum: quia abſtractum ſignificat huma-
nitatem per modum formæ, & concretum
ſignificat hominem per modum habentis
formam, & per conſequens humanitas ſi-
gnificat humanitatem quodã modo ad mo-
dum partis, & homo ad modum totius. At
qui inter ſapientes potius cõceditur, ꝙ hõ
habet humanitatem, q̃ ꝙ homo ſit huma- M
nitas: & Ariſt. 2. de Anima. tex. 64. dicit, ꝙ
humanitas non net aut ambulat, ſed homo.
Propter hos modos loquendi antiqui ne-
gabant illas propoſitiones. Et quia illa eſt
falſa ſecluſa operatione intellectus, dicebãt
quòd humanitas diſtinguitur ab homine.
Et S. Tho. & omnes quotquot illum præ-
ceſſerunt, uocant illam diſtinctionem rea-
lem, ut patet prima. p. q. 3. ar. 3. & alibi fre-
quenter. Scotus uero uocat ſuo nomine di-
ſtinctionem formalem. Et forſan in hoc pun
cto particulariter diſputatio eſt nomine.
Non enim concedendum eſt diſtingui tan
quam rem & rem: quia homo & humani-
tas non ſunt duæ res; immo in ſenſu iden-
tico prædicatio eſt uera, ut ſi dicas, homo
eſt

A eſt res quæ eſt humanitas. Sed diſtinguũtur
(dicunt) tanquã includens & incluſum: quia
homo uidelicet dicit ſuppoſitum, & ſuppo
ſitũ dicit id quod habet humanitatẽ, in hac
materia cum his accidentibus quæ quidem
in humanitatis ratione non includũtur. Qui
quidem modus loquendi potiſſimum neceſ
ſarius eſt in materia incarnationis, a qua uix
nos poſſumus extricare, quomodo Chri
ſtus aſſumpſit humanitatem, & non ſuppo-
ſitum, niſi negando ſuppoſitum eſſe natu-
ram. Sed de hoc in prædicamento quantita
tis & reliquis ſequentibus ampliorem facie
mus ſermonem: quomodo uidelicet abſtra-
cta prædicentur de concreto.

SVPEREST ſecunda pars de terminis ſecun
B dæ intentionis. Et quidem de prædicatione
abſtractorum & de ſe mutuo, & de concre-
tis, nulla eſt difficultas, iſta. n. eſt diſparata,
ſpecieitas eſt generitas, ſeu intentio ſpeciei
eſt intentio generis: quia ſunt diuerſæ inten
tiones: & pariter iſtæ, & genus eſt generitas
& ſpecies eſt ſpecieitas, ad modum iſtarum
albedo eſt ſapor, albũ eſt albedo. Reſtat er-
go ut dicamus de noibus ſecundæ intentio
nis in concreto, quemadmodum prædicen-
tur de noibus primæ intentionis, ut dicen-
do, hõ eſt ſpecies, aĩal eſt genus &c. qđ eſt
principaliter intentum in hac qõne. Et qui
dem ſecundum Nominales nulla eſt qõ, ſa-
ne qui dicunt in his prædicationibus, homo
eſt ſpecies, animal eſt genus, ſubiecta mate-
C rialiter ſupponere. Atque adeo in ſyllogiſ-
mis, homo eſt ſpecies, Petrus eſt homo, er-
go Petrus eſt ſpecies: item aĩal eſt genus, ho
mo eſt animal: ergo homo eſt genus mediũ
teneri æquiuoce. ¶Sed tamen quia hoc iam
impugnatum eſt nec modus concipiendi
eſt illa nomina, homo, animal eſſe ſpeciem
& genus, ſed res ipſas: ad quæſtionem reſpõ
detur duabus concluſionibus. Prima. No-
men ſecundæ intentionis uniuerſalis non
ſupponit pro indiuiduo, ſed pro ſola natu-
ra cui conuenit illa intentio, ut hoc nomen
ſpecies non ſupponit pro Petro, ſed pro
homine in uniuerſali. ¶Ad probationem hu
ius concluſionis notanda eſt hæc regula.
Nomen ſecundæ intentionis quodcunque,
poſitum in uno extremo appellat proprium D
conceptum alterius extremi ſuper ſuũ pro-
prium ſignificatum: ut in hac propoſitione,
homo eſt ſpecies, prædicatum appellat con
ceptum uniuerſalem, homo, ad ſuum ſignifi
catum, quod eſt dicere, facit ut ſubiectum
ſupponat pro homine, in quantum concipi-
tur illo conceptu uniuerſali, homo. Ratio re
gulæ manifeſte colligitur ex his quæ ſupra
adnotauimus: nam nomen ſecundæ inten-
tionis non conuenit rei, niſi in quãtum ſub-
ſtat illi intentioni, & res non ſubſtat inten-
tioni, niſi in quantum eſt obiectum conce-
ptus: ut res quæ eſt hõ eſt ſpẽs: in quantum
obijcitur iſti conceptui, hõ per quem abſtra
hitur a ſingularibus. Quo fit ut prædicatum
faciat ſubiectum ſupponere ſimpliciter. Sup E
poſitio. n. ſimplex, ut dictum eſt ſecundo li-
bro Summu. eſt ſuppoſitio termini pro ſuo
primario ſignificato; primarium autem ſi-
gnificatum de ly, homo, eſt homo in quan-
tum abſtrahitur a conditionibus ſingulari-
bus, quod nihil aliud eſt quam homo in quã
tum concipitur illo conceptu uniuerſali: er
go de primo ad ultimum, nomen ſuppone-
re ſimpliciter eſt ſupponere pro ſuo ſignifi
cato, cum appellatione proprij conceptus.
Dixerim, ſubiectum ſupponere ſimpliciter:
nam prædicatum, ſpecies, perſonaliter ſup-
ponit, cum ſupponat pro ſuis ſuppoſitis, in
his, hõ eſt ſpecies, equus eſt ſpecies. ¶Pro-
batur ergo concluſio. Senſus huius propoſi
tionis Petrus eſt ſpecies, eſt, quòd Petrus F
quatenus concipitur illo conceptu ſingula
ri, Petrus eſt ſpecies, ſed hic eſt falſus: ergo
nomen ſpecies non ſupponit pro Petro. Ea-
dem ratione nec illud nomen ſupponit pro
genere, neque nomen generis pro ſpecie,
nec pro indiuiduo: quia propter appellatio-
nem ſubiecti omnes iſtæ ſunt falſæ, aĩal eſt
ſpẽs, hõ eſt genus, Petrus eſt genus. ¶Secun
da concluſio. Nomen ſecundæ intentionis
indiuidui nec ſupponit pro ſpecie nec pro
genere. Exempli gratia: Hæc nomina in-
diuiduum, ſingulare prima ſubſtantia, ſunt
noia ſecundæ intentionis: quia ſignificãt in-
diuiduũ ea rõne qua eſt ſubiectũ oium præ-
dicatorum, tã eſſentialiũ q̃ accidentalium:

& ideo

G & ideo appellat proprium conceptum alterius extremi, ſicut noĩa uniuerſalium. Nullũ ergo iſtorũ ſupponit pro ſpecie aut genere. Senſus.n.huius, hõ eſt indiuiduum, aut ſingulare, eſt ꝙ homo in quantum concipitur illo conceptu, homo, eſt indiuiduum. Et eadem ratione, hæc eſt falſa, animal eſt ſubſtãtia. Eadem arte loquendum in alijs nominibus ſecundæ intentionis, quæ faciunt eandem appellationem. Vt qñ dicitur, color eſt obiectum adæquatum uiſus, ens eſt ſubiectum Metaphyſicæ, ſenſus eſt de colore aut ente in uniuerſali. Quare ſubiectum in his locutionibus ſupponit ſimpliciter.

Ad primum argũ in contrariũ reſpondetur, ꝙ cũ ob quam negamus nomen ſpeciei H ſupponere pro indiuiduo, non eſt, quia ſpẽs *Appellatio.* ex natura rei diſtinguatur ab indiuiduo: ſed quia ex defectu appellationis non ſequitur, hõ eſt ſpẽs, Petrus eſt hõ, ergo Petrus ẽ ſpecies. Nec ſequitur negatiue: Petrus non eſt ſpecies, Petrus eſt homo: ergo homo nõ eſt ſpecies: nam utrobique uariatur appellatio ſubiecti. Nomina enim hæc ſecundæ intentionis eodem modo appellant in negatiuis ſicut in affirmatiuis. ¶ Sed arguitur contra hoc. Primo. Sequeretur conſequentiã hãc, eadem ratione nõ ualere, homo eſt animal rationale, Petrus eſt homo: ergo Petrus eſt animal rationale: quia cũ definitio explicet naturam ſpeciei, uidetur ꝙ appellet ſicut I nomen ſpeciei. Reſpondetur negãdo ſequelam. Immo ſyllogiſmus eſt bonus: quia illa definitio, animal rationale, conſtat ex nominibus primæ intentionis, & ideo non appellat, ſed ſubiectũ ſupponit ꝑſonaliter. ¶ Secũdo arguitur. Hõ eſt ſpẽs: ergo oĩs hõ eſt ſpecies: rurſus, Oĩs homo eſt ſpecies: ergo Petrus eſt ſpẽs. Prima conſequentia tenet: quia in materia naturali indefinita æquipollet uniuerſali, & ſecunda per deſcenſum. ¶ Reſpondetur conſequentiã primam non ualere: ſubiectum.n.in antecedenti ſupponit ſimpliciter, & in conſequenti perſonaliter: nam ſignum uniuerſale diſtribuens ſubiectũ pro ſuis indiuiduis impedit appellationẽ prædicati: ad uero ſignum confuſionis impedit appellationem: immo ſubiectũ huius: tantũ hõ & ſpecies animalis rõnalis ſupponit ſimpliciter. Et exponenda eſt hoc mõ, homo K eſt ſpecies animalis rõnalis, & nulla alia ab hac eſt ſpecies rõnalis. ¶ Tertio arguitur. Sequeretur illam propoſitionem, hõ eſt ſpecies, non poſſe conuerti: quia maxime conuerteretur in hãc ſpecies eſt hõ: ſed hic prædicatum uidetur ſupponere perſonaliter, nã ſubiectũ nõ uidetur appellare ſupra prædicatũ. ¶ Hic poſſet quis forſan dicere, conuerſionẽ hãc non ualere. Et rõ poſſet adduci: quia prædicatũ eſt ſicut forma ſubiecti, & ideo põt ipſum qualificare. Nõ tamen uice uerſa, ſubiectũ qđ eſt ut materia, põt qualificare prædicatũ. Vnde cõcedimus, ꝙ hõ eſt pictus, quia prædicatum alienat ſubiectum, ſed negamus quòd hõ pictus ſit hõ, & cõcedimus quòd hõ eſt nomẽ uocale, qa prædi- L catũ facit ſubiectũ ſtare materialiter: ſed tamẽ negamus quòd nomẽ uocale ẽ hõ. ¶ Nihilo minus tamẽ cẽſeo has regulas nõ eſſe tã exacte intelligẽdas, ſed cõſulẽdæ ſunt potius aures. Et tamẽ ita uerũ ſonat: ſpecies eſt hõ, ſicut hõ eſt ſpecies. Concedimus enim hãc, pulchra ſpecies animalis eſt equus. Infimum genus uiuentium eſt plãta, & ſimiles. Et ideo conſulto diximus in regula, quòd nomẽ ſecundæ intẽtionis appellat ſupra alterum extremum, ſiue ſubiectum ſit, ſiue prædicatum. ¶ Quarto tandem arguitur. Sequeretur ꝙ ſub ſubiecto illius, hõ eſt ſpẽs, nullus poſſet fieri deſcenſus, & quin uariaretur appellatio. Reſpondetur ꝙ põt fieri per M ſingularia uaga ſupponẽtia itidem ſimpliciter, ut hic hõ eſt ſpecies. Cuius ſenſus ſit: Hic hõ quatenus concipitur illo conceptu uniuerſali, hõ, eſt ſpecies, nã frequenter ſingulare uagum ſupponit ſimpliciter pro ſpecie: ut quando dicimus, hoc aĩal gignitur in India demõſtrato Camelo, hæc herba creſcit in horto meo. Senſus eſt de ſpecie huius animalis aut herbæ. ¶ Ad ſecundum principale negatur illa conſequentia. Homo eſt ſpecies, ergo Petrus in quantum homo, eſt ſpecies, ſi ly inquantũ facit ſenſum reduplicatiuũ: qa præiacens eſt falſa, ut ibi probatũ eſt. Si uero accipiatur ſpecificatiue, forte conſequentia ualet, & cõſequens eſt uerum,

A rum,ut pote cuius ſenſus ſit: Petrus in quātū concipitur uniuerſali, homo, eſt ſpecies. Tametſi poteſt conſequentia negari. ¶ Ad tertium demum principale reſpondetur, quòd uniuerſalia ſcilicet, genus, ſpecies, ꝓdicantur de ſuis indiuiduis: non tamen in quantum ſubſtant ſecundis intentionibus, ſed ſecundum ſuas proprias rationes quas habent in rebus. Quare non prædicantur per nomina ſecundæ intētionis, ſed per nomina primæ intentionis: ut Petrus eſt homo, Paulus eſt homo, equus eſt animal. &c. non tamen Petrus eſt ſpecies. &c. ut. q. proxima ſtatim uidebitur.

Quæſtio quarta.

B *Vtrū ſubiectū huius libri ſit uniuerſale.*

POST quæſtiones tres præambulas ad materiam prædicabilium & prædicamentorum ad librum ſpecialiter prędicabilium deſcendentes quærimus ſubiectum eius. Et arguitur quod non ſit uniuerſale. Logica, ut oſtendimus quæſtione ultima Procœmiali, diſtinguitur ab alijs ſcientijs quod Logica eſt rationalis ſcientia tractans de entibus rōnis: aliæ uero ſunt reales, quæ tractant de rebus exiſtentibus abſq; operatione intellectus: ſed ſcientiæ reales tractant de uniuerſali, nam ſcientiæ ut uiſum eſt, non ſunt niſi de uniuerſalibus: ergo Logica non tractat de uniuerſalibus,
C & per conſequens, nec eius ſubiectum eſt uniuerſale. ¶ Secundo arguitur. Subiectū ſcientiæ eſt illud cuius propriæ paſſionis demonſtrantur in tali ſcientia: ſed uniuerſale nullam poteſt habere propriam paſſionē: ergo non eſt ſubiectum ſcientiæ. Probatur minor: quia proprium conuertitur cum ſuo ſubiecto, ut riſibile cum homine, ſed proprium non conuertitur cum uniuerſali: nam uniuerſale eſt genus ad quinque prædicabilia, & per conſequens eſt ſuperius ad proprium, quod eſt unum prædicabile. ¶ Et tertio Arguitur. Porphyrius proponit hic ſe dicturum de quinq; prædicabilibus: ſed uniuerſale non complectitur omnia prædicabilia: ergo non eſt ſubiectum huius libri.
D Probatur, Deus eſt prædicabile: nā prædicatur de tribus perſonis, & tamen non eſt uniuerſale cum ſit ſingulare ſicut Petrus: ergo. ¶ Sed in contrarium eſt quòd una ſcientia (qualis eſt hęc) uerſatur circa unum formale obiectum ut ſupra diximus: ſed Porphyrius proponit agere de quinque uniuerſalibus: ergo ſubiectum huius libri eſt uniuerſale, quod habet unicam rationem formalem ad illa quinque.

QVAESTIO hæc mota eſt, ut cum tam Logica, quam ſcientia realis, circa uniuerſalia uerſentur, intelligamus, qua ratione Logica differt ab aliis. Vbi notant Dialectici ꝙ uniuerſale accipitur tripliciter: uno modo pro ſubſtracto. Alio modo pro per ſe ſignificato. i. pro uniuerſalitate. Et tertio modo pro aggregato ex utroque. Sed re uera impropriiſſime accipitur tertio modo. Sicuti. n. album non accipitur pro aggregato ex Petro & albedine, quod ens per accidens: ita nec uniuerſale accipitur pro aggregato ex natura & uniuerſalitate. Immo nec ſecundo modo accipitur proprie uniuerſale: enim uero ſicut albedo non eſt album ſed forma albi: ita ſecunda intentio obiectiua de qua loquimur non eſt uniuerſale, ſed eſt uniuerſalitas, quæ improprietas multos neotericorum in errorem coniecit. Et ideo ſi proprie loquendum eſt, uniuerſale accipitur
E duppliciter. Vno modo pro ſubſtracto. i. pro natura ſecundum ſe abſolute conſiderata. Et ſecundo modo accipitur pro eadem natura in quantum eſt ſub ſecunda intentione, & denominatur ab illa. Ita diſtinguit S. Th. ubiq; & expreſſe ſecundo de aīa lecti. 12. Sicut albū (inquit) uno modo accipitur pro eo cui accidit albedo ſecundum ſe, alio modo pro eo ut ſubeſt albedini, ita uniuerſale. Natura dr̄ ſubſtractum: quia ſubſternitur ſecundæ intentioni & denominatur ab illa: ſed intentio dicitur per ſe ſignificatum: quia quod nomen concretum per ſe ſignificat eſt forma, ſicut album de formali ſignificat albedinem: ſed apud Nominales illud appellatur ſignificatum materiale, & hoc ſignificatum formale. Atqui ſubſtractum ſignificamus multis nominibus. Dicitur enim huma-

Vniuerſale duplicitur

Subſtractū & per ſe ſig.

nitas,

G nitas, animalitas, equinitas. &c. quæ Dialecti
ci abſtrahunt a cócretis, hõ, animal. &c. Ap-
pellatur ẽt quidditas & natura, ut dicit S.
Tho. de ente, & eſſentia cap. 1. Et magis lati-
ne appellatur rõ hominis, ratio animalis, ra
tio equi. &c. Id enim quod ſignificat defini
tio, appellatur ratio ſpeciei ſeu definiti.

Cõcl. 1. His ſuppoſitis reſpondetur ad quæſtionẽ
tribus concluſionibus. Prima ſciẽtiæ reales
tractant de uniuerſalib. ſecundũ ſe conſide-
ratis nõ ut ſubſtant ſecũdis intentionibus: id
eſt, Tractant de proprietatib. & cõditionib.
rerum quæ conueniunt illis abſq; operatio-
ne intellectus, atq; adeo tractant de illis qua
tenus ſignificantur noibus primæ intentio-
Cõcl. 2. nis. ¶ Secũda cõcluſio. Logica tractat de uni-
uerſalibus quatenus ſubſtant ſecundis intẽ-
H tionibus. Id eſt, Tractat de conditionib. uni-
uerſalium quæ conueniũt eis per abſtractio
nem intellectus, puta quatenus ſignifican-
tur nominibus ſecundæ intentionis, aut ſal-
tem in ordine ad intellectus operationem,
ut in Prolo. prædicamentorum uidebimus.
Exempli gratia, de hoie conſiderat philoſo-
phus naturalis principia quib. cõſtat, & pro
prias eius paſſiones, ut pote quatenus ſit
riſibilis, quatenus mortalis, &c. Et philoſo
phus moralis tractat de hoie quatenus deli
berate tendit in finem: ſed Dialecticus id ſo
lum ſpeculatur quatenus prædicatur de plu
ribus differentibus numero, qualiter in præ
I dicamento ordinatur, &c. ¶ Quod ſi adhuc
inſtes, Scientia realis tractat de uniuerſali
in quantum uniuerſale: quia ſcientia eſt de
uniuerſalibus (ut ſæpe repetimus) & Logica
tractat de uniuerſali in quantum uniuerſa-
le: ergo nulla poteſt conſtitui differentia in-
ter Logicam & alias ſcientias. Hoc argumẽ
tum multos male torquet, non attendentes
æquiuocationem reduplicationis harũ pro-
poſitionũ. Nã in priori intelligitur, ꝙ ſcien-
tiæ oẽs tractant de rebus in quantum abſtra
hunt a ſingularibus. In quo nec Logica dif-
fert ab alijs. Quia ſicut philoſophus nõ tra-
ctat de hoc, aut illo mobili, ſed in cõi de en
te mobili: ita neq; Logica tractat de hac aut
illa ſpecie, aut de hoc aut de illo genere,
ſed de ſpecie & de genere in cõi. Sed qñ di-

cimus ꝙ Logica tractat de uniuerſali ĩ quã- N
tum uniuerſale, intelligitur in quantum ſub
ſtat ſecũdæ intentioni, puta generis uel ſpe-
ciei. ¶ Vnde conſtat quomodo Logica dif-
funditur per omnia entia ſicut Metaphyſi-
ca. Quemadmodũ. n. ſubiectum Metaphy-
ſicæ eſt ens, atq; adeo munus eius eſt conſti
tuere definitiones omnium rerũ: ita ſubie-
ctum Logicæ eſt ens rõnis, quod omni enti
conuenire poteſt: in uniuerſis. n. rebus eſt in
uenire genus & ſpeciem & prædicatũ. &c.
¶ Ex his colligitur tertia concluſio. Subie- Cõcl. 3.
ctum huius libri eſt uniuerſale quod habet Subie-
rationem cõem & genericam ad quinq; uni ctũ præ
uerſalia. Vnde ſubiectum huius libri eſt in dicabil.
ferius ad ſubiectum Logicæ. Nam ſubiectũ
Logicæ eſt ens rationis, quod eſt cõe ad ſyl-
logiſmum, propoſitionẽ, prædicatũ, ſubie- M
ctum uniuerſale, &c. Et ſubm̃ huius libri
eſt una ſpecies entis rationis. ¶ Sed eſt argu
mentum aduerſus hanc concluſionem. Alia
eſt rõ uniuerſalis, & alia prædicabilis, ut do
cet S. Tho. opuſ. 48. cap. 1. Nam uniuerſale
eſt quia ineſt pluribus, prædicabile aũt quia
prædicatur & enuntiatur de pluribus. Vnde
eſſe prædicabile eſt paſſio uniuerſalis, ut ri
ſibile eſt paſſio hois. Eo. n. quod rõ hominis
ineſt pluribus hominibus, cõuenit humani
tati prædicari in concreto de pluribus. Sed
Porphy. tractat hic de uniuerſalibus ſecun
dũ rationem prædicabilis, ut patet in defi-
nitionibus gñis & aliorũ prædicabilium: er L
go non uniuerſale, ſed prædicabile, eſt hic
ſubm̃. ¶ Reſpondetur ꝙ conuenientius dici-
tur ſubm̃ eſſe uniuerſale quã prædicabile, ſi
cut ſubm̃ ſcientiæ de homine non eſt riſibi-
le, ſed homo, de quo demonſtratur paſſio ri
ſibilitatis. Tradit. n. hic liber notitiam uni-
uerſalis, demonſtrando propriam paſſio-
nem eius quæ eſt prædicari, tametſi Porph.
definiat uniuerſalia per proprias paſſiones
quæ ſunt nobis notiores. Nec eſt ſolicitus
an proprie ſint definitiones quidditatiuæ.
¶ At uero Nomiuales in ſuis nominib. perſi
ſtentes dicunt ſubm̃ huius libri eſſe hoc no
men uniuerſale, aut nomen Prædicabile; ꝙ
eſt genus ad illa quinq; nomina, genus, ſpe-
cies, differentia, proprium, accidens, quæ ſo
la

A la ſunt apud illos uniuerſalia, ſed hoc nõ eſt iam mõ quod nouis rõnibus impugnemus. ¶ Ad primũ argumentũ ſatis reſponſum eſt q᷑ ſcientiæ oẽs tractãt de uniuerſali in quã tũ uniuerſale. i. in quantum abſtractum a ſingularibus: Logica uero tractat de uniuerſali in quãtum uniuerſale. i. in quãtum ſubſternitur & ſubſtat ſecundæ intẽtioni uniuerſalitatis. ¶ Ad ſecundũ rñdetur quod uniuerſalia habẽt ſuas proprias paſſiones: ut ſpecies prædicari de pluribus differentibus numero: & genus de pluribus differentibus ſpecie in eo q᷑ quid, & quælibet earum cõuertitur cum ſuo ſubiecto. Et ad conſequentiã ſophiſticam, Vniuerſale, eſt genus ad pro-

B prium, ergo eſt ſuperius ad illud, & per cõſequens non conuertitur cum ſua propria paſſione. Reſpondetur nihil ualere, quia proprium capitur æquiuoce. In antecedenti namq; proprium ſupponit ſimpliciter pro eo q eſt quartum prædicabile: in cõſequẽti uero ſupponit perſonaliter pro propria paſſione uniuerſalis, ac ſi argueretur ſpecies & proprium nõ cõuertuntur, puta ſecundũ & quartum prædicabile: ergo ſpecies & ſua propria paſſio nõ conuertuntur. ¶ Ad tertiũ reſpõdetur, q Deus non eſt uniuerſale, imo eſt ſingulare, atque adeo neque eſt prædicabile proprie de pluribus: nam perſonæ diuinæ non ſunt proprie plura, quia nec ſunt

C differentia ſpecie, nec proprie diſtincta numero, ſed ſunt unus Deus numero, quanuis ſint tres perſonæ: quod altioris eſt negotii diſputare. Quare non ponitur in prædicamẽto (ut uidebimus in prædicamentis) ſed eſt illic hoc ſingulare myſterium, quod una eſſentia numero ſit in tribus perſonis.

Quæſtio quinta.

Vtrum tantum ſunt quinq; Prædicabilia.

QVAESTIO eſt de ratione numeri prædicabilium. Et arguitur q ſint pauciora quam quinq;. Prædicabile & prædicatum, ut nomina præ ſe ferunt, idẽ pollẽt: ſed tm̃ ſunt quatuor prædicata ſecundum Ari. 1. topi. cap. 4. ergo tm̃ ſunt quatuor prædicabilia. ¶ Secun-

D do aliqua iſtorum uniuerſalium in idem recidunt: ergo non ſunt quinq;. Probatur añs: nã hæc eſt uera, genus eſt ſpẽs. Sunt. n. omnia prædicabilia ſpẽs reſpectu illius generis, uniuerſale, ut q̃õne pxima dicebamus. Itẽ quia multa accidẽtia ſunt genera & ſpecies, ut albedo eſt ſpecies, & color genus. ¶ Tertio arguitur, q ſint plura quã quinq;. Prædicabile & prædicamentum idẽ uidentur ſignificare: ſed ſunt decem prædicamenta, ergo decem prædicabilia. ¶ Et confir. Definitio eſt unum prędicatum: apud Ariſt. 1. Topi. prædicatur. n. quidditatiue de definito, & tñ non comprehenditur ſub aliquo illorum quę aſſignantur a Porphy. Item ens eſt uniuerſale, ut pote quod prædicatur in

E quid de rebus uniuerſis, tamen non continetur ſub aliquo eorum quinq;: quia maxime eſſet genus, quod in prædicamentis apparebit eſſe falſum: ergo ſunt plura quàm quinq;. ¶ In contrariũ eſt auctoritas Porph.

Ad numerum uenandum prædicabilium neceſſaria ẽ prædicationũ notitia. Atqui prædicatio apud Dialecticos idẽ generaliter ſignificat quod enuntiatio, ut idem ſit prædicatio, quod oratio uerum uel falſum ſignificãs. Et eſt triplex prædicatio, puta identica, diſparata, & medio mõ ſe habens. ſ. nec identica nec diſparata; ſed extremorũ differentium, quæ ſibi iñ mutuo cõuenire poſſunt. ¶ Prædicatio identica eſt prædicatio *Prædicatio tripex.*

F in qua prædicatur idẽ de eodẽ, ut hõ eſt homo. Idem inquam aut ſynonymum, nã ut in 1. li. Summu. dictum eſt, Synonyma ſunt nomina diuerſæ uocis & eiuſdem ſignificationis, ut gladius, enſis. Sed in præſentiarũ idẽ eſt iudicium de prædicatione ubi prædicatur ſynonymum de ſynonymo & de prædicatione idẽtica. ¶ Prædicatio diſparata eſt illa in qua prædicatur diſparatũ de diſparato, ut hõ eſt lapis. Exemplum affirmatiuarũ intellige in negatiuis. Eſt. n. idẽtica, hõ non eſt hõ: & diſparata, ſubſtãtia non eſt qualitas, quanuis illa ſit falſa & hæc uera. ¶ Prædicatio nec idẽtica nec diſparata, alia eſt directa alia indirecta. Prædicatio directa (aiunt Dialectici huius tẽporis) eſt illa in qua prædicatur ſuperius de inferiori, ut, homo

eſt

G eſt animal: uel cõnotatiuum de abſoluto, ut hõ eſt albus: uel æque cõnotatiuũ de æque connotatiuo, ut albũ eſt muſculum, niſi ſubiectum ſit ſuperius prædicato: nam coloratum eſt album, eſt indirecta. Et neſcio quas alias particulas pro libito accumulãt, certe præter artem definiendi. Nã profecto oratio hæc potius eſt diuiſio ſpecierum directæ prædicationis quàm definitio explicãs eius naturam. Nõ.n. docet propter quid, hõ eſt aĩal, eſt directa: & animal eſt hõ, eſt indirecta. ¶ Notandũ eſt ergo, ꝙ prædicatũ eſt illud quod ſe hẽt ut forma, & ſubiectum id quod ſe hẽt ut materia. Et hoc ſonant illa nõia, ſubiectũ, prædicatũ, ut album eſt prædicatũ Petri, quia albedo ẽ forma Petri, Petrus aũt non eſt prædicatum albi, ſed potius

H ſubiectum quod recipit illã formã. Etenim ex mõ eſſendi rerũ, ſequitur modus prædicãdi. 5. Met. te. 14. Eadem rõne quia ſuperius ẽ forma inferioris. 2. Phy. t. 28. & 5. Met. te. 2. fit ut, hõ, ſit prædicatum Petri, quia dicit rationem hois quæ eſt in Petro, Petrus uero eſt ſubiectum reſpectu hois: & quáuis Petrus & hõ, ut ſupra dictũ eſt, ſola ratione diſtinguãtur, nihilominus ita nos docet Ariſto. 2. Phy. loqui. ¶ Eſt ergo prædicatio directa illa, in qua id quod hẽt ſe ut forma enunciatur de ſuo ſubiecto, & indirecta eſt illa, in qua illud quod ſuapte natura ſe hẽt ut ſubiecta enuntiatur de ſua forma. Quod eſt dicere. Id quod ſua natura ẽ prædicatum ſeruat ſitũ prædicati, & id quod eſt ſubiectum

I ſeruat ſitũ ſubiecti: ſitus.n. prædicati eſt poſt copulã, & ſitus ſubiecti, ante copulam. Exẽpli gratia. Petrus eſt albus, eſt prædicatio directa: quia album, cũ ſignificet formã Petri, & per cõſequens ſuapte natura ſit prædicatum eius, enuntiatur de illo: ſed album eſt Petrus, eſt indirecta: quia id ꝙ ex natura ſua ẽ ſubiectum enuntiatur de prædicato. Eadẽ rõne ubi prædicaĩ ſuperius de inferiori ẽ directa prædicatio: ut, Petrus eſt hõ, homo eſt animal, & conuertentes earum ſunt indirectæ: quia ſuperius ſemper eſt ut forma quæ recipitur in inferiori tanquam in ſubiecto. Recipitur inquam, Metaphyſice: quia ſuperius contrahitur ad eſſe inferioris, ut dicemus in ſubſequentibus.

K Sed nunquid hæc eſt prædicatio directa, hoc aĩal eſt hõ? uidetur.n. ꝙ non: nã cum hæc indefinita, puta, animal eſt hõ, ſit indirecta, uidetur ꝙ ẽt ſingularis eius ſit indirecta. Ex alia uero parte uĩ ꝙ ſit directa: quia quãuis hõ nõ ſe habet ut forma reſpectu aĩalis, tñ habet ſe ut forma reſpectu huius indiuidui demonſtrati. Rñdetur ꝙ propoſitiones ſubiectorũ ſingularium debẽt regulari eſſe directas, aut indirectas ex parte ſuppoſiti, & nõ ex parte ſignificati formalis nõis modificati ſigno ſingulari. Et ideo illa eſt directa ſi demonſtretur hõ, ſiue dicas, hoc aĩal, ſiue, hæc ſubſtantia: ſi uero demonſtretur equus, eſt diſparata. Quare eadem indefinita,

L cum ſit indirecta, hẽt alias ſingulares directas, & alias diſparatas. ¶ At uero propoſitionum eorundẽ extremorũ cõmuniũ ſi affirmatiua eſt directa, & negatiua erit directa, & ſi idefinita ẽ directa uniuerſalis, & exponibilis erit directa. Vt oẽs iſtæ ſunt directæ, hõ eſt animal, nullus hõ eſt animal, tñ homo eſt animal. Atq; adeo conuertentes earũ indirectæ ſunt. Si uero ſit prędicatio directa ubi unum accidens prędicatur de alio, tunc conuertens eius eſt pariter directa. Vtraq; enim eſt directa, album eſt dulce, dulce eſt album. Nec poſſumus certã dare regulam ad cognoſcendum quæ propoſitio ſit directa præter definitionem datam: puta ſi res

M ſignificata per prædicatũ ſe habeat ut forma ſubſtãtialis, uel accidentalis reſpectu ſubiecti. Quare hæc, aĩal eſt rõnale, eſt indirecta: quia prædicatũ eſt inferius ſubiecto, ſed ſi dicas animal eſt rõnale uel irrationale eſt directa. ¶ Ex dictis ſequitur ꝙ ſola prædicatio directa eſt ſimpliciter & abſolute prædicatio. Aliæ uero ſunt ſecundum quid prędicationes: nam idẽ reſpectu ſui, ſicut non eſt forma, ita nec prędicatum. Et multo minus nominum diſparatorum unum eſt prædicatum alterius. Nec prædicatio indirecta, ut animal eſt homo, eſt ſimpliciter prædicatio, ſed indirecta prædicatio. Vnde Porphy. ca. de Specie. Aequa inquit de æquis prædicari oportet, aut maiora de minoribus, ut hinnibile de equo, aut animal de homine: mi-

nora

A hora uero de maiorib. minime. Nec.n. dices aial eſſe hoiem. ¶Prædicatio directa diuiditur in eſſentialem (quæ in quidditatiuã rurſus, & non quidditatiuam ſubſecatur) & accidentalẽ quæ in prædicationẽ proprii ſubdiuiditur, & prædicationem accidentis. De quibus ſuo cuiq; loco dicturi ſumus.

His annotatis, rñdetur ad qõnẽ unica cõclusione. Tantũ ſunt quinq; prædicabilia, puta genus, ſpẽs, dña, proprium, & accidens. Sufficientiã hanc duab. rõnib. uenamur. Primo, proportione ſumpta a cõpoſito naturali. Quinq;.n. ſunt in cõpoſito naturali.ſ. compoſitũ, materia, forma, propriũ qđ cõpetit rõne formæ, & accidentia, quæ accidunt rõne materiæ indiuidui, homini rõne formæ

B cõpetit eſſe riſibilẽ: ſed rõne materialium condõnũ accidit eſſe albũ aut nigrũ. &c. ad hunc modũ in cõpoſitione met. eſt compoſitũ, puta ſpẽs, materia.ſ. genus, & forma, q̃ eſt dña & propriũ & accidens: cõſtat.n. ſpecies ex gñe & dña, tanquã ex materia & forma. In qua intentione fundatur, uerſaturq; ars tota prędicabiliũ. ¶Secũdo ſumitur hic numerus prædicabiliũ per diuerſos modos prædicãdi, qui non pñt eſſe niſi tantũ quinque. Prædicatũ.n. quotcunq; aut prædicatur de aliquo eſſentialiter, aut accidẽtaliter. Si eſſentialiter aut quidditatiue, aut non quidditatiue. Si quidditatiue, aut de plurib. differentib. numero, & illud eſt ſpẽs: aut de plurib. differentib. ſpẽ, & illud eſt genus: ſi non

C quidditatiue, illud eſt dña. Si uero accidẽtaliter, aut eſt accidens propriũ, aut eſt accñs cõe. Ex his tandẽ ſequitur q; prædicatio directa plurib. modis contingit, q̃ his quinq;: numerus.n. prædicabiliũ nõ eſt ſcđm numerũ directarũ prædicationũ, ſed ſcđm reſpectu prædicatorũ ſimpliciũ ad primã ſubſtantiã. Quare iſtæ ſunt p̃dicationes directæ, hõ eſt aial rõnale, ſubſtãtia eſt ens, Chriſtus eſt Deus, & multæ aliæ quæ non ſunt p̃dicationes alicuius p̃dicabilis, ut infra uidebimus.

Ad primum arg. rñdetur, q; alia eſt prædicatorum ratio. 1. Top. & alia prædicabiliũ: nã prædicata ſumuntur reſpectu ſpẽi cuiuſcunq; prædicamenti, eo q; prædicata ſunt q̃ conſtituunt propoſitiones terminabiles per artem Dialecticam, quæ propterea debent D eſſe de ſubiecto cõi. Quare nõ ponitur ſpẽs inter p̃dicata, ſed definitio q̃uis non ſit ſimplex, ſed complexũ prædicatũ, quia definitio eſt prædicatum ſpẽi, non tñ ipſa ſpecies eſt prædicatũ ſui. Et iõ ponit quatuor prædicata, q̃ ſunt definitio (quam uocat terminũ) genus, propriũ & accidens: hæc.n. ſunt quæ directe prædicantur de ſpecie. Nõ cõnumerat illic dñam, uel quia intelligitur nõie proprij: uel quia eadem eſt fere prædicatio differentiũ & definitionis. Prædicamẽta uero diſtinguuntur penes diuerſas habitudines accidentium ad ſubſtantiã, quæ ſunt nouem habitudines, quæ cum ſubſtantia faciũt decem p̃dicamẽta. Sed tñ prædicabilia ſumuntur p̃ diuerſos modos prædicatorum ſimpli E cium reſpectu indiuidui qui ſunt quinque, & iõ inter p̃dicabilia computatur ſpẽs, & excluditur definitio, & dña diſtinguitur a proprio. Et per hoc reſpõdet ad tertiũ principale, & ad primã confirmationem. ¶Ad ſecundã rñdetur q; nunq̃ idem eſt genus, & ſpecies reſpectu eiuſdem, nihil tñ obſtat q; idem ſit genus reſpectu unius, & ſpẽs reſpectu alterius. Vt aial eſt genus reſpectu hominis, & ſpecies reſpectu corporis. Et ideo nihil uetat q; genus ſit ſpẽs illius gñis, uniuerſale. ¶Ad ſecundam confir. tertij argumenti conceditur q; ens non eſt aliquod horum quinq; prædicabiliũ, quia non eſt genus ut uidebimus in prædicamẽtis: ſed diſputatio eſt de nomine, an ſit dicẽdum uniuerſale, & F forſan melius appellabitur prædicatũ tranſcendens. ſed de hoc in prædicamentis. c. 4.

DE GENERE.
CAPVT I.

VIDETVR itaq; neq; genus, neq; ſpẽs dici ſimpliciter. Dicitur.n. genus, & aliquorum hominum aggregatio, qui quidem ad unum quippiam & inter ſe habent reſpectum, qua ſignificatione Heraclidarum dicitur genus, quod quidem ex reſpectu, qui eſt ab uno.i.

Genus trifaria accipi.

G Hercule,& multitudine eorum qui inter ſe eam habent cõiunctionem,quæ ab illo profluxit,ſic eſt nuncupatum, vt ab alijs generibus ſit ſeiũctum.¶ Dicitur & alio modo genus vniuſcuiuſq; principiũ ortus,tam ab eo qui genuit quàm a loco,in quo eſt quiſpiã ortus. Sic.n.Oreſtẽ quidem a Tantalo,Hylũ autem ab Hercule dicimus genus habere:& rurſus Pindarum quidem Thebanum genere,Platonem autem Atheníenſem dicimus eſſe: patria nanque principium eſt generationis cuiuſque perinde ac pater. Hoc autẽ ſignificarũ

H vſurpatius eſſe videtur: Heraclidæ nanque dicuntur,qui gñe deſcendunt ab Hercule:& Cecropidę,qui a Cecrope, & horum quoq; propinqui. Atq;prius ſane genus,gñis cuiuſque principium dicitur:poſtea uero multitudo eorum qui ab vno principio,ceu Hercule profluxerunt, qđ quidẽ a cæteris ſeiungẽtes ac ſeparãtes,totũ aggregatũ Heraclidarum diximus genus. ¶ Alio modo dicitur genus,id ſub quo ſpẽs collocãtur: accepta fortaſſe ſimilitudine a prioribus vocabuli eius ſignificatis.

I Nã & principium quoddã eorũ, quæ ſub ſe habet genus tale eſt: & præterea videtur multitudinẽ omnẽ amplecti, quam,ſcilicet, infra ſeſe continet.

Genus de quo hic. Tex.ij.¶His igitur tribus modis dicitur genus.De tertio vero genere philoſophorum eſt ſermo, quod & deſcribentes ſic aſſignarunt: Genus id eſſe dicentes,quod de pluribus ſpecie differentibus hoc ipſo quid eſt prædicatur,vt animal. Eorũ enim quæ de pluribus prędicantur,alia de vno ſolo dicuntur,vt indiuidua, veluti Socrates, & iſte,& iſtud: alia de pluribus prædicantur,vt genera,ſpecies,differentiæ, propria,& accidẽtia communiter,ſed

K non cuiquam proprie. Atq; genus eſt (exẽpli cauſa)animal: ſpecies, homo: differẽtia,rationale: propriũ, riſibile; accidens,album,nigrũ,ſedere. Genus igitur ab hiſce quidem,quæ de vno ſolo dicuntur,hoc ſane differt,quod ipſum de pluribus prædicatur. Ab his *Genus a cateris quo differat.* autẽ,quæ de pluribus predicãtur,hiſce differre uidetur. A ſpecie quidẽ,quod ſpecies etſi de pluribus prædicatur, non tamen de pluribus ſpecie,ſed pluribus differentib.numero prædicatur: homo nanq; qui quidẽ eſt ſpecies, de

M Socrate,& Platone dicitur, qui non ſpecie, ſed numero differunt. At animal quod eſt genus, de boue, equo, atq;hoĩe prædicatur,quæ & ſpecie,nõ autem numero ſolo differunt. A proprio vero,quod proprium quidem de vna ſpecie cuius eſt proprium,& de indiuiduis hiſce quæ ſunt ſub illa ſpecie prædicatur:vt riſibile,de homine ſolo & de ſingulis hoĩbus dicitur. Genus autem non de vna ſpecie,ſed de pluribus differẽtibusq; prædicatur. A differentia quoque communibusque accidentibus genus differt: etenim differentiæ communiaq; accidentia,quan-

L quam de pluribus ac differentibus ſpecie dicuntur:non tamen ita ut quid ſit quidq;,ſed vt quale quidq; ſit innuãt, dñr. Rogitantibus n. quid nam illud ſit,de quo hæc dicũtur,genus reſpõdemus:differentias,& accidentia non reſpondemus: non.n.de ſubiectis illa in quid ſed magis ĩ quale quid dicuntur. Interroganti nanque, quale quid eſt hõ,rationale dicimus: & quale quid eſt coruus, nigrum dicimus. Quorum rationale quidem eſt differentia, nigrũ autem accidens. Sed cum quid

eſt

A eſt homo interrogamur, animal reſpō
demus, quod quidem hominis genus
In ſumma quid genus ab aliis differat. eſt. Genus igitur, quod de plurib. qui
dē prædicatur, ab indiuiduis, quæ de
uno ſolo dicuntur, differt: quod uero
de pluribus prædicatur ſpecie differē
tibus, ab ijs quæ ut ſpecies propriave
dicũtur differt. Deniq; qđ qd quidq́;
ſit dicit, a differentijs, vulgoq́; acciden
tibus differt: quorũ unũquodque non
quid ſit, ſed quale ſit, quomŏve id quo
de dicitur habeat, dicũt. Nihil igitur
uero generis intellectu plus minusve
memorata generis deſcriptio habet.

B PRAEMISSO prologo, ſubſequitur
iam nũc tractatus. Qui narie do
ctoribus diuidntur. Alii.n. par-
tiuntur tractatum hũc in libros
duos, ut unus ſit de ſingulis prædicabilib.
alter uero de comparatione qua omnia in-
uicem conferuntur. Alii ex genere & ſpecie
quæ correlatiua dicuntur, conſtituunt unũ
capitulum. Nos uero, quibus translatio Ioã
nis Argyropyli ſemel placuit, eius ſubinde
partitionem ſequimur: apud quem liber
hic unicus eſt, per ſex capitula diſtributus.
In quinque prioribus explorantur ſingula
uniuerſalia, & in poſtremo conferuntur ad
ſe inuicem omnia. ¶ Ordo procedēdi is eſt,
Ordo. ut prædicata eſſentialia præcedant, & inter
eſſentialia præferantur quidditatiue, & in-
C ter quidditatiua anteponatur genus: ſicut
inter accidentalia antecedit proprium.
¶ Quod ſi quis exiſtimet exordium potius
ſumendum fuiſſe ab ſpecie, ut pote quæ eſt
perfectio: tum quia addit ſupra genus per-
fectionem differentiæ, tum quia principali
ter intenditur a natura, reſpondetur quod
melius inchoatum eſt a genere: cũ quia eſt
pars ſpeciei, tum quia eſt uniuerſalius, ac
proinde notius nobis, quos ordines docuit
Ariſto. 1. Phyſ. tex. 1. in progreſſu ſcientia-
rum obſeruari. ¶ Et capitulum hoc continet
duas partes, in priori explicatur quid nomi
nis: puta quid nomen, genus, in præſentia
ſignificat. Et in poſteriori definit quid rei:

puta quid ſit res ipſa ſignificata, neq; partes D
ſingulas propter facilitatem in plures ſecui
mus textum. Et Porphyrius in hoc cap. fe-
re imitatur Ariſt. 5. met. tex. 33. ubi tractat
de genere: & ideo explicat quid nominis,
ueluti Ariſ. per analogiam inter genus Dia
lecticum & genus in genealogijs ſecundum
uſum uulgatum inter homines. ¶ Ait ergo
neq; genus neque ſpecies ſimpliciter dici.
Coniungit genus cum ſpecie, quia ſunt cor-
relatiua. Sed genus tripliciter dicitur. Pri-
mo, genus accipitur pro collectione multo
rum habitudinem habentium & inter ſe &
ad unum primum: ut Heraclidarum colle-
ctio dicitur genus propter politiam & le-
ges eaſdem quibus omnes tenetur: & quia E
ab uno Hercule deſcendunt. Boetius tamen
exemplum quod in Græco eſt, Heraclidarũ
tranſtulit Romanorum, & quia ille Roma-
nus erat, & quia exemplũ notius eſt nobis.
Hac ſignificatione Aeneas apud Vergilium
in 1. Italos uocauit genus Iouis. Italiam quæ
ro patriã & genus ab Ioue ſummo. Quo fit
ut ſi qua eſſet multitudo ſine ordine confu
ſa, non diceretur hoc modo genus. Quinim
mo addit Porphyrius non eſſe genus niſi
collectionem, quæ ab aliis generationibus
diſtinguitur, ut ſi quis hominum collectionē ap-
pellaret genus Adamitarũ. i. ab Adam deſcē
dentium, non loqueretur ad mentem Por-
phyrij: quia genus hoc omnibus eſt genera
liſſimum. Quo uerbo inſinuatur decem ge- F
nera prædicamentalia eſſe diſtincta, & pri-
mo diuerſa: atq; adeo ens quod eſt generale
omnibus prædicamentis, non eſſe genus ad
illa, ut uidebimus in prædicamentis. c. 4. Ta
metſi Ariſt. poſuit exemplum de genere hu
mano, quod eo ſolum uocauit genus, quia
continua generatione ſuccedit in eadē ſpē.
DICITVR & alio modo genus princi-
pium generationis cuiuſq; quod habet a pa
tre, uel a patria, ut Oreſtes habet genus. i.
generationem a Tantalo, qui fuit Atauus
eius, & Hylus ab Hercule, qui fuit eius pa
ter: & Plato ab Athenis, & Pindarus a The
bis. Et Vergiliana Dido in quarto. Aeneam
inquit genus eſſe Deorum. Vbi animad-
uertendũ quod nō accipitur hic principiũ

G pro parte aut patria: ſed pro initio natiuita-
tis,ſeu prima gñatione , quam quis trahit a
patre uel patria: non.n.inquit Porph. quod
Tantalus ſit genus Oreſtis : ſed quia genus
eſt initium quod Oreſtes trahit a Tantalo .
Ariſ.5.met.unñ hæc deſumpſit Porphyrius ,
dicit ꝙ & a matre nõnunq̃ dicitur genus ,
ut Pleiades quæ (ut eſt in fabulis) Atlantis
fuere filiæ , dicũtur Pleiades a Pleione ma-
tre.¶Nec fuit mens Porph.oẽs hic cõgerere
acceptiones gñis : nã genus aliter præterea
accipitur apud Grãmaticos , ut accidit no-
mini & uerbo,& aliter apud rhetores qui-
bus ſunt tria gña cãrũ,ſ.demonſtratiuũ, de-
liberatiuũ , & iudiciale:ſed de illis tm̃ acce-
H ptionib.meminit,cũ quib. genus dialecticũ
Nota . habet ſimilitudinẽ . Eſt.n. obſeruandum in
hmõi acceptionibus ne plures multiplicen
tur,quã quę ad rẽ pertinẽt. Cõparat tamen
has duas inuicẽ acceptiones : nã dicit hanc
ſecundã eſſe magis uſitatã,&ordine priorẽ,
q̃ ſit prima.Magis inquã,eſt uſitata,quia pro
pius accedit ad ſignificatione nois : genus.n.
idem ſonat quod generatio: quare uſitatius
accipitur pro initio ipſo natiuitatis multo-
rũ,q̃ pro eorum collectione.Collectio.n.ſi-
gnificãtius appellaẽ cognatio.Et inde ſequi
tur ſecundũ,puta ꝙ nomen generis a ſigni-
ficatione,quia ſignificat initium natiuitatis,
deriuatũ eſt ad ſignificandum collectionẽ &
cognationẽ inde deſcendentium.Et iõ tam
Ari.q̃ Porphy.illã ponunt in primo loco,nõ
I ꝙ ſit in rei ueritate prima : ſed quia minus
propria debet priori loco collocari, ut inde
deſcẽdatur ad propriã,quæ intenditur,acce
ptionẽ.¶Subiungit tandẽ Porphy.tertiã ac-
ceptionẽ.ſ.ꝙ genus eſt cui ſupponitur ſpẽs,
ut aĩal cui ſupponitur hõ.Ad ſimilitudinem
duarũ primarum acceptionũ:nã ſicut genus
ſecundo mõ eſt initium multorũ : ita genus
hoc mõ,puta,aĩal,eſt initium multarũ ſpẽ-
rũ:cõtinet.n.in potentia dñas plurimas per
quarum ſingulas cõ trahitur ad conſtitutio-
nẽ ſingularum ſpẽrũ.Et inde ſequitur ꝙ cõ
tineat ſub ſe collectionẽ multarum ſpẽrũ.n
ad ſimilitudinẽ primæ acceptionis : in con-
fuſo.n.aĩal ſignificat hominem,leonẽ.&c.Et
ideo annotauit Porphy. quod prima acce-
ptio deriuatur a ſecunda,ut oſtenderet quo
modo genus ex hoc quod eſt initium con- K
ſtitutiuum ſpecierum , habet ut complecta
tur in ſua ſignificatione ſpecies plures.
T.ij.¶His igẽ trib.modis.Hęc eſt ſecũda pars
principalis tex.in qua Porph.explicat defini
tionẽ quid rei,puta ꝙ eſt genus.Ait.n. ꝙ ſo
la tertia acceptio eſt qua Phi. utun : nã aliæ
acceptiones ad hiſtoricos potius ꝑtinẽt.Vn
de genus (inquit)eſt ꝙ de plurib. ſpẽ diffe-
rentib.hoc ipſo quid eſt prædicatur,ut aĩal.
Exponit rõnem huius definitionis cõferen-
do genus ad reliqua prædicabilia . In quo
plura uerba forte prodigit, q̃ pro re clariſſi
ma fuiſſent neceſſaria.Sũma eſt hæc.Eorum
quæ prædicantur,alia de uno ſolo prædican
tur:ut indiuidua ueluti,Socrates: & alia præ L
dicãtur de plurib.Differt ergo genus ab in-
diuiduis,in hoc quod prædicatur de plurib.
in quo tamen cõuenit cum cæteris omnib .
prædicabilib.Sed tamen eorum q̃ de plurib.
prædicãtur,alia prædicãtur ſolum de plurib.
differentib.numero,alia de plurib.differen-
tib.Idcirco in hoc ꝙ eſt ꝑdicari de pluribus
differentib.ſpẽ,differt genus ab ſpẽ & pro-
prio,quæ ſolum prædicãtur de plurib.diffe-
rentib.numero,ut tam homo q̃ riſibile:con-
uenit tamen in hoc cum dña & accidenti .
Horũ aũt quæ prædicãtur de pluribus dif-
ferentib.ſpecie,genus ſolũ prædicatur in eo
ꝙ quid,reliqua uero in eo quod quale:puta
dña in eo ꝙ quale eſſentiale , & accidens in
eo quod quale accidẽtale.Vnde in finẽ colli
git,quod cũ illa ſit bona definitio quæ expli M
cat naturã definiti, illudq; ſeparat, & diſtin-
guit à quocunq; alio definitio illa ſignata ſit
bona . Habet.n. tres particulas.ſ.prædicari
de pluribus,per ꝙ differt a ſingularibus:dif-
ferentibus ſpecie, per quod differt ab ſpe-
cie & proprio : in eo quod quid , per quod
differt a differentia & accidẽti.Quare nihil
continet ſuperfluum aut diminutum .
¶Circa literam hanc ſolum poteſt quis du-
bitare quomodo indiuiduũ connumeretur
inter prædicabilia ſeu prædicamenta : quia
non prædicatur niſi de ſe ſolo:& tñ idem re
ſpectu ſui(ut ſupra adnotauimus)nõ eſt pro
prie prædicatum: quia nihil ſe hẽt ut forma

A reſpectu ſui:hoc tñ in c.de Specie,ubi con-
ſtituitur definitio indiuidui explicabitur.

Quæſtio vnica.

utrùm definitio generis ſit bona.

A Parte negatiua arguitur primo. Definitio illa nó cõuenit de
finito: ergo nó eſt bona. Probať
antecedens. Definitũ eſt ſecũda
intentio generis: nã libellus iſte,ut dictũ ẽ.
q.4. prologi, eſt de ſecundis intentionibus
uniuerſaliũ:& tamẽ definitio Porph. nó cõ
uenit ſecundæ intẽtioni, ſed naturæ ſubſtra
ctæ tali intentioni: non.n.genereitas aut ly
genus prædicatur de ſpeciebus ut dicamus,
hó eſt gñeitas, aut equus eſt genus,ſed aĩal
prædicatur de illis hiſce prædicationibus,
B hó eſt aĩal,equus eſt aĩal: ergo definitio nó
conuenit definito. ¶ Secũdo argř. Genus nõ
prædicatur quidditatiue de ſpẽbus:ergo de
finitio non eſt bona.Probať antecedens: pri
mò,qꝛ genus eſt pars definitionis ſpẽi: pars
uero non prædicatur de toto, non.n.hó eſt
ſua materia. Præterea quia ſi prædicaretur
quidditatiue,id maxime eſſet, quia eſt pars
quidditatiue definitionis, ſed hoc non ſuffi
cit, quia & dĩa eſt itidem pars eius, & prin
cipalior, quia ſe habet ut forma, & tñ non
prædicatur quidditatiue.¶ Et cõfir. Ens præ
dicatur in quid de omni re: & tñ non eſt ge
nus,ut ait Porph.c.2. ¶ Tertio argř. Non oẽ
genus prædicatur de plurib. differentibus
C ſpecie: ergo definitio non conuertitur cum
definito: Probatur antecedens. Senſibile eſt
genus ad rõnale & irrationale: apparet nan
que inter dĩas poſſe ẽẽ cõſtitui prædicatio
nes gñis, puta rõnale eſt ſenſibile,hinnibile
eſt ſenſibile.&c.tamẽ dĩæ ultimæ non diffe
runt ſpẽ:quia differre ſpecie ſecũdũ Ariſ.5.
me.tex.12.eſt differre definitione: & tñ ulti-
mæ dĩæ nõ habent definitionẽ:quia ſunt cõ
ceptus ſimplices, & non cõpoſiti Metaphy
ſicæ: ergo.¶ Quarto & poſtremo arguitur.
Si definitio eſſet bona,ſequeretur quòd uni
uerſale eſſet genus ad quinq; prædicabilia,
qꝛ ẽ ſuperius quidditatiue ad omnia, cõſe-
quens tñ eſt falſum: quia alias ſequereť con
fuſio horũ uniuerſalium,puta quòd genus, D
& pariter differentia & proprium eſſent ſpe
cies, nam ſunt omnia ſpecies uniuerſalis.

Dvo ſunt huius quæſtionis articuli. Pri
mus circa primum arg. eſt, de definito hu-
ius definitionis: alter circa alia tria de defi-
nitionis expoſitione. A primo Noĩales faci-
le ſe expediunt dicentes,definitum ꝓpiquũ
illius definitionis eſſe illud nomen genus
qđ eſt cõe ad hæc noia,puta animal, color,
figura. &c.quæ apud ipſos ſunt genera,atq;
adeo ſunt definita remota. Horum quidem
primum nos ẽt concedimus, puta definitũ
propinquum eſſe illud nomen genus, quia
eſt nomen & ſignum quo mediante res de-
finitur:ſecundum tamen negatur apud Rea E
les, quia ut ſupra uiſum eſt, illi termini non
ſunt genera,ſed nomina generica. Quæri-
mus ergo hic definitum principale pro quo
ſupponat illud nomen, genus, quod ſupra
diximus eſſe in rebus. Et manifeſtum eſt il-
lud eſſe conceptum obiectiualem, puta ſi
gnificatum formale illius nominis, genus:
ſicuti definitum principale huius definitio
nis, animal rõnale eſt ſigñatum formale hu
ius nominis,homo,puta hó in cõi. ¶ Sed ſe
cundo meminiſſe opus eſt ex ſuperioribus,
ꝙ hoc nomen,genus,de materiali & de ſub
ſtracto ſigñať naturam illã ſeu rõnem cõem
animalis aut coloris.&c.de formali uero cõ
notat ſecũdam intentionem,qua res illa de
nominatur genus quæ habet eſſe per opera F
tionem intellectus. ¶ Eſt ergo dubium,nun
quid definiatur natura pro ſubſtracto,an ue
ro ſecunda intentio: nam de aggregato ex
utroq; dubitari non põt, cum non ſit unum
ens, magis q̃ aggregatum ex corpore & al-
bedine.¶ Atqui doctores quidã huius tem-
poris, qui negocium ſuſceperunt recitandi
potius, q̃ aut exponendi aut examinãdi opi
niones, putant diuerſas eſſe hic opiniones
Realium. Vnde dicunt ſecũdum Scot.hiſce
definitionibus uniuerſalium definiri ſecun-
das intentiones:ſed ſecũdũ S.Th.definiri cõ
ceptum obiectiuum pro ſubſtracto. Ex quo
inferũt quòd ſecũdũ Scotũ genus & eius de
finitio accipiuntur & ſupponũtur pro ſecũ
da intentione, ut ſit ſenſus, ſecunda intẽtio

1. Concluſ. Definitur ſecunda intẽtio.

eſt genus & prædicatur de pluribus. &c. ¶ Nihilominus reſpondetur duabus cõcluſionibus. Prima, definitum formale & principale huius definitionis eſt ſecunda intentio, nec de hoc inter Reales eſt aliqua differentia. Probatur, Definitio, ſicuti ſcientia, non eſt de particularibus: ergo non definitur hic, hoc aut illud genus, puta aĩal, aut color, ſed genus in communi: ſed nihil eſt commune omnibus generibus diuerſorum prædicamẽtorum, niſi ſecunda intentio generis: ergo illa definitur. ¶ Et confirmatur ex ipſa forma definitionis quæ datur per noĩa ſecundæ intentionis: Puta prædicari de pluribus, qua ſignificatur quòd ſicut definitum ꝓpinquũ eſt illud nomen genus, ita definitũ pricipale & formale eſt ſecunda intẽtio quę

H eſt ſignificatũ formale huius noĩs, & definita remotiſſima & materialia ſunt, aĩal, color, &c. quæ ſubſtant illi ſecundæ intẽtioni. ¶ Secundo. Declaratur & manifeſte probatur concluſio. Qñ nomẽ accidentis in concreto definitur ſignificatum formale eſt quod illic definitur, rõne cuius definitio conuenit ſignificato materiali. v.g. qñ enuntiamus, albũ eſſe diſgregatiuum uiſus, definitur illic albedo rõe cuius cõuenit niui diſgregare uiſum: ſed genus eſt nomen connotatiuũ: ergo illa definitione definitur ſecunda intẽtio quæ eſt eius ſignificatum formale, rõne cuius conuenit naturis prædicari de pluribus: aĩal. n. prædica-

I tur de plurib. in quãtũ abſtrahitur per intellectum a rationib. ſpẽrum, quæ eſt intentio gñis.

2. Cõcl. Definitio non ſupponit pro ſecũda intentione.

Secunda concluſio. Neq; genus neq; definitio ullo mõ accipiuntur aut ſupponũt pro ſecunda intẽtione. Probatur manifeſte. Nã qñ definitur, album eſſe diſgregatiuũ uiſus, licet definiarur illic albedo, non tñ definitur tanq̃ id quod diſgregat, ſed tanq̃ ratio diſgregandi: & iõ neq; album neq; eius definitio in cõcreto ſupponit pro albedine, ſed utrunq; denominatiue ſupponit pro niue, quæ ratione albedinis diſgregat uiſũ: ergo eadem rõe q̃uis definitione gñis definitur ſecunda intentio, non tñ tanq̃ id quod prædicatur, ſed tãquã ratio qua gña prædicãturi & ideo non ſupponit pro illa, ſed denominatiue ſupponit pro re ipſa pro qua ſupponit genus, puta, pro aĩali, pro colore. &c. At

K qui hoc profecto (ut bona uenia dixerim) opinionẽ Realium fecit odioſam & intelligibilẽ, cum iſti cœperunt dicere q genus ſupponit pro ſecunda intẽtione: & quòd ſecũda intentio prædicatur de plurib. differentibus ſpẽ, qđ luce clarius falſum ẽ. Nec Scotus unquam hoc ſomniauit, ut patet in ſuis uniuerſalibus q. 14. Sed quia Scotus illic dicit definitione generis definiri ſecundam intentionem, male intulerunt iſti quòd genus & eius definito ſupponit pro ſecunda intentione. Vnde ad primum arg. principale conceditur definitum formale definitionis eſſe ſecundã intentionem: & quando aſſumitur quòd definitio non cõuenit ſecundæ inten-

L tioni, diſtinguitur, aut per conuenire intelligitur explicare eius naturam, negatur: ſed ſi ꝑ cõuenire intelligatur quòd definitio prædicetur de ſecũda intẽtione, conceditur: uolo dicere, quòd id quod prædicatur de plurib. differẽtib. ſpecie, eſt animal, aut color, &c. ſ. hoc habent in quãtũ ſubſtant ſecũdæ intentioni generis, cuius natura explicatur in illa definitione. Itaq. ut in ſumma dicã: definiri ſecundam intentionem, eſt definiri res in quantum ſubſtant ſecundæ intentioni. Et hæc eſt doctrina Scoti loco citato, & S. Tho. de ente & eſſentia c. 4. & quicunq; aliud dixerit, non eſt audiendus in ſchola Ariſt. hoc autem in definitionibus cæterorũ uniuerſalium eodẽ modo eſt intelligendũ.

M Articulus ſecũdus uerſabitur in expoſitione definitionis, quæ duas continet particulas. 2. & 3. argumento impugnatas. Prima eſt prædicari in quid: ſecunda eſt, de differentibus ſpecie. Ad primi articuli euidentiam exponendum eſt hic quid ſit prædicatio quidditatiua. Vbi Buridanus (cui Nominales ſubſcribunt uniuerſi) ait, quòd prædicatio directa eſſẽtialis ẽ ꝑdicatio duorum terminorum, quorum neuter cõnotat extrinſece ſuper reliquum, niſi connotatio prædicati fuerit ſuperior ad connotationẽ ſubiecti. Prædicatio uero quidditatiua eſt ꝑdicatio directa duorum terminorũ de ſe inuicem, quorum neuter connotat extrinſece uel intrinſece, niſi connotatio prædicati

A dicati fuerit ſuperior ad connotationem ſubiecti. Prædicatio autẽ accidentalis eſt prædicatio directa duorũ terminorũ, quorum unus cõnotat extrinſece ſupra reliquum, & connotatio prædicati non eſt ſuperior ad cõnotationẽ ſubiecti. Exempli gratia, hõ eſt rõnalis, eſt eſſentialis, quia prædicatũ non connotat extrinſece: ſed tñ nõ eſt quidditatiua, quia prædicatũ connotat itrinſece: hæc uero hõ eſt aĩal, eſt quidditatiua: quia nullũ extremorũ connotat neq; itrinſece neq; extrinſece, ſed iſta, hõ eſt albus, eſt accidentalis: quia prædicatũ cõnotat extrĩſece. Additur 2. particula in oĩb. definitionibus: quia hæc prædicatio, albũ eſt coloratũ nõ eſt accidẽtalis, q̃uis extrema connotent accidens extrinſecũ ſubiecto, puta corti, ſed eſt eſſentialis, & qdditatiua: quia cõnotatio prædicati eſt ſuperior ad connotationẽ ſubiecti, nam color eſt

B genus albedinis. At uero definitiones iſtæ ꝑfecto manifeſtãt, quã ſit contra naturã rerũ negare uſe in rebus: nam re uera prædicari eſſentialiter & prædicari quidditatiue, ut nomen palã clamat, nihil aliud eſt q̃ prædicatũ ſignare eſſentiã & quidditatem ſubiecti: quare non põt conuenire terminis niſi in ordine ad res. Igitur ex illa ſuperiori diuiſione prædicationis, in directã & idirectã, prætermiſſa prædicatione idirecta, quã diximus non eſſe prædicationẽ niſi ſm quid, prædicatio directa diuiditur in prædicationẽ eſſentialem & accidentalem.

C ¶ Prædicatio eſſentialis eſt prædicatio, cuius prædicatũ eſt de eſſentia ſubiecti: ut Petrus eſt homo, Petrus eſt rõnalis: accidentalis uero eſt prædicatio cuius prædicatum eſt accidens ſubiecti, ut Petrus eſt albus, Petrus eſt niger. *Prædicatio eſſentialis.*

¶ Prædicatio uero eſſentialis, alia eſt quidditatiua alia non quidditatiua. Prædicatio quidditatiua eſt prædicatio cuius prædicatum dicit quid eſt ſubiectum: & aliquod prædicatum prædicari in quid, eſt prædicari in prædicatione quæ dicit quid eſt ſubiectũ, & ita intelliguntur illa uerba ſm trãslationem Boetij. *Quidditatiua.* Genus prædicatur in eo quod quid. i. in ea oratione ſeu rõne quæ dicit quid eſt ſubiectum: quod Argyropylus uertit, hoc ipſo qđ eſt prædicatur. i. genus prædicatur hac ipſa rõne, quia ſubiectũ eſt quid. Explicat hoc

D Porph. ab effectu, id. n. prædicatur in quid, ꝑ quod cõgrue rñdetur ad q̃nẽ, quid eſt ſubm: ut quærenti quid eſt hõ, rñdetur ꝙ eſt aĩal, non aũt ꝙ eſt albus. Eadẽ ſunt uerba Ariſ. 1. Top. c. 4. unde & definitionem, & exẽpiũ ad literã deſũpſit Porph. & 1. poſt. tex. 9. dicit ꝙ ea prædicata inſunt per ſe quæ inſunt eo ipſo quid eſt ſubiectum, ut aĩal ineſt hoĩ. Penſato quẽadmodum apud Ariſ. qualitas prædicationis non dẽt explicari per connotationes terminorum, ſed per res ſignificatas, illud. n. nomen, aĩal, nec eſt de quidditate neq; de eſſentia huius noĩs, hõ, ſed ratio ſignificata per ly animal, eſt de eſſentia hoĩs:

E unde (ut in Prologo prædicamentorum ui debimus) in hac oratione, hõ eſt animal, nõ ſolum nomen, & de nomine, ſed illa ratio ſignificata per prædicatum, prædicatur principaliter de homine: & de illo prędicato loquimur, quando dicimus prędicatum eſſe de eſſentia ſubiecti: immo propterea termini prædicantur eſſentialiter tanquam ſigna, quæ ſignificant illa prædicata eſſentialia. Eadem ratione, album eſt coloratum, eſt prædicatio eſſentialis & quidditatiua: quia prædicatũ eſt de quidditate ſubiecti per ide atque in hac albedo eſt color, nam prædicatio cõcretorum æſtimanda eſt penes ſignata formalia. Quare non opus eſt alia particula pro prædicatione quidditatiua prædicamenti ſubſtantiæ, & alia pro prædicatione quidditatiua dicamenti accñtis.

F ¶ Prædicatio accidẽtalis eſt cuius prædicatũ eſt accidens ſubiecti, ut corpus eſt coloratum: nam quamuis coloratum ſit de quidditate albi, tamen utrunque eſt accidens corporis.

At ſecundo notandum eſt pro materia eiuſdem ſecundi argumẽti, ꝙ abſtractio eſt duplex, alia qua uniuerſale abſtrahĩt a ſuis inferioribus, ut ratio hominis abſtrahitur a conditionibus ſingularium, & ratio animalis a rationibus ſpecierum. *Abſtractio duplex.* Alia eſt abſtractio qua forma abſtrahitur a ſubiecto, ut albedo abſtrahitur ab albo, & humanitas ab homine. Primo poteſt uocari abſtractio uniuerſalis, & ſecunda formalis. Et iõ natura generis aut ſpeciei poteſt accipi, ut ſignificatur

G in abſtracto, uel ut ſignatur in concreto. Et primo mō nec eſt genus, nec ſpecies: illa rō ne q̃ qōne tertia prologi adduximus, uidelicet, quia non prædicatur de ſuppoſito: iſtæ .n. ſunt falſæ, hō eſt humanitas, hō eſt aialitas. Doctrina eſt S.Th. de ente & ſcientia. c. 4. & Aui. 5. me. c. 6. dicentes, ꝙ rōnalitas non eſt dr̃ia, ſed dr̃iæ principium. Et eadem rōe humanitas non eſt ſpecies, nec aialitas eſt genus, ſed eſt principium .i. forma, quia aial eſt aial: Nec intelligas aliud miſterium niſi ꝙ propter modum ſignãdi, aial non eſt aialitas. Quocirca naturæ in abſtracto dicuntur quidem nã gn̄is, & natura ſpeciei, nō tñ ſunt gn̄a nec ſpecies. ¶ Atqui tertio notãdũ, H quòd aial ut intelligatur in concreto accipitur uno modo cum præciſione oium aliorũ .i. ut ſigñat naturam ſenſitiuam quatenus abſtractã a rōnalitate, ſicut abſtraheres albedinẽ a dulcedine lactis: & tunc non eſt de eſſentia rōnalitatis, ſed rationalitas addit ſupra illã nonum gradum. Et iſto mō accipitur, qñ dicimus quòd genus nec eſt de eſſentia dr̃iæ, nec dr̃ia de eſſentia generis, & Ari. 4. Topic. c. 2. dicit quod dr̃ia non participat genus. Sed hoc mō non prædicatur de hoie, quia habet ſe quodãmodo ſicut pars illius. Alio modo accipitur ut eadẽ qōne diximus (ut ſignificat formaliter naturã ſenſitiuã nihil præſcidendo, ſed incōfuſo ſignificando, abſtrahendo abſtractione uñis oẽm naturam ſenſitiuam, quæ in hoie eſt humanitas, & I in equo equinitas. &c. & iſto mō eſt genus. ¶ Per hæc palam fit ſenſus uerborũ Ariſt. 8. met. tex. 9. & tex. 15. quæ cap. de dr̃ia refert Porph. ſ. genus ſumitur a materia, differentia uero a forma: nō .n. eſt ſenſus quòd genus ſignificet ſolam materiam compoſiti & differentia ſolam formam, ut loco citato, & alibi ſæpe exponit S.Th. Sed intelligitur, quòd id a quo ſumitur ratio generis habet ſe ut materia reſpectu illius a quo ſumitur rō formæ, ut natura ſenſitiua hẽt ſe, ut materia reſpectu naturæ rōnalis, determinatur. n. eſſe ſenſitiuum per rationale ad eſſe hoīs. Et eodem modo natura uiuentis per ſenſitiuam determinatur ad eſſe animalis, & natura corporis determinatur per animatum ad

Genus ſumitur a materia.

eſſe uiuẽtis: ad modum quo in cōpoſito naturali materia determinatur per formã, ad eſſe huius aut illius ſpeciei. ¶ Ex his patet ſolutio ſecundi arg. Negatur. n. ꝙ genus ſit pars ſpeciei oīno ſicut materia eſt pars compoſiti: ſed dr̃ pars, quia natura quã ſignificat contrahitur per differentiã: nihilominus in cōfuſo genus ſignificat totũ qđ eſt in ſpecie & indiuiduo: & ideo formaliter prædicatur de oibus inferioribus uſq; ad indiuiduum. Et pariter dr̃ia, pura rationale, ĩ cōfuſo ſignificat & genus, & totum cōpoſitum ex gn̄e & differentia, & ideo rōnale itidẽ prædicatur de aiali & de hoie. ¶ Sed reſtat tunc ſecũda pars argumenti, cur differentia nō prædicatur quidditatiue poſtquã eſt pars eſſentialis definitionis quidditatiue. Arguitur. n. ſic. L Definitio prædicatur quidditatiue de ſpecie, ut hō eſt aial rōnale: ergo utraq; pars prædicatur quidditatiue de eadẽ ſpecie. ¶ Rñdetur quòd pp hoc argm̃ Ariſ. concedit. 7. To. c. 4. ꝙ differentia prædicat̃ ẽt quidditatiue. Nihilominus. 4. Topic. c. 6. & 5. met. tex. 19. dicit ꝙ differentia ſignificat qualitatẽ & prædicatur in eo quod quale. Et rō eſt, quia differẽtia eſt actus & forma generis, & quicquid ſe habet ut forma quoddã mō dicitur qualitas, & id quod ſe habet ut materia, habet ſe ut quid reſpectu ſubiecti: ſed differentia eſt qualitas ſubſtãtialis. Et ſumit̃ hoc ex ſimilitudine ex artificialib. ſi. n. quæratur quid eſt ſcaum, rñdetur quòd eſt lignum: ſed ſi quæratur quale lignũ, rñdetur quod eſt lignũ ſic M figuratũ: Eadẽ proportione ſi quæratur quid eſt hō, rñdetur quòd eſt aial: ſi quæratur quale aial, rñdetur quòd eſt rationale. ¶ Ad cōfirmationẽ ampla eſt reſponſio in prædic. c. 4. ubi demōſtratur quibus rationibus ens non eſt genus nec proprie prædicatur in qd de creaturis. ¶ Circa materiam tertii argumenti notandum eſt ex Ariſt. 5. met. tex. 22. quod aliqua differre ſpecie nihil aliud eſt q̃ differre definitione. Cuius ratio eſt (ut ait illic S.Th. lectione. 6.) quia nihil definitur niſi ſpecies: indiuiduum enim, ut c. ſequenti uidebitur, non habet propriam definitionẽ quidditatiuam. Nec genus generaliſſimum definitur tali definitione ut in prædicamentis.

A tis.c.4.uidebimus.Et genera ſubalterna non
definiuntur in quantum genera, ſed inquan
tum ſunt ſpecies: nam uiuens ſenſibile,non
eſt definitio animalis inquantum eſt genus
hois, ſed inquantum eſt ſpecies uiuentis,
qd' per ſenſibile contrahitur ad eſſe anima
lis ¶Ex quo ſequ'. Quod in definitione ge-
neris non accipitur: ſpecies pro ſpecie ſpe-
cialiſſima, ſed indifferenter pro ſpecialiſſima
& pro ſubalterna: corpus.n. eſt genus,quia
prædicatur de corpore animato & inanima
to in quantũ differunt ſpecie: nam quanuis
prædicetur ẽt de hoie & equo,illud eſt me
diate.¶Seqtur ſecundo (in quo multi deci-
piũtur) ꝙ nullũ genus prædicatur de pluri-
bus differentibus genere: quia illa genera q̃
B continẽtur ſub eodẽ prædicamento nõ dif-
ferũt gñe, ſed ſpecie.i.definitione.Vnde illa
ſolũ differũt genere (ut illic iquit Ariſ.) quæ
differunt prædicamenti figura.i quibus nul-
lum genus eſt cõe,ut ſunt decẽ generaliſſi-
ma. ¶ Secundo notãdum eſt,ꝙ ſm Noiales
definientes prædicationes eſſentiales per cõ
notationes terminorum ſubquenter conce-
dunt,quòd dña ſuperior eſt genus differen
tiæ interioris, & ita conſtituunt rectã lineã,
rõnale,ſenſibile,aiatum,&c. Immo Alber-
tus quodã mõ ẽt concedit ꝙ ſenſibile præ-
dicatur quidditatiue de rõnali, & Boetius
concedit quòd aĩal prædicatur de rõnali ſi-
cut de hoie. ¶ Nihilominus exiſtimo quòd
nulla dña prædicatur de alia quidditatiue,
C ſed quodã mõ eſſentialiter mediate.Proba-
tur.Nam rationale (ut uidebimus in prædica
mentis.c.4.)non conſtat ex genere & dña,
ſed eſt ſimplex conceptus obiectiuus cõtra
hẽns aĩal ad eſſe hois. Alias ſi rationale con
ſtaret ex genere & differentia, rurſus illa
ſecunda differentia, conſtaret ex alio gene
re & alia differentia, & ſic eſſet proceſſus
in infinitum. & ideo differentia non habet
definitionem quidditatiuam; & per conſe-
quens proprie non differt ſpecie ab alia
differentia, ſed eſt id quo ſpẽs differt ab alia
ſpecie. Attamen differentia ſuperior, pu-
tã ſenſibile; eſt de eſſentia animalis, & a-
nimal de eſſentia hominis, de cuius eſſentia
eſt etiam rationale. Et ideo ſenſibile quodã
modo mediate prædicatur eſſentialiter de D
rationali, ſed improprie diceretur prædica-
tio alicuius prædicabilis. Vnde ad tertium
argumentum negatur quòd ſenſibile prædi
cetur quidditatiue de rationali. Quinimo
ſola illa prædicata quæ conſtituuntur in re-
cta linea prædicantur quidditatiue: differen
tiæ uero quæ ponuntur ad latus prædican-
tur ſolum eſſentialiter, non de ſe inuicem,
ſed de prædicatis quæ ponuntur in recta li-
nea. Quare hæc nomina, materia, forma,
punctum,unitas, angulus,non ſunt ſpecies
de quibus aliquod genus prædicetur quid-
ditatiue: quia materia non eſt ſubſtantia,
ſed pars ſubſtantię: & cætera non ſunt quan
titates, ſed punctum eſt principium quan-
titatis continuæ,& unitas, & quantitatis di E
ſcretę & angulus, figuræ.

Ad quartum demum argu. Conceditur
ꝙ uniuerſale eſt genus ad quinque prædica
bilia: quemadmodum enim animal, dicit
unam communem rationem ad omnia ani-
malia, & genus dicit unam rationem com-
munem ad omnia genera: ita uniuerſale di-
cit unam rationem communem ad quinqꝫ
prædicabilia,quæ eſt eſſe in pluribus ac pro
inde prædicari de pluribus,abſtrahendo ab
hoc quod eſt prædicari eſſentialiter uel ac-
cidentaliter, in quid, uel in quale, de diffe-
rentibus ſpecie aut de differentibus nume-
ro. Sed eſt differentia quòd rõ animalis eſt
prima intentio & conueniens prima inten-
tionibus.i.eſt proprietas conueniens rebus F
ex natura rei: ſed ratio generis eſt ſecunda
intentio accidentaliter attributa primis in-
tentionib. Intentio uero uniuerſalitatis, eſt
ſecunda intentio conueniens itidem ſecun
dis intentionibus tanquam genus ſuis ſpe-
ciebus. Vnde ſicut,homo eſt ſpecies anima
lis: ita & genus, & quodcunque prædica-
bile,eſt ſpecies uniuerſalis. Et ſicut in hac,
homo eſt ſpecies, ſubiectum ſupponit ſim-
pliciter: ita & in hac, genus eſt ſpecies,ſub-
iectum non ſupponit pro hoc uel illo gene
re, ſed pro genere in cõi.¶Haud neſcio eſ-
ſe, qui credant uniuerſale non eſſe genus,
qa æquiuoce dicitur de uniuerſalibus præ-
dicamenti ſubſtantiæ, & uniuerſalibus præ-
dica-

G dicamenti accidentis, ſicut ens dicitur de illis prædicamentis æquiuoce, nihilominus exiſtimo in contrarium quòd hæc nomina uniuerſale, genus, ſpecies, &c. uniuoce prædicantur de omnibus uniuerſalibus. Nam quamuis accidentia non ſint per ſe, ſicut ſubſtantia, nihilominus genera accidentium eodem modo prædicãtur de ſuis inferioribus, quo genera ſubſtantiæ de ſuis. ¶ Vnde ad argumentum quod id ſeſe ſtatim offert. Genus & ſpecies ſunt diſtincta prædicabilia: ergo genus nõ eſt ſpecies, & per conſequẽs illa eſt falſa, genus eſt ſpecies uniuerſalis. Reſpondetur quòd amphibologia inde exoritur hæc noĩa ſecundæ intentionis, non ſolum attribuuntur rebus primæ intentionis, ſed etiam ipſis ſecundis intentionibus, ut

H modo dicebamus. Enimuero ſicuti homo, aut leo eſt ſpecies animalis: ita genus & alia prædicabilia ſunt ſpecies uniuerſalis. Et ideo in hac prædicatione, genus eſt ſpecies, poteſt utrunque extremum accipi ſimpliciter, & tunc illa eſt falſa, quia non eſt eadem intentio generis & ſpeciei, & ideo nihil in quantum genus eſt ſpecies. Et in hoc ſenſu genus & ſpecies ſunt diſtincta prædicabilia. Poteſt ſecundo accipi propoſitio, ut ſubiectum ſupponat ſimpliciter, & prædicatum perſonaliter: & hic ſenſus eſt uerus. Eſt .n. id dicere, quod genus eſt quædã ſpecies contenta ſub uniuerſali. Noĩales aiunt, quòd ſi utrunque extremum ſupponat materia-

I liter illa eſt falſa: ſi uero ſubiectum ſupponat materialiter & prædicatum perſonaliter, eſt uera. ¶ Poſtremo poſſet hic quiſpiã interrogare an definitio generis ſit proprie quidditatiua. Scot. q. 15. de uniuerſalibus putat eſſe quidditatiuam definitionem: nempe in qua prædicari de pluribus, eſt genus quod contrahitur per alias duas particulas. ſ. de pluribus differentibus ſpecie, in eo quod quid, tanquam per proprias differentias. ¶ Et parum profecto refert an dicatur quidditatiua definitio necne: tametſi ſignificantius loqueretur, qui diceret hanc definitionem explicare proprietatẽ & paſſionem generis, quam quidditatem. Etenim natura uniuerſalis eſt eſſe in pluribus. i. ha-

bere uniformem rationẽ ad plura, quod habet per abſtractionem intellectus, & inde fluit tanquam paſſio prædicari de pluribus ſicut ex natura hominis fluit riſibile. Quare potius eſt deſcriptiua definitio, ſicut ſi homo definiretur per riſibile. Voluit enim definire genus Porphyrius per proprietatẽ nobis notam: definitio tamen quidditatiua eſſet. Genus eſt uniuerſale, quod eſt in pluribus differentibus ſpecie per uniformem rationem ad eorum quidditatem. Cætera quæ de genere poſſunt hic in dubium uenire in prædicamentis, & maxime in cap. 4. & 5. aptius diſputabuntur. K

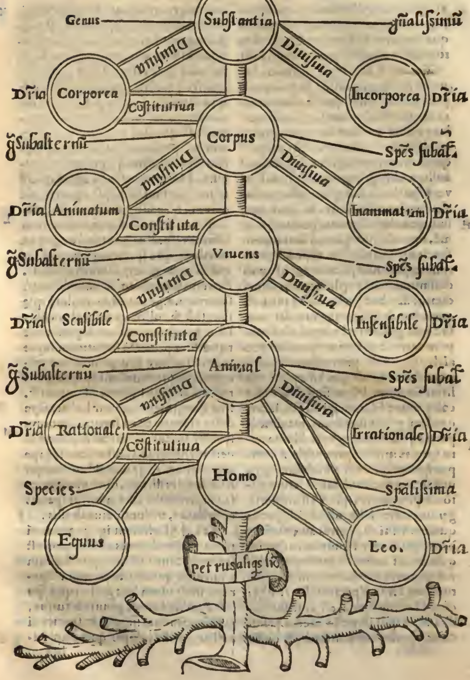
DE SPECIE.
CAP. II. L

SPECIES autem dr̃ quidem, & de uniuſcuiuſq; forma: qua ſignatione dici ſolet, præſtãtiſſima formam dignam eſſe imperio. Dr̃ aũt & de eo qđ ſub aſſignato gñe collocatur: qua ſignatione hoĩem quidem ſpeciem animalis dicere conſueuimus, quod quidem eſt genus: albũ autem ſpeciem coloris, & triangulum figuræ ſpeciẽ, ſimili modo ſignificat.

Tex. ij ¶ Quòd ſi genus aſſignantes, mentionem fecimus ſpeciei, genus id M
eſſe dicentis, quod de pluribus differẽtib. ſpecie, hoc ipſo qđ eſt prædicatur: & nunc id eſſe dicimus ſpeciẽ, quod ſub aſſignato gñe collocatur: ſciendum eſt, cum & genus alicuius ſit genus, & ſpecies alicuius ſit ſpecies, alterum alterius, utrunq; utriuſq; definitionibus adhibere neceſſe eſſe.

Tex. iij. ¶ Aſſignant igitur ſpeciem & hoc modo: Species eſt id quod ſubiicitur generi, & de quo genus hoc ipſo quid eſt prædicatur. Inſuper hoc ẽt pacto, ſpẽs eſt id, quod de pluribus differentibus numero, hoc ipſo quid

ARBOR VNIVERSALIVM

G eſt prædicatur. Verum hæc quidem aſſignatio ipſius, erit infimæ ſpeciei & quæ tantũmodò ſpecies eſt: cæteræ verò & hiſce cõpetẽt, quæ nõ īfimæ ſunt.

Tex.iiij. ¶ Atq; id qđ dicimus, hoc pacto fuerit manifeſtũ: In vnoquoq; prædicamẽto ſunt quædã sũma genera & quædam infimæ ſpecies: & inter hæc media quædam ſunt, quæ genera eadẽ ſpecieſq; dicuntur. Eſt autem id quidem ſummum genus ſupra quod nullum oĩno genus tranſcẽdit: infima vero ſpecies ea ſub qua nulla prorſus alia ſpecies collocatur. At inter hęc,
H ſummum inquã genus, ſpeciemq; infimã, ſunt alia quæ genera ſunt eadem ſpecieſq; non eiuſdem tñ, ſed diuerſorum reſpectu. explicetur aũt id quod diximus uno in prędicamento dilucidumq; fiat, hoc pacto. Subſtantia eſt quoddam & ipſa genus, ut patet: atq; ſub ipſa quidem eſt corpus, ſub corpore uerò eſt aĩatum corpus, ſub quo aĩal cadit. Sub quo rurſus aĩal particeps rõnis eſt; ſub quo hõ cadit: ſub hunc Socrates, Plato, ſinguliq; hoĩes collocantur. Horum igitur ſubſtantia quidem genus ſummum, maximeq;
I patens eſt ſolumq; genus: Homo uero ſpecies ima, & ſpecies ſolũ At corpus ſpecies quidem eſt ſubſtantię, genus aũt corporis animati: Aĩatum uerò corpus, ſpecies quidẽ eſt corporis, genus autem aĩalis: rurſus aĩal, ſpecies quidem eſt aĩali, genus autem aĩalis participis rõnis. Homo uero ſpecies quidem eſt animalis participis rationis, genus autem hominum ſingulorum non eſt, ſed ſpecies ſolum. Atq; oĩno id omne quod eſt ante indiuidua, & de ipſis ſine ullo medio prædicatur, ſpecies erit duntaxat, & nullo modo generis rõnem ſubibit. Vt igitur ſubſtãtia, quia ſupremum eſt, propterea quod nihil eſt ante ipſam, genus eſt ſummum, uti diximus: ſic & homo, quia ſpecies eſt, ſub qua nulla ſpecies prorſus, nec quicquã eorum quæ diuidi in ſpecies poſſunt, ſed indiuiduorum, (indiuiduum.n. Socrates, & Plato, atq; hoc album eſt) ſpecies erit profectò ſolũ, ac ultima ſpecies, ſpecialiſſimaq; ſpecies, ut diximus. Media uero ſpecies eorũ quidẽ erunt, quæ ſunt ante ipſa: genera aũt eorum, quæ ſub ipſa ſunt collocata. L

Tex.v. ¶ Quare hæc quidem duos habent reſpectus, unum ad ea quę antecedunt, quo ſpecies: alterum ad ſequẽtia, quo genera illorum eſſe dñr. Extrema uerò unum habent dũtaxat: ſummum.n.genus ad ea quidem, quę ſunt ſub ſe collocata reſpectum hẽt: eſt.n.genus, ut patet: ad ſuperiora uerò nullum profectò habet: cum ſupremum ſit genus, & ut principium primum, atq; (ut diximus) id, ſupra quod nullum inueniri genus oĩno poteſt. Ima quoq; ſpecies unum habet reſpectum. Habet.n. ad ſupera, quorum M
ſpecies dicitur: ad infera uerò non diuerſum habet, ſed indiuiduorum ſpecies dicitur. Atq; indiuiduorum quidem ſpecies dicitur, ut continens ipſa: ſuperiorum autem rurſus ſpecies appellatur, ut continetur ab illis.

Tex.vj. ¶ Definiunt igitur genus ſũmum ſic, quod genus cum ſit, non eſt ſpecies: & rurſus, ſupra quod nullum aliud oĩno genus tranſcendit. Speciem uerò imam hoc pacto: quæ ſpecies cum ſit, non eſt genus: & rurſus, quæ ſpecies cum ſit, alias in ſpecies diuidi nequit. Et inſuper, quæ de pluribus

bus

A bus differentibus, numero, ipſo quid eſt prædicatur. Media vero, quæ his intetiacent, alia aliorum alternis generá ſpeciesq; vocant: atq; vnumquodque ipſorũ ſpeciem eſſe genusq; ſtatuunt, non reſpectu tamẽ eiuſdem ſed diuerſorum. Ea enim quæ ante ſpeciẽ imam vſque ad ſummum genus aſcendunt, & ſpecies & genera alternis dicuntur: ut Agamemnõ, Atrides, & Pelopides, & Tantalides, ac tandem Iouis filius. Verum in familiis quidem ad unum, velut Iouem, plerunque principium

B ipſum reducitur: in generibus autem non ita res ſeſe habet. Non enim ipſũ ens, vnũ omnium genus cõmune eſt, nec vniuerſa generis eiuſdẽ, ſupremo ſcilicet, in genere, ut Ariſtoteles inquit, euadunt: ſed ut in prædicamentis prima genera decem quaſi principia decem prima ponãtur: Etſi.n.oĩa quis entia vocauerit, æquiuoce (inquit) & non uniuoce vocabit. Nã ſi ipſum ens cõe oĩum genus eſſe, uniuoce uniuerſa profecto entia dicerẽtur. Cum autem ſint decem prima, cõicatio

C nomine tantum, haud uero & ratione, ad id nomen accõmodata eſt.

Tex. vij. ¶Genera igitur ſunt ſumma quidem decem: ſpecies autem imæ numero quidem ſunt aliquo, at non infinito. Indiuidua uero quæ ſub imis collocantur, ſunt infinita.

¶ Quapropter deſcendere à ſummis uſq; ad ima Plato iubebat, ibiq; ſtare: deſcendere verò per media, differentiis ſpecificis diuidentes, infinita aũt omittere: neq;.n.cadere ſub ſcientiã poſſe. Cum igitur ad imas deſcendimus ſpecies, tranſire per multitudinẽ diuidendo neceſſe eſt: at cum ad ſumma aſcendimus genera, in unũ multitudinem ipſam colligamus oportet. D Species.n.in unam naturã multa congregat, & magis id ẽt genus. Particularia uero ac ſingularia unum econtra in multa ſemper diuidere uidentur. Speciei quippe cõicatione, homines complures homo unus ſunt: at unus atq; cõis, ipſis particularibus plures. Singulare nanq; diuiſiuũ ſemper eſt: ipſum utro cõe, collectiuum, unius ſuapte natura efficax. Aſſignato uerò genere, ſpecieq; quidnam utrunque ipſorum ſit, cum genus ſit unum, ſpecies uero plures (diuiſio nanq; generis in ſpecies plures ſemper eſt) genus quidem ſemper de ſpecie prædicatur, omniaq; oĩno ſupera de inferis E ſemper dicuntur: ſpecies uerò neque de propinquo ſibi genere, neq; de ullo ſupero prædicatur: non.n.conuertitur. Nam aut paria de paribus, ut hinnile de equo: aut maiora de minoribus, ut animal de homine, prædicetur oportet: minora uerò de maioribus non oportet: non.n. animal hominem eſſe dixeris; qualiter hominem animal eſſe dicas. Atque de quibus ſpecies prædicatur, de his ſpeciei F genus, & genus ẽt generis, uſque ad ſummũ genus neceſſario prædicatur. Nam ſi uerum eſt dicere, Platonem hominem, & hominem animal, & aĩal ſubſtantiam eſſe: uerum, & Platonem animal dicere, & ſubſtantiam. Cum.n.ſupera ſemper de inferis prædicentur, ſpecies quidem de indiuiduo, genus autem de ſpecie ac indiuiduo: ſummum verò genus & de genere, uel de generibus, ſi plura media ſubalternaq; ſint, & de ſpecie atque indiuiduo prædicabitur. Summum .n. de generibus, & ſpeciebus, ac indiui-

G diuiduis omnibus prædicatur: illud
autẽ quod eſt ante imam ſpeciem ge-
nus de uniuerſis imis ac indiuiduis di
citur: ea uerò quæ eſt ſolũ ſpecies, de
omnib. indiuiduis prædicatur: indiui
duum autẽ de uno ſolo particulari.

Tex.8. ¶ Indiuiduum autem dici
tur Socrates, & hoc album: atque hic
accedens Sophroniſci filius, ſi ſolus
Socrates illi filius eſt. Indiuidua igitur
ex eò talia dicuntur, quia ex proprie-
tatibus quidque conſtat, quarum idẽ
aggregatum nunquam in alio fiet. So
cratis namque proprietates nullo in
H alio particulari eędem fient. Hominis
autem, communis dico, proprietates
eædem in pluribus, immo uerò in om
nibus particularibus hominibus, qua
tenus homines ſunt, fiunt atque inue
niuntur. Indiuiduũ igitur a ſpecie, &
ſpecies à genere continetur. Genus
enim eſt quodam totum, indiuiduum
autem pars At ſpecies & totum, ac ẽt
pars eſt: ſed ut pars quidem ad aliud,
ut totum aũt non ad aliud dicitur, ſed
in altis. Totum enim in ipſis partibus
eſt. De genere igitur atque ſpecie, &
I quidnam ſit ſummum genus, & quid
ima ſpecies, & quæ ſint eadem gene-
ra ſpeciesve, quæ præterea ſint indiui
dua, & quod modis genus ſpecieſ-
que dicantur, ſatis iam explicauimus.

ALIO ordine enumerauit in pro
logo Porphyrius uniuerſalia a-
liumque ſeruat in eorum tra-
ctatu: dum illic differentiam
collocauit ante ſpeciem, hic uero ſpeciem
anteponit differentiæ. Quod non caſu, ſed
conſultò fecit. Ordo enim naturalis erat,
ut de differentia priuſquam de ſpecie dice
retur: conſtat enim ſpecies ex genere & dif
ferentia, tanquam materia & forma: & re-
ctus ordo ſcientiarum eſt, ut cognitio to- K
tius à cognitionib. partium proficiſcatur.
Quemadmodum Ariſtote. primo Phyſi-
corum, cognitionem rei naturalis ab his
(quib. res naturalis conſtat) principiis exor-
ditur. At uero quia ſpecies & genus relati-
ue inuicem dicuntur, & relatiua ſimul sũt
cognitione, neceſſarium duxit Porphyrius
poſt genus proxime de ſpecie dicere: ut po
te quòd alterum per alterum mutuo defi-
niatur. Quamuis & aliam rationem adii-
ciat Auicenn. puta quòd ſpecies actu con-
tineat intra ſe genus, differentia uero ſit ex
tra eſſentia generis: ſicut materia eſt de eſ-
ſentia compoſiti, non tamen de eſſentia
formę: & ipeo ſpecies eſt propinquior ge-
neri quàm differentia. Et poteſt tertia ra- L
tio accumulari: quia prædicatio ſpeciei
cum ſit quidditatiua, nobilior eſt, quàm
prædicatio differentiæ, quæ prædicatur in
eo quod quale. ¶ Tria ſunt membra hu-
ius capitis. In primo ſtatuuntur & acceptio
nes & definitiones ſpeciei, in altero diſpo-
nitur ſeries & arbor prædicabilium, in qua
unum eſt ſupremum genus, aliud infima
ſpecies, atque alia in medio genera ſubal-
terna. In tertio denique & poſtremo mem
bro definitur indiuiduum, quod eſt ſubie-
ctum prædicatorum omnium. Prima pars
continet tres textus: ſecunda quatuor: ulti
ma uero unicum, atque adeo in toto capi-
te ſunt textus octo. M

Tex.19 ¶ Species autẽ dicitur &c. Quẽ-
admodum fecit Porphyrius ſuperiori ca-
pite, ita hic non connumerat omnes acce-
ptiones ſpeciei (accipitur enim & apud
Grammaticos, pro ſpecie primitiua & de
riuatiua: & apud dialecticos pro ſpecie-
bus cognoſcitiuis, aut ſenſuum, aut intelle-
ctus) ſed eius tantum acceptionis realis &
uulgaris meminit, cuius ſimilitudine ac-
cipitur ſpecies ſecundum Dialecticos. Spe-
cies ergo accipitur dupliciter, uno modo
ut ſignificat intentionem primam: alio
modo, ut eſt nomen ſecundæ intentionis.
Quod dicunt, primæ intentionaliter, &
ſecundæ intentionaliter. Primo modo ac-
cipitur pro uniuſcuiuſque rei forma. i. pro

forma

A forma a qua res dicitur formoſa & ſpecioſa ut eſt illud, ſpecioſus forma præ filijs hominum: & illud, formoſum paſtor &c. Sed circa exemplum tex. literæ adnotandum eſt, quòd litera Græca ſic habet, proton eidos axion tyrannidos, id eſt, prima ſpecies digna eſt imperio. Boetius uero quem Albertus & fere doctores ſequuntur, non dixit, prima, ſed Priami, uel quia in aliquo exemplari Græco ita reperit: uel ut ad id infelicitatem Priami alluderet, qui cum eſſet forma præſtantiſſimus, atque adeo dignus cenſeretur imperio, iniqua tñ fortuna regno cecidit Troianorũ. Cõmẽtator uero legit, ut litera Græce iacet, prima ſpecies, quamuis mẽdoſi codices habeãt, primi ſpecies. At uero B Argyropylus ſignificantius forte tranſtulerit præſtantiſſima ſpecies: nam proton, id etiam ſignificat, quod præſtantiſſimum. Dicitur aut præſtantiſſima hominis ſpecies imperio digna: tum quia ut ex Ariſtote. 2. de anima, & primo Rhetoricorum colligitur, lineamenta corporis, internæ uirtutis animi indicia ſunt: tum etiam quia & corporis præſtantia per multum cõmendat uirtutem principis, & cuiuſuis magiſtratus: eſt enim (ut ait poeta) Gratior & pulchro ueniens in corpore uirtus. ¶ Secũdo modo accipitur ſpecies ut eſt nomen ſecundæ intentionis. Et eſt illud quod ponitur ſub aſſignato genere. Sub aſſignato genere, id eſt, ſub genere quod ſuperiori C capite definitum eſt. Aut ſub aſſignato, id eſt, ſub certo & determinato genere, ad denotandum quòd non ſub ſingulis generibus ſunt ſpecies ſingulæ, ſed ſub uno certo genere continentur multæ ſpecies: ſunt enim homo & equus &c. ſpecies animalis. Textus. 2. ¶ In ſecundo tex. excuſat ſe ſtatim Porphyrius, quòd non debeat ſibi uitio dari, ſi cum genus definierit per ſpeciem, iam modo ſpeciem uiciſſim definiat per genus: ubi uidetur circulo uti contra artẽ definiendi: reſpondet enim quòd cum genera & ſpecies dicantur correlatiuę, animal enim eſt genus hominis, atque homo ſpecies animalis, neceſſarium eſt naturam generis exponi per ordinem ad ſpeciem, &

D naturam ſpeciei explicari per ordinem ad genus. Vbi quæſtio diſputanda foret, utrũ unum relatiuum debeat definiri per reliquum: ſed quæſtio hæc reponenda eſt uſq; ad prædicamentum relationis: ubi ait Ariſtote. quòd ſi quis unum correlatiuorum definite ſcit, ſimul ſcit & alterum. Nunc autem ſupponendum interim eſt, ꝙ cum res ſicut ſe habent ad eſſe, ita ſe habeant ut cognoſcantur. 2. metaphy. tex. 4. & eſſe relatiui ſit eſſe ad aliud (eſſe enim patrem nihil aliud eſt, quàm habere habitudinem ad filium) fit ut conditio & proprietas unius relatiui non explicetur niſi per ſuum correlatiuum: pater enim eſt ille qui habet filium, & filius ille, qui habet patrem, ſicuti E eadem eſt uia a Thebis ad Athenas, & ab Athenis ad Thebas. An uero illa ſit propria definitio, illic diſputabitur. Hoc tamen hic admonuerim, quòd forſan correlatiuum poſſet perſpicatius exponi nõ per aliud formaliter, ſed per fundamentum alterius. Vt ſi dicas pater eſt animal quod genuit ſibi ſimile in ſubſtantia, & filius eſt animal quod a ſibi ſimili genitum eſt, atque adeo genus eſt uniuerſale, quod alteri uniuerſali ſuperpoſitum eſt: ſpecies uero uniuerſale, quod ſub alio poſitum eſt. ¶ Et dicitur ſpecies hoc ſecundo modo ad ſimilitunem ſpeciei realiter: nam quemadmodum forma, & pulchritudo rei eſt eius perfectio, & per illam perficitur informitas mate F riæ: ita cum genus dicat quid confuſum, & in potentia ad plures ſpecies, per differentiam actuatur ad perficiendam ſpeciem, Sicut enim æs (inquit Boetius) accepta forma tranſit in ſtatuam, ita genus accepta differentia tranſit in ſpeciem &c. Vnde uulgares latini prius impoſuerunt nomen ad ſignificandum formam & pulchritudinem cuiuſque rei, & inde philoſophi, & dialectici tranſtulerunt nomen ad ſignificandũ ſpeciem quæ eſt ſub genere. Tex. 3. ¶ Aſſignant igitur ſpeciem. Subſequenter in 3. tex. Porphyrius aſſignat duas definitiones ſpeciei: non enim ſunt tres, ut expoſitores plurimi cenſent: ſed certe, ut inquit Auicenna, tantum ſunt duæ. Vna quæ definit

ſpeciem

G ſpeciem per reſpectum ad ſuperius genus, & alia quæ definit ſpeciem per habitudinẽ ad inferiora indiuidua. Prima definitio eſt, ſpecies eſt id quod ſubiicitur generi, & de quo genus hoc ipſo quid eſt prædicatur: ſecunda nanque particula eſt prioris expoſitio. ¶Altera definitio eſt, ſpecies eſt quod de pluribus differentibus numero hoc ipſo quid eſt prædicatur. Vbi notandum eſt primo, quòd genus, inquantum genus non dicit niſi unicam habitudinem, puta ad inferiora de quibus prædicatur: ſicut neq; indiuiduum dicit, niſi unicam habitudinem ad ſuperiora, quibus ſubiicitur. Species uero, inquantum ſpecies, dicit duas habitudines. ſ. ſubiici generi & prædicari de indiuiduo.

Definitiones ſpeciei.

H Eſt.n.hõ, ſpẽs animalis, & ſpecies Petri: & iõ utroq; modo definitur. Sed tamẽ ſpecies nõ habet, ut ſit unum quinq; uniuerſalium per reſpectum ad genus, ſed per reſpectũ ad indiuidua: eſſe.n. uniuerſale non eſt ſubijci, ſed prædicari. Obidq́; dignior acceptio ſpeciei eſt qua comparatur ad indiuidua, & ſecundum hanc acceptionem impoſitũ eſt ei primo nomen ſpeciei. Et ideo acceptio ſpeciei reſpectu generis præcedit in textu tanquam imperfectior & minus propria. ¶Vnde ſubiungit Porphy. ꝙ definitio priori cõuenit ſpeciei in uniuerſum, ſiue ſit ſpecialiſſima, ſiue ſubalterna. poſterior uero tãtum conuenit ſpeciei ſpecialiſſimæ, quæ ſimpliciter dicitur ſpecies: nam ſpecies quæ ſunt genera, non dicuntur ſimpliciter ſpe-
I cies, ſed ſpecies ſubalternæ.

Tex. 4. ¶Atq; id quod dicimus. Hæc eſt ſecunda pars tex. in qua diffuſe admodum diſponitur ſeries & arbor prædicabiliũ; quæ generaliter in tria diſtinguuntur: puta ſupremum genus quod dicũt generaliſſimũ: infimam ſpeciem, quam dicunt ſpecialiſſimam: & media quæ ſunt ſpecies & genera ſubalterna. Atq; licet arbor hæc quocunq; in prædicamẽto ordinari poſſet, explicatur tñ in prædicamento ſubſtãtiæ quod eſt omnium digniſſimũ. ¶Vbi adnotandum eſt primo, ꝙ apud Porphy. ſex ſunt uniuerſalia in recta linea diſpoſita, puta ſubſtãtia, corpus, corpus animatũ, animal, animal rõnale, hõ, ſub quo ponũtur indiuidua, Petrus, Paulus &c. & quidem corpus animatum, & animal rõnale potius hñt formã definitionũ quàm ſpecierũ aut generum: uerum ſi nominum inopia in cã eſt, ut corpus animatum, accipiatur uice nois ſimplicis & abſoluti, quod ſit genus omniũ uiuentiũ, puta animalium & plantarũ: loco cuius nos ſubſtituimus uiuens, ut gerat uicẽ nois abſoluti. Itidem, animal rõnale, poſitũ eſt a Porphy. loco nominis ſimplicis, & abſoluti, quod ſit genus hominum corporumq́; cęleſtium & ſupra cœleſtium ſubſtãtiarum. Fuit.n. Porphy. (ut in prologo adnotauimus) Stoicus magis & Platonicus, quã Ariſtotelicus: atq; adeo in illo fuit errore Stoicorũ, ut crederet cœlos eſſe animalia, eo qđ a ſeipſis uidẽtur moueri, quod proprium eſt animalium: idq; anſã dedit poetis, ut aſtra confingerent eſſe uiuẽtes Deos. Fuit itidem in alio errore, puta deos & ſubſtantias ſupra cœleſtes eſſe animalia rõnalia, ut refert Apule. li. de Deo Socratis, ubi dæmones (inquit) ſunt animalia corpore aerea, mẽte rõnalia. & ideo opinatus eſt, animal rõnale, eſſe genus, quod contractũ per mortale conſtituit definitionem hois: contractũ uero per immortale, conſtituit definitionem ſupracœleſtiũ ſubſtantiarum. Illos tñ errores non ſolum Chriſtiana fides, ſed Ariſ. 12. meta. elidit, aſſerẽs cœlos non habere animas informãtes, ſed aſſiſtrices intelligentias, a quib. amouentur: item ſubſtantias ſupracœleſtes nõ eſſe corporea animalia & ſenſualia: ſed ſubſtãtias pure intellectuales, quas ſubinde intelligentias nũcupauit. Obidq́; nos nullum poſuimus medium genus inter animal & hominẽ, ſed animal rationale, eſt definitio hominis: atq; adeo tantum ſunt quinq; uniuerſalia in linea recta. Ea uero quæ hinc inde circunſtãt ſunt dñiæ. ¶Igitur ſubſtãtia eſt genus corporis, nullius tamen eſt ſpẽs: corpus uero, ſpecies ſubſtantiæ: ſed genus uiuẽtis: & ita deinceps unumquodq; mediũ eſt genus inferioris & ſpẽs ſuperioris, uſq; ad hõ, quod tã reſpectu ſuperioris aalis, quàm reſpectu inferiorum indiuiduorum eſt ſpẽs, & nullo mõ genus: differẽtiæ uero quæ ad latera ad

ſcribun-

(Right margin letters: K, L, M)

A ſcribuntur ſunt diuiſiuæ generis ſuperioris: & cõſtitutiuæ ſpecierum inferiorũ, ut corporeũ, diuidẽs ſubſtãtiã, definit corpus: eſt .n. corpus ſubſtantia corporea: & ita deinceps, ut patet in figura. Homo uero neq; aliqua ſpecialiſſima ſpecies) nõ diuiditur formaliter per inferiores differentias, ſed materialiter per principia indiuiduationis, ut in prædicamẽtis manifeſtabitur. ¶Eſt præterea notãdũ, ꝙ catena hæc & arbor prædicabiliũ nõ ſolum in nominibus cõſiſtit (ut Nominaliũ fert opinio) nec in ſolis reb. ut quidam Realiſſimi opinãtur, ſed eſt in rebus principaliter & fundamentaliter & in nominibus tanq̃ in ſignis: quemadmodum .n. ſe habẽt uniuerſalia obiectiua, ita & uniuerſalia in repræſentãdo, ut admonere ſæpe ſolemus.

Arbor uniuerſalium.

B ¶Sumitur rõ huius arboris hoc modo. Cum hoĩes conueniãt eſſentialiter inter ſe & differãt a cæteris animalibus, conſideratur in hoĩe rõ cõis ſolis hominibus quæ dicitur humanitas: & cum animalia omnia conueniãt eſſentialiter inter ſe, & differant a plantis, conſideratur una ratio generica communis omnibus animalibus quæ dicitur animalitas, & ſuper illam conſideratur ratio uiuentium quæ eſt communis animalibus, & plantis: ſuperior ratio corporis & ſuprema ratio ſubſtantiæ. Atque adeo totidem correſpondent in intellectu conceptus formales abſoluti. ¶ Id præterea hic ad notauerim ꝙ hæc uniuerſalia, quorum fun-

C damenta ſunt in rebus, non ſunt nuncupãda uniuerſalia in eſſendo (ut quidam appellant (nam uniuerſale in eſſendo deſignat, id quod ſecũdum eſſe reale eſt ſeparatum, ut erat in opinione Platonis: uniuerſalia autẽ Ariſt. ſolum ſunt uniuerſalia, per abſtractionem intellectus: quare non ſunt nuncupanda, niſi uniuerſalia obiectiua, aut uniuerſalia abſtracta, ad differentiam uniuerſalium, quæ ſunt in uoce, aut ſcripto, quæ dicuntur uniuerſalia in repræſentando.

Tex. 5 ¶ Quare hæc quidem, &c. Infert corollarium Porphy. quod ſingularia inter mediorũ duos habẽt reſpectus dũ ſunt ſpecies ſuperiorũ, inferiorũ uero genera: ſed extrema nõ habẽt niſi unũ duntaxat reſpectum: ſubſtãtia .n. ita ẽ genus, ut ſit nullo mõ ſpecies: hõ uero ita eſt ſpecies, ut neut. q̃ ſit genus: eſt .n. hõ & ſpecies aĩalis, & ſpecies Petri & Pau. Adde ſi libet ꝙ quẽadmodũ ſubſtãtia ẽ ſupremũ genus, & hõ iſima ſpecies, ita corpus eſt ſuprema ſpecies puta ſupra ꝙ nulla eſt ſpecies: atq; animal, iſimũ genus, ut pote ſub quo nullũ eſt genus. Quare licet tria ſint quodã modo media, ũ uiuens eſt ſimpliciter mediũ: nempe ꝙ habet ſupra

D ſe nõ ſolũ genus ſed ſpeciẽ, quale ẽ corpus: & ſub ſe non ſolum ſpẽm, ſed ẽt genus, quale eſt animal. Hinc innoteſcit quare illa intermedia dicantur ſpecies aut genera ſubalterna: non .n. dr̃ animal ſpecies ſubalterna: quia ponitur ſub alia ſpecie ſicut ꝓpoſitio

E particularis dicitur ſubalternari uniuerſali: ſed dicuntur ſubalterna, quia ſubalternatim & uiciſſim non ſunt genera mõ ſpecies, ut aĩal eſt ſpecies quatenus ſubiicitur uiuenti, & genus quantenus prædicatur de homine.

Tex. 6. ¶ In tex. 6. qui incipit, Definiunt igĩt &c. colligit ſubinde Porphy. duas definitiones generaliſſimi, & tres definitiones ſpecialiſſimi, q̃ ex dictis eluceſcunt. Cõparat rñ filũ hoc & feriẽ generũ & ſpecierũ dialecticorum ad progeniẽ in familijs. Vt Agamemnõ ſit loco hoĩs, & eius pater Atreus, loco animalis: deindẽ auus eius Pelops, loco uiuentis: præterea proauus Tantalus, loco corporis: at deniq; attauus Iupiter, loco ſubſtãtiæ. Et quãuis Iupiter non fuit primum ge-

F nus Agamẽnonis, fuit .n. Iupiter filius Saturni, nepoſq; Cœlij, Ophyoniſq; pronepos tñ aut quia Iupiter deus fuit, propter eius reuerentiã ponitur tanq̃ primũ genus, aut quia Saturnũ regno deturbauit & pepulit, non fit mentio Saturni. Subiũgit tñ ꝙ non quemadmodũ in familijs, ita eſt in generib. apud philoſophos, nam in familijs oĩa reducunt ad unũ primum Iouem, in gñib. autem non oĩa reducuntur ad unum, quia maxime reducerentur ad ens, qđ tamen eſt falſum: imo, ens, nõ eſt uniuocæ genus ad oĩa prædicamenta: ſed ſunt decem prima genera atq; adeo primo diuerſa, ut in p̃dicamentis. c. 4. uidebimus.

Tex. 7. ¶ In tex. 7. qui incipit, genera igitur ſunt ſumma. Subnectit conti-

G nno Porphy.tria dicta notanda.Primum,ge
nera ſunt decem(ſcilicet generaliſſima)ſpe-
cies uero plures ſunt,quàm ſub numero cō
prehendi poſſunt,ſunt tamen numero fini-
to,ſed indiuiduas ſunt infinita : quapropter
diuidere gña licet uſq; ad infimas ſpecies,
ſpeciem tamen per indiuidua diuidere(au-
ctore Platone)nec eſt ſciētiæ,nec artis.Qua
re ſcientiæ non ſunt niſi de uniuerſalib.quæ
ſunt perpetua & eiuſdem rationis in omni-
bus indiuiduis. De indiuiduis autem nō eſt
ſcientia:tum quia corruptibilia,tum quia ra
tio propria unius indiuidui non eſt eadem
in alio:& ideo per ſcientiasabſtractiuas non
poſſumus percipere qualis ſit & indiuiduo-
rū qualitas & diſpoſitio , ſed id percipimus
experientia . Secundum dictum cum deſcē
H dimus a generibus, ad ſpecies id facimus ꝑ
diuiſiones multiplicando ſpecies,ut ſubſtan
tiam diuidimus in corporeum & incorpo-
reum , & corpus in animatum & inanima-
tum, & ita deinceps. Et quodlibet illorum
eadem ratione ſubſecatur:ſed cum a ſpecie
bus ad genera aſcendimus colligimus mul-
tiudiuem : homo.n.unam plurium indiui-
duorum eſſentiam continet : genus uero
unā plurium ſpecierum colligit rationem.
Quare plures homines participatione ſpe-
ciei ſunt unus homo.i. unicam rationem &
eſſentiam habent inquātum ſunt homines.
Et eadem ratione participatione generis
plures ſpecies ſunt unum animal, id eſt, in-
quantum homo & equus ſunt animalia,ean
I dem rationem participant.Quare ſingulare
ſemper eſt diuiſiuum, uniuerſale uero col-
lectiuum. Conſiderandum eſt hic tamen ꝙ
non affirmatur hic plures homines eſſe ſim
pliciter unum hominem : nam ſimpliciter
unus homo intelligitur unus numero , ſed
plures homines ſunt unus homo cum addi-
to.i.unus homo in ſpecie . ¶Tertium dictū
eſt, ꝙ cum diuiſio generis ſit ſemper in plu
res ſpecies, ſit ut ſuperiora de omnib. infe-
riorib. prædicentur aut æqualia de æquali-
bus,inferiora uero de ſuperioribus minime
prædicantur:ſi enim Petrus eſt homo & ho
mo eſt animal & animal uiuens &c. ſit ut &
Petrus ſit homo,& ſit animal, & ſit uiuens,
uſque ad ſubſtantiam : etſi homo & rationa K
le,& riſibile, conuertuntur,tunc omnis ho
mo eſt rationalis,& omnis homo eſt riſibi-
lis & ecōuerſo, prærerquàm quòd iſtæ ſunt
prædicationes directæ, conuertentes uero
indirectæ :ſed tamen Petrus non prædica-
tur de homine nec homo de animali , & ſic
aſcendendo non ſolum quia inferiora non
prædicantur de ſuperioribus directe nec
uniuerſaliter(eſt enim indirecta hæc, ani-
mal eſt homo, & falſa hæc, omne animal
eſt homo) ſed certe mens Porphyrij eſt,
quòd ſimpliciter inferius non prædicatur
de ſuperiori : nam quanquàm ſit uera præ-
poſitio , animal eſt homo:tamen homo ſim
pliciter non cenſetur prædicatum anima-
lis : quia non eſt forma eius. Quare prædica
ri indirecte eſt prædicari ſecundum quid,ut L
ſupra dictum eſt.Concludit tamen Porphy.
quòd indiuiduum de uno ſolo puta de ſeip
ſo prædicatur.

Individvvm autem dicitur. Hæc eſt ter-
tia & poſtrema pars textus,qua continetur
definitio indiuidui . Vbi primo Porphy.tría
commemorat indiuiduorum genera , puta
indiuiduum determinatum ſeu nominatū,
quod eſt nomen proprium,ut Socrates:alte
rum indiuiduum uagum ſeu confuſum: qđ
circunſcribitur communi nomine cum
pronomine demonſtratiuo, ut hoc album,
hoc ueniens quod ſparſim uagatur per om
nia ſingularia, dum non hoc determinate
ſignificat,ſed confuſe uniuerſa: quare nunc M
accipitur pro uno nunc pro alio,ſecundum
quòd hoc , aut illud demonſtratur: & ter-
tium eſt indiuiduum ex ſuppoſitione ſeu
circunlocutum , ut Sophroniſci filius,ſup-
poſito Socratem fuiſſe unicum Sophroni-
ſci filium . Quare hæc non ſunt tria indiui-
dua re diſtincta , ſed ſunt tria nomine quæ
eidem Socrati conuenire poſſunt.

¶Secundo ſubiungit Porphy. definitionem *Indiui*
indiuidui quod eſt illud cuius aggregatum *duū.*
ſeu collectio proprietatum non poteſt in
alio fieri , ut collectio proprietatum q̃ ſunt
in Socrate, nunquam erunt in Platone , ad
differentiam ſpeciei , puta communis ho-
minis, cuius eſſentia & definitio eadem cō
uenit

A uenit omnibus iudiuiduis. Vbi conſideran-
dum eſt quemadmodum Porphyrius in re-
bus ipſis ponit ſpeciem , & non tantum in
nominibus. Proprietates autem indiuidui
ſunt numero ſeptem , quas his uerſibus ex-
plicant: Forma , figura, locus, tempus, cum
nomine , ſanguis , Patria ſunt ſeptem , quæ
non habet unus & alter. Forma, ideſt quali
tas, ut color & complexio : nam forma ſub
ſtantialis potius pertinet ad ſpeciem: figura,
ut lineaméta & corporis habitudo: locus &
tempus, puta hic & nunc, quæ potiſſima sūt
accidentia indiuiduationis . ut eſſe natum
ſub tali climate , talique reſpectu cœli , at-
que tali tempore anni . Nomen & ſanguis,
B puta eſſe genitum his aut illis parentib. &
oriundum eſſe ex tali patria . Hæc autem ac
cidentia præſertim conueniunt indiuiduo
ſubſtantiæ : nam indiuidua accidentium nō
indiuiduantur niſi ratione ſingularis ſub-
ſtantiæ , in qua recipiuntur , ut uidebimus
in prædicamento ſubſtantiæ . ¶ Tertiò Por-
phyr. colligit , quòd indiuiduum contine-
tur a ſpecie, & ſpecies a genere: nam genus
eſt quoddam totum, indiuiduum autem eſt
pars , ſpecies uerò eſt totum & pars : pars
quidem quatenus continetur ſub genere :
& totum, quatenus continet indiuidua .
¶ Quod ſi quis arguat ſpeciem potius eſſe
totum reſpectu generis quàm genus reſpe-
C ctū ſpeciei, quandoquidem ſpecies conſtat
ex genere & differentia tanquam ex mate-
Totum duplex. ria & forma. Reſpondetur duplex eſſe totū
apud dialecticos. ſ. totum actuale, & totum
potentiale : totum actuale eſt quod actu in
ſua quidditate plures continet partes eſſen
tiales: totum potentiale eſt quod ſub ſe plu
res continet partes ſubiectiuas : primum di
citur totum definibile , quod reſoluitur in
partes compoſitiuas, alterum dicitur totum
uniuerſale quod diuiditur in partes ſubie-
ctiuas . Primo modo ſpecies eſt totum re-
ſpectu generis , & ſecundo modo genus
eſt totum reſpectu ſpeciei: & quia opuſcu-
lum hoc eſt de uniuerſalibus ſimpliciter
Porphyrius enunciauit genus eſſe totum :
quia uidelicet eſt totum in prædicando .

Quæſtio vnica,

Vtrum textus Porphyrij de ſpecie ſit in uniuerſum uerus. D

A Parte negatiua arguitur pri-
mo , quòd genus & ſpecies non
dicantur relatiue. Relatiua aucto
re Ariſto. in prædicamento rela-
tionis ſunt ſimul natura: ſed genus prius eſt
quàm ſpecies : nam ut Ariſto. docet in poſt
prædicamentis, prius eſſe quod non conuer
titur ſubſiſtendi conſequentia, & tamen nō
ſequitur ſi animal eſt, homo eſt: ergo genus
& ſpecies non ſe habent relatiue. ¶ Et con-
firmatur. Si genus & ſpecies eſſent relatiua
ponerent in ſolo prædicamento ad aliquid E
quid eſt falſum, cū in unoquoq; prædicamē
to genera ſint & ſpecies. ¶ Secundo argui-
tur contra definitionem. Numerus eſt ſpe-
cies ſolum quātitatis: ergo in ſolo prædica-
mento quātitatis reperiuntur aliqua differē
tia numero: ſed ſpecies ī quocūq; inuenitur
prædicamento: ergo ſpecies non debet de-
finiri per prædicari de plurib. differētib. nu-
mero. ¶ Et cōfirmatur primo. Definitio Por
phyrij neq; omni cōuenit, neq; ſoli ſpeciei:
nā ſol, luna , & ſimilia ſunt ſpecies , quæ tā
non prædicātur de plurib. differentib. nume
ro: & Deus econuerſo uidetur prædicari de
plurib. differentib. numero, puta de trib. per
ſonis , & tū non eſt ſpecies, ſed res ſingula-
riſſima: ergo. ¶ Et ſecundo id confirmatur. F
Genus prædicatur de plurib. differentibus
numero , puta de Petro & Paulo, imo cum
prædicatur de homine & equo , prędicatur
de plurib. differentib. numero: nā ſecundū
Ariſto. 5. met. tex. 12. ea quæ ſpecie differūt
a fortiori differunt numero: ergo falſum di
cit Porph. illā definitionem ſoli ſpeciei ſpe-
cialiſſimæ conuenire. ¶ Mox contra ſecun-
dam partem textus, arguitur tertio, ꝙ gene
ra ſubalterna inepte dicātur media . Mediū
eſt quod participat utrunq; extremum , &
per conſequens de neutro prædicatur , ut
medius color nec de albo nec de nigro præ
dicatur: ſed tū genus totū prædicatur de in
ferioribus, & de illo prædicatur ſuperiora:

G ergo genera illa nó dicuntur media. ¶Quarto arguitur. Arbor prædicabilium ſupponit genera illa & ſpecies ut jacēt ſibi eſſe immediata: ſed hoc eſt falſum: ergo arbor ſupponit falſum. Probatur minor. A quacunque eſſentiali conuenientia abſtrahibilis eſt conceptus communis qui ſit, aut ſpecies aut genus proprium eorum quæ ſic conueniunt: ſed inter hominem. v.g. & elephantem, & equum, uidetur quædam eſſe conuenientia eſſentialis, qualis non eſt inter hoīem & leporem: ergo aliquod genus proprium eſt harum trium ſpecierum, puta, a, quod eſt ſuperius ad hoīem & inferius ad aīal: eadem rōne inter hominem & elephante, eſt aliqua cōuenientia, quę non eſt inter hominem & H equum, & ſic dabitur genus, b, inferius ad, a, & ſuperius ad hominem: atque ſimili arte excogitari pōt media ſpecies inter hominem & elephantem, & ita in infinitum, quo fit ut nullum ſit genus immediatum hominis. Et cōfirmatur. Genus nó prædicatur de indiuiduo: ergo male dicitur in calce ſeptimi textus, quod genus prædicatur de quib. prædicatur ſpecies. Probatur antecedens. Si prædicaretur de illis maxime prædicaretur prædicatione generis: ſed iſtæ prædicationes Petrus eſt animal Paulus eſt animal, non apparent prædicationes generis, cum in his nō prædicetur genus de plurib. differentib. ſpecie. Quinto aduerſus tertiam partem textus arguere. Indiuidua ſingularium non ca-

I dunt ſub ſcientia, quia ſunt infinita, ut ex mēte Platonis dixerat ſupra porphy. ergo nec poſſunt definiri: eiuſdem enim obiecti eſt definitio atque ſcientia. ¶Sexto & poſtremo arguitur. Definitio indiuidui nec conuenit indiuiduo uago, nec indiuiduo ex ſuppoſitione, neq; indiuiduo determinato: ergo nō eſt bona. Probatur annus ſingulari uago, ut, hic hō, hoc album, non repugnat prædicari de plurib. ſi plura ſucceſſiue demōſtrentur, & multo minus repugnat ſingulari ex ſuppoſitione, ut ſi plures eſſent Sophroniſci filii, ergo hæc non ſunt ſimpliciter indiuidua. Secunda pars, probatur. Indiuiduum determinatum de nullo prorſus prædicatur: ergo per contrarium extremum definitio non cō-

uenit ei, quia in ultimis uerbis ſuperioris textus indiuiduum dicitur eſſe id de uno ſolo particulari prædicatur. Probatur antecedens, nam ſi prædicaretur maxime de ſeipſo: ſed ut ſupra diximus, nihil prædicatur de ſeipſo, quia prædicatum eſt ueluti forma ſubiecti, & nihil eſt forma ſui. Quod confirmatur auctoritate Ariſto. c. de ſubſtantia dicentis, quòd a prima ſubſtantia nulla eſt prædicatio. K

Hic nō opus eſt alia concluſione, præter quam quod dicta Porphy. ſane intellecta recte habent. Vnde ad primum argu. reſpondetur quod genus & ſpecies, ſi accipiātur perſonaliter pro ſubſtractis ſecundum ſe intellectis, non ſunt relatiua, & hoc probat argumentum. Ratio. n. animalis, eſt prior rōe hominis: quia poteſt eſſe animal ſine homine, & non econuerſo. immo in eodem ſuppoſito embryo prius uiuit uita animalis quam uita hominis. Nec hoc modo genus & ſpēs ſunt in uno certo prædicamento, ſed in ſingulis ſunt genera propria & ſpecies. Alio modo accipiuntur genus & ſpecies formaliter: ut ſupponunt ſimpliciter pro natura in communi ſubſtracta intentioni generis, & hoc modo genus & ſpecies relatiue ſe habent: eſt. n. animal genus hominis, & homo ſpecies animalis. Caue nunquam concedas genus aut ſpeciem accipi pro intentionib. quod iam modo tanquam falſiſſimum condemnatum eſt. ¶Ad confirmationem reſpō- L

M debitur in prædicamentis. c. 4. ubi uidebimus an ponantur in uno certo prædicamento. ¶Secundum argumentum petit expoſitionem definitionis, quæ partim ex definitione generis innoteſcit: definitur. n. hic ſecunda intentio ſpeciei, ſicut illic ſecunda intentio generis: nō ꝙ ſpecies aut eius definitio accipiatur pro ſecunda intentione, ſed utrunque dominatiue ſupponit pro homine, & cęteris ſpeciebns quib. conuenit prædicari de pluribus ratione ſecundæ intētionis, ideſt inquantum abſtrahuntur a conditionibus ſingularibus. Item illic expoſitum eſt quid eſt prædicari in quid. Eſt tamen differentia, quod genus prædicatur in quid: quia eſt pars quidditatiuæ definitionis

tionis

A tionis ſpeciei: ſpecies uero, quia dicit totam
quidditatem indiuiduorum de quibus præ-
dicatur. ¶ At circa materiam argumenti no-
tandum eſt, quòd Ariſ. 5. met. tex. 12. ubi di-
cit ea differre ſpecie quæ differunt definitio
ne, ſubiungit, ea differre numero quæ diffe-
runt ex parte materiæ. i. quibus non eſt una
materia. Vnde differentia ſpecifica & nu-
merica differunt, quòd illa eſt formalis, hæc
uere materialis: homo enim & equus per
formam differunt ſpecie, ſed formæ pluriũ
equorum ſolum differunt numero, quia
ſunt in diuerſis materijs. Atqui diuiſio ma-
terialis dicitur numerica: quia ut. 4. Topic.
c. 6. & 3. Phyſi. tex. 68. docet Ariſto. nume-
rus augetur ex diuiſione continui. Quæ di
B uiſio eſt materialis, quia fit ratione quanti-
tatis & materiæ, & ideo quæcunq; differũt
tantummodo ratione materiæ, dicuntur
differre numero. Et præterea, quia per ſolã
numerationem indiuiduorum augetur nu-
merus: duo. n. homines quamuis non ſunt ni
ſi una ſpecies, ſunt duo: & duo homines &
tres equi, quamuis non ſint niſi duæ ſpecies,
ſunt ſimpliciter quinq;: & unus homo quã-
uis habeat plures partes & plura accidentia,
non eſt niſi unum. ¶ Vnde ad argm̃ reſponde
tur, quòd quamuis numerus formaliter ac-
ceptus. i. inquantum abſtrahitur a rebus nu-
meratis, puta hominibus, lapidibus &c. ſit
ſpecies prædicamenti quantitatis, ut illic
uidebimus, nihilominus numerus materia
C liter acceptus pro rebus numeratis, reperi-
tur in quocunq; prædicamento: & ideo in
quocunq; eſt ſpecies, quæ prædicatur de plu
ribus differentibus numero. ¶ Confirmatio
prima inſinuat unum adnotationę dignum:
uidelicet ꝙ genus ſuapte natura plures po-
ſtulat ſpecies: ſpecies uero põt ĩ uno indiui
duo conſeruari. Quæ ſentẽtia eſt Ariſ. 4. To-
pi. cap. 3. & Boetij lib. de diuiſionibus. & S.
Thom. 1. ſent. d. 19. q. 4. arti. 2. Et ratio eſt,
quia genus non dicit totam eſſentiam ſpe-
ciei, ſed contrahitur per duas oppoſitas dif-
ferentias: nihil. n. contrahitur, niſi quod de
ſe eſt indeterminatum ad plura: ſpecies ue-
ro: quia dicit totam eſſentiam indiuidui,
non contrahitur per oppoſitas differentias,

Differẽtia ſpeci. & nu.

ſed multiplicatur ad multiplicationem in- K
diuiduorum ratione huius aut illius mate-
riæ, quapropter Auicenna, ſpecies, inquit,
potius dicitur multiplicari quàm diuidi.
Idcirco de per accidens eſt, ꝙ ſpecies ſit in
uno uel pluribus indiuiduis; quando. n. in-
diuidua ſunt corruptibilia, tunc eſt in plu-
ribus, quia ſpecies non poteſt conſeruari in
uno: ſed quãdo ſunt incorruptibilia, ut, ſol
naturaliter conſeruatur in uno. Dixerim
naturaliter: quia ſupra naturaliter poteſt
animal conſeruari in una ſpecie ſi Deus cor
rumperet alias. ¶ Ad aliam partem de Deo
reſpondetur, quòd Deus non eſt ſpecies, ut
latius uidebimus in prædicamento ſubſtan-
tiæ: ſed interim reſpondetur quod in defini L
tione ſpeciei intelligitur genus definiti. ſ.
ſpecies eſt uniuerſale quod prædicatur &c.
Eſſentia diuina non eſt uniuerſale, quod ſit
communicabile per definitionem & diui-
ſionem: non. n. eſt alia numero eſſentia dei-
tatis in patre, & alia in filio: ſicut in homi-
nibus multiplicatur eſſentia hominis: ſed
eadem ſingulariſſima eſt in omnibus. Et
præterea perſonæ diuinæ non proprie dif-
ferunt numero, ut docet S. Thom. 1. parte
q. 30. quia idem numero Deus eſt pater, fi-
lius, & ſpiritus ſanctus: ſed hoc altioris eſt
negocij. ¶ Ad ſecundam confirmationem
reſpondetur, quòd definitio ſpeciei debet
intelligi cum duplici præſciſſione hoc mo-
do ſpecies eſt uniuerſale, quod tantum præ M
dicatur de pluribus ſolo numero differenti
bus, & genus quamuis prædicatur de Pe-
tro & Paulo ſolo numero differentibus, nõ
tantum prædicatur de illis, ſed de homine
& de equo, quæ non differunt ſolo numero.
Ponitur uniuerſale tanquam genus ad ex-
cludendum definitionem quæ non eſt ſpe-
cies, quia non eſt ſimplex uniuerſale. Et ea-
dem ratione excluditur indiuiduum, quod
quamuis ponitur ſub aſſignato genere, non
eſt ſpecies.

Ad tertium argumentum reſpondetur,
quòd medium multis modis accipitur. ſ.
mathematice pro eo quod æqualiter diſtat
ab extremis: & phyſice, pro eo quod uirtua
liter participat utrunque extremum, ut eſt

G medius color: & moraliter, pro eo in quo
cõſiſtit uirtus: & quarto modo logice quod
Ariſt. uocat poſitione medium. i. prædica-
tione: & iſto modo accipitur in propoſito,
quod eſt medium in recta linea inter ſupe-
rius & inferius. Quocirca non participat
utrunque extremum, ſed participat ſupe-
rius & participatur ab inferiori: ut animal
participat corpus, quod ponitur in eius de
finitione, & participatur ab homine, cuius
definitionem ingreditur. Quo fit ut huiuſ-
modi medium, ſit medium in demonſtra-
tione: demonſtratur.n. corpus de homine
per medium animal. Videlicet omne ani-
mal eſt corpus, omnis homo eſt animal: er-
go omnis homo eſt corpus. ¶ Quarto argu-
H mento conuincuntur fere Nominales con-
cedere eius concluſionem: nempe quòd
nullum ſit genus immediatum ad homi-
nem: ſed quòd inter quaſcunque duas ſpe-
cies poteſt ſignari ſpecies media: atq; adeo
genus, quod tantum cõueniat perfectiori,
& illi mediæ. ¶ Contra hoc th in primis au
ctoritas Ariſt. 8. met. tex. 10. ubi ait, ꝙ reſo
lutio definitionis ſpeciei nõ procedit in in-
finitum, ſed reſoluitur in genus & differen
tiam, & rurſus (inquit) genus diuiditur in
aliud genus, & ita aſcendendo uſq; ad gña
liſſimũ: & 6. To. c. 3. dicit uitioſam eſſe defi-
nitionem: quæ non datur per genus proxi-
mum. ¶ Et ſecundo rõne arguitur. Non eſt
neceſſarium, quòd inter quaſcunq; duas aut
tres ſpecies, ſit eſſentialis conueniẽtia, quæ
I non ſit inter alias, ergo ratio illorum ſuppo
nit falſum. Volo ĩ antecedenti dicere ꝙ for
te inter oĩa animalia, ſaltẽ perfecta, nulla ẽ
eſſentialis conuenientia ꝗ eſſe ſenſitiuum,
quod eſt conuenire in gñe aĩalis. Itaq; quã
uis ſpecies elephantis proxime accedat ad
ſpeciem hominis, non eſt propterea, ꝙ ali-
qua ſit cõuenientia eſſentialis inter hoĩem
& elephantem, quæ non ſit inter omnia ani
malia: ſed quia ſpecies, ut inquit Ariſto. 8.
met. tex. 10. ſunt ſicut numeri inæqualiter
perfecti: at quamuis quaternarius propius
accedat ad quinarium quàm ternarius, ta-
men quaternarius & quinarius non conue-
niunt niſi in ratione numeri, in qua omnes
numeri cõueniunt: & ita homo & elephas K
nõ cõueniunt niſi in ratione animalis, præ
ter ꝗ quòd ratio animalis eſt perfectior in e-
lephãte ꝗ in cane. Quinimo quãuis Deus
poſſet creare ſpeciem mediam inter homi-
nem & elephãtem, forſan non poſſet facere
ꝙ conueniret cum hoĩe in alia cõueniẽtia
eſſentiali, ꝗ in rõne animalis: & ſic nõ poſ-
ſet facere quòd conueniret cũ hoĩe eſſentia
liter & non cum alijs animalibus. ¶ Et pro-
pterea arguitur. Eadem rõne qua inter ho-
minẽ & equum fingitur conueniẽtia eſſen-
tialis, quæ non complectitur omnia anima-
lia, admittenda eſt conuenientia eſſentialis
inter omnia animalia & perfectiſſimã plan-
tam, quæ non comprehenderet omnes plan
tas, quod profecto admittere non eſſet phi L
loſophicum. ¶ Vnde ad argumentum con-
ceſſo. a quacunq; cõueniẽtia eſsẽtiali poſſe
abſtrahi cõceptum abſolutum, negatur mi-
nor, uidelicet inter quaſcunq; ſpecies poſſe
dari conueniẽtiam eſſentialẽ, quæ nõ extẽ-
datur ad omnes ſpecies illius generis: im-
mo animal ẽ genus proximum & immedia
tum hoĩs & omnium animalium, quod per
ſuas cuiuſq; differẽtias immediate cõtrahi-
tur ad conſtitutionẽ omnium ſpecierum.
De differentijs quæ in arboris lateribus col
locãtur ſequenti capite dicturi ſumus. ¶ Sed
ſubiecimus quarto argumento, cõfirmatio
nem illam, eo quod nonnulli ex Nominali-
bus gratis torquentur, metuentes concede
re animal & quocunque ſuperius genus M
prædicari de indiuiduo prædicatione gene
ris, cum id expreſſe afferat Porphyrius,
uidelicet ꝙ id qđ eſt genus ſpeciei ẽ genus
indiuiduorum. Vnde ad cõfirmationem re-
ſpondetur, ꝙ quanuis ad hoc ut uniuer-
ſale ſit genus, requiratur ꝙ ſit prædicabile
de pluribus differentibus ſpecie, tamen ad
hoc quod prædicetur prædicatione gene-
ris, non requiritur quòd in illa prædicetur
de pluribus differentibus ſpecie: (immo in
una prædicatione non poteſt prædicari de
pluribus) ſed ſatis eſt quòd prædicatum ſit
genus ad ſubiectum.

¶ Ad quintum argumentum euidẽtius
reſpondebitur in cap. de ſubſtantia, inter-
exponen-

A exponẽdũ definitionẽ primæ ſubſtãtiæ. Interim tñ rñdetur, ꝙ ſi indiuiduũ accipiatur primæ itẽtionaliter pro re ipſa, puta pro Socrate ſecũdũ eẽ reale & abſolutũ quod hẽt. tũc nõ eſt definibile, ut argũ probat: ſi uero nomẽ indiuidui accipiatur ſecũdæ intẽtionaliter, tũc eſt definibile & definitur hic a Porphyrio. ¶ Vbi notãdũ, ꝙ ſecũdũ Noiales definitũ proximũ eſt ille terminus indiuiduũ: ſed definita principalia ſunt noia ſingularia, Petrus, Paulus &c. nam ſicut ſoli termini apud Noiales ſunt uniuerſalia, ita ſecundæ intentionaliter (ut loquitur Porph.) ſoli termini ſunt indiuidua. At re uera definitio Porph. manifeſte intelligitur de rebus, cũ ait, indiuiduũ eſſe cuius collectio proprietatum

B nunꝗ eadẽ in alio erit, quæ quidem definitio nullatenus põt attribui terminis; quis. n. dicat indiuiduum eſt terminus cuius collectio proprietatũ nunꝗ eadẽ in alio erit? Et idõ attendendũ eſt quemadmodũ nomẽ gñis aut ſpeciei ſupponit pro re inquãtum ſubiicitur ſecundæ intẽtioni, quæ eſt eſſe in pluribus & pdicari de pluribus: ita hoc nomen indiuiduũ, ſupponit ꝓ re ſingulari cõnotãdo ꝙ nõ eſt amplius diuiſibilis in inferiora quidditatiue, & ſub hac ratione definitur in propoſito. Vnde ad formã argumenti rñdetur, quòd definitum eſt hęc ſecunda intẽtio, quæ eſt cõis omnib. indiuiduis, ut ait S. Tho. q. 9. de poten. art. 2. 1. Non quòd ſecunda intentio ſit indiuiduum, ſed ad ſenſum ſupra ex-

C poſitum, puta, quòd res ſingulares quatenus ſubſtant ſecundæ intentioni, quæ eſt carere inferioribus de quibus prædicentur, definiuntur. Sed reſtat hic dubitatio duplex. Prima quia definitio Porph. non datur per terminos ſecundæ intentionis, ſed per terminos primæ intentionis quæ conueniunt rei ex natura ſua, puta habere collectionẽ accidentium. Et 2. quia definitio ſolum uidetur conuenire indiuiduo prædicamenti ſubſtantiæ, cum tamen in alijs prædicamentis ſint indiuidua, ſicut uniuerſalia. Vt hoc album, hæc albedo. ¶ Ad primam reſpondetur, quod proxime ante definitionem prædixerat, indiuiduum eſſe, quod de uno ſolo prædicatur. i. non de plurib. inferiorib. quo expreſſerat naturam indiuidui, quatenus D ſubſtat ſecundæ intentioni: & ideo ſubiungit ſecundã definitionẽ indiuidui ſecundũ eſſe realẽ: nã ex hoc ꝙ res eſt realiter indiuidua ratione cõditionum materialium, hẽt ut nõ prędicetur de pluribus: quia ſecundũ modum eſſendi eſt modus prædicandi. ¶ Ad ſecundã, Cõceditur ꝙ ẽt in accidentib. ſunt indiuidua: nihilominus accidentia nõ indiuiduantur niſi rõne primæ ſubſtãtiæ, in qua recipiuntur, ut in c. de ſubſtãtia uidebimus. Et ideo aſſignauit ſolum definitionẽ indiuidui prædicamẽti ſubſtãtiæ. Quomodo autẽ differat inter ſingulare, indiuiduum, & ſuppoſitum ſeu prima ſubſtantia, quæ omnia ſunt nomina ſecundæ intentionis, loco cita-

to uidebimus. ¶ Ad ſextũ tandẽ argũ rñdetur E cõcedendo ꝙ ſingulare ex ſuppoſitione non eſt ſimpliciter ſingulare, ut probat argũ: nam huic nomini Sophroniſci filius, ex modo ſuæ ſignificationis non repugnãt ſupponere pro pluribus. Immo filius Dei non eſt nomen ſingulare: quia repugnantiã ſupponendi pro plurib. non habet ex ſignificationis forma, ſed ex natura rei (ſicut ſol eſt nomen cõe ſpecificum) quãuis ex accõmodatione uſus accipitur loco nois proprij Chriſti ſeruatoris noſtri. Atque hoc ratione mentio eſt hic hmõi ſingularium ex ſuppoſitione: quia frequenter accipiantur loco nominis proprij. Eadem ratione concedimus

quòd ſingulare uagum, hoc album, non eſt F tã proprie ſingulare, ꝗ ſingulare determinatum: quia põt accipi pro plurib. demonſtratis: ſed nihilominus apud philoſophos accipitur pro ſingulari deſignato. Immo (quod memoria reſeruandum eſt) apud Ariſto. ut eſt uidere de ſubſtantia & ubiq; ſingularum uagum non exprimitur per nomẽ demonſtratiuũ: ſed per ſignum particulare, ut quidam hõ, quoddã albũ, accipiendo pro unoquolibet hoie. ¶ At uero de ſingulari determinato, ut Socrates, & controuerſia eſt an proprie dicatur prædicari de ſe ipſo. Boetius. n. ſuſtinet partem affirmatiuam: Commentator uero negatiuam: ratio Boetij eſt, quia Petrus eſt Petrus, eſt non ſolum uera, ſed naturaliſſima prædicatio:

G nihil.n.Petro tā naturaliter conuenire pōt q̄
eſſe Petrū:ſed ratio Cōmentatoris eſt quam
ſupra diximus, quia prædicatū ſe habet ut
forma reſpectu ſubiecti, & ubi non eſt ali-
qua diſtinctio ſaltem in modo ſignificandi,
non poteſt idem eſſe prædicatum ſui.
¶Hanc cōtrouerſiā dirimit hic Caietanus
diſtinguens, ꝙ alia eſt prędicatio natura-
lis:puta cuius prædicatum naturaliter con-
uenit ſubiecto: & tali prædicatione idem
prædicatur de ſeipſo. Alia eſt prædicatio ar-
tificialis:nempe quæ inuenta eſt propter ar-
tem ratiocinandi. ſ. ad manifeſtandum ali-
quid ignotū, & in hac neceſſe eſt prædica-
tū aliquo mō differre à ſubiecto, ut habeat
formā propoſitionis dubitabilis, & tali præ
H dicatione nō prædicatur idē de ipſo. ¶ At
uero, quamuis forſan de noīe ſit diſputatio,
certe prædicatio identica nō eſt ſimpliciter
prædicatio propter rationem dictam: qua
de cauſa Ariſt.c. de ſubſtantia uniuerſaliter
dicit, ꝙ a prima ſubſtantia nulla eſt prædi-
catio. Vnde Porphy. quando dixit ꝙ indi-
uiduum de uno ſolo prædicatur, aut acce-
pit impropriè, aut illud intellexit (ut dicit
Commentator) de ſingulari accidētis: ut ſi
dicas, Petrus eſt hoc album. Et hæc uidetur
intentio Ari. quia.1.Periher.c.5.dixit, quòd
ſingulare non prædicatur de multis (ideſt
permittitur quòd aliquod ſingulare, puta
accidentis, prædicetur de uno ſolo. ſ. de pri
I ma ſubſtantia) ſed in prædicamentis indiui-
duum ſubſtantiæ, ſimpliciter negauit poſ-
ſe de aliquo prædicari.

DE DIFFERENTIA.
CAP. III.

DIFFERENTIA verò, & cōi-
ter, & propriè, & propriiſ-
ſimè dicatur. Differre nan
que quippiam cōiter dici
tur, cum diuerſitate aliqua quouis mō
aut à ſeipſo, aut alio differt. A Platone
nanq; Socrates diuerſitate aliqua, atq;
à ſeipſo puero vir factus, & agente nō
agens differt. Et ſemper hæc dr̄ia in iis K
eſt ſanè diuerſitatibus, quæ conſiſtunt
in hiſce, quæ cum interrogamus quo
modo res ſeſe hēt, aſſignari redd: q; ſo
lent. Propriè verò aliqua differre dr̄,
cū inſeparabili differunt accidenti. Et
inſeparabile quidē accidens eſt, vt cæ-
ruleus oculorū color, ut ſimitas, vt ci-
catrix callo ex uulnere inducto. At p-
priiſſimè quippiā a quopiam differre
dr̄, cum ſpecifica dr̄ia differt: qualiter
ab equis hoīes ſpecifica rationalis dif-
ferentia differunt. Tex.2. ¶ Oīs igitur
in uniuerſum differentia, diuerſum a- L
licui adiuncta facit: ſed cōiter quidē
& propriè differentię, diuerſum per
accidens faciunt: propriiſſimè verò
diuerſum per ſe, quod quidem & a-
liud dicitur. Differentiæ igitur quæ
diuerſum per accidens faciunt, tantū
differentiæ: quæ verò aliud ac diuer-
ſum per ſe, differentiæ ſpecificę nun-
cupantur. Animali nanq; differentia
rationalis adiuncta, aliud ſanè ac ani-
malis ſpeciē facit: motus autem addi-
tus, diuerſum à quieſcente tantum-
modo fecit: hæc igitur aliud, illa di-
uerſum tantum fecit. Differentiis igi-
tur hiſce quę faciunt aliud, diuiſiones M
generum in ſpecies fiunt, & definitio
nes etiam aſſignantur, quæquidem ex
genere talibus ue differentiis cōſtant.
cæteris uerò diuerſitates per accidens
tantum emergunt, eius quo de quali-
ter ſeſe habet interrogatur. Tex. 3.
¶Rurſus igitur a principio differen-
tiam diuidentes, differentiarum alias
ſeparabiles alias īſeparabiles dicimus
eſſe Moueri nanque atque quieſcere,
& ualere ac ægrotare, & quæ ſunt ſimi
lis generis, ſeparabilia ſunt: aquilinū
autem eſſe uel ſimum, & rationale &

irra-

A irrationale, inſeparabilia ſunt.

Tex. 4. ¶ Inſeparabiliũ rurſus alias
per ſe, alias per accidens eſſe. Rationa
le nanq; & mortale, & ſuſceptiuum eſ
ſe ſciæ, per ſe homini cõpetunt: at a-
quilinum eſſe, uel ſimum, per accidẽs,
& nõ per ſe competit. Quæ igitur per
ſe cõpetunt, in ſubſtantiæ ratione ſu-
muntur, & aliud faciunt: quę uero per
accidens competunt, nec in ſubſtan
tiæ rõne ſumuntur, nec aliud faciunt:
ſed per accidẽs diuerſum. Et hæ qui-
dem, quæ per ſe cõpetunt, nec ĩtendi
B nec remitti uolunt: quæ vero per acci
dens, & ſi inſeparabiles ſunt intenſio
nẽ remiſſionẽve ſuſcipiunt. Neq; .n. ge
nus magis minusve de eo cuius eſt ge
nus dr̃: neq; gñis dr̃iæ. quibus in ſpe-
cies gña diuiduntur. Hæ nanq; ſunt,
quæ cuiuſq; rõnem conficiũt. At vni-
uſcuiuſq; ratio vna eſt, eademq́;, nec
intenſionem nec remiſſionem vllam
ſuſcipiens. Simum enim eſſe aut colo
ratum: intenditur atque remittitur.

Tex 5. ¶ Cum igitur ſpecies dr̃. arũ
tres ita appareant, & earum aliæ ſint
inſeparabiles aliæ ſeparabiles: & inſe-
C parabilium quidem aliæ per ſe, aliæ
per accidens: differentiarũ per ſe rur-
ſus, aliæ ſunt per quas in ſpecies diui-
dimus genera: aliæ per quas ea quæ
ſunt diuiſa conſtituuntur. Velut differentiæ
per ſe aĩalis hæ ſunt omnes,
aĩatum, ſenſitiuum, rationale ac irra-
tionale, & mortale ac immortale: atq;
aĩati quidem & ſenſitiui differentiæ
conſtitutiuæ ſunt ſubſtantiæ aĩalis.
Eſt .n. aĩal, ſubſtantia animata ſenſiti-
ua. Mortale uero ac mortale, rationa
le ac irrationale, animalis ſunt diffe-
rentiæ diuiſiuæ. Per has .n. in ſpecies
gña diuiduntur. Verũ hæ quæ ſunt ge
nerum diuiſiuæ, cõſtitutiuæ ſunt ſpe- D
cierum: nam aĩal per rationale, ac ir-
rationale, & per mortale rurſus ac im-
mortale diuiditur: ſed mortalis, quidẽ
rationalisve differentiæ, conſtitutiuæ
ſunt hoĩs: rationalis verò ac immorta-
lis, Deorum: irrationalis autem atq;
mortalis, animalium expertium ratio
nis. Sic & ſubſtantiæ ſupremæ, anima
tum atque inanimatum, ſenſitiuum
atque inſenſitiuum differentiæ cum
ſint, animatum & ſenſitiuum una cũ
ſubſtantia ſumptæ animal confecere: E
animatum atque inſenſitiuum, plan-
tam. Cum igitur eædẽ differentiæ par
tim cõſtitutiuæ ſint partim diuiſiuæ,
uniuerſæ ſpecifice nuncupantur. At-
que his opus eſt maximè ad generum
diuiſiones, & definitiones conficien-
das. Sed non illis alijs, quas ſeparabi-
les eſſe aut inſeparabiles diximus.

Tex. 6. ¶ Has itaque definientes, dif
ferentiam inquiunt eam eſſe, qua ſpe-
cies genus excedit. Homo nãq; ſupra
aĩal, rationale mortaleq́; habet. Ani-
mal .n. neq; nihil iſtorum eſt (unde .n.
dr̃ias ſpecies haberent?) neq; oẽs op-
poſitas habet: idem .n. oppoſita nimi-
rum haberet. Sed vt cenſent, potentia F
quidem oẽs eas dr̃ias habet quæ ſub
ſe ſunt, actu autem nullam. Atq; hoc
pacto neq; ex non entibus fit, neque
circa idem oppoſita ſimul erunt.

Tex. 7. ¶ Definiunt autem ipſas &
hoc pacto. Dr̃ia eſt id quod de pluri-
bus & differentibus ſpecie, hoc ipſo
quale quid eſt prædicatur. Rationale
.n. & mortale de homine, hoc ipſo
quale quid eſt homo, ſed non hoc ip-
ſo quid eſt prædicatur. Nam ſi interro
gabimus quid eſt homo? accommoda
tè dicemus, animal. At ſi quale animal
eſt

G eſt intertogabimur? rationale mortaleq́; accommodatiſſimè rñdebimus. Nam cùm res è materia formaq́; conſtent,aut ex talibus quæ inſtar illatũ ſint,vt ſtatua ex ære quidem,ut ex materia conſtat:ex figura autem ut ex forma:ſic & homo cõis,qui quidẽ eſt ſpecies,ex genere differentiaq́; conſtat, ſimilitudinem tõnis ſubeuntib.cũ materia atq; forma. totum aũt hoc aĩal rõnale mortale,eſt hõ, ut iſtis eſt ſtatua.

Tex.8. ¶Deſcribunt tales differentias & hoc modo. Differentia eſt id
H quod ſuapte natura ea, quæ ſunt ſub eodẽ genere, ſeparat. Rationale enim atque irrationale,equum & hominem quæ ſub eodem,ut patet,genere,quod quidem eſt animal, collocantur, ſeparat.Inſuper & hoc mõ aſſignant. Differentia eſt id, quo ſingula differunt. Homo enim & equus genere quidem non differunt, & nos enim animalia ſumus, & ea quæ ſunt expertia rationis: ſed additum rationale, nos ab illis ſeiunxit. Dij quoque,& nos rationis participes ſumus: ſed mortale ad iunctũ, nos ab illis diſtinxit. Exactius
I autem ea, quæ ad differentiam pertinent pertractantes, differentiam inquiunt non quoduis eorum eſſe, quæ ſeparãt ea,quæ ſub eodem genere col locantur: ſed id quod ad ſubſtantiam rationemq́; confert,& quod pars eius eſt rei cuius differentia dicitur eſſe. Non enim aptum ad nauigandum eſſe, hominis eſt differentia, & ſi eius proprium eſt. Dicere nanque poſſumus animalium alia eſſe apta,alia non eſſe apta ad nauigandum,hominem à cæteris ſeiungentes. At aptum eſſe ad nauigandum,ad ſubſtantiam ſanè non confert neq; pars eſt ipſius,ſed aptitudo ſolum. Propterea quòd non eſt tale,quales ſunt hæ differentiæ,quas ſpe K
cificas appellamus. Erunt igitur eæ ſpecificæ differentiæ,quæ diuerſam faciunt ſpeciem, & quæ in ratione ſumuntur.Atque de differentia quidem hæc ſatis ſint dicta.

De differentia (ut ait Boetius) non opus eſt quærere, cur ſtatim poſt ſpeciem collocetur: quando quidem in dubium reuocatum eſt, an debuiſſet ſpeciem antecedere.Eſt enim differentia pars eſſentialis ſpeciei: quam ſubinde Ariſto. 5. met. L
tex. 19. appellat primam qualitatem ſubſtantiæ, ob id quòd abſque dubio in ordine diſputationis præferenda eſt proprio & accidenti, quæ ſunt qualitates accidentales. ¶ Caput hoc in duo ſcinditur membra: in priori ſunt quinque diuiſiones differentiæ, & totidem in altero definitiones: quapropter primum membrũ habet quinque textus, totidemq́; ſecundum. In primo textu eſt prima diuiſio differentiæ quæ explicat acceptiones uarias huius nominis. Dicitur differentia communiter, proprie, & propriјſſime. Boetius tranfert, magis proprie, ſed Grecę eſt idiætata,qđ eſt proprijſſime. Vbi notandũ eſt (ut dicit Auicenna) quòd
non ſumuntur acceptiones iſtæ ſicut illæ M
generis & ſpeciei: etenim illic diuidebatur uox in diuerſas ſignificationes ſimpliciter æquiuocas: nã prius uulgus impoſuerat genus ad ſignificandũ collectionẽ aut ſeriem familiæ, & inde philoſophi tranſtulerunt nomen ad ſignificandum genus ſecundæ intentionis.Hæc uero non eſt prorſus æquiuoca ſignificatio, ſed potius analogica. Quemadmodum enim rationalitate differt homo ab equo, ita ſimitate naſi differt homo ab alio qui habet aquilum naſum. Et motu differt ambulans a ſedente, licet non ſit perfecta ſimilitudo: unde omnes tres ſignificationes ſpectant ad dialecticum. Et proprijſſima differentia eſt membrũ principale quod ſimpliciter dicitur differentia:

alię

A aliæ uero ſecundum quid, quamuis quo ad nos prius occurrãt ſenſui differentię communis & propria. Idcirco hic non loquimur de differentia ut in materia exponibilũ. Illic nanq; ſolum docetur, quid ſit duo inter ſe quocunq; differre, quod eſt unum non eſſe aliud: hic uero appellatur differentia, id per quod unum extremũ differt ab alio. ¶ Atqui dicitur communiter differentia: primum quia eſt accidens neutri extremorum proprium, ſed utriq; cõmune.i. quod utriq; uiciſſim accidere poteſt: ut ambulatio qua nunc Petrus ambulans differt a ſedente Paulo, & poſt modũ Paulus ambulans poteſt differre a Petro ſedente. Et præterea quia uulgus communiter appel-
B lat illam differentiã rerum quam ſenſu percipit. Et poteſt hac differentia non ſolum unum ab alio, ſed idem a ſeipſo differre. Vt exemplo in textu patet. ¶ Differentia uero proprie eſt accidens inſeparabile quo unũ differt ab alio. Vt naſi curuitas, cęruleus oculorum color, Boetius uertit, cæſitas, quod quidam codices mendoſe habẽt, cæcitas, cum tamen Græce ſit, glaucotes.i. glaucus oculorum color qui appellatur cæſius aut cæruleus. Et ideo dicitur proprie differentia, nõ quòd ſimpliciter & abſolute ſit dicẽda differentia, ut ſtatim dicemus, ſed quia eſt accidẽs proprium. Nec ponit exẽplum proprij ſpecifici quale eſt riſibile, quia
C non loquitur de differentia, qua ſpecies inter ſe differunt, ſed quia differũt indiuidua ſub eadem ſpecie: qualis eſt oculorum color, & cicatrix cum callo fuerit indurata, & facta iſeparabilis: quod Boetius trãsfert, cũ occaluerit, quæ ſunt indiuiduorum ſtigmata & notæ quibus dignoſcũtur. Proprijſſime differẽtia eſt id, quo unũ eſſentialiter & ſpecie differt ab alio. Vt rationale. Tex. 2. ¶ In ſecũdo tex. qui incipit, oìs igitur &c. annectitur diuiſio ſecũda quæ eſt ueluti ſuperioris expoſitio. Ait ergo Porphy. ꝙ omnis differẽtia, puta triũ illarũ facit diuerſum, differẽtia uero cõiter & proprie facit diuerſum ꝑ accidẽs, differẽtia uero ꝓprijſſima facit diuerſum per ſe, atq; adeo facit aliud. i. aliã eſſentiã. ¶ Boetius trãsfert, omnis facit alteratũ, ſed propria alteratum ſolum, & proprijſſima aliud, quæ translatio multis fuit in cauſa fingendi quòd alteratũ uno modo accipitur generaliter pro quacunq; diuerſitate ſiue eſſentiali ſiue accidentali: nempe ut ſaluarent: Quomodo differentia proprijſſima faciendo aliud, faciat alteratum, cum tamen profecto alteratum non dicat niſi differentiam accidentalem, & aliud eſſentialem. Dicendum ergo, quòd alteratum nec eſt tam Latinum quàm diuerſum, nec exacte explicat phraſim Græcã & mẽtem Porphy. quam tñ egregie explicant uerba Argyropyli: nam, diuerſum eſt ſuperius ad diuerſum per accidens & diuerſum per ſe: & ideo omnis differentia facit diuerſum: aliæ quidem, diuerſum per ſe, E quod eſt facere aliud. ¶ Subiũgit Porphy. duas proprietates harum differentiarum. Prima ſpectat ad nomẽ: quia differentiæ per ſe nuncupantur differentiæ ſpecificæ.i. ſpecierum conſtitutiuæ: ſed differentiæ per accidens dicuntur tantummodo differentiæ. Tantummodo inquam, non quòd differentia per accidens ſit ſimpliciter & abſolute differentia (quod & Albertus adnotauit), ſed quòd differentia per accidens non habet aliud peculiare nomẽ, quo nominetur: quẽadmodũ alię nũcupãtur differẽtiæ ſpecificæ, quæ quidẽ ſimpliciter & abſolute sũt appellandæ differentiæ. Altera proprietas attinet ad rem: uidelicet quòd differentiæ proprijſſimæ facientes aliud, ſunt quibus & diuiduntur genera, & ſpecies diffiniuntur. F Vnde illud palam fit, quod in prologo dixit Porphyrius: has uidelicet introductiones per multum conducere ad definitiones & diuiſiones: nempe ut ſciamus quibus differentijs ſit, & genus diuidendum & definitiones specierum cõſtituendæ. Tex. 3.

¶ In tex. 3. qui incipit, rurſus igitur, ſubiungitur tertia diuiſio differentiæ: nam alia eſt differentia ſeparabilis, aliaq; inſeparabilis. Et conſulto Porphy. ait, rurſus a principio differentiã diuidentes, acſi dicat, quòd hac diuiſione nõ ſubdiuiditur aliquod mẽbrum ſuperiorem diuiſionum, ſed diuiditur differentia in communi ſicut in ſu-

rioribus

G rioribus. Enimuero ſicuti diuiſio ſecunda
priori membro comprehendit duo mem-
bra primæ diuiſionis & ſecundo compre-
hendit tertium membrum: ita hæc tertia,
priori membro includit primum primæ di-
uiſionis,& ſecundo includit ſecundũ,& ter
tium. Communis enim & propria differen
tia faciunt diuerſum per accidens. Vt mo-
ueri & ſimum eſſe: & proprijſſima, facit
aliud, ſed tamen tota differentia commu-
niter dicta eſt accidens ſeparabile. Differen
tia uero propriæ, & differentia proprijſſi-
me dicunt qualitates inſeparabiles, ut ſimi-
tas, & rationalitas. Tex. 4.¶ In textu.4. qui
incipit, inſeparabilium rurſus, ſubdiuidi-
H tur ſecundum membrum tertiæ diuiſionis
quarta diuiſione. Nam differrentiarum inſe
parabilium, alia ineſt per ſe, ut differen-
ria proprijſſima, qualis eſt rationale: alia
ineſt per accidens, ut oculorum cæcitas,
curuitas naſi, quæ ſunt propriæ differen-
tiæ. Differentia illa conuenit per ſe in prę-
ſentiarum quæ eſt de eſſentia rei. Et illa con
uenit per accidens quæ eſt extra eſſentiam
quamuis ſit inſeparabile accidens. Quo fit
(inquit Porphy.) ut differẽtia per accidens
intenſionem ſuſcipiat & ſecundum magis
& minus prædicetur. Eſt enim homo ma-
gis aut minus aquilus, aut cæſius. Differen
tia uero per ſe non intenſionem admittit
nec remiſſionem, ſed quemadmodum ge-
I nus, qualiter ſemper prædicatur. Nemo
enim eſt magis minusue rationalis. Tex. 5.
¶ In tex. 5. qui incipit, cum igitur &c. poni
rur diuiſio quinta, qua ſubdiuiditur ſecun-
dum membrum quartæ diuiſionis. Diffe-
rentiarum enim (inquit) aliæ ſunt per quas
genera diuidimus, atq; aliæ per quas con-
ſtituimus ſpecies. ¶ Hic adnotandum eſt,
quòd diuiſio hæc poteſt eſſe aut diuiſio re-
rum aut rationum tantum. Quod eſt dice
re, Poſſunt membra huius diuiſionis inſi-
nuare diuerſas differentias: aut ſolum ra-
riones diuerſas eiuſdem differentiæ, quæ
diuerſis rationibus eſt diuiſiua & conſtitu-
riua. Et utriuſq; ſenſus ſubiungit Porphy-
rius exempla. Eiuſdem enim generis ſubal-
terni, aliæ ſunt differentiæ conſtitutiuæ &
aliæ diuiſiuæ. v. g. corporis differentia con-
ſtitutiua eſt corporeum, eſt enim corpus K
ſubſtantia corporea: diuiſiuæ uero eius
ſunt animatum & inanimatum. Et uiuen-
tis differentia conſtitutiua eſt aĩatum, diui-
ſiuæ uero ſunt ſenſibile & inſenſibile: atq;
adeo aĩalis conſtitutiua differẽtia eſt ſenſibi
le, diuiſiuæ uero rõnale & irrationale: ita
ut quodcunq; iſtorum generum inquantum
eſt ſpecies, habet unam differentiam con-
ſtitutiuam quæ eſt ſecum conuertibilis,
quatenus uero eſt genus, habet duas diui-
ſiuas inferiores ſe. At uero ſi eandem con
cipias differentiam, tunc in ordine ad ſupe
rius genus erit diuiſiua, & in ordine ad in-
feriorem ſpẽm erit conſtitutiua, ut in ſupe- L
riori arbore uniuerſalium ad oculum pa-
tet, ut rõnale eſt differentia diuiſiua anima
lis,& cõſtitutiua ſpẽi. ¶ Quod ſit ut quẽ ad
modum dictum eſt de ſpecie, nempe quòd
habet duos reſpectus, ſcilicet ad genus &
ad indiuiduum & reſpectu utriuſq; eſt ſpe-
cies, ita dicendum eſt de differentia: nihilo
minus (inquit Porphy.) hmõi differen-
tiæ ſimpliciter nuncupantur ſpecificæ:
quippe quæ denominantur a digniori actu
qui eſt conſtituere ſpeciem, eo enim diffe-
rentia diuidit genus ut conſtituit ſpeciem;
& ſi conſtituat genus ſubalternum non con
ſtituit illud, niſi inquantum eſt ſpecies.
Text. 6. ¶ Has itaq; diffinientes. Hęc eſt
ſecunda pars principalis textus, qua quin- M
que cõnumerat Porphy. diffinitiones diffe-
rentiæ. Vbi animaduertendum eſt, tres eſſe
actus differentiæ, ſcilicet diuidere genus,
conſtituere ſpeciem, diſtinguere & diuide
re ſpeciem ab alijs ſpeciebus eiuſdem gene
ris. Prima diffinitio explicat quomodo rõ-
ne differentiæ ſpecies differat a genere: ſe-
cunda quomodo differentia prædicetur de
ſpecie: tertia, qũo diuidat genus: quarta,
quomodo facit differre unam ſpeciem ab
alia: quinta deniq;, quomodo cõſtituat ſpe
ciem. ¶ Prima definitio eſt. Differentia eſt
qua ſpecies genus excedit. Boetius uertit,
qua ſpecies abundat a generę. Attamen, ut
phraſim Græcam ad literam ſeruaret, fecit
Latinam orationem æquiuocã (quod qui-
dem

A ſupe:iori cap.) eſt totum reſpectu ſpecierum: totum autem cõtinet ſuas partes, Q̄d ſi genus continet ſpeciem, continet ſubinde differentiam conſtituentem ſpẽm. Secūdo: quia differentia nõ continetur ſub genere, tunc ſequeretur ꝙ ſpecies haberet differentiam ex nihilo: quia ſi homo ab animali non habeat ut ſit rationalis, non uidetur unde id habeat. Sed reſponſio Porphy. cõſiſtit in hoc. Cum ſpecies, ut dictum eſt, conſtet ex genere, & differentia ueluti ex materia & forma, explicatur eius compoſitio per ſimilitudinem generationis rei naturalis, ut quemadmodum res naturalis, puta ignis, neq; fit ex nihilo, neque ex igne in actu Sed ex medio, puta, ex materia ligni,
B quæ eſt in potentia ad ignem, ut docet Ariſto. 1. Phyſi. ita differentia per quam conſtituitur ſpecies, neq; deriuatur ex nihilo, neque ex rõnali in actu, ſed ex animali, q̄d in potentia cõtinet oẽs drãs ſpecierũ: & hoc eſt quod dicit Porph. ſ. aial, neq; nihil horũ, puta drarum, habet: quia ſi non haberet illas nec in actu nec in potentia, tunc ſpecies unde illas haberet? Quaſi dicat nullo modo haberet, quia ex nihilo nihil fit: nec rurſus animal continet actu differentias, quia tunc oppoſita includeret in ſua eſſentia, puta, rõnale, & irrõnale, quod eſt impoſſibile, ſequitur ergo ut cõtineat illas ſolum in potentia quẽadmodũ materia eſt in potentia ad plures formas. Tex. 7. ¶In tex. ſeptimo,
C qui incipit, Definiũt autem &c. ſubditur ſecunda definitio drãe, qua definitur in ordine ad ſpecies de quibus prædicatur, & ſ. n quã eſt tertiũ prædicabile, nõ in ordine ad genus ſicut ſpecies non eſt prędicabile ita nec drã. Differentia (inquit) eſt quod prædicatur de pluribus differentib. ſpecie in eo ꝙ quale. Itaq; differentia ſecundum Porphy. conuenit cum genere in prædicari de pluribus differẽtib. ſpecie, & differt ab illo in prædicari quale. Quare definitio hæc non conuenit ultimis differẽtiis cõuertibilibus cum ſuis ſpeciebus: cuius rationem infra examinabimus. ¶ Exponit aũt illam particulam, puta, prædicari in eo quod quale duplici medio. Primo a ſigno: quia interrogantibus,

quid eſt homo, reſpondemus quod eſt aial: D
ſed quærentibus, quale aial, reſpõdemus ꝙ eſt rõnale. Et ſecundo id patefacit ſimilitudine artificiali: genus. n. in cõſtitutione ſpeciei hẽt ſe inſtar materiæ. Differentia uero inſtar formæ, ubi nota quẽadmodum ſpẽm uocat hoiem cõem. In his uero q̃ cõſtãt ex materia & forma, materia dicit quidditatẽ, & forma qualitatem, ut ſi quæratur quid eſt ſtatua, rñdetur quod eſt æs: ſed ſi interrogetur, quale æs, rñdetur, æs taliter figuratum. Poſuit exemplum in artificialibus quæ præſto ſunt ſenſib. & rẽ opportunius exponunt. Tex. 8. ¶In tex. 8. q incipit, Deſcribunt tales differentias, aſſignatur tertia definitio. ſ. differentia eſt id quod ſuapte natura ſeparata ea quæ ſunt ſub eodem gñe, ut rationale di- E
ſtinguit inter hominem, & bruta, quæ ſunt ſub animali: & mortale inter nos & Deum (perſiſtit. n. in ſecta Stoicorum, quod nos & dij ſumus rationales) Græce eſt, angeli, ſed idem pollet in præſentiarum. Definitio hęc datur ſm primum actum differentiæ qui eſt diuidere genus. Ait, ſeparat ea quæ ſub eodem gñe ſunt, & non dicit, diuidit genus. Forte (ut ait Albertus) quia diuiſio gñis non eſt ſicut diuiſio compoſiti in partes. non. n. diuiditur aial in partes quo ad eſſentiam, ſicut ſi diuideretur eius definitio, in corpus animatum & ſenſitiuum: ſed diuiditur diuiſione explicante eius confuſionem & ptãtem, ut tota ratio animalis ſit in homine & tota in equo: & ideo hac diuiſione potius F
diuiduntur & ſeparantur ea quæ ſunt ſub gñe quàm genus ipſum. Dicitur, ea quæ ſunt ſub eodem genere, quia rationale non diuidit hominem ab albedine, ſed ab equo qui eſt ſub eodem genere, ſub quo eſt homo. Text. 9. ¶In text. 9. qui incipit, Inſuper & hoc modo &c. additur quarta definitio ſecundum tertium actũ differentiæ, puta, differentia eſt id qua differunt a ſe ſingula. Vt rationale eſt qua homo differt ab equo. Et accipitur hic differre proprie ut diſtinguitur contra alios modos alietatis, ut ſtatim dicturi ſumus. Tex. 10. ¶ In tex. 10. qui incipit, Exactius autem, &c. concluditur quinta & poſtrema definitio differentiæ,

quam

G quam aſſerit Porphy. exactius explicare rationem differentiæ. Nam in cæteris definitionibus, ſemper eſt aliquid ſubintelligendum: non enim omne illud in quo ſpecies excedit genus eſt eius differẽtia: nec omne illud quod diuidit ea quę ſub genere continentur: neque omne illud quo differunt a ſe ſingula, niſi intelligeretur, illud quod eſt de eſſentia rei: nam riſibile & aptum ad nauigandum & alia quę ſunt propria accidentia hominis, non habent rationem differẽtiæ, tametſi per illa ſpecie excedat genus & quodam modo diuidatur genus: ut ſi dicas, animaliũ aliud aptum ad nauigandum aliud ineptum. Ratio ergo propriæ differẽ-
H tiæ eſt, ꝙ ſit conſtitutiua eſſentiæ: & inde appellantur ſpecificæ. Itaq; differentia, ut rationale, diuidit genus determinando ipſum ad eſſe ſubſtantiæ ſpeciei: & facit differre hominem ab equo conſtituendo eſſentialiter ſpeciem humanam: quod non conuenit proprie paſſioni, immo riſibile præſupponit eſſentiam iam conſtitutam.

Quæſtio vnica.

Vtrum textus differentiæ ſit in uniuerſum uerus.

A PARTE negatiua arguitur, Primo cõtra primam diuiſionem.
I Plato uir factus non differt a ſe ipſo iuuene ſolum differentia cõmuni, ergo exemplum Porphy. non eſt aptum. Probatur annus. Plato ſenex eſt alius ab ipſo iuuene: nã conſtat ex noua materia. quæ per nutritionem fuit prorſus commutata. ¶ Secundo arguitur contra ſecundam diuiſionem. Nõ eſt hoc proprium differentię propriiſſimæ, puta facere aliud ergo male dicit Porphy. ꝙ ſola differentia propriiſſima facit aliud. Probatur annus. Vnum indiuiduum eſt aliud ab indiuiduo eiuſdem ſpeciei, ut Petrus eſt alius a Paulo, & tamẽ non differunt propriiſſima differentia, nam talis non eſt niſi ſpecifica: ergo non ſola differentia propriiſſima facit aliud. ¶ Contra

tertiã diuiſionem arguitur tertio. Differen- K
tiæ proprij æquales ſunt, aquilum & ſimum nõ fluunt ex principiis intrinſecis ſpeciei, ſed indiuidui: quia non conueniunt omnĩ ſpeciei: ergo non ſunt inſeparabiles. Probatur conſequentia: quia ſolum proprium quod procedit ex eſſentia rei eſt inſeparabile. ¶ Et confir. ſi differentia propria eſt inſeparabile accidens, tunc omnis talis eſt per ſe quia proprium per ſe prædicatur de ſuo ſubiecto: ut auctor eſt Ariſt. 1. Poſte. tex. 9. ergo male in quarta diuiſione diuidĩtur differentia inſeparabilis in per ſe, & per accidens. ¶ Et confirmatur ſecũdo. Propria paſſio nõ ſuſcipit magis, & minus, poſtquam fluit ex eſſentia rei: ergo male dicit Porphy. qđ differentia propria, qualis eſt pro- L
pria paſſio, ſuſcipit magis & minus. ¶ Tertio confirmatur. Vnus homo eſt magis aptus ad ſciẽtias & ab ratiocinãdũ, quã alius: ſed rationale dicit ratiocinationem: ergo unus homo eſt magis rationalis quam alius, & per conſequens differentia propriiſſima ſuſpicit magis & minus. ¶ Quarto contra ſecundam concluſionem arguere. differentiæ priuatiuæ, ut inanimatum, irrationale, & ſimiles, ſunt diuiſiuæ generis, & tñ non ſunt conſtitutiuũ inferioris ſpeciei: ergo male inſinuat Porphy. omnem differentiam, ſuperius genus diuidentem, conſtituere inferiorẽ ſpeciem. Probatur minor. Differentia conſtituit ſpeciẽ addendo nouum gradum perfectionis generi, ut ſupra dictum M
eſt: ſed priuatio non dicit perfectionẽ aliquam: ergo dfiæ priuatiuæ non ſunt conſtitutiuæ ſpeciei. ¶ Ad ſecundam partem tex. deſcendendo, arguitur quinto contra primam definitionem. Genus continet in ſe differentias inferiores actu: ergo male aſſeritur ſpeciem excedere genus per differentiã. Probatur annus primum: quia genus continet ſpeciem ſicut forma uniuerſalis continet particulares, & ſpecies continet differentiam ſicut totum partem: ergo de primo ad ultimum, genus continet differentiã; & ſecũdo quia natura. u. g. animalis (ut ſupra dictum eſt) non reperitur realiter, ni contracta ad eſſe hoĩs uel equi &c. ſed natura

A animalis quæ eſt in hoie continet actu ra-
tionalitatẽ:quia non eſt aliud quam huma-
nitas(ut in c. de genere dictum eſt) & ea-
dem rõne animalitas quæ eſt in equo, con-
tinet actu hinnibilitatẽ,ergo. ꝙ ſi dicas, ani
mal inquantum ꝑ intellectum abſtrahitur a
rõnibus ſpecierum, non continere differẽ-
tias actu tunc ſequitur, quòd nec continet
illas in potentia, quia profecto non uide-
tur quomodo animal habeat poteſtatem,
ut inde fluat rationalitas: quia nec eſt cau-
ſa efficiens illius nec formalis, nec finalis,
nec materialis. ¶ Sexto contra ſecundam
diffinitionem arguitur. Differentia non om-
nis prædicatur de pluribus differentibus
ſpecie: ergo definitio mala. Probatur ante
B cedens. In omni genere deſcendendum eſt
ad ultimam differentiam, quæ ſit conuer-
tibilis cum ſpecie, ut eſt expreſſa ſenten-
tia Ariſt. & Commen. 7. met. text. 43. unde
Boetius lib. de diuiſionibus dicit, quòd ni-
ſi eſſet penuria nominum, nulla definitio
haberet plures quàm duos terminos. Puta
genus & differentiam cõuertibilem cũ ſpe-
cie, & manifeſte patet de rationali quod
cõuertitur cum homine. Et confir. Si diffe-
rentia prædicaretur in quale, id maxime
eſſet, quia ſe habet ut forma eſſentialis con
trahens genus: ſed eadem ratione genus
ipſum & quocunq; ſuperius prædicaretur
in quale de ſuo inferiori: nam ſuperius ſe
C habet ut forma reſpectu quidditatis infe-
rioris, ut habetur. 2. Phyſi. tex. 28. quapro-
pter docetur in prædicamentis ſecundam
ſubſtantiam ſignificare, quale quid: ſed ſu-
periora nihilominus prædicantur in quid
de ſuis inferioribus: ergo differentia non
prædicatur in quale de ſpecie. ¶ Septimo
contra quartã definitionem arguitur. Non
eſt proprium differentiæ ut per eam diffe-
rant a ſe ſingula: ergo illa definitio non eſt
bona. Probatur antecedens. Generaliſſima
differunt inter ſe, non tamen differunt per
differentias, cum non habeant commune
genus: & indiuidua eiuſdem ſpeciei diffe-
runt, & non per differentias: immo diffe-
rentiæ ipſæ differunt & non per alias diffe-
rentias: nam ſi rationalitas differret ab hin-
nibilitate per aliam differentiam, tunc quæ D
retur de illa ſecunda differentia per quid
differret: & ſic eſſet proceſſus in infinitum.

Ad quæſtionem reſpondetur, capitulum
hoc in uniuerſum eſſe uerum: unde ad pri-
mum argumentum longa requireretur re-
ſponſio, niſi ſuper Petrum Hiſpanum inde
quãtitate propoſitionis & potiſſimum edi-
tione prima latiſſime explicuiſſem, quem-
admodum idem Petrus, qui fuit puer, eſt
poſtea iuuenis, & poſtea ſenex: non quidẽ
tanta identitate quanta angelus, aut cœlũ,
aut reliqua corruptibilia: at uero quãta ſuf-
ficit ut ſimpliciter dicatur idem. Et oppoſi-
tum repugnat non ſolum Ariſto. 4. metap.
tex. 22. & 39. Sed ſacræ ſcripturæ apud Iob E
ubi ait, quem uiſurus ſum ego ipſe & non
alius. & rurſus, circundabor pelle mea &c.
Nec eſſet ſecurus in fide reſurrectionis,
qui negaret eundem hominem reſurrectu-
rum qui mortuus eſt, & in eodem corpo-
re, quamuis ex tanta materia quanta mate-
ria nntritionis in homine ſene corrupta eſt
parum ſit reſumpturus. Reſpondetur ergo
ad argumentum ſicut tunc, negando quod
Petrus ſenex ſit alius quàm iuuenis: immo
(ut ait Porphy.) ſolum differunt acciden-
taliter. Et ad ptobationem in contrarium
reſpondetur, quòd quamuis tota materia
quam ego habui ante 30. annos fuerit cor-
rupta, nihilominus, quia in quocunque ar
ticulo temporis fuit imperceptibiliter ua- F
riata, ſum ego ille qui fui heri, & heri qui
per heri fuerã, & ita procedendo de primo
ad ultimũ sũ ille qui fui puer, alias nõ eſſet
uerum ꝙ ego ſum baptizatus. ¶ Et ad cõem
replicã, quid ſi modo reproduceretur illa
materia quam habui ante 30. annos & in-
formaretur hac anima mea, uidetur quòd
ille eſſet alius poſtquam haberet omnino
aliam materiam. Reſpondemus tunc quòd
ille eſſet alius, & hoc uidetur docere Ariſt.
4. met. tex. 39. ubi ait, ꝙ ſi igni paulatim ap-
ponantur ligna, idem augetur: ſed ſi om-
nia ſimul tollerentur & ſimul apponerẽtur
alia noua, eſſet alius ignis: nihilominus for-
ſan melius reſpondebitur, quòd ille non
eſſet tam idem mecum quàm ego ſum ille,

G fui in illa materia, propter repentinā mutationem tantæ materiæ: nihilominus ſimpliciter ille de nouo productus & ego eſſemus idem. Et ratio eſt, quia ego in reſurrectione idem reſurgam qui modo ſum, & forſan nullam particulam materiæ quam modo habeo habebo tunc: ſed aliam forſan quam habui alio tempore. Immo cum materiæ cadauerum fuerint tam multis modis transmutatæ, ſatis eſt ſi unuſquilibet in reſurrectionem habeat particulā totius materiæ quam habuit uiuens. ¶ Ad ſecundū argumentum reſpondetur: quòd ſola differentia propriiſſima, ut inquit Porph. eſt illa quæ facit aliud, ſaltem inter illa quæ ſunt in eodem prædicamento. Et ratio eſt quia differentia propriiſſima cōſtituit eſſentiam:
H riſibile uero aut aquilum, & a fortiori alia accidentia, adueniunt eſſentiæ conſtitutæ. Et ideo negatur ꝙ Petrus ſit aliud a Paulo, quod certe eſt notandum etiam in Theologia, ne ab hæreticis decipiamur: nam, aliud apud Philoſophos dicit differentiam in eſſētia: & quia ſpecies dicit totam eſſentiam indiuiduorum, propterea Petrus & Paulus, ut ſunt eiuſdem ſpeciei, ita ſunt eiuſdem eſſentiæ. Atqui quanti hoc referat adnotate, hoc proferā exemplo: uenit mihi hiſce diebus in manus liber quidā Arrianus, quippe qui negabat Patrem & Filium eandem habere eſſentiam numero, eundemq; eſſe numero Deum: paucis deinceps interiectis
I folijs concedebat, Filium eſſe eiuſdē eſſentię cum Patre. Poterat hoc quidem hominem dialecticæ ignarum fallere, qui exiſtimaret retractionem eſſe hanc ſuperioris hæreſis, cum tamen uirus ſub uerbis lateret. Nam concedebat Filium eſſe eiuſdem eſſentiæ, ſicut ego ſum eiuſdem eſſentiæ cū patre meo, omnia enim iudiuidua eiuſdem ſpeciei ſunt eiuſdem eſſentiæ: & ideo generatio eorum eſt uniuoca. Non ergo ſatis eſt concedere filium Dei eſſe eiuſdem eſſentiæ cum Patre, niſi addas, eiuſdem numero, & eſſe eiuſdem Deum numero: nam & in nobis concedit Porph. quod plures homines ſunt unus homo ſecundum ſpeciē & eſſentiam. Hæc ergo adduxerim quibus manifeſtarem, quòd Petrus non eſt aliud a Paulo, K
ſed eſt alius homo: nam alius homo, dicit alium numero: ſed, aliud ſubſtantiue dicit aliud in ſpecie. Eſt etiam, aliud, indiuiduum ſi ly, aliud, accipiatur adiectiue. ¶ Ad tertium reſpondetur. Quod non ſolū accidentia propria ſpeciei ſunt inſeparabilia, ſed etiam accidentia propria indiuidui: nam ſicuti riſibile eo quòd fluit ab eſſentia dimoueri non poteſt ab homine, ita oculorum color, aut diſpoſitio naſi quæ ex peculiari indiuidui complexione dimanat, eſt ſicuti character eius indelebilis, & quodammodo inſeparabilis, ut. c. ſequenti explicabimus.

¶ Ad primam confirmationem reſpondetur: quod per ſe ineſſe ſubiecto, accipitur in præſentiarum ſtricte primo modo per M
ſeitatis, pro eo quòd eſt de eſſentia ſubiecti. Atqui dicitur differentia per ſe, & ratione ſpecie, quia eſt de eius eſſentia, & ratione generis quia per ſe illud diuidit: non eīm animal per ſe bene diuiditur ſi dicas, aliud album aliud nigrum, ſed ſi dicas, aliud rationale aliud irrationale: nam genus per ſe diuidi, eſt per ſe contrahi ad conſtitutionē ſpeciei. Proprio autem ineſt per ſe ſecundo modo perſeitatis. ¶ Ad ſecundam cōfir. Albertus & Paulus reſpondent, quod propria paſſio qualis eſt, riſibile, ſuſcipit magis & minus: ita quòd unus homo eſt magis admiratiuus aptiorq; ad ridēdum quam alius, atq; adeo riſibilior, quod profecto nō facile crediderim: immo hanc mihi uideor L
uidere differentia inter accidens proprium ſpeciei, & accidens quod eſt proprium indiuidui: quòd accidens primum nec eſt intenſibile nec remiſſibile, accidens uero ſecundum eſt intenſibile & remiſſibile: nam ſicuti ex eo quòd eſſentia rei eſt inuariabilis, fit ut rationale non ſuſcipiat magis & minus, eadem ratione neq; riſibile, quod fluit ex eadem eſſentia, ſuſcipit magis & minus: tam riſibilis enim fuit Cato quæ fertur nunquam riſiſſe, quam Philomenes, cui (auctore Valerio) uis riſus immoderati uitam hauſit. Veruntamē accidentia propria indiuidui, quia dimanant ex complexione indiuidui ſuſcipiente magis, & minus

A nus,ſuſcipiūt & ipſa magis & minus,ut homo ſit magis cæſius alio,aut magis aquilus. unde ad confirmationē rñ etur, ꝙ Porph. inter dñas proprias nunquā meminit propriæ paſſionis ſpeciei(quæ pertinet ad quartum prædicabile) ſed ſolum accidentium propriorū indiuidui quæ pertinent ad quintum prædicabile. Intelligit. n.(ut annotauimus in textu) per dñam propriam, accidentia inſeparabilia,quibus indiuidua differunt ſub eadem ſpecie: ut differentus propriiſſimis reſeruaret, ſeparare unam ſpeciem ab alia. ¶ Et per hoc rñdetur ad tertiā confirmationem, ꝙ unus homo poteſt eſſe magis promptus ad ratiocinandū & ad diſciplinas q̃ alius,& promptior ad ridēdum :
B non quidem ꝙ ſit magis rationalis aut magis riſibilis,ſed ꝑꝑ indiuidualē complexionē corporis, qua uidelicet hēt carnes magis molles,ut ait Ariſto.2.de aia, ut organa aptiora, aut eſt ſanguineus, aut cholericus &c.Et hoc modo Gilbertus concedit,quòd aīal animantius eſt q̃ planta:quia perfectius
Diſgregatiuū. uiuit. ¶ Quod ſi quis arguat ꝙ diſgregatiuū uiſus eſt dña albedinis, & tñ ſuſcipit magis & minus.Reſpōdetur, quòd dña eſſentialis accidentis nō plus ſuſcipit magis, & minus, quàm differentiæ ſubſtantiæ : etenim ſicut unus homo non eſt magis quàm alius, ita nec una albedo eſt magis alba q̃ alia:ſed ſubiectum eſt magis aut minus albū propter intentionem albedinis in illo. At diſgregatiuum uiſus non eſt differentia eſſentialis al-
C bedinis,ut meminit S.Th.opuſ.42.c.19.ſed quia dñæ accidentium ſunt nobis ignotæ, explicamus illas per effectus albedinis, ſed lucis:at quia inter colores albedo præcipue recipit lucē,iō dicitur diſgregare uiſum.Et ob id quæ intenſior eſt, magis eſt diſgregatiua.¶Ad quartum argu.rñdet Boet.negan-
Differētia priuatiua. do quòd dñæ priuatiuæ non conſtituāt ſpeciem:unde dicitur quòd quāuis mera negatio,ut non eſſe rōnale, nullam dicit perfectionem:tñ priuatio,ut irrationale,dicit perfectionē equi. Auicenna uero & Albertus negant dñas priuatiuas conſtituere ſpēm propter rationem argumenti, quib.profecto libentius ego ſubſcriberem.Non. n. uideo qūo irrationale dicat perfectionē conſtitutiuā ſpēi:quare ly,brutum, cum cōnotet carentiā rōnis, nec eſt genus nec differē- D
tia ¶Et arguitur primo contra Boetiū: quia ſecundū eum,aīal,non eſt immediatum genus equi,ſed animal irrationale: idcirco definitio equi non eſſet, animal hinnibile,ſed animal irrōnale hinnibile quod non facile crediderim : immo credo quod aīal eſt immediatū genus ad multas ſpēs animaliū, ſicuti ad hoiem non eſt maior ratio quòd animal immediate contrahatur ad eſſe hominis,q̃ ad eſſe equi.Vñ ad argu.rñdetur, ꝙ illæ dñæ priuatiuæ ponuntur loco poſitiuarum,quæ nobis ſunt ignotæ : ait.n. Ariſt. 6. Top.c.3. ꝙ genus quodlibet diuidendū eſt B
per duas dñas oppoſitas.Cuius ratio eſt duplex.Prima, quia dñæ rerum plurimæ nobis ſunt ignotæ:ſecūda, quia q̃uis eſſent notę non poſſent certo numero cōprehendi, quia ſunt innumeræ, ut Porph. c. ſuperiori meminit : quare ſi diceres, animaliū aliud rōnale, aliud hinnibile, aliud mugibile &c. hauriri nō poſſet tota continētia gñis. ¶ Atque dña priuatiua aliqñ ponitur loco unius poſitiuæ tam ample ſicut eſt illa priuatiua : ut cum diuiditur ſubſtantia per corporeum & incorporeum, incorporeū ponitur loco ſpūalis, aut intellectualis, quæ facit per ſe unum genus diſtinctum cōtra corpus. Aliquando uero non ponitur loco unius,ſed loco plurium, ut irrōnale non fungitur uice unius dñæ poſitiuæ quæ conſtituat genus F
cōe oīum irrōnalium: ſed loco plurimarum differentiarū,puta hinnibilis, latrabilis &c. Non negamus eſſe plurima gña ſubalterna ſub animali: ut canis forſan eſt unum genus cōe ad plures ſpēs canum: & ceruus forſan eſt genus ad plures ſpecies ceruorum:& armentum ad plures ſpecies armentorū. Sed dico primo,ꝙ non eſt unū genus cōe oīum irrōnaliū:& præterea quòd ſicut aīal eſt immediatū genus ad ſpēm humanā, ita forſan eſt immediatū genus multarū ſpērum brutorum.¶Quintū arg.pertinet iā ad ſecūdā partē quæſtionis. Ad quod rñdetur cum Porph.quòd genus non continet dñā actu, ſed pctātēnam continere illā actu eſt conti-

F nere

G nere tanquã partẽ ſuæ definitionis & quid-
ditatis: & ut reſponſum eſt, animal inquan-
tum abſtrahitur ab hac & illa rõne ſpecifi-
ca, non includit in ſua definitione, rõnale,
aut irrõnale, ſed tñ, ſenſitiuum, quãuis in
re nulla detur realiter aĩalitas quæ nõ inclu
dat actu rõnale aut irrõnale. Vnde ad arg.
cõceditur, ꝙ genus ſicut confuſe continet
ſpẽm, ita & differentiã: nihilominus ſpẽs de
terminate continet differentiã, q̃ genus de-
terminate nõ continet. ¶ Sed ad pleniorẽ in
telligentiã reſtat dubiũ; quõ genus cõtineat
dr̃ias ptãte aut potentia: nam continere, di-
cit aliquod genus cauſæ: an ergo contineat
in genere cauſæ efficientis an formalis. Al-
bertus dicit ꝙ continet in genere cauſæ for
H malis, ſicut confuſum continet determina-
tum: & eſt opinio Cõmen. 5. met. com. 15.
Dicendum eſt tñ ꝙ genus, aut comparatur
ad dr̃iam, aut ad ſpẽm: ſi ad differentiã, tunc
continet eã in genere cauſæ materialis, ad
ſimilitudinẽ rei artificialis: ſicut. n. ſcamnum
non fit ex quacunq; materia: quia materia
eius non eſt butyrum, ſed lignum: ita rõna-
le non informat quodcunq; genus imme-
diate, ſed aĩal. Quod antiqui dicebant, diffe
rentiã educi de potentia generis, ſicut for-
mã cõpoſiti de potẽtia materiæ. Si uero cõ
pararetur ad ſpẽm, tunc cõtinet illã in gñe
cauſæ formalis, ſicut ſphæra maior in cœlis
continet minorem. Et põt quodãmõ accõ-
modari ſimilitudo continui: ſicut. n. in con-
I tinuo ſunt plurima in potentia, quæ per di-
uiſionem eius fiunt entia in actu, ita ſub
cõfuſione aĩalis continentur plures ſpẽs,
quæ per diuiſionẽ differentiã cõſtituuntur
in actu. Et propterea antiqui non ſolum di-
cebant genus cõtinere differentias in potẽ
tia, quæ deſignat meram paſſionem; ſed ptã
te: quaſi quòd genus proferat de ſe differen
tias. Qua præterea de cauſa, decem genera
liſſima dicũtur decem rerum principia, qua
ſi quæ oĩa inferiora ſub ſe cõtineant, & a ge
neraliſſimis oĩa inferiora dimanent. ¶ Sex-
tum arg. eſt in hac materia præcipuum: ad
quod Albertus dat quinq; ſolutiones; quas
prolixum eſſet hic ad longum recitare. Tres
ſunt quæ ad rẽ faciunt. Et prima, quam ego

uehementer ſuſpicor fuiſſe intentionẽ Por K
phy. eſt, quòd forte in eius opinione nulla
erat ſimplex ultima differẽtia conuertibilis
cum ſpecie ſpecialiſſima, ſed oẽs cenſebat
eſſe cões ad plures ſpecies. Vltimam uero
differentiã putabat eſſe compoſitam ex plu
ribus ſimplicibus, ut patet in eius exẽplo,
ubi ait, quòd rõnale cõe eſt nobis & diis: &
mortale cõe eſt nobis & brutis: ſed, rõnale
mortale, complet ultimã differentiam hoĩs.
Quã opinionẽ ſequitur Burleus. At uero ſiue
hæc fuerit mens Porphy. ſiue non, eſt tñ &
contra Ariſt. & contra ueritatem ut argumẽ
tum comprobat. ¶ Secunda reſponſio eſt,
quòd Porph. ſolum intendit definire diffe-
rentias ſpẽrum ſubalternarum, eo ꝙ diffe-
rentiæ ultimæ ſunt nobis ignotæ ſicut ſpẽs L
ipſæ, differentiæ uero ſubalternę ſunt ma-
gis notæ. Quæ quidem rñſio (quãuis Alber-
tus dicat eã eſſe irridendam, quia tunc defi
nitio non conueniret omni contento ſub
definito,) tñ profecto forſan non eſt adeo
riſu digna: quinetiam uidetur eſſe Ariſto. 2.
poſt. tex. 17. ubi ait, quòd differentia ſupe-
rior eſt q̃ ſpecies, quod S. Th. exponens ait,
rõnem eſſe, quia differentiæ ultimæ ſunt no
bis ignotæ. Nihilominus poſtquã in rei ueri
tate eſt aliqua ultima differentia ſimplex, ex
ponenda eſt definitio, ut etiam illam com-
prehendat. ¶ Vltima ergo expoſitio Alber-
ti eſt, quòd differentias hẽt tres actus. ſ. di-
uidere genus, conſtituere ſpẽm, & in his cõ M
ſiſtit rõ differentiæ: habet aliud quòd eſt cõ
ſtituere ultimam ſpẽm, & hoc de per acci-
dens ad rõnem dr̃iæ: & ideo in definitione
ſolũ duo priora debuerunt explicari. Sed ꝓ
fecto ſolutio non abunde ſatisfacit: nam ſi-
cut de ratione differentiæ non eſt conſti-
tuere ſpeciem ſpecialiſſimam, ita nec conſti
tuere ſpeciem ſubalternam: ſed ſolum de
ratione eius eſt conſtituere ſpeciem abſtra-
hendo ab hac & ab illa: ergo definitio de-
buit aſſignari communis & indifferens ad
utranq; differentiam. ¶ Reſpondetur ergo,
ut ait dominus Caietanus exponendo Al-
bertũ, quòd definitio debet intelligi nega-
tiue. ſ. Differentia eſt cui inquantum diffe-
rentia eſt, non repugnat prædicari de pluri-
bus

A bus differentibus ſpecie: & ita eſt quòd rationale, quatenus eſt differentia, id non repugnat, ſed inquantum conſtituit ſpeciem ultimã. Et ratio definiendi hoc modo fuit, quòd ſicuti ſpecies debet definiri per reſpectum ad indiuidua: ita & differẽtia (quem admodum & genus) debet definiri in ordine ad ſpeciem cuius eſt pars. Et cum differẽtia inquantum differentia non conuertatur cũ ſpecie ſpecialiſſima, ſicut propriũ, debuit definiri per indifferentiam ad prædicari de pluribus ſpeciebus: & hac ratione definitio comprehendit tam differẽtias ſubalternas ꝙ ſpecialiſſimas. Qua de cauſa (ut cõiicio) Ariſt. 1. Top. c. 4. inter prædicata non meminit differẽtiæ, ſed ſolius definitionis: quaſ B uidelicet ultima differentia prædicatur de ſpecie ſicut definitio eſſentialiter & cõuertibiliter. ¶ Pro materia primæ confirmationis notãdũ, quòd omnia uniuerſalia prædicata dicunt quodammodo qualitatem reſpectu ſubiecti, eo ꝙ ſe habent, ut forma reſpectu illius, ut colligitur ex Ariſt. ſecundo physſ. tex 28. diue. ſimode tamen: nam accidens dicit qualitatem accidentalẽ ſeparabilem: propriũ uero, qualitatem accidentalem, ſed inſeparabilem: & de his manifeſtum eſt quomodo prædicentur in quale. *In quale.* At uero genus & differentia quia utrunque eſt prædicatum ſpeciei utrunq; dicit qualitatem, modis tamen diuerſis. Nam differentia reſpectu generis habet ſe ſicut actus de-

C terminans & informans illud, & omnis actus qui ſe habet ut determinans, prædicatur in quale. Hoc.n. eſt quod quærimus, interrogantes, homo quale animal ſit.i. qualiter ſit formatum. Genus uero reſpectu differentiæ habet ſe ſicut materia determinabilis, reſpectu uero ſpeciei de qua prædicatur quidditatiue, habet ſe ut forma: nõ quidem ſicut actus determinans rationem ſpeciei, ſed ſicut quidditas totaliter determinata. Et ideo Ariſt. Secundas ſubſtantias dicit ſignificare quale quid.i. quale per quod reſpondetur ad quæſtionem, quid eſt. Et ideo prædicantur quidditatiue, ut c. etiam de genere diximus. ¶ Ad ſecundam confirmationẽ reſpõdet, ꝙ differentia accipiẽdo primæ intentionaliter pro ſubſtracto ſecundũ eſſe D abſolutum ꝙ habet in rebus (ut rationale) non eſt definibilis ut probat argumentum: ſed tamen accipiẽdo nomen differentiæ ſecundæ intentionaliter pro re inquãtum ſubſtat ſecundæ intentioni, quæ eſt prædicari de plurib. &c. definitur hic a Porphyrio: & ſic definitum eſt ſecunda intentio ad ſenſum ſupra expoſitum: nõ quòd ſecunda intẽtio ſit differentia, ſed quòd definitur res inquãtũ ſubſtat ſecundæ intentioni. *Definitus a intel tio.* Nominales dicũt ꝙ definitur ly differentia quæ ſupponit ꝓ illis terminis, rationale, hinnibile &c. ¶ Ad ſeptimum argu. latius patebit reſponſio in prædicamen. c. 4. ſed interim negatur quòd nõ ſit proprium differentiæ, ut per illas res differãt. Vbi notãdum ꝙ quãuis omnes res B quarum una realiter non eſt alia uulgari ſermone dicantur differre: nihilominus tamẽ proprie, res differre eſt, idem ad diuerſa ferre: & ideo proprie ſolum cõuenit ſpecieb. cõtentis ſub eodem genere, ad quas genus idem per diuerſas differentias diſtrahitur: generaliſſima uero ut loco citato explicabimus, non differunt, ſed ſunt primo diuerſa. Et indiuidua eiuſdem ſpeciei non proprie differunt, ſed ſunt materialiter diuiſa: quia differẽtia dicit eſſentialem diſtinctionem. Quare perſonæ diuinæ non proprie differunt, ſed ſunt perſonaliter diſtinctæ: & differentiæ ipſæ non differunt, ſed ſunt rationis differendi, puta quib. ſpecies differunt: ſicuti albedo non eſt alba, ſed albi forma.

DE PROPRIO.

CAP. IIII.

PROPRIVM autem quatuor diuiditur modis. Nam proprium eſt id, quod ſoli cuipiam accidit ſpeciei, etſi non omni, ut homini accidit mederi, aut metiri. Et id item, quod uniuerſæ accidit ſpeciei, & ſi non ſoli: ut hominem bipedem eſſe. Et etiam id quod ſoli accidit, & omni, & quandoq;: ut

G omni homini in ſenecture caneſcere. Quartum autem eſt id, in quod omnia cõuenerunt, ut ſoli & omni, ſemperq; accidat, quale eſt riſibile reſpectu hominis. Nam homo, & ſi non ſemper ridet, riſibilis tamẽ dicitur: non ex eo, quia ſemper rideat, ſed quia aptus eſt ad ridendum. Hoc autem ipſi ſemper eſt inſitum: quemadmodum & equo ipſum hinnibile Hæc vere propria inquiunt eſſe, quia in his ipſis fit & conuerſio. Si eſt.n.homo, eſt riſibile: & ſi eſt riſibile, eſt etiam homo.

H CVm ſpecies, ut in ſuperioribus adnotauimus, totũ quodã ſit metaphyſicum, ex gñe.& differentia tãquam ex materia, & forma cõpoſitũ ordo debitus eſt, ut poſt tria hæc quarto loco ſuccedat propriũ: nomen.n.ipſum manifeſtat cur ſit accidẽti proferendũ. Proprium nanq; eſt illud quod eſſentiã rei proxime ſequitur: tañ q̃ id quod ex principijs eſſentialibus fluit: accidens uero eſt, ꝙ aliunde extrinſece cõpetit. Atqui capitulũ hoc quartũ breuius eſt quàm ut partitione aliqua opus habeat. ¶ Narrat hic Porph. quatuor acceptiones proprii, & id ſolum quod eſt proprium quarto mõ, eſt ſimpliciter & propriiſſime propriũ: cætera uero ſunt propria ſm quid. Vñ acceptiones iſtæ, nõ ſunt

I ſicut illæ gñis & ſpẽi: puta primæ aut ſecundæ ĩtẽtionaliter, ſed ſicut acceptiones dñæ oẽs intelliguntur ſecũdæ intẽtionaliter. Siue.n.proprium accipiatur quarto, ſiue alijs modis eſt acceptio dialectica. Obidq; licet proprium aliter accipiatur ſecundum Grãmaticos: qñ diſtinguunt nomẽ in propriũ & appellatiuũ, aut qñ diſtinguunt ſignatione in impropriã & propriã: & aliter in philoſophia morali qñ dicunt, res iure gentium eſſe appropriatas, & religioſos nõ hr̃e propriũ: tñ hmõi acceptiones nihil ad rẽ pertinent. ¶ Sed eſt præterea ſciendũ, ꝙ Ariſt. 1. Top. c. 4. aliter definit propriũ, neq; refert niſi trẽs tres acceptiones proprii. Ait.n. Propriũ eſt quod non indicat quid eſt eſſe rei, ſoli aũt ineſt & cõuerſim prædicatur. Primã

K particula excludit ultimã differẽtiã a rõne proprij, & ſecũda excludit accidẽtia cõia. Subiungit aũt, ꝙ ſi quid aliud eſt proprium quod nõ ſoli ineſt, aut quod nõ ſp ineſt, erit ꝓpriũ ſecũdũ quid: puta propriũ ad aliquid aut propriũ qñ. Bipes, quod non cõuenit ſoli dicitur propriũ ad aliquid: quia nõ diſtinguit ſimpliciter hoiem ab alijs ſpẽbus, ſed ſolũ a quadrupedibus & non a uolatilibus: ſed caneſcere dicĩ propriũ qñ quia, non cõuenit ſp. At uero Porph. propriũ ad aliquid diſtinguit in duo, puta in propriũ quod ineſt ſoli, ſed nõ oi, ut eſſe medicum aut geometrã: & propriũ quod accidit oi, ſed nõ ſoli, ut eſſe bipedẽ. Tertio mõ propriũ eſt quod

L cõuenit aliqñ: & quarto mõ id quod Ariſt. uocat ſimpliciter propriũ. ¶ Notãdũ eſt præterea tertio, quod definitio Ariſt. eſt ꝓprie dialectica: quippe quæ datur per terminos ſecũdæ intẽtionis, & explicat propriũ quatenus eſt quartũ prędicabile. Definitio uero Porph. uidetur explicare potius naturã proprij ſecundũ ſuũ eſſe reale: niſi dicas, ꝙ ly, cõuenit, tñ ualet ſicut ꝓdicari. Quõcũq; autẽ ſit, ſenſus definitionis eſt iſte. Propriũ eſt *Definitio ſua.* uñe quod prędicatur de ſpẽ accidentaliter, tranſmutabiliter, & conuertibiliter. Accidẽtaliter, ad differẽtiã ultimæ differentiæ. Intranſmutabiliter, ad differẽtiã accidẽtiũ cõmuniũ. Cõuertibiliter, ad dñã ꝓprij ſecũdũ quid: tria.n.dicit, conuertibiliter.ſ. ꝙ oĩs hõ

M ſit riſibilis, & tantum hõ ſit riſibilis, & ſp hõ ſit riſibilis. Hanc definitionẽ Noiales more ſuo attribuunt terminis, ut ſit ſenſus. Proprium eſt terminus quæ prædicatur de termino qui eſt ſpẽs &c. Et qui ſemel deuorauerit illa noia homo, equus, & ſimilia, eſſe ſpecies, admittat ſubinde illa nomina, riſibile, hinnibile, eſſe proprias paſſiones. Secundum ergo intentionem Porphyr. & Ariſtote. definiuntur hic res, quatenus ſubſtant ſecundæ intentionis ad ſenſum ſupra expoſitum: res.n. ſunt accidẽtia propria, & termini ſunt noia taliũ accidentium. ¶ Sequitur ex dictis, ꝓpriũ analogice dici, puta principaliter de proprio quarto mõ, & minus prĩcipaliter de proprio trib. priorib. modis.

Quæ-

A Quæſtio prima.

Vtrum textus hic Porphyrij uerus ſit.

ADVERSVS partem affirmatiuam arguitur primo contra primam acceptionẽ. Aut eſſe medicum uel geometram, accipitur pro aptitudine ad ſcientiam, aut pro habitu acquiſito ſcientiæ: ſi primum, tunc eſt proprium quarto modo: nam (ut auctor eſt Ariſtoteles in 1. met.) aptitudo & inclinatio ad ſcientiam eſt homini naturalis ex principijs eſſentialibus fluens, ſicut aptitudo ad ridendum. Si ſecundum, tunc eſt merum accidens: accidit.n. Petro eſſe medicum, quia B non eſt natura ſpeciei, ſed ex mera uoluntate. ¶ Eodem modo arguitur aduerſus tertiã acceptionem: nam ſi caneſcere dicat aptitudinem, eſt proprium quarto modo: ſi uero dicat actum, eſt merum accidens proueniens ex defectu caloris cerebri. ¶ Et cõfir. quia etiam meli in ſenectute caneſcunt: ergo non conuenit ſoli homini. Secundo arguitur contra ſecundam acceptionem. Eſſe bipedẽ, nulli ſpeciei eſt proprium: quia non ſpecialiſſime, cum non conueniat ſoli: neque ſubalternæ, quia maxime eſſet proprium animalis: & hoc non, quia non conuenit omni animali: ergo nullo modo eſt proprium: nam omne proprium procedit ex principijs alicuius ſpeciei. ¶ Cõtra quartam & propriam acceptionem arguitur ter- C tio. Aut proprium conuenit ſpeciei ratione ſuæ eſſentiæ, puta ratione talis formæ ſpecificæ: aut conuenit aliunde, ſicut calor cõuenit aquæ ab igne. Si primum non prædicatur accidentaliter, ſed certe eſſentialiter; nam ea ratione differentia prædicatur de ſpecie eſſentialiter, quia eſt de eſſentia illius. Si uero non conuenit ratione eſſentiæ, tunc eſt purum accidens, & ſic non poſſet diſtinctio fieri inter quartum & quintum prædicabile. ¶ Confir. Proprium non ponitur in prædicamento ſubſtantię: quia nec in recta linea, cum nec ſit genus nec ſpecies ſubſtantiæ: nec ad latus, cum non ſit eius differentia: ergo ponitur in prædicamento accidentis, & per conſequens eſt accidentis. D ¶ Quarto arguitur. Nullum eſt accidens quantuncunq; cõe, quod non ſibi uendicet proprium ſubiectum: ergo omne accidens eſt proprium reſpectu alicuius ſubiecti, & per conſequens nulla eſt diſtinctio inter quartum & quintum prædicabile. Probatur accidens. Si aliquod eſſet tale accidẽs, maxime eſſet calor, ſapor, albedo, & alia id genus: ſed hæc non poſſunt eſſe niſi in corpore naturaliter: ergo ſunt propria reſpectu corporis. ¶ Quinto & poſtremo arguitur. Vniuerſale nõ dr̃ niſi reſpectu inferiorum. (eſt.n. uniuerſale unũ in multis & de multis,) ſed propriũ nõ eſt uniuerſale reſpectu inferiorum, nec inquantum proprium prædicatur de multis: ergo non eſt inter uniuer- E ſalia computandũ. Probatur minor. Si proprium prædicaretur de pluribus, maxime de indiuiduis: ſed iſtæ non ſunt prædicationes proprii, petrus eſt riſibilis, Paulus eſt riſibilis: ergo non prædicatur de pluribus.

AD quæſtionem ueluti ad ſuperiores affirmatiue reſpondetur. Vnde ad primum arg. ıñ letur primo mõ, ꝙ eſſe medicũ, aut geometrã, non accipitur pro inclinatione, & aptitudine naturali ad ſcĩas, ſed pro habitu: nã habitus ſcientiæ eſt ẽt aptitudo quædã & potentia ad actũ: differentia.n. eſt inter aptitudinẽ ad ſcientias, & aptitudinẽ ad ridendũ· ꝙ aptitudo ad ridẽdum eſt cõpleta ptãs, quæ a ſola fluit eſſentia nõ aliunde dependens ad ridendũ: & iõ cõuenit omni homini pro ſemper: ſed aptitudo ad ſcientias F non eſt completa ptãs ſine habitu ſcientiæ, qui quidẽ habitus a uoluntate hoĩs dependet. Et iõ licet conueniat ſoli homini, quia brutũ non eſt ſcientiæ capax, non tamen cõuenit oĩ hoĩ. Et quanuis ſolutio hæc ſit omniũ cõis, forſan alius eſt ſenſus Porph. procedit.n. ſolutio data, ſuppoſito ꝙ eſſe medicũ, & eſſe geometrã, ſint poſita gratia exẽpli loco ſciẽtiæ in uniuerſali: nã cum hoĩes naturalem habeant inclinationẽ ad ſciẽtiã, non põt illa eſſe propriũ primo modo: ſed habitus qui non conuenit omnibus. At forſan Porph. eſſe medicum, & eſſe geometrã intellixit ſpecialiter: ut per proprium primo

G mo mō intelligat particulares aptitudines naturales, quæ in diuerſis hominib. ſunt diuerſæ ad ſpeciales ſciās, & artes, ſm quod naſcuntur in tali ſydere: ſunt.n.hoies aptiſſimi ad aliquas artes, qui ad alias ſūt inepti. Et iō aptitudo ad medicinam conuenit paucis hoībus. ¶ Ad aliud de caneſcere reſpondetur, ꝙ non accipitur ſolum pro actu, nec ſolum pro aptitudine quæ fluit ex eſſentia hoīs: ſed pro aptitudine illa ſimul cū qualitate cerebri, unde pendet actus caneſcendi: eſt.n.cauſa caniciei corruptio humidi naturalis, quod calor cerebri deficiens in ſenectute digerere non poteſt. Et hac de cauſa qui groſſiores habent capillos, facilius caneſcunt, ꝗ qui habet ſubtiliores, propter maiorem abundantiā humidi. Quare non ſolū actus caneſcendi non ineſt ſemper: ſed nec
H tota cauſa caneſcendi ineſt ſemper. Hac de cauſa hoc adnotauerim, ꝙ Paulus Venetus putat hanc eſſe drām inter proprium quarto mō & tertio mō: ꝙ hō eſt ſemper aptus ad ſemper ridēdū: ſed ꝗuis ſemper ſit aptus ad caneſcendum, non tñ ad ſemper caneſcēdum, ſed aliquando. Et poteſt quidem in bono ſenſu hoc ſaluari. Verumtñ ſi ſit ſermo de aptitudine & tota potentia ad caneſcendum, certe nec illa ſemper ineſt. Dicitur illa potentia conuenire omni hoī, quia omnis qui ad ſenectutem uenerit (niſi aliqua ſpālis cauſa obſtiterit) caneſcit: ſicut grues (ut fertur) in ſenectute nigreſcunt. ¶ Ad cō
I firmationem [illegible], ꝙ albi pili mulorum non ſunt canicies, ſed eſt alia paſſio quæ nullo modo eſt illis propria, nec conuenit illis ſolis cum conueniat equis, neq; conuenit oībus. ¶ Ad ſecūdum principale cōceditur, ꝙ quicquid quarto mō & ſimpliciter eſt proprium, dēt eſſe proprium reſpectu alicuius certæ ſpēi, aut ſpālisſimæ, aut ſubalternæ, aut alicuius eſſentiæ ſimplicis. Et rō eſt quā inſinuabat argūm: uidelicet quia ex quacūq; drā quam exprimit definitio fluit propriū talis ſpeciei: unde ſicut dictum eſt in ca. de gñe, ꝙ genera ſubalterna non definiuntur inquantum genera, ſed inquantum ſpecies; eadem ratione unūquodq; habet proprias paſſiones, non inquantum genus, ſed inquātum ſpecies: ut ſenſibile eſt propria paſſio K
animalis, quamuis accipiatur loco differentiæ quæ eſt nobis ignota. Et ob id indiuidua non habent proprias & peculiares paſſiones: quia non habent proprias & peculiares eſſentias, præter eſſentiā ſpeciei quæ eſt omnibus cōmunis: ſed habent (ut inquit Porph.) proprietatum collectiones accidentalium, quib. inuicē diſtinguuntur. Addiderim uel eſſentiæ ſimplicis.i. non compoſitæ ex genere & differentia: quia generaliſſima habent etiam ſuas proprias paſſiones. Et entis (quod eſt conceptus ſimplex) paſſiones ſūt, unum, uerum, & bonum. Et in ſimpliciſſimo Deo ſunt attributa propriē: unde conceditur ſubinde ad argumentū, ꝙ bipes, propterea non eſt proprium ſimpliciter: quia
L non conuenit alicui propriæ ſpeciei, ſed eſt cōe multis, non tamen toti generi animalis. ¶ Ad tertium argū reſpondetur, quòd quamuis riſibile fluit ex principib. eſſentialibus, nihilominus non prædicatur eſſentialiter: nā prædicari eſſentialiter eſt, prædicatum eſſe de eſſentia rei tanquam partem intrinſecam eius, ut tantum ſunt genus & differentia: riſibile uero non eſt pars eſſentiæ, ſed eſt quaſi effectus eſſentialis eius: & iō prædicatur accidentaliter medio modo inter differentiam & accidens cōe. ¶ Vñ ad cōfirmationem reſpondet S.Th.q.77.art.1. ꝙ accidens accipitur dupliciter. Vno modo, ut diuiditur contra ſubſtantiam: & illo modo non eſt dare medium inter ſubſtantiam M
& accidens, cum diuiſio ſit per affirmationem & negationem.ſ.eſſe in ſubiecto & nō eſſe in ſubiecto: & ideo proprium, quia nō eſt ſubſtantia, iſto modo eſt accidens. Secundo modo accipitur, accidens, ut eſt quintum prædicabile: & ſic poteſt dari medium inter ſubſtantiā & accidens, ut accidens, ſit quicquid nec fluit ab eſſentia, nec eſt de eſſentia, proprium uero ſit, quod cum nō ſit de eſſentia, fluit tamē ab eſſentia. ¶ Ex quo ſequitur (ad formam confirmationis) quòd proprium ponitur in prædicamento accidentis, & diuerſa propria in diuerſis prædicamentis accidentium, exempli gratia, intellectus, uoluntas, ſenſus, & alia id genus,

quæ

A quæ ſunt propriæ paſſiones, tanquam poté
tiæ naturales ponunt in ſecunda ſpecie qua
litatis, triangulus, quadrangulus &c. quæ
ſunt paſſiones linearum, ponuntur in quar-
ta ſpecie qualitatis, quia ſunt figuræ. Sed rur
ſus habere tres angulos æquales duobus re
ctis, quę eſt propria paſſio trianguli, ponitur
in prædicamento quantitatis. Nota q̃uo fi-
gura eſt paſſio qualitatis, & habere tres æ-
quales &c. eſt paſſio figuræ pertinēs ad quá
titatem: (nam æquale uel inæquale ſpectát
ad quâtitatem, ſed magnum, paruum, par,
& impar, quæ ſunt ſpecies quantitatis, po-
nuntur in eodem prædicamento quantita-
tis: ſimile & diſſimile in prædicamento re-
taoinis, licet ſint paſſiones qualitatis. Imper
B tinens ergo eſt, ꝙ paſſio & ſuum ſubiectum
in eodem ponatur prædicaméto. ¶ Ad quar
tum: ſi dicetur, ꝙ omne accidens habere pro
prium ſubiectum, pót intelligi duobus mo-
dis. Vno mó de ſubiecto inhæſionis: & hoc
modo forſan eſt uerum, quod non omne ac
cidens poteſt indifferenter ineſſe cuicunq;
ſubiecto: immo accidentia corporalia ſolū
corpori ineſſe poſſunt, mediante quâtitate,
quod eſt eius proximum ſubiectum. Et ecó-
uerſo accidentia ſpiritualia & indiuiſibilia
ſuapte natura non poſſunt inhærere corpo
ri; nec id ſolū naturaliter: ſed forſan, nec ſu-
pernaturaliter Deus poſſet albedinē ponere
inhæſiue i angelo, neq; notitiā in lapidē, quá
C uis id paſſim concedatur: nam hoc uidetur
naturis rerum repugnare: ſed quicquid ſit
de miraculo, ſaltem naturaliter omne acci-
dens habet ſubiectum inhæſionis propriū.
Hic autē non loquimur de ſubiecto proprii
hoc modo. Secundo modo poſſumus loqui
de ſubiecto, ex unius eſſentia fluit accidens
quod eſt proprium: & hoc modo loquimur
in propoſito, & negamus aliquā eſſentiā ſpe
cificam rerum, aut ſpâliſſimam, aut ſubal-
ternam, uñ tanq̃ propriū quarto modo fluat
albedo, aut nigredo, aut aliquod tale acci-
dens: nā q̃uis ſolum corpus ſit album, nó tñ
omne: & quamuis omnis nix ſit alba, nó tñ
ſola. ¶ Tertio modo poſſet quis fingere albe
dinem poſſe habere proprium ſubiectum,
puta, certam proportionem & mixtionem

qualitatū primarū unde fluat albedo, & cer- D
tam unde fluat nigredo. Sed hoc nec eſt ad
propoſitum: quia talis mixtio nō uocaretur
ſubiectū, ſed cauſa efficiēs: & præterea quia
forſan nō datur certa & determinata mix-
tio uñ fluant huiuſmodi qualitates ſecūdæ:
nam uidemus ex nimia frigiditate albeſce-
re niuē, & ex magno calore ſaccarum. Sed
de hoc ſatis. ¶ Ad quintum argumētum re-
ſpondetur. Primo, ꝙ ad hoc ꝙ proprium ſit
uniuerſale, ſatis eſt ꝙ conuertibiliter prædi
cetur de ſpecie, quæ eſt uniuerſale. Sed ſecū
do reſpōdetur, quod certe prædicatur de in
diuiduis prædicatione proprii per illam re-
gulam Ariſ. ante prędicamentale: Quicquid
de ſuperiori prædicatur de inferiori: quæ
certe intelligenda eſt eodem genere prædi E
cationis, ut ſi homo eſt animal, eſt prædica-
tio generis, Petrus eſt animal, eſt etiā præ-
dicatio generis. Eadem ratione, quiá riſibi-
le prædicatur de homine prædicatione pro
prii, iſte etiam ſunt prædicationes proprii,
Petrus eſt riſibilis, Paulus eſt riſibilis. Nec
requiritur ꝙ prædicatum conuertatur cum
ſubiecto: ſatis.n.eſt ꝙ conuertatur cum ſpe-
cie aut cum genere, cuius ſubiectum eſt in
diuiduum. Et ratio eſt quia proprium eſt
quod fluit ex eſſentia rei: eſſentia uero indi-
uidui non eſt alia ab eſſentia ſpeciei & gene
ris: & ideo quod eſt proprium ſpeciei, eſt
proprium indiuidui, quare hæc eſt etiam
prædicatio proprii, Petrus eſt ſenſibilis. F

Quæſtio ſecunda.

Vtrum proprium a ſuo ſubiecto realiter diſtinguatur.

ARGVITVR primo contra partem
affirmatiuam, argumento quo
ſæpe ſolemus contra huiõi diſtin
ctiones uti. Pluralitas & diſtin-
ctio rerū nō eſt cōcedēda, niſi rōne id cōuin
centes ſed nulla uī cōuincere rō, ut aliquod
ſit accidens in hoie, quod ſit potētia ad ridē
dū diſtinctū realiter ab eo uel eius aia, ergo
gratis conceditur. Probatur minor; quia hæ

eo ipſo quod habet animā & organa corporalia, habet potentiam ridendi, ambulandi &c.¶ Secundo arguitur. Eadem eſt ratio de omnibus propriis paſſionibus, ut diſtinguātur aut non diſtinguantur a ſubiecto, poſtq̄ oīs paſſio cōſequitur eſſentiam rei: ſed multæ ſunt propriæ paſſiones quæ non diſtinguuntur realiter a ſuis ſubiectis: ergo nulla diſtinguitur. Probatur minor, Paſſiones entis, ut unum, bonum, uerum, non diſtinguūtur ab ente niſi ſola ratione, ut Ariſt. 10. meta. tex. 5. ex profeſſo docet, & S.Th. illic conſitetur, & q. 1. de ueritate, art. 1. latius exponit dicens, ꝙ unum, ſignificat ens, inquantum eſt indiuiſum: & uerum, ſignificat illud inquātum obiectum intellectus: & bonum, ſignificat idem inquantum obiectum eſt appetitus. Item aptitudo materiæ ad formam non diſtinguitur a materia, ut S.Tho. 1.p.q. 77.ar.1. concedit: multaq́; ſunt præterea huiuſmodi paſſiones non diſtinctæ a ſubiecto. ¶Tertio arguitur. Si aptitudo ad ridendum diſtingueretur ab hoīe, ſequeret̄ proceſſus in infinitū in hmōi paſſionibus, quē nullus debet philoſophus admittere: probatur ſequela, Aptitudo ad ridendum diſtinguitur ab hoīe: ergo aptitudo illa eſt ēt apta inhærere ſubiecto, & per cōſequēs aptitudo eius ad inhærendum diſtinguitur ab illa: & eadē ratione illa ſecunda eſt apta inhærere ſubiecto per aliam tertiam, & ſic in infinitum. Et præterea ſubiectum per ſe, non eſt in potentia ad ridendum, niſi per illam aptitudinē: ergo eadem rōne non eſt in potentia ad producendum illam aptitudinē, niſi per aliam: & ſic in infinitum.¶ Quarto arguitur. Si propriū eſſet accidens diſtinctū realiter a ſubiecto, uel eſſet extēſum per totū, uel eſſet in aliqua certa parte, uel eſſet indiuiſibile: non primum, quia ridiculum eſſet ſi quis concederet riſibilitatem eſſe in pede, qui ridere nequit: nec tertiū, quia actus ridendi eſt materialis: quoniam exercetur organis materialibus: neq; ſecundum, quia non facile apparet in qua parte hominis eſſet riſibilitas. ¶Et confirmatur hæc ratio: quia ſi eſſet accidens diſtinctum, illud eſſet intenſibile & remiſſibile ſicut cætera accidentia corporalia: & ſic unus homo eſſet magis riſibilis alio, quod ſupra negatum eſt. ¶ Quinto arguitur. Si riſibilitas eſſet accidens diſtinctū, ſequeretur quòd poſſet per diuinam potentiam a ſubiecto ſeparari: nam cum omnia a Deo conſeruentur, poſſet Deus ſubiectum ſeruare corrupto accidente, uel econuerſo: ſicut ſeruat accidentia in ſacramento Euchariſtiæ: conſequens tamen eſt falſum, nā tunc daretur homo qui non eſſet riſibilis, & certe id repugnat, ac ſi daretur homo qui non eſſet rationalis. ¶Sexto demum & poſtremo arguitur. Eſto, concederetur aliqua diſtinctio ex natura rei inter ſubiectum & eius paſſionem ſecluſa operatione intellectus, ſatis eſſet cōcedere diſtinctionem formalem, quæ minor eſt diſtinctione reali, per quam inconuenientia iſtorum argumentorum euitarentur: ergo non eſt aſſerenda diſtinctio realis. Probatur antecedens, diſtinctio formalis, ut ſupra diximus, eſt inter duo quæ non ſe habent ut duæ res, & tamen unum non eſt de eſſentia alterius, & ita uidentur ſe habere homo & riſibile: quia de eſſentia & quidditate hominis non eſt riſibilitas, nihilominus non ſunt duæ res ut patet per argumenta facta.¶ In contrarium eſt, ꝙ potentiæ naturales ſunt propriæ quædam paſſiones animæ ut intellectus, uoluntas, ſenſus, & ſimiles: quæ quidem potentiæ ſunt accidentia diſtincta ab anima, ut patet per Ariſt. qui ponit huiuſmodi potentias in prædicamento qualitatis, quod ſecundum ipſum diſtinguitur a ſubſtantia.

QVAESTIONEM hanc fateor nihil prorſus ad dialecticum pertinere: ſed quia dialectici huius temporis illam huc introduxerunt, non potuimus hic non mouere. Tres ſunt de hac quæſtione opiniones, quas inter arguendum innuebamus ſecundum numerum diſtinctionum trium, quas quæſtione tertia ſuper prologum, adnotauimus. Diſtinctionū.n. alia eſt rationis, uidelicet per ſolam operationem intellectus, & alia ex natura rei ſecluſa operatione intellectus. Et hæc ſecundum Scotum diſtinguitur in realem & formalē. ¶Prima ergo opinio eſt Nominalium tenentiū, ꝙ ſubiectum & paſ-

ſio

A ſio nullo modo ex natura rei differunt. Diſtinguunt tamen de propria paſſione: nam uno modo accipitur (inquiunt) dialecticè pro illis nominibus riſibile, hinnibile &c. quæ conuertibiliter prædicantur de nominibus ſpecificis: & hoc modo manifeſtum eſt diſtingui proprium a ſubiecto, in quo ſenſu non mouetur hæc quæſtio. (Quin etiam in proprium ſatis eſt dicere iſtum terminũ riſibile, eſſe propriam paſſionem illius termini homo.) Alio modo propria paſſio accipitur phyſicè pro accidente quod conſequitur eſſentiam rei: in quo ſenſu mouetur quæſtio præſens, ad quam reſpondent negatiue. Subiectum & propria paſſio, ut homo & riſibilitas, non diſtinguuntur ex natura
B rei: ſed ſicut homo per animam immediatè uiuit, ita per eam immediatè ridet, intelligit, ſentit, uult &c. Quare intellectus & uoluntas nullo modo diſtinguũtur. Probãt concluſionem argumentis ſupra formatis. ¶Reales uero conſentiunt quidem ꝙ diſtinguantur ex natura rei: differunt tamen ꝙ Scotus opinatur ſuo modo ſolum formaliter diſtingui, ſed S.Tho. cenſet diſtingui realiter. Opinionem ſuam explicat Scotus ſecundo ſententiarum.q.16.q.unic. Vbi quòd diſtinguantur ex natura rei probat: quia ſecluſa operatione intellectus, homo, & riſibile, habent diſtinctas definitiones: nam homo eſt animal rationale, & riſibilitas eſt aptitudo ad ridendum. Item, quia circunſcri-
C pta operatione intellectus concedimus ꝙ riſibilitas eſt in homine, & quod homo eſt ſubiectum riſibilitatis: & per conſequens habent ſe ſicut ſubiectum & accidens. Quod uero non diſtinguantur realiter probat: quia diſtingui realiter eſt diſtingui tanquam duas res: & tamen riſibilitas pendet ex eſſẽtia, & ideo eſſentia cõtinet eſſentialiter quodãmodo riſibilitatem. Atque adeo hinc elicit mediam diſtinctionem formalem. itaque diſtinctio formalis eſt, ut ſupra diximus quando unum habet definitionem quidditatiuam non includentem aliud, nihilominus aliud cõtinet eſſentialiter ipſum: ſicut dixit animalitatem diſtingui ab homine formaliter, quia definitio animalis non includit hominem, nihilominus homo continet D
eſſentialiter animalitatem. Vnde adhuc inſinuat Scotus duos gradus diſtinctionis formalis: plus.n. diſtinguuntur ex natura rei ſubſtantia & paſſio, quàm natura generis & natura ſpeciei: quia natura generis, quamuis non includat naturam ſpeciei, includitur tamen in illa tanquã pars eius quidditatiua: tamen propria paſſio neque includitur in definitione ſubiecti, nec includit illud niſi ſecundo modo dicendi per ſe, ſicut naſus ponitur in definitione ſimitatis, uidelicet ſimitas eſt naſi curuitas, ubi ſubſtãtiam non ponitur tanquam pars paſſionis.

HIS ſuppoſitis ad intelligentiam opinionis S.Tho. notandum eſt, ꝙ nuſquam apud ipſum inuenitur, quod paſſio diſtinguatur a ſubiecto ſub iſtis terminis, paſſio E
uel proprium, ſed ſolũ ꝙ potentiæ diſtinguãtur a ſubiecto: puta ꝙ potentiæ animæ diſtinguantur ab anima, & potentiæ corporales a corpore. Hoc patet prima.p.q.77.a.1.& in q. de ſpiritualibus creaturis.ar.ul. & ubicunque alibi de re iſta meminit. Sed quia in locis citatis dicit, quòd potentiæ ſe habent ſicut accidentia propria ſubiecti, quæ pertinent ad quartum prædicabile, ut patet loco primo citato ad quintum argumentũ: inde poſteriores iſti doctores mouent quæſtionem ſub nomine propriæ paſſionis, opinantes ſecundum S.Tho. omnem propriam paſſionem diſtingui a ſubiecto, quod S.Tho. non ſomniauit. ¶ Sed multo magis miror quod iſtis in mentẽ uenerit, proprias paſſio F
nes appellare relationes aptitudinales ad agendum uel patiendum. In qua ſententia citant S.Tho. prima.p.q.77. Et Scotum in 4.diſt.49.q.2. quod tamen neuter unquam cogitauit. Enimuero, nec omnis propria paſſio eſt potentia, ut quæſt.1.patebit: nec illa quæ eſt potentia, eſt relatio cum ponatur in ſecunda ſpecie qualitatis. Verum eſt tamen, quod potentia definitur in ordine ad actum, ut riſibilitas eſt potentia ridendi, ſicut uiſus potentia ſentiendi colorem: inde tamen non ſequitur eſſe relationes: quia nihil minus habent eſſe abſolutum, ut intellectus, uoluntas.&c. Sicut forma nõ eſt

relatio

G relatio, quamuis ſit actus materiæ. Sed de
hoc in tertio prædicamento. Vnde ſi quæ-
ſtio hæc tractanda eſſet in Dialectica po
tius deberet tractari in prædicamentis, in
ſecunda ſpecie qualitatis, an uidelicet natu
ralis potentia diſtinguatur a ſubiecto. Quia
tamen in hoc loco hac tempeſtate moue-
tur, reſpondetur tribus concluſionibus. Pri
ma, Omnis propria paſſio, quæ eſt potētia
reſpectu operationis realis & accidentalis,
diſtinguitur realiter à ſubiecto, ſiue ſit po-
tentia actiua ſiue paſſiua, dummodo ſit po-
tētia p ſe proxime ordinata ad talē actum.
Exēpli gratia, intellectus quæ reſpectu obie
cti eſt potētia paſſiua ad recipiendū ſpecies
& actiua ad producen ſuū actum. pariter ſen
ſus & uoluntas diſtinguuntur realiter. Cæ
H teræ particulæ explicabūtur cōcluſione ter
tia. Concluſio hæc primo probatur: quia ta
les potentiæ ponuntur ab Ariſt. in ſecunda
ſpecie qualitatis, & Ariſt. ſecundo de anima
potentias animæ uocat partes animæ. Item
Dionyſius de cœleſti hierarchia. c. 2. & ſecū
dum aliā diuiſionem. c. 9. dicit, quod cœle-
ſtes ſpiritus diuiduntur in eſſentiam, uirtu-
tem, & operationem. Et Aug. 15. de Trini-
tate. c. 7. ubi tractat de Imagine, dicit, q in
tellectus, uolūtas, memoria quæ ſunt in ho-
mine, non ſunt idē quòd homo, ut in Deo.
¶ Secundo id probat S. Th. locis nuper cita
tis ex illa maxima Ariſt. 9. met. t. 13. & lib.
12. t. 26. & 28. uidelicet potentia & actus
ſunt in eodem genere, ex qua infert quòd
I ubi actus eſt accidentalis, ibi potētia & uir-
tus ad talem actum eſt accidēs. Cuius ratio
eſt quia dare eſſe ſubſtantiale, & operari,
ſunt duo diſtincti effectus, quorum primus
eſt effectus ſubſtantialis & formalis proue-
niens a forma in genere cauſæ formalis:
alter uero eſt accidentalis proueniens a for
ma in genere cauſæ efficientis: ſed poten-
tia debet proportionari effectui: ergo for-
ma ſubſtantialis per ſeipſam dat eſſe ſub-
ſtantiale, & per uirtutes ſibi additas ope-
ratur. Vnde gloſſa Scoti loco citato. ſ. quòd
maxima Ariſtotelis intelligitur de potētia
& actu eſſendi, ut Antichriſtus qui modo
eſt in potentia, & poſtea erit in actu ſunt in
eodem genere: gloſſa (inquam) iſta certe K
non eſt ad mentē Ariſto. quia de illo nemo
ambigere unquam poterat, quin res quæ
prius non eſt, & poſtea eſt ſint in eodem gē
nere: quia ſunt eadē res numero. ¶ At uero
prætermiſſis his metaphyſicis, probatur ter-
tio, & maxima Ari. & cōcluſio ꝑ captu Dia
lecticorum. In rebus oībus corporalib. & in
ſenſibilibus, uidemus res operari per uir-
tutes ſibi additas: ut ignis calefacit per ca-
lorem, & aqua frigefacit per frigiditatem,
quæ ſunt accidentia: ſol conceditur ab om-
nibus philoſophis illuminare per lucem, &
per illam uel alias uirtutes ignotas opera-
ri diuerſos effectus, & terra recepit a Deo
uirtutes naturales ad germinandum her-
bas: quod notatur Geneſis primo, germinet L
terra herbam uirentem, & lignum pomife
rum faciens fructum, cuius ſemen in ſemet
ipſo ſit ſuper terram. Non eſt dubium quin
plantæ habeant uirtutes productiuas, quæ
ſunt eorum accidentia. Vnde medici attri-
buunt herbis diuerſas uirtutes a proprieta-
te, ut Rhabarbarum non ſolum ratione ca-
loris, aut frigiditatis, ſed ratione proprietā
tis, quæ eſt propria paſſio eius, expellit cho
leram: ergo eadem ratione aliæ uirtutes &
potentiæ naturales ad alios effectus ſunt ac
cidentia diſtincta. ¶ Quarto arguitur, Ariſ.
ſecundo de anima diſtinguit quinque ſen-
ſus, quos uocat partes animæ: propterea q
ſunt quinque obiecta diuerſimode mouen-
tia: aliter enim color mouet uiſum, & aliter
ſonus mouet aurem: ergo intentio illius M
eſt quòd diuerſis obiectis actiuis correſpō
dent diuerſæ potentiæ receptiuæ ſpecierū:
& illæ non poſſunt eſſe anima, quæ eſt ſim-
pliciſſima: ergo ſunt diſtinctæ potentiæ.
¶ Et confirmatur. Diſtincta organa & in-
ſtrumenta ſeruiunt diſtinctis potentijs: ut
pote oculus, & aures, ſunt diſtincta orga-
na: ergo diſtinctæ ſunt potentiæ, uiſiua, &
auditiua, quod expreſſe docet Ariſt. ſecun-
do de anima. t. 122. dicens organum ſenſus
eſt, in quo collocatur uis & potentia ſentiē
di. ¶ Quinto arguitur ex intentione Ariſt.
tertio de anima, ubi ponit intellectum a-
gentem, & paſſibilem diſtinctas uirtutes,

puta

A puta unam actiuam & aliam paſſiuam: quas apud omnes expoſitores adeo fu t comper tiſſi num eſſe uirtutes diſtinctas ab anima, ut Commen. in illum errorem exceſſerit, ut crederet intellectum perpetuo manere anima corrupta. ¶ Sexto & poſtremo arguitur. Sermones uſitati de intellectu & uoluntate u x ſaluari poſſunt, niſi poſita diſtinctione illarum potentiarum inter .e, & per conſequens ab eſſentia. Dicimus enim quòd hō intellectu intelligit, non uoluntate nec ſenſu: & uult uoluntate, & non intellectu. Item quòd intellectus dirigit uolūtatem, quòd uoluntas mouet alias potētias, & quòd intellectus eſt in capite, & nō in pede, & quòd ſenſus eſt particulariter in oculo. Hæc aūt oīa peruertunt dicentes, quòd B potētia non diſtinguitur ab aīa: nam dicunt animum eandem eſſe & intellectum & ſenſum, quod Ariſt. aduerſus antiquos philoſophos oſtēdit eſſe falſum ſecundo de anima tex. 60. & infra. Item concedunt quòd intellectus uult, & uolūtas intelligit, qui neutiquam eſt ſermo philoſoph s dignus. Poſſent & alia hic argumenta acceſſiri ad probandum quòd ſe ſus diſtinguitur ab anima: nempe cum ſit potentia corporalis, & extenſa ſicuti ſenſatio: ſed ſatis eſt hactenus calamus lineam Dialecticæ tranſgreſſus.

¶ Ergo ut ad propoſitum redeamus, eodem modo riſibilitas cenſetur quædam potentia corporalis ad ridendum. Et repentino C enim gau io dilatatur ſanguis a corde, qui extendens partes faciei, facit motum riſus in ore. Sicut e conuerſo ex repētino mœrore ſāguine currente ad cor, oculi cōſtringuntur & exprimunt lachrymas. Et ſic uidetur quòd riſibilitas diſtinguatur realiter a ſubiecto: ſicut potentia nutritiua quam philoſophi omnes profitentur eſſe potentiam diſtinctam ab anima. ¶ Secunda con- Cōc. 2. cluſio talis, diſtinctio paſſionis a ſubiecto non eſt formalis, ſed realis. Iſta concluſio probatur. Primo quia (ut tertia concluſio ne ſuper Prologum arguebamus) unitas & diſtinctio eſt paſſio entis: ſed nullū eſt ens, niſi ens rationis & ens reale ſecundum Ariſto. 5. met. tex. 14. ergo nulla eſt diſtinctio tertia, ſed omnis eſt aut rationis aut realis. D Et præterea eſt intellectu difficile quo modo aliqua diſtinguantur ex natura rei, & non ſit realis diſtinctio: & mirum eſt quòd ante tempus Scoti nemo philoſophorum ſuſpicatus unquam fuerit hāc diſtinctionē formalem. Et ſecundo confirmatur, quia nec ſubiectum eſt de eſſentia paſſionis, nec paſſio de eſſentia ſubiecti: quinimo paſſio ſit quaſi effectus eſſentiæ. Quare non ſolum in ſenſu formali eſt falſum, homo eſt riſibilitas, aut homo eſt intellectus, aut homo eſt uoluntas, ſed etiam in ſenſu identico hæc eſt falſa, homo eſt uires qui eſt intellectus, aut res quæ eſt uoluntas. Et hæc differentia inter has duas ſcholas: B quia Scotus negans illas in ſenſu formali, concedit eas in ſenſu identico, ſed a ſancto Thom. in utroque ſenſu negantur.

¶ Tertia concluſio. Proprium quod non Cōcl. 3. eſt potentia iuxta tenorem primæ concluſionis, non oportet a ſuo ſubiecto diſtingui. Probatur concluſio, quia rationes ſupra factæ non procedunt niſi ſolum de potentijs, & ea ratione qua ſunt potentiæ. Ex cuius inconſideratione omnia ſere argumenta procedunt quæ a doctoribus huius temporis aduerſus S. Thom. iaciuntur. ¶ Vnde ad primum argumentum, conceditur non eſſe recipiendas huiuſmodi diſtinctiones ſine ratione conuincenti. At uero non eſt hic demonſtra- F tio mathematica exigenda: nam ut dicit Ariſtot. 1. Ethico. pro ratione cuiuſque ſcientiæ exigenda eſt ratio: & in philoſophia naturali rationes quas modo faciebamus, faciunt uehementem probabilitatē. Et ideo reſpondetur, quòd quamuis homo per animam, rideat, intelligat, nutriatur, &c. tanquam per principium primum efficiens: tamen intelligit per intellectum tanquam per potentiam propriam illius actus. Itaque quando dic mus, quod homo per ſe intelligit, per ſe ridet, intelligitur quòd ex ſua eſſentia fluunt illæ uirtutes, nec recipit illas aliunde ſicut aqua Paſſio ab igni recipit calorem, quo poſtea ipſa cōnes en ſe facit. ¶ Ad ſecundum conceditur, quòd tis. paſſio,

G paſſiones entis non diſtinguuntur ab ente
ex natura rei, de quo itidem Scotus contra
riam habet opinionem: putat enim tantam
eſſe diſtinctionem formalem inter paſſio-
nes entis, quàm inter paſſiones hominis:
Sed re uera contrarium probat Ariſto. lo-
co citato in argumento primo, quia quæ-
cunque res, ea ratione qua eſt ens, eſt unum
ens. Et ſecundo, quia nullo modo paſſio en
tis, nec aliqua res poteſt per intellectum ab
ſtrahi ab alia, quin in re abſtracta includa-
tur ens, ut quomodocunque abſtrahatur
paſſio entis (puta unitas) ab ente, adhuc in
cludit ens: quia ens eſt de quidditate cuiuſ-
cunque, ut in prædicamentis, ca.4. expone-
H tur. Et ideo paſſiones entis non diſtinguun-
tur ab ente. Et præterea, quia illæ paſſiones
non ſunt potentiæ reales eo modo quo po
tentia nutritiua aut intellectus, & alia id ge
nus. ¶ Eodem modo reſpondet S. Tho. loco
citato, ꝙ potentia materiæ non diſtingui-
tur a materia. Nam quamuis illa ſit poten-
tia paſſiua, non eſt tamen potentia ad reci
piendum actum accidentalem (ſecundum
tenorem primæ concluſionis) ſed ſubſtan-
tialem. Quin etiam ex eadem ratione Ari
ſtotelis, puta quòd potentia & actus ſunt in
eodem genere, cum forma ſit ſubſtantialis
actus materiæ, fit ut materia ſit etiã poten-
tia ſubſtantialis formæ. unde materia & for
ma per ſeipſas habent immediatum ordi-
nem, ut ſine aliquo medio accidente unian
I tur. Quo circa licet in generatione ignis
præcedant in toto compoſito accidẽtia cor
rumpentia lignum: tamen prius natura for-
ma ſubſtantialis ignis geniti informat ma-
teriam, quàm accidentia quæ ſunt in igne
genito: ſed de hoc alias. ¶ Ad ultimam parti
culam argumenti conceditur, plurimas eſ-
ſe paſſiones quæ non diſtinguuntur a ſubie
cto: puta, quotquot nõ ſunt potẽtiæ ad pro
ducendum uel recipiendum accidẽs reale,
ut mortale, corruptibile, habere tres angu-
los æquales duobus rectis, quæ eſt paſſio
trianguli: par & impar, & quæ eſt paſſio
numeri, atque alia id genus plurima. ¶ Ad
tertium negatur proceſſus in infinitum, &
negatur quòd riſibilitas ſit apta in hærere
ſubiecto per aliam aptitudinem, immo per K
ſeipſam ineſt, quia aptitudo inhærendi non
eſt potentia actiua ad recipiendum, aut pro
ducendum accidens. ¶ Eodem modo con-
ceditur, quòd ſubiectum recipit riſibilita-
tem: ſed tamen non eſt aptum ad hoc per
aliam aptitudinem diſtinctam: quia ſubie-
ctum non recipit riſibilitatem, aut intelle-
ctum aut alias paſſiones per tranſmutatio-
nem ab alio, nec per hoc quòd ſubiectum
producat illas paſſiones noua productione.
¶ Ad cuius intelligentiam notato, quòd paſ
ſio non dicitur fluere ex eſſentia ſubiecti,
eo ꝙ ſubiectum producat paſſionem actio-
ne diſtincta ab illa qua ſubiectum produci-
tur. Exempli gratia. Non eſt intelligendum,
ꝙ pater meus genuerit me, & eſſentia mea L
alia actione produxerit meam riſibilitatem:
aut quod terra produxerit herbam, & herba
produxerit ſuam proprietatem: quinimmo
producens ſubiectum, eadem actione com-
producit omnes paſſiones eius: ſed dicitur
fluere ab eſſentia, quia prius natura ſubie-
ctum habet eſſentiam, quam paſſiones. i.
quia ſubiectum habet hanc eſſentiam, ha-
bet has paſſiones: & ideo ſubiectum nõ in-
diget potẽtia ad producendum ſuas paſſio-
nes, ſed illas immediate habet per ſuam eſ-
ſentiã: & propterea non datur proceſſus in
infinitũ. Vnde S.Tho.q.77.art.6.ait ꝙ paſſio
fluit ab eſſentia in genere cauſæ finalis,
quia paſſio eſt propter eſſentiam, & quodã
modo in genere cauſæ effectiuæ, quia com M
producitur & conſequitur ad productionẽ
ſpeciei, & in genere cauſæ materialis, quia
prius natura eſſentia eſt in ſuppoſito, quam
paſſio. ¶ Per hoc ſoluitur aliud argumentũ
ꝙ fit in hac materia de quantitate. Arguitur
enim ſic aduerſus S.Tho. Corpus eſt poten-
tia paſſiua ad recipiendum accidentia cor-
poralia puta calorẽ & colorẽ, & alia, tamen
illa potẽtia non diſtinguitur a corpore. Re-
ſpõdetur, ꝙ quãtitas eſt potẽtia paſſiua cor
poris qua mediante recipit alia accidentia.
Sed cum replicatur. Corpus eſt in potẽtia
paſſiua ad recipiendam quantitatẽ: ergo il-
la potẽtia diſtinguitur a corpore, & rurſus
eſt in alia potentia ad recipiendum illam

A potentia, & per conſequens illa alia diſtin
guitur, & ſic in infinitum: Reſpondetur
quòd potentia corporis ad quantitatem nõ
diſtinguitur a corpore: quia quantitas eſt il
li congénita ad modum propriæ paſſionis.
¶ Ad quartum reſpondetur, quòd riſibilitas
ẽ accidens corporale, & diuiſibile ſicut po-
tentia nutritiua & aliæ corporales: neque
tamen credo eſſe per totum corpus diſper-
ſam, ſicut potentia nutritiua aut ſenſus ta-
citus, poſt quam non exercet ſuum actum
niſi in facie. Et forte eſt in corde, uam po-
tentia eſt in organo ſuæ operationis, ut ui
ſus in oculo, & riſus prouenit cum ex repẽ
tino gaudio admiramur: nam tunc ſanguis
dilatatur a corde ad faciem, & inde ſequi-
B tur illa oris dilatatio quæ eſt riſus, ſicut e-
conuerſo oblata repẽtina triſtitia, ſanguis
fuit ad cor, & inde ſequitur compreſſio
partium exprimentium lachrymas. Ad cõ
firmationem reſpondetur, negãdo ſeque-
lam: non enim continuo ſequitur, ſi pro-
pria paſſio eſt accidens quòd ſit intenſibi-
le, aut remiſſibile: nam intenſio & remiſ-
ſio non eſt generalis proprietas omnium
in uniuerſum accidentium: quantitas enim
ſuapte natura non eſt intenſibilis, neque rẽ
latio, ut æqualitas non eſt intenſibilis: ſed
ſoli prædicamento qualitatis aſcribit Ari-
ſto. illam proprietatem quæ eſt ſuſcipere
magis & minus: nec tamen omni eius ſpe-
ciei, ſed ſoli primæ, & tertiæ quæ ſunt ha-
C bitus uel diſpoſitio paſſio uel paſſibilis qua
litas. Sed tamen quarta, ut figura: & ſecun-
da, ut naturalis potentia, non eſt intenſibi-
lis. Et ratio quidem ſecundum Nominale
non poteſt tam euidens aſſignari, ſed eſt
dicendum, quòd ſuapte natura intellectus
& uoluntas & ſimiles potentiæ non ſunt ac
cidentia, quæ habeant gradus intenſionis:
ſed ſecundum S. Tho. ratio eſt manifeſta.
Nã intẽſio fit per maiorẽ radicationem in
ſubiecto .i. per hoc quòd accidẽs intimius
(ut ſic loquamur) inſit, magiſque actuet ſu-
biectum. At uero propriæ paſſiones, quia
fluunt ex eſſentia ſubiecti, & quodam mo-
do ſunt illi eſſentiales, non poſſunt magis
& minus actuare, ſed omnes inſunt æqua-
liter, unde ſicut non poteſt homo eſſe ma- D
gis rationalis, ita neque magis riſibilis quã
alius. ¶ Ad quintum argumẽtum, ſcio Tho
miſtas nullatenus admittere propriam paſ-
ſionẽ poſſe a ſubiecto ſeparari, inter quos
eſt egregius Caietanus prima. 17. q. 3. art.
3. quod & Capreolus probabilius ceſet pri
mo ſententiarum diſt. 3. q. 3. Immo S. Tho.
de ſpiritualibus creaturis, ar. ult. ad 7. argu
mentum, uidetur eſſe eiuſdem ſentẽtiæ ubi
ait quòd non poteſt ſeparari ab homine quin
ſit riſibilis, & Porphyrius. c. 5. dicit nigre-
dinem nõ eſſe propriam paſſionem corui:
quia poteſt intelligi coruum eſſe & non eſ-
ſe nigrum, ubi inſinuat per contrarium, quod
non poteſt intelligi hominem eſſe & non
eſſe riſibilem. ¶ His nihilominus non ob- E
ſtantibus duabus reſpondemus propoſitio
nibus. Prima Deus ſupernaturaliter poteſt
accidens quod eſt riſibilitas ſeparare a ſu-
biecto, & alterum ſine altero conſeruare.
Neque de iſta propoſitione unquam dubi-
tare potui: ſi enim ſũt diſtinctæ res, & neu
tra eſt de intrinſeca quidditate alterius, abſ-
que dubio poteſt Deus unam ſine alia con-
ſeruare. Id uel maxime cum ſe habeãt quo-
dammodo, ut cauſa & effectus. ¶ Secunda
propoſitio eſt. Quanuis intellectus & riſi-
bilitas ſepararetur ab homine, nihilomi-
nus eſſet intellectiuus, & riſibilis. Proba-
tur: quia adhuc homo eſſet aptus natus eſ-
ſentialiter ad intelligendum ſi daretur ei
intellectus. Non dico, aptus in potentia re- F
mota, ſicut lapis eſt aptus, ſi ex illo fieret
homo: ſed dico quòd homo ſuapte natura
eſt intellectiuus, ſi detur ei intellectus, quo
intelligat: & hoc modo lapis non eſt intelle
ctiuus: nam quanuis lapidi inhæreret in-
tellectus aut riſibilitas, nec intelligere poſ-
ſet, nec ridere: atque adeo nec denomina-
retur itellectiuus nec riſibilis: ſed quemad-
modum cæcus ſimpliciter eſt aptus natus
uidere, atque adeo eſt uiſiuus (ut ſic lo-
quamur) licet id facere non poſſit niſi po-
tentiam uiſiuam recipiat, ita homo ſine in-
tellectu eſſet ſimpliciter intellectiuus. Po-
teſt hæc uocari potentia remota eſſentia-
lis. ¶ Cenſent hic neoterici Thomiſtæ, quod ſe-
parata.

G parata ſupernaturaliter riſibilitate, & ſubiecto relicto ſuæ naturæ, ſtati flueret alia noua. Id tñ eſt falſum, quia ſubiectū nō eſt cauſa productiua paſſionis, ut nuper dicebamus: ſed paſſio producitur a cauſa productiua ſubiecti, quod iſti non conſiderāt. Vnde ſi Deus auferret mihi intellectum, nulla cauſa poſſet eum mihi naturaliter reſtituere, ſed ſolus Deus ſupranaturaliter. Percontatur quis forſan hoc loco, Virum nomina iſta paſſionum ut riſibile, intellectiuum.&c.amplient de materiali, an uero tantummodo de formali. Omnes enim dicunt ſolum ampliare de formali: quod eſt dicere, Solum ſupponunt pro re exiſtenti
H connotando quod poſſit ridere, aut intelligere,&c. Quapropter Antichriſtus (dicūt) non eſt modo riſibilis. Et quicunque negāt ſuppoſitionem naturalem, ita tenētur ſubſequenter dicere: nam riſibile, & homo, conuertuntur: & ideo ſi Antichriſtus non eſt homo, certe nec eſt riſibilis. At uero ſecundum ſuppoſitionem naturalem, quæ ſecundum Ariſto. & uniuerſaliter ſecundum omnes philoſophos negari nō debet, tam perpetuæ ueritatis ſunt iſtæ, Antichriſtus eſt riſibilis, homo eſt intellectiuus quam iſtæ, Antichriſtus eſt homo, homo eſt rationalis. Non propterea quòd, riſibile, ampliet de materiali: ſed propter ſuppoſitionem naturalem: quia uidelicet, quādo prædicatum eſt de eſſentia ſubiecti, aut
I fluens ex eſſentia, tunc ly eſt, non dicit exiſtentiam in tempore, ſed tantum neceſſariam extremorum cōnexionem. Attamen in ordine ad, eſt, ſecundum adiacens, ſpecies & proprium dicuntur ad conuertentiam, ſcilicet ſi homo eſt, riſibile eſt: & ſi homo non eſt, riſibile non eſt: & econuerſo: nam, eſt, ſecundum adiacens dicit exiſtentiam. ¶ Ad ſextum argumentum quod pro opinione Scoti formauimus, reſpondetur, ꝙ omnis diſtinctio ex natura rei eſt realis: & præterea quod rationes ſupra factæ, non ſolum uidentur probare ſubiectū & paſſionem differre ex natura rei, ſed etiā realiter tanquam duas res.

DE ACCIDENTE. K

CAP. V.

ACcidens autem eſt, quod adeſt atq; abeſt ſine ſubiecti corruptione. Diuiditur autem in duo. Aliud enim eſt ſeparabile, aliud inſeparabile: atque dormire quidem accidens ſeparabile eſt: nigrum autem eſſe, coruo Aethiopive inſeparabiliter accidit. Mente tamen cogitationeve coruus albus, & Aethiops non niger, ſine ſubiecti corruptione concipi poteſt. De L finiunt etiam & hoc pacto. Accidens eſt, quod ineſſe ac non ineſſe eidem poteſt. Et quod neque genus, neque ſpecies, neque differentia, neque proprium eſt, ſemper aūt eſt in ſubiecto.

POſtremum prædicabilium eſt accidens, quod rei ab extrinſeco contingit: ſupponit.n. non ſolū eſſentiam ex genere & differentia conſtitutam, ſed proprium etiam quod emanet ab eſſentia. Caput breuiſſimum eſt, neque ulla indiget diuiſione. Proponit primum Porphy. definitionem generalem accidentis, ſecundo diuidit accidens in id quod eſt ſeparabile, & id quod eſt in- M ſeparabile: & tertio ſubiungit alias duas definitiones. ¶ Accidens (inquit) eſt quod adeſt & abeſt ſine ſubiecti corruptione. Ad cuius intelligentiā notādū eſt qđ adeſſe, & ab eſſe dupliciter accipitur. ſ. primæ intentionaliter, ut conuenit accidenti ſecundū eſſe reale: & alio modo ſecundæ intentionaliter, quod eſt prædicari accidentaliter & tranſmutabiliter, & hoc modo accipitur hic. Vnde Nominales tenentes res nullatenus prædicari, ſed ſolos terminos: dicūt ſolis terminis conuenire definitionem. Itaq; tantum ualet accidens, ſicut terminus qui poteſt ſucceſſiue affirmari & negari de alio termino: ut ſunt hæc nomina, calidum,

frigi-

A frigidum, album, nigrum, & ſimilia. Realis uero qui conformiter ad Ariſto. & alios philoſophos dicunt nomina ſolum prædicari tanquam ſigna, res uero, principaliter, ut in principio prædicamentorum uidebimus: intelligunt definitionem hanc ueluti ſuperiores, ſcilicet, quod definitur ibi ſecunda intentio ad ſenſum ſuperius expoſitum. Definitur.n. res ipſa quæ eſt accidẽs quatenus ſubſtat ſecundæ intẽtioni, quod eſt dicere: quatenus prædicatur in concreto denominatiue de ſubſtantia. ¶ Eſt ergo ſenſus definitionis. Accidens eſt uniuerſale quod prædicatur de pluribus accidentaliter & tranſmutabiliter, ut per ultimam particulam differat a quarto prædicabili.

Definitio n ſenſus.

B ¶ Secundo diuidit Porphyrius accidens in id quod eſt ſeparabile, ut album, nigrum, reſpectu hominis: & id quod eſt inſeparabile, ut nigrum, reſpectu corui. At Porphyrius ne uideatur ſibi contrarius, ſane qui poſtquam dixerat, accidens eſſe id quod poteſt adeſſe, & abeſſe, ſubiungit aliquod eſſe accidens inſeparabile, reſpondet tacitæ obiectioni dicens: ꝙ quamuis nigredo corui nõ poſſit realiter ſeparari a coruo, ut in rei ueritate ſit coruus albus, tamẽ per intellectum poteſt ſeparari, quod eſt dicere, non repugnat eſſentiæ corui eſſe album. tertio ſubiungit duas alias definitiones, quę ad literam ſunt Ariſt 1. Topico. cap. 4. quarum ultima, ut inquit Ariſt. non eſt propria definitio: quia datur per negationem

C aliorum prædicabilium, ut ſi dicas, homo eſt animal, quod neque eſt equus, neq; leo &c. quę quidem definitio non explicat poſitiue naturam rei, ſed prima (inquit Ariſt.) explicat naturam accidentis: & eſt eadem cum prima quæ eſt propria Porphyrij, niſi quòd definitio Porph. eſt expoſitio definitionis Ariſto. Poſſet enim quis ſuſpicari quòd riſibile eſt accidens Petri, proprerea quòd Petro exiſtente, Petrus eſt riſibilis: & nõ exiſtente, non eſt riſibilis: & ideo explicat Porphyrio quòd accidens debet affirmari, & negari, ſubiecto manente.

Quæſtio vnica. D

Vtrum textus accidentis ſit uerus.

ARGVITVR pro parte negatiua. Accidens & reliqua prædicabilia in idem incidunt: ergo non debet diſtingui quintũ prædicabile contra quatuor alia. Probatur antecedens. Omne accidens cuiuſcunque nouem prædicamentorum eſt aut genus, aut ſpecies, & in quocunque illorum ſunt propriæ differentiæ, & propria accidentia: ergo accidens & reliqua prædicabilia concidunt. ¶ Secundo arguitur. Definitio non debet dari diſiunctiue: quia definitio explicat quidditatẽ quæ cuiuſcunque eſt rei certa & determinata: ergo definitio accidentis non eſt bona. ¶ Tertio. Riſibile, negatur nunc de Antichriſto, ſi copula importet tẽpus præſens, & affirmabitur de illo dũ fuerit & hoc ſine ſubiecti corruptione, & tamen riſibile non eſt accidens: ergo definitio conuenit aliis a definito. ¶ Et confir. argumentum contrario modo. Mortuum, eſt accidens hominis, & combuſtum eſt, accidens domus: nam comburi accidit domui, & mori homini, ſicut ridere, licet eſſe mortale ſit eius paſſio, ſicut riſibile, & tamen illis non conuenit definitio: ergo definitio non eſt bona. Quarto arguitur contra diuiſionem accidentis. Accidens ſeparabile, & proprium quod eſt quartum prædicabile conuertuntur: ergo male diuiditur accidens quintum prædicabile in inſeparabile & ſeparabile. Probatur antecedens primo, quia nigredo corui, & albedo cygni, & alia id genus: eo ſunt accidentia inſeparabilia, quia conueniunt rei ratione eſſentiæ (alias poſſent ſeparari) ſed omne accidens ab eſſentia manãs eſt proprium: ergo. ¶ Et confirmatur idem antecedens, quia nigredo corui uel eſt ſeparabilis ſecũdũ rem uel ſolũ ſecundũ intellectũ: ſi primum, tunc non reſtat cauſa cur dicatur inſeparabilis: ſi ſecundũ, tunc aut intelligitur de abſtractione præciſiua (in qua ſecundum Ariſto. 2. Phyſi. non eſt mendaciũ) uidelicet quia põt ſimplici notitia cognoſci

gnoſci coruus ſine nigredine, & in hoc nõ
differt a proprio: nam etiam poſſumus con
G ſiderare hominem non conſiderando riſibi
litatem: aut intelligitur de abſtractione ne
gatiua. i. quòd poſſumus intelligere coruũ
non eſſe nigrum, etſi intelligitur quòd talis
propoſitio poteſt eſſe uera, tunc ſequitur
quòd in rei ueritate, coruus poteſt eſſe al-
bus, & ſic nigredo non eſt accidens inſe-
parabile: ſi tamen illa negatiua non poteſt
eſſe uera, tunc uana eſt abſtractio intel-
lectus.

Textvs præſens facillimus eſt, &
ſi bene intelligatur eſt uerisſimus. Vnde ad
primum reſpondet S. Tho. de ſpirituali-
bus creaturis, articu. ultimo: quod acci-
H dens accipitur uno modo ut diſtinguitur
contra ſubſtantiam, & ſic diuiditur in no-
uem prædicamenta. Alio modo ut diſtin-
guitur contra alia quinque prædicabilia.
Et ſic eſt quintum prædicabile: ideo ad ar-
gumentum rñdetur, quòd accidens primo
modo poteſt eſſe genus & ſpecies, ut colo
ratum, genus eſt albi: & color genus albe-
dinis. Et poteſt eſſe differentia, & pro-
prium, ut æquale & inæquale eſt propriũ
quantitatis: & habere tres angulos æqua-
les duobus rectis, quod eſt de prædicamen-
to quantitatis eſt proprium trianguli, qui
eſt de prædicamento qualitatis. Itaque ac-
cidens primo modo tantum ualet ſicut id
quod ſuapte natura non poteſt eſſe per ſe,
I ſed in alio. Et illo modo accipiendo, acci-
dens diximus ſuperius, ꝙ proprium eſt ac-
cidens. Sed ſecundo modo, accidens, tan-
tum ualet ſicut prædicatum quod acciden-
taliter & tráſmutabiliter prædicatur. Qua
de cauſa nuper dicebamus accidens, ut eſt
quintum prædicabile connotare ſecundam
intentionem: & hoc modo diſtinguitur
contra proprium & alia prædicabilia. Sed
accidens accipiendo primo modo, eſt no-
men primæ intentionis, ſignificans quanti-
tates & qualitates, & alia accidentia, quæ
poſſunt eſſe fundamenta omnium inten-
tionum uniuerſalium. Vnde Ariſto. 1. Top.
cap. 4. omnia inquit prædicata, ut genus
differentia. &c. in omnibus prædicamentis

reperiuntur. ¶ Ad ſecundum facile rñdetur, K
quòd definitio quidditatiua non debet da-
ri per deſiunctionem, cum quidditas rei ſit
una: ſed tamen deſcriptionem (qualis eſt
hæc) nihil uetat dari per diſiunctionem: ſi-
cut enuntiationem deſcribit primo Peri-
hermenias Ariſt. quòd ſit oratio in qua ue-
rum uel falſum eſt. ¶ Ad tertium reſponde-
tur quòd ly, præter ſubiecti corruptionem,
determinat ambo uerba, adeſſe, & abeſſe,
& ideo ſano & proportionali modo eſt in
telligenda illa particula. ſ. accidens eſt quod
poſtquam ſemel adeſt, poteſt abeſſe præ-
ter ſubiecti corruptionem. i. quòd cû quare
accidens abeſt, non ſit corruptio ſubiecti
& poſtquam abeſt, poteſt adeſſe præter ſu-
biecti corruptionem: modo ad argumen- L
tum dicimus; quod cû quare illa incipit eſ-
ſe uera, Antichriſtus eſt riſibilis, eſt quia
Antichriſtus producitur. Intelligimus il-
lam incipere eſſe ueram, uerbo importan-
te tempus: nam ſi eſſet ſuppoſitio natura-
lis, illa eſt perpetuæ ueritatis, ut in ſuperio-
ri capite dicebamus. ¶ Pro materia confir-
mationis notandũ eſt, quod mortuũ, uſita-
to ſermone dicitur & de corpore, & de ho
mine. Et utroque modo poteſt accipi du-
pliciter, ut diximus ſecundo libro Summu
larum. Vno modo ut ſit participium præte
riti: uidelicet, ut tantum ualeat, ſicut
quod uixit & poſtea non uixit, ſiue uiuat
modo, ſiue non quemadmodum confite-
mur de Chriſto quòd eſt mortuus, licet
modo uiuat. Alio modo ut accipiatur no- M
minaliter pro eo quod uixit & modo non
uiuit: quo modo Paulus negat Chriſtum
iam eſſe mortuum. Tunc ad confirmatio-
nem rñdetur quòd, mortuum, in utraque
acceptione, reſpectu corporis eſt accidens,
& poteſt adeſſe prius & poſtea abeſſe præ-
ter ſubiecti corruptionem: nam modo cor
pus meum uiuit, & me defuncto corpus
idem erit mortuum. Idem inquam ut lo-
quimur communiter licet habeat nouam
formam cadaueris. Attamen reſpectu ho-
minis, in quo ſenſu procedit confirmatio,
mortuum, nullo modo eſt accidens: immo
hæc propoſitio, homo eſt mortuus, eſt in

ma-

A materia diſparata: quia repugnat hominem eſſe, & eſſe mortuum. ¶Sed contra ſolutionem replicatur dupliciter. Primo Chriſtus eſt modo, & eſt mortuus in prima acceptione: immo omnes in die iudicij erimus homines, & illo modo mortui: ergo ſaltem in prima acceptione poteſt abeſſe prius, & poſtea adeſſe ſubiecto. Nã ego nunc ſum mortuus, q tunc ero homo mortuus. ¶Secũdo. Ego nunc non ſum mortuus, & poſt 50. annos illa erit uera, Dominicus eſt mortuus: in utraque acceptione propter ampliationem de ly, mortuus: ergo illud prædicatum eſt accidẽs. ¶Ad primum conceditur: quòd per miraculum ſupernaturaliter poteſt ho- B mo prius non eſſe mortuus, & poſtea idem eſſe mortuus, ſicut modo eſt Chriſtus: id tamen non ſufficit, ut prædicatum ſit accidẽs ſubiecti. Sed requiritur quòd naturaliter ſubiecto nunquam corrupto, prædicatũ poſſit adeſſe & abeſſe. Ad ſecundum eodem modo conceditur, q uirtute ampliationis, me mortuo, mortuum affirmabitur de me quod modo negatur. Id tamen non ſufficit ad rationem accidentis: ſed quòd ſubiecto manente, ſeu (quod dicunt) ſubiecto propoſitionis ſine ampliatione ſupponẽte, prædicatum poſſit affirmari, & negari.

¶Circa materiam quartĩ argumenti quod potiſſimum eſt in hac parte, conſideranda eſt radicitus differentia inter proprium, &
C accidens. Proprium eſt illud accidens, ut ſæpe repetimus, quod conuenit indiuiduo ab eſſentia ſpeciei: accidẽs uero eſt illud quod econuerſo prius natura cõuenit indiuiduo, & ratione indiuidui conuenit ſpeciei. quod eſt dicere. Petrus eſt riſibilis, quia eſt homo. Sed tamen homo eſt dialecticus, quia Petrus eſt dialecticus: non enim homo inquantum homo eſt dialecticus: quia id nõ eſt de eius eſſentia, ſed accidit ei, quia aliquis homo eſt dialecticus.

Doctrina eſt receptiſſima Peripateticorum, quam docet S. Thom. de ente & eſſentia. cap. 4. & alibi frequenter: & Porphyr. cap. ultimo. dicit quòd accidens prius ineſt indiuiduo quàm ſpeciei: & Ariſtot. cap. de ſubſtantia dicit, quòd quia Socrates eſt Grammaticus, homo eſt Grammaticus. D Eadem ratione albedo aut nigredo non eſt de eſſentia hominis: ſed ratione materię & indiuidualium conditionum, puta quia homo generatur in hoc, aut illo climate prouenit, ut nos ſimus albi, & Aethiopes ſint nigri. Eodem modo ex diſpoſitione materiæ aliquis homo eſt aquilus, & aliquis eſt ſimus. Quare, aquilum, ſimum, glaucum, & omnia accidentia inſeparabilia indiuidui, pertinent ad quintum prædicabile.

¶Ex quo ſequitur, q omne accidens quintum prædicabile eſt omnino extra eſſentiam ſubiecti: puta quia nec eſt pars eſſentiæ, nec fluit ab eſſentia: quia in indiuiduo ſuppoſita nulla eſt eſſentia præter eſſentiã ſpeciei. Vnde Porph. quando dixit, accidens E eſt quod adeſt & abeſt præter ſubiecti corruptionẽ, nomine ſubiecti intellexit eſſentiam ſubiecti: ut ſit ſenſus, quem in fine textus declarat, accidens eſt id cui non repugnat corrumpi ſalua eſſentia & quidditate ſubiecti. ¶Sed inter accidentia quæ proueniunt ex conditione indiuiduali materiæ, aliqua ſunt tranſmutabilia ut calefieri, frigefieri: alia uero intranſmutabilia propter complexionem naturalem indiuidui, aut quæ iam facta eſt naturalis. ¶Vnde ad formam argumenti negatur, q nigredo conueniat coruo ex principijs eſſentialibus ſpẽi. Sed cõuenit ex diſpoſitione materię: quia uidelicet ut inquit Ariſto. lib. de Cauſis particularium, ſemen in matrice decoquitur F forti decoctione: & ideo reſoluitur humidum clarum & reſtat nigrum: itaque quod in hominib. facit clima: ut aliqui homines ſint albi, & alij nigri, in coruo facit calidiſſima cõplexio. Et ideo Albertus dicit, quòd ſi nidus coruorum eſſet in montibus frigidis, & ouum corui circumliniretur argento uiuo, & humore uiſcoſo anſeris aut cati, qui eſt frigidiſſimus, naſcerẽtur corui albi. Sed quicquid de hoc ſit, quamuis coruus non poſſit naturaliter eſſe albus, ut Porph. præſupponit, nihilominus non eſſet proprium, ſed accidens: quia non ſit ab eſſentia, ſed ex qualitate generationis indiuidui. ¶Vnde ad confirmationem reſpondetur

G quod nigredo corui ſecundum Porphy. non eſt ſeparabilis ſecundum rem, ſed ſolum ſecundum intellectum: non ſolum abſtractione præſciſſiua, ſed negatiua: non tamen quod in rei ueritate poſſit eſſe uera, coruus non eſt niger, alias non eſſet accidens inſeparabile, ut ſupponit Porph. ſed quod non repugnat eſſentiæ & quidditati corui, ut ſit albus: ſicut neque repugnat Aethiopi albedo, nec repugnat hominis quidditati, qui eſt aquilus, ut ſit ſimus.

QVÆ COMMVNIA,

H *Quæ ſua unicuique uocum quinque ſint.*

CAP. VI.

Cõia omnibus.

DEFINITIS autem uniuerſis, quę erant propoſita, genere inquam, ſpecie, differentia, proprio, & accidente: dicendum eſt quæ nam communia, & quæ propria unicuique ſint. Commune hoc itaq; omnibus ineſt, de pluribus prædicari, ſed genus quidem de omni ſpecie ſua, & de indiuiduis, quæ ſunt ſub unaquaq; ſpecie, prædicatur. Et differentia ſimili modo. Species au-
I tẽ de indiuiduis, quæ collocantur ſub ipſa. Proprium uero de ſpecie & indiuiduis ſpeciei: & accidens de ſpecieb. & indiuiduis prædicatur. Aĩal. n. de equis, bobus atq; hominibus, quę quidem ſunt ſpecies, prędicatur: & item de hoc equo, de hoc boue, atq; de hoc homine, quæ indiuidua conſtat eſſe. Irrationale aũt de boue, de equo, & de ſingulis ſimiliter prædicatur. Homo uero, qui quidem eſt ſpẽs, de ſingulis ſolum hominibus dicitur. Et propriũ de ſpecie cuius eſt proprium, & de indiuiduis, quæ collocantur ſub ipſa. riſibile. n. de hoĩe, & de ſingulis hoĩbus K
prædicatur. Nigrum aũt de coruorum ſpẽ, & de ſingulis dicitur coruis, atque de Aethiopibus ſimili modo, quod quidẽ inſeparabile accidens eſt, ut patet. Moueri quoq; quod accidens eſt ſeparabile, de equo atque hoĩe, & de horũ indiuiduis dici ſolet: uerũ primo quidem de indiuiduis, rõne uero ſecunda de ſpeciebus etiam, quæ indiuidua continent, prædicatur. T. ij.

Cõia generi cũ differentia.

¶ Cõe eſt generi ac differentiæ, ſpecies cõtinere. Continet. n. & dña ſpecies, & ſi non oẽs eas, quas genus continet. Rationa-
le nanq;, & ſi non expertia rationis, ut animal, Deũ tamen ac hominem, quæ ſunt ſpecies, continet. Præterea ut quæ de genere ut genus eſt prædicantur, & de ſpeciebus, quæ ſub ipſo ſunt prædicantur: ſic quæ etiam de differentia, ut differentia eſt dicuntur, eadem de ſpecie, quæ ex ipſa conſtat, ſimiliter prædicantur. De aĩali nanque, quod quidẽ genus eſt, & ſubſtantia, & animatum, ſenſitiuum, ut de genere cum dicatur, eadem & de uniuerſis, quæ ſub aĩali uſq; ad indiuidua ſunt, prædicantur. De rationali quoque, quod quidem
eſt differentia, hoc, ratione inquã uti, M
identidem cum prædicetur, idem non ſolum de rationali, ſed etiam de ſpeciebus rationalis, atq; indiuiduis prædicabitur. Commune inſuper illud etiam eſſe patet, ut ſi genus tollatur, uel differentia, uniuerſa continuo, quæ poſita ſub ipſis ſunt, tollantur. Etenim ut ſi non ſit animal, homo non eſt, neque etiam equus: ſic ſi non ſit rationale, nullum animal prorſus erit, quod particeps ſit rationis.

propria generis et differentia.

¶Proprium uero generis eſt, de pluribus quàm differentia, ſpecies, proprium,

A prium, atque accidens. prædicari. Nam animal quidem de homine dicitur,equo,aue,atque ſerpente:quadrupes autem,de hiſce tantummodo dicitur,quæ quatuor pedes habent:homo uero de indiuiduis ſolum humanis & hinnibile de ſolo equo, ac ſingulis equis: & accidens de paucioribus. ſimili modo. Atq; ſumendæ ſunt eæ differentiæ,quibus diuiditur genus,non eæ ex quibus generis ſubſtantia conſtat. Præterea genus quidem potentia differentiam continet: animal enim partim particeps, partim expers eſt rationis.

B At differentiæ non continent genera. Præterea genus prius eſt hiſce differẽtiis,quibus diuidi ſolet:idcirco ſecum ipſas tollit, ſed ab ipſis non tollitur: Nã ſi animal tollatur, rationale ſimul irrationaleve continuo tollitur. Differentiæ uero genus non tollunt: nam ſi uniuerſæ quoque tollantur, ſubſtantia animata, ſenſitiua, mente cognitioneque concipitur, quæ quidem animal eſt, ut patet. Præterea genus quidem hoc ipſo, quid eſt: differentia uerò hoc ipſo, quale quid eſt, ut dictum eſt, prædicatur. Præterea genus

C quidem vnum in vnaquaq; ſpecie eſt, vt eſt in homine animal: differentiæ uero plures, vt rationale, mortale, mentis atque ſcientiæ ſuſceptiuũ, quibus ab expertibus rationis animalibus differt. Genus præterea ſimile materię eſt, differentia formæ. Sunt & alia communia propriaque generis, & differentiæ; hæc tamen quæ ſunt enumerata, ſufficiant. T. iij. ¶ Genus & ſpecies hoc habent commune, de pluribus inquam, uti diximus, prædicari. Species autem, ut ſpecies ſolum, non ut genus quoque ſumatur:

Cõia generis & ſpeciei.

D ſi quidem ſi ſit idem ſpẽs atque genus, commune eſt etiam ipſis, & ijs eſſe priora de quibus dicuntur, & inſuper utrunque totum quid eſſe. Differunt autem, quod genus quidem ſpecies continet, ſpecies autem cõtinentur, & non continent genera. Genus enim ad plura quam ſpecies pertinet. Præterea genera præſtrata oportet, ut quæ quidem & differentijs ſpecificis informata, ſpecies nimirum efficiant. Quapropter & priora genera ſunt natura, & ſecum ſpecies tollunt,& ab illis non tollũtur. Nam ſi ſpecies quidẽ ſit erit & genus oĩno: ſin uero ſit genus, non

propria generis & ſpeciei.

E protinus & ſpecies eſt. Et genera quidem de quaq; ſpecie ſua uniuoce prædicãtur:ſpecies autem de generib. nõ dicuntur. Præterea genera quidẽ ambitu ſpecierũ quę ſunt ſub ipſis, ſpeciẽ quãq;. Species autem genera differentijs ſuis exuperant. Præterea neq; ſpecies ſummum genus, neque genus infima ſpecies, unquam fieri poteſt.

Tex.iiij ¶Generi cõmune cũ proprio eſt, ſpẽs ſequi. Nã ſi homo eſt, animal eſt:& ſi homo eſt,riſibile eſt. Commune etiam eſt prædicatio æqua: æquè

Cõia generi cũ proprio.

F nanque genus de ſpeciebus, & proprium de indiuiduis,quorum eſt proprium, prędicatur. Etenim æque bos & homo eſt animal,& Socrates atque Plato riſibile. Commune inſuper eſt, & uniuoca prędicatio. Et genus enim de ſpeciebus ſuis, & propriũ de hiiſce quorum eſt proprium uniuoce prædicatur. Differunt autem. Genus enim eſt prius, proprius vero poſterius. Eſſe enim animal, deinde diuidi differentijs propriiſque oportet. Et genus quidem de pluribus ſpeciebus quarum eſt genus. Proprium autem

Differentia generis atque proprii.

G de vna ſpecie tantum cuius eſt proprium, prædicatur. Præterea proprij quidem fit mutua prædicatio, generis autem non fit; neq; enim ſi animal eſt, homo eſt: neq; ſi animal eſt, riſibile eſt: ſin vero homo eſt, riſibile eſt, & econtra. Præterea proprium quidem omni ſpeciei ineſt, cuius eſt proprium & ſoli ac ſemper: genus autem omni quidem ſpeciei, cuius eſt genus, & ſēper ineſt, non tamen ſoli. Præterea ſi propria tollantur, genera non tolluntur: ſin vero genera tollantur, ſpecies continuo ſimul tolluntur: quibus peremptis, & propria ſimul pereunt.

H

Communia generi cum accidente.

T.v. § Generi autem & accidenti cōmune eſt, de pluribus, uti dictum eſt, prædicari: ſiue accidens ſit ſeparabile, ſiue inſeparabile. Moueri nanque de pluribus, & nigrum de coruis Aethiopibusve, & quibuſdā ēt expertibus anima prædicatur. Plurib. autem genus atq; accidēs differre vidētur. genus. n. ſpecies, ut patet, præcedit: accidens autem poſterius ipſis eſt, etiā ſi accidens inſeparabile ſumatur. Prius. n. natura id cui accidit, accidente eſt. Et hiſce

Propria generis et accidentis.

quidem, quibus genus cōicatur, æque generis cōmunicatio competit: hiſce

I vero, quibus accidens communicatur non æq; communicatio competit. Intentionem. n. remiſſionemve, cōmunicatio accidentiū ſuſcipit: generum uero non ſuſcipit. Et accidentia quidē in indiuiduis primo ſunt: genera vero ac ſpecies indiuiduis ſubſtantijs natura priora ſunt. Et genera quidē de hiſce, quæ ſunt ſub ipſis, hoc ipſo quid eſt prædicantur: accidentia autem hoc ipſo quale quid eſt, aut quomodo ſeſe habet res, prædicantur. Qualis n. eſt Aethiops, ſi interrogatus fueris, niger dixeris. & quomodo ſeſe habet Socrates? ambulat reſponderes, aut ſedet. K

Genus igitur quonam pacto a cæteris differret, iam diximus. Fit autem, vt vnumquodq; ēt cæterorum a cæteris quatuor differat. Quare cum hæc quinq; quidē ſint, vnumquodq; vero a cæteris quatuor differat, fit vt viginti omnes ipſorū differētiæ ſīt. Quater. n. quinq; numerū dictum conficiunt. At; nō ita eſt: ſed cum ſi ordine numeres, quod ſecundo quidem loco numeras vna deficiat differentia, propterea qđ eſt ea iam ſumpta: quod tertio vero, duabus: & qđ quarto, tribus: & quod quinto quatuor: decē iſtorum vniuerſæ profecto differentiæ fiunt, quatuor, tres, duæ, vna. Genus. n. quonā pacto a differētia, ſpecie, proprio, accidenteq; differt, iam dictum eſt. Sunt igitur hæ quatuor differentiæ. Differentia uero quo pacto quidem differt a genere, dictū eſt, cū dicebatur quonam modo genus ab ipſa differret. Reſtat autem, vt quonam modo differt a ſpecie, proprio, accidenteque, dicatur. Atq; tres hinc differentiæ emergūt, vt patet. Species rurſus quo quidē modo a differentia differt, dictum eſt, cum quonam pacto differret a ſpecie differētia dicebatur: quō vero modo a genere differt dictum eſt etiā, cum quonam pacto genus differt ab ipſa ſpecie, dicebatur. Reſtat igitur, vt quonam modo differt a proprio atque accidente, dicatur. Atq; duæ iā & hæ differentiæ hinc oriūtur. Proprium igitur reſtabit, vt quo nā pacto differt ab accidente, dicatur: nā quo pacto a ſpē dr̄iæ, genereq; differt, dictum eſt antea, cum illa differre ab hoc dicebantur. Cum igitur generis ad cætera quatuor differentiæ ſumantur,

C mantur, vt diximus, differentiæ tres ſpeciei, duę proprii, vnaq; eſt accidētis, decē omnes iſtorum profecto differētiæ erunt. Quarum quatuor quæ ſunt generis ad cætera diximus: nunc deinceps cæteras afferamus, oportet.

Communia differētia cū ſpecie. COMMVNE id itaque differentiæ eſt cum ſpecie, æque eſſe communicata. Singuli. n. homines æque ſunt homines, atque rationis participes. Eſt etiam, & hoc cōmune, ſemper ijs adeſſe, quibus com-
B municatur. Semper enim Socrate rationalis eſt, ſemperq; homo. Proprium *Propria differētia & ſpeciei.* differentiæ quidem eſt, ſemper hoc ipſo quale quid eſt prædicari: ſpeciei autem, hoc ipſo quid eſt prædicari: nam ſi homo vt quale quid ſumitur, non tamē eſt ſimpliciter quale: ſed ea ratione, qua differentiæ generi coniunctæ ipſum cōſtituerunt. Præterea differentia quidem in pluribus ſæpe ſpeciebus videtur eſſe vt quadrupes pluribus animalibus ſpecie diuerſis ineſt. Species autem indiuiduis ſolis ineſt,
C quæ ſub ipſa ſunt collocata. Præterea differentia prior eſt ſpecie, quæ ex ipſa conſtat: tollit. n. rationale hominem, ſi ipſum tollatur: at homo ſi tollatur, rationale non tollit: eſt. n. & angelus. Præterea differentia quidem cum alia componitur differentia: rationale nanque atq; mortale, ad conſtituendum hominem componuntur. Species autem cum ſpecie non componitur, ut alia quædam ſpecies oriatur: quidam enim equus cum quodam aſino ad muli generationem concurrit: equus autem ſimpliciter cum aſino compoſitus, non efficerit mulum.

§ Differentia & proprium commu- D ne quidem habent æque vt cōicent his, quibus communicantur: æque. n. rationalia ſunt rōnalia, & æque riſibilia riſibilia. Et ſemper ac omni ſpeciei *Communia differētia cū proprio* adeſſe: nam ſi diminutus ēt fuit bipes, ratione tamē aptitudinis ſemper dicitur bipes: quoniam & riſibile per aptitudinem ſemper dicitur tale, non quia ſemper ridet. Propria autem hæc, nam differentia quidem perſæpe de ſpeciebus pluribus dicitur: rationale enim de angelo dicitur, & de homine. Proprium autem de vna tantummodo *Propria differētia et proprii.* ſpecie cuius eſt ꝓprium prædicatur. Et differentia quidem ſequitur ea, quorū eſt differentia, non tamen cōuertitur. E In proprijs vero fit mutua prædicatio, propterea quod conuertuntur.

§ Differentiæ cum accidente com- *Communia differētia & accidētis.* mune eſt, de pluribus prædicari: & itē ſemper ac omni adeſſe, ſi modo inſeparabile ſit accidens. Nam bipes cum omni ſemper homini competit, coruis idem, & nigrum eſſe, omnibus ſimiliter competit. Differre autē hiſce videntur. Differentia nanque cōtinet *Propria differētia & accidētis.* ſpecies, & non continetur: etenim rationale cōtinet hominem & angelum. At accidentia tum continent, ex eo. ſ. quia in pluribus ſunt: tum continen- F tur, propterea quod ſubiecta non vnius accidētis ſunt, ſed ſuſceptiua plurium. Et differentia quidem expers eſt intentionis atque remiſſionis: accidētia autem gradus ſuſcipiunt, ac magis talia minus ue dicuntur. Præterea contrariæ quidem differentiæ miſceri nō poſſunt: accidētia vero contraria non nunquam miſcentur. Et hæc quidem communia propriaque differentiæ cū cæteris ſunt: ſpecies autem quo pacto a genere differentiaq; differt quidem,

V dictum eſt tum, cum quo pacto genus & differentia a cæteris differrẽt dicere

Communia ſpeciei cum proprio.

tur. Reliquũ, vt proprio accidẽteq; differat, cõſideremus. Speciei itaq; cũ proprio eſt commune, mutua prædicatio. Nã ſi hõ eſt riſibile eſt: & ſi riſibile eſt, hõ eſt, atq; riſibile, vt aptũ eſt ad ridẽdum, ſumere, vt ſæpe numero diximus, oportet. Aeque præterea ſpecies aſſunt hiſce quib. cõicãtur: & propria hiſce, quorum propria eſſe dicuntur.

Propria ſpeciei ac proprii.

Differre autem hiſce vidẽtur. Species .n. & aliorũ genus eſſe poteſt: Propriũ

B

vero aliorũ propriũ eſſe nõ poteſt. Et ſpecies quidem propriũ antecedi: proprium aũt aduenit ſpeciei. Sit.n. homo oportet, vt & riſibile ſit. Præterea ſpecies quidẽ ſemper actu ſubiecto adeſt, propriũ autem interdum & potentia ineſt. Socrates.n. actu quidem ſemper eſt hõ: non autem ſemper ridet, quanquam ſemper ad ridendum eſt aptus. Præterea quorum definitiones ſunt diuerſæ, ea etiam ſunt diuerſa. Denique ſpeciei quidem definitio eſt, ſub genere eſſe, & de pluribus differentibus nu-

C

mero, hoc ipſo quid eſt prædicari, & quę ſunt ſimilia: proprij vero, ſoli & ſemper atque omni ineſſe.

Communia ſpeciei & accidentis.

T. x. ¶ Speciei vero & accidenti commune eſt, de pluribus prædicari. Per pauca autem ſunt reliqua, quibus conueniũt propterea quod plurimum ĩter ſeſe accidens & id cui accidit, diſtant.

Propria ſpeciei & accidentis.

Propria autẽ vtruiuſq; ſunt: hæc. Speciei quidem, de hiſce quorum eſt ſpecies hoc ipſo quid eſt prædicari: Accidents autem, hoc ipſo quale eſt, aut quomodo ſeſe habet. Et quæque ſubſtantia vnius quidem ſpeciei, plurium autem accidentium, tam ĩſeparabiliũ quàm ſeparabilium particeps eſt. De-

D

inde ſpecies quidem ante accidentia mente concipitur, Et ſi inſeparabilia ſunt: (ſit.n. ſubiectum oportet, vt illi quippiã accidat: (accidentia aũt poſteriora ſũt, & aduẽtitia natura. Præterea ſpeciei quidem cõicatio æqua eſt: accidentium autem, & ſi inſeparabilia ſũt, æqua non eſt. Aethiops.n. magis aut minus niger Aethiope eſſe poteſt. At .n. reſtat, vt de ꝓprio & accidente dicamus, quo.n. modo ꝓpriũ a gñe & ſpecie & differẽtia differt, antea diximus.

Communia proprio cum accidente.

T. xj. ¶ Commune itaque proprio cum accidente inſeparabili eſt, ſine ipſis nõ eſſe ea, in quibus inſunt. Vt enim ſine riſibili non eſt homo, ſic & ſine nigro Aethiops eſſe non poteſt. Et quemadmodum omni ſemperq́ue proprium

B

adeſt, ſic & ipſum inſeparabile accidens adeſt. Differunt autem hiſce.

Propria proprii & accidentis.

Proprium enim vni ſoli ſpeciei ineſt, ut riſibile homini: inſeparabile autem accidens, ceu nigrum, non Aethiopi ſolũ ſed coruo etiã, & pici, & hebeno, cæteriſq; compluribus ineſt.

Pici, alias carboni.

Quapropter proprium quidem conuertitur cum eo, cuiuis eſt proprium, & eſt ipſi æquale: inſeparabile autem accidens non conuertitur. Ac proprio quidem communicatio æqua eſt, accidentium autem ſuſcipit gradus Sunt, & alia communia hiſce quæ dicta ſunt, atque propria: verum & hæc ad ipſorum diſtinctionem communicationemq́ue demonſtrandam ſufficiunt.

CAPITVLVM hoc ſextum prolixius eſt forte, quam neceſſariũ, tametſi non nihil vtilitatis habeat, ut conuenientias omninum uniuerſalium, ſingulorumq́ue proprietates quiuis poſſit ſimul comprehendere. Intentio.n. Porph. in hoc capite eſt, & ſimul prius

omnia

D ómnia prædicabilia, & quodcunq; ſubinde ad aliud quodlibet conferre. Atqui, ut auctor ipſe textu 5. hic adnotauit, cũ quinque ſint prædicabilia, ſi quoduis illorum ad ſingula quatuor aliorum conferas, uiginti colliget combinationes: nam quater quinq; uiginti ſunt numero, ueruntamen quia idem eſt conferre genus. v.g. ad differentiam: & e cõuerſo differentiam ad genus, fit ut genus ad quatuor alia ſit cõparandum: differentia uero, non niſi ad alia tria: & ſpẽs non niſi ad alia duo: & propriũ tantummodo ad accidens. Et per conſequens decem tm̃ reſtant comparationes. Quibus ſi unam præmiſeris generalem comparationẽ omnium, undecim colligũtur. ¶ Diuiditur ergo caput hoc in quinque partes. In prima quæ unicũ B habet textum, comparantur omnia ſimul uniuerſalia in his quibus omnia cõueniunt. In ſecunda quæ continet quatuor textus, comparatur genus ad alia quatuor uniuerſalia. In tertia quæ tres hẽt, textus comparatur differentia ad alia tria. Et in quarta quæ duos textus habet, cõparatur ſpecies ad alia duo: & in quinta, quæ unicus eſt textus, comparatur proprium ad accidens. Quo fit ut ſecundum numerum comparationum totum capitulum per undecim textus diſtribuatur.

Confert igitur primo Porphyrius generaliter inuicem omnia uniuerſalia: conueniunt enim omnia una tantum conuenientia, quæ eſt, prædicari de pluribus, in- C æqualiter tamen: nam genus prædicatur de pluribus quàm differentia: & differentia de pluribus, quàm ſpecies. &c. Conuenientia hæc & differẽtia manifeſta eſt ex definitionibus uniuerſalium: eſt. n. uniuerſale unum in multis & de multis: & ideo omne uniuerſale prædicatur de pluribus: ſed tamen de pluribus prædicatur genus q̃ differentia, & differentia q̃ ſpecies ut ex eorũ definitionibus patet. ¶ Quod ſi quis forſan in contrarium arguat, ꝙ ſpecies prædicetur de pluribus q̃ genus: nã ſpecies prædicatur de plurib. differentib. numero, & per conſequẽs prædicatur de indiuiduis genus: uero prædicatur de pluribus differentib. ſpecie, & per conſequẽs de ſolis ſpeciebus: ſed D indiuidua ſpeciei plura ſunt q̃ ſpecies gñis: nam ut capite de ſpecie dixit Porphyrius, ſpecies ſunt in numero finito, indiuidua uero in numero infinito. Reſpondetur, ꝙ genus nó ſolum prædicatur de ſpeciebus, ſed etiam de indiuiduis ſpecierũ. Exempla manifeſta ſunt in textu. ¶ Adnotato in ultimis uerbis huius textus, qũo accidentia prius natura conueniant indiuiduo, & ratione illius conueniant ſpeciei, quod proximo capite expoſitum eſt. ¶ In ſecundo textu qui incipit, Commune eſt. &c. Sequitur ſecũda pars in qua genus confertur cum alijs quatuor uniuerſalibus. Et quamuis prius tractauerit de ſpecie quàm de differẽtia propter relationem inter genus & ſpeciem, nihilo- B minus, quia differentia eſt magis uniuerſale quàm ſpecies, ut ex eius definitione conſtat, in his comparationibus præfertur differentia ſpeciei. Et ſunt duæ particulæ huius textus. In prima ponuntur conuenientiæ inter genus, & differentiam, & in ſecunda ponuntur differentiæ. Conueniunt enim genus & differentia in tribus: quia tã genus, quàm differentia continet ſub ſe ſpeciem, licet differentia non contineat tot ſpecies quot genus: ut animal continet plurimas ſpecies, ſed rationale continet ſub ſe nos & Deum. Vnde ſecundum Porphyrium, qui non ponit differentiam conuertibilem cum ſpecie, omnis differentia tam conſtitutiua generis, quàm diuiſiua conti- E net ſub ſe ſpecies. Sed tamen in rei ueritate hæc conuenientia inter genus, & differentiam ſolum poteſt ſaluari in differentia conſtituta generis. Enimuero quot ſpecies continet ſub ſe animal, tot continet ſenſibile. Non intelligo, quòd ſenſibile ſit genus, ſicut animal: ſed quòd eſſentialiter non quidditatiue prædicatur de omnibus ſpeciebus animalis. Rationale uero nullã ſub ſe continet ſpeciem, ſed conuertitur cum homine. Secundo conueniunt genus & differentia, quod ſicut quicquid prædicatur de genere, prædicatur de ſpecie, ita q̃cquid prædicatur de differentia, prædicatur etiã de ſpecie. ¶ Tertio conueniunt, ꝙ ſicut

 a ne-

G a negatione generis ad negationem ſpeciei ualet argumentum: ita ualet negatione differentiæ ad negationem ſpeciei. ¶In ſecunda particula textus ponuntur ſex differentiæ inter genus & differentiam: prima eſt, quòd genus prædicatur de pluribus quam differentia, & quàm ſpecies, & quodcunque aliud prædicabile. Sed intelligitur (inquit Porphyrius) de differentia diuiſiua generis quæ eſt inferior genere: nam differentia conſtitutiua generis de tot prædicatur quot genus. ¶Eſt tamen hic dubitatio parua de eo quod ait Porphyrius, genus prędicari de pluribus quàm accidens: nam uidetur quòd accidens puta album de tot prædicetur: immo de pluribus, quia prædicatur, etiam de genere ipſo generaliſſimo, ſubſtātiæ: quia omnes iſtæ ſunt directæ prædica-
H tiones, Petrus eſt albus, homo eſt albus, animal eſt album, ſubſtantia eſt alba.

¶Reſpondetur quòd genus non proprie poteſt comparari ad accidens in quantum accidens in ſuperioritate: quia nec genus eſt ſuperius ad accidens, nec accidens ad genus. Sed quia in unoquoque prædicamēto etiam accidentis, genus eſt ſupremum prædicatum, propterea dicit Porphyrius, quòd genus prædicatur de pluribus quàm accidens. ¶Secundo differunt genus & differentia: quia genus continet poteſtate differentias, differentia uero non continet genus. Semper loquitur de differentijs diuiſi-
I uis. ¶Tertio differunt, quia genus eſt prius differentiis. Et ideo a negatione generis ad negationem differentiæ ualet cōſequentia, & non econuerſo. ¶Quarto differunt, quòd genus prædicatur in quid, differentia uero in quale. Et quinto differunt, quia in definitione ſpeciei non eſt, niſi unicum genus, ſunt tamen plures differentiæ. Sed hoc intelligitur quando non eſt cognita ultima differentia conuertibilis cum ſpecie. ¶Sexto differunt, quia genus ſe habet ut materia, differentia uero, ut forma. ¶In tertio textu qui incipit, Genus, & ſpecies, comparatur genus ad ſpeciem: in cuius prima particula ponuntur tres conuenientiæ. ſ. quòd tam genus quàm ſpecies prædicantur de pluribus. Et dicit, quòd loquitur de genere K
& ſpecie, ut ſunt diſtincta uniuerſalia, puta ſpecies ſpecialiſſima quæ non eſt genus: nā inter genus ſubalternum & ſpeciem ſubalternam non opus eſt ponere differentiam, & conuenientiam, quia ſunt idem. In ſecūda particula ponuntur octo differētiæ, quæ in textu ſunt manifeſtæ. ¶In textu quarto, qui incipit, generi commune. &c. comparatur genus ad proprium: & in prima particula ponuntur tres conuenientiæ, & in ſecunda ponuntur quinque differentiæ. Exēpla ſunt lucida in textu. ¶In textu quinto, qui incipit, Generi autem, comparatur genus ad accidens, & continet duas particulas. In prima ponitur una differentia, & quatuor conuenientiæ. Et ſecunda eſt epilogus omnium & conuenientiarum, & differen- L
tiarum inter uniuerſalia. ¶Tertia pars capituli eſt in textu ſexto qui incipit, commune id itaque, in qua comparatur differentia ad alia tria uniuerſalia. Vnde in textu ſexto cōparatur primo ad ſpeciem: & in prima particula ponuntur conuenientiæ, & in altera ſubduntur quatuor differentiæ. ¶In textu ſeptimo qui incipit, Differentia & propriū comparatur differentia ad proprium: inter quæ uniuerſalia duæ ſunt conuenientiæ & totidem differentiæ. ¶In textu octauo, qui incipit, Differentia cum accidenti, ſubiunguntur duæ conuenientiæ, & tres differentiæ inter differentiam & accidens. ¶Quarta pars huius capituli complectitur textum nonum atq; decimum. In nono compara- M
tur ſpecies ad proprium. Et inter hæc duo uniuerſalia ſunt duæ conuenientiæ & quatuor differentiæ. Et in decimo textu comparatur ſpecies ad accidens. Et eſt inter ſpeciē & accidens unica conueniētia, puta de pluribus prædicari: differentiæ uero ſunt quatuor. ¶Poſtrema denique pars ultimuſque textus continet duas conuenientias, totidēque differentias inter proprium & accidēs.

Finis libri Prædicabilium.

COMMENTARII
FR. DOMINICI SOTO
SEGOVIENSIS,

Ordinis Prædicatorum, artium, ac ſacræ Theologiæ Profeſſoris In librum Prædicamentorum Ariſtotelis.

B

Ariſtotelis uita.

TITVLVS huius libri in codice Græco ſic hēt, Ariſtotelis categoriæ, Quod Latine eſt, prædicamenta. Ariſtoteles Philoſophus fuit celebratiſſimus, ab Stagira Macedoniæ urbe oriundus, patre Nicomecho medico ortus, anno primo (ſi modo Apollodoro creditur) nonageſimæ nonæ Olympiadis: nēpe ante aduētū Chriſti Seruatoris noſtri annis circiter octuaginta ſupra tercentos. Corporis forma non adeo conſpicua. Voce enim gracili, exilibuſque cruribus, atque oculis puſillis fuit. Ingenio tamen præclariſſimo natus, anno ætatis.17. Academiam Platonis, philoſophi Athenis tunc celeberrimi, adiuit. A quo poſtquam annos uiginti ſub eius diſciplina exegiſſet, diſſentire in multis cœpit., atque in his præſertim uniuerſalibus: ut in prologo ſuper Porphy. adnotauimus. Vnde Plato dicere ſolitus: In me Ariſtoteles recalcitrat, non ſecus atque in matrem pulli geniti: & Ariſtoteles: Amicus Plato, ſed magis amica ueritas: ut 1. Ethicorum inſinuauit. In Lyceio gymnaſio annos tredecim publice docuit. Peripateticorū princeps dictus eſt, a paripatein, quod eſt, deambulare: in more enim habuit deambulando docere: Quamuis Ammonius a Platone affirmet morē illum emanaſſe. Alij tradunt locum in quo Ariſto. docebat, peripaton, ideſt, deambulatorium nūcupari: & inde nomen traxiſſe. Anno ætatis ſuæ. 63. dum in Eubœa exularet, uita defunctus eſt. Opera adeo ſcripſit multa, ut quæ modo extant, minima ſit eorum pars, quorum copiam non habemus. De uniuerſis enim rebus diſſeruit: & ita diſſeruit, ut cunctas antea ſcientias diffuſas atq; confuſas ad perfectum excoluerit, ut iam modo uni Ariſtoteli ſcientias omnes naturales debeamus. Tametſi cum fuerit alias diſertiſſimus, & eloquentiſſimus (ut ex eius libris Rhetoricorum coniicitur) tamen tum in aliis multis, tum maxime in metaphyſica, obſcuritatem (ut ait Ammonius) affectauit, ut legentes ingenioſiores, magisq; idoneos redderet, & ignauos auerteret. Nā res quāto ſunt obſcuriores, tanto preſſius, dum intelligūtur, hærent memoriæ. Vnde (ut in Alexandro refert Plutarchus) cum Ariſtotelem Alexander ſubaccuſaret, quod metaphyſicam ſcripſiſſet, atq; uulgaſſet, in qua ipſe cæteris pręcellebat, reſpondiſſe fertur, illos libros perinde eſſe editos, acſi editi nō fuiſſent. Inſinuans rariſſimos fore, qui eos poſſent intelligere. ¶Scripta eius ad genera quatuor reducuntur. Prima enim pars ad eloquentiam pertinet, & rhetoricam. Altera ad ciuilem & moralem diſciplinam.

380 annis ante Chriſti natali uiguit Ariſtoteles.

C

E

Peripateticus.

F

Obſcure ſcripſit.

G Tertia ad Dialecticam ſpectat. Quarta uero ad ſecretorum naturæ contemplationẽ nempe ad philoſophiam naturalem atq; Metaphyſicam. Atque adeo liber hic ad Dialecticam pertinet. Tametſi Iamblicus philoſophus, ut hic Boetius refert, exiſtimet opus hoc falſo eſſe Ariſtoteli adſcriptum: quippe quod non ab eo, ſed ab Archyta Tarentino Pythagorico editum cenſeat. At uero opinione hac reiecta, fides apud omnes probata eſt, opus eſſe Ariſtotelis: ut breuitas ipſa, & ſubtilitas, & auctoritas manifeſtat, quæ cum reliquis eius operibus maxime conſonant.

Operũ genera quatuor.

Categoria.

H C A T E G O R I A, ſi Græcam uocem obſeruemus, idem eſt Latine quod, prædicatio, & Argyropylus ita frequenter uertit. Nam categoreo duo præter alia ſignificat, ſcilicet, demonſtro, & prædico. Vnde cathegorema, quod eſt prædicatum: & categoria, uerbale nomen, quòd eſt demonſtratio, & prædicatio. Attamen duo ſignificat apud Græcos, puta enunciationẽ ſimplicem, ut Petrus eſt homo: & Prædicatorum ordinem, ut homo, animal, uiuens &c. utrũque enim dicitur prædicatio. Obidque Latini ad tollendam æquiuocationem, enuntiationem, uocant categoricã, id eſt, prædicatoriam propoſitionem: & ſeriem prædicatorum appellant prædicamentum. ¶ Eſt ergo prædicamentum prædicatorum ordinatio, quorum ſuperiora de inferioribus quidditatiue prædicantur. Vt ſeries illa quæ in arbore Porphyrii ante oculos poſita eſt: puta, homo, animal, uiuens, corpus, ſubſtantia. Tametſi diuus Auguſti. in ſuis categoriis, aliam uerbi ſignificationem ſequutus, ait categorias eo ſic appellari, ꝙ ſint quædam rerum demonſtrationes ante oculos poſitæ. Igitur prædicamentum non ſupponit, ut aliqui arbitrantur, pro generaliſſimo. Vnde Porphy. in cap. de ſpecie. In quocunque (inquit) prædicamento eſt quoddam ſummum genus & infima ſpecies. Et Ariſtoteles 5. Met. text. 2. eadem (inquit) genere ſunt, quorum eadẽ eſt prædicamenti figura. Vbi apparet prædicamentum appellari diſpoſitionem illam & lineam prædicatorum. Atque adeo hoc eſt ſubiectum huius libri. ¶ Quod ſi quis arguat. Prædicamentum, eſt huius libri ſubiectum: ergo nihil hic conſideratur, niſi quia eſt prædicamentum: ſed tractatur hic de ſingulis prædicatis: ergo ſingula ſunt prædicamenta. Reſpondetur negando primam conſequentiam: ſatis enim eſt quod nihil hic tractetur, niſi in ordine ad prædicamentum, id eſt, tanquam ponibile in prædicamento.

Prædicamentum.

I

K

L O C T O ſunt quæ ſecundum commentatorem Com. 1. ſuper primum phyſico. in initio cuiuſque operis adnotanda ſunt: puta actoris, & nomen & intentio. Libri uero, nomen, utilitas, proportio, ordo, modus procedendi atque diuiſio. Et de nomine quidem tam auctoris quàm libri, hactenus diximus: ſed circa intentionem auctoris & circa utilitatem libri ſunt hic ſingula dubia. ¶ Primum circa ſubiectum libri eſt, fuerit ne intentio Ariſtotelis hic tractare de uerbis, an uero de rebus. Enim uero quãuis ſuper per Porphyrium, ſatis fuerit comprobatum, uniuerſalia eſſe in rebus, ambigua tamen eſt hic intentio Ariſtotelis. Alexander enim Aphrodiſæus, & Simplicius, & Boetius exiſtimant, librum hunc eſſe præcipue de uocibus: ſed commentator Auerrois, & Euſtratius opinantur contra eſſe de rebus. Atqui utrique habent fundamentum: nam in prima ſtatim definitione æquiuocorum uidetur Ariſtoteles de rebus loqui: definit enim res ipſas quæ ſunt æquiuoca æquiuocata: ſed mox in prima diuiſione uidetur ſermo eſſe de uocibus, dum inquit, Eorum quæ dicuntur, alia cum complexione, alia ſine complexione dicuntur: dici enim cum complexione aut ſine complexione, non rebus, ſed certe uocibus congruit. At uero non ita intelligendus eſt Boetius, ut negare credatur uniuerſalia eſſe in rebus: quippe qui ſuper Pophy. ut frequenter adnotauimus, contrarium expreſſe docet: ſed putat Ariſtotelem in 5. metaphy. tractare de prædicamentis ſecundum eſſe reale, hic uero principaliter de uocibus, &

Octo notantur in initio operis.

Dubiũ primũ.

M

A & ſecundario de rebus. Ait enim. Res & rerum ſignificatio iuncta.i.connexa eſt.

¶ Tertia ergo opinio in hac parte eſt Nominalium, qui aſtruunt, ſolas uoces, & nullatenus res collocari in prædicamento. Quo circa quanuis in prædicabilibus, quantum ad rem, ſatis fuerit diſputatum, uniuerſalia eſſe in rebus, modus tamen loquendi explicandus eſt hic conclusionibus his, quas quinq; ſubiecimus. ¶ Prima, Tam res quàm uoces ponuntur in prædicamento. Quod eſt dicere. Arbor illa, homo, animal, uiuēs, corpus, ſubſtantia, & in rebus cōſideratur, & in nominibus. Probatur. Homo a parte rei eſt animal rationale, & animal eſt uiuens ſenſibile, & uiuens eſt corpus animatum, & corpus eſt ſubſtantia corporea: ergo in rebus ipſis, puta in quocunque homine, eſt animal contractum per rationale, ad eſſe hominis, & uiuens contractum per ſenſibile ad eſſe animalis: & pariter reliqua ſuperiora genera, atq; adeo res ſunt in prædicamento. Et confirmatur: quia Ariſtoteles. 5.met.tex.14.diuidit ens reale in decem prædicamenta, de quibus ſubinde, tanquā de rebus ſigillatim tractat.

Cōcl. 1 Res & termini ponūtur in præ.

B

¶ Quod uero nomina ponantur in prædicamento probatur. A qualibet eſſentiali conuenientia abſtrahit intellectus formalem conceptum adæquatum eius: ergo qualis eſt ordo in rebus, talis eſt in iſtis nominibus, homo, animal, uiuens, corpus, ſubſtantia, tanquam in rerum ſignis. ¶ Arguitur tamen contra concluſionem. Prædicamentum (ut dictum eſt) idem pollet quod prædicatio, id eſt, prædicatorum ordo: ſed in rebus non eſt prędicatio: ergo ſola nomina reponuntur in prædicamento. Minor multis modis probatur. Primo, Prædicatio eſt oratio, & prædicari eſt dici ſeu affirmari & negari: hæc uero non poſſunt adaptari rebus: nam oratio eſt oris ratio, & uerba ſunt quæ dicuntur, affirmantur & negantur. ¶ Secundo. Si res prædicarentur, tunc propoſitio conſtatet ex rebus, unde ſequeretur, quòd in aliqua propoſitione nulla eſſet diſtinctio inter ſubiectum & prædicatum: ut in hac Petrus eſt homo (nam

C

homo qui eſt Petrus non diſtinguitur a Petro) & in aliqua, prædicatum diſtaret a ſubiecto longiſſima diſtantia: ut in hac Salmantica non eſt Roma, & in aliqua ſubiectum comederet prædicatum: ut in hac (homo non eſt panis) & in aliqua ſubiectum eſſet pater prædicati: ut in hac, Nicomachus non eſt Ariſtoteles, quæ omnia uidentur ridicula. ¶ Et tertio arguitur. Si res prædicarentur, ſequeretur quòd res etiam ſupponerent, quod eſt falſum: nam certe res quæ eſt Deus non habet pro quo ſupponat, quia non ſupponit pro ſeipſa (ſupponere enim eſt loco alterius poni) unde concedendum eſſet ſubiectum huius, Deus eſt non ſupponere. ¶ His nihilo minus non obſtantibus eſt ſecunda concluſio. Non ſolum nomina ſed res etiam prædicantur: res quidem realiter, & obiectiue, ſed nomina inſtrumentaliter & tanquam rerum ſigna: & quanuis nomina forte magis proprie, tamen res principalius. Priorem partem & ſingulas eius particulas affirmat Ariſtot. 1.Elenc. cap. 1. Vbi ait. Poſtquam res in diſputationem afferre non poſſumus, uocibus utimur loco rerum. Et quemadmodum (inquit) his uſu uenit, qui calculis ſupputant, ut quod in calculis colligunt, in rebus numeratis inueniant, ita quod uocibus prædicamus eſt in rebus. Ex quibus uerbis colligitur, quòd res prædicantur realiter & obiectiue, & uoces inſtrumentaliter & tanquam ſigna. Et. 1. Perihermeneias capitu. 5. Cum rerum (inquit) aliæ ſint uniuerſales, aliæ uero ſingulares, neceſſe eſt aliquid de uniuerſalibus rebus, & aliquid de ſingularibus prædicari. Et in hoc libro, cap. 2. & cap. de ſubſtantia ait ſecundas ſubſtantias (puta genera & ſpecies quæ ſunt in rebus) dici & prædicari de primis ſubſtantijs. ¶ Ratione non alia hic opus eſt, præter illas quas in prædicabilibus adduximus ad probandum uniuerſalia eſſe in rebus: nam cum uniuerſalia ſint quæ prædicantur, inde colligitur res prædicari. Et præterea prædicationem eſſentialem appellamus eam, cuius prædicatum eſt de eſſentia ſubiecti: & quidditatiua, cuius

D

Cōcl. 2. Res prædicantur.

E

F

prædi-

G prædicatum eſt de quidditate ſubiecti, quæ locutiones magis congruunt rebus quam uocibus. Atqui inde ortum habuit diſtinctio illa apud ueteres, aliud uidelicet eſſe uniuerſale in prædicando aliudque in repræſentando. ¶Sed quòd nomina magis proprie prædicentur, probatur per primũ argumentum ſupra factum, prædicari enim ſicut, dici, magis proprie conuenit uocibus quam rebus. Item quia propoſitio proprius eſt in nominibus, quam in rebus.

¶Quod uero res principalius prædicentur, probatur: quia propter unumquodque tale & illud magis: ſed nomina ſolum prædicantur tanquam inſtrumenta & rerum ſigna: ergo res principalius prędicantur.

H Alia enim eſt ratio proprie prædicationis, & alia eſt ratio principalis prædicationis: proprietas nanque conſiſtit in ſignificatione uerbi, prædicari, quod uocibus proprius conuenit: & principaliter prædicari conſiſtit in hoc quòd res ſunt finis, cuius gratia nomina prædicantur. Vnde cum S.Tho.opuſ. 56. affirmauerit ex mente philoſophi, res principaliter prædicari, poſtea 1.Perihermenias, lectio. 5. dixit uoces magis proprie prædicari: ubi nulla eſt repugnantia. ¶Eſt tamen adnotandum, ꝙ quemadmodum de uniuerſalibus dictum eſt, ꝙ habent quidem fundamentum in re, ſed

Res actu prædicantur.

I fiunt uniuerſalia in actu per operationem intellectus: ita res ante operationem intellectus fundamentaliter prædicantur: quod nihil aliud eſt quam rationem. v. g. hominis ineſſe Petro ſubſtantialiter, & albedinem ineſſe accidentaliter: ſed actu prædicantur, quando intellectus actu conſiderat unum ſub ratione prædicati: puta quod de alio dicitur, & aliud ſub ratione ſubiecti: uidelicet de quo aliud dicitur. ¶Hinc demum eſſe ſequuntur duplices eſſe ſenſus harũ propoſitionum, homo prædicatur de pluribus, animal prædicatur de pluribus, unus ut ſubiecta ſupponant ſimpliciter pro homine in communi & animali in communi, & alter ut ſupponant materialiter. Et uterque prouenit ratione prædicati, & uterque eſt uerus. ¶Vnde ad primum argumentum

K reſpondetur, ꝙ quanuis magis proprie uerba dicantur & prædicentur, nihilo minus paſſiue & obiectiue res ipſæ dicũtur & prædicantur: dicimus enim & narramus res geſtas. ¶Ad ſecundum argumentum uaria eſt reſponſio inter Reales. Burlæus enim & alij putant in reb. eſſe propoſitionem, & ſyllogiſmum, ſed Paulus Venetus negat: nam antiquiores nuſquã hoc diſputant. Ratio prioris opinionis eſt, quòd cum in reb. ſint uniuerſalia, ut ſupra diſputauimus, & ipſa ſint prædicata, ut patet ex definitione uniuerſalis, & patebit amplius capite ſecundo ante prædicamentorum, inferunt in rebus eſſe prædicationem ipſam, & perconſequens propoſitionem & ſyllogiſmum. ¶At uero, L quanuis diſputatio forte de nomine ſit, non oportet id concedere. Primo, quia res potius dicuntur ſignificatum propoſitionis, quàm propoſitio. Secundo, quia eadem ratione concedendum eſſet, res eſſe nomina & uerba & terminos: nam terminus (ut ait Ariſt. primo priorum) eſt in quem reſoluitur propoſitio: hæc tamen nullo poſſunt conuenire rebus. Et tertio, quia eadem ratione concedendum eſſet in rebus eſſe propoſitionem excluſiuam, exceptiuam, & uniuerſalem: item eſſe ſyllogiſmum in Barbara & in alijs modis, conſequens eſt falsũ: quia huiuſmodi ſyncategoremata tantum &c. non ſunt in rebus. Accedit auctoritas M Ariſto. 6. meta. tex. 8. dicentis, ꝙ uerum & falsũ nõ eſt niſi in intellectu. Intelligit formaliter, quia fundamentaliter & obiectiue eſt in rebus: ut ait. 9. meta. text. 22. ¶Dicendum ergo eſt, quòd quanuis in rebus ſint prædicatum & ſubiectum, nihilo minus prædicatio non fit in rebus: ſed ſolum exercetur in mente uoce aut ſcripto. Itaq; in hac uocali, homo eſt animal, non ſolum uox prædicatur de uoce, ſed principaliter ratio animalis de ratione hominis. Immo profecto aptius loquebantur antiqui dicentes, uoces non prædicari paſſiue, ſed prædicare: ut quemadmodum extrema huius propoſitionis, homo eſt animal, ſignificant res, & res ſignificantur per uoces, ita uoces prædicant rationem animalis de ratione

Ex reb. non fit propoſitio.

A ne hominis: atque adeo res prædicatur de re. Quemadmodum enim ſcientia, & definitio ſunt quidem in mente & in uoce, ſed res nihilominus ſunt quæ definiuntur & ſciuntur, ita prædicatio & propoſitio fit in terminus, ſed res ſunt quæ principaliter prædicantur. Et hoc eſt quod dicit Ariſt. ꝙ utimur terminis pro rebus. ¶ Ex quo ſequitur, quod male diſtinguit Burleus aliam eſſe propoſitionem realem, & aliam intentionalem: nam profectò omnis propoſitio immo omne prædicatum eſt intentionale: ſed in mente eſt intentionale formale, & in rebus eſt intentionale obiectiuum: res nanque non ſunt prædicata, niſi quatenus ſũt obiecta intellectus, uidelicet in quantum
B per hanc propoſitionem, homo eſt animal, intellectus concipit rationem animalis, ut quod de alio dicitur, & rationem hominis, ut de quo aliud dicitur. Et per hæc patet reſponſio ad argumentum: non enim concedimus quòd inter ſubiectum & prædicatum formalis propoſitionis ſit illa diſtantia, ſed inter prædicatum & ſubiectum quæ ſunt res ſignificatæ. ¶ Ad tertium reſpondetur quod ſi ſupponere accipiatur pro eo quod eſt uerificari, res quidem ſupponunt, quia de ſe ipſis uerificantur. Si uero ſupponere idem ſit quod ꝓponi loco alterius, tunc res non ſupponunt: quia nihil ponitur loco ſui: ſed nomina ſupponunt,
C pro rebus. ¶ Tertia concluſio colligitur ex ſuperioribus, qua reſpondetur ad dubium propoſitum. Liber prædicamentorum eſt de rebus in quantum nominibus ſignificantur, & de nominibus in quantum ſignificant res: ſed principalius tractat de rebus. Concluſio ex his quæ dicta ſunt reſtat manifeſta, & eſt expreſſa ſententia D. Auguſt. in libro Categoriarum. Et Auicen. in principio Logicæ dicentis, ꝙ uoces non cadunt ſub conſideratione Logica, niſi quatenus ſigna ſunt rerum. Concluſio prima in 4. cap. magis elucidabitur, & ſecunda in ſecundo, & hæc tertia in primo, atque adeo omnes in toto proceſſu prædicamentorum ſed propter connexionem quam habent, decuit eas ſimul oculis ſubiicere. ¶ Reſtat tamen dubiolum circa tertiam concluſionem, utrum conſiderentur hic res ſolum in quantum ſubſtant ſecundis intentionibus: puta in quantum ſunt genera & ſpecies. &c. Burlæus enim tenet partem affirmatiuam: ſed Paulus Venetus, negatiuam. Reſpondetur nihilo minus medio modo. Et ſit quarta concluſio. Negari non poteſt quin Cõcl. 4.
conſiderentur hic res in ordine ad ſecundam intentionem, quæ eſt prædicari, Probatur. Subiectum huius libri eſt prædicamentum, ergo conſiderantur hic res ea ratione qua ordinantur in prædicatione, & hoc pertinet ad ſecundam intentionem. Eſt enim differentia inter Logicum & Metaphyſicum, quòd Logicus tractat de rebus, ut cognoſcat earum intentionis prædicandi: Metaphyſicus uero econuerſo ſi tractat de intentionibus, ut 5. Metaph. tractatur de genere, &c. id facit, ut explicet naturas rerum. ¶ Quinta concluſio. Non conſiderantur Cõcl. 5.
hic ſecundæ intentiones quemadmodum in prædicabilibus: non enim definitur hic quid ſit genus aut ſpecies, aut aliud uniuerſale, ſed explicantur naturæ ſubſtantiæ, quantitatis, &c. ut in particulari cognoſcatur quid de quo prædicatur prædicatione generis aut accidentis, &c. Quocirca conſiderantur proprietates ſubſtantiæ & aliorum prædicamentorum ſecundum eſſe reale: ut recipere magis & minus, recipere contraria, &c. ſed tamen omnia tractantur, ut inde ſumatur iudicium prædicationis. ¶ Hoc tamen unum pro toto opere præſenti, hic duxerim admonendum, ꝙ definitiones non ſunt diuerſæ pro diuerſis opinionibus aſſignandæ: nam definitio debet eſſe certiſſima, & in omni opinione receptiſſima. Sunt enim qui dicunt prædicamentum, ſecundum Scotum, eſt ordo plurium realitatum. Et ſecundum S. Thom. eſt ordo conceptuum obiectiualium: & neſcio quas alias ſexcentas particulas congerunt in definitionem, quæ eam intelligibilem reddunt & incredibilem, quam nec Scotus, nec S. Thom. cognoſcerent. Eſt ergo prædicamentum ſecundum omnes, prædicatorum ſeries. An uero illa ſeries ſit in ter-

G terminis,uel in rebus, uel utrobique id maneat ſub diſputatione.

Dubiū ſecūdū.

Alterum dubium principale eſt de neceſſitate uel utilitate huius libri. Sunt enim qui uitio dent Ariſtoteli, quòd prædicamēta in Dialecticam introduxerit, ob cura quidem magis quam Dialecticis neceſſaria. In quorum gratiam arguere ſic poſſumus: Logica ſolum tractat (ut dictum eſt) de entibus rationis, hoc eſt, de ſecundis intentionibus, puta de ſyllogiſmo, de enuntiatione, de genere, &c. Sed tractatus hic eſt de rebus, & nominibus primæ intentionis puta de ſubſtantia, de qualitate, de relatione, &c. quæ habent eſſe præter operationem intellectus: de quibus ex profeſſo tractat Ariſtot. 5. Meta. text. 15. uſque ad 20. ergo H opus hoc non pertinet ad dialecticam.

¶Et ſecundo arguitur. Finis dialecticæ eſt uerum a falſo diſcernere: uerum autem & falſum ſolum eſt in ſecunda & tertia operatione intellectus: cum ſcilicet componimus ſubiectum cum prædicato, aut ratiocinamur: ſed in ſimplicibus conceptibus quos formamus de rebus non conſiſtit falſum, ut ait Ariſto. c. 4. huius, nec circa illos errare poſſumus, cum naturaliter producantur; ergo ad dirigendum ſimplices apprehenſiones nulla opus eſt arte magis quàm ad recte uidendum: & per cōſequēs hoc opus non eſt neceſſarium dialecticis.

I ¶Quod ſi quis dicat notitias ſimplices rerum eſſe terminos, ex quibus conflatur propoſitio & ſyllogiſmus: Arguitur ſic, Termini propoſitionum ſolum ſunt duo. ſ. nomen & uerbum: ergo ſatis eſſet dialectico tractare de nomine & uerbo, ſub quibus omnes partes orationis comprehenduntur ſaltem categorematicæ: qua ratione Ariſto. 1. Periherme. a nomine & uerbo exorſus eſt: ergo notitia prædicamentorum non eſt ad hoc neceſſaria. Ad hoc nihilominus reſpondetur, prędicamentorum notitiam eſſe dialecticis admodum neceſſariam.

Prædicamentorū notitia neceſſaria.

Primo, quia cognoſcere uniuerſalia: puta genera, & ſpecies, &c. pertinet ad dialecticū: id tamen cognoſci non poteſt ſine prædicamentis. Nam quanuis ex definitione generis in prædicabilibus tradita cognoſcatur quid ſit genus: tamen in particulari ne K ſcirent animal eſſe genus hominis, & album non eſſe genus, niſi quia per prædicamenta cognoſcerent animal eſſe de quidditate hominis, & album eſſe accidens eius. Nec cognoſcerent an ſimile, & diſſimile eſſent differentiæ, aut ſpecies qualitatis, niſi quid prædicamenta cognoſcerent ſimile, & diſſimile eſſe diuerſi prædicamenti, a qualitatē: & per conſequens ſimilitudinē nec eſſe genus, nec ſpeciē, ſed accidens qualitatis. ¶Secundo, hoc eſt neceſſarium ad definiendū, quod dialectico incūbit. Ad cōſtruendā. n. definitionem rei, inquirendum eſt prius in quo genere ſit: ut puta ſit ne ſubſtantia, an accidens, & præterea, quod accidens ſit L (hac enim arte Ari. ſecundo de anima diſquiſiuit quidditatem animæ. Et tertio phyſi. tex. 3. ueſtigat quidditatē motus) ne ergo opus eſſet diſquirere per tantam rerum diuerſitatem, neceſſe fuit res uniuerſas ad decem ordines redigere, quib. tota uniuerſitas inſpiceretur. Atque adeo cognoſceretur quid & quæ eſſent proprietates ſubſtantiæ in quantum ſubſtantia: & quantitatis in quantum quantitas, &c. ¶Et tertio, eſt hæc notitia neceſſaria ad demonſtrationes faciendas, quæ conſtat ex propoſitionibus neceſſarijs & de per ſe. Non. n. cognoſcere quis poſſet, quodnam prædicatum conueniat per ſe, quod uel per accidens, niſi habita notitia prędicamētorum. Sunt & plures aliæ utilitates, quas M longum eſſet recenſere. ¶Vnde ad argumētum primum reſpondetur, quòd auctore Ariſt. 4. meta. tex. 5. dialecticus perinde atq; metaphyſicus de rebus omnibus diſputat, licet ratione differant: nam metaphyſicus diſputat de rebus ſecundum eſſe naturale & abſolutum, quod in ſe habent, dialecticus uero ſecundum quod ſubſtant operibus rationis. Vnde de prædicamentis diſputat philoſophus. 5. meta. quantum ad eorum quidditatem: an uidelicet quantitas, qualitas, & relatio diſtinguantur inter ſe, & a ſubſtantia, & ſecundum alias id genus proprietates, quæ non pertinent ad dialecticum: ſed dialecticus diſputat de illis, quatenus

A tenus ordinantur ad rationem quæ ex illis facit prædicationes, de per ſe, aut de per accidens, &c. Et ideo ad minorem argumenti reſpondetur quod quàuis in prædicamentis non conſiderentur immediate ſecundæ intentiones ſicut in prædicabilibus, nihilominus conſiderantur res, ut in particulari cognoſcatur quid ſit genus aut ſpecies aut accidens. ¶ Hinc ſequitur tam Metaphyſicam quàm Dialecticam eſſe uniuerſalis ſciẽtias, modis tamen diuerſis: quia Metaphyſica, cum tractet res ſecundum eſſe abſolutum & reale, eſt ſubalternans reſpectu omnium aliarum ſcientiarum realium: dialectica uero, eſt ſolum modus ſciendi reſpectu illarum. ¶ Ad ſecundum reſpondetur,

B ꝙ quanuis in ſimplicibus notitijs non conſiſtat uerum, & falſum, nihilominus poteſt error cõtingere in applicatione unius notitiæ ad aliam: an uidelicet notitia, aut ſignificatum eius ſit genus reſpectu notitiæ aut ſignificati alterius, uel differentia, uel accidens: & hoc docet liber prædicamentorum ¶ Sunt enim (ut auctor eſt Albertus) tria opera intellectus, ſcilicet, ordinare, componere, & colligere. Ordinare eſt diſponere res omnes & rerum nomina, ut innoteſcat quomodo inuicem ſe habeãt. Et hoc docet liber prædicamentorum. Cõponere uero eſt affirmationes & negationes ex eiſdem rebus & nominibus cõſtruere, quod traditur in libris Perihermen. Sed

Tria opera intellectus.

C colligere eſt ex propoſitionibus notis ignotas ſyllogizari, quod in reliquis libris Dialecticæ manifeſtat Ariſt. ¶ Vnde ad replicam reſpondetur, ꝙ quanuis ſatis eſſet cognoſcere nomẽ & uerbũ ad propoſitiones in genere cõponendas, tamen ad conſtruenda & dignoſcenda uaria genera prædicationum puta eſſentialis, accidentalis, quidditatiuæ, & c. neceſſaria eſt notitia prædicamentorũ. Habemus ergo nomen & actoris, & libri: item quòd intentio auctoris eſt res uniuerſas rerumq́ue nomina in decem ordines redigere, quas ante oculos habeat dialecticus: cuius utilitas eſt ut dignoſcãtur habitudines & prædicationes omnium. Vnde Proportio huius libri ad dialecticam eſt quod eſt eius pars & reliquarum partium ianua.

D Atq; adeo ordo eſt, ut librorum Dialecticæ Ariſt. ſit primus. Eſt nanq; duplex operatio intellectus, ut auctor eſt Ariſ. 3. de aĩa tex. 21. ſ. ſimpliciũ apprehenſio & cõpoſitio aut diuiſio: & ſecundã diuidũt in enuntiationẽ & diſcurſum. Quarũ ſimplicium apprehenſio præcedit cæteras ueluti pars præcedit totum. Cõponitur enim enuntiatio ex ſimplicibus terminis, ſicuti ex enuntiationib. conficitur ſyllogiſmus. ¶ Modus doctrinæ non eſt demonſtratiuus, ſicut modus ſcientiæ mathematicæ, ſed procedit per definitiones, diuiſiones & documenta modo introductorio. De diuiſione autem, ſtatim.

DE ÆQVIVOCIS, vniuocis, & denominatiuis. Cap. I. E

Æqvivoca dicũtur ea, quorũ nomẽ ſolum cõe eſt, ratio vero ſubſtãtiæ nomini accõmodata, diuerſa: vt aĩal dicitur & ipſe homo, & id quod eſt pictum. Horũ. n. nomẽ cõmune tantũmodo eſt, ratio verò ſubſtantiæ nomini accõmodata diuerſa. Si quiſpiã. n. quæ nã ſit utriuſq; ratio aĩalis voluerit aſſignare, rationẽ utriuſq; profectò propriã aſſignabit.

F ¶ Vniuoca ea dicuntur, quorum & nomen cõmune eſt, & ratio ſubſtãtiæ nomini accõmodata eadẽ eſt: vt animal dicitur & ipſe homo, & equus: nomine nanq; communi & homo & equus animalia nuncupantur, & ratio quoque ſubſtantiæ utriſque eadem eſt. Si quiſpiam enim utriuſque rationẽ voluerit aſſignare: quæ nam ſit vtriuſq; ratio animalis, eandem rationem omnino reddet. ¶ Denominatiua ea dicũtur, quæ ab aliquo nominis appellationem habent, ſolo differentia caſu: vt à Grammatica Grãmaticus appellationem habet, & à fortitudine fortis.

Opus

G Pvs præſens in codice Græco nõ diuiditur in diuerſos titulos: ſed ſub titulo prædicamentorum cõ tinet capitula quatuordecim. Expoſitores autem illud partiuntur in tria, uidelicet in antepræ dicamenta, prædicamenta, & poſt prædicamenta: ut tria priora capitula ſint de antepræ dicamentis, & ſex proxima de prædicamentis, & poſtrema quinq, de poſtprædicamentis. ¶ Antepræ dicamẽta sũt præambula quæ ad notitiã prædicamentorum uiam aperiunt: quorum proinde notitia ad cognitionem prædicamentorum præ requiritur. Sed poſtprædicamenta (ut ſuo loco, quàm hic, melius explicabitur) ſunt proprietas quædam & conditiones, quæ naturam prædicamẽtorum con equuntur. H Neque quicquid præambulũ eſt ad notitiam prædicamentorum appellabitur prædicamentum: prædicabilia enim præambula ſunt prædicamentorũ, & tamen non dicũtur antepræ dicamenta. Sed illa tantum fundamenta quæ Ariſt. iecit in principio prædicamentorum, cenſentur hoc nomine. ¶ Atqui antepræ dicamenta in genere ſunt tria: puta definitio, diuiſio, & regula: in particulari uero ſunt ſeptem: puta tres definitiones in primo capite, duæ diuiſiones in ſecundo, & totidem in tertio regulæ. I Tametſi Paulus alia ratione quinque tantum deſignet antepræ dicamenta. ſ. æquiuoca, uniuoca, denominatiua, prædicatum, & ſubiectum: de quorum prioribus tribus dantur ſingulæ definitiones, & de duobus ultimis, duæ diuiſiones, & regulæ duæ. ¶ *Definitiones tres.* Definitiones ſunt æquiuocorum uniuocorum & denominatiuorum. Ratio qua cognitio æquiuocorum & uniuocorum præ requiritur ad notitiam prædicamentorum poſſet generalis adduci, quia ut. 6. Topic. cap. 5. admonet Ariſ. in principio ſtatim cuiuſuis diſputationis diſtinguendum eſt an nomen æquiuocum ſit, an uniuocum: nam æquiuoci non eſt una, ſed multiplex conſideratio. Obidque nomen æquiuocum non ponitur in prædicamento antequam diſtinguatur: cum ſecundum diuerſas ſignificationes ponatur aut in diuerſis prædicamentis aut in diuerſis ſpeciebus eiuſdem prædicamenti. K Veruntamen harum trium definitionum ratio ſpecialis eſt hæc. Tres habent prædicamenta ordines & reſpectus. Primus quo omnia continentur nomine illo tranſcendenti ens: & reſpectu illius ſunt quodammodo æquiuoca uidelicet analogia, ut cap. 4. uidebimus. Alter eſt quo ſingula generaliſſima referuntur ad ſua inferiora, de quibus uniuoce prædicantur. Sed tertius eſt quo unum prædicamentum refertur ad aliud: prædicatur nanque unum prædicamentum de alio ſolum denominatiue, atque nouem præſertim accidentium de prædicamento ſubſtãtiæ. ¶ Et hac de cauſa neceſſarium fuit prænoſcere rationem æquiuocorum, uniuocorum, & denominatiuorum. L ¶ Hinc præterea ſumitur ratio huius ordinis. Enimuero quanuis uniuoca propter dignitatem appareant prius fuiſſe definienda, tamen quia primus & generaliſſimus ordo prædicamentorum eſt ille quo omnia ſimul referuntur ad ens, & ſecundus eſt ille quo ſingula generaliſſima referuntur ad ſpecies ſui generis, & tertius quo unum prædicamentum refertur ad aliud: primo loco ſtatuit Ariſt. definitionem æquiuocorum: ut primo ſtatim uerbo generalem illam inſinuaret diuiſionem entis in prædicamenta: & ſecundo loco ſubiungit definitionem uniuocorum, & tertio denique denominatiuorum. M At uero quamuis tria uideantur eſſe membra huius capitis, tamen æquiuoca & uniuoca ſub eodem membro tractabimus, quia mutuo ſe ambo exponunt.

Æquiuoca. Ad euidentiam definitionum æquiuocorum, & uniuocorum conſiderandum eſt primum æquiuoca appellari, & res æquiuoce ſignificatas, & nomen æquiuoce ſignificans. Res dicuntur æquiuoca æquiuocata, nomen uero æquiuocum æquiuocans. Pari ratione res dicuntur uniuoca uniuocata, & nomen uniuocum uniuocans. Et Ariſto. definit hic æquiuoca æquiuocata atque uniuocata. Qua de cauſa definit ea in plurali numero: nam res una cum non poſſit per unum nomen pluribus rationibus ſignifi-

A ſignificari, æquiuoca eſſe non poteſt. Nec poteſt res una eſſe uniuoca: quia uniuocatio rerum in hoc conſiſtit ꝙ res plures, nomine & ratione conueniant. Aequiuocum autem æquiuocans, & uniuocum uniuocans debet in ſingulari definiri. ¶ Ait, Aequiuoca dicuntur, & non, æquiuoca ſunt, quia ut Boetius adnotauit, res non ſunt per ſe aut æquiuocæ, aut uniuocæ, ſed ſolum ſunt tales per reſpectum ad nomen quo ſignificantur: quemadmodũ uiciſſim & nomen reſpectu rerum eſt, aut æquiuocum, aut uniuocũ. Exempli gratia. Canis domeſticus & canis marinus ſunt æquiuoca reſpectu huius nominis, canis: ſed ſunt uni-

B uoca reſpectu illius nominis, animal. Et nomen, canis, eſt æquiuocum reſpectu illarũ ſpecierum: ſed eſt uniuocum reſpectu latrabilium, & forte reſpectu cœleſtis ſyderis ſi modo ſignificat illud, non impoſitione noua, ſed propter fabulam qua fertur caniculam Icari uerſam fuiſſe in illud ſ dus. ¶ Hinc patere incipit concluſio tertia ſuperioris dubij: nempe ꝙ intentio Ariſtotelis fuerit in hoc libro tractare præcipue de rebus, & ſimul de nominib. quia tractat de rebus reſpectu nominum, & de nominibus reſpectu rerum. ¶ Secundo notandum eſt, ꝙ nomen, ratio, in præſentibus de finitionibus uarie & diuerſe interpretantur Nominales atq; Reales. Enimuero No-

Ratio.

C minales, cum nullum conceptum obiectiuũ uniuerſalem ponant in rebus, nomine rationis intelligunt in præſentia conceptum formalem, quem intellectus format de reb. Vt primæ definitionis ſenſus ſit: Aequiuoca dicuntur res quæ ſignificantur eodẽ nomine mediantibus diuerſis conceptibus, ut canis domeſticus & canis marinus reſpectu huius nominis, canis. Et ſimili ratione ſenſus ſecundæ definitionis eſt. Vniuoca dicũtur res quæ ſignificantur per idem nomen mediante eodẽ conceptu: ut Petrus, & Paulus, reſpectu huius uocis homo. Ex quo ſequitur, ꝙ res ſecundum hanc expoſitionẽ, non poſſunt eſſe æquiuocæ reſpectu nominis mentalis: quia cõceptus ultimatus (ut primo libro Summularũ adnotauimus) nõ

D poteſt hoc modo eſſe æquiuocus, cum conceptus ultimatus ſeipſo & non mediante alio ſignificet: ſed ſolum dicuntur aut æquiuoca aut uniuoca reſpectu nominis uocalis uel ſcripti. Proportionali modo æquiuocũ æquiuocans eſt terminus ſua ſignificata mediãtibus diuerſis cõceptibus ſignificãs, ut, canis: & uniuocũ uniuocãs eſt terminus ſua ſignificata eodẽ cõcepta ſignificans, ut animal. ¶ Sed tamen antiqui omnes expoſitores Ariſtotelis: ut Boetius commentator & omnes Græci, nomine rationis intelligunt hic definitionem (in rebus habentibus definitionẽ) aut conceptum obiectiuũ; formaliter & adæquate ſignificatum per no-

E men. Neq; dubitari poteſt hanc eſſe mentẽ Ariſtotel. Primo, quia ut ſtatim capite. 4. uidebimus nomen, ens, mediante eodem formali conceptu ſignificat omnia prædicamenta, & tamen non eſt uniuocum ad illa. Et præterea quia ubique apud Ariſtote. nomine rationis intelligitur definitio, ut capite de ſubſtantia uidebimus: ubi loquẽs de ratione nominis ponit exemplum de definitione. Imo uerò. 4. met. tex. 28. ratio (inquit) quam ſignificat nomen eſt definitio. Et poſtremo, quia ſermo ipſa huius textus (ratio ſubſtantiæ nomine accommodata) idem ſonat quod definitio rei ſignificatæ per nomẽ. Eſt enim definitio oratio per quam reddimus rationẽ nominis. Vt quæ-

F renti, quare Petrus eſt homo, reſpondetur, quia animal rationale. Et hoc eſt rationem nomini accõmodare. Et ideo canis domeſticus & marinus ſunt res æquiuocæ: quia quærenti quare canis, domeſticus eſt canis, & quare marinus eſt canis, reſpondebitur per diuerſas definitiones. ¶ Eſt ergo ſenſus definitionis. Aequiuoca ſunt res quæ habent idem nomen cõe, ſed ſecundum illud nomen diuerſas habent definitiones, ut exemplo iam modo indicauimus. Dicitur, ratio ſecundum idem nomen, quia illæ duæ ſpecies animalis ſecundum aliud nomen, puta quatenus ſunt animalia habent eandem genericam definitionem animalis. Patet etiam definitio in exemplo Ariſtotelis, ut homo uiuus, & homo pictus, conueniunt

Senſus definitionis.

G hoc nomine animal: nam ſi quæratur qua-
re homo eſt animal, reſpondebitur, qa ſub-
ſtantia animata ſenſibilis, & quærenti qua-
re homo pictus eſt animal, reſpondebitur,
quia effigies ſubſtantiæ animatæ ſenſibilis.
¶ Proportionabili modo ſenſus definitio-
nis uniuocorum eſt. Vniuoca dicuntur res
Vniuoca. quæ habent idem nomen commune, & ſe-
cundum illud nomen eandem habent defi-
nitionem, ut homo & equus: quibus hoc
nomen animal eſt commune, & ſi quæra-
tur quare homo eſt animal, reſpondebitur,
quia ſubſtantia animata ſenſibilis, idemq́;
reſpondebitur ſi quæratur quare equus eſt
Nomen æquiuocum. animal. ¶ Quocirca æquiuocum æquiuo-
cans eſt nomē ſignificans res diuerſis ratio
nibus. Et uniuocum uniuocans eſt nomen
H ſignificans res eadem ratione. Vt tamen no
mine rationis intelligatur definitio. Eſt ta-
men adnotandum, quod eodem redit ſi no
mine rationis intelligatur conceptus obie-
ctiuus, quæ eſt ratio ſignificata in rebus:
animal enim uniuoce ſignificata equum &
hominem, quia formaliter ſignificat unam
rationem obiectiuam ambobus communē.

Denominatiua. DENOMINATIVA ea dicuntur.
Tertia definitio eſt denominatiuorum quæ
præambula eſt ad notitiam prædicamen-
torum, ratione iam dicta. Atqui dubitare
quis forte poteſt quid hic definiat Ariſtot.
utrum nomina denominatiua, ut ſunt ly al
bum, ly muſicum, & ſimilia: an res potius
I quas hæc nomina ſignificant, & pro quib.
ſupponunt. Vbi notandum primum eſt, q
in denominatione tria eſt a parte rei conſi-
derare: puta rem denominantem, rem de-
Tria in denominatione. nominatam, & denominatiuum. V.g. albe-
do eſt res denominās albū, & Petrus in quo
eſt albedo eſt res denominata, atq; adeo al-
bū eſt denominatituum. Sed denominatiuū
quemadmodum de æquiuocis dictum eſt,
poteſt accipi & pro denominatiuo deno-
minato, puta pro re alba: & pro denomina
tiuo denominante ſcilicet pro hoc nomine
album. Hoc ſuppoſito Marſilius, ut refert
Paulus Venetus & Occham, quē Nomina
les ſequuntur, dicunt ſolum definiri hic
denominatiua denominantia, ſcilicet no-
mina denominatiua. Et profecto eſt appa- K
rentiſſimum pro illis argumentum, dum
ait Ariſtoteles, quòd denominatiuum de- *Res denominata definitur.*
bet differre ſolo caſu ab eo a quo recipit ap
pellationem, ut fortis a fortitudine: nam
differre caſu, ſolis nominibus conuenit: res
enim cum non declinentur, non differunt
caſu. Vnde ſenſus definitionis in hac opinio
ne eſt hic. Denominatiua ſunt nomina con
creta quæ a ſuis abſtractis differunt ſolo ca
ſu.i.ſyllabarum terminatione, quæ quidem
abſtracta ſignificant de formali. ¶ At uerò
quanuis nomina denominatiua forte hoc
modo deſcribi poſſent, tamen ſenſus hic
nihil attingit mentis Ariſtotelis, qui re ue
ra denominatiua pro reb. denominatis de-
finiuit. Primo quia eodem uerborū tenore
definiuit denominatiua quo æquiuoca, & L
uniuoca: ſed illa manifeſte definiuit pro re
bus, ut oſtenſum eſt: ergo denominatiua.
Præterea quia ſi denominatiua definiſſet
pro uocibus, non dixiſſet concretum ab
abſtracto deſcendere: nam in uocibus ſæpe
contingit contrarium. Imo nomen, fortitu
do, formatur á datiuo de ly fortis addito,
tudo: & nomen iuſtitia a genitiuo de ly iu-
ſtus addito, tia: ſed res quæ eſt album ha-
bet appellationem ab albedine. Et poſtre-
mo hoc fit manifeſtum ex uerbis Ariſtote-
lis cum ait, Denominatiua ſunt quæ ab ali-
quo habent nominis appellationem. Enim-
uero nomen, album, non habet appella-
tionem ab albedine: ſed nix eſt quæ ab al-
bedine habet appellationem albi. Quocir- M
ca Nominales hanc paticulam Ariſtotelis
nullatenus poſſunt adaptare ſuæ definitio-
ni. Explicat enim denominatiuū habere ap
pellationē ab abſtracto, per hoc quod eſt,
denominatiuū ſignificare abſtractū de for-
mali: cum tamē ſignificare ſeu cōnotare ab
ſtractū, & recipere ab illo appellationē, res
ſint diuerſiſſimæ. ¶ Eſt ergo ſecūdo notādū
q etiā inter Reales ſunt ferre tot expoſitio
nes, quot expoſitores, propterea q quemad
modū Nominales illam particulā, habere ap
pellationem ab aliquo, non poſſunt termi-
nis adſcribere, ita neque Reales illud quod
eſt, differre caſu ab alio, poſſunt rebus ac-
commo-

A commodare. Et (ni fallor) illa particula, ſecundum nomen, rem fecit obſcuram. Litera enim græca ſic habet: Denominatiua ſunt quæcunque ab aliquo differentia caſu ſecundum nomen, appellationem habent. Quam Boetius ut Græce iacet Latine tranſtulit. Omnes tamen particulam ſecundum nomen, exiſtimant determinare accuſatiuum, appellationem. Obidq́ue Argyropylus per genitiuum uertit, dicens, quæ ab aliquo nominis appellationē habent. Ego uero quantum coniicere poſſum, crediderim particulam, ſecundum nomen, determinare præcedentia uerba, ſcilicet differentia caſu. Et tunc ſenſus luceſcit definitionis hoc modo, B Denominatiua ſunt res quæ ab aliquo, a quo ſecundum nomen ſolo caſu differunt, appellationem habent. Poſita eſt definitio in plurali, non ſolum ut eadem eſſet forma trium omnium definitionum, ſed quia ab eodem abſtracto plures res denominantur ut a ſapientia dicitur, & homo ſapiens, & ſermo ſapiens, & conſilium ſapiens, ut inquit Auguſtinus. Non ergo intelligas quòd denominatiua inter ſe debent differre caſu, ſed debent differre ab illa forma a qua denominantur, ut ſapiens a ſapientia, ut puta quòd idem ſit nomen & formæ denominantis, & rei denominatæ, ſcilicet album albedo. Caſu (inquam) non declinationis ut genitiuus differt a nominatiuo: ſed cadentia & uarietate ultimæ ſyllabæ. C ¶ Hinc ſequitur Ariſtotelem nō intelligere concretum deriuari ab abſtracto: hoc enim negotium Grāmaticorū eſt, ad uoces pertinens, apud quos plura ſunt abſtracta quæ potius formantur a concretis, ut ſapientia a datiuo de ly ſapiens addita, a. Et omnia fere nomina in entia, a ſuis concretis: ſed ſolum dicit, ꝙ denominatiuū, puta res alba, accipit appellationem a re quæ eſt albedo. ¶ Quo fit ut neq; nomen denominatiuum debeat definiri per deriuationem ab abſtracto, ſed per ſuā ſignificationem, ut ars ſeruetur prædicamentorum: qua res in ordine ad nomina, & nomina in ordine ad res definiuntur. Nomen ergo denominatiuum eſt nomen

Nomen denominatiuum.

D formaliter ſignificans formam, ea ratione qua denominat ſubiectum, ut ly albū. Quare potius dicendum eſt concretū ſignificare formam connotando ſubiectum (quæ eſt ſnia Commentatoris. 5. met. cap. 14.) quam ſignificare ſubiectū connotādo formā (quæ eſt opinio Aui. ut illic refert Cōmen.) nam concretū ſignificat formam concernendo ſubiectum. i. applicando formam ad ſubiectum. Sed enim modo res intelligatur, de nomine non contendimus. Reales ſequuntur modum loquendi Commentatoris, Nominales uero modum Auicennę.

Quinq; rerum genera.

¶ At uerò quò totum hoc caput ante oculos obiiciamus, quinque ſunt notanda rerum genera. In primo angulo ſunt uniuoca, quæ Græce dicuntur ſynonyma, id eſt, res eiuſdem nominis & rationis: ut E Petrus & Paulus reſpectu huius uocis homo. Quibus contradictorie opponūtur i diametrali angulo diuerſiuoca, quæ Græce appellantur heteronyma, id eſt res diuerſi nominis & rationis: ut Petrus & Paulus reſpectu horum nominū, Petrus, Paulus: uel homo & equus reſpectu harum uocū, homo, equus. In alio angulo ſuperiori ſunt æquiuoca, quæ Græce dicuntur: homonyma, id eſt, ſimilia tantum in uoce, ut canis latrabilis, & canis marinus. Quibus contradictorie opponuntur multiuoca, quæ Græce dicuntur, polyonyma, id eſt, res multarum uocum, ſed eiuſdem rationis: ut gladius & enſis: ueſtis, & tunica: Marcus, & Cicero: quæ ſunt diuerſæ uoces ſignificantes eandem rem. F Et quinto loco ſub omnibus ſunt denominatiua, quæ Græce dicuntur, paronyma, id eſt, prope nomina: nam denominatiuum & abſtractum habent idem fere nomen ſolo caſu differens, ut diximus: quæ proinde ſunt media inter uniuoca, & diuerſiuoca: quia nec prorſus habent idem nomen, nec prorſus diuerſum, nec prorſus unam rationē, nec prorſus diuerſam. Tametſi diuus Auguſtinus inter æquiuoca ea collocet & uniuoca. ¶ Verū enimuero quanuis ſynonyma eſſe proprie conueniat rebus, nihilominus & nomina eiuſdem ſignificationis dicuntur ſynonyma. i. nomina eiuſdem rei, quod li-

G bro primo Summularum adnotauimus, ut ſunt enſis & gladius, Marcus & Cicero.

Quæſtio vnica.

Vtrum tres definitiones antepraedicamentales recte ſint a philoſopho conſtitutæ. A parte negatiua arguitur primo. Aequiuocatio & uniuocatio non ſolum in nominibus, ſed in uerbis, præterea, & in reliquis orationis partibus inuenitur: ergo inſufficienter definitur in ordine ad ſolum nomē. ¶ Secundo, æquiuo-

H catio & uniuocatio non ſolum ſubſtantijs, ſed etiam accidentibus contingit: ergo male dicitur, quorum ratio ſubſtantiæ, &c. ¶ Tertio arguitur. Genera omnia & ſpecies ſubſtantiæ uniuocantur in nomine, ſubſtantia, & tamen hoc nomen non habet definitionem, & per conſequens nec ſignificat ea ſecundum eandem definitionem: quia generaliſſima, cum non habeant ſupra ſe genus, neque habent definitionem. Item nomen Petrus, æquiuoce dicitur de pluribus hoc nomine appellatis: & tamen non dicitur de illis ſecundum diuerſas definitiones, quia indiuidua cum non habeant formales differentias, non definiuntur: ergo ratio hic non accipitur per definitionem.

I ¶ Quarto æquiuocorum atque uniuocorum multi ſunt gradus, quibus prorſus definitiones illæ non congruūt: ait enim Ariſtoteles. 7. Phyſic. text. 31. in genere latere æquiuocationes: & tamen ſpecies eiuſdem generis nomine & ratione conueniunt: eadem enim eſt ratio animalis in omnibus ſpeciebus, ut. 7. meta. ipſe ait text. 51. ergo aliqua ſunt æquiuoca quibus conuenit definitio uniuocorum. ¶ Quinto arguitur. Analoga ſunt media inter uniuoca & æquiuoca, quibus neutra definitio omnino conuenit: analoga enim ſunt quæ conueniunt in nomine ſecundum quod habent rationes nec oīno diuerſas, nec prorſus eadem, ſed ſimiles: ergo diminute locutus eſt Ariſto. Immo exemplum quod poſuit de animali picto & uiuo, non conuenit definitioni: quippe cum animal uiuum & pictum non ſint æquiuoca, ſed analoga. ¶ Sexto arguitur aduerſus definitionem denominatiuorum. Sequeretur ex illa ſpecies & genera prædicamenti ſubſtantiæ eſſe denominatiua: nam homo denominatur ab humanitate, a qua ſecundum nomen ſolo differt caſu, & pariter animal, ab animalitate, conſequens tamē eſt falſum: nam ſpecies & genera non prædicantur de ſuis inferioribus denominatiue, ſed quidditatiue: ſola autem prædicamenta accidentium prædicantur de ſubſtantia denominatiue: denominari enim (ut inquit Albertus) eſt de alio ſeu ab aliena natura nominari. ¶ Septimo tandem arguitur. Sequeretur ex data definitione, q̄ nomen, ſtudioſus, nullum haberet abſtractum a quo eſſet denominatiuum: nā uel abſtractum eſt uirtus, uel eſt ſtudium: ſed cum primo non conuenit in uoce, & cū ſecundo non conuenit in ſignificatione: nō enim ſtud oſus ſignificat illum qui ſtudet, ſed certe illū qui præditus eſt uirtute: ergo neutrum illorum eſt abſtractum ſtudioſi. ¶ In contrarium eſt authoritas Ariſt. L

Tribus articulis reſpondebimus ad quæſtionem, ut primus ſit de æquiuocis & uniuocis, ſecundus de analogis, & tertius de denominatiuis. Sit tamen de omnibus generalis concluſio, q̄ recte ſunt hæc ab Ariſtotele definita. ¶ Ad primum argumentum reſpondetur cōcedendo æquiuocationem contingere etiā in aliis partibus orationis, ut, profiteor, ſignificat, & docere & diſcere: & fero, portare & dicere: & particula, ne, eſt dictio negandi, interrogandi, & exhortandi. Quare, nomen, in præſentiarum (ut inquit Boetius) non accipitur ſpecialiter pro una parte orationis, ſed generaliter pro omnibus: ut idem ſit quod, notamen, id eſt, nota eorum quæ ſunt in anima: ut tantum ualeat ſicut quod Summuliſtæ uocant terminum. Eſt tamē ſciendum, quòd ut terminus ſit æquiuocus debet eſſe omnino idem, orthographia, accentu, &c. quare, amo, ut eſt uerbum, & ut eſt ablatiuus de

Articulus primus.

K M

ly

A lyhamus, non eſt æquiuocum, quia dum eſt
ablatiuus ſcribitur cum aſpiratione. Neq;
occido ut dicitur à cado & à cædo eſt æqui
uocũ: quia habet diuerſos accentus. ¶ Ad ſe
cundum itidem reſpondetur, concedendo
quòd tã æquiuocatio quã uniuocatio repe-
ritur in rebus & in terminis omnium prædi
camẽtorum. Quare ſubſtantia in propoſito
non accipitur ſpecialiter pro rebus primi
prædicamenti, ſed generaliter, ut tantum
ualeat ſicut quidditas ſeu ratio ſignificata
Rō ſub per nomen. Ariſt. enim. 5. meta. tex. 15. dicit,
ſtãtia. quod ſubſtantia inter altas ſignificationes
ſignificat quidditatem, quæcunq; ſit illa, ſi-
ue ſubſtantiæ ſiue accidentis: & inde ſum-
ptus eſt iſte modus loquendi, ut ratio ſub-
ſtantiæ dicatur conceptus obiectiuus ſigni-
B ficatus per nomen. Quare ly album uniuo
ce ſignificat omnia alba, imo idem nomen
eſt uniuocum ſimul & æquiuocum, & de-
nominatiuum, ut ly ſanum eſt denomina-
tiuum à ſanitate, & uniuoce ſignificat om-
nia animalia ſana, & analogice animal, & uri
nam, & medicinam. Sunt qui dicunt, quòd
denominatiuum quãuis uniuoce ſignificet
illa de quibus denominatiue prædicatur,
tamen non prædicatur de illis uniuoce: eo
quod non prædicatur de illis quidditatiue,
ſed hoc eſt falſum & mere gratis aſſertum.
¶ Ad tertiũ reſpondet Boetius & reſpondet
S. Thomas primo ſententiarum, diſtinct. 2.
quæſt. 1. art. 3. quod ratio eſt id quod intelle-
ctus concipit de re, puta, conceptus obie-
C ctiuus quem immediate ſignificat nomen:
qui quidem in habentibus definitionem ex
primitur per definitionem, & non haben-
tibus exprimitur per aliquam deſcriptio-
nem: & ſic ſubſtantia ſignificat uniuoce om
nes ſubſtantias ea ratione qua ſunt per ſe,
quæ eſt deſcriptio ſubſtantiæ. Et proportio-
nabiliter dicatur de nominibus ſingulari-
bus. Et hac ratione diximus ſupra idem eſ-
ſe ſignificare eundem conceptum obiecti-
Tres ualem communem pluribus, & ſignificare
gradus plura ſecundum eandem rarionem. ¶ Ad
æquiuo quartũ reſpondetur, tres eſſe gradus æqui-
catio- uocationis quos loco citato. 7. Phyſi. docet
nis. Ariſtot. Et quia rectum index eſt ſui & ob-
liqui, ut habetur primo de anima tex. 85. D
& æquiuocatio ab uniuocatione declinat,
ſumma uniuocatio eſt in ſpecie ſpecialiſſi-
ma. Nomen enim ſpecificum, homo, ſigni-
ficat unum conceptum obiectuum, qui idẽ
& ſecundum eandem prorſus rationem, &
ſecundum eandem perfectionem eſſentia-
lem eſt in omnibus indiuiduis. Forſan quis
dicet priorem gradum eſſe in eſſentia diui
na: ſed hoc non pertinet ad præſens nego-
tium: quia hic non loquitur niſi de ratione
communi pluribus tanquàm uniuerſali,
illa tamen eſt res indiuidua & eadem nu-
mero realiter in tribus perſonis. ¶ Ab hoc Gene-
ſummo gradu uniuocationis incipit quo- ris æqui
dammodo deuiare natura generis, quæ eſt uoca
quodam modo primus gradus æquiuoca- tio.
tionis. Etenim quamuis animal ſignificet E
unum gradum perfectionis, puta uitã ſen-
ſibilem, tamen gradus ille inæqualiter de-
ſcendit ad ſuas ſpecies, ratione differentia-
rum contrahentium, quæ ſunt inæqualiter
perfectę: non enim ſolum homo eſt perfe-
ctior equo, ſed eſſe animal, puta eſſe ſenſi-
tiuum, eſt perfectiuis in homine quàm in
equo. Has inæqualitates perfectionis uo-
cat Ariſtoteles æquiuocationes. Quamuis
nõ dicit, in genere latere æquiuocationes,
ſed latere multa. Et ratio eſt, ut exponit il-
lic S. Tho. quia forma ſenſitiua à qua ſumi-
tur ratio generis nõ eſt una præter formas
ſpecierum: non enim in homine eſt anima
generica diſtincta ab ſpecifica rationali, & F
in equo aut in leone pariter duæ, ſed ani-
ma ſenſitiua in homine eſt rationalis, & in
equo ipſa eadem ſpecifica equi: quare ſolũ
ſecundum rationem abſtrahitur una anima
ſenſitiua a qua ſumitur ratio generis: in re
tamen animal, non dicit niſi plures eſſen-
tias ſpecificas in confuſo. ¶ Et hac de cauſa
Plato non ponebat Ideam generis ſepara-
tam ab Ideis ſpecierum. Et inde rurſus col-
ligit illic Ariſto. comparationem non fieri
in genere, ſed in ſpecie: eſt enim cignus ma-
gis albus quàm anſer, quia eadem eſt natu-
ra albedinis in utroq;: at non eſt album ma
gis coloratum quàm nigrum, quia non eſt
à parte rei eadem natura colorati, præter

G albedinem & nigredinem, in qua fiat comparatio. ¶Eodem modo corpus eſt æquiuocum ad corpus cœleſte quod eſt incorruptibile, & ad corpora inferiora quæ ſunt corruptibilia, & maiori forſan æquiuocatione, quàm animal: corpus enim idẽ eſt, quod materiale, ſicut ſpiritus idem eſt, quod immateriale: unde ratio generica corporis ſumitur à materia: & quia materia cœli eſt alterius rationis à materia noſtra, quia illa non eſt in potentia ad alias formas, propterea ipſa ratio generica corporis eſt alterius rationis in rebus corruptibilibus, & in rebus incorruptibilibus. Et hoc eſt quod dicit Ariſtoteles 10. Metaphyſi. tex. 26. quòd corruptibile & incorruptibile, non ſunt idẽ genere, id eſt id unde ſumitur ratio generis,

H ſcilicet materia, eſt diuerſæ rationis, in illis. Et hac ratione Commentator cap. de ſpecie opinatur ſubſtantiam non eſſe generaliſſimum: quia uidelicet intelligentiæ incorruptibiles, & ſubſtantiæ corporeæ non ſunt eiuſdem generis. Hic autẽ gradus non eſt æquiuocatio ſecundum logicũ, ſed mera uniuocatio, quia animal, mediante eodẽ conceptu formali ſignificat eandem rationem obiectiuam animalis, abſtractam ab homine & equo, &c. & pariter, corpus, ſignificat eſſe materiale abſtractum ab hac & ab illa materia. Et proportionabiliter ſubſtantia ſe habet ad nos & angelos: ſed quia in re ſunt diuerſæ naturæ, uocatur æquiuo-

I catio metaphyſica & realis, & uniuocatio logica & intentionalis. Diſtinctio eſt S. Tho. 1. ſen. d. 2. q. 5. art. 3. & quia hic Ariſt. loquitur de æquiuocis & uniuocis ſecundum logicum cenſet hæc eſſe mera uniuoca: & hinc patet ſolutio quarti argumenti. ¶ Secundus ergo gradus æquiuocationis eſt analogia, & tertius eſt æquiuocatio à caſu: quare analogia eſt mediũ inter uniuocationem & æquiuocationem, ut iamiam palam fiet.

¶SECVNDVS articulus iuxta quintum argumentum uerſatur in expoſitione analogiæ, & quia res eſt cognitu neceſſaria, operæpretium eſt paulo latiùs id explicare.

Analogia. ¶ Vbi notandum primo quòd analogia propriè Græcè idem quod Latinè comparatio ſeu proportio (ut ait Cicero) libro de uni-

K uerſitate. Vocat autem proportionem, quã geometræ dicunt proportionalitatem: quæ eſt proportio inter duas proportiones, ut ridere, analogice dicitur de riſu hominis & de floriditate prati: nam qualis eſt proportio riſus ad hominem, talis eſt floriditatis ad pratum quæ eſt quædam prati lætitia. ¶ Igitur (ut tenorem definiendi Ariſtotelicum obſeruemus) analoga dicuntur quorum nomen eſt commune: ratio uero ſubſtantiæ nomini accommodata, proportionalis. *Analogia.* Et nomen analogum eſt quod ſignificat plura ſecundum rationem proportionalem, ut patet in exemplo poſito. Itaq; (ut ait S. Tho. 1. q. 13. art. 5.) ratio nominis neq; ſit diuerſa, ſicut in æquiuocis: neq; ea-

L dem, ſicut in uniuocis, ſed media: ut ſi quæras quare homo ridet, quia explicat gaudium: ſed quare pratum ridet, quia flor&et ad modum gaudentis. ¶ Secundo notandũ eſt, quòd in analogia ſunt etiã gradus, quos alij plures multiplicant, ſed ad duos omnes reducuntur. Prima eſt analogia proportionalitatis: hæc enim eſt propriiſſima ſignificatio nominis. Et eſt quando nomẽ ſignificat res propter proportionabilitatem, ut *Duo gradus analogiæ.* ridens, ſignificat hominem & pratum: & clauis, ſignificat inſtrumentum oſtij. & operculum gutturis: quia ſicut clauis ad oſtium, ita ſe habet operculum illud ad guttur: & uiſus ſignificat ſenſum corporis, & analogice intellectum animæ, ut inquit Ariſt. 1.

M Ethi. cap. 7. quia qualis eſt proportio uiſus ad corpus, talis eſt intellectus ad animam. ¶ Secundus gradus analogiæ eſt analogia proportionis ſeu attributionis: quæ eſt quando nomen ſignificat plura per habitudinem & attributionem quam habent ad unum. Et hæc contingit quatuor modis ſecundum quatuor genera cauſarum. Puta ad unum finem, ut ſanum dicitur analogice de animali, quia habet: de urina, quia ſignificat: & de medicina, quia efficit ſanitatem. ¶ Ad unum efficiens ut medicatiuum ſeu medicinale, dicitur analogice ab arte medicinæ de medico qui habet illã, & de inſtrumentis & de medicinis quibus utitur. ¶ Ad unum

ſubiectum

A ſubiectum, ut ens analogice dicitur de ſubſtantia, quæ ſimpliciter eſt ens, & de accidentibus quæ ſunt entia ſecundum quid, puta entis entia. Exempla ſunt Ariſtotelis ad hoc propoſitum. 4. met. Tex. 2. ¶ Ad unam formam ſeu ad unum exemplar: quod reducitur ad genus cauſæ formalis, dicuntur analoga quæcunque eodem nomine ſignificantur propter ſimilitudinem, ut homo uiuus & pictus. Dicitur enim ſtatua homo, quia expreſſa eſt ad exemplar hominis uiui. Ad hanc reducuntur omnes metaphoræ propter ſimilitudinem quamlibet, ut leo dicitur de leone & homine iracundo propter ſimilitudinem in ira: & de Chriſto propter ſimilitudinem in fortitudine, & lapis de Chriſto: & Nero de homine crudeli, &c.

B ¶ Sequuntur quatuor corollaria quibus hæc magis dilucidantur. 1 corolla. Primum. Non æquipollent æquiuoca à conſilio, & analoga: nã quamuis Ariſtoteles analoga diſtinguat ab æquiuocis à caſu, id ſolum inſinuat quod omnia analoga ſunt æquiuoca a conſilio non tamen conuertitur: ſunt enim quædã æquiuoca à conſilio, quæ non ſunt analoga, ut ſi pater propter memoriam aui appellet filium nomine patris ſui, quemadmodũ cognati Ioannis uolebant eum appellare nomine patris ſui Zachariam: & Ariſt. nomine patris nuncupauit filium Nicomachum ad quem libros Ethicorũ ſcripſit: & ſi quis propter ſpem ad conciliandam gratiam Imperatoris nomine eius appellaret filium Carolum: C hæc quidem nomina conſilio impoſita ſunt, tamen non ſunt analoga, quia nõ ſignificant res propter proportionem & ſimilitudinem. ¶ 2 corolla. Secundo ſequitur, quòd analoga in hoc differunt ab aliis omnibus æquiuocis, quòd alia æquiuoca pluribus impoſitionibus ſignificant, analoga uero nõ niſi unica. Exẽpli gratia, canis poſtquàm ſemel impoſitum fuit ad ſignificandum canẽ latrabilem, poſtea impoſitũ fuit ad ſignificandum marinũ, & Nicomachus duabus impoſitionibus (licet à conſilio) ſignificauit patrem & filium Ariſtotelis: ſed tamẽ, ridere, non fuit impoſitũ, niſi ad ſignificandũ interiectionem hominis, & propter proportionem uſus tranſtulit ad ſignificandum decorem prati: D & homo, ex impoſitione ſolum ſignificat uerum hominem, & propter ſimilitudinem ſignificat pictum: & ſanum impoſitum fuit ad ſignificandum animal, ſed propter proportionem ad animal ſignificat urinam. Attamen, ens, non fuit impoſitum ſolum ad ſignificandum ſubſtantiam, & tranſlatum ad accidentia, ſed fuit impoſitum ad ſignificandum id quod eſt, abſtrahendo a ſubſtantia & accidentibus Deo & creatura: licet illud ſimpliciter ſit in ſubſtantia, & ſecundum quid in accidentibus: ut ca. 4. declarabitur. ¶ Sequitur tertio, quòd analogum ſemper ſignificat unum per prius & aliud per poſterius: & illud prius eſt ſignificatum principale, licet aliquando ſit res minus principalis, ut uiſus principalius ſignificat uiſum quàm intellectũ: & leo, principalius, leonẽ quam Chriſtũ: & illud ponitur in definitione omnium aliorum, ut urina eſt ſana, quia ſignificat ſanitatem: & pratum ridet, quia ſe habet ut homo ridens: & pictura eſt homo, quia eſt effigies hominis. ¶ Sequitur quarto latiſſimam eſſe differentiam in ſignificatione huiuſmodi analogorum: analoga enim proportionalitatis non ſignificant immediate unam rationem communem obiectiuam, ſed duas, ut ridere ſignificat interiectionem hominis principaliter, & analogice decorem prati, quibus nihil eſt commune ſignificatũ illo nomine: & ideo huiuſmodi analogum diuerſis cõceptibus formalibus ſubordinatur omnino ſicut mere æquiuocum: nam ridere non ſignificat proportionem quæ eſt inter hominem & pratum, ſed hominem & pratum propter proportionem. Analoga uero propter attributionem ad unum finem & ad unum efficiens ſignificant ſolam unam formam, quæ eſt in principali ſignificato, à qua extrinſece reliqua denominantur, ut ſanum ſolà ſignificat ſanitatem, quæ eſt in animali, a qua urina & medicina denominantur ſana, & pariter medicinale ſolà ſignificat artẽ q̃ eſt in medico, à qua & inſtrumẽta & emplaſtrũ dicũtur medicinale. Et ſanum prima impoſitione fuit impoſitũ ad ſignificandũ id

3. corolla. 4. corolla. [marginal notes beside the third and fourth corollaries]

G quod habet ſanitatem, & ſecundario ſigni-
ficat quicquid pertinet ad ſanitatem, ideo
alio conceptu ſignificat animal, & alio uri-
nam & medicinam: non enim ſignificat ſe-
cundario in ſpeciali ſignum aut cauſam ſani
tatis, ſed in genere pertinens ad ſanitatem.
¶Sed tamen analogum per attributionem
ad unum exemplar ſignificat de principali
unum, & ſecundario ſimilitudinem ad il-
lud: obidq; ſecundum ſignificatum ſemper
ſignificat connotatiue, ut animal abſolute ſi
gnificat uiuum animal, picturam autem, cō-
notando ſimilitudinem ad uiuum: & leo ſi-
gnificat Chriſtum connotando ſimilitudi-
nem in fortitudine. Vnde hæc analogia pro
xime accedit ad ęquiuocationem: quippe
H in qua diuerſis conceptibus ſignificantur di
uerſæ rationes. Et ideo Ariſtoteles exem
plum æquiuocorum exhibuit in animali ui-
uo & picto Et per hoc reſpōdetur ad quin
tum argumentum, ꝙ Ariſtoteles analoga
comprehendit ſub æquiuocis.
¶De ſignificatione autem entis eſt particu-
laris ratio: ſignificat.n. unicam rationē quo-
dammodo communem, puta, id quod eſt
abſtrahendo à ſubſtantia & accidente, Deo
& creatura. Quare ſignificat ſua ſignificata
mediante eodem conceptu formali: quod li
cet appareat nouum, tamen capitu. 4. fiet
manifeſtum.
¶Sextvm argumentum eſt de denomi-
natiuis. Ad quod reſpondetur negando ſe-
I quelam: genera enim & ſpecies non prædi-
cantur denominatiue de ſuis quidditatiue
inferioribus: diſtinguit nanque Ariſtot. prę-
dicationem denominatiuam per contrariū
ad quidditatiuam, ut ſuperiora de ſuis in-
ferioribus in quouis prædicamento prædi-
centur quidditatiue: ſed unum prædicamen
tum prædicetur de alio denominatiue, præ-
ter ſubſtantiam quæ de nullo ſic prædica-
tur. Quare, homo & humanitas ſunt ſolū
ſecundum rationem concretum & abſtra-
ctum: quia ſunt eiuſdem prædicamenti ſub-
ſtantiæ. ¶Eſt tamen hic conſiderandum, ꝙ
denominatio quam importat denominati- *Denominatio.*
uum, non fit ſolum à forma accidentali in-
hærenti ſubiecto, ſed à reb. omnium prædi-
camentorum, ut ſicut album eſt denomi-
natiuum albedinis: ita materiale, eſt deno-
minatiuum materiæ, & capitale, denomi-
natiuum capitis, quæ ſunt partes hominis.
Et humanum dicitur ab homine, ut leges hu
manæ. Et dicimus uas argenteum, ſtatua ce-
rea, moneta aurea, quæ ſunt denominati-
ua ab auro, argento, & alijs ſubſtantiis. Et
poteſt eſſe denominatio à re exteriori, ut
homo dicitur pater, quia habet filium, &
urina ſana à ſanitate, quæ eſt in animali. In
ſumma omnia connotatiua quæ ſignificant
accidens uel habēt ſe ad modum acciden-
tis ſunt denominatiua. Et ideo dixit Ariſto-
teles generaliter. Quæcunque habent ab ali
quo nominis appellationem, ſiue ab acci-
denti, ſiue à ſubſtantia, ſiue à parte, ſiue à L
toto, ſiue ab intrinſeco, ſiue ab extrinſeco.
¶Ad ſeptimum tandem reſpondetur con-
cedendo, ꝙ ſtudioſus nōhabet à quo fit de-
nominatiuum ſecundum omnes conditio-
nes Ariſtotelis. Sunt enim duæ conditio-
nes requiſitę ut duo ſe habeant tanquam
denominatiuum & abſtractum. Prima, ꝙ
conueniant in ſignificatione, id eſt, ꝙ ſigni-
ficatum formale denominatiui ſit ſignifica-
tum abſolutū abſtracti: & ſecundo, ꝙ nomi
na illorum conueniant in principio & diffe-
rant in fine, ut patet ex definitione & exem
plis Ariſto. Defectu primæ, ſtudioſus, non
eſt denominatiuū a ſtudio, quia non ſignifi-
cant idem. Defectu ſecundæ, nec eſt denomi M
natiuum à uirtute, quia non conueniunt in
nomine: ſicut nec, uitioſus, eſt denominati-
uum à malitia (ut ait Auguſtinus) ſed ma-
lus eſt eius denominatiuum. Quare a uirtu
te nullum eſt denominatiuum, quia debe-
ret eſſe uirtuoſus, & nomen hoc non eſt La
tinū. Eadē ratione grāmatica, pro muliere,
non eſt denominatiuū a grāmatica pro ſciē
tia: ſed æquiuocū, quia eſt eadē uox: ſicut ſa-
pientia pro habitu, & ut eſt nomē neutrum
plurale, quēadmodū dicimus uerba ſapien-
tia. Itaque ubi eſt eadem uox diuerſa ſigni
ficans, eſt æquocatio, & non denominatio. *Tria genera denominatiuorum*
¶ Quocirca ſolent hic diſtingui tria gene-
ra denominatiuorum: puta uoce tantum, re
tantum, uoce ſimul & re. Voce tantum, ut

homo

A homo & humanitas: ubi, homo, non connotat de formali humanitatem, quia eſt nomen abſolutum: item, ſtudioſus, & ſtudium, quæ non ſignificant idem: re tantum, ut ſtudioſus & uirtus, uitioſus & malitia, quæ quantum ad ſignificationem ſunt denominatiua, non quantum ad uocem: uoce & re, ſicut album & albedo, fortis fortitudo. Habes ergo tres gradus æquiuocorum. ſ. genus, ſolum ſecundum metaphyſicum, & non ſecundum logicum: analogiam (quæ habet duos adhuc gradus) & æquiuoca, quæ ſecundum rationem prorſus diuerſas ſignificantur.

B DE COMPLEXIS, *& incomplexis.* CAP. II.

Eorum quæ dicuntur, alia cũ complexione, alia ſine complexione dicuntur. Illa talia ſunt, homo currit, homo uincit. Hæc iſtius modi ſunt: homo, bos, currit, uincit ¶ Eorum quæ ſunt, alia de ſubiecto quidem dicuntur, in nullo uero ſunt prorſus ſubiecto, ut homo, de quodã homine dicitur, ut de ſubiecto, in nullo autem eſt ſubiecto ¶ Alia in ſubiecto quidem ſunt, de nullo uero ſubiecto dicuntur. C Atque id in ſubiecto eſſe dico, quod in aliquo quidem eſt, & non uti pars: ut ſit autem ſeorſim ab eo in quo ineſt, fieri nequit, ut quædam grammatica eſt quidem in anima, ut in ſubiecto: de nullo uero ſubiecto dicitur: & hoc album in ſubiecto quidẽ eſt corpore (omnis enim color in corpore eſt) de nullo uero ſubiecto dicitur. ¶ Alia de ſubiecto dicuntur, & in ſubiecto etiã ſunt ueluti ſcientia in anima quidem eſt, ut in ſubiecto: de grammatica autem dicitur, ut de ſubiecto. ¶ Alia neq; in ſubiecto ſunt, neque de ſubiecto ullo dicuntur: ut quidam homo, & quidã equus: D nihil enim talium aut in ſubiecto eſt, aut dicitur de ſubiecto. Atque indiuidua ſimpliciter, & ea quæ una numero ſunt, de nullo quidem ſubiecto dicuntur, in ſubiecto autem nonnulla ipſorum nihil prohibet eſſe: quædam enim grammatica ex iis eſt plane, quę in ſubiecto quidem ſunt, de nullo uero ſubiecto dicuntur.

In hoc ſecundo capite procedit Ariſtoteles ad diuiſiones duas, quæ antepredicamentis connumerantur. E Prima ſecundum Alexandrum & Boetium principaliter intelligitur de uocibus: & ſecundum nominales tantum de uocibus, & nullatenus de rebus. H Dici enim cum complexione, aut ſine complexione, exiſtimant neutiquam rebus, ſed uocibus tantummodo conuenire. ¶ Nihilominus in contrarium ſtatuitur concluſio. Diuiſio hæc principaliter de rebus intelligitur, & conſequenter de uocibus probatur. *De rebus & uocibus.* Hæc diuiſio ex eo eſt antepredicamentalis, i. prę uia ad notitiam antepredicamentorum, quia per hanc ſeparantur ea quæ non ponuntur in prædicamento ab his quæ in prædicamento diſponuntur: ſed in prædicamento & res principaliter, & conſequenter termini ponuntur (ut partim ſupra diximus & latius ex ſubſequentibus conſtabit) ergo de rebus intelligitur. K Et confirmatur, quia ſtatim diuiſione ſecunda ſubdiuiditur ſecundum membrum huius primæ ſub hac forma, Eorum quæ ſunt &c. Vbi manifeſte eſt ſermo de rebus, ut uidebimus. Eſt ergo intentio Ariſtotelis uniuerſam rerum & nominum multitudinem in duo ſecare. ideſt in res & uoces, quæ non pertinent ad conſiderationem huius libri, & in res quæ ad præſens negotium ſpectant. Vnde ad argumentum reſpondetur: quòd quanuis eſſe complexa aut incomplexa conueniat ſolis terminis, tamen dixi cum complexione conuenit rebus, quatenus complexe aut incomplexe ſignificantur. Qua de cauſa dixit Ariſtoteles

G les, Eorum quæ dicuntur: nempe ad denotandum res non eſſe complexas in ſe, ſed dicuntur. i. ſignificantur, cum, aut ſine complexione. ¶Quo fit, ut ſupra adnotauimus non eſſe diſtinguendum(id quod aliqui faciunt) aliud eſſe complexum reale, & aliud intentionale: nam omne complexum eſt intentionale: in mente quidem intentionale formale, & in rebus complexum intentionale obiectiue. Poteſt ſecundo dici, ꝙ cum Ariſto. hic permiſceat & de rebus & de uocibus loquatur, forte primam diuiſionem fecit de uocibus & ſecundam de rebus. ¶Eſt uerumtamen ſciendum, ꝙ cum complexum ſit duplex: aliud propoſitio in qua eſt uerum uel falſum, & aliud complexum ſine uerbo (quāuis Ariſtoteles non poſuerit exemplum niſi

H de priori) nihilominus loquitur de utroque: non enim ſola propoſitio, ſed quodcunque complexum excluditur a ratione prædicamentorum. Quanuis diuerſis rationibus. Nam propoſitio eo non ponitur in prædicamento, quòd non poteſt eſſe ſubiectum aut prædicatum: ſed alia complexa excluduntur propterea quòd non omnia pertinent ad unum prædicamentum, ut ſi dicas, homo iuſtus, una pars ponitur in prædicamento ſubſtantiæ, & alia in prædicamento qualitatis: & ſi dicas, homo rationalis, una pars ponitur in linea recta prædicamenti ſubſtantiæ, & alia ad latus.

I Altera diuiſio hac ratione pertinet ad antepredicamenta. Nihil ponitur in prædicamento, ut nomen ipſæ ſe fert, niſi aut ſubiectum aut prædicatum. Et ideo quemadmodum tribus ſuperioribus definitionibus cōplexus eſt Ariſtoteles modos prædicandi uniuerſos, ita hac diuiſione quadrimembri, uniuerſa complectitur prædicata atque ſubiecta omnium prædicamentorum. Omne. n. ponibile in prędicamento aut eſt uniuerſale ſubſtantiæ, aut uniuerſale accidētis: aut indiuiduum ſubſtantiæ, aut indiuiduum accidentis. Duo priora comprehendūt oīa prædicata, duo uero poſteriora omnia ſubiecta. Quam obrem Paulus Venetus non has diuiſiones, ſed ſubiectum, & prædicatū uocat antepradicamenta: quorum aſſignatur ſecunda diuiſio. ¶In hac diuiſione Nominales potiſſimum exponunt mentem ad ſuam de prædicamentis quippe quam prorſus de terminis gloſſant, & nullo modo de rebus. Quocirca, eſſe in ſubiecto, dupliciter ſecundum eos accipitur: uno modo primæ intentionaliter, quod eſt, inhærere ſubiecto: quemadmodum ſcientia eſt in intellectu: & alio modo ſecundæ intentionaliter, quod eſt, accidentaliter prædicari de ſubiecto: & hoc ſecundo modo gloſſant hanc literam. Sed dici de ſubiecto, non poſſunt eodem modo diſtinguere: quia dici de ſubiecto, non poteſt capi primæ intentionaliter: ſed dici de ſubiecto, eſt quidditatiue prædicari, ꝙ ſolis terminis afferunt conuenire. Senſus ergo diuiſionis apud eos eſt huiuſmodi. Eorū quæ ſunt &c. i. Terminorum, alii ſunt qui prædicantur ſolum quidditatiue & non accidētaliter ut ly, homo: alii uero qui prædicantur accidentaliter, ſed non quidditatiue, ut ly hoc album: alii quæ prædicantur utroque modo.. & quidditatiue, & accidentaliter, ut albū, quod prædicatur quidditatiue quidem de hoc albo, & accidentaliter de Petro: alii demum ſunt qui neutro modo prædicantur, ut indiuidua ſubſtantiæ, puta ly Petrus, ly Paulus &c. ſermo enim eſt de prædicatione directa ¶At uero gloſſa hæc nulla ratione poteſt textui accommodari. Et ita eorum quidam dicunt expoſitionem eſſe pulchram, ſiue fuerit intentio Ariſtoteli ſiue non: uidentes Ariſtotelem aliorſum intendere.

Nominaliū expoſitio. K

L

M

Igitur ad euidentiam diuiſionis conſiderandum eſt, ꝙ Ariſtoteles connectere hic intendit duas naturas cum duabus ſecundis intentionibus: ut pote ſubſtantiam & accidens cum ratione uniuerſalis, quæ eſt, eſſe prædicatum, & cum ratione indiuidui, quæ eſt eſſe ſubiectum. Et hoc uelut baſis ac fundamentum non ſolum prædicamentorum, ſed bonæ partis metaphyſicæ Ariſtotelis eſſe exiſtimo alia mente reponendum. Et quia naturæ ſunt fundamenta intentionum, cœpit a naturis dicens. Eorum quæ ſunt &c. ideſt earum rerum quæ habent eſſe reale uerum) ad excludendum chimæram,

Duæ naturæ cū duabus intentionibus.

A chimæram, & alia entia rationis) alia de ſubiecto quidem dicuntur &c. Vide quã ſint pugnantia, eorum quæ ſint, & terminorum. ¶ Secundo notandum, quod naturam accidentis explicat per, eſſe in ſubiecto, & naturam ſubſtantiæ, per non eſſe in ſubiecto: conditionem uero uniuerſalis explicat, per dici de aliquo, & conditionem indiuidui, per non dici de aliquo.

¶ Ex quo ſequitur, quòd eſſe in, & non eſſe in, manifeſte accipitur primæ intentionaliter, quia hoc explicat naturam rerum, e d dici de, accipitur ſecundæ intentionaliter: nam explicat proprietates ſecundæ intentionis. ¶ Sequitur ſecundo, quòd cum ſubiectum ſit duplex, ſcilicet in quo, & de quo, ſubiectum in quo in propoſito accipitur primæ intentionaliter, & ſubiectum de quo ſecundæ intentionaliter: nam ſubiectum in quo dicit ſubiectum inhæſionis, & ſubiectum de quo dicit ſubiectum prædicationis. ¶ Sequitur tertio una regula notanda in uia Ariſtotelis, quòd quanquam accidentia, dum denominatiue prædicantur de ſubſtantia, prædicentur prædicatione uniuerſalis ſcilicet quinti prædicabilis, nihilominus Ariſtote. rationem uniuerſalis & prædicati, non explicat, niſi in ordine ad inferius quidditatiue, & rationem ſubiecti in ordine ad ſuperius quidditatiue: quia in hoc conſiſtit ratio uniuerſalis, quod habeat inferius in recta linea. ¶ Ex his palam fit ſenſus uerborum Ariſtotelis qui eſt hic: Eorum quæ ſunt ideſt rerum uere exiſtentium, alia de ſubiecto dicuntur ideſt ſunt prædicata (ut puta uniuerſalia, quæ ſub ſe habent inferiora quidditatiue) in nullo uero ſunt prorſus ſubiecto, ideſt nulli prorſus inhærere poſſunt, ſed per ſe ſubſiſtunt in proprio ſuppoſito, qualia ſunt genera & ſpecies ſubſtanti. Alia in ſubiecto quidem ſunt, ideſt ſubiecto inſunt, quia non poſſunt per ſe ſubſiſtere, De nullo uero ſubiecto dicuntur ideſt prædicata eſſe non poſſunt, ſed ſubiecti, ut hoc album (explicat accidentia indiuidua per ſuum denominatiuum) Alia de ſubiecto dicuntur ideſt prædicata

Subſtã tiam in quo & de quo.

Senſus Ariſto.

eſſe poſſunt: ut puta uniuerſalia habentia ſub ſe quidditatiue inferiora. In ſubiecto etiam ſunt, ideſt ſubiecto inhærent ceu genera & ſpecies accidentium: ſcientia enim accidens eſt hominis & quidditatiue prædicatur de grammatica. Alia nec in ſubiecto ſunt, ideſt inhærere ſubiecto non poſſunt, quia per ſe ſubſiſtunt. Nec de ſubiecto dicuntur ideſt prædicata eſſe non poſſunt, ſed ſubiecta: quia non habent ſub ſe quidditatiue inferius, ſed ſupra ſe ſuperius ut indiuidua ſubſtantiæ. ¶ Diſponantur hæc quatuor in quadrato contradictoriarũ, ut ſecundum membrum contradicat primo per diametrum, & quartum tertio. ¶ In hac diuiſione contemplari oportet quòd de uniuerſalibus diximus: nempe quemadmodum Ariſto. ſecundas intentiones uniuerſalis & indiuidui, ſeu prædicati & ſubiici attribuit naturis rerum, puta ſubſtantiæ & accidenti: utranque intentionem ingenio & arte cum utraque combinando natura. Quo liquet uniuerſalia eſſe in rebus, puta in ſuppoſitis, atque adeo res prædicari & ſubiici, quod ſuper titulum in quidam ſecunda concluſione aſſi titauimus.

D

E

DEFINIT obiter naturam accidentis. Ad cuius intelligentiam adnotat hic Boetius modos octo quibus Ariſto. 4. Phy. tex. 13. dicit aliquid eſſe in alio: qui continẽtur his uerſibus: inſunt pars, totum, ſpecies, genus M. quoque forma rex in regno, res in fine, locoq; locatum. Eſt enim pars in toto ſicut in conſeruante: & totum in partibus, a quibus uiciſſim dependet: & ſpecies in genere, ſub quo continetur: & genus in ſpecie, cuius eſt pars: forma in materia, & re publica in poteſtate regis, & media in fine, ſicut diligens in amato: (ubi enim eſt theſaurus illi eſt cor) & locatum in loco: a quo Boetius diſtinguit eſſe in uaſe, ſicut uinum in amphora: & ſic facit nouem modos Sed parum præſenti negotio ſeruiunt. ¶ Tribus particulis definit Ariſt. accidens. Eſt enim illud quod eſt in alio, & non ſicut pars, nec pôt eſſe ab illo ſine in quo eſt (uidelicet naturaliter.)

F

Eſſe in aliquo 8. modi.

Accidens.

G liter. (Prima particula ad differentiam ſubſtantiæ, quæ non eſt in aliquo: ſecunda ad differentiam formæ ſubſtantialis, quæ eſt in toto, ſine quo nõ poteſt eſſe, & tamen non eſt accidẽs: tertia ad differentiã illius quod eſt in loco aut in uaſe, quod eſt in aliquo, non tanquam pars, tamen non eſt accidens: quia poteſt conſeruari ſine hoc uaſe in quo eſt, aut ſine hoc loco quanuis res corporea non poſſit eſſe generaliter ſine loco. ¶ Quod ſi quis arguat hanc definitionẽ conuenire formæ ſubſtantiali, quæ tamen non eſt accidens: nam forma eſt in materia non tanquam pars eius, & non poteſt naturaliter eſſe ſine materia, ſaltem forma
H corporea. Reſpondetur dupliciter. Primo, quòd forma eſt in materia tanquam pars, non quidẽ tanquam pars materiæ, ſed tanquã pars totius. Et ideo excluditur per ſecũdã particulam definitionis. Et forte excluditur per tertiam particulam: quia formæ ſub ratione communi formæ, non repugnat naturaliter eſſe ſine materia, ut patet de anima rationali: accidenti tamen a toto genere repugnat.

Qualis diuiſio.

DUBIUM eſt hic primum apud Albertum, qualis .ſ. diuiſio ſit hæc. Et cenſet eſſe diuiſionem generis in ſpecies, quòd Paulus Venetus negat. At ſolutio clara eſt, ſi modo intelligas ſub hac una diuiſione quadrimembri tres latere bimembres. Prima eſt.
I Naturarum, alia per ſe ſubſiſtens, ut ſubſtãtia, & alia inexiſtens, ut accidens. Et hæc eſt diuiſio analogi in analogata, ut uidebimus cap.4. nam ens analogice dicitur de ſubſtantia & accidenti. Altera eſt. Naturarum, alia uniuerſalis, & alia ſingularis. Et hæc eſt diuiſio ſubiecti in accidentia: nam eſſe uniuerſale non conuenit naturæ reali de per ſe, ſed de per accidens per abſtractionem intellectus. Tertia eſt. Prædicatorum, ſeu uniuerſalium, aliud eſt uniuerſale in natura ſubſtantiæ, & aliud in natura accidentis. Et hæc eſt diuiſio generis in ſpecies: nam hoc quod eſt, quidditatiue prædicari: uniuocum eſt ſubſtantiæ & accidenti: quemadmodum genus, & ſpecies uniuoce conuenit omnibus prædicamentis, ut diximus cap. de genere. Itaque quanuis de naturis analogice dicatur ens, nihilominus ſecundę intentiones uniuoce conueniunt illis. K

Differentia.

ALTERUM dubium eſt, quòd uidetur diuiſio hæc ſufficiens. Etenim differentia eſt unum uniuerſale, & una natura quæ nõ cõprehenditur ſub aliquo iſtorum membrorum: quia uel includitur ſub natura accidẽtis, & hoc non cum ſit de ſubſtãtia ſpeciei: uel includitur ſub natura ſubſtantiæ, & hoc non, quia uidetur inhærere ſubiecto. Quẽadmodum enim forma aduenit materiæ, ita differentia, generi. Item nec eſt uniuerſale quia non habet inferius quidditatiue, L
nec prorſus ſingulare, quia prædicatur eſſentialiter de ſpecie & de omnibus indiuiduis. Propter hoc argumentum aliqui dicunt, quod dici de aliquo, in propoſito tantum ualet quantum prædicari eſſentialiter: & ita dicunt differentiam includi ſub primo membro diuiſionis, ut ſit uniuerſale & prædicatum ſubſtantiæ. Nihilominus tamen intentione Ariſtotelis oculatius explorata, dicendum eſt quòd ſolum uult hac diuiſione comprehendere illa quæ in recta linea ponuntur in prædicamento. Quare ſicut hic non meminit de prædicatione denominatiua, qua res unius prædicamenti prædicantur de alio; ita nec meminit de illis quæ ad latus ponuntur in eodem prædica- M
mento. Quamobrem ſicut nõ definiuit partes naturæ ſubſtantiæ, puta formam quæ ineſt materiæ, ſed perfectam ſubſtantiam quæ nulli ſubiecto ineſt, ita nec definiuit prædicatum differentiæ quæ ad latus ponitur in prædicamento ſubſtantiæ. Et ratio eſt quia Ariſtoteles ſolum uult declarare id quod ſimpliciter eſt prædicatum: & prædicatum ſimpliciter non eſt niſi reſpectu quidditatiue inferioris: differentia autem nec habet ſuperius nec inferius quidditatiue. Quo fit ut ſola ordinatio prædicatorum in recta linea ſortiatur nomen prædicamenti.

A

DE REGVLIS.

CAP. III.

CVM quippiam de quopiam prædicatur, vt de ſubiecto: ea quæ de prædicato dicuntur dicentur etiam de ſubiecto: vt homo de quodam homine prædicatur, animal autem de homine prædicatur: igitur animal de quodam etiam homine prædicatur: quidã enim homo, & homo eſt, & etiã animal. ¶ Eorum quæ ſunt diuerſa genere, & non ita ſe habent vt alterum ſub altero collocetur, diuerſæ ſunt ſpecies & differentiæ: ut animalis atque ſcientiæ. Animalis nanque differentiæ ſunt greſſibilis, & bipes, & uolatile, degensq; in aquis: ſcientiæ vero nulla ex his eſt differentia: non enim hoc ſcientia a ſcientia differt, quod ſit bipes. ¶ Eorum verò generum, quorum alterum ſub altero collocatur, eaſdem eſſe differentias nihil obſtat: ſupera enim de ſuis inferis prædicantur, Quare quotquot differentiæ prædicati ſunt, totidem erunt & ſubiecti.

B

C TEXTVM hoc caput continet duas regulas antepredicamentales. Cum enim ſuperiori diuiſione oſtenſum fuerit, quicquid in prædicamento diſponitur, aut ſubiectum eſſe aut prædicatum, de natura ſubſtantiæ uel de natura accidentis, his regulis duabus exponitur ſubinde conditio ſubiecti & prædicati. in prima regula quidem exponitur ratio qua uniuerſalia prædicantur: & in ſecunda, modus quo per differentias diuiduntur & conſtituuntur. ¶ Senſus multos patitur ueros prima regula: quã uis forte ſolum unum intenderit Ariſtote.

Senſus regulæ primæ. Senſus regulæ primæ Burleus & alij latiſſime extendunt regulam: ſic uidelicet, Quandocunq; alterum prædicatur de altero, quicquid uniuerſaliter prædicatur de prædicato, ſubinde pdicabitur de ſubiecto. Hic ſenſus uerũ habet in quibuſcunq; uniuerſaliter pdicatis, ſiue eſſentialibus ſiue accidentalibus: ut ſi homo eſt animal. & omne animal eſt equus, homo eſt equus. & ſi omne animal eſt albũ, homo eſt albus: & ſi omne animal eſt genus, homo eſt genus. Itẽ ſi homo eſt albus, & omne album eſt muſicum, omnis homo eſt muſicus &c. Hic tamen ſenſus longe eſt ab intentione Ariſto. quia iſte non fundatur in natura pdicati, ſed in ui diſtributionis medii per artem ſyllogiſticã: uidelicet, ſi omne. a. eſt. b. et. c. eſt. a, c. eſt. b. & tamen Ariſtot. uoluit explicare naturam prædicati: ꝙ ſcilicet ſi. a. eſt prædicatum de ly. b. quicquid (etiam ſine diſtributione) conuenit. a. conuenit. b. ¶ Secunda expoſitio eſt Alberti. Quando alterum de altero prædicatur, ut de ſubiecto ſibi proprio quicquid prædicatur de prædicato directe & quidditatiue, prædicabitur de ſubiecto. De ſubiecto (inquit) ſibi proprio, id eſt de quo pdicatur prædicatione alicuius quinq; prædicabilium, ut quia animal prædicatur de homine, de illo etiã prædicabitur corpus, quod directe dicitur de animali: & quia rationale dicitur de homine prædicatione differentiæ, & ſenſitiuũ quidditatiue (ut putat) prædicatur de rationali, ſenſitiuũ prædicabitur etiam de homine: & quia riſibile prædicatur de homine pdicatione proprij, admiratiuũ, quod quidditatiue prædicatur de riſibili, prædicabitur & de homine: & quia album prædicatur de homine, prædicatione accidentis, coloratum, quod quidditatiue prædicatur de albo, prædicabitur de homine. Nõ tamẽ ſequitur ſi homo eſt animal, & animal ſit irrationale, ꝙ homo ſit irrationalis: quia irrationale non dicitur quidditatiue de animali. ¶ Expoſitio hæc propius accedit ad mentẽ Ariſtotelis, neſcio tamen an prorſus attingat: quia aliquid dici de aliquo apud Ariſtotelem, quando addit, ut de ſubiecto, profecto idem deſignat, quod dici de aliquo ut de quidditatiue inferiori, quod ſuperiori

D B F

G periori capite adnotauimus. Quocirca accidentia, et propria paſſio, prædicantur de ſubiecto, non ut de ſubiecto, ſed ut in ſubiecto, & ſuo modo differētia quatenus prędicatur in quale admodum accidentis. Intelligitur ergo hic quando alterum de altero prædicatur, ſolum quidditatiue: ut de eodem prædicato ſit hæc regula, de quo fuit diuiſio ſecunda. ¶ Hoc ſuppoſito Boetius exponit ſic. Quando alterum de altero prædicatur ut de ſubiecto, id eſt quidditatiue, quicquid prædicatur itidem quidditatiue de prædicato, prædicatur & de ſubiecto. Vt reſtringatur regula ad ſolam lineam rectā, ut ſi homo eſt animal, & animal eſt uiuens, hō eſt uiuens. Paulus Venetus dicit, quòd

Senſus regulæ.

H ſecunda pars non eſt reſtringenda ſicut prima. Vt ſit ſenſus, ſi aīal prædicatur de hoie ut de ſubiecto. ſ. quidditatiue, quicquid prædicatur de animali eſſentialiter. i. corpus, & ſenſitiuum, & aīatum, quæ prædicantur de animali, prædicabuntur de homine. Vt regula extendatur ad differentias & genera eiuſdem prædicamenti. Parum refert inter has expoſitiones, niſi ꝙ ſentētia Boetii eſt mihi ueriſimilior: quia in hac regula nihil Ariſto. intendit de differentijs: id. n. reſeruauit pro ſecunda parte ſecundæ regulæ. ſ. quòd dfīæ prædicati ſunt differentiæ ſubiecti. Hic aūt ſolum uoluit inſinuare rectā lineam prædicamentalem. ſ. quòd quicquid prædicatur de ſuperiori, prædicatur de inferiori eodem

I genere prædicationis, ut ſi animal prædicatur de homine prædicatione generis, eadem prædicatione prædicatur de Petro. ¶ Secundum omnem expoſitionem non ſequitur. Si Petrus eſt homo, & homo eſt ſpecies, Petrus eſt ſpecies: quia ſecundum primā, ſpecies non prædicatur de homine diſtributo: eſt. n. falſa, omnis homo eſt ſpecies, propter perſonalem ſuppoſitionem ſubiecti: & ſecundum alios non eſt prædicatio eſſentialis, homo. n. non eſt eſſentialiter ſpecies, ſed per accidens in ordine ad intellectum. Et eadem ratione non ſequitur. Homo eſt animal, & animal eſt genus: ergo homo eſt genus.

2. Reg. EORVM quæ ſunt diuerſa genere &c. in hac ſecunda regula explicat naturam uniuerſalis quantum ad differentias. Et habet duas partes. Prima eſt, ꝙ genera non ſubalternatim poſita, habent differentias ſpecie differentes. Eſt. n. mendū ſicubi legatur in textu. Diuerſæ ſunt ſpecies, & dfīæ: ut ſpecies ſit nominatiuus, quòd patere poteſt ex codice Græco: non. n. ſit mētio id de ſpecie

K bus, ſed quòd gñā diuerſa habent differentias ſpecie diuerſas. i. formaliter differentes, & nō ſolū materialiter aut accidētaliter differētes: quemadmodum indiuidua eiuſdem ſpēi differunt ſolū materialiter & per collectionem accidentium, quæ ſunt in uno & non in alio. ¶ Eorum uero generū &c. Secūda pars regulæ eſt, ꝙ generum ſubalternorum, quorum alterum ſub altero collocatur, nihil prohibet eaſdem eſſe differentias

L ut animatum, quod eſt differentia uiuentis eſt ſubinde dfīa animalis, & ſenſitiuū, quod eſt & differentia animalis, eſt dfīa hominis.

CIRCA hanc regulam duo ſunt parua dubia: primum de quibus generibus, alterum de quibus differentiis intelligatur. Contra regulam proinde arguitur. Primo in opinione Stoicorum, Subſtantia corporea, & ſubſtāria incorporea ſunt duo genera nō ſubalternatim poſita: & tñ eadē eſt dfīa alicuius ſubſtantiæ corporeæ, & alicuius icorporeæ, ut puta, rationale, quæ eſt dfīa conſtitutiua hoīs, & conſtitutiua angeli: ergo pars regulæ prior eſt falſa. ¶ Et ſecundo in rei ueritate. Animal greſſibile, & animal uolatile ſunt genera non ſubalternatim poſita (diuiditur enim animal ex æquo in reptile, greſſibile, & uolatile, ut colligitur Geneſis. 1.) tamen bipes eſt differentia uolatilis, & alicuius greſſibilis, puta hominis, & pariter canis: & pecus. i. animal domeſticū quod pabulo nutritur, ut boues & aſini &c. illa (inquam) ſunt diuerſa genera non ſubalternatim poſita, & tamen habent eandem differentiam conſtitutiuam, puta quadrupes: ergo prior pars regulæ falſa. Item ſapor & ſonus ſunt diuerſa genera qualitatis non ſubalternatim poſita: & tamen acutum & graue ſunt differentiæ diuiſiuæ & conſtitutiuæ utriuſque: ergo. Quod ſi quis dicat re-

Dubiū 1.

M

gu-

A gulam intelligi de generibus ſolum diuerſorum prædicamentorum: arguitur ſic. Subſtantia & quantitas ſunt talia genera, & tamen eadem eſt differentia conſtitutiua alicuius ſubſtantiæ, & alicuius quantitatis, puta corporeum: nam corpus eſt ſpecies prædicamẽti ſubſtantiæ, & ſpecies prædicamẽti quantitatis.

Ad dubium. ¶ Ad hoc dubiũ reſpondent nõnulli, ꝙ genera nõ ſubalternatim poſita ſunt duplicia: alia quorum neutrum eſt ſub altero neque ambo ſub tertio, ut genera diuerſorum prædicamentorum: alia uero quæ, licet unum non ſit ſub altero, tamẽ ambo ſunt ſub tertio, ut genera oppoſita eiuſdem prædicamẽti. Aiunt ergo iſti, quod Ariſtoteles intelligit ſubalternatim poſita, ſiue primo, ſiue ſecundo modo. Et ideo ad primum argumentum reſpondent, ꝙ ſub-
B ſtantia corporea, & ſubſtantia incorporea cẽſentur genera ſubalternatim poſita, puta, ſub ſubſtantia: quã propter excluduntur a priori parte regulæ, & includuntur in ſecunda, hoc eſt habent eaſdem differentias ut probat argumentum. Et idem reſpondetur ad ſecundum de animali greſſibili, & animali uolatili, & de cane, & pecude. ¶ Sed profecto reſponſio hæc eſt cõtra textũ: nã genera ſubalternatim poſita, ut aperte in uerſione Argyropyli explicatur, non ſunt niſi illa quorum unum eſt ſub altero: quãre ſubſtantia corporea, & incorporea non ſunt ſubalternatim poſita: nec animal greſſibile & uolatile. Vnde ad primũ argumen-
C tum reſpondetur, quod illa opinio Stoicorũ eſt falſa, uidelicet quod rationale ſit differẽtia hominis & angeli, Imo intellectuale, eſt differentia angeli, differens ſpecie a rationali: nam rationale dici diſcurſum, qui eſt proprius hominis, cum angeli ſimplici intuitu intelligãt obiecta naturalia. ¶ Ad ſecundum reſpondet Paulus, quod ratio bipedis non eſt eiuſdem ſpeciei in homine & in uolatili, ſicut nec ratio quadrupedis eſt eadem in cane & in pecude. Imo uero ſicut illæ ſunt ſpecies diuerſæ animalis, ita omnes earum differentiæ ſunt diuerſæ. Poſſet tamen forte ad rem propius reſponderi, quòd Ariſtoteles non dicit,

D niſi quòd genera non ſubalternatim poſita debent habere differentias aliquas conſtitutiuas ſpecie diuerſas, & aliquas diuiſiuas, non tamen negat quin ſi illa genera contineantur ſub uno tertio genere, poſſint habere aliquam differentiam communem, ſicut habent idem genus commune. Et ita greſſibile & uolatile licet habeant ſuas cuiuſque differentias proprias, nihilominus poſſunt habere unam rationem bipedis, quam profecto credo eſſe eandem & communem: ſicut ratio quadrupedis eadẽ eſt in cane & in pecude. In generibus autẽ ſubalternatim poſitis quæcũque differentia conſtitutiua ſuperioris eſt etiam conſtitutiua inferioris: & in hoc differunt hæc genera ab illis. Ad illud de ſono & ſapore re-
E ſpondetur, ꝙ graue & acutum nõ ſunt eius proprie differentiæ, ſed metaphorice dicũtur de illis: acutũ enim dicitur proprie de cuſpide, & per metaphoram de uino. ¶ Ad ultimũ reſpondetur, quod corpus de prædicamento ſubſtantiæ & corpus de prædicamento quantitatis ſunt æquiuoca; primum eſt ſubſtantia materialis, & ſecundum quãtitas trinæ dimenſionis, ut ſuo cuiuſque loco uidebit.

ALTERVM dubium eſt de quibus differen- *2. Dubium.*
tijs intelligatur regula. Arguitur.n. ſic Generaliſſima diuerſorum prædicamentorum ſunt nõ ſubalternatim poſita, & tamen non habent diuerſas differentias: quia generaliſſima ſicut non habent ſupra ſe genus, ita neque proprie habent differentias. Secun- F
do arguitur. Animal eſt genus poſitum ſub uiuente, & tamen ſenſitiuum, quod eſt differẽtia cõſtitutiua aĩalis, nõ eſt cõſtitutiuũ uiuentis: nec eadẽ differentia, quæ eſt diuiſiua uiuẽtis, eſt diuiſiua animalis. ¶ Reſpondetur regulã intelligi de differentiis utriſque, tã diuiſiuis, quàm conſtitutiuis, certa tñ lege. Prior pars regulæ intelligitur, ꝙ ſi ſint genera diuerſorũ ꝑdicamentorũ, tũc habẽt differentias tã diuiſiuas q̃ conſtitutiuas omnes diuerſas, ut eſt exemplum Ariſtotelis in ſcientia & animali. Præterquã ꝙ generaliſſima non habent differentias ſed modos diuerſos. Et per hoc ſoluitur primum

argumentum

G argumentum. Si uero ſint genera ſubalterna
tim poſita, quibus ſeruit ſecunda pars regu
læ, tunc quæcunque differentia conſtitutiua
ſuperioris generis eſt conſtitutiua inferio-
ris, inadæquate tamen: at diuiſiua ſuperioris
non eſt diuiſiua inferioris, ſed eius conſtitu
tiua. Econuerſo differentia diuiſiua inferio-
ris, eſt diuiſiua ſuperioris inadæquate: cõſti
tutiua uero inferioris non eſt conſtitutiua
ſuperioris, ſed eius diuiſiua. Exempli gra-
tia, animatum, eſt differentia conſtitutiua
uiuentis (nam uiuens eſt corpus animatum)
eadem ergo eſt conſtitutiua animalis, atque
adeo hominis. Eſt enim animal corpus ani-
matum ſenſitiuum, & homo eſt corpus a-
nimatum ſenſitiuum rationale. Senſibile ue
ro & inſenſibile quæ diuidunt uiuens, non
H poſſunt diuidere animal. Econuerſo, ratio-
nale & irrationale quæ diuidunt animal, di-
uidunt proinde uiuens, inadæquate ta-
men: quia non comprehendunt plantas
quæ continentur ſub uiuenti. Senſitiuum ue
ro quod conſtituit animal, non conſtituit,
ſed diuidit uiuens. Et per hæc ſoluitur ſe-
cundum argumentum.

DE DECEM PRÆ-
dicamentis generatim. CAP. IIII.

EORVM quæ nulla cõplexio
ne dicuntur, ſingula aut
ſubſtantiã ſignificant, aut
I quantitatem, aut qualita
tem, aut aliquid, aut vbi,
aut quando, aut ſitum eſſe, aut habe-
re, aut agere, aut pati. Eſt autem Sub-
ſtantia quidem, ut in ſumma dicamus
velut homo equus: quantitas autem,
vt bicubitum, tricubitum: qualitas, vt
album, grammaticum: ad aliquid, ut
duplum, dimidium, maius: vbi verò,
in foro, in Lyceio: quando autem, ut
heri, ſuperiore anno: ſitum verò eſſe,
vt iacet, ſed & habere autem, vt cal-
ceatum eſſe, armatũ eſſe: agere vero,
vt ſecare, vrere: pati, vt ſecari, vri. ¶ Sin K
gula igitur eorum quæ dicta ſunt, ipſa
quidem ſecundum ſe nulla cum affir-
matione negatione ve dicuntur. horũ
autem ad ſe inuicẽ complexione, aut
affimatio, aut negatio fit. Videtur
enim omnis affirmatio vel uera, uel fal
ſa eſſe. eorum autem quæ ſecundum
complexionem nullam dicũtur, nihil
neque verum neque falſum eſt: vt ho
mo, album, currit, vincit.

RATIONIBVS antepredicamen-
torum prę'actis, quartum hoc
caput initium eſt prædicamen- L
torum, quam rem a diuiſione en
tis in decem prædicamenta exorditur Ariſt.
Complexis. n. rebusq; complexe ſignifica-
tis a rõne prædicamentorum depulſis, res
uniuerſas quatenus incõplexæ ſignificantur
partitur in decem prædicamenta. Et habet
capitulum duas partes. in priori fit diuiſio,
& in altera probatur. Hanc diuiſionem Boe
tius & Alexander, perinde atque ſuperiorẽ,
interpretātur de uocibus eſſe principaliter:
& Nominales tantum eſſe de uocibus. Pro
quibus facit uerbum, ſignificant, dum ait:
Eorum quæ nulla complexione dicuntur,
ſingula aut ſubſtantiam ſignificant &c. ſi-
gnificare enim non conuenit rebus, ſed uo
cibus. Nihilominus tamen abunde id ſupra
(ut reor) comprobauimus, quod Ariſt. hic M
loquitur de rebus principaliter, & ſubinde
de uocibus (quod in ſubſequentibus eui-
dentius fiet) ob idque uiciſſim nunc loqui-
tur de uocibus, nunc uero de rebus. Inten
dit ergo hic diuidere res incomplexe ſigni-
ficatas, ſed explicat illas per uoces ſignifi-
cantes. Vnde licet diuiſionem uideatur po
nere de uocibus, exempla ſtatim ſubiun-
git de rebus ſignificatis dum ait, eſt au-
tem ſubſtantia, ut homo & equus &c.
non enim intelligitur, quod ly homo
aut ly equus ſint ſubſtantia, ſed res. ¶ Sin-
gula igitur &c. Dixerat nihil poni in prædi
camento niſi incomplexum: quia tantum
incom-

A incomplexum diuiſerat decem prædicamẽta: & ideo omnib. prædicamentis connumeratis, in ſecunda parte probat ſingula per ſe non eſſe complexa, nec ſignificari complexe: quia nullum per ſe eſt affirmatio aut negatio: ſubſtantia namq; per ſe aut quantitas non eſt affirmatio uel negatio, ſed ex illis ad ueniente uerbo fit affirmatio aut negatio. Et ꝙ per ſe ſingula non ſint affirmationes, probat, quia omnis affirmatio & negatio ſignificat uere uel falſe: ſubſtantia uero per nec uerum ſignificat nec falſum. ¶Cum diuiſio hæc ianua ſit & uia ad intelligendum artem prædicamentorum, operæpretium eſt à prima linea rem deducere. Quam duabus quæſtionibus explicabimus. In prima

B examinabitur quo genere diuiſionis diuidatur ens in decem prædicamenta: & in altera, an diuiſio ſit ſufficiens.

Quæſtio prima.

Vtrum diuiſio entis in decem prædicamenta ſit analogi in analogata, an generis in ſpecies.

Aduerſus partem affirmatiuã prioris membri quæſtionis, arguit Scot. 4. metap. & 1. ſentent. diſt. 3. q. 1. 2. q. 3. & diſt. 8. q. 3. prætendens quòd, ens, dicatur uniuoce de decem prædicamentis & de Deo & creatura:

C nam eadem eſt fere quæſtio. Primo. Omnis intellectus certus de uno conceptu & dubius de diuerſis habet conceptum de quo eſt certus, alium à conceptibus de quibus eſt dubius: ſed intellectus poteſt eſſe certus de aliquo quod ſit ens, & dubius an ſit ſubſtantia uel accidens: ergo conceptus entis eſt diſtinctus à conceptu ſubſtantiæ & accidentis. Exemplum maioris. Dum quis à longe uidet rem moueri, concipit illam eſſe animal, ambigit tamen, bos ne ſit, an equus: illud eſt ſignum quod conceptus animalis ſit diſtinctus ab illis conceptibus particularibus, & quod ſit communis illis. Exemplum minoris, ſi gentilis uideret hoſtiam conſacratam, certus eſſet illud quod uideret eſſe ens, & ſi Chriſtianus magnæ auctoritatis diceret illi, non eſſe illic ſubſtantiam ſed accidens per ſe, inciperet hæſitare an ſit ſubſtantia uel accidens: ergo conceptus entis eſt unus & communis ſubſtantiæ & accidenti: & per conſequens, ens, eſt uniuocum ad illa. Imo philoſophi conueniunt quantitatem eſſe ens: inter quos tamen Nominales putant non diſtingui à ſubſtantia, Reales uero eſſe accidens diſtinctũ. Et ſimiliter probatur ens eſſe uniuocũ Deo & creaturæ: nam philoſophi antiqui, cum omnes conſentirent primum principium rerum eſſe ens, dubitabant eſſetne creatum an increatum: quare alii dixerunt eſſe infinitum, alii ignem, &c. ¶Secundo arguitur. Si ens non eſſet uniuocum ſubſtantiæ & accidenti, ſequeretur ꝙ non poſſemus per cognitionem accidentis uenire in cognitionem ſubſtantiæ: conſequens eſt falſũ & contra Ariſtotelem, primo de anima tex. 11. ubi ait, ꝙ accidentia conferunt ad cognoſcendum quod quid eſt. Sequela probatur: quia ſi per accidentia cognoſcimus ſubſtantiam, eſt quia ab accidentibus ſenſu perceptis abſtrahimus conceptum entis communem ſubſtantiæ & accidenti, & inde inueſtigamus ens per ſe ſubſiſtens cui accidentia inſunt: ſi tamen ens non eſſet cõmune accidenti & ſubſtantiæ, periret iſte proceſſus. Eodem modo per creaturas cognoſcimus Deum, ut Apoſtolus docet ad Ro. 1. quod fieri non poſſet, niſi quia à creaturis, abſtrahimus conceptum entis cõmunem Deo &

B creaturis, & inde remouendo imperfectiones creaturarũ cõtẽplamur conceptũ Dei, puta, ꝙ ſit ens incorporeũ, immortale, &c. qui diſcurſus ceſſaret niſi ens uniuocũ Deo & creaturæ. ¶Accedit huc auctoritas Ariſt. 2. met. text. 4. ubi probat, ꝙ Deus eſt maxime ens & maxime uerũ, quia eſt cauſa uniuoca entium omnium, ſicut ignis eſt maxime & per ſe calidus: quia eſt cauſa uniuoca calidorum, qui diſcurſus nõ ualeret niſi ens uniuoce diceretur de Deo & creatura. Et Auicenna. 1. metap. cap. 2. & 5 ait quod ſubſtantia & quantitas conueniunt in communi intentione entis cuius ſunt quaſi ſpecies. ¶Tertio ex his rationib. arguitur, quod ens

G ſit genus ad decem prædicamēta, quod eſt ſecundum membrum quæſtionis. Ens uniuoce prædicatur de decem prædicamentis & quidditatiue: quia ens cum ſignificet eſſentiã in generali, eſt de eſſentia & quidditate oĩum rerũ (ut uidetur innuere Ariſto.4.meta.tex.4.) ergo ens eſt genus. Patet conſequentia tum ex definitione generis, tum etiam quia alias daretur aliquod uniuerſale, quod non comprehenderetur ſub numero quinq; prædicabiliũ, aut quatuor prædicatorum quã ſtatuit Ariſto. 1. Topi. & tunc diminute eſſent locuti. ¶ Quarto arguitur. Ens ad minus eſt quidditatiue ſuperius ad ſubſtantiam: ergo quamuis non
H eſſet genus ad omnia prædicamenta propter æquiuocationem, ſaltem eſt generaliſſimũ prædicamenti ſubſtantiæ.

¶ QVAESTIO præſens duo habet mēbra, duobusq; ſubinde articulis abſoluetur, ut primus ſit de ſignificatione entis, an ſit uniuoca: & alter de eius diuiſione & prædicatione, an ſit genus cõe prædicamentorum. De primo ſunt tres opiniones. *Tres opiniones.* Prima eſt Marſilii & Burid. (ut refert hic Paulus) tenentium, ꝙ ens dicitur analogice de ſubſtantia & accidenti mediantibus diuerſis cõceptibus formalibus, ſicut animal de uiuo & picto. Secunda eſt Scoti locis citatis tenentis, ens eſſe uniuocum omnibus in uniuerſum rebus: puta Deo & omnibus prædicamentis. Alia opinio eſt non eſſe uniuo-
I cum, ſed analogum ad ſubſtantiam & accidentia. Quam opinionem adſcribunt S. Thomæ cum tamen ſit expreſſe Ariſtotelis: nec S. Thom. addit uerbum ad uerba Ariſt. Eſt tamen præterea opinio S. Tho. ꝙ ſit analogum ad Deum & creaturas: de quo non locutus eſt expreſſe Ariſt. ¶ Reſpondetur igitur ad primum mēbrum quæſtionis quatuor concluſionibus. *1 Concluſio Vnus concep. for. entis.* Prima. Ens ſignificat ſubſtantia & accidens, Deum & creaturam, mediante eodē conceptu formali. Concluſionem hanc probant argumenta Scoti: ſed præterea probatur concluſio ratione facili. Qui impoſuit hoc nomen ad ſignificandũ, certe nec ſpecialiter conſiderauit Deum, nec creaturas, nec ſubſtantiam, nec accidens, ſed impoſuit illud ad ſignificandum quicquid, eſt quomodocunq; ſit abſtrahē- K
do ab hoc & illo modo eſſendi. Et certe Latini omnes ignorantes philoſophiam, per illud nomen nec concipiunt Deũ nec creaturas, ſed generaliter quicquid eſt. Nec eſt dicendum philoſophos alium conceptum formare quam Latini alij: ergo ens mediãte eodem conceptu ſignificat omnia. ¶ Secundo arguitur. Ens inquantum, ens, eſt obiectum metaphyſicæ, quæ ſcientia conſiderat paſſiones entis in cõmuni quæ conueniunt illi, non inquãtum Deus aut ſubſtantia, &c. ut docet Ariſto. 4. meta. text.1. hoc fieri non poſſet niſi eſſet unicus conceptus entis: ergo. ¶ Et confirmatur ratio. Ens in cõ: eſt obiectum intellectus, ut col- L
ligitur ex Ariſt. 9. meta. text. 22. abſtrahendo ab hoc & illo (id enim quod de rebus primo concipimus eſt ens) ergo eſt unum conceptus formalis entis. ¶ Tertio arguitur in communi modo concipiendi, hæ uniuerſales ſunt falſæ, omne ens eſt accidens, omne ens eſt ſubſtãtia, omne ens eſt Deus, omne ens eſt creatura: nõ alia de cauſa, niſi quia ſubiectum diſtribuitur pro ſubſtantia & accidenti, Deo, & creatura: tamen ſi pluribus conceptibus ſignificaret ſubſtantiam & accidens, eſſent ueræ ſicut hæ, oĩs hõ eſt pictus, omnis homo eſt uiuus, per illam regulã analogorum. Talia ſunt ſubiecta, &c. Concluſio eſt euidētior quàm ut pluribus probationibus indigeat. Et eſt concluſio M
S. Thomæ in primis ſtatim uerbis de ente & eſſentia. Capreoli in 1. diſtinct. 2. q. 1. & omnium huius ſcholæ. Quare in conceptu formali entis nihil differt inter Scotum & S. Thomam. ¶ Secunda concluſio. Conceptus formalis entis, ſignificat unam rationem formalem in obiecto, ratione abſtractam à ſubſtantia & accidenti, Deo & creatura. *2. concluſio.* Hanc negant nonnulli ex diſcipulis S. Thomæ, quam Caieta. in principio ſtatim de ente & eſſentia optime concedit. Imo uidetur mihi Ariſto. eam aſſerere. 4. meta. text.7. ubi ait, quòd omnibus eſt prædicamentis commune, eſſe ens. Et re uera ſequitur ex ſuperiori; ens enim non eſt im-

poſitum

A poſitum ad ſignificandũ hoc aut illud, ſed in uniuerſum id quod eſt, & ita homines concipiunt. Atq; adeo hoc intelligit S. Tho. loco modo citato dicẽs, ens & eſſentia ſunt ea quæ primo intellectu concipiuntur. Et eſt ſcientia Auicennæ. 1. meta. c. 5. Et confir. Ariſtot. 7. meta. tex. 3. dicit, quòd ſubſtantia eſt magis ens quàm accidens: comparatio autem non fieret, niſi in aliqua ratione quodam modo conuenirent.

9. Ciel. Enſana legum. Tertia concluſio, Ens non uniuoce, ſed analogice, ſignificat ſubſtantiam & accidentia. Concluſio eſt expreſſa Ariſtote. 4. meta. text. 2. ubi dicit, ens ſignificare accidentia per attributionem ad ſubſtantiam: ueluti ſanum ſignificat urinam & medicinã in ordine ad animal. Idem dicit. 1. Ethico. capit. 6. ubi ait, ꝙ bonum tot modis dici-
B tur quot ens: Aequiuoce (inquit) non à caſu ſed a conſilio. Et 11. met. c. 3. lib. 12. text. 28. dicit, quod nec æquiuoce dicitur, nec uniuoce ſed medio modo. ¶ Probatur concluſio rõne quæ colligitur ex Ariſtot. Analoga ſunt quorum nomẽ eſt commune, ratio uero nec omnino eadẽ, nec omnino diuerſa, ſed proportionalis: talia ſunt ſubſtantia & accidentia: ergo. Probatur minor. Subſtantia eſt ens, quia per ſe ſtat: accidens uero eſt ens, quia eſt aliquid ſubſtantiæ, puta quantitas: quia eſt menſura ſubſtantiæ: & qualitas eſt ens, quia afficit ſubſtantiam. ¶ Confirmatur ex modo concipiendi: quia re uera ſolas ſubſtantias apud homines cen-
C ſentur eſſe entia, nec duo lapides exiſtimantur plura, q̃ duo entia, licet multa ſint illic accidentia. ¶ Quod ſi quis arguat contra. Queadmodum genus mediante eodẽ conceptu formali ſignificat unam rationẽ communem pluribus ſpeciebus, ita ens ſignificat: & quemadmodũ conceptus obiectiuus entis non eſt eiuſdẽ rationis in ſubſtãtia & accidenti, ita conceptus genericus non eſt eiuſdem rationis in ſuis ſpeciebus, ut ca. 1. dictum eſt: ergo nihil deficit enti ut ſit commune tanq̃ genus. Rñdetur, quòd ratio generica ſimpliciter conuenit quibuſcunque ſpeciebus, non tamen ratio entis. Exẽpli gratia. Corpus ſignificat ſubſtantiã materialẽ

D & quanuis materia, à qua abſtrahitur illę ratio, ſit alterius rationis in corporibus cæleſtibus & in inferioribus, nihilominus eſſe materiale id ſimpliciter conuenit utriſq; corporibus: ſicuti animal ſimpliciter conuenit equo, quanuis forma ſenſitiua à qua abſtrahitur ratio animalis, ſit alterius rationis in equo & in homine. Sed tamen ratio entis ſoli ſubſtantiæ conuenit ſimpliciter: accidentibus uero ſecundũ quid. Verba ſunt Ariſtot. 7. meta. text. 2. & 5. ꝙ quantitas, qualitas. &c. non ſunt ens, ſed entis ens: & tex. 15. repetit, quòd ens dicitur de ſubſtantia ſimpliciter, ſed de cæteris prædicamentis ſecundum quid quemadmodum ſanũ, ſimpliciter dicitur de animali, ſed de urina ſecundum quid. Atqui punctum hoc eſt potiſſimum adnotandum ſane quo entis ex-
E plicatur analogia. Latet ergo fallacia ſub conſequentia, dũ ex eo ꝙ ens uno cõceptu formali ſignificat decem prædicamẽta, infertur eſſe uniuocum, poſtquam non dicitur ſimpliciter de ſuis ſignificatis. Et profecto ratio Ariſto. eſt elegans. Ens enim dicitur ab eſſe, ſed accidẽtis eſſe nihil aliud eſt, q̃ ineſſe ſubſtantię: ergo ens per prius dicitur de ſubſtantia, & per attributionem de accidenti, quod eſt eſſe analogum. Sicuti, ſanum, eo dicitur analogice de animali & de urina: quia urina eſſe ſanã nihil aliud eſt quàm ſignificare animal ſanum. Vnde ſicut in definitione ſanitatis ponitur animal, ita in definitione eẽ accidẽtis ponit ſubſtan-
F tia. ¶ Differt tñ inter ſanum, & ens: ut. 1. c. dictũ eſt, ꝙ ſanum, impoſitũ fuit primũ ad ſignificandũ animal ſanum: & ideo uno conceptu ſignificat illud, & alio ſignificat urinam: tñ ens generaliter impoſitũ fuit ad ſignificandum id quod eſt: & ideo unico conceptu ſignificat oĩa. ¶ Hinc ſequitur, quod in mente ultimata põt eſſe analogia, quæ eſt ſpecies æquiuocationis: tametſi lib. 1. Summularum negauimus in mẽte eſſe æquiuocationẽ: tũc. n. res nobis erat cũ Sũmuliſtis: & ideo definiuimus terminũ æquiuocũ eſſe, qui mediãtibus diuerſis conceptibus ſignificat res: unde cũ cõceptus ultimatus ꝑ ſe ipſe ſignificet, nõ poterit hoc mõ eſſe æqui-

G uocus, nec analogus. At uero cũ unus conceptus formalis per ſe ipſe ſignificet unam rationem obiectiuã, quæ non eadem ſimpliciter, ſcd p oportionabiliter eſt in ſuis ſignificatis, principaliter in uno, & per attributionem in alijs, hoc modo concedimus analogiã in mente ultimata: quamuis mera æquiuocatio nõ ſit illic poſſibilis. ¶ Sequitur præterea, quòd Noiales ſi concedãt ens mediante eodem conceptu ſignificare oĩa prædicamenta, nullatenus negare poſſunt eſſe ſimpliciter uniuocum: quia nullum ponunt cõceptum obiectiualẽ in quo ſit analogiã. Et hac cauſa Mar. & Buri. dixerunt ſubordinari diuerſis conceptibus.

H ¶ Qvarta concluſio. Ens analogice dicitur de Deo & creaturis. Hæc concluſio quãuis obſcurior forſan ſit, quàm dialecticis plene poſſit explicari: tamen quia cum tertia affinitatem habet ſub breuibus exponetur ad mentem S. Tho. 1. p. q. 13. arti. 5. Quando effectus nõ adæquat uirtutem cauſæ, tunc nomen cõe utriq; analogice, dicitur de cauſa & de effectu: ſed creatura in ratione entis non adæquat uirtutẽ Dei: ergo ens analogice dicitur de Deo & creatura. Exemplum maioris, calidũ quod ſit ab igne põt adæquare uirtutẽ ignis .i. poteſt procedere ut efficiatur uerus ignis (hoc eſt.n. effectum adæquare cauſam) & ideo calidum uniuoce dicitur de igne & de aqua calefacta ab igne: nam poſtquã calor aquæ poteſt pro-
I cedere uſq; ad ignem, ſignũ eſt eſſe eiuſdem rationis cum calore ignis. Sed calidum productum a ſole non poteſt eo procedere, ut efficiatur ſol: ſignũ ergo eſt non eſſe eiuſdẽ rationis cũ uirtute calefactiua ſolis: & ideo calidum non dicitur uniuoce de ſole & de iſtis inferioribus: nec ſol eſt formaliter calidus, ſed habet uirtutem excellentiorem, qua poteſt uarios effectus producere. Eodẽ modo, cũ ens dicatur ab eſſe, & ratio eſſendi in creaturis nõ poſſit adæquare rõnẽ eſſendi in Deo: quia Deus per ſe & ex quidditate ſua habet exiſtere: creaturæ autẽ id nõ habent ex ſua quidditate, ſed a Deo (alias creatura eſſet Deus) ſit ut ens dicatur analogice de Deo & de creatura. ¶ Arguitur autem in contrarium. Ens dicitur analogice de ſubſtantia & accidenti, eo quòd ſimpliciter dicitur de ſubſtantia & ſecundum K
quòd de accidenti: at uero de Deo & creatura non eſt ita, imo ſimpliciter dicitur de utroq;: eſt.n. ſubſtantia creata ſimpliciter ens: ergo nõ dicit analogice de Deo & creatura, ſed uniuoce. Rñdetur, quòd quodammodo eſt ſimilis analogia, & quodammodo diuerſa. Eſt enim eadem, quia ſicut ſubſtantia eſt per ſe, id eſt, non in alio, & accidentia dependente naturaliter à ſubſtantia, ita eſſe conuenit Deo, per ſe, id eſt, non ab alio, & eſſe creaturarum dependet à Deo. Eſt tamen diuerſitas quã probat argumentum: unde propter primam cauſam dixit S. Tho. loco modo citato, quòd iſta analogia eſt ſicut urinæ ad animal in ratione ſanitatis: quia ſicut ſanũ in urina nihil aliud eſt quàm eſſe ſignum ſanitatis, ita eſſe & perfectiones creaturarum non ſunt niſi expreſſiones perfectionum quæ ſunt in Deo: ſed propter ſecundam cauſam dixit in de ueritate. quæſt. 2. articu. 11. quod eſt inter Deum & creaturam analogia proportionalitatis: ſicut enim eſſe Dei ſe habet ad Deum, ita eſſe creaturarum ad creaturas: nam ſicut Deus per eſſe quod formaliter eſt in eo exiſtit, ita creatura. Ad modũ quo ridere dicitur de homine & de pacto: ſicut enim homo per riſum qui eſt in eo ridet, ita pratum per uirorem qui eſt in eo dicitur ridere. Quare ens perfectiori modo di- M
citur de Deo quàm de creatura. Si tamen ſit nomen metaphoricum, ut leo, per prius dicitur de animali: & ſolum per ſimilitudinem dicitur de Deo.

¶ Ad argumenta ergo Scoti reſpondetur, quòd primum argumentũ eſt ad litteram Auic. 1. meta. c. 5. quo ipſe tantum intendit concludere oĩa prædicamenta à conuenire in una intentione entis, ut c. 1. dixerat, quòd nos concedimus: non tñ contẽdit eſſe uniuocũ, & tantundem concludit ſecũdum argumentũ. Et re uera Scotus ipſe loco citato. q. 1. uidetur ſe exponere, quòd ſolum intelligat uniuocationem entis ſecundum conceptũ formalẽ: niſi q. q. 3. reſpondendo

A dendo ad auctoritates. Ariſtotelis uidetur ſentire, ꝙ ſit uniuocum quantum ad conceptum obiectiualem ad modum generis, non attendens quod non dr ſimpliciter de accidẽtibus. Scotiſtæ dicuntur ens eſſe, & uniuocum, & analogum: ſed tamẽ hoc, primo includit repugnantiam, & præterea eſt ubiq; contra Ariſt. & expreſſe. 11. met. c. 3. & lib. 12. tex. 28. ubi ait, ꝙ non dicitur ens æquiuoce nec uniuoce, ſed analogice. Itaq; non ſolum aſſerit eſſe analogum, ſed ubiq; negat eſſe uniuocum. ¶ Ad auctoritatem Ariſt. reſpondetur, ꝙ analogiam entis inter Deum & creaturam uocat uniuocationem: quia magis accedit ad uniuocationem quàm analogia entis de decẽ prædicamentis, eo quod ſimpliciter ens dr de Deo, & de creatura.

B *Secundus articulus.* Secundus articulus eſt diſputare, an ens ſit genus ad decem prædicamenta, ubi ſtatuitur negatiua cõcluſio. Ens non eſt genus ad decem prædicamenta. Et quidem cõcluſio omnibus eſt philoſophis receptiſſima. *Ens nõ eſt genus.* Quam uel hic maxime Ariſt. inſinuat, dum genera decem rerum conſtituit ſuprema & generaliſſima: ſi. n. ens genus eſſet oĩbus commune, nullum eorum eſſet ſupremum. At uero Scotus qui primus in ſcholas introduxit ens eſſe uniuocum, difficile poteſt excludere ens a ratione generis: nã certe Ariſt. & quotquot fuerunt antea philoſophi, ea potiſſimum ratione negant ens eſſe genus, quia nõ prædicatur uniuoce de

C ſubſtantia de accidentibus. Et ratio eſt in promptu aduerſus Sco. nam ſi ens eſt uniuocum, ſignificat plura ſecundum eandem rationem (ex definitione Ariſt.) & per conſequens ſignificat unum conceptum communem, qui ſimpliciter conuenit omnibus ſignificatis, hoc eſt. n. ſignificare ſecundum eandem rationem: ſed animal, aut corpus, non alia ratione eſt genus, niſi quia ſignificat unum hoc modo cõmune multis: ergo & ens pari ratione eſt genus. Reſpõdet Scotus, ens non eſſe genus, ſed tamẽ ea ſola cauſa, quia eſt tranſcendens, hoc eſt, quia uniuerſaliter prædicatur de omnibus. Et eandem cauſam prætendunt Nominales. ¶ Sed contra hanc cauſam arguitur. In definitio-

D ne generis nihil aliud habetur, niſi ꝙ prædicetur de pluribus differentibus ſpecie in eo quod quid: ergo eſſe tranſcendens, nihil obſtaret ad rationem generis, ſi ens eſſet prædicatum uniuocum & quidditatiuum, quæ ambo concedit Scotus. Quod, ſi reſpõdeas obſtare auctoritatem Ariſtotelis conſtituentis decem generaliſſima, petis principium. Hoc. n. contendimus ꝙ Ariſt. non ſtatuiſſet decem generaliſſima, ſi uideret ens eſſe uniuocũ ad omnia entia. Immo uero propterea Plato, ut uidebimus. q. ſequenti, non diſtinxit decem prædicamenta: quia credidit ens eſſe uniuocum & uniuerſaliſſimum. Et ideo Ariſt. prius 4. met. probauit ens eſſe analogum, & ſubinde in quinto diſtinxit decem generaliſſima. ¶ Probatur ergo concluſio. ſ. ens non eſſe genus duplici E *Ratio prima.* ratione Ariſt. Prima, quia non dicitur uniuoce de omnibus prędicamẽtis. Et hac utitur in omnib. locis ſupra citatis, & in aliis multis ſuorum operum. Quare Porphy. c. de ſpecie hac ſola ratione tanquã compertiſſima apud omnes philoſophos utitur dicens, Ens non eſt genus: quia ſi quis omnia entia uocet, æquiuoce nuncupabit, & non uniuoce. Vbi omnes quotquot ſunt expoſitores conſentiunt illam eſſe rationem Ariſt. ¶ Secunda probatio Ariſt. eſt elegãtiſſima. *Secunda.* Aſſerit. n. eandem concluſionẽ. 3. met. tex. 10. & probat ens non eſſe genus hoc modo. Omne genus eſt extra eſſentiã & quidditatem differentiæ: ſed ens eſt de eſſentia, F & quidditate rerum omnium, & per conſequens cuiuſque differentiæ: ergo non poteſt eſſe genus. Probatur maior. Genus ut ait Porph. cap. 3. habet ſe ad differentiam, ſicut materia ad formam, eo quod genus contrahitur per differentiam: ſed contrahens debet eſſe omnino diſtinctum ab eo quod contrahitur: ſi enim animal (u. g.) includeretur in rationali, non contraheretur per rationale: nam contrahere eſt addere nouum gradum: & ſi rõnale includeret animal, nõ adderet nouũ gradũ ſupra animal. Minor aũt eſt manifeſta: quia quicunq; gradus rerum, quõcunque abſtractus, includit ens. Quare nulla poteſt dari differentia,

G quæ contrahat rationem entis, & per conſequens ens nõ poteſt eſſe genus.¶ Hãc ueruntamen rõnem nõ recipit Scot. 1. ſent. di. 3. q. 3. ubi negat hãc minorem, uidelicet, ens eſſe de eſſentia ultimarum differentiarum. Imo dicit, quòd rationale nõ includit ens. Mouetur hac ratione. Differentia eſt cõceptus ſimpliciter ſimplex, nam ſpecies reſoluitur in genus, & differentiã, & genus rurſus reſoluitur in aliud ſuperius uſq; ad generaliſſimum: differẽtia uero non reſoluitur in genus & differentiã: alias differentia ſecunda deberet iterum reſolui, & ſic reſolutio ſpeciei ꝓcederet in infinitũ, & contra doctrinam Ariſto. 8. metaphy. tex. 19. Arguit ergo Scotus. Si ens eſſet de eſſentia huius differentiæ. v. g. rationale, tunc eſſet H reſolubile in cõceptũ entis & aliã differentiã contrahentẽ, & rurſus illa ſecũda differẽtia eadem rõne includeret ens, & per conſequẽs eſſet reſolubilis, atque adeo reſolutio procederet in infinitum. ¶ At uero in cõtrarium arguitur, quòd ens ſit de eſſentia cuiuſcunq;. Primo, eſt ſententia Ariſt. expreſſa loco citato, qua de cauſa negat eſſe genus: & 4. Topi. cap. 6. & 10. met. tex. 6. & frequentiſſime reperit, quòd ens ſequitur ad oĩa. Et eadẽ ratione. 8. met. tex. 16. probat ens non intrare definitionem aliquã quidditatiuam, quia uidelicet nõ dicit gradum ſpecialẽ quidditatis non incluſum in quacunque differentia. Sed præter auctoritatem Ariſto. eſt ratio manifeſtiſſima: nam cum ens I dicatur ab eſſe, primum quod de quacunq; re intellectus cõcipit, eſt eſſe ens: & ideo excludere aliquid a ratione entis, eſt aſſerere nihil eſſe. Vnde ad argumentum Scoti Ariſtoteles ipſe reſpondet 4. met. tex. 3. ubi ait, adeo ens eſſe intimum cuicunque, ut nullam faciat compoſitionem: ſed idem eſt, ens homo, & hõ: ens rõnale, & rõnale: quare licet ens ſit de eſſentia differẽtiæ, nõ propterea differentia eſt reſolubilis: quia ens non eſt de eſſentia ſicut genus componens ſpeciem, ſed ſicut quod conceptum in quacunque re, a qua nulla res eſt per abſtractionem ſeparabilis: Itaque poteſt intellectus abſtrahere cõmunem rationẽ entis abſtractione uniuerſalis à quocunq; particulari, ſed nihil particulare abſtrahitur ab alio abſtractione formali, quin in conceptu abſtracto includatur ens. Et hac potiſſimæ ratione non eſt genus. Tertiã rõnem adiiciemus in ſolutione ad primum: quia uidelicet ens nõ prædicatur quidditatiue. K

Ens eſt de eſſẽtia differentiæ.

Ex his quæ dicta ſunt colligitur in primis generaliſſima non conſtitui ex genere & differẽtia: quia nec ens eſt genus eorum, nec proinde contrahitur ad eſſe ſubſtantiæ & eſſe accidentium per differentias, ſed per modos intrinſecos: ut ſubſtantia eſt ens per ſe, & accidens eſt ens in alio. Differt inter modos intrinſecos & differentias ratione iam dicta: nempe quòd differentia eſt extra rationem generis, ut rationale non includit in ſe rationẽ animalis, ſed dicit nouũ gradũ: attamen eſſe per ſe uel in alio, nõ dicit nouũ gradũ entis: quia eſſe per ſe uel in alio quomodocunq; abſtrahatur includit ens: & ideo dicitur modus intrinſecus entis. ¶ Sequitur ſecundo, q generaliſſima non proprie dicuntur differre, ſed ſunt primo diuerſa. Nec eſt commentum Realium, ſed eſt ſentẽtia Ariſ. 10. met. tex. 12. ubi ait, illas res proprie differre quæ conueniunt in aliquo genere & habent diſtinctas differẽtias, ut homo & equus, animal & lapis, &c. illa uero ſunt primo diuerſa, quæ nullo genere conueniunt, nec differũt per differentias, ſed ſeipſis, ut ſunt generaliſſima: & eadem ratione ultimæ differentiæ quæ non cõueniunt in genere. Hac de cauſa gñaliſſima & ultimę drĩæ cẽſentur conceptus ſimpliciter ſimplices. Vñ quãuis oẽs res realiter diſtinctæ generali nomine dicãtur differre, nihilominus proprie nõ differunt niſi quæ ſunt ſub eodem gñe. Obidq; perſonæ diuinæ, ſunt quidẽ diſtinctæ realiter, non tñ differentes: quia ut capite ſequenti uidebimus, in diuinis nec eſt genus nec differentia. Imo uero neq; indiuidua eiuſdem ſpeciei dicuntur ꝓprie differre: quia ſpecies nõ cõtrahitur per differentias ſicut genus: ſed dicuntur materialiter diuiſa & diſtincta. ¶ Sequitur tandem tertio, quòd nec generaliſſima nec ultimæ differentiæ habent L M

Generaliſſima carẽt genere & differẽtia.

Primo diuerſa.

proprie

A proprie definitiones quidditatiuas: ſed eſt quædam deſcriptio ſubſtantiæ, ſi dicas, ꝙ eſt ens per ſe: & deſcriptio quãtitatis, ſi dicas, quod eſt menſura ſubſtantiæ, &c. ¶ Ad tertium igitur argumentũ principale, partim reſponſum eſt, dum negauimus ens eſſe uniuocum: ſed ad aliud uerbũ quo arguitur ens prædicari quidditatiue, non facilis eſt reſponſio ſaltem pro dialecticis. Nihilominus neceſſarium illis eſt id nõ prorſus ignorare. Scotus. 1.d.3.q.3. ut aſſerit ens eſſe uniuocũ, ita pro indubitato habet eſſe prædicatum quidditatiuum, quia ſignificat rerũ eſſentias. Sed re uera hoc uidetur

B contra Ariſtotelẽ, qui.8.met.tex.16. negat ens intrare definitionem aliquam quidditatiuam. ¶ Idcirco notandum eſt, quòd eſſe nõ eſt de eſſentia creaturarũ. Hoc eſt dicere: In definitione quidditatiua hominis nõ includitur ut ſit: nã ut.2. li. Summularũ dictum eſt, quòd homo ſit animal rõnale, eſt perpetuæ ueritatis, & erat uerũ anteꝙ mũdus eſſe: quare nõ ſequitur, homo eſt animal rationale, ergo homo eſt. In Deo tamẽ eſſe, eſt de quidditate Dei: quia nulla alia cauſa id poteſt recipere. Solent ergo aliqui diſtinguere, ꝙ ens accipitur dupliciter, ſcilicet aut participialiter aut nominaliter. Primo modo (inquiunt) Significat eſſe ſeu exiſtentiam, ſicut currens curſum, & ideo non eſt prædicatum quidditatiuum creaturarum. Secundo modo ſignificat eſſentiam: & hoc modo dicunt diuidi in prædicamen-

Eſſe nõ eſt de eſſentia creaturæ.

C ta & prædicari eſſentialiter & quidditatiue. Nec tamẽ ſequitur ut ſit genus: quia nõ cõtrahitur, ut dictũ eſt, per differentiã quæ ſit extra rationẽ entis. ¶ Mihi uero non uidetur diſtinctio hæc admodum neceſſaria, nec Ariſto. illam unquam inſinuauit. Imo uero ens ſemper eſt participiũ uerbi, ſum, ſicut exiſtẽs, uerbi, exiſto. Quòd quidem de formali ſignificat eſſe, & de materiali id quod habet eſſe. Vnde. 1. Phy. tex. 13. & alibi ſæpe loco entis transfertur, id quod eſt. Et qa prædicatio attenditur penes ſignificatum formale, ens nullatenus de creatura prædicatur quidditatiue. ¶ Vnde ad argumẽtum Scoti concedimus, quòd ens ſignificat eſſentias rerum quæ eſt ſententia Ariſtot. 5. met. tex. 14. quam S. Tho. illic & ubiq; cõcedit, & hac ratione diuiditur in prædicamenta. Sed tamen ſignificare eſſentiam eſt ſignificare quidditatem in ordine ad eſſe: puta ea ratione qua poteſt habere eſſe: & quia eſſe non eſt de quidditate creaturarũ, ideo non prædicãtur de illis quidditatiue. Vnde S. Tho. 4. met. lectione ſecunda: nomen, inquit, res, imponitur à quidditate; nomen uero, ens, imponitur ab actu eſſendi: ſed quia idem eſt quod habet quidditatem & eſſentiam, res, & ens, idem ſignificant. Vnde colligitur quòd ſignificare eſſentiam, non eſt ſignificare quidditatem abſolute, ſicut nomẽ, res, ſignificat, ſed eſt ſi-

Ens eſt participium.

F gnificare eam ſub ratione eſſendi. Eſſentia enim eſt nomen uerbale ab, eſſe, ſicut exiſtentia ab exiſtere. Et quo me perſpicacius exponam, concederem eo quòd, res, quidditatiue prædicatur, non quidem ut genus, quia non dicit gradum diſtinctum à differentia, ut ſupra expoſitum eſt: ſed quia ſignificat abſolute quidditatem quamcunq; & quemcunque gradum quidditatis realis. At uero, ens, quia ſignificat eſſentiã, id eſt, quidditatem ſub ratione eſſendi. i. quatenus põt habere eſſe, non prędicatur quidditatiue. Dixerim, quatenus poteſt habere eſſe, quia non ſupponit ſolum pro eo quod actu eſt, ſicut ly exiſtens, immo ſicut eſt perpetuæ ueritatis, homo eſt animal, ita homo eſt ens. ¶ Quam ob rem S. Tho. 10. me. lectio. 2. dicit, quòd ens ſignificat decem prædicamenta ſecundum quòd ſunt actu uel potentia. Atqui hæc eſt tertia ratio quare, ens, non eſt genus: nempe quia non prædicatur quidditatiue de creaturis. Et ita S. Thom. quodlib. 2. quæſtio. 2. articu. 1. dicit non eſſe prædicatum eſſentiale: & primo contra Genti. capit. 26. dicit, quòd ens nõ cadit in conceptu ſubſtantiæ. & 1. parte. q. 3. articu. 5. dicit, quòd ens de ſolo Deo dicitur quidditatiue. ¶ Sed contra reſponſionem arguitur. Sequeretur quòd ens poneretur in prædicamento accidentis, & eſſet connotatiuum poſtquam ſignificat eſſe, quod non eſt de quidditate ſub-

E

G ſtantiæ. Propter hoc argumentum Auicenna (ut 4.meta. refert Commen. cõmen. 2. & S.Tho. lectione ſecunda opinatus eſt, quòd ens addit accidens ſupra ſubſtantiam, ſicut album albedinem: quod tamen reprehendit illic S. Thom. nam eſſe, non eſt accidens ſubſtantiæ ſicut albedo, ſed eſt actus ſubſtantiæ: quod eſt dicere, eſt terminus productionis ſubſtantiæ: rem. n. produci, nihil aliud eſt, quàm eſſe acquirere. Et ideo non ponitur in prædicamento accidentis, ſed reducitur ad prædicamentum ſubſtantiæ: qđ propterea a S. Thom. ſæpe appellatur prædicatum ſubſtantiale: nec cenſetur nomen connotatiuum, ſed abſolutum. Immo frequenter utuntur doctores nomine, ens, ut

Ens eſt actus ſubſtãtiæ.

H omnino eodem modo ſignificet, ſicut res. ¶ Ad ultimum argumentum, Marſilius & Buridanus tenẽtes quòd ens ẽ analogũ mediantibus diuerſis conceptibus concedunt, quòd oẽ ens eſt ſubſtantia, quia ſtat pro famoſiori ſignificato, ſicut hic, omne animal eſt uiuum, ac ſubinde concedunt, ꝙ ens eſt generaliſſimum primi prædicamenti, quod proinde debet uocari prædicamentum entis. ¶ Hęc tñ opinio falſa eſt, ut ex dictis conſtat. Reſpondetur ergo, quòd ens non ſolum non eſt genus omnium prædicamentorum, ſed nec primi prædicamenti: quia uel accipitur tanquam cõuertibile cum ſubſtantia, & hoc non, poſtquam ſubordinatur conce-

Ens nõ dicit accidens.

I ptui ſuperiori & communi ad omnia prædicamenta: uel accipitur tãquam ſuperius, & tunc excluditur a ratione generis propter rationes ſupra expoſitas.

Quæſtio ſecunda.

Utrum diuiſio rerum in decem prædicamenta ſit ſufficiens.

ARGUITUR ad partem negatiuã. Diuiſio reducenda eſt ad quàm pauciſſima membra fuerit poſſibile: ſed prædicamenta nouem accidentium comprehenduntur ſub uno genere accidentis: ergo tantum ſunt duo genera ſuprema, puta ſubſtantia & accidẽs. Probatur minor. A quacunque eſſentiali cõ- K

uenientia abſtrahitur conceptus communis: ſed omnia accidentia conueniunt in hoc quod eſt ineſſe: ergo. ¶ Secundo arguitur, quòd ſaltẽ ſufficerent tria prædicamenta, ſcilicet ſubſtantia & accidens abſolutũ, & reſpectiuum: nã quantitas & qualitas uidentur habere eundem modum eſſendi abſolutum, quod eſt eſſe in aliquo: & relatio cum ſex ultimis prædicamentis uidetur habere diſtinctum modum eſſendi puta eſſe ad aliud. ¶ Tertio arguitur. Partes ſubſtantiæ, ut materia, forma, caput & differentia, ut rationale, continentur ſub ente reali, tamen non ponuntur in aliquo decem prædicamentorum: nam maxime in prædicamento ſubſtantiæ, quod eſt falſum: quia mate- L

ria non eſt ſubſtantia, ſed pars: ſubſtantiæ nec differentia eſt ſubſtantia, ſed pars metaphyſica ſubſtantiæ: ergo aliud conſtitui oportuit prædicamentum ubi hæc collocarẽtur. ¶ Et cõfirmatur. Punctum, unitas, angulus, ſunt entia: quæ tamen in nullo iſtorum ſunt prædicamento: quia maxime in prædicamento quantitatis, quod eſt falſum: cum hæc non ſint quantitates, ſed quantitatum principia, ut punctum lineæ, unitas numeri, angulus figuræ: & præterea priuationes ut cæcũ obſcurũ, & ſimilia, non ſunt in his prædicamentis: ergo pro huiuſmodi rebus omnibus addendum erat aliud prædicamentũ. ¶ Quarto arguitur. Entia rationis diſponunt in linea prædicamentali ubi ens ratio- M

nis eſt generaliſſimũ, ſub quo ponitur uniuerſale, cuius ſpecies ſunt quinq; uniuerſalia: & tamen huiuſmodi entia nõ ponuntur in aliquo decẽ prædiamentorũ in quib. ſecundum Ariſt. 5.met.tex.14. non ponuntur niſi entia realia: ergo addendum fuiſſet nouum prædicamentum entis rationis.

De numero prædicamentorũ uariæ fuerunt philoſophorum ſententiæ Plato opinatus ens uniuocum eſſe ad res uniuerſas, iudicauit eſſe genus uniuerſale omnium rerum atque adeo unicum eſſe generaliſſimũ prædicamentum: ſicut in familijs omnia reducuntur ad Iouem. Quam opinionem repudiauit Porph. c. de ſpecie: & Ariſ. 3. met. tex.

Plato.

A tex. 10. rationibus quas attullimus ſuperiori quæſtione. *Pythagoras.* Pythagoras per contrarium extremum multiplicauit prædicamenta uiginti: decem uidelicet poſitiua, totidemque priuatiua, quæ longum, difficile, atque alienum a præſenti negotio eſſet hic illa commouere. Redarguit illam opinionem Ariſt. 1. met. cap. 5. quam illic S. Tho. le. 8. late tractat. *Ariſto.* ¶ Ariſt. ergo. 5. meta. text. 14. eleganter rerum oīum prædicamēta ad decē redegit. Vbi notandum eſt primum, ꝙ cū ens ſimpliciter dicatur de ſubſtantia, & per attributionem ad ſubſtantiam dicatur de accidentibus, primum prædicameutum eſt ſubſtantiæ: prædicamenta uero accidentium ſumēda ſunt per diuerſas habitudines ad ſubſtantiam. B Vnde primo diſtinguit ens in ens rationis & ens reale. *Entis partitio.* Atqui entis rationis tres ſunt gradus. ſ. negatio, & priuatio, & ſecundæ intentiones. Negationes ſunt res fictitiæ, quæ nihil ptorſus in re ponunt, ut chimęra. Et dicuntur ens rationis, quia ſunt obiecta circa quæ negotiatur intellectus: dicimus. n. quòd affirmatio. ſ. chimæra eſt, contradicit negationi, ubi chimæra conſideratur per modum entis. hæc quia nullā ptorſus habent entitatem, a prædicamento penitus excluduntur. Secūdus genus eſt priuationum quæ ponunt aptitudinem in ſubiecto. ut cæcum, dicit priuationem uiſus in ſubiecto apto ad uidendum. Hæc quanuis directe non ponantur in prædicamento (quia de formali non ſignificant aliquid C poſitiuum) reductiuæ tamen ponuntur, ubi ponitur forma poſitiua, ut cæcum & tenebroſum ponuntur reductiue in prædicamento qualitatis, ubi directe ponitur uiſus, & lumen. Tertius gradus eſt ſecundarum intentionum quæ habent fundamentum in re de quibus uidebimus in ſolutione ad quartum. ¶ Reiectis entibus rationis adhuc ſecundo notandum eſt, quòd inter entia realia ſecundum eum Ariſtote. 4. met. tex. 2. ſunt gradus etiam tres: ſunt enim aliqua debiliſſima entia, quæ licet non ſint priuationes, habent tamen aliquid admixtum de priuatione: ſicut motus qui conſiſtit in fieri, ut calefactio qua actu corrumpitur frigiditas & producitur caliditas. D Et ideo motus, quia non tam eſt ens, quam uia ad ens, non pertinet directe ad prædicamētū, ſed ad poſt prædicamenta: tametſi reductiue argumentatio ponatur in prædicamēto quantitatis & alteratio in prædicamento qualitatis. Secundus gradus eſt rerū quæ nihil habēt admixtū de priuatione, ſed habent eſſe cōpletum: nihilominus non ſunt entia per ſe, ſed in alio, & hæc ſunt accidentia nouem prædicamentorum, atque adeo ſupremus gradus entis eſt ſubſtantia quæ per ſe exiſtit. ¶ Nouem ergo prædicamenta diſtinguuntur penes nouem modos eſſendi accidentium in ſubſtantia: nā modi prædicandi (ut inquit Ariſtot. loco citato) modos ſequuntur eſſendi. ¶ Vbi tertio notandum, B tria eſſe in ſubſtantia conſideranda. ſ. materiam, formam, & cōpoſitum. Item in accidentibus conſiderandū eſt alia ineſſe ſubſtātiæ ab intrinſeco, & alia ab extrinſeco. Hinc S. Tho. 5. meta. lect. 7. colligit ſufficientiam prædicamentorum. *Sufficiētia prædicamētorum.* Prædicatū. n. ad primam ſubſtantiā (quod eſt primū ſubiectum oīum prædicamentorum) tripliciter ſe habet: aut. n. prædicat rem quæ eſt ſubſtantia, ut cum dicimus, Socrates eſt hō, aut aīal, & huiuſmodi prædicata cōſtituunt prędicamentum ſubſtantiæ. Secundo mō prædicatum dicit accidens quod ab intrinſeco ineſt ſubſtantiæ. Quod ſi abſolute conuenit ei tunc uel rōne materiæ, & eſt prædicamentū quantitatis: aut rōne formæ, & eſt prædicamentū qualitatis: E nam quantitas ſequitur materiā: quare res immateriales non habent quantitatem, qualitates uero ſequuntur formā: & ideo res diuerſarum ſpērum, diuerſas habēt qualitates. Si uero tale accidens intrinſecū conueniat, non abſolute, ſed in reſpectu ad aliud, eſt prædicamentum ad aliquid. Et hoc cōuenit ſuppoſito ratione totius: eo. n. quòd Petrus eſt refertur ad patrem, & eo quòd eſt totum, eſt duplum ad medietatem, &c. Tertio modo prædicatum ſumitur ab eo quod eſt extra ſubſtantiam. Et talia ſunt ultima ſex prædicamenta. Nam ſi omnino conueniat ab extrinſeco, tunc ſi illud extrinſecum non ſit menſura ſubſtantiæ, eſt

præ-

G prædicamentum habitus, ut ueſtitum eſſe, calciatum eſſe. Si autem ſit menſura: aut eſt menſura quantitatis, & hoc eſt prædicamẽtum: ubi quare res quę nõ ſunt quantæ non ſunt in loco: ꝙ ſi addatur diſpoſitio partiũ adinuicem, eſt prædicamẽtum ſitus: ut iacere, ſedere &c. Aut eſt mẽſura durationis & eſt prædicamentũ qñ: puta temporis. Sed ſi prædicatum partim conueniat ab intrinſeco, & partim ab extrinſeco, tunc ſi principium illius ſit intrinſecum, eſt prædicamentum actionis: ſi uero terminus ſit extrinſecus, eſt prædicamentum paſſionis: nam calefaciens prædicatur de igne in quo eſt princi H pium calefaciendi, & calefactum de aqua quæ eſt terminus calefactionis. Quo fit ut ſicut quantitas ſequitur materiã ita prædicamentum ubi, & prædicamẽtum ſitus, & prædicamentum paſſionis, ſequuntur quantitatem: quia nihil realiter patitur, nec eſt in loco, niſi ratione quantitatis: ſpiritualia.n. nec ſunt proprie in loco, nec realiter patiuntur, ſed ſolum in intẽtionaliter intellectu & uoluntate. Et ſicuti qualitas ſequitur formam, ita prædicamentum qñ, & prædicamentum actionis, ſequuntur formam: quia res nec menſurantur tempore, niſi rõne formæ corruptibilis, nec realiter agunt, niſi per qualitates. Et ſicut relatio, ita & habitus conſequitur ad totum ſuppoſitum. ¶ Hinc primo conſiderato res eſſe principaliter in prædicamento; nam alias quid opus erat Ariſt. diſtinguere ens prius in reale & rationis, deinde reale in decem prædicamenta. ¶ Secundo animaduertito dñiam inter tria priora prædicamenta accidentis & ſex ultima: nam tria priora dicũt res intrinſecas ſubſtantię, cætera uero ſumuntur ab extrinſeco. Itaq; prædicamentum ſubſtantiæ ſumitur ab eo quod eſt ſubſtãtia: tria proxima, ab eo quod eſt in ſubſtantia: ſex ultima, ab eo quod eſt circa ſubſtantiam. ¶ Alii aliunde deducunt hanc diuiſionem, quos refert hic Paulus Venetus. Alij nanque ponunt nouem tãtum prædicamenta, ponentes habitũ in prædicamento quantitatis. Alij ponunt qñ, in prædicamento quantitatis, in quo ponitur tempus. Alij, ubi in prædicamento relationis. Alij putant actionem & paſſionem eſſe idem prædicamentum. De quibus omnibus in locis cuiuſque propriis diſputabimus. ¶ Nominales qui res ad prædicamenta non admittunt, diſtinguunt prædicamenta penes uarias connotationes, puta ꝙ termini ſignificantes abſolute ſubſtantiã ſunt de prædicamento ſubſtantiæ, & termini cõnotantes quantitatem, ſunt in prædicamento quantitatis: & ita de cæteris. Attamen rationem reddere non poſſunt cur diſtinguantur numero decem, niſi connotationes in dictos rerum eſſendi modos reſoluant.

Res ſunt in præd. (I at "ſtinguere ens prius"; K beside "nis. Alij putant")

¶ Ad primum argumentum reſpondere quis forſan poſſet, concedendo accidẽs eſſe uniuocum genus nouẽ prædicamẽtorũ: ſed L tunc (ut probat argumentum) prædicamenta reducerentur ad duo generaliſſima, quod eſt contra Ariſtotelem. Rurſus per oppoſitũ extremũ, ne id concederet, quis forte negaret accidẽs eſſe uniuocum nomen ad nouem prædicamẽta. At uero id etiam falſum apparet: nam accidens uidetur ſignificare unam rationem communem, puta accidere ſubſtantiæ. Quo circa medio modo reſpondetur. Primo concedimus, ꝙ accidens eſt uniuocum ad nouem prædicamenta. Probatur. Significat mediante eodem conceptu formali unam rationem cõem quæ ſimpliciter eſt in oĩbus: ergo eſt uniuocum probatur antecedens. Accidens in communi ſignificat accidere ſubſtantiæ, abſtrahendo ad M hoc, & illo modo inhærendi: & hoc ſimpliciter cõuenit omnibus (nõ enim poſſumus dicere ꝙ ſimpliciter conueniat quantitati aut qualitati, & ſecundum quid aliis) ergo ſignificat mediante eodem conceptu uniuoce. Secundo dicimus quòd non eſt genus. Paulus & alii quos uiderim, neſcio quas rationes cõfingunt: ſed exiſtimo, uti de ly ens diximus, ita dicendum eſſe de ly accidens. Primo, ꝙ nõ prædicatur quidditatiue; quia non formaliter ſignificat quidditates accidentium, ſed eſſe eorum in ſubſtantia. Et ſecundo (quod eſt adnotandum) dicimus, ꝙ quanuis ſignificet quidditatem, non tamẽ ſignificat diſtinctum gradum, ut poſſit contrahi

Accidens uniuocũ non tamen genus.

trahi

A trahi per dſias. Exempli gratia, albedo conſtat ex colore & particulari differentia quæ eſt extra rationem coloris: ſicut rōnale, eſt extra ratiōnē cōem animalis. Sed tamē accidens includitur in quocunq; gradu & quacunq; differentia accidentis: ſicut ens in quocunq; gradu quidditatis realis. ¶ Et eodem modo rñdetur ad ſecundum argumentum, q; nec accidēs abſolutū eſt genus ad quantitatem & qualitatem, nec relatio ad prædicamentum relationis, & ad ſex ultima. Eo uel maxime quod ſex ultima forte non ſunt formaliter relationes, ut ſuo loco uidebimus. ¶ Ad tertium reſpōdetur, q; partes & differētiæ ſubſtātiæ non ſunt directe in pdicamēto, ſed reductiue & ad latus ponuntur ī

B prædicamento ſubſtātiæ: & ſimiliter reſpondetur, q; punctū, linea, & angulus non directe, ſed reductiue ponuntur in prædicamento quantitatis: & pariter priuationes reducuntur ad prædicamentū, ubi ſunt formæ quarū priuationē ſignificāt. ¶ Ad quartum in quo eſt maior difficultas multis ſunt modi reſpondendi. Buridanus in fine prædicamentorum, & alii multi putant entia rationis locari in prædicamento relationis: quia ſignificant relationem aut generis, aut ſpeciei, aut alium reſpectum rationis. Hoc tamen non conſonat ueritati. Primo, quia in prędicamēto relationis non ponuntur niſi relationes reales: & tamen relatio ſigni ad placitum ſignificantis eſt ens rationis, ſi

C cut & ratio generis, & ratio ſpeciei. Et pręterea in prædicamento relationis ponitur ſolum illud quod non habet aliud eſſe, quā comparari ad aliud: tamen eſſe genus nō ſolum eſt comparari ad ſpeciem, ſed eſt eſſe aliquid eius, puta formam & prædicatum eius: ſicut pars ſubſtantiæ quanuis dicat comparationem ad ſubſtantiam, non eſt in prædicamento relationis: quare genus potius eſt relatiuum ſecundum dici, quàm ſecundum eſſe, ut illic declarabimus. ¶ Alii dicunt, q; entia rationis non ſunt in ſpeciali prædicamento, ſed cōmuniter in omnibus: quia in quocunque eſt genus & ſpecies &c. Hoc tamen non eſt ſecundum Ariſtotelem, ſecundum quem nomina non ponūtur in prædicamento pro ſignificatis materialibus, ſed

D pro formalib. & quanuis ſubſtantia & quantitas ſint genera, & ſpecies, tamen intentio generis formaliter eſt accidēs rationis. ¶ Dicendum ergo eſt, q; entia rationis ſunt extra decem prædicamēta: nam primo Ariſtoteles diſtinxit ens in reale, & rationis: & deinde reale, in decem prædicamenta. Quapropter aut entia (quod aſſerit Paulus Venetus) rationis pertinent ad antepredicamenta, ut prædicabilia generali nomine dicātur antepredicamenta: aut fingēdum eſt undecimum prædicamentum quod ſit entium rationis ordinatio.

DE SVBSTANTIA. E

CAPVT V.

SVBSTANTIA autem, quæ quidem proprie in primis, quę & maxime ſic dicitur, eſt quæ neque de ſubiecto aliquo dicitur, nec in ſubiecto aliquo eſt: vt quidam homo, & quidā equus. Secundæ vero ſubſtantiæ, ſpecies hæ, in quibus quas in primis ſubſtantias appellabamus inſunt, dicuntur: & hæ quidem & harum ſpecierum genera; vt quidam homo, in ſpecie quidem homine eſt: genus uero ſpeciei animal eſt. Secundæ igitur ſubſtantię hæ dicuntur, vt eſt homo atque animal. *Subſtātia ma. propria quæ. Subſtātiæ ſecūdæ.*

F

Tex. ij. Manifeſtum autem ex iis quæ diximus eſt, quod eorum quæ de ſubiecto dicuntur, neceſſe & nomen & rationem de ſubiecto prædicari: vt homo de ſubiecto quodam homine dicitur. Prædicatur etiam & nomen: hominem enim de quodam homine prædicabis, & ratio quoque hominis de quodam homine prædicabitur: quidā enim homo & homo, & animal

rationale

rationale mortale eſt: quare & nomen & ratio de ſubiecto prædicabitur. Eorum uero quæ in ſubiecto ſunt in plurimis quidem neque nomen, neque ratio prædicabitur de ſubiecto: in aliquibus autē nomen quidem nihil prohibet de ſubiecto prædicari interdū, ratione uero eſt īpoſſibile: ut albū, cum in ſubiecto ſit corpore, prædicatur de ſubiecto, dicitur.n. corpus albū: ratio uero albi, de corpore nunquam prædicabitur. Alia uero omnia, aut de ſubiectis dicuntur primis ſubſtantijs, aut in ſubiectis eis ſūt. Hoc autem manifeſtū
H ſingula depromēti fuerit: ut animal de homine prædicatur: ergo & de quodā homine prędicabitur: nam ſi de nullo quorundam hominum, neque omnino de homine. Rurſus color in corpore eſt: ergo & in quodā corpore. Nā ſi non in aliquo corporum ſingulorū eſt, nec omnino in corpore: quare alia omnia aut de ſubiectis primis dicuntur ſubſtantijs aut in ſubiectis eis ſunt. Non exiſtentibus igitur primis ſubſtātijs aliquid aliorum eſſe eſt impoſſibile. Omnia enim alia aut prædicantur de eis, aut in ſubiectis eis ſunt: quare non exiſtentibus primis ſubſtantijs im
I poſſibile eſt aliorum aliquid eſſe.

Tex. iij. Secundarum uerò ſubſtantiarum, magis ſubſtātia eſt ſpecies quā genus: propinquior.n. eſt primæ ſubſtantiæ. Si quis enim prima ſubſtantia quid ſit edat, euidentius conuenientiuſque reddiderit, ſi ſpeciem quā genus reddat: ut hominem quēdam manifeſtius aſſignabit, hominem potius quàm animal aſſignās: illud.n. propriū magis cuiuſdam hominis, hoc autem communius. Et cum quandam arborē aſſignauerit, manifeſtius aſſignabit, arborem aſſignando quam plantam. K
Præterea primæ ſubſtantiæ ideo quod alijs omnibus ſubiiciuntur, & omnia alia de ipſis uel prædicātur, uel in ipſis ſūt, ea gratia primæ ſubſtātiæ maxime dicuntur. Vt autem primæ ſubſtantię ad omnia ſe habēt cætera, ita ſe ſpecies ad genus habet: ſubijcitur enim ſpecies generi: genera enim de ſpeciebus prædicantur: ſpecies autē cum generibus non cōuertuntur. Quare & ex his ſpecies genere ſubſtātia magis eſt. Ipſarū vero ſpecierum quæcūque genera non ſunt, altera magis altera ſubſtan
tia nulla eſt. Nihilo enim accommoda L
tius aſſignabis de quodā hoīe hominē aſſignando, quam de quodam equo equū. Similiter autem, & primis ſubſtātijs, nulla altera magis altera ſubſtātia eſt: nihilo enim magis quidam homo ſubſtantia eſt, quam bos quidam.

Tex. iiij. Meritò igitur poſt primas ſubſtantias, ſolæ aliorum omnium ſpecies generaque ſecundæ ſubſtantiæ dicuntur. Sola enim hæc, eorum quæ prędicantur primam ſubſtantiam indicat, quēdam enim hominem ſi quis ediſſerat quid ſit, ſpeciē, quam genus accom
modatius demōſtrabit: & manifeſtius M
quid ſit faciet, hominem quàm animal attribuendo. Aliorum vero omnium quicquid attribuat quis, tribuet extraneæ: velut album, aut currit, aut aliud quocunque huiuſmodi depromendo. Quare merito hæ ſolæ aliorum ſecundæ ſubſtantiæ dicūtur. Ad hæc primæ ſubſtantiæ eo quod aliis oībus ſubiiciuntur, & oīa alia de illis uel p̄dicantur vel in ipſis ſunt, ꝓpriiſſimè dn̄r ſubſtantiæ. Sicut autem primæ ſubſtantiæ ad omnia ſe habent cætera, ita genera, & ſpecies primarum ſubſtantiarum, ad

A reliqua oĩa ſe habent:de hi .n.reliquã
oĩa prædicantur:quædam. n. hominẽ
dices grammaticum eſſe : ergo & ho-
minem & animal gammaticum dices
eſſe : ſimiliter autem & in alijs.

Tex v.Cõe autem omni ſubſtantiæ
eſt,in ſubiecto non eſſe. Prima nanq;
ſubſtantia nec in ſubiecto eſt, nec de
ſubiecto aliquo dicitur. Secundarum
verò ſubſtantiarum conſtat quidem
etiam ſic,in ſubiecto nullam eſſe.Ho-
mo.n.de ſubiecto quidẽ homine quo
dam dr,in ſubiecto verò nullo eſt:nec
.n.quodam homine homo eſt.Simili-
ter autem & aĩal de ſubiecto quidem
B dicitur quodam homine, non ẽt eſt a-
nimal in quodam hoĩe.Præterea, eo-
rũ quæ in ſubiecto ſunt nomen quidẽ
de ſubiecto prædicari interdum nihil
prohibet:rõnem vero,eſt impoſſibile.
Secundarũ vero ſubſtantiarum de ſu
biecto & ratio & nomen prædicatur:
rationem enim hominis de quodam
homine prædicabis, & animalis ſimi-
liter : quare non erit eorum ſubſtan-
tia,quæ ſunt in ſubiecto.Non eſt autẽ
propriũ ſubſtantię,hoc quippe & dif-
ferentia eorum eſt, quæ in ſubiecto
C nõ ſunt:bipes.n. & greſſibile de ſubie
cto quidem homine quodam dicitur,
in ſubiecto verò eſt nullo . Nec. n. in
homine bipes eſt,neque greſſibile.Ra
tio quoq; differentiæ de illo prædica-
tur de quocunque ipſa differentia di
citur.Velut ſi greſſibile de hoĩe prædi
catur, & ratio greſſibilis de homine
prędicatur:eſt enim homo greſſibilis.
Neq; nos uero ſubſtantiarum partes
conturbent,quaſi quæ in toto ſunt,ẽt
in ſubſtantia ſient,quæ ita in toto qua
ſi in ſubiecto ſint,nec forte eas nõ eſſe
ſubſtantias fateri cogamur.Non.n.ſic
in ſubiecto quippiam eſſe quemad- D
modum partem eſſe dicitur.

Tex. vj. Ineſt autem ſubſtatijs dif-
ferentijsq; oẽs uniuoce vt prædicen-
tur Omnia.n.quæ ab his prædicata ſu
muntur,aut de indiuiduis,aut de ſpe-
ciebus prædicantur. A prima nanque
ſubſtantia prædicatio nulla eſt:de nul
lo.n.ſubiecto dicitur.Secundarum ue
ro ſubſtantiarum ſpecies quidem de
indiuiduo prædicatur: genus autem
& de ſpecie prædicatur, & de indiui-
duo. Similiter aũt & differentiæ,& de
ſpeciebus , & de indiuiduis prædi-
cantur. Iam uero & rationem pri- B
mæ ſubſtantiæ ſpecierum generumq;
ſuſcipiunt,& ſpecies generis:quæcun
que.n.de prædicato dicuntur, eadem
& de ſubiecto dicentur Similiter au-
tem rationẽ differentiarum ſuſcipiũt
ſpecie & indiuidua . Vniuoca autem
ſunt quorum & nomen commune eſt
& ratio eadem : quare omnia quæ a
ſubſtantijs differentijsque ſunt, uni-
uoce prædicantur.

Tex.vij.Omnis autẽ ſubſtantia hoc
aliquid ſignificare vr. In primis igitur
ſubſtantijs indubitabile id verũq; eſt,
hoc aliquid ipſas ſignificare . Indiui-
duũ.n.vnumq; numero eſt quod ſigni
ficatur.In ſecundis uero ſubſtãtijs, ſi-
militer quidẽ propter appellationis fi
gurã hoc aliquid ſignificare vr, cum
quis aut hominem aut aĩal dixerit:nõ
tñ eſt verũ, ſed quale qd potius ſigni-
ficat:non eſt.n.vnum ipſum ſubiectũ,
vt ipſa ſubſtantia prima:ſed de pluri-
bus ipſe homo & animal dicitur,uerũ
non quale quid abſolute ſignificat pe
rinde ac album: nihil. n. aliud album
quam quale ſignificat. At ſpecies & ge
nus circa ſubſtantiam quale ipſum de
finiunt;

G finiunt:qualem.n. quandã ſubſtantiã ſanè ſignificãt Genere tñ amplior deſinitio quã ſpecie fieri ſolet,qui nanq; animal dicit, is plura complectitur quàm his quis hominem dicit.

Tex.viij Competit præterea ſubſtãtijs,& nihil ipſis contrariũ eſſe.Primæ nanq; ſubſtantiæ,vt alicui hoī,aut alicui aīali quid nã cõtrariũ fuerit? nihil .n. prorſus his aduerſatur. At neq; ipſi homini uel aīali cõtrariũ quicquam eſſe videtur. Non tñ hoc ſubſtantiæ proprium eſt: & alijs n.competit, vt quantitati:bicubito.n.aut tricubito nihil contrarium eſſe uidetur: neque ipſis decẽ,neque talium cuiquam quicquam aduerſatur.Niſi quiſpiam multum pauco,aut magnum paruo dixerit eſſe contrarium: attamen nihil eorum quæ definitę ſunt quantitatis,cui quam prorſus aduerſari uidetur.

H

Tex.ix.At vero ſubſtantia non ſuſcipere gradus vř, vt ſit magis minus ve talis. atq; non dico ſubſtantiã ſubſtantia non magis ſubſtantiã eſſe: hoc .n.iam diximus ita eſſe:ſed quãq; ſubſtantiam idipſum quod eſt, non dici magis ac minus eſſe:ueluti ſi ſubſtantia eadem homo ſit,non eſt magis ac minus,aut ſeipſo,aut alio homo: non .n.alius alio magis homo eſt; perinde atq; album aliud alio magis ac minus eſt albũ:corpus. n. album magis albũ nunc quàm prius: & calidum magis nunc calidum ac minus dicitur eſſe: ſubſtantia vero nõ magis dicitur, nec minus:neq; homo magis nunc homo quàm prius dicitur eſſe, neque cæterorum quicquam omnino quæ ſubſtantię ſubeũt rõnem,quare patet,ſubſtãtiã gradus ſuſcipere nõ poſſe,vt magis ſit vnquã id quod eſt, atq; minus.

I

Tex.x.¶Maxime uero ſubſtantiæ proprium hoc eſſe vř idẽ inquam vnumq; numero permanens, contrariorũ eſſe ſuſceptiuum: quale nihil in ijs quæ ſubſtantiæ non ſubeunt rõnem proferre poſſis; quod unum numero cũ ſit, recipere in ſe ſimul cõtraria poſſis: ut color vnus idemq; numero, albus idẽ ac niger: negotium ve idem numero, bonum malumq;.vt dicatur:ac in cæteris ſimiliter,quæcunq; ſubſtantia nõ ſunt. Subſtantia autẽ una eadẽq; numero cõtrariorum eſt ſuſceptiua,uelu ti quidam homo vnus ac idem interdum ſit albus,interdum niger,& calidus atq; frigidus. & vitioſus ac ſtudioſus.Ad alia vero nulla idipſum accommodari uř niſi fortaſſe quiſpiam inſtaret, orõnem opinionemq; dicens contrariorum eſſe ſuſceptiuas. Eadem. n. oratio falſa ueraq; eſſe uidetur:nam ſi vera eſt hæc oratio,quempiam in quã ſedere,ſi ille ſurgat eadem hæc oratio falſa erit. Idem & in opinione fieri uidetur.Nam ſi quiſpiam opinatur quẽpiam ſedere,ſi ſurgat ille, falſo nimirum opinabitur, qui de illo eandem habet opinionem. Enimuero ſi quiſpiã & his illud accommodatum duxerit eſſe in modo tñ habebit utique differẽtiam:ſubſtantiæ. n. ipſæ ſui mutatione contrariorum ſunt ſuſceptrices: ſi ſit.n.ex calido quippiam frigidum,mutatur ſane,alteratur.n. ut patet:& ſimiliter ſi nigrum ex albo ſit,& ſtudioſum è uitioſo, & in cæteris ſimili modo,unumquidq; mutationem ſuſcipiens, contrariorum eſt ſuſceptiuum.In oratione uero atque opinione non ita ſit, ſed ipſe quidem immobiles penitus manent:ſi res autem moueatur,ibi tum euadũt circa eas cõtra

K

L

M

ria

B tia: oratio nãquè eadem manet, quem piam inquam ſedere: re autem mota, interdum uera, interdum falſa fit. Eadem circa opinionem ẽt fiunt. Quare ſaltem hoc quidem modo ſubſtantiæ proprium erit, ipſam ſui mutatione ſuſceptricem contrariorum eſſe. Quòd ſi quiſpiam & hoc acceptet, opinionẽ ut putet, orationem ue ſuſceptiuas cõtrariorum eſſe, ſciat idipſum uerum non eſſe. Oratio namque opinio ue, non quia ſuſcipiũt aliquid, ideo ſuſceptiua contrariorum eſſe dicuntur: ſed

B quia circa quippiam aliud accidit aliquid. Ex eo nãque uera uel falſa oratio ac opinio dicitur eſſe, quia res ipſa eſt, aut non eſt: non quia ipſe contrariorũ ſũt ſuſceptiuæ. Simpliciter enim a nulla re prorſus aut oratio aut opinio mouetur: quare non erũt ſuſceptiuæ profecto contrariorũ ſi paſſio in ipſis nulla efficiatur. At ſubſtantia hoc ſuſceptiua contrariorum dicitur eſſe, quòd cõtraria ſuſcipiat ipſa. Morbum enim & ſanitatem, nigredinem atque albedinem ſuſcipit: atque unumquodque talium ipſa ſuſcipiens, ſuſceptrix con

C trariorum dicitur eſſe. Quare ſubſtantiæ proprium erit, ipſam unum idẽq; numero permanentem mutatione ſui ſuſceptricem eſſe contrariorum. Sed de ſubſtantia quidem hactenus.

DIVISIONE prædicamentorum præmiſſa ad ſingulorum Ariſt. enarrationem deſcendit. Nec adeo cognitu arduum eſt cur a ſubſtantia inchoauerit. Eſt.n. ſubſtãtia fundamẽtũ unde reliqua prædicamenta pendẽt, & cuius attributione diſtiguũtur & cognoſcuntur. Atque adeo ſubſtantia (ut. 7. met. tex. 4. habetur) eſt oĩm rerum prima, rõne, cognitione, & tpe. Atqui capitulũ hoc quin tũ in duo ſecatur principalia mẽbra. In primo cõſtituit Ariſt. ſubiectũ & prædicata in recta linea huius predicamẽti: & in altero exponit eius ꝓprietates. In primo mẽbro ſunt textus quatuor. Inſinuat.n. primo diuiſionẽ ſubſtãtiæ in primã & ſecundã: & utranque definit. Mox cõparat ſecũdas ſubſtãtias ad prædicata aliorũ prædicamẽtorum, & primã ſubſtãtiã ad oĩa prædicamẽta. deinde cõparat, & inter ſe ſecũdas ſubſtantias, & inter ſe primas. Poſtremo reddit rationẽ nominum illũ, ſecunda ſubſtãtia, & prima ſubſtãtia, quæ in 1. tex. fuerãt definita. In ſecũdo membro iuxta ſex proprietates ſubſtantiç ſex diſtinguuntur tex. Atque adeo totum caput diſtribuitur in decem tex. D

E AD intelligentiam definitionis primæ ſubſtãtiæ cõſiderãdũ eſt, non eſſe duas definitiones ut aliqui putãt, ſed unã ſicuti admonet Albertus: ut definitũ ſit totũ illud, ſubſtãtia quæ ꝓprie in primiſq; & maxime dr, & reliquũ ſit definitio Proprie, Ad dr̃iam accidẽtiũ: nã ſecũdũ Ariſt. 5. met. tex. 15. ſubſtãtia tertio mõ accipit pro eſſentia cuiuſcũq; ſignificata ꝑ definitionẽ, & ſic eſſentia accidẽtis quodãmodo dicit ſubſtantia. At quia ſubſtãtia, ut nomẽ ſonat, dr a ſubſtãdo: quia uidelicet ſubſtat aliis in eſſẽdo, & proinde in prædicando: & accidẽtia nõ ſubſtãt aliis accidentib. niſi quatenus ipſa ſubſtentãtur in ſubſtãtia, ideo primũ prædicamẽtũ ꝓprie dicitur ſubſtantia ¶ In primis.i. principaliter. Ad dr̃iam ſecundarũ ſubſtantiarũ nã ſecũdæ ſubſtãtiæ ſubſtãt quidẽ accidentibus, ſed tñ rõne primæ ſubſtãtiæ: homo.n. aut animal, in cõi, nõ eſt album, niſi qa Petrus eſt albus: ſuppoſitum nãque eſt primũ ſubiectum accidẽtiũ: atq; adeo inde dr ſuppoſitũ. ¶ Maxime.i. quæ plurimis ſubſtat: nã accidens, ut quãtitas, ſubſtat aliis accidentibus: ſecundæ uero ſubſtantiæ ſubſtãt pluribus: nam ſubſtant etiam quantitati: ſed prima ſubſtantia ſubſtat plurimis quin etiam uniuerſis: nam ſubſtat & ſecundis ſubſtãtiis. Hæc ergo ſubſtantia, quàm proprie & maxime uocant ſubſtantiam (ait Ariſto.) eſt quæ neque de ſubiecto dicitur, neque in ſubiecto eſt. Et hæc eſt definitio. Cuius prima particula ſeparat primam

Proprie. *In primis.* F *Maxime.* *Prima ſubſtãtia.*

ſubſtantiam

G ſubſtantia a ſecundis: ſecunda uero ſecernit eam ab indiuiduis accidentium. Vnde prima particula, ut notauimus. c. 2. accipitur ſecundæ intentionaliter, & ſecunda primæ intentionaliter. Nam per primam diſtinguitur inter ſecundam intentionem primæ ſubſtantiæ, quæ eſt ſubiici: & ſecundam intentionem ſecundæ ſubſtantiæ, quæ eſt prædicari: & per ſecundam diſtinguitur inter naturam ſubſtantiæ, quæ eſt per ſe eſſe, & naturam accidentis, quæ eſt ineſſe. Quod ſi quis arguat contra definitionem, ꝙ conueniat partibus ſubſtantiæ: nam hæc manus, nec de ſubiecto dicitur (cum ſit ſingularis) nec in ſubiecto eſt cum non ſit accidens. Re

H ſpondetur, ꝙ in definitione, cum datur negatiue, debet ſubintelligi genus: ut ſit ſenſus, Prima ſubſtantia eſt ſubſtantia quæ nec de ſubiecto dicitur, &c. & accipitur ſubſtantia pro eo quod ponitur in recta linea quomodo partes ſubſtantiæ non ſunt ſubſtantia. ¶Simili proportione intelligitur definitio ſecundæ ſubſtantiæ: niſi ꝙ litera eſt ſub oſcura. Sed notatio, quòd licet ſecundæ ſubſtantiæ ſint in primis ad modum, quo forma uniuerſalis eſt in particulari: quia formaliter prædicantur de illis, nihilominus etiam primæ ſubſtantiæ ſunt in ſecundis ad modum quo pars eſt in toto: nam ut cap. de ſpecie expoſuimus, ſuperius eſt quoddam totum reſpectu inferioris, quod continetur in ſuperiori. Item notato ly, imprimis

Secunda ſubſtantia.

I accipi aduerbialiter pro eo quod eſt, principaliter. Eſt ergo ſenſus. Secundæ ſubſtantiæ dicuntur ſpecies hæ. i. ſpecies illæ, in quibus, quas principaliter ſubſtantias appellabamus, inſunt. i. ſub quibus primæ ſubſtantiæ continētur. Species (inquit) hæ, & harum ſpecierum genera: ſicut enim homo ſingularis eſt in ſpecie, ita ſpecies eſt in genere. Quare uero dicantur ſecundæ ſubſtantiæ, explicabitur in 1. quæſtione. Tex. 2.

¶In ſecundo textu qui incipit, Manifeſtum eſt &c. explicans latius Ariſt. rationem primæ ſubſtantiæ comparat primo ſecundas ſubſtantias ad uniuerſalia accidentium, & ſecundo primam ſubſtantiam ad uniuerſas res omnium prædicamentorum. Differentia ergo eſt inter uniuerſalia ſubſtantiæ, & K uniuerſalia accidentium, ꝙ uniuerſalia ſubſtantiæ prædicantur de ſuis inferioribus nomine & ratione: accidentia uero de ſubſtantia, quædam nec nomine prædicantur nec ratione: & quædam prædicantur nomine, ſed non ratione. Vbi notādū, ꝙ aliquid prædicari de alio ſecundum nomē, eſt quod nomen prędicati ſit nomen ſubiecti: & prædicari ſecundum rōnē, eſt quòd definitio prædicati ſit definitio ſubiecti. Accipitur enim ratio pro definitione, ut patet in exemplo Ariſtotelis. Species ergo & genus, prædicātur de Petro ſecundum nomen & ſecundū rationem: quia Petrus eſt homo, quod eſt nomen ſpeciei: & eſt animal rationale, quæ eſt eius definitio. Et pariter eſt animal quod eſt nomen generis: & eſt uiuens ſenſibile quæ eſt eius definitio. Accidentia uero ſi accipiantur in abſtracto, neutro modo prædicantur de ſubſtantia: quia Petrus nec eſt albedo, nec eſt color diſgregatiuus uiſus. In concreto uero accidens prædicatur ſecundum nomen: quia nomen concretum albedinis eſt nomen corporis, nam corpus eſt album: tamen definitio albi non eſt definitio corporis. Text. 3. ¶In text. 3. qui incipit, Secundarum, &c. facit Ariſt. tres comparationes primam, inter ſecundas ſubſtantias: uidelicet quòd ſpecies eſt magis ſubſtantia, quàm genus. Quam duabus rationibus demonſtrat. Prima, quia cum primæ ſubſtantia ſint maxime ſubſtantia, id quod propius accedit ad primam ſubſtantiam, & euidentius explicat eius quidditatem eſt magis ſubſtantia, hoc autem eſt ſpecies: quærenti namque quid eſt Petrus, euidentius reſponſ debitur eſſe hominem, quam eſſe animal: nam animal, non explicat totam eſſentiam Petri, ſicut homo. Secundo, quia prima ſubſtantia ideo eſt maxime ſubſtantia, quia pluribus ſubſtat, ſed poſt primam ſubſtantiam pluribus ſubſtat ſpecies, quàm genus (nam ſpecies ſubſtat etiam generib. ipſis) ergo ſpecies eſt magis ſubſtantia. Eadem ratione genus quanto inferius, tanto eſt magis ſubſtantia. ¶Secūda comparatio eſt inter ſpecies ſpecialiſſimas ſub eodē ge-

Prædicare nomine et ratione.

L

M

nere

nere. Ait enim nullam huius ſpecierum eſſe magis ſubſtantiam alia, ut homo non eſt magis ſub tan ia quā equus. Atq; adeo tertia comparatio eſt inter primas ſubſtantias: inter quas eadē rōne nulla eſt magis ſubſtātia q̄ alia, ut hic equus, hic lapis, æqualiter ſunt primæ ſubſtantiæ. Tex. 4. ¶ In 4. & poſtremo tex. huius membri qui incipit, Merito &c. Philoſophus reddit rationem quare ſecundæ ſubſtantiæ dicantur ſubſtantiæ. nā cum ſubſtantia dicatur a ſubſtando, & ſecundæ ſubſtantiæ non ſubſiſtent.i. non ſint prima ſubiecta, ſed prædicata quæ ſe habent ut forma reſpectu ſubiecti, potius deberent dici qualitates ſubſtantiæ. Reſpondet, ergo, ꝙ recte dicuntur ſubſtantiæ: quod probat duabus rationibus ſumptis ex duabus acce-
B ptionibus ſubſtantiæ: nam ſubſtantia ut dictum eſt, accipitur primo modo ſecundum Ariſto. pro quidditate ſubſtantiæ, & ſecundo modo pro eo quod ſubſtat tanquam ſubiectum aliorum. ¶ Prima ratio procedit primo modo. Probatur enim ſecundas ſubſtantias recte appellari ſubſtantias: quia per eas reſpondetur ad quæſtionem quid eſt prima ſubſtantia: licet per ſpeciem proprius reſpōdeatur quàm per genus: quia ſpecies explicat ultimam differentiam, atq; adeo totam eſſentiam rei: quærenti enim quid eſt Petrus, reſpondetur proprie ꝙ eſt homo, & confuſe ꝙ eſt animal. Accidentia uero non ſunt ſubſtantiæ: quia non explicant quiddi-
C tatem ſubſtantiæ. ¶ Secunda ratio procedit ex ſecunda acceptione ſubſtantiæ. Primæ ſubſtantiæ eo dicuntur primæ, quia ſubſtant uniuerſaliter omnibus prædicatis, ſed genera & ſpecies poſt primas ſubſtantias ſubſtāt & cunctis accidentibus, ergo merito dicuntur ſecundæ ſubſtantiæ. Et ponit exemplū de accidenti ſpirituali, puta grammatica: ad denotandum ꝙ non ſolum ſubſtant accidentibus corporalibus quæ inſunt mediante quantitate, ſed omnibus ſimpliciter. Atque notandum ꝙ cum ait, ſi quidam homo eſt grāmaticus, homo eſt grammaticus, non ſolum eſt ſermo conditionalis, ſed cauſalis. Etenim accidens prius natura recipitur in indiuiduo quod eſt terminus generationis, & propterea ineſt ſpeciei: nanque in communi de ſe nō dicit, quod ſit albus nec niger, D
ſed quia Petrus eſt albus, homo eſt albus.

Textus quintus, qui incipit. Commune autem. initium eſt ſecundi mēbri huius capitis, in quo ſex aſſignantur ſubſtantiæ proprietates: cum.n. generaliſſima prædicamentorum definiri nequeant, cuiuſq; proprietates. Ariſt. enarrando, eorum deſcribit naturam. Quarum prima eſt, commune eſſe omni ſubſtantiæ in ſubiecto non eſſe. Hanc & ſequentes proprietates Nominales terminis accommodant, ut ſenſus ſit quod termini ſignificantes ſubſtantiam ab ſolute non in ſunt ſubiecto.i. non prædicantur accidentaliter: itaque ineſſe apud ipſos, accipitur hic ſecundæ intentionaliter. ¶ Sed quāuis ita ſit, quod hmōi termini non prædicantur accidentaliter: itaq; ineſſe apud ipſos, accipitur hic ſecundę intentionaliter. ¶ Sed quanuis ita ſit ꝙ hmōi termini non prædicantur accidentaliter, id nihilominus accidit terminis ratione rei ſignificatæ: enimuero quia ſubſtantia nulli realiter ineſt, ſit ut nec ipſa nec nomen eius prædicetur accidentaliter: Vnde Ariſtotel. ineſſe ſubiecto, intelligit hic primæ intentionaliter, ut ex modo eſſendi, modum uenemur prædicandi: quod ex contextu literæ palam fiet. ¶ Tres particulas habet hic textus. Primo probat concluſionem dicens, quòd prima ſubſtantiam manifeſtum eſt non ineſſe ſubiecto: Sed de ſecundis poſſet quis dubitare: eo ꝙ ſecundæ ſubſtantiæ prædicantur de ſubiecto. Et cum prædicatū habeat ſe ut forma, & ſubiectum ut materia, ſit ut ſecundæ ſubſtantiæ appareant eſſe in ſubiecto. Quæ uerba oſtendūt, hoc quod eſt, eſſe in ſubiecto, accipi primæ intentionaliter: eſt enim ad ſenſum manifeſtum, ſuppoſita ſubſtantialia per ſe ſubſiſtere & nulli ineſſe, quod non eſt tam manifeſtum de prædicatis ſubſtantialibus. Si uero eſſet ſermo de terminis: tam notum eſſet, ly homo, non prædicari accidentaliter quàm ly Petrus. Probat ergo Ariſto. ſecundas ſubſtantias non eſſe in ſubiecto duplici ratione. Primo, quia quanuis homo dicatur de ſubiecto. i. ſit prædicatum eſſentiale

Primæ proprietas. *Nominalium expoſitio.* E F

K primæ

G primæ ſubſtantiæ, nihilominus non ineſt primæ ſubſtantiæ tanquam ſubiecto: homo enim non eſt in quodam homine. i. hō non eſt qualitas inhærens Petro, ſed dicit eſſentiā Petri.¶Secundo id probat, quia eorum q̄ ſunt in ſubiecto(ut iā mō dictū eſt) non prædicantur noie & rōne: ſicut rō & definitio albi, non eſt definitio corporis: ſed t̄n ſecūda ſubſtanria prædicatur noie & rōe de prima: nā definitio hoīs eſt definitio quidditat.ua Petri. Et nota uim rōnum iſtarum in hoc cōſiſtere, ꝙ eſſe in ſubiecto ſimpliciter, eſt eſſe in aliquo tanquā in ſuſtentante à quo recipit eſſe: at ſecundæ ſubſtantiæ, non ſunt hoc mō in primis: quia potius conſtituunt eſſentiā primæ ſubſtantiæ. Et iō ſecūdæ ſubſtātiæ

Eſſe in ſubiecto.

H ſunt de primis, tanq̄ de ſubiecto prædicationis, ſed nō ſunt in illis, tanq̄ in ſubiecto inhæſionis.¶In ſecūda particula textus declarat hāc non eſſe proprietatē ſolius ſubſtantiæ. Enimuero dr̄. nō eſt in ſubiecto, quia ē de eſſentia rei ſicuti genus. Itē quia ē t p̄dicatur noīe & rōe. Rō. n. rōnalis (quæ eſt uti rōne) eſt ēt rō hoīs: ꝙ ſi quis arguat drīam nō hr̄e definitionē(ut ſupra dictū eſt) iā primo capite reſponſum eſt, ꝙ rō accipitur pro definitione in his quæ habent definitionē: in alijs uero definitione carentibus, accipitur, rō, ꝓ conceptu obiectiuo: uel pro deſcriptione q̄ accipitur loco definitionis. ¶In tertia particula ſ ndetur dubitationi: quia uī ꝙ hæc pro

I prietas nō coueniat oī ſubſtātiæ, quæ dubitatio prouenit à partibus ſubſtantiæ. Apparent. n. materia, & forma, & caput eſſe in ſubiecto: nā partes ſunt in toto. R̄ndet Ariſt. ꝙ partes nō ſunt in toto, inhærentes illi tanquā ſubiecto ſed ſunt componentes totum: & per cōſequens pertinēt ad eſſentiam rei. Itaq; uult Ari. cōcludere hāc proprietatem non ſolum ſubſtantiæ in recta linea, ſed partibus quoq; tā metaphyſicis, ut differentiis, quàm phyſicis, ut eſſentialibus & integralibus, conuenire: accidentia. n. ſunt in toto, & ſupponunt totum cōpoſitum à quo dependent: ſed partes ſunt in toto, tanquam componentes totum, quod ab illis pendet. ¶In textu ſexto qui incipit, Ineſt autem. ſubditur ſecunda proprietas ſubſtantiæ: uidelicet, quod ſubſtantiæ oēs uniuoce prædicantur.

Secūda proprietas.

K Quæ quidem proprietas & reb. conuenit, & ſubinde terminis. Ponitur plurale ad deſignandum ſpēs & gña: cum. n. ait, oēs ſubſtantiæ, intelligit oīa prædicata prædicamenti ſubſtantiæ: nam prima ſubſtantia non pōt eſſe prædicatū. Vbi notato id quod diximus in c. de ſpē, indiuiduum ſubſtātiæ nullatenus prædicari, nec de ſeipſo: nam Petrus eſt Petrus, non eſt ſimpliciter prædicatio, ſed ſecundum quid. Probat concluſionem. Omnia prædicata prędicamenti ſubſtantiæ prædicantur de ſuis inferiorib. nomine & ratione: ergo prædicantur uniuoce. Vtraq; præmiſſa iam modo probata eſt: & conſequentia patet ex definitione uniuocorū. Ait uero hanc proprietatem etiam conuenire diffe-

L rentijs. Et probat, ꝙ definitio ſecundarum ſubſtantiarum & definitio differentiæ ſit ēt definitio ſuorum inferiorum: per regulam antepræd camentalem, quicquid conuenit prædicato, conuenit ēt ſubiecto eſſentialiter inferiori.¶In textu ſeptimo qui incipit, Oīs autem ſubſtantia. &c. ſubiungitur tertia proprietas ſubſtantiæ: uidelicet ꝙ omnis ſubſtantia uidetur hoc aliquid ſignificare: ſola tamen prima ſubſtantia ſignificat hoc aliquid: ſecunda uero ſubſtantia non ſignificat niſi quale quid. Ad cuius euidentiam id in primis ex ſuperioribus meminiſſe opus eſt, quòd cum in prædicamentis Ariſt. & de rebus principaliter & ſubinde de terminis tractet: nūc loquitur de rebus, nūc uero de ter-

Tertia proprietas.

M minis. Et ideo hanc proprietatem ſubſtantiæ explicat per ſignificationem terminorū, ꝙ uidelicet nomen ſingulare ſignificet hoc aliquid: nomen uero uniuerſale ſubſtantiæ, ſignificet quale quid. ¶Vbi pro interpretatione terminorum notandum eſt, ꝙ quēadmodum, ly aliquantum, ſigñat quantitatem de formali: & ly aliquale, ſignificat qualitatē: ita ly aliq̄d, ſigñat ſubſtantia in cōi ſiue primā ſiue ſcd̄am. At uero pronomē demōſtratiuū deſignat id qđ oculis obijcit, qualia ſunt ſuppoſita: & iō, hoc aliquid t̄m ualet ſicut, ſubſtantia hæc & una numero. Sed t̄n, quale, cū ſimpliciter profertur, ſigñat de formali qualitatē, quæ eſt res quarti prædicamenti.

A menti: nihilominus accipitur aliqñ q̃ñ aliter
pro oi illo quod ſe hēt, ut forma reſpectu
alterius: & quia natura ſubſtãtiæ in cõi ſigni
ficata, habet ſe ut forma reſpectu ſuppoſi-
torũ: idcirco noia uniuerſalia prædicamēti
ſubſtãtiæ dicuntur ſignificare quale quid.i.
qualitatē ſubſtantialem. Itaq; cum, quid uel
aliquid ſignificet in cõi ſubſtantiã, hoc ali-
quid, ſigñat ſubm̃ primum ſubſtantiæ, & qua
le quid, ſignificat prædicatũ. Quocirca Ari.
5. met. tex. 15. dicit quod ſubſtantia, uno mo
do ſignificat ſubſtantiã ſingularem: alio mõ
accipitur ut ſignificat: qđ quid eſt.i. quiddita
tem. ¶ Lucida ergo eſt probatio Ari. ait.n. ꝙ
prima ſubſtantia manifeſte ſignificat hoc a-
liquid: quia prima ſubſtãtia eſt unum nume
B ro indiuiduum: ſed in ſecundis ſubſtantijs
nominis figura eſt in cauſa, ut uideantur ſi-
gnificare hoc aliquid: nam, homo, aial. &c.
cum ſignificent rem per ſe ſubſiſtentem, &
non ſubſiſtãt niſi ſuppoſita, uidentur ſigni-
ficare hoc aliquid: ſicut, Petrus, & Paulus.
Sed tamen cũ nõ ſignificent unum numero:
ſed ſignificent naturam eſſentialem, quæ eſt
pluribus cõis, potius ſignificãt, quale quid.
¶ Et ſubdit, non quod ſignificent quale ſim-
pliciter, ſicut album, nã album, ſolũ quale ſi
gnificat, ſed ſignificãt quale quid.i. naturam
ſubſtantialem. Quod ſi arguas, quod nomen
uniuerſale, hõ, ſignificat etiam indiuidua
pro quibus ſupponit: rñ letur quòd prima-
C rium ſignificatum eſt natura in cõi: ſed mate
rialia, ſunt indiuidua. Atqui Ari. tã anxie pro
bat ſecundas ſubſtantias nõ ſignificare hoc
aliquid ſed quale quid, ut opinioni Platonis
contradicat: nam Plato uniuerſales ſubſtan-
tias dicebat eſſe ſeparatas: aduerſus quem
7. meta. tex. 43. & infra, probat inde ſequi
illius modi ſubſtantias debere eſſe primas
ſubſtantias, puta, ſubſiſtentes: ſicut Petrus,
& Paulus, quod manifeſtat eſſe impoſſibi-
le: nam uniuerſalis ſubſtantia, cum ſit præ-
dicatum formale indiuiduorum, non poteſt
eſſe per ſe ſubſiſtens, ſed debet eſſe in indi-
uiduis tanquam eorum forma. Et in hoc ſen
ſu concludit aduerſus illum, quod uniuer-
ſalia non ſunt ſubſtantiæ.i. ſubſiſtētes: & hoc
eſt quod dicit hic: quòd nõ ſignificãt hoc ali
quid: ſed quale quid. ¶ Subiungit tandē Ari- D
ſto. quòd gñe amplior ē definitio quàm ſpē,
quod eſt dicere, genus ampliorem formam
ſignificat.i. natura magis uniuerſalem quàm
ſpē: & per conſequens magis ſignificat quale
quid: nã ſpēs ſolũ ſignificat naturã indiuiduo
rum, genus uero naturam plurium ſpecie-
rũ. ¶ In teſtu octauo, qui incipit, Competit Quarta proprietas.
præterea. ſubiũitur proprietas quarta ſubſt
tiæ, puta ſubſtãtię nihil eſſe cõtrariũ. Et pri-
mo aſſerit proprietatē: deinde ſubiungit nõ
conuenire hoc ſoli ſubſtãtiæ, quia & quanti
tati etiã cõpetit: & tertio ſoluit dubitatiun-
culam, nempe, quòd non ſit certum id oi
quãtitati conuenire. Proprietatē hanc Ari.
nõ aliter probat quàm inductiue: quippe qui
ſupponat & ex natura ſubſtantiæ, & ex pri E
ma eius proprietate hanc eſſe manifeſtam.
Contraria enim ea ſunt (ut in poſtprædica-
mentis uidebitur) quæ ſunt ſub eodem ge-
nere, & circa idē ſubm̃ mutuo ſe expellunt,
ut calidum & frigidum: ſed ſubſtantia eſt ꝙ
omnibus aliis ſubſtat, & ipſa in nullo ſubie-
cto recipitur: ergo ſubſtantiæ nihil eſt con-
trarium. Exempli gratia. Caliditas & frigidi
tas ſunt contraria: quia in eodem ſubiecto
altera alteri ſuccedit, ut res quæ modo eſt
calida poſſit eſſe frigida: ſed res quæ modo
eſt homo, non poteſt poſt modũ eſſe equus:
nec res quæ modo eſt aqua, poteſt eadem eſ
ſe ignis: ergo ſubſtantiæ nihil eſt contrariũ.
Et præterea. Vnum contrarium non poteſt F
alterius eſſe ſubm̃: ſecundo de genera. text.
6. caliditas enim eſſe non poteſt frigidita-
tis ſubiectum: ſed ſubſtantia omnium in u-
niuerſum eſt ſubiectum accidentium: ergo
nullum eſt ſibi contrarium, Vnde optime
ſubnotauit Ariſt. proprietatem hanc perſpi
cacius lucere in primis ſubſtantijs, quàm
in ſecundis: euidentius enim eſt primam
ſubſtantiam nulli ineſſe: & per conſequens
eſſe impoſſibile, ut res quæ modo eſt Pe-
trus, ſit poſtmodum Paulus, aut res alia: ſed
de ſpecie aut genere non eſt adeo manife-
ſtum, cum (ut dictum ſit) habeant ſe ut for-
mã primarum ſubſtantiarum. ¶ Hinc ſequi-
tur, proprietatē iſtam congruentius adapta
ri rebus q̃ terminis: negat.n. Ariſt. ſubſtan-

G tijs realem contrarietatem qualis eſt inter
qualitates:tametſi ratione rerum conueniat
etiam terminis prædicamenti ſubſtantiæ nõ
eſſe proprie contrarios. ¶Subiungit ſecun-
dò Ariſt.hãc proprietatem conuenire etiam
quantitati,ut lineæ nihil eſt contrarium,aut
ſuperficiei.Non.n.ſunt accidentia quæ ſe ex
pellant circa idem ſubiectum:& eadẽ rõne
bicubitæ quantitati non eſt contraria tricu-
bita, quæ ſunt ſpẽs quantitatis continuæ:
ſicut nec contrariantur,binarius, & terna-
rius: quia ſunt ſpẽs quantitatis diſcretæ.
¶Addit tertiò Ari.quòd forſan quis dubita-
bit,multa contrariari paucis, quæ ſunt ſpe-
cies quantitatis diſcretæ: & magnum par-
H uo, quæ ſunt ſpecies quantitatis continuæ.
Videntur.n.ex natura ſignificationis habere
oppoſitionẽ ſicut album nigro:& reſpõdet,
quod quicquid de iſtis ſit,tamẽ quantitates
illæ quæ ſunt certæ & determinatæ, ut bina
rius,ternarius,bipedale,tripedale, non con
trariantur.Magnum & paruũ dicũtur quan-
titates indeterminatæ, quia in quacunque
quantitate reperiuntur:nam & inter elephã
tes reſpectiue eſt aliquis paruus:& inter for
micas eſt aliqua magna.¶In textu nono qui *Quinta proprietas.*
incipit,At uero ſubſtantia. ſequitur proprie
tas quinta ſubſtantiæ, nẽpe ꝙ ſubſtãtia non
ſuſcipit magis & minus. Vbi primò Ariſt.ex
ponit ſenſum proprietatis:&deinde inducti
uè indicat eam.Duplex.n.eſt ſenſus proprie
I tatis huius,ſecundũ quod ſubſtãtia, aut acci
pitur ſecũdæ intentionaliter, pro re ipſa in
quantũ ſubſtat ſecũdæ intentioni,aut accipi
tur primæ intentionaliter pro re ſecundum
ſuũ eſſe abſolutũ.Nã primo mõ ſupra dixe-
rat Ariſt.ſubſtãtia recipere magis & minus:
quia prima ſubſtãtia eſt magis ſubſtantia quã
ſecunda: eo quòd principaliter & maxime
ſubſtat,& inter ſecundas ſubſtantias ſpecies
eſt magis ſubſtantia quàm genus. Vnde pro-
prietas hæc quinta ſolũ conuenit ſubſtantiæ
ſecundo mõ: homo. n. inquantum homo,
non ſuſcipit magis & minus, nec animal in-
quantum animal. ¶ Atqui Nominales pro-
prietatẽ hanc ſolum intelligunt ſecundæ in
tẽtionaliter,in hoc ſenſu, quod termini præ
dicamenti ſubſtantiæ non prædicantur cum

his aduerbijs magis & minus: quia unus nõ K
eſt magis hõ aut magis aial quàm alius. Atta
men quamuis ita ſit quod proprietas hæc cõ
ueniat terminis,nihilominus tamen princi-
paliter conuenit rebus: terminis uero tan-
quã ſignis rerum. Enimuero ſicut eo quòd
albedo eſt intenſibilis,& remiſſibilis, ly albũ
prædicatur ſecundũ magis & minus: ita eo
ꝙ ſubſtantia nõ eſt intẽſibilis,aut remiſſibi-
lis,termini prædicamẽti ſubſtantiæ non præ
dicantur ſecundum magis & minus. ¶ Nec
iſtã proprietatem ſolicitus eſt Ariſt.aliter ꝙ
inductiue confirmare.quia ex prima & quar
ta fit manifeſta.Ad cuius intelligentiã adno
tandũ eſt, ꝙ rerum omniũ eſſentiæ, ſiue ſub
ſtantia ſit ſiue accidens,conſiſtunt in indiui
ſibili,nec additionem recipientes nec dimi- L
nutionẽ.Enimuero, queadmodũ nullus eſt
magis hõ quàm alius,aut magis aial:ita neq;
una quantitas eſt magis quãtitas quàm alia,
neq; una albedo magis albedo, neque una
relatio magis relatio quàm alia. Et hoc eſt
unum eorũ in quib. ſpecies ſunt ſicut nume
ri, ut docet Ariſt.8. Met.tex.10.ſicut enim
numero additio fieri non poteſt, quin mu-
tetur ſpecies: ita neque rerum eſſentijs.
Hinc fit ut intenſio aut remiſſio ſolum con
ueniat accidenti in ordine ad ſubiectum
quia uidelicet perfectius eſſe habet in ſubie
cto magis actuando ſubiectum, aut minus
perfectum minus actuando. Cum ergo ſub M
ſtantia nulli inſit, non poteſt habere aliud,
aut aliud eſſe ſubiecto: & ideo ſuapte natu-
ra non ſuſcipit magis & minus.Illi uero qui
tenent intenſionem fieri per additionem
gradus ad gradum:& per conſequens quod
albedo etiam extra ſubiectum poteſt eſſe
magis aut minus intenſa: non poſſunt tam
euidentem adducere rationem cuius pro-
prietatis: nam ſi albedini ſeparatæ poteſt
fieri additio, non poteſt euidenter reſpon-
deri cur ſubſtantiæ non fiat.Nihilominus re
ſpondebunt hanc eſſe naturam ſubſtantiæ
& illam naturam accidentis. ¶Sequitur e- *Sexta*
tiam hæc proprietas ex quarta:quia acciden *proprie*
tia corporalia per maiorem aut minorem ad *tas.*
mixtionem contrarij ſunt minus aut magis
intenſa,ut calor,albedo, & alia. Corpora-
lia

A lia inquam, quæ pertinent ad qualitates primas: nam lumen, quia non habet contrariũ ſine mixtione eſt magis aut minus intensũ. Cum ergo ſubſtantia non habeat contrarium, non eſt intenſibilis aut remiſſibilis. ¶ In 10. & poſtremo textu qui incipit, Maxime uero ſubſtantiæ, &c. tandem concluditur ultima proprietas quæ maxime conuenit ſubſtantiæ, uidelicet quòd una & eadem numero ſubſtantia ſit ſuſceptiua contrariorum. Et habet hic textus particulas tres. In prima probatur excluſiua, uidelicet, tantum ſubſtantiæ conuenit, &c. Et primo probatur ex exponentibus, negatiua ſcilicet quòd nulli rei alius prædicamenti quam ſubſtantiæ conuenit ſuſcipere contraria: idem enim color numero nõ ſuſcipit contraria. B Addit, idem numero, quia in genera aliquis color eſt albus, & aliqnis niger. Deinde probat affirmatiuam: quia unus & idem homo ſucceſſiue modo eſt albus poſtea niger. Et proprietas hæc ſequitur ex tertia: ex hoc enim quòd ſubſtantia ſignificat hoc aliquid, ſequitur quòd eſt primum ſubiectum omnium in uniuerſum accidentium: & per conſequens contrariorum ſucceſſiue. ¶ In ſecunda particula arguit, quòd non ſit hoc proprium ſubſtantię: nempe quòd non conueniat ſoli: nam, oratio, & opinio, recipit contraria & non eſt ſubſtantia. Oratio eſt propoſitio apprehenſiua ſignificans uerum uel falſum: in C quo autem ſit pr dicamento, cap. ſequenti uidebitur. Opinio uero eſt propoſitio iudicatiua quæ pertinet ad prædicamentum qualitatis: & utraque recipit uerum uel falſum, ut ſi quis a longe uideat hominem ſedentem, quem iudicat ſedere: & ipſo ſurgente ſemper iudicet ſedere: oratio & opinio mutatur de uera ĩ falſam. In tertia particula reſpondet dupliciter. Primo, ꝙ licet concederetur orationem & opinionem recipere contraria: nihilominus non recipiũt contraria per ſui mutationem, ſed per mutationem rerum: mutatur enim oratio de uera in falſam: non quia ipſa aliquid perdat aut acquirat, ſed quia res ſignificata mutatur, puta, quia homo qui ſedebat ſurgit

Subſtantia uero recipit cõtraria per ſui mutationem: & ideo quamuis ſimpliciter ſuſcipere contraria non eſſet proprium ſubſtantiæ: tamen modus ſuſcipiendi, ſcilicet, per ſui mutationem eſſet illi proprium. D Secundo ad rem propius reſpondet negando ſimpliciter, quod oratio aut opinio ſuſcipiat contraria. Et ſolutio ſtat in hoc, quod oratio realiter non recipit contrarium, id eſt, contrarias qualitates: ſed ſolum denominationes contrarias: nam oratio propterea, quòd nunc denominetur uera & poſtea falſa, nihil acquirit aut perdit: ſed res eſt quæ mutatur: ſicut ſi ego ſim nunc Petro dexter, & me immoto ipſe mutetur ad dexteram meam, ero illi ſiniſter ſine aliqua mutatione mea: atque hac ratione prætendit Ariſto. E Hanc proprietatem conuenire ſubſtantiæ tanquã proprium quarto modo.

Quæſtio prima.

Vtrum prima pars textus ſit uera.

A Parte negatiua arguitur. Primo. Nulla eſt ſubſtantia quæ diuiditur in primam & ſecundam: ergo diuiſio illa ſupponit falſum. Probatur antecedens. Aut diuiditur hic ſubſtãtia, ut generaliſſimum primi prædicamenti, & hoc non: quia cũ generaliſſimum ſit ſecunda ſubſtãtia, diuiſum cõuerteretur cum F uno membro diuiſionis: aut accipitur ſubſtantia, ut eſt cõe ad primam & ad ſecundã ſubſtantiam, & hoc non: quia non poteſt eſſe una intentio cõis primæ & ſecundæ ſubſtantiæ: intẽtio. n. primæ ſubſtãtiæ eſt eſſe ſubiectum, & intẽtio ſecũdæ eſt eſſe prædicatũ: ergo nõ põt aſſignari unicum diuiſum illius diuiſionis. Et cõfirmatur. Aut inter primam & ſecundam ſubſtantiam eſt diſtinctio ex natura rei ſecluſa operatione intellectus: aut eſt ſola diſtinctio rõnis, per operationẽ intellectus: ſed nulla iſtarum: ergo nullo mõ diſtinguuntur: & per cõſequẽs diuiſio ſupponit falſum. Probatur minor. Si eſſet diſtin. ex natura rei, tunc ſecũda ſubſtantia

G ſia non prædicaretur formaliter de prima ſubſtantia: & per conſequens, non eſſet ſpecies neque genus reſpectu illius, cuius oppoſitum aſſerit Ariſt. Quod aũt diſtinguantur ſola rõne, uidetur eſſe contra Ariſto. qui ait, ſolam primã ſubſtantiam eſſe principaliter & ſimpliciter ſubſtantiã: ſecundam uero nõ eſſe ſubſtantiã, niſi cũ addito. Itẽ primã ſubſtantiam ſignificare hoc aliquid, & ſecũdã quale quod: quod apparet maiorem arguere diſtinctionem quam rõnis. ¶ Secundo arguitur contra definitionem primæ ſubſtantiæ. Aut definitur illic res aliqua ſingularis, & hoc non: quia (ut ex ſententia Platonis inquit Porphy. c. de ſpecie) de ſingularibus non eſt ſcientia: & per cõſequens nec H eſt definitio: quod etiam teſtatur Ariſto. 2. poſt. tex. 22. aut definitur aliquod commune & uniuerſale, & hoc nõ: quia prima ſubſtantia eſt quod ſingulare diſtinctum contra uniuerſale: ergo non põt aſſignari adæquatum definitum definitionis primæ ſubſtantiæ. ¶ Tertio contra definitionem ſecundæ ſubſtantiæ arguitur, ꝙ genera & ſpecies nõ debeant appellari ſecundæ ſubſtãtiæ. Vniuerſalia ſunt priora natura quàm ſingularia. nã uniuerſalia ſunt perpetua: ſingularia uero ſunt corruptibilia: & ideo dicuntur magis entia quàm ſingularia, ut. q. 1. ſuper prologus Por. dictum eſt: & ſunt priora cognitione intellectus, ut habetur. 4. met. tex. 16. I Ergo potius gña & ſpẽs ſunt dicenda primæ ſubſtantiæ: & indiuidua, ſecundæ ſubſtãtiæ. ¶ Quarto arguitur cõtra ſecũdũ textũ. Accidẽtia prædicãtur noĩe & rõne ſicut ſecũdæ ſubſtantiæ: ergo male in hoc conſtituit dña inter ſecundas ſubſtantias & accidẽtia. Prob. ãñs. Albũ prædicatur de hoc albo, noĩe, & rõne, & albedo de hac albedine: nã nomẽ albedinis eſt nomen huius albedinis, & definitio eius eſt definitio huius albedinis: ſicut definitio hois eſt definitio Petri, & idẽ eſt de albo & hoc albo: ergo ꝙ ſi dicas accidẽtia non prædicari de ſubſtãtia noĩe & rõne, contra hoc arguitur: Sicut albũ prædicatur de corpore: ita & diſgregatiuum uiſus, quę eſt definitio albi, prædicatur de illo. Et. n. qua rõne corpus ẽ albũ, eſt ẽt diſgregatiuum uiſus: ergo nulla eſt in hoc K dña inter ſubſtantiã & accidens. ¶ Quinto arguere cõtra id quod habetur in eodẽ textu, uidelicet quod deſtructis primis ſubſtantiis, deſtruũtur ſecundæ ſubſtãtiæ. Secundæ ſubſtãtiæ (ut dicebamus) ſunt perpetuæ ueritatis: nã ante creationẽ mundi uerum erat dicere homo eſt animal rationale: ergo deſtructis oibus particularib. hoibus, adhuc manent uniuerſalia. ¶ Et confir. ex Porphy. ca. 6. ubi per contrarium extremum dicit, quòd deſtructis ſingulis animalibus, remanet ratio aĩalis: ſed tñ deſtructo aĩali, nec remanet hõ nec aliquod ſingulare: & hæc eſt regula dialecticorũ, ꝙ a negatione inferioris ad negationẽ ſuperioris, nõ ualet cõtraria, ſed cõtrario. L ¶ Sexto contra textũ tertiũ arguere auctoritate Ari. qui 8. me. tex. 2. ait, quòd genus eſt magis ſubſtantia quàm ſpecies, & ſpecies quàm ſingularia: cui uidetur repugnare textus ille, ubi ait, quod ſpecies eſt magis ſubſtantia quã genus. ¶ Septimo arguere cõtra quartũ textũ, ubi ait ſola genera & ſpecies prædicamenti ſubſtãtiæ cenſendas eſſe ſubſtantias. Subſtantia (ut habetur. 5. met. tex. 15.) uno modo accipitur pro eſſentia & quidditate rei: alio mõ pro hypoſtaſi ſubſiſtenti: & in utraq; acceptione accidẽtia ſuo mõ ſunt ſubſtãtiæ: ergo non ſola uniuerſalia primi prædicamenti ſunt appellanda ſubſtantiæ. Probatur minor. Accidentia habent ẽt ſuo mõ eſſentias & quiddita- M tes: ut habetur. 7. met. tex. 15. & quantitas in ſacro altaris ſuſtinet oia accidentia ad modũ ſubſtantiæ: ergo ẽt ſuo mõ accidentia ſunt ſubſtantiæ. ¶ Et confir. Saltem differentiæ, ut rõnale, quod eſt de eſſentia ſubſtantiæ, debent cenſeri ſubſtantia quemadmodum genus. ¶ Octauo principaliter arguere aduerſus diuiſionẽ ſubſtantiæ: Deus eſt ſubſtantia, & tñ in Deo non eſt diſtinguere ſecundam & primam ſubſtantiam: alias illic eſſet ſpecies cõpoſita ex genere & differentia, quod repugnat ſimplicitati Dei: ergo diuiſio eſt inſufficiens. ¶ Et cõfirmatur, Chriſtus in quantũ hõ, ponitur in prædicamento ſubſtantiæ, poſtquã eſt uerus homo & propriiſſime hõ uniuoce nobiſcum, & tñ Chriſtus

nec

A nec eſt ſecunda ſubſtantia neque prima: ergo diuiſio ſupponit falſum. prima pars minoris nota eſt: quandoquidem Chriſtus eſt induiduum: & ſecunda probatur: Prima ſubſtantia (ut ait Ariſt.) eſt in ſecunda, ſicut pars quidditatiue inferior in toto uniuerſali: ſed Chriſtus non eſt res quidditatiue inferior ad hominem: quia humanitas non eſt de eſſentia & quidditate Chriſti: ergo Chriſtus non eſt prima ſubſtantia. ¶ In contrarium eſt auctoritas Ariſtotelis.

Ad quæſtionem reſpondetur affirmatiue. In priori articulo reſpondetur ad ſeptẽ priora argumenta, & in altero ad octauum. *Nominaliũ opinio.* Vnde circa primum argumentum ſupponenda primum eſt differentia inter Nominales atque Reales. Nominales enim caput B hoc totum ſicuti ſequentia, de terminis tantummodo interpretantur, quippe quos ſolos ponunt in prædicamẽto. Aiunt ergo hoc nomen, ſubſtantia, bifaria accipi: uidelicet primæ & ſecundæ intentionaliter. Primæ intentionaliter ſignificat res per ſe ſubſiſtentes: puta, hominem, lapidem. &c. Secundæ intentionaliter accipitur pro terminis abſolute ſignificantibus ſubſtantiam, ut ſunt iſti termini, homo, lapis. & hoc ſecundo modo accipiunt in præſentia, hoc nomen, ſubſtantia. Atque adeo ſic interpretatur diuiſionem hanc ſubſtantiarum.i. terminorum abſolute ſignificantium ſubſtantiam, alia eſt prima ſubſtantia, & alia eſt ſecunda.i. alius eſt terC minus ſingulariter ſignificans ſubſtantiã, ut ly Petrus: aliuſq; ſignificans cõiter ſubſtantiã, ut ly homo, ly animal. An uero conueniat expoſitio, ut termini ſignificantes ſubſtantiã appellentur ſubſtantiæ, ipſi ſint iudices. Re uera Ariſt. quãdo dicebat, primã ſubſtantiam principaliter & maxime ſubſtare, non (ut exiſtimo) loquebatur de hoc termino, Petrus: ſed de re, ut exemplis manifeſtat, dum ait, ut quidam homo, quidam equus: non enim accipiuntur hæc nomina materialiter, ſed perſonaliter: ac ſi dixiſſet, quidam deſignatus homo, ut puta, Petrus. Quod ſi prima ſubſtantia accipitur pro re, pariter accipitur ſecunda, ubi id prætcrea animaduertendum eſt, quod apud Ariſto. quidam homo quidem equus, ſunt ſingularia uaga.

D *Subſtãtia.* ¶ Igitur ex mente Ariſto. hoc nomen, ſubſtantia, nullatenus accipitur pro termino: ſed pro re quæ per ſe ſtat: accipitur tamẽ ſubſtantia tripliciter. Primo modo pro generaliſſimo ſubſtantiæ: & ſecundo modo ut diſtinguitur contra accidens uidelicet ut includit partes ſubſtantiæ, ut auctor eſt Ariſt. 5. meta. tex. 15. Enim uero cum ſubſtantia & accidens diſtinguãtur per oppoſita.i. eſſe per ſe, & non eſſe per ſe, non eſt dare medium: ſed quicquid non eſt accidens, eſt ſubſtantia. Tertio modo accipitur pro eo quòd eſt in recta linea primi prædicamenti: ut uidelicet excludit differentias & partes ſubſtantiæ, & comprehendit omne illud de quo directe prædicatur generaliſſimum, ſiue ſit genus, ſiue ſpecies, ſiue indiuiduũ. Primo modo non poteſt ſubſtantia diuidi in primam & ſecundam, ut probat argumẽ E tum: nec ſecundo modo, quia illo modo nomine ſubſtantiæ includuntur etiam partes: & tamen partes ſubſtantiæ nec ſunt genera, nec ſpecies ſubſtantiæ, cum non ſint in linea recta. Si enim pars animalis eſſet ſubſtantia, eadem ratione eſſet ſubſiſtens, & eſſet aĩal, quæ directe ponuntur ſub ſubſtantia, quod eſt falſum: quia materia, aut caput non eſt animal. Subſtantia ergo tertio modo diuiditur in primam & ſecundã. Eſt enim in memoriam reuocandum, Ariſtotelem tractare de rebus quatenus prædicantur mediantibus terminis. Et ideo ſenF *Diuiſionis ſenſus.* ſus diuiſionis eſt iſte. Id quòd eſt in recta linea primi prædicamenti, aut eſt prima, aut ſecunda ſubſtantia.i. aut eſt primum ſubiectum, aut eſt prædicatum. Etenim quod in ſecundo capite dixerat, eorum quæ ſunt, alia neque de ſubiecto dicuntur, neque in ſubiecto ſunt, alia de ſubiecto dicuntur & in nullo ſubiecto ſunt, hic dicit, ſubſtantiarum alia prima, alia ſecunda. Vnde ad formã argumenti conceditur, quod iſtæ duę intẽtiones puta eſſe primã, & eſſe ſecundã ſubſtantiam, quod eſt, eſſe ſubiectũ, & eſſe prædicatum, non habẽt unã intentionẽ cõem: & ideo Ariſ. nõ expreſſit formaliter diuiſũ huius diuiſionis, ſed ſolum expreſſit mẽbra,

G *Tres diſtinctiones.*

diuidentia: nihilominus ſubintelligitur diuiſum ad ſenſum expoſitum.¶Circa materiam confirmationis admonitos eſſe oportet dialecticos, ne in uia S.Th.decipiantur. Sunt enim apud doctorem ſanctum, tres diſtinctiones frequentes, quas falſo quis poſſet tanquam eandem confundere. Vna eſt diſtinctio, eſſe ab eſſentia: altera, naturæ a ſuppoſito: & tertia uniuerſalis a particulari, ſeu magis uniuerſalis, a minus uniuerſali.

Eſſe & eſſentia.

De prima diſtinctione nihil certi apud Ariſtotelem habemus: ſed S.Th.de ente, & eſſentia, cap.5.& 2.contra gentiles, cap.52.& prima parte.q.3.art.4. & alibi ſæpe hanc cōſtituit differentiam inter Deum & creaturas, quòd in ſolo Deo eſſe & exiſtere ſit de

H quidditate, & eſſentia ſua: quia cum ſit prima cauſa, ſi de ſe non haberet eſſe, nullo modo poſſet ab alio habere: ſed tamen in creaturis eſſe non eſt de eſſentia: quia eſſentiæ ſunt perpetuæ, ſed tamen eſſe recipiunt ex tempore à Deo quod capite præcedenti, & ſuper prolog.Porph.q.1.obiter expoſuimus. Nec locus eſt hic latius id diſputandi. Sed id ſolum addiderim, quod non eſt res tanti momenti hanc diſtinctionē, aut concedere, aut negare: dum modo non negetur differentia inter nos & Deum quòd eſſe ſit de eſſentia Dei, & non ſit de eſſentia creaturæ: ſicut qui negauerit ſeſſionem diſtingui realiter a ſedente, nihil magnum negabit, dum modo non concedat ſedere eſſe de eſſentia hominis: hanc enim antiqui appellabant diſtinctionem & forte docte.

Natura, & ſuppoſitum.

I ¶Nec de ſecunda diſtinctione multa hic expendentur, plura quàm quæ ſuper eundem prologum.q.3. adnotauimus: uidelicet, quòd homo & humanitas cenſentur apud S.Th. realiter diſtingui, eo quòd ſecluſa operatione intellectus illa eſt falſa, homo eſt humanitas, in ſenſu formali: quamuis in ſenſu identico cōcedendum ſit, quòd homo eſt res quæ eſt humanitas. Et ideo hanc, forſan eſt diſputare de nomine, appellare diſtinctionem realem, aut formalem. Hic modus loquendi omnibus antiquis philoſophis fuit ſemper receptiſſimus. Qui fundatur primo in Ariſtotele, tertio de anima, tex.9. ubi ait, quòd aliud eſt magnitudo, & aliud magnitudinis eſſe. Et aliud eſt K aqua, & aliud eſt aquæ eſſe. i.quidditas: & 1.de anima, tex.64.d.cit, ꝙ actiones nō ſunt formarum, ſed ſuppoſitorum, ut anima non texit, ſed homo. Eadem ratione cōcedimus, quòd homo intelligit & ambulat, negamus tamen quòd humanitas ambulat aut diſputat. Item concedimus, ꝙ Chriſtus aſſumpſit humanitatem, & negamus, quòd aſſumpſit hominem. Quæ loquutiones uidentur inſinuare aliquam diſtinctionem ex natura rei inter humanitatem ſignificatum in abſtracto, & hominem ſignificatum in concreto: quæ licet non ſit tanta quanta inter ſubſtantiam & accidens, nihilominus eſt tanta, quā ta ſufficit ad negandā propoſitionem illam in ſenſu formali. Quòd ſi quis obiiciat illud L Ariſt.7.Met.tex.21. In his quæ ſunt per ſe, i.in ſubſtantijs, idem eſt quod quid eſt, & id cuius eſt, reſpondetur, ut illic reſpondet S.Tho.lect.5. quòd quidditas ſignificata in abſtracto diſtinguitur a ſuppoſito: & hoc intendit Ariſt.loco citato.3.de anima. quidditas uero in concreto nō diſtinguitur ab illo: & hoc prætendit.7.Meta. Quod eſt dicere, iſtæ ſunt ueræ in ſenſu formali, homo eſt animal, homo eſt rationale: ſed iſtæ ſunt falſæ, homo eſt animalitas, homo eſt rationalitas. Et ratio eſt: quia hō dicit id ꝙ habet humanitatem & omnia accidentia: humanitas uero non eſt ſubiectum accidentium: quia non concedimus, humanitas ambulat, aut humanitas eſt alba, ſed homo. Et ideo 1.par. M ar.3.q.3. concludit S.Th. ꝙ in ſolo Deo ubi nullum eſt accidens, Deus & deitas non diſtinguuntur realiter, ſed ſolū ratione.¶Vnde.7.Meta. infert, quòd neque humanitas eſt ſpecies, ſed præcipuum ſpeciei, nec animalitas eſt genus, ſed principium generis: quia humanitas nō eſt homo: ſed eſt id quo Petrus eſt homo. Atqui quòd diximus de ente & eſſentia, dicimus de natura & ſuppoſito: uidelicet, quòd non eſt graue peccatū quantum ad nomen negare hanc diſtinctionem realem: dum modo concedatur quòd homo diſputat, ſed humanitas non diſputat: & quòd homo eſt habēs humanitatem, & tamen humanitas non habet hominem.

Fateor

A Fateor tamen optime antiquos uocaſſe hãc diſtinctionem realem, poſtquã ſecluſa operatione intellectus eſt hæc differentia. ¶Tertia diſtinctio eſt ad propoſitum inter uniuerſale & particulare, ſeu inter magis uniuerſale & minus uniuerſale. Quam ſuper prologum Porphy. q.3. ſecundum Scotum diximus eſſe formalem: ſecũdum S. Th. eſſe ſolum rationis. Vnde ad formam confirmationis reſpondetur, quòd ſecunda ſubſtantia & prima ſubſtantia ſunt eadem res: ſed differunt per operationem intellectus: homo enim in quantum abſtrahitur a conditionibus ſingularibus, eſt ſpecies, & in quãtum abſtrahitur à conditionibus ſpecierũ, eſt genus: ſed prima ſubſtãtia eſt idẽ homo in quantum cognitus notitia ſingulari: qua B ratione eſt ſubiectum omnium prædicatorum. Et hæc ſola diſtinctio eſt ſufficiens ut ſpecies & genera appellentur ſecundæ ſubſtantiæ, & indiuidua appellentur primæ.

Vniuerſale et particulare.

¶Ex dictis ſequitur primo, quòd ſecunda ſubſtantia & prima ſubſtantia, ſunt nomina ſecundæ intentionis. ¶Sequitur ſecũdo, quòd illa diuiſio non eſt diuiſio generis in ſpecies (cuius meminit S.Tho. de potentia. q.9. art.2. ad.6.) quia una ſpecies non prędicatur de alia oppoſita, ut album non prædicatur de nigro: & tamen ſecunda ſubſtantia prædicatur de prima, ut homo de Petro: ſed eſt diuiſio eiuſdem naturæ, ut ſubſtat diuerſis ſecundis intentionibus: & eſt diuiſio C analogi, ſecundum Ariſto. qui ait ſolam primam ſubſtantiam eſſe maxime ſubſtãtiam. i. ſimpliciter: ſecundæ uero ſunt ſubſtantiæ ſecundum quid: quia non per ſe ſubſiſtant, ſed ſunt in indiuiduis.

Ad ſecundum argumẽtum principale, neſcio quid dominus Caietanus formidauerit concedere, ꝙ in definitione primæ ſubſtantiæ definiatur ſecunda intentio: quippe cum res clariſſima ſit intelligenti quæ in capite de genere diximus, definiri hic ſecundam intentionem, ad ſenſum illic expoſitũ. Definitur enim hic ſubſtantia ea ratione, qua ſubſtat in prædicatione uniuerſis prædicatis cuiuſcunque prædicamenti: & quẽadmodum dici de ſubiecto, connotat ſecundam intentionem: ita & eſſe ſubiectum. Et D confirmatur: quia prima ſubſtantia condiuiditur contra ſecundam ſubſtantiam: ſed ſecunda ſubſtantia, dicit ſecundam intentionem: ergo & prima ſubſtantia. Cauendum tamen eſt (ut illic admonuimus) ne cõcedatur, quòd hoc nomen, prima ſubſtantia, aut eius definitio ſupponat pro ſecunda intentione: quia non ſecũda intentio, ſed Petrus, & Paulus, ſunt prima ſubſtantia; quæ neq; de ſubiecto dicitur, neq; in ſubiecto eſt: ſed ad hunc ſenſum concedimus definiri ſecundam intentionem: quia definiuntur res ſingulares, ſecundum ſuum eſſe intentionale: ꝙ eſt eſſe primum ſubiectum. Quòd quidẽ eſt cõe omnib. primis ſubſtantijs. Vnde ad formam argumenti reſpondetur, ꝙ pro ſubſtracto ſeu ſignificato materiali, definitur quidem res ſingularis: ſed pro formali, ſeu E per ſe ſignificato, definitur intentio cõmunis primæ ſubſtantiæ. ¶Eſt tamen hic adnotanda differentia inter hæc tria nomina, indiuiduum, ſingulare, prima ſubſtantia. Indiuiduum dicit reſpectum ad inferiora: eſt enim indiuiduum id quòd amplius diuidi non poteſt in quidditatiue inferiora: ſingulare uero dicit reſpectum ad uniuerſale: appellatur nanq; ſingulare, eo quòd ratio uniuerſalis ſit iam facta hęc & incõmunicabilis per principia indiuiduationis: ſed prima ſubſtantia dicit reſpectum ad omnia prædicata tam ſubſtantiæ, q̃ accidentium: eſt enim prima ſubſtantia id quod omnib. ſubſtat. Quo fit, ut tam indiuiduum quàm ſingulare, reperiatur non ſolum in recta linea F ſubſtantiæ: ſed in partibus eius, & in omnibus prędicamentis accidentium, ut hæc manus, hæc albedo: ſed prima ſubſtãtia, ſolũ eſt ſubſtãtia cõpleta. Vnde nec anima rationalis, quãuis per ſe poteſt ſubſiſtere, eſt prima ſubſtantia: ut ait S.Tho. 1. par. q.29. art.1. ad ult. quia ſuapte natura eſt pars hominis. At qui, quod philoſophi uocant primam ſubſtãtiã, theologi appellant ſuppoſitũ. Quod ſi fuerit ſuppoſitũ naturæ rationalis, aut intellectualis, appellatur perſona. Circa tertium argumẽtũ ꝓ intelligẽtia huius capitis notandũ eſt, quòd Ariſt. 5. met. tex. 15. inter alias

Definitur ſecunda intẽtio.

Indiui. ſingula. pri. ſubſtãtia.

Subſtãtia un. dũ pluries

acce-

G acceptiones,dicit, ꝙ ſubſtantia , uno modo accipitur,pro eſſentia & quidditate rei: alio modo pro ſuppoſitis ſubſiſtentibus. Subſtantia primo modo Græce dicitur uſia , id eſt , eſſentia:& ſecundo modo dicitur, hypoſtaſis,id eſt,res ſubſiſtens.Et quia ſubſtantia dicitur a ſubſtando,id circo ſubſtantia ſimpliciter accipitur in ſecunda acceptione. Vnde ad formam argumenti,reſpondetur,ꝙ ſecũdæ ſubſtantiæ appellãtur magis entia, & magis ſubſtantiæ:quia ſunt perpetuæ ad ſenſum expoſitum ſuper prologum Porphy. ſed nihilominus ſimpliciter loquendo , illa eſt magis ſubſtantia quæ pluribus ſubſtat:& ita loquitur Ariſto.in hoc libro . ¶Et eſt hic conſiderandum,quòd Ariſto. excogitauit hoc no-
H men, ſecunda ſubſtantia,aduerſus Platonẽ. Cum enim Plato poſuiſſet ſpecies realiter ſeparatas a ſingularibus, ſequebatur ex opinione ſua , illas per ſe realiter ſubſiſtere:atque adeo eſſe primas ſubſtantias : quòd eſſe impoſſibile probauit Ariſto.7.metaph. text. 45.Si enim ſunt uniuerſalia non ſubſiſtunt niſi in ſingularibus . Et ideo ſimpliciter negauit uniuerſalia eſſe ſubſtantias : atque adeo impoſuit illis nomen , ut dicerentur ſecundæ ſubſtantiæ:quia non per ſe ſubſiſtunt,ſed
I in ſingularibus.

AD quartum argumentum reſpondetur, quòd differentia quam conſtituit Ariſto. inter ſecundas ſubſtantias & uniuerſalia accidentium , non eſt ſic intelligenda , ut neget accidentia prædicari nomine & ratione de ſuis inferioribus quidditatiue.Enimuero , ſicut homo de Petro , & animal de homine: ita album prædicatur de hoc albo, & coloratum de albo, nomine & ratione , ut probat argumentum:ſed intelligit , quòd accidens de ſubſtantia non prædicatur nomine & ratione.Vnde ad argumentum conceditur, ꝙ definitio albi prædicatur quidem denominatiue de ſubſtantia: ſicut enim hæc eſt denominatiua,corpus eſt albũ,ita & hæc corpus eſt diſgregatiuum uiſus:hoc tamen non ſufficit, ut album prædicetur ratione de corpore : ſed requiritur quòd definitio albi ſit definitio corporis:modo quamuis diſgregatiuũ uiſus ſit definitio albi pro formali : quia eſt definitio albedinis,tamen non eſt defini- K
tio corporis.Et eadem ratione quamuis definitio colorati , ſit definitio in adequata albi: ſicut definitio animalis eſt definitio hominis,tamẽ non eſt definitio corporis. Differentia ergo Ariſt.conſiſtit in hoc, quod omnia uniuerſalia prædicantur de ſuis inferioribus nomine & ratione: accidentia uero de ſubſtantia non prædicantur niſi denominatiue.Ad replicam reſpondetur,quod licet definitio albi prædicetur denominatiue de corpore,ſicuti, album,non ſufficit,ut prædicetur de illo ratione : quia definitio illa nõ eſt definitio corporis . ¶Ad quintum argumentum reſpondetur , quod ſubſtantiæ poſſunt conſiderari,uel quantum ad eſſentias , uel quantum ad exiſtentias.Quantum ad eſſen- L
tias, procedit argumentum cum ſua confirmatione:nam cum ratio ſuperioris includatur in ratione inferioris : & ratio inferioris addat aliquid ſupra ſuperius , ſequitur ꝙ id quod non eſt animal,non eſt homo , non tamen ſequitur,ꝙ ſi aliquid non ſit homo,continuo non ſit animal . Quin etiam quantum ad exiſtentias , cum ſuperius in plurib. conſeruetur quam inferius,non ſequitur, ſi nullus homo eſt,nullum aial eſt,& econuerſo ſequitur:nec hoc uult negare Ariſt. in præſen- M
tiarum.Senſus ergo eius eſt,quod cum uniuerſalia non ſubſiſtant niſi in ſingularibus , ſi nullum exiſtit ſingulare alicuius uniuerſalis, nec uniuerſale ipſum exiſtit.Ex eo enim ante creationem mundi non exiſtebat homo in uniuerſali:quia nullus erat homo ſingularis in quo exiſteret . In quo etiam intendit condemnare Platonem,qui cenſebat uniuerſalia exiſtere etiam deſtructis ſingularibus. ¶Ad ſextum argumentum iam reſponſum eſt,ꝙ Ari.uocat genera magis ſubſtantias quàm ſpecies,quia ſunt in ratione eſſentiæ magis abſtracta , ſed tamen in ratione ſubſiſtentiæ , contrario modo ſpecies ſunt magis ſubſtantiæ, quàm genera. ¶Ad ſeptimum argumentum reſpondetur, ꝙ accidentia poſſent quodãmodo appellari ſubſtãtiæ, in illa ſignificatione, qua ſubſtãtia accipitur pro eſſentia , ut probant auctoritates Ariſt. ſed tamen quia hic loquimur de ſubſtantia

ſecundum

A ſecundum propriam & abſolutam eius ſignificationem: non appellantur ſubſtantiæ niſi ea quæ dicunt quidditatem & eſſentiã ſubſtantiæ.i. per quæ reſpondetur ad quæſtionem factam per quid de ſubſtantia: qualia ſunt ſola genera & ſpecies. Quærenti.n. quid eſt Petrus? non re pondebitur, quod eſt rationalis aut albus: ſed determinate, quod eſt homo:& confuſe, quod eſt animal. Quare nec differentia eſt ſecunda ſubſtantia, nec ponitur in recta linea, nec conſtat ex genere & differentia: ſed eſt conceptus ſimplex, ut c.proximo dicebamus.

ARTICVLVS ſecundus uerſatur in re-
Ar.2. ſponſionibus ad ultimum argumentum, & eius confirmationem. Argumentum petit difficultatem illam celebrem, an Deus po-
B natur in prædicamento. Quod inde in quæſtione uenit inter Theologos, quod res quæ ponuntur in prædicamento conſtãt ex genere & differentia, ad modum materiæ & formæ, & huiuſmodi compoſitio uidetur ſummæ ſimplicitati Dei repugnare. Nihilominus ſũt duæ opiniones. Vna eſt Holcot, Gregorii & Gabrielis.1.ſent.diſt.8.quod Deus ponitur in prædicamento. Probant opinionẽ ſuam, Primo quia hoc nomen ſubſtantia, uniuoce, & quidditatiue prædicatur de illo & de nobis, & hoc nomen, ſpiritus, uniuoce & quidditatiue prædicatur de Deo & de angelis, ergo Deus ponitur in prædicamento, tanquam indiuiduum prædicamenti ſub-
C ſtantiæ. ¶ Secundo, quia pater & filius ſũt nomina de prædicamento relationis, & tamen prædicantur de Deo: ergo ly pater, cũ dicitur de Deo eſt in prædicamento relationis, & eadem ratione ly Deus, erit in prædicamento ſubſtantiæ. ¶Et confirmatur auctoritate Boetij in lib.de Trinitate, dicẽtis, tantum duo prædicamenta eſſe in Deo, puta ſubſtantiam, & relationem. Alias multiplicat Gregorius auctoritates Ariſt. quæ fines dialecticæ tranſcendunt, nec ulla certe habent efficaciam. ¶ Alia eſt opinio negatiua magiſtri ſent.in 1. diſt.8. ubi ait, prædicamenta artis dialecticæ, Dei naturæ minime conuenire. Quem ſequuntur Scotus eadem diſt.q.3.& S.Tho.1.par.q.3.ar.5.& ſe-

An Deus ponatur in prædicamento.

D re Theologorũ nemo audet concedere Deũ eſſe in prædicamẽto. Scotus, quia tenet hæc nomina, ens, & ſubſtantia, uniuoce prædicari de Deo & creaturis, ea ſola ratione probat Deum non poni in prædicamento, quia uidelicet, eſt res infinita, & id quod ponitur in prædicamento eſt res finita, nam ſpecies prædicamẽtalis cõſtat ex genere quod eſt in potentia ut contrahatur per differentiam, tãquam per actum eius, quod aũt eſt in potentia ad nouam perfectionem nõ poteſt eſſe infinite perfectum. Vnde ſequeretur eſſe aliquid in Deo quodãmodo imperfectum. ¶ At uero præſentẽ quæſtionẽ per tres ſubiectas concluſiones ordine cõgruo diſſoluam. Eſt.n.animaduertendum, ꝙ ex decem prædicamentis ſola duo, quæ ſunt, ſub- E
ſtantia, & relatio, dicuntur proprie de Deo: cætera uero non, niſi metaphorice, ut quinto de Trinitate in principio auctor eſt Auguſtinus. ¶ Vnde & prima & manifeſta concluſio eſt hæc: Nullum attributum Dei, quod in nobis eſt accidẽs ponitur in aliquo prędicamento. Vel (ut de terminis dicamus) nullus terminus octo prædicamentorum proprie prædicatur de Deo. Concluſio eſt illic Auguſtini, cap.ubi ait, Deum eſſe bonum ſine qualitate, magnum ſine quantitate, ſine ſitu præſentem, ſine habitu oĩa continentẽ, ſine loco ubiq; totũ, ſine tempore ſempiternum, ſine ulla ſui mutatione mutabilia facientẽ, nihilq; patientẽ. Quod eſt di- F
cere iſta generaliſſima, quantum, quale &c. nõ prædicari proprie de Deo, ſed metaphorica. ¶Secũda cõcluſio. Deus non eſt in prædicamento ſubſtantiæ uniuoce cũ creatura. Et quia ſubſtãtia (ut ſupra dictũ eſt) accipitur aut pro ſubſtantia, aut pro eſſentia, utroque mõ probatur. In primo ſenſu ex profeſſo eã aſſerit Aug.7.de Trin.ca.5.ubi ait, manifeſtum eſſe Deũ abuſiue ſubſtãtiã uocari. Et probatur rõne: nam ſubſtantia, non ſolũ dicit id quod per ſe ſtat, ſed id quod accidentibus ſubſtat: hoc enim ſonat nomen, ſubſtantia, puta, ſubſiſtere: ſed Deus nulli prorſus accidenti, aut formæ ſubſtat, ergo non eſt ſubſtantia uniuoce nobiſcum. ¶Secundo probatur in ſecunda ſignificatione.

Reſpondetur. — *1.Cõl.* — *2.Cõl.*

Subſtantia

G Subſtantia ut ſignificat eſſentiam non dicitur uniuoce de Deo & de nobis: ergo non eſt in eodem prædicamento nobiſcum. Non intendimus hic negare, unicum conceptum formalem ſubſtantiæ cõmunem Deo & nobis: ſed ſenſus antecedentis eſt, ꝙ ille conceptus non ſignificat unam rationem obiectiuam communem Deo & nobis, ut capite ſuperiori latius expoſitum eſt. Probatur antecedens: ſicuti illic de cõceptu entis probatũ eſt. Eſſentia dicitur ab eſſe: ſed aliter in nobis eſſentia ſe habet ad eſſe, & aliter in Deo: ergo non eſt eadem ratio communis Deo & nobis. Probatur minor. Eſſentia in nobis dicitur: quia habet eſſe per ſe. i. non in alio, licet habeat ab alio: eſſentia uero H in Deo dicitur, quia habet eſſe per ſe. i. neque in alio nec ab alio: quia eſſe Dei eſt de quidditate Dei: eſſe uero noſtrum non eſt de quidditate noſtra, ſed receptum a Deo. Et quamuis eſſe non diſtinguatur realiter a nobis: eſt nihilominus concedendum, ꝙ non eſt de quidditate noſtra: & ſic alia ratione Deus dicitur ſubſtantia, & alia ratione creatura eius. Et hanc concluſionem prætendit Auguſt. 5. de Trinit. cap. 2. ubi ait, ꝙ Deus eſt ſubſtantia: uel (ſi melius hoc appellatur) eſſentia: & ſubiungit hoc nomen ſoli Deo propriiſſime conuenire: quia ita eſt de eſſentia, ut ſit ſuum eſſe. Vnde ſimpliciter Exodi. 3. ait Deus, ego ſum qui ſum, & qui eſt miſit me ad uos. Non qui-
I dem negat Auguſtinus quin creatura ſimpliciter ſit: ſed intelligit, quod eſſentia quã ſignificat ſubſtantia, analogice dicitur de Deo & de nobis: ſicut, ridere, dicitur de homine & de prato: eſt enim eſſe noſtrum quædam participatio & ſimilitudo eſſe diuini

3. Cõcl. ¶ Tertia concluſio. Deus nullo modo ponitur in prædicamento, ſiue uniuoce nobiſcũ ſiue æquiuoce (poſſet enim quis opinari in Deo eſſe genus & differentiam ſubſtantiæ ſicut in angelis, aut, in ſole licet alterius rationis.) Probatur concluſio. Primo quia ex ſententia Ariſtotelis. 3. meta. tex. 9. & 15. quam citat Porphy. c. de differentia, ſpecies conſtat ex genere quod ſe habet ut materia: & differentia quæ ſe habet ut forma (ut expoſitum eſt. c. de genere) ſed ſim- K plicitate Dei repugnat omnis cõpoſitio: ergo in Deo nulla eſt proprie ſpecies aut genus, & per conſequens nec ponitur in prædicamento. ¶ At uero Grego. & ſequaces eius, hanc rationem ueluti cæteras quæ a metaphyſica proficiſcuntur, nihili faciunt: aiunt enim quòd compoſitio metaphyſica ſpeciei non eſt ex ueris partibus: ſed ſunt diuerſi conceptus eandem eſſentiam ſignificantes, licet conceptus generis ſit magis uniuerſalis. Nihilominus explicatur uis rationis huius, quæ certe pluris debet eſſe apud philoſophos quam iſti exiſtimant. Genus (ut ſæpe diximus) ſignificat rationem quæ eſt extra eſſentiam differentiæ: alias non contraheretur per differentiam tãquã per nouũ gradum perfectionis (& hac potiſſimum ratione diximus ens non eſſe genus, quia eſt de ratione cuiuſcunque realis differentiæ) at eſſentia diuina eſt ita infinita, ut nihil in Deo ſit quomodocunque abſtrahibile, in quo realiter non includatur eſſentia: ſiue enim abſtrahas ſapientiam, ſiue bonitatem, illic realiter, & certe formaliter includitᷣ eſſentia diuina: ſicut ens includitᷣ i oĩbus rebus, & in hoc cõſiſtit ratio infinitatis diuinæ, puta ꝙ ſit omnino illimitata, itaque nulla ſit particularis ratio ſapientiæ, aut ratio bonitatis, &c. quæ non includat eſſentiam. *Ratio infinitatis.* ¶ Et hæc potiſſimum eſt ratio S. Thomæ, quòd attributa diuina, *Attributa Dei.* immo relationes ipſæ nõ diſtinguantur ab M eſſentia niſi ſola ratione, nam ſi formaliter diſtinguerentur (ut dicit Scotus) ſequeretur quod daretur aliquid in diuinis quod formaliter non eſſet aliud, quod non ſolum repugnat ſimplicitati Dei, ſed etiam infinitati: nam hoc formaliter non eſſe hoc, dicit limitationẽ, & infinitas Dei in hoc ſtat, quòd ſicut eminenter eſt omnes creaturę, ita formaliter ſit quicquid eſt in ipſo. ¶ Et inde rurſus ſequitur, quod relationes, ut ſunt formaliter eſſentia, ita ſunt formaliter infinite perfectæ: nam eadem perfectio quæ in patre eſt generare, in filio eſt generari. Verbum hoc præter fines dialecticæ fecimus, ut oſtenderemus quomodo Dialecti-

A ca Theologiæ ancillatur. ¶ Ad propoſitum redeuntes cõcludimus, quod propter infinitatem eſſentiæ diuinæ nulla eſt illic ratio cõtrahibilis neque ratio contrahens: & per cõſequens neque ratio generis neq; ratio ſpeciei. Et eadem ratione nec Deus eſt definibilis, nec eius attributa poſſunt de illo a priori demonſtrari. ¶ Secundo probatur concluſio ratione S.Tho. loco citato. Si Deus poneretur in genere, deberet poni in genere entis: ſed ens ſecundum Ariſtotelem non eſt genus, ergo in nullo ponitur genere. Sequelam maioris rari ſunt qui intelligant, eſt tamen optima: quia Deus non poteſt poni in genere ſubſtantiæ: primo quia non ſub-
B ſtat accidentibus: & ſecundo quia ſubſtantia uidetur dicere aliquid limitatum: quia de ſe non ambit omnia entia, ſed diſtinguitur contra accidentia: & ideo ſi in aliquo eſſet genere, deberet maxime eſſe in genere entis. tum quia eſſe, eſt de eſſentia Dei, tum etiam quia ens dicit eſſentiam illimitatam qualis eſt eſſentia diuina. Vna enim ratio qua ſupra diximus ens non eſſe genus creaturarum fuit, quia eſſe non eſt de eſſentia creaturæ. ¶ Quod ſi quis hic percontetur, utrum angelus ponatur in prædicamento: nam ex dictis uidetur ſequi pars negatiua: cum enim angeli non conſtet ex materia & forma, & genus ſumatur a materia, & differentia a forma, ut ſupra dictum eſt, uidetur quod illic nec ſit ratio generis nec
C ratio differentiæ. ¶ Reſpondetur, quod angelus ponitur in prædicamento: nam ſubſtantia eſt genus ad nos & illos, non obſtante Cõmentatore qui in cap. de ſpecie oppoſitum opinatur. Nec genus (ut ſupra dictum eſt) dicitur ſumi a materia, propterea ꝙ tantum materiã phyſicam ſignificet: ſed quia id quod ſignificat genus ſe habet ut materia ad id quod ſignificat differentia. Et ita eſt in angelis cuius genus eſt ſpiritus, quod quodammodo contrahitur ad eſſe huius aut illius ſpeciei per ſuas differentias. Doctrina eſt S.Tho. de ente & eſſentia cap. 3. & alibi ſæpe. Tametſi in quahbet ſpecie angelorum non ſit niſi unum indiuiduum: ſicut in ſpecie ſolis. ¶ Ex quo ſequitur tandem ad

Angelus.

D notitiam omnium prædicamentorum, quod res omnis quæ ponitur in prædicamento, quamuis non ſit neceſſarium quòd componatur phyſice ex materia & forma: debet tamen componi ex genere & differentia: & per conſequens erit res, cuius eſſe non erit de eius quidditate. Quales ſunt omnes & ſolæ creaturæ. igitur ad argumentum primum Gregorij & aliorum reſpondetur, quòd quãquam nomen, ſubſtantia, & nomen ſpiritus, prædicentur de Deo & de nobis, non tamẽ prædicantur uniuoce ut dictum eſt: neque ly pater, prædicatur de Deo & creatura uniuoce: nam pater in creaturis eſt nomen accidentale: cum tamen eſſe patrem in diuinis
E non ſit accidens: quia ut Auguſt. loco citato docet, in Deo nihil eſt per modum accidentis, ſed relationes diuinæ ſunt ſubſiſtentes ut docet S.Tho. 1. parte. q. 29. ar. 4. ¶ Et ad confirmationem reſpondetur ſententiam Boetii ſolum eſſe, ꝙ cum nomina aliorum prædicamentorum improprie dicantur de Deo: ſubſtantia tamen & relatio dicuntur proprie: non tamen uniuoce cum creatura. nec uult dicere, quod illic ſit propria rõ prædicamentalis. ¶ Ad octauum uero argumentum principale quod nos formauimus, concedimus quod Deus, ſicut non eſt in prædicamento, ita nec proprie eſt prima, nec ſecunda ſubſtantia ſecundum definitionem Ariſt. quia nec ſubſtat accidẽtibus, nec eſt il- F
lic ratio uniuerſalis, puta generis aut ſpeciei, aut ratio prædicabilis de pluribus per indifferentiam: ſed una ſimpliciſſima, & infinita eſt tres perſonæ.

Quæ res ponuntur in prædi.

Confirmationem ſubiecimus octauo argumento, eo quod quantum colligi poteſt ex opinione nominalium Chriſtus non ponitur directe in prædicamento ſubſtantiæ: quia hic non ponuntur niſi termini abſoluti, & tamen hõ, ut ſupponit pro Chriſto ſecũdum eos eſt terminus cõnotatiuus. Ratio in eorũ gratiam poteſt hæc formari. Homo abſolute idem eſt quod compoſitum ex materia & forma, Chriſtus non eſt compoſitus ex materia & forma (quia Chriſtus ſupponit pro ſuppoſito diuino) ergo Chriſtus non eſt homo illo modo. ¶ Diſtinguunt ergo,

Homo tripliciter.

G go quod homo accipitur tripliciter. Vno
modo abſolute pro compoſito ex materia,
& anima rationali: & iſto mō dicunt huma-
nitatem Chriſti eſſe hominem, & quamli-
bet partem hominis eſſe hominem. Alio
modo connotatiue, & hoc dupliciter: pri-
mo, ut ſupponit pro compoſito ex corpore
& anima rationali, connotando quod per ſe
exiſtat: & hoc modo quilibet noſtrum eſt hō
& humanitas Chriſti non eſt hō. Vnde ad il-
lam conſequentiam, Deus aſſumpſit huma-
nitatem, humanitas eſt hō: ergo Deus aſſum
pſit hoiem, rñdent quod ſi homo accipia-
tur primo mō, conſequentia eſt bona, & cō
ſeq̄uēs eſt uerū: ſi aūt accipiatur ſecūdo mo
do, cōſequentia non ualet: quia uariatur ap-
H pellatio. ¶ Tertio modo accipitur, hō, ut ſup
ponit pro aliquo cōnotando ꝙ ſuſtineat hu
manitatē: & iſto mō ſupponit pro Chriſto.
¶ Et cōfir. ꝙ ut ſupponit pro Chriſto ſit con
notatiuus: quia nunc ſupponit pro Chriſto
& poteſt deſinere ſupponere pro illo, ipſo
manente (ſi dimittat humanitatem) ergo eſt
terminus cōnotatiuus ſicut album. ¶ His tñ
non obſtantibus ad hoc dubiū dicimus tria:
primum, quòd hō, ut dicitur de nobis, nul-
lo modo eſt terminus cōnotatiuus: nam hō
ut ſupponit pro nobis eſt terminus de præ-
dicamento ſubſtantiæ. Secundū dictum eſt,
quòd hō, eodem modo accipitur, ut ſuppo-
nit pro Chriſto, & ut ſupponit pro nobis.
Hoc probatur: quia homo uniuoce dicitur
I de Deo, & de nobis: & dicit S. Tho. tertio
ſenten. diſ. 7. q. 1. art. 1. ad tertiū. Nam cū ar-
ticulus fidei ſimpliciter ſit, quòd Chriſtus
eſt homo, non eſt tutum dicere, quod non
eſt uniuoce nobiſcum homo. Et hoc ſigni-
ficat Apoſtolus ad Philippen. ſecundo dicēs,
quod eſt habitu inuentus ut homo. Tertio
igitur rñdetur ad argumentum, quòd hoc
nomen hō non accipitur niſi uno ſolo mō,
ſ. ut abſolute ſignificat ſuppoſitum huma-
næ naturæ. i. ſuppoſitum ſubſiſtens in huma
na natura: quare nec humanitas Chriſti,
nec aliqua pars hominis eſt aliquo mō hō.
Admirabile. n. eſſet dicere, quòd caput meū
eſſet animal rōnale. Vnde quando Ariſt. in
hoc capite partes ſubſtantiæ non ponit in re
cta linea in prædicamentali, nihil aliud uult K
dicere, niſi quod pars hominis nō eſt ſubſtā
tia, ſed pars ſubſtantiæ, & ꝑ conſequens ꝙ
nec eſt aial neq; hō. ¶ Et iō ad cōfirmationē
principalē negatur, qđ Chriſtus non pona
tur in prædicamento ſubſtātiæ. Immo poni
tur tanquā prima ſubſtantia ſicut ego. Et ne
gatur quod nō ſit quidditatiue iferior ad ly
hō. Quinimo hæc eſt quidditatiua, Chriſtus
eſt hō: ſicut hæc, Dñicus eſt hō. Nec requiri
tur ad hoc quod ſit quidditatiua, quod hu-
manitas ſit de eſſentia ſuppoſiti: ſed ſatis eſt
quòd prædicatum dicit naturā ſubſtātialē in
qua ſubſiſtit ſuppoſitū: & ita eſt qđ Chriſtus
ſubſiſtit in humanitate. Et eodē mō ad argu
mētum primū mō formatū negatur primo,
quòd hō idē ſit qđ cōpoſitum ex materia & L
forma: ſed eſt ſuppoſitum humanæ naturæ,
qualis eſt Chriſtus, quare nō ſequitur quòd
Chriſtus ſit compoſitum ex materia, & for
ma: ſed quòd hēt humanitatē compoſitā ex
materia & forma. Nihilominus poſſumus
quodammō concedere, quod Chriſtus ſecū
dum humanitatē eſt cōpoſitus ex materia,
& forma, ſicut concedit S. Tho. 3. part. q. 16.
ar. 10. quòd Chriſtus ſecūdū ꝙ hō eſt creatu
ra. i. ſubſiſtit in natura creata, licet ſimplici-
ter non eſt concedendū ꝙ Chriſtus eſt crea
tura, ut dixerat art. 8. ne ſuboriatur ſuſpitio
quòd ſit creatura ſecundum diuinitatem, ut
putabant Arriani. Hoc pariter mō licet nō
concedatur ſimpliciter quòd Chriſtus eſt
compoſitus, poteſt tñ cum addito concedi,
poſtq̄ hēt humanitatē compoſitā. ¶ Ad ulti- M
mā confirmationē rñdetur, ꝙ non eſt ſignū
efficax termini connotatiui, quāuis poſſit de
ſinere ſupponere manente re pro qua ſup-
ponit: nā hoc eſt peculiare in Chrō, quod
poſſit modo ſubſiſtere in natura ſubſtantia
li, & modo non ſubſiſtere, & ideo, homo,
ꝙ abſolute ſignificat ſuppoſitum naturæ hu
manæ, poteſt modo ſupponere, & modo nō
ſupponere pro eo. ¶ Ad aliam conſequen-
tiam. Deus aſſumpſit humanitatem, huma-
nitas eſt homo. &c. nos negamus minorem.
Et hæc eſt ratio quare Anſelmus in libro de
natura uerbi ait, uix poſſe concedi ſine er-
rore, quòd homo ſit humanitas: nam illa
conceſſa

Chriſtus in prædi.

Chriſtus eſt compoſitus.

G conceſſa ſequitur, aut quòd Chriſtus aſſumpſit hoiem, aut quòd homo eſt nomen connotatiuum: quorum utrunque eſt falſum.

Quæſtio ſecunda.

Vtrum ſe proprietates ſubſtantiæ ſint recte a Philoſopho aſſignatæ.

A Parte negatiua arguitur, Elemẽta ſunt ſubſtantiæ: & tamen ſunt in mixto, ut uidetur eſſe opinio Ariſto. ſecundo de generatione textu 49. Item forma ſubſtantialis eſt ſubſtãtia, & tamen eſt in ſubiecto, puta in materia: ergo non eſt proprium ſubſtantiæ, non eſſe in ſubiecto. ¶Secundo contra ſecundam pro-
H prietatem arguitur. Omnibus prædicamentis commune eſt eorum genera, & ſpecies de ſuis inferiorib. uniuoce prædicari: ergo illa non eſt proprietas ſubſtantiæ. Antecedẽs patet ex his quæ dicta ſunt in priori quæſtione. Nam quemadmodum, aial, nomine & ratione prædicatur de ſuis inferioribus, ita color, prædicatur de albedine, & nigredine: & quantitas continua, de linea & ſuperficie: & numerus de binario & ternario. ¶Tertio contra tertiam proprietatem arguitur. In alijs prædicamentis ſunt & indiuidua & uniuerſalia: ut puta, hæc quantitas, & quantitas, hæc albedo, & albedo: ergo in quocunque prædicamento eſt dabile unum primum
I ſubiectum, quod ſignificat hoc aliquid, & prædicata quæ ſignificant quale quid: & per conſequens hoc non eſt proprium ſubſtantiæ. Probatur conſequentia: quia ſignificare hoc aliquid, eſt ſignificare quidditatem ſingularem, & demonſtrabilem ad ſenſum, & ſignificare quale quid, eſt ſignificare formam quæ eſt de quidditate ſubiecti: ſicut enim quærenti quid eſt homo, reſpondetur eſſe animal, ita quærenti quid eſt albedo, reſpondetur eſſe colorem.

¶Et confirmatur: quia ſaltem differentia eſſentialis non poteſt negari, quin ſignificet quale quid, poſtquam ſignificat eſſentiam ſpeciei. ¶Quarto arguitur aduerſus quartam proprietatem. Elementa ſunt ſubſtantiæ: quæ tamen ſibi inuicem ſunt contrariæ K
ut ignis, aquæ: & aer terræ: quod expreſſe aſſerit Ari. 2. de gñatione, tex. 24. ¶Et confir. 1. forma ſubſtantialis eſt ſubſtantia poſtquam non eſt accidens, & tñ formæ ſubſtantiali cõtrariatur priuatio, ut author eſt Ari. 1. Phyſi. tex. 80. nam hõ fit ex non hoie tanq̃ ex contrario. ¶Et confir. 2. Differentiæ eſſentiales diuiſiuæ generis, poſitiua & priuatiua, ut rationale & irrationale, ſunt ſubſtantiæ: quæ tamen inuicem ſunt contrariæ: ut colligitur ex Ari. 10. met. tex. 13. ergo non conuenit omni ſubſtantiæ non habere contrarium.

¶Quinto aduerſus quintam proprietatem arguitur. Anima intellectiua eſt ſubſtantia, non ſolum quia eſt pars ſubſtantiæ, ſed quia poteſt per ſe ſubſiſtere: & tamen ſu- L
ſcipit magis & minus ſecundum perfectionem eſſentialem: ut uidetur ſentire S.Tho. 1. par. q. 75. art. 7. Item elementa ſecundum Commentatorem tertio de cœlo, commento. 67. ſuſcipiunt magis & minus: ait. n. manere in mixto ſecundum eſſe remiſſum. Itẽ genera uidentur ſuſcipere magis & minus, ut ſuperius ca. de æquiuocis allegatũ eſt ex authore ſex principiorum dicente, quòd animalia ſunt magis animantia quàm plantæ. Et S.Thom. 1. par. q. 93. ar. 3. ad tertium uidetur hanc proprietatem gloſſare de ſolis ſpeciebus ſpecialiſſimis: ergo ſubſtantia ſuſcipit magis & minus. ¶Sexto aduerſus ultimam proprietatem arguitur. Neq; omni, neq; ſoli ſubſtantiæ conuenit ſuſcipere con- M
traria: ergo id non eſt maxime propriũ ſubſtantiæ. ¶Probatur prima pars antecedentis. Deus, intelligẽtiæ, & cœli, ſunt ſubſtantiæ: & tamen non ſuſcipiunt contraria, alias eſſent alterabilia, quod eſt falſum, cum intelligentiæ non habeant materiam, & cœli nõ habeant materiam, quæ ſit in potentia ad alias formas: ergo nõ omnis ſubſtantia ſuſcipit contraria. Et præterea, forma ſubſtantialis eſt ſubſtantia (ſiquidẽ non eſt accidens) & tamen illa non ſuſcipit contraria quia forma non eſt quæ denominatur ab accidentibus, ſed ſuppoſitum. Secunda pars antecedentis probatur. Superficies recipit contraria, puta albedinem, & nigredinem: & linea reci-

G recipit rectum & curuum: hæc autem ſunt in genere quantitatis & eadem actio numero eſt ſtudioſa & praua ſucceſſiue (ſi nunc non ſit prohibita & poſtea ſit prohibita) & tamen actio eſt de prædicamento actionis: ergo non ſola ſubſtantia ſuſcipit contraria. ¶Et confir. Oratio recipit contraria per ſui mutationem: nã ueritas (ut auctor eſt Ariſt. 6.met.tex.8.& S.Thomas.1.parte.q. 16.art. 2.) non eſt in rebus, ſed in intellectu, & per conſequens in ſe recipit ueritatem & falſitatem: ergo male dicit Ariſt. quod oratio non ſuſcipit contraria per ſui mutationem. ¶In contrarium eſt authoritas Ariſtotelis aſſerẽtis has ſex proprietates ſubſtantiæ.

H Ad quæſtionem reſpondetur affirmatiue. *Elemẽta.* Vnde ad primum argumentum negatur elementa eſſe in mixto tanquam in ſubiecto: quia non ſunt formaliter in mixto, ſed uirtualiter ſecundum ſuas qualitates. Et quanuis eſſent formaliter in illo, non tamen eſſent tanquam in ente completo: quemadmodum accidentia ſunt in ſubiecto a quo ſuſtẽtantur: ſed eſſent tanquam partes ex quib. componeretur mixtum. Forma uero ſubſtãtialis primo non eſt ſubſtantia completa: & præterea nec eſt in ſubiecto tanquam in ente completo a quo recipit eſſe: ſicut accidẽtia ſunt in ſubiecto, & ſicut negatur ſubſtantia eſſe in ſubiecto: ſed eſt in ſubiecto puta

I in materia prima quæ eſt ens in potentia cui forma dat eſſe. ¶Ad ſecundum reſpondetur uti ſuperiori quæſtione diximus, quod hæc conditio quæ eſt prædicari de inferioribus uniuoce nomine & ratione, non conuenit ſoli ſubſtantiæ: ſed omnibus prædicamentis reſpectu ſuorum quidditatiue inferiorum. Nihilominus, quia hic agitur de omnibus prædicamentis reſpectu primę ſubſtantiæ, hoc eſt, proprium prædicatis de prædicamento ſubſtantiæ, prædicari nomine & ratione de ſubſtantia, ſiue ſit ſpecies, ſiue genus, ſiue differentia: nam alia prædicamenta non prædicantur de ſubſtantia nomine & ratione (ut ſupra diximus) ſed denominatiue. ¶Ad tertium argumentum conceditur in aliis prædicamentis eſſe etiam indiuidua & uniuerſalia quæ de illis quidditatiue prædicantur, & quodammodo quidditates (ut Ariſt.7.meta.tex.1.& 15.docet) & ideo quodammodo poſſunt uocari ſubſtantiæ: nam ut habetur.5.metap.tex.15 ſubſtantia uno modo ſignificat quod quid erat eſſe omniũ prædicamentorum. Attamen quia accidentia, ſicut ſimpliciter non ſunt entia, ita ſimpliciter non habent quidditates, ſed ſecundum quid, & ideo non appellantur ſecundæ ſubſtantiæ: ſed hoc nomen proprie & ſimpliciter conuenit uniuerſalibus prædicamenti ſubſtantiæ quæ ſunt in linea recta. Vnde differentiæ non ſunt ſecundæ ſubſtantiæ: quia non prædicantur in quid: nam ſubſtantia ſolum eſt illud, per quod reſpondemus ad quæſtionem factam per quid. ¶Hic tamẽ

L eſt obiter adnotandum, quemadmodum *Album quale ſignificata.* uerba hæc Ariſtot. album nihil aliud quàm quale ſignificat, non eſſe adeo efficacia ad probandum album ſolum ſignificare albedinem: tametſi ad hoc propoſitum paſſim citentur, etiam à philoſophis ſuperioris notæ. Primo: quia Græce non habetur ſolam qualitatem ſignificat, ſed, ſolum quale ſignificat, ut transfert Argyropylus: eſt enim poion, non poioteta. Et præterea quia hic non eſt quæſtio apud Ariſtotelem de ſignificatione nominis denominatiui: uidelicet an ſignificet ſubiectum materiale uel formam accidentalem: ſed ſolum uult explicare, quòd ſecunda ſubſtantia non ſignifi- M cat quale ſimpliciter ſicut album: quia album (inquit) non niſi quale ſignificat, ſubſtantia uero ſignificat quale quid. i. quale ſubſtantiale. Nihilominus credo, quòd termini connotatiui ſignificant formam accidentalem, conſignificando ſubiectum: ut 5.metap.tex.14.aſſerit Comment. aduerſus Auicennam. Qua de cauſa S. Thomas ſæpe dicit, quòd nomen denominatiuum aliud ſignificat, puta formam: & pro alio ſupponit, puta pro ſubiecto illius formæ quod denominat. Auicenna uero putabat, quòd potius ſignificat ſubiectum illud pro quo ſupponit. Quem Nominales ſequuntur. ¶Ad *Contrarietas.* quartum argumentum reſpondetur, quòd contrarietas multis modis accipitur, ut in poſtprædicamentis uidebimus; omnia enim

A ſibi oppoſita & quomodocunq; repugnantia dicuntur generali nomine cõtraria : ſed ut loco modo citato ait Ariſt. contraria proprie ſunt illa, quæ ſunt ſub eodem gñe, & mutuo ſe circa idem ſubiectum expellunt: ut calidum, frigidum: album, nigrum, &c. Et in hac ſignificatione, ſubſtantiæ nihil eſt cõtrarium. Et ratio eſt quàm in expoſitione literæ inſinuauimus: quia ſubſtantiæ non recipiuntur in ſubiecto. Et præterea quia ſubſtantiæ non ſe mutuo corrumpunt niſi mediantibus qualitatibus. Quapropter contrarietas per ſe primo conuenit qualitatibus: & ratione illarum conuenit ſubſtantiæ. Vnde elementa non ſibi contraria niſi ratione qualitatum quas habent contrarias.

B ¶ Ad primam confirmationem reſpõdetur, ꝙ forma dicitur contraria priuationi, non proprie: quia priuatio, ut, nõ homo, non eſt aliquid poſitiue: ſed improprie, quia priuatio & forma fiunt ſucceſſiue circa eandem materiam: ignis enim nõ fit ex igne, ſed ex non igne. ¶ Quòd ſi arguas, ꝙ formæ ſubſtantiales etiam ſe expellunt circa eandem materiam: ut forma ignis, & forma aquæ: ergo ſunt proprie contrariæ: negatur conſequentia, quia non ſe expellunt per ſe, ſed ratione qualitatum: eo enim quod ignis per calorem depellit frigiditatem aquæ, ſubſequenter corrũpit formam. ¶ Ad ſecundam confirmationem reſpondetur: quod differẽtiæ oppoſitæ di[illegible]æ generis non ſunt proprie contrariæ, poſtquam non ſe expellunt

C circa idẽ ſubiectũ: quippe cũ fieri nequeat, ut idem animal modo ſit rationale, & poſt modum irrationale: ſed dicuntur cõtrariæ, quia una eſt quodam modo alterius priuatio. Cum enim ſpecies eiuſdem generis ſint perfectione inæquales, perfectiſſima, quæ eſt aliarum menſura, cenſetur ut habitus, & reliquæ imperfectiores habent ſe ut priuationes eius: & ideo prima explicatur nomine poſitiuo, rationalis, & reliquæ omnes nomine priuatiuo, irrationales. ¶ Ad primã partem quinti argumenti de anima rationali reſpondetur non eſſe mentem S. Thomæ, nec poteſt eſſe alicuius philoſophi, ꝙ anima ſecundum ſuam eſſentiam recipiat magis & minus, nec ſit una eſſentialiter perfectior alia: quando quidem oẽs ſunt eiuſdem ſpeciei. Sed tamen quod S. Thom. locis citatis & philoſophi concedunt, eſt, quod una anima poteſt eſſe perfectior in uno quã in alio indiuidualiter ex parte corporis: quia cum anima ſit actus corporis, debent ambo habere propoſitionẽ, ut in corpore melioris complexionis ſit anima quodammodo melior, iuxta illud ſecundo de anima textu 64. Molles carne, mẽte ſunt aptiores. ¶ Hoc tamen dupliciter poteſt intelligi. Vno modo, quòd una aĩa ſit in ſeipſa perfectior quã alia, ueluti unus homo eſt maior aut pulchrior alio. Et hoc modo cenſet Caietanus loco citato prima parte unam animam eſſe pfectiorem alia: ubi ait, cæcos eſſe qui hoc non uident. At ingenue fateor me eſſe in numero horum cæcorum, qui nũquam intelligere potui quomodo animas eiuſdem ſpeciei potuerit Deus facere inæqualiter perfectas: nam in perfectione eſſentiali non poteſt eſſe inæqualitas. Sunt enim ſpecies in hoc ſicut numeri, quòd earum perfectio cõſiſtit in indiuiſibili, ut habetur. 8. met. tex. 10. Quod ſi ſit perfectio accidentalis, hoc non poteſt eſſe niſi aut ratione intenſionis in ſubiecto, ut unum eſt magis calidũ quam aliud: aut ratione extenſionis, ut unum corpus eſt maius q̃ aliud: aut ratione diſpoſitionis partium, ut unum eſt pulchrius alio: aut propter aliam ſimilem diſpoſitionem accidentalem, ut colligitur ex Ariſto. 7. Phyſic. text. 29. ubi ait, quòd comparatio non ſit niſi in ſpecie ſpecialiſſima, quæ eſſentialiter eſt eadem in ſuis indiuiduis, ſed accidẽtaliter uariatur: hæc tamen accidentalis uariatio in anima intelligi non poteſt ſecundum ſeipſam ſecluſis habitibus, & actibus intellectus & uoluntatis. ¶ Alio ergo modo intelligitur, quòd una anima eſt perfectior alia: quia uidelicet poteſt meliores actus producere tam ſpirituales, quàm corporeos, propter meliora inſtrũmenta, & ſenſus & alia organa corporea quæ illi contingunt ex meliori diſpoſitione corporis. Et in hoc ſenſu concedendum eſt, quòd unus homo eſt perſpicatioris ingenij quàm

Vna anima perfectior alia?

D

B

E

G alius, aut quòd anima Chriſti fuit perfectior quacunq; alia creata. Nempe ꝙ temperatiſſimam corporis compoſitionem ſuerit ſortita. Non loquimur de dotib. eius, tam intellectus quàm uoluntatis: ſed de nuda eſſentia animæ. ¶ Vnde non ſequitur, quòd anima recipiat magis & minus. Immo nec ſecundum Caietanum id ſequitur quia perfectio illa quam anima ſortitur in ſua creatione non uariatur poſtea, etiam ſi corporis complexio mutetur. Sed de hoc alias. ¶ Ad ſecundam partem argumenti reſpondetur, quòd opinio illa Commentatoris non tenetur, nec eſt ad mentem philoſophi. Cenſet enim elementa manere in mixto, neq; omnino ſecundum eſſe completum quod habent ſeparata: neque tantum ſecundum eorum qualitates, ſed medio modo, puta ſecū-

H dum ſuum eſſe ſubſtantiale, in eſſe tamen remiſſo. Itaq; putat, quòd eſſentię elementorum temperantur, & remittuntur in cōpoſitione mixti ad modum quo albedo & nigredo remittuntur in mixtione coloris uiridis aut rubei. Et ita gloſſat iſtum locum Ariſtotelis (ſcilicet ſubſtantiam non ſuſcipere magis & minus) quod intelligatur de ſubſtantiis perfectis & mixtis. ¶ Sed re uera hoc eſt ad libitum peruertere doctrinam Ariſtot. Nam cum elementa ſint ſimpliciter ſubſtantiæ, non poſſunt eſſe in ſubiecto ſicut accidentia, & per conſequens nec intendi nec remitti: ſed manent in mixto

I tantummodo uirtualiter ſecundū ſuas qualitates, puta calorem, frigiditatem, humiditatem & ſiccitatem. ¶ Ad tertiam partem argumenti patet reſponſio, ex his quæ diximus cap. 4. Natura enim generis non ſuſcipit magis & minus: ſed quia natura. v. g. animalis non eſt alia natura ſpeciei, ſit quod eſſe animal in homine ſit perfectius quàm in equo, non propter intenſionem, ſed propter differentiam ſpecificam, quia natura animalis & hominis in Petro ſola ratione differunt. ¶ Ad ultimum argumentum reſpondetur, ꝙ Ariſt. loquitur de ſubſtantia quæ eſt in prædicamentis: Deum autem iam diximus non eſſe in prædicamēto: nihil enim eſt in illo, aut mutabilitatis aut potentiæ.

Intelligentias uero negamus non poſſe recipere contraria: nam in intellectu ſuapte natura poſſunt recipere uerum & falſum, & in uoluntate, bonū & malum: non tamen poſſunt recipere contrarium, quod tendat ad corruptionem, aut generationem. Idem dicimus de cœlo, quod non poteſt hoc modo recipere contrarium: ſed nihilominus in cœlo diſtinguimus, dextrum, & ſiniſtrū: & ſecundum partes habet motus contrarios: nā pars quæ modo mouetur in orientem, poſtea mouetur in occidentem: quanuis ſecundum ſe totum cœlum non habeat motus contrarios. ¶ Ad aliud de forma reſpondetur: quod eo modo quo forma eſt ſubiectum, recipit contraria: puta tanquam ſubiectum quo (ut diximus de quantitate) quare habitus ineſt intellectui & animæ, ſed homini tanquam intelligenti. Animæ uero ſeparatæ quæ habet modum ſubſtantiæ poſſunt ineſſe ſucceſſiue contraria. ¶ Ad ſecundam partem antecedentis eiuſdem argumenti reſpondetur, quod ſuſcipere contraria ſtat dupliciter: uno modo tanquam ſubiectum quo, & hoc conuenit ſuperficiei & lineæ. Alio modo tanquā ſubiecto quod & hoc eſt proprium ſubſtantiæ. Volo dicere, quod ſuperficies non ſuſciperet albedinem, niſi quia ſubſtantia ſuſtentat illam: nec linea fieret curua aut recta, niſi quia ferrum ubi eſt linea recipit curuitatem, & rectitudinem. Recipiuntur tamen huiuſmodi accidentia mediante quantitate ¶ Ad confirmationem reſpondetur, ꝙ oratio aut iudicium per hoc quod mutatur de ueritate in falſitatem, ſolum amittit, & acquirit reſpectum nouum: eſt enim ueritas adæquatio ſigni ad ſignatum: & Ariſto. loquitur de contrarietate proprie, quæ eſt rerum abſolutarum. Eodem modo reſpondetur de actione, quòd eadem actio numero in eſſe naturali, poteſt mutari de bona in malam moraliter: non tamen per mutationem realem ſui, ſed per mutationem legis aut temporis. v. g. cœnare carnes feria quinta in medio noctis ante duodecimam eſt bona actio: & poſt duodecimam eſt mala actio propter mutationem temporis prohibiti.

K

L

Duplex ſubiectū.

M

A biti. Et lectio hæc mea quæ modo eſt bona, fieret mala ſi prohiberetur.

DE QVANTITATE.

CAP. VI.

QVANTVM autem partim eſt continuum, partim diſcretũ: & partim ex habentibus poſitionẽ partibus, partim è non habentibus conſtat. Atq; diſcretũ quidem eſt, vt numerus atque oratio :
B continuum autem, vt linea, ſuperficies & corpus: & inſuper præter hæc tempus & locus. ¶ Partium enim numeri nullus terminus cõmunis ẽ, quo ipſe copulãtur, ceu quinq; & quinq; ſi ſint denarii partes, nullo cõmuni termino copulantur: ſed ſunt ſeiũcta. Similiter tria & quinq; communi termino nullo copulantur. Neque omnino fit, ut numeri partium terminus communis vllus ſumatur, ſed ſemper partes ſeiunctæ ſunt : quare diſcretũ numerus eſt. Similiter & oratio diſcretum eſſe uidetur: nã quantum ipſam eſſe ex eo patet
C quia longa breuiq; ſyllaba mẽſuratur. Eam verò orationem dico, quæ fit cũ voce : etenim nullo partes ipſus communi termino copulantur: neq; enim terminus communis vllus eſt, ad quẽ ſyllabæ coaleſcant: ſed quæque per ſe ſunt ſeiunctæ ¶ Linea verò cõtinuum eſt, ſumi nanque communis terminus quo partes lineæ copuleutur, punctũ poteſt : itidem vt ſuperficiei linea. Plani nanque partes communi quodã termino copulantur. Similiter & in corpore ſumere aſſignareq; lineam ſuperficiem ve communem terminum potes, quo partes corporis copulãtur. D
¶ Porrò autẽ & tẽpus & locus generis huius ſunt : tempus. n. præſens cum exacto futuroq; copulatur. Rurſus & locus continuus eſt: corporis enim partes, quę quidem aliquo communi termino copulantur, locum occupant : igitur & loci partes, quas quæque pars corporis occupat, eodem ſane termino copulantur quo copulantur & partes corporis. Quare locus etiam continuus erit, quippe cũ partes ipſius vno communi termino copulentur.

Tex. ij. ¶ Præterea partim, vti diximus, ex habentibus poſitionem partibus, partim è non habentibus conſtat: nam lineæ quidem partes poſitionem habent : quęque enim ipſarum alicubi ſitum habet: atq; qua in parte plani quæq; ſita eſt, quaque cum parte copulatur, ſumere aſſignareque potes. Similiter & plani partes poſitionem quandam nimirum habent: ſimili nanque modo quæque partium vbi iacet quaq; cum parte copulata eſt, aſſignabitur. Parte etiam ſolidi loci vel poſitionem identidem habent. At in numero nemo demonſtrare partes ipſius poſitionem quam habeãt, aut vbi ſint ſitæ, aut quæ quibus cum copulentur, poteſt. Nec item in tempore: nulla enim pars tẽporis permanet : quod autem non permanet, id quonam pacto poſitionem habebit? Sed ordinem habere potius dices. Propterea ꝙ hæc pars ſit prior temporis, hæc poſterior. Et in numero ſimili modo : ex eo planè, quia prius unum quàm duo, & duo quàm tria, & tria quàm quatuor numerantur. Atque hoc quidem pacto ordinem quendam habent, poſitionem autem ipſarum non utique

G ſumas. Oratio quoque ſimiliter ſeſe habere videtur: nulla enim ipſius pars permanet: ſed iam quæ dicta eſt, prædedi amplius nõ poteſt. Quare partiũ ipſius poſito ſane non erit, cum nulla prorſus permaneat. Quæ cũ ita ſint, patet, partim ex habentibus poſitionem partibus partim ex nõ habẽtib. poſitionẽ conſtare. Tex.iij. ¶ Atqui hæc ſola quæ dicta ſunt proprie quãta dicũtur: cætera vero vniuerſa per accidens. Ad hoc.n.aſpicientes, & cætera quãta dicimus: velut albũ, ex eo multũ dicitur,
H quia multa ſuperficies eſt: & actio longa, motusve, quia tempus eſt longum, nõ.n. per ſe vnumquodq; horum dicitur quantũ. Etenim ſi quiſpiam quãtanã ſit actio aſsignauerit, tẽpore ſane ipſam definiet, biennem dicẽdo, aut triẽnem eſſe, aut alio ſimili modo. Et albũ ẽt quantum ſit ſi aſsignauerit, ſuperficie nimirũ definiet: quanta.n. eſt ſuperficies, tantum dicet & albũ eſſe. Quare ea ſola quæ dicta ſunt, proprie & per ſe quanta dñr: cæterorum verò nihil per ſe, ſed per accidens dicitur quantum. Tex.iiij. ¶ Præterea quantitati nihil eſt contrarium. Indefinitis.n. quãtis nullã
I omnino contrarietatem eſſe, patet: ceu bicubito, aut tricubito, aut ſuperficiei, aut alicui tali: nihil eſt illorum omnino contrarium. Niſi quiſpiam pauco multum, aut paruo magnum dixerit contrarium eſſe. ¶ Authorum nihil eſt quantum, ſed potius eſt ad aliquid. Nihil enim per ſe magnum vel paruũ dicitur, ſed ad aliud ſane refertur: ceu mons quidem paruus dicitur, milium autem magnum: propterea quod hoc maius, ille minor hiſce quæ generis eiuſdem ſunt exiſtat. Ad aliud igitur eſt ipſorum relatio: nam ſi paruum quicquam magnũve per ſe diceretur, K
nunquam mons quidem paruus, milium vero magnũ vtiq; dicatur. Rurſus in pago quidem multos homines, Athenis autem paucos dicimus eſſe, qui tñ longe ſunt illis plures: & in domo quidẽ multos, in theatro vero paucos, qui quidem & ipſi multo ſunt illis plures. Præterea bicubitum quidem atq; tricubitum, & talium unumquodque quantum ſignificat: magnum autem & paruum, quantum non ſignificat, ſed magis ad aliquid. Alterius enim contemplatione magnum paruumq; intelligitur. Quare patet, hæc ex his eſſe, L
quæ ad aliquid ſunt. Præterea ſiue quãta hæc quiſpiam eſſe ponat, ſiue non ponat, nihil eſt ipſis contrarium: quod enim per ſe ipſum ſumi nõ poteſt, ſed ad aliud ſemper refertur, ei quo nam pacto contrarium quicquam fuerit. Præterea ſi magnum ac paruum contraria ſunt, fiet vt idem contraria ſimul ſuſcipiat, & eadem ſibiipſis contraria vt ſint. Fit enim interdũ, vt magnum atq; paruum ſit idem. Eſt enim ad hoc quidem paruum, ad aliud vero magnum: quare fit, vt idem eodem tempore magnum ſit atque paruũ. Quod M
ſi hæc contraria ſint, idem profecto cõtraria ſimul ſuſcipiet: at nihil videtur ſimul ſuſcipere: cõtraria poſſe: ſubſtãtia nanq; ſuſceptrix quidem cõtrariorum eſſe videtur, non tamen valet ſimul atque ægrotat quiſquam: neque ſimul album eſt quicquam atque nigrum, neq; cæterorum quicquã quod quidem contraria ſuſcipiat ſimul. Fit etiam, vt ipſa ſibi ipſis contraria ſint. Nam ſi magnum contrarium paruo eſt, cum idem corpus & magnum ſit & paruum eodem tempore: maxime

ſequens

A ſequens videtur, ut idem quoque ipſum ſibi contrarium fateamur. Sed ut quicquã ſit ipſum ſibi contrariũ, fieri nequit. Ergo nec magnũ paruo contrariũ eſſe pōt neq; pauco multũ. Quare etſi quiſpiam hæc non ad aliquid, ſed quãta eſſet diceret, contrariũ tamen nullũ prorſus habebũt. Maxime aũt quantitatis contrarietas verſari circa locum uidetur. Supernum.n. infero contrariũ ponunt, locum qui eſt in medio inferum eſſe dicentes: propterea à quòd medii ad fines ipſius mundi diſtantia, maxima eſt. Cæterorum quoque defi-
B nitionem contrariorum, ab his afferre ac aſsignare uidentur. Quæ nanq; plurimum inter ſeſe ſub eodem genere diſtant, ea contraria eſſe dicunt.

Tex v. ¶ Porrò autem, quanto magis ac minus eſſe non competit, ut bicubito: non eſt. n. aliud alio bicubitum magis: neque in numero, ut tria magis quam quinque tria uel quinq; econtra ve dicantur. Neque tempus aliud alio magis tempus dicitur: neq; in eorũ vllo omnino quæ dicta ſunt, magis minusve dicitur. Quanto itaq; non magis ac minus eſſe competit.

C Tex. vj ¶ Proprium autem quantitatis eſt maxime, æqualitas & inæqualitas, ut hæc æquale uel inæquale unũquodque eorum quæ rationem quantitatis ſubeũt dicatur, ut corpus æquale ac inæquale, & numerus & tempus æquale inæqualeve ſimiliter dr̃, & de cęteris quæ iã dicta ſunt, ſimili modo. Reliqua uero quæ nõ ſunt quanta, nõ oĩno æqualia ac inæqualia uidebũtur: ueluti diſpoſitio æqualis inæqualisve nõ omnino dicitur, ſed ſimilis potius, atque diſſimilis: & album itidẽ æquale inæqualeve, non omnino, ſed ſimile dici atque diſſimile ſolet. Quare quantitati maxime proprium erit, æquale ac inæquale ut dicatur. D

Ordo prædicamentorum.

PRoximum ſubſtantiæ prædicamentum eſt quantitas: quòd ſi cui forte dubitatio ſubierit: quòd prædicamentum qualitatis quantitati fuiſſet præferendum: eo q̃ qualitas (ut cap. 4. dicebamus) ſequitur formam, quantitas uero conſequitur materiam, & forma dignitate excellit materiam, item quia qualitas conuenit perfectiſſimis ſubſtantiis, puta intelligentiis, quibus repugnat quantitas. Reſpondetur, quod Ariſto. non tam cõſiderauit ordinem dignitatis, quam ordinem ſubſtandi: exorditur enim conſiderationem prædicamentorum a prima ſubſtantia, quæ eſt omnium ſubiectum: & poſt ſubſtantiã ſubiectum omnium aliorum accidẽtium eſt quantitas: nam omnia corporalia accidentia inſunt ſubſtantiæ mediante quãtitate: & ideo qua ratione primam ſubſtantiam prætulit ſecundæ, prædicamentum quantitatis ante poſuit cæteris omnibus. E ¶ Secunda ratio eſt quia inter omnia accidentia quantitas eſt quæ prius conuenit ſubſtantiæ corporeæ: ratio enim corporis conſiſtit in hoc quod eſt habere trinam dimenſionem, ratione cuius corpus eſt ſubiectum cæterorum accidentium: & quia cognitio noſtra incipit a ſubſtantia corporea, ordine congruo quantitas præponitur reliquis prædicamentis. F ¶ Et præterea, quia quãtitas eſt ſubſtantiæ omnium accidentium ſimillima: recipit enim per ſe diuiſionem ſicut ſubſtantia: & ratione quantitatis numeramus ſuppoſita: & in ſacramento altaris quantitas uice ſubſtantiæ ſuſtinet accidentia reliqua: & quantitati conueniunt paſſiones ſubſtantiæ: nempe non habere contraria, nõ ſuſcipere magis & minus. In ſumma, qua ratione Ariſt. 1. Phyſi. prius diſputauit de materia quàm de forma, prius hic agit de quantitate quã de reliquis accidentibus. ¶ Atqui capitulum hoc ſextum: uti præcedens in duo membra ſecatur. In primo enumerat Ariſto. exponitque ſpecies quantitatis,

Quantitas ſubſtãtiæ ſimillima.

Partitio.

G tatis & in ſecundo ſubdit eius proprietates. Primum membrum tres habet textus iuxta tres diuiſiones quãtitatis, & ſecundum tres itẽ iuxta tres proprietates eius: unde totũ caput per ſex diſtribuitur textus. ¶ Tres ſunt diuiſiones quantitatis. Prima eſt (quam Ariſto. non explicat, ſed ſupponit) in per ſe & per acccidens. Secunda eſt quantitatis per ſe in continuam & diſcretam: & tertia quantitatis etiam per ſe, in poſitionem habentem, & non habentem poſitionem in continuo. In primo textu tractat ſecundam diuiſionem: & in ſecundo tertiam quæ sũt omnes per ſe quantitates: & in tertio ſubdit ea quæ ſunt quanta per accidens.

Proponit ergo quanti ad aliud continuũ aliud diſcretum: & aliud quidem ex partiH bus conſtat poſitionem ad ſe inuicem habẽtibus, & aliud ex non habentibus poſitionem. Profert ambas diuiſiones ſimul: quia nec coincidunt, cũ ex continuis aliquod habeat poſitionẽ & aliud nõ habeat: nec rurſus ſecũda ẽ ſub diuiſio alicuius mẽbri prioris diuiſionis: quia ſecũdũ membrũ, ſcilicet, non habere poſitionem, includit oẽm quantitatem diſcretam & aliquam continuam, ut quam primum uidebimus propoſuit uero diuiſionem in continuum & diſcretum, quia illa eſt generis in ſpecies, alia uero eſt ſubiecti in accidentis: uel quia habere poſitionem ſupponit partes eſſe continuas, & addit aliud, ut ſtatim dicturi ſumus.

¶ Et textus iſte habet particulas quatuor. In prima proponit diuiſiones & connuI merat ſpecies utriuſque membri prioris diuiſionis. Ait enim quantitatis diſcretæ duas eſſe ſpecies, quæ ſunt, numerus & oratio: ſed quantitatem continuam habere quinque ſpecies, quæ ſunt linea, ſuperficies, corpus, & propterea tempus & locus. Ad cuius intelligentiam notãdum eſt, quòd eſſe quantitatis, eſt eſſe menſuram ſubſtantiæ, ſed poteſt quantitas eſſe menſura ſubſtantiæ, aut intrinſeca, ideſt formaliter inhærens ſubſtantiæ: aut extrinſeca, ideſt adiacens ſubſtantiæ. Atqui ea quæ metimur, aut ſunt continua, aut diſcreta: & rurſus aut ſunt permanentia, aut ſcucceſſiua. Diſcretorum ergo permanentium menſura eſt numerus, ſucceſſiuorum uero, eſt oratio. K Continuorum autem permanentium ſunt tres ſpecies intrinſecæ, puta linea, ſuperficies, & corpus, & una extrinſeca uidelicet locus, at continuorum ſucceſſiuorum menſura extrinſeca eſt tempus. ¶ Vnde ſeptem ſpecies quantitatis colliguntur: quinque intrinſecæ, ut numerus, oratio, linea, ſuperficies, & corpus: & duæ extrinſecæ, puta, tempus & oratio. Rurſus, duæ diſcretorum, ſcilicet, numerus & oratio, & reliquæ quinque continuorum. Atque adeo quinque permanentium, puta, numerus, linea, ſuperficies, corpus, & locus: & duæ, ſucceſſiuorum, puta tempus pro continuis, & oratio pro diſcretis. Hinc fit punctum & unitatem non eſſe quantitates, ſed principia quantitatis. ¶ In ſecunda particula L textus deſcendit Ariſtote. ad ſingulorum enarrationem. Et quanuis in propoſitione diuiſionis continuum prætulerat diſcreto, hic tamen uice uerſa prius narrat diſcretũ quam continuum. Nec caſu id putes, ſed conſulto factum. Nam quantum ad rationem eſſendi, continuum eſt prius diſcreto: quia (ut auctor eſt Ariſtote. 3. Phyſi. tex. 68.) ex diuiſione continui fit numerus: & ideo nos prius cognoſcimus continuum quã diſcretum: ut puta unam rem quam plures: & hac ratione propoſuit prius continuum quam diſcretum. Attamen ſi conſiderentur huiuſmodi quantitates in ratione menſuræ (quemadmodum hic conſiderantur) numerus præcedit quantitatem continuã: M nam (ut docet Ariſto. 10. Metaphyſic. tex. 2.) unitati, quæ eſt principium numeri, primo & maxime conuenit eſſe mẽſuram: quia mẽſura eſt id quod eſt indiuiſibile (qualis eſt unitas) quam ob rem continua ipſa unitatibus multiplicatis metimur, ut pannũ ulnis. ¶ Exponit ergo in hac ſecũda particula Ariſto. quomodo numerus & oratio ſint quantitates diſcretæ. Et numerum quidem non probat eſſe quantitatem, ſed tanquam manifeſtum præſupponit: exponit autem eum eſſe quantitatem diſcretam. Eſt enim diſcreta quantitas illa cuius partes non copu-

Septē ſpecies quātitatis.

Vnitas eſt prima mēſura.

lan-

A *Copulari termino communi.* lantur uno termino communi. Ad cuius euidētiam notādum eſt, quod partes copulari ad unum terminum communem, eſt quod idem numero ſit terminus utriuſque partis. exempli gratia. In linea quodcunque medium punctum deſignaueris, illud idem eſt terminus utriuſq; partium in illud concurrentium, & hac ratione linea eſt continua: ꝙ ſi lineam incidas, tunc aliud punctum terminat unam medietatem & aliud reliquā, & hac ratione partes inciſæ ſunt quantitas diſcreta. Nec refert punctum eſſe rem diſtinctam ſubſtantia nec ne: quia uerba Ariſt. intelligi non poſſunt, niſi punctis & lineis & ſuperficiebus indiuiſibilibus, aut B aſſertis, aut per intellectum fictis. Ad hoc enim propoſitum dixit .2. phyſi. quod abſtrahentium non eſt mendacium, ſcilicet conſiderantium lineam, ut diſtinctam a ſuperficie, & ſuperficiem ut diſtinctam a corpore. Numerus igitur eſt quantitas diſcreta: quia quinq; & quinque quæ ſunt partes denarii nullo termino copulantur qui ſit utriq; partiū cōis: nam partes illæ ſeiunctæ ſunt. ¶ *Oratio.* At uero de oratione, quia utrunq; eſt obſcurum utrūq; manifeſtat Ariſ. ſ. & ꝙ oratio ſit quātitas, & quod ſit quantitas diſcreta: loquitur enim de oratione uocali, quæ eſt ens ſucceſſiuum. Et quòd ſit quātitas probat hac ratione. Longum & breue eſt paſſio quantitatis, ſed ſyllaba eſt longa & breuis (ſi enim dicas, temporis, prima ſyllaba tm̄ cōſumit tempus, quā ū ambæ ſequētes) ergo oratio quæ C conſtat ex ſyllabis eſt quātitas. Qđ uero ſit quātitas diſcreta, ꝓbat: q̄a partes dictionis non copulantur uno termino cōi, ſicut nec partes numeri: ſi.n. dixeris, dn̄s, tres diſtinctas ſyllabas protuliſti. Quod ſi quis arguat, Ariſt. potius probare ſyllabam eſſe quantam quàm eſſe quantitatem, reſpondetur ſatis eſſe probaſſe, ꝙ uel ſyllaba ē quantitas, uel habet quantitatem: non.n. hic diſputat an quātitas diſtinguatur a re quāta. ¶ In tertia particula oſtendit Ariſt. tres ſpecies quantitatis continuæ, quæ ſunt, linea, ſuperficies, & *Tres dimenſiones.* corpus. Ad cuius expoſitionem adnotandū eſt, ſolas eſſe tres dimenſiones in corpore quas mathematicorum more ſic eſt intelligere: Si punctum indiuiſibile (qualem cuſpidem acus demus) ſuper planam ſuperficiem cogitationem deduxeris, ueſtigium reſtat diuiſibile: ſecundum longitudinem, & ſecundum latitudinem indiuiſibile: quod appellatur linea: Quod ſi lineam uerſus latus rurſus traxeris, ſuperficies reſtat longa & lata, ſed non profunda. At ſi ſuperficiem ſurſum leuaueris, reſtat corpus, longum, latum, & profundum. Non quòd corpus ex his indiuiſibilibus conſtet contra doctrinam Ariſto. 6. Phyſi. ſed quòd iſto modo imaginari poſſumus huiuſmodi quantitates. Ait ergo Ariſ. quod linea eſt quantitas cōtinua, eo quod partes eius uno cōmuni termino copulantur qui eſt punctum: & eadem ratione ſuperficies cuius partes copulantur E linea: atque adeo corpus cuius partes copulantur ſuperficie. Vbi id conſiderandum eſt, quomodo punctum non eſt quantitas, cum ſit quid indiuiſibile: ſed eſt terminus partium quantitatis. ¶ *Tēpus.* In quarta & poſtrema particula huius textus concludit Ariſto. quod etiam tempus & locus ſunt quædam quantitates continuæ: ſunt enim extrinſeca menſura ſubſtantiæ: locus quidem eſt menſura magnitudinis corporis: nam tanta eſt magnitudo quantus eſt locus quo cōtinetur: & tempus eſt menſura durationis rei. Et probat tempus eſſe quantitatem continuam, quia partes temporis, ut præſens, præteritum, & futurum, copulantur unico termino communi, ſicut linea. ¶ Ad cuius notitiam notandum eſt, quod quemadmodum F partes lineæ continuantur per indiuiſibilia puncta, ita partes temporis per indiuiſibilia inſtantia, & partes motus (qui tempore menſurantur) copulantur per indiuiſibilia quæ dicuntur, mutata eſſe. An uero ſint accidentia diſtincta a ſubſtantia. q. 2. utcunque dicturi ſumus. Quod ſi quis arguat nullum eſſe tempus præſens, quia nihil temporis poteſt eſſe præſens niſi ſolum inſtans, reſpondetur quod cū Ariſt. mō rem nō tractet metaphyſice, ſed dialectice, loquitur de tempore ſecundum publicā uocem grammaticorum apud quos diſtinguitur tēpus, in præſens, præteritum, & futurum. Tempus ergo

G eſt quantitas continua : quia inſtans præ-
ſens unicum, eſt terminus præteriti tempo
ris & futuri : eſt enim ultimum inſtans præ
teriti & primum futuri, utrunque tempus
coniũgens. ¶ Secundo probat, locũ eſſe ẽt
Locus. quantitatẽ continuam. Et ꝙ ſi quantitas præ
ſupponit ut notum : nam cum ſola corpora
quanta ſint in loco fit ut locus ſit quantus,
quemadmodum & locatum: ſed ꝙ ſit conti
nua quantitas probat : quia partes loci, quẽ-
admodũ & partes locati, continuantur ter
mino cõi: u. g. ſi concauam ſuperficiem ua-
ſis aqua pleni conferas cum ſuperficie con-
nexa aquæ, cuicunque puncto ſuperficiei
aquæ intelligis reſpondere in eodem ſitu a-
liud punctum ſuperficiei uaſis. Et hoc eſt
H quod dicit Ariſt. partes loci eodem termi-
no copulari, quo partes locati. Non. n. in-
telligit, eodem numero (ut multi falſo pu-
tant) nam cum ſint ſuperficies diſtinctæ, &
tantummodo contiguæ, non poſſunt partes
utriuſque eodem numero termino copula-
ri: ſed eodem intelligit. i. in eodem ſitu. Tex
tus 2. In ſecundo textu qui incipit, Præte-
rea partim, &c. explicat Ariſ. membra ſecũ
dæ diuiſionis: Ad cuius intelligẽtiam notan
dum eſt, ꝙ poſitio dupliciter accipitur, uno
Poſitio. modo ut dicit ordinem & habitudinẽ par-
tium in toto in ordine ad locum, ut ſtare, ſe
dere, iacere, & hoc ẽ unũ ex ſex ultimis præ
dicamentis. Alio modo accipitur, ut dicit
ordinem partium in toto inter ſe: quod eſt
I eſſe ſurſum, aut deorſum, ante uel retro, de
xtrorſum uel ſiniſtrorſum. Has enim ſex dif
ferentias poſitionis diſtinguit Ariſto. in de
aialibus, et. 2. de cælo tex. 12. Vnde partes
quantitatis habere poſitionem eſt ut poſſi-
mus inter eas deſignare, quæ qua ſit ſupe-
rior, aut anterior, an dexterior. ¶ Ad quod
quę ſunt requiſitæ conditiones: requiritur
enim & ꝙ partes ſint continuæ, & præterea
ꝙ ſint permanentes: nec opus eſt addere ter
tiam: puta, ordinem (quã quidam addunt) q̃a
ordo ſtatim cõſequitur ex his duabus con-
ditionibus: nec deficit ordo, niſi ex defectu
alterius iſtarum duarũ. Et dicere, ꝙ requi-
ritur ordo, eſt dicere, ꝙ requiritur poſitio
partium: quod eſt idẽ per idẽ exponere. Exẽ
pli gratia. Partes lineæ, & partes ſuꝑficiei, K
& partes corporis, habẽt inuicẽ poſitionem:
quia ſunt & continuæ, & permanentes: poſ-
ſumus. n. inter partes lineæ aſſignare, añ &
retro, ſi ſit ante pedes iacens in rectum dedu
cta : & inter partes ſuperficiei aſſignabimus
præter hæc, dextrorſum & ſiniſtrorſum : ac
demum inter partes corporis, oẽs diſcerne
mus differentias poſitionis. At uero nume-
ri partes non habent poſitionem ex defectu
prioris conditionis : quia uidelicet partes
numeri termino cõi non copulantur : unde
ſtatim ſequitur, non habere ordinem ſecun-
dũ ſurſum, aut deorſum, aut ante & retro:
nam numerus denarius non dicit, niſi decẽ
res diſtinctas: nec de ſe dicit, ꝙ hæc ſit ante L
illã, nec ſupra illã. ¶ Neq; partes t̃pis hẽnt
poſitione ex defectu ſecundæ cõditionis: q̃a
uidelicet nõ ſunt permanẽtes. Vnde pariter
ſequit̃ nõ habere ordinẽ ut poſſimus in t̃pe
ſignare q̃ ſit pars ſuperior aut inferior, &c.
Subiungit uero Ariſt. ꝙ tã partes t̃pis q̃ nu
meri habent ordinẽ, non quidem poſitionis,
ſed prioris & poſterioris, ut præteritum eſt
prius præſenti, & præſens futuro : atque bi
narius eſt prior ternario, & ternarius quater
nario. Tametſi partes priores tẽporis ꝑ me-
taphorã ſolemus etiam appellare ſuperio-
res, q̃n dicimus ſuperioribus t̃pibus hoc aut
illud cõtigiſſe. ¶ Hinc ſequitur, ꝙ partes ora
tionis nõ hẽnt poſitionẽ ex defectu utriuſq;
cõditionis : q̃a nec ſũt cõtinuæ nec ꝑmanẽ
tes. Partes uero loci poſitionem hẽnt ſicuti M
partes locati. Atq; adeo ex ſeptẽ ſpeciebus
quãtitatis quatuor quãtitates cõtinuæ hẽnt
poſitionẽ, ſed ambæ diſcretæ, & t̃ps poſitio-
ne carent, nec ſolum partes continui perma
nentis, ſed puncta quibus continuatur ha-
bent ẽt poſitionem, puta ſurſum deorſum,
&c. nam Ariſto. 5. met. tex. 12. hãc differen
tiam ponit inter punctum, quod eſt prin-
cipiũ quãtitatis cõtinuæ, & unitate, quæ eſt
principium numeri, ꝙ punctũ habet poſitio
nẽ: unitas uero, nõ. Tex. 3. ¶ In tertio textu
qui incipit, Atque hęc ſola, &c. poſt enume
rationem quantitatum quæ ſunt quantita-
tes per ſe, addit ea quæ ſunt quanta per ac-
cidẽs. Quãta per accidens ſunt illa quib. nõ

conuenit

A conuenit ut ſint menſuræ de per ſe, ſed mẽſurãtur aliquo iſtorum enumeratorum. Et ponit exemplum in prædicamento qualitatis, & in prædicamento actionis, dicit.n.ꝙ album dicitur multum de per accidens, quia ſuperficies ſuper quã extenditur eſt multa & actio longa aut motus, qa tẽpus durationis eſt lõgum, ut longa lectio, longus curſus.

Quãto nihil ẽ contrarium.

Tex. iiij. ¶ In tex. 4. qui incipit, Præterea quantitati, ſubſequitur ſecundum mẽbrum huius capitis, in quo tres enarrantur proprietates quantitatis. Prima eſt, quòd quãtitatis nihil ẽ cõtrarium. Atqui textus iſte tres cõtinet particulas. Primo manifeſtat hãc ꝓprietatẽ in ſpeciebus determinatis quantitatis: ait.n. manifeſtum eſſe bicubito & tricubito,
B nihil eſſe contrarium: ſicut nec lineæ, aut ſuperficiei, aut corpori. Et eodẽ modo poteſt eſſe exemplum in quantitate diſcreta: ternario.n. aut quaternario nihil eſt contrarium. Neq; id probat Ariſ. ſed tanquã notum relinquit ex ſuperiori capite, ubi dixit hãc proprietatem non ſoli ſubſtantiæ cõuenire, ſed etiam quantitati. In cuius expoſitione eadẽ contrarium, qua ſubſtantiæ ratione explicuimus quantitati nihil eſſe ipſi nihil eſt contrarium. ¶ In ſecunda particula Ariſto. ſubdit obiectionem quam illic etiam ſubdiderat: quia apparet magno contrariari paruũ, & multis pauca: quæ uidentur eſſe ſpecies quædam quantitatis: ſed latius reſpondet
C quàm illic, dat.n. ſolutiones duas. Primo negat has eſſe quantitates: & ſecundo eo admiſſo, negat eſſe contraria: ait.n. magnum, & paruum, multum & plura, eſſe potius nomina de prædicamento ad aliquid. Et probatio ſtat in hoc, quòd magnum & paruum, nõ ſignificat ſimpliciter & abſolute quantitates certas: magnum.n. non dicit certam quãtitatem, ſicut bicubitum, aut quantitatem mille cubitorum: ſed magnum ſignificat exceſſum reſpectu alterius, ſicut granum milij dicitur magnum in genere ſuo: & mons dicitur paruus, in ratione mõtis: & in pago ſunt multi ciues, quia excedunt quantitatẽ iuſtam pagi: & Athenis pauci, quando non adæquant iuſtam quantitatem ciuitatis: atqui ſignificare exceſſum pertinet ad prædicamentum relationis, ſicut duplum & triplum: quemadmodum.n. duplum dicit certum exceſſum: ita magnum dicit exceſſum interminatum. Eſt ergo magnum & paruum, paſſio quantitatis pertinens ad prædicamentum relationis: diximus nanq; cap. de proprio, quòd paſſio unius prædicamẽti ponitur in alio: & hoc eſt quod dicit hic Ariſt. ꝙ bicubitum quãtitatem ſignificat.ſ. certã ſpeciem quantitatis: at uero magnum nõ ſignificat quantitatem, ſed exceſſum reſpectu alterius, quæ eſt relatio quantitatis. ¶ Secunda reſponſio ad obiectionem eſt, ꝙ etiã ſi admitteretur hæc ſignificare quantitatẽ: nihilominus magnum & paruum, non ſunt contraria. Quod probat tripliciter. Prima ratio ſtat in hoc: contraria ſunt quæ circa E idem ſubiectum mutuo ſe expellunt: ſed tamen id quod eſt magnum reſpectu alterius non expellit ab eodem ſubiecto eſſe paruũ: quia ſtat, id quod eſt magnũ reſpectu unius eſſe paruum reſpectu alterius, ut pagus qui eſt magnus inter alios pagos, eſt paruus ut ſit ciuitas. In capite ſequẽti hoc latius explicabitur, quomodo relatio, non expellit relationem oppoſitam: eo.n. ꝙ ſimile non dicitur abſolute ſicut calidum, ſed reſpectiue, nihil obſtat quòd id quod eſt ſimile reſpectu unius ſit diſſimile reſpectu alterius: & propterea ſimile, & diſſimile non ſunt ſimpliciter contraria: ſed cum addito & ſecundum quid, puta, reſpectu eiuſdem. ¶ Secunda ratio eſt expoſitio prioris deducendo ad incõ- F ueniens. Si magnum & paruum eſſent contraria, ſequeretur ꝙ contraria ſimul conuenirent eidem ſubiecto: quod eſt contra naturam contrariorum: nam idem (ut modo dicebamus) eodem tempore eſt magnum reſpectu unius: & paruũ reſpectu alterius. Vnde prima ratio procedebat a priori: & hæc ſecunda a poſteriori. ¶ Tertia ratio eſt fere eadem. Si magnum & paruum contrariarentur, ſequeretur, quòd idem eſſet ſibiipſi contrarium: nam eadem quãtitas eſt excedens & exceſſa reſpectu diuerſorum, & per conſequens magna & parua. ¶ In tertia particula textus, inſinuat Ariſ. aliã nouã obiectionẽ contra hãc proprietatem: nam locus

Magnũ & paruũ. D

ſpecies

G ſpecies quædam eſt quantitatis, ut ſupra di
ctum eſt, & tamen in locis eſt contrarietas,
puta, ſurſum, deorſum. Et probat Ariſ. mino
rem: cuius probatio (quæ ſubobſcura eſt) ſic
intelligitur. Contraria ſunt illa, quæ maxi-
me ſub eodem gñe diſtant, & per quorũ ha
bitudinem, & reſpectũ, alia intermedia op-
ponuntur, ut late probat Ariſ. 10. met. tex.
13. & infra. v. g. album & nigrum, ſunt cõ
plete cõtraria, quia color recedens a nigro
non poteſt ultra progredi, quàm uſq; ad al
bum: & uiride incomplete contrariatur ni-
gro, quia tendit ad album: & pallidum con
trariatur magis nigro, quia magis accedit ad
Locus. album: ſed inferus locus, puta centrum mun
di, & locus ſupremus .ſ. cõuexum primi cæ-
M li, maxime diſtant in genere quãtitatis utpo-
te per maximam lineã: & quanto aliquid pro
pius accedit centro, eſt inferius: & quãto lõ
gius ab illo diſtat, eſt ſuperius, ut ſecũdo de
cœlo habetur: ergo centrum terræ, & cõue
xum primi cœli ſunt contraria. Itaq; non in
tendit hic Ariſ. probare quæcunq; loca, ſu-
periorem, & inferiorem, eſſe contraria: ſed
ſpãliter id uult probare de centro terræ &
conuexo primi cœli, per illam doctrinam,
contraria ſunt quæ maxime diſtant. ¶ Sed re
ſtat dubium, cur Ariſ. non rñderit ad hanc
obiectionem: utrum conceſſerit hmõi loca
eſſe contraria, an uero illud negauerit. Rñ-
detur ꝙ Ariſ. non concedit loco, inquãtum
eſt quantitas, eſſe aliquid contrarium (hoc
I .n. putabant antiqui philoſophi, propter hoc
argũ Ariſtotelis,) ſed ſupponit ſolutionem
lucidam eſſe ex his, quæ de paruo, & ma-
gno dixerat. ¶ Ad cuius intelligentiam no-
Locus dupliciter. tandum eſt, quòd locus dupliciter accipitur.
Vno modo ſecundum propriam ſignificatio
nem, ut eſt ſpecies quantitatis: & hoc mo-
do locus idem eſt, quod ſuperficies ultima
continentis: ut 4. phyſi. definitur. In qua ſi
gnificatione loco nihil eſt cõtrarium, quia
nec dicit ſurſum eſſe nec deorſum: ſed ſolũ
dicit eſſe menſuram locati abſtrahendo ab
eſſe in hoc uel illo puncto reſpectu centri
terræ. Alio modo accipitur locus pro hoc,
aut illo puncto reſpectu cẽtri terræ: & hoc
uocat Ariſt. ubi, quod eſt unum ex ſex poſt-
prædicamẽtis. Et in hac ſignificatione non
ſignificat quantitatem, aut menſuram loca K
ti: ſed eſſe in hoc, aut illo puncto reſpectu
centri terræ, puta magis aut minus diſtans
ab illo: ſicut aqua eſt in inferiori loco, & aer
in medio, & ignis in ſuperiori loco: quia a-
qua minus diſtat a centro quam aer, & aer
quàm ignis. Aut propinquius orienti, aut
occidenti (quam uocant Coſmographi lon
gitudinem) aut propinquius ſeptentrioni,
aut meridiano (quam appellant latitudi-
nem.) Et reſpectu hominis dicitur hoc eſſe
a dextris, illud uero a ſiniſtris, & iſto modo
accipiendo pro ubi, aliquid eſt contrarium.
Vnde non ſequitur, quòd quantitati ali-
quid ſit contrarium: ſed, ubi, quod dicit re-
ſpectum: ſicut quamuis magno aliquid eſ- L
ſet contrarium, non ſequeretur quantitati
aliquid eſſe contrarium: quia magnum non
ſignificat quantitatem certam: ſed exceſ-
ſum reſpectu alterius, & eſt relatiuum ſecun
dum dici, ut cap. 7. & 9. explicabimus.
Tex. 5. ¶ In textu quinto qui incipit, Porro
aũt ſubditur ſecunda proprietas quantitatis:
nempe quòd quantitas non ſuſcipit ma-
gis nec minus: in quo etiam aſſimilatur ſub-
ſtantiæ. Probat hoc inductiue per omnes
ſpecies quantitatis: quia bicubitum (quæ eſt
ſpecies quantitatis continuæ) non ſuſcipit
magis & minus: nec .n. unum tricubitum
eſt magis tricubitum quam aliud: nec ma-
gis quantum quam bicubitum: nec una dies M
eſt magis dies quàm alia: nec magis quanta
quàm una hora. Proprietas hæc conſequi-
tur ad primam, ut in ſuperiori capite adno-
tauimus: nam accidentia corporalia a ſuo ſi
mili intenduntur: & a ſuo contrario remit-
tuntur. Vnde quanto accidens minus habet
ad mixtum contrarij, eſt intenſius: & quan
to plus habet mixtionis, tanto eſt remiſſius.
Sed quantitas non habet contrarium: ergo
nec eſt intenſibilis nec remiſſibilis. ¶ Secun
do. Intenſio & remiſſio conuenit acciden-
ti reſpectu ſubiecti: quia magis, aut minus
actuat ſubiectum: quantitas uero conſequi-
tur ſtatim ſubſtantiam genitam, ad modum
propriæ paſſionis. Vnde ſicut propria paſ-
ſio non ſuſcipit magis & minus, ita nec quã
titas.

A titas. Tex. 6. ¶In textu ſexto & ultimo, qui incipit, Proprium autem: concluditur tandem tertia, & ultima proprietas quãtitatis, quæ eſt proprium eius quarto modo, puta, quia conuenit, omni, ſoli, & ſemper: uidelicet q; proprium eſt quantitati ſecundum eã æquale, aut inæquale dici. Quod eſt dicere: Quantitas per ſe habet eſſe æqualẽ uel inæqualem alteri quantitati: ut linea per ſe eſt æqualis lineæ, & numerus numero, tempus tempori: & reliqua omnia prædicamenta id habent a quãtitate: ut ſi homo eſt maior cane, & minor elephante, & æqualis alteri homini, omnia hæc habet ratione quantitatis. Et eodem modo ſi duæ actiones ſunt æquales, aut inæquales, hoc eſt ratione temporis quæ eſt ſua quãtitas: & ſi albedo unius B folii papyri eſt æqualis albedini alterius. i. quia extenditur per æqualem ſuperficiem: ſed ſecundum qualitatem res non dicuntur æquales: album. n. inquantum album, non eſt alteri æquale, ſed ſimile. Et ratio huius proprietatis eſt: quia proprium eſt, quanti eſſe menſuram: & menſura eſt id quo rerum æqualitates, aut inæqualitates metimur.

Aequale, uel inæquale.

Quæſtio prima.

vtrum textus quantitatis ſit uerus.

Aduersus partem affirmatiuam arguitur primo. Quantitas prius deberet in genere definiri quã C diuideretur in ſpecies: poſtquã quantum eſt genus ad diſcretum & continuum: ergo ineptum eſt Ariſto. initium. Et confir. omnis quantitas continua eſt diſcreta: ergo non ſunt illæ duæ ſpecies. Probatur antecedens. Diſcretum eſt id cuius partes ſeparantur: ſed uerbum in definitione dicit aptitudinem: ergo idem eſt diſcretũ quod diuiſibile in plures partes & talis eſt quantitas continua: ergo. ¶Et confir. ſecundo. Ratio quantitatis eſt eſſe menſurã ſubſtantiæ, ut conſtat ex ultima proprietate quantitatis: ſed omnis menſura reducitur ad unitatem, cui per ſe primo conuenit ratio menſuræ ſecundum Ariſto. 10. metaph. tex. 2. & unitas eſt principium quantitatis diſcretæ: D ergo quantitas cõtinua reducitur ad diſcretam: & per conſequens non ſunt duæ ſpecies. ¶Secundo principaliter arguitur. Accidentia in concreto non ponuntur in prædicamento per ſe primo, ſed in abſtracto: ergo male Ariſto. diuiſit quantum in concreto. Probatur antecedens. Id per ſe ponitur in prædicamento, quod eſt ſimplex prædicatum, ſcilicet ſimpliciter ſignificans rem illius prædicamenti, & ratione cuius alia ponuntur in eodem prædicamento: ſed accidens in abſtracto ſignificat ſimpliciter formam accidentalem, in concreto uero ſignificat illam quodam modo compoſitiue concernendo ſubiectum: & ideo concretum ratione abſtracti quòd eſt ſignificatũ formale. E ponitur in prædicamento, ergo abſtractum per ſe primo ponitur in prædicamento.

¶Tertio principaliter arguitur. In ſubſtantiis ſpiritualibus eſt numerus: nam decies centena millium miniſtrant Deo: quin etiã in Deo ipſo eſt numerus trium perſonarũ: & tamen illic non eſt quantitas (cum nihil ſit illic materiale) ergo numerus nõ eſt ſpecies quantitatis. ¶Quarto arguitur. Oratio ſi accipiatur in mente, eſt de genere qualitatis: puta habitus uel diſpoſitio: ſi uero accipiatur in uoce (ut dicit Ariſtot.) tunc, aut accipitur in quantum ſignificatiua: & ſic eſt in genere ſigni, ut cap. 4. dictum eſt, aut accipitur in quantum eſt quoddam ens naturale: & tunc, ſi oratio eſt uerberatus aer F (ut aliqui opinantur) eſt in prædicamento ſubſtantiæ uti oratio ſcripta: ſi uero ſit accidens ex reuerberatione productum in aere, tunc eſt in prædicamento qualitatis. Qd ſi accipiatur ut eſt quædam actio, tunc eſt in prædicamento actionis ſicut ambulatio: ergo nulla ratione oratio ponitur in prædicamento quantitatis. ¶ Et confir. Quælibet per ſe ſyllaba eſt quantitas continua (ut puta, quæ unico ſpiritu profertur) & eſt oratio: ergo oratio non eſt ſpecies quantitatis diſcretæ: uel ſaltem exemplum poſitum in textu de ſyllaba non eſt aptum.

¶Quinto principaliter arguitur. Si linea, ſuperficies, & corpus eſſent ſpecies quanti-

tatis,

G tatis ſequeretur quod oēs paſſiones eorum
eſſent in eodem prædicamento:conſequens
eſt falſum:ergo & antecedens.Probatur mi-
nor:Triangulus,quadrangulus,ſunt paſſio-
nes linearū, & ſuperficierū:& cubus eſt paſ
ſio quædā corporis: nā cubus eſt corpus cō
ſtās ex oīb.ſuis laterib.æqualibus,ut teſſera:
& tn̄ cum ſint figuræ,pertinent ad prædica-
mentum qualitatis. Item aſperum & leue,
paſſiones quātitatis,nam aſperum eſt ſuper
ficies dura,quæ habet partes ſubſultantes a-
lias.ſ.aliis prominentes: & leue eſt ſuperfi-
cies quæ habet partes æquales, ut ſpeculū:
& tn̄ iſta pertinent ad prædicamentum qua
litatis.¶Et confir.Linea infinita (qualis poni
tur linea gyratiua, aut ſi imagineretur linea
H recta infinita) non poſſet eſſe menſura, ut
docet Ariſ.5.me.tex.18.ſed de ratione quā-
titatis eſt eſſe menſurā:ergo talis linea non
eſt in prædicamento quantitatis. ¶Sexto ar
guitur,Philoſophus 5.met.tex. 18. enume-
rat tempus, motum, & locum inter quan-
titates per accidens: hic uero connumerat
inter quantitates per ſe,licet extrinſecas,ut
patet in tertio textu: & illic nihil meminit
de oratione:ergo eſt ſibi contrarius.¶ Et cō
fir. Locus eſt ſuperficies corporis continen-
tis, ut habetur quarto meta. ergo ſuperfi-
cies,& locus, non ſunt duæ diſtinctæ ſpe-
cies.¶Et confir.ſecundo.Locus baculi cuius
medietas eſt in aqua, & medietas in aere,
non eſt quantitas continua cum aqua non
I ſit continua aeri: ergo locus non eſt ſpecies
quantitatis continuæ.¶Septimo contra pro
prietates quantitatis in genere, arguitur.
Quemadmodum ſubſtantiæ,prima proprie
tas eſt,non eſſe in ſubiecto, & ſecunda præ
dicari nomine & ratione de ſuis inferiori-
bus: ita & cuicunque accidenti conuenit
eſſe in ſubiecto, & prædicari de ſuis inferio
bus nomine & ratione: ut cap.ſuperiori di
cebamus, ergo has etiam proprietates de-
buiſſet attribuire quantitati. ¶Et confir.
quia quantitas non ſolum eſt ſimilis ſubſtan
tiæ in hoc quod eſt non habere contrarium,
nec ſuſcipere magis & minus: ſed etiam in
hoc, quod quantitas una numero, recipit
ſucceſſiue contraria (eadem enim ſuperfi-
cies modo eſt alba, & poſt modum nigra) K
ergo diminutus fuit Ariſto. in aſſignatione
harum proprietatum. ¶Octauo contra pri-
mam proprietatem arguitur. Longum con-
trariatur breui,ut per ſe eſt manifeſtum: ta-
men longum eſt de prædicamento quanti-
tatis (idem.n.eſt longum,quod linea.ſicut,
latum idem quod ſuperficies,apud Ariſt. &
corpus,idem quòd longum, latum, & pro
fundum)ergo quantitati aliquid eſt contra-
rium. Eodem modo arguitur de magno &
paruo: nam magnum idem eſt quòd longū,
latum & profundum. Vnde ſi longum eſt
de prædicamento quantitatis, pari ratione
magnum ¶Et confir.quòd magnum,& par-
uum ſint contraria contra Ariſtote. Aug-
mentatio & diminutio ſunt motus contra- L
rii habetur in poſtprædicamentis: ſed mo-
tus contrarij ſunt illi qui ſunt ad terminos
contrarios (5.phyſi.tex.48.& magnum,eſt
terminus augmentationis, & paruum, ter
minus diminutionis, ergo magnum & par
uum ſunt contraria.¶Et confir.ſecundo.Ae-
quale contrariatur magno, & paruo ſecun-
dum Ariſto.10.meta.text.17.tanquam me-
dium duobus extremis: ergo a fortiori ma-
gnum contrariatur paruo. ¶Et cōfir.tertio,
quòd locus contrarietur loco cōtra intētio
nem Ariſt.puta accipiendo locum pro ſu-
perficie continente locatum. Ait.n. ipſe 4.
phy.tex.4.& tex.44. quòd corpora contra-
ria naturaliter feruntur ad loca contraria:
quia habent uirtutes conſeruatiuas cōtra- M
rias, ut grauia mouentur ad centrum,& le
uia mouentur ſurſum: unde manifeſte lo-
quitur de loco conſeruante locatum: ſed
locus hoc modo uidetur pertinere ad quā-
titatem: ergo quantitati aliquid eſt contra-
rium. ¶ Nono principaliter contra ſecun-
dam proprietatem arguitur. Longum eſt
ſpecies quantitatis, ſicut calidum eſt ſpēs
qualitatis: ſed ſicut per alterationem ali-
quid efficitur magis calidum,ita per rarefa-
ctionem efficitur magis longum:ergo ſicut
qualitas recipit magis & minus, ita & quan
titas.Et id confir.auctoritate S. Tho. 1.2.q.
52.ar.2.ad primū, & ſecūda ſecundæ q.24.
art.5.ad primum argm̄: ubi expreſſe dicit,
quòd

A quòd quantitas habet proprium augmentum, ſicut aliæ formæ accidentales per modum intẽſionis eius in ſubiecto, ſicut patet in his quæ rareſiunt. In quam ſententiam citat Ariſ. 4. phy. tex. 84. ¶ Decimo & poſtremo arguitur cõtra ultimam proprietatem. Aequale uel inæquale non proprium quarto modo quãtitatis: ergo male dicit Ariſt. illud eſſe maxime proprium. Antecedens probatur tripliciter. Primo, quia ſubſtãtiæ id conuenit non ſolum ratione quantitatis, ſed ratione eſſentiæ: ſunt.n. ſpecies animaliũ inæquales in gradu eſſentiali perfectionis: unde in quocunq; genere eſt una & perfectiſſima ſpecies, quæ eſt metrum & menſura aliarum. Secundo probatur. Quia in B prędicamento qualitatis eſt æqualitas, & inæqualitas ſecundum qualitatem: duæ. n. albedines inæqualiter intenſæ ſunt quidem ſimiles, ſed tamẽ æquales non ſunt, niſi ſint æqualiter intenſæ. Et tertio probatur antecedens. Quia æquale uel inæquale pertinet ad prædicamentum relationis: ergo nõ eſt propria paſſio quantitatis. ¶ In contrarium eſt authoritas Ariſt.

Ratio quãtitatis. AD quæſtionem affirmatiue reſpondetur. Vnde circa primum argumentum adnotandũ eſt, quòd prima & per ſe ratio quãtitatis eſt, eſſe rationem extenſionis: nempe ratione cuius ſubſtantia habet partem extra partem: & huic proximum eſt, ꝙ ratione quantitatis ſubſtantia, & accidentia C corporalia ſunt diuiſibilia in partes ſecundum extenſionem: cui annexa eſt tertia proprietas quantitatis, quæ eſt eſſe menſuram ſubſtantiæ: ac demum, ut ratione quantitatis ſubſtantia, & res omnes corporeæ ſint æquales uel inæquale, finitæ uel infinitæ. Vnde de quãtitate tractat Ariſ. 5. met. tex. 18. & hic: ſub diuerſis tamen rationibus. Nam illic tractat de quantitate ſecundũ eius eſſe naturale: quod eſt extenſio & diuiſibilitas: hic autem tractat de illa in ordine ad ſubſtantiam: puta in quantum eſt menſura ſubſtantiæ. ¶ Et ideo illic definit quantitatem *Definitio quãtitatis.* in genere dicens. Quantum dicitur quod eſt diuiſibile in ea quæ inſunt, quorũ utrunque uel unumquodque, unum quid aptum eſt eſſe. Quod eſt diuiſibile, ad differentiã D Dei & intelligentiarum: quæ ideo non ſunt proprie quanta, quia non ſunt diuiſibilia. In ea quæ inſunt, ad explicandam diuiſionẽ propriã quantitatis ¶ Vbi adnotandum eſt, quòd corpus tripliciter eſt diuiſibile. Vno modo in elementa quæ non ſunt formaliter in mixto, ſed uirtualiter: in quem non diuiditur niſi per corruptionem mixti. Dicit ergo: In ea quæ inſunt, ideſt in partes quæ formaliter ſunt in toto: ad excludendum diuiſionem mixti in elementa: quæ non eſt diuiſio quantitatis. Secũdo diuiditur corpus in materiam & formam: quæ quidem per ſe ſeparatæ naturaliter eſſe non poſſunt: & idõ ad excludendum hanc diuiſionem dicitur in definitione. Quorum utrunq;, aut unum E quodque unum quid eſſe poteſt.i. quòd ſi diuiſio fiat in duas partes, utraq; per ſe manere poteſt: etſi fiat in plures, quæcunque etiam manet. Et hæc eſt diuiſio ſecundum extenſionem: quæ eſt propria quantitatis conueniens uniuoce quantitati continuæ, & diſcretæ tanquam genus ſuis ſpeciebus. ¶ Quod ſi quis arguat, generaliſſimũ (quale eſt quantum) non definiri: reſpondetur, quòd hæc eſt deſcriptio quædam: ſicuti eſſe per ſe, eſt deſcriptio ſubſtantiæ. ¶ At uero accipiendo quantitatem in ratione menſuræ, ut hic conſideratur, cõtinuum, & diſcretum, non conueniunt in una ratione menſuræ. Continua. n. quantitas metitur magnitudinem rei: diſcreta uero metitur multitudinem. Et hac de cauſa Ariſt. nõ definiuit F hic quantitatem in genere: ſed ſtatim rem inchoauit ab ſpeciebus: ueluti fecit capite ſuperiori de ſubſtantia. Vnde diuerſa ſunt nomina ad interrogandum, & reſpondendum de menſura continui, & de menſura diſcreti. Nã de cõtinua interrogamus, quãta ſit: & rñdemus, ꝙ eſt magna uel parua, bicubita uel tricubita. &c. ſed de diſcreta interrogamus quot entia ſunt: & reſpondemus, ꝙ ſunt multa uel pauca, unũ aut plura: quamuis de continuo quod eſt facile diuiſibile (qualia ſunt liquida) etiam reſpondemus, ꝙ eſt multum uel paucum: ut quòd eſt multum aut paucũ uinum, ut docet Ari. *Interrogationes quãti.*

10. me.

G 10. met. tex. 20. ¶ Ad primam confirmationē reſpondetur, ꝙ ſatis mirari nō poſſum, qua ſibi ratione doctores huius temporis perſuadere poterint, omnem quantitatem continuam eſſe diſcretam: dicentes, quòd quātitas, & quātitas diſcreta, cōuertuntur: cum Ariſ. aſſerat manifeſte duas eſſe diſtinctas ſpecies. Neque definitio illa quam aſſignāt quātitati diſcretæ, eſt Ariſt. ſed illi potius contra Ariſtotelem eam excogitarunt. Nam quantitas diſcreta ſecundum Ariſ. nō definitur, ꝙ ſit omnis quātitas diuiſibilis in plures partes: ſed illa ſola quātitas cuius partes non copulantur uno communi termino .i. quantitas cuius partes ſunt actu diuiſæ: ita ut ſit nomen collectiuum. Vnde quanti-

Quātitas cōtinua nō eſt diſcre.

H tas continua non magis eſt diſcreta, quàm diſcreta ſit continua. Mirabile.n.eſt, ꝙ unus lapis ſit binarius & ternarius. &c. cum illic nō ſint actu duo aut tria. Nec ſequitur, ſunt duæ medietates: ergo ſunt duo entia: quia illę partes non habēt unitates diſtinctas: immo illæ duæ partes non ſunt niſi unum. Quo fit ut unum & multa opponantur nō ſolum ratione, ſed realiter: quod docet Ariſtote. 10. metaphi. text. 17. ¶ Ad ſecundam confirmationem reſpondetur, quòd quamuis continuum, & diſcretum habeant diuerſas rationes menſuræ, ut iam modo dicebamus: tamen menſura continui reducitur ad unitatem, ut eſt ſententia Ariſt. loco modo citato: ubi docet, ꝙ cum prima

Vnitas eſt prima mēſura:

I ratio menſuræ debeat eſſe indiuiſibilis, prima omnium menſura eſt unitas. Exempli gratia. Stadium, quod eſt unum cōtinuum metimur paſſibus centum uigintiquinque: & paſſum, quinque pedibus: & pedem palmis quatuor: & palmum, quatuor digitis: atq; adeo digitū quatuor granis tritici: quo grano utimur tanquam indiuiſibili unitate. Et eodem modo in ponderibus: Talentum metimur libris: & libram uncijs, & ita deſcēdendo uſque ad ſcrupulos: quæ ſunt ueluti unitates indiuiſibiles. Pariq; ratione in tempore: annum metimur menſibus, & menſes diebus &c. ¶ Ad ſecundum argumentum, diuerſi ſunt modi reſpondendi. Paulus Venetus hic & ſuperius. ca. 4. cenſet ꝙ abſtracta primo ponuntur in prædicamento: nec

K tamen aliam rationem adducit quam quòd Ariſt. in abſtracto dixit, quātitatis aliud continuum. &c. Et eadem uidetur eſſe ſententia S. Tho. opuſ. 42. ca. 19. ubi ait, quòd accidentia in concreto non ſunt in genere niſi per reductionem. Ex alia parte, cum prædicamenta accidentium diſtinguantur ſecūdum diuerſos modos prædicandi de ſubſtātia: & non prædicentur de illa niſi in cōcreto, uidetur quòd potius cōcreta ſint in prædicamēto quam abſtracta. Et præterea, quia quamuis Boetius transferat in abſtracto, q̄titatis aliud. &c. tamen in Græco nō eſt, niſi in concreto, ut uertit Argyropylus. Eſt.n. poſoi, ideſt quanti, non poſotetos, ideſt quātitatis. ¶ Nihilominus utrouis modo dica-

L mus parum refert. Tametſi argumentum principale quod nos formauimus plus me mouet, ut abſtracta principalius ponantur in prædicamenta. Et id maxime tenendo res prædicar.: nam albedo ipſa eſt forma, quæ prædicatur de ſubſtantia (licet non prædicetur niſi in concreto) & cum diſtinctio prædicamentorum ſit formalis, uidetur qđ abſtractio principalius ponatur in prædicamento. At uero Ariſtot. parum de hoc curat: aliquando enim explicat res prædicamentorum in abſtracto, aliquando in cōcreto, ut generaliſſima, puta quantum, quale, ad aliquid, in concreto ſunt: & duplum, ſubduplum, calidum. &c. Sed tamen ſpe-

Diſcreta primo ſūt in prædic.

M cies quantitatis, propter ſimilitudinem quam habent cum ſubſtantia, explicat in abſtracto, ut linea, ſuperficies, & eius figuræ, ut triangulus, quadrangulus. &c.

¶ Quod autem de rebus dictum eſt, de terminis proportionabiliter intelligatur: quippe qui in prædicamento tanquam rerum ſigna ponantur. Tametſi non ſit concedendum, ꝙ ly album ponatur in prædicamento ratione de ly albedo: ſed tam res quæ eſt album, q̄ nomen album, ponitur in prędicamento ratione albedinis. ¶ Id tamē adnotādum eſt per totum caput, ꝙ tam ſpecies q̄ proprietates quātitatis exponi nō poſſunt apte de terminis, ſed de reb. ut nonnulli ex Nominalibus etiam concedunt. Nam quis

dicat

A dicat quòd linea, ſuperficies, & corpus, accipiantur pro illis terminis: quæ certe non ſunt lineæ nec ſuperficies, ſed nomina linearum, & ſuperficierum. ¶ Ad tertium argumentum reſpondetur, ꝙ unitas dupliciter accipitur. Vno modo tranſcendentaliter, ut conuertitur cum ente tanquam paſſio eius. Nam ens & unum conuertuntur, ut docet Ariſt. 7. met. tex. 16. & 57. tanquam paſſio, & eius ſubiectum, quæ ut diximus cap. de proprio, ſola ratione diſtinguuntur ſecundum S. Tho. & ſecundum Scotū diſtinguuntur formaliter. Et iſto modo quæcunque res mundi ſiue corporea, ſiue incorporea, eo ꝙ eſt res, eſt una: & iſto modo in angelis & in Deo eſt numerus. Vnde cum nomē res (propter eius tranſcendentiam) ſupponat tam pro eſſentia quam pro perſona, utrū; concedimus in Deo. ſ. & ꝙ Deus eſt una res, & ꝙ eſt tres res: atq; adeo ꝙ eſt unus & trinus. Alio modo accipitur unitas ut ſequitur diuiſionem quātitatis (etenim in quot partes diuiditur continuum, tot reſultat unitates) quæ unitas dicitur unitas prædicamentalis: quia eſt principium numeri, quæ eſt ſpecies quantitatis: & hæc in rebus ſpiritualib. non reperitur. ¶ Ad quartum argumentum reſpondetur, ꝙ oratio ut eſt ſpecies quantitatis, non accipitur aliquo illorum modorum quę enumerantur in argumento, ut argumentum probat, ſed accipitur ut eſt nomē menſuræ rei ſucceſſiue diſcretæ. Et ideo dicitur in textu, Dico autem orationem illā, quæ eſt in uoce, quam particulam Boetius dicit addidiſſe ad tollendam æquiuocationem orationis mentalis. Sed tamē particula eſt in Græco, ut uertit etiam Argyropylus. Hæc quidem ſpecies quantitatis ante Ariſtotelē forſan erat incognita: & primus ille hanc ſpeciē appellauit orationem. ¶ Ad cuius euidentiam notandum eſt, ꝙ ad rationem orationis in præſentiarum impertinēs eſt eſſe uocem ſignificatiuam necne: immo neq; eſſe uocē, aut alium ſonum. Eſt enim menſura qua metimur, non ſolum numerū partium diſcretæ quantitatis ſucceſſiue: ſed quantitatem, & durationem cuiuſq; partis in eodē ſitu (quod expoſitores ſilentio præteriiſſe miror.) Exempli gratia. Siue dicas Cicero, ſiue Ceciro, eadem eſt ſpecies orationis (quamuis ſecunda dictio non ſit ſignificatiua) non ſolum, quia utraq; dictio conſtet ex tribus ſyllabis, ſed quia uterq; pes ſit tribrachus, conſtans ex tribus breuibus: attamen ſi dicas, Ciroci, non eſt eadem ſpecies quantitatis: quia prima ſyllaba efficitur longa, tametſi Boetius reputet eandem ſpeciem: non reſpiciens mutationem quantitatis ſyllabæ. Eadem ratione, domini, & bliriti, ſunt eadem ſpecies orationis: nam uterq; pes eſt anapeſtus, conſtans ex duabus breuibus & ultima lōga: ſed tempora, eſt alia ſpecies, quia eſt dactylus, conſtans ex priori lōga. & duabus breuib. Atqui (ut ſemel finiā) oratio eſt ſpecies ſubalternæ quantitatis habens ſub ſe tanquam ſpecies ſpecialiſſimas cunctas ſpecies pedum in carmine, ut ſpondæus, conſtans ex duabus longis, ut gentes: pyrrichius, ex duabus breuibus, ut Deus: iābus, ex breui & lōga, ut Deos: trochæus, ex longa & breui, ut tempus. Et eodem modo in triſyllabis, moloſſus, ex tribus longis, tribrachus, ex tribus breuibus, dactylus, anapeſtus, &c. In hac ſpecie quantitatis ponūtur etiam nomina metrorum, ut metrum, carmen, Hexametrum, Pentametrum, Saphicum, Adonicum &c. Nec ſolum uoces, ſed ſi tuba aut cithara ſonos, ſecundum metri quantitates reſonent, illi ſunt in eadem ſpecie quantitatis, ac ſi uoce proferentur. ¶ Ad confir. conceditur, quòd una ſyllaba, quæ unica continua prolatione profertur, non eſt menſura diſcreta, ſed continua. Et ita in ſecundo libro Summul. diximus, ſonum unius ſyllabæ eſſe accidens paruiſſimo tempore permanens in aere. Attamen oratio ponitur ſpecies diſtincta a tempore: tum quia deſper accidens eſt, quòd ſyllaba unica prolatione an pluribus proferatur: tum maxime, quia tota dictio, & oratio eſt una quantitas, conſtans ex partibus diſcretis. Et propterea hanc ſpeciem non appellauit Ariſtote. ſyllabam, ſed orationem. ¶ Circa quintum argumentum id maxime conſiderandum eſt, quæ res aut termini, in quo prædicamento ponantur.

Marginalia: Vnitas dupliciter. — Oratio — Syllaba. — B, C, D, E, F

G tur. Quemadmodum. n. ludus Summuliſtarum eſt adducere inſtantias (quas uocant) in materia oppoſitionis, aut ſyllogiſmorũ: ita negotiũ dialecticorũ in prædicamentis, dẽt eſſe diſqrere, diſcernereq; res & terminos cuiuſcunque prædicamenti: in hunc. n. uſum inuenta eſt ars hæc Ariſt. Vbi hoc fundamentum iacere oportet, quanuis multi etiam graues doctores contrarium putent. *Fundamentũ.* Nullus terminus ſecundum eandem ſignificationem, nullaq; prorſus res formaliter accepta, conſtituitur in diuerſis prædicamentis: alias rueret tota ars Ariſt. cuius negotium fuit diſtinguere decem genera rerum; quæ eſſent primo, & per ſe diuerſa. Inſpicienda eſt natura formaliter ſignificata, & ſecundum illam & res & nomen collocãda ſunt in prædicamento. Exempli gratia.

H In prædicamento quantitatis, ſunt duæ ſpecies ſubalternæ, puta, continuum, & diſcretum: & ſub continuo ſunt tres ſpecies intrinſecæ quantitatis. ſ. linea, ſuperficies, & corpus. Atqui, ſi iſtæ ſpecies accipiantur ſecundum eſſe abſolutum quantitatis, quod eſt eſſe diuiſibile ſecundum extenſionem, ſunt ſpecies ſpecialiſſimæ: quia non ſunt niſi tres ſpecies dimenſionis, & per conſequens diuiſionis. ſ. ſecundum lõgitudinem, latitudinem, & profunditatem. Si uero accipiantur ſecundum rationem menſuræ, tunc ſunt ſpecies ſubalternæ: nam ſub linea ponuntur omnes quantitates dicentes menſuram, ut bicubitum, tricubitum, item ſtadi-

I um paſſus, pes, palmus, ulna, & alia id genus, quæ ſunt directe in prædicamẽto quãtitatis. Vnde pes, ſi accipiatur tanquã pars hominis eſt reductiue in prædicamẽto ſubſtantię: ſed ſi ſit nomen menſuræ eſt prædicamenti quantitatis: ſicut paſſus, ut dicit actionem eſt in prædicamento actionis, ſi tamen menſuram, eſt in prædicamento quantitatis. Eodem modo modius, amphora, dolium, & ſimilia, ſi accipiantur ut ſignificant figuram uaſis, ſunt in prædicamento qualitatis, ſed ſi accipiantur in ratione menſuræ, ſunt in prædicamento quantitatis. Eadem ratione, uncia, libra, talentum, ſunt in prædicamento quantitatis. ¶ Eodem modo dicendum de quantitate ſucceſſiua, puta tempus, ſi accipiatur. n. ſecundum eſſe abſolutum eſt ſpecies ſpecialiſſima. nam tempus eſt ſpecies cuiuſcunq; temporis magni, uel parui: ſed tamen in ratione menſuræ eſt ſpecies ſubalterna, cuius ſpecies ſunt, hora, dies, menſis, & annus, ſeculum, ætas. Eodẽ modo ſpecies numeri ſunt binarius, ternarius &c. ſed iſtæ ſunt ſpecies ſpecialiſſimæ, ſicuti locus: utpote quibus non eſt aſſignare alias inferiores ſpecies: nam binarius hominum, & binarius equorum, eiuſdem ſpeciei ſunt in genere quantitatis, licet in genere ſubſtantiæ differant ſpecie: ſicuti locus terræ, & locus ignis, eiuſdem ſunt etiam ſpeciei, in hoc genere, licet habeant naturas & proprietates differentes ſpecie phyſica. *Tempus.* K Igitur ad argumentum reſpondetur ꝙ quamuis linea, ſit in prædicamento quantitatis, nihilominus, triangulus, circulus, & ſimilia (quæ fiunt ex lineis) ſunt in prædicamento qualitatis: quia iſta de formali dicunt figuras, quæ ſunt paſſiones qualitatis: & in prædicabilibus diximus, ꝙ paſſio unius prædicamenti aliquãdo ponitur in alio. *Figura quantitatis.* L Eodem modo, cubus, qui eſt corpus undecunque quadratum, eſt in prædicamento qualitatis, ſicut teſſera, ſphera, & pyramis, & corpus ouale, lenticulare, & reliquæ id genus figuræ corporum. Immo uero adnotandum eſt hic, huiuſmodi etiam figuras accidere numeris, quos Ariſt. 5. met. text. 19. uocat numeros compoſitos: quemadmodum. n. in ſuperficie, triangulus eſt figura plana, & in corpore, cubus, eſt figura corporalis: ita nouenarius, dicitur numerus ſuperficialis triãgularis æquilaterus, ut puta qui conſtat ex ter tribus: nam tres ternarij ſe habẽt ut tria latera triãguli: & numerus uigeſimuſſeptimus, eſt numerus corporalis cubus: nam ter tria ter, ſunt uigintiſeptem. Vnde quanquam numerus nouenarius, [illegible] numerus uigeſimuſſeptimus, ſint in [illegible] camento quantitatis: tamen ſi dic[illegible] merus triangularis, aut numerus [illegible] ica-mento qualitatis, uc[illegible] ſequitur eandem rem eſſe in diuerſis prædicamentis: quia numerus nouenarius, ſolum dicit M

A dicit quantitatem: ſed numerus triangularis dicit figuram. ¶ Et eodem modo reſpondetur ad aliam partem argumenti, ꝙ aſperum, & lene, nullo mõ ſunt de prædicamento quantitatis (ut aliqui falſo putant) ſed ſunt de prædicamento qualitatis, quia dñt figuram: quamuis aſperum dicat figuram ex partibus ſubſilientibus in corpore duro. Eodem modo, rarum & denſum, durũ & molle, graue & leue, omnia pertinent ad prædicamentum qualitatis: quanuis grauitas, durities & raritas, fundentur in quantitate, tanquam paſſiones eius. ¶ Ad confirmationem reſpondetur, quòd Ariſto. illic ſolum intendit dicere, quod linea infinita in actu

Aſperũ

Linea infinita.

B non poteſt eſſe menſura ſecundum ſe totã, poteſt tamen, ſecundum partem finitam eſſe menſura. Et ideo linea ſecundum Mathematicos, qui tractant de linea recta inquantum conſtituit angulum definitur, ꝙ ſit longitudo clauſa inter duo puncta: quod ſolum conuenit lineæ finitæ. Nihilominus linea infinita eſt etiam in prædicamento ſicut linea finita: & in ratione quantitatis ſũt eiuſdem ſpeciei: nam linea licet ſit infinita extenſiue, eſt tamen finita, & limitata ſecũdum eſſentiam (poſtquam eſt creatura) ut dicit S. Thom. 1. par. q. 7. art. 3. ¶ Ad ſextum argumentum reſpondetur, cum S. Thom. in eodem loco, quod cum Ariſto. in 5. metaphy.

C tractet de quantitate ſecundum eſſe naturale, quæ eſt ratio diuiſionis: tempus & motum collocauit inter quantitates per accidens, eo quod, motus, non per ſe diuiditur: ſed diuiditur ad diuiſionem ſpatiĩ per quod ſit motus: eſt enim prior pars motus, illa qua mobile mouetur ſuper primam partem ſpatij: & poſterior eſt illa, qua mouetur ſuper ſecundam partem: & pariter tempus diuiditur ad diuiſionem motus: eſt nanque prius & poſterius in tempore, ſicut in motu primi mobilis. At uero, accipiendo in ratione menſuræ, tempus eſt per ſe quantitas & mẽſura durationis: & ideo hic poſuit tempus inter quantitates per ſe: nihil tamen hic meminit de motu, quia non eſt in motu alia ratio menſuræ, quàm in tempore. Eadem de cauſa nihil meminit illic de oratione, quia in ratione quantitatis non diſtinguitur tempus & oratio: nam quælibet ſyllaba eſt quantitas continua: ſed tamen in ratione menſuræ, oratio, quæ eſt menſura diſcreta, diſtinguitur a tempore, quod eſt menſura continua. Vel dicendum eſt, ꝙ oño in ratione quantitatis continetur ſub nomine numeri: quia in ratione numeri nihil refert, ꝙ ſit permanens uel ſucceſſiua: ſed in in ratione mẽſuræ differt, ꝙ ſit mẽſura permanentis uel ſucceſſiui. Ad primam cõfir. reſpõdetur, ꝙ quãuis eadem res ſit ſuperficies & locus, nihilominus hæc habet reſpectu diuerſorũ: nam reſpectu corporis locãtis eſt ſpecies quantitatis intrinſeca: ſed reſpectu locati eſt ſpecies quantitatis extrinſeca: quia eſt terminus intrinſecus locatis, & extrinſecus locati. Et his rationib. diuerſis pertinet ad diuerſas ſpecies quantitatis.

D

Locus.

E

¶ Ad ſecundam confirmationem reſpondetur, ꝙ quamuis aqua & aer continentes baculum ſint duo in genere ſubſtantiæ, & ſuperficies earum uerſus baculum ſint etiam duæ tanquam termini intrinſeci aeris & aquæ, tamen in ratione loci ſunt unus locus: quia adæquate ambiunt idem locatum.

Ad ſeptimum argumentum (quod contra ſecũdam partem textus formatum eſt) reſpondetur, quod, non eſſe in ſubiecto, eſt proprium quarto modo ſubſtantiæ, nulli conueniens accidenti: & ideo connumeratum eſt inter proprietatem ſubſtantiæ: tamen, eſſe in ſubiecto, non eſt propriũ quantitatis, ſed eſt omnia accidẽti commune, & ideo nõ debuit poni proprium quantitatis: at per oppoſitum extremum colligitur ex proprietate ſubſtantiæ. Eodem modo prædicari de ſuis quidditatiue inferiorib. nomine & ratione, quia eſt omnibus prædicamẽtis commune, ſatis eſt expoſitum eſſe in prædicamento ſubſtantiæ, cui per ſe primo conuenit hæc proprietas: nam prædicari nomine & ratione, eſt prædicari nomine & definitione, & accidentia: quia non habent quidditatẽ ita proprie ſicut ſubſtantia, nec habent ita proprie quidditatiuam definitionem.

G nem.¶ Ad confir.reſpondetur, quòd quan-
titati non conuenit eo modo, cum ſit una
numero recipere contraria, quo modo eſt
proprium ſubſtantiæ: nam quantitas, non
recipit contraria, niſi tanquam ſubiectum
quo: ſubſtantia uero eſt quæ ſuſtinet acci-
dentia: & quantitas in ſacramento altaris ſu
pernaturaliter fungitur hac uice ſubſtan-
Longũ. tiæ.¶ Ad octauum argumentum reſponde-
tur, quòd longum uno modo accipitur ab-
ſolute, & ſignificat dimenſionem lineæ: di
cimus enim lineam eſſe longitudinem ſi-
ne latitudine: & ſuperficiem, latitudinẽ
ſine profunditate &c. & iſto modo, lon-
gum, eſt de prædicamento quantitatis: quia
nullum dicit exceſſum nec reſpectum. Vn-
H de Ariſtot. 2. de cœlo, tex. 12. dicit, quod lõ
gitudo animalis eſt diſtantia a ſurſum uſ-
que deorſum: & latitudo a dextro in ſini-
ſtrum: & profunditas ab ante retrorſum.
Quare, longum, & latum, iſto modo non
habent contrarium: nam quicquid eſt diui-
ſibile ſecundum longitudinem, quantum-
cunque breuiſſimum, eſt lõgum: ſicut quic
quid eſt diuiſibile ſecundum latitudinem,
quantumcunque anguſtiſſimum eſt latum.
Sed alio modo, longum, accipitur, ut dicit
exceſſum, & ſic non pertinet ad quantitatẽ,
ſed ad relationem: & opponitur breui, nõ
I ſimpliciter, ſed reſpectu eiuſdem, ut in ex
poſitione textus dictum eſt. Et idem proř-
ſus dicẽdum eſt de magno & paruo.¶ Nam
magnum uno modo accipitur abſolute, ut
dicit Ariſt. 5. met. tex. 18. (quod notat illic
S. Tho. lec. 13.) & iſto modo non habet cõ
trarium & pertinet ad quantitatem: & alio
modo accipitur reſpectiue de quo loquitur
hic Ariſt. tex. 4.¶ Ad confir. reſpondetur, ꝙ
Magnũ & paruum. magnum & paruum adhuc accipitur dupli
citer. Vno modo ut dicit ſolum quãtitatẽ
abſtrahendo a quocunque ſubiecto natura
li (ut modo dicebamus, uel abſolute, ut ꝑ
tinet ad quantitatem: uel reſpectiue ut per
tinet ad relationem.) Alio modo accipitur,
ut dicit terminos rei naturalis. Ait enim A-
riſtot. 2. de anima, text. 41. quòd unicuique
uiuentium datus eſt certus terminus aug-
menti & decrementi. Procedit augmen-
tatio a minimo naturali, uſque ad maxi- K
mum: & diminutio retrocedit econuerſo.
Et inter hos terminos eſt contrarietas: non
quidem inquantum ſunt de prædicamen-
to quantitatis, ſed inquantum reductiue
ponuntur in prædicamento ſubſtantiæ tan-
quam termini ſubſtantiæ.¶ Quod ſi quis
adhuc arguat, Bicubitum, & tricubitum ex-
pellunt ſe mutuo circa idem ſubiectum, ut
patet in rareſactione ceræ quando caleſit:
ergo ſicut frigidum & calidum contrarian
tur, ita bicubitum & tricubitum. Reſpon
detur, quòd quantitates non augentur, aut
minuuntur, aut corrumpuntur, niſi per a-
ctionem primarum qualitatum. Vnde ſicut
diximus elemẽta non eſſe per ſe contraria,
ſed ratione qualitatum ita dicendũ de quan L
titate.¶ Ad tertiam confir. diſtinguitur de *Locus.*
loco ſicut modo diſtinguebamus de magno
& paruo. Accipitur enim locus, tripliciter.
Vno modo ut ſolum dicit ſuperficiem con-
tinentis. Alio modo, pro, ubi, ut dicit certũ
reſpectum ad centrum terræ, uel ad aliud
punctum fixum. Et primo modo hactenus
diximus pertinere ad quantitatem, & non
habere contrarium: & ſecundo modo, dixi-
mus habere contrarium, & eſſe relatiuum,
ſecundum dici. Sed tertio modo accipitur
pro loco rei naturalis: ut dicit non ſolum ſu
perficiem continentis, ſed uirtutem natura-
lem conſeruatiuam locati, ſicut locus radi- M
cis arboris eſt terra, & nõ aqua: & cauea eſt
locus conſeruatiuus auis. Et hoc modo lo-
cus contrariatur loco, ut locus ignis, loco a-
quæ: & loci calidorum, locis frigidorum ra-
tione qualitatum conſeruatiuarum.¶ Ad
nonum principale negatur conſequentia:
nam magis & minus album accipitur, ſe-
cundum intenſionem ſub eadem extenſio-
ne, ſecundum quòd albedo magis aut mi-
nus actuat ſubiectum, aut plures, aut pau-
ciores habet gradus albedinis: ſed tamen
magis aut minus longum ſolum dicitur ſe-
cundum extenſionem. Vnde quando Ari-
ſtotel. dicit, quòd quantitas non ſuſcipit
magis aut minus, intelligit quòd non ma-

gis

A gis aut minus radicatur in ſubiecto, aut nõ plures gradus acquirit. ¶ Ad authoritatem S.Thom. reſpondetur, quòd forſan locis citatis non eſt legendum, intenſionis, ſed, extenſionis: quòd ſi legatur, intenſionis; nihil aliud uult ſentire S. Thomas, niſi quod quemadmodum qualitas, aliquando augetur extenſiue additione nouæ qualitatis per maius ſubiectum, (ut quando calor ſucceſsiue penetrat partes interiores ferri) aliquando uero augetur per maiorem radicationem in ſubiecto ſine additione nouæ qualitatis (quod augmentum uocatur intenſio:) ita quantitas aliquando augetur per additionem nouæ quantitatis (quemadmodum augetur animal per additionem noui alimenti) aliquando uero augetur
B ſine additione nouæ quantitatis per extenſionem eiuſdem quæ antea erat, ut in rarefactione: in quo habet ſimilitudinem cũm intenſione qualitatis, non tamen quòd hæc proprie ſit intenſio.

¶ Ad decimum, & poſtremum reſpondetur, quòd quando Ariſtot. dicit proprium eſſe quantitati æquale uel inæquale, intelligit de æqualitate in extenſione. Nihilominus adeo proprium eſt quantitati, æqualitas uel inæqualitas, & ratio menſuræ, ut perfectiones ſubſtantiæ, & intenſiones qualitatis non dicantur æquales, aut inæquales, niſi per ſimilitudinem ad quantitatem: quia omnia menſurantur unitatibus: nam ſubſtantiæ dicuntur æqualiter perfectæ,
C quæ habent eoſdem gradus perfectionis: & qualitates ſunt æquales in intenſione, quæ habent eoſdem gradus intenſionis. Quin etiam in diuinis metaphorice eſt illic æqualitas, quia metaphorice eſt illic quantitas: nam ſecundum Auguſtinum 8. de Trinitate. In his, quæ non mole magna ſunt, idem eſt maius, quod melius.

¶ Ad tertiam probationem antecedentis eiuſdem argumenti reſpondetur communiter, quòd æquale & inæquale formaliter ſignificat relationem, tamen fundamentaliter dicit quantitatem. ¶ Nihilominus, (ni fallor) utrunque quodammodo dicit formaliter. Enimuero ratio qua unum eſt æquale alteri certe eſt quantitas, ſicut ratio qua aliquid eſt album eſt albedo: ſed D
quia æqualitas non eſt niſi inter duo extrema, æquale dicit relationem. Et ideo utrunque concedendum eſt ſuo modo formaliter, ſcilicet, & quòd res formaliter ſunt æquales quantitate, & quòd ſunt formaliter æquales ratione. Niſi quòd quantitas eſt fundamentum proximum relationis. Et ideo æquale & inæquale poteſt poni ratione fundamenti in prædicamento quantitatis (ut diximus capite de proprio) quandoquidem quantitas eſt ratio æqualitatis: & hoc modo Mathematici loquuntur de æquali: Et nihilominus ponitur in prædicamento ad aliquid, rationem relationis: ſicut maius & minus, duplum & ſubduplum. Tametſi hæc relatio ſit paſſio quantitatis.

Quæſtio ſecunda.

Vtrum quantitas diſtinguatur a re quanta.

ADVERSVS partem affirmatiuam ſtatim ſeſe offert argumentum illud uulgatum, fruſtra eſt pluralitas ſine neceſſitate: ſed omnia quæ philoſophi de quantitate prædicant, ſaluari optime poſſunt ſine diſtinctione quantitatis a ſubſtantia & qualitate, E
dicendo quòd ſubſtantia eſt ſua magnitudo & qualitas item ſua: ergo non eſt huiuſmodi diſtinctio aſſerenda. Probatur minor. Officium primum quantitatis eſt (ut hactenus dictum eſt) extendere partes ſubſtantiæ, & facere eas loco diſtare, ut ſint aptæ diuiſioni: ſed hoc ſubſtantia per ſe habere poteſt & qualitas per ſe: ergo intentũ. Minor oſtenditur. Si quantitas diſtinguitur a ſubſtantia, poterit Deus ſeparata quantitate ſeruare ſeorſum ſubſtantiam (ſicut enim in ſacramento altaris ſeruatur quãtitas ſine pane, potuiſſet Deus, & panem ſine

G quantitate ſeruare) tunc ſubſtantia panis eſſet una: ergo haberet partes continuas, & diſtantes loco & ſitu ſicut antea, (nam poteſt Deus illam ſeruare ſicuti erat) atque adeo eſſet diuiſibilis ſecundum extentionem, & occuparet locum: ergo ſine diſtincta quantitate poterit per ſe ſubſtantia habere quicquid quantitati attribuimus: & per conſequens quantitas non eſt accidens diſtinctum. ¶ Et confirmatur præterea. Partes ſubſtantiæ ſeipſis uniuntur, ut caput collo, & collum ſcapulis: ergo ſeipſis extendűtur. Antecedens probatur, quia partes ſubſtantiæ non uidentur poſſe uniri mediante accidenti. ¶ Secundo arguitur. Si quantitas eſſet accidens diſtinctum a ſubſtantia, ſequeretur quod eſſet ſubiectum aliorum accidentium (ut aſſerit illa opinio) & per cõſequens eſſet una numero ſuſceptiua contrariorum: quod eſt contra Ariſtotelem ſuperiori capite aſſerẽtem, hoc eſſe proprium ſubſtantiæ. ¶ Tertio arguitur. Si quantitas ponitur accidens diſtinctum, ut faciat partes ſubſtantiæ loco & ſitu diſtare, ſequitur quòd in rarefactione, ubi partes magis diſtant quam prius, noua quantitas acquiritur: nam ſi per eandem numero quantitatem partes ſubſtantiæ, nunc minus, nunc uero magis diſtarent, idem poſſemus attribuere ſubſtantiæ, ut ſeipſa haberet partes magis aut minus diſtantes. Quod autem

I acquiratur noua quantitas, uidetur eſſe cõtra Ariſtotelem quarto Phyſicorum. text. 84. ubi inſinuat, quòd in rarefactione nihil noui acquiritur, ſed ſolę partes magis extenduntur. ¶ Quarto principaliter arguitur. Si quantitas diſtingueretur a ſubſtantia & qualitate, ſequeretur quòd eadem ratione ſpecies quantitatis eſſent inter ſe diſtinctæ, ut puta punctum, linea, ſuperficies, & corpus conſequens eſt falſum: ergo & antecedens. Probatur minor: ſi punctum diſtingueretur a linea, ſequeretur, quòd eſſet accidens indiuiſibile continuans partes lineæ. Contra quod tripliciter arguitur. ¶ Primo quia accidens indiuiſibile nõ poteſt eſſe niſi in ſubiecto indiuiſibili: ſed tam ſubſtantia quàm linea ſunt ſubiecta diuiſibilia: ergo nec in ſubſtantia, nec in linea ſubiectaretur: & per cõſequens in nullo eſſet ſubiecto. ¶ Secundo ſequeretur, quòd diuiſa linea, produceretur nouum punctum, quod antea non erat: nam unicum eſt punctum continuans medietatem lineæ: ſed tamen facta diuiſione unum eſt terminans unam medietatem, atque alterum, alteram. ¶ Et tertio arguitur. Si puncta ſunt accidentia diſtincta a linea, Deus tunc poterit ſeparare omnia accidentia a linea: & tunc uel partes lineę manebunt continuæ, & ſic puncta ſunt ſuperflua: aut diſcontinuæ, & ſic continuum erit diuiſum in quamlibet ſui partem: quod contra dictionem implicare uidetur. K

L ¶ Similia argumenta formari poſſunt aduerſus lineam, quæ eſt indiuiſibilis ſecundum latitudinem, & aduerſus ſuperficiem, quæ eſt indiuiſibilis ſecundum profunditatem: de qua perſpicacius procedit ſecunda ratio cum frangitur baculus: nam tunc duæ reſtant ſuperficies terminantes partes fractas, cum tamen ante fractionem non eſſet niſi unica continuans ambas: & quæritur a quo producta eſt illa noua ſuperficies, quæ certe non uidetur per ſolam diuiſionem poſſe produci. ¶ De tempore poſſet etiam argumentum fieri, quòd non ſit accidens diſtinctum a motu cœli: ſed de illo nec locus eſt hic, nec nobis eſt animus uſque ad quartum phyſicorum dicere.

M ¶ Quinto principaliter arguitur. Si quantitas continua eſſet accidens diſtinctum, ſequeretur pari ratione, quòd quantitas diſcreta (puta numerus) diſtingueretur a rebus numeratis, ſuiſque unitatibus, uidelicet, quòd ternarius eſſet una forma, & quaternarius alia &c. ſed conſequens eſt falſum: ergo & antecedens. Probatur minor: quia ſi ternarius. v. g. Papæ, & Imperatoris, & Regis Franciæ diſtingueretur ab illis, deberet eſſe in omnibus ſimul tanquam in ſubiecto adæquato: eſt tamen impoſſibile, quòd una res ſit in tribus ſubiectis diſtinctis, atque adeo diſtantibus. ¶ Et confirma. Eadem ratione ſequeretur, quòd unitas, quæ eſt principium nume-

ri

A ri eſſet res indiuiſibilis, ſicut pũctum quod eſt principium quantitatis: conſequens eſt falſum: quia certe in tribus lapidibus non uidetur quid aliud ſit, quàm tres qüantitates ſeparatæ quæ ſunt ternarius. Quibus colligitur, quòd quantitas non diſtinguitur a re quanta. ¶A parte affirmatiua quæſtionis uidetur ſtare auctoritas Ariſto. in hoc capite, ubi loquitur de quantitate tanquam de accidente diſtincto: dicens quòd linea, ſuperficies &c. ſunt per ſe quantitates: cætera uero non ſunt quantitates, nec æqualia, uel inæqualia niſi ratione iſtorum. Et idem latius enuntiat 5. met. tex. 18.

In hac quæſtione, quæ prima mota eſt de diſtinctione prædicamentorum, operæpretium eſt in priori articulo de diſtinctio-
B ne omnium in genere unum uerbum præfari: & deinde in ſecundo deſcendimus ad particularem reſponſionem de quantitate. ¶Haud nos latet quàm ſit perſuaſu difficile, omnia decem prædicamenta ſic eſſe realiter diſtincta, ut ex realibus multi uidentur contendere: nempè quòd diſtinguantur omnia ſicut albedo diſtinguitur a ſubſtantia, quam in ſacramento altaris ſine ſubſtantia certo credimus exiſtere. Quinetiam mihi nunquam perſuaſum erit relationem, & ſex ultima prædicamenta hoc modo a ſubſtantia eſſe realiter diſtincta. Nihilominus (ut citra iniuriam dixerim hominum alias doctorum, quibusque honorem ſemper defe-
C ram) modum loquendi aliquorum Nominalium ſatis in hac parte probare non poſſum: ſane qui huiuſmodi propoſitiones concedunt, ſubſtantia eſt quantitas, ſubſtantia eſt relatio, ſedens eſt ſeſſio, & ſimiles. Non quòd ego ſim tanti, ut contendam eas omnino repudiare: ſed certe ꝙ uidentur pugnare, non ſolum cum doctrina Ariſtotelis, ſed etiam cum communi modo concipiendi. Et ideo excogitandus illis eſſet modus aliquis quo non concederentur, etiam ſi negarent omnia prædicamenta eſſe realiter prorſus diſtincta tanquam ſubſtantiam & colorem. ¶Quocirca ſtatuitur hic cõcluſio tanquam fundamentum diſtinctionis prædicamentorum. Nullum prædicamentum formaliter prædicatur de alio, niſi prædicatione de nominatiua. Quod eſt dicere: In concreto, ſubſtantia eſt quanta, & qualis, & alba, & ſimilis. Et ita in reliquis unum prædicamentum prædicatur de alio. Sed tamen in abſtracto, ſubſtantia, nec eſt quantitas, nec relatio, nec ſeſſio, nec actio &c. Probatur concluſio. ¶Primum omnium manifeſtum eſt, hanc eſſe intentionem Ariſt. 5. met. tex. 14. diſtinguentis ens reale in decem prædicamenta: nam metaphyſica non eſt de terminis, ſed de rebus: cum ergo animus eſſet illic tractandi de ente, quod eſt ſubiectum metaphyſicæ, diſtinxit ens in decem genera rerum omnino diuerſa: ſicut qui tractaret de arboribus, diſtingueret diſtincta ge-

Fundamentũ.

D nera arborum, niſi quòd ens non dicitur de illis uniuoce. Et ideo apud Ariſtotelem multo perſpicaciores ſunt huiuſmodi negationes, ſubſtantia non eſt quantitas, ſubſtantia non eſt qualitas, quantitas non eſt qualitas, ſubſtantia non eſt ſeſſio, non eſt habitus &c. quam iſtæ, homo non eſt equus, equus non eſt bos &c. ergo qui contrarias affirmatiuas concedit, artem Ariſtotelis palam confundit. ¶Secundo probatur ex eodem Ariſtot. qui 5. meta. text. 12. dicit, ea tantum ſpecie differre quæcunque continentur ſub eodẽ prædicamento: ſed ea differre genere, quæ differunt prædicamenti figura. Et 10. metaphy. text. 12. tantam cenſet eſſe differen-
E tiam inter prædicamenta, ut non concedat ea differre, ſed eſſe primodiuerſa. Itaque, quemadmodum Ariſtote. 7. met. tex. 59. docet prædicationem identicam, puta, homo eſt homo, eſſe immediate ueram, neque quærenti quare homo eſt homo, reddendum eſſe aliam cauſam ueritatis, niſi quia homo eſt homo: ita 10. metaphy. intelligit negationem rei unius prædicamenti de re alterius eſſe immediate ueram: nec quærenti, quare ſubſtantia non eſt ſeſſio, reddenda eſt alia ratio, niſi quia ſunt rationes primo diuerſæ. ¶Et tertio id patet: quia ubicunque Ariſtote. quærit quidditatem alicuius rei ſtatim diſcurrit per omnia prædicamenta ad denotandum quòd ſunt res diuerſiſſimæ. Primo de anima ſtatim quærit, an-

G ma an ſit ſubſtantia, an uero quantitas: & 1. phyſi. text. 13. contra Parmenidem & Meliſſum, aſſerentes omnia eſſe unum, ſtatim percontatur, ſint ne omnia una ſubſtantia, an una quantitas, an una qualitas &c. Quo argumento non uteretur niſi apud omnes philoſophos, etiam apud ipſum Parmenidem, receptiſſimum eſſet, prædicamenta eſſe per ſe primò diuerſa. Et iſte eſt manifeſte ſenſus uerborum, quicquid alii dicant, ſi ſubſtantia & quantitas ſunt duo ſunt: & credò idem dixiſſet de quocunque alio prædicamento, puta, ſi ſubſtantia, & relatio ſunt &c. niſi quòd poſuit exemplum de quantitate, quæ eſt res ad ſenſum magis cognita. ¶ Et quo ſemel finiam, tanta eſt diſtinctio inter accidentia omnium nouem prædicamentorum & ſubſtantiam, ut 7. meta. H text. 2. doceas accidentia, non habere proprie quidditates, nec eſſe ſimpliciter entia, ſed entis entia. ¶ Quarto arguitur, quòd concedere ſubſtantiam, eſſe quātitatem, aut aliud cæterorum prædicamentorum ſit contra communem modum concipiendi: nam quærenti quid ſit homo, reſpondetur, quòd eſt ſubſtantia, & non reſpondemus, quòd eſt quantitas: non ſolum propter connotationes terminorum, ſed re ipſa uidentur eſſe duo, homo & quantitas. Item concedimus, quòd quantitas eſt accidens hominis: & tamen nullus concederet, quòd ſubſtantia eſt accidens. Item cōcedimus proprium eſſe quantitati, ſecundum eam æquale uel inæquale dici: quod ta I men non eſt proprium ſubſtantiæ. Et concedimus, quòd proprium eſt relatiuorum dici ſimul ad conuertentiam: quod non eſt proprium ſubſtantiæ, aut quantitatis. Et concedimus, ſeſſionem eſſe diſpoſitionem partiū in ordine ad locum: ſed nullus cōcederet, quòd ſubſtantia dicit diſpoſitionem in ordine ad locum. Item concedimus, quòd tempus eſt accidens cæli: eſt menſura durationis, & tamen cœlum non eſt menſura durationis. Omnia iſta profecto confundunt qui concedunt res diuerſorum prædicamentorum de ſe inuicem formaliter affirmari. ¶ Et hinc prolapſi ſunt; ut concedant quòd intellectus eſt uoluntas, & quòd uoluntas eſt ſenſus, & quòd uoluntate intelligimus, & intelle- K ctu amamus, & utroque ſentimus: quas profecto enunciationes extra ſcholas nemo proferret. Adde, quòd Occham ipſe 1. parte Logicæ. cap. 44. ait: Quantitas non diſtinguitur a re quanta: ſiue iſta propoſitio, ſubſtantia eſt quantitas, ſit concedenda, ſiue non. Vbi inſinuat, quòd licet non diſtinguatur, nihilominus illa propoſitio eſt neganda. Niſi quòd diſcipuli eſſe pergunt ſuper magiſtrum.

Attamen dubium reſtat, quomodo poſſet huiuſmodi affirmationes euitare qui non concederet inter ſedētem & ſeſſionem eam diſtinctionem, quæ eſt inter duas res (quam neque ego profecto concedere poſſum.) Nam ſi non ſunt duæ res: ergo eadem L res quæ eſt ſedens, eſt ſeſſio. Vnde continuo ſequitur, hæc res eſt hō (demonſtrando hominem ſedentem) & eadem res eſt ſeſſio: ergo ſedens eſt ſeſſio. ¶ Fateor hunc ſyllogiſmum, potuiſſe conuincere (ſicut coegit Occham, & eius diſcipulos) ut illius modi prædicationes concederentur. Attamen & Ariſtot. & antiqui philoſophi negant conſequentiam. Et certe quamuis ſit apparentiſſima potius eſt neganda, quàm ſint concedendæ propoſitiones ſupra impugnatæ. ¶ Ad cuius igitur intelligentiam notandum eſt, duplicem eſſe prædicationem apud antiquos. ſ. identicam & formalem. Prædicatio identica eſt illa, in qua denotatur rem ſignificatam per prædicatum, eſſe eandem cum re ſignificata per ſubiectum. Prædicatio uero formalis eſt illa, in qua denotatur rem ſignificatam per prædicatum eſſe formam, ſeu rationem rei ſignificatæ per ſubiectum. Vnde quando prædicatum eſt terminus connotatiuus in concreto, ſemper facit ſenſum formalē: ſed quando accipitur in abſtracto, tūc pōt utroq; modo accipi. Dicebant ergo antiqui, quòd ex præmiſſis in ſenſu identico, nō ſequitur prædicatio formalis: & talis defectus committitur in dicto ſyllogiſmo, nam illi termini res, ens, id quod, faciunt ſenſum identicum. ſ. hæc res eſt ſedens, hæc res eſt ſeſſio (quia ens, & res, eſt tranſcendens pertinens ad omnia prædicamenta) ſed conſequens

Prædicatio idētica & for. M

A quens puta, homo eſt ſeſſio, facit ſenſum formalem: quia extrema ſunt diuerſorum prædicamentorum. Poſſumus iam modo defectum iſtum reducere, ad defectum appellationis. Vbi habeatur pro regula: quòd quando res unius prædicamenti in abſtracto, prædicatur de re alterius, denotatur, quòd ratio, & definitio rei ſignificatæ per prædicatum, eſt ratio & definitio rei ſignificatæ per ſubiectum. Vnde perinde eſt arguere, hæc res eſt homo, & hæc res eſt ſeſſio, ergo homo eſt ſeſſio, ac ſi argueres, hæc res eſt homo, & hæc res eſt ſeſſio, ergo homo inquantum homo, eſt ſeſſio inquantum ſeſſio, aut (quod idem eſt) ratio hominis eſt ratio ſitus. Et ideo concludendum

Regula appellationis.

B eſſet, res quæ eſt homo eſt ſeſſio: quæ propoſitio ad modum concipiendi uerum ſonat. In concretis uero optime ſequitur, Petrus diſputat, Petrus eſt homo: ergo diſputat: omnis homo eſt albus, omne riſibile eſt homo: ergo omne riſibile eſt album. ¶ Sed ſunt contra iſtum modum dicendi argumenta duo. Primum, quia non uidetur defectus iſte ſyllogiſmi fundamentum habere in dialectica. ¶ Ad quod reſpondetur fundamentum eſſe primo, quia cum medium puta, res, aut ſi dicas hoc ens, ſint termini tranſcendentes ſignificant rem cuiuſcunque prædicamenti: & ideo cum quibuſcunque talibus poſſunt facere ſenſum identicum. ¶ Et præterea, quia defectus appellationis, & alii dialectici non habuerunt

C fundamentum aliud quàm modum concipiendi hominum: unde ſicut in iſtis ſyllogiſmis, Petrus eſt monachus, & Petrus eſt albus: ergo Petrus eſt monachus albus: cognoſco Coruſcum, Coruſcus eſt ueniens, ergo cognoſco uenientem, propter modum concipiendi dicimus eſſe peccatum appellationis, eadem ratione in propoſito. ¶ Et poſtremo defectus iſte habet fundamentum in Ariſtotel. qui 3. Phyſico. text. 19. & infra concedit actionem, & paſſionem eſſe eundem motum: motus enim ad calorem, ut exit ab igne, eſt actio, & ut recipitur in aqua, eſt paſſio: ſicut eadem (inquit) eſt uia a Thebis ad Athenas, quæ eſt

D ab Athenis ad Thebas: Vbi negant hanc conſequentiam, hic motus eſt actio, & hic motus eſt paſſio: ergo actio eſt paſſio, quia inquit, eſt eadem res actio, & paſſio, ſed alia eſt ratio actionis, & alia eſt ratio paſſionis. ¶ Atque doctrinam hanc intelligere mihi uideor apud Ariſtotel. capite de ſubſtantia in hoc libro, ubi ait, quod genera & ſpecies prædicantur de ſuis inferioribus nomine & ratione. Accidentia uero licet prædicentur de ſubſtantia, nomine, tamen ratione unum prædicamentum non prædicatur de alio. Quod uerbum præſertim ad hoc propoſitum commendatum eſſe uelim: eſt enim dicere, quòd unum prædicamentum in concreto prædicatur de alio: ſed tamen in abſtracto non prædicabitur,

E quippe qua prædicatione denotabimur rationem unius prædicamenti eſſe rationem alterius. Habemus ergo, quòd quamuis concedatur, quòd res quæ eſt homo eſt relatio, aut quod homo eſt res, quæ eſt actio, &c. tamen nequaquam concedendum eſt: homo eſt actio, uel homo eſt relatio. & ſic de aliis prædicamentis. ¶ Secundum ac maius argumentum eſt, aduerſus modum iſtū dicendi. Nempe, quod uidemur id in creaturis admittere, quod in diuinis confitemur altiſſimum eſſe myſterium. Concedit enim fides catholica: quòd res quæ eſt Pater eſt Filius, negans, quòd Pater ut Filius, atque adeo negat illam conſequentiam. Hæc eſſentia diuina eſt pater, & hæc eſſentia diuina eſt Filius: ergo Pater eſt Filius. Quod ſi nos pariter in creaturis damus, nihil magni attribuimus Deo. ¶ Reſpondetur nihilominus latiſſimam eſſe hic & ibi diſtantiam: hic enim ſolum negamus huiuſmodi ſyllogiſmos propter uarios modos ſignificandi terminorum, quia uidelicet præmiſſæ faciunt ſenſum identicum, concluſio uero ſenſum formalem: illic uero non ſolum propter ſignificationem terminorum, ſed propter ipſam naturā rei, quæ una ſimpliciſſima non ſolum realiter, ſed formaliter eſt plures res: & ille plures non ſolum ſunt plures formaliter propter ſignationem terminorum: ſed plures res. i. plura ſuppoſita.

G ta. Exempli gratia. Concedimus, ꝙ actio nō eſt paſſio: aut ꝙ homo non eſt ſeſſio: non tamen dicimus ꝙ hæ ſunt duæ res. Item in ſenſu identico cōcedimus illas præmiſſas, hoc eſt actio, & hoc eſt paſſio, ſed non in ſenſu formali. In diuinis uero non ſolum in ſenſu identico, ſed in ſenſu formali: eſſentia eſt Pater, & eſſentia eſt filius: & concluſio eſt falſa, Pater eſt Filius: immo Pater diſtinguitur a Filio tanquam res a re. Itaque ſunt realiter & formaliter eadem res, ideſt eadem eſſentia: & formaliter, & realiter diſtinctæ res, ideſt diſtinctæ perſonæ. Nam res (cum ſit tranſcendens, & pro eſſentia, & item pro perſona ſupponit. ¶ Et per hæc item patet differentia inter has propoſitiones: homo eſt humanitas, & Deus eſt deitas: prima e-
H nim eſt falſa, & ſecunda uera: quia homo dicit id quod habet humanitatem cum cæteris aliis accidentibus, (in quo differt ab humanitate) Deus autem ſimpliciſſimus nihil habet, ſed omnia eſt. Vnde antiqui in creaturis inter oppoſitum, & naturam appellabant diſtinctionem realem, ſed in diuinis non niſi diſtinctionem rationis ex ſolo modo ſignificandi terminorum. Hæc ſatis eſt pro primo articulo adnotaſſe, ut qui conformiter ad Ariſtotelem, & ad communem modum concipiendi citra tantam diſtinctionem prædicamentorum loqui uelint, modum habeant quo ſuos defendant ſer-
I mones.

Articulus ſecundus. His præfatis in articulo ſecundo uidendum nobis eſt proprie de quantitate, diſtinguatur ne a ſubſtantia & qualitate realiter: quemadmodum albedo diſtinguitur a ſubſtantia, ut non ſolum negemus ſubſtantiam eſſe formaliter quantitatem in ſenſu iam expoſito, ſed neque concedamus, quod ſubſtantia eſt res quæ eſt quantitas. *Duæ opiniones.* De qua quæſtione (alijs omiſſis) ſunt duæ opiniones. Vna Occham in prima parte ſuæ logicæ. cap. 44. & 45. quam fere Nominales ſequuntur. Et alia eſt realium omnium.

¶ Prima opinio eſt, quòd nulla ſpecies quantitatis diſtinguitur a ſubſtantia, uel qualitate, ſed lignum eſt ſua quantitas: & materia ligni ſua: & forma, item ſua: & quotquot præterea ſunt accidentia corporalia K
in ligno, tot ſunt quantitates: ut color ſit ſua, & ſapor ſit ſua, &c. Quocirca omnes illas ſpecies quantitatēs exponunt ſecundæ intentionaliter. Exempli gratia, iſte terminus, linea, ſignificat rem, connotando quòd ſit diuiſibilis ſecundum unam dimenſionem: & ly ſuperficies, ſignificat rē connotando, quòd ſit diuiſibilis ſecundum duas: & ly corpus, ſignificat rem connotando quòd ſit diuiſibilis ſecundum tres dimēſiones. Neque concedunt rem aliquam eſſe in corpore quouis modo indiuiſibilem. Rationes huius opinionis præcipuæ ſunt illæ quæ in principio quæſtionis ſunt propoſitæ. ¶ Reales uero omnes ſunt in contraria ſententia, uidelicet quantitatem a re quanta diſtingui, ut S. Thom. 1. par. quæſt. 77. arti. L
2. & Scot. 2. d. 12. & 4. d. 12. Quorum opinio ſic intelligitur. Quemadmodum albedo eſt quoddam accidens, quo ſubſtantia formaliter eſt alba: ita quantitas continua eſt accidens, quo partes ſubſtantiæ extendūtur, puta, ut caput ſit in alio loco quam collum: & collum in alio quàm pectus &c. Et ratione eius ſubſtantia diuiditur, & mouetur, & habet omnes alias actiones corporales. Quo fit ut corpus de prædicamento ſubſtantiæ ſit ſubiectum corporis de prædicamento quantitatis. Ratio. n. ſubſtantiæ corporalis conſiſtit in hoc quod eſt, eſſe capacem quantitatis: nec aliud eſt ſubſtantiam eſſe ſuapte natura indiuiſibilem, quam eſſe M
incapacem quantitatis. Quo modo partes corporis de prædicamento quantitatis uniātur per ſuperficies, & ſuperficies per lineas, & lineæ per puncta, ſupra expoſitū eſt. Neutra iſtarum opinionum eſt adeo demonſtrabilis, quin altera ſit probabilis. Nihilominus ad quæſtionem reſpondetur duabus cōcluſionibus, quæ ſunt uero ſimiliores.

Prima concluſio, quantitas quo ad tres eius ſpecies nominatas diſtinguitur a ſubſtantia, & punctum a partib. lineæ. *1. Concluſio.* Hæc concluſio primum, & potiſſimum probari ſolet ex illo Ariſtote. primo phyſic. text. 13. contra Parmenidem: Si ſubſtantia, & quantum, & quale ſunt, non unum, ſed multa ſunt

ſunt

A ſunt.Quod infra tex.15.repetit. Si ſubſtantia,& quantum ſunt,duo ſunt Ad hanc auctoritatem reſpondet Occham prima parte logicæ: cap. 45. ꝙ non intelligit Ariſtoteles ſubſtantiam, & quantitatem eſſe duas res diſtinctas,ſed ꝙ ſi ſubſtantia eſt quanta, habet plures partes.¶ At certe ſenſus iſte ae commodari non poteſt literæ. Primo, quia Parmenides aſſerens totum mundum eſſe unum ens, non negabat illum habere partes, ſed dicebat totum mũdum eſſe unum, ſicut ego ſum unus:& ideo Ariſt.non uolebat probare ſolum, ꝙ mundus haberet partes, ſed eſſent plura genera rerum. Et ideo facit argumentum: aut illud unum eſt finitum,
B aut infinitum: & ſiue ſit finitum ſiue infinitum, debet eſſe quantum: nam finitũ & infinitum ſunt paſſiones quantitatis: & rurſus ſi ſubſtantia & quantitas ſint,duo genera rerum ſunt. ¶ Vnde minus conſonat alia expoſitio aliorum (uidelicet ꝙ loquitur Ariſt. de ſubſtantia ſpirituali: intelligẽs ꝙ ſi ſubſtantia ſpiritualis & ſubſtantia materialis ſunt,duæ ſubſtãtiæ ſunt.) Minus(inquam)hæc expõ conuenit literæ: nã ſi eſſet ſermo de ſubſtãtia ſpirituali,non aſſumpſiſſet Ariſt.aut eſt finita,aut infinita. Itẽ quia Parmenides nihil ſuſpicabat de ſubſtantijs ſpiritualibus: alias non eſſet tam hæbes, ut diceret ſubſtãtias corporales & ſpirituales eſſe unum ens.¶ Sed quid pluribus opus eſt luce clarius eſt argumentum Ariſto.aduerſus Parmenidem. *Ari. cõtra Par.*
C Nihil enim aliud uoluit illi obijcere,niſi quòd ſi oĩa ſũt unum,quod nam unum:an ſubſtantia, an quantitas, an qualitas,ſicut.1. de anima inquirens, quid eſt anima,quærit ſit an ſubſtantia, an quantitas, an qualitas &c. Erat enim receptiſſimum inter omnes philoſophos, eſſe plura rerum genera: ſaltẽ illa tria notiſſima quæ ſunt ſubſtantia, quantitas, & qualitas. Nec Parmenides hoc negabat, ſed erat in opinione quam nũc ſuſtinent Noĩales. ſ. quòd ſubſtantia & quantitas ſunt eadem res: & addebat quòd eadẽ res erat qualitas.Quod niſi fides nos doceret accidentia in ſacramẽto altaris eſſe ſine ſubiecto: qui ſuſtinent quantitatem non diſtingui a ſubſtantia, idẽ (reor)dicerent de qualitate. Et ideo quantum coniicio Ariſto. arguebat contra Parmenidẽ ex conceſſis ab illo: puta quòd ſubſtantia, quantitas, & qualitas erant tria genera rerum: & inde inferebat, ꝙ eſſent res diſtinctæ. Vnde ſi aliqua reſponſio poſſet Nominalibus fauere, eſſet ſecundum dicta in ſuperiori articulo: uidelicet Ariſtotelẽ concludere,quod in ſenſu formali, ſubſtantia non eſt quantitas, & ita debent reſpondere ad ſimiles omnes auctoritates Ariſtot. D

¶ Nihilominus profecto Ariſtot.plus intendebat concludere: nam forſan in ſenſu formali non conceſſiſſet Parmenides,quòd ſubſtantia eſt quãtitas,aut qualitas propter modũ diuerſũ ſignificãdi,ſed in ſenſu identico dicebat, ꝙ eadẽ res quæ eſt ſubſtantia, eſt E quantitas,& qualitas,& homo,& equus,& aer,& ignis &c.Et ideo Ariſto.uolebat concludere, ꝙ nec in ſenſu identico ſubſtantia eſſet quantitas,aut qualitas. ¶ Vnde nos ſumimus nouum argumentum. Tantam diſtinctionẽ poſuit illic Ariſtoteles inter ſubſtantiam & quantitatem, quantã inter ſubſtantiam, & qualitatem: ſed inter ſubſtantiam & albedinem eſt diſtinctio realis: ergo eadem eſt inter ſubſtantiam & quantitatem ſecundum Ariſto. Et confirmatur: quia poſtquam utrunque eſt accidens abſolutum,eadem eſt ratio diſtinctionis utriuſque. Et certe ut paulo ante dicebamus, niſi fides ſacramenti altaris id uetaret:qui negant quantitatem diſtingui: idem negarent F
de omni qualitate ¶ Alia multa loca Ariſto. adduci poſſent ad hanc concluſionem. Nam 3.met.tex.17.de profeſſo probat aduerſus antiquos, punctum, lineam, & ſuperficiem non eſſe ſubſtantiam,ſed accidentia ſubſtantiæ:quod non poteſt gloſſari ſecundæ intentionaliter. i. ꝙ linea ſupponit pro ſubſtantia connotando ꝙ aliqualiter ſe habeat: nã in hoc non contradiceret antiquis, quia idẽ concederent:ſed expreſſe probat, ꝙ ſubſtantia non eſt linea aut punctum.Et certe apud Ariſtot. barbarus eſſet qui huiuſmodi propoſitiones concederet.Et.7.met. text.8. dicit,ꝙ materia nec eſt, quid, nec quantitas. Et breuiter ubicunque de ſubſtantia & quã- *Aliæ auctoritates.*

titate

G titate incidit ſermo, loquitur tanquam de duabus rebus. Quo circa euidentiſſimum eſt apud Ariſt. ſaltem in ſenſu formali nunquam debere concedi, ꝙ ſubſtantia eſt quātitas aut linea. Quod primo articulo ſatis puto perſuaſum eſſe. Sed eſt præterea maximũ argumentum, quòd ōino quātitas realiter diſtinguatur a ſubſtantia, ſicut qualitas. Nam ex æquo ubicunq; diſtinguit hæc tria. Immo frequentius diſtinguit quantitatem quā qualitatem ¶ Rationibus etiam multis *Arg. 2.* corroborant philoſophi hanc cōcluſionem quas paſſim quiſque uidere poteſt. Nos uero hoc potiſſimũ utimur argumento: quod ſit hic ſecundum. Si quantitas non diſtinguitur a re quāta, ſequitur, ꝙ tot ſunt quantitates in ſuppoſito, puta in ligno, quot sũt H illic res corporeæ: nempe ꝙ materia ligni eſt ſua quantitas: & forma, ſua quantitas: & calor, item ſua: & color, ſua &c. conſequens eſt falſum ergo & antecedens. Sequelam auctores opinionis ipſi concedunt, ſed probatur minor. Si plures eſſent quantitates in eodem ſuppoſito penetratiue ſe habentes, ſequeretur, nullam poſſe aſſignari rationem naturalem, cur duo diſtincta corpora non poſſent ſe naturaliter penetrare in eodē loco: quod tamen natura abhorret. Sequela ſic oſtēditur: Quod lapis & lignum non poſſint ſimul ſe penetrare in eodem loco, nulla eſt alia ratio, niſi quia duæ quantitates non poſſunt eſſe ſimul in eodem loco (hac enim de cauſa concedimus & plures I angelos ſimul eſſe in eodem loco: & ſacratiſſimum corpus Chriſti in ſacramento altaris eſſe ſecundum oēs partes in eodē puncto, quia uidelicet non eſt admodum quantitatis.) Sed plures quantitates, puta materiæ & formæ ligni & omnium accidentium, ſunt ſimul coextenſæ in eodē loco: ergo eadem rōne nihil uetaret, quo minus lignum & lapis ſimul ſe poſſint penetrare. ¶ Nam qui rñderet lignum & lapidem non poſſe eſſe ſimul, quia non uniuntur ut faciant unũ, a materiam uero & formam eſſe ſimul, quia faciunt unũ: profecto non ſatisfaceret argumento. primo, quia ſolutio uidetur petere principium: hoc.n. contendit argũ, ꝙ ſi materia & forma haberent diſtinctas quantitates, nullo modo forma informaret materiam: quia non poſſent ſe penetrare magis quàm lignum & lapis: nam ea ratione qua quantitates nō poſſunt penetrare, repugnaret illis uniri in eodem loco adæquare: aut ſi non repugnaret illis uniri, pari rōne nec repugnaret eſſe ſimul licet non unirentur. ¶ Et præterea, quia ſi Deus amoueret quantitatem a lapide, poſſet eſſe ſimul in eodem loco cum ligno: ueluti angelus: quamuis nō informaret lignum: ergo repugnantia exiſtendi in eodem loco, non eſt ꝙ non uniantur, ſed re uera quòd ſunt duæ diſtinctæ quātitates. Argumentum profecto concludit, non eſſe in uno ſuppoſito, niſi unam ſolam quantitatem qua extenduntur, & partes L ſuppoſiti, & partes materiæ, & partes formæ: atque adeo partes omnium, quæ illic ſunt, corporalium accidentium. Et cum nō appareat quod illorum ſit illa quantitas, colligitur eſſe unum accidens ab omnibus diſtinctum. Quo circa opinionem Nominalium facilius defenderet, qui diceret, ſolam materiam eſſe quantitatem ſuppoſiti, qua forma & accidentia extenduntur. ¶ Tertio *Arg. 3.* arguitur, quòd punctũ diſtinguatur tanquā quid indiuiſibile. Primo id aſſerit Ariſtot. 5. met. 12. ubi ait, punctum eſſe quid in diuiſibile habens poſitionem in continuo. Et 4. phyſi. tex. 90. dicit, quòd punctũ non poteſt eſſe immediatũ alteri puncto. Et tex. 107. dicit, quòd punctũ non eſt pars lineæ, ſed cōtinuans eius partes. Et 6. phyſi. tex. 88. dicit, quòd continuũ non componitur ex pun- M ctis. Et tertio de cœ. tex. 14. dicit ꝙ pūctum eo modo ſe habet ad lineam, quo linea ad ſuperficiem, & ſuperficies ad corpus. Et multa alia id genus paſſim offenduntur apud Ariſt. quæ uidentur exprimere diſtinctionem inter punctum & tres quantitatis ſpecies. ¶ Sed ratione arguitur (quod fuerit hic quartum argumentum:) Si detur globus perfecte ſphæricus ſuperficiei planæ ſuper poſitus, contingere eam non poteſt niſi puncto indiuiſibili, ergo dabile eſt hmōi punctum. Probatur antecedens. Dato oppoſito, uidelicet quòd globus tangat ſuper

ficiem

A ficiem ſecundum aliquam breuiſſimam lineam rectam, ſequitur quòd globus ille nõ erat perfecte ſphæricus, ut uel ad oculum patere poteſt ignoranti geometriam: nam geometra facile id demonſtraret, ſignata illa linea recta in ſuperficie globi. Tũc enim ductis tribus lineis à centro illius ſphæræ, una ad punctum medium illius lineæ, & aliis duabus ad extremitates, illæ lineæ non erunt æquales (quia media erit minor) & p conſequens ſuperficies globi non eſt perfecte circularis, quandoquidem non omnes lineæ ductæ a centro ad circunferentiam ſunt æquales. Ducito lineam rectam tranſuerſalem in pariete ſuper quam circulum deſcribito, quæ illam tangat, & fiet res ma- B nifeſta. Reſpondebunt (ſcio) auctores cõtrariæ opinionis, quòd globus ille tãget ſuperficiem, non ſecundum aliquam partem adæquate, ſed ſecundum aliquam inadæquate. Quod eſt dicere: Data particula globi uerſus ſuperficiem, illa tanget ſuperficiẽ non ſecundum ſe totam, ſed ſecundum medietatẽ ſui, quæ eſt uerſus ſuperficiẽ: nec illa medietas tangit ſecundum ſe totam, ſed ſecundum quartam, & quarta ſolum ſecundum octauam: & ita in infinitum. ¶ Sed profecto eſt mirabile, quòd globus tangat planum, & tñ nihil in globo ſignari poſſit qđ ſe toto tangat planum. ¶ Simile argumentũ fit de linea: ſi enim ſuper planam ſuperficiem ponas taxillum, non plane ſed ſecundum lineam angularem, uidebis quòd taxil- C lus tñ tangit planum ſecundum lineam diuiſibilem ſecundum longitudinem, & indiuiſibilem ſecundum latitudinem. Quod ſi plane ſuperponas taxillum, uidebis quòd tangunt ſe duo ſuperficies indiuiſibiles ſecundum profunditatem. Immo nulla duo corpora tangere ſe poſſunt, niſi ſecundum ſuperficies. Quæ ſi non ponantur indiuiſibiles ſecundum profunditatem, nihil põt ſignari in corpore quod ſe toto adæquate tangat aliud corpus. Nã data quacunq; parte, illa erit diuiſibilis ſecundum profunditatem & ſecundum partem interiorẽ nõ tanget aliud corpus. ¶ Quintum poteſt fieri de linea argumentum, in area plana, ubi lumẽ ſolis obiecta umbra facit lineã. Signe- D tur in concurſu illo ſolis & umbræ, linea diuidẽs lumen & umbrã quæ procedit in longum. Illa eſt indiuiſibilis ſecundum latitudinem: nam dato oppoſito, ſi diuidatur ſecundum latitudinem, medietas erit in lumine, & medietas in umbra: & per conſequens nõ eſt data linea quæ ſe tota diuidat lumen & umbram. ¶ Sexto arguitur. Cum uideo parietem album, ſolam uideo ſuperficiem longam & latam, & non profundã: ergo dabilis eſt talis ſuperficies. ¶ Reſpõdetur, quòd nulla eſt dabilis pars ſecũdum profunditatem adæquate uiſa, ſed quacunq; data, illa uidetur ſecũdum particulam anteriorem uerſus ſuperficiem. At cõtra hoc ar- E guitur. Nihil uidetur, niſi mediãte lumine, ergo id ſolum parietis uidetur quod recipit lumen, ſed paries non recipit lumen ſecũdũ partes interiores, ſed ſolũ ſecundũ ſuperficiẽ; ergo illa ſola adæquate uidetur.

¶ Format alij præterea argumẽtũ. Si acũ ſecundũ cuſpidẽ moueas continuo per menſam planã uſq; ad lineã extremã, tũc nõ finietur (inquiunt) motus quoad uſq; cuſpis ſit ĩ ultima linea indiuiſibili terminãte mẽſam: nã in quocũq; pũcto mẽſæ ſit acus, uel reſtat aliquid ultra diuiſibile, & tunc nõ erit terminus motus, quia aliquid reſtat per tranſeundũ: uel nihil reſtat, & tunc ſequitur, ſi acus eſt in linea indiuiſibili terminãte mẽſam. Hoc tñ argumẽtũ facile aduerſarij diluerẽt, dicentes: ſi motus acus nõ ter- F minatur intrinſece, ſed extrinſece in primo inſtanti non eſſe acus in mẽſa, puta qñ exiuit. Et ita ſoluentur omnia argumenta de motu, quæ proinde nos miſſa facimus. ¶ Eſt tñ ultimũ argumentũ de ſacratiſſimo myſterio Euchariſtiæ: nam fidei lumen multa etiam naturalia illuſtrat. Et myſterium Euchariſtiæ multo fit nobis intelligibilius ſi ponamus quantitatem eſſe in ſacramento, uelut ſubiectum aliorum accidentium: quod cum ſit accidens materiale per ſe extenſum quo mediante panis ſuſtinebat accidentia, poteſt abſente pane ipſis officium retinere: alias qualitates eſſent illic disiunctæ, & cum hoſtia calefit,

5. Argu.

6. Argu.

7. Argu.

tunc

G tunc calor in nullo reciperetur ſubiecto: multaque alia ſequerẽtur inconuenientia: quæ poſita quantitate euitantur.

2.Cõcl. SECVNDA cõcluſio. Neque numerus qui eſt quantitas diſcreta diſtinguitur ab unitatibus ex quibus componitur: neq; unitas a quantitate continua. Ad cuius intelligentiam notandum eſt, opinionem hactenus Realium eſſe, ꝙ unitas cuiuſcunq; indiuidui quanti eſt quædam res omnino indiuiſibilis addita eius quantitati: & præterea ꝙ numerus, puta ternarius trium lapidum pro per ſe ſignificato, nec eſt tres lapides ſimul ſumpti, nec eius unitates, ſed ſignificat de formali unam ſimplicem formam, H quæ eſt in omnibus tribus, a qua habent ut ſint ternarius. Ratio prioris partis eſt, ꝙ Ariſt. 5. met. tex. 12. expreſſe dicit, ꝙ tam unitas (quæ eſt principium numeri) quàm punctum (quod eſt principium quantitatis) ſunt indiuiſibilia: niſi ꝙ punctum habet poſitionem in continuo, unitas uero, non. Et. 10. met. eo dicit unitatem eſſe primam menſuram, quia eſt indiuiſibilis. ratio uero ſecundæ partis opinionis eſt: quia nihil formaliter ponitur in prædicamento, niſi ſit ens reale & ſimplex: cum ergo ternarius, quaternarius &c. ſint diſtinctæ ſpecies formales quantitatis, ſequitur ꝙ quemadmodum linea dicit rem quæ eſt una, & ſuperficies dicit rem aliam: ita ternarius di-

I cit unam formã ſpecificam, & quaternarius unam aliam: & cum tres lapides non ſint una res, ſequitur quòd ternarius dicit de formali, ſeu de per ſe ſignificato unam formam exiſtentem in tribus lapidibus ꝑ quã illi lapides ſunt ternarius. Contra hãc imaginationem ſtatuimus ſecundam concluſionem. Et quòd unitas qua ego ſum unus in (Vnitas.) genere quantitatis non ſit res indiuiſibilis diſtincta a quantitate mea, certe abũde mihi perſuadet, quòd non eſt id neceſſarium ad ſaluandum ea quæ philoſophi dicunt de unitate: quemadmodum enim quæcunq; res mundi eo ipſo quòd eſt ens, eſt unum unitate traſcendentali, ita quæcunq; res corporea, eo ipſo quòd quanta, eſt una unitate prædicamentali: nec eſt credibile aliud indiuiſibile eſſe in me, ut ſim initium K numeri. Quod uero neque numerus dicat aliquam ſimplicem formam exiſtentem (Numerorum.) in rebus numeratis, ſatis perſuaſum mihi habeo quinto argumento ſupra formato. Intelligere enim non poſſum quomodo una numero res ſit in tribus diſtinctis ſubiectis. Atq; hanc mihi legem, in his præſertim metaphyſicis diſtinctionibus conſtituit, ut niſi prius intellexero, non credam, cum de ſolis fide reuelatis ſcriptum ſit, niſi credideritis, non intelligetis. Iam enim ſæcula illa abierunt quando pęcipua homines ſtudia in his metaphyſicis ponentes, nec res aut intelligere, aut exponere adeo curabant, dum modo uerba ſyllabatim, ut ſcri- L pta legebant defenderent. ¶ Ergo unitatem (Indiuiſibilis.) eſſe indiuiſibilẽ ego ſic intelligo. Quãquã ratio quantitatis cõſiſtat in hoc quod eſt eſſe diuiſibile, tamen alia eſt diuiſio magnitudinis, quæ eſt quantitas continua: & alia multitudinis, quæ eſt quantitas diſcreta: nã ratio magnitudinis eſt, quòd ſit diuiſibilis in partes quæ non erant actu plura, ſed potentia (cum eſſent continuæ) & per diuiſionem fiunt actu plura. Sed ratio multitudinis eſt quòd ſit diuiſibilis in partes quæ ante diuiſionem erant actu plura, ſicut ſenarius ſex hominum diuiditur in duos ternarios, aut in tres binarios. Et ideo punctum (quod eſt principiũ magnitudinis) eſt ſimpliciter indiuiſibile, ut opponitur primæ di- M uiſioni, ſed unitas (quia eſt principiũ multitudinis) eſt indiuiſibilis ſolum, ut opponitur ſecundæ diuiſioni. Itaq; quantitas mea quanuis in ratione continui ſit diuiſibilis, tamen in rõne unitatis eſt indiuiſibilis. Exẽpli gratia: numerus octonarius hominũ diuidiꝰ in duos quaternarios: & quaternarius in duos binarios: & binarius in duas unitates: unitas uero (qualis ego ſum) nõ eſt amplius hac ratione diuiſibilis, ſed ſi ego diuidar tanquam quantitas continua, deſinã eſſe unitas & efficiar binarius. Et hac de (Numerus.) cauſa dixit Ariſt. 8. meta. tex. 10. quòd diuiſio quantitatis continuæ procedit in infinitum, diuiſio uero numeri, minime. Vnde quantitas mea eo eſt unitas: quia non eſt

actu

A actu plura. Et ita eſt gloſſandus Ariſto. & S. Tho. Et certe credo ſi illi eſſent modo inter rogati, ita concederent. Quod ſi quis contenderit uerba illorum aliud ſonare: profecto nihil auctoritatis detractum erit ſummis philoſophis, quanuis nõ credamus has indiuiſibiles unitates aut numeros. ¶ Eadē ratione dico, ꝙ tres quantitates trium lapidum ſunt ternarius. Nec opus eſt aliam indiuiſibilem atque in intelligibilem unitatē ſuperaddere. Et ad argumentum, quòd ternarius, & quaternarius ſunt diſtinctæ ſpecies, & per conſequens debet eſſe in quocũque una forma ſpecifica, reſpondemus cum S. Tho. 8. meta. lectio. 3. quòd ultima unitas adueniens numero dat illi ſpeciem. Vltima

B inquam ſecundum cõſiderationem intellectus. ſ. ꝙ unitas addita binario, facit ternarium: & addita ternario, facit quaternariũ. ¶ Ex hoc ſequitur ſenſus illius diuiſionis numeri. Alius eſt enim numerus numerans. ſ. anima uel eius cõceptus: & alius numerus numeratus, qui eſt in rebus. Et hic eſt duplex. ſ. formalis & materialis: formalis eſt unitates, ut abſtractæ ab hac, & illa materia & materialis eſt tres homines, tres lapides &c. Vnde ternarij oẽs ſunt formaliter eiuſdem ſpeciei, licet materialiter ſpecie differant. ¶ Contra hanc tamen expoſitionem uidetur eſſe auctoritas Ariſto. 5. met. text. 19. ubi ait, quòd ſex non ſunt bis tria, ſed ſemel ſex: ubi uidetur negare, ꝙ ſenarius ſit

C aggregatum ex duobus ternariis. ¶ Reſpondetur, ꝙ potius auctoritas eſt pro nobis: nã dicit, ꝙ ſenario eſt ſemel ſex unitates: ſed quando dicit, ꝙ ſex non eſt bis ter, loquitur de ſenario, ut diximus quæſtione prima, inquantum eſt numerus ſuperficialis triangularis: nam tres binarii faciunt numerum triangularem: & ideo ſunt ſicut figura numeri: & quia figura nõ eſt ſubſtantia rei, ſed accidens eius, ideo dixit quòd ſenarius non eſt ter duo. ¶ Item iam auctoritatem ſcio mihi obiicient omnes Thomiſtæ 7. met. lectione. 13. ubi S. Thomas ſupra textum. 49. dicit, quòd dualitas non eſt duæ unitates, ſed aliquid ex duabus unitatibus compoſitum. ¶ Reſpondetur primo, ꝙ S. Thomas

D non dicebat hoc ex propria opinione, ſed ut exponeret opinionem Democriti, quam illic impugnabat Ariſtot. Et propterea ipſe expoſuit. 8. meta. ut modo citatum eſt. Et quando S. Thomas id credidiſſet, quòd numerus eſt res ſimplex diſtincta a rebus numeratis, nihil perdet auctoritatis, licet rem tam parui momenti non credamus.

SVPEREST ad argumenta principalia reſpondere. Ad primum negatur ſuperflue poni quantitatem diſtinctam: Immo eſt neceſſarium ad illud officium ut extendat partes ſubſtantiæ in loco, quia non poſſumus rem corpoream ab incorporea aliter diſtinguere, niſi quia corporea eſt capax quantitatis: incorporea uero non. Vnde Auguſti. 5. de Trinita. lib. 5. cap. 10. in his quæ magnitudinis participatione magnæ ſunt, aliud eſt magnitudo, aliud quòd ab ea magnitudine magnum eſt. Et prorſus non hoc eſt magnitudo, quod eſt magna domus. Et quanuis ſint q non admittant ſubſtantiam per Dei omnipotentiam ſeruari ſine quantitate (ut. 2. ſent. diſtin. 18. refert Capreolus:) Nihilominus admittitur Caſus. Hoc tamen admiſſo dicit Paulus Venetus. 5. metap. (quem multi ſequuntur) quòd omnes partes ſubſtantiæ fluerent ad punctum medium. Attamen ſalua auctoritate grauiſſimi philoſophi, certe illud eſt falſum: nam res corporea, nec mouetur, nec agit, nec patitur, niſi rõne quantitatis. Et ideo ſubſtantia remota quantitate, eſt omnino immobilis quocunque genere motus quare partes non fluerent ad punctum: eo uel maxime, quòd ſi ad imaginationem daretur corpus infinitum, non poſſet ſignari punctum medium ad quod partes fluerent. ¶ Dicetur ergo, quòd partes tunc manebunt in eodem ſitu quo antea erant. Sed inde non ſequitur quantitatem eſſe ſuperfluam: quia nos loquimur ſecundum naturas rerum, cui non repugnat Deum per miraculum ſupplere uicem quantitatis: ſicut non ſequitur, Deus poteſt ſine ſole mundum illuminare: ergo ſuperuacaneus eſt ſol. Itaq; quanuis quantitas ſit naturalis ratio extendendi partes, & ponen

Subſtā tia ſine quanti tate.

E

di

G di eas in loco: amota uero ſupernaturaliter quantitate manebunt in eodem loco, & ſitu ſicut antea, non tamen occupabant locũ: immo poterit in eodem loco penetratiue ſe habere cum illa ſubſtantia aliud quantum. Nec tamen illa ſubſtãtia poterit agere quicquam aut pati, aut diuidi naturaliter, niſi a ſolo Deo per miraculum: potius quam corpus Christi in ſacramento altaris. ¶ Sed circa materiam confirmationis profectò dubium eſt, Vtrũ partes integrales ſubſtantiæ uniantur formaliter per quantitatem Integrales inquam quia eſſentiales non uniuntur per quantitatem, ſed forma ſeipſa immediate unitur materiæ tanquam proprius actus propriæ potentiæ. Sed dubium

Partes ſubſtã tiæ.

H eſt utrum caput uniatur collo, & collum pectori formaliter per quantitatem. Quod quanuis hactenus apud reales in quæſtionem non uiderim reuocatum: nam omnes uideantur ſupponere partem aſſirmatiuam, poteſt tamen eſſe dubium. Primo, quia non uidetur quòd partes ſubſtantiæ uniatur per aliud, ſed per ſeipſas. Et præterea quia Ariſ. nunquam uidetur hoc attribuiſſe quantitati, ſed ſolum dicit hic, quod partes corporis de prædicamento quantitatis uniunrur per ſuperficies, ſicut ſuperficies per lineas: non tñ dicit, quòd partes ſubſtantiæ uniantur per quantitatem. ¶ Itẽ, quia uidetur poſſe Deum ſupernaturaliter facere, ut forma equi uniatur materiæ ſine quantitate, & tñ quòd habeat caput & pedes, & manus Sicut Duran

I dus. 4. diſt. 10. q. ſecunda opinatur, quod in ſacramento altaris ſit corpus Christi ſine propria quantitate: quod licet non credam uerum eſſe de facto, uidetur tamen eſſe poſſibile. Et tamen ſi partes integrales formaliter unirentur per quantitatem, uidetur, quòd nec ſupernaturaliter poſſint uniri ſine illa: poteſt enim Deus ſupplere uicem cauſæ efficientis, non tamen formalis: ut licet poſſit ſine igne calefacere, non tamen poteſt facere quòd paries eſt ſit albus ſine albedine. Et ſic certe uſ quod partes ſubſtãtiæ, licet extendantur per quantitatem, non tamen uniantur. Et ſecũdum hoc reſponderemus ad confirmationem, quod ſecluſa quantitate partes ſubſtantiæ manerent entitatiue & K ſubſtantialiter per ſeipſas unitæ: & illa ſubſtantia eſſet una tranſcẽdentaliter, nihilominus naturaliter non eſſet diuiſibilis, quia diuiſio naturaliter non ſit niſi per quantitatem ut habetur. 1. Phyſic. tex 18. At quãuis concedereretur, quod partes ſubſtantiæ entitatiue uniuntur ſine quantitate, non tamen poſſent naturaliter habere aliquam figurã, nec aliquod prorſus accidens corporale (niſi de potentia Dei abſoluta) quia hæc omnia conueniunt ſubſtantiæ ratione quantitatis. ¶ Attamen tenendo communem opinionẽ Realium: quòd uidelicet partes ſubſtantiæ formaliter uniuntur per quantitatem: tunc forte negandus eſſet caſus argumenti, uidelicet quòd poſſet Deus conſeruare ſubſtantiam ſine quantitate. Sicut iam L modo negaturi ſumus, quod poſſit Deus ſeparare omnia puncta a linea: utpote quia tũc ſequeretur, lineam eſſe diuiſam in omnem ſuam partem, quod implicat contradictionem. Et idem ſequeretur de ſubſtantia: quia certe ut diceb mus effectum cauſæ formalis Deus non poteſt ſupplere. ¶ Poteſt nihilominus illo daro reſponderi, quòd non eſt tam formalis effectus quantitatis unire partes ſubſtantiæ, quam albedinis dealbare, aut quam punct unire partes lineæ, ſed eſt quodammodo effectus extrinſecus. Vnde quemadmodum partes ſubſtantiæ poteſt Deus ſupernaturaliter ſeruare extenſas & figuratas, quanuis naturaliter iſti ſint effectus formales quodammodo quantitatis: ita quanuis ſit effectus quantitatis unire partes ſubſtantiæ, poſſunt nihilominus M manere unitæ ſupernaturaliter ſine quantitate. Naturaliter uero quodcunque agens corrumperet, quantitatem, corrumperet ſubinde ſubſtantiam. Ad ſecundum argumentum reſpondetur, quòd ſuſcipere contraria tanquam ſubiectum, quod hoc eſt proprium ſubſtantiæ, ſed tanquam ſubiectum quo: unum accidens poteſt eſſe ſubiectũ alterius, quia qualitas recipitur in ſubſtantia mediante quantitate, ut dicit S. Th. 3. p. q. 77. ar. 2. ¶ Et quia hoc, etiã illi qui concedunt quantitatem diſtingui a re quãta, nõ

Subiectum quo.

credunt

A credût: libet hac ratione id explicare. Quãtitas eſt accidens conſequens materiã (quia ratio materialitatis conſiſtit in hoc, quòd res ſit capax quantitatis) qualitas uero conſequitur formam (nã diuerſas formas ſubſtantiales ſequuntur diuerſæ qualitates.) Hinc fit ut quemadmodum ſubſtantia nihil agit, niſi mediante accidente tanquam uirtute agendi) ut ignis mediante calore) ita ſubſtantia nihil corporale patiatur, niſi mediãte quantitate: hac enim rõne corpus Chriſti in ſacramento, nec eſt alterabile, nec corruptibile: quia non eſt per modũ quantitatis, & hoc eſt quantitatẽ eſſe ſubiectũ quo, id eſt ratione cuius ſubſtantia recipit accidentia corporea. Vt ſicut materia eſt primum ſubiectum reſpectu formæ ſubſtantialis, ita quantitas ſit ſubiectum quo reſpectu
B aliorum accidentium. ¶ Hinc rurſus fit, ut quemadmodum calor ſeparatus tanquam uirtus ignis caleſaceret, ita quãtitas in ſacramento altaris tanquam uirtus paſſiua ſubſtantiæ ſuſtineat alia accidentia. Vnde certe corroboratur opinio, quod quantitas ſit accidens diſtinctum, nam alias debet concedi, ut concedit, contraria opinio, omnia accidentia illic ſunt corſum diſiuncta, ut puta color a ſapore & ſapor a colore &c quod certe eſt contra experientiam. ¶ Itẽ, ex hoc corroboratur argumentum ſecundum ſupra factum, puta quòd ſunt illic plures quantitates penetratiue ſe habentes in eodem lo
C co, & non facientes unum, & ideo non poſſet dari ratio, quare lignum & lapis non poſſint ſe penetrare: ni ſi dicant quòd præter exiſtentiam accidẽtium ſine ſubiecto, eſt nouũ miraculum ꝙ ſe penetrent, quod profecto eſt mere gratis dictum: immo eſſet miraculum ſi non manerent ſimul. ¶ Ad tertium uarij ſunt modi reſpondendi, Gregorius 2.d.12.q.2. opinatur quantitatem adeo eſſe cœnam materiæ, ut nulla mutatione naturali corrumpi poſſit. Itaque non ſolum in rareſactione ceræ, ubi nulla ſubſtantia noua accreſcit præteritæ, ſed neque in augmentatione ubi additur ſubſtantia per nutritionẽ, neque in generatione ubi acquiritur noua forma in eadem materia: acquiritur nec deperditur noua quantitas, ſed illa antiqua extenditur aut couſtringitur. Hæc tamen opinio eſt falſa: nã quæcunq; ſubſtantia adducit ſecum ſua propria accidentia, & ideo in augmentatione animalis, neceſſe eſt dicere, ꝙ additur noua quantitas præteritæ. Et in generatione corrumpitur tota quantitas præterita & acquiritur noua: quia quantitas eſt accidens totius ſuppoſiti: quo corrupto neceſſe eſt & eius accidentia corrumpi. Scotus in 4.d.12.q.4. Quamuis utraq; partẽ ſub dubio relinquat, uidetur tñ tãquam probabile opinari per contrarium extremũ, ꝙ non ſolum in gñatione aut augmento uiuetis, ſed etiã in rareſactione acquiritur noua pars quantitatis: quia rareſactio & condenſatio ſunt motus contrarij, & per conſequens termini puta maior uel minor quantitas debent eſſe contrarij: quod fieri non poſſet niſi quantitas maior eſſet alia a quantitate minori. At uero S. Th. medio mõ incedit. ſ. ꝙ in gñatione tota quantitas corrupti perditur, & tota geniti acquiritur. Et in augmentatione acquiritur noua pars quantitatis, ſicut noua pars ſubſtantiæ, quia accidens ſequitur mutationem ſubiecti. Sed tamen in rareſactione & condenſatione, ſicut nec acquiritur, nec deperditur ſubſtantia: ita neq; quantitas, ut habet. 1.2.q.52.ar.tic.2.ad primũ. Et 2.2.q.24. ar.5.ad primũ. Et certe hæc uidetur eſſe ſententia Ariſto.4.phy.tex.84. ubi dicit rareſactionem fieri ſine alicuius rei acquiſitione, præterquam ꝙ eadem materia maiorem occupat locum. ¶ At quantum conceditur, oẽs ſpecies quantitatis eſſe per ſe diuiſas & punctũ a partib. lineæ. Vñ ad primam impugnationẽ: ñ detur, ꝙ punctum non eſt neceſſe habere ſubiectũ adæquatũ indiuiſibile, ſicuti ipſum eſt: q a punctũ non eſt per ſe primo in ſubſtãtia, ſed rõne lineæ, & linea rõne ſuperficiei, & ſuꝑficies rõne corporis. Vñ corpus eſt in ſubſtãtia tanq̃ in ſubiecto adæquato, reliquæ uero ſpẽs ſũt in ſubſtãtia quodãmõ inadæquate. ¶ Ad ſecundam impugnationẽ cõced. ꝙ per diuiſionẽ continui producũt noua pũcta & lineæ & ſuꝑficies. nã diuiſo baculo, ſuꝑficies illæ duæ terminantes partes, ubi facta fuit diuiſio, non erant ante diuiſio-

Rareſactio.

G diuiſionem immediatæ: quia duæ ſuperficies non poſſunt eſſe immediatæ, ſicut nec duo puncta, ut ait Ariſt.4. phy. tex 90. Nec ſuperficies quę continuabat illas partes potuit diuidi in duas: cum eſſet indiuiſibilis ſecundum profunditatem. Quare illæ ſuperperficies nõ erant actu, ſed factæ ſunt actu per diuiſionem eadem ratione ſi partes illæ reunirentur, iterum corromperentur illæ duæ ſuperficies. & produceretur una noua continuans. ¶ Quod ſi quis arguat Ariſtotelem.3.met.tex.17. dicere, quod puncta, & lineæ & ſuperficies non generantur, nec corrumpuntur. Reſpondetur, quod nihil aliud illic uult, niſi quod huiuſmodi dimenſiones non ſunt ſubſtantiæ, ſed accidentia:
H & ideo non generantur ſimpliciter, ſicut nec reliqua accidentia: ſed congenerantur & corrumpuntur ad generationem ſubſtantiæ. Quod eſt dicere: ſicut per diuiſionem non producuntur ſimpliciter duo, ſed partes quæ potentia erant duo, fiunt actu duo, ita ſuperficies fiunt actu quæ erant in potentia in continuo. ¶ Ad tertiam impugnationem negatur per aliquam potentiam poſſe ſeparari omnia puncta lineæ, aut omnes lineas ſuperficiei, quia ſequeretur continuum eſſe diuiſum in omnes ſuas partes: quod implicat contradictionem. ¶ Quinto argumento eiuſq; confirmationi, iam ſuas conceſſimus concluſiones.

I

De his quæ ad aliquid. CAP. VII.

EA vero dicuntur ad aliquid quæ id quod ſunt aliorum eſſe, aut ad aliquid aliquo alio modo dicuntur: veluti duplum, id quod eſt cuiuſpiam dicitur, duplum enim alicuius ſcilicet: & maius quod eſt, alio dicitur maius: aliquo nanq; maius dicitur: ſimiliter & cætera quæ iſtiuſmodi ſunt. Sunt & hæc etiã ex hiſce quæ ad aliquid ſunt, vt habitus, diſpoſitio, ſcientia, atque K
poſitio: omnia enim hæc id quod ſunt aliorũ eſſe aut ad aliud aliquo alio modo dicũtur: & non aliud quicquam. Habitus enim cuiuſpiam habitus, & ſcientia alicuius ſcientia & poſitio alicuius poſitio dicitur eſſe, cætera quoq; ſimili modo. Ea igitur ſunt ad aliquid, quæ id quod ſunt aliorum eſſe, aut ad aliquid aliquo alio modo dicuntur: ceu mons magnus ad aliud dicitur: ad aliquid enim mons magnus dicitur. Simile quoque cuipiam ſimile dicitur: & cætera etiam talia aliquid eodẽ modo dicuntur. Sunt autem & recubatio L
& ſtatio, & ſeſſio, poſitiones quædã: poſitiones vero ad aliquid ſunt. Recubare autem, aut ſtare, aut ſedere, poſitiones non ſunt: ſed à dictis poſitionibus denominatiue dicuntur.

Tex. ij Eſt autẽ & contrarietas in hiſce q̃ ad aliqd ſunt: virtus nãq; vitio, cõtrariũ eſt quorũ vtrumq; ad aliquid eſt: & ignorationi ſcientia. Non tñ vniuerſis cõtrarietas ineſt: duplo nanq; & dimidio, & ſimilibus, cõtrariũ eſt nihil.

Tex. iij. Videtur etiam ea quæ ſunt ad aliquid & gradus ſuſcipere, vt magis minus ve talia ſint: ſimile nanque M
& magis & minus dicitur ſimile & diſſimile, & æquale inæquale ſimiliter: quorum vtraque ad aliquid ſunt. Quippe cum ſimile cuidam ſimile, & diſſimile cuidã diſſimile, & inæquale cuidam inæquale dicatur. Non vniuerſa tamen hanc ſubeunt legem, duplum enim non magis minus ue dicitur duplum, neq; quicquam talium ullum.

Tex. iiij Atqui vniuerſa quæ ſunt ad aliquid, ad ea dicuntur quæ conuertuntur: ſeruus enim heri dicitur ſeruus, & herus ſerui dicitur herus, &

A duplum dimidii duplum,&dimidium
dupli dimidium dicitur. & in cæteris
ſimili modo:quanquam interdum di-
ctio caſu differt. Sciētia n.ſcibilis ſciē
tia & ſcibile ſciētia ſcibile,& ſenſus ſē
ſibilis ſenſus, & ſēſibile ſenſu ſēſibile
dr̄. Verum interdum cōuerſio fieri nō
uidebitur,ſi ad id ad quod dicitur,non
accōmodate fuerit aſſignatum,ſed qui
aſſignat errauerit veluti ſi ala auis fue-
rit aſſignata,non conuertitur auis alæ:
nō. n. primo accōmodate eſt aſſignata
ala auis: nam nō hoc ala ipſius dicitur
quo eſt auis,ſed quo eſt ales:compluri
B um.n.&aliorum alæ ſunt,quæ aues nō
eſſe conſtat. Quare ſi accōmodate fue
rit aſſignata,fiet conuerſio ſane:veluti
ala alitis ala, & ales ala eſt ales. Atqui
interdum & nomē facere neceſſe, eſt,
ſi poſitum nomē, ad quod accommo-
data fuerit aſſignatio, non ſit: ceu ſi
clauus nauigii aſſignabitur, non accō
modata ſit aſſignatio, non enim eo
clauus ipſius dicitur, quo nauigium
eſt, ſunt enim nauigia, quorum claui
non ſunt. Sed forſitam accommoda-
tior aſſignatio fuerit, ſit clauus claua
ti clauus, aut aliquo alio ſimili modo
C dicatur,non.n.poſitum nomen eſt. At
que conuertitur,ſi accōmodata fuerit
aſſignatio: clauatū enim clauo eſt cla-
uatum. Idem fuerit & in cæteris mo-
dus: veluti caput accommodatius fuit
aſſignatum, ſi capitati caput, quàm ſi
animalis eſſe dixerimus: non enim eo
caput habet,quo animal eſt: complu-
ra nanque animalium capite vacant.
Hoc autem pacto facillime quidpiam
eorum nomina ſumet, quibus nomi-
na poſita non ſunt, ſi à propoſitis pri-
mum vocibus etiam his imponat no-
mina,quæ cum primis conuertuntur:
vt in prædictis intueri licet, vbi ab ala D
ales,& clauo clauatū aſſignabatur.
Vniuerſa igitur ea quæ ſunt ad aliquid
ſi accōmodate quis reddat, ad ea ſa-
ne dicuntur quæ conuertūtur. Nam ſi
ad quoduis unumquodq;& non ad id
ad quod dicitur aſſignetur,nō fit ſane
conuerſio:neq;.n.quicquam eorum
quæ ſine controuerſia ad ea dicuntur,
quæ conuertuntur, nomenq; habent,
cōuertitur: ſi non ad id quod dicitur,
ſed ad accidentiū aliquid aſſignetur.
Veluti ſi ſeruus non heri,ſed hominis,
aut bipedis,aut cuiuſpiā ſimilium fue-
rit aſſignatus,nō fuerit ſane conuerſio,
nō.n. accommodata eſt aſſignatio. Præ E
terea ſi accommodate ad id quod dici
tur fuerit aſſignatū, ſublatis quidem
cæteris omnib. quæ ſunt accidētia,reli
cto autem eo ſolo ad quod eſt aſſigna
tum accōmodate, ad illud ſanè dice-
tur. ceu ſi ſeruus ad herum dicatur,
ſublatis quidē cæteris vniuerſis quæ
accidunt hero, bipede inquam, ſcien-
tiæ ſuſceptiuo,hoc homine:relicto au
tem tantummodo hero,ſeruus ad ipſū
ſemper dicetur: ſeruus enim heri di
citur ſeruus. Quod ſi nō accommoda-
te ad id,ad quod tādem dicitur,fuerit F
aſſignatū, cæteris quidē ſublatis, eo
vero ſolo relicto ad quod eſt aſſigna-
tum,non ad ipſum ſane dicetur. Aſſi-
gnatus.n.ſit ſeruus hominis,alaq; auis
atq; ab homine herus auferatur, non
ad hominem ſane ſeruus dicetur. Nā
cum herus non ſit,neque ſeruus eſt ſa
ne. Similiter & ab aui ales auferatur,
non vlterius ala profecto ad aliquid
erit:ſi.n.ales non ſit,neque erit ala cu-
iuſquam. Quare quodque aſſignetur
ad id,ad quod tandem dicitur accom-
modate, oportet. Atque ſi ſit quidem

G poſitúm nomen,facilis asſignatio fit : ſin uero non ſit,nomina fortaſse ponã tur neceſſe eſt. Quòd ſi hoc aſſignentur modo,ea quæ ad aliquid ſunt,vniuerſa ad ea ſane dicentur quæ conuertuntur,vt pãtet.

Tex us. v. At uero ea quæ ſunt ad aliquid, ſimul natura eſſe videntur: atque in plurimis quidem vera eſt hæc ſententia,in quibuſdã autem vera non eſt.Simul .n.duplum eſt &dimidium: & ſi eſt dimidium,duplum ẽ,& cõtra: & ſi ſeruus eſt,herus eſt ẽr,ſimiliter &
H in cæteris. Quin & mutuo hæc interimunt ſeſe. Nam ſi duplũ non eſt,dimidium non erit:& ſi dimidium non eſt, duplum non erit. Idem eſt & in cæteris modus, quæ rationis ſunt ſimilis. Non tñ in vniuerſis quæ ſunt ad aliqd, verum hoc eſſe videtur, ſimul inquam natura vt ſint:ſcibile nãq; ſcientia prius eſſe videbitur. Plerunque .n. rerum quæ antea ſunt, ſcientias nos accipimus:in paucis.n.aut nulla ĩ re protſus, ſcientiam fieri quiſpiam cum ſcibili ſimul videbit.Præterea ſi ſcibile tollatur,tollitur & ſcientia: ſcientia vero ſi tollatur, non tollitur ſcibile. Nam ſi
I ſcibile non ſit,ſcientia non eſt:nullius .n. prorſus ſcientia erit. Scientia vero ẽt ſi nõ ſit,ſcibile eſſe nil prohibet:quadrationis enim circuli & ſi ſcibilis eſt, ſciẽtia quidem nondum eſſe videtur: eſt autem ſcibilis ipſa. Præterea animali ſublato, ſcientia quidem animalis non erit,cum complura interĩ quæ ſcibilia ſint animalium exiſtant. Sic & in ſenſu res ſeſe habere videtur: ſenſibile enim antecedere ſenſum videtur: ſi ſenſibile nanque tollatur, tollitur & ſenſus: at ipſum ſi ſenſus auferatur, non tollitur. Senſus enim circa corpus & in corpore ſunt itaq; ſenſibili ſu- K
blato corpus è medio tollitur: eſt .n. & ipſum corpus ſenſibile: ſi corpus uero non ſit, etiam ſenſus aufertur. Quare fit,vt ſecum ſenſibile ſenſum auferat. At ſenſus ſecũ ſenſibile non tollit: nam ſi animal tollatur, tollitur quidẽ ſenſus, ſenſibile vero non tollitur. Eſt enim ſenſibile corpus: vt calidum, frigidum: dulce, amarum, & cætera omnia quæ ſunt ſimilis generis. Præterea ſenſus quidẽ cum ſenſitiuo ſimul emergit:nam vna cum animali,& ipſe ſenſus efficitur. Senſibile autem eſt & L
antea, & quàm ſenſus ſit ortus:eſt. n. ignis, & aqua cæteraque talia,è quibus animal conſtat, & antea quàm ſit omnino animal, aut ſenſus: quare ſenſibile prius ipſo ſenſu videbitur eſſe.

Textus. vj. Exiſtit autem hoc loco dubitatio quædam, vtrum nulla ſubſtantia dicatur ad aliquid, quemadmodum & videtur: an hoc in aliquibus ſubſtantiis ſecundis contingat: in primis nanque ſubſtantiis verum eſt. Nã neque tota, neque partes ad aliquid ſane dicuntur, quidam enim homo non dicitur cuiuſdam quidam homo, M
neq; quidam equus cuiuſdam quidã equus. Et itidem in partibus, quædam enim manus non cuiuſdam quædam manus, ſed cuiuſdam dicitur manus: & quoddã caput, non cuiuſdam quoddam caput,ſed cuiuſdam dicitur caput. Eadem & in pluribus ſecundis ſubſtantiis dici poſſunt: homo nãque non cuiuſdam dicitur homo, nec equus alicuius dicitur equus, nec lignum alicuius dicitur lignum, ſed alicuius poſſeſſio dicitur. Talia igitur patet non ad aliquid eſſe. In quibuſdam autem ſecundarum ſubſtantiarum eſt

dubita-

A dubitatio : caput. n. alicuius dicitur caput, & manus alicuius dicitur manus, & vnumquodq; tale eodem modo dicitur ; quare hæc uidebuntur ad aliquid eſſe.

Tex.vij. Si igitur eorũ quæ ſunt ad aliqd, definitio eſt aſſignata, aut oĩno eſt difficile aut impoſſibile, nullã ſubſtãtiã ad aliquid eſſe oſtendere: ſin vero nõ ſufficiẽter ẽ aſſignata, ſed ea ſũt ad aliquid quorũ eſſe idẽ eſt ei quod eſt ad aliquid aliquo mõ ſeſe habere, fortaſſe ad hæc aliquid dici poteſt.

Tex.viij. Prior autem definitio ſequitur quidẽ ea, quæ ſunt ad aliquid, B oĩa: non tñ idem eſt, propterea quod ipſorum ad aliquid eſſe, eſt id quod ſunt aliorũ eẽ dici. Ex his igitur patet, ſi quiſpiã aliquid eorũ quę ſunt ad aliquid definite ſcit, ſimul id quod ad illud dr̃ definite ſciet. Hoc autem patet quidem ex his ipſis. Nã ſi ſcit quiſpiã hoc aliquid eſſe, eſt autem eorũ quæ ſunt ad aliquid eſſe idẽ ei quod eſt ad aliquid aliquo mõ ſeſe habere: & illud profecto ſciet, ad quod hoc aliquo modo ſe habet. Si.n. neſcit oĩno id, ad quod hoc aliquo modo ſe habet, neq; ſi ad aliquid hoc modo ſe habet ſciet. C Patet autem & ex ſingulis: nam ſi quiſpiam hoc ſcit definite duplum eſſe, & id cuius duplum eſt continuò definite ſciet. Nam ſi nullus definite duplum ſcit illud eſſe, neque ſi eſt duplum omnino ſcit: ſimiliter & hoc ſi ſcit pręſtabilius eſſe, & quo præſtabilius eſt definite ob hæc eadem ipſum ſcire neceſſe eſt. Nec indefinite ſciet, hoc præſtabilius eſſe deteriore, hæc enim opinatio eſt, non ſcientia. Non.n. exacte iam deteriore præſtabilius eſſe ſciet: nam ſi forte ſic accidat, nihil eſt deterius ipſo. Quare patet neceſſariũ eſſe, ut quicquid eorũ quæ ſunt ad aliquid quiſpiam definite ſciat, & id itidem ad quod illud dicitur ut ſciat. D

Tex.ix. Fit autem ut caput & manus & quęcunq; taliũ quæ ſubſtantiæ ſunt id quod eſt ipſum definite ſciatur: at nõ fit neceſſario, ut id ad quod definite ſciatur Cuius. n. hoc caput, aut cuius eſt manus non ſit ut definite ſciatur. Quare hæc non ad aliquid erunt. Quòd ſi hæc non ſunt ad aliquid, uere dicere licet, nullam ſubſtãtiam ad aliquid eſſe. E Difficile autem eſt fortaſſe, de talibus uehementer aſſerere eum, qui non perſæpe cogitationem in his poſuerit. circa tamen unumquodque ipſorum non eſt inutile dubitaſſe.

Ad aliquid. AD aliquid, Zeno aliíque Platone antiquiores philoſophi (ut ex Alexandro refert Albertus) non cenſebant prædicamentum eſſe diſtinctũ ab alijs, ſed eſſe omnibus permixtum tanquam cõmunem omnium conditionem & proprietatem. Vt enim omnibus prædicamentis commune eſt habere genus ad ſpeciẽ, ita & referri: nam in prædicamento ſubſtantiæ ſecunda ſubſtantia dicitur reſpectu primæ: & in prædicamento F quantitatis eſt magnum & paruum: & in prædicamento qualitatis ſimile & diſſimile. At uero Plato primus docuit hoc eſſe ſpeciale genus entis: ita ut quemadmodũ in rebus aliud eſt eſſe quid, aliud quantum, aliud quale, ita ſit ſpecialis ratio entis eſſe ad aliquid. Cui ſubinde, cum antea habitudo hæc relatio appellaretur, nomẽ primus impoſuit, ad aliquid: Horum rationem quæſtione prima expoſituri ſumus. *Ordo* ¶ Attamen circa ordinem hæſitare quis merito poteſt, cur prædicamẽtũ hoc fuerit quantitatis prædicamento antepoſitũ: cũ ordo naturalis rerum poſtulabat, ut accidentia ab

G ſoluta præcederent relatiuum: ſi quidē relatio omnis in rebus abſolutis fundetur: & res omnis prius natura in ſe ſit quàm referatur: unde. 5. phyſi. tex. 10. relatio non producitur per ſe, ſed comproducitur ad productionē alicuius abſoluti. ¶ Et ſecūdo quia relatio inter entia realia minimæ eſt entitatis, ut ait Cōmentator. 12. metap. com. 19. quia non habet eſſe fixum, ſed pendēs a termino: poteſt enim res quæcunque in ſe eſſe ſubſtantia, & quanta, & qualis: ſimilis uero aut maior aut minor non niſi poſito termino ad quē referatur. ¶ Et poſtremo, quia in quinto meta. ubi Ariſt. ordinem naturalem rerum cōſiderauit, prædicamento, ad aliquid, prædicamentum prætulit qualitatis. ¶ Boetius & Ammonius aliam cauſam huius ordinis nullam aſſignant, niſi quod in prædicamēto quātitatis factus eſt ſermo & de magno & paruo quæ dicūtur, ad aliquid, & hac de cauſa ne diutius protraheretur cognitio relatiuorum, ſtatim oppoſita ſunt prædicamento quantitatis. Sed certe hæc non erat tanta neceſſitas, quæ cogeret naturalem ordinem peruertere. ¶ Et ideo iudicio meo forte dicendum eſt, ut cap. ſuperiori dicebamus, ꝙ hic non ſeruat Ariſt. ordinem naturæ, aut perfectionis rerum, ſed ordinem quo cætera prædicamenta prædicātur de ſubſtantia (quia tractatur hic logice de prædicamentis non ſecundum ordinem eſſendi, ſed ſecundum ordinem prædicandi, & de ſubſtantia poſt quantitatem prius prædicatur eſſe ad aliud, quā eſſe qua le: nam ſtatim conſiderata ſubſtantia quanta ſecluſa quacunq; alia qualitate, menſuratur quantitate, & eſt dupla ad ſuam medietatem, & tripla ad ſuam tertiam, & habet ſurſum deorſum &c. quæ omnia dicūt relationem. ¶ Atqui caput præſens in tria diuiditur membra. In prima, qui unicus eſt textus, conſtituitur & explicatur definitio huius prædicamenti, quæ tempore Ariſtotelis circunferebatur inter dialecticos. In ſecundo exponuntur quatuor eius proprietates: quod propterea in quatuor ſecuimus textus. In poſtremo [illegible], quod quatuor item [illegible] dubitatio

Diuiſio

de partibus ſubſtantiæ, an ſint ad aliquid: K atque adeo concluditur exacta definitio eorum quæ ſunt ad aliquid ſecūdum propriā ſententiam Ariſto. Quo fit ut totum caput per nouem textus ſit diſtributum.

Definitio. EA (inquit) dicuntur ad aliquid, quæ id quod ſunt aliorum eſſe dicuntur, aut ad aliquid aliquo modo. Tranſlatio Boetii ſic habet: Ad aliquid talia dicuntur, quæcunque hoc ipſum quod ſunt aliorum dicūtur, uel quomodolibet aliter ad aliud. Atqui Albertus, Paulus & alij in ſingulis uerbis myſteria ſcrutantur. Vt talia, & quæcunque conſulto exiſtiment eſſe poſita, ad denotandum ꝙ cuiuſcunq; relationis fundamentū eſt accidens (quod exprimitur per ly talia) tamen primum ſubiectum eſt ſubſtantia (quod per ly quæcunq; deſignatur.) L At uero Græce non eſt aliud uerbum, talia: nec ſunt plura uerba quā Argyropyli habet traductio. Nec cenſeo quicquam illic latere miſterij. ¶ Aiunt præterea & Boetius, & Ammonius dictum eſſe pluraliter quæcūq;, &, dicuntur ad ſignificandum ꝙ una res ſingulariter non dicitur ad ſe relatiue (ſicuti una res poteſt eſſe qualis & quanta) ſed relatio ſemper eſt inter duo extrema, puta fundamentum & terminum. Attamen quanuis tantorum omnium expoſitio contemnenda non ſit nihilominus uerbum hoc plurale non uidetur deſignare duo extrema eiuſdē relationis: alias dictum eſſet potius, Ad aliquid ea dicuntur quorum eſſe unius eſt ad alterum. M Et ideo forte plurale accipitur loco ſingularis, qui frequens eſt mos Ariſtotelis, ut ſit ſenſus, Ad aliquid dicitur illa res cuius eſſe, alterius dicitur, aut ad aliquid alio modo refertur: terminus enim relationis exprimitur, credo per nomen obliquum potius quā nomine plurali includatur. Niſi ad bonum ſenſum intelligas, quæcunque aliorum ſunt, id eſt, quæcunq; ſic inuicem ſe habent ut unum eorum ſit ad alterum. ¶ Vexantur hic expoſitores ꝙ idem definiatur per idē, ſcilicet ad aliquid dr id cuius eſſe ad aliquid dr. Sed tamen omnes mihi apparent in æquiuoco laborare: nam, ad aliquid, in definitione non accipitur loco

Senſus def.

M *I*

A loco unius nominis, ſicuti eſt definitum, neque eſt relatiuum: ſed eſt ly aliquid, tranſcendens: ac ſi dixiſſet, cuius eſſe dicitur ad aliquod ens, ut exprimatur terminus relationis. Potuiſſet enim dicere cuius eſſe eſt ad aliquid, niſi quod ē aliqua relatio eiuſdē ad ſeipſum conſideratum, ut duo, ut identitas. ¶ Nominales more ſuo definitionē hāc cōtendunt etiam terminis accommodare: dicentes quòd relatio accipitur primæ intētionaliter pro rebus, & ſecundæ intentionaliter pro terminis: ut iſti termini, pater & filius, ſint relationes. At uero abuſus eſt terminos appellare relationes: non .n. eſſe B horum terminorum eſt eſſe ad aliud: ſed id quod in re eſt eſſe patrem, hoc eſt eſſe ad aliud: termini uero dicuntur nomina relatiua, id eſt, nomina ſignificantia relationis. Et ideo definitio Ariſto. ſolū conuenit rebus: ſed termini ſunt in hoc prædicamento tanquam ſigna relationum. ¶ Sed eſt præterea hic adnotādum ad definitionis & exēplorū intelligentiam, quòd terminus relationis aliquando exprimitur ſola reflexione obliqui caſus: aut genitiui, aut datiui, aut ablatiui: aliquando uero per accuſatiuum cum præpoſitione: mons enim dicitur magnus cuius terminus non poteſt exprimi niſi cum præpoſitione accuſatiui: eſt enim magnus ad paruum, id eſt, reſpectu parui: & ideo dicitur aliorum uel ad aliud aliquo modo. Item reflexione obliqui dupliciter, C aut quòd ſimili obliquo referantur ambo extrema, ut pater eſt filii pater, & filius patris filius: & ſimile eſt alteri ſimile & alterum huic: & maius eſt minore maius, & minus maiore minus. Aut diſſimili, ut ſciētia eſt rei ſcibilis ſcientia, & ſcibile uero nō eſt ſcientiæ ſcibile, ſed ſcientia ſcibile. De quib. omnibus ſubdit Ariſto. exempla, Veluti duplum, ſubdupli eſt duplum: & ſubduplum, dupli ſubduplum. Apud Græcos genitiuus eſt pro ablatiuo: & ideo tantum ualet, ſubdupli duplum, ac ſi dicas ſubduplo duplum: conſtruitur .n. duplum cum ablatiuo, ſicut maius & minus. Latini uero dicunt hoc eſſe duplum ad illud. ¶ Subiungit Ariſ. Sunt & hæc etiam ad aliquid, habitus

diſpoſitio &c. Vbi (dum hoc quæſtione prima latius exponimus) interim notandum eſt hanc definitionem non eſſe poſitam ab Ariſtot. tanquam bonam, & ex propria ſua ſententia, ſed eſt definitio quæ ſuo tempore circunferebatur: quam Boetius dicit fuiſſe Platonis. Et ideo in toto capite uſque ad textum ſeptimum, multa dicit quæ nō ſunt intelligenda tanquam a ſe approbata: ſed potius ſunt inducta ab illo, ut egregie notauit Ammonius, tanquam incōuenientia quæ conſequuntur ad hanc definitionē: quibus manifeſtent eius inſufficientiam atque adeo ſuam propriam concludant. Et inſufficientia ſtat in uerbo, dicuntur, quod Ariſtote. mutat in uerbū, eſt. ſtat.n. uera ratio ad aliquid in hoc quòd tota eius quidditas ſit eſſe ad aliud, (quæ appellantur relatiua ſecundum eſſe) ut tota quidditas huius q eſt eſſe duplum, eſt eſſe ad ſubduplum, ſed tamen definitio poſita includit omnes res quæ dicunt reſpectū ad aliud, licet quidditas earum non ſit eſſe ad aliud: quæ propterea dicuntur relatiua ſecundum dici, ut habitus non eſt relatiuum ſecundum eſſe: quia quidditas eius nō eſt eſſe ad aliud, ſed eſt perfectio quæ non poteſt exprimi niſi per reſpectum ad ſubiectum: eſt.n. habitus perfectio rei habituabilis: & diſpoſitio, perfectio rei diſponibilis. Et ideo poſt exemplum eorū quæ uere ſunt ad aliquid ut duplum & maius, ſubiungit: Sunt etiam, id ē, ſecundum poſitam definitionem dicuntur etiam ad aliquid, quæ tamen uere non ſunt ad aliquid, ut habitus & diſpoſitio quæ dicunt reſpectum ad ſubiectum: eſt enim habitus perfectio ſubiecti ad ſuum finem, ut uirtus perfectio ſtudioſi ad agendum ſecūdum rationem: & ſcientia, quæ dicit reſpectum ad obiectum: & poſitio quæ dicit habitudinem partium in ordine ad locum, ut recubatio, ſtatio, ſeſſio &c. Addit tamen q quanuis abſtracta ſint relationes, tamen cōcreta ut cubare, ſeu cubans, ſtans & ſedens non ſunt relationes ſed ſubſtantiæ, quæ illis relationibus denominantur.

I. Prioritas. In textu ſecundo qui incipit, Eſt autem & cōtrarietas. Incipit ſecūdum membrum

G ubi ſtatuuntur quatuor proprietates huius prædicamenti. Quarum prima eſt, quòd relatiuo aliquid eſt contrarium, ut uirtus uitio: ſcientia ignorantiæ. ¶ Dubium eſſet hic, q̃ Ariſtot. uidetur ſibi contrarius: cum capite ſuperiori dixerit relatiuo nihil eſſe contrarium: niſi ex iam modo dictis diſſolueretur: non enim ex propria ſententia hanc aſſerit proprietatem: ſed ſecundum poſitam definitionem quam explicando impugnat. Et ideo non ponit exemplum niſi de relatiuo ſecundum dici: nam uirtus & uitium, ſcientia & ignorantia, non ſunt relatiua ſecundum eſſe: ſed ſunt in prædicamento qualitatis. H eſt tamen uirtus, ſicuti, habitus, relatiuum ſecundum dici, quia eſt qualitas ſecundum eſſe abſoluta: licet dicat ordinem ad ſubiectum: eſt enim uirtus ſtudioſi habitus: & uitium, uitioſi uitium. ¶ Subiungit tamen Ariſto. quòd hæc proprietas non conuenit omnibus relatiuis: immo & intelligit quòd nullis uere relatiuis quæ ſunt relatiua ſecundum eſſe, aliquid eſt contrarium. Duplo nihil eſt contrarium: nec ſimili, aliquid eſt contrarium: quia idem eſt ſimile & diſſimile reſpectu diuerſorum. ¶ In tertio textu qui incipit, Videntur etiam, ſubditur ſecunda proprietas, uidelicet quòd relatiua uidentur ſuſcipere magis & minus: nam iſtæ duæ proprietates uniuerſaliter ſe conſequuntur: quia I per minorem mixtionem contrarii fit intenſio: & per maiorem, remiſſio. Dato enim ſumme calido, quod ſit. v. g. ut octo, calidum ut ſeptem eſt illi magis ſimile, quam calidum ut ſex. Item quadricubito tricubitum eſt magis æquale quam bicubitum: & bicubitum, magis inæquale. Subiungit Ariſto. q̃ hæc non conuenit omnibus relatiuis: nã duplum non ſuſcipit magis & minus: tam duplus enim eſt quaternarius ad binarium, quàm octonarius ad quaternarium. ¶ In textu quarto qui incipit, Atqui uniuerſa, ſubſequitur tertia proprietas quæ re uera proprietas eſt relatiuorum, uidelicet, Relatiua conuertuntur. Quod Boetius uertit, Dicuntur ad conuertentiam. Vt ſeruus, heri eſt ſeruus: & herus, ſerui eſt herus. ¶ Dici ad conuertentiam, nequis hic fallatur, non eſt quod affirmatio unius inferat alterius affirmationem, & econuerſo: ut ſi ſeruus eſt, herus eſt: hoc enim pertinet ad quartam proprietatem, quæ eſt relatiua ſimul eſſe natura. Neque eſt quod termini relatiui ſint conuertibiles. Relatiua ergo conuerti eſt, quòd utrunq; de ſe ipſum prædicetur cum alterius geminatione in obliquo exprimente relationẽ, ut herus eſt ſerui herus: & ſeruus ẽ heri ſeruus. ¶ Quocirca proprietas hæc nihil aliud eſt quam explicatio quædam naturæ relatiuorum. Itaque ſicut homo & riſibile, ſunt termini conuertibiles: quia ſi homo eſt, riſibile eſt: ita ſeruus, & heri ſeruus, herus & ſerui herus, cõuertũtur. Quæ poteſt etiam appellari reciprocatio. Significantius Argyropylus traduxit herus quã Boetius, dominus, nã dñs non ſolum ẽ re ſpectu ſerui, ſed reſpectu dominii quarumcunq; rerũ, ut eſt illud Vergilij, Romanos rerum dominos. Eſt etiam nomẽ honoris quod Græce dicitur, Cyrios. Sed tamen, deſpotes q̃d hic eſt Græce, Latine eſt herus, qui ſolum dicit reſpectum ad ſeruum. ¶ Sunt autem in hoc textu (qui longiuſculus eſt) particulæ quinque. In prima ut uiſum eſt conſtituit proprietatem. In ſecunda quæ incipit, Verum tamen &c. incipit exponere dictam proprietatem. Ait enim, quod ut relatiua dicantur ad conuertẽtiam, & reciprocationem, neceſſe eſt apte fieri nominum accommodationem. Si enim quis dicat, ala & auis eſſe relatiua, fallitur: quia non dicuntur ad conuertentiam: nam habere alam, ſuperius eſt quam eſſe auem. Vnde licet ſequatur, ſi auis eſt, alas habet, non tamen uice uerſa: nam ſcarabæi & ueſpæ habent alas: quæ tamen animalia, non eſſe aues, monſtrat Ariſtoteles in libro de animalibus. Correlatiuum ergo alæ eſt ales: nam ſcarabæi aut ueſpæ non dicuntur alites. Et forte melius uertiſſet Argyropylus, uti Boetius, Ala alati ala: eſt nãq; Græce, pterotou, quod eſt alati. Quo nomine ſignificantius promitur relatio alæ: eſt enim ala, alati ala: & ãlatum ala alatum.

Nec

Marginalia, left: "2. Proprietas." (beside "trarium: nec ſimili"); "3. Proprietas." (beside "re uera proprietas"). Right: K; "Dici ad conuertentiam." (beside "econuerſo"); L (beside "eſt, riſibile"); M (beside "dicantur ad conuertẽtiam").

A Nec ita proprie dicere poſſumus, quod ales ſit ala ales: cum ales ſit nomen abſolutum: alatum uero eſt denominatiuum ab ala. ¶ At quia huiuſmodi fallacia in aſſignãdis correlatiuis aliquando prouenit ex ignorantia denominatiui, ut in exemplo modo poſito: aliquando uero ex inopia nominum quæ non ſunt impoſita. Et ideo ſubiũgit ſecundi exemplum in tertia particula, quæ incipit, Atque interdũ. Ait enim quod aliquando neceſſe eſt tamen facere unius correlatiui ſecundum alterius uocem. quã Græci uocant, onomatopœiam, ut ſi quis opinatur, clauus, & nauigium, eſſe relatiua, decipietur: nam quamuis omnis clauus (qui eſt temo) ſit nauigij clauus, non tamen omne nauigium habet clauum: ſunt enim paruæ ſcaphæ quæ clauo non gubernantur. Boetius tranſtulit remus, ſed tamen Græce eſt, pedalion, quod latine eſt clauus, ſeu temo, quo puppis gubernatur. Faciendum eſt ergo nomen denominatiuũ a clauo, ut dicamus, clauus eſt clauati clauus, & clauatum, clauo clauatum. Eodem modo, caput & animal, non mutuo reciprocantur. Sunt enim animalia multa capite carentia, ut cancri, uermes, conchylia, & alia multa: ergo ſi uolumus ad conuertentiã dicere, faciamus a capite, capitatũ: eſt. n. caput, capitati caput: & capitatũ, capite capitatũ. Et ita uniuerſaliter concludit Ariſt. q ſi ſecundum uocẽ abſtracti faciamus nomen concretũ, in uniuerſum dicentur ad cõuertentiã. ¶ Ex quo infert ad maiorem declarationẽ in quarta particula: quæ incipit, Nam ſi ad quoduis, infert inquã, q ſi aſſignatio unius relatiui fit ad quoduis aliud nomen quod accidentaliter cõuenit alteri correlatiuo, tunc non dicentur ad conuertẽtiã. Et intelligit accidere alteri, nõ ſolũ illa quæ ſunt uere accidentia, ſed illa omnia quæ non ſunt de intellectu alterius correlatiui. v. g. herus eſt herus & eſt bipes & eſt hõ: ſeruus tamen non dicitur ad conuertentiam niſi cum ly herus: non enim ſequitur, quòd ſi ſit ſeruus ſit bipedis aut hominis ſeruus: nec econuerſo ſequitur, quòd ſi eſt homo eſt ſerui homo. ¶ Quod confirmat Ariſto. tali ratione. Secluſis omnibus aliis, id eſt, dato per impoſſibile, herus nec eſſet ſuſceptiuus diſciplinæ, nec bipes, neque homo, dummodo eſſet herus, dicerentur ad conuertentiam ſeruus & herus. ¶ In quinta tandem & poſtrema particula quæ incipit. Quod ſi non accommodate &c. concludit canonem huius proprietas: uidelicet quòd ad aſſignãdum proprium correlatiuum, aſſignandum eſt tale nomen, ut ſublatis cæteris omnibus illud conuertatur cum ſuo correlatiuo: illo tamen dempto, nulla fit conuertentia, ut in exemplis factum eſt manifeſtum. ¶ In tex. 5. q incipit, At uero ea quæ ſunt ad aliquid. ponit Ariſto. quartam & ultimã proprietatem huius prædicamenti, uidelicet quòd ea quæ ſunt ad aliquid ſunt ſimul natura: quia ſimul ſe & inferunt & perimũt. Quam ob rem ſolent relatiua comparari duobus lignis ſibi inuicem obnitentibus, quorum altero ſublata, alterum haud quaquam ſtabit. Et habet hic textus particulas tres. In prima enim explicat proprietatem. Et in ſecunda facit argumentum de ſcientia & ſcibili: quæ cum appareant eſſe relatiua, non tamen uidentur ſimul eſſe natura. Et tertio facit argumentum de ſenſibili & ſenſu. ¶ Ad euidentiam proprietatis huius conſiderandum eſt (ut egregie adnotauit Paulus Venetus) duo exigi ut aliquæ res ſint ſimul natura. Primum, quod mutuo ſe inferant mutuoque ſe tollant per uerbum ſubſtantiuum ſecundum adiacens. Et præterea, quòd neutrum ſit cauſa alterius. Quæ conditiones expreſſe ſunt Ariſto. in poſt prædicamentis, cap. de ſimul. Vbi ait ea eſſe ſimul natura, quæ cum eſſendi conſequentia conuertuntur, neutrum tamen eſt alterius cauſa: quare ſol & lumen eius non ſunt ſimul natura: licet ſequatur, ſol eſt, ergo lumen eſt, & econuerſo: quia ſol eſt cauſa luminis. Et eadem ratione neque ſubiectum & propria paſſio ſunt ſimul natura. Itaq; ſimul natura ſunt quæ ſeſe mutuo inferunt & tollũt per conſequentiã conditionalem: neutrũ tñ infert aliud per notã cauſalem: ut duplũ & ſubduplum

Margin notes: Onomatopœia. (beside "Græci uocant"); B (beside "men omne nauigium"); C (beside "dit Ariſt."); D (beside "firmat Ariſto."); Cano. (beside "prietas"); E; 4. Proprietas. (beside "quòd ea quæ ſunt ad aliquid"); Simul natura. (beside "notauit Paulus Venetus"); F (beside "quæ res ſint")

G plum ſunt ſimul natura: quia ſi duplum eſt, ſubduplum eſt: & ſi duplum non eſt, ſubduplum non eſt, non tamen quia duplum eſt, ſubduplum eſt aut econuerſo. ¶ Quod ſi quis hinc inferat, pater & filius, non eſſe relatiua neque cauſa, & cauſatum: quia pater eſt cauſa filij: & in uniuerſum cauſa eſt cauſa cauſati. Negatur ſequela: nam in relatiuo eſt conſiderare & ſubiectum materiale, & fundamẽtum, & relationem ipſam. Res quæ eſt ſubiectũ unius relationis eſt cauſa rei quæ eſt ſubiectum alterius: & eſt cauſa per fundamentum proximum talis relationis: tamen relatio una non eſt alterius relationis cauſa. Exempli gratia. Paulus pater eſt cauſa Dominici filij: & id quidẽ per

H generationem quæ eſt fundamentum proximum paternitatis: tamen paternitas ſeu eſſe patrem non eſt cauſa huius quod eſt eſſe filium, potius quàm econuerſo. Ita Deus fuit cauſa omni creaturæ: & id quidẽ per creationem quæ fuit fundamẽtum proximum relationis: ſed tamen eſſe actu cauſam (quod eſt creare) nõ eſt cauſa nec prius quàm creari, ſed ſunt ſimul. Et ideo, relationes creatoris & creaturæ ſunt ſimul natura. Eodem mõ res quæ eſt binarius prior eſt quàm quaternarius: tamen binarius nunquam erit ſubduplus quoadusq; ſit quaternarius. Et ideo non eſt prius ſubduplus ꝙ quaternarius ſit duplus. Quo fit ut conditio hæc ſit propria relatiuorum quarto mo-

I do: omnibus enim & ſolis relatiuis conuenit. ¶ In ſecunda particula quæ incipit, Non tamen facit argumentum de ſcientia & ſcibili quòd non dicantur ſimul natura: immo ꝙ ſcibile ſit prius quam ſcientia. Quod probat triplici ratione. Primo quia ſcibile eſt obiectum ſcientiæ: obiectum autem eſt cauſa ſcientiæ (ſumuntur enim ſcientiæ a reb.) ergo ſcibile eſt prius quàm ſcientia. ¶ Inferit tamen parentheſim quandam, uidelicet ꝙ in paucis aut in nulla re prorſus ſcientia & ſcibile ſunt ſimul. Ad cuius notitiam notanda eſt differentia inter ſcientias ſpeculatiuas in nobis & ſcientias practicas: ſpeculatiuæ enim omnes ſumũtur a rebus: ſcientiæ uero practicæ ſunt cauſæ rerum.

Scientia, & ſcibile.

K In nobis inquam, quia ſcientia diuina non eſt ſumpta a rebus, ſed fuit cauſa omnium rerum: ut prima parte, quæſt. 14. arti. 8. notauit S. Thomas. Ammonius ergo dupliciter exponit hanc literam, primo in paucis, puta in rebus quæ nullum habent eſſe, ut chimera, obiectum non procedit ſcientiam, ſed intellectus per ſcientiam confingit obiectum. Sed additur correctiue, aut in nullis, quia cum huiuſmodi res non ſint uere ſcibiles, nulla eſt inſtantia. Secundo exponit de omnibus ſcientijs practicis, ut ſunt morales & mechanicæ, quæ ſunt paucę reſpectu ſpeculatiuarum. In quibus ſciẽtia uidetur præcedere ſcibile: qui enim primus excogitauit ſcientiam nauis, prius habuit ſcientiam, quàm eſſet ſcibile: & ita

L in eo qui primus excogitauit organa aut alias artes. Sed additur etiam correctiue, aut in nullis, quia adhuc in iſtis quodã modo obiectum antecedit ſcientiam: quanuis enim non fuerit nauis ante primũ inuentorem, tamen nullus inuenit talem ſcientiam niſi quia forte uidit natare tabulã ſuper aquã, aut aliquid aliud, unde excogitauit artem: & ideo ſemper quodãmodo ſcibile antecedit ſcientiã. ¶ Forſan congruentior eſt alia expoſitio quã inſinuat Paulus: nã Ariſt. non dicit ꝙ in paucis aut nullis ſciẽtia præcedit ſcibile: ſed ꝙ in paucis aut nullis ſcibile & ſcientia ſunt ſimul natura. Inſtantiæ uero adductæ non oſtendunt niſi quòd ſciẽtia aliqñ præcedit ſcibile. Et ideo forſan

M Ariſtote. intelligit de ſcientijs ſubſtantiarũ ſeparatarum (quæ paucæ ſunt apud Ariſto.) quæ cum ſint perpetuæ & actu intellectuales, non ſumunt ſcientias a rebus: ſed ſimul natura in illis eſt ſcibile & ſcientia: ut ſimul natura fuit ſcientia intelligentiæ motricis orbis, & orbis ipſe. Dicit tamen correctiue, in nullis, quia adhuc in illis quanuis ſcibile & ſcientia & ſecundũ ipſum ſint perpetua, tñ ratio obiecti inquantum obiecti natura præcedit rationem ſcientiæ. ¶ Secunda ratio qua ſcibile probatur eſſe prius quàm ſcĩa eſt, quia ex negatione ſcibilis ſequitur negatio ſciæ, non tñ econuerſo ut patet (inquit) de quadratura circuli; quæ

eſt

A eſt ſcibilis, cuius tamen hactenus non eſt ſcientia. ¶ Ad cuius intelligentiam notandum eſt, quòd quadrare circulum non eſt inuenire circulum & quadratum, quorum peripheriæ, id eſt lineæ terminantes aream, ſint æquales: nam facile idem filium quod habet formam circuli potes formare in quadratum: tamen area quadrati non erit tanta quanta area circuli: quia circulus eſt capaciſſima figura: quod non eſt hic locus explicare. Quadrare ergo circulum eſt, quòd ſignato quouis circulo inueniatur unũ quadratum cuius area ſit æqualis areæ circuli: quod Ariſ. 1. Phyſi. tex. 11. probauit eſſe poſſibile, quia ſi datur intra circulum quadratum minus, & extra circulum quadratum maius, poſſibile eſt dare æquale: & tamen

Quadrare circulum.

B talis ſcientia nondum eſt inuenta. Non ergò ſequitur, non eſt ſcientia quadraturæ circuli, ergo circulus non eſt quadrabilis.

¶ Tertiam rationem ſubdit illic Ariſt. Præterea animali ſublato, & Græce quidem nõ ſunt niſi hæc ſola uerba quæ tranſtulit Boetius, ſcilicet animali ſublato nõ eſt ſcientia: cum tamen ſint ſcibilium plura, & eſt tunc litera clariſſima. Argyropylus uero neſcio cur addidit: ſcientia quidem animalis non erit, exiſtunt tamen complura ſcibilia animalium. Demantur ergo, animalis, & animalium, quę literam obſcurant. Et ratio ſtat in hoc: Si animal non eſt, ſcientia non eſt: quia cum ſcientia non ſit niſi in homine (loquitur enim de ſcientia humana) ſi non eſt animal, nullum eſt ſubiectum ſcientiæ,

C & per conſequens nec eſt ſcientia: & tamen ſublato animali, adhuc reſtant multa corpora inſenſibilia, quę ſunt ſcibilia: ergo ſcibile eſt prius ſcientia, & per conſequens nõ ſunt ſimul natura. ¶ In tertia particula textus quæ incipit, Sic & in ſenſu, facit ſimile argumentum ꝙ ſenſus & ſenſibile nõ ſint ſimul natura, quia ſenſibile eſt prius ſenſu: nam ex negatione ſenſibilis, ſequitur negatio ſenſus, & nõ econuerſo. Nomine ſenſus intelligit ſemper ſenſationem. Et facit etiam duas rationes. Prima eſt. Omnis ſenſus, & circa corpus eſt (ſcilicet tãquam circa obiectum) & in corpore, ſcilicet tanquam in ſubiecto (puta in animali) tunc ſic: Si ſenſibile non eſt, neque corpus eſt (quia conuertuntur) & ſi corpus non eſt, animal non eſt: et ſi animal non eſt (quod eſt ſubiectum ſenſus) nec ſenſus eſt: ergo de primo ad ultimum ſi ſenſibile non eſt, ſenſus non eſt. Econuerſo tamen non ſequitur, ſenſus nõ eſt: ergo ſenſibile non: quia ſublato animali (quod eſt ſubiectum ſenſus) non tollitur ſenſibile: quia adhuc reſtant corpora inanimata, puta calida & frigida, quæ ſunt ſenſibilia. ¶ Facit ſecundam rationem illic, præterea ſenſus, quitalis eſt: Senſus non incipit eſſe niſi quando incipit eſſe animal ſed prius natura quàm ſit animal ſunt ſenſibilia elemẽta ex quibus cõponitur: elementa uero, ut ignis & aqua, ſunt ſenſibilia: ergo ſenſibile eſt prius ſen- B

D

ſu. Attamen fueritne intentio Ariſ. ex propria ſcientia determinare quòd ſcientia & ſcibile, & ſenſus & ſenſibile, ſint relatiua, & non ſint ſimul natura, quæſtione prima uidebimus.

In textu ſexto qui incipit, Exiſtit autem hoc loco &c. inchoatur tertium membrum huius capitis: ubi mouet Ariſtote. dubitationem de partibus ſubſtantiæ, an dicantur ad aliquid: cuius intentio eſt manifeſte aperire, quàm ſit inſufficiens definitio poſita Platonis: Poſtquam enim oſtendit ex illa definitione ſequi accidentia abſoluta dici, ad aliquid, ut habitus & diſpoſitio, item poſitione eſſe ad aliquid, & per conſequens ſex ultima prædicamenta: concludit tandẽ quòd ſecundum eandem definitionem etiã ſubſtantia, atque adeo omnia prædicamenta dicerẽtur, ad aliquid. ¶ Et ſunt hic quatuor textus. In primo facit argumentũ contra definitionem, & argumentum eſt hoc: Si definitio poſita eſt bona, ſequitur ꝙ partes ſecũdæ ſubſtantiæ dicuntur, ad aliquid, ut caput, manus &c. Ait ergo primam ſubſtantiam manifeſtum eſſe non dici, ad aliquid, Petrus enim non eſt alicuius Petrus, nec alicuius homo (eſto ſit patris filius aut heri ſeruus) nec partes primæ ſubſtantiæ, puta hoc caput, hæc manus dicũtur, ad aliquid (quod ſtatim explicabimus.) Item ſecundæ ſubſtantiæ, quæ ſunt in recta linea

non

G non dicuntur, ad aliquid, homo enim non eſt hominis homo, aut equi homo. Et quã-uis equus ſit hominis equus, non tamen ge nitiuus ille explicat relationem, ſed poſſeſ-ſionem equi. Partes uero ſecundæ ſubſtan tiæ, dicuntur ad aliquid, ut caput eſt alicu-

Dubiũ. ius caput.¶ Sed eſt hic ſtatim dubium quo-modo caput in genere dicatur, ad aliquid, & tamen in indiuiduo, hoc caput, non dica tur ad aliquid, nam per regulam anteprædi-camentalem, quicquid conueuit generi aut ſpeciei conuenit in indiuiduo.¶ Boetius ex poni caput dici relatiue (ut dictũ eſt in ter-tia proprietate) reſpectu capitati: & ſecun-dum hoc clarum eſt, ꝙ caput eſt capitati: caput tñ hoc caput non refertur ut ſit hu-

H ius capitati hoc caput: nam hoc caput non eſt propriũ abſtractum huius capitati: cum potuit hoc eſſe capitatũ alio capite, & hoc eſſe caput alterius capitati: ſed tamen caput in cõi non poteſt eſſe niſi capite capitatum. Si uero mens fuerit Ariſt. arguere, ꝙ partes ſubſtantiæ referuntur ad ſubſtantiam, non ſolum ut abſtractum ad denominatiuum: ſed tanquam pars ad totum (eſt enim caput pars, & per conſequens alicuius pars) tunc proportionabiliter dicendum eſt (ut Ammonius inquit & Albertus) ꝙ hæc pars qua terius hæc pars non refertur ad hoc totum alia relatione quàm pars communis refertur ad totum in communi: quia ſingularitas illa non dicit relationem, ut hoc ſit hu-

I ius hoc: cum hoc caput non includat in ſua rõne, quòd ſit huius aĩalis, ſicut caput quòd ſit animalis. Licet inquantum eſt hoc ens, indiuiduatur per hoc quod eſt in hoc ſup-poſito.¶ In textu ſeptimo qui incipit: Si igi-tur ea, &c. Ariſ. ex ſuperius dictis, & potiſ-ſimum ex hac dubitatione concludit defini tionem poſitam non eſſe ſufficientẽ, & per conſequens ueram definitionem eſſe hanc

propria defini-tio. Ea ſunt ad aliquid quorum eſſe idem eſt ei quod eſt ad aliquid aliquo modo ſe habere. Neminem confundat datiuus, ei, ſenſus. n. eſt: Quorum eſſe eſt idem illi eſſe. i. eſt tale eſſe quale eſt ad aliquid aliquo modo ſe ha bere. Vel ſicut uertit Boetius:) Ad aliquid ſunt quibus hoc ipſum eſſe, eſt ad aliud quodam modo ſe habere. Et ſubiungit Ari

K ſto. quòd ex definitione priori ſequuntur in conuenientia hactenus deducta, quæ tamen omnia per hanc ſecũdam facile diluuntur: nam illa quæ datur per ly dicuntur, compe tit relatiuis ſecundum dici: hæc autem quæ datur per ly eſſe, ſolum conuenit relatiuis ſecundum eſſe, ut partim ſupra expoſitum eſt, & latius iam modo exponetur.¶ In tex tu octauo infert Ariſt. hoc corollarium ex hac ſecunda definitione, uidelicet quòd ſi quis definite nouerit unum relatiuorum, definite etiam nouit & reliquum. Quæ po-teſt conſtitui quinta proprietas relatiuorũ ſecundum eſſe. Ratio corollarij eſt manife-ſta: Nam ſi tota quidditas relatiui eſt eſſe ad aliud, definitio quidditatiua eſſe non poteſt

Si quis definite nouit.

L niſi explicet terminum illius habitudinis: nam cum habitudo ſit inter duo extrema, quidditatiue cognoſci non poteſt, niſi ex-tremis cognitis: Vt ſi tota quidditas dupli eſt his continere ſubduplum, qui nouit hãc quidditatem, cognouit & quidditatem ſub dupli: quæ eſt bis contineri a duplo.¶ In tex tu demum nono & poſtremo qui incipit, Fit autem &c. per datam definitionem, & corollarium reſpondet ad dubitationem de partibus ſubſtantiæ: quas inde conſtat non eſſe, ad aliquid, quia ſtat definitiue cogno-ſcere quid eſt caput non cognita natura ani malis. Ponit exemplum in ſingulari, ut ſit quis uideat manum alicuius, homine non uiſo (qui ſcilicet ſit uelata facie, aut oſten-

M dat manum per feneſtram) cognoſcetur tunc manus, non cognito cuius ſit. Sed ta men adhuc in genere poteſt quis habere de finitionem capitis aut manus non cogno-ſcendo quidditatiue animal. Eſt enim ca-put pars animalis talis figuræ, qua definitio ne non explicatur quidditas animalis. Et ea-dem ratione omnia relatiua ſecundum dici excluduntur a ratione relatiuorum: ut ſub ſequenti quæſtionem palam fiet.

Quæ-

A
Quæſtio prima.

Utrum textus ad aliquid uerus ſit.

A Parte negatiua arguitur primo
cõtra definitionẽ. Prima defini-
tio competit omnibus relati-
uis ſecundum dici: ſed relatiua,
quę tantum ſunt relatiua ſecundum dici,
nullo modo pertinent ad hoc prædicamen
tum: ergo illa definitio nihil ad rem huius
prædicamenti faciebat. Probatur minor. Si
relatiua ſecundum dici pertinent ad hoc
B prædicamentum, tunc (ut docte infert Am
monius) omnia accidentia quomodocunq;
abſoluta eſſent in hoc prædicamento: quia
accidens in genere dicit reſpectũ ad ſubie-
ctum: immo quantitas inquãtum quantitas
dicit menſuram ſubſtantiæ: & qualitas, di-
ſpoſitionem eius. etiam ſubſtantia, cũ
dicatur eo ꝙ ſubſtat accidentibus (qui eſt
quidam reſpectus) pertineret ad hoc prædi
camentum: unde ſequeretur prædicamẽto
rum confuſio. ¶ Secũdo principaliter argui
tur. Ad aliquid ſolum dicit comparationem
& relationem unius ad aliud: ſed referri eſt
actus intellectus: quemadmodum.n. ratio
generis, aut ratio ſpeciei ſolum habet eſſe
per operationem intellectus abſtrahentis,
ita relatio dicit actum intellectus compa rã
C tis unum ad aliud: ergo ad aliquid, nõ dicit
ens reale, ſed ſolum ens rationis, & per cõ
ſequens non adnumeratur decem prædica
mentis: quæ ſecundum Ariſ. 5. met. tex. 14.
ſunt entia realia. ¶ Tertio principaliter ar-
guiſ. Si relatio eſſet ens reale, aut realis ha-
bitudo (non.n. di putamus modo an relatio
diſtinguatur a fundamento) ſequeretur. ꝙ
relatio uere produceretur ſicut alia accidẽ
tia: nam accidens reale non eſt niſi producatur:
ſed Ariſ. 5. phyſ. tex. 10 ait ad relatio
nem non eſſe per ſe motum: ergo hoc præ
dicamentum non pertinet ad entia realia.
¶ Quarto aduerſus primam proprietatem
arguitur: aut illam proprietatem intelligit
Ariſt. ſecundum propriam opinionem de
relatiuis ſecundum eſſe: & hoc non, quia ç.
de ſubſtantia dixerat relatiuo nihil eſſe con D
trarium: aut intelligit eam ſecũdum defini
tionẽ antiquorum: ſolum de relatiuis ſecun
dum dici: & contra hoc arguitur. Relatiua
ſecundum eſſe uere ſunt contraria reſpectu
eiuſdem: quia nihil poteſt eſſe ſimile & diſ
ſimile reſpectu eiuſdem, aut ęquale & inæ-
quale, aut pater & filius. &c. ¶ Quĩto aduer
ſus ſecũdam proprietatẽ arguitur. Si aliqua
relatiua ſuſciperent magis & minus, maxi-
me eſſent illa duo quorum extant Ariſ. exẽ
pla, puta ſimile & diſſimile, æquale uel inæ
quale (nam duplo & aliis ipſe negat compe
tere hanc proprietatem) ſed illa non ſuſci-
piũt magis & minus: ergo nulla Minor col-
ligiẽ ab ipſo authore. 5. met. tex. 20. ubi ait,
ꝙ ſimilitudo & æqualitas cõſiſtit in unitate: E
ait itẽ ꝙ unitas in ſubſtãtia facit idem: uni-
tas in qualitate facit ſimile, & unitas in quã
titate facit æquale: ſed unitas non ſuſcipit
magis & minus: ergo nec ſimile nec æqua-
le, ſicut neq; idẽ. ¶ Sexto pricipaliter argui
tur cõtra tertiã proprietatem. Alia quã relati
ua dicũtur ad cõuertentiã: ergo hæc nõ eſt
proprietas relatiuorũ: ſaltẽ quarto mõ ut in
ſinuauimus. Minor oſtẽditur. Quodcũq, de
nominatiuũ cuiuſcunq; ſit prædicamẽti, dr
ad cõuertentiã cum ſuo abſtracto: etenim
in quãtum eſt, quãtitate quantum eſt: & ſi
quãtitas eſt, quãti quantitas eſt: ſi calidum
eſt, calore calidum eſt: & ſi calor eſt, calidi
calor eſt: quæ tamen nõ ſunt ad aliquid.
¶ Septimo principaliter aduerſus quartam F
proprietatem arguitur. Aut illa proprietas
conſtituitur tanquam generalis proprietas
omnium relatiuorum ſecundum eſſe, & ſe
cundum dici: aut tãquam propria relatiuo
rum ſecundum eſſe: nõ primum quia ſtatĩ
Ariſ. ſcibile, & ſcientiã, quæ ſunt relatiua ſe
cundum dici excludit ab hac proprietate:
ſed ꝙ nõ cõueniat ſolis relatiuis ſecundum
eſſe arguitur in ipſo eodem exemplo Ariſt.
Scibile & ſciẽtia sũt ſimul natura: ergo ma
le id negauit Ariſtotel. Probatur antece-
dens: Si ſcibile in actu eſt, ſcientia in actu
eſt: & econuerſo: etſi ſcibile in potentia
eſt, ſcientia in potentia eſt, & econuer-
ſo. Et in exemplo Ariſtotele id patet;
nam

G nam ſi quadratura circuli eſt ſcibilis in po-
tentia, certe poſſibilis eſt ſcientia de illo.
Inſtantiæ uero Ariſt. ſolum probant quòd
non ſequitur, ſi ſcibile in potentia eſt, ſcien-
tia in actu eſt: quæ nihil uidentur probare,
quia ſcibile in potentia & ſcientia in actu
non dicuntur relatiue. ¶ Octauo & poſtre-
mo cõtra quintam proprietatem arguitur.
Si cognoſcens definite unum relatiuorum,
definite cognoſceret & reliquum, ſequere-
tur quòd in definitione unius relatiui debe
ret poni & reliquum: ſed hoc eſt falſum: er-
go & antecedens. Probatur minor. Defini
tio debet eſſe clarior definito, ut habetur 1.
Top. c. 4. & lib. 6. c. 3. ſed ſi unum relatiuum
definiatur per aliud & econuerſo, non po-
H teſt definitio eſſe clarior definito: quia eſſet
circulatio: ergo unum non debet definiri
per alterum.

AD quæſtionem (ut authoritas eſt Ari-
ſtot.) reſpondetur affirmatiue. Vnde circa
primum argumentum ad euidentiam to-
tius huius capitis notandum eſt, duplicia
eſſe relatiua (quæ ſit prima diuiſio, atque
adeo baſis & huius prædicamenti & ultimo
rum ſex) alia quidem ſunt relatiua ſecundũ
eſſe, alia uero ſecundum dici: ut meminit S.
Th. 1. par. q. 13. ar. 7. ad primum: & de poten
tia. q. 7. ar. 10. ad 11. Relatiua ſecundum eſſe
ſunt illa quæ ſunt impoſita ad ſignificandum
habitudines ipſas relatiuas. Relatiua uero
ſecundum dici, ſunt quando nomina ſunt
poſita ad ſignificandum qualitates, uel res
alias abſolutas: quas conſequũtur quædam
habitudines. Exempli gratia, ſimile & diſſi
mile ſunt relatiua ſecundum eſſe: quia hæc
nomina non ſunt impoſita ad ſignificandum
qualitatem (ſicut ly albũ) ſed ad ſigñandũ
habitudinem inter duo alba. At uero ſcien
tia quamuis ſignificet qualitatem, quã con
ſequitur relatio ad obiectum (eſt.n. ſcientia
cognitio obiecti) nõ tamen illud nomen im
poſitum eſt ad ſigñandum illam habitudi-
nem: ſed qualitatẽ ipſam, prout eſt habitus
perficiens intellectũ. Eodẽ mõ mouens quã
uis ſignificet de formali motũ quem ſequi-
tur ordo ad mobile, tamen non ſigñat ordi
nem illum & habitudinẽ, ſed motum: & iõ

Relatio ſecũdũ eſſe & ſecũdũ dici.

ſcientia & mouẽs ſunt relatiua ſecundũ di- K
ci. Eodem mõ caput eſt relatiuum ſm dici:
quia non ſigñat de formali habitudinẽ capi-
tis ad capitatũ, ſed partẽ quæ certã habet fi
gurã. Et quãuis per nomina id explicemus,
nihilominus res ipſæ ſunt relationes, & re-
latiua quæ pricipaliter in prædicamento po
nũtur. Vnde quo uno uerbo rẽ explicemus,
relatiuũ ſecũdũ dici eſt res, cuius quidditas
nõ ẽ eſſe ad aliud ſed tñ explicari nõ poteſt
niſi per ordinẽ aliud. Relatiuũ uero ſecũdũ
eſſe, eſt illa res, cuius quidditas nihil aliud
eſt q̃ eſſe ad aliud. Quidditas.n. intellectus,
aut uoluntatis non eſt eſſe ad aliud: immo
ſunt res abſolutæ: ſed explicari nõ poſſũt
niſi per ordinẽ ad obiecta. Eſt.n. intellectus
potẽtia cognoſcitiua uniuerſalium: attamẽ L
duplum ĩ quãtum duplũ, nullã rem dici ab
ſolutã, ſed habitudinẽ ad ſubduplũ. Et hac
de cauſa inuenta ſunt hæc noĩa, ſecundũ di
ci, & ſecundũ eſſe: quæ ſumpta ſunt ex dif-
ferẽtia definitionum Ariſ. quarum prima da
bat per ly dicuntur: & ſecunda per ly ſunt.
Et eſt attente notãdum, ꝙ relatiua eo dicun
tur ſecundum eſſe, quia ſimpliciter, & ĩ rei
ueritate ſunt relatiua: atq; alio eo dicuntur
ſecundũ dici, quia uere nõ ſunt relatiua: ſed
ſũt res quæ dicũt reſpectus. i. quæ unũ ſigni
ficãt, & aliud reſpiciunt: & ideo ſunt relati-
ua ſecundum quid: ut illa particula ſecun-
dum dici, ſit diminuens: ſicut Aethiops eſt
albus ſecundum dentes. Huius in cõſidera
tione (ſi nos non fallimur) decepti ſunt qui M
his temporibus de prædicamentis ſcripſe-
runt. ¶ Tripliciter ergo exponunt hunc tex
tum. Doctores.n. huius temporis utraque
hæc relatiua æqualiter reponũt in hoc præ
dicamento ad aliquid, decepti corticæ lite
ræ: quia Ariſtot. utraque connumerat. Et
ita ſecundum iſtos, habitus, diſpoſitio, ſciẽ
tia, æqualiter ponuntur in prædicamento
qualitatis & in hoc. ¶ At Paulus Venetus,
hanc modificãs opinionem, dicit quòd nul-
la res æque principaliter ponitur ĩ diuerſis
prædicamentis: ſed relatiua ſecundum dici
ponuntur prĩcipaliter ĩ prædicamẽto ſecun
dũ primarium ſigñatum: & ſecũdarjo ponũ
tur in iſto. Exempli gratia. Habitus, diſpo-

Quid ſit relatiuum ſecũdũ eſſe, & quid ſecũdum dici.

ſitio,

A ſitio, & ſcientia, uirtus & uitium, principaliter ponuntur in prędicamento qualitatis: ſed minus principaliter in iſto: ſtans & ſedens principaliter ponuntur in prædicamento ſitus, & hic minus principaliter: eſſe in gymnaſio principaliter ponitur in prædicamento ubi, & minus principaliter hic: & caput & manus ſecundum primarium ſignificatum reductiue ſunt in prædicamento ſubſtantiæ, & ſecundario in iſto. ¶ Nihilominus, ſi mentem Ariſt. attigimus, repetimus, hic concluſionem quam in cap. ſuperiori diximus eſſe fundamentum huius artis. Nulla res aut nomen uniuoce & formaliter ponitur in diuerſis prædicamentis. Formaliter inquam, quia ſi relatio non diſtinguatur a ſubſtantia, nihil uetat Petrum inquantum eſt homo eſſe in prædicamento ſubſtantiæ: & inquantum eſt pater, eſſe in prædicamento ad aliquid: ſed formaliter intelligo, quod idem nomen ſecundum eandem ſignificationē, aut eadem res ſecundum eandem rationē non eſt in diuerſis prædicamentis.

Concl. 1.

B

Concl. 2. ¶ Huic annectimus ſecūdam cōcluſionem: quòd in hoc prædicamento tantummodo ponūtur ſimpliciter relatiua ſecundū eſſe. Probatur primo ex ipſo nomine: nam relatiuum ſecundum eſſe hoc ſignificat: ꝙ ſit uere relatiuum, & uere ad aliquid: reliqua uero ſunt non relatiua, ſed reſpectiua. ¶ Et cōfirmatur, quia nomen ponitur in prædicamento ſecundum eius formale ſignificatū: ſed relatiua ſecundum dici non ſignificant de formali habitudinem & relationem: ſed qualitatem potius aut rem aliam abſolutā, quam conſequitur relatio: ergo illa non ponuntur in hoc prædicamento. ¶ Et ſecundo principaliter arguitur. Si eadem res ponerentur in diuerſis prædicamentis, tota machina prædicamentorum rueret, qua Ariſt. intendit decē rerum genera impermixta conſtituere (ut patet 1. Poſt. tex. 21.) & eſſet recidere in opinionem Zenonis, & aliorum antiquorum, qui ea de cauſa non putabant, ad aliquid, eſſe ſpeciale prædicamentū: quia cenſebant oīa relatiua ſecundum dici eſſe uere relatiua: unde ſequebatur omnia accidentia, et etiam ſubſtantiam eſſe relatiua:

C

D quam opinionem Ariſt. intendit in hoc capite repudiare. ¶ Et confirmatur: quia certe ſi habitus, & diſpoſitio, & uirtus, & ſciētia, ſunt in hoc prædicamento: eadem ratione intellectus & uoluntas, & omnes potentiæ, & omnes formæ, quinetiam & quantitas, & ſubſtantia, omnia pertinerent ad hoc prædicamentum: non ſolum materialiter, ꝙ eadē res diuerſis rationibus eſſet in diuerſis prædicamentis: ſed formaliter ſecundum eandem rationem: nam ratio ſubſtantiæ exprimitur per hoc quod eſt ſubſtare accidentibus: & ratio quantitatis per ordinē ad ſubſtantiam: & ratio potentiæ per ordinem ad obiectum: quod ſi ſufficeret ad rationem relatiuorum, omnia accidentia ſecundum ꝓprias rationes pertinerent ad hoc prædicamētum. ¶ Tertio id probatur. Quicquid ſit de ſcientia, tamen habitus & diſpoſitio, & uirtus & uitium manifeſtiſſimum eſt, quod nullo modo ſunt in hoc prædicamēto: quia nec proprie ſunt relatiua ſecundum dici: nā ſcientia (ut Ariſt. ipſe 5. met. tex. 20. docet) non refertur ad intellectum qui eſt eius ſubiectum: ſed ad ſcibile quod eſt terminus. Vbi inſinuat, ꝙ res non dicitur relatiue proprie, nec ſecundum dici, per reſpectum ad ſubiectū: ſed per reſpectū ad aliquid quod ſe habet tanquam terminus. Habitus uero nō dicit ordinem niſi ad ſubiectum. ¶ Quarto & poſtremo arguitur. Si relatiua ſecundum dici ponerentur in hoc prædicamēto, tūc nihil fuiſſet opus, addere ſex ultima prędicamenta: quippe quæ omnia ſunt relatiua ſecundum dici. Vnde eo Ariſt. docuit illa eſſe diſtincta: quia intellexit uere non eſſe relatiua: licet exprimantur per relationes. Atque hoc eſt memoriæ commendādum pro illorum intelligentia.

E

F

Ad primum igitur principale argumentum cōceditur ex definitione antiquorum conſequi omnia relatiua ſecundum dici eſſe in hoc prædicamento: ſed hæc ſolum de cauſa hic eſt propoſita, ut per hoc incommodum, quod in ſe ſequebatur eius inſufficiētia proderetur. ¶ Hinc ſumitur prima ratio qua Plato appellauit hoc prædicamentum ad aliquid, nam relatio uidetur competere omni-

G tomnibus relatiuis ſecundum dic : quia exprimuntur per reſpectum ad aliud : ſed ad aliquid exprimit quidditatem relatiuorum eſſe ad aliud. Et eſt nomen concretum. Quo circa hæc definitio quam impugnat Ariſto. forſan non eſt Platonis, ut dicit Boetius, ſed Zenonis & antiquorum : nam (ut Ammonius ex Gorgia Platonis adnotauit,) idem ſenſit Plato in hac parte, quod Ariſto.

¶ Ex dictis ſequitur primo concordia inter duas extremas opiniones, quæ de ad aliquid, circunferuntur. Prima eſt quam Gregorius in primo. d. 28. multis cõtendit probare, uidelicet, ꝙ nulla res ſit in mundo relatiua, ſed omnis abſoluta : propterea quia omnis res aut ſubſiſtit per ſe aut in alio : & ſubſiſtentia, quomodocunque ſit, dicit rem

H inde pendentem (& per conſequens abſolutam) a quocunque alio præter eius ſubiectum. Alia per extremum oppoſita fuit opinio Gilberti: quam citat S. Th. 1. p. q. 28. ar. 2. uidelicet, ꝙ relatio nullum habebat eſſe fixum: ſed totũ eſſe eius erat ad aliud: & p cõſequens potius erat res affixa, ſeu aſſiſtẽs quàm inexiſtens. At uero S. Tho. diſtinguit illic, ꝙ relatio & eſt accidens & eſt relatio. Et ideo ſecundum eſſe commune accidentis eſt in ſubiecto, ſed ſecundum eſſe particulare relationis quidditas eius ẽ ad aliq d.

Fundamentũ relationis. ¶ Ex quo ſequitur ſecundo: ꝙ relationis nõ eſt dare ſolum ſubiectum, ſicut aliorum accidentium, ſed etiam fundamentum. Subiectum relationis eſt id quod denominatur a relatione: fundamentum uero eſt id ratio-

I ne cuius talis relatio conuenit ſubiecto, qđ propterea uocatur etiam ratio fundandi relationem: ut ſubiectum ſimilitudinis eſt ſubſtantia quæ dr ſimilis: fundamentum uero, eſt albedo aut figura rõne cuius eſt ſimilis. Sunt qui ſubm̃ appellant fundamentũ remotum: rõnẽ uero fundandi uocant fundamentum proximũ: ſignificantius uero dicitur illud ſubiectum (quippe cui accidit relatio) & hoc fundamentum in quo fundatur.

In ſecundo argumento petitur ſecunda diuiſio relationis. Vbi notãdum eſt, ꝙ ut ait Commentator. 11. ſuæ met. ſuper duodecimum Ariſtotelis, commento. 19. cum relatio ſit m nime entitat s, opinati ſunt antiqui relationem ſolum dicere actum intellectus. Et re uera nomen relatio (cum ſit uerbale) ſignificat actionem comparatiuã, quæ non poteſt eſſe niſi acto intellectus. K

Et hanc coniicio ſecundam fuiſſe cauſam Platoni, ut imponeret nouum nomen, ad aliquid, quod ſignificat habitudines ipſas reales ſine ordine ad intellectum. Et hoc eſt quod dicunt ueteres, ſcilicet quod relatio ſignificat relationem ut conceptam: ſed ad aliquid, ſignificat eam ut exercitam: quia relatio ſignificat actum intellectus: ſed ad aliquid ſignificat naturam rei. Ad aliquid.

¶ Quod autem ſint aliquæ relationes reales ex natura rei probat S. Thom. 1. parte quæſtio. 13. articu. 7. & de potentia. quæſt. 7. articu. 9. Et Scotus ſecundo ſenten. d. 1. q. 5. quia eſt natura rei ſunt aliquæ relationes quæ dicunt reales perfectiones rerum, ut ordo rerum in quo conſiſtit perfectio uniuerſi ſecundum Ariſt. 12. met. tex. 52. ordo exercitus, unio partium in toto, eſſe patrem, eſſe cauſam. &c. Omnes inquam iſtæ ſunt relationes, quæ ex natura rei dicũt perfectiones: & per conſequẽs ſunt relationes reales. Cum dico, reales, non affirmo quòd diſtinguantur realiter: ſed quòd ſunt rationes reales rerum: ſiue diſtinguantur a ſubſtantia ſiue non. L

¶ Secunda ergo diuiſio relationis eſt in relationem realem, & relationem rationis. Relatio realis eſt habitudo inter duo entia realiter diſtincta, quæ habet eſſe ſecluſa operatione intellectus, ut patet in exemplis poſitis. Relatio realis & rationis. M

Vnde tria dicit Scotus in primo diſt. 31. exigi ad relationem realem, ſcilicet quòd ſit inter res reales, & realiter diſtinctas, & ſecluſas operatione intellectus. At uero in hoc quod eſt realiter diſtingui, includitur, quod ambo extrema ſint realia. Relatio uero rationis (per oppoſitum) eſt relatio, quam intellectus facit inter duo: quæ, aut non ſunt entia realia, aut non realiter diſtinguuntur.

Triplex relatio rõnis. ¶ Quo fit ut tribus modis contingat relatio rrationis, ut loco citato refert S. Thomas. Primo modo quando extrema non ſunt uere entia: quod poteſt c ontingere adhuc dupliciter : quia

aut

A aut nullum habent in re fundamentum, ut entia præterita, aut futura, aut ficta: quare ego ſum poſterior Adam, & prior Antichriſto ſolum relatione rationis. Et chimæram eſſe, opponitur huic quod eſt, chimæram non eſſe, ſolum per relationem rationis: quia nec Adam, nec Antichriſtus, nec chimæra ſunt: ſed intellectus concipit illa ſub ratione entis. Aut ſunt entia quæ habent fundamentum in re: ſicut relatio generis ad ſpeciem, & ſpeciei ad genus, & hoc modo rationis: quia genus, & ſpecies licet habeant fundamentum in re, tamen res non eſt actu ſpecies, niſi per operationem intellectus. Sed tertio modo relatio eſt rationis: quæ licet ſit inter res quæ ſunt ueræ res, tamen non ſunt duæ, nec diſtinctæ, niſi per operationem intellectus, ut identitas quæ eſt mihi ad me ipſum: in qua relatione intellectus me conſiderat tanquam duo, cum non ſim niſi unum. Et hoc eſt ualde notandum apud S. Thomam, quòd uidelicet non ſequitur, diſtinctio eſt relatio rationis: ergo extrema ſunt entia rationis, in quo frequenter laborant impugnationes Scoti, & aliorum aduerſus eum. Eſt enim ſententia S. Thomæ, quòd attributa diuina, puta iuſtitia, & miſericordia diſtinguuntur ratione. Infert ſtatim Scotus, ergo iuſtitia & miſericordia in Deo ſunt entia rationis. Et tamen conſequentia nullam habet
C apparentiam: non enim intelligit S. Thom. quòd intellectus ſicut facit genus eſſe actu genus, ita facit iuſtitiam eſſe iuſtitiam, aut miſericordiam eſſe miſericordiam: (ſunt enim hæc realiter in Deo) ſed intelligit, quòd iuſtitia, & miſericordia de ſe non ſunt duo, magis quàm ego & ego: ſed ſola operatione intellectus comparantis Deum ad diuerſos effectus eſt in cauſa, quòd eſſentia diuina cognoſcatur ſub ratione duorum, puta iuſtitiæ & miſericordiæ. Et hoc eſt quod S. Thom. 1. ſenten. diſtinc. 2. quæſtio. 1. artic. 3. & 4. & 5. & prima parte, quæſtio. 13. articu. 4. intendit, dicens attributa Dei non ſolum differre ratione ratiocinante: ſed etiam ratione ratiocinata. Ratio enim ratiocinans eſt intellectus uel conceptus. Ratio uero ratiocinata eſt conceptus obiectiuus, ſeu quidditas in re expreſſa per definitionem: uult ergo dicere, quòd attributa Dei, non ſunt ſolum conficta ab intellectu, ſed ſunt in re formaliter: niſi quòd ex parte rei non ſunt duæ res: ſed diſtinctio eorum eſt fundamentaliter in Deo, & formaliter in intellectu. Et idem docet in 1. diſtinc. 33. quæſtio. prima, artic. primo, & prima part. quæſtio. 28. articu. 2. de relationibus diuinis reſpectu eſſentiæ. Eodem enim modo quamuis eſſentia, & relatio ex natura rei ſint in Deo, & per conſequens relatio diuina ſit realis: ſicut pater realiter eſt pater, nihilominus eſſentia, & relatio ex natura rei non ſunt duo: ſed intellectus comparans paternitatem filiationi, cum qua habet oppoſitionem, quam non habet eſſentia, ideo cognoſcit eſſentiam & relationem ſub ratione duorum: & hoc eſt eſſentiam & relationem in Deo diſtingui ratione. ¶ Hinc ſequitur, quòd ſicut nihil obſtat eſſe relationem realem, quæ ſolum ſit relatio ſecundum dici: ita per oppoſitum nihil uetat quòd ſit relatio ſecundum eſſe, & tamen ſit rationis, ut patet in exemplis poſitis. Verba ſunt S. Thom. De potentia quæſtio. 7. arti. 10. ad 11. ¶ Ad ſecundum ergo principale argumentum conceditur, quòd comparatio dicit actum intellectus, nihilominus, ad aliquid, dicit habitudinem rerum, quæ eſt in illis ſecluſa operatione intellectus. Et illæ dicuntur relationes reales: quæ ſolæ ponuntur in hoc prædicamento: nam ut ſæpe dictum eſt, ſolum ens reale diſtinguitur in decem prædicamenta.

D *Ratio ratiocinans. &c.*

E

F

Circa tertium principale, notandum eſt ex quinto metaphyſic. tex. 20. triplex eſſe genus relationis realis ſecundum triplicem naturam fundamenti, (quæ ſit tertia diuiſio relationis.) Relatio primi generis eſt relatio, quæ fundatur ſuper quantitatem: ut duplum, maius, æquale. &c. Relatio ſecundi generis eſt, quæ fundatur ſuper actionem, & paſſionem: *Triplex genus relationis.*

iu:

G ut pater & filius: combuſtiuum & combuſtibile. &c. Relatio tertij generis eſt relatio quæ fundatur ſuper rationem menſuræ: ut relatio ſcientiæ ad ſcibile. Menſuræ inquã non quantitatis, nam hæc pertinet ad primum genus, ſed menſuræ quæ eſt ueritatis ad eſſe rei: ab eo enim ꝙ res eſt uel non eſt, propoſitio eſt uera uel falſa. Obidq́ue ueritas enuntiationis conſiſtit in adæquatione propoſitionis ad rem, ideſt in hoc quod propoſitio ſignificat rẽ ita eſſe ſicut eſt. Et hoc eſt ſcibile eſſe menſuram ſcientiæ: & ideo relatio ſcientiæ ad ſcibile, eſt menſurabilis ad menſuram. Et hinc palam fit quomodo H ſcientia ſit relatiuum ſecundum dici: nam quamuis ſcientia menſuretur per ſcibile: tamen nomen ſcientiæ nõn ſignificat illam relationem: & ideo ſcientia eſt de prædicamẽto qualitatis: ſed menſurabile eſt de prędicamento relationis. ¶ Quod ſi quis arguat contra ſufficientiam huius diuiſionis, quòd calidius eſt relatio quæ fundatur in qualitate, & ſimile & diſſimile: Reſpondet illic S. Th. ex mẽte Ariſt. quòd nulla relatio fundatur in qualitate, niſi inquãtũ qualitas habet rationem actionis, aut quantitatis: ſimilitudo .n. fundatur in unitate qualitatis: illa .n. ſunt ſimilia quæ habent unam qualitatem: & illud eſt calidius quod habet exceſſum quodammodo quantitatis in qualitate. Et ad hoc propoſitum dicit illic Ariſ. quòd unitas ſubſtantiæ facit idem: unitas uero quãtitatis, facit æquale: ſed unitas qualitatis facit I ſimile. ¶ Ex hac tertia diuiſione relationis ſubſequitur quarta. Eſt nanque relatio duplex, ſcilicet mutua & non mutua. Quam diuiſionem explicat S. Thom. 1. part. q. 13. art. 7. Relatio realis mutua eſt illa, quæ eſt realis ex utroque extremo, ideſt, quæ ex vtraque parte habet fundamentun reale. Relatio uero non mutua eſt quæ ex altero tantum extremo eſt realis, & ex altero rationis v.g. ſimile dicit relationem realem: quia ſicut unum ſimile realiter refertur ad primũ eodem modo duplum ratione quantitatis refertur ad ſubduplum, & ſubduplum etiã ratione quantitatis ad duplum: quamuis ſit diſquiparantia. Et ideo iſtæ ſunt relationes

Relatio mutua & non mutua.

mutuæ: ſed tamen ſcientia (ut eſt expreſſa K ſententia Ariſt. loco modo citato) realiter refertur ad ſcibile: ſcibile uero ſola ratione refertur ad ſcientiam. Quod eſt dicere, ſciẽtia quia eſt realis effectus ſcibilis, ex ſua natura habet quod menſuretur ab obiecto: & ideo realiter refertur ad ipſum. Scibile uero non eſt effectus realis ſcientiæ: & ideo non dicitur menſura ſcientiæ per aliquam realẽ rationem quæ ſit in illo: ſed per hoc quod ſciẽtia refertur ad ipſum, ideſt, realiter adæquatur ipſi: & ideo eſt relatio mutua: quia in ſcientia eſt relatio realis & in ſcibile relatio rationis: quod adhuc in ſolutione ſeptimi argumenti euidentius fiet. Eodem modo concedit illic S. Thom. quòd relatio Dei ad creaturã (qualis ẽ relatio dominij) ẽ L relatio rationis: licet ſeruitus in nobis ſit relatio realis: quia cum Deus non ordinetur realiter ad nos, ſed nos ad ipſum: Deus nõ refertur realiter ad creaturam, ſed creatura ad Deum. Hoc tamen non eſt præſentis ſpeculationis. ¶ Hinc rurſus ſequitur aliam eſſe quintam diuiſionem relationis in relationem æquiparantiæ, & diſquiparantiæ. Relatio enim æquiparantiæ eſt relatio einſdem denominationis in utroque extremo, ut ſimile, æquale. &c. Relatio uero diſquiparantiæ eſt relatio quæ non eſt eiuſdem denominationis in utroque extremo, ut pater filius, dominus ſeruus, duplum ſubduplum. Quare ſtat ut relatio mutua ſit diſquiparantiæ. ¶ Igitur, ut ad reſponſionem argumen M ti tertij principalis redeamus, non eo negat Ariſt. ad relationẽ eſſe per ſe motum, quia neget eſſe accidens reale: niſi quia relatio per ſe non producitur, ſed comproducitur ad productionem ſui ſundamenti. Eſt enim tantum triplex motus (præter generationẽ quæ eſt mutatio ſubſtantiæ in ſubſtãtiam) ſcilicet augmentatio: quę eſt motus ad quãtitatem (quam cõſequitur æqualitas & inæqualitas, duplum ſubduplum. &c.) & alteratio: quæ eſt motus ad qualitatem (quam conſequitur ſimile & diſſimile) & motus localis: qui eſt motus ad ubi (quod conſequitur propinquum remotum. &c.

Relatio æquiparan. & diſquipar.

At uero Scotus dictum hoc Ariſt. limi-

tare

A tare contendit: excogitans unam nouam diuiſionem relationis, in relationem intrinſecus aduenientem, & relationem extrinſecus aduenientem, ut eſt uidere apud ipſum in tertio.diſ.1.q.1.& in quarto.d.13.q.1.& quodlibet.11. Cuius opinio cõſiſtit in trib. propoſitionibus. ¶ Prima eſt. Relatio intrinſecus adueniens eſt relatio neceſſario conſequens fundamentum intrinſecũ, puta quantitatem (quam ſequitur æqualitas) qualitatem (quam ſequitur ſimilitudo.&c.) aut eſt relatio quæ neceſſario conſequitur fundamento, & termino in actu poſitis. Relatio uero extrinſecus adueniens eſt illa, quæ nõ conſequitur aliquod fundamentum intrinſecum, uel quæ non neceſſario conſequitur ambobus extremis poſitis. Ponit duplex B exemplum extrinſecus aduenientis. Primum de unione: ſi enim (inquit) materia & forma ligni eſſent in eodem loco quo modo ſunt non unitæ, & poſtea unirẽtur, illa unio non conſequitur aliquam rationem fundãdi abſolutum, puta quantitatem aut qualitatem: & ideo ſtabit ambo extrema eſſe.ſ. materiam & formam, & tamen ꝙ non eſſet unio. Idẽ dicit de uniõe humanitatis ad uerbum: ſtat.n.inquit ambo extrema eſſe, & ꝙ non ſit unio. Secundum exemplum ponit de, ubi quam putat eſſe relationem extrinſecus aduenientem. Tertium exemplum addunt aliqui de propinquitate quam opinantur eſſe relationem extrinſecus aduenientẽ: C quia ſtat me eſſe & columnam eſſe cui ego ſum propinquus, & tñ quod non ſit propinquitas, ut ſi hinc diſcedam. ¶ Secunda eius propoſitio eſt. Quod ad relationem extrinſecus aduenientem eſt per ſe motus: quod primo.n.per motum ego acquiro eſt eſſe in hoc loco: quod (ſecundum eum) dicit ſolũ talem reſpectum ad centrum terræ, uel ad orientem.&c. ut in capite de quantitate expoſuimus. ¶ Tertia propoſitio eius eſt. Qđ ſex ultima prædicamenta ſunt relationes extrinſecus aduenientes. Et quia hoc eſt præcipuum punctum in ſex ultimis prædicamentis, neceſſarium eſt hæc intelligere & examinare. In primis hæc diuiſio nullibi ante Scotum inter philoſophos reperitur. Et ar-

Relatio intrinſ. & extrinſ. aduenient.

D guitur, ꝙ nulla ſit relatio extrinſecus adueniens. Primo, quia Ariſt.5.met.tex.20.ſufficienter exiſtimauit diuiſiſſe omne genus relationis in tria: quia, inquit, omnis relatio, aut conſequitur quantitatem, aut qualitatem, aut actionem: quare omnis relatio conſequitur aliquod intrinſecum fundamentũ. ¶ Et ſecũdo arguitur in ſuis exemplis. Vnio materiæ ad formam conſequitur aliquod intrinſecus fundamentum, ſcilicet actionẽ, qua forma unitur materiæ: ſicut.n. poſita in me albedine ſum ſimilis alteri albo: ita poſita actione qua forma unitur materiæ conſequitur unio. Et eodem modo unio humanitatis ad uerbum conſequitur actionem, qua humanitas aſſumitur: unde fit ut ſint relationes intrinſecus aduenientes. ¶ Ad uero E de ubi manifeſtiſſimum eſt apud Ariſtotelem non eſſe uere relatiuum, puta relatiuum ſecundum eſſe: nam quinto phyſi. tex. 10. poſtquam dixerat quòd ad relationem non eſt motus: & ad ſubſtantiam non eſt niſi mutatio (.ſ. generatio) ſubiungit quòd eſt motus ad quantitatem, & ad qualitatem, & ad ubi. Vnde apud Ariſt. non magis, ubi, eſt relatio, quàm quantitas aut qualitas. Immo ſequitur bene, ad nullam relationẽ eſt motus: ad ubi eſt motus: ergo ubi non eſt relatio. Quocirca pro libito limitatur maior ad certas relationes, cum ſit uniuerſalis. ¶ Et confirmatur, quia me eſſe hic, quamuis non poſſit explicari, niſi per reſpectum ad centrum uel ad orientem, tamen eſſe hic non ſi- F gnificat illum reſpectum, ſed eſſe in hoc loco, dato per impoſſibile, quod nullus eſſet reſpectus. Et ideo ſolum eſt relatiuum ſecũdum dici: & propterea facit ſpeciale prædicamentum, quia non eſt relatiuum. ¶ Quod ſi dicat quis Scotum idem intelligere per relationẽ extrinſecus aduenientem, quod nos appellamus relatiuũ ſecundum dici: id non poteſt ſtare cum ſuis exemplis: nam certe unio materiæ ad formam, & humanitatis ad uerbum, eſt relatio ſecundum eſſe: quia tota quidditas huius quod eſt uniri, eſt eſſe ad aliud. Et propinquitas (de qua alij ponũt exemplum) eadem ratione eſt relatiuum ſecũdum eſſe. ¶ Et per hoc impugnatur ſecun-

Vnio:

G da definitio relationis extrinſecus aduenientis.ſ.ꝗ ſit illa relatio: quam ſtat ambobus extremis poſitis non poni: nam uel intelligit de fudamentis remotis, & tunc etiam ſimilitudo eſſe extrinſecus adueniens: quia ſtat me eſſe & Paulum eſſe, quando non ſit ſimilitudo albedinis quæ modo eſt inter nos, ut puta ſi alter efficiatur niger. Si uero intelligat de fundamento proximo, falsũ eſt quod ſtet fundamentum proximum unionis eſſe, puta actionem, qua forma unitur materiæ, quin ſit unio. Sed in hoc (ſalua eius authoritate) deuiauit Scotus, quod nullũ credit eſſe fundamentum proximum unionis præter res unitas. Per hæc manifeſte impugnatur ſecũda propoſitio eius.ſ. quod ad relationem ſit per ſe motus: nam motus ſeu actio qua forma ligni unitur materiæ non
H terminatur ad relationem, ſed ad ſubſtantiam: actio.n. qua unirentur, eſſe generatio, & ideo terminaretur ad eſſe lignum. Et eadẽ ratione actio qua humanitas unitur uerbo non terminatur ad ſolam unionem quæ ſit relatio: ſed ad hoc quod eſt Chriſtum eſſe hominem, quod eſt prædicatum ſubſtantiale: ſicut unio qua accidẽs unitur ſubiecto eſſet alteratio, & per conſequens non termінaretur ad relationem: ſed ad calidum aut ad album. &c. Itaq; unio, ſi dicat motum, præcedit natura informationem qua forma informat materiam, ſeu accidens ſubiectũ: ſed ut dicit relationem, ſequitur informationem, & illa eſt proxima ratio fundandi rela-
I tionem. Eo.n. quòd per informationẽ ſit lignũ, cõſequitur relatio unionis partiũ: & ex eo ꝙ Chriſtus eſt hõ, cõſequit relatio unionis humanitatis, & ex eo ꝙ ego ſum albus, cõſuquit relatio unionis accidẽtis. Et motus localis quãuis terminatur ad ubietã ubi non eſt relatio ſecundum eſſe, ſed ſecundum dici. ¶ Et per hoc manifeſtum quomodo propinquitas ſit relatio intrinſecus adueniens, quæ conſequitur actionem qua ego ſum in hoc loco: non.n. ſtat me eſſe hic, & te eſſe iſtic, quin ſimus proximi: & me eſſe hic, eſt fundamentum propinquum illius relationis. ¶ Hinc demũ ſequitur, quod ſex ultima prædicamenta nullatenus ſunt relationes extrinſecus aduenientes, ſed res abſolute
K extrinſecus adiacentes: quia neque ſunt uere relatiua: ſed ſolum relatiua ſecundum dici, ut illic latius uidebimus.

Propinquitas.

Ad quartum principale reſpondetur, quòd primam proprietatem nõ aſſignauit Ariſt. ex propria ſententia: ſed tanquam inconueniens quod ſequebatur ex opinione antiquorũ: nã contrarietas, ut dictum eſt c. de ſubſtantia, ſolũ cõuenit rebus rõne quatuor primarum qualitatum ex quibus qualitates ſecũdæ conſtãt: relationes uero nec ſunt primæ qualitates, neq; ex illis cõpoſitæ. Sed relatiua ſm dici, ut uirtus & uitium, cõtrariãtur, non inquantum relatiua: ſed inquãtum qualitates. Vnde (quod Ammonius, & alij antiqui adnotarunt) non intelligitur, ꝙ uirtus ſit oppoſita illi ad quod refertur: refert
L nanq; ad ſubiectum (uirtus.n. eſt ſtudioſi uirtus: ſicut uitiũ, uitioſi uitium) & tñ inter ſe opponũtur, uirtus, uitio, quia habentẽ ad cõtrarios diſponunt fines, puta ad bene & male agendum. Sicuti ſcientia refertur ad ſcibile: opponitur uero ignorantiæ. Ignorantiæ quidẽ puræ negationis, opponitur priuatiue: ſed ignorantiæ prauæ diſpoſitionis.i. errori, opponitur cõtrarie. ¶ Ad replicã uero reſpondetur, ꝙ æquale & inæquale, ſimile & diſſimile non opponuntur ſimpliciter: quãdoquidẽ ſimpliciter poſſunt conuenire eidem (utpote reſpectu diuerſorũ.) Sed opponuntur ſecũdũ qd, ut ſi dicas ſimile & diſſi-
M mile reſpectu eiuſdem. ¶ Ad quintum principale rñdetur: ꝙ ſicuti relatio in quantum relatio non recipit contrarium, ita deq; recipit magis & minus; ſed ſicuti cõproducitur (ut ait Ariſt. 5. phyſ.) ad productionẽ fundamenti: ita intenditur & remittitur ad intenſionem & remiſſionem eius: ut ſicuti alio acquirente albedinẽ quã ego antea habebam, incipio ego eſſe ſimilis illi: ita intenſa eius albedine efficior magis ſimilis. ¶ Sed de æqualitate eſt dubium quomodo intendatur: nã id maxime fieret ſi ego ſum ſeptupedalis, & alias qui erat quintumpedalis incipiat augeri: tunc enim efficimur magis æquales: ſed tamen arguitur ſic: Quantitas quæ eſt fundamentum relationis non intenditur: ergo

Recipere contraria.

Magis & minus.

A ergo neq; æqualitas. Reſpondetur, quòd aliqui textus ſecundum tranſlationem Boetii in hac ſecunda proprietate nõ habent ęquale, ſed ſolum inæquale, propterea quòd cũ æqualitas conſiſtat in indiuiſibili, puta in unitate quantitatis, ubi nullus eſt exceſſus (ut ſentit Ariſt. loco citato in argumento) non poteſt recipere magis & minus. Nihilo minus in textu Græco habetur æquale: & ideo, æquale, non accipitur hic proprie, ſed abuſiue, ut ubi eſt minor exceſſus, appelletur maior æqualitas: ſicut etiam ſimile ſimpliciter dicit eundem gradum qualitatis: ſed abuſiue dicuntur ſimilia non obſtante aliquo exceſſu intenſionis. Vnde ad replicã reſpondetur, ꝙ quamuis quantitas non

B intendatur, tamen rõne eius augumẽti æqualitas abuſiue, & ſecundum uulgares dicitur intendi. ¶Qui putant relationem eſſe rem diſtinctam a fundamento diſcruciantſe an illa relatio quæ eſt ſimilitudo ſit accidẽs intenſibile. Nos uero non credimus diſtingui ſimilitudinem ab albedine: & ideo intenſio non ſit niſi per intenſionem albedinis, aut per remiſſionem: nam ſi ego & Petrus ſumus æqualiter albi, per intenſionem albedinis in altero noſtrum, altero manente inuariato, remittitur intenſio. ¶Ad ſextũ principale rñdetur, quòd illa tertia proprietas eſt generalis omnib. relatiuis ſecundum eſſe, & ſecundum dici: & per conſequens exten-

C ditur ad omnia denominatiua, ut patet ex ipſa litera Ariſt. Sicut.n. caput eſt, capitati caput eſt: & ſi capitatum eſt, capite capitatum eſt: eodem modo color eſt colorati color: & coloratum colore coloratum: & ita in cæteris. Niſi quòd color non ſignificat intrinſece illam habitudinem ad ſubiectum: & ideo non eſt relatiuum niſi ſecundum dici, & id quidem largo modo: nam & quidditas albedinis explicari poſſet ſine ordine ad ſubiectum: ſi haberemus nomen propriæ differẽtiæ contrahentis colorem ad eſſe albedinis.

Simul natura. ¶Propter ſeptimum argmentũ Ammonius & Priſci expoſitores dñt, quòd ſi ſcibile & ſcia accipiatur utrunq; in actu, aut utrunq; in potentia, ſunt ſimul natura: nam ſcibile in actu eſt cuius actu habetur ſcientia: ſicut dicit Ariſt. 3. de anima, tex. 8. quòd quando

D recipiuntur ſpecies intelligibiles in intellectu, per eas obiectum ſit intelligibile in actu & potentia, intellectus in actu: ſed prius ſicut obiectum ſolum erat intelligibile in potentia, ita & intellectus habebat ſcientiã in potẽtia. ¶At uero reſtat dubium duplex apud Ariſtotelem, primum quare de aliquibus relatiuis nempe duplum, & ſubduplũ tanquàm motum reliquid quòd ſint ſimul natura: & id dubitauit de ſcia & ſcibile. Et ſecundum, quòd uidetur ſophiſticum feciſſe argumentum probando, quòd ſcibile in potentia ſit prius quàm ſciẽtia in actu: quia de illo nulla erat difficultas. ¶Sed ad utrunque reſpondet egregie S. Thom. prima parte. quæſt. 13. art. 7. ad ſextum argumentum.

E Vbi ait quòd ad cognoſcendum quomodo relatiua ſint ſimul natura, non debemus reſpicere ad res ſignificatas (nam res quæ eſt pater præcedit rẽ quæ eſt filius) ſed reſpiciẽdum eſt ad ſignificationes. Eſt tamen differentia inter relatiua ſecundum eſſe, & relatiua ſecundum dici. Quod relatiua ſecundum eſſe omnia ſe actu includunt in ſignificatione: non.n. eſt pater, niſi [illegible] habeat filium, nec duplum, niſi actu [illegible]t ſubduplum: & econuerſo. Relatiua uero ſecundũ dici aliqua quidem actu ſe mutuo includũt, ut non eſt capitatum, niſi actu habeat caput: nec eſt caput, niſi actu ſit capitatum: nã abſciſſum caput non eſt caput uniuoce. Ali-

F qua uero ſunt quorum unum ſimpliciter includit aliud in actu: ſed tamen aliud ſimpliciter ſolum includit primum in potentia: ut ſcia non eſt ſimpliciter ſcientia, niſi actu ſit. i. actualiter habitus ſit in intellectu: & ſi hoc modo ſcientia eſt, ſcibile actu eſt, ideſt illud obiectum quod fuit cauſa illius habitus actu eſt quando producit habitum: & ideo ſcientia dicit relationem realem ad ſcibile: quia eſt effectus realis eius. At uero ut ſcibile ſit ſimpliciter ſcibile, non exigit actu ſcientiam: quia nomina in bile, ſolum dicunt potentiam. Dicitur.n. ſimpliciter ſcibile, quia poteſt de illo eſſe ſciẽtia: & propterea ſolum dicit relationem rõnis ad ſciam: quam alij uocãt aptitudinalẽ. Hac de cauſa *Scibile & ſcia*

G egregie dicit Ariſt. ꝙ ſcibile ſimpliciter loquendo eſt prius ſcientia: nam quadratura circuli ſimpliciter eſt ſcibilis per hoc ꝙ poſſit eſſe ſcientia de illa: ſed tamen ſimpliciter non eſt ſcientia, quia non eſt inuentus talis habitus, cum quo ſtat quòd ſcibile in actu ſit ſimul natura cum ſcientia: & quòd ſcia in potentia ſit ſimul natura cum ſcibile.

Relatiuũ def. per reli.

¶Octauum argumentum petit illam difficultatem, utrum unum relatiuũ debeat definiri per reliquum. Et id quidem non hic aſſerit expreſſe Ariſt. ſed ſolum ait, ꝙ qui ſciuerit naturam unius relatiui, ſcit naturam alterius: unde ſolũ ſequitur, quòd definitio unius non poteſt intelligi niſi intellecta definitione alterius. Sed tamen 6. Top. c. 3. cum H docuiſſet definitionem debere dari per notiora & priora definitio (quia datur innoteſcendi cauſa) ſtatim excipit relatiue oppoſita, quod uidelicet unũ definiatur per aliud, ut duplum, inquit, eſt quod bis continet dimidium, & dimidium quod bis continetur a duplo. Et inde Porph. c. de ſpecie deſumpſit ꝙ unum relatiuum ponitur in definitione alterius. ¶Eſt ergo concluſio, ꝙ hoc eſt, ꝓprium relatiuorum ſecũdum eſſe, ut unum definiatur per reliquum. Vnde Ariſt. hic tanquam corollarium definitionis relatiuorũ ſecundum eſſe intulit quòd unum cognoſcitur in ordine ad aliud: nam ſi quidditas huius quod eſt eſſe patrem, nihil aliud eſt ꝙ genuiſſe filium, certe definitio quidditatiua non poteſt dari niſi per ordinem ad filium: I & ſi eſſe filium nihil aliud eſt quàm eſſe genitum ab alio, in definitione filij ponetur pater. Enimuero ſicut res ſe habet ad eſſe, ita ad cognoſci: ob idq; ſicut ſunt ſimul natura, ita ſunt ſimul cognitione. ¶Ait uerum tamẽ hic Albertus, quòd aliud eſt unum relatiuũ definiri per alterum. Aliud uero eſt unum definiri in ordine ad alterum. Primum enim eſt uerum, & ſecundum falſum. Nam ly per, dicit cauſam: & ideo patrem definiri per filium, deſignat cognitionem filij eſſe cauſam cognitionis patris: & tunc eadem ratione cognitio patris eſſet cauſa cognitionis filij. Quod quidem non eſt uerum: tum quia eſſet circulus in eodem genere cauſæ: tum quia ſicut eſſe patrem non eſt cauſa huius quod eſt eſſe filium, nec econuerſo: ita neq; cognitio unius poteſt eſſe cauſa cognitionis alterius. K Sed tamen ly ad, ſolum dicit ordinem, & ſic pater cognoſcitur in ordine ad filium, & filius in ordine ad patrem. Addiderim tamen, quòd non eſt neceſſe unum relatiuum formaliter ſemper poni in definitione alterius: ſatis enim eſt ſi ponatur eius ſubiectum, ut ſi dicas pater in creaturis eſt animal quod genuit aliud eſſentialiter ſibi ſimile, & filius eſt animal quod ab alio ſibi ſimili genitum eſt.

¶Igitur ad argumẽtum conceditur, quòd in definitione unius relatiui debet poni reliquum: negatur tamen inde ſequi, quòd idem ſit notius & ignotius (in quo plurimi L gratis torquentur) non enim unum relatiuum ponitur in definitione alterius tanquã notius aut prius notum: ſed tanquam æque notum, & ſimul cognoſcibile: hæc enim eſt propria natura relatiuorum, ut ſint ſimul cognitione. ¶Quod ſi quis forte replicuerit ex Ariſtot. 2. Top. cap. 2. ubi ait, quod loco nominis poſiti in definitione licet ponere eius definitionem: ut ſi homo eſt animal rationale, loco de ly animal poſſumus dicere, homo eſt corpus ſenſibile rationale: unde formet quis hoc argumentum: Si duplum eſt id quod bis continet ſubduplum, tunc loco de ly ſubduplum, poſſumus dicere, duplum eſt quod bis cõtinet illud, quod bis continetur ab duplo: & per conſequens M idem definiretur per idem. Reſpondetur ꝙ non eſt eadem ratio in relatiuis & in abſolutis: in definitione enim relatiui nõ ponitur aliud tanquã principale relatiuum: ſed tanquam terminus relationis illius quę definitur: ſi tamen loco illius termini ponas eius definitionem, explicatur tunc[i], non tanquã terminus, ſed tanquã principale relatiuum cuius terminus eſt fundamentum prioris relationis: & ideo fit circulus, qui non contingit ſi loco nominis abſoluti poſiti in definitione, ponas eius definitionem. Et ideo loco relatiui in definitione, non licet ponere eius definitionem.

Quæſtio ſecunda.

Vtrum relatio diſtinguatur realiter a ſuo fundamento.

PRo parte affirmatiua arguitur primo ex ipſa quidditate relatiui. Quidditas & ratio eſſentialis relatiui plus differt a quidditate ſubſtantiæ quàm quidditas accidentis abſoluti, puta quantitatis aut qualitatis: nam quidditas relatiui eſt eſſe ad aliud, ut hic docet Ariſt. quidditas uero abſoluti eſt eſſe in ſe. i. non ad aliud: ſed accidentia abſoluta realiter diſtinguuntur a ſubſtantia: ergo & accidens relatiuum. ¶ Secundo principaliter arguitur ex Ariſt. 5. met. tex. 20. ubi
B aſſerit omne genus relationis conſequi accidens abſolutum, & 5. phyſi. ut dictum eſt, dicit, ꝙ motus non terminatur ad relationem, ſed ad aliud accidẽs abſolutum quod conſequitur relatio: in quibus locis uidetur ponere differentiam inter relatiuum accidens & abſolutum. ¶ Tertio principaliter arguitur. Prædicamẽta (ut ſæpe hactenus dictum eſt ex Ariſt. 5. met. tex. 14.) ſunt entia realia: ergo omnia prædicamenta realiter inter ſe diſtinguuntur. Patet conſequentia: quia idem eſt decem eſſe entia realia, quod decem eſſe realiter diſtincta: ſi. n. non diſtinguerentur realiter, non eſſent decem realiter. ¶ Quarto principaliter arguitur, ut arguit S. Th. 1. par. q. 13. ar. 7. & 28. ar. 1. & de
C potentia. q. 7. ar. 9. & alibi ſæpe. & Scotus in 2. d. 1. q. 5. & in multis aliis locis. Sũt aliquæ relationes quæ dicũtur perfectiones reales, ut ordo uniuerſi, unio materiæ & formæ, inhærentia accidentis ad ſubiectum, relatio cauſæ ad effectum realem, eſſe patrem. &c. quæ omnes relationes dicunt perfectiones ex natura rei ſecluſa operatione ĩtellectus: ergo illæ ſunt relationes reales: ꝙ ſi ſint reales, realiter diſtinguuntur. Propter hoc argumentum ait illic Scotus, ꝙ negare relationes diſtingui, eſt negare totum ordinem uniuerſi. ¶ Quinto principaliter arguitur ex mente Scoti in 3. diſt. 1. quæſt. 1. Stat aliquando quodcunq; accidens abſolutum qđ prius erat in Petro manere, diſtructa eius relatione: ergo relatio Petri realiter diſtinguitur a quocunq; abſoluto quod ſit in illo. D
Probatur antecedens, Petrus albus eſt ſimilis aliis albis: deſtruantur alia alba: Petrus deſinit eſſe ſimilis nullo accidente abſoluto corrupto in Petro: ergo ſimilitudo Petri diſtinguebatur ab albedine: alias cum albedo maneat & ſimilitudo non maneat, ſi albedo erat ſimilitudo, eadem res manet, & nõ manet. ¶ Et confirmatur argumentũ ſimili modo. Stant ſimilitudinem Petri intendi, nullo eius accidente abſoluto intẽ[ſ]o: ergo relatio diſtinguitur ab illo, ut ſi Petrus ſit albus ut ſex, Paulus uero ut quatuor tũc ſunt aliquo modo ſimiles: ſed ſi poſt modum albedo Petri remittatur ad quatuor, ſit magis ſimilis Paulo: ergo ſimilitudo Petri intenditur al- E
bedine eius remiſſa. ¶ Eodem modo arguũt ꝙ poſſunt multiplicari ſimilitudines in Petro ſi plures homines generentur albi, albedine tñ Petri nõ multiplicata: ergo relationes illæ diſtinguũtur ab albedine. ¶ Sed quia ad hoc quintum argumentum poſſet reſpõderi, quod oẽs iſtæ uariationes in Petro ſiũt propter mutationes aliorum extremorum. Sexto principaliter arguitur argumẽto Occham in 1. d. 8. q. 1. Impoſſibile eſt contradictoria uerificari de eodem ſucceſſiue, niſi aut mutato loco, aut tempore, aut re noua producta, aut deſtructa: ſed poſito. v. g. qđ materia & forma ligni ſint in eodẽ loco penetratiue & non unitæ, tũc poſſunt eſſe unitæ adeo, nec tempore, nec loco mutatis, nec F
re aliqua deſtructa: ergo ſi antea non erant unitæ, & modo ſunt unitæ, eſt propter productionem nouæ rei quæ eſt unio. Simile argumentum facit in 3. q. 1. ad probandum quòd unio humanitatis ad uerbũ ſit relatio diſtincta. Plura congeruntur alia argumenta, ut eſt uidere apud Gregorium primo ſenten. d. 18. q. 2. ſed omnia ſunt uelut cathena, cuius ſi unum annulum infringas, tota diſſoluitur. ¶ In contrarium eſt authoritas Ariſtot. 5. phyſi. tex. 10. ubi ait, ad relationem non eſſe per ſe motum, quia ſtat, inquit, altero mutato, alterum immutatum relatiue dici, ideſt, ſtat aliquem ſine noua

G rei acquiſitione realiter referri, qualiter an
tea non referebatur.

Qvaestio hæc inter dialecticos hu-
ius temporis maioris forſan momenti eſt,
quàm fuiſſet apud antiquos; ſed quia inſti-
tutum noſtrum non eſt ſolum opiniones re
citare, aut aliquam pertinacius ſequi, quàm
ratio conuicerit, ad quæſtionem duabus cō
cluſionibus reſpondemus. Prima eſt. Nul-
1.Cōcl. la prorſus eſt relatio a fundamento realiter
diſtincta tāquam res noua, ut uidelicet ſint
duæ res, ſicut ignis & calor. Et primum
omnium nemo ante Scotum (quem ego ui-
derim) ita expreſſe ſub iſtis terminis con-
ceſſit quòd relatio diſtinguatur realiter a
fundamento: ſed ille conceſſit primus qui
H 3. ſent. diſt. 1. triplex inquit eſt relatio. Alia
cui repugnat eſſe ſine eius termino, ut rela
tio creaturæ ad Deum: & hæc, inquit, non
diſtinguitur a creatura. Alia uero eſt cuius
fundamentum poteſt eſſe ſine tali relatio-
ne, ut æqualitas, ſimilitudo. &c. (nam po-
teſt homo manere albus ſine relatione ſi a-
lia albā corrumpantur) & hæc inquit om-
nis diſtinguitur a fundamento, ſiue ſit in-
trinſecus, ſiue extrinſecus adueniens. ¶ At
S. Thom. nuſquam hoc formaliter aſſeruit,
ſed eius diſcipuli illud uerbum adiecerunt.
Vnde Paulus Soncinas ſolertiſſimus ſcruta
tor S. Thomæ. 5. met. q. 28. ait, quòd circa
hanc quæſtionem nullibi expreſſe habetur
quid ſenſerit philoſophus, aut commen-
I tator, aut S. Thomas, aut alii peripatetici:
& ideo iuniores uaria ſenſerunt. Vnde ipſe
tenet partem negatiuam: licet Capreo. in
prima diſt. 30. & alii Thomiſtæ teneant af-
firmatiuam. Addiderim ego quòd S. Tho-
mas potius fuerit opinionis negatiuæ, &
primo ſi opuſculum illud quadrageſimum
octauum de prædicamentis eſt S. Thomæ,
(ut nō abs re creditur) expreſſe illud tenet
in tractatu de prædicamento, ad aliquid, ca
pit. 2. ubi ait, quòd ſimilitudo Socratis in al
bedine ad Platonem non eſt alia res diſtin-
cta ab albedine: ſed ſolum ipſa albedo ut ſe
habet ad albedinem Platonis. Et ſubdit: Si
enim ſimilitudo adderet ſupra albedinem
aliquam rem, nullo modo poſſet aliquis fie-
ri alicui ſimilis ſine ſui mutatione: quod eſt K
falſum. Nam ſi quis, inquit, in India fieret
modo albus, fierem ego ſimilis illi, nulla in
me facta mutatione. Hæc ille. Et quinto
Phyſi. lectione tertia exponens illud, Ad
relationem non eſt per ſe motus, dicit quod
cum ego habeo quantitatem, per eam con
uenit mihi, ut ſim æqualis omnibus illis,
qui eandem habent. Et ideo cum quis de
nouo accipit illam, nihil de nouo mihi ad-
uenit per quā ſim ſimilis illi. ¶ Et re uerā id
expreſſe aſſerit Ariſto. in illo textu. Cuius
uerba ſunt. Neque motus eſt in aliquid: al-
tero enim ſubeunte mutationem, non ſub-
eūtem uere dici poteſt, id eſt per hoc quòd
alter mutatur, me immutato, incipio eſſe ſi
milis, aut æqualis. Quinetiam hoc explicat L
definitio, ad aliquid, ſcilicet hoc ipſum q̄
ſunt, aliorum ſunt: nempe quòd nullum a-
liud eſſe habent, niſi eſſe ad aliud, ut pater
per hoc ſolum formaliter eſt pater, quia ha-
bet filium: & dominus, quia habet ſeruum.
Itaque quamuis denominatio eſt formali-
ter in patre, denominatur tamen a filio. Vn-
de S. Thom. 3. q. 16. art. 6. ad ſecundum, &
alibi frequenter concedit, quòd relatio con
uenit alicui ſine ſui mutatione. Idem dicit
Auguſt. quinto de Trinitate, cap. ultimo. Et
Anſel. Mon. cap. 25. & omnes in uniuerſum
philoſophi. ¶ Scio reſponſionem eſſe tenen-
tium contrariam opinionem: & quamuis
qui incipit eſſe ſimilis, aut æqualis non mu- M
tetur mutatione per accidens abſolutum,
nihilominus mutatur mutatione acciden-
tis reſpectiui. At uero cū uniuerſaliter Ari-
ſto. dicat nullam eſſe neceſſariam mutatio-
nem in eo qui incipit eſſe ad aliquid, uolun
taria eſt iſtorum reſtrictio. ¶ Attamen con-
cluſionem non teneo ſolum propter autho-
ritatem Ariſto. aut S. Thomæ: Immo certior
eſt mihi concluſio, quàm quòd fuerit opi-
nio ipſorum. Et potiſſimum mihi argumen
tum eſt id quòd modo faciebamus. Quis e-
nim credet per hoc quod aliquis incipiat
in India eſſe albus oriri in me aliquam rem
quàm prius non habebam: cum ſecundum
iſtos deberent pullulare innumeræ entita-
tes; nam incipio eſſe illi diſtinctus, ſimilis

ma-

A maior.&c. Et quando Petro naſcitur filius, neſcio quomodo accreſcat illi aliqua entitas magis quàm ſi eſſet mortuus antequã filius animã reciperet: cum iſti authores huius opinionis concedant quòd quotieſcunq; res aliqua producitur, pullulat in omni creatura mundi in cœlo & in terra noua entitas: qua formaliter eſt ab iſta diſtincta. Quinetiã quotieſcunq; res aliqua mouetur localiter, in quocunq; inſtanti motus & in re illa, & in omni corpore mundi, ſunt nouæ entitates: nam in quocunq; inſtanti res illa reſpectu omnium corporum mũdi fit magis, aut in minus propinqua: qđ illi credat quæ capere poteſt. ¶ Secundum argumentũ ad con-

2. Argu. cluſionem eſt. Si relatio eſſet res diſtincta a fundamẽto, poſſet Deus illam ſeparare ma-

B nente fundamẽto & termino: ut ſi ego ſum ſimilis Petro in albedine entitate diſtincta ab albedine, me & Petro manentibus albis, poteſt eam Deus corrumpere: ſed tunc adhuc erimus formaliter ſimiles ſine illa entitate: ergo illa eſt ſuperuacanea. Probatur maior: quia poſtquam nec fundamentum ẽ de eſſentia illius relatiõis nec ecõuerſo, certe nulla eſt repugnantia quo minus poſſit Deus fundamenta ſeruare ſine illis entitatibus. Scio Scotum in 4. d. 12. q. 1. & Capreolum in primo. d. 30. hanc maiorem negare: quia naturaliter ſequitur, poſitis duobus albis in utroque eſſe ſimilitudinem. ¶ At uero ſi intelligant naturaliter ſequi illa eſſe ſimi-

C lia, uerum eſt: quinetiam nec ſupernaturaliter poſſet fieri, ut non eſſent ſimilia. Si uero intelligant ſubſequi naturaliter entitatem diſtinctam, quæ eſt ſimilitudo: tunc eſt argumentum, quòd nihilominus poteſt Deus illam naturalem ſequelam impedire, uel illã entitatem productã ſeparare. Nec ualet reſponſio, quòd ſicut nõ põt Deus facere albũ ſine albedine, ita nec ſimile ſine ſimilitudine diſtincta. Non inquam ualet: quia primũ non poteſt intellectus capere: ſed tamen poſitis duobus albis ſecluſa quacunq; entitate ſũt ſimilia. ¶ Quod ſi quis reſpondeat, quòd quãuis ſupranaturaliter poſſint eſſe ſimilia ſine albedine diſtincta, nihilominus naturaliter eſt neceſſaria illa ſimilitudo: ſicut dixi-

mus de quantitate, quòd naturaliter ſubſtã- D tia per quantitatem habet partes extenſas, quamuis ſupernaturaliter Deus poſſit illas extenſas ſeruare ſine quantitate. Contra hoc replicatur, quòd ſit longe aliter de quãtitate: nam de quantitate fecimus alias nouas rationes ad probandum quòd ſit diſtincta. Et præterea quia data ſubſtãtia ſine quãtitate, non haberet quicquid haberet per quantitatem: quia nec poſſet Deus tunc facere quòd illa occuparet locum ut non poſſet aliud eſſe illic corpus: ſed tamen duo alba circumſcripta quacũq; alia entitate tam ſimilia omnino eſſent ac ſi haberent illam. ¶ Simile argũ poteſt fieri per oppoſitum: q; ſi paternitas eſt noua entitas in patre, poſſet Deus illã ſeruare mortuo filio: quandoqui- E dem neutrum eſt de eſſentia alterius: & per cõſequens tunc pater denominaretur pater ab illa relatione, cum tamen non haberet filium. ¶ Tertium argũ eſt ſimile illi quod fa- 3. Argu. ciebamus de numero, de ternario, & quaternario. Sequeretur. n. quòd duplicitas qua quaternarius quatuor hominum eſt duplus binario, eſſet entitas diſtĩcta a quaternario: & per conſequens quòd unũ ſimplex accidẽs eſſe ſubiectiue in quatuor diſtinctis ſubiectis, quod ẽ creditu difficile. ¶ Gregorius Arimin. primo. d. 28. q. 2. uiginti fere congerit argumenta in confirmationem huius concluſionis: ſed illis re uera qui hæc facta deuorauerint, fruſtra aliud quodpiam obij- cietur. Præſertim quòd qui huiuſmodi en- F tia multiplicant, ipſi tenentur probare: qui uero negant, inde ſuam abunde ſententiam aſſerunt ſi argumẽtis obiectis reſpondeãt. Nec tanta cura eſſe debuiſſet ſcholaſticis hmõi diſtinctiones ſuſtinere, quas intellectus tam fert moleſte: dum tñ neq; locutio ſit tam auribus diſſona, ut ſimpliciter & formaliter concedatur, quòd ſubſtãtia aut qualita, ſaut quantitas eſt relatio poſtquã habet diſtinctam rõnem & definitionẽ. ¶ Secunda 2. Cõcl. concluſio. Relatio formaliter diſtinguitur ab eius fundamento: atq; adeo a cæteris omnibus prædicamentis tanquã ratio ſpecialis entis. Concluſio hæc capite ſuperiori ſatis fuit (opinor) & expoſita & cõfirmata. Vnde

quamuis ſecundùm primam concluſionem
G cócedẽdum ſit, quòd eadem res quæ ẽ quã
titas eſt æqualitas: & eadem res quæ eſt al-
bedo eſt ſimilitudo: & eadem res quæ eſt
potentia generandi eſt paternitas: nihilomi
nus tamen negandum eſt, quòd ſimpliciter
quantitas ſit æqualitas: aut quòd albedo ẽ
ſimilitudo: nam iſtæ propoſitiones faciunt
ſenſum formalem, puta quòd quãtitas ĩquã
tum quantitas, aut albedo inquantum albe
do ſint relationes, ideſt, quòd ratio & defi-
nitio quantitatis, aut qualitatis ſit ratio &
definitio relationis, quod falſum eſt.

IGITVR ad primum argumentum con
ceſſo antecedenti.ſ.ꝙ quidditas relationis,
quæ exprimitur per definitionem plus diſ-
H ferat a ſubſtantia quam quidditas relationis
abſolutæ: negatur tamen conſequentia cũ
infertur, quòd ſi abſolutum accidens eſt a-
lia res a ſubſtantia, & relatio ſit alia res; im
mo propterea quòd quidditas relationis,
nihil aliud dicit quàm eſſe ad aliud, ſequi-
tur ut non ponat nouam rem præter eius
fundamentũ. ¶ Ad ſecundum rñdetur, quòd
authoritates Ariſ. potius pugnãt pro nobis
quàm contra nos, ut in argumento ſed con
tra, & inter probãdum primam cõclũſionẽ
oſtẽſum eſt. ¶ Ad tertium reſpõdetur, ꝙ de-
cẽ prædicamenta ſũt decem etiam realia, ut
docet Ariſ. inde tamen non ſequitur ꝙ ſint
decem res realiter diſtinctæ, ſicut ignis & ca
lor: ſed quòd ſint decem diſtinctæ rationes
I entis ſecluſa operatione intellectus primo
diuerſæ, quia habent diſtinctas quidditati-
uas definitiones ratione cuius nullũ eorũ
de alio affirmatur in ſenſu formali, ut cóclu
ſione ſecunda expoſitum eſt. ¶ Ad quartum
prĩcipale reſpondetur, quòd ſolum probat
ordinẽ uniuerſi, ordinem partium, unionẽ
partium ſubſtantialium, inhærentiã accidẽ
tis ad ſubiectũ, reliquaſq; id genus relatio-
nes, eſſe relatiões reales: quod nos ingenue
fatemur, cum conueniant rebus ex natura
ſua ſecluſa operatione intellectus: nõ tamẽ
probat ꝙ ſint res diſtinctæ a ſuis fundamen
tis. Nec qui hoc negat, negat cõpoſitionem
orbis, ut Scotus cenſet. Quinimmo cum in
ter res alias poſuiſſet diſtinctionem forma

lem ex natura rei: quæ tamen nõ eſt realis, K
ut inter attributa diuina, & inter proprieta
tes entis, ubi minus erat apparentiæ, ut in
prædicabilibus capitulo de proprio, & in
hoc lib. cap. 4. diſputatum eſt, multo eam
melius ſtatuiſſet inter fundamentum, & re-
lationem, & ſex alia prædicamenta.

¶ Ad quintum principale reſpondetur, ꝙ
ſi ſenſus maioris ſit, quòd ſtat rem illã, quæ
eſt relatio corrumpi, quocunque alio abſo-
luto manẽte inuariato falſa eſt: res .n. quæ
eſt ſimilitudo eſt albedo ipſa. Si uero ſit ſen
ſus formalis, ſcilicet quòd ſtat rem illã deſi-
nere eſſe relationẽ quando non deſinat eſſe
res abſoluta, cõceditur: ſed inde nihil ſequi
tur contra concluſionem. Cum .n. Petrus
deſinit eſſe albus nulla i me res corrũpitur,
ſed albedo mea deſinit eſſe ſimilitudo. Et
eodem modo concedimus, quòd ſtat albedi
nem in quãtum eſt albedo remitti: & in quã
tum eſt ſimilitudo intendi: & in quãtum eſt
albedo non multiplicari, & in quantum eſt
ſimilitudo multiplicari, numero alborum
creſcẽte, quibus ego ſum ſimilis. Sed eſt no
tandum, quòd ego non ſimpliciter denomi-
nor ſimilis a ſola albedine: ſed ab albedine
ſimul & termino relationis: ſicut homo nõ
denominatur pater a potentia tantummo-
do generandi, ſed a termino, quia habet fi-
lium. ¶ Ad ſextum Occham reſpondetur,
conceſſo quòd nunquã contradictoria ſuc-
ceſſiue uerificatur de aliquo, niſi aliqua mu
tatio fiat, aut in illo, aut in alio, aut in tempo
re, aut in alia quacunq; re: quod Gregorius M
loco citato late tractat. Et in particulari ca-
ſu argumẽti reſpondetur, quòd ſi nunc ma
teria & forma nõ ſunt unitæ, & poſtea ſunt
unitæ, ambæ ſunt mutatæ per actionem,
qua ſunt unitæ, per quam incipit eſſe com-
poſitum quod non erat: & ſi nunc humani-
tas nõ eſt unita uerbo, & poſtea eſt unita, ẽ
quia ipſa eſt mutata per actionem qua eſt aſſũ
pta per quã factum eſt, ut Deus ſit homo: &
argumentum peccat in hoc quòd ſupponit
per unionem quæ ẽ relatio immediate uni-
ri partes, & tñ nõ uniuntur niſi per unionẽ,
ut dicit actionem, quã præſuppoṅit unio,
quæ eſt relatio: neq; homo nominum alias

obſer-

A obſeruantiſsimus debuiſſet tam facili argu-
mento diſtinctionē concedere relationis.

De quali, & qualitate.

CAP. VIII.

QVALITATEM uero dico, qua
quales quidam dicuntur. Eſt
autem qualitas ex hſce, quæ
multis modis dicũtur. Atq;
una quidem ſpecies qualitati, habitus
diſpoſitioque vocetur. ¶ Differt autem
B habitus à diſpoſitione: nam magis per
manet, atque diuturnior eſt. Tales sũt
ipſæ ſcientiæ & uirtutes. Scientia nan
que ex eorũ numero uidetur eſſe, quæ
permanẽt, & cum difficultatem dimo
uẽtur: etiã ſi quiſpiam mediocriter ſciẽ
tiam acquirat, niſi magna mutatio uel
a morbo vel a re quapiam alia ſimili
fiat: ſimiliter & virtus, ut iuſtitia, tem-
perantia & quæcunque tales, haud fa
cile dimoueri mutarive videntur. Di-
ſpoſitiones autẽ eæ ſunt, quæ faciliter
dimoueri mutarique poſſunt, ut calidi
tas, frigiditas, morbus, & quæ sũt hiſce
ſimilia Nam his ipſis hõ aliquo modo
C diſponitur, & facile quoq; mutatur, ex
calido frigido ſubiẽs, & ex ualetudine
morbum: & in cæteris etiam ſimili mo
do. Niſi & harũ ipſarum aliqua ob diu
turnitatem uerſa iam in naturam ſit,
dimoueriq; nequaet, aut ſumma cum
difficultate mutari poſſit: quam qui-
dem hac ratione quiſpiam habitum
iam nũcupauerit. ¶ Patet autem, ea ho
mines habitus dicere velle, quæ ſunt
diuturniora, neq; dimoueri facile poſ-
ſunt: eos enim qui ſcientias non admo
dũm tenẽt, ſed eas amittere facile poſ-
ſunt, habitum habere non dicunt: ea
licet ſcientia aliquo modo deterius K
melius ue diſpoſitos uideanr. Itaq; ſic
a diſpoſitione habitus differt; ut illa fa
cile dimoueti poſſit, habitus autẽ diu-
turnior ſit: & cum difficultate mouea
tur. ¶ Sunt autem habitus quidem di-
ſpoſitiones, diſpoſitiones uero haud
neceſſario habitus ſunt. Qui nanq; ha
bent habitus, ij aliquo modo etiam di
ſponuntur: at qui diſponuntur, ij non
omnino & habitus habent.

Textus.ij. ¶ Aliud autem qualitatis
genus eſt, quo ad luctam aliquos, aut
ad curſum, aut ad ſanitatẽ, aut ad mor
bum aptos eſſe dicimus: & ſimplici- L
ter ea, quæ per potentiam naturalem
impotentiam ue dicuntur. Non enim
quicquam horum ex eo dicitur tale,
quia aliquo diſponitur modo: ſed quia
naturalẽ potentiã habet, ut facile quip
piã aut faciat, aut nõ patiatur. Vt ad pu
gilatũ cursũ ue apti dicũtur ideo, non
quaſi rerũ earũ facultatem iam aliquã
teneant, ſed tm̃ quia naturalẽ, aut uim,
aut imbecillitatẽ facile aliquid faciẽdi
habent: ſic apti ſanitati, qa uim natura
lẽ haud facile obnoxiã: morbidi cõtra,
quia obnoxiã facile, ſeu quia ui nõ fa-
cile obnoxia careant, dicuntur. Eiuſdẽ M
generis eſt & durum ac molle. Durum
enim ex eo dicitur, quia potẽtiã habet
ut non facile diuidatur: molle autem
ex eo, quia eiuſdem habet impotentiã.

Tex.iij. ¶ Tertium qualitatis eſt ge
nus, qualitatis paſſiuę ac paſſiones,
quæ quidem talia ſunt: ut dulcedo,
amaritudo, & ea quæ ſunt generis ſimi
lis: caliditas præterea, frigiditasq; &
albedo, atque nigredo. ¶ Has igitur qua
litates quidem eſſe, perſpicuum eſſe
videtur. Ea nanque quæ hæc ſuſcepe-
runt, qualia ſane dicuntur: ut mel ex

eo

G eo dicitur dulce, quia dulcedinem ſu
ſcepit: & corpus etiam album, quia
ſuſcepit albedinē: ſimiliter & ī cæteris
res ſe habere videtur. ¶ Qualitates au
tē paſsiuæ dicuntur, non ideo quòd ea
quæ ſuſceperūt paſſa aliqd ſūt. neque
.n. mel ex eo, quia paſſum aliquid eſt,
dulce dicitur: neq; cæterorum talium
quicquā: ſimiliter & caliditas & frigi-
ditas, non ex eo paſsiuæ qualitates di-
cuntur, quia ea quæ ſuſceperūt aliquid
paſſa ſunt: ſed quia quæq; qualitas di-
cta, paſsionis in ſenſibus ē efficax. Dul
cedo nanque paſsionem quandam in
H guſtu facit, & caliditas in tactu, cæteræ
que ſimili modo. Albedo autem & ni
gredo, cæteriq; colores, nō eodem mō
qualitates paſsiuæ dicūtur, ſed quia a
paſsione ſunt factæ. ¶ Nam quòd per
paſsionē mutationes complures colo-
rum fiant, certum eſt. Puduit.n. quem
piam atq; erubuit: & timuit quiſpiam,
atq; palluit. Quare ſi quiſpiam etiam
natura talium paſsionū incurſuumve
aliquid ſubiit, ſimilem colorem ueriſi
mile eſt illum habere. Quæ nanque
nunc dum pudet diſpoſitio circa cor-
pus emerſit, eadem & in naturali con
I ſtitutione diſpoſitio fieri poteſt, ut &
color natura ſimilis fiat. ¶ Quæcunq;
igitur affectionum talium initiū ab ali
quibus ſumpſerunt paſsionibus, quæ
permanēt, cum difficultateq; dimouē
tur, paſsiuæ qualitates dicuntur. Siue
.n. in naturali conſtitutione pallor aut
nigredo ſit orta, qualitas dicitur: nam
circa eadem quoque dicimur quales:
ſiue ob diuturnum morbum, aut calo-
rem hæc eadem acciderint, modo non
facile diſſoluātur, aut per uitam per-
maneant, qualitates ſane paſsiuæ & ip
ſæ dicuntur, cum hiſce ſimiliter qua-
les dicamur. Quæ uerò ab hiſce fiūt K
quæ facile diſſoluūtur, paſsiones dicū
tur, non qualitates: nō enim per haſce
quales dicūtur: neque .n. erubeſcens,
ob uerecundiam rubeus: neque pallēs,
ob timorem pallidus appellatur: ſed
aliqd paſſus potius dicitur eſſe: quare
paſsiones hæ res, & nō qualitates dicū-
tur. ¶ Similiter & in anima qualitates
paſsiuæ, paſsionesque dicuntur. Quæ
enim in generatione continuò à paſsio
nibus quibuſdā ipſa quæ ſine difficul-
tate dimoueri non poſſunt, ſunt orta,
qualitates dicuntur: ut inſania, iracun
dia, & quæ ſunt ſimilis generis: quales L
.n. ob hæc ipſa dicuntur, ut iracundi,
atque inſani. Similiter & quæcunque
mentis egreſsiones non naturales, ſed
à quibuſdā aliis caſib. factæ ſunt quæ
aut ſine difficultate dimoueri non poſ
ſunt, aut omnino immobiles ſunt, qua
litates itidem & hæ dicuntur: quippe
cum hiſce quales dicantur. Quæ uero
ab hiſce fiunt quæ facile diſſoluuntur,
atque expirant, paſsiones dicuntur:
ueluti ſi turbatus quiſpiam, iracūdior
fuerit: non enim iracundus dicitur, qui
tali in perturbationes iracundior eſt, M
ſed potius aliquid paſſus dicitur eſſe:
quare paſsiones talia nō qualitates di-
cuntur. Tex. iiij. ¶ Quartum quali-
tatis genus eſt figura, & ea quæ circa
unumquodq; eſt forma, & inſuper re-
ctitudo & curuitas, & quicquid eſt hi
ſce ſimile: horum enim unoquoq; qua
le quippiam dicitur. Ex eo nanq; quia
triangulus, aut quadratum quippiam
eſt, quale quid dicitur: & quia rectum
identidem eſt, aut curuum, forma e-
tiam quodque dicitur quale. Rarum
autem & denſum, & aſperum atque le
ne, quale quidem ſignificare quid ui-
debuntur

A debuntur, à qualitatis tamen diuiſione remota eſſe uidĕtur: partium enim potius poſitionem videntur quandam ſignificare. Etenim denſum quidem ex eo quippiam eſt, quia partes ipſius ſibiipſis propinquæ ſunt: rarum autem ex eo quia à ſeſe diſtant: lene etiā eſt ex eo, quia recte partes ſunt ſitæ: aſperū vero ex eo, quia quædā partium eminentes, quædā humiles ſunt. Atq; forſitan quidĕ & alius quiſpiā qualitatis modus videbitur eſſe: quia tamen maxime dici ſolĕt, tot fere ſunt. Ea igitur quæ diximus, ſunt qualitates ut patet.

B Tex. v. ¶ Qualia uero sūt ea, quæ denominatiue ab ipſis, aut aliquo modo dicūtur. In pleriſq; igitur, quin potius fere in oībus, denominatiue dicuntur: ut ab albedine albus, à muſica muſicus, & à iuſtitia dicitur iuſtus & in cæteris ſimili mō. ¶ Sed ī quibuſdā ex eo, quia nō ſunt nomina qualitatib. poſita non fit ut ab ipſis denominatiue dicātur: ut aptus ad luctā, aut ad curſū qui quidĕ naturali potentia talis dicitur, à nulla qualitate dicitur denominatiue. Potĕtiis.n.hiſce quibus hi quales dicū

C tur nō poſita nomina, ſicut artib. quibus militares aut curſores ob diſpoſitionĕ dicuntur, ſunt. Militaris. n. dicitur ars & curſoria, atq; ab his ij qui id ſponūtur denominatiue dicuntur. ¶ Interdū ĕt eſt poſitū & qualitati nomĕ, non tñ id quod ipſa quale dicitur, nomine illius denominatiue dicitur. A uirtute nanq; honeſtus quiſpiā dicitur ex eo ſane, quia virtutĕ habet, ſed non denominatiue dicitur a virtute. Nō tamĕ in multis idipſū fit. Ea igitur qualia dicūtur, quæ a dictis qualitatib. denominatiue, aut aliquo alio modo dicūtur. Tex. vj. ¶ Atqui contrarietas in

D qualitate eſſe uidĕtur: iuſtitiæ nāq; cōtrarium eſt iniuſtitia, & albedini nigredo, & cætera eodem modo. Et etiā quę ab ipſis qualia di: untur, contraria eſſe uidĕtur: ut iniuſtum iuſto, & nigrum albo. Non tamen in omnibus hoc eſſe uidetur: Flauo enim, aut fuſco, aut talibus coloribus, quæ quidem ſunt qualia: nihil eſt contrarium. ¶ At hæc ſi contrariorum alterum qualitas eſt, & reliquū omnino qualitas erit. Hoc autem ita eſſe patet ex ſingulis prædicamentis: nam ſi iuſtitia contrariū eſt iniuſtitiæ, atque iuſtitia qualitas eſt, eſt & iniuſtitia. Nam cæterorum præ

E dicamentorum, neque quantum, neque ad aliquid, neque vbi, neque aliorum quicquam omnino, niſi qualitas iuſtitiæ accommodatur. Eadem & in cæteris, quæ ſunt in qualitate, contrariis dici poſſunt. Tex. vii. ¶ At uero qualia ipſa gradus ſuſcipiunt, ac magis talia minuve dicuntur: albū.n. aliud alio magis minus ve dicitur, & iuſtum alio magis minusve. Et ipſa ĕt intenſionem ſuſcipiūt: fit.n. ut albū albus ſe euadat. Non tamen omnia, ſed plurima conditionem hanc ſubire uidentur. ¶ Nā du

F bitauerit quiſpiā, ſi magis minus ue iuſtitia dici poſſit & de diſpoſitionib. ĕt cæteris ſimili modo. Sunt.n. qui de talib. contendūt: iuſtitiam nanq; aut iuſtitia, aut ſanitatem ſanitate magis minus ue dici debere, haud oīno dicunt. Sed aliud ſanitatem, iuſtitiā ue, aut grāmaticen, aut id genus diſpōnem magis aliud minus hře, cōcedūt admodū. Attamen ea q̄ hiſce qualia dicunt, gradus ſine cōtrouerſia ſuſcipiūt, magiſq; talia atq; minus dicūtur. Iuſtior.n. & ſanior alius alio dicitur, & in cæteris ſimili mō. ¶ Triāgulus aūt & quadratū,

cæte-

G cæteraq́; figuræ nõ uidétur talẽ condi
tionẽ ſubire: nã ea quidẽ quæ triãguli
rationem circuliq́, ſuſcipiunt, triangu
li ſimiliter aut circuli ſunt oĩa. Eorũ
uero quæ rationem hanc non ſuſci
piunt, nihil alio magis minus ue tale
dicetur: non.n. quadratum magis q̃
altera ex parte longius, circulus eſt
quippe cũ neutrum circuli ſubeat rõ
nem: atq; ſimpliciter, ſi non ſubeunt
propoſitã rõnem, alterũ altero magis
tale minusve minime dicetur. Non er
go oĩa qualia gradus ſuſcipiunt, ut ma
gis talia minusve dicantur.

Tex.viij. ¶ Eorum igitur quæ dicta
H ſunt, neutrum propriũ qualitatis eſſe
vſ, ſimilia autem diſſimiliaq́; per qua
litates ſolas dicuntur. Simile.n. quip
piam cuipiam nulla alia profecto ra
tione eſſe videtur, quam ea qua quale
eſt. Quare propriũ qualitatis erit hoc,
ipſa ſimile atque diſſimile dici.

Tex.ix. ¶ Non autẽ perturbari opor
tet, ſi quiſpiam nos duxerit de qualita
te tractantes complura eorũ quæ ſunt
ad aliquid cũ qualitatib. ipſis enume
raſſe. Habitus.n. & diſpõnes ad aliqd
eſſe dicimus. Etenim in oĩbus fere ta
I libus gña quidem ad aliquid eſſe di
cuntur, ſingulariũ vero nihil. Scĩa nan
que quæ quidẽ eſt genus, hoc ipſum
quod eſt alicuius dicitur eſſe: cuiuſdã
.n. ſcientia dicitur: ſigularum uero
ſcientiarum nulla idipſum quod eſt
alicuius dicitur eſſe: ut grammatica
non dicitur alicuius grammatica,
neq; muſica cuiuſpiam muſica, niſi
generis ratione ad aliquid & ipſe dicã
tur. Grammatica.n. alicuius ſcientia
dicitur, non alicuius grammatica: &
muſica cuiuſdam ſcientia, non cuiuſ
piã muſica. Quare ſingulæ non ſunt
ut patet ad aliquid: at quales ſingulis K
his dicimur: quippe cum & has ipſas
habeamus. Scientes.n ex eo dicimur,
quia ſingularum aliquas ſcientiarum
habemus. Quare ſingulæ erunt quali
tates, quibus & quales qui eas habent
dicuntur. At hæ non ſunt ad aliquid,
uti diximus. Præterea ſi quid idem,
& quale & ad aliquid ſit, in utriſque
ipſum generibus collocari enumera-
rique haud abſurdum erit.

QVod prædicamentum hoc qua-
litatis prædicamento ad aliquid
fuiſſet præferendum, id merito
ſupra in dubium reuocatum eſt: L
at cur poſt prædicamentum ad aliquid an
te ſex ultima prædicamenta collocetur,
nulla eſt ambigendi cauſa. Cum enim ſe-
ries prædicamentorum ex ordine ad ſub-
ſtantiam ſumatur, & qualitas ſit accidens
inhęrens ſubſtantiæ: ſex uero ultima præ-
dicamenta ſint tres extrinſecus illi adiacen
tes, ut eſſe in loco aut in tempore. &c. ma-
nifeſtum eſt qualitatem priorem eſſe illis.
¶ Et præterea, quia ſubſtantia corporea
ſuapte natura eſt primum ens mouens &
mobile. Prima autem conditio mouentis
& mobilis eſt quantitas, ut.n. cap. de quan-
titate dictum eſt, ſubſtantia ſine quantita-
te nec agere quicquam poteſt naturaliter
nec pati: at quam primũ eſt quanta, eſt mo M
uens & mobile, quod eſt, eſſe ad aliquid:
motus uero ad formam non eſt niſi per qua
litatem. Et hac ratione quatuor hæc prę-
dicamenta hunc ordinem prędicãdi de ſub
ſtantia ſeruant. Sed quia motus fit per actio
nem & paſſionem, tempore & loco, &c.
poſt hæc ſequuntur ſex ultima. ¶ Quatuor
ſunt huius capitis membra. Primum eſt de
qualitate in abſtracto: alterum uero de qua
li in concreto (inſcribitur nanque hoc præ-
dicamentum, ut notauit Alex.) de qualita
te & quali, ſed tertium membrum eſt de
proprietatibus qualitatis, atque adeo in
poſtremo determinatur dubitatio, quæ-
dam. In primo membro ſecundum nume-
rum

A rum ſpecierum qualitatis: ſunt quatuor textus: in ſecundo unus: in tertio iuxta numerum proprietatum ſunt tres: & in quarto, unicus. Vnde totum caput continet textus nouem.

IN primo textu deſcriptione qualitatis præmiſſa, exponitur prima eius ſpecies. Ait ergo, Qualitatem uero dico qua quales quidam dicuntur. Boetius uertit, Secundũ quã quales eſſe dicimur. In quo uerbo primæ perſonæ Albertus cenſet eſſe myſterium, ut, dicimur, dicatur de hominibus in quib. ſunt qualitates tam corporeę quàm ſpirituales. Sed tamen neque in Græco eſt niſi tertia perſona ut uertit Argyropylus: neq; Ariſt. myſterium aliud cogitauit: niſi quòd

B qualitas eſt forma quas res dicuntur quales: ad differentiam ſubſtantiæ, qua res dicũtur quid: & quãtitatis, qua res dicũtur quantæ: & relationis, qua dicuntur ad aliquid. Et ly qua, deſignat genus cauſæ formalis.

Deſcriptio qualitatis.

¶ Sed dubium eſt apud Boetium, q; ſi qualitas definiatur per quale, eadem ratione quale definietur per qualitatem, ut infra patebit. Si enim quærenti quid eſt qualitas, reſpõdetur eſſe id quo res eſt qualis: eadem ratione quærenti quid eſt quale reſpondebitur eſſe id quod habet qualitatem: & ſic erit circulus in definitione, quod eſt uitiũ. 6. Topico. cap. 3. condemnatum. ¶ Boetius tamen ipſe reſpõdet, quod hæc definitio nõ eſt quidditatiua & propria: nam generaliſſi

C ma, ut ſupra dictum eſt, non habent huiuſmodi definitiones: ſed eſt deſcriptio quædam quæ datur per notiora quo ad nos: nã ut ait Commentator. 1. Phyſ. cõmento. 3. Cõpoſitum notius eſt quàm forma: & ideo notius eſt nobis album, quód uidemus per ſe ſubſiſtere, quam albedo, quàm non experimur quo modo diſtinguatur ab albo: & in ſpiritualibus notior eſt nobis ſapiens, cuius opera conſpicimus, quàm ſapentia, cuius entitatẽ ſolo intellectu attingimus. Et ideo infra deſcribitur quale, per qualitatẽ: quæ eſt notior quo ad naturam. ¶ Quod ſi quis arguat, quòd quantitatem quinto metaph. non definiuit Ariſt. per ordinem ad ſubiectum, ſed per ordinem ad effectum, qui eſt, ſecundum quantitatem res diuidi: ergo pari- D ter debuiſſet qualitatem definire. Reſpondetur, quòd nullus eſt alius generalis effectus omnium qualitatum, quam afficere ſubſtantiam & denominare eam qualem. ¶ Secundo notandum eſt circa nomen qualitatis, quòd quale ut Ariſt. docet. 5. me. tex. 19. multipliciter dicitur. Vno modo omnis differentia tam ſubſtantiæ quàm aliorum quorumcunque prædicamentorum dicitur qualitas: quia per eam reſpondetur ad quæſtionem factam per, quale. Et eſt qualitas reſpectu generis quod contrahit tanquam materiã ad eſſe ſpeciei: ut in prædicabilibus expoſitum eſt. Immo uniuerſalia prædicamenti ſubſtantię ſunt quodammodo qualitates reſpectu primæ ſubſtãtiæ: quia ſignificãtur quale q̃d: ut cap. de Subſtantia dictum eſt. At uero E iſtæ non ſunt ſimpliciter qualitates, ſed ſecundum quid: nam uniuerſalia ſignificant quale quid: & differentiæ ſignificant qualitatem ſubſtantialem. Secundo modo adhuc accipitur, quale, ut diſtinguatur contra eſſentiale. Et iſto modo conuenit omni prædicamento accidentis, reſpectu ſubſtantiæ de qua nouem prædicamenta prædicantur in quale: ſed iſte modus eſt generalis & non proprius qualitatis. Tertio ergò modo accipitur qualitas ut diſtinguitur contra alia accidentia: & eſt affectio ſubſtantiæ ſpeciale conſtituens prædicamentum: quod non habet aliud peculiare nomen quam quali- F tas, & iſto modo accipitur quale in definitione: ut ſit ſenſus. Qualitas eſt qua res ſimpliciter & proprie dicuntur quales. ¶ Tertio notandum eſt, quòd Nominales definitionem hanc intelligunt non ſolum primæ intentionaliter de rebus: ſed etiam ſecundæ intentionaliter de terminis. Sed tamen contextus definitionis non poteſt terminis adaptati: non enim iſte terminus album eſt forma qua dicimur quales: ſed certe res quæ eſt albedo. Nec ſpecies qualitatis poſſunt adaptari terminis: quis enim dicat, quòd hoc nomen ſcientia, eſt habitus, aut quod hoc nomẽ calor, ſit paſſibilis qualitas: aut quòd hoc nomẽ intellectus, ſit potentia: aut quòd hoc nomen triangulus ſit figura. Igitur quamuis

Qualitas multipliciter.

Nominales.

negari

G negari non poſſit, quin termini ponantur in prædicamento:tamen definitiones qualitatis & ſpecierum eius manifeſte intelligit Ariſ.de rebus.Termini uero ſunt in prædicamento tanquam nomina & ſigna qualitatum. ¶ Præmiſſa deſcriptione qualitatis, ſubdit diuiſionem eius in ſuas ſpecies dicens, ꝙ qualitas multipliciter dicitur. Non tamen, multipliciter, idem eſt quod æquiuoce,ſed idem quod generice: ut.n.ca.4.expoſitum eſt in genere quodammodo latere æquiuocationes: eo ꝙ continet ſpecies inæqualiter perfectas.Senſus ergo eſt,ꝙ qualitas non eſt ſpẽs ſpecialiſſima,ſed eſt genus: cum.n. qualitas dicitur de uniuerſali in prædicamento ſubſtãtiæ & de differentia ſubſtãtiæ

H & de quarto prædicamento,tunc dicitur æquiuoce: ſed de ſuis ſpeciebus dicitur tanquã genus. Et prima eius ſpecies eſt habitus diſpoſitio. ¶ Et differt (inquit) habitus a diſpoſitione, ꝙ habitus magis permanet & eſt diuturnior quàm diſpoſitio.

Habitus & diſpoſitio.

Hæc eſt ſecũda particula huius textus (nam quatuor habet particulas) in qua explicat differentiam inter habitum & diſpoſitionem, quæ ſolum attenditur ex hoc quod habitus eſt difficile mobilis,diſpoſitio uero facile mobilis. Et id primo explicat exemplis. Scientia inquit & uirtutes ſunt habitus: eo quòd ſunt difficile mobiles:ſciæ.n.poſtquam mediocriter acquiſitæ ſunt, cum difficultate dimouentur: niſi morbo aliquis forte

I maniam aut amentiam aut aliam id genus obliuionem ſcientiarum incurrat.Cum ait ſcientiæ aut uirtutes, loquitur formaliter de ſciẽtia ineſſe ſcientiæ & uirtute ineſſe uirtutis: nam propter duos aut tres actus nullus dicitur ſciens ſimpliciter aut ſtudioſus: ſed ſolum diſpoſitus ad ſcientiam, ut habetur primo Ethic.cap.7.ſed ille dicitur ſciens aut ſtudioſus qui habet habitum & facilitatem ad operandum. Diſpoſitiones autem ſunt ut calor & frigus: inter quæ facilis eſt tranſmutatio: niſi forſan ob diuturnitatem huiuſmodi qualitas uerſa ſit quodammodo in naturam, ut in hecticis quibus conſuetudo caloris & febris fere naturalis facta eſt: & in paralyticis, ubi frigiditas magna etiam cum difficultate dimouetur.Cur poſuerit exemplum de calore & frigore,quæ ad tertiã potius ſpeciem pertinere uidentur ſtatim in quæſtione uidebitur. K

Errore forſan chalcographi deeſt in Argyropylo inter exempla diſpoſitionum, ſanitas, quod eſt Græce & in uerſione Boetij: addatur ergo textui. ¶ In tertia particula quæ incipit, Patet autem.cõfirmat differentiam hanc ex uſu loquendi hominum: nam ea hoĩes habitus dicere ſolent,quæ diuturniora ſunt:ea uero appellant diſpoſitiones, quæ facile mutantur & tranſmutantur. ¶ In quarta particula quæ incipit, Sunt aũt. addit quòd oĩs habitus eſt diſpoſitio non tñ conuertitur. In quo uidetur ſibi ipſe contradicere: nam hactenus diſpoſitionem ex æquo diuidebat, contra habitum: L

nulla uero eſt contradictio: quia diſpoſitio uno modo eſt nomen generis ad oẽm qualitatem qua homo bene uel male diſponitur ſiue facile ſit, ſiue difficile mobilis: & hoc modo accipitur hic. Sed alio mõ ſpecialiùs accipitur ut diſtinguitur contra habitum: & iſto modo acceperat prius. Inopia.n.noĩum eſt in cauſa ut nomen generis proprie accõmodetur ſpeciei. Sicut ſpiritus, quod conuenit oĩbus perſonis diuinis, accommodatur tertiæ.

Naturalis potentia.

¶ In textu ſecundo qui incipit, Aliud autem. ſubditur ſecunda ſpecies qualitatis quæ eſt naturalis potentia uel impotentia. Nec putet quis myſterio quopiam uocatam eſſe priorem,ſpeciẽ,& hoc,genus:quia hæc omnia ſunt genera ſubalterna habentia ſub ſe alias ſpecies:& ideo indifferenter poſſunt uocari aut ſpecies aut genera. M

In hac ſpecie ponuntur intellectus,uoluntas.&c.& aptitudo naturalis ad luctam, uel ad curſum, uel ad ſanitatem,uel ad morbum: Boetius uertit per nomina ſimplicia,ut pugillatores,curſores,&c.Vbi ad notandum quòd pugil,aut curſor poteſt quis dici aut ab arte quã exercitatione & induſtria acquiſiuit,& hoc pertinet ad primam ſpeciem qualitatis, ſed põt ẽt quis eſſe curſor aut pugil propter naturales uires & agilitatem & mẽbrorũ compaginẽ:& hoc pertinet ad hanc ſpeciẽ.Et hoc eſt quod dicit Ariſt.ꝙ aptos hic uocat non propter facultatem aut habitũ acquiſitũ:ſed propter

A pter naturalem aut uim, aut imbecillitatem. Sunt.n. aliqui ſuapte natura apti aut inepti ad aliquid agēdū uel patiendum: Et ut Boetius tradit differentia hæc ſumitur ex uictoria formæ ſuper materiam aut econuerſo: ubi.n. forma bene dominatur materiæ, complexio & cōpago corporis fit apta ad exercitia corporea & ad reſiſtendum morborū cauſis: qui homines dicuntur ſalubres ut uertit Boetius, ſed quia hoc nomen nō eſt tā latinum in hac ſignificatione, Argyropylus per periphraſim uocat aptos ad ſanitatē: nā ſanus aut infirmus nec dicit habitum nec naturalem potentiam, ſed diſpoſitionem primæ ſpēi. Si uero forma plene non dominetur

B materiæ, ſed aliqua cauſa corporali impediatur, homines naſcūtur debiles & morbidi ægre reſiſtentes morborū cauſis: & hæc dicitur naturalis impotentia. Explicat hoc alio exēplo: ut durū dicit naturalē potentiā reſiſtentem diuiſioni & corruptioni, molle autē dicit naturalem impotentiam: Vbi adnotato facilem potentiā paſſiuam potius eſſe impotentiam ut molle reſpectu diuiſionis, & ſic cū reſpectu caloris, ſed difficultas patiendi cenſetur naturalis potentia, ut durum. Quemadmodum ferrum aut Adamas naturalem potentiam habet reſiſtendi. Poſuit Ariſt. exemplum in potentijs corporalibus: tū quia magis ſenſibiles: tum etiā quia in ſpiritualibus non ita occurrit exemplum naturalis impotentiæ. Nihilominus ſunt

C etiam potentiæ ſpirituales in hac ſpecie, ut intellectus & uoluntas. ¶ In tertio textu qui

Paſſio & paſ. qualitas. incipit. Tertium qualitatis, ſubiungitur tertia ſpecies qualitatis quæ eſt paſſio uel paſſibilis qualitas, in quo textu ſunt particulæ ſex. in prima ponit exempla huius ſpeciei. In obiecto guſtus. ſ. dulcedo & amaritudo (in Græco eſt etiam acerbitas ſeu auſteritas ut uertit Boetius: qui eſt medius ſapor) in obiecto tactus caliditas & frigiditas. In obiecto uiſus albedo & nigredo. Odorem & ſonum quæ ſunt obiecta odoratus, & auditus, credo non alio myſterio prætermiſit, niſi uel quia hæc ſufficiebant, ut ſtatim uidebimus, ad explicandas paſſibiles qualitates, uel quia odor & ſonus non ſunt nobis qualitates adeō notæ: aut forſan quia odor ut ait Ariſtot. 2. de anima, text. 93. eaſdem differentias & nomina ſortitur quæ ſapor. Dicitur enim odor dulcis & amarus, & pariter ſonus. In ſecunda particula quæ incipit, Has igitur. reddit rationem nominis quare iſtæ dicūtur paſſibiles qualitates: & primo q̄ dicuntur qualitates probat ex definitione qualitatis ſupra poſita hoc modo: Qualitas eſt ſecundum quam quales dicimur: ſed his accidentibus dicimur quales (nam quærenti quale eſt mel, reſpondetur eſſe dulce: & qualis eſt nix, reſpondetur eſſe albam) ergo hæc accidentia ſunt

D qualitates. ¶ At quòd dicuntur paſſibiles ſeu paſſiue, probat ſtatim in tertia particula q̄ incipit: Qualitates autem: ad cuius intelligentiam (quæ longa eſt & ſubobſcurior) notandum eſt primo, quòd paſſibile dicitur a paſſione: ſicut combuſtibile a combuſtione. Nam paſſio ſecundum propriam ſignificationem (quia eſt nomen uerbale) dicit motum, ut ait Ariſto. 3. Phyſic. text. 19. ſed paſſibile dicit ordinem ad paſſionem. Ad paſſio ut ſignificat motum eſt duplex. ſ. uel corporalis uel ſpiritualis. Et utraque eſt triplex. Generaliter enim paſſio idem eſt q̄ receptio alicuius ſiue perficientis ſubiectū ſiue diſponentis ad corruptionem; & hoc modo illuminatio aeris, & acquiſitio ſcientiæ dicitur paſſio, ut habetur. 3. de anima, textus. 12. Proprie uero paſſio eſt tranſmutatio cum abiectione contrarij: ſicut calefieri quæ diſponit aquam ad corruptionem. Sed metaphorice motus appetitus, ut ira & gaudium, dicitur paſſio: uel quia eſt motus animæ quam conſequitur aliqua mutatio corporalis: uel quia non ſemper eſt in noſtra poteſtate: ſed uoluntas per has paſſiones quodam modo patitur uiolentiam. At tamen quarto modo accipitur hic paſſio ab Ariſtotelis quando diſtinguit inter paſſionem & paſſibilem qualitatem: non enim accipitur pro motu: ſed pro qualitate quę eſt terminus motus, facile tamen tranſit, ut eſt rubor ex uerecundia. ¶ Secundo notandum eſt, quod paſſibile a paſſione dicitur quadrupliciter *Paſſibile*

G pliciter. Primo modo paſſibile eſt ſubiectū quod patitur: ſicut lignum eſt combuſtibile. Secundo modo accidens ipſum poteſt dici paſſibile in quantum eſt forma qua ſubiectum patitur. Tertio modo accipitur actiue, ut accidens dicatur paſſibile: quia eſt cā paſſionis. Et quarto modo quia eſt effectus paſſionis. In præſentiarum paſſibilis qualitas non dicitur primo modo: & quia illud eſt manifeſtum, ſilentio prætermiſſus eſt primus modus ab Ariſtot. Perſpicuum enim eſt dulcedinem mellis non dicit paſſibilem qualitatem eo quod aliquid patiatur. Sed ſecundo modo poſſet eſſe dubium, utrum dicatur paſſibilis, quia eſt forma qua mel patitur: & dicit Ariſtot. quod non eſt ulla

H cauſa. Non negat quin recipiens dulcedinem aut albedinem aut calorem uere patiatur: ſed hic ſolum intendit quod non eſt hæc ratio ut dicatur paſſibilis qualitas: quia mel non efficitur dulce per paſſionem proprie dictam, cum non corrumpatur mel ꝑ dulcedinem, ſed potius hæc ſit natura & perfectio mellis: & eadem ratione neque ignis dicitur calidus, quia patitur calorem: neq; homo riſibilis, quia patiatur riſibilitatē, immo perficitur ſicut aer per lumen. Reſtat ergo ut dicatur qualitas paſſibilis tertio aut quarto modo, & utrumque aſſerit Ariſto. Dulcedo enim & caliditas dicuntur paſſibiles qualitates tertio modo: quia ſcilicet ſūt cauſa paſſionis in ſenſibus: ut dulcedo in

I guſtu & caliditas in tactu: ſed tamen albedo & nigredo dicuntur paſſibiles qualitates quarto modo: quia ſcilicet ſunt qualitates reſultantes ex actione primarum qualitatum, & per conſequens ſunt effectus paſſionum. ¶In quarta particula quæ incipit, Nā quod &c. oſtēditur, quo modo colores ſint effectus paſſionum: tam calores naturales, quā illi qui ex ſubita paſſione fiunt. Immo per hos ſecundos tanquam per notiores nobis manifeſtat priores. Ratio ſtat in hoc. Sicut experimur in motibus ſubitis hominum, ita credendū eſt fieri in naturalibus, ſed ex motu ſubito uerecundiæ experimur ruborem fieri in facie propter ſanguinem, qui a corde profertur ad faciem: & ex metu conſpicimus pallorem relinqui in facie K

ex abſentia ſanguinis qui confugit ad cor: ergo & naturalis rubor, qui eſt in homine fit etiam ex ſimili cauſa naturali puta, quia copia ſanguinis a natiuitate fuit in facie: & alij pariter colores fiunt ex alteratione primarum qualitatum. Sed reſtat hic dubium ad maiorem intelligentiam tertiæ particulæ. Color eſt cauſa paſſionis in uiſu, ſicut dulcedo in guſtu, & caliditas in tactu: ergo color eſt paſſibilis qualitas tertio modo ſicut dulcedo & caliditas. Item ſapor eſt effectus primarum qualitatum ſicut color: ergo etiā dulcedo eſt paſſibilis qualitas quarto modo ſicut albedo, & per conſequēs male poſita eſt differentia inter ſapores & colores. Reſpōdetur, quòd quanuis ſapor ſit L

effectus paſſionis primarum qualitatum, nihilominus tamen quia etiam eſt cauſa paſſionis in guſtu: & ratio cauſæ eſt dignior ꝙ ratio effectus, dicitur paſſibilis qualitas per ordinem ad ſenſum: colores uero, quia non ſunt in uiſu cauſa paſſionis proprie dictæ (nam uiſus non efficitur colore per alterationem corruptiuam, ſicut guſtus & tactus) ideo colores non dicuntur paſſibiles qualitates tanquam cauſæ paſſionis: ſed tanquam earum effectus. ¶Et hac de cauſa nō poſuit Ariſto. niſi tria exempla paſſibilis qualitas .ſ. caliditas & ſapor, quarum una eſt qualitas prima: & alia qualitas ſecunda, & ambæ faciunt paſſionem proprie dictā in ſenſu: & item color qui nō facit proprie M

paſſionem in ſenſu. Odor enim eodem modo ſe habet ad odoratum, ſicut ſapor ad guſtum (quia etiam calefacit) ſonus uero eodem modo ſe habet ad auditum, ſicut color ad uiſum: quia non inficit, ſed perficit ſenſum. ¶Ex quo ſequitur, ꝙ quanuis omne obiectum ſenſus ſit paſſibilis qualitas huius ſpeciei, tamen non omne dicitur paſſibilis qualitas per ordinem ad ſenſum: ſed ſolum obiecta tactus, & guſtus & odoris: alia uero duo dicuntur paſſibiles qualitates: quia ſunt effectus paſſionum. ¶In quinta particula quæ incipit, Quæcunq; igitur, &c. reuertitur Ariſto. ad propoſitum huius textus, dicens, ꝙ illæ qualitates quæ ſūt

effectus

A effectus paſſionū, ſi ſunt difficile mobiles, dicũtur paſſibiles qualitates: ſiue fiãt ex paſſionib. naturalibus a natiuitate (ut nigredo Aethiopis & pallor cholerici) ſiue ex morbo diuturno id accidat: ut q ex diuturna febre manſit perpetuo pallidus. Si uero ſunt qualitates facile tranſeuntes (ut in illo qui erubeſcit) dicuntur paſſiones. Vocat paſſionem, qualitatem, quæ eſt effectus paſſionis quia non hẽt aliud nomen quo illam diſtinguat a paſſibili qualitate: & ſolemus nomẽ cauſæ attribuere effectui, ſicut combuſtam domũ uocamus, cõbuſtionem. Probat hanc differentiam: quia quanuis tam iſtæ quàm illæ ſint paſſibiles .i. effectus paſſionũ: tñ illæ ſunt ſimpliciter qualitates, hæ uero non: B nam ab illis dicimur quales, non tñ ab iſtis: non.n. propter ruborem uerecundiæ dicitur iuuenis ſimpliciter rubeus, ſed paſſus ruborẽ: tamen propter diuturnum & perpetuum ruborem, dicitur quis ſimpliciter rubeus: & per conſequens ſimpliciter qualis. ¶ In ſexta particula quæ incipit, Similiter & in anima. ſubiungit exemplum ſecũdũ in qualitatib. ſpiritualibus: uidelicet ꝙ illæ quæ ſunt difficile mobiles, aut quia ſunt naturales aut ex infirmitate factæ perpetuæ illæ quidẽ ſunt paſſibiles qualitates: ut inſanus uel furioſus, uel a natiuitate uel ex infermitate perpetuus: quia illi ſimpliciter dicuntur tales. Si uero ſit paſſio facile tráſiẽs, C illa non eſt paſſibilis qualitas, ſed paſſio: ut ſi quis aliqua cauſa iraſcitur, nõ dicitur ſimpliciter iracundus, ſed paſſus motũ iræ. Et accipitur hic paſſio, ut notatũ eſt, metaphorice. ¶ In textu quarto qui incipit: Quartũ qualitatis. ſubſequitur quarta & ultima ſpecies qualitatis, quæ eſt figura uel forma: ut rectum, curuum triangulus, quadrangulus, &c. eſt.n. qualitas conueniens ſoli ſubſtantiæ corporeæ ratione quantitatis. Tranſlatio Boetii habet, forma & circa aliquid cõſtans figura. Vnde aliquibus ambiguum eſt, utrum cõſtans, ſit nominatiuus adiectiuus de ly figura .i. figurã conſtans, an accuſatiuus adiectiuus de ly aliquid, ut ſit ſenſus: Figura alicuius conſtantis & per ſe habentis terminum ſuarum partiũ, ut ſunt ſicca

Figura & forma.

& dura: ad differentiam liquidorũ quæ non hẽnt ꝓpriã figurã: ſed alienã continentis uaſis. At uero litera Græca tollit hanc æquiuocationem: eſt.n. hyparchouſa, adiectiuũ fœmininum de ly forma (nam in Græco figura ponitur primo loco & forma in ſecundo) & eſt participium a ſum, es, fui: quare non opus eſt transferre, conſtans, ſed ſine aliquo participio, ut uertit Argyro. & ſit ſẽſus, Quartũ genus eſt figura, & illa quæ eſt uniuſcuiuſq; rei forma. Nã quod Boetius transfert, circa aliquid, Græce eſt circa ſingula, aut, circa unumquodque, Quomodo figura & forma differunt: item, an ratũ & denſum, aſperum & lene, ad hoc pertineãt prædicamentum: & an ſint plures qualitatis ſpecies: quæ omnia in hoc textu tanguntur, diſputatione quæſtionis elucidabimus. D E

In textu quinto qui incipit: Qualia uero ſunt. ſequitur ſecundum membrũ huius capitis: ubi deſcribitur quale. Sed dubiũ eſt quare cum in cæteris prædicamentis nõ tractauerit Ariſt. ſeorſum de abſtracto & concreto, id fecerit proprie in hoc prædicamẽto. Reſpõdet id paruum referre: ſed forte id fecit (ut colligitur ex Alexandro) quia qualitas cõmodius deſcribi non potuit quàm p ordinẽ ad quale: & ideo tanquã relatiua ſecundum dici deſcripſit alterum per alterũ, ut qualitas deſcriberetur per quale, quod eſt notius nobis: & quale per quantitatem, quæ eſt notior natura. Relatio uero definitur per ordinem ad terminum: & quantitas per ordinẽ ad diuiſionẽ: & ideo non opus fuit illic tractare de abſtracto & concreto ſeorſum. uel forte cã fuit, ꝙ quanuis omne accidẽs denominatiue prædicetur de ſubiecto, tñ id ꝑſpicatius eſt in hoc prædicamẽto: nã in ꝓdicamento quãtitatis nõ ſolũ ſubſtãtia dicitur quãta a quãtitate, ſed ipſamet quãtitas, ut puta lineæ, & ſuꝑfices, ſũt quãtæ per ſe. ¶ Atqui tres ſunt particulæ in hoc textu: in prima.n. ponit deſcriptionẽ: & in cæteris explicat illã. Ait.n. ꝙ qualia ſunt q̃ ſecundum has qualitates denoĩatiue dicuntur: aut quomõlibet aliter ab his. Tunc res denoĩatur ab aliquo accidente (ut ex anteprædicamẽtis conſtat) qñ abſtractum & con F

Quale.

cretũ cõueniunt nomine in principio & dif ferunt in fine. Et ideo ſubiungit Ariſt. ꝙ in plurimis quidẽ & fere in oĩbus, qualia denominatiue dicũtur æqualitate:ut a cãdore cãdidus, & grãmatica grãmaticus, a iuſtitia iuſtus, &c. in aliquib. uero nõ ẽ propria denoĩatio. Cuius cauſa põt eſſe duarũ altera. Aut quia nullum eſt nomẽ impoſitũ talis qualitatis: aut quia licet ſi nomẽ impoſitum qualitati, nõ tñ hẽt propriũ denoĩatiuum. In ſecunda particula textus explicat primũ modũ in ſecũda ſpẽ qualitatis. Enim uero naturalis potentia pugilandi aut currendi nõ hẽt nomen impoſitũ: nam pugilatores aut curſores non dicuntur a naturali potentia, ſed ab arte quæ acquiritur in palæſtra, quæ pertinet ad primã ſpeciẽ qualitatis: ſed ꝑ inopiã noĩm explicamus ẽt ſecundã ſpeciẽ per noĩa primæ ſpẽi. Nõ negat quin ſint aliqua noĩa aliquarum potentiarum: ut intellectus, a quo quis dicitur intellectiuus: & ſenſus, a quo dr̃ ſẽſitiuus. ¶ In tertia particula quæ incipit, interdum aũt, &c. addit ſecũdum exemplũ de uirtute & ſtudioſo: quãuis. n. uirtus ſit propriũ nomẽ qualitatis, non tñ hẽt propriũ denominatiuum: quia non cõuenit in principio nominis. Eodẽ mõ a grãmatica ſcientia, non dicitur mulier grammatica denominatiue, ſed æquoce: quia eſt in totũ ſimilitudo uocis: & ideo concludit, ꝙ qualia dicuntur a qualitatibus aut denominatiue, aut alio quouis modo. ſ. uel æquiuoce, uel non ſecundũ omnes conditiones denominatiui.

In textu ſexto qui incipit, Atqui contrarietas. &c. incipit tertiũ membrũ, ubi aſcribũtur qualitati tres proprietates: & prima explicatur i hoc textu: qui habet duas particulas. In prima ponitur proprietas. ſ. proprium eſt qualitati habere contrariũ: ut albedo opponit nigredini: & iuſtitiæ iniuſtitia. Et rõne formarũ conuenit qualib. ipſis: ut albo cõtrariatur nigrũ: & iuſto, iniuſtũ. Subiũgit tamẽ ꝙ hoc nõ eſt proprium quarto mõ: quia licet cõueniat, ſoli non tamẽ oĩ: nã flauo inquit aut fuſco nihil eſt cõtrarium. Rõnem huius in qõne explicabimus: quia cõtrarietas ẽ maxima oppoſitio iter ea quæ maxime diſtant, ut inter albũ & nigrũ, qui ſunt extremi colores. ¶ In ſecunda particula quæ incipit: Ad hæc. &c. ſubdit, non nouam proprietatem (ut eſt in quorundã opinione) ſed appẽdicem potius prioris. Et ẽ, ꝙ ſi unũ ex contrariis eſt in prædicamento qualitatis, & reliquũ erit in eodem & non in aliquo alio: ut ſi iuſtitia & iuſtum ſunt in prædicamento qualitatis, iniuſtitia & iniuſtum ſunt in eodem prædicamẽto. ¶ In textu ſeptimo qui incipit: At uero. &c. ſubditur ſecũda proprietas quæ eſt ſuſcipere magis & minus. Ambæ. n. iſtæ ꝓprietates ubicunque ſunt germanæ, ut cui adeſt una, adſit & alia: & cui una abeſt, alteram neceſſe ſit abeſſe: quia remiſſio ex mixtione fit cõtrariorũ: & intenſio fit, eo ꝙ unũ altero deputatur. Et probat dupliciter. ꝙ album ſuſcipiat magis & minus: tum quia contingit unũ album eſſe magis album alio: tũ etiam ꝙa fieri põt uti idẽ ſucceſſiue ſit ſeipſo magis aut minus albũ. ¶ Subiũgit tñ ꝙ hæc proprietas, ſicuti ſuperior, licet conueniat ſoli, non tamẽ omni. Eſt neruntamen de aliquibus dubiũ, & de aliis certum, ꝙ non recipiunt intenſionẽ. Ait ergo in ſecunda particula textus, ꝙ quãuis qualia ſuſcipiant magis & minus, dubiũ tamen eſt apud quoſdã an accidentia in abſtracto ſuſcipiant magis & minus: & inclinat magis in partẽ negatiuam ꝙ quãuis aliquis ſit magis aut minus iuſtus, aut magis aut minus ſanus: quia magis aut minus participat iuſtitiã aut ſanitatẽ: tamẽ iuſtitia & ſanitas nõ ſuſcipiunt magis & minus: cũ tamẽ una iuſtitia non ẽ magis iuſta quàm alia, aut una ſanitas magis ſanitas. ¶ In tertia parte textus qui incipit: Triangulus aũt. ſubdit, ꝙ de aliquibus qualitatibus, puta quæ pertinẽt ad quartã ſpeciem, nulla eſt dubitatio: ſed certum eſt ꝙ non ſuſcipiunt magis & minus. Et manifeſtat hoc dupliciter, primo in formis ſpecificis, & ſecundo in genericis. Ait. n. ꝙ quæcunq; ſuſcipiũt definitionẽ trianguli aut circuli. i. duorũ quorunc̃nq; triangulorũ aut circulorũ, neuter eſt magis triangulus ꝗ alter, aut magis circulus: ut triangulus inæqualiũ angulorũ tã triangulus eſt, quã triãgulus

Marginal notes: K; H; I; Contrarietas.; L; Magis & minus.; M

A gulus æquilaterus: & circulus minor tã circulus eſt q̄ circulus maior: & pariter inter diuerſas figuras ſi detur quadrangulum altera a parte longius, tã figura eſt, & tã quadrangulũ q̄ quadratũ æquilaterũ. ¶ In textu octauo q incipit: Eorũ igitur. cõcluditur tertia ꝓprietas qualitatis, uidelicet ꝙ propriũ eſt qualitati ſecũdum eam ſimilia aut diſſimilia dici, ut duo alba sũt ſimilia ſecundũ albedinẽ, duo triãguli ſecũdũ figurã. &c. Et ait, ꝙ cũ proprietates ſuperiores non ſint propria quarto mõ, quia non cõueniunt oĩ: Hoc tñ eſt propriũ ſimpliciter quarto mõ.

In nono & poſtremo textu qui incipit: Non aũt perturbari. mouetur & terminatur una dubitatio q̄ ex ſupradictis oritur.
B Cum.n.in prædicamẽto ad aliquid collocauerat habitum & diſpoſitionẽ, hic uero cõſtituit illa tanquã primã ſpeciẽ qualitatis, uidetur Ariſ. eandẽ rẽ in diuerſis prædicamẽtis reponere cõtra eius doctrinã primo poſteri. tex. 21. ubi ait prædicamẽta debere eſſe impermixta. Ad quod dubium reſpondet dupliciter. Primo reſpondet, quod quãuis genus habitus, ſit ad aliquid, tamẽ ſpecies ſunt qualitates. Exẽpli grã. Scientia quæ eſt genus habitus refertur ad ſcibile tãquã menſurabile ad menſurã, ut dictũ eſt: tamen grãmatica nõ refertur ad ſcibile inquantum grãmatica, ſed ſolũ inquantũ ſciẽtia. Quod eſt dicere, Grãmatica in quantũ grãmatica
C non mẽſuratur ſcibili: ſed inquantũ eſt quædam ueritas quæ cõſiſtit in adæquatione ad obiectũ: & ideo ſcia in cõi refertur ad ſcibile: eſt.n. ſciẽtia ſcibilis ſcia: & ſcibile, ſcia ſcibile: nõ tamẽ dicimus, ꝙ grãmatica eſt grãmaticabilis grãmatica. Eodẽ modo nõ dicimus, ꝙ theologia eſt theologicabilis theologia: quia ſolum inquantũ ſcientia (cuius ueritas cõſiſtit in adæquatione ad obiectũ) menſuratur ab obiecto. Nõ negamus quin ſcientiæ diſtinguantur ſpecie ex diſtinctione obiectorũ, ut qõne tertia proœmiali mõſtratum eſt: ſed dicimus quod inquantũ ſciẽtiæ particulares nõ dicũt relationẽ ad obiectum tanquã menſurabilis ad menſurã. Vnde cõcludit Ari. quod ex eo habitus & diſpoſitio poſita ſunt in prædicamẽto ad aliquid q̃a i genere dñr relatiue: ſed ideo poſita sũt in pdicamẽto qualitatis, q̃a i ſpẽ nõ dñr relatiue. ¶ Secũda ſolutio ẽ in calce textus, ꝙ nõ eſt incõueniens ꝙ habitus & diſpoſitio pertineãt ad duo prædicamẽta: quia dñt & relationẽ & qualitatẽ. ¶ Sed ne iterum huc reuertamur arguitur contra ambas ſolutiones. Contra primam: Species quidditatiue continetur ſub genere: ergo non põt genus pertinere ad unũ prædicamentũ, & ſpecies ad aliud. Et contra ſecundã arguitur: quia ut ſupra dictũ eſt, reſpiciendum eſt ad ſignificatum formale nominis, & ad rõnem formalẽ rei: & ſecundum illã ponenda eſt res in unico prædicamẽto. ¶ Ad utrunq; reſpõdetur, quod relatiuũ ſecundum eſſe, quod uere eſt relatiuum, non põt eſſe quidditatiue genus reſpectu qualitatis aut rei alterius prædicamenti: ſicut n. quantitas nõ poteſt eſſe genus ſubſtãtiæ, ita nec ad aliquid, genus qualitatis: at ſcientia non eſt relatiuum ſecundũ eſſe, ſed ſecundũ dici: & ideo uere nõ eſt in prædicamẽto ad aliquid. Sed qđ determinat hic Ariſ. id ſolũ eſt quod ſtat genus dicere reſpectum quẽ non dicit ſpẽs: nõ quod ille reſpectus ſit de quidditate generis: alias eſſet etiã de quidditate ſpeciei. Et ad hunc ſenſum dicit in ſecunda ſolutione, quod nõ inconuenit idẽ eſſe in diuerſis prædicamẽtis: in uno quidẽ uere ſecũdũ eſſe: & in alio quodãmodo extrinſece: & ita ſciẽtia ſecũdũ eſſe eſt in prædicamẽto qualitatis: licet eius quidditas exprimatur ꝑ reſpectũ qui ꝑtinet ad pdicamẽtũ relationis.

Quæſtio vnica.

Vtrum textus de qualitate ſit uerus.

A PARTE negatiua arguitur: primo contra ſufficientiam ſpecierum qualitatis. Diſpoſitio eſt generale nomen conueniẽs omni qualitati: nam oĩs qualitas diſponit ſubiectum: quæ ſi ſit diuturnior, hæret per modũ habitus: ergo habitus & diſpoſitio non faciũt ſingularẽ ſpeciẽ. Et ſecundo. Oĩs qualitas cuiuſcunq; ſpeciei eſt actiua: nam aliquis habitus eſt actiuus, & calor qui perti-

G net ad tertiam ſpeciē, & figura aliqua eſt apta ad motū: ut figura circularis uelocius mouetur quā angularis: ergo omnis qualitas eſt potentia, & per cōſequens potētia nō facit ſingularem ſpeciem. Et tertio. Ois qualitas eſt terminus paſſionis: nā ois de ſe ꝓducitur ꝑ alteratione: ergo paſſio uel paſſibilis qualitas non eſt particularis ſpecies. Et quarto. Ois qualitas eſt forma ſubiecti, ergo forma non facit ſingularem ſpeciē. ¶ Et confir. Ari. in fine quartæ ſpēi inſinuat eſſe alios plures modos, & ſpēs qualitatis quam iſti quatuor: ergo numerus eſt inſufficiens. ¶ Secundo principaliter arguitur. Habitus dicitur ab habendo: habere uero non ſolum pertinet ad qualitatem, ſed ad alia etiā

H prædicamenta: dicimus.n. habere quantitatē, ueſtē, amicum, &c. ergo habitus non eſt prima ſpēs qualitatis. ¶ Et cōfir. Habitus & diſpoſitio ſolū differūt penes difficile & facile remoueri: ſed hæc ſunt accidentales differentiæ q̄ non mutant ſpeciem: ergo non debuiſſet Ari. in duo mēbra diuidere ad modum duarū ſpecierū. ¶ Tertio principaliter arguitur contra ſecundam ſpeciē, uel ſecūda ſpēs differt a prima in hoc ꝙ qualitas ſecūdæ ſpēi eſt actiua: & qualitas primæ ſpeciei nō eſt actiua: & hoc non, q̄a ſunt multi habitus actiui ut ſcientia & uirtutes. Aut in hoc ꝙ qualitas ſecūdæ ſpēi eſt qualitas a natura, ſed qualitas primæ ſpēi eſt acquiſita; & hoc nō, q̄a multæ ſunt qualitates primæ

I ſpēi ēt naturales: ut ſanitas & pulchritudo: & ecō uerſo aliqua eſt potentia aduentitia: ut character ſacramentalis quem S.Th.3.p. q.63.ar.2. reducit ad ſecundam ſpeciē qualitatis. Aut differūt penes ſubm̄, & hoc nō: quia utriuſq; ſpēi qualitates ſunt & in aīa & i corpore ut habetur in litera: ergo ſecūda ſpēs nullo modo differt a prima. ¶ Et cōfir. primo Ariſ. 5. met. tex. 19. ubi tractat de qualitate, ſolas alias tres ſpēs poſuit prætermiſſa ſecunda: ergo non debuiſſet hic illam interponere. ¶ Et confir. ſecūdo: Impotentia ſolū dicit priuationē potentiæ: ergo potentia & impotentia non ſunt duæ qualitates differentes ſpēi: & per conſequens non debuit explicari duobus noibus. nam prima tio ut cecitas non ponitur in prædicamento de ꝑ ſe: ſed reductiue ubi ponitur uiſus. ¶ Quarto principaliter arguitur contra tertiā ſpeciē. Caliditas & frigiditas ponuntur ab Ari. in prima ſpē: ergo nulla fuit rō, ut ꝑ ꝑ has qualitates ſenſibiles conſtitueretur tertia ſpecies. ¶ Et cōfir. Paſſio & paſſibilis qualitas non differunt ſpē, ſed ſolum ſecundum eſſe remiſſum & intenſum: ergo illa ſpecies non eſt bimembris. ¶ Quinto principaliter arguitur cōtra quartam ſpeciem. Aut forma accipitur illic generaliter: & ſic non eſt propria ſpēs qualitatis, cum omnis qualitas ſit forma: aut accipitur ſpecialiter ꝑ figura quātitatis: & tunc nulla eſt differentia inter figuram & formam: & per cōſequens ſpēs illa nō habet duas partes. ¶ Et L

confir. Aſperum & lene dicūt figurā: ergo male excluduntur ab Ariſto. ab illa ſpecie qualitatis. Probatur antecedens, quia ſicut curuū eſt id cuius mediū exit ab extremis: rectum cuius mediū non exit ab extremis: ita aſperum eſt cuius partes ſuperficiales inæqualiter prominent aliæ aliis: & lene eſt cuius partes æquali ſuperficie terminātur: unde ſicut rectum & curuum pertinent ad hāc ſpeciem ita aſperū & lene. Rarum uero & denſum uidetur pertinere ad ſecundā ſpeciem: ſicut molle & durū. ¶ Quod ad ſecundum mēbrū textus attinet, contra primā proprietatē ſexto principaliter arguitur. Contrarietas non conuenit oi qualitati, ut Ari. ipſe cōfitetur: nec cōuenit ſoli: er M

go nullo mō eſt proprium qualitatis. Probatur ſecunda pars antecedentis. Aut contrarietas accipitur large, ut includat priuatiue & relatiue oppoſita: & has manifeſtū eſt cōuenire drījs ſubſtātialibus, ut rōnale & irrationale, & relatiuis, ut ſurſū deorſū. Aut accipitur proprie ꝑ illis accidentib⁹ quæ ſe circa idē ſubm̄ expellūt: & hæc ſolum cōuenit duab. primis qualitatibus. ſ. caliditati & frigiditati: quare male poſitū eſt exēplū de albedine & nigredine, q̄ cū non ſint qualitates actiuæ nō proprie cōtrariātur: aut ſi cōtrariātur, eadē rōne flauū & fuſcū cōtrariātur: quia medii colores non poſſunt eſſe in eodē ſubiecto ſicut nec extremi. ¶ Septimo

contra

A contra ſecundam proprietatem arguitur. Aut intenſio fit per additionem gradus ad gradum ad modū nominalium, aut per maiorem radicationem in ſubiecto. Si primum nulla eſſet una qualitas quæ intenderetur ut infert Burleus: nam gradus præexiſtens nunquam eſt maior: ſed aggregatum ex illo & ſuperueniēte ſi ſecundum, tunc arguitur ſic: Gñale eſt oībus accidentibus ineſſe ſubiecto: ergo gñale eſt oībus magis aut minus radicari in ſubiecto: & per cōſequēs non eſt hoc propriū qualitatis: ſed conuenit ēt quātitati & relationi. ¶ Et cōfir. Subiectū recipit magis & minus rōne qualitatis: ergo a fortiori ſi concretū recipit magis & minus, & abſtractū recipit magis, & minus: quod eſt contra determinationē Ariſto.

B ¶Octauo tandē arguitur cōtra ultimā proprietatem. Nō ſoli qualitati conuenit ſecundum eā res eſſe ſimiles aut diſſimiles: ergo nō eſt hoc proprium quarto modo: ut Ariſ. intendit: nā ſubſtantiæ eiuſdē ſpēi ſunt ſimiles in ſpē ſecundū rōnem ſubſtantiæ: imo propterea gñatio aliqua dr̄ uniuoca, quia ſubſtantia geniti eſt ſimiles ſubſtantiæ generātis. Itē duæ paternitates ſunt ſimiles, & paternitas & filiatio diſſimiles in genere relationis: & duæ calefactiones ſunt ſimiles, & calefactio & frigefactio diſſimiles in genere actionis. Immo in Deo, ubi nulla eſt qualitas, filius ſimilis parti.

C Ad quæſtionem ueluti ad ſuperiores affirmatiue reſpondetur. Et ideo in primo articulo quæſtionis reſpōdebimus ad quinque argumenta contra ſpecies qualitatis: & in ſecundo articulo ad alia tria contra tres eius proprietates. Circa materiam primi argumenti Boetius propter authoritatem Ariſto. adductam in confirmatione cenſet alias eſſe plures ſpecies qualitatis: ſed quia Ariſto. introductionis modo hic rem tractauit, non enumerauit omnes: ut nos animatos relinqueret ad alias perſcrutandas. Nihilominus ut Ammonius & alii dicunt, credendum non eſt Ariſtotelem, qui ubique copioſus eſt, ſpeciem aliquam præter miſiſſe. Nominales ut ſolent diſtinguunt quatuor iſtas ſpecies per cōnotationes nominum. Aiunt enim quòd quatuor iſtæ ſpecies nihil aliud ſunt quàm quatuor binarii nominum non coincidentes in ſua ſignificatione: ut hi termini habitus, diſpoſitio, &c. At manifeſtiſſimum eſt Ariſtotelē non loqui hic de nominibus ut patet inſpicienti exempla literæ. Nomen enim habitus, non eſt difficile mobilis, ſed res quæ eſt habitus: nec naturalis potentia eſt nomen, ſed aptitudo naturalis: nec paſſibilis qualitas eſt nomen, ſed accidens immutatiuum ſenſus: item quia nomina ſolum ponuntur in prædicamento tanquam ſigna rerum.

Ad primum.

D ¶ Petit ergo argumentum unde ſumatur ſufficientia quatuor ſpecierū qualitatis, ut nec plures ſint nec pauciores. Quā S. Tho. prima ſecundæ. q. 49. ar. 2. impugnata opinione Simplicii, egregie deducit hoc modo: Ratio qualitatis eſt eſſe modum ſubſtantiæ & modus ſecundū Auguſtinum ſuper Geneſim eſt menſura rei. i. terminatio alicuius potentiæ rei. Vnde quia potentia materiæ terminatur per formam, differentia ſubſtātialis quæ ſumitur a forma dicitur qualitas ſubſtantialis rei. Et eadem ratione modus accidentalis terminās aliquam potentiam ſubiecti, appellatur qualitas. Modus autē iſte poteſt ſumi uel in ordine ad naturā ſubiecti, uel in ordine ad eius actionem, uel in ordine ad eius quantitatem. Si ſit modus rei in ordine ad naturam, pertinet ad primam ſpeciem: unde habitus uel diſpoſitio eſt qualitas perficiens ſubiectum ſecundum ſuam propriam naturā. Exempli gratia. Propria natura & perfectio animalis conſiſtit in uita: ſanitas ergo (puta debita proportio humorum) quæ perficit rem ad iſtum finem, pertinet ad primam ſpeciem qualitatis. Item propria natura animæ inquantum rationalis eſt uita ſecundum rationem: habitus ergo tam intellectus, quā uoluntatis, quæ perficit animam ad iſtū finem, pertinent ad primam ſpeciem qualitatis. Et ad eandē pertinent eorum cōtraria .ſ. ægritudo & iniuſtitia, & reliqua id genus. Vnde Ariſto. 7. Phy. tex. 17. habitus inquit eſt diſpoſitio perfecti ad optimū. i. qualitas diſponens quæ habet eſſe naturale ad optimum

Sufficientia ſpecierū.

E

F

G timum eius finem.Si uero ſit modus ſeu de
terminatio ſubiecti ſecundum actionem &
paſſionem,tunc ſi pertinet ad principium
operationis, eſt naturalis potentia uel im-
potentia pertinens ad ſecundam ſpeciem:
ꝙ ſi ſit terminus actionis, pertinet ad ter-
tiam ſpeciē:eſt.n.paſſibilis qualitas id qđ ꝑ
alterationē producitur. Attamen ſi modus
ſit determinatio ſubiecti quantum ad quan
titatem,tunc eſt figura uel forma. ¶ Hinc ſe
quitur rō ordinis harum ſpecierum. Et.n.
quia natura ſubiecti præſupponit actionē
& paſſionē & quātitatē,accidens quòd eſt
modus rei quo ad eius naturā cōſtituit pri
mam ſpeciē:& modus dicēs principium a-
ctionis conſtituit ſecundā: & qui dicit ter-
H minum actionis conſtituit tertiam: & tan-
dem modus quantitatis conſtituit quartā.
¶Ad primū ergo argm̄ reſpōdetur, ꝙ ꝗuis
oīs qualitas cuiuſcunq; ſpēi ſit diſpoſitio ſu
biecti,tamē diſpoſitio,ut pertinet ad primā
ſpeciem,dicit diſpoſitionē ſubiecti in ordi-
ne immediate ad propriā naturam. Figura
aūt de ſe non dicit conuenientiam aut diſ-
conuenientiam ad naturā:impertinens.n.eſt
quantitati ut habeat figuram triangularem
aut quadrāgularē: & pariter color quæ eſt
tertiæ ſpēi de ſe nō dicit conuenientiā aut
diſconuenientiā naturæ rei.Si tn̄ figurā aut
colorem accipiamus in quantum conue-
niunt naturæ rei,pertinent ad primam ſpe-
I ciem:ut pulchritudo quæ dicit,debitam ap
poſitionem mēbrorū & colorū ſecundū na
turam huius aut illius ſpēi aialis, pertinet
ad primā ſpeciē & pariter deformitas. Ne
que potentia uel impotētia dicūt immedia
tū ordinē ad bene uel male eſſe naturæ: ſed
ad agendum uel patiendū ſimpliciter. Eo-
dē mō reſpondetur ad alias duas partes ar-
gumēti: quāuis.n.oīs qualitas ſit actiua, ta-
men prima uel ſecunda uel tertia ſpēs non
dicūt de ſe ordinem ad actionē,ſed ſolū ſe-
cunda ſpēs: & quāuis oēs qualitates produ
cerentur per aliquam actionē,tamen ſolum
tertia ſpēs dicit formaliter, ꝙ ſit cauſa uel
terminus paſſionis. Sed ad ultimū membrū
reſpondetur ꝙ forma quæ conſtituit quar-
tā ſpeciē nō accipitur generaliter,ut quod-
libet accidēs dicitur forma ſubiecti: ſed ſpe K
cialiter,ut eſt t'rus quātitatis. ¶Ad cōfir.re-
ſpōdetur, ꝙ illa uerba Ari. nō inſinuāt plu-
res eſſe ſpēs qualitatis, ſed auctoritas eius
& grauitas ē ſimilia uerba in fine cuiuſcun-
que tractatus adiicere: ac ſi rē non abſolutā
præſtitiſſet. ¶Ad ſecundū principale rñdet *Ad ſecun*
S.Tho.prima ſecūdæ. q 49.ar.1.ꝙ quanuis *dum.*
habitus dicatur ab hēre, pōt tn̄ dici triplici
ter: & eſt ad literā diſt. Ariſ.5.met.tex.28.
Nam uno mō habere idē eſt ꝙ habitio,quia
una res habet aliam, inter quas nihil me-
diat niſi ſola relatio, aut poſſeſſionis au: q̄-
uis alia,ut habere ſeruū, habere pecuniam:
& hoc nō conſtituit prædicamētum ſpāle:
ſed eſt conditio cōis quæ facit ultimū poſt-
prædicamentū. Secūdo mō eſt habitio quæ L
una res hēt aliam inter quas mediatur ali-
quid, quaſi per modum actionis aut paſſio-
nis licet non ſit uera actio: ſicut eſſe ueſtitū,
calciatū,armatum: nā eſſe ueſtitū nō dicitur
ſimpliciter hēre ueſtē primo mō,ſed habe-
re illā ueſtitā. Et hoc eſt ultimum prædica-
mētum. Tertio mō accipitur habitus pro
qualitate qua res aliqualiter ſe habet in ſe-
ipſa, uel in ordine ad aliud cōuenienter ad
naturā ſuam: & hæc ꝑtinet ad primā ſpeciē
qualitatis.¶Ad cōfir. rñdet S.Tho. loco mō
citato ad tertium argm̄ dicens, ꝙ diſpoſitio
uno mō accipitur gñaliter,ut notauimus in
expoſitione primi textus pro diſpoſitione
quacunq;, ſiue facile ſiue difficile ſit remo- M
uibilis: & ſic eſt genus ad habitum. Ait eñ
Ari.5.met.tex.25.ꝙ habitus eſt diſpoſitio
qua qs male uel bene diſponitur. Alio mo-
no accipitur ſpecialiter, ut diuiditur cōtra
habitum. Boetius uero & antiqui oēs nullā
aliā conſtituunt differentiā inter habitum
& diſpoſitionē,niſi illā quæ eſt inter ꝑfectū
& imperfectū in eadē ſpē: ut eadē qualitas
ſub eſſe remiſſo ſit diſpoſitio, ſub eſſe intē-
ſo ſit habitus: ſecūdū quos habitus & diſpo
ſitio non differunt ſpē. At S.Th. illic ocula-
tius litterā Ariſ. cōtemplatus dicit, ꝙ diffe- *Habi-*
rūt ſpē: ut habitus ſit illa qualitas quæ ex ge *tus &*
nere ſuo eſt difficile mobilis: quia ex gene- *diſpoſi*
re ſuo non hēt faciles cauſas corruptionis: *tio.*
ut ſūt habitus intellectus, & appetitus: quo
rum

A rum exēpla ponit Ariſ. Sciētia.n. inquit ex
genere ſuo non habet contrariū quod faci-
le ipſam corrumpat, niſi uehemēti aut diu-
turno modo quis incidat in amētiā . ¶ Vbi
animaduertendū eſt, ꝙ Ariſt. nō utitur huic
nomine ſcientiæ generaliter : ſed proprie
ut diſtinguitur contra opinionem: nec ſciē-
tia dicitur difficile mobilis ſolū propter in-
tenſionem, ſed quia ſcientia generatur per
demonſtrationē, q̄ unico actu conuincit in-
tellectū & generat habitū: ut notat S. Tho.
prima ſecundæ. q. 51. art. 3. & ideo non hēt
cauſas corruptionis cōtrarias: ſed ſolū ꝑ o-
bliuionē. Vñ opinio quātuncūq; ſit intenſiſ-
ſima, nō eſt ex genere ſuo difficile mobilis,
neq; eſt habitus: quia rōne probabili corrū
pitur. Verū eſt tamē ꝙ quāuis ſciētia unico
B actu gñetur quantum ad uſum intellectus ,
tamē ut hæreat memoriæ, indiget (ut dicit
illic S. Tho.) aliqua aſſiduitate : & hoc eſt
quod dicit hic Ariſ. q̄d ſi quiſpiā mediocri
ter ſcientiam acquirat, tunc eſt difficile mo
bilis: & idem eſt de uirtutibus moralibus
nā uirtus ex genere ſuo dicit connexionem
cum prudentia & ſedatas paſſiones: & ideo
ex genere ſuo non hēt cōtrarias cauſas cor
ruptionis in eodem ſubiecto: ſed tamen ca
lor fabrilis aut frigiditas: ex genere ſuo fa-
cile corrūpitur a contrario: niſi ob diutur-
nitatem efficiatur quodāmodo naturalis : ſi
cut hectica quæ eſt calor cōfirmatus: & pa-
ralyſis, quæ eſt confirmata frigiditas, & pa-
riter ſanitas ex genere ſuo ē diſpoſitio: quo
C fit, ut ſcientia & uirtus quæ ex genere ſuo
dicit habitū difficile mobilem, de per acci-
dens in principio acquiſitionis habeat mo-
dum diſpoſitionis: & econuerſo calor & fri
gus , & ſanitas quæ ex genere ſuo dicūt di-
ſpoſitionem , per accidēs efficientur habi-
tus. ¶ Rationē horū nominum poſſumus aſ-
ſignare, quia cum habitus dicatur ab habe-
re: & res nō habeatur, niſi firmiter teneatur
diſpoſitio nō hēt nomē habitus quoaduſq;
firmiter teneatur, aut nos teneat. Nā in bo-
nis & cōuenientibus nos tenemus habitum,
in malis uero & diſcōuenientib. ipſi nos ha
Ad ter bēt, ut habetur. 5. me. tex. 28. Et hæc ad cōfir
tium. mationem. ¶ Circa tertiū principale notan
dū eſt : ꝙ inter primā & ſecundā ſpeciē nō D.
eſt hæc differētia , ꝙ ſola qualitas ſecundæ
ſpēi ſit actiua: & qualitas primæ nō ſit acti-
ua, licet ex ante dictis quis in hoc poſſit fal-
li: eo ꝙ qualitas primæ ſpēi dicit ordinē ſo-
lū ad natura & bene eſſe rei : qualitas uero
ſecundæ ſpēi dicit potentiā & uirtutem a-
gēdi aut patiendi. Nō.n. inquā hæc eſt dif-
ferētia, ut ait S. Th. loco citato ar. 3. nā quā-
uis habitus immediate diſponat rē ad bene
eſſe, dupliciter tamē cōuenit habitui ut ſit
actiuus. Vno mō mediate: quia quod diſpo
nit rē ad bene eſſe, diſponit mediate ad be
ne operari: ſicut ſanitas diſponens ad eſſe ,
mediate, diſponit ad robuſte agere. Secun-
do mō habitus pōt eſſe actiuus rōne ſubie E
cti . Exempli gratia. Habitus qui eſt in potē-
tia puta intellectu aut uoluntate , eo ꝙ di-
ſponat potentiam ad bene eſſe: & bene eſſe
potentiæ per ſe eſt bene operari, eſt opera-
tiuus ratione ſubiecti. ¶ Neq; differūt ſecū-
do mō tacto in argumēto, ut argm̄ probat :
tametſi Simplicius ita crediderit , propte-
rea ꝙ Ariſt. ſecundam ſpeciē appellat qua-
litatē naturalē, nō tamē primā. Ratio enim
huius appellationis fuit: tum quia non po-
tuit illa ſignificantius diſcernere a prima:
aptitudo.n. luctandi primæ & ſecundæ ſpe-
ciei non differt, niſi quia illa eſt ab arte , &
hæc a natura: tum ēt quia apud Ariſtotelē
nulla eſt qualitas ſecūdæ ſpeciei niſi natura
lis aut facta naturalis : in prima uero ſunt F
& naturales & acquiſitæ. Neq; differūt ter
tio mō, ut opinatus eſt Alexāder qui crede
bat in prima ſpē ſolas eſſe qualitates ſpiri-
tuales & in ſecūda corporeas: dicēs q̄d Ari
ſto. poſuit exemplū de ſanitate & ægritu-
dine: nō q̄d pertineāt ad primā ſpēm, ſed ꝑ
modū exēpli: quod ſicut ægritudo & ſanitas
ſunt facile mobiles, ita ſe habet diſpoſitio
ad ſcientiā. Sed re uera ut S. Tho. 1. 2. q. 50.
ar. 1. meminit, negari nō pōt quin ſanitas &
ægritudo ſint qualitates primæ ſpēi, nā eo-
dē mō poſuit Ari. exemplū de illis ſicut de *Differē-*
ſciētiis . ¶ Differentia igitur formalis ſumē *tia īter*
da eſt inter primā & ſecundā ſpaciē ex de *primā*
finitione habitus. 5. met. tex. 25. ubi ait Ari *& ſecū-*
ſto. quod habitus eſt diſpoſitio qua aliquid *dā ſpe-*
ciē.

G bene uel male diſponit. Itaque potentia ſolum dicit principium operandi, ut abſtrahit a bene uel male, & conuenienter & diſconuenienter: ſed habitus uel diſpoſitio dicit bene uel male. Vt.n.ait S.Thom.1.2.q.49.ar.2.in ſola prima ſpecie qualitatis reperitur hæc differentia, bene uel male: eo ꝙ bonum uel malum dicit conuenientiam uel diſconuenientiā naturæ rei: quam ſola prima ſpecies qualitatis ſignificat. Exempli gratia. Intellectus, de ſe non dicit niſi ſolum principium intelligendi, ſiue bene ſiue male: ſed ſcientia, quæ pertinet ad primam ſpeciem eſt habitus bene & faciliter operandi: & error, eſt habitus male operandi: & ſimiliter uirtus & uitium. ¶ Ad cō-

H fir. autem reſpondet illic S.Tho. & Commentator, ꝙ Ariſt. 5.met.non meminit potentiæ inter ſpecies qualitatis: eo ꝙ parum ante tex.17.tractauerat de illa ſub proprio nomine potentiæ: hic autem connumerat inter ſpecies qualitatis, quia ſecundum potentiam etiā dicimur quales. Quærenti.n qualis eſt homo, congrue reſpondetur, ꝙ ſit aptus aut ineptus ad luctam, robuſtus aut imbecillis, aut ꝙ lapis ſit durus aut mollis. ¶ Hinc fit, ut quemadmodū in prima ſpecie ſubalterna habitus & diſpoſitio ſunt ex genere ſuo ſpecies diſtinctæ, ita & in hac, naturalis potentia & impotentia. Neq; impotētia ſolum dicit priuationem ſed poſitiuam qualitatem: ut ægrotatiuum & molle,

I ¶ Reſtat tamen dubium circa tertium mēbrum argumenti: uidetur.n. ꝙ habitus nullus ſit in anima, ſed omnis habitus debeat eſſe in ſubiecto diuiſibili: nā Ari.5.met.tex.24.antequam dixiſſet ꝙ habitus eſt diſpoſitio, præmiſerat, ꝙ diſpoſitio eſt ordo habētis partes. Vnde fit ut habitus nō ſit niſi in ſubiecto habēte partes. ¶ Locus eſt in hac materia ſuboſcurus. Ipſe tamē ſe exponit ſi recte intelligatur. Ait.n. ꝙ diſpoſitio ē ordo habentis partes, aut in ordine ad locū: & hæc pertinet ad prædicamentū ſitus: aut ſecundum potentiam, & hic eſt habitus corporalis: ut ſanitas q̄ eſt proportio humorū quos uocat partes: aut ſecundum ſpeciem, & hic eſt habitus operatiuus animæ. Vocat

Diſpoſitio eſt ordo.

K enim partes animæ potētias eius per quaſ ex ſua natura indifferens eſt ad plura, & ad bene uel male operandum. Atqui ſenſus eſt quòd res non indiget habitu operatiuo quando ſuapte natura determinata eſt ad unum, ut calor ignis non eſt habitus, quia ignis a natura determinatur ad unico modo operandum: ſed tamen ſcientia & uirtus ſunt habitus determinātes potētias quę ſunt partes animæ de ſe indifferentes: determinantes (inquam) ad bene uel male operādum. ¶ Ad quartum principale reſpondet S.Tho. quæſtione citata, art.2.ad primum argumentum: ꝙ ſi calor & frigus accipiantur abſolute ut ſolum dicunt ordinem ad paſſionē cuius ſunt cauſa aut effectus, tunc pertinent ad tertiam ſpeciem.

Ad quartum

L Si uero accipiantur tanquam conuenientia, aut diſconuenientia naturæ ſubiecti, tunc pertinent ad primam ſpeciem. Exempli gratia. Calor & frigus ut ſunt obiecta ſenſus ſunt paſſibiles qualitates: ſed febris quæ eſt calor diſconueniens naturæ, pertinet ad primam ſpeciem: ut ephimera & tertiana quæ facile eſt tranſmutabilis eſt diſpoſitio: hectica uero eſt habitus. Eodem modo frigus diſponens ad paralyſim eſt diſpoſitio: ſed paralyſis confirmata eſt habitus. Quemadmodum paulo ante diximus, quā quāuis figura ſimpliciter & color ſunt in quarta & tertia ſpecie: tū pulchritudo quæ dicit proportionē cōuenientem naturæ eſt in prima ſpecie.

M ¶ Ad cōfir. reſpondetur, ꝙ in hac tertia ſpecie forſan non eſt differētia ſpecifica ex gñe inter paſſionē & paſſibilem qualitatē: rubor.n. ex uerecundia aut naturalis nō uidetur ex gñe differre ſpecie (quamuis oppoſitum non ſit oīno improbabile) fuit tñ neceſſariū diuidere in duo membra: quia differūt aut ex parte cauſæ aut ex parte ſubiecti penes facile & difficile mobile. Rubor .n.q eſt ex motu uerecundiæ, aut pallor ex metu nūq̄ poſsūt eſſe paſſibiles qualitates, q ratione cauſæ hēnt ut facile tranſeāt. Calor uero i igne & frigiditas in aqua ratione ſubiecti habēt, ꝙ ſint paſſibiles qualitates: nā ſunt naturales ſubiecto a quo non remouētur niſi per corruptionem ſubiecti. Vnde

S.Thom.

A S.Tho.1.2.q.49.ar.2.dicit, ꝙ in trib. priori bus ſpeciebus inuenitur hæc dñia.ſ. facile & difficile mobile: eo quod huiuſmodi qualitates aut ſunt principia aut termini actio num. In quarta uero, non inuenitur: quia figura eſt terminus quantitatis, quæ de ſe nõ eſt actiua: & ideo figura nec acquiritur nec deperditur per ſe, niſi ex mutatione quantitatis. ¶ Ad quintum uarii ſunt modi reſpõdendi. Expoſitores huius tempeſtatis fere dicunt formam & figuram differre: quod forma ſit modus quãtitatis diſcretæ: ut par & impar. Figura uero eſt terminus quantitatis continuæ: ut triangulus. Hæc tamen expoſitio nullum habet fundamentum, neq; in ſignificatione nominum (quia forma de

Ad quĩtum.

B ſe non magis ſignificat modum quantitatis diſcretæ quàm continuæ) neque in Ariſtotele, cuius uerba ſunt: Quartum genus eſt figura & uniuſcuiuſque rei forma: ubi inſinuatur quod forma eſt qualitas rei continuæ. Boetius dicit, quod forma accipitur hic pro qualitate a qua homines dicuntur formoſi: ita ut forma ſit decor ſuperadditus figuræ: ſed certe hoc eſt falſum: nam pulcritudo, & deformitas pertinent ad primã ſpeciem ut dictum eſt: cum dicant rei conuenientiã. Albertus dicit, quod ſolũ differunt ratione, ut forma dicatur figura rei inquantum conueniens ſpeciei & formæ ſubſtantiali: figura uero dicatur inquantum eſt terminus quantitatis. Sed hoc etiam uidetur falſum: nam figura inquantum conuenit ſpeciei, pertinet ad pulchritudinem.

C ¶Vt ergo ex phraſi Ariſtot. coniicere poſſum figura, & forma differunt, quòd figura dicit ſuperficiem lineis certis & angulis, uel circulo terminatam: ut abſtrahit ab hac & ab illa materia, ſcilicet, ut cadit ſub conſideratione mathematica: ut triangulus, quadrangulus, circulus &c. nam figura ſecundum Euclidem eſt quæ termino uel terminis clauditur. Et ita Ariſt.5.met.tex. 19. hanc ſpeciem qualitatis appellat immobilia mathematica, ideſt figuram, ut abſtrahit ab ente naturali mobili, puta ferro, ligno &c. Forma uero dicit figuram rerum naturaliũ, aut artificialium: ut domus, ſtatua, etſi darentur ſimplicia nomina ſignificantia naturales figuras. Et ideo ſubdit Ariſt. quod etiã rectum & curuum pertinent ad hanc ſpeciem, ſcilicet tanquam tertium membrum: quia rectum & curuum, cum non dicat aliquid lineis terminatum, non dicit figuram, neque perfectam formã: ſed ſunt formæ imperfectæ ſeu partes formæ: ut actus ſemicirculi eſt pars circuli. Itẽ cõuexum &c. Verum eſt quod aliquãdo, & figuras appellamus formas, & formas figuras. ¶ Ad confir. reſpõdetur, quod, de aſpero & leni author ſex principiorum in prædicamento ſitus uidetur contradicere Ariſt. affirmãs, quod hæc sũt qualitates. Et Albertus illic cõcordat ſentẽtias dicẽs, quod aſperũ, & lene, accipitur uno modo ut dicit ſolam

D

Aſperum.

E poſitionem partium inæqualiter, uel æqualiter, & ſic pertinet ad ſitum partium, uel in ordine ad locum, uel inter ſeipſas: ſicut dicit Ariſt. in prædicamẽto quãtitatis, quod partes quantitatis habent poſitionem ſecũdum ſurſum & deorſum. Secundo modo accipiuntur, ut dicunt figuram ipſam imperfectam ſicut rectum & curuum: & ſic ſunt in hac quarta ſpecie qualitatis. Et tertio modo adhuc poſſunt comparari in ordine ad tactum, in quo aſperum facit auſteritatem, & lene, dulcedinem: & ſic pertinent ad tertiam ſpeciem. Nec propterea idem ſecundum eandem ſignificationem ponitur in diuerſis prædicamentis: ſed penuria nominum eſt in cauſa, ut unum nomen poſſit accipi ſecundum diuerſas connotationes.

F NVMERVS rerum & nominum huius prædicamenti multo copioſior eſt quàm ut poſſit ob oculos poni: ſed per differentias, quæ inter has ſpecies conſtitutæ ſunt de ſingulis iudicandum eſt. Atque adeo qualitates ſupernaturales quamuis nõ comprehendantur ſub rationibus naturalibus, reducuntur tamen ad prædicamenta: ut gratia ponitur in prima ſpecie qualitatis tanq̃ habitus nõ quidem immediate operatiuus: quia nõ ſubiectatur in potentia, ſed in eſſentia dans animæ eſſe ſupernaturale: & ideo eſt ſicut ſanitas ſupernaturalis. Vel poteſt conſiderari tanquam lumen, ut pertineat ad tertiã

ſpeciem

G ſpeciem:nam lumen in aſtris, vbi habet eſſe permanens, eſt ſicut paſſibilis qualitas: in aere uero, ſicut paſio. Et ita lumen gloriæ in beatis eſt ſicut paſſibilis qualitas: in Paulo uero in raptu, ſicut pasſio. Vel ſi conſideretur rõne ſubiecti: ut eſt uirtus intellectus ad uidendũ Deũ, in beatis eſt ſicut habitus, & in Paulo, ſicut diſpoſitio. Habitus uero in fuſi ut fides, charitas &c. oẽs ſunt habitus operatiui primæ ſpeciei. ¶ In ſecunda uero ſpẽ ponitur character ſacramentalis ut citatum eſt ex S. Thoma in 3. argu. quia character Baptiſimi ſolum dicit potentiam ad ſuſcipienda ſacramenta, & character ordinis ad ea miniſtranda, ſiue bene, ſiue male: nam malus Chrianus uere ſuſcipit, & malus epi-

H ſcopus uere cõfert ſacramentum. ¶ Ad hãc ſpẽm reducuntur omnia inſtrumẽta, ut gladius ſera, malleus &c. hæc.n. de ſe non dicunt formam, ſed uirtutem agendi: quãuis hoc faciant per formam. Et quamuis calor & frigus abſolute ſunt in tertia ſpecie, tñ calor ignis & frigus aquæ, ſi conſiderentur ut uirtutes naturales agẽdi, ſunt in ſecũda ſpẽ. ¶ In tertia ſpecie ſunt oĩa obiecta ſenſuum: ut ſi dicas acutum & graue in ſono aut in tactu. Et in quarto omnia noĩa figurarũ & formarum, ut expoſitũ eſt. ¶ At uero de diſtinctione qualitatis a ſubſtantia non exiſtimauimus neceſſarium eſſe quæſtionẽ diſputare. Conuenit.n. inter omnes, primam & tertiam ſpẽm qualitatis diſtingui a ſubſtantia.

I Vnde Nominales dicunt ſolum prædicamẽtum & dimidiũ realiter diſtingui: puta ſubſtantiã & duas ſpẽs qualitatis. Nihilominus in prædicabilibus, capite de proprio, monſtratum eſt ſecundam ẽt ſpeciem diſtingui. De quarta uero ſpecie quãuis id non ſit euidens, ueriſimilius tñ eſt, ꝙ figura diſtinguat a re figurata, maxime ſi quantitas diſtinguatur a re quanta. Dum tamen figuram unius rei continuæ, ut ſtatuam unius lapidis, dicamus ſimpliciter eſſe unam rem: figuram tamen plurium rerum, ut figurã domus, quæ conſtat ex plurib. lapidib. & lignis, nõ affirmemus eſſe ſinpliciter unam, ſed compoſitam ex figuris partium. Et hæc de 1. articu.

In ſecundo articulo dicendum eſt de proprietatibus qualitatis. Vnde ad ſextum K argumentum reſpondetur, ꝙ contrarietas, *Ad ſextum.* ut eſt propriũ qualitatis, accipitur proprie ut diſtinguitur contra priuatiue & relatiue oppoſita: ut. ſ. ſunt accidentia mutuo ſeſe expellentia circa idem ſubiectum. ¶ Sed eſt notandum, ꝙ contrarietas per ſe primo reperitur in tertia ſpecie qualitatis, ubi ſunt quatuor primæ qualitates elemẽtorum, ſcilicet caliditas, frigiditas, humiditas, & ſiccitas: quarum duæ primæ ſunt principaliter actiuæ, & duæ ſecundæ paſſiuæ. Et ratione iſtarum contrariantur quæcunque res ſint con- *Contraria.* trariæ. Vt in prædicamento ſubſtãtiæ ignis contrariatur aquæ ratione caloris: & in prædicamento actionis calefactiõ & frigefactio contrariãtur ratione terminorum qui L ſunt qualitates contrariæ. Et generaliter, ut notat Ariſtot. non ſolum abſtracta, ſed concreta ipſa ſunt contraria ratione abſtractorum, ut album nigro calidum frigido &c. Secundo reperitur contrarietas in qualitatibus ſecundis quæ ſiunt ex iſtis, ut inter albedinem & nigredinem, amarum & dulce &c. ¶ Sed eſt ſecundo notandum, quòd contrarietas eſt maxima diſtantia, quia eſt perfecta oppoſitio: & ideo ſimpliciter non reperitur niſi inter duo extrema, ut ſunt albedo & nigredo, dulcedo & amaritudo. Medii uero colores non cõtrariantur per ſe niſi ratione extremorum: ut rubeum non contrariatur uiridi, niſi quatenus unus calor participat de albedine, & alius de nigredi- M ne. Vnde illi calores qui magis accedunt ad iſtos extremos magis contrariantur. ¶ In ſpiritualibus autem eſt contrarietas per ſe, & proprie non ratione primarum qualitatum, ſed ad ſimilitudinẽ illarum: nam cauſæ productiuæ falſi habitus intellectus corrumpunt habitum uerum contrarium: & paſſiones intemperantiæ corrumpunt habitum temperantiæ: & quæ corrumpunt habitum iuſtitiæ, generant habitum iniuſtitiæ. Intemperantia.n. & iniuſtitia non dicunt priuationes, ſed habitus poſitiuos.

¶ Hinc perſpicuum eſt corollarium Ariſto. quòd ſi unum contrariorum eſt in prædicamento qualitatis, reliquum eſt in eodem.

Loquitur

A Loquitur.n. de cõtrarietate proprie dicta, quæ non eſt niſi inter poſitiuas qualitates. Tametſi in priuatiue oppoſitis quodammodo uerum habeat: nam licet priuatio per ſe non ſit in præd camento (cum non dicat uerum ens) tamen reducitur ad genus ſui poſitiui: ut cæcitas reducitur ad ſecundam ſpeciem qualitatis, ubi eſt uiſus: & tenebræ ad tertiam, ubi eſt lumen.

Ad ſeptimũ. ¶ Ad ſeptimum principale reſpondetur, quod modo non eſt locus diſputandi quomodo fiat intenſio: ſed pro nunc reſpondemus, quod fit per maiorem radicationem in ſubiecto. ¶ Notandum eſt tamen, quod quamuis omne accidens inſit ſubiecto, tamen quia quantitas & relatio per ſe non ſunt accidentia actiua, non radicantur

B magis & minus. Qualitatibus uero aut actiuis, aut ſecundis quæ ex illis fiunt, propriũ eſt per actionem magis, & minus radicari in ſubiecto. Vnde eadem eſt ratio ut proprium ſit huius prædicamenti habere contraria, & recipere magis & minus: puta ratio actionis & paſſionis quæ conuenit qualitatibus primis. Et per hoc ſoluitur argumẽtum.

Suſcipere magis, & minus. ¶ Sed pro ſolutione confirmationis & pro intelligentia textus ſeptimi notandum eſt hic, quid eſt aliquid ſuſcipere magis & minus; ut intelligatur quomodo cõcretum ſuſcipit magis & minus: abſtractum uero, minime. Enimuero recipere magis & minus formalirer nõ eſt eſſe magis aut minus intenſum (ut multi falſo exiſtimant) alias

C abſtractum potius reciperet magis & minus quàm concretum: albedo.n. magis aut minus intenditur in ſubiecto. Sed ſuſcipere magis & minus eſt quod nomen accidentis prædicetur cum magis & minus, aut cum comparatiuo. Vnde fit manifeſtum quomodo concretum ſuſcipit magis & minus, ſed abſtractum non item. Calidum.n. eſt calidius aliõ aut minus calidum: ſed tamen calor non eſt magis calor: bene tamen intenſior, ſed non magis, aut minus calor. Item album eſt magis aut minus album, ſed tamẽ albedo non eſt magis aut minus albedo.

¶ Hinc palam fit quomodo in aliis prædicamentis non eſt magis aut minus: quia propria denominatio quantitatis non ſuſcipit comparationem: nihil enim eſt magis aut minus quantum, lineatum, aut ſuperficiatum &c. ſed in relatione eſt magis aut minus ſimile ratione qualitatis. Et eſt hic inſignis locus Ariſt. ad confirmandum intenſionem non fieri per additionem: ſed per radicationem in ſubiecto: nam ſi intenſio fieret per hoc quòd albedo reciperet nouos gradus albedinis, certe ſicut albedo dicitur magis intenſa: ita diceretur magis albedo: ſed quia intenſio non fit niſi per hoc quòd albedo magis actuat, & perficit ſubiectum, illud dicitur magis album, albedo uero non dicitur magis albedo. ¶ Ad octauum argumentũ reſpondetur, quòd hoc eſt propriiſſimum qualitatis, ut ſecundum eam res dicantur ſimiles, aut diſſimiles, ſicut eſt propriiſſimum quantitatis, ut ſecundum eam res dicantur æquales uel inæquales. Vnde ſicut nihil dicitur æquale uel inæquale niſi quatenus participat aliquam rationẽ quantitatis: ita nihil dicitur ſimile aut diſſimile, niſi quatenus participat rationem qualitatis. Exempli gratia. Duo homines dicuntur æquales in perfectione: quia eſt unus gradus perfectionis in illis, & unum eſt ratio quantitatis: ſed dicuntur ſimiles in ſpecie, quia ſpecies habet ſe ut qualitas ſubſtantialis indiuidui. Et eodem modo duo partes ſunt ſimiles in paternitate: quia paternitas inquantum accidens habet ſe ut forma, & qualitas ſubiecti: & duæ calefactiones ſunt ſimiles: quia producunt ſimiles qualitates. & in ſumma ſicut duo alba æqualiter intenſa dicuntur æqualia in albedine, eo quòd habent unitatem gradus (quæ unitas eſt ratio quantitatis) ita per oppoſitum duo quanta æqualia, dicuntur ſimilia: quia habent eandem quantitatem, quæ inquãtum accidens, eſt ſicut forma & qualitas ſubiecti. Et hoc eſt quod dicit Ariſt. 5. met. tex. 20. unitas in ſubſtantia facit idem: in quantitate uero, facit æquale: ſed unitas in qualitate facit ſimile.

G # DE ACTIONE, ET PASSIONE. CAP. IX.

SVſcipit & ipſum agere pative contrarietatem. Calefacere nãque & frigefacere, & calefieri & frigefieri, & voluptate ac dolore affici, cõtraria ſunt: quare contrarietatem ſuſcipiũt. Gradus quoque ſuſcipiunt, ut magis atque minus dicantur. Fit enim ut ma-
H gis quippiam minusue calefaciat, & iti dẽ calefiat: & doleat magis minusue quare agere patiue gradus ſuſcipiunt, uti diximus. De his igitur tot a nobis ſint dicta. Dictum eſt autem & de ſitum eſſe, in hiſce quæ diximus de iis, quæ ſunt ad aliquid, denominatiuum ipſum a poſitionibus dici. De cæteris uero, ut de quando, de vbi, & de habere: quia sũt manifeſta, nil aliud dicitur quàm ea quę in principio diximus: habere quidem, indutum atque armatum eſſe ſignificare: vbi uero, in Ly-
I cæo eſſe, & cætera quæcunque de ipſis ſunt dicta. De generibus ergo propoſitis ea quæ ſunt dicta, ſufficiunt.

SEx ultima prædicamenta Ariſtoteles ſumma breuitate perſtringit. Duas.n. tantum enumerat proprietates actionis & paſſionis: reliqua uero quatuor ſub ſilentio prætermittit, eo (ut inquit) quòd & facillima ſunt cognitu, & non adeo ad uſum neceſſaria. Nihilominus Gilbertus Porretanus ſupplementum huic capitulo adiecit, quod libellus ſex principiorum inſcribitur: unde & ipſe author ſex principiorum appellatur. Græce ſcripſit, cuius, præter ueterem, exiſtat elegantiſſima tranſlatio Hermolai Barbari. Et Albertus in commento illius inquirit, cur appellentur ſex principia & non potius ſex genera, cum Ariſt. decem prædicamenta appellet genera. Non tamẽ exiſtimo hoc diſputatione dignum: omnia enim decem dicuntur & genera & principia. Genera quidem quia ſunt prima prædicata quidditatiua in qua fit ultima reſolutio definitionis ex parte generis: eſt enim homo animal rationale: & animal corpus ſenſibile: & corpus ſubſtantia. Et eadem ratione dicuntur prima principia: nam principium eſt ex quo componitur ſubſtantia & definitio rei & in quod fit ultima reſolutio. Itaque quodcunque generaliſſimum eſt genus, quia eſt totum cõtinens ſub ſe ſpecies: & eſt principium formale unde res dimanant. Differunt tamen iſta ſex genera a præcedentibus quatuor: quia reliqua aut ſunt ſubſtantia aut formaliter in ſubſtantia: hæc uero ſunt extrinſeca, quæ circunſtant ſubſtantiam, ut eſſe in loco, eſſe in tempore, eſſe ueſtitum &c. K L

PRIMA & potiſſima quæſtio eſt hic: An ſex ultima prædicamenta ſint relationes: quam partim ſeptimo capite diſputaui mus. Et quidem ante Scotum nullus dixit quòd eſſent relationes: ſed ipſe excogitauit relationem intrinſecus aduenientem in locis quæ illic citauimus: quia opinatus eſt aliquas eſſe relationes quæ non habent rationem fundandi diſtinctam a ſubiecto: quod illic ſatis pro captu dialecticorum impugnauimus. Modo uero oſtendere reſtat quo modo ſex prædicamenta non ſunt relationes extrinſecus aduenientes: quia q; nõ ſint intrinſecus aduenientes, Scotus concedit. Aut per relationes extrinſecus aduenientes intelliguntur relationes ſecundum dici: & hoc non: quia hæc non ſunt vere relatiua ut ſupra expoſitum eſt: relationes uero extrinſecus aduenientes quarum ipſe ponit exemplum, ſcilicet unio materiæ ad formam, aut accidentis ad ſubiectum, aut humanitatis ad uerbum, ſunt relationes ſecundum eſſe: nam eſſe unitum nihil aliud eſt quàm eſſe ad aliud. Si autem relatio extrinſecus adueniens ſit relatio ſecundum eſſe, tunc ſequitur q; ſit in tertio predicamento: nam quod accidens ſit ab intrinſeco, uel ueniat ab extrinſeco M *Sex prædicam. nõ ſunt relationes.*

A trinſeco non uariat formam prædicamenti (ſanitas enim eſt in prima ſpecie qualitatis ſiue ſit a natura ſiue medicina, & forma eſt in quarta, ſiue ſit naturalis ſiue artificialis.) Quod ſi relatio extrinſecus adueniens eſt in tertio prædicamento, ſuperflua ſunt ſex ultima: nam prædicamenta ſunt impermixta. ¶ Et confir. Relatiua ut habetur 10. met. tex. 14. ſunt primo diuerſa: ergo ſicut hæc apud Ariſt. ſubſtantia eſt relatio, eſt immediate falſa, ita & hæc, relatio eſt ubi, aut ſitus &c. ¶ Secundo arguitur. Relatio ſecundum Ariſt. 5. met. tex. 10. fundatur ſuper actionem & paſſionem: ſed una relatio non fundatur ſuper aliam (nam ſufficienter numerauit Ariſt. fundamenta relationis quan-
B titatem & actionem & menſuram (ergo actio & paſſio non ſunt relationes.

¶ Et confir. quia expreſſe dicit. Ariſt. 3. phy. tex. 19. quòd actio eſt motus: motus autem non eſt relatio. ¶ Et tertio tandem arguitur. Vbi, eſt eſſe in hoc loco: & quando, eſt eſſe hodie: & habitus, eſt eſſe ueſtitum: hæc autem ex ſua ſignificatione nõ dicunt relationem: eſſe eni duplũ nihil aliud dicit quàm eſſe ad aliud: ſed eſſe hic ſignificat uere rem abſolutam, puta hunc locum: & eſſe ueſtitum, habere ueſtem circa corpus.

Concluſio. ¶ Eſt ergo concluſio, quòd ſex ultima prædicamenta ſunt relatiua ſecundum dici: quæ nõ ſunt uere relatiua: ſed res abſolutæ, quæ tamen explicari non poſſunt niſi per reſpectum ad res a quibus dependent. Concluſio
C hæc manifeſtatur ex his quæ cap. 4. adnotauimus: Vbi prædicamenta in tria primum partiti ſumus. Cum enim ſubſtantia omniũ ſit fundamentum, tria in rebus eſt conſiderare, ſcilicet aut id quod eſt ſubſtantia, aut accidens quod formaliter eſt in ſubſtantia, aut res quæ extrinſecus ſunt circa ſubſtantiam. Res primi generis ſunt in prędicamẽto ſubſtantiæ. Res ſecundi generis ſunt in tribus proximis prædicamentis: ſi enim accidens quod formaliter eſt in ſubſtantia eſt abſolutum, aut eſt quantitas aut qualitas: & ſi relatiuum, eſt ad aliquid. Res tertii generis pertinẽt ad ſex ultima prædicamenta. ¶ Ecce ergo differẽtiam duplicem inter ter-

D tium & ſex ultima prædicamenta. Prima eſt, quòd relatio formaliter eſt in ſubiecto quod ab illa denominatur: ut paternitas eſt in patre qua refertur ad filium, ſiue ſit accidens diſtinctum, ſiue nõ: ſed eſſe in gymnaſio (quod eſt prædicamentum ubi) non ſignificat formaliter aliquam relationẽ, quæ ſit in Petro exiſtente hic: ſed illa denominatio ſit ab extrinſeco, puta ab iſto gymnaſio. Et eſſe ueſtitum, non ſignificat formaliter relationem quæ eſt in homine: ſed ueſtẽ taliter ſe habentem circa hominem. Itaque ſicut homo non dicitur albus ab aliqua relatione, quæ ſit inter ipſum & albedinem, ſed ab albedine: ita non dicitur ueſtitus ab aliqua relatione, ſed extrinſecus a ueſte. Et in- *Duæ differentiæ ſex ult. & ter. prædi.*
de forſan in mentem uenit Scoto uocare relationes extrinſecas, cum tamen non ſint niſi abſoluta extrinſeca. ¶ Secunda differentia ſequitur ex prima, quòd eſſe relationis puta eſſe patrẽ aut eſſe duplũ, nihil aliud eſt quàm eſſe ad aliud: ſed tamen eſſe ueſtitũ, nõ eſt eſſe ad aliud, ſed eſt habere taliter ueſtẽ: ſicut eſſe album, non eſt eſſe ad albedinem, ſed habere in ſe albedinẽ. Hoc eſt hic attente conſiderandum: per quod rem uix intellectam, exiſtimo clare eſſe expoſitam. E
¶ Hinc ſequitur corollarium etiam obſeruandum, quod quærenti quid eſt eſſe ueſtitum, utrum ſit relatio, reſpondendum eſt ꝙ non eſt relatio, ſed eſt eſſe ueſtitum, aut habere ueſtem, aut quòd eſt habitus. Nec ultra tenemur reſpõdere. Ad hoc enim inuenta eſt ars prædicamentorum, ut cum peruentum fuerit ad generaliſſimum, illic ceſſet interrogatio. Vt ſi quæratur quid eſt Dialectica? reſpondetur, eſt ſcientia: quid eſt ſcientia? eſt habitus: quid eſt habitus? eſt qualitas; & qualitas eſt, quaquales eſſe dicimur. Sed ſi ulterius quæras an qualitas ſit ſubſtantia, uel quantitas, uel relatio? reſpõdetur, quòd nec hoc nec illud, ſed eſt qualitas, quæ facit per ſe prædicamẽtum. Eodem modo ſi quæratur quid eſt calefactio? Reſpõdetur quòd eſt actio, & actio eſt motus ut ab alio procedens. Ita quòd actio non eſt magis relatio, quàm qualitas ſit quantitas. Et ita ueſtitum eſſe, eſt habitus. Nec Ariſt. audiret interro- *Corollarium.* F

gantem

gentem ulterius quid eſt habitus, cum ſit generaliſſimum: ſed reſponderet per ſuas ſpecies eſt ueſtitum eſſe, uel armatum eſſe &c. & ubi, eſt eſſe in gymnaſio, uel eſſe in foro &c. Et ex inconſideratione huius corollarij homines inciderunt in modum illum ineptum loquendi. Quamuis enim relatio non ſit diſtincta à ſubſtantia, cũ tamen quæritur quid eſt paternitas, reſpondendum eſt quòd eſt relatio: & cum quæritur quid eſt linea, reſpondendum quòd eſt quãtitas: ſed cum poſtea quæritur an relatio uel quantitas ſit ſubſtantia, utrunque negandum eſt: ſed relatio eſt relatio, & quantitas eſt quantitas.

H His præhabitis, facillime intelliguntur ſex ultima prædicamenta. Quorum tractatum Gilbertus exorditur a definitione huius, quod eſt, ratio ſeu forma: nam prædicamenta dicunt rationes & formas diſtinctas. *Ratio ſeu forma.* Ait ergo: Ratio ſiue forma eſt id quod ſuperuenit compoſito, ſimplici conſtans & inuariabili eſſentia. Forma dicitur ſimplex & inuariabilis: primo quia quidditas formæ conſiſtit in indiuiſibili: ſicut quidditas numeri cui ſi addas aut demas unitatem, mutatur forma & ſpecies, & præterea, quia adueniens compoſito non facit maius: ſi enim aquæ aquam apponas, fit maior: ſed ſi ex albo fiat nigrum, non eſt neceſſe ut fiat maius. ¶ Deſcendens ſubinde ad ſingulorum definitiones. I Actio (inquit) uel factio, eſt ratio ſeu forma per quam in materiam ſubiectam denominamur agere uel facere. Paſſio uero eſt effectus agentis. ¶ Ad intelligentiam huius definitionis notandum eſt, quomodo differunt actio & paſſio & motus: *Actio & paſſio.* hæc enim tria, materialiter ſunt eadem res, formaliter autem differunt: & pertinent ad diuerſa prædicamenta: nam motus neque eſt de prædicamento actionis neque de prædicamento paſſionis, ſed eſt inter poſtprædicamenta & reductiue ponitur in prædicamento termini motus ſecundum Ariſtotelem tertio phyſic. ut augmentatio, reducitur ad prædicamentum quantitatis: & alteratio, ad prædicamentum qualitatis. Exempli gratia, Cum ignis calefacit aquã, K motus alterationis (qui pro nunc claritatis cauſa ſuppoatur eſſe calor qui recipitur in aqua motus) inquam ille idest calor qui producitur, eſt actio & eſt paſſio, & eſt motus diuerſis relationib. Et quia iſta ſunt relatiua ſecundum dici, non poſſunt explicari niſi per reſpectus. Calor ergo ille cõſideratus in ordine ad finẽ. ſ. inquantum eſt in fluxu & fieri & ẽ uia ad calorẽ, eſt motus: nã illa rõne eſt actus entis in potentia, quia non in actu & in facto eſſe. Cõſideratus uero in ordine ad agens. ſ. inquantum eſt aliquid per quod agens immutat aquam ſuperando & uincendo illam, eſt actio: nam eſt forma & ratio (ut inquit Gilbertus) a qua ignis dicitur agens. Itaque ſicut ego dicor ueſtitus ab extrinſeco, puta a ueſte, ita ignis L dicitur agens, non a relatione quæ eſt in illo, ſed ab effectu quo mouet paſſum. Sed idem calor conſideratus in ordine ad ſubiectum. ſ. ut recipitur in aqua tanquam id per quod aqua mutatur & uincitur ab agente, dicitur paſſio. Ecce quomodo actio & paſſio de ſe non ſignificant relationes: & ideo non ſunt relatiua ſecũdum eſſe: ſed quia exprimuntur per ralationes, ſunt relatiua ſecũdũ dici. Nõ nego quin relatio effectus ad cauſam ſit relatio realis, ſed dico, q actio nõ ſignificat illam relationem. ¶ Eodem modo ſunt explicanda quatuor reliqua prædicamenta. Quando, ſecundum Gilbertum, eſt *Quando.* id, quod ex adiacentia temporis relinquitur, ut eſſe hodie, eſſe heri &c. Itaq; ut homo M dicitur ueſtitus a ueſte, ita eſſe nunc, denominatur homo ab hoc tempore in quo eſt. Et ideo, quãdo, nec eſt tempus quod eſt de prædicamento quantitatis, nec eſt relatio hominis ad tempus: ſed eſt eſſe in tempore: ſicut eſſe ueſtitum neq; eſt ueſtis neq; relatio, ſed habere ueſtem. Hoc modo facile intelliges omnia ſi recurras ad album: eſſe enim album nec eſt albedo nec relatio: ſed habere albedinem inhærentem. Ita eſſe in tempore, eſt contineri (ut ſic dicam) in tali tempore. ¶ Pari modo, Vbi (ut ait Gilbertus) eſt circumſcriptio corporis ex circum *Vbi.* ſcriptione loci proueniens. Quod nec eſt relatio nec locus de prædicamento quantitatis:

A tis: ſed contineri in tali loco, ſcilicet eſſe in gymnaſio, aut in foro, aut Romæ &c. quod non poteſt explicari niſi per reſpectum. Vbi meminiſſe opus eſt illius quod diximus in prædicamento quantitatis.

Differt enim locus ut eſt illius prædicamenti, & ubi, ut eſt huius, quòd locus, ut dicit quantitatem, non connotat eſſe Pariſijs aut Salmãticæ, aut in Gymnaſio &c. ſed ſolum ultimam ſuperficiem continentis menſurantiſque locatum, ut habetur 4. phyſ. ſed ubi, ſignificat eſſe in hoc aut illo loco: quod explicari non poteſt niſi in ordine ad aliquod punctum fixum, puta, quòd ſit in tali altitudine reſpectu centri terræ (altior. n.
B eſt aer quàm aqua) & in tali longitudine reſpectu orientis: reſpectu cuius maiorẽ lõgitudinẽ habet Salmantica quàm Roma: aut in tali latitudine reſpectu poli: propinquiores enim ſunt polo Pariſij quam Roma. Sed tamen, ubi, non ſignificat talem reſpectum: quãuis enim per impoſſibile nullum eſſet cẽtrum nec oriens, ego eſſem Salmanticæ, & alius Romæ. Itaque diſtare taliter ab oriente, hoc eſt uere relatiuum ſecundum eſſe, ſed tamen eſſe Salmãticæ non eſt relatiuum, quamuis explicetur per talem diſtantiam. ¶ Eodem modo tempus ut eſt de prædicamento quantitatis ſolum dicit menſuram durationis: puta durare per mẽſem aut per annum: ſed prædicamentum,
C quando, eſt tali die natum fuiſſe, tali die fuiſſe mortuum &c.

Et ideo hæc prædicamenta non appellantur tempus & locus: ſed explicatur per interrogatiua temporis & loci. ¶ Eſt poſtremo notandum, quòd in loco proprie non ſunt niſi corpora ratione quantitatis, quæ ſunt in loco circumſcriptiue, id eſt commẽſuratiue, indiuiſibilia uero ſunt ſolum definitiue & non proprie ſunt in loco. Et ideo Gilbertus dixit, ubi, eſſe circumſcriptionẽ corporis quæ prouenit ex circumſcriptione loci, id eſt eſt circumſcriptio paſſiua, quæ eſt in locato, proueniens a loco circumſcribẽte actiue. Ex quo patet quomodo homo denominatur eſſe hic non a relatione, ſed extrinſece a loco circumſcribẽte. Quid aũt ſit eſſe in loco circumſcriptiue aut definitiue, in 4. phyſ. explicatur. D eadem ratione in tẽpore non ſunt niſi illa quorum eſſe cõſiſtit in ſucceſſione, qualia ſunt cuncta corporea quæ ſub orbe lunæ continentur, quæ motui cœli ſubduntur. Sed hic nõ eſt locus diſputandi quid ſit tempus, uſq; ad 4. phyſ.

¶ Poſitio uero eſt quidã partium ſitus & generationis ordinatio: poſitio. n. accipit uno modo pro ordinatione partium inter ſe, quæ eſt de prædicamento quãtitatis: ut caput in homine eſt ſupra pectus, & pectus ſupra uẽtrem. Et alio modo accipitur pro ordinatione partium in ordine ad locũ: & hæc peculiariter dicitur ſitus: ut ſedere, ſtare, iacere. *Situs.*
At uero prima poſitio non poteſt explicari niſi per ſecundam: non. n. caput eſt ſurſum reſpectu pedis, niſi quia eſt in ſuperiori loco. E Eſt ueruntamen ſitus aliquis non a natura, ſed ex appetitu animalis: ut iacere & ſedere: alius eſt naturalis proueniens a generatione: ut alium ſitum & poſitionẽ habent partes hominis, & alium partes cæterorum animalium: in illis. n. caput non eſt ſupra pectus, nec pectus ſupra uentrem ſicut in homine. Dico, ſupra, in ordine ad locum: quia in ordine ad ſe, caput etiam bruti eſt ſupra uentrem: nã in animali illa pars eſt ſurſum, qua ſumit alimentum, ut docet Ariſ. 2. de cœlo, tex. 7. & ita in arbore radix eſt ſurſũ, ſed quia hic eſt ſermo de ſitu in ordine ad locum, propterea dicit Gilbertus, quòd poſitio F eſt quædam generationis ordinatio, loquẽs de generatione naturali ratione, cuius alia eſt poſitio naturalis partium hominis in ordine ad locum, & alia partium brutorũ. Et per naturalem explicatur illa quæ eſt uoluntaria, aut ex appetitu animalis iacentis, aut ſtantis. ¶ Habitus denique (authore Gilberto) eſt corporum & eorum quæ circa corpus ſunt adiacentia, ut ueſtitum eſſe, armatum eſſe &c. quod iam expoſitum eſt. *Habitus.* Non enim adiacentia, dicit relationem: ſed habere adiacentem ueſtem, quod eſt quaſi paſſio. Capite enim ſupra proximo diximus, quòd habitus ut eſt ultimum prædicamentum, eſt quodammodo medium inter primam ſpeciem qualitatis, & ultimum

poſtpræ-

G poſt prædicamentum. Habitus enim primæ ſpeciei qualitatis eſt id per quod res aliqualiter ſe habet in ſe paſſiue per qualitatem ſibi inhærentem: habere autē, ut eſt poſtprædicamētum: eſt habere, rem taliter ut inter habentem & rem habitam ſit ſola relatio, ut habere ſeruum, amicum &c. ſed tamen hoc prædicamentum eſt habere rem non ſimpliciter per modum paſſionis, ſed quaſi. Habet ſe enim ueſtis in ordine ad hominem ueſtitum quaſi forma: & homo qui ueſtitur ſe habet quaſi patiens ab illa.

QVODLIBET horum ſex prædicamentorum diuidit Gilbertus per ſpecies & cuicunque attribuit ſuas proprietates: ut actio habet genera ſubalterna, quæ ſunt factio corporalis tranſiens, & actio ſpiritualis im-H manens. Et utrūq; habet inferiores ſpēs: ut factionis ſpēs ſunt, naturales quidē, calefacere, cōburere &c. artificiales uere, ſcribere, pingere &c. Actiones aūt ſpēs ſunt intellectio & uolitio & ſenſatio &c. ¶ Prædicamēto actionis attribuit quatuor proprietates: duas quas elicit ex definitione, & duas quas ponit Ariſt. Prima proprietas eſt, quòd in quocunque motu eſt actio, & in quacūque actione eſt quodammodo motus. Nam, ut expoſitum eſt, eadem res diuerſis rationib. eſt motus & actio. ¶ Secūda proprietas eſt, Propriū eſt actioni paſſionem inferre: quæ poteſt intelligi dupliciter. Primo, ut ly inferre accipiatur ſecundæ intentionaliter: ut I ſit ſenſus ſi actio eſt, paſſio eſt. Secundo modo, ut ly inferre dicat cauſam realē: & hoc eſt magis ad mentem Gilberti: nam dictum eſt, quòd paſſio eſt effectus actionis. Effectus inquam non ita proprie ſicut calor eſt effectus ignis: ignis enim eſt uere cauſa caloris: ſed tamen actio ut dictum eſt non ſignificat cauſam, ſed effectum ut procedit a cauſa. Nihilominus tamen in calore quæ producitur prius natura eſt eſſe ab agente, quā recipi in ſubiecto: & ideo idē motus prius natura eſt actio quàm paſſio. Vnde paſſio dicitur illatio actionis; actio uero non eſt illatio paſſionis. ¶ Tertia proprietas eſt quā ponit Ariſt. primam: puta agere & pati ſuſcipiunt contrarietatem: ut calefactio con-

Proprietas actionis.

2. Proprietas.

3. Proprietas.

trariatur frigefactioni: quia ſunt motus tendentes in terminos contrarios: ut ſuperiori K capite expoſitum eſt. ¶ Quarta deniq; proprietas eſt quam Ariſ. ponit ſecundam, ſcilicet quòd actio, & paſſio ſuſcipiunt magis, & minus. ¶ Quod itidem conuenit illis ratione termini ad quem. Illud enim magis calefacit, quod uelocius calefacit, id eſt qđ in tempore æquali plus formæ producit: & illud magis calefit, quod in tempore æquali plus formæ recipit. Qua de cauſa magis calefacit ignitum ferrum quàm carbo: & magis calefit lignum ſiccum quàm uiride.

4. Proprietas.

¶ Proprietates de, quādo, ſunt tres: quarum duæ, & cōmunes ſunt quatuor ultimis prædicamētis, & impropriæ ſunt proprietates: cum potius ſint negationes proprietatum: L puta nec recipere contraria, nec magis & minus. Eſſe enim heri non cōtrariatus huic quod eſt eſſe hodie aut eſſe cras: nam quamuis idem non poſſit eſſe ſimul heri & cras, hoc non eſt propter contrarietatē, ſed propter ſucceſſionem temporis. Et eodem modo nullus eſt magis heri aut magis hodie, q̄ alius: quamuis poſſit magis durare q̄ alius. Et eadem ratione, eſſe hic & eſſe Romæ, nō ſunt contraria: quia licet repugnet naturaliter mihi eſſe hic & eſſe Romæ, hoc non eſt propter contrarietatem locorum, ſed quia rei finitæ repugnat eſſe in duobus locis diſcontinuis. Et ſurſum & deorſum, non ſunt contraria, ſed relatiue oppoſita. Neq; eſſe in gymnaſio aut in foro recipit magis & mi-M nus, quamuis unus poſſit in gymnaſio occupare maiorem aut digniorem locum quàm alius. Eodem modo nec ſedere aut iacere habet contrarium: nam quamuis idem non poſſit ſimul iacere & ſtare naturaliter, hoc non eſt propter contrarietatem: quia iacere & ſtare non ſunt qualitates actiuæ, nec fluunt ex actiuis: & eadem ratione eſſe ueſtitū & armatum non habent contraria. Nec ſuſcipiunt magis & minus. Nullus enim magis aut minus, ſedet aut iacet quàm alius: licet poteſt eſſe quòd aliquis quiete magis ſedeat quàm alius: & alius nō perfecte iaceat ſed accumbat. ¶ At uero aſperum & lene, recipiunt magis & minus: & rarum & denſum

Proprietates quādo.

A ſum: licet quodammodo ſint in hoc prædicamento: ſed tamen non recipiunt magis & minus, niſi inquantũ habent rationem qualitatũ. ¶ Tertia proprietas propria de, quando, eſt quòd ſolæ res quæ incipiunt & deſinunt eſſe, ſunt in quando: nam res æternæ, ut Deus, quia non menſurantur ſucceſſione temporis, non ſunt in hoc prædicamento. Et tertiam pariter proprietatem poſſumus attribuere prædicamento, ubi, quòd in hoc prædicamento ſolum propriè ſunt corpora quanta: nam angeli propriè non ſunt alicubi. Et eadem ſubinde erit proprietas ſitus & poſitionis: nam indiuiſibilia nec habent ſitum nec poſitionem. Et eadem etiã erit proprietas habitus: quia habitus, ut eſt
B ultimum prædicamentum, ſolum conuenit corporibus & præſertim animalibus.

DE OPPOSITIS. CAP. X.

DE oppoſitis autẽ quot modis opponi ſoleant, deinceps dicẽdũ eſſe uidetur. Oppoſita nãq; modis quatuor opponi dicũtur: aut ut ea quæ ſũt ad aliud, aut ut contraria, aut ut habitus & priuatio, aut ut affirmatio, atq; negatio. Atque ut ĩ ſumma dicam, du-
C plum & dimidium, ut ea quæ ſunt ad aliquid: bonum & malum, uti contraria: cæcitas atque uiſus, ut habitus & priuatio: ſedere & non ſedere, ut affirmatio atque negatio, opponuntur.

Textus ij. Quæ igitur ut ea quæ ſũt ad aliquid opponuntur, ea id quod ſunt, oppoſitorũ eſſe, aut aliquo alio mõ ad illa dicuntur: ut duplũ dimidii, id quod eſt, alicuius dicitur duplum: & ſcientia ſcibile eodẽ opponitur modo: atque ipſa id quod eſt, ſcibilis dicitur eſſe: & ſcibile etiam id quod eſt, ad oppoſitum ipſam inquam ſcientiam, dicitur: ſcibile nanque aliquod, D
id ſcientia, dicitur ſcibile. Quæ igitur ut ea quæ ſũt ad aliqd opponũtur, ipſa id ꝙ ſunt aliorũ eſſe, aut aliquo alio mõ uiciſsim dicũtur. Ea uero quæ ut cõtraria opponũtur, nullo pacto legẽ hanc ſubeũt: neq; enim bonum mali dicitur bonũ, ſed cõtrariũ: neq; albũ nigri dicitur album, ſed contrarium: quare oppoſitiones hæ differunt.

Textus iij. Atqui contraria quidem quæ talia ſunt, ut ipſorum alterum neceſſario rebus iis inſit, in quibus aptum eſt fieri, aut de quib. prædicatur, ea nullum prorſus medium E
habent: quorum autem alterum ineſſe nõ neceſſe eſt: inter hæc aliquid omnino medium cadit: ueluti ſanitas, ac morbus in animalis corpore fieri apta ſunt, atque alterum inſit animalis in corpore, ſanitas inquam aut morbus, neceſſe eſt: & de numero par atque impar prædicatur, & alterum par aut impar inſit numero neceſſe eſt: atque nullum inter hæc, aut inter par & impar, aut ĩter ſanitatem ac morbum medium cadit. At quorum alterutrum ineſſe neceſſe nõ eſt, horum medium eſt aliquid: ut album & nigrum in corpore aptum eſt fieri, & non neceſſe eſt in corpore alterũ horum in- F
eſſe: non enim omne corpus aut album aut nigrum eſt. Vitioſum quoque, ſtudioſumque, de homine quidem cæteriſque compluribus prædicatur: at non neceſſe eſt alterum illis ineſſe, de quibus hæc prędicari poſſunt: non enim omnia aut uitioſa ſũt aut ſtudioſa: atque eſt inter hæc medium ſane: fuſcum quidem & flauũ, cęterique tales colores inter albũ & nigrum: id autem quod neque uitio-

ſum eſt, neq; ſtudioſum, inter vitioſũ ac ſtudioſum. In quibuſdã igitur media nomen habent: ut fuſcum, pallidũ rubrum, cæteriq; tales colores qui medía ſunt inter album & nigrũ: in quibuſdã uero noīe quidem nõ eſt facile medium aſſignare, utriuſque tñ extremorũ negatione ipſum medium definitur: ut id quod neq; bonum eſt neq; malum, neque iuſtum neq; iniuſtum.

Tex iiij. Priuatio aũt atque habitus dr̃ quidem circa quippiã idẽ, ut uiſus & cæcitas, circa oculum: ut ſimpliciter aũt dicã, in quo ſolet habitus fieri, circa id utrunq; ipſorum dr̃. Atque priua
H tum eſſe dicimus unumquodq; eorũ, quæ ſuſceptiua ſunt habitus, cum eſt habitus non quouis modo, ſed in eo, uel in quo conſueuit eſſe, uel qñ illud conſueuit ipſum habere. Edentulum. n. non ex eo dicimus, quia dentes non habet: & cęcum itidẽ non ex eo, quia uiſum non hẽt: ſed quia non hẽt, cum eſt aptus habere: ſunt. n. quæ orta non continuo uiſum dentesq; habent: at nõ edentula aut cæca dicuntur. Priuatum aũt eſſe, habitumq; habere, nõ eſt priuatio atq; habitus: nã uiſus quidem
I eſt habitus, cæcitas uero priuatio. At habere uiſum non eſt viſus, neq; cæcũ eſſe cæcitas eſt: etẽm cęcitas eſt priuatio quædam: cæcum autem eſſe, eſt priuatum eſſe, & non priuatio. Præterea ſi cæcitas idẽ eſſet ac cæcum eſſe, utraque profecto de eodem prædicarentur: at hõ dicitur quidem cęcus, cæcitas aũt nullo dr̃ pacto. Et ipſa tñ, priuatum inquã eſſe, habitumq; habere perinde ut priuatio atq; habitus opponi vñr: modus. n. oppoſitionis idem eſt. Nam ut cæcitas & uiſus, ſic & cæcum eſſe ac habere habitum opponuntur.

Tex. v. At. n. neq; etiam id quod ſub affirmatione negationeq; eſt, affirmatio eſt atque negatio. Affirmationem nanque negationemq; orationem eſſe conſtat, alterã affirmatiuam, alteram negatiuam: at nihil eorum quæ ſub affirmationem negationemve cadunt, oratio eſt, ut patet. Dicuntur tamen & hæc ipſa perinde opponi, atq; affirmatio negatioq; opponuntur. & in his n. idem oppoſitionis eſt modus. Nam uẽ affirmatio, ueluti ſedet, negationi, ceu non ſedet, opponitur: ſic & res quæ ſub utrunque cadunt, ſedere, inquam & nõ ſedere, ſibi mutuo aduerſantur. L

Tex. vj. At vero priuationem ac habitum non eſſe oppoſita ſic, ut ea, quæ ſunt ad aliquid, patet: non. n. ipſum id quod eſt, oppoſiti dicitur eſſe: uiſus enim non eſt cæcitatis uiſus neque ullo alio ad illam dicitur modo: ſimiliter neque cæcitas uiſus cæcitas diceretur: ſed cæcitas ipſa, priuatio quidem dicitur uiſus: cæcitas autem uiſus non dicitur, neq; uiſus dicitur cæcitatis. Præterea uniuerſa quæ sũt ad aliquid, ad ea ſane dicuntur, quæ conuertuntur: quare ſi cæcitas ex ijs eſſet quæ sũt ad aliquid & illud ad quod ipſa diceretur, profecto conuerteretur: at non conuertitur: non enim viſus cæcitatis dicitur viſus. K

Text. vii. Atqui neq; perinde atq; contraria priuationem ac habitum oppoſitionem ſubire, ex eo perſpicuum fore uidetur ꝙ contrariorum quę medio uacant, alterum in his quibus apta ſunt eſſe, aut de quibus prædicantur, in eſſe ſemper neceſſe eſt: inter. n. ea medium nullum cadere diximus, quorum alterũ ineſſe ſuſceptiuo neceſſe eſt: ut in ſanitate ac morbo, in pari ac impari

A impari intueri licet. Quorum aũt eſt aliquid medium, nunquã horum alterum oĩ ineſt neceſſario. Neq; n. album aut nigrum, neq; calidum aut frigidũ eſſe, oẽ quod horum ſuſceptiuum ſit, neceſſe eſt: nam ut inter hæc medium aliquod cadat, nihil ſane prohibere ui detur. Et inſuper ea diximus medium habere, quorum alterum non neceſſe eſt eſse in ſuſceptiuo, niſi in hiſce in quibus unum ineſt natura: ut igni caliditas ineſt, & niui albedo. In his. n. alterum definite, non utrumuis ſuſceptiuo ineſse neceſse eſt. Non n aut ignẽ frigidum, aut niuem eſse nigram contingit. Itaq; non oĩ ſuſceptiuo ineſse

B alterum contingit, ſed i'lis tantum qui bus unum natura ineſt, atq; unum definite, non utrunuis. In priuatione autem, atque habitu neutrum dictorum eſt uerum: neque n. alterum ipſorum ſemper ineſse neceſſe eſt: quod. n. nõdum aptum eſt uiſum habere, id neq; cæcum dicitur, neque uiſum habere: quare non ex iis erunt contrariis, quæ mediis vacant: ſed nec ex iis, quæ me dium habent quoniam omni ſuſceptiuo, ipſorum alterum inſit neceſſe eſt: cum. n. eſt aptum uiſum habere, tunc

C aut cæcum aut uiſum habere dicetur: atque horum alterum non definite ſane, ſed utrunuis ſine diſcrimine ullo dicetur: at in hiſce contrariis quæ medio non uacant, nunquam fit ut alterum inſit omni, ſed quibuſdam: atque hiſce alterum definite & non utrunuis. Quare patet neutro modo priuationem & habitum, perinde atq; contraria oppoſitionem ſubire.

Præterea inter cõtraria quidem, ſit modo quod ipſa recipere poſſit, fieri cõmutatio poteſt, niſi unum ipſorum natura cuipiam, ut igni caliditas. Põt

D n. ſanum ægrotationem ſubire, & frigidum calidum, & album effici nig r, ex ſtudioſo quoq; uitioſus, & e vitioſo ſtudioſus euadere poteſt. Vitioſus. n. ſi moribus præſtabilioribus præceptisq; inſtituatur, aliquid ſaltẽ in probitate incrementi ſuſcipiet. Quod ſi par li cet incrementi ſemel ſuſceperit patet aut penitus illum mutari, aut ingentia incrementa ſuſcipere poſſet. Semper. n. habilis magis ad conſequendam ipsã uirtutem ſum pro paruo etiam in cremẽto fit: quare uerisſimile eſt, maiora

E quoque illum incrementa ſuſcipere: quod quidẽ ſi ſemper ita fiat, in cõtrarium penitus habitum deducetur, niſi tempore fortaſſe excludatur. In habitu vero priuationeve fieri non poteſt, ut commutatio unquam efficiatur: ex habitu nanq; quanquam ad priuationem mutatio fit, ad habitum certe ex priuatione fieri nequ t: non. n quiſquã cęcus factus uiſum unquam recuperauit, neque caluus factus comam, neq; edentulus ullus dentes emiſit.

Text. viij. Atqui patet, & ea quæ ut affirmatio, negatioque opponun-

F tur, nullo dictorum modo oppoſitionem ſubire. In his enim ſolis alterum uerum, alterum falſum eſſe neceſſe eſt, ſemper alterum verum, alterum falſum ut ſit Sanitas enim, ac morbus contraria ſunt, & neutrum ipſorum uerum eſt, aut falſum: ſimiliter & duplum, & dimidium, relatiue quidem opponuntur: neutrum tamen verum eſt, aut falſum: cæcitas etiam atque uiſus, habitus quidem, & priuatio ſunt, vt patet: at neutrum uerum eſt, aut falſum. Omnino autem nihil eorum, quæ nulla cum complexione di-

Q 2 cun-

G cuntur, uerum eſt aut falſum.

At uniuerſa quæ dicta ſunt, ſine cō
plexione dicuntur. Et quidē idipſum
in hiſce cōtrarijs maxime accidere ui
debitur, quæ cum cōplexione dicun-
tur: ualere .n. Socratē, & ægrotare So
cratē, contraria ſunt. At neq; in hiſce
neceſſarium eſt, alterum uerū, falſum
alterum eſſe: nā ſi exiſtat quidem So-
crates, alterum uerū, alterum falſum
erit: ſi uero non exiſtat, ambo falſa e-
runt, ut patet. Si n. Socrates oīno non
ſit, neutrum erit uerum, neq; ægrota-
H re ipſum, neque ualere. In priuatione
quoq; ac habitu ſi Socrates oīno non
ſit, neutrum uerum erit: ſin ſit, nō ſem
per alterū erit uerum, alterū falſum.
Viſum. n. habere Socratem, & cæcū
Socratem eſſe, ut habitus atq; priua-
tio opponuntur: & ſi ſit Socrates, nō
neceſſe eſt alterum uerum, alterum
falſum eſſe. Quo .n. tempore nōdum
eſt aptus habere, utrunq; eſt falſum.
Sin oīno non ſit, falſum ēt erit utrun-
que, & uiſum ipſum habere, & cæcū
eſſe. In affirmatione uero negatione
ve ſemper ſiue ſit ſiue nō ſit, alterum
erit falſum, alterum uerum. Horum
I .n. ægrotante inquam Socratem, &
non ægrotare Socratem, ſiue ſit ſiue
non ſit Socrates alterum uerum, alte
rum falſum eſſe patet. Si. n. non ſit,
ægrotare illum eſſe falſum, non ægro
tare uerum: quare hiſce ſolis hoc cō-
petit, alterum inquam ipſorum uerū
eſſe, alterum falſum, quæ ut affirma-
tio atque negatio opponuntur.

Tex. x. At vero malum quidem bo
no neceſſario contrarium eſt, quod
quidē eſſe, patet inductione. Morbus
.n. ſanitati & iuſtitiæ iniuſtitia & for
titudini timiditas aduerſatur, & in cæ
teris ſimili mō. At malo interdum bo K
num, interdum malum contrariū eſt:
defectui n. qui quidem eſt malū, exu
peratio, quæ quidem & ipſa malū eſt
contrarium eſt: ſimiliter & mediocri
tas: quæ quidem eſt bonum, vtriq; ad
uerſatur, ut patet. In paucis tñ idipsū
eſſe vr̄, ſed in plurimis malo bonum
ſemper contrarium eſt. Præterea non
neceſſarium eſt, ſi contraroirum alte-
rum ſit, & reliquum eſſe. Nā ſi omnes
ſint ſani, ſanitas quidem erit, morbus
vero non erit: ſimiliter ſi ſint oīa alba,
albedo quidem erit, nigredo vero nō L
erit. Præterea ſi Socratem valere con-
trarium eſt huic, Socratem ægrotare
(fieri vero non poteſt ut ambo ſimul
eidē inſint) impoſſibile eſt ſi contra-
rium alterū ſit, & reliquum ēt eſſe. Nā
ſi ſtat valere Socratem, ægrotare So-
cratē ſtare non pōt. Patet ēt, & circa
idem aut ſpecie aut gñe cōtraria fieri
ſolere, vt morbum quidem & ſanitatē
in aīalis corpore, albedinem aūt & ni
gredinem in corpore abſolute, iuſti-
tiā uero & iniuſtitiā in hoīs aīa. Con-
traria inſuper omnia, aut eodem in
gñe, aut contrarijs in generibus eſſe,
aut ipſa genera eſſe neceſſe eſt: nā al- M
bum quidem, & nigrum eodē in gñe
ſunt: color .n. ipſorum eſt genus: iuſti
tia uero ac iniuſtitia, ſub generibus
contrarijs collocantur: alterius .n. uir
tus alterius vitium eſt genus, ut patet.
at bonum & malum non ſunt in ge
nere, ſed aliquorum ipſa genera ſunt.

IN hoc decimo capite incipit ter
tia pars principalis huius libri, *Poſt*
quæ eſt poſtprædicamentorum. *prædica*
Enimuero quemadmodum ante *menta.*
prædicamenta ſunt præambula illa, ad noti
tiā prædicamētorū præuia, ita poſtprædica

men-

A mentum eſt proprietas & conditio quę aut omnibus, aut quibuſdam prædicamētis cō petit. Et ideo dicitur poſtprædicamentum, quia conſequitur naturam prædicamenti. Tametſi Andronicus (ut Boetius refert) negauerit poſtprædicamenta hæc compoſita fuiſſe ab Ariſtotele, at reuera ordo ipſe & eloquutio oſtendit eiuſdem eſſe authoris poſtprædicamenta, cuius ſunt prædicamenta: atq; adeo totum librum eſſe Ariſt. opus.

¶Atqui poſtprædicamenta ſunt numero quinque, puta, oppoſitio, prius, ſimul, motus, & habere. Quorum tria priora generales ſunt conditiones omnium prædicamentorum: nam & inter ſe omnia oppoſitionem habent, cum ſint primo diuerſa: & item or-

B dinem naturæ: eſt.n. ſubſtantia prior quantitate, & quantitas prior aliis &c. ſed omnia ſunt ſimul tempore. Et præterea in ſingulis eſt oppoſitio priuatiua inter differentias diuiſiuas generis: ut corporeum & incorporeum, in ſubſtantia: continuum & diſcretū, in quantitate. Atq; in tertio prædicamento eſt oppoſitio relatiua, & in quarto, oppoſitio contraria: & in ſingulis, genus eſt prius natura quàm ſpecies: & ſunt ſimul tempore. Motus uero ſi propria accipiatur conſequitur tria tantum prædicamenta (authore Ariſ. 5. phyſ.) ſ. quantitatem, qualitatem, & ubi. Mutatio uero. ſ. generatio conſequitur ſubſtantiam. Conſequitur inquam. i. eſt con-

C ditio: ut proprio loco explicabitur. Sed habere proprie conuenit ſubſtantiæ, ut habere ſeruum, habere quantitatem, habere animam.

CAPVT hoc decimum quod eſt primum poſtprædicamētorum diuiditur in tria principalia membra. In primo proponit prius quatuor eſſe oppoſitionum genera: & mox ſingulorum exempla ſubiungit. Quocirca primum membrum quinque habet textus. In ſecundo membro comparat inuicem quatuor hæc genera oppoſitionum: quod ſecūdum tres comparationes tres cōtinet textus. In tertio qui unicus eſt textus, ſpecialiter exponit naturam contrariorum. Vnde totum caput per nouem textus diſtributū eſt. ¶ Oppoſita inquit modis quatuor

Quatuor genera oppoſitionum.

D opponi dicuntur. ſ. aut relatiue, aut contrarie, aut priuatiue, aut contradictorie: ut duplum & ſubduplum, bonum & malum, cæcitas & uiſus, ſedere & non ſedere. ¶Sufficiētia huius diuiſionis hinc ſumitur. Oppoſitio aut eſt inter ens & ſimpliciter non ens, & illa eſt contradictio: aut inter ens & non ens in ſubiecto apto nato, & illa eſt priuatiua oppoſitio: aut inter ens & ens, quæ mutuo ſe expellunt, & illa eſt contraria: aut inter ens & non ens, quæ mutuo ſe reſpiciunt, & illa eſt relatiua oppoſitio. ¶ Quò fit ut ſi ordo conſideretur in ratione non entis & oppoſitionis: tunc maxima oppoſitio eſt contradictio: quia unum extremum ex ratione ſua nihil participat de ente: proxima eſt pri-

E uatio, quæ parum participat de ente, ſcilicet aptitudinem in ſubiecto: tertia eſt contrarietas, quæ eſt inter qualitates poſitiuas eiuſdem generis ſimpliciter ſe expellentes: & ultima eſt relatiua, cuius extrema reſpectu diuerſorum conueniunt eidem: ut duplum & ſubduplum. Si autem conſiderentur ſecundum quòd participant magis de entitate, & minus de oppoſitione, tunc habent ſe ordine econuerſo, ut ordinantur ab Ariſtotele. ¶ An uero oppoſitio æquiuoce dicatur de his quatuor generibus, parum refert. Crediderim tamen, quòd ſaltem de primis tribus generibus uniuoce dicitur: nam oppoſitio id ſolum dicit quod impoſſibilitas ſimul exiſtendi in eodem ſubiecto: quod certe uniuoce conuenit omnibus. Relatiue

F uero oppoſita nō ſunt ſimpliciter relatiua: ſed ſecundum quid, id eſt reſpectu eiuſdem. Eſt.n. idem duplum & ſubduplum reſpectu diuerſorum. ¶In ſecundo textu qui incipit, Quæ igitur. ſequitur exemplum relatiuæ oppoſitionis: Ait enim ea relatiue opponi, quæ id ipſum quod ſunt, oppoſitorum dicuntur: & ponit unum exemplum de relatiuis ſecundum eſſe, ut duplum quod eſt ſubdupli duplum: & alterum de relatiuo ſecundum dici, ut ſcientia quæ eſt rei ſcibilis ſciētia: Et ad maioſem explicationem ſubiungit, q contrarie oppoſita non habent eandem legem: non.n. bonum dicitur mali bonū, ſed mali contrariū: nec albū dr nigri al-

Rel. trio oppoſita.

G bum, ſed nigri contrarium. ¶ Hic tamen eſt dubium: primum quia hic non uidetur definire Ariſto. quid eſt oppoſitio relatiua, ſed quid eſt relatio: nã illa eſt explicatio definitionis relatiuorũ, ut ſupra dictum eſt. Et preterea quia hic uidet inſinuare, q relatiuũ opponitur alteri correlatiuo ad qd refertur, & tñ ſupra ca. 7. dixit, q eſt contrarietas in relatiuis: non tamen inter relatiuum & correlatiuum: ſed inter relatiuũ & oppoſitam qualitatem: puta inter ſcientiam & ignorantiam: & inter uirtutem & uitium. Et tertio, quia ſimile, refertur ad ſimile, & tamen nõ habet oppoſitionem ad ſimile, ſed ad diſſimile: & propinquum, non opponitur propinquo, ad quod refertur, ſed diſtanti. ¶ Ad ſecundum unde alia pendent, reſpondetur,
H q relatiua ſecundum dici poſſunt conſiderari ſecundum naturam ſuam, uidelicet puta inquantum ſunt qualitates, & iſto modo, uere contrariantur: non quidem ſuis correlatiuis, ſed qualitatib. contrarijs. Et hoc docuit Ariſt. c. 7. Alio modo conſiderantur inquantum relatiua: & iſto modo opponuntur relatiue illis ad quæ referuntur. Ratio enim oppoſitionis relatiuæ eſt contra ſe poni: eo enim q pater eſt filij pater, non poteſt idem eſſe pater & filius reſpectu eiuſdem. Et ideo Ariſt. exprimendo naturam relatiuorum, expreſſit eorum oppoſitionem. Eſt enim differentia relatiuorum & contrariorum (ut ait Ariſto.) q relatiuum ad idem re-
I fertur ſub proprio nomine, & in ratione oppoſitionis, ut duplum eſt duplum ad ſubduplum, & oppoſitum ad ſubduplum: immo idem eſt. Contrarium uero non refertur ad idem cui opponitur, eſt namq; album nigri cõtrarium: ſed non nigri album. Et per hoc ſoluuntur ſecundum & primum argumentum. ¶ Ad tertium uero reſpondetur, quòd proprie oppoſitio relatiua eſt in relatiuis diſquiparantiæ, ut duplum ſubduplum, maius minus &c. In relatiuis uero æquiparantiæ, ut ſimile, propinquum &c. non eſt adeo manifeſta oppoſitio relatiua: ſimile enim & diſſimile, aut propinquum & diſtans, non ſunt relatiue oppoſita: quia ſimile non eſt diſſimili ſimile, ſed ſimili ſimile: at uero ſũt quodam modo contrarie oppoſita. ¶ In 2. tex. qui incipit, Atqui contraria. & habet duas particulas, ponit exemplum duplicis generis contrariorum. Etenim, quia hic nõ tractat de contrarijs phyſicæ, ut 10. metap. tex. 13. ſed ſolum dialecticæ: non ponit exactam definitionem contrariorum, quam illic ponit (eſt. n. contrarietas maxima diſtantia inter duo extrema quæ circa idem ſubiectum mutuo ſe expellunt) ſed exemplis explicat hic naturam contrariorũ. Ait. n. q illa contraria, quorum alterum neceſſario ineſt cuicunque proprio ſubiecto, illa inquit ſunt contraria inter quæ nullum eſt mediũ: ſed illa quorum non eſt neceſſe ut alterum inſit, ſunt contraria inter quæ eſt aliquod medium. Ponit exemplum unum in natura- L
libus, & aliud in mathematicis. Animali. n. (quod eſt proprium ſubiectum ſanitatis) neceſſe eſt aut ſanitatem ineſſe, aut ægritudinem: quia inter ſanitatem & ægritudinem nõ eſt medium. Et eadem ratione numerus omnis aut par eſt, aut impar: quia nullũ eſt medium. At vero corpori (quod eſt propriũ ſubiectum albedinis) non eſt neceſſe aut albedinem ineſſe, aut nigredinẽ: quia poteſt habere medium colorem. Eodem modo, uitioſum atq; ſtudioſum, quod dicitur de homine & de alijs multis (alludit ad intelligentias, quæ ſunt ſtudioſæ: & ad dæmones quorum ſecundum Platonicos erant aliqui praui.) Eorum (inquit) non eſt neceſſe alterum ineſſe: nam eſt medium inter ſtudioſum & M
uitioſum. Enimuero ſtudioſus non dicitur quis propter actũ uirtutis, nec prauus propter ſolum actum malum: ſed utrunq; dicit habitum: & poteſt eſſe aliquis in quo nondum genitus eſt habitus aut uirtutis, aut uitij, ut paulopoſt uſum rationis: nam ante uſũ rationis neutrius eſt homo capax. ¶ Ad intelligentiam huius conſiderandum eſt, q quando dicitur hic, ex contrarijs, inter quæ non eſt medium alterum de neceſſitate ineſſe, intelligitur in ſubiecto proprio: nam angeli aut cœli nec ſunt calidi nec frigidi, quia ſubiectum huius accidentis eſt corpus corruptibile. Et item lapis nec eſt ſanus formaliter nec infirmus: quia proprium ſubie-

Contrarie oppoſita.

ctum

A ctum ſanitatis eſt animal.¶ In ſecunda particula textus ſubiungit, quod in quibuſdam media nomen habent, ut inter album & nigrũ eſt fuſcum, pallidum, rubrum, &c. In aliis uero non eſt facile nomen aſſignare: ſed medium exprimitur per negationem utriuſq; extremi, ut medium inter iuſtum & iniuſtu ſit illud quod neq; habet habitum iuſtitiæ, neq; habitum iniuſtitiæ. Et rationem huius poſſumus aſſignare, quia in aliquibus medium eſt aliquid poſitiuũ participans naturam utriuſque extremi, ut pallidum dicit qualitatem participantem naturam albedinis, & naturam nigredinis: & tepidum, participat naturam caloris, & frigoris. Et hæc habent nomina: ſed tamen inter ſtudioſum

B & prauũ non eſt medius habitus poſitiuus: ſed eſt negatio utriuſque: & ideo non habet nomen.¶ In tex. 4. qui incipit, Priuatio autem (& continet etiam duas particulas) explicantur priuatiue oppoſita. Ait enim quod priuatio & habitus ſunt circa quidpiam idem. In uerſione Boetii habetur, circa idem ordine. Attamẽ Græce non eſt illa particula ordine.¶ Vbi notandum eſt, quòd priuatio ut habetur 5. met. tex. 27. accipitur trib. modis impropriè, & quarto modo propriè. Primo modo eſt carẽtia illius quod natum eſt haberi, ſed non in tali ſubiecto, ut plãta impropriè dicitur cæca. Secundo modo eſt carentia alicuius quod natum eſt haberi in tali ſubiecto ſecundum genus, non tamen

Priuatiue oppoſita

C ſecundum ſpeciem, ut talpa ſimpliciter non eſt cæcus quia uiſus quamuis poteſt eſſe in animali, quod eſt genus talpæ, non tamen in illa ſpecie. Et ideo dicitur animal cæcũ. Tertio modo eſt carentia alicuius quod natum eſt haberi in tali ſubiecto ſecundũ ſpeciem, non tamen ſecundum talem circunſtantiam. Videlicet ſecundum tempus, catinis ante nonum diem non dicitur propriiſſime cæcus: quia licet ſit aptus uidere, non tamen in tali tempore. Secundum locum, quia nox propriè non eſt tenebræ in cauernis: nox. n. eſt carentia luminis ſolis in hemiſphærio nato recipere illud: & cauerna non eſt locus aptus recipere lumen. Aut ſecũdum partẽ, quia homo non dicitur edentulus eo quòd in manu non habeat dẽtes.

D Aut in ordine ad aliud: quia hõ non dicitur paruus, licet nõ ſit tam magnus ſicut mõs: ſed ſi non habet iuſtam ſtaturam hois.¶ Quarto ergo modo accipitur propriè pro carentia alicuius in ſubiecto apto nato ſecundum omnes dictas circunſtantias, puta tempore & loco &c. Et hoc eſt quod ſubdit Ariſt. in litera.¶ In ſecunda uero particula quæ incipit, Priuatum autem. dicit quòd priuatum eſſe, non eſt priuatio: ſicut habitum habere, non eſt habitus. Quod probat dupliciter. Primo quia unum eſt concretum, & aliud abſtractum. Et præterea quia non uerificantur de eodem: homo enim (inquit) eſt cæcus, ſed tamen homo non eſt cæcitas: quia homo eſt

E priuatus uiſu, ſed non eſt priuatio. Hoc attẽte conſiderandum eſſet ab illis, qui paſſim concedunt abſtracta uerificari de cõcretis, dicentes quòd cæcitas eſt homo, & tenebræ eſt aer carens lumine, & ſedens eſt ſeſſio: & alia id genus quæ philoſophi non audirent. Concludit tandẽ philoſophus, quòd quemadmodum abſtracta, puta uiſus & cæcitas opponuntur priuatiue, ita & concreta, ſcilicet cæcus & uidens.¶ In quinto textu qui incipit, At enim. ponit exemplum de oppoſitione contradictoria: de qua duo affirmat. Primum quòd affirmatio & negatio ſolum dicitur de ſignis, puta in uoce ſcripto aut mente: ſignificatum autem propoſitionis, ut ſedere uel nõ ſedere a parte rei,

F non ſunt affirmationes aut negationes: quia affirmatio eſt oratio, & res ipſa non eſt oratio. Quod nos ita affirmauimus & expoſuimus in principio huius libri: ubi diximus quòd quamuis res prædicentur tanquam obiecta conceptuum, tamen res non ſunt propoſitiones. Secundo dicit Ariſt. quòd ſicut affirmatio & negatio, quæ ſunt orationes opponuntur contradictorie, ita & ſignificata earum, puta Petrum ſedere, & Petrum non ſedere. Et propterea contradictio dicitur inter ens & non ens: quia etiam Petro non exiſtente, uerum eſt Petrum non ſedere.

In textu ſexto qui incipit, At uero: incipit ſecundum membrũ principale huiuſca-

Pria cõparé.

G pituli in quo fiunt tres cõparationes inter iſta genera oppoſitionum. Vbi conſiderandũ eſt, quòd quatuor extrema comparationis ſex modis poſſunt comparari.ſ.primum ad ſecundum & ad tertium & ad quartum: & præterea ſecundũ ad tertium & ad quartum: tandem tertium ad quartum. Sed tamen prima comparatio tam facta eſt ſuperius inter relatiue oppoſita & contrarie oppoſita:& ideo ſequitur hic ſecunda inter relatiue oppoſita & priuatiue oppoſita. Ait enim quòd priuatiue oppoſita non ſunt relatiue oppoſita. Quod probat dupliciter. Primo, quia eſſe uiſus non eſt ad cæcitatẽ: eſt enim ſemper obſeruandum, quòd eſſe

Priuatione oppoſita.

H unius referri ad aliud eſt, q propria denominatio exprimatur cum obliquo alterius, ut pater eſt filij pater. Viſus autem non eſt cæcitatis uiſus: neque cæcitas eſt uiſus cæcitas, ſed uiſus priuatio. Ad tollendam amphibologiam de ly uiſus, quod eſt nominatiuus & genitiuus. Boetius uertit uiſio, & uiſionis: quamuis uiſio non ſit nomen potentiæ. Translatio Argyropyli quæ modo uenit a Germania corrigatur ut hic habetur: ter enim habet, cæcitas, loco de ly cæcitatis. At quia dixerat Ariſt. cæcitatem eſſe uiſionis priuationem, ne quis ſuſpicaretur idẽ eſſe, uiſionis eſſe priuationem, & uiſionis eſſe cæcitatem, & per conſequens cæcitatem dici relatiue, ſubiungit ſecundam rationem ad probandum, quòd cæcitas non dicitur

I relatiue ad uiſum: alias enim uiſus etiam e conuerſo diceretur relatiue ad cæcitatem: quod tamen eſt falſum: quia uiſus nõ eſt cæcitatis uiſus. ¶ In tex. 7. qui incipit, Atqui nec perinde. comparat priuatiue oppoſita ad contrarie oppoſita: dicens, quòd neque priuatiue oppoſita, ſunt contrarie oppoſita. Quod probat dupliciter. Et prima probatio ſtat in hoc. Duo genera contrariorum ſupra diſtincta ſunt. Alia enim ſunt contraria, quorum nullum eſt medium, in quibus ſubinde neceſſe eſt alterum extremum ineſſe proprio ſubiecto, ut ſanitas & ægritudo: alia uero ſunt quorum eſt aliquod medium, ut album & nigrum, quorum non ẽ neceſſe alterum ineſſe. At uero reſtringit

2. Comparatio.

nunc ſecũdum genus, dicens, quòd eorum quæ medium habẽt non neceſſarium eſt alterũ ineſſe, niſi forſan alterum ſit accidens propriũ & naturale, ut calor ineſt igni & niui albedo. Emendauimus hic textum Argyropyli modo uulgatum: qui ubi debebat habere. Et inſuper ea diximus medium habẽre, tranſtulit, Medio uacare. i. carere. Quæ litera cõtradicebat & ueritati, & textui præcedẽti: eorum. n. quæ medio carent, neceſſe eſt alterum ineſſe. Qui error inde forſan emanauit, q in Græco habetur, anameſon, qđ ſi eſſet unicum nomen compoſitum, idẽ eſſet q abſq; medio: ſed ubi ſunt duæ partes, idem eſt quod ſ n medium. Argyropylus forte legit primo mõ: cum tñ lecturus eſſet ſecundo mõ. Ad propoſitum ergo ut redeamus: priuatiue oppoſitorũ (ait Ariſ.) nõ eſt ſẽ p neceſſe alte ũ ineſſe: nã catulus ante nonũ diem nec eſt uidens, nec cæcus, ut paulo ante dicebamus: ergo nõ ſunt cõtraria primi gñis puta inter quæ nõ eſt mediũ. Rurſus. Homini neceſſe eſt alterum ineſſe: & id non prouenit eo q uiſus ſit neceſſariũ accidens hominis, neq; cæcitas (quia homo eſt indifferens ad utrumlibet) ergo nõ ſunt contraria ſecundi gñis: uidelicet, quorũ eſt medium. ¶ In ſecũda particula quæ incipit, Preterea. affert ſecundã rõnẽ. In contrariis inquit, poſſibile eſt fieri mutatione indifferẽter ab uno ad aliud, & ecõuerſo (niſi unũ ſit accidens proprium qđ nõ corrũpitur niſi corrupto ſubiecto) ſed in priuatiue oppoſitis, licet ab habitu in priuationem poſſibilis ſit tranſitus, tamen a priuatione in habitum naturaliter impoſſibilis eſt regreſſus: fit. n. ex uidente cæcus, non tamen ex cæco uidens. ¶ Rationem huius ſcite exponit S. Th. 8. me. le. 4. ſupra tex. 14. ubi hoc tractat Ariſt. Ait nanque, quòd cum ly ex, dicat ordinẽ, ſunt quidem naturales ordines qui naturaliter peruerti non poſſunt. Atqui naturalis ordo priuationis, quæ dicit naturalem corruptionem, eſt, ut ex perfecto fiat corruptio: tamen ex corruptione non fiat perfectum immediate, niſi certis tranſmutationibus mediis. Exempli gratia. Vinum corrumpitur in acetum; ſed acetum non poſſet.

Margin letters: K (beside line 1), L (beside line "ſet ſecundo mõ"), M (beside "ſi corrupto ſubiecto").

A teſt reuerti in uinum: niſi forſan fundatur prope uitem, cuius humor actione naturali digeratur in uuas. Item ex homine fit cadauer: ſed tamen ex cadauere nunquam fiet homo, niſi reſolutum in terram conuertatur in fructus, quibus homo paſtus generet ſemen, & inde alium hominẽ. Cum ergo cæcitas ſit corruptio uiſus, non poteſt ex cæcitate fieri uiſus, ſicut ex frigido calidũ, & ex calido frigidum. Tenebræ uero licet ſint priuatio luminis, habent tamen immediatum ordinem ad aerem, ſicut lumen. Poteſt enim tenebra eſſe ubi nõ præceſſerit lumen. Et ideo mutuus eſt tranſitus & a lumine tenebras, & a tenebris in lumen. Dixerim cæcitatem nõ eſſe niſi priuationem uiſus præcedentis: intelligo aut

B præcedentis in re, aut qui naturaliter debuiſſet præcedere: ut eſt in cæco a natiuitate. ¶ In tex. 8. qui incipit, A qui patet. comparantur contradictorie oppoſita ad tres præcedentes oppoſitiones. Ait. n. hoc eſſe proprium huius oppoſitionis, ꝙ in uniuerſum de quocunque, ſiue ſit, ſiue non ſit, neceſſe eſt aut affirmationem ueram eſſe, aut negationem: quod nullis aliorum oppoſitorum competit. Et id quidem primo probat ſi accipiantur incomplexe. Sanitas. n. aut ægritudo: aut uiſus, aut cæcitas: aut duplũ, aut dimidium cum ſint incomplexa, nec uera nec falſa ſunt. Secundo id probat ſi accipiã

C tur complexe, ubi maior erat apparentia. Ait. n. ꝙ horum contrariorum quæ complexa ſunt, puta Socratem eſſe ſanum, & Socratem languere, Socrate quidem exiſtente alterum ineſt: ſed Socrate non exiſtente, neutrum eſt uerum. Et idem eſt de his, Socratem habere uiſum, Socratem eſſe cæcũ. Sed tamen ſi dicas Socratem eſſe ſanum, & Socratem non eſſe ſanum, de neceſſitate alterum eſt uerum: etiam ſi Socrates nõ ſit. Et hac de cauſa affirmatio & negatio de eodẽ habetur, tãquam primum principium per ſe notum. In tex. 9. qui incipit, At uero malũ &c. ſequitur tertium membrum huius capitis peculiare de cõtrariis: quod in aliquibus codicibus Græcis habetur tanquam caput diſtinctum: in quo quinque ponuntur

conditiones propriæ contrariorum. Prima eſt, Bono ex neceſſitate contrariatur malum: malo autem non ſolum bonum, ſed ẽt malum contrariatur. ¶ Non eſt ſenſus prioris partis, ꝙ omnem bonum habet contrarium: nam cœlum non habet contrarium: nec proprie lumen quod eſt qualitas eius. Nec eſt ſenſus, ꝙ ex duobus contrariis ſi unum eſt bonum, alterum non eſt bonũ: nam calor eſt bonum, ignis, & frigus bonũ aquæ. Sed ſenſus eſt, ꝙ ſi bono ſub ratione boni aliquid contrariatur, contrarium eius neceſſario habet rationem mali reſpectu illius cuius eſt bonum. Calor enim & frigus ſimpliciter loquendo nec habent rationem boni nec mali: ſed ſi calor accipiatur inquantum conueniens igni, tunc frigus eſt malum ignis: & ſi calor conuenit ſaluti hominis, frigus contrarium eſt malum eius. Et utrunque extremum uirtutis eo eſt malum, quia uirtus cui contrariatur eſt bona. Sed tamen prodigalitas contrariatur auaritię, & utrunque eſt malum. Et ratio huius eſt, quia bonum conſtat ex integra cauſa: malum autẽ ex quocunque defectu. ¶ Quod ſit hinc inferas idem cõtrariati duobus diuerſis: Ut prodigalitatem, liberalitati & auaritiæ: quod eſt contra Ariſtotelem. 10. met. tex. 14. ubi ait, ꝙ unum tantum uni contrariatur: Reſpondetur, ꝙ illud intelligitur de perfecta contrarietate: unum tamen extremum imperfecte contrariatur medio, inquantum participat aliud extremum: ut album contrariatur rubro, inquantum participat aliquid nigri. ¶ Secunda conditio cõtrariorum eſt, ꝙ non eſt neceſſe ſi unum ſit reliquum eſſe: non enim ſequitur ſi album eſt nigrum eſt: quia poſſunt omnia eſſe alba. Intelligitur de conſequentia logica: quia naturaliter ſi elementum ignis eſt, & contrariũ elemẽtum eſt, puta aqua: ut. 2. de cœlo, textu 18. enuntiat Ariſtoteles. ¶ Tertia conditio eſt, ꝙ duo contraria non poſſunt eſſe ſimul in eodem ſubiecto. ¶ Et quarta eſt ꝙ cõtraria ſemper ſunt circa idem ſubiectum: idem (inquam) ſpecie aut genere, ut ſi propriũ ſubiectum ſanitatis eſt animal, idem eſt ẽt proprium ſubiectum ægritudinis: lapis. n. quia

G quia non poteſt eſſe ſanus nec poteſt eſſe infirmus. Et ſi calor non poteſt eſſe niſi in corpore corruptibili, nec frigus eſſe poteſt niſi in corpore corrubtibili. ¶ Quinta & poſtrema conditio eſt. Omnia contraria aut ſunt ſub eodem genere, ut album & nigrum ſub genere coloris: aut ſub contrariis generib. ut iuſtitia & iniuſtitia, quorum primum eſt ſub genere uirtutis, & alterum ſub genere uitii: aut ſunt ipſa contraria genera, ut bonum & malum: quæ dicuntur genera improprie tanquam tranſcendentia uniuerſalia omnibus contrariis: nam omnium contrariorum alterum habet rationem boni reſpectu alicuius ſubiecti, reſpectu cuius alterum habet rationem mali.

H

DE MODIS PRIORIS.

CAP. XI.

PRIVS quippiã alio quatuor dicitur modis. Primo quidem & propriiſſime tẽpore, quo pacto quippiã antiquius aliquo & uetuſtius dici ſolet; quia nanque plus eſt temporis, iõ antiquius atque uetuſtius dicitur. Secundo uero, id quod non conuertitur eſſendi conſequentia: quo pacto unum duobus eſt prius: nam ſi ſint duo, & unum cõtinuo ſequitur eſſe: at ſi unũ

I ſit, non neceſſario ſequitur duo eſſe. Quare hoc poſito, non conuertitur conſequentia: ut illud ſit. Prius aũt id eſſe uidetur quod eſſendi cõſequẽtiá non cõuertitur. Tertio modo, ordine quoddã dicitur prius, ut in ſcientiis atque orationib. intueri licet. In demonſtratiuis.n. ſcientiis, prius eſt nimirum atq; poſterius ordine: elementa nanque deſignationib ordine priora ſunt quippe cum principia priorata ſunt ordine concluſionib. contemplandis: & in grammatica ſyllabis priora ſunt elementa, in orationibus et exordium ſimili modo narrationem ordine antecedit. Præterea id quod eſt præſtabilius honorabiliusve, prius natura eſſe uidetur. Vulgus et eos qui ſunt honorabiliores, quosq; magis amant, uocare priores conſueuerunt: quanquam hic modus pene omniũ alieniſſimus eſſe uidetur. Tot igitur fere ſunt modi prioris qui dici ſolent. ¶ Videbitur aũt & ultra iam dictos, alius quidam eſſe prioris modus eorum enim quę eſſendi conſequentia conuertuntur, alterũ quod eſt cauſa quouis modo ut alterum ſit, prius natura non incongrue dici põt: atq; eſſe quædam talia, patet. L

Eſſe n. hominem ad orationem de ipſo ueram, eſſendi conſequentia ſane conuertitur: nam ſi ſit homo, uera eſt ea oratio, qua homo dicitur eſſe: & econtra hõ profecto eſt, ſi uera eſt ea oratio, qua hoĩem dicimus eſſe. Atque oratio quidem uera, ut res ſit nullo pacto eſt cauſa, res tamẽ aliqua ex parte ut ſit oratio uera, cã eſſe uidetur. Ex eo nanq; quia res eſt, aut non eſt, oratio uera dr̃ aut falſa quare ſit, ut quinque modis ipſum prius dicatur, ut patet. M

DE MODIS SIMVL.

CAP. XII.

SIMVL autem ea ſimpliciter propriiſſim. quę dicuntur quorum generatio eſt tpe in eodem. neutrum.n. ipſorum prius, aut poſterius eſt. Atq; h.ęc tempore ſimul dicuntur. natura uero ea dicuntur, quæ eſſendi quidẽ conſequentia cum conuertantur, neutrum tamẽ ut ſit alterum cauſa eſt, ut in duplo

plo

A plo dimidioq; inſueri licet: hæc.n.cō uertuntur. Nam ſi duplum eſt, dimidium eſt: & ſi dimidium eſt, duplum eſt: neutrum tamen eſt cauſa ut alterū ſit. Ea præterea quæ eiuſdem generis diuiſione ſibi opponuntur, ſimul eſſe dicuntur natura. Dicuntur autem eiuſdē generis diuiſione oppoſita ſibi quæ in eadem ſunt diuiſione: qualia ſunt, uolatile, greſſibile, atq; in aquis degens: hæc.n.ſub eodem genere cō tra ſe ſunt diuiſa: quippe cum animal in hæc, ut patet, diſtribuatur, nihilq; aut poſterius, aut prius ſit, ſed natura B talia ſimul eſſe uideantur. Diuidi ēt unumquodque talium in ſpecies rurſus poteſt, ut uolatile, terreſtre, aquaticum: quæ quidem & ipſa ſimul natura erunt: quę ſub eodem genere collocata, in eodem ſunt diuiſione. Genus tamen ſpecie prius eſt ſemper: non enim in conſequentia fit ab illo conuerſio. Nam ſi uolatile eſt, animal eſt: at ſi animal eſt, non neceſſe eſt uolatile eſſe: ſimul igitur dicuntur natura, ea quæ in eſſendi quidem conſequentia conuertuntur: nullo tñ pacto alterum cauſa eſt ut alterum ſit: & ea C quæ ſub eodem genere collocata, contra ſeſe ſunt diuiſa. Abſolute autem ſimul ſunt ea quorum generatio eodem tempore eſt, ut prius eſt dictum.

CAPVT undecimum eſt de modis prioris, caputque duodecimum de modis ſimul, atqui prius inquit, alterum altero quatuor dicitur modis. Modos eos ſolum intelligit qui ſunt uulgares & manifeſti. Vt prius tempore eſt id cuius generatio fuit in tempore præcedenti: & prius ſubſiſtentia id quod non dicitur ſubſiſtendi conſequentia. i. id quod infertur ab alio, ſed non infert aliud ut unum prius eſt duobus: nam duo fiunt per diuiſionem unius. D Et tertio modo dr aliquid prius ordine. Et quarto modo prius dignitate. ¶ At uero præter quatuor illos uulgatos modos addit quintum modum prioris naturæ. Ait.n. quòd id dicitur prius natura alio quod licet conuertatur eſſendi conſequētia eſt nihilominus cauſa alterius, ut eſſe hominem, prius natura eſt quam quod oratio ſit uera. Definitio hæc oculatiſſime eſt conſideranda: quippe ex cuius inconſideratione multa in philoſophia, & in theologia commenta finguntur & ſuſtinentur. Hoc inquam accurate animaduertendum eſt, quod prioritas naturæ non eſt prioritas in quo. Quod eſt dicere non eſt explicanda per ly in, ſed per ly quia. E Exempli gratia. Sol eſt prius natura lumine ſuo quod eſt coæuum illi, ſed ſi quis inde inferat, quod in aliquo priori eſt ſol in quo non eſt lumen, fallacia eſt. Ait enim Ariſtot. quod prius natura ſubſiſtendi conſequentia dicitur cum poſteriori. Et ſic non datur quòd ſit in aliquo priori in quo non ſit aliud, ſed nihil aliud eſt ſolem eſſe priorem natura quam hanc cauſalem eſſe ueram, quia ſol eſt, lumen eſt, & non econuerſo: ſicut prius natura eſt hominem eſſe quam eſſe riſibilem: & tamen in nullo priori eſt homo, in quo non ſit riſibilis: conceditur ueruntamen, quod eſt prius natura propter cauſalem: nam quia homo eſt, riſibile eſt: F & non quia riſibile eſt, homo eſt. Accommodatiſſimum exemplum eſt Ariſto. Si in eodem inſtanti quo creatus eſt Adam, eſſent creata propoſitio homo eſt, prius natura fuiſſet Adam eſſe quàm ueritas propoſitionis: nam eo ueritas eſt quia ſignificatum eſt, & tamen nulla fuiſſet prioritas in quo. ¶ Et a fortiori prioritas originis in diuinis non dicit prioritatem in quo. In nullo enim priori intelligitur pater in quo non intelligatur filius. Nec inter patrem & filium eſt prioritas naturæ: nam pater non eſt cauſa filii: ſed pater eo ſolum dicitur prior origine, quia filius eſt a patre, & non econuerſo: quæ proinde uocatur prioritas a quo.

In

G IN capite duodecimo ſubdūtur tres modi ſimul. Ea.n.ſunt ſimul tempore quorum generatio eſt in eodem tempore adæquato: ut ſubiectum & propria eius accidentia. Simul natura ſunt quæ conuertuntur eſſendi conſequentia & neutrum eſt alterius cā: ut relationes dupli & ſubdupli, patris & filii &c. Nam quanuis res quæ eſt pater ſit cauſa rei quæ eſt filius, tamen eſſe patrem, non eſt prius quàm alium eſſe filiū nec eſt cauſa. Et quanuis unitas ſit prior binario, tamen unum non eſt prius ſubduplum quā binarius ſit duplus. Terio modo aliqua dicuntur ſimul, quæ ex æquo immediate diuidūt idem genus: ut terreſtre, aquatile, H uolatile, diuidētia genus animalis ſunt ſimul natura: quia nullum eſt cauſa aliorum. Diſtinxit iſtum modum a ſecundo, eo quòd in priori exemplo nullum eſt nobilius alio, ut relatio dupli non eſt nobilior relatione ſubdupli: in his uero unum eſt præſtantius alio, ut terreſtre præſtantius eſt aliis: & ideo poſſet quis credere ꝙ non ſint ſimul natura poſtquam non eſt æqualitas dignitatis: cū cap. 11. dixiſſet, illud eſſe prius quarto modo, quod eſt nobilius. Dicit ergo modo, quòd id non obſtat quin differentiæ diuidentes genus ſimpliciter ſint ſimul: quia eſſe nobilius non ſufficit ut ſimpliciter dicatur prius. Genus uero eſt prius ſpecie poſtquam non conuertitur ſubſiſtendi conſequentia. Sequitur enim, ſi homo eſt, animal eſt & non econuerſo: unde genus eſt I prius ſpecie, ſicut unitas eſt prior binario. Reliqua de priori, & ſimul, latius differit Ariſto. 5.met.tex. 16.

DE SPECIEBVS MOTVS.

CAP. XIII.

MOTVS ſpecies ſunt ſex: generatio, corruptio: accretio, decretio, alteratio, & ea mutatio quæ loco accōmodatur. Atque cæteri quidem motus ut patet, diuerſi ſunt: non.n.corruptio eſt generatio, neq; accretio eſt decretio: neq; ea mutatio, quę loco accōmodatur: cæteriq́; motus ſimiliter: de K alteratione uero dubitatio quædā exiſtit, ne forſitā neceſſarium ſit id quod alteratur, aliquo reliquorum motuū alterari. Hoc aūt verum non eſt: Fere .n.oībus in paſſionibus, aut plurimis, nos accidit alrerari, nullo motuū cæterorum cōicante: neq; .n. incrementa, neque decrementa ſuſcipere neceſſe eſt, id quod paſſione mouetur. Et ſimili in cæteris modo: quare alreratio diuerſus eſt à cæteris motus: nā ſi eſſet L idem continuo id quod alteratur, creſcere aut decreſcere, aut aliquo alio moueri cæterorum motuū oporteret: at non eſt profecto neceſſarium. Similiter & id quod augetur, aut aliquo alio motu mouetur, alterari oporteret: at ſunt quædam quę augenrur, nō alterantur aūt. Quadratū.n. gnomone circūpoſito creuit quidē, at non eſt alteratū. Similiter & in cæteris reb. huiuſcemodi ſit. Quare diuerſi ſunt hi motus omnes, vt diximus. Simpliciter autem motus quidem contrarius quieti eſt, ſingulis autem ſinguli aduerſantur, generationi quidē corruptio, M accretioni uero decretio, & mutationi accommodatæ loco quies in loco: &, maxime ut uidetur ea mutatio, quæ cōtrarium ad locū itur, ut ei motui quo ſurſum itur is motus quo deorsū itur, & è conuerſo opponitur. At reliquo aſſignatorum motuum quidnam contrarium ſit, non eſt facile aſſignare: nihil autem ipſi contrarium eſſe uidetur niſi quiſpiā & in hoc quietem in qualitate dicat opponi mutationi quæ ad qualitatem eſt, mutationemq́ue eam

quæ

A quæ eſt ad qualitatem contrariam pe tinde atque in mutatione loco accommodata: quietem in loco,& mutationem qua ad contrarium locum itur, contraria diximus eſſe. Alterationem nanque mutationem eſſe in qualitate conſtat:quare motui in qualitate, q̃es in qualitate opponitur: aut ea mutatio,qua ad qualitatem contrariā itur: quo pacto album quippiā fieri, & nigrum quippiā fieri,inter ſe opponuntur. Alterantur.n. hæc,atq; in qualitatis contrarios terminos mutatio fit.

C

DE MODIS HABERE.

CAP. XIIII.

HABERE pluribus modis aut ut habitū diſpónemq; uel aliquam aliam qualitatem dicitur:ſcientiā.n.habere aliquam dicimur & uirtutē: aut ut quantum, uelut eā quā quiſpiam magnitudinem hēt, nā cubitorum trium uel quatuor habere magnitudinē dicitur:aut ut ea quę circa corpus ponūtur:ut ueſtem,tunicam,& gladiū,& ſi B milia.aut in parte, uelut in manu anulum: aut ut partem,ut manum,uel pedē:aut in uaſe, ut modium habere triticum dicimus,aut dolium uinum: hæc.n. habere ut in uaſe dr̄: aut poſſeſſionem, habere.n. dicimur domū, fundumve. Dicitur & uir uxorem, & uxor uirum habere: qui quidem remotiſſimus oīum habendi modus eſſe uidetur: nihil enim aliud dicendo uirum habere uxorem ſignificamus, quàm uirum una cū uxore habitare. Forſitan & alii quidā habendi modi eſſe uidebuntur, ſed qui dici ſolent, oēs fere ſunt nunc à nobis enumerati.

IN capite tertiodecimo enarrantur ſex ſpecies motus, Sunt.n. quatuor termini motus.ſ.ſubſtātia,cuius eſt gñatio & corruptio. D *Sex ſpecies motus.* Tametſi gñatio non ſit proprie motus:cum inductio formæ ſubſtantialis non fiat ſucceſſiue:ſed eſt mutatio quædam ut habetur. 3. & 5.phy.Eſt præterea quantitas ad quam eſt augmentatio & diminutio. Et eſt qualitas, ad quam eſt alteratio:& ubi,ad quod eſt motus localis.¶Diſputat mox Ariſt.dubitatiunculam, an alteratio ſit motus diſtinctus ab aliis:ſicut generatio diſtiguitur a corruptione:& augumentatio, a diminutione:& motus localis, ab utriſque. *Dubiū* Neque hoc quærit quia res ſit dubia: potuiſſet.n.ad ſtatim probare ratione termini motus: qui ut modo dicebamus alius eſt in alteratione quàm in aliis motibus. E Sed quærit hoc propter aliquos antiquos qui putabant alterationem nō eſſe motum diſtinctum: propterea quòd uidebant gñationem & augmentationem uiuentium non fieri niſi per alterationem. Quocirca ſolum utitur aduerſus eos experientia: quia ſtat (inquit) frequenter aliquid alterari, quando non moueatur alia ſpecie motus, ut fere in omnibus inquit, paſſionibus aut plurimis continget: tam animæ, ut in amore, odio, & concupiſcentia: quam corporis: quia ſtat aliquem caleſieri & nigreſcere ad ſolem, quando non alio motu moueatur. F Ait tamen, in plurimis: quia ſi iſtæ paſſiones multum creſcant, ſubſequuntur alii motus. Vt in metu mouetur ſanguis ad cor, & in uerecundia mouetur ad faciem. Et in corporalibus per calefactionē rareſit cera: & per nutritionē augetur uiuens. At quia poſſet quis dubitare, quod ſaltem omnis augmentatio ſit alteratio quia uiuentia non augētur n.ſi per alterationem cibi: & cera, per calefactionem. Reſpondet, quòd aliquid poteſt augeri ſine alteratione. Et ponit ſolum exēplū in mathematicis. quæ abſtrahunt a motu:nam in naturalibus non poteſt eſſe augmentatio ſine alteratione. Et eſt exemplum de quadrato,cui ſi addas gnomonem, augetur ſine mutatione figuræ. Gnomon eſt ſup *Gnomo*

ple-

G plementum quod additur coſtis quadrati, taliter, ut figura quadrati non uarietur, ſed maneat æquilaterum ſicut antea. ¶ In ſecunda parte textus docet Ariſ. quòd omnis motus habet duo contraria. Generaliter .n. omni motui contrariatur quies: & præterea peculiariter quicunq; motus contrariatur oppoſitæ ſibi formæ. Exempli gratia. Motus localis entis naturalis contrariatur quieti in ſuo loco naturali: ſed & motus ſurſum, contrariatur motui deorſum. Item generatio contrariatur huic quod eſt generatum eſſe: quid eſt terminus motus: & præterea cõtrariatur corruptioni. Et augmentatio contrariatur huic quod eſt, augmentatum eſſe, & deinde diminutioni. Atque adeo calefactio contrariatur huic quod eſt, calefactum eſſe: & rurſus frigefactioni.

Omnis motus habet duo contraria.

H Attamen inter motum & ſuam quietem non proprie eſt contrarietas, ſed priuatiua oppoſitio. Quies enim ſe habet poſitiue ut habitus, & motus ut priuatio: motus nanque quia eſt uia ad terminum, quodam modo eſt priuatio termini. Et hac de cauſa motus per ſe non ponitur in prædicamento: quia quanuis non ſit tam diminutum ens, quàm ens rationis: tamen neque omnino dicit perfectam formam, ſed uiam ad formam. Et ideo reponitur inter poſtprædicamenta: & motus quiſque reducitur ad prædicamentum ſui termini. Vt generatio, ad ſubſtantiam: augmentatio, ad quantitatẽ:

I alteratio, ad qualitatem: & motus localis, ad prædicamentum, ubi.

CAPVT denique quartumdecimum & poſtremum explicat plures modos huius quod eſt, habere. Atqui ut in prædicamẽto qualitatis, & in prædicamento ubi, adnotauimus ex Ariſto. 5. met. tex. 25. habitus uno K modo accipitur pro qualitate inhærente qua quis aliqualiter ſe habet: & hæc eſt ſpecies qualitatis. Et alio modo pro re adiacente alicui per modum, quaſi actionis aut paſſionis: & hoc eſt unum ex ſex ultimis prædicamentis. Et tertio modo accipitur generaliſſime pro eo quod eſt habere: ſiue per inhærentiam, ſiue per adiacentiam, ſiue per ſolam relationem. ¶ Et modos uniuerſos eodem. 5. metaphyſic. textus. 28. reducit Ariſt. ad quatuor. Primo una res dicitur habere aliam quam trahit ad ſuam diſpoſitionem & naturam: ut febris, habet infirmum, & tyrannus, ciuitatem: & homo ueſtem quæ confirmatur ad figuram habẽtis. Secundo modo res habet aliam ſicut ſubiectum formam: ut ſubſtantia habet L quantitatem uel qualitatem. Et tertio modo ſicut continens habet contentum: ut dolium habet uinum. Et quarto modo ſicut aliquid per uiolentiam tenet aliud ne moueatur ſuo motu naturali aut libero: ſicut columnæ habet tradem quam ſuſtinent: & uincula, habent hominem. Quintum modum addit hic Ariſtot. quem uocat remotiſſimum omnium. Sicut homo dicitur habere amicum aut uxorem per ſolam relationem, quia habitant ſimul: aut quacunque alia relatione quis habeat aliam rem, & dicitur iſte modus remotiſſimus habendi: quia non magis unus amicus habet aliũ M quam alius primum. Dicimur denique habere Deum, habere legem, habere gratiam, habere merita, habere fœlicitatem æternam.

Modi habere.

Finitur liber prædicamentorum.

A B

COMMENTARII
FR. DOMINICI SOTO SEGOVIENSIS,

Ordinis Prædicatorum, artium, ac ſacræ Theologiæ Profeſſoris, In libros Poſteriorum Ariſtotelis.

E DIALECTICAM ſatis conſtat circa intellectus opera uerſari. Vnde rationalis dicitur non ſolū, uti reliquæ artes, eo ꝙ a ratione proficiſcitur, ſed peculiariter ab obiecto: ueluti morales ſcientiæ nuncupantur, quæ moribus nos inſtituunt: & naturales, quæ rerum perſcrutantur naturas. Atqui intellectus, quatenus, intellectus eſt, duplex eſt operatio, ut. 3. de anima tex. 21. Ariſto. author eſt nempe, & ſimplicium apprehenſio, & ex his compoſitio atque diuiſio. At uero quatenus ratio eſt, tertiam ſortitur operationem: quam proinde C ratiocinationem appellant. De priori in prædicamentis ſermo habitus eſt. Secundā tradidit Ariſtoteles in libris Perihermenias, quorum commentarios non admodum duximus neceſſarios, eo quòd in Summularum tractatibus abunde res illa a nobis uerſata eſt. Quod ſi Ariſtotelis ad literam expoſitionem deſideras extat S. Tho. luculentiſſima. Tertiam demum operationem libris quatuor pertractauit Ariſtoteles. Enimuero ſyllogiſmus, inſtar compoſitis naturalis ex duplici principio conſtat ſcilicet formali, quod eſt illationis diſpoſitio in modo & figura: & materiali, quæ sūt propoſitiones ex quibus extruitur. De principio formali diſſeruit in libris Priorum D quorum expoſitionem eo miſſam nos facimus, quòd in quinto libro Sūmularum de arte ſyllogiſtica ſat ſuper quod diximus. At uero materialia principia in triplici ſunt differentia. Id nanque quod in operibus experimur naturæ, in operibus etiam rationis uſu uenire compertum eſt (quod S. Tho. in hoc procemio adnotauit.) Quædam.n. ſunt quæ ex neceſſitate agunt, ita ut deficere non poſſunt: quales ſunt cœleſtes orbes, qui a motu ceſſare nequeunt. Alia uero ſunt quæ ut plurimum quidem regulariter & ſecundum naturam operantur, deficiunt tamen nonnunquam: ut uiuentium ſemina, quæ frequentius perfectos naturaleſque partus ædunt: quandoque tamen pariunt monſtra. Hunc ad modum in operibus rationis ſunt aliqua principia neceſſaria, quæ F ex neceſſitate gignunt ſcientiam: quædam uero probabilia quæ ut plurimum uera generant iudicia: ſed alia ſunt ſophiſmata quæ cum ſint uero ſimilia, in errorem tamen nos inducunt. De principiis primi generis eſt huius libri tractatio: de ſecundis extant libri Topicorum: atque adeo de tertiis libris Elenchorum. Quo fit ut inter libros uniuerſos dialecticæ iſte ſit materia & obiecto digniſſimus: nam ſimplicium apprehenſio atque enuntiatio ad ſyllogiſmum ordinatur: & inter ſyllogiſmos ille qui generat ſciam præſtantiſſimus eſt: quia intellectus nulla alia cognitione quieſcit,

Tria opera intellectus.

Principia ſyllogiſmi

Huius liber finis eſt dialectica.

quoad

G quoad ſcientiam adipiſcatur, quæ eſt certam & euidens rei iudicium. At uero, ut eſt omnium finis, ita eſt omnium abditiſſimus & obſcuriſſimus. Enimuero Ariſtoteles, cum in alijs plerique, tum præſertim in hoc opere (quod & Themiſtius confitetur) cõſulto uiſus eſt obſcuritatem affectaſſe: Adeo ut cum in hunc uſum editum fuerit, ut ad alias ſcientias uiam ſterneret atq; pararet, inuium ipſum ac propemodũ inacceſſibile habeatur. Quo factum eſt, ut huius ætatis dialectici, literam intentionemq; Ariſtotelis poſthabentes, materiam potius notitiarum huc accerſant, quàm libros poſteriorum exponãt. Dabimus ergo (Deo dãte) operam pro uiribus & ingenio noſtro,
H ut opus quod & longum eſt, & obſcurum, ſed tamen cognitu perneceſſarium, neque prorſus inexplicatum maneat, neque rurſus ad faſtidium uſque procedat.

Titulus libri. TITVLVS libri ſic habet Græce, Analytica hyſtera. quod ad literã Latine ſonat, Reſolutiua poſteriora. Vt ſuppleatur ſubſtantiuum, biblia.i. libri: nã Græce, biblia, eſt plurale neutrũ: ſicut, uolumina, Latine. Mos naque Græcorum eſt denominationem libri facere ab eius materia: ut libri Topici.i. locales dicuntur, quia tractant de locis: & libri Ethici.i. morales: quia tractant de moribus. Et ita libri Analitici.i. reſolutiui aut reſolutorii, quia tractant de reſolu- *Reſolutio.* tione. Quapropter Latini (potius ad ſenſum quàm ad uerbum) transferunt de reſo-
I lutione poſteriori, ſeu reſolutionum poſteriorum libri. ¶ Vbi adnotandum eſt, quòd proprie reſolutio ẽ examinatio qua iudiciũ ſumitur de aliqua re, an legitima ſit, & perfecta ſecundum ſuam naturam. Et dicitur reſolutio, quia talis examinatio non fit niſi reſoluendo rem uſque ad prima principia ex quibus compoſita eſt. Atqui ut ſyllogiſmus ſit legitimus & perfectus, neceſſarioq; & euidenter concludens, duo habere debet legitima principia. ſ. & illationis formam euidentem, & materiam. ſ. præmiſſas neceſſarias & itidem euidentes. Et quia forma dignior eſt, & prius ſeſe oculis oſtẽdit quã materia, prima reſolutio ẽ ratione formæ,

ſcilicet iudicare an habeat diſpoſitionem figuræ neceſſario concludentẽ: quo ſemel cõ- K
ſtituto, ſecunda examinatio eſt perpendere neceſſitatem præmiſſarum. De priori reſolutione differunt libri duo priorum: nempe qui docet quemuis datum ſyllogiſmum imperfectum aut ineuidentem ad aliquem illorum quatuor euidentium primæ figuræ reſoluere: qui immediate regulantur ꝑ prima principia quæ ſunt, dici de omni & dici de nullo, ut lib. 5. Summu. latiſſime eſt intueri. De ſecunda & poſteriori reſolutione tractant duo iſti libri qui nobis in manibus ſunt. ¶ Vbi adnotandum eſt, ꝙ natura cuiuſcunque rei, quæ definitione quidditatiua exponitur, cauſa eſt omnium paſſionũ
quæ de tali re ſunt demonſtrabiles: eſt ta- L
men cauſa ordine quodam, ut priores paſſiones ſint poſteriorum cauſæ. Et quia ut hic tex. 5. meminit Ariſto. ſcire eſt cauſas rei cognoſcere, non prius ſcimus aliquam concluſionem, quam ſeriem cauſarum illius cognoſcamus uſque ad definitionem quæ eſt omnium prima radix. Exempli gratia: quia homo eſt animal rationale.i. diſcurſiuum, ſtatĩ ſequitur quòd nõ ſimul cognoſcat omnia, ſed prius effectum quã cauſam, & inde ſecundo ſequitur ꝙ ſit admiratiuus (nã admiratio prouenit eo quòd qs ignorat cauſam alicuius effectus) & ide tertio ſubſequitur ꝙ ſit riſibilis. Si ergo fiat
hæc demonſtratio: Omne animal admi- M
ratiuum eſt riſibile, omnis homo eſt animal admiratiuum: ergo omnis homo eſt riſibilis, eſt quidem neceſſaria & euidens ratione form: ſed eſt ineuidens ratione materiæ: quia nec demonſtrat cauſam admirationis, quã maior ſignificat: nec cur homo ſit admiratiuus: quæ eſt minor. Intentio ergo Ariſto. in hoc libro eſt, docere quo modo reſoluatur utraque in ſuã cauſam, ſ. minor ſic, *Intentio.* omne animal quod prius cognoſcit effectum quàm cauſam eſt admiratiuum: omnis homo eſt tale animal: ergo. Et rurſus hæc minor ſic per definitionem, omne animal rationale prius cognoſcit effectum quàm cauſam: omnis homo eſt animal rationale: ergo. Et maior reſoluit ſic: omne

animal

A animal cui poteſt eſſe repentinum gaudium eſt riſibile : ſed omni animali admiratiuo offertur repentinũ gaudium (nam illud eſt repentinũ cuius cauſa ignoratur)ergo oẽ tale eſt riſibile. Quod ſi forte demonſtratio procedat a cauſa remota, tunc applicanda eſt illa per cauſas inter medias ad concluſionem. Et id uocat inferius Ariſt. quoniam illius eſt cauſa. Vt data hac demonſtratione, omne animal rationale eſt riſibile, omnis hõ eſt animal rationale: ergo omnis homo eſt riſibilis : quia eſſe animal rationale non eſt immediata cauſa riſibilitatis, ſed eſſe admiratiuum : debet ergo prius ex definitione demonſtrari, admiratiuum, & inde riſibile. ¶ Ex his quæ dicta ſunt ſequuntur

B corollaria quæ rem perſpicacius elucidani. Sequitur enim primo, ꝙ reſoluere non eſt ſolum rem in partes diuidere & ſoluere: ſed compoſitionem uſque ad prima eius elementa diſſoluere, ut eius natura manifeſte perpendatur. Quemadmodũ actione naturali cõpoſitum reſoluitur uſq; ad materiam primam: & Ariſ. 1. priorum dicit, terminum eſſe in quem reſoluitur propoſitio, nam intentio dialectici in ſubiecto & prædicato ſiſtit: ſed tamen grãmatici orationem in dictiones reſoluunt, & dictiones in ſyllabas: ac demum ſyllabas in literas, quæ ſunt prima elementa. ¶ Secundo ſequitur ꝙ nõ eſt idem ſyllogiſmus demonſtratiuus (quẽ Græci apodicticon, appellant) & reſolutorius, quem uocant, Analyticon : nã ſyllogiſmus

Reſolue re.

Syllogiſmus reſo. & demon.

C demonſtratiuus eſt quicunque procedit euidenter ex duabus præmiſſis neceſſariis : ſed reſolutorius eſt ille qui reſoluit principia. ſ. conſequentiam uel præmiſſas in ſua prima principia. Vt cum ſyllogiſmus imperfectus iuxta artẽ traditam. 5. lib. Summu. reducitur ad perfectum inferendo ex præmiſſis imperfecti præmiſſas perfecti, & inde propriam cõcluſionem: ex qua rurſus infertur concluſio imperfecti, totus ille diſcurſus dr̃ ſyllogiſmus reſolutiuus priori reſolutione. Atq; ſyllogiſmus, quem paulo ante faciebamus reſoluẽtes præmiſſas in alias priores uſq; ad definitionem, appellatur reſolutiuus poſteriori reſolutione. ¶ Tertio ſequitur quodnam ſit ſubiectũ huius libri. D Dubitari. n. poteſt, ſit ne ſyllogiſmus reſolutiuus, an uero demõſtratio, an potius ſciẽtia. Apparet tamen ex dictis ꝙ proximum ſubiectum huius libri eſt ſyllogiſmus reſolutiuus. Conſtat nanq; ex titulo libri : ſane qui eſt, de reſolutione : ſed quia reſolutio ordinatur ad examinandam & docendã naturam demonſtrationis, parum refert ſi dicamus demonſtrationẽ eſſe ſubiectum. Sciẽtia uero potius eſt finis libri quã ſubiectum: eſt enim proprius finis & effectus demonſtrationis generare ſciam. ¶ Quarto ſeq tur quænã fuerit huius artis neceſſitas. Enim uero cũ natura hominis (quia eſt rõnalis) ſit res, non ſimul, ſed ſucceſſiuẽ cognoſcere, neceſſaria fuit illa ars qua cauſas rei ignotas per prius nota inueſtigaret. Quo fit ut angelus quæ (cum ſit a materia ſeparatus) rem quancunq; & omnes eius cauſas ſimul & ſine diſcurſu cognoſcit, arte hac reſolutoria non indigeat, neq; in naturalium cognitione errare poteſt. ¶ Atqui, ut hoc obiter dixerim, hæc cauſa eſt cur philoſophis huius temporis ars hæc poſterioriſtica pene ignota ſit: quia ars exercitio & comparatur & cuſtoditur: hac tamen ætate minima philoſophis cura eſt rerum cauſas perueſtigare : ſuas proinde doctrinas claras & faciles exiſtimantes, quia res in ſuperficie tractantes cauſas non perſcrutantur : ubi ut ratio ſciendi ita, & difficultas & labor conſiſtit. Atq; adeo propterea S. Thõ. obſcuritatis redarguunt, ꝙ intelligens, ſcire eſſe rem per cauſas cognoſcere, uniuerſa contendit ad primas cauſas reuocare. ¶ Quinto demum colligitur ordo huius libri ad reliquos dialecticæ. Sequitur. n. libros prædicamentorum & perihermenias qui tractant de partibus ſyllogiſmi, & libros priorum : præcedit tamen libros Topicorum & elenchorũ, ut patet in codice Græco. Et ratio huius ordinis eſt non ſolum dignitas obiecti (quia demonſtratio generans ſententiam dignior eſt ſyllogiſmo generante aut opinionẽ aut errorem) ſed etiam quia doctrina poſterioriſtica eſt iudicatiua. Iudicium. n. non ſumimus de re niſi per rationes neceſſarias: nam

Subiectum libri.

Neceſſitas.

E

F

Ordo.

G quemadmodũ architectus (ut Philoponus ait) utitur amuſſi & perpendiculo ad iudicandũ, an lapis rectus ſit, & paries directus ita dialecticus & quicunque philoſophus, utitur prioriſtica reſolutione & poſterioriſtica ad iudicandum de aliis quibuſcunq; argumẽtationib. Qua de cã Stoici ſolos dialecticos appellabant ſapientes. i. de rerũ uniuerſitate iudicantes. ¶ Modus procedendi huius libri doctrinalis eſt: procedit.n. definiendo quid ſit demonſtratio, & oſtendẽdo ex quib. principiis conſtet, quoſq; habeat effectus per comparationem ad alios modos ſciendi. ¶ Sed ſolet hic eſſe dubium, utrum hic liber demonſtratiue procedat: nam cum

Modus procedẽdi.

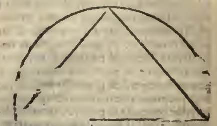
H doceat facere omnem demõſtrationem, id docere non poteſt per aliam demõſtrationem, alias iam eſſet illa demonſtratio ante quam doceretur quid eſſet demonſtratio, uel illa eſſet docenda per aliam: & ſic iretur in infinitũ. ¶ Reſpondetur tamen, quòd definitione & exemplis. ſ. conſtruendo demonſtrationem docet Ariſt. quid eſt demõſtratio: de qua poſtea demonſtrat ꝙ generat ſcientiam. Quemadmodum de ſyllogiſmo dialectico demonſtrat quod generat opinionem: & de ſophiſtico, demonſtrat ꝙ facit apparentiam. Eſt enim Dialectica quo ad omnes ſuas partes uere ſcientia, ut ſecũda quæſtione procemiali monſtratum eſt.

1 DE PRAECOGNITIS. CAP. I.

OMnis doctrina, omniſq; diſciplina, intellectiua præexiſtẽte è cognitione fit. Id, ſi omnes quò fiant pacto conſideremus, manifeſtum profecto fiet. Mathematicæ nanq; ſcientiæ illo comparantur modo, cæterarumq; artium vnaquæque. Sane circa orationis quoque, ſiue illæ per ratiocinationes, ſiue per inductionem fiunt, ſeruari modus idẽ ſolet: in utriſque nanque per antea nota doctrina nimirum fit: quippe cũ in K altera tanquã a cognoſcentibus propoſitiones accipiantur: in altera per ſingulare iam notum ipſum uniuerſale oſtendatur. Simili profecto modo & oratoriæ rõnes ſuadent: aut. n. exemplis, quod eſt inductio: aut enthymematibus, quod quidẽ ratiocinatio eſt, facultas ipſa ſolet oratoria ſuadere.

Tex.ij. ¶ Dupliciter autem prænoſſe eſt: quædam.n. eſſe, quædam quid dictu ſignificent, quædam utroq; modo antea percipiamus propter. ueluti de quouis quidem affirmationem, aut negationem dici uerum eſſe: triangulum aũt hoc ſignificare: unitatem utro- L que modo, & quid ſignificet, & etiam eſſe: non enim unumquodq; iſtorum ſimili nobis modo manifeſtum eſt.

Textus. iiij. ¶ Fit autem, ut quæ cognoſcimus, eorum quædam prius etiam cognouerimus. Quorundam uero cognitionem ſimul accipiamus, ueluti quæcunque ſunt ſub uniuerſali, quorum quidem habetur cognitio. nam omnem triangulum tres duobus rectis æquos habere, antea ſcimus: at id quod eſt in hexedra, triangulum eſſe, ſimul ut eo inducti ſumus M

agnouimus. Hoc enim pacto nonnullas diſcimus rerum, & non per mediũ extremum cognoſcimus, ſcilicet quæcunque ſingulares rerum formæ ſunt, &

A & de ſubiecto nullo dicuntur.

Tex iiij. ¶ Antea uero quam facta inductio vel rõcinatio ſit, partim fortaſſe nos ſcire, partim neſcire dicendũ eſt: quod. n. nõ ſciuit an eſſet ſimpliciter, id modo aliquo, nempe duobus rectis ęquales habere, ſcire ſimpliciter licet: at patet, quod hoc quidem pacto ſcit: ſcit.n. uniuerſaliter, ſimpliciter vero nõ ſcit. quod quidẽ ni ita ſit, ea profecto quæ in Menone hæſitatio eſt, vſu ueniet: antea.n. nihil quiſquã diſcet, aut ea quæ ſcit diſcet. ¶ Non.n. ita reſpondendum eſt, qualiter ſoluere quidam B nituntur: omnem ne dualitatem parẽ eſſe ſcis? annuenti uero, dualitatem ei quandam offert, quã quidem eſſe non putabat, ita neq; parem eſſe putabat: ſoluunt enim, non oẽm ſe ſcire, dicentes eſſe parem dualitatẽ, ſed eam quã eſſe dualitatem ſciunt. Et tamen ſciũt quidem id, cuius demonſtrationem tenent, ceperuntq́; at non eius oĩs quod ipſi aut triangulum aut numerum eſſe ſciunt, ſed trianguli & numeri ſimpliciter omnis demonſtrationem ceperunt. C Nulla.n. huiuſcemodi propoſiti ſumitur, quem tu ſcis numerum, aut quam tu ſcis recti lineam figuram, ſed abſolute quodlibet ſumitur. Sed nihil ut arbitror obſtat, ſi id quod diſcit quis partim quidem norit, partim uero ignoret. Non.n. abſurdum eſt hoc, ſi id quod tenet, addiſcat aliquo modo: ſed ſi hoc pacto, eaq́; ratione qua diſcit, eodem modo teneat.

Diuiſio. LIBER iſte Græce in duos diuiſus eſt partiales libros. In priori nãque agitur de demonſtratione & principijs eius intrinſecis & de eius paſſionibus. Et in ſecundo agitur de medio demonſtrationis, quod eſt definitio: de extrinſecis principiis, quę ſunt D principia prima & per ſe nota. At uero neuter liber ſubdiuiditur aut in capita, aut in tex. aut quauis alia partitione: ſed perpetuo ſermonis contextu ſcriptus eſt. Quæ confuſio (ut Themiſtius ait) ad libri obſcuritatẽ accedit. Traductores autem ſunt qui per capita eos partiuntur. Sed quia cõmentator Auerrois cõmentarios ſuos per textus diſtinxit, in uſum abijt tex. a commentis denominare: Vt dicatur tex. commenti primi, aut ſecundi. Tametſi non opus eſt nominare commentũ: ſed ſatis eſt uti ſolemus, citare textũ primum, textum ſecundũ &c. Continet ergo liber hic primus capita uigintiſeptẽ, textus uero quadraginraquatuor. ¶ Et quia diuiſiones illæ & ſubdiuiſiones S. Th. E uſq; ad minima (quanquam textui profecto lucis plurimum afferant) iam modo nõ ſunt adeo gratæ, in ſex principalia membra uiſus nobis eſt primus liber diſtribuendus. In primo enim capite, quod quatuor textus habet, iacitur primum fundamentum. ſ. ſcientiam omnem fieri ex alijs præcognitis. In duobus ſequentibus, quæ ſingulos habẽt textus, explicatur quid ſit ſcire & quid demonſtratio. In octo ſequentibus capitulis, uiginti quinque textus continentibus (nempe uſq; ad undecimum caput incluſiue) arguitur de principijs intrinſecis demõſtrationis, qualia eſſe oporteat: In tribus ſequentibus uſque ad quartum decimum, in F quibus tãtum ſunt duo textus inſeritur ſermo de ignorantia quæ ſcientiæ cõtraria eſt. In quinque ſequentibus capitulis, uſque ad decimumnonum, quæ quinque textus cõprehendunt, oſtenditur quòd demonſtrationis reſolutio non procedit in infinitum. In reliquis uero octo uſque ad finem, in quibus ſex textus habentur, fit comparatio inter demonſtrationes, mox inter ſcientias, & deinde inter ſcientiam & alios habitus.

AD euidentiam primi capitis notandum eſt primo, q cum materia huius libri ſit demonſtratio, neceſſarium fuit primum omnium præſupponere demonſtrationem eſſe: duæ nanq; ſunt qõnes de re aliquam icõplexæ ſignificata, ut uidebimus ĩ ſecũdo hu

ius.ſ.an eſt, & quid eſt : & prima eſt an eſt.
G ¶ Secundo notandum eſt, quòd ante Ariſt.
fuerunt extremi errores negantium neceſ-
ſariam eſſe demonſtrationem. Cũ.n. demõ-
ſtratio fit propter ſcientiam., & neceſſitas
medij ſumatur ex neceſſitate finis, fit ut ex
neceſſitate ſciæ neceſſitatẽ uenemur demõ
ſtrationis. Heraclitus ergo & Cratylus quo
rum meminit Ariſt. 4. met.tex. 22. negan-
tes ſcientiam haberi poſſe de rebus, tolle-
bant ſubinde neceſſitatem demonſtratio-
Heracli & Plato. nis. Plato uero per oppoſitum extremum
aſſerebat quidem eſſe ſcientiam: tamen ne
gabat eam de nouo acquiri. Erat enim in
eius opinione ideas ſeparatas, eſſe & princi
pia eſſendi rerum, & principia cognoſcẽdi:
H ut tũ alibi ſæpe, tũ expreſſe. 1. met.text.44.
& infra meminit Ariſto. Exempli gratia.
Homo (ſecundũ Plat.) cum generat hominẽ
ſolũ diſponit materiam: ſed idea hois indu-
cit formã plenã omnib. ſpeciebus intelligi-
bilibus ad oẽs ſciẽtias: ad modũ quo S. Th.
dicitur angelos creatos eſſe cum omnib. ſpe
cieb. rerum quas poſſunt naturaliter cogno
ſcere: quia illas nequeũt a reb. accipere. At
quia aĩa infunditur in materiam, nõ põt exi
re in actum, niſi per exercitium tollantur
impedimenta. Vnde colligebat noſtrum di
ſcere nihil aliud eſſe, quàm quoddam remi-
niſci. ¶ Sunt quidã neoterici qui aliter expli
cant opinionem Platonis: nempe ꝙ fuerit ĩ
illa deceptione Pythagoræ de migratione
I animæ a corpore in corpus, ſ. quòd anima
exuta corpore iterum reuertitur in aliud
corpus. Atqui cum ſeparata eſt a corpore,
multa addiſcit: quæ imerſa poſtea corpori,
quodãmõ obliuiſcitur: quorum per exerci
tium recordatur. ¶ At re uera hæc nunquã
fuit opinio Platonis. Immo ĩ Menone (quẽ
dialogum iſti citant) refert illam opinionem
tanquã Pindari & aliorum poetarum. Et opi
nionem Platonis fuiſſe, quòd ideæ sũt prĩci
pia cognitionis, ſicut ſunt principia rerum
mõ quo expoſuimus, eſt cõpertiſſimum, a-
pud Ariſt. libro citato tex. 48. & alibi fre-
quentiſſime. Et apud S. Tho. 1. q. 84. art. 4.
Immo idea hoc ſonat, quod forma & exem
pla: [illegible] & cognoſcendi [illegible] ait Au-
gu. lib. 83. quæſtionum, & S. Thõ. 1. parte.
q. 15. ¶ Ariſt. ergo more ſuo ſtatim primo K
uerbo, uelut agens naturale, euellit duos
iſtos extremos errores, ut propriam ſenten
tiam inferat. Aſſerit.n. & ſcientiam eſſe ad
uerſus Heraclitum, & eam de nouo gigni
aduerſus Platonem. Et ideo proponit: Om
ñis doctrina & omnis diſciplina ex præexi
ſtenti fit cognitione. Itaq; ſicut eſſe rerum
non fit ab idea, ut dicebat Plato: neque ex
nihilo: ſed ex uirtute ſeminali: ita ſciẽtia fit
ex aliquo prius cognito, quod ſe habet ut
ſemen ſcientiæ. ¶ At uero non dicit tãtum
particulariter, Omnis ſcientia: ſed ab uni-
uerſalioribus inchoans, Omnis doctrina &
diſciplina.i. omnem iudicium intellectiuũ
ex præexiſtenti fit cognitione. Neque uero L
ait, omnem doctrinam ex præexiſtenti do-
ctrina fieri; neque omnem cognitionem eſt
præexiſtenti cognitione, alias abire eſſet in
infinitum aut in doctrinis aut in cognitioni
bus: quod conſtat eſſe falſum, cum exterior
ſenſatio ex nulla priori fiat. Sed ait, quòd om
nis doctrina fit ex priori cognitione. Vbi no
randum eſt, quòd doctrina & diſciplina (ut *Doctrina & diſciplina.*
Philoponus & S. Tho. aiũnt) iidem habi-
tus ſunt ſola ratione differentes. Vt.n. mo
tus idem ut procedit ab agente, eſt actio: &
ut recipitur in paſſo, eſt paſſio: ita idem ha
bitus quatenus a doctore gignitur ẽ doctri
na: inquantum uero a diſcipulo ſuſcipitur,
eſt diſciplina. Nec deniq; ait, quòd omnis
doctrina fiat ex præexiſtẽti cognitione na- M
turali, aut acquiſita: ſed generaliter aut ex
hac, aut ex illa. ¶ Senſus igitur is eſt. Om- *Senſus concluſionis.*
ne iudicium intellectiuum aut induſtria in
uẽtum, aut doctore acquiſitum, fit ex prio
ri cognitione: ſiue illa prior ſit doctrina ac-
quiſita, ſiue aliud iudicium naturaliter in
ſitum. ¶ Probat Ariſto. concluſionem tri- *Tres gradus certitudinis.*
bus exemplis: nã tres ſunt gradus certitudi-
nis: primus eſt ſcientiarum mathematicarũ
quæ euidenter demonſtrãtur: & in his præ-
ſupponuntur aliquæ propoſitiones lumine
naturali notæ: uidelicet, a quolibet puncto
in quodlibet punctum lineam duci, quod
ſenſu percipitur: cui adijcitur alia.ſ. ſuper li-
neam datam triãgulum cõſtitui: & ita pau-
latim

A latim tanquã ex naturaliter notis, quæ ſunt uelut ſemina naturalia, acquiritur ſcientia, quã uocat Ariſtoteles doctrinã. ¶Secundus gradus eſt in diſcurſib. dialecticis quæ hic uocatur orationes. Procedit enim dialecticus *Syllogiſmus.* aut ſyllogiſmo, aut inductione. Ad cuius euidentiam notandũ eſt, ꝙ ſyllogiſmus dialecticus eſt ille qui non eſt demonſtratiuus: ſed ex probabilibus generat opinionẽ. Et ideo dialecticus non reſoluit præmiſſas in prima principia per ſe nota: ſed ſupponit aliquas præmiſſas, quas reſpondẽs quia credit eſſe ueras, admittit: & ideo dicit Ariſto. quòd in altera, ſcilicet, in ratiocinatione dialectica oſtenditur concluſio ex propoſitionibus quæ tanquam a cognoſcentibus B accipiuntur, id eſt, quas arguentes accipiũt a reſpondentibus: quas reſpondentes dant ac ſi eſſent ſibi iam demonſtratæ, cum tamen non ſint. Boetius uertit ꝙ hæ. ſ. ratiocinationes dialecticæ ſunt incipientes tanquã a notis: quę litera non conſonat Græce ſicuti litera Argyropyli. Exempli gratia. Ruſticus putat piſces reſpirare: propterea ꝙ uidentur aquam immittere & emittere. Volens ego probare quòd nõ reſpirant, ſuppono illi, ꝙ ſola animantia habentia pulmonẽ reſpirant. Ille neſcit hoc eſſe uerum: ſed auctoritate mea uel aliqua facili perſuaſione admittit. Illud admittere eſt dare mihi quaſi gratis: quia non eſt conuictus demonſtratione. Illam ego accipiens formo ſyllogiſmum C dialecticum. Omne animal quod reſpirat habet pulmonem, piſcis non habet pulmonem, ergo non reſpirat. Si uero negat minorem, tunc inductione id probo ad ſenſũ. Hic piſcis non hẽt pulmonẽ, & hic non hẽt *Inductio.* pulmonem, & hic, &c. ergo nullus hẽt pulmonem. Et hoc eſt quod ſubiungitur in textu; in altera ſcilicet in inductione ex cognine ſingularium concluditur uniuerſale.

¶ Vbi id quod ſecundo libro ſummularum diximus hic adnotãdum eſt: uidelicet quòd inductio non eſt conſequentia euidenter concludens. Et ideo non eſt neceſſe ſubſumere, & ſic de ſingulis, uel, iſti piſces ſunt omnes piſces: alias profecto eſſet petitio principij: & tam ignotum eſſet antecedens D ſicut conſequens. Sed inductio eſt quã ex ſingularib. quæ experimur, concludimus uniuerſale: eo quòd eadem uideatur eſſe ratio de omnibus. Qua de cauſa non ponitur hic ab Ariſtotele in primo gradu certitudinis: ſed inter orationes dialecticas quæ faciunt probabilitatem. ¶Infimus gradus certitudinis eſt in rhetoricis ſuaſionibus, quę non faciunt ſemper certam opinionem: ſed ſolum coniecturam & perſuaſionem. Quæ etiam ex præcognitis procedunt ad concluſiones. Et ſicut dialecticus utitur ſyllogiſmo & inductione, ita rhetor utitur enthymemate & exemplo. Enthymema enim dicitur ab *Enthymemâ* enthymo. i. in animo: quaſi ꝙ in animo reſeruetur maior præmiſſa: ut hæc mulier ornat E ſe præter uoluntatem mariti: ergo eſt adultera. Et in hoc differt a ſyllogiſmo: quia ſyllogiſmus exprimeret maiorem. ſ. omnis mulier quæ ornat ſe præter uoluntatem mariti eſt adultera. Et ideo dicit Ariſt. quòd enthymema eſt ratiocinatio: uel (ut græce habẽt) eſt ſyllogiſmus. Boetius uertit uere eſt ſyllogiſmus: cum tamen Græce non ſit particula, uere. ¶Soliciti ſunt hic, etiam antiqui expoſitores, quo modo enthymema ſit ſyllogiſmus. Themiſtius. n. ait, quòd eſt quodam modo. i. imperfecte ſyllogiſmus. & S. Tho. ꝙ eſt truncatus ſyllogiſmus: & Paulus Venetus ait, ꝙ enthymema eſt ſyllogiſmus ſolũ cauſaliter: quia ex enthymemate fit ſyllogiſmus, addita maiore. Attamen uidetur F Ariſto nihil aliud intendere, niſi quod idẽ eſt apud rhetores enthymema quod apud dialecticos eſt ſyllogiſmus. Veluti quod apud dialecticos eſt inductio, apud rhetores eſt exemplum. Itaque neq; enthymema ſimpliciter eſt ſyllogiſmus, ſed ſyllogiſmus *Exemplum.* rhetoricus: neq; exemplum ſimpliciter eſt inductio, ſed quodammodo inductio rhetorica. ¶Vnde exemplum in hoc differt ab inductione, quod inductio ex ſingularib. omnib. quæ ſentimus numeratis infert probabiliter uniuerſalem. Exemplum uero non infert uniuerſale: ſed ex uno ſingulari, aut pluribus infert illud ſingulare, de quo eſt quæſtio. Vt ſi quis arguat: Iudas quia loculos habebat præ auaritia uẽdidit Chriſtũ:

G ergo hic ſacerdos pecuniæ cupidus pericu-
lum eſt ne ſpūalia uēdat. Et ideo rhetor nō
gn̄at ſciam: quia tm̄ intendit perſuadere cō
cluſionē ſingularē. Demōſtrator uero & dia
lecticus cōcludunt in uniuerſali. ¶ Potuiſſet
Ariſt. concluſionem in artib. et mechanicis
oſtendere. Exēpli gr̄a. Faber ferrarius ſine
arte naturaliter ſcit ꝙ ferrum pōt ſcindere
corium, lignū, & lapidem: ſed ex illa præuia
cognitione inuenit uel addiſcit artē facien-
di ſerram ad ſecandum lignum, & cultrum
ad ſecandum corium, & excuſorium ad do-
landum lapidem. Item faberlignarius ſine
arte ſcit ꝙ ſerra ſecat lignum: ſed per artem
diſcit ſecare apte ad faciendam arcam uel
Tex. 2. ſcamnum. ¶ In textu ſecundo (Dupliciter au
H tem) poſtquam dictum eſt ſcientiam fieri ex
præcognitis, pergit Ariſtot. explicare quæ
ſunt illa quæ opus eſt præcognoſcere antē
notitiam concluſionis: & de quibus opor-
tet illa præcognoſcere. Ait enim duo eſſe
quæ prænoſſe oportet. ſ. an res ſit, & quid
nomen ſignificet. Tria tamen ſunt de quib.
aliquod iſtorum debemus præcognoſcere.
De principio enim oportet præcognoſcere
an ſit. i. ꝙ uerum ſit: de paſſione uero, quid
ſignificet: ſed de ſubiecto utrunque. ſ. & il-
lud eſſe, & quid ſit. ¶ Ad cuius intelligen-
tiam notandum eſt primo, quòd ſubiectum
demonſtrationis eſt id de quo paſſio demō
ſtratur: quod in prima figura eſt minor ex-
tremitas. Paſſio uero eſt quæ de ſubiecto
I demonſtratur: quæ eſt illic maior extremi-
tas, principium autem eſt utraque præmiſ-
ſa. Exempli gratia in hac demonſtratione:
Omne animal rationale eſt riſibile, omnis
homo eſt animal rationale: ergo omnis
homo eſt riſibile: homo, eſt ſubiectum,
& riſibile, eſt paſſio: & utraque præmiſſa
eſt principium. ¶ Notandum eſt ſecundo
circa exemplum Ariſtotelis, ꝙ una inter a-
lias cauſas obſcuritatis huius libri eſt, quòd
exempla, quæ deberent eſſe uelut ſplen-
dor doctrinæ, ſunt apud eum obſcura: eo ꝙ
ſunt ex mathematicis accerſita. Quod fa-
ctum eſt, quia propriiſſimæ & certiſſimæ
demonſtrationes, de quibus hic agitur, in
ſolis mathematicis reperiuntur. Nomine
unitatis intelligit hic ſubiectum: & nomine
K trianguli intelligit paſſionem: & per affir-
mationem aut negationem de quodlibet di
ci, intelligit principium. Quæ exempla nō
poſuit, intendens ꝙ una demonſtratio poſ-
ſit confici ex his terminis (ꝙ nonnullos id
putantes confundit) ſed quia figura eſt paſ-
ſio quantitatis, & triangulus eſt prima figu
ra, nomine trianguli generaliter intelligit
quancunque paſſionem. Et quia ſubiectum
eſt id quod ponitur in definitione paſſio-
nis (aquilitas enim eſt naſi curuitas) & uni-
tas eſt id per quod definitur omnis ſpecies
quantitatis (ternarius enim eſt numerus ex
tribus unitatibus compoſitus: & triangulus
figura trium linearum aut angulorum: &
quadrāgulus figura quatuor linearum. &c.) L
ea ratione nomine unitatis (quæ eſt primū
ſubiectum in mathematicis) intelligit gene
raliter quodcunque ſubiectum: & quia pri-
mum principium per ſe notum eſt quodli-
bet eſſe uel non eſſe, per hoc ſignificauit
gn̄aliter quodcunq; principium. Vtamur er
go nos alio clariori exemplo de homine &
riſibili. ¶ Tertio notandum eſt, ꝙ ut in prin-
cipio ſecundi libri ait Ariſt. cum interroga-
re ſit propter ſcire, tot ſunt ſcita de aliqua
re, quot ſunt interrogationes: quæ ſunt nu-
mero quatuor. Ea. n. quæ interrogamus aut
ſunt incomplexa, aut complexa. De incom-
plexo interrogamus an ſit, & quid ſit, ſcili-
cet an ſit & quid ſit homo. De complexo ue M
ro, an hoc ſit illud: puta an homo ſit riſibi
lis: & ꝑp quid ſit illud. ſ. qua de cā ſit riſibi-
lis. Et quia ſcientias commodius denomi-
nare non poſſumus quam nominib. interro
gationum: prima ſcientia appellatur, an eſt:
ſecunda quid eſt: tertia, quia eſt, ideſt ꝙ hoc
eſt illud (quæſtio. n. quia, non quærit cauſā:
ſed an hoc ſit illud.) Et quarta, propterea
quid eſt. i. propter quid hoc eſt illud. ¶ Quar
to notādū eſt ꝙ demonſtratio duo illorū ul
tima demōſtrat, ſ. hoc eſſe illud, & propter
quid, hoc eſt illud: ſi ſit demonſtratio a prio
ri. In hac. n. demonſtratione, omne aīal rō-
nale eſt riſibile: omnis homo eſt animal
rationale: ergo omnis homo eſt riſibilis,
demonſtratur & quòd homo eſt riſibilis, &
quòd

A quòd eſt riſibilis, propter hoc quod eſt animal rationale. Et hinc colligitur ut alia duo ſcita præſupponantur: non. n. demonſtramus hominẽ eſſe, aut quid homo ſit; immo id ſupponimus. Et hoc eſt quod dicit Ariſt. ꝙ de unitate. ſ. de ſubiecto, præſupponimus an ſit, & quid ſit. At uero de paſſione non ſupponimus an ſit: quia eſſe paſſionis eſt ineſſe ſubiecto: & hoc eſt quod demonſtramus. Nec proprie de illa ſupponimus q d ſit: quia paſſio non habet proprie definitionem quidditatiuam: cum non definiatur per aliquid intrinſecum: ſed per ſuum ſubiectum. Quin etiã nullo accidens proprie habet definitionem quidditatiuam: ut habetur. 7 met. tex. 2. et. 16. Præſupponendum tñ eſt quid nominis illius. i. quid

B ſignificet: ſi enim neſcirem quid riſibile ſignificat: non interrogarem an homo ſit riſibilis. Et hoc eſt quod dicit Ariſt. ꝙ de triangulo oportet prænoſſe quid eſt quod dicitur. Præmiſſa uero quia eſt aliquid complexum, non habet proprie definitionem, nec quid rei, nec quid nominis: & ideo de præmiſſa non præſupponitur quid ſit: ſed præſupponitur ueram eſſe. Et hoc eſt præſupponere de principio an ſit: ſicut enim an ſit ſubiectum, an ſcire quod eſt: ita an ſit principium eſt ſcire quod eſt uerum. Proportionabiliter potuiſſet Ariſtot. exempla ponere ſuo modo in ſyllogiſmo dialectico & perſuaſione rhetorica: ſed quia intentio huius libri eſt ſolum de demonſtratione ab alijs ſuperſedit.

C ¶ Quod ſi quis arguat. Inter præcognita unum eſſe prænoſſe bonitatem conſequentiæ, & per conſequens ſunt plura præcognita. Reſpondetur ꝙ hæc præcognitio pertinet ad libros priorum: hic tamen ſolum eſt ſermo de præcognitis poſterioriſticis quæ pertinent ad principia naturalia ſcilicet ad præmiſſas.

Tex. 3. ¶ In tertio textu (Fit autem) poſtquam dixerat Ariſt. quæ ſunt neceſſario præcognita, ſubdit quo ordine præcognoſcantur. Et inter præcognitiones ſubiecti & paſſionis nullum conſtituit ordinem (impertinens enim eſt quod illorum cognoſcatur prius) ſed inter præcognitiones præmiſſarum. Cum enim dixerat de principio prænoſſe oportere uerum eſſe, & principia ſint duo. ſ. maior propoſitio & minor, & prioritas, ut dictum eſt in

D Poſtprædicamentis, alia ſit temporis, alia naturæ: dicit quod maior propoſitio uniuerſalis poteſt prius tẽpore cognoſci quàm concluſio, minor uero cognita maiori, nõ põt cognoſci prius tempore, ſed ſolum prius natura, quã concluſio. Exempli gratia: ꝙ omnis triangulus habet tres angulos æquales duobus rectis, poteſt quis cognoſcere per annum antequam cognoſcat hunc triangulum habere tres. &c. attamẽ, ſi cognita illa maiori, quis cognoſcat hunc triangulũ eſſe triãgulũ, non ſtat quin ſimul tpe cognoſcat hũc habere tres ãgulos æquales duob. rectis

E cognoſcit tñ minor prius natura quàm concluſio, poſtquã eſt cã concluſionis. In Græco habetur ſic, Triãgulus qui eſt in ſemicirculo eſt triangulus, ut uertit Boetius. Argyropylus tñ uertit, Triangulus qui eſt in hexedra. Idẽ tñ pollet: nam hexedra eſt ſella triũ pedũ ad modum ſemicirculi cõcaua ad admouẽdũ dorſum: ut eſt intueri in figura textus, ſi eam conſideres eſſe planũ ſedis in quo ſedetur. Quæ ſella olim ſtudẽtib. modo tonſorib. eſt in uſu. Et forſan alludit ad triãgulũ deſcriptũ in ſede abſconditũ a ſedẽte (ut ait Com.) quẽ rñdens non uiderat. Vel forte Ariſt. nihil cogitauit de hexedra, ſed more mathematico poſuit exẽplum in

F triangulo ſemicirculi. ¶ Ex hoc textu elicitur illa regula poſterioriſtica. Cognita maiori & minori ſimul tpe cognoſcitur concluſio. *Regula poſterioriſtica.* Addit i calce textus ꝙ nõnullas res. i. ſingularia quæ cõtinẽtur ſub aliquo uniuerſali hoc mõ cognoſcimus, & non p aliud medium extremũ: quod eſt dicere, cognito aliquo prædicato conuenire ſubiecto uniuerſali, ſtatim cognoſcimus conuenire cuicunque ſingularium ſubſumpto ſub illo, ſine alio medio.

Tex. 4. ¶ In textu quarto (Antea uero) poſtquã dixerat aliqua eſſe prænoſcẽda ante notitiã cõcluſionis, addit ꝙ & ipſã etiã concluſionem antequã demonſtretur, quodãmõ cognoſcimus: nõ ſimplr & in particulari, ſed ſm qd & in uli. ¶ Sed quia tex. eſt ſubobſcurus, notandum eſt, quòd Plato in

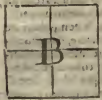
G Menone: qui eſt dialogus nuncupatus ab una perſona dialogi, quæ ita appellabatur, ubi tractat de uirtute & ſcientia: utrum doctrina & exercitio acquirantur, an uero ſit naturalis. In illo inquam dialogo explicat mentem ſuam, quod noſtrum ſcire eſt quoddam reminiſci. Et introducit Menonem dubitantem quod homo neq; inquirit id quod ſcit, quia illius nulla inquiſitione opus eſt: neque id quòd neſcit, nam illud licet inueniat, nõ cognoſcet. In uanum enim quis quærit hominem (quod eſt exemplum Cõmentatoris) quẽ de facie nõ nouit: nã licet fuerit illi obuius non cognoſcet eum. Et hæc appellatur hic ab Ariſtotele Menonis hæſitatio ſeu ambiguitas: ut Boetius transfert: Ad quam dubitationem Plato introducit Socratem

Menonis ambiguitas.

H reſpondentẽ quòd hõ inquirit id quod ſcit cuius fuerat oblitus. Et quia locus celebris eſt: neque tamen hic unquam expoſitus, citra tædium paucis ſententiam referã, quæ illic multis & intricatis uerbis habetur. probat Socrates quod noſtrum ſcire ſit quoddam reminiſci alio exẽplo, ſed hoc eſt facilius. Oſtendo. v. g. ruſtico quadratũ hoc æquilaterũ. A. cuius quælibet coſta ſit pedalis, atq; adeo tota periſphæris quadrupedalis. Interrogo ruſticum, ſi aliæ quatuor lineæ duplæ ad illas deſcribantur in quadratum, quam proportionẽ illud habebit ad iſtud?

Profecto ignarus Geometriæ reſpondebit,
I quod ſi coſtæ erunt duplæ, quadratum ſubinde erit tantũmodo duplum. Tunc rurſus proferã quadratũ. B. cuius exteriores coſtæ ſunt duplę, & iterrogabo, quęlibet exterior coſtarum. B. quã proportionẽ habet ad coſtã quadrati. A. reſpondebit duplũ: Rurſus inferam, ergo tota periſphæria quadrati. B. quæ eſt octo pedũ, ẽ dupla ad periſphæriã quadrati. A. Quod itidẽ concedet. Tunc diuiſo quadrato. B admodũ crucis in quatuor æqualia quadrata, interrogabo de quolibet illorum an ſit æquale quadrato. A. & id pariter concedet: quia ad oculum eſt manifeſtum. Mox interrogabo, quam proportionem ergo habet quadratum. B. ad quadratum. A. reſpondebit quòd eſt quadruplum: at-

K que adeo quòd ex coſtis duplis ſit quadratum quadruplum: contra aliud quod antea dixerat. Cum ergo ille ruſticus qui prius reſponderat falſum, paulatim poſtea ſine aliquo doctore reſpondendo ad interrogata, tandem reſpondit ueritatem: ſignum eſt (inquit Socrates) quòd id antea naturaliter ſciebat, ſed fuerat oblitus. ¶ Huic ambiguitati intendit hic Ariſto. aliter reſpondere. ſ. quòd non inquirimus, nec addiſcimus id quòd ſimpliciter ſciebamus, nec id quod nullo modo ſciebamus: ſed id quod ſimpliciter neſciebamus: ſciebamus tamen

L in uniuerſali, & tanquam in uirtute. Itaque ille ruſticus ſciens naturaliter, quid eſt coſtam eſſe duplam, & quadratum eſſe quadruplum, ſciebat in uniuerſali & in uirtute quod ex coſtis duplis ſit quadratum quadruplum: ſed id ſimpliciter non ſciebat. Et eodem modo qui ſcit hanc uniuerſalem. Omnis triangulus habet tres angulos æquales duobus rectis, ſcit in uniuerſali quencũque ſingularem triangulum habere tres. Et hoc eſt quod dicit, quòd niſi per hanc diſtinctionem reſpondeamus, continget Menonis ambiguitas, ſcilicet aut quòd inquirimus ea quæ ſciebamus, aut ea quæ nullo modo ſciebamus. Itaque quod Ariſt. no-

M uit in rebus naturalibus, id & in ſcientijs docuit contingere. Anaxagoras enim dicebat nullam formam rerum naturaliũ de nouo generari: ſed omnes prius latitare in materia. Et idem ſenſit Plato de ſcientiis: Ariſto. uero intellexit formas de nouo generari, ſed præexiſtere ſolum in potentia materiæ & in uirtute ſeminali agẽtis: ſicut roſa in hyeme eſt in uirtute agẽtis, & in Vere in re. Et idẽ aſtruit de ſciẽtiis, uidelicet quod ante exercitium & doctrinam ſunt quædam dignitates naturaliter cognitæ, tanquam lumina & ſemina ſcientiarum: unde poſtea per doctrinam generantur ſcientiæ. Et eodem modo in concluſionibus uniuerſalibus uirtualiter ſciuntur ſingularia. ¶ In ſecunda

Anaxagora.

A da particula textus, (Non enim ita reſpon-
dendum eſt) ex cludit modum quo alij phi-
loſophi reſpondebant ad dubitationem Me-
nonis. Reſpondebant enim quòd inquiri-
mus ea quæ nullo modo ſciebamus. Aduer-
ſus quos Platonis diſcipuli replicabant in-
terrogando, an ſcirent omnem dualitatem
eſſe numerum parem. Quod illi concede-
bant tanquam naturaliter notum. Quibus
mos oſtendebant duo minuta pugno clau-
ſa: interrogantes an ſcirent illud quod in pu-
gno latebat eſſe dualitatem parem. Re-
ſpondebant illud ſe neſcire. Tunc Platoni-
ci arguebant. Scitis omnem dualitatem
eſſe parem, dualitas pugillo clauſa eſt dua-
litas: ergo ſcitis hanc dualitatem eſſe paré.
B Negabat maiorem dicentes, quòd nemo
ſcit ſimpliciter oém dualitatem eſſe parem:
ſed omnem dualitatem quam ſcit eſſe duali-
tatem. Hanc ergo reſponſionem impugnat
hic Ariſtot. probans, quòd illa uniuerſalis
ſimpliciter eſt ſcita. Ea. n. (inquit) ſcimus
quorum demoſtrationem habemus: atqui
in demonſtratione non ſubſumimus cum
aliqua limitatione, ſed ſimpliciter. v.g. om-
nis numerus diuiſibilis in duo æqualia; eſt
par: omnis dualitas eſt numerus diuiſibilis i
duo æqualia: ergo omnis dualitas eſt par:
Concludit ergo tandem Ariſ. quòd nihil in-
conuenit reſpondere ad ambiguitatem Me-
nonis; quòd inquirimus & diſcimus id quòd
C non ſciebamus ſimpliciter, ſed in uniuerſa-
li: eſſet tamen inconueniens dicere, quòd
inquirimus & addiſcimus id quod nullo mo-
do ſciebamus, nec in re, nec in uirtute:
nam tunc doctrina & diſciplina non fieret
ex præexiſtenti cognitione. Sicut abſur-
dum eſſet dicere in lumine naturali, quòd
formæ naturales fiunt ex nihilo. Et ita arti-
ficioſe uirtualiter intendit concludere in
calce capituli concluſionem quam in fron-
te propoſuerat.

Quæſtio prima.

*Vtrum quatuor omnes textus huius capi-
tis uerum habent.*

A D v e r s v s partem affirmati-
uam arguitur primo. Scientia
intelligentiarum, ſcilicet ange-
lorum, non fit ex præexiſtenti
cognitione (nam de ſcientia Dei. i. maniſe-
ſtiſſimum, cum ſciétia in illo ſit eius eſſen-
tia) ergo non omnis cognitio fit ex præexi-
ſtéti cognitione. Probatur antecedens. An-
gelicum nõ ſint rationales, non diſcurrunt
ex notis ignota inueſtigantes. Et id cófir. de
Prophetis & Apoſtolis qui reuelationes im-
mediate ſuſceperunt: & de Adã qui in ſua E
creatione fuit ſcientijs plenus. Et tamen om-
nes iſtæ ſcientiæ poſſunt appellari doctri-
næ: nam angeli inferiores illuminantur &
docentur a ſuperioribus, ut author eſt Dio-
nyſio in de cœleſti Hierarchia: & Adam
& Prophetæ & Apoſtoli edocti ſunt a Deo:
ergo non omnis doctrina fit ex præexiſten-
ti cognitione. ¶ Secundo arguitur. Doctrina
ut dictum eſt, eſt iudicium inuentione aut
doctore acquiſitum. Tunc aut nomine co-
gnitionis intelligitur generaliter quæcun-
que notitia tam iudicatiua quàm apprehen-
ſiua: & hoc non: nam ly ex, in concluſione
Ariſt. dicit genus cauſæ efficientis (ſicuti aſ-
ſenſus præmiſſarum generant aſſenſum cõ- F
cluſionis) & tamen notitia apprehéſiua iſto
modo non generat aſſenſum concluſionis:
ſed ſolum in genere cauſæ materialis intrat
eius compoſitionem. Aut nomine cognitio-
nis intelligitur ſolum habitus iudicatiuus,
ut eſt mens philoſophi, & tunc ſequeretur,
ꝙ eſſet proceſſus in infinitum: nam omnis
habitus iudicatiuus etiam naturalis eſt do-
ctrina quam natura magiſtra docti ſumus:
ergo quocunque iudicio dato ille debet fie-
ri ex alio priori: quod etiam eſſet doctrina
quæ deberet fieri ex alia: & per cóſequens
eſſet proceſſus in infinitum. ¶ Et confir. pri-
mo. Si omnis doctrina fit ex præexiſtenti co-
gnitione, & non ſolum uera ſcientia, ut ait
Ariſt. ſed etiam fides & opinio, quæ generã-

tur

G IN capite duodecimo ſubdūtur tres mo
di ſimul. Ea. n.ſunt ſimul tempore quorum
generatio eſt in eodem tempore adæquato :
ut ſubiectum & propria eius accidentia. Si-
mul natura ſunt quæ conuertuntur eſſen-
di conſequentia & neutrum eſt alterius cā:
ut relationes dupli & ſubdupli , patris & fi
lii &c. Nam quanuis res quæ eſt pater ſit
cauſa rei quæ eſt filius , tamen eſſe patrem,
non eſt prius quàm alium eſſe filiū nec eſt
cauſa . Et quanuis unitas ſit prior binario ,
tamen unum non eſt prius ſubduplum quā
binarius ſit duplus . Terio modo aliquæ
dicuntur ſimul , quæ ex æquo immediate
diuidūt idem genus : ut terreſtre , aquatile ,
H uolatile, diuidētia genus animalis ſunt ſimul
natura: quia nullum eſt cauſa aliorum. Di-
ſtinxit iſtum modum a ſecundo , eo quòd
in priori exemplo nullum eſt nobilius alio ,
ut relatio dupli non eſt nobilior relatione
ſubdupli: in his uero unum eſt præſtantius
alio , ut terreſtre præſtantius eſt aliis : &
ideo poſſet quis credere ꝙ non ſint ſimul
natura poſtquam non eſt æqualitas dignita-
tis: cū cap. 11. dixiſſet, illud eſſe prius quar-
to modo, quod eſt nobilius. Dicit ergo mo-
do , quòd id non obſtat quin differentiæ di-
uidentes genus ſimpliciter ſint ſimul: quia
eſſe nobilius non ſufficit ut ſimpliciter di-
catur prius . Genus uero eſt prius ſpecie
poſtquam non conuertitur ſubſiſtendi con
ſequentia . Sequitur enim , ſi homo eſt, ani-
I mal eſt & non econuerſo : unde genus eſt
prius ſpecie , ſicut unitas eſt prior binario .
Reliqua de priori, & ſimul , latius differit
Ariſto. 5.met.tex. 16.

DE SPECIEBVS MOTVS.

CAP. XIII.

MOTVS ſpecies ſunt ſex : ge-
neratio, corruptio : accre-
tio, decretio, alteratio , &
ea mutatio quæ loco accō
modatur . Atque cæteri quidem mo-
tus ut patet, diuerſi ſunt : non.n.corru K
ptio eſt generatio, neq; accretio eſt de
cretio: neq; ea mutatio, quę loco accō
modatur: cæteriq; motus ſimiliter: de
alteratione uero dubitatio quædā exi
ſtit, ne forſitā neceſſarium ſit id quod
alteratur, aliquo reliquorum motuū
alterari. Hoc aūt verum non eſt : Fere
.n.oībus in paſſionibus, aut plurimis,
nos accidit alterari, nullo motuū cæte
rorum cōicante: neq; .n. incrementa,
neque decrementa ſuſcipere neceſſe
eſt, id quod paſſione mouetur. Et ſimi
li in cæteris modo : quare alteratio di
uerſus eſt à cæteris motus : nā ſi eſſet L
idem continuo id quod alteratur, cre
ſcere aut decreſcere, aut aliquo alio
moueri cæterorum motuū oporteret:
at non eſt profecto neceſſarium. Simi
liter & id quod augetur, aut aliquo
alio motu mouetur, alterari oporte-
ret: at ſunt quædam quę augentur, nō
alterantur aūt. Quadratū.n.gnomone
circūpoſito creuit quidē, at non eſt al
teratū. Similiter & in cæteris reb. hu
iuſcemodi ſit. Quare diuerſi ſunt hi
motus omnes, vt diximus. Simplici-
ter autem motus quidem contrarius
quieti eſt, ſingulis autem ſinguli aduer M
ſantur, generationi quidē corruptio,
accretioni uero decretio, & mutationi
accommodatæ loco quies in loco : &
maxime ut uidetur ea mutatio, quæ cō
trarium ad locū itur, ut ei motui quo
ſurſum itur is motus quo deorſū itur,
& è conuerſo opponitur. At reliquo
aſſignatorum motuum quidnam con
trarium ſit, non eſt facile aſſignare : ni
hil autem ipſi contrarium eſſe uidetur,
niſi quiſpiā & in hoc quietem in qua-
litate dicat opponi mutationi quæ ad
qualitatem eſt, mutationemq́ue eam
quæ

A quæ eſt ad qualitatem contrariam pe rinde atque in mutatione loco accom modata: quietem in loco, & mutationem qua ad contrarium locum itur, contraria diximus eſſe. Alterationem nanque mutationem eſſe in qualitate conſtat: quare motui in qualitate, q̃s in qualitate opponitur: aut ea mutatio, qua ad qualitatem contrariã itur: quo pacto album quippiã fieri, & nigrum quippiã fieri, inter ſe opponuntur. Alterantur. n. hæc, atq; in qualitatis contrarios terminos mutatio fit.

C

DE MODIS HABERE.

CAP. XIIII.

HABERE pluribus modis aut ut habitũ diſpõnemq́; uel aliquam aliam qualitatem dicitur: ſcientiã. n. habere aliquam dicimur & uirtutẽ: aut ut quantum, uelut eã quã quiſpiam magnitudinem hẽt, nã cubitorum trium uel quatuor habere magnitudinẽ dicitur: aut ut ea quę circa corpus ponũtur: ut ueſtem, tunicam, & gladiũ, & ſi

B milia. aut in parte, uelut in manu annulum: aut ut partem, ut manum, uel pedẽ: aut in uaſe, ut modium habere triticum dicimus, aut dolium uinum: hæc. n. habere ut in uaſe dñr: aut poſſeſſionem, habere. n. dicimur domũ, fundumve. Dicitur & uir uxorem, & uxor uirum habere: qui quidem remotiſsimus oĩum habendi modus eſſe uidetur: nihil enim aliud dicendo uirum habere uxorem ſignificamus, quàm uirum una cũ uxore habitare. Forſitan & alii quidã habendi modi eſſe uidebuntur, ſed qui dici ſolent, oẽs fere ſunt nunc à nobis enumerati.

D IN capite tertiodecimo enarrantur ſex ſpecies motus. Sunt. n. quatuor termini motus. ſ. ſubſtãtia, cuius eſt gñatio & corruptio. *Sex ſpecies motus.* Tametſi gñatio non ſit proprie motus: cum inductio formæ ſubſtantialis non fiat ſucceſſiue: ſed eſt mutatio quædam ut habetur. 3. & 5. phy. Eſt præterea quantitas ad quam eſt augmentatio & diminutio. Et eſt qualitas, ad quam eſt alteratio: & ubi, ad quod eſt motus localis. ¶ Diſputat mox Ariſt. dubitatiunculam, an alteratio ſit motus diſtinctus ab aliis: ſicut generatio diſtiguitur a corruptione: & augmentatio, a diminutione: & motus localis, ab utriſque. *Dubiũ* Neque hoc quærit

E quia res ſit dubia: potuiſſet. n. ad ſtatim probare ratione termini motus: qui ut modo dicebamus alius eſt in alteratione quàm in aliis motibus. Sed quærit hoc propter aliquos antiquos qui putabant alterationem nõ eſſe motum diſtinctum: propterea quòd uidebant gñationem & augmentationem uiuentium non fieri niſi per alterationem. Quocirca ſolum utitur aduerſus eos experientia: quia ſtat (inquit) frequenter aliquid alterari, quando non moueatur alia ſpecie motus, ut fere in omnibus inquit paſſionibus aut plurimis contingit: tam animæ, ut in amore, odio, & concupiſcentia: quàm corporis: quia ſtat aliquem caleſieri & nigreſcere ad ſolem, quando

F non alio motu moueatur. Ait tamen, in plurimis: quia ſi iſtæ paſſiones multum creſcant, ſubſequuntur alii motus. Vt in metu mouetur ſanguis ad cor, & in uerecundia mouetur ad faciem. Et in co poralibus per calefactionẽ rareſit cera: & per nutritionẽ augetur uiuens. At quia poſſet quis dubitare, quod ſaltem omnis augmentatio ſit alteratio: quia uiuentia non augetur niſi per alterationem cibi: & cera, per calefactionem. Reſpondet, quòd aliquid poteſt augeri ſine alteratione. Et ponit ſolum exẽplũ in mathematicis, quæ abſtrahunt a motu: nam in naturalibus non poteſt eſſe augmentatio ſine alteratione. Et eſt exemplum de quadrato, cui ſi addas gnomonem, augetur ſine mutatione figuræ. Gnomon eſt ſup *Gnomõ*

ple-

G plementum quod additur coſtis quadrati, taliter, ut figura quadrati non uarietur, ſed maneat æquilaterum ſicut antea. ¶ In ſecunda parte textus docet Ariſt. quòd omnis motus habet duo contraria. Generaliter .n. omni motui contrariatur quies: & præterea peculiariter quicunq; motus contrariatur oppoſitæ ſibi formæ. Exempli gratia. Motus localis entis naturalis contrariatur quieti in ſuo loco naturali: ſed & motus ſurſum, contrariatur motui deorſum. Item generatiò contrariatur huic quod eſt generatum eſſe: quid eſt terminus motus: & præterea cõtrariatur corruptioni. Et augmentatio contrariatur huic quod eſt, augmentatum eſſe, & deinde diminutioni. Atque adeo calefactio contrariatur huic quod eſt, calefactum eſſe: & rurſus frigefactioni.

Omnis motus habet duo contraria.

H Attamen inter motum & ſuam quietem non proprie eſt contrarietas, ſed priuatiua oppoſitio. Quies enim ſe habet poſitiue ut habitus, & motus ut priuatio: motus nanque quia eſt uia ad terminum, quodam modo eſt priuatio termini. Et hac de cauſa motus per ſe non ponitur in prædicamento: quia quanuis non ſit tam diminutum ens, quàm ens rationis: tamen neque omnino dicit perfectam formam, ſed uiam ad formam. Et ideo reponitur inter poſtprædicamenta: & motus quiſque reducitur ad prædicamentum ſui termini. Vt generatio, ad ſubſtantiam: augmentatio, ad quantitatẽ: alteratio, ad qualitatem: & motus localis,
I ad prædicamentum, ubi.

CAPVT denique quartumdecimum & poſtremum explicat plures modos huius quod eſt, habere. Atqui ut in prædicamẽto qualitatis, & in prædicamento ubi, adnotauimus ex Ariſto. 5. met. tex. 25. habitus uno modo accipitur pro qualitate inhærente qua quis aliqualiter ſe habet: & hæc eſt ſpecies qualitatis. Et alio modo pro re adiacenti alicui per modum, quaſi actionis aut paſſionis: & hoc eſt unum ex ſex ultimis prædicamentis. Et tertio modo accipitur generaliſſime pro eo quod eſt habere: ſiue per inhærentiam, ſiue per adiacentiam, ſiue per ſolam relationem. K

Modi habere.

¶ Et modos uniuerſos eodem. 5. metaphyſic. textus. 28. reducit Ariſt. ad quatuor. Primo una res dicitur habere aliam quam trahit ad ſuam diſpoſitionem & naturam: ut febris, habet infirmum, & tyrannus, ciuitatem: & homo ueſtem quæ conformatur ad figuram habẽtis. Secundo modo res habet aliam ſicut ſubiectum formam: ut ſubſtantia habet L quantitatem uel qualitatem. Et tertio modo ſicut continens habet contentum: ut dolium habet uinum. Et quarto modo ſicut aliquid per uiolentiam tenet aliud ne moueatur ſuo motu naturali aut libero: ſicut columnæ habet tradem quam ſuſtinent: & uincula, habent hominem. Quintum modum addit hic Ariſtot. quem uocat remotiſſimum omnium. Sicut homo dicitur habere amicum aut uxorem per ſolam relationem, quia habitant ſimul: aut quacunque alia relatione quis habeat aliam rem, & dicitur iſte modus remotiſſimus habendi: quia non magis unus amicus habet aliũ M quam alius primum. Dicimur denique habere Deum, habere legem, habere gratiam, habere merita, habere fœlicitatem æternam.

Finitur liber prædicamentorum.

COMMENTARII FR. DOMINICI SOTO SEGOVIENSIS,

Ordinis Prædicatorum, artium, ac ſacræ Theologiæ Profeſſoris, In libros Poſteriorum Ariſtotelis.

E DIALECTICAM ſatis conſtat circa intellectus opera uerſari. Vnde rationalis dicitur non ſolũ, uti reliquæ artes, eo quod a ratione proficiſcitur, ſed peculiariter ab obiecto. veluti morales ſcientiæ nuncupantur, quæ moribus nos inſtituunt: & naturales, quæ rerum perſcrutantur naturas. Atqui intellectus, quatenus, intellectus eſt, duplex eſt operatio, ut. 3. de anima tex. 21. Ariſto. author eſt nempe, & ſimplicium apprehenſio, & ex his compoſitio atque diuiſio. At uero quatenus ratio eſt, tertiam ſortitur operationem: quam proinde

Tria opera intellectus.

C ratiocinationem appellant. De priori in prædicamentis ſermo habitus eſt. Secundã tradidit Ariſtoteles in libris Perihermenias, quorum commentarios non admodum duximus neceſſarios, eo quòd in Summularum tractatibus abunde res illa a nobis uerſata eſt. Quod ſi Ariſtotelis ad literam expoſitionem deſideras extat S. Tho. luculentiſſima. Tertiam demum operationem libris quatuor pertractauit Ariſtoteles. Enimuero ſyllogiſmus, inſtar compoſitis naturalis ex duplici principio conſtat: ſcilicet formali, quod eſt illationis diſpoſitio in modo & figura: & materiali, quæ sũt propoſitiones ex quibus extruitur. De principio formali diſſeruit in libris Priorum, quorum expoſitionem eo miſſam nos facimus, quòd in quinto libro Sũmularum de arte ſyllogiſtica ſatis ſuper quod diximus. At uero materialia principia in triplici ſunt differentia. Id nanque quod in operibus experimur naturæ, in operibus etiam rationis uſu uenire compertum eſt (quod S. Tho. in hoc procemio adnotauit.) Quædam.n. ſunt quæ ex neceſſitate agunt, ita ut deficere non poſſunt: quales ſunt cœleſtes orbes, qui a motu ceſſare nequeunt. Alia uero ſunt quæ ut plurimum quidem regulariter & ſecundum naturam operantur, deficiunt tamen nonnunquam: ut uiuentium ſemina, quæ frequentius perfectos naturaleſque partus ædunt: quandoque tamen pariunt monſtra. Hunc ad modum in operibus rationis ſunt aliqua principia neceſſaria, quæ F ex neceſſitate gignunt ſcientiam: quædam uero probabilia quæ ut plurimum uera generant iudicia: ſed alia ſunt ſophiſmata quæ cum ſint uero ſimilia, in errorem tamen nos inducunt. De principijs primi generis eſt huius libri tractatio: de ſecundis extant, libri Topicorum: atque adeo de tertiis libris Elenchorum. Quo fit ut inter libros uniuerſos dialecticæ iſte ſit materia & obiecto digniſſimus: nam ſimplicium apprehenſio atque enuntiatio ad ſyllogiſmum ordinatur: & inter ſyllogiſmos ille qui generat ſciam præſtantiſſimus eſt: quia intellectus nulla alia cognitione quieſcit,

Tres principia ſyllogiſmi. B

Hic liber finis eſt dialectica.

quoad

G quoad ſcientiam adipiſcatur, quæ eſt cer-
tam & euidens rei iudicium. At uero, ut
eſt omnium finis, ita eſt omnium abditiſſi-
mus & obſcuriſſimus. Enimuero Ariſtote
les, cum in alijs pleriſque, tum præſertim
in hoc opere (quod & Themiſtius confite-
tur) cõſulto uiſus eſt obſcuritatem affectaſ-
ſe: Adeo ut cum in hunc uſum editum fue
rit, ut ad alias ſcientias uiam ſterneret atq;
pararet, inuium ipſum ac propemodũ inac-
ceſſibile habeatur. Quo factum eſt, ut hu-
ius ætatis dialectici, literam intentionemq;
Ariſtotelis poſthabentes, materiam potius
notitiarum huc accerſant, quàm libros po-
ſteriorum exponãt. Dabimus ergo (Deo dã
te) operam pro uiribus & ingenio noſtro,
H ut opus quod & longum eſt, & obſcurum,
ſed tamen cognitu pernecеſſarium, neque
prorſus inexplicatum maneat, neque rur-
ſus ad faſtidium uſque procedat.

Titulus libri. TITVLVS libri ſic habet Græce, Ana
lytica hyſtera. quod ad literã Latine ſonat,
Reſolutiua poſteriora. Vt ſuppleatur ſub-
ſtantiuum, biblia.i. libri: nã Græce, biblia,
eſt plurale neutrũ: ſicut, uolumina, Latine.
Mos naque Græcorum eſt denominatio-
nem libri facere ab eius materia: ut libri To
pici.i. locales dicuntur, quia tractant de lo
cis: & libri Ethici.i. morales: quia tractant
de moribus. Et ita libri Analitici.i. reſoluti-
ui aut reſolutorii, quia tractant de reſolu-
Reſolutio. tione. Quapropter Latini (potius ad ſen-
ſum quàm ad uerbum) transferunt de reſo
I lutione poſteriori, ſeu reſolutionum poſte
riorum libri. ¶ Vbi adnotandum eſt, quòd
proprie reſolutio ẽ examinatio qua iudiciũ
ſumitur de aliqua re, an legitima ſit, & per
fecta ſecundum ſuam naturam. Et dicitur re
ſolutio, quia talis examinatio non fit niſi re
ſoluendo rem uſque ad prima principia ex
quibus compoſita eſt. Atqui ut ſyllogiſmus
ſit legitimus & perfectus, neceſſarioq; &
euidenter concludens, duo habere debet
legitima principia. ſ. & illationis formam
euidentem, & materiam. ſ. præmiſſas neceſ
ſarias & itidem euidentes. Et quia forma
dignior eſt, & prius ſeſe oculis oſtẽdit quã
materia, prima reſolutio ẽ ratione formæ,
ſcilicet iudicare an habeat diſpoſitionem fi K
guræ neceſſario concludentẽ: quo ſemel cõ
ſtituto, ſecunda examinatio eſt perpende-
re neceſſitatem præmiſſarum. De priori re
ſolutione differunt libri duo priorum: nem
pe qui docẽt quemuis datum ſyllogiſmum
imperfectum aut ineuidentem ad aliquem
illorum quatuor euidentium primæ figu-
ræ reſoluere: qui immediate regulantur ꝑ
prima principia quæ ſunt, dici de omni &
dici de nullo, ut lib. 5. Summu. latiſſime eſt
intueri. De ſecunda & poſteriori reſolutio-
ne tractant duo illi libri qui nobis in mani-
bus ſunt. ¶ Vbi adnotandum eſt, ꝙ natura
cuiuſcunque rei, quæ definitione quiddita
tiua exponitur, cauſa eſt omnium paſſionũ,
quæ de tali re ſunt demonſtrabiles: eſt ta- L
men cauſa ordine quodam, ut priores paſ-
ſiones ſint poſteriorum cauſæ. Et quia ut
hic tex. 5. meminit Ariſto. ſcire eſt cauſas
rei cognoſcere, non prius ſcimus aliquam
concluſionem, quam ſeriem cauſarum il-
lius cognoſcamus uſque ad definitionem,
quæ eſt omnium prima radix. Exempli gra-
tia: quia homo eſt animal rationale.i. di-
ſcurſiuum, ſtatĩ ſequitur quòd nõ ſimul co-
gnoſcat omnia, ſed prius effectum quã cau
ſam, & inde ſecundo ſequitur ꝙ ſit admi-
ratiuus (nã admiratio prouenit eo quòd qs
ignorat cauſam alicuius effectus) & ide ter
tio ſubſequitur ꝙ ſit riſibilis. Si ergo fiat
hæc demonſtratio: Omne animal admi- M
ratiuum eſt riſibile, omnis homo eſt ani-
mal admiratiuum: ergo omnis homo eſt ri-
ſibilis, eſt quidem neceſſaria & euidens ra
tione form: ſed eſt ineuidens ratione ma
teriæ: quia nec demonſtrat cauſam admira
tionis, quã maior ſignificat: nec cur homo
ſit admiratiuus: quæ eſt minor: Intentio er-
go Ariſto. in hoc libro eſt, docere quo mo *Intentio.*
do reſoluatur utraque in ſuã cauſam. ſ. mi-
nor ſic, omne animal quod prius cognoſcit
effectum quàm cauſam eſt admiratiuum:
omnis homo eſt tale animal: ergo. Et rur-
ſus hæc minor ſic per definitionem, omne
animal rationale prius cognoſcit effectum
quàm cauſam: omnis homo eſt animal ra-
tionale: ergo. Et maior reſoluit ſic: omne
animal

A animal cui poteſt eſſe repentinum gaudium eſt riſibile : ſed omni animali admiratiuo offertur repentinũ gaudium (nam illud eſt repentinũ cuius cauſa ignoratur)ergo oẽ tale eſt riſibile. Quod ſi forte demonſtratio procedat a cauſa remota, tunc applicanda eſt illa per cauſas intermedias ad concluſionem. Et id uocat inferius Ariſt. quoniam illius eſt cauſa. Vt data hac demonſtratione, omne animal rationale eſt riſibile, omnis hõ eſt animal rationale: ergo omnis homo eſt riſibilis : quia eſſe animal rationale non eſt immediata cauſa riſibilitatis, ſed eſſe admiratiuum : debet ergo prius ex definitione demonſtrari, admiratiuum, & inde riſibile. ¶ Ex his quæ dicta ſunt ſequun-

B tur corollaria quæ rem perſpicacius elucidant.

Reſolue re. Sequitur enim primo, ꝙ reſoluere non eſt ſolum rem in partes diuidere & ſoluere: ſed compoſitionem uſque ad prima eius elementa diſſoluere, ut eius natura manifeſte perpendatur. Quemadmodũ actione naturali cõpoſitum reſoluitur uſq; ad materiam primam: & Ariſ. 1. priorum dicit, terminum eſſe in quem reſoluitur propoſitio, nam intentio dialectici in ſubiecto & prædicato ſiſtit: ſed tamen grãmatici orationem in dictiones reſoluunt, & dictiones in ſyllabas: ac demum ſyllabas in literas, quæ ſunt prima elementa.

Syllogiſmus reſo. & demon. ¶ Secundo ſequitur ꝙ nõ eſt idem ſyllogiſmus demonſtratiuus (quẽ Græci apodicticon, appellant) & reſolutorius, quem uocant, Analyticon: nã ſyllogiſmus

C demonſtratiuus eſt quicunque procedit euidenter ex duabus præmiſſis neceſſariis : ſed reſolutorius eſt ille qui reſoluit principia. ſ. conſequentiam uel præmiſſas in ſua prima principia. Vt cum ſyllogiſmus imperfectus iuxta artẽ traditam. 5. lib. Summu. reducitur ad perfectum inferendo ex præmiſſis imperfecti præmiſſas perfecti, & inde propriam cõcluſionem : ex qua rurſus infertur concluſio imperfecti, totus ille diſcurſus dr̃ ſyllogiſmus reſolutiuus priori reſolutione. Atq; ſyllogiſmus, quem paulo ante faciebamus reſoluẽtes præmiſſas in alias priores uſq; ad definitionem, appellatur reſolutiuus poſteriori reſolutione. ¶ Tertio ſequitur quodnam ſit ſubiectũ huius libri.

D Dubitari. n. poteſt, ſit ne ſyllogiſmus reſolutiuus, an uero demõſtratio, an potius ſciẽtia. Apparet tamen ex dictis ꝙ proximum ſubiectum huius libri eſt ſyllogiſmus reſolutiuus.

Subiectum libri. Conſtat nanq; ex titulo libri : ſane qui eſt, de reſolutione : ſed quia reſolutio ordinatur ad examinandam & docendã naturam demonſtrationis, parum refert ſi dicamus demonſtrationẽ eſſe ſubiectum. Sciẽtia uero potius eſt finis libri quã ſubiectum: eſt enim proprius finis & effectus demonſtrationis generare ſciam.

Neceſſitas. ¶ Quarto ſeq̃tur quænã fuerit huius artis neceſſitas. Enim uero cũ natura hominis (quia eſt rõnalis) ſit res, non ſimul, ſed ſucceſſiue cognoſcere, neceſſaria fuit illa ars qua cauſas rei ignotas per prius nota inueſtigaret.

E Quo fit ut angelus quæ (cum ſit a materia ſeparatus) rem quancunq; & omnes eius cauſas ſimul & ſine diſcurſu cognoſcit, arte hac reſolutoria non indigeat, neq; in naturalium cognitione errare poteſt. ¶ Atqui, ut hoc obiter dixerim, hæc cauſa eſt cur philoſophis huius temporis ars hæc poſterioriſtica pene ignota ſit: quia ars exercitio & comparatur & cuſtoditur: hac tamen ætate minima philoſophis cura eſt rerum cauſas perueſtigare : ſuas proinde doctrinas claras & faciles exiſtimantes, quia res in ſuperficie tractantes cauſas non perſcrutantur : ubi ut ratio ſciendi ita, & difficultas & labor conſiſtit. Atq; adeo propterea S. Thó. obſcuritatis re-

F darguunt, ꝙ intelligens, ſcire eſſe rem per cauſas cognoſcere, uniuerſa contendit ad primas cauſas reuocare.

Ordo. ¶ Quinto demum colligitur ordo huius libri ad reliquos dialecticæ. Sequitur. n. libros prædicamentorum & perihermenias qui tractant de partibus ſyllogiſmi, & libros priorum : præcedit tamen libros Topicorum & elenchorũ, ut patet in codice Græco. Et ratio huius ordinis eſt non ſolum dignitas obiecti (quia demonſtratio generans ſententiam dignior eſt ſyllogiſmo generante aut opinionẽ aut errorem) ſed etiam quia doctrina poſterioriſtica eſt iudicatiua. Iudicium. n. non ſumimus de re niſi per rationes neceſſarias: nam

G quemadmodũ architectus (ut Philoponus ait) utitur amuſſi & perpendiculo ad iudicandũ, an lapis rectus ſit, & paries directus ita dialecticus & quicunque philoſophus, utitur prioriſtica reſolutione & poſterioriſtica ad iudicandum de aliis quibuſcunq; argumẽtationib. Qua de cã Stoici ſolos dialecticos appellabant ſapientes. i. de reũ uniuerſitate iudicantes. ¶ Modus procedendi huius libri doctrinalis eſt: procedit.n.definiendo quid ſit demonſtratio, & oſtendẽdo ex quib. principiis conſtet, quoſq; habeat effectus per comparationem ad alios modos ſciendi. ¶ Sed ſolet hic eſſe dubium, utrum hic liber demonſtratiue procedat: nam cum

Modus procedẽdi.

H doceat facere omnem demõſtrationem, id docere non poteſt per aliam demõſtrationem, alias iam eſſet illa demonſtratio ante quam doceretur quid eſſet demonſtratio, uel illa eſſet docenda per aliam: & ſic iretur in infinitũ. ¶ Reſpondetur tamen, quòd definitione & exemplis. ſ. conſtruendo demonſtrationem docet Ariſt. quid eſt demõſtratio: de qua poſtea demonſtrat ꝙ generat ſcientiam. Quemadmodum de ſyllogiſmo dialectico demonſtrat quod generat opinionem: & de ſophiſtico, demonſtrat ꝙ facit apparentiam. Eſt enim Dialectica quo ad omnes ſuas partes uere ſcientia, ut ſecũda quæſtione procemiali monſtratum eſt.

I

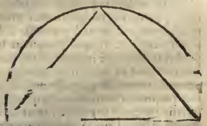
DE PRAECOGNITIS.

CAP. I.

OMnis doctrina, omniſq; diſciplina, intellectiua præexiſtẽte è cognitione fit. Id, ſi omnes quò fiant pacto conſideremus, manifeſtum profecto fiet. Mathematicæ nanq; ſcientiæ illo comparantur modo, cæterarumq; artium vnaquæque Sane circa orationis quoque, ſiue illæ per ratiocinationes, ſiue per inductionem fiunt, ſeruari modus idẽ ſcilicet in utriſque nanque, per antea nota doctrina nimirum fit: quippe cũ in altera tanquã a cognoſcentibus propoſitiones accipiantur: K in altera per ſingulare iam notum ipſum uniuerſale oſtendatur. Simili profecto modo & oratoriæ rõnes ſuadent: aut. n. exemplis, quod eſt inductio: aut enthymematibus. quod quidẽ ratiocinatio eſt, facultas ipſa ſolet oratoria ſuadere.

Tex.ij. ¶ Dupliciter autem prænoſſe eſt: quædam.n.eſſe, quædam quid dictu ſignificent, quædam utroq; modo antea percipiamus propter. ueluti de quouis quidem affirmationem, aut negationem dici uerum eſſe: triangulum L aũt hoc ſignificare: unitatem utroque modo, & quid ſignificet, & etiam eſſe: non enim unumquodq; iſtorum ſimili nobis modo manifeſtum eſt.

Textus. iiij. ¶ Fit autem, ut quæ cognoſcimus, eorum quædam prius etiam cognouerimus. Quorundam uero cognitionem ſimul accipiamus, ueluti quæcunque ſunt ſub uniuerſali, quorum quidem habetur cognitio. nam omnem triangulum tres duobus rectis æquos habere, antea ſciuimus: at id quod eſt in hexedra, triangulum eſſe, ſimul ut eo inducti ſumus M

agnouimus. Hoc enim pacto nonnullas diſcimus rerum, & non per mediũ extremum cognoſcimus, ſcilicet quæcunque ſingulares rerum formæ ſunt,

&

A & de ſubiecto nullo dicuntur.

Tex iiij. ¶Antea uero quam facta inductio vel rõcinatio ſit, partim fortaſſe nos ſcire, partim neſcire dicendũ eſt: quod. n. nõ ſciuit an eſſet ſimpliciter, id modo aliquo, nempe duobus rectis ęquales habere, ſcire ſimpliciter licet: at patet, quod hoc quidem pacto ſcit: ſcit. n. uniuerſaliter, ſimpliciter vero nõ ſcit. quod quidẽ ni ita ſit, ea profecto quæ in Menone hæſitatio eſt, vſu ueniet: antea. n. nihil quiſquã diſcet, aut ea quæ ſcit diſcet. ¶Non. n. ita reſpondendum eſt, qualiter ſoluere quidam

B nituntur: omnem ne dualitatem parẽ eſſe ſcis? ánnuenti uero, dualitatem ei quandam offert, quã quidem eſſe non putabat, ita neq; parem eſſe putabat: ſoluunt enim, non oẽm ſe ſcire, dicentes eſſe parem dualitatẽ, ſed eam quã eſſe dualitatem ſciunt. Et tamen ſciũt quidem id, cuius demonſtrationem tenent, ceperuntq́; at non eius oĩs quod ipſi aut triangulum aut numerum eſſe ſciunt, ſed trianguli & numeri ſimpliciter omnis demonſtrationem ceperunt.

C Nulla. n. huiuſcemodi propoſitio ſumitur, quem tu ſcis numerum, aut quam tu ſcis recti lineam figuram, ſed abſolute quodlibet ſumitur. Sed nihil ut arbitror obſtat, ſi id quod diſcit quis partim quidem norit, partim uero ignoret. Non. n. abſurdum eſt hoc, ſi id quod tenet, addiſcat aliquo modo: ſed ſi hoc pacto, eaq́; ratione qua diſcit, eodem modo teneat.

Diuiſio. LIBER iſte Græce in duos diuiſus eſt partiales libros. In priori nãque agitur de demonſtratione & principijs eius intrinſecis & de eius paſſionibus. Et in ſecundo agitur de medio demonſtrationis, quod eſt definitio: de extrinſecis principiis; quę ſunt principia prima & per ſe nota. At uero neuter liber ſubdiuiditur aut in capita, aut in tex. aut quauis alia partitione: ſed perpetuo ſermonis contextu ſcriptus eſt. Quæ confuſio (ut Themiſtius ait) ad libri obſcuritatẽ accedit. Traductores autem ſunt qui per capita eos partiuntur. Sed quia cõmentator Auerrois cõmentarios ſuos per textus diſtinxit, in uſum abijt tex. a commentis denominare: Vt dicatur tex. commenti primi, aut ſecundi. Tametſi non opus eſt nominare commentũ: ſed ſatis eſt uti ſolemus, citare textũ primum, textum ſecundũ &c. Continet ergo liber hic primus capita uigintiſeptẽ, textus uero quadragintaquatuor. ¶ Et

E quia diuiſiones illæ & ſubdiuiſiones S. Th. uſq; ad minima (quanquam textui profecto lucis plurimum afferant) iam modo nõ ſunt adeo gratæ, in ſex principalia membra uiſus nobis eſt primus liber diſtribuendus. In primo enim capite, quod quatuor textus habet, iacitur primum fundamentum. ſ. ſcientiam omnem fieri ex alijs præcognitis. In duobus ſequentibus, quæ ſingulos habẽt textus, explicatur quid ſit ſcire & quid demonſtratio. In octo ſequentibus capitulis, uiginti quinque textus continentibus (nempe uſq; ad undecimum caput incluſiue) arguitur de principijs intrinſecis demõſtrationis, qualia eſſe oporteat: In tribus ſe-

F quentibus uſque ad quartum decimum, in quibus tãtum ſunt duo textus inſeritur ſermo de ignorantia quæ ſcientiæ cõtraria eſt. In quinque ſequentibus capitulis, uſque ad decimumnonum, quæ quinque textus cõprehendunt, oſtenditur quòd demonſtrationis reſolutio non procedit in infinitum. In reliquis uero octo uſque ad finem, in quibus ſex textus habentur, fit comparatio inter demonſtrationes, mox inter ſcientias, & deinde inter ſcientiam & alios habitus.

AD euidentiam primi capitis notandum eſt primo, ꝙ cum materia huius libri ſit demonſtratio, neceſſarium fuit primum omnium præſupponere demonſtrationem eſſe: duæ nanq; ſunt qõnes de re aliquam icõplexæ ſignificata, ut uidebimus i ſecũdo hu

ius.ſ.an eſt, & quid eſt: & prima eſt an eſt.
6 ¶ Secundo notandum eſt, quòd ante Ariſt.
fuerunt extremi errores negantium neceſ-
ſariam eſſe demonſtrationem. Cũ.n. demõ-
ſtratio fit propter ſcientiam., & neceſſitas
medij ſumatur ex neceſſitate finis, fit ut ex
neceſſitate ſciæ neceſſitatẽ uenemur demõ
ſtrationis. Heraclitus ergo & Cratylus quo
rum meminit Ariſt. 4. met.tex. 22. negan-
tes ſcientiam haberi poſſe de rebus, tolle-
bant ſubinde neceſſitatem demonſtratio-
Heracli & Plato. nis. Plato uero per oppoſitum extremum
aſſerebat quidem eſſe ſcientiam: tamen ne
gabat eam de nouo acquiri. Erat enim in
eius opinione ideas ſeparatas, eſſe & princi
pia eſſendi rerum, & principia cognoſcẽdi:
H ut tũ alibi ſæpe, tũ expreſſe. 1. met.text. 44.
& infra meminit Ariſto. Exempli gratia,
Homo (ſecundũ Plat.) cum generat hominẽ
ſolũ diſponit materiam: ſed idea hois indu-
cit formã plenã omnib. ſpeciebus intelligi-
bilibus ad oẽs ſciẽtias: ad modũ quo S. Th.
dicitur angelos creatos eſſe cum omnib. ſpe
cieb. rerum quas poſſunt naturaliter cogno
ſcere: quia illas nequeũt a reb. accipere. At
quia aĩa infunditur in materiam, nõ põt exi
re in actum, niſi per exercitium tollantur
impedimenta. Vnde colligebat noſtrum di
ſcere nihil aliud eſſe, quàm quoddam remi-
niſci. ¶ Sunt quidã neoterici qui aliter expli
cant opinionem Platonis: nempe q fuerit ĩ
illa deceptione Pythagoræ de migratione
I animæ a corpore in corpus, ſ. quòd anima
exuta corpore iterum reuertitur in aliud
corpus. Atqui cum ſeparata eſt a corpore,
multa addiſcit: quæ ĩmerſa poſtea corpori,
quodãmõ obliuiſcitur: quorum per exerci
tium recordatur. ¶ At re uera hæc nunquã
fuit opinio Platonis. Immo ĩ Menone (quẽ
dialogum iſti citant) refert illam opinionem
tanquã Pindari & aliorum poetarum. Et opi
nionem Platonis fuiſſe, quòd ideæ sũt prĩci
pia cognitionis, ſicut ſunt principia rerum
mõ quo expoſuimus, eſt cõpertiſſimum, a-
pud Ariſt. libro citato tex. 48. & alibi fre-
quentiſſime. Et apud S.Tho. 1.q. 84. art. 4.
Immo idea hoc ſonat, quod forma & exem
pla: faciendi. & cognoſcendi rerum: ut ait Au-
gu. lib. 83. quæſtionum, & S. Thõ. 1. parte.
q. 15. ¶ Ariſt. ergo more ſuo ſtatim primo
uerbo, uelut agens naturale, euellit duos
iſtos extremos errores, ut propriam ſenten
tiam inferat. Aſſerit.n. & ſcientiam eſſe ad
uerſus Heraclitum, & eam de nouo gignĩ
aduerſus Platonem. Et ideo proponit: Om
nis doctrina & omnis diſciplina ex præexi
ſtenti fit cognitione. Itaq; ſicut eſſe rerum
non fit ab idea, ut dicebat Plato: neque ex
nihilo: ſed ex uirtute ſeminali: ita ſciẽtia fit
ex aliquo prius cognito, quod ſe habet ut
ſemen ſcientiæ. ¶ At uero non dicit tãtum
particulariter, Omnis ſcientia: ſed ab uni-
uerſalioribus inchoans, Omnis doctrina &
diſciplina.i. omnem iudicium intellectiuũ
ex præexiſtenti fit cognitione. Neque uero, L
ait, omnem doctrinam ex præexiſtenti do-
ctrina fieri; neque omnem cognitionem eſt
præexiſtenti cognitione, alias abire eſſet in
infinitum aut in doctrinis aut in cognitioni
bus: quod conſtat eſſe falſum, cum exterior
ſenſatio ex nulla priori fiat. Sed ait, quòd om
nis doctrina fit ex priori cognitione. Vbi no
tandum eſt, quòd doctrina & diſciplina (ut *Doctrina & diſciplina.*
Philoponus & S. Tho. aiunt) iidem habi-
tus ſunt ſola ratione differentes. Vt.n. mo
tus idem ut procedit ab agente, eſt actio: &
ut recipitur in paſſo, eſt paſſio: ita idem ha
bitus quatenus a doctore gignitur ẽ doctri
na: inquantum uero a diſcipulo ſuſcipitur,
eſt diſciplina. Nec deniq; ait, quòd omnis
doctrina fiat ex præexiſtẽti cognitione na- M
turali, aut acquiſita: ſed generaliter aut ex
hac, aut ex illa. ¶ Senſus igitur is eſt. Om *Senſus concluſionis.*
ne iudicium intellectiuum aut induſtria in
uẽtum, aut doctore acquiſitum, fit ex prio
ri cognitione: ſiue illa prior ſit doctrina ac-
quiſita, ſiue aliud iudicium naturaliter in
ſitum. ¶ Probat Ariſto. concluſionem tri- *Tres gradus certitudinis.*
bus exemplis: nã tres ſunt gradus certitudi-
nis: primus eſt ſcientiarum mathematicarũ
quæ euidenter demonſtrant: & in his p̃æ
ſupponuntur aliquæ propoſitiones lumine
naturali notæ: uidelicet, a quolibet puncto
in quodlibet punctum lineam duci, quod
ſenſu percipitur: cui adijcitur alia. ſ. ſuper li
neam datam triãgulum cõſtitui: & ita pau
latim

A latim tanquã ex naturaliter notis, quæ ſunt uelut ſemina naturalia, acquiritur ſcientia, quã uocat Ariſtoteles doctrinã. ¶Secundus gradus eſt in diſcurſib. dialecticis quæ hic uocãtur orationes. Procedit enim dialecticus aut ſyllogiſmo, aut inductione. Ad cuius euidentiam notandũ eſt, ꝙ ſyllogiſmus dialecticus eſt ille qui non eſt demonſtratiuus: ſed ex probabilibus generat opinionẽ. Et ideo dialecticus non reſoluit præmiſſas in prima principia per ſe nota: ſed ſupponit aliquas præmiſſas, quas reſpondẽs quia credit eſſe ueras, admittit: & ideo dicit Ariſto. quòd in altera, ſcilicet, in ratiocinatione dialectica oſtenditur concluſio ex propoſitionibus quæ tanquam a cognoſcentibus

Syllogiſmus.

B accipiuntur, id eſt, quas arguentes accipiũt a reſpondentibus: quas reſpondentes dant ac ſi eſſent ſibi iam demonſtratæ, cum tamen non ſint. Boetius uertit ꝙ hæ. ſ. ratiocinationes dialecticæ ſunt incipientes tanquã a notis: quç litera non conſonat Græce ſicuti litera Argyropyli. Exempli gratia. Ruſticus putat piſces reſpirare: propterea ꝙ uidentur aquam immittere & emittere. Volens ego probare quòd nõ reſpirant, ſuppono illi, ꝙ ſola animantia habentia pulmonẽ reſpirant. Ille neſcit hoc eſſe uerum: ſed authoritate mea uel aliqua facili perſuaſione admittit. Illud admittere eſt dare mihi quaſi gratis: quia non eſt conuictus demonſtratione. Illam ego accipiens formo ſyllogiſmum dialecticum. Omne animal quod reſpirat habet pulmonem, piſcis non habet pulmonem, ergo non reſpirat. Si uero negat minorem, tunc inductione id probo ad ſenſũ. Hic piſcis non hẽt pulmonẽ, & hic non hẽt pulmonem, & hic, &c. ergo nullus hẽt pulmonem. Et hoc eſt quod ſubiungitur in textu; in altera ſcilicet in inductione ex cognitæ ſingularium concluditur uniuerſale. ¶ Vbi id quòd ſecundo libro ſummularum diximus hic adnotãdum eſt: uidelicet quòd inductio non eſt conſequentia euidenter concludens. Et ideo non eſt neceſſe ſubſumere, & ſic de ſingulis, uel, iſti piſces ſunt omnes piſces: alias profecto eſſet petitio principij: & tam ignotum eſſet antecedens

Inductio.

C

ſicut conſequens. Sed inductio eſt qũ ex ſingularib. quæ experimur, concludimus uniuerſale: eo quòd eadem uideatur eſſe ratio de omnibus. Qua de cauſa non ponitur hic ab Ariſtotele in primo gradu certitudinis: ſed inter orationes dialecticas quæ faciunt probabilitatem. ¶Infimus gradus certitudinis eſt in rhetoricis ſuaſionibus, quç non faciunt ſemper certam opinionem: ſed ſolum coniecturam & perſuaſionem. Quæ etiam ex præcognitis procedunt ad concluſiones. Et ſicut dialecticus utitur ſyllogiſmo & inductione, ita rhetor utitur enthymemate & exemplo. Enthymema enim dicitur ab enthymo. i. in animo: quaſi ꝙ in animo reſeruetur maior præmiſſa: ut hæc mulier ornat ſe præter uoluntatem mariti: ergo eſt adultera. Et in hoc differt a ſyllogiſmo: quia ſyllogiſmus exprimeret maiorem. ſ. omnis mulier quæ ornat ſe præter uoluntatem mariti eſt adultera. Et ideo dicit Ariſt. quòd enthymema eſt ratiocinatio: uel (ut græce habẽt) eſt ſyllogiſmus. Boetius uertit uere eſt ſyllogiſmus: cum tamen Græce non ſit particula, uere. ¶Soliciti ſunt hic, etiam antiqui expoſitores, quo modo enthymema ſit ſyllogiſmus. Themiſtius. n. ait, quòd eſt quodam modo. i. imperfecte ſyllogiſmus. & S. Tho. ꝙ eſt truncatus ſyllogiſmus: & Paulus Venetus ait, ꝙ enthymema eſt ſyllogiſmus ſolũ cauſaliter: quia ex enthymemate ſit ſyllogiſmus, addita maiore. Attamen uidetur Ariſto. nihil aliud intendere, niſi quod idẽ eſt apud rhetores enthymema quod apud dialecticos eſt ſyllogiſmus. Veluti quod apud dialecticos eſt inductio, apud rhetores eſt exemplum. Itaque neq; enthymema ſimpliciter eſt ſyllogiſmus, ſed ſyllogiſmus rhetoricus: neq; exemplum ſimpliciter eſt inductio, ſed quodammodo inductio rhetorica. ¶Vnde exemplum in hoc differt ab inductione, quod inductio ex ſingularib. omnib. quæ ſentimus numeratis infert probabiliter uniuerſalem. Exemplum uero non infert uniuerſale: ſed ex uno ſingulari, aut pluribus infert illud ſingulare, de quo eſt quæſtio. Vt ſi quis arguat: Iudas quia loculos habebat præ auaritia uẽdidit Chriſtũ:

Enthymemã

Exemplum.

G ergo hic ſacerdos pecuniæ cupidus pericu-
lum eſt ne ſpũalia uẽdat. Et ideo rhetor nõ
gñat ſciam: quia tñ intendit perſuadere cõ
cluſionẽ ſingularẽ. Demõſtrator uero & dia
lecticus cõcludunt in uniuerſali. ¶ Potuiſſet
Ariſt. concluſionem in artib. & mechanicis
oſtendere. Exẽpli gr̃a. Faber ferrarius ſine
arte naturaliter ſcit ꝙ ferrum põt ſcindere
corium, lignũ, & lapidem: ſed ex illa præuia
cognitione inuenit uel addiſcit artẽ facien-
di ferram ad ſecandum lignum, & cultrum
ad ſecandum corium, & excuſorium ad do-
landum lapidem. Item faberlignarius ſine
arte ſcit ꝙ ſerra ſecat lignum: ſed per artem
diſcit ſecare apte ad faciendam arcam uel
Tex. 2. ſcamnum. ¶ In textu ſecundo (Dupliciter au
H tem) poſtquam dictum eſt ſcientiam fieri ex
præcognitis, pergit Ariſtot. explicare quæ
ſunt illa quæ opus eſt præcognoſcere antẽ
notitiam concluſionis: & de quibus opor-
tet illa præcognoſcere. Ait enim duo eſſe
quæ prænoſſe oportet. ſ. an res ſit, & quid
nomen ſignificet. Tria tamen ſunt de quib.
aliquod iſtorum debemus præcognoſcere.
De principio enim oportet præcognoſcere
an ſit. i. ꝙ uerum ſit: de paſſione uero, quid
ſignificet: ſed de ſubiecto utrunque. ſ. & il-
lud eſſe, & quid ſit. ¶ Ad cuius intelligen-
tiam notandum eſt primo; quòd ſubiectum
demonſtrationis eſt id de quo paſſio demõ
ſtratur: quod in prima figura eſt minor ex-
tremitas. Paſſio uero eſt quæ de ſubiecto
I demonſtratur: quæ eſt illic maior extremi-
tas, principium autem eſt utraque præmiſ-
ſa. Exempli gratia in hac demonſtratione:
Omne animal rationale eſt riſibile, omnis
homo eſt animal rationale: ergo omnis
homo eſt riſibile: homo, eſt ſubiectum,
& riſibile, eſt paſſio: & utraque præmiſſa
eſt principium. ¶ Notandum eſt ſecundo
circa exemplum Ariſtotelis, ꝙ una inter a-
lias cauſas obſcuritatis huius libri eſt, quòd
exempla, quæ deberent eſſe uelut ſplen-
dor doctrinæ, ſunt apud eum obſcura: eo ꝙ
ſunt ex mathematicis accerſita. Quod fa-
ctum eſt, quia propriiſſimæ & certiſſimæ
demonſtrationes, de quibus hic agitur, in
ſolis mathematicis reperiuntur. Nomine
unitatis intelligit hic ſubiectum: & nomine K
trianguli intelligit paſſionem: & per affir-
mationem aut negationem de quodlibet di
ci, intelligit principium. Quæ exempla nõ
poſuit, intendens ꝙ una demonſtratio poſ-
ſit confici ex his terminis (ꝙ nonnullos id
putantes confundit) ſed quia figura eſt paſ-
ſio quantitatis, & triangulus eſt prima figu
ra, nomine trianguli generaliter intelligit
quancunque paſſionem. Et quia ſubiectum
eſt id quod ponitur in definitione paſſio-
nis (aquilitas enim eſt naſi curuitas) & uni-
tas eſt id per quod definitur omnis ſpecies
quantitatis (ternarius enim eſt numerus ex
tribus unitatibus compoſitus: & triangulus
figura trium linearum aut angulorum: &
quadrãgulus figura quatuor linearum. &c.) L
ea ratione nomine unitatis (quæ eſt primũ
ſubiectum in mathematicis) intelligit gene
raliter quodcunque ſubiectum: & quia pri-
mum principium per ſe notum eſt quodli-
bet eſſe uel non eſſe, per hoc ſignificauit
gñaliter quodcunq; principium. Vtamur er
go nos alio clariori exemplo de homine &
riſibili. ¶ Tertio notandum eſt, ꝙ ut in prin-
cipio ſecundi libri ait Ariſt. cum interroga-
re ſit propter ſcire, tot ſunt ſcita de aliqua
re, quot ſunt interrogationes: quæ ſunt nu-
mero quatuor. Ea. n. quæ interrogamus aut
ſunt incomplexa, aut complexa. De incom
plexo interrogamus an ſit, & quid ſit, ſcili-
cet an ſit & quid ſit homo. De complexo ue M
ro, an hoc ſit illud: puta an homo ſit riſibi
lis: & ꝓp quid ſit illud. ſ. qua de cã ſit riſibi-
lis. Et quia ſcientias commodius denomi-
nare non poſſumus quam nominib. interro
gationum: prima ſcientia appellatur, an eſt:
ſecunda quid eſt: tertia, quia eſt, ideſt ꝙ hoc
eſt illud (quæſtio. n. quia, non quærit cauſã:
ſed an hoc ſit illud.) Et quarta; propterea
quid eſt. i. propter quid hoc eſt illud. ¶ Quar
to notãdũ eſt ꝙ demonſtratio duo illorũ ul
tima demõſtrat, ſ. hoc eſſe illud, & propter
quid, hoc eſt illud: ſi ſit demonſtratio a prio
ri. In hac. n. demonſtratione; omne aĩal rõ-
nale eſt riſibile: omnis homo eſt animal
rationale: ergo omnis homo eſt riſibilis,
demonſtratur & quòd homo eſt riſibilis, &
quòd

A quòd eſt riſibilis, propter hoc quod eſt animal rationale. Et hinc colligitur ut alia duo ſcita præſupponantur: non. n. demonſtramus hominẽ eſſe, aut quid homo ſit; immo id ſupponimus, Et hoc eſt quod dicit Ariſt. ꝙ de unitate. ſ. de ſubiecto, præſupponimus an ſit, & quid ſit. At uero de paſſione non ſupponimus an ſit: quia eſſe paſſionis eſt ineſſe ſubiecto: & hoc eſt quod demonſtramus. Nec proprie de illa ſupponimus q͂d ſit: quia paſſio non habet proprie definitionem quidditatiuam: cum non definiatur per aliquid intrinſecum: ſed per ſuum ſubiectum. Quin etiã nullũ accidens proprie habet definitionem quidditatiuam: ut habetur 7 met. tex. 2. et. 15. Præſupponendum tñ eſt quid nominis illius. i. quid B ſignificet: ſi enim neſcirem quid riſibile ſignificat: non interrogarem an homo ſit riſibilis. Et hoc eſt quod dicit Ariſt. ꝙ de triangulo oportet prænoſſe quid eſt quod dicitur. Præmiſſa uero quia eſt aliquid complexum, non habet proprie definitionem, nec quid rei, nec quid nominis: & ideo de præmiſſa non præſupponitur quid ſit: ſed præſupponitur ueram eſſe. Et hoc eſt præſupponere de principio an ſit: ſicut enim an ſit ſubiectum, an ſcire quod eſt: ita an ſit principium eſt ſcire quod eſt uerum. Proportionabiliter potuiſſet Ariſtot. exempla ponere ſuo modo in ſyllogiſmo dialectico & C perſuaſione rhetorica: ſed quia intentio huius libri eſt ſolum de demonſtratione ab alijs ſuperſedit. ¶ Quod ſi quis arguat. Inter præcognita unum eſſe prænoſſe bonitatem conſequentiæ, & per conſequens ſunt plura præcognita. Reſpondetur ꝙ hæc præcognitio pertinet ad libros priorum: hic tamen ſolum eſt ſermo de præcognitis poſterioriſticis quæ pertinent ad principia naturalia ſcilicet ad præmiſſas. ¶ In tertio textu (Fit autem) poſtquam dixerat Ariſt. quæ ſunt neceſſario præcognita, ſubdit quo ordine præcognoſcantur. Et inter præcognitiones ſubiecti & paſſionis nullum conſtituit ordinem (impertinens enim eſt quod illorum cognoſcatur prius) ſed inter præcognitiones præmiſſarum. Cum enim dixe-

Tex. 3.

rat de principio prænoſſe oportere uerum eſſe, & principia ſunt duo. ſ. maior propoſitio & minor, & prioritas, ut dictum eſt in Poſtprædicamentis, alia ſit temporis, alia naturæ: dicit quod maior propoſitio uniuerſalis poteſt prius tẽpore cognoſci quàm cõcluſio, minor uero cognita maiori, nõ põt cognoſci prius tempore, ſed ſolum prius natura, quã concluſio. Exempli gratia: ꝙ omnis triangulus habet tres angulos æquales duobus rectis, poteſt quis cognoſcere per annum antequam cognoſcat hunc triangulum habere tres. &c. attamẽ, ſi cognita illa maiori, quis cognoſcat hunc triangulũ eſſe triãgulũ, non ſtat quin ſimul t͡pe cognoſcat hũc habere tres ãgulos æquales duob. rectis E cognoſcit tñ minor prius natura quàm concluſio, poſtquã eſt cã concluſionis. In Græco habetur ſic, Triãgulus qui eſt in ſemicirculo eſt triangulus, ut uertit Boetius. Argyropylus tñ uertit, Triangulus qui eſt in hexedra. Idẽ tñ pollet: nam hexedra eſt ſella triũ pedũ ad modum ſemicirculi cõcaua ad admouẽdũ dorſum: ut eſt intueri in figura textus, ſi eam conſideres eſſe planũ ſedis in quo ſedetur. Quæ ſella olim ſtudẽtib. modo tonſorib. eſt in uſu. Et forſan alludit ad triãgulũ deſcriptũ in ſede abſconditũ a ſedẽte (ut ait Com.) quẽ rñdens non uiderat. Vel forte Ariſt. nihil cogitauit de hexedra, ſed more mathematico poſuit exẽplum in triangulo ſemicirculi. ¶ Ex hoc textu elicitur F illa regula poſterioriſtica. Cognita maiori & minori ſimul t͡pe cognoſcitur concluſio. Addit ĩ calce textus ꝙ nõnullas res. i. ſingularia quæ cõtinẽtur ſub aliquo uniuerſali hoc mõ cognoſcimus, & non ꝑ aliud medium extremũ: quod eſt dicere, cognito aliquo prædicato conuenire ſubiecto uniuerſali, ſtatim cognoſcimus conuenire cuicunque ſingularium ſubuſmpto ſub illo, ſine aliquo alio medio. ¶ In textu quarto (Antea uero) poſtquã dixerat aliqua eſſe prænoſcẽda ante notitiã cõcluſionis, addit ꝙ & ipsã etiã concluſionem antequã demonſtretur, quodãmõ cognoſcimus: nõ ſimplr̃ & in particulari, ſed ſñ qd & in uli. ¶ Sed quia textus eſt ſuboſcurus, notandum eſt, quòd Plato in

D

Regula poſterioriſtica.

Tex. 4.

G Menone: qui eſt dialogus nuncupatus ab una perſona dialogi, quæ ita appellabatur, ubi tractat de uirtute & ſcientia: utrum doctrina & exercitio acquirantur, an uero ſit naturalis. In illo inquam dialogo explicat mentem ſuam, ꝙ noſtrum ſcire eſt quoddam reminiſci. Et introducit Menonem dubitantem ꝙ homo neq; inquirit id ꝙ ſcit, quia illius nulla inquiſitione opus eſt: neque id quod neſcit, nam illud licet inueniat, nõ cognoſcet. In uanum enim quis quærit hominem (quod eſt exemplum Cõmentatoris) quẽ de facie nõ nouit: nã licet fuerit illi obuius non cognoſcet eum. Et hæc appellatur hic ab Ariſtotele Menonis hæſitatio ſeu ambiguitas: ut Boetius transfert: Ad quam dubitationem Plato introducit Socratem

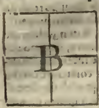
Menonis ambiguitas.

H reſpondentẽ quòd hõ inquirit id quod ſcit cuius fuerat oblitus. Et quia locus celebris eſt: neque tamen hic unquam expoſitus; citra tædium paucis ſententiam referã, quæ illic multis & intricatis uerbis habetur. probat Socrates ꝙ noſtrum ſcire ſcit quoddam reminiſci alio exẽplo, ſed hoc eſt facilius. Oſtendo. v.g. ruſtico quadratũ hoc æquilaterũ. A. cuius quælibet coſta ſit

pedalis, atq; adeo tota periſphæria quadrupedalis. Interrogo ruſticum, ſi aliæ quatuor lineæ duplæ ad iſtas deſcribantur in quadratum, quam proportionẽ illud habebit ad iſtud: Profecto ignarus Geometriæ reſpondebit,

I ꝙ ſi coſtæ erunt duplæ, quadratum ſubinde erit tantũmodo duplum. Tunc rurſus proferã quadratũ. B. cuius

exteriores coſtæ ſunt duplę, & iterrogabo, quęlibet exterior coſtarum. B. quã proportionẽ habet ad coſtã quadrati. A. reſpondebit duplũ: Rurſus inferam, ergo tota periſphæria quadrati. B. quæ eſt octo pedũ, ẽ dupla ad periſphæriã quadrati. A. Qđ itidẽ concedet. Tunc diuiſo quadrato. B. admodũ crucis in quatuor æqualia quadrata, interrogabo de quolibet illorum an ſit æquale quadrato. A. & id pariter concedet: quia ad oculum eſt manifeſtum. Mox interrogabo, quam proportio-

K nem ergo habet quadratum. B. ad quadratum. A. reſpondebit quòd eſt quadruplum: atque adeo quòd ex coſtis duplis ſit quadratum quadruplum: contra aliud quod antea dixerat. Cum ergo ille ruſticus qui prius reſponderat falſum, paulatim poſtea ſine aliquo doctore reſpondendo ad interrogata, tandem reſpondit ueritatem: ſignum eſt (inquit Socrates) quòd id antea naturaliter ſciebat, ſed fuerat oblitus. ¶ Huic ambiguitati intendit hic Ariſto. aliter reſpondere. ſ. quòd non inquirimus, nec addiſcimus id quòd ſimpliciter ſciebamus, nec id quod nullo modo ſciebamus: ſed id quod ſimpliciter neſciebamus: ſciebamus tamen

L in uniuerſali, & tanquam in uirtute. Itaque ille ruſticus ſciens naturaliter, quid eſt coſtam eſſe duplam, & quadratum eſſe quadruplum, ſciebat in uniuerſali & in uirtute quod ex coſtis duplis ſit quadratum quadruplum: ſed id ſimpliciter non ſciebat. Et eodem modo qui ſcit hanc uniuerſalem: Omnis triangulus habet tres angulos æquales duobus rectis, ſcit in uniuerſali quencũque ſingularem triangulum habere tres. Et hoc eſt quod dicit, quòd niſi per hanc diſtinctionem reſpondeamus, continget Menonis ambiguitas, ſcilicet aut quòd inquirimus ea quæ ſciebamus, aut ea quæ nullo modo ſciebamus. Itaque quod Ariſt. nouit in rebus naturalibus, id & in ſcientijs

M docuit contingere. Anaxagoras enim dicebat nullam formam rerum naturalũ de nouo generari: ſed omnes prius latitare in materia. Et idem ſenſit Plato de ſcientiis: Ariſto. uero intellexit formas de nouo generari, ſed præexiſtere ſolum in potentia materiæ & in uirtute ſeminali agẽtis: ſicut roſa in hyeme eſt in uirtute agẽtis, & in Vere in re. Et idẽ aſtruit de ſciẽtijs; uidelicet ꝙ ante exercitium & doctrinam ſunt quædã dignitates naturaliter cognitæ, tanquam lumina & ſemina ſciẽtiarũ: unde poſtea per doctrinam generantur ſcientiæ. Et eodem modo in concluſionibus uniuerſalibus uirtualiter ſciuntur ſingularia. ¶ In ſecun-

Anaxagora.

da

A da particula textus, (Non enim ita reſpondendum eſt) ex cludit modum quo alij philoſophi reſpondebant ad dubitationem Menonis. Reſpondebant enim quòd inquirimus ea quæ nullo modo ſciebamus. Aduerſus quos Platonis diſcipuli replicabant interrogando, an ſcirent omnem dualitatem eſſe numerum parem. Quod illi concedebant tanquam naturaliter notum. Quibus mos oſtendebant duo minuta pugno clauſa: interrogantes an ſcirent illud quod in pugno latebat eſſe dualitatem parem. Reſpondebant illud ſe neſcire. Tunc Platonici arguebant. Scitis omnem dualitatem eſſe parem, dualitas pugillo clauſa eſt dualitas: ergo ſcitis hanc dualitatem eſſe parē.
B Negabat maiorem dicentes, quòd nemo ſcit ſimpliciter oēm dualitatem eſſe parem: ſed omnem dualitatem quam ſcit eſſe dualitatem. Hanc ergo reſponſionem impugnat hic Ariſtot. probans, quòd illa uniuerſalis ſimpliciter eſt ſcita. Ea. n. (inquit) ſcimus quorum demoſtrationem habemus: atqui in demonſtratione non ſubſumimus cum aliqua limitatione, ſed ſimpliciter. v. g. omnis numerus diuiſibilis in duo æqualia, eſt par: omnis dualitas eſt numerus diuiſibilis ī duo æqualia: ergo omnis dualitas eſt par. Concludit ergo tandém Ariſ. quòd nihil inconuenit reſpondere ad ambiguitatem Menonis, quòd inquirimus & diſcimus id quòd
C non ſciebamus ſimpliciter, ſed in uniuerſali: eſſet tamen inconueniens dicere, quòd inquirimus & addiſcimus id quod nullo modo ſciebamus, nec in re, nec in uirtute: nam tunc doctrina & diſciplina non fieret ex præexiſtenti cognitione. Sicut abſurdum eſſet dicere in lumine naturali, quòd formæ naturales fiunt ex nihilo. Et ita artificioſe uirtualiter intendit concludere in calce capituli concluſionem quam in fronte propoſuerat.

Quæſtio prima.

Vtrum quatuor omnes textus huius capitis uerum habent.

D ADVERSVS partem affirmatiuam arguitur primo. Scientia intelligentiarum, ſcilicet angelorum, non fit ex præexiſtenti cognitione (nam de ſcientia Dei. i. maniſeſtiſſimum, cum ſciētia in illo fit eius eſſentia) ergo non omnis cognitio fit ex præexiſtēti cognitione. Probatur antecedens. Angelicum nō ſint rationales, non diſcurrunt ex notis ignota inueſtigantes. Et id cōfir. de Prophetis & Apoſtolis qui reuelationes im-
E mediate ſuſceperunt: & de Adā qui in ſua creatione fuit ſcientijs plenus. Et tamen omnes iſtæ ſcientiæ poſſunt appellari doctrinæ: nam angeli inferiores illuminantur & docentur a ſuperioribus, ut author eſt Dionyſio in de cœleſti Hierarchia: & Adam & Prophetæ & Apoſtoli edocti ſunt a Deo: ergo non omnis doctrina fit ex præexiſtenti cognitione. ¶Secundo arguitur. Doctrina ut dictum eſt, eſt iudicium inuentione aut doctore acquiſitum. Tunc aut nomine cognitionis intelligitur generaliter quæcunque notitia tam iudicatiua quàm apprehenſiua: & hoc non: nam ly ex, in concluſione Ariſt. dicit genus cauſæ efficientis (ſicuti aſ-
F ſenſus præmiſſarum generant aſſenſum cōcluſionis) & tamen notitia apprehēſiua iſto modo non generat aſſenſum concluſionis: ſed ſolum in genere cauſæ materialis intrat eius compoſitionem. Aut nomine cognitionis intelligitur ſolum habitus iudicatiuus, ut eſt mens philoſophi, & tunc ſequeretur, ꝙ eſſet proceſſus in infinitum: nam omnis habitus iudicatiuus etiam naturalis eſt doctrina quam natura magiſtra docti ſumus: ergo quocunque iudicio dato ille debet fieri ex alio priori: quod etiam eſſet doctrina quæ deberet fieri ex alia: & per cōſequens eſſet proceſſus in infinitum. ¶Et confir. primo. Si omnis doctrina fit ex præexiſtenti cognitione, & non ſolum uera ſcientia, ut ait Ariſt. ſed etiam fides & opinio, quæ generā

tur

G tur ex authoritate, aut ſyllogiſmo dialectico, aut exemplo rhetorico, ſequitur quòd opinio debet generari ex alia priori opinione, & illa ex alia. Tunc quæro prima opinio an generatur ex iudicio natural p ſe noto? & hoc non: quia iudicium euidens nõ poteſt generare opinionem: aut generatur ex alia opinione, & ſic illa non erat prima: ſed pceſſus in infinitum in opinionum generatione. Et idem arguitur de fide, quia iudicium euidens non poteſt generare fidem ineuidentem: & per cõſequens omnis fides generatur ex alia priori: & ſic in infinitum. v.g. ſi habeo fidem dictis Petri, eſt quia credo eum eſſe ueracem: quòd auté credo eum eſſe ueracem, eſt ex alia priori fide, & ſic in
H infinitum. ¶ Et confir. ſecundo. Doctrina & diſciplina non poteſt eſſe niſi in intellectu: ergo ſuperflue additum eſt intellectiua.

¶ Tertio contra ſecũdum textum arguitur: Quando Ariſt. dicit, quòd de ſubiecto oportet præno ſſe quid ſit, aut intelligit ſolum de definitione q d nominis, aut de definitione quid rei: non primum, quia manifeſtum eſt in demonſtratione a priori medium eſſe definitionem quid rei: & per conſequens illã eſſe unum de præcognitis. Aut intelligit de definitione quid rei: & tunc ſic arguitur: Sequeretur inde, q omnis ſciẽtia deberet præſupponere de ſuo ſubiecto quid eſt: conſequens eſt contra ipſummet Ariſtotelẽ: nam ſcientia huius libri eſt de demonſtratione:
I & tamen hic definit quid ſit demonſtratio. ¶ Et confir. primo, quòd de ſubiecto non oporteat præno ſſe q ſit. Scientiæ, ut dictum ẽ q. 1. de uniuerſalib., ſunt de reb. in uniuerſali abſtrahentes ab hic & nunc: & ideo ut infra uidebimus dicuntur eſſe de rebus perpetuis, ergo ſcientia non ſupponit de ſubiecto quòd ſit, immo eſt ſciẽtia de roſa in hyeme qñ roſa nõ eſt. ¶ Et confir. ſecũdo. Tota ſciẽtia quæ ẽ de uno ſubiecto. nõ præſupponit de omnib. pricipiis q ſint uera: ergo cõcluſio Ariſt. nõ habet uniuerſaliter uerũ. Probatur antecedens. Scientia de homine non præſupponit ueritatẽ horum principiorum. Omne aial rationale eſt riſibile, omnis homo eſt aial rõnale: immo demonſtrat illa.

ergo. ¶ Quarto principaliter arguitur contra tertium textum. Quemadmodũ ſtat ſcire maiorem prius tempore quàm concluſionem, ita ſtat ſcire minorẽ: ergo male Ariſto. dixit, quòd nõ ſtat ſcire minorem prius tempore. Probatur antecedens: quia ſtat doctorem prius docere minorem q maiorem: uidelicet in ſemicirculo poſſe fieri triangulũ, quàm omnem triangulũ habere tres &c. Quod ſi dicas Ariſtotelem non negare quì poſſit minor ſciri ante concluſionem, quando ſcitur ante maiorem: ſed ſolum docere, quòd non ſtat ambas ſimul præmiſſas ſciri quin ſimul tempore ſciatur cõcluſio. Arguitur ſic aliter: Intellectus humanus qui agit per conuerſionem ad phantaſma corporale, & p cõſequens ſucceſſiue, nõ poteſt i eodem inſtanti formare omnes tres propoſitiones: ergo habitis aſſenſibus præmiſſarũ trãſibit aliquod tempus antequam formetur propoſitio apprehenſiua concluſionis: & per conſequens antequam producatur iudicium. ¶ Et confir. Intellectus ſaltem in uia S. Thom. non poteſt ſimul plura intelligere, ut patet prima par. quæſ. 85. art. 4. ergo non ſtat ſimul aſſentire præmiſſis & concluſioni. ¶ Quinto principaliter arguitur. Intellectus omnis creatus eſt finitæ actiuitatis. Detur ergo quòd poſſit tantum habere. v.g. decem notitias, & aliunde habeat alias, ita ut notitiæ apprehenſiuæ & iudicatiuæ præmiſſarum compleant denarium numerum, tunc cognita maiori & minori nullatenus cognoſcetur concluſio, quia intellectus non eſt potens formare nouum iudicium (ſupponatur enim cauſas conſeruatiuas aliarum notitiarum eſſe æque fortes, aut fortiores quã ſint illæ præmiſſæ ad producendum iudicium concluſionis) ergo cõcluſio Ariſt. non eſt ubiq; uera. ¶ Sexto principaliter arguitur ad idem. Detur caſus quo quis habeat erroneum diſſenſum huius cõcluſionis, omnis triãgulus habet tres angulos æquales duobus rectis, & adducatur demonſtratio, ita ut in hoc inſtanti incipiat aſſentire præmiſſis & conſequentiæ: in eodem inſtanti non aſſentit concluſioni, ergo regula falſa. Probatur antecedens. Aſſenſus concluſio-

K

L

M

A conclusionis non ſtat ſimul cum contrario eius diſſenſu, nec in inſtanti potuit corrũpi diſſenſus, quippe qui aliquo modo reſiſteret contrario corrumpenti: ergo ſtat aſſenſus præmiſſarum & conſequentiæ cum diſſenſu concluſionis. ¶ Et confirm. Sit caſus quo geometra ſciens hanc uniuerſalem, quæcunque ſunt æqualia uni tertio ſunt æqualia inter ſe, conſpiciat tria corpora. a. b. c. quorum b. eſt maius quàm a: & c. maius quàm b: ita ut exceſſus inter b. & a. & inter c. & b. non ſit perceptibilis ſenſus: exceſſus uero inter a. & c. ſit ſenſibilis: & aduerterit ante ad has ſolas propoſitiones. Quæcunq; ſunt æqualia uni tertio, ſunt æqualia inter ſe: a. & c. ſunt æqualia uni tertio, putã b. quarum major cognoſcitur intellectu, & minor ſenſu: & incipiat nunc aduertere ad cõcluſionem, a. & c. ſunt æqualia inter ſe. B

Tunc iſte habet aſſenſum majoris & minoris, & non concluſionis: quia ad ſenſum uidet a. & c. non eſſe æqualia: ergo concluſio Ariſt. eſt falſa. ¶ Septimo principaliter arguitur. Si cognitis principijs ſtatim cognoſceretur concluſio, ſequeretur quòd homo naturaliter ſine aliquo doctore poſſet acquirere omnes ſcientias, per hoc ſolũ quòd animaduerteret ad principia naturalia. v. g. cognito quòd a quolibet puncto in quodlibet punctum ducitur linea, ſtatim cognoſceret quòd ſuper quemlibet lineam poſſet triangulus conſtitui: & ita per applicationem poſſet cognoſcere omnes concluſiones Euclidis, quarum ſecunda ſequitur ex prima: & tertia ex ſecunda, & ita conſequenter: quod eſſet incidere in opinionem Platonis, ſcilicet noſtrum ſcire eſſe quoddam reminiſci, ut paulo ante monſtrauimus in illo ruſtico. ¶ Et confir. q; ſaltem quicũq; ſcit aliquã uniuerſalem non ſolum uirtualiter, ſed ſimpliciter, ſcit etiam quãcunq; ſingularem contra quartum textum. Sequitur bene: Scio omnem triangulum habere tres angulos æquales duobus rectis: ſed triangulus ſemicirculi eſt triangulus: ergo ſcio triangulum ſemicirculi eſſe triangulum. Et idem probabitur de quocunq; alio triangulo quem nunquam noui. ¶ In contrarium pro parte affirmatiua ſufficit authoritas Ariſtotelis. C D

Qvemadmodvm in prædicabilibus, & prædicamentis, ita & hic intendimus poſt expoſitionem literæ maiora dubia per quæſtiones diſputare. Dubia inquam, ea tantummodo quæ ad rem pertinent: ut ſingula argumenta ſingulas intelligas eſſe quæſtiunculas. Congerunt enim huc doctores huius tẽporis de notitiis multa: quæ partim ex libro terminorũ accerſita ſunt, partim uero ad libros de anima potius pertinent: præter alia quæ de Theologia multa ſubmouentur, a quibus proinde abſtinendum nobis eſt: Tantum abeſt, ut mentionem de intricatiſſimis ſophiſmatibus & commentis, quæ hic indigne commiſcentur, mentionem faciamus. Prima uero hęc quæſtio non poteſt non eſſe longiuſcula: nempe qua operis materia aperienda nobis eſt. ¶ Ad quæſtionem ergo affirmatiua eſt reſponſio. Vnde ad primum argumentum, licet nonnulli contendant ſcientiam angelorum fieri ex præexiſtenti cognitione, eo quòd inferiores a ſuperioribus illuminentur: illud tamẽ & falſum eſt, & præter intentionem Ariſtot. Ratio enim cur doctrinę & diſciplinæ noſtræ fiant ex præexiſtenti cognitione eſt (ut in prologo dictum eſt) propria natura noſtra: qui cum ſimus rationales non poſſumus res, niſi ſucceſſiue diſcurſu quodam cognoſcere: & iõ ex notis ad ignota procedimus. Angeli uero quantum ad cognitionem naturalem nõ indigent diſcurſu: & ideo ſimul recipiunt totam cognitionem cuiuſcunque rei. Vnde in prima ſui creatione creati ſunt cum omnibus ſpeciebus eorum, quæ naturaliter cognoſcere poſſunt. Itaque ſicut nec eſſe receperunt ex alio, ſed a Deo per creationem: ita nec cognitionem acquirunt ex alia cognitione, ſed ab actore naturæ. Reuelationes uero ſupernaturales inferiores angeli recipiunt a ſuperioribus. At neque illa recipiunt ex præexiſtenti cognitione, quæ ſit in recipiente, ſed immediate recipiunt illam a ſuperiori angelo. Eadem ratione Prophetæ & Apoſtoli non receperant cognitionẽ E *Angelorum cognitio.* F

G & fidem ex præexiſtenti cognitione: ſed immediate a Deo. Pariter Adam quando creatus eſt. Ariſtoteles ergo ſolum loquitur de cognitionibus naturalibus hominum pro illo ſtatu. At uero ſi ex reuelata cognitione ratiocinemur ad alias concluſiones, illa erit ſcientia. Veluti theologia procedens ex fide reuelata tanquam ex principiis, eſt uere ſcientia: ut ait S.Thom. 1. quæſt. 1. art. 2. Quemadmodum Adam ex ſcientiis infuſis poſtea potuit nouas cognitiones acquirere, iuuante experientia.

Theologia.

Circa ſecundum argumentum notandum eſt primo, duplicem eſſe notitiam, ut partim primo libro Sūmularum, & latius in libris de anima eſt uidere, ſcilicet ſenſitiuam & intellectiuam. Atqui ſenſitiua alia eſt exterior alicuius quinq; ſenſuū exteriorum: & alia eſt interior in ſenſu communi: qui cum ſit uelut exteriorū centrū, format notitias quaſi rerū præſentium; ut patet in ſomniantib. Alia uero eſt notitia intellectiua quàm intellectus poſſibilis format in ſe ipſo, informatus prius ſpeciebus intelligibilibus, quæ uirtute intellectus agētis abſtractæ ſunt a phantaſmatibus, & receptæ in intellectu poſſibili. ¶ Rurſus notitia intellectiua alia eſt apprehenſiua, & alia iudicatiua. Et apprehenſiua alia ſimplex, & alia cōplexa. Exempli gratia. Prius intellectus apprehendit res ſimplicibus notitiis, quales ſunt, ly homo, & ly riſibile: ex quibus poſtmodum format propoſitionem qua apprehendit hominem eſſe riſibilem, deinde format iudicium quo iudicat hoc eſſe uerum. Quod quidem iudicium eſt ſimplex qualitas, præſupponens notitiam apprehenſiuā. Et ſolum iudicium eſt actus ſcientiæ aut fidei aut opinionis: & ex illo ſolo generatur habitus qui eſt ſcientia, aut fides, aut opinio: propoſitio nanque apprehenſiua non dicitur ſcientia, fides, neque opinio. Nec locus eſt hic pluribus hæc uerbis tractandi. ¶ Ad rem ergo deſcendendo, ordo cognitionis in nobis eſt, ut prima omnium notitia ſit ſenſitiua exterior: nam cognitio noſtra pro iſto ſtatu incipit a ſenſu: mox ſequitur notitia ſenſitiua interior, deinde generantur ſimplices apprehenſiones intellectiuæ: ex quibus ſtatim componitur propoſitio apprehenſiua: quam demum ſubſequitur iudicium. At uero quamuis hic ordo uerus ſit, tamen nihil ſpectat ad intentionem Ari. in hoc loco. Non. n. dixit quòd omnis cognitio fiat ex priori cognitione: aut quòd oīs doctrina fieret ex priori doctrina: aut quòd oē iudicium fieret ex priori iudicio: eſſet. n. tunc proceſſus in infinitum, ut in textu notauimus: ſed ſolum dixit quòd oīs doctrina & diſciplina fit ex præexiſtenti cognitione. ¶ Sunt uerum tamen qui nomine cognitionis intelligunt quamcunque notitiam ſiue iudicatiuam ſiue apprehenſiuā. Et tunc diſtinguunt, quòd ly ex, capitur quadrupliciter, ut eſt uidere apud Paulum Venetum. Vno modo dicit terminum a quo: alio modo dicit habitudinem partis componentis: & tertio modo dicit cauſam efficientem. Et his tribus modis (ut aiunt) concluſio fit ex præexiſtenti cognitione: nam fit ex præmiſſis, id eſt poſt cognitionem præmiſſarum, ut dies fit ex nocte, & concluſio componitur ex notitiis apprehenſiuis, & aſſenſus concluſionis generatur effectiue ex aſſenſu præmiſſarum. Quarto modo, ly ex, dicit habitudinem ſubiecti: ſicut ex ferro fit forma gladii, & iſto modo ſcientia non fit ex præexiſtenti cognitione: quia non recipitur una cognitio in alia. ¶ Attamen quicquid ſit de huiuſmodi acceptionibus huius præpoſitionis ex, tamen Ariſt. nullo modo accepit niſi in genere cauſæ efficientis. Quod enim ait omnem doctrinam fieri ex præexiſtenti cognitione, exponit in ſubſequentibus per hoc quod aſſenſus concluſionis fit ex aſſenſibus præmiſſarum: & aſſenſus præmiſſarum ex alijs aſſenſibus uſque ad propoſitiones per ſe notas. At manifeſtum eſt aſſenſum ſeu iudiciū non fieri ex priori aſſenſu, niſi in genere cauſæ efficientis, unde 2. phyſi. tex. 89. præmiſſas reſpectu concluſionis reducit ad genus cauſæ efficientis. ¶ Ex quo ſequitur, nō prorſus rem attingere, qui dicunt aſſenſus præmiſſarum tantum concurrere tanquam diſpoſitiones in genere cauſæ materialis, & ſolum intellectum producere aſſenſum con-

Ad ſecundū. Multiplex notitia. H I

Ordo cognoſcendi.

Cognitio. K L M

A clusionis. Quinimmo ſicut calor eſt uirtus ignis ad calefaciendum, ita aſſenſus præmiſſarum ſunt uirtus & lumen intellectus, quibus ipſe tanquam cauſa principalis producit aſſenſum concluſionis. ¶ Et ſecundo arguitur, quòd ly ex, non poſſit hic dicere circunſtãtiam termini a quo: nam terminus a quo ſecundũ Ariſ. eſt priuatio illius quod generatur aut cõtrarium eius, ſicut homo fit ex non homine, aut album ex nigro, & dies ex nocte. Itaque terminus a quo non ſtat cum termino ad quem. Præmiſſæ autẽ ſtant ſimul cum concluſione, & omnis cognitio ex qua fit alia ſtat ſimul cum ipſa: ſed potius hoc modo dicendum eſſet, quòd doctrina fit ex ignorãtia. ¶ Et tertio arguitur,

B quòd nec dicat habitudinem partis cõponẽtis. Doctrina & diſciplina nõ dicit ꝓpoſitionem apprehẽſiuã, ſed iudicatiuã: iudicatiua uero nõ componitur ex notitijs apprehẽſiuis. ¶ Igitur pro ſolutione argumenti notãdum eſt ſecundo, quòd nomine doctrinæ & diſciplinæ intelligitur omnis habitus uerus iudicatiuus acquiſitus: ut circa textum expoſitum eſt. Dupliciter autem naturaliter acquiritur habitus. Vno modo per inuentionem, ſicut homines propter admirationem philoſophari cœperunt: ut habetur 1. met. c. 2. Et alio modo doctoris uſu aut ſcripturæ quæ locum habet doctoris: quemadmodum. n. natura arte medici adiuta, cauſa

Doctrina dupliciter acquiritur.

C eſt ſanitatis, ita & intellectus ope doctoris directus, generat ſcientias. Etenim ſicut medicina non eſt quæ principaliter ſanat, ſed natura: ita nec doctor eſt qui generat ſcientiam, ſed intellectus. Vnde ut naturæ uirib. deſtitutæ, nihil prodeſt ars medici: ita ubi non eſt ingenium, ſuperuacanea eſt doctoris opera. ¶ Aegidius putat nomine doctrinæ intelligi habitum inuentione acquiſitũ: nempe quo homo poteſt docere alios: nomine uero diſciplinæ intelligi habitum a doctore productũ. At uero doctrina certe non debet accipi actiue, ſed paſſiue pro habitu qui eſt in diſcipulo a doctore. Et ideo dicendum eſt, aut quòd utroque nomine eundẽ habitum intelligit Ariſt. diuerſis reſpectibus, ut circa textum diximus: aut quod nomen diſciplinæ accipiatur latius quàm nomen doctrinæ, ſcilicet pro omni habitu quo modocunque acquiſito ſiue a doctore ſiue per inuentionem. ¶ Nomine uero cognitionis intelligit, non notitiam apprehenſiuam: ſed ſolum iudicium, aut habitum iudicatiuum, ſiue ſit acquiſitus ſiue naturalis. Et iõ ſenſus Ariſt. eſt iſte. Omnis habitus iudicatiuus quomodocunque acquiſitus, fit in genere cauſæ efficientis ex alio priori iudicio, aut acquiſito, aut naturali. Et illud iudiciũ naturale non appellat Ariſt. doctrinam aut diſciplinam: quapropter non opus eſt fieri ex alia cognitione. Exempli gratia. Hæc iudicia quodlibet eſt uel nõ eſt, omne totum eſt maius ſua parte, & his ſimilia non fiunt

D

Senſus Ariſt.

E ex præexiſtenti cognitione: quia nec ſunt doctrinæ: ſed ſunt potius naturalia ſemina doctrinarũ. Enimuero doctrina, ut ait Linconienſis, non eſt niſi eorum quæ prius dubitabamus & diſcurrendo cognouimus. ¶ Quod ſi quis arguat adhuc, illos aſſenſus generari ex notitijs apprehenſiuis terminorum ut dicunt: Reſpondetur, quòd apprehenſiones terminorum dicuntur producere aſſenſum propoſitionis per ſe notæ, ſolũ in genere cauſæ obiectiuæ: quia faciunt obiectum præſens: ſed tamen in genere cauſæ efficientis proprie ſolum lumen naturale intellectus eſt qui producit talem aſſenſum, & illi aſſenſus naturales ſunt poſtea lumen ad alios aſſenſus acquirendos. Et ideo

F Ariſt. non diceret, quòd talis aſſenſus naturalis fieret proprie ex præexiſtenti cognitione. Vnde ad formam argumenti negatur, quòd aſſenſus naturales appellentur doctrinæ ab Ariſtotele. Neque natura eſt proprie magiſtra, niſi per metaphoram. Eadem ratione neque cognitiones, quæ habentur per ſenſum, ut hic ignis eſt calidus, aut Luna eclipſatur, ſunt ſcientiæ, nec fiunt ex priorib. ¶ Hinc ſequitur quam ſit præter intentionem Ariſ. diſputare de notitiis, an omne iudicium fiat ex notitiis apprehenſiuis: & omnis intellectiua fiat ex ſenſitiua: aut ſenſitiua interior fiat ex exteriori. ¶ De materia primæ confirmationis amplior futurus eſt ſermo. cap. 26. tex. 44. ubi Ariſ. ponit differentiam

Fides & opinio quomodo gignãtur.

G rentiam inter ſcientiam & opinionem: ſed quantum ad locum attinet præſentem negatur, quod in opinionib. ſit proceſſus in infinitum: ſed perueniendum eſt ad primam opinionem, quæ generantur ex aſſenſu euid &ti lumine naturali per conſequentiam ineuidētem. Exempli gratia. Per inductionē ex ſingularibus quæ ſentimus infertur uniuerſalis ineuidenter tamē. ſ. hic piſcis nō reſpirat & hic piſcis non reſpirat: ergo nullus reſpirat. Et in rhetoricis: iſte habet enſem nudū ſanguine conſperſum prope cadauer: ergo occidit hominem, antecedēs eſt euidens & conſequens eſt opinio propter ineuidentiā conſequentiæ. Item hæc ſphæra tangit planum indiuiſibiliter: ergo datur punctum indiuiſibile: & per conſequens quātitas diſtinguitur a re quanta: ut arguebamus in c. de

H quantitate, antecedens eſt euidens & conſequens eſt opinio. Cum.n. ad generandum ſcientiam requiratur euidentia utriuſque prinicipii. ſ. præmiſſarum & conſequentiæ, quodcunq; illorum ſit ineuidens generabitur opinio. ¶ De generatione fidei maior eſt difficultas an requiratur pia affectio: quod cap. 26. diſputabimus: ſed interim proportionabiliter dicimus ut de opinione: uidelicet, quòd fides quamuis ſit aſſenſus ineuidens, generatur tamen ex euidenti. Euidens enim eſt in lumine naturali adhibendā eſſe fidem homini ſapienti qui non leuiter loquitur: quamuis non ſit euidens uerum eſſe id

I quod dicit. Et ita dicemus euidens eſſe, quod dicta Chriſti erant credibilia, nihilominus quòd eſſent uera non erat euidens: & ideo ex hoc aſſenſu euidenti, hoc eſt credibile, ſequitur hic aſſenſus fidei, hoc quod iſte dicit eſt uerum. Sed de hoc latius in loco citato. ¶ Ad ſecundam confirmationem reſpondetur, quòd forte nullo alio myſterio additum eſt ab Ariſtotele, intellectiua, niſi ad exprimendum quo modo in ſolo intellectu eſt propr;e doctrina & diſciplina: quia potentiæ ſenſitiuæ non diſcurrunt: & ideo earum cognitiones non ſunt doctrinæ. Et hæc eſt ſolutio S. Tho. Alii nihilominus dicunt, quòd ponitur intellectiua ad excludendum cognitionē ſenſitiuam brutorum: quæ quodammodo poteſt eſſe diſciplina, ut ait Ariſto. loco citato in argumento. Sed profecto melior eſt prima ſolutio: nam eo modo imperfecto quo iudicia imperfecta brutorum poſſunt dici diſciplinæ: eodem modo etiam fiunt ex præexiſtenti cognitione naturali bruti: ut patet in his qui docent canes ſaltare: & ideo in hoc non differt diſciplina intellectiua a ſenſitiua. Poteſt tertio modo dici, quòd cum intentio Ariſt. ſolum erat hic tractare de ſcientia intellectuali, addidit, intellectiua, quaſi ſenſitiua cognitio nihil ad propoſitum pertineret.

Intellectiua (margin)

K

CIRCA tertium argumentum notandum eſt primo, quòd Themiſtius, cui Aegidius & Paulus & fere expoſitores ſubſcribunt, cenſet Ariſtotelem intendere, quod tam de paſſione quàm de ſubiecto ſolum prærequiritur defintio quid nominis. Definitio enim quid nominis, & quid rei differunt: quia definitio quid nominis ſolum explicat ſignificationem nois. i. quid nomen ſignificat. Definitio uero quid rei explicat naturam rei ſignificatæ. Dicunt ergo quod ante notitiam cōcluſionis ſolum oportet prænoſſe quid ſignificat, ly homo, & quid ly riſibile. ¶ Hoc tamē ſi uniuerſaliter intelligatur manifeſte eſt falſum: nam in demonſtratione propter quid, medium debet eſſe definitio quidditatiua & per conſequens talis demōſtratio præſupponit quid eſt ſubiecti. Et confir. quia talis demonſtratio reddit cām concluſionis: ut ratio quare homo eſt riſibilis eſt, quia eſt animal rationale. Vnde S. Tho. prima par. q. 1. art. 7. citat hunc locum ad probandū, quòd ſcientia præſupponit quid eſt de ſuo ſubiecto. Et ideo dicendum eſt, quòd Ariſtot. cauſa breuitatis unico uerbo. ſ. quid eſt quod dicitur, intellexit quid ſubiecti & paſſionis proportionabiliter quatenus utrunque habet definitionē. Ad ſubiectum habet definitionem quid rei, paſſio uero non, ut dictum eſt in expoſitione textus. ¶ Sed notādū eſt ſecundo, quòd ex hoc textu male intellecto ortum habuit error per aliud extremum: qui fere dialecticos & philoſophos huius tēporis tenet. Exiſtimauit.n. quod omnis ſciētia præſupponit quid

Ad 3.

L Definitio q. d no. & quid rei.

M

eſt

A eſt de ſuo ſubiecto: taliter q ad nullam ſciẽtiam pertinet conſtituere definitionẽ quidditatiuam ſui ſubiecti: quod re uera falſum eſſe probat tertium argumentum. Definit .n. hic Ariſto. quid eſt demonſtratio: quod eſt ſubiectum huius libri. Et ſecundo de anima definit quid eſt anima. Et mathematici qui tractant de lineis & punctis. &c. definiunt quid eſt punctum, & quid linea. Et philoſophus naturalis definit quid eſt motus: ut patet in tertio Phyſicorum. ¶ Nec ualet ſolutio ſi quis dicat, quod philoſophus naturalis & mathematicus definit ſuum ſubiectum, non inquantum Philoſophus, ſed inquantum metaphyſicus: eo quòd metaphyſicus tractat de ratione entis in communi.

B Hæc inquam reſponſio non ſatisfacit: quia ſtatim Ariſto. c. ſequenti docet aliquas eſſe dignitates communes omni ſcientiæ, ut qđ libet eſt uel non eſt: alias uero eſſe poſitiones peculiares cuiuſcunque ſcientiæ, inter quas ponit definitionem proprii ſubiecti. Vbi docet proprium eſſe cuiuſcunq; ſcientiæ, inſtituere definitionem proprij ſubiecti. Et ratione id confirmatur: nam ſcientia cuiuſcunque rei intendit manifeſtare eius naturam: ergo ad unumquamque ſcientiam pertinet definire ſuum proprium ſubiectũ, eo modo quo habere poteſt definitionem. Quod ideo addiderim, quòd Metaphyſicæ ſubiectum, ſcilicet ens & ſubiectum theologiæ, puta Deus, definitiones non habent

C quidditatiua, ut cap. 4. Prædicamentorum oſtenſum eſt. ¶ Igitur tertio notandum eſt, quòd aliud eſt loqui de particulari demonſtratione, & aliud eſt loqui de tota ſcientia unius ſubiecti, qualis eſt ſcientia de anima, aut dialectica, aut geometria. &c. Si loquamur de demonſtratione, tunc in demonſtratione quia eſt, puta quæ procedit ab effectu ad cauſam, ut infra uidebimus, non præſupponitur definitio ſubiecti: quia in illa accipitur pro medio effectus ſubiecti: ut omne illud quod purgat choleram eſt calidum: ſcamonea purgat choleram: ergo. Et ita habemus ſcientias multas particulares de aſtris ignorantes definitionem illorum. Scimus enim unde proueniat eclipſis Lunæ, & quomodo moueat mare, & quomodo ſol ſit cauſa generationum inferiorum, antequam ſciamus definitionem lunæ aut ſolis. At uero in demonſtratione pp quid præſupponitur de ſubiecto quid nois & quid rei: ut oẽ animal eſt riſibile. &c. Et hoc ſolum eſt quod hic intendit Ariſtot. ¶ Si autem loquamur de tota ſcientia unius ſubiecti, tunc dicendum eſt, q ſcientia ſupponit quid eſt ſubiecti, ad hunc ſenſum, quod nõ poteſt demonſtrare definitionem: non tamen ad hunc ſenſum, q ad ipſam nõ pertineat ſtatuere definitionẽ quidditatiuam ſubiecti. Exempli gratia. Geometria habet duas partes, quarum prima præparat principia ſcientiæ ſtatuendo definitiones lineæ & puncti, & principia, & dignitates, quæ

E non demonſtrantur. Secunda pars ſcientiæ eſt, quæ per huiuſmodi principia demonſtrat paſſiones de ſubiecto. Et ita ſcientia de anima non demonſtrat ſuam definitionem, ſed ſupponit illam: nihilominus ad illam pertinet definire quid eſt anima. Et ita hic Ariſ. non demonſtrat definitionem demonſtrationis: ſed conſtituit & ſupponit illam. Et hæc patet ſolutio tertij argumenti. Et hoc eſt quod ait Ari. 1. Top. c. 2. ſcilicet quòd ſciẽtia nulla probat ſua principia: ſed ſupponit ea. ¶ Ad confir. reſpondetur, quòd ſcientia, & demonſtratio non ſupponit de ſubiecto q ſit actualiter, ut probat argumẽtum: ſed ſupponit de ſuo ſubiecto quòd ſit. i. quòd ſit uerum ens, puta habens eſſe i cau-

F ſis naturalibus: nã de chimæra non habetur ſciẽtia: quia cum nõ ſit in cauſis naturalib., non habet ueram quidditatem. Et hac de cauſa ut dicturi ſumus in ſecũdo libro, quæſtio an eſt, præſupponit quæſtionẽ quid eſt: nam ſola uera entia habent ueras quidditates: & uera entia dicuntur quæ habent eſſe in cauſis naturalibus. Et ante creationem rerum de entibus quæ nunc ſunt naturalia potuit eſſe ſcientia: quia licet non eſſent tunc actu: erant tñ in potẽtia naturali: nõ q prima productioni poſſent naturaliter produci: ſed quia erant aliquando producibilia per cauſas naturales. Hinc ſequitur, quòd non bene exponit de ſubiecto præcognoſci an

Sciã conſtituit quid eſt ſubiecti.

An, eſt ſubiecti.

G an ſit per hoc quod eſt ſubiectum ſupponere. Primo quia nullo homine exiſtente eſt uera demonſtratio & uera ſcientia de homine. Et præterea quia licet demonſtratio inſtrumentaliter fiat per terminos & propoſitiones, tamen ſcientia quæ generatur principaliter eſt de rebus ut in toto proceſſu uidebimus:& ideo de re ſignificata per ſubiectum prænoſſe oportet, quòd ſit in rerum natura modo expoſito.¶ Quod ſi quis arguat Ariſto. 4. phyſi. demonſtrare aliquas concluſiones de uacuo, licet uacuum non ſit in rerum natura: Reſpondetur primo, ꝙ ſcientia de uacuo non eſt ſimpliciter ſcientia:ſed ex ſuppoſitione, ſcilicet, ſi eſſet uacuum. Et ſecundo quia per locum repletũ, H per modum priuationis cognoſcimus uacuum.¶ Ad ſecundam confirmationem reſpondetur quòd principiorum ſcientiæ alia ſunt extrinſeca,& communia,quæ non demonſtrantur in ſcientia,ſed ſupponuntur: & de his loquitur Ariſt.in textu, unde ponit exẽplum,ut quodlibet eſt uel non eſt. Alia uero ſunt intrinſeca in quibus affirmantur paſſio de definitione,aut definitio de ſubiecto: & hæc non omnia ſciẽtia ſupponit:ſed aliqua demonſtrat, & alia aliquo modo explicat: ut in ſubſequentibus uidebitur.

Ad quartũ principale. A D quartum principale bene reſponſum eſt,quòd Ariſt. non negat quin poſſit minor aliquando cognoſci ante concluſionem: nempe quando cognoſcitur ante maiorem: I immo poſſet quis formare demonſtrationem hoc modo: Triangulus in ſemicirculo eſt triangulus, & omnis triangulus habet tres æquales.&c.ergo. Et tunc ſingularis cognoſceretur prius tempore: & uniuerſalis ſimul cum concluſione. Sed regula Ariſt. ſolum eſt, quòd non ſtat ambas ſimul præmiſſas cognoſcere quin naturaliter ſimul tempore cognoſcatur concluſio. ¶ At uero ad replicam argumenti reſpondetur, quòd neque uult Ariſto.quòd in eodem inſtanti quo formatur minor neceſſario formetur concluſio, ſed intelligit,quòd ſi quis habet formatam totam conſequentiam ex propoſitionibus apprehenſiuis,& habet aſſenſum conſequentiæ,de quo hic nõ ſit mẽtio: tunc quam primum quis habet aſſenſum maioris & minoris,illi aſſenſus generabunt aſſenſum concluſionis tanquam cauſæ naturales. An uero aſſenſus producatur in inſtanti, uidebitur in ſexto argumento. K ¶Ex quo ſequitur,quòd ſi ruſticus ex extremitatibus neſcit formare concluſionem,poterit aſſentire præmiſſis ſine concluſione: quia neſcit applicare cauſam ad effectum. Et eadem ratione ſi Deus concurrat ad aſſenſum præmiſſarum, & nolit concurrere ad aſſenſum concluſionis, deficiet regula Ariſt.quæ ſolum intelligitur naturaliter.

¶ Confirmationem quarti argumenti formauimus,ut oſtenderemus quam gratis doctores huius temporis tot uerba multiplicant aduerſus S.Thomam, dicentem,quod L non poſſumus plura ſimul intelligere per modum plurium. Quam ſententiam ſic fere neotericí intelligunt: uidelicet, quòd in- *Plura intelligere.* tellectus nullo modo poteſt habere plures notitias plurium rerum non faciẽtes unam propoſitionem,aut unum ſyllogiſmum. Itaque poſſum uidere plures homines ſimul cum pluribus lignis, & lapidibus, & rebus omnibus quæ ſunt coram me: & tamen nõ poſſum illa per plures ſimplices notitias intelligere. Immo ſunt Thomiſtæ qui hoc manibus ambabus tenent. At uero in primis S. Tho.ut eſt uidere loco citato 1.par.q.85. nihil aliud uult dicere, niſi quod expreſſe dicit Ariſt. 2.Top.c.4. ubi ait, quod contingit M ſimul plura ſcire: cogitare uero non niſi unum. Et præterea nec Ariſt. nec S.Tho. fuerunt tam inopes ingenii, ut negarent nos poſſe ſimul habere plures notitias intellectiuas rerum ſingularium, quarum habemus ſenſitiuas ut iſti putant: quod re uera eſſet negare experientiam. Et ideo nõ opus eſt plura uerba prodigere ad hoc impugnãdum. Senſus ergo & Ariſt.& S.Th. eſt maniſeſtiſſimus: quem nemo ngare põt. Scire enim apud Ariſtotelem non dicit actum, ſed habitum: qui enim dormit, ſciens eſt: ſed actus ſcientiæ apud ipſum uocatur intelligere,uel potius,conſiderare aut cogitare. Ait ergo Ariſt.quod habitus ſcientiæ, ẽt in eſſe pfecto, nihil uetat eſſe ſimul plures

&

A & diuerſos in eodem intellectu: ſed tñ actu conſiderare & cogitare plura per modum plurium, non poteſt homo perfecte id facere: nam pluribus intentus minor eſt ad ſingula ſenſus. Itaque poſſum cogitare ſimul, & conſiderare diuerſa obiecta per diuerſas notitias: imperfecte tamen: quia cogitatio unius remittet cogitationem alterius. Quã do uero illa cogitantur per modum unius, cogitatio unius non impedit cogitationem alterius. Cum enim conſidero hominem eſſe animal, aut hominem currere, cogitatio ſubiecti non remittit notitiam prædicati. ¶Vnde ad confirmationem reſpondetur, quòd aſſenſus præmiſſarum, etiam perfecti, non impediunt quin ſimul perfecte aſ-

B ſentiamus concluſioni: quia omnes cognitiones eiuſdem demonſtrationis ſe habent per modum unius, & ordinantur ad eãdem rem cognoſcendam. Si tamen eſſent aſſenſus actuales diuerſi, qui non ordinarentur ad unum, poſſent quidem eſſe ſimul: ſed tamen eſſent remiſſi: & quanto eſſent plures, eſſent remiſſiores, & tot poſſent eſſe, ut plures non poſſet intellectus habere.

Ad quĩtũ principale. PER hæc patet uia ad reſpondendum quinto argumẽto principali de capacitate intellectus: de qua multa etiam plura conſumunt hic dialectici uerba, quam pro rei dignitate eſt neceſſarium: an uidelicet capacitas intellectus terminetur, uel ad nume-

C rum notitiarum, uel ad intenſionem, uel ad *Capacitas intellectus.* utrunque. Ad quod breuiter reſpondetur, quòd capacitas intellectus eſt limitata quo ad utrunque. Enimuero, ut eſt doctrina S. Th. 1. par. q. 86. art. 2. intellectus noſter eſt tantum infinitus in potẽtia, & non in actu. Quod eſt dicere: Poteſt quidem ſucceſſiue notitias in infinitum recipere, aliam poſt aliam: quia eſt perpetuus: ſed tamen ſimul non poteſt quemcunque numerum notitiarum habere. Veluti cõtinuum diuiſibile eſt in ſemper diuiſibilia: tamen non poſſunt eſſe infinita actu diuiſa. Et ratio eſt, quia potẽtia ſequitur eſſentiã: & ideo cum ſolus Deus habeat infinitam eſſentiam, ſolus ipſe habet infinitam potentiam. Et confir. experiẽtia. Experimur enim, quòd quanto ad plura ſe interlectus diuertit: tanto remiſſius intelligit ſingula: iuxta illud, pluribus intentus minor eſt ad ſingula ſenſus: ergo ad tot obiecta poteſt aduertere, ut ad plura non poſſit. Quo fit ut terminetur ad numerum. D

¶Et hinc ſequitur, quòd etiam intellectus ſit limitatus quo ad intenſionem. Cognitio enim actualis eſt actualis actio & aduertentia intellectus: ſed intellectus, quia eſt creatura, eſt finitæ actiuitatis: ergo tam intenſe poteſt aduertere ad unum obiectum, ut niſi illam intẽſionem remittat, non poſſit ad aliud aduertere. ¶ At uero ſunt qui putant ſe demonſtrare, quòd uirtus intellectus nõ terminatur quoad intenſionem, hoc argumento. Si terminaretur uirtus intellectus E quo ad intenſionem, maxime eſſet, quia ad maiorem intenſionem notitiæ ſemper requiritur maior aduertentia, & maior conatus intellectus: ſed ſtat quòd per meliorem applicationem obiecti, dato quòd intellectus non magis aduertat, intendatur notitia: itẽ ſi obiectũ albũ fiat intẽſius, intendetur eius notitia ſine noua aduertẽtia intellectus: ergo uirtus intellectus nõ terminatur quo ad intẽſionẽ, poſtquam mere paſſiue ſe hẽndo põt intendi eius notitia. ¶Ad hoc nĩhilominus primum omnium dicimus, ꝙ iſti *Aduertentia et conatus.* mere gratis fingunt ſine aliqua authoritate, aut ratione, quòd aduertentia & conatus men intellectus ſit quid diſtinctum a pro- F ductione notitiæ. Cum tamen certiſſimum ſit, quòd nihil aliud eſt intellectum conari aut aduertere, quàm notitiam producere. Et probatur manifeſte, quia ante productionẽ notitiæ nulla eſt actio notitiæ, & per conſequens nulla eſt applicatio, nec conatus. Sicut applicatio aut conatus uoluntatis ad uolendum nihil aliud eſt quàm producere uolitionem. In corporalibus enim poteſt homo ligatus optare: & conari ad motum, quando nõ mouetur: & poteſt quis conari mouere magnum lapidem, quando non moueat eum: quia illud conari eſt impellere corpus: ſed tamen in intellectu fingi non poteſt quid ſit conari niſi intelligere. Voluntas enim eſt, quæ ſuo actu mouet, & applicat omnes potentias ad agendum:

G ſed potentias reliquas applicatas nihil aliud eſt conari, quàm aliud eſt agere ſuos actus. Sicut uiſum applicatum per uoluntatem ad obiectum nihil aliud eſt conari, quàm producere uiſionem. Et ideo dicendum eſt, quòd quanta eſt intenſio notitiæ, tantus eſt conatus, & applicatio potentiæ, nec maior, nec minor.

¶Vnde ad argumentum iſtorum reſpondetur, quòd quotieſcunque obiectum melius applicatur aut illuminatur, aut intenditur, intellectus itidem melius applicatur & conatur per hoc quòd intenſiorem producit notitiam. Et intellectus maioris uirtutis ad producendum æqualem notitiam K cum intellectu minoris uirtutis æque conatur: & ad producendum intenſiorem magis conatur. Nec conſiſtit maior uirtus, ut multi putant in hoc, quòd cum minori conatu æqualem notitiam producat: ſed in hoc quòd plus poteſt conari, ideſt intenſiorem notitiam producere. Obidque non eſt intelligibile, quòd notitia intendatur ſine maiori aduertentia & conamine intellectus: & per conſequens ubi datur ſumma aduertentia, datur ſumma intenſio notitię. Et præterea reſpondetur, quòd quamuis per meliorem applicationem ſine noua aduertentia intenderetur notitia, deueniendum tamen eſſet ad optimam applicationem: atque adeo ad ſummam intenſionem notitiæ. *Limitatio.* ¶Sed dubium eſt quomodo intelligitur iſta duplex limitatio intellectus: uidetur enim quod non ſtet ſimul terminari ad intenſionem & ad numerum. Demus enim ſummam intenſionem omnium notitiarũ, quas ſimul poteſt habere intellectus, eſſe ut decem: utrum cum hoc terminetur etiã ad numerum certum notitiarum, puta ad decem. Et uidetur quod non ſtent ſimul. Si enim intellectus poteſt habere intẽſionem notitiarum ut decem, habeat decem notitias ſingulas intenſas ut unum: poterit ergo eadem ratione habere uiginti notitias ſingulas ut dimidium, & quadraginta, ſingulas ut una quarta: & ita ſine termino. ¶Reſpondetur, quòd ad utrunque terminatur potentia, & ad intenſionem, & ad numerũ. Primo quia quamuis admittatur calculatio modo facta, tandem perueniretur ad remiſſiſſimas notitias: & ſic non poſſet creſcere numerus. Sed præterea dico, quod adhuc calculatio non procedit: nam maior multo difficultas eſt aduertere ad uiginti obiecta, ut dimidium quam ad decẽ ut unum: quia uirtus unita fortior eſt ſeipſa diſperſa: & iõ non ſequitur, quòd qui poteſt habere decẽ notitias ſingulas ut unũ, poſſit habere plures remiſſiores. Concludimus ergo tandẽ ꝙ utroque modo limitatur potẽtia, ſcilicet quoad intenſionem, & quo ad numerum. X

¶Vnde ad formam quinti principalis argumenti reſpõdetur, quòd ſi capacitas per aſſenſus præmiſſarum eſt ſolũ completa quo ad intenſionem, & non quo ad numerum, M tunc remittẽtur notitiæ & aduertentiæ circa alia obiecta, & producetur aſſenſus concluſionis: ſi uero eſſet completa quo ad numerum, tunc non poſſet intellectus habere aſſenſum concluſionis, niſi corrumperetur aliqua notitiarum, quæ ſunt extra illam cõſequentiam. Nec hoc eſt contra concluſionẽ. ¶Quod ſi quis replicuerit ex illo quod diximus in confirmatione ſuperioris argumenti: uidelicet quod quando plura intelliguntur per modum unius, illæ intellectiones nõ ſe impediunt: ergo intellectus aſſentiens præmiſſis, ſine noua difficultate, & labore aſſentiet concluſioni. ¶Reſpondetur, quod S. Thom. nihil aliud uult dicere, niſi quod perfecte poſſumus intelligere plura L per modum unius (quod ipſe appellat per unam ſpeciem) nihilominus illud unum, tot poſſet habere partes, ut excederet uirtutem intellectus. Si enim ego intelligerem de homine plures eius paſſiones, ſcilicet ꝙ eſt riſibilis, flebilis, mortalis, &c. tot poſſem accumulare, ut non poſſem plura de homine cognoſcere. Et ita eſt in propoſito ſi capacitas aliunde eſt completa.

SEXTVM argumentum petit an aſſenſus, aut quæcunque notitia producatur, aut corrumpatur in inſtanti. Quod nec apud Ariſtotelẽ, nec apud antiquos ſub hac forma definitum eſt. Nihilominus tribus uidetur propoſitionibus reſpondendum. *Ad ſextum principale.*

Prima.

A Prima. Applicatio obiecti ad potentiam, ubi fit per motum, fit ſucceſſiue. Patet in obiectis ſenſuum, quę per motum applicātur ad diſtantiam competentem potentiæ. Et in obiecto intellectus quod pro iſto ſtatu non applicatur potentiæ, niſi per abſtractionem ſpecierum a phantaſmatibus corporalibus. Deus tamen per nouam creationem ſine motu poſſet in inſtanti applicare obiectum potentiæ. ¶ Secunda propoſitio. Facta applicatione in inſtanti producitur actualis notitia ſimplex, ſiue ſit apprehenſiua, ſiue iudicatiua. Dico, ſimplex, quia notitia prædicati fit poſt notitiam ſubiecti: & notitia concluſionis poſt notitiam præmiſſarum. In nobis, ſaltem, qui diſcurrendo co-

Notitia producitur in inſtanti.

B gnoſcimus: nam in angelis aliud eſt. Probatur propoſitio. Primo ſecundum Ariſt. ſecundo de anima, tex. 70. lumen non producitur ſucceſſiue in medio: ſed inſtantanee. Cuius ſignum eſt, ꝙ non prius illuminatur a ſole pars orientalis quàm occidētalis. Cauſa uero eſt, quia illuminatio fit nullo reſiſtente contrario. Eodem modo 4. phyſ. tex. 64. & infra probat, quod per uacuũ non poteſt eſſe ſucceſſio motus: quia nulla eſt reſiſtentia: ergo eadem ratione cum notitia ſit illuminatio, & perfectio quædam potentiæ quæ non habet contrarium reſiſtens, fit, ut in inſtanti producatur. ¶ Quod præterea cõfirmatur ex iſto ca. tex. 3. ubi dicitur, quòd

C habito aſſenſu præmiſſarum, & conſequentiæ ſimul habetur aſſenſus concluſionis: qđ non eſſet uerũ, niſi in eodē inſtanti producerentur aſſenſus minoris & cõcluſionis. ¶ Secundo probatur, quia ſpecies uiſibiles per medium in inſtanti producuntur: quod probatur ſimili experientia illi quam Ariſt. adducit de lumine. Si enim applicentur duo uiſibilia, unum ad decem pedes, & aliud ad centum, ſimul immutant uiſum: ergo eadem ratione notitia uiſiua, & a fortiori intellectiua producitur in inſtanti. Cuius iudicium eſt, quòd ſol quam primo incipit oriri uidetur. Dixetim ſpecies uiſuales in inſtanti produci, eo quòd ſine motu producũtur: nam ſpecies ſoni, quippe quæ per motũ feruntur, in tempore perueniunt ad auditũ. Qua de cā fulgur prius uidetur, quàm audiatur tonitru: cum tamen prius ſaltem natura rumpatur nubes, quæ eſt cauſa tonitrui, quàm incluſus illic ignis appareat. D

¶ Poſtremo confirmatur propoſitio experientia. Nullam enim in intelligendis obiectis applicatis experimur ſucceſſionem: neque in producendis uolitionibus. Accedit & authoritas S. Thom. qui in prima parte q. 85. art. 4. ad primum argumentum, non ponit ſucceſſionem intellectus, niſi ſolum inter diuerſas notitias: uel in abſtractione ſpecierum a phantaſmatibus, ut inquit prima ſecundæ. q. 113. artic. 7. ad 5. ¶ Colligimus ergo, quòd in primo inſtanti non eſſe motus, per quem applicatur obiectum eſt notitia uiſiua: &, ſi intellectus aduertat, pariter intellectiua. Neque obſtat, quòd notitia ſit alicuius intenſionis: nam producetur tunc notitia minimæ intenſionis, quàm talis potentia, & cum tali obiecto, & tali diſpoſirione medij poteſt producere. ¶ Tertia propoſitio eſt, quòd eadem ratione poteſt notitia & iudiciũ actuale in inſtāti corrumpi per abſentiam cauſæ conſeruantis. Loquuti ſumus in his propoſitionib. de notitijs actualibus: nã habitus ſucceſſiue acquiruntur, & corrumpuntur per frequentationem actuum. ¶ Ad ſextum ergo principale reſpondetur, quòd poſitis aſſenſibus præmiſſarum & conſequentiæ in primo inſtanti, quo intellectus aduertit ad cõcluſionem ſimul tempore corrumpitur diſſenſus erroneus, & producitur aſſenſus ſcientiæ. Itaq; aſſenſus præmiſſarum producendo aſſenſum concluſionis corrũpunt diſſenſum cõtrarium. Et in genere cauſæ efficiētis prius natura eſt productio aſſenſus quàm expulſio contrarij: quia per productionem unius expellitur alius: ſed in genere cauſæ materialis prius natura expellitur contrarium, quàm intellectus recipiat nouum aſſenſum. Sicuti quando ignis calefacit aquam, prius natura in genere cauſæ efficientis eſt unus gradus caloris in aqua, quàm ſimilis gradus frigiditatis inde expellatur: quia ignis non expellit frigiditatem, niſi producendo calorem: in genere uero cauſæ

G materialis prius natura pellitur frigiditas, quàm ſimilis gradus caloris recipiatur in aqua. In his enim quæ ſunt ſimul tempore nihil obſtat in diuerſis generibus cauſarum. a. eſſe prius natura quàm b. & b. prius quã a. ut docet Ariſtot. 5. metaph. tex. ſecundo. Nec mirum ſi in inſtanti corrumpatur aſſenſus: nam ubi eſt demonſtratio nulla eſt reſiſtentia: ſed ſtatim ceſſat cauſa conſeruatiua contrarij. Sic enim lumen eodem inſtanti corrumpitur, quo eſt abſentia luminoſi. Secus eſſet ubi deberet corrumpi aſſenſus opinatiuus per rationem probabilem contrariam: nam non omnis ratio probabilis, quamuis ſufficiat infirmare opinionem ſufficit radicitus euellere, niſi rationes plures accumulentur. ¶ Per hæc aperitur uia reſpondendi ad confirmationem:
H quæ ex ſophiſmatibus Pauli Veneti de ſcire, & dubitare ſolent huc afferre noui poſterioriſtici. Ad quam modis multis reſpondent: cum tamen ſolutio ſit clara. Reſpondetur ergo, ꝙ in illo caſu quo quis habent aſſenſum maioris, quæcunq; ſunt æquali: &c. aduertit ad illa tria corpora, aut prius comparat a. & c. ad b, aut prius comparat a. & c. inter ſe. Si ſecundum, tunc ille aſſenſus negatiuus qui habetur per experientiam, ſcilicet, a. & c. non ſunt æqualia inter ſe, impediet aſſenſum minoris. Et ita argumentum reſcinditur, quia nunquam datur aſſenſus minoris. Quamuis enim ad ſenſum non
I percipiatur differentia inter a. & b, tamen experientia inter a. & c. ſufficit, ne quis aſſentiat a. & c. eſſe æqualia uni tertio. Si uero, ut ponitur in argumento prius comparet a. & c. ad b, tunc conceditur ꝙ ille habebit aſſenſum maioris & minoris ſed in primo inſtanti aduertentiæ ad concluſionem ſimul tempore producitur diſſenſus cõcluſionis. ſ. a. & c. ſunt æqualia inter ſe: & corrumpitur aſſenſus minoris, ſcilicet ſunt æquali a uni tertio. Senſatio enim illa producendo diſſenſum concluſionis corrumpit aſſenſum minoris. ¶ Hinc ſequitur ꝙ aſſenſus & diſſenſus contrarij eiuſdem cõcluſionis, uel duo aſſenſus duarum contradictoriarũ, in nullo gradu, etiam remiſſiſſimo, poſſunt eſſe ſimul, neque per inſtans. Secus eſt de K habitibus: qui in gradibus remiſſis ſe compatiuntur per tempus quo durat generatio unius & alterius corruptio.

Ad ſeptimũ principale.

Ad ſeptimum argumentum negatur ſequela, ſcilicet, quòd ſine aliquo doctore poſſet homo habere omnes ſcientias: quamuis. n. principia uniuerſaliſſima ſint naturaliter per ſe nota, tamen naturaliter ſcit quicunque illa applicare per bonas conſequentias ad concluſiones particulares. Et ideo ſicut ſemina naturalia non producunt fructus ſine agricultura, ita nec principia naturalia, poſſent generare ſcientias rerum ſine doctrina, aut exercitio. Item quia quamuis in principiis uniuerſalibus uirtualiter contineantur concluſiones, tamen per L ſpicatius ingenium plura illic uidet, quàm ingenium minus perſpicax. Et ideo alius homo plura poteſt per inuentionem acquirere quàm alius. Et eundem librum duo legentes alter altero plura uidet: ſicut qui eſt lippus oculis non tot percipit in eadem imagine, quot alius acutioris uiſus. Et ita ſemper reſtat differentia inter Ariſtotelem, & Platonem. Plato enim putabat, quod habeamus omnes ſpecies omnium rerum infuſas ſicut angeli. Ariſtot. uero non niſi, quod habemus aliquas cognitiones naturales, unde per doctrinam, aut inuentionem elicimus ſcientias. ¶ Vnde ad confirmationem negatur, quod ſciens uniuerſale, ſciat M ſimpliciter ſingulare quod neſcit contineri ſub uniuerſali. Et ad argumentum negatur illa conſequentia. Scio omnem triangulum habere tres. &c. & hic triangulus (quem non uidi) eſt triangulus: ergo ſcio hunc triãgulum &c. Nam ex modali compoſita cum una de ineſſe non ſequitur modalis compoſita, ut tertio libro Summularum dictum eſt. Primo enim uariatur appellatio de ly ſcio, quod in maiori appellat aſſenſum ſupra totam propoſitionem, ſeu ſupra totum illud ſignificatum, quod eſt omnem triangulum habere tres angulos. &c. & in concluſione appellat ſupra ſignificatum propoſitionis ſingularis. Et ideo termini modalis compoſitæ, ſupra quem fertur ly

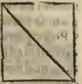
ſcio,

A ſcio ſupponunt immobiliter: atque adeo neque ſubiectum illius univerſalis ſupponit competenter diſtributiue, ut ſub illo poſſit fieri ſubſumptio.

DE MODIS SCIENDI, & demonſtratione.

CAP. II.

Tex. 5. SCIRE autem unamquamque ré ſimpliciter, ſed non ut ſophiſtæ per accidens arbitramur: cum cauſam ob B quam res eſt, illius cauſam eſſe, & fieri nō poſſe, ut res aliter ſeſe habeat, cognoſcere arbitramur. Patet igitur, ipſum ſcire tale quid eſſe: nam & hi, qui neſciunt, & hi qui ſciunt, illi ita ſe rem habere putant, hi ita ſeſe etiā habent. Quare cuiuſque ſimpliciter eſt ſciētia, id ut aliter ſeſe habeat fieri omnino nō poteſt. An vero & alius ſciendi modus ſit, poſterius dicemus. Dicimus autem & per demonſtrationem nos ſcire: demonſtrationé autem dico ratiocinationé eam, quæ ſcientiam efficit: C eam vero ſcientiam efficere dico, qua ſcimus, eam ipſam habendo. ¶ Si igitur ipſū ſcire tale eſt, quale poſuimus, neceſſe eſt, & demonſtratiuam ſcientiā ex ueris, & primis, medioque vacātibus, & ex notioribus, & priorib. ipſa cōcluſione, cauſiſque eiuſdem eſſe. Sic enim erunt, & ipſa principia propria eius quod demonſtratur: nam ratiocinatio quidem eſſe ſine iis poteſt, demonſtratio vero non poteſt: ſcientiam enim non facit. ¶ Vera igitur eſſe oportet, quia fieri nequit, ut id quod non eſt ſciatur: veluti diametrum commenſurabilem eſſe: oportet autem & ex primis, & indemonſtrabilibus eſſe: quia non ſciet, qui demonſtrationem horum non habet: ſcire enim non per accidens

D ea quorum eſt demonſtratio, nihil aliud eſt ſane, quam demonſtrationem habere. Cauſæ etiam notioraque, ac priora ſint oportet: cauſæ quidem, quia tum ſcimus, cum cauſam cognoſcimus: priora vero, ſi quidem & cauſæ ſunt, & antea cognita, non illo ſolum modo quo quid ſignificent, ſed altero etiam quo quod ſint ſcimus. E ¶ Dupliciter autē priora notiorave dicuntur. Non.n. idem prius natura, & noſtra ex parte prius: neq; notius ſimpliciter, & nobis etiam notius eſt. Atq; ea quidē ad nos priora notiorave dico, quæ propinquiora ſēſui ſunt: ea uero ſiplíciter priora notiorave, quæ a ſē ſu longius diſtant. Sunt autē remotiſſima quidem ea, quæ ſunt vniuerſalia maxime: propinquiſſima uero, ſingularia ipſa. Atque hæc inter ſeſe opponūtur. Ex primis autē eſſe nihil aliud eſt quàm proprijs è principijs eſſe: idem enim primū atque principium dico. F ¶ Eſt autem demonſtrationis principium propoſitio medio vacans. Ea vero medio vacat, qua nulla eſt alia prior. Propoſitio vero altera enuntiationis pars eſt, unum de vno complectens: diſſerendi quidem, quæ vtramuis accipit: demonſtrandi vero, quæ definite alterum: quod eſt verum. Enuntiatio contradictionis utrauis eſt pars. Contradictio eſt oppoſitio, cuius per ſe medium nullum eſt. Contradictionis partium ea quidem, qua quippiam cuipiam adiungitur, affir-

G matio: ea vero, qua quippiam a quopiam ſe mouetur, negatio nũcupatur. ¶ Principiorum autem ratiocinãdi vacãtium medio, id quidem poſitio dicitur, quod fieri nequit ut demõſtretur, quodq; non neceſſe eſt eũ habere, qui diſcere quid ĩſtituit: id vero quod oẽs habere, qui modo diſcere aliquid parant, neceſſe eſt, dignitas appellat: sũt n. talia quædam. Atq; talibus hoc potiſſimum nomen tribuere ſolemus. Rurſus ea quidẽ poſitionũ, quæ vtramuis enũciationis accipit partem, eſſe ĩquã quippiam, aut nõ eſſe ſtatuens: ſuppoſitio ea vero, quæ eſt ſine hoc ipſo, de

H finitio dicitur: definitio nãque poſitio quidẽ eſt (ponit. n. Arithmeticus unitatem quantitate ĩdiuiſibilem eſſe) ſed ſuppoſitio ſane non eſt: nam quid ſit vnitas, & vnitatẽ eſſe eadem non ſunt. ¶ Cum autem credere ſcireq; rem talẽ per ratiocinationẽ oporteat, quam demonſtrationem vocamus: hæc vero eſt, quia ſunt ea quib. extruitur ratiocinatio: neceſſe eſt, nõ ſolum prima illa, uel omnia vel aliqua prius noſcantur, ſed etiam magis vt noſcãtur: ſẽper. n. illud eſt tale magis, ob quod vnum quodq; tale ẽ: veluti magis, ideſt dile

I ctũ atque amatũ, ob ꝙ amamus atque diligimus. Quare ſi ob prima ſcimus ac credimus, & illa ſane ſcimus ac credimus magis: quoniam ob illa & ipſa ſcimus poſteriora. Fieri autẽ nõ poteſt vt ea magis quiſquã quæ neſcit, & circa quæ nõ melius diſpoſitus eſt quàm ſi ſcierit quàm ea quæ cognoſcit, credat atq; aſſentiatur. At eueniat id profecto, ſi non prius cognouerit principia quiſpiam, ꝗ ea quæ per demonſtrationem creduntur. Magis. n. principijs aut omnibus, aut quibuſdam credere, quàm concluſioni neceſſe eſt. Atq; ei K qui per demonſtrationem ſcientiam habiturus eſt, non ſolum ipſa principia magis nota, magisq; credita ſint, quàm id quod ex ipſis oſtẽditur oportet: ſed etiam nihil prorſus eorum, quę principijs ijs opponuntur undeque ratiocinatio falſa, vereq; contraria exiſtat, aut credibilius, aut notius principiis ipſis ſit oportet: quippe cũ eum qui ſimpliciter eſt ſcientiam conſequutus, nunquam ab ea, perſuaſione vlla dimoueri oporteat.

POSTQVAM in ſuperiori capite conſtitutum eſt demonſtrationem eſſe: quod reſpondet quæſtioni an eſt, proſequitur hic Ariſtot. determinare quid eſt demonſtratio. L Quæ ſecundum diuiſionem ſupra factam eſt ſecunda pars principalis huius libri. Et terminatur duobus capitulis. In hoc enim ſecundo definitur, quid eſt demonſtratio. Et in tertio excluditur error quidam, qui ex definitione poſſet oriri. Atqui capitulum hoc unicus eſt textus apud Commentatorem, puta quintus. Viſus tamen nobis eſt in ſeptem particulas diuidendus.

¶ Vbi adnotandum eſt quòd, ut Ariſto. docet ſecundo phyſico. prima cauſarum eſt finis unde iudicium rei ſumitur: eo. n. quòd domus fit ad protegendum nos a pluuiis & M tempeſtatibus, iudicamus fieri debere ex tali materia, puta, lignis & lapidibus, & tali forma. Hac ratione Ariſt. oſtendit hic primo finem demonſtrationis, unde eliciat definitionem eius materialem. Debet enim demonſtratio ex his principiis eſſe, quæ ad finem maxime conducunt. Finis autem demonſtrationis eſt ſcientia: & ideo in prima ſtatim particula definit quid ſit ſcire: & colligit primam definitionem demonſtrationis ex parte finis. Proponit igitur: Scirẽ unamquamque rem. &c. ¶ Secundò notandum eſt, quòd ſcire contingit dupliciter, ſcilicet per ſe, & per accidens. Scire per ſe eſt, ſcire rem in ſe ipſa, ideſt ſcire propriam cau-

Scire dupliciter.

A cauſam: ut cum ſcio hominem eſſe riſibilem, quia eſt rationalis. Scire de per accidens eſt, ſcire rem in alio: ut cum a longe uideo uenientem quem neſcio, homo ne ſit an brutum, ſcio hominem de per accidens: puta quia uideo motum, qui accidit homini, & dicitur hic modus ſophiſticus: quia ſophiſtæ ita ſolent arguere, cognoſco uenientem: ueniens eſt homo: ergo cognoſco hominem. Item ſi uideam domum a longe non deſcernendo an ſit ex lapidibus, aut ex lignis extructa, cognoſco quidem ligna de per accidens, quia cognoſco domum: & domus eſt ex lignis: ergo cognoſco ligna: quòd quidem ſimpliciter non eſt cognoſcere. Ait ergo Ariſtot. quòd accipit hic ſcire ſolum per ſe & ſimpliciter. Vnde ſcire

B hoc modo inquit tunc arbitramur, cum cauſam ob quam res eſt, illius cauſam eſſe, & fieri non poſſe, ut aliter ſe habeat cognoſcere arbitramur. ¶ Duæ ſunt particulæ definitionis quamuis expoſitores, translationem Boetij ſecuti, tres diſtinguant. Boetius enim ſic habet. Cum cauſam arbitramur cognoſcere propter quam res eſt, & quoniam illius eſt cauſa, & quòd non contingit hoc aliter ſe habere. Vbi diſtinguit tãquam duo, cognoſcere cauſam rei, & cognoſcere quoniã illius eſt cauſa. Sed certe phraſis Græca non diſtinguit in duo: nam formaliter cognoſcere cauſam eſt cognoſcere cauſam eſſe talis rei. Eſt ergo ſenſus, quòd tunc ſcimus aliquam rem, cum id quod eſt cauſa

C illius, cognoſcimus eſſe cauſam eius. Si uerò pro captu incipientium uis diſtinguere tres particulas ut lucidior ſit textus, non inhibeo. Tertia ergo tunc erit, & non contingit aliter ſe habere. Exempli gratia, ut quis ſciat eclipſim lunæ non ſufficit ut uideat ipſam eclipſari: illa. n. eſt experientia & non ſcientia, neque requiritur talis experientia: nam & cæcus poteſt per aſtrologiam eclipſim ſcire. Sed requiruntur tria: uidelicet, quòd ſciat terram interponi inter ſolem & lunam: & ſecundo quòd ſciat illud eſſe cauſam eclipſis, alias ſciens rem quæ eſt cauſa, ſolum uirtualiter & in confuſo, & de per accidens ſciret eclipſim: ſicut dixit ſuperius

Tres particulæ definitionis.

D Ariſto. quòd ſciens uniuerſales ſcit ſecundum quid ſingulare. Vt enim ſimpliciter non ſcitur ſingulare, niſi quando actu ſubſumitur ſub uniuerſali: ita nec ſimpliciter ſcimus effectum per hoc ſolum quòd ſciamus rem quæ eſt cauſa: niſi ſciamus illam eſſe illius effectus cauſam. Sed tertio requiritur, quòd ſciamus non poſſe fieri rem aliter ſe habere, ideſt, non poſſe aliter fieri, niſi quod quotieſcunque ponitur hæc cauſa ponitur talis effectus. v.g. quamuis ego ſciam Petrum eſſe ſtudioſum: quia conſuetudinem habuit cum ſtudioſis, aut quia indutus eſt habitum religioſi, non ſimpliciter, & certiſſime rem ſcio: quia poteſt aliter eſſe, puta quòd ex tali cauſa non ſequatur talis effectus. Et in naturalibus licet ſciam

E pluuiam eſſe, quia flauit auſter, non ſcio certiſſime, quia poteſt aliter eſſe, puta quod flante auſtro non pluat: aut quòd non flãte, pluat. Vnde tertia particula, ſcilicet quòd nõ contingit aliter ſe habere, ut docte notauit Albertus, nõ debet referri ad neceſſitatem præmiſſarum, uel ad neceſſitatem concluſionis, ſed ad neceſſitatem illationis & conſequentiæ: quæ prouenit ex hoc quòd talis res neceſſario ſequitur ex tali cauſa. ¶ Probat Ariſt. definitionem ex authoritate omnium in uniuerſum tam ſapientium quàm inſipientium. Sapientes. n. tunc iudicant ſe uere ſcire rem & uere ſciunt, quando hoc modo ſciunt cauſas. Et inſipientes tunc ſe etiam arbitrantur ſcire, cum arbitrantur ſe

F ſcire cauſam: licet non uere ſciant: quia non ſciunt ueram cauſam. Quod eſt dicere: Nul propterea q ſo lum uidet eclipſim lunæ, tũc putat ſe ſcire rẽ: hac. n. de cã cœperunt homines cauſas inqrere effectuũ quos experiebãtur: quia non aliter putabant rẽ ſcire: ſed q̃primũ quis inuenit aliquid, quòd arbitratur eſſe cauſam, arbitratur etiã rem ſcire, ut ſi credat quis lunã eclipſari propter interpoſitionem nubeculæ inter ipſam & uiſum noſtrum, fallitur quidem, ſed tunc putat rem ſcire. ¶ Hinc patet (ut ait S. Th.) quòd hæc non eſt definitio quid rei: qui non datur definitio ſcientiæ per genus & differentiã: ſed eſt definitio explicans ſignificationẽ no

G minis,ſcire: & ideo probauit eam ex communi modo loquendi:nam ut habetur 2.Topic. c. 2. nominibus utendum eſt ut plures. Quod adnotare debent qui rerum definitiones pro libito ſuo confingunt contra naturam definiendi. Debet.n. definitio eſſe omnibus receptiſſima, de qua nulla ſit controuerſia.Et ita concludit Ariſt.ꝙ id cuius ſimpliciter eſt ſcientia, neceſſe eſt ita ſe habere,ideſt, ut ex tali cauſa neceſſario ſequatur talis effectus. An uero,inquit, alius ſit modus ſciendi uidebitur inferius.Quod nos in quæſtione etiam diſputabimus.¶ Ex quid nominis huius quod eſt ſcire, infert Ariſto. dicens: Dicimus autem & per demonſtrationem nos ſcire. Quam aliqui putant eſſe

H definitionem quid rei per cauſam huius, quod eſt ſcire.Et hoc euidentius apparet in uerſione Boetii, quæ ſic habet: Dicimus, quia ſcire eſt per demonſtrationem intelligere. In Græco tamen non eſt uerbum,intelligere, neque habet formam definitionis: ſed ſolum uidetur Ariſt.explicare,quòd finis demonſtrationis eſt ſcire: eo quòd ſcire eſt rem per cauſas cognoſcere,& demonſtratio propter quid procedit a cauſa ad effectum. ¶ Unde colligit primam definitionem demõſtrationis,quæ datur per finem, ſcilicet demonſtratio eſt ratiocinatio, ſeu ſyllogiſmus qui facit ſcire. Veluti ſi diceres, Serra eſt inſtrumentum lignis ſecandis aptum. Explicat uero definitionem dicens,

Definitio demonſt.

I quod eam ratiocinationem, ſeu ſyllogiſmũ dicit ſcientiam efficere,quo, dum illum habemus,tũc ſcimus,& non alias. In aliquib. codicibus Boetii legitur:Demonſtrationem autem dico ſyllogiſmum apodicticon. Illud tamen appoſitum eſt ab aliquo ſciolo: nam Græce non habetur niſi, epiſtemonicon,ideſt ſcientialem:quia apodicticon,idẽ eſt quod,demonſtratiuum. Quare perinde eſſet,ac ſi diceres, Demonſtrationem dico ſyllogiſmum demonſtratiuum: quod eſſet nugatio.¶ Quod ſi quis obijciat Ariſtoteli, quod uſus fuerit hic circulo,dum ſcire definit per demonſtrationem, & uice uerſa demonſtrationem,per ſcire. Reſpondetur, ꝙ illæ non ſunt definitiones, ſed potius cir-

K cumloquutiones quibus affirmatur,& ſcire eſſe finem demonſtrationis, & demonſtrationem eſſe medium ordinatum ad ſcire. ¶ In ſecunda particula textus. (Si igitur ipſum ſcire, &c.) ſequitur ſecunda definitio demonſtrationis, quæ eſt materialis:& concluditur ex ſuperiori.Ait.n. quòd ſi ſcire eſt id quod dictum eſt, & demonſtratio eſt ſyllogiſmus faciens ſcire, colligitur ut demonſtratio ſit ſyllogiſmus procedens ex ueris & primis, medioque uacantibus, notioribus & prioribus ipſa concluſione, & ex cauſis eiuſdem.Quod perinde eſt,ac ſi diceres. Si domus eſt ædificium, quod nos a tempeſtatibus defendat, neceſſe eſt ut ſit ex lapidibus, & lignis. &c.Atqui particulæ definitio

Definitio 2. demon. Par. 1.

L nis ſunt numero quinque, ideſt ex ueris,& primis, medioque uacantibus, ideſt carentibus(quod Boetius ait, immediatis) quare,primis, & immediatis, non ſunt duæ particulæ(ut aliqui putant, facientes ex particulas) ſed ſecunda eſt expoſitio prioris, 3. prioribus, 4.notioribus, 5.cauſis. ¶ Reſpondet ſtatim Ariſto.tacitæ obiectioni.Poſſet enim quis obijcere, quòd omiſiſſet præcipuam particulam, ſcilicet propriis, nam demonſtratio debet reddere propriam cauſam concluſionis. Cui reſpondet, quod ſi principia habeant conditiones poſitas,inde fiet, ut ſint cauſæ propriæ concluſionis.¶ In tertia particula textus (uera igitur &c.) explicat ſingulas particulas. Pri-

Ex uera. Par 3.

M mam probat hoc modo: Concluſio demonſtrationis debet eſſe ſcita: & per conſequens uera:ſed falſum non poteſt eſſe principium & cauſa ueritatis: ergo præmiſſæ demonſtrationis debent eſſe ueræ.¶ Quod ſi quis arguat, quòd ex falſo poteſt ſequi uerum ut hic: Omnis homo eſt Deus, Chriſtus eſt homo: ergo Chriſtus eſt Deus. Reſpondetur quòd quamuis ita ſit ꝙ hæc ſit bona conſequentia, tamen præmiſſa falſa non eſt cauſa ueritatis concluſionis:non enim quia omnis homo eſt Deus, Chriſtus eſt Deus. Et in demonſtratione non ſolum ex præmiſſis ſequitur concluſio in ſenſu conditionali, ſed etiam in cauſali, quia præmiſſæ ſunt ueræ, concluſio eſt uera. Maiorẽ uidelicet, ꝙ con-

cluſio

A clusio cuius eſt ſcientia debet eſſe uera, probat, quia quod non eſt, inquit, non ſcitur. Non intelligit, quod non eſt .i. quod nō exiſtit: nam habemus ſcientiam de roſa in hyeme quando non eſt. Nominales propterea exponunt ſecunda intentionaliter .i. falſum non ſcitur. Attamen quanuis hoc ſit uerū, tamen Ariſt. de rebus loquitur tanquam de obiectis ſcientiæ: & ideo non dixit, quod nō eſt uerum, non ſcitur, ſed quod non eſt. Senſus ergo eſt, quæ id quod rebus ipſius nō cōuenit, ſciri non poteſt: nam ab eo ꝙ res eſt, propoſitio eſt uera. Et ponit exemplum, ꝙ cum diameter non ſit commenſurabilis coſtæ, non poteſt de illo haberi ſcientia. Diametrum non eſſe commenſurabilem coſtæ non eſt hic locus pluribus uerbis explicandi:

Diameter.

B ſed eſt ſenſus ꝙ exceſſus quo diameter excedit coſtam quadrati æquilateri (nam de illo ſolo intelligitur) non eſt aliqua pars aliquota coſtæ, id eſt, nec eſt medietas, nec tertia, nec quarta, nec aliqua pars denominata ab aliquo certo numero: ob idq; diametri ad coſtam nec eſt proportio dupla, nec tripla, nec ſeſquialtera, nec ſeſquitertia, nec ab aliquo numero denominata: ſed eſt medietas duplæ: quod hic nemo ſit anxius intelligere. ¶ Secunda particula erat (Primis medioque uacantibus) quam modo exponit per hoc quod eſt primis & indemonſtrabilibus) eo nanq; principium eſt primum, quia medio caret: & eadem ratione eſt in-

Ex immediatis.

C demonſtrabile. ¶ Vbi proinde adnotandum eſt, ꝙ propoſitio immediata (quod nomen a translatione Boetii omnes uſurpant) non dicitur propterea ꝙ contineat cauſam proximam concluſionis: puta inter quam & concluſionem non mediet alia cauſa, ut habere pulmonem eſt cauſa immediata reſpirandi: Sed dicitur immediata, quia caret medio ꝑ quod poſſit demonſtrari: quæ Græce dicitur ἄμεσα. Quod ubique Argyropylus appellat principium medio uacans, id eſt, carens. ¶ Sed eſt ſecundo notandum, ꝙ non eſt neceſſarium omnem demonſtrationem formaliter procedere ex indemonſtrabilibus: alias ſecunda paſſio nunquam demonſtraretur per priorē: cum prior et ſit demonſtrabilis per definitionē. Attamen ut ille qui

D habet demonſtrationem uere ſciat concluſionem, neceſſe eſt quod præmiſſas (ſi quæ ſint demōſtrabiles) uere ſciat reſoluere per alias demonſtrationes uſque ad prima principia. Atque ſtile qui habet decimam demonſtrationem Euclidis, uere ſciat illā concluſionem, neceſſe eſt ut ſciat præcedentes omnes demonſtrationes ſaltem habitualiter. Et hoc eſt quod ait Ariſt. quia non ſciet qui demonſtrationem horum, ſcilicet, præmiſſarum, non habet. Cuius rationem ſubdit, quia ſcire non per accidens ea quorum eſt demonſtratio, eſt demonſtrationem habere. Ait ea quorum eſt demonſtratio: quia dignitates quarum non ſunt demonſtrationes, uere ſine demōſtratione ſcimus. Et ait,

E non ſecundum accidens, quia illa quorum eſt demonſtratio poſſumus per accidens ſcire ſine demonſtratione, ut ſupradictum eſt, cum ſcimus hominem per hoc quod ſcimus uenientem. Eſt ergo ſenſus Ariſt. ꝙ ſi non ſcimus concluſionem niſi ſciamus demonſtrationes præmiſſarum, & demonſtrationes non procedunt in infinitum, ſed deuenitur ad aliqua immediata principia quæ carent medio, neceſſe eſt omnem demonſtrationem aut formaliter aut ſaltem uirtualiter procedere ex primis & immediatis. Et hoc eſt quod ait. 1. Topi. cap. 1. Demonſtratio eſt ex primis, aut ex his quæ ex primis fidem acceperunt. ¶ Tertia particula erat (Ex prioribus) ſed quia eſſe priora & notiora conuenit principiis eo ꝙ ſunt cauſæ, explicat primo quintam particulam: dicens quòd præmiſſæ debent importare cauſam concluſionis: nam ut dictum eſt tunc rem ſcimus cum cauſam eius cognoſcimus.

Ex cauſis.

Cū ait demonſtrationem procedere ex cauſis, non ſolum intelligit ueras cauſas quæ diſtinguuntur ab effectu, ut interpoſitio terræ eſt cauſa eclipſis lunæ, & definitio eſt cauſa paſſionis, ſed rationes etiam formales, licet nullo modo diſtinguantur ab illo cuius ſunt rationes, nec propriæ ſint cauſæ: ſicut immutabilitas eſt ratio æternitatis in Deo, ubi proprie nec eſt cauſa nec effectus. & immaterialitas eſt ratio immortalitatis

animæ

G animæ : & in mathematicis demonſtratio procedit ex cauſis.i. rationibus formalibus. *Ex prioribus.* ¶Et ſubdit ꝙ ſi præmiſſæ ſunt cauſa concluſionis, inde fit ut ſint priores (quæ erat tertia particula definitionis) nã ut ait in poſtprædicamentis, cap.de prior.et.5.met.tex.16.quicquid eſt cauſa alterius, eſt eo prius ſaltem natura:& per conſequens ſi præmiſſæ ſunt cauſę cognitionis concluſionis, debent eſſe prius cognitæ quam concluſio, ut ex notis ad ignota procedamus. ¶ Exponit deinde quomodo præmiſſæ debent eſſe prius notę: quia non ſolum debent eſſe notæ quantum ad ſignificationem, ſed quantum ad id quod ſunt.ſ.ueræ.¶ Ad cuius euidentiam notandum eſt, ꝙ ſicuti ad ſciendũ aliquam rem non ſufficit ſcire id quod eſt H cauſa, niſi ſciamus illud eſſe cauſam talis rei,ita econuerſo nec ſufficit ſcire illud eſſe cãm talis rei, niſi ſciamus illud eſſe uerum. exempli gratia. Vt ſciamus eclipſim lunæ non ſatis eſt ſcire, ꝙ terra eſt interponibilis inter ſolem & lunam, niſi ſciamus illud eſſe cauſam eclipſis. Sed tamen nec rurſus ſufficit, ꝙ conditionaliter ſciamus, ſi terra interponitur inter ſolem & lunam, eam eclipſari: ſed requiritur ꝙ ſciamus terram eſſe in rei ueritate interponibilem: alias eſſet ſcientia ſecundum quid puta ex ſuppoſitione.Et hoc eſt quod dicunt Summuliſtæ, Ad ueritatem cauſalis non ſatis eſſe bonitatem I conſequentiæ (quod ſufficit ad ueritatẽ cõditionalis) ſed propterea exigit ueritatẽ antecedentis. Et ideo ſyllogiſmi dialectici nõ generant proprie ſcientiam, quia procedũt ex admiſſis a reſpondente,ſiue ſint uera ſiue nõ.Et in naturalibus ut quis ſciat in particulari piſces non reſpirare, non ſatis eſt ſcire ꝙ ſi nõ hẽt pulmonẽ nõ reſpirant: ſed neceſſe eſt ſcire ꝙ nõ hẽt pulmonẽ: alias ſolũ eſſet ſcire ſecũdũ qd & in uniuerſali.Et hoc eſt quod dicit hic Ariſtot. ꝙ præmiſſæ ſunt prius notæ quã concluſio: non ſolum quantum ad quid nominis.ſ.quid ſignificant,ſed quãtum ad qõnem an eſt,puta quòd ſint ueræ:ut dictum eſt ſuperius tex.2. *Priora dupliciter.* ¶ In quarta particula textus(Dupliciter autem)quia dixerat principia debere eſſe priora concluſione, *Par.4.* diſtinguit dupliciter eſſe aliqd prius K alio mõ quo ad naturã, & altero modo quo ad nos.Illa ſunt, inquit, priora quoad nos, quæ ſenſui ſunt propinquiora, ut ſingularia. Illa uero ſunt priora quo ad naturam, quæ ſunt à ſenſibus remotiora, ut uniuerſalia.Et quæ ſunt priora quo ad naturam, ſunt priora ſimpliciter: nam id conuenit alicui ſimpliciter,quod conuenit ſecundum naturam. Priora uero quo ad nos ſunt ſecũdum quid priora.i.ut cadunt in cognitione noſtra.¶ Sed ſunt hic dubia quatuor. Primum *Dubium. 1.* offert ſe ſtatim aduerſus Ariſtotelem qui ſibi ipſe uidetur contrarius:nam.1.Phy. text.2.ait notiora quo ad nos eſſe uniuerſalia & notiora naturæ eſſe ſingularia, hic uero dicit contrarium. Reſpondetur ut reſpondet S.Tho. quòd ſingulare uno modo accipitur L ſimpliciter pro illo quod cadit ſub ſenſu,ut diſtinguitur contra ſimpliciter uniuerſale,quod ſolo intellectu percipitur per abſtractionem a conditionib.ſingularibus. Et iſto modo dicit hic ſingularia eſſe nobis notiora:quia cognitio noſtra pro iſto ſtatu incipit a ſenſu: uniuerſalia uero ſunt notiora naturæ. Nam illa ſunt notiora naturæ, quæ a natura ſunt ſimpliciter intenta(loquimur.n.de natura ac ſi ageret per cognitionem,ſicut artifex:) artifex autem prius cognoſcit finem ad quem, deinde ordinat media: & ita natura prius intendit ſpeciem conſeruare & ad illum finem producit ſingularia M quæ de per accidẽs cadunt in intentione naturæ:ſicut de per accidens cadit ſub intentione artificis hic uel ille lapis ad conſtruendam domum:nã hoc uel illo indifferenter poſſet uti. Nec opus eſt hic accipere naturã pro natura naturante (ut aliqui dicunt)puta pro Deo, qui eſt author naturæ; ſed pro ipſa natura rei ac ſi ipſa cognoſceret & produceret ſe, ut ait Albertus. Alio modo accipitur ſingulare non ſimpliciter, ſed reſpectu magis uniuerſalis : quomodo ſpecies dicitur ſingulare ſeu particulare reſpectu generis.Et iſto modo dicit.1.Phyſic. ꝙ magis particulare eſt notius naturæ, & ſimpliciter quia in intentione naturæ principalior finis eſt ſpecies quã genus,prius. n. inten-

A intendit hominẽ aut equum.&c. quam ani-
mal. Sed in cognitione noſtra prius sũt ma-
gis uniuerſalia quæ illic uocat Ariſt. magis
confuſa. Nã licet cognitio noſtra incipiat a
ſenſu, & per cõſequens prius percipiat res
ſingulares ut ſunt in materia ſenſibili, tamẽ
de illis prius format ſingulare uagũ magis
cõe, quã minus cõmune. Itaq; ſenſus non
percipit niſi hoc aĩal quod uidet, ſed prius
cum uidet a remotis cognoſcit hoc eſſe ens
mox per motum hoc eſſe aĩal, deinde per
figura hoc eſſe hominẽ, & tandem de facie
hunc eſſe Socratem. Vnde licet ſenſus non
formet notitias, niſi ſingulares in ſupponen
do, tamen prius format ſingulares uagas
uniuerſaliores in ſignificando. ¶ Et per hoc
B ſoluitur ſecundum dubium quod eſt hoc. Il
Dubiũ lic.n. dicit innatã nobis eſſe uiã a natura ut
6. ex notioribus nobis procedamus: unde ui-
detur ſequi quòd debemus ꝓcedere a ſingu
larib. ad uniuerſalia: hic uero ut uidebimus
ſtatim cap.4. dicit, quòd demonſtratio ſim-
pliciter nõ ẽ niſi ex uniuerſalibus. Rñdetur
tamen, quòd illic ſolum dicit, quòd i acquiſi
tione ſciẽtiarum debemus procedere prius
ex principijs uniuerſalib. (ſicut prius de re
uiſa formamus, hoc ens, quam hoc animal,
aut hic homo) ut prius in genere debemus
tractare de ente naturali, & de materia &
forma in cõi, & de motu in communi, quæ
ſunt notiora: quam de cœlis in particulari,
aut de anima, aut de generatione. &c. Sed
C tamen cum hoc ſtat, quòd ois ſcientia debet
tractare de rebus abſtrahendo a cõditionib.
ſingularibus: nam tractat de rebus ut ſunt
perpetuæ. Et hoc eſt quod dicit hic: uideli-
cet quòd ois demõſtratio debet procedere
ex uniuerſalibus. Quare ſenſus non facit de
monſtrationes nec habet ſcientias: ſed ſolus
intellectus cuius eſt abſtrahere a ſingulari-
Dubiũ bus. ¶ At tertium eſt hic maius dubium. Si
8. omnis demõſtratio ut proxime dixerat Ari
ſto. debet procedere ex cauſis, ut quid inge
rit ſermonem de prioribus quo ad nos? nã
priora quo ad nos ſunt effectus: ut eclipſis
lunæ quã nos ſentimus eſt effectus interpo-
ſitionis terræ, quare ex prioribus quo ad
nos nulla poteſt fieri demonſtratio. Reſpõ-
detur, quòd hic incipit inſinuare Ariſto. di- D
uiſionem demonſtrationis propter quid, & Demõ-
quia eſt, quam cap. 10. tex. 30. eſt explica- ſtr per
turus. ¶ Vbi adnotandum eſt, quòd cauſa du quid &
plex eſt. Alia eſt cauſa rei, puta ut res ſit: a- quia.
lia eſt cauſa ueritatis puta cauſa aſſenſus cõ
cluſionis. Et differt hoc modo inter demon
ſtrationem propter quid, & quia ẽ, quòd in
demonſtratione propter quid, cauſæ rei, pu
ta cauſa eſſendi, ſunt pariter cauſę cogno
ſcendi. ſ. cauſa ueritatis concluſionis: iuxta
illud. 2. met. tex. 4. eadem eſt cauſa eſſendi,
& cognoſcẽdi: ſed in demonſtratione, quia,
cauſæ cognoſcendi. ſ. cauſæ ueritatis cõclu-
ſionis, non ſunt cauſæ rei quo ad eſſe: ſed po
tius effectus. Et ideo omnis demonſtratio
procedit quidem ex prioribus. ſ. demonſtra E
tio propter quid, ex prioribus quo ad natu-
rã: & demonſtratio quia eſt priorib. quo ad
nos. Itẽ ois demonſtratio procedit ex cau-
ſis cognoſcendi. i. ex cauſis productitiis aſ-
ſenſus concluſionis. Sed tamen nõ omnis ꝓ
cedit ex cauſis eſſendi: ſed ſola demonſtra-
tio propter quid: ut ſi dicas, omne aĩal reſpi
rans hẽt pulmonem: hõ eſt animal reſpirans
ergo. præmiſſæ ſunt cauſæ aſſenſus conclu-
ſionis: ſed tamen reſpirare nõ eſt cauſa, ſed
effectus pulmonis. Quam ob rẽ demonſtra-
tio, quia non facit ſimpliciter ſcire: quia non
reddit cãm rei quod requiritur ad ſimplici-
ter cognoſcẽdum rem. ¶ Hoc poſtea dilata-
bit inferius Ariſ. manifeſtans, ꝙ demonſtra
tio propter quid poteſt procedere ex gene F
re cãæ efficiẽtis formalis & finalis. ¶ Quar- Dubiũ
tum dubium eſt circa id quod ait Ariſto. ſ. 9.
quòd priora quo ad naturã & priora quo ad
nos opponuntur. Primo quia non uidetur
qua oppoſitione opponantur. Et præterea
quia Cõmentator. 1. Phy. com. 2. ait, quòd in
mathematicis eadem ſunt priora quo ad na
turã & priora quo ad nos. ¶ Reſpõdetur, ꝙ
priora naturæ & priora nobis in naturalib.
opponuntur relatiue: ſicut cauſa efficiens
& effectus: nam effectus ſunt priores nobis
& cauſæ, priores naturæ. Sed tamẽ quia ma
thematicæ ſcientiæ abſtrahũt, non ſolum ſin
gularibus, ſicut reliquæ ſcientiæ: ſed a
materia ſenſibili (in quo differunt a ſcien-
tiis

G tijs naturalibus) tractant.n. non de triangulo aut circulo lapidis uel argenti uel ligni: ſed de triangulo, abſtrahendo a quacunque materia: inde fit, ut in illis non diſtinguitur prius quo ad nos, & quo ad naturã (nam priora quo ad nos ſunt ſenſibilia) ſed cauſæ formales per quas demonſtrant mathematici ſunt priores naturæ & ẽt in cognitione noſtra. Prius enim ſuapte naturâ intellectu percipimus, a quolibet puncto in quolibet punctum lineam duci, deinde lineam recte cadentem ſuper lineam rectam angulos utrinque æquales conſtituere, & ita conſequenter ordine ipſo naturæ procedit etiam cognitio noſtra. ¶ At uero quia principia prima nõ uidetur eſſe principia ꝓpria rei, cũ tamẽ demõſtratio debe

H at ꝓcedere ex proprijs, hoc ſaluat ſtati Ariſ. dicẽs, ꝙ principium primum eſt principiũ proprium. ¶ Sed arguitur hoc eſſe falſum.

Prime pri. Dicimus enim primum principium intrinſecum demonſtrationis illud in quo prima paſſio affirmatur de definitione: ut, omne animal rationale eſt diſcurſiuum: unde prouenit quòd prius cognoſcat cauſam quàm effectũ, & inde quòd ſit admiratiuum, & inde tãdẽ ꝙ ſit riſibile. Vbi apparet, quòd illud principium quod eſt primum immediatum, ẽ remotum reſpectu ultimæ paſſionis, puta riſibilitatis: ergo uidetur ꝙ non ſit propria cauſa illius: nam uidetur eſſe cauſa propria & cã proxima eſt. Reſpondet tamen Ariſ.

I ꝙ principium immediatum quanuis ſit remotum reſpectu ſecundæ uel tertiæ paſſionis, nihilominus eſt proprium principium eius: nã ut ipſe docet .met.tex.6.quod eſt primum in unaquaq; re eſt poſteriorũ propria cã. Vt in genere calidorum ignis calefacit ferrũ: & ferrũ, aquam: & aqua, manũ: caloris ergo manus, ignis eſt proprium prĩcipium, in cuius uirtute mediæ cauſæ agebãt. Quare, eſſe aĩal rationale, eſt ꝓpria cauſa omnium paſſionum quæ homini conueniunt: non obſtante ordine quo per priores paſſiones eſt cauſa poſteriorum: nam ut hic

Princi pium mme. inquit Albertus, prima principia licet ſint remota, appropriantur tamen ad effectum per principia intermedia. Hinc diſſoluitur dubium hoc, ꝙ uidetur Ariſ. per inutilem repetitionem dixiſſe, ex primis, & ex prioribus: nam primum eſt ſuperlatiuum de ly prius: poſtquã ergo dictum eſt, ex primis, nugatio eſt addere, ex priorib. Quanuis.n. alii aliter ſoluant, eſt tamen manifeſta reſponſio: nam quod dixerat, ex primis, inſinuauerat generaliter principia quæ formaliter intrant demonſtrationem, aut alia in quæ præmiſſæ demonſtrationis reſoluuntur. Sed cum ait, ex prioribus, explicat particulariter præmiſſas formales demonſtrationis: quæ omnes debent eſſe priores cõcluſione: licet nõ ſit neceſſe quòd ſint primæ, ſed ſatis ẽ quòd reducãt ad primas. ¶ In

L quinta particula huius capitis (Eſt aũt demonſtrationis principium) exacte Ariſt. definit demonſtrationis principia. At occaſione illius exponit octo nomina. Primum eſt *Parti. 5.* ly principium. Principium.n. inquit eſt ꝓpoſitio medio uacans (quod Boetius dicit, immediata) ea uero, inq̃t, medio uacat, qua nõ ẽ alia prior. Vbi notandum eſt, quòd propoſitio immediata dupliciter poteſt intelligi, ut dicit Albertus: uno modo reſpectu cõcluſionis: quæ quidẽ eſt propoſitio reddens proximam cauſam concluſionis: ſicut eſſe admiratiuum reſpectu huius quod eſt eſſe riſibilem. Et alio modo propoſitio eſt immediata: quia non hẽt aliam priorem per quã demonſtretur. Albertus uidetur in hoc eſſe ambiguus: ſed alii dicũt, quòd accipitur hic

M propoſitio immediata primo modo: & quod intẽdit Ari. docere quomodo oĩs demonſtratio debet formaliter procedere ex proximis principiis cõcluſioni: puta inter quæ & concluſionẽ non ſit medium. ¶ At uero quanuis ita ſit quòd demonſtratio, ut ſit euidens, debet procedere ex proximis cauſis, tamẽ Ari. non uocat propoſitionem immediatam, illam quæ eſt concluſioni proxima Primo, quia propoſitio proxima concluſioni non ſemper eſt prima: nam prima, cũ ſit ſuperlatiuũ, dicit negationẽ prioris: ut expreſſe hic dicit Ariſt. Itẽ quia ſuperius, docens demõſtrationẽ debere ꝓcedere ex primis, expoſuit ſe, dicẽs, quòd alias nullus ſcit concluſionem niſi præmiſſas ſciat reducere in

A re in primas & indemonſtrabiles: propoſitio uera proxima concluſioni ſæpiſſime eſt demonſtrabilis. ¶Dicẽdum eſt igitur, quod propoſitio immediata eſt illa, cuius prædicatum ineſt ſubiecto per ſe primo ſine aliquo medio: ut illa in qua prima paſſio prædicatur de definitione, aut definitio de ſpecie: ut (omne animal rationale eſt diſcurſiuum, ſi demus illã eſſe primã paſſionem) nam ſtatim ſine medio ex hoc quod eſt rationale, conuenit ut ſit diſcurſiuum: & hæc, homo eſt animal rationale, nam definitio per ſe primo conuenit ſpeciei. Et ideo dicitur immediata ſeu medio uacans: quã inferius Ariſt. cap. 4. uocat per ſe primo: quia. ſ. inter prædicatum & ſubiectum nullum eſt medium. Vbi uero paſſio ſecunda uel tertia

Propoſitio immediata.

B prædicatur de definito, eſt propoſitio mediata, ut animal rationale, eſt riſibile: quia prędicatum non conuenit ſubiecto immediate, ſed per aliam mediam paſſionem, ſcilicet, quia eſt admiratiuum. Et ideo talis propoſitio eſt demonſtrabilis per illud medium. ſ. omne animal admiratiuum eſt riſibile: omne animal rationale eſt admiratiuum: ergo. Et pariter ubi definitio prædicatur de indiuiduo eſt mediata: quia Petrus non eſt animal rationale niſi quia eſt homo: & ideo Petrus eſt animal rationale, demonſtratur per medium, homo, ſcilicet omnis homo eſt animal rationale, Petrus eſt homo:

C ergo. ¶ Et hoc eſt hic attente aduertendum pro arte poſterioriſtica, ꝙ illud medium ratione cuius prædicatum alicuius propoſitionis ineſt ſubiecto, uniuerſaliter eſt medium ad demonſtrandum talem propoſitionẽ quod ſi prædicatũ ſine medio ineſt ſubiecto, illa eſt immediata medio carens: & per conſequens eſt indemonſtrabilis. ¶ Qđ ſi quis arguat contra hoc probando, ꝙ naturalium principium intrinſecum demonſtrationis ſit immediatũ: quia maxime illud in quo prima paſſio prædicatur de definitione: ſed principia extrinſeca per ſe nota & dignitates (ut quodlibet eſt uel non eſt) & ſimilia, ſunt priora. Ad hoc reſpondebitur ſtatim parti. 6. & in q. 2. ¶ At quia in definitione principii ponitur, propoſitio, occaſione

eius exponit quid eſt propoſitio dialectica, quid demonſtratiua, quid enuntiatio, quid contradictio, quid affirmatio, & quid negatio. ¶Ad quorum notitiam notandum eſt, quod Paulus Venetus & alii putãt, quod enuntiatio eſt diſiunctiua ex duabus cõtradictoriis: qua de cauſa propoſitio dicitur hic eſſe altera pars (ſ. categorica) enunciationis. Sed tamen profecto, enunciatio, de ſe nõ dicit eſſe diſiunctiuam aut cõſtantẽ ex cõtradictoriis: nam. 1. Periher. definit Ariſt. quod enunciatio eſt omnis oratio in qua eſt uerũ uel falſum: quam deinceps diuidit in affirmatiuam & negatiuam: & hic ait, quod enũtiatio eſt contradictionis utraque pars. Et ideo tam affirmatiua categorica, quã negatiua ſeorſum eſt enunciatio. ¶Igitur notan- D

Enunciatio.

da eſt differentia inter quatuor hæc nomina. Enuntiatio, Problema, Propoſitio, Cõcluſio. Enunciatio eſt oratio uerum uel falſum ſignificans quæ aſſertiue aut negatiue & per modum ſententiæ profertur: unde & pronuntiare ſententiam dicimus. Problema uero ut colligitur ex Ariſt. 1. Topi. cap. 9. eſt oratio quæ in medium proponitur tanquam dubia, ut diſputatione iactetur: proballo. n. idem eſt quod, in medium profero, ſeu iacto. Sed propoſitio quanuis inter Summuliſtas pro eodem accipiatur pro quo enunciatio, eſt tamen enunciatio quæ proponitur uel aſſumitur tanquam præmiſſa ad in- E

ferendum aliam. Concluſio uero eſt enunciatio quæ ex alia infertur. Itaq; tam propoſitio quàm concluſio eſt ſpecies enunciationis, immo ſola ratione differt ab enunciatione: quia utraque profertur aſſertiue uel negatiue: niſi quod propoſitio connotat ut ſit præmiſſa, & cõcluſio quod ſit probata: ſed enunciatio abſtrahit ab utroque, unde quæ modo eſt cõcluſio poteſt in alio ſyllogiſmo eſſe propoſitio. Problema uero non eſt enũciatio: quia non proponitur aſſertiue: ſed dubitatiue per modũ diſiunctionis. ſ. utrum bona corporis ſint pars felicitatis, necne. ¶Propoſitio uero diuiditur in dialecticam (quam Argyropylus appellat propoſitionem differendi: nam dialectica idem eſt qđ differendi ſeu diſputandi ſcientia) & pro- F

Propoſitio dialectica.

poſitionem

G poſitionem demonſtratiuam: quam appellat propoſitionē demonſtrandi. Propoſitio dialectica eſt propoſitio probabilis ſiue uera ſit ſiue falſa: ut habetur.1.Topi.cap.1. id eſt, quæ plurimis aut ſapientibus apparent. Propoſitio uero demonſtratiua eſt ſolum propoſitio uera, immo neceſſaria. Ait ergo Ariſt. ꝙ propoſitio eſt altera pars enunciationis: Pars.ſ.ſubiectiua ſicut homo dicitur pars animalis: quia eſt ſpecies eius.i.eſt enūciatio affirmatiua, uel negatiua. Addit tñ, unum de uno complectens.i.ſignificans: ad excludendum propoſitionem plures ex terminis æquiuocis: quæ non eſt idonea ſyllogiſmo antequam diſtinguatur in ſua æquiuocata. Et propoſitio (inquit) differendi.i.

H dialectica eſt quæ utrãuis partem accipit.i. indifferenter affirmatiuã uel negatiuam, ueram uel falſam, dum mō ſit probabilis.

Demõſtratio. Demonſtratiua uero eſt illa ſolum quæ determinate eſt uera: nam ex duabus cōtradictoriis neceſſe eſt alteram eſſe uerã. Non ergo eſt ſenſus, ꝙ unius certi ſyllogiſmi dialectici utraq; contradictoriarū ſit ſimul præmiſſa aut cōcluſio (illud.n.nō eſt poſſibile) ſed ex duabus contradictoriis utraq; poteſt eſſe idonea ad ſyllogiſmum dialecticum: ut ſi dicas, nauale bellū erit cras, nullū erit nauale bellum cras, quęlibet pars eſt propoſitio dialectica: & neutra eſt demonſtratiua. Sed ſi dicas, cras orietur Sol, non orietur

I Sol cras, affirmatiua eſt naturaliter demonſtratiua: ſed negatiua, nec eſt demonſtratiua nec dialectica.

Contradictio. ¶ Contradictio inquit eſt oppoſitio cuius per ſe medium nullum eſt .i.eſt oppoſitio inter duas propoſitiones inter quas nullum eſt mediū: ſed ſi una nō eſt uera, alia eſt uera, (ad differentiã contrariarum quarū utraque eſt falſa) & ſi una non eſt falſa, alia eſt falſa: ad differentiam ſub cōtrarium. Immo ſubtiliter ponitur differentia inter contradictionem & alia genera oppoſitionum: nam inter uidẽs & cæcum priuatiue oppoſita, licet non ſit mediū in ſubiecto proprio, puta apto ad uidendum, tamen ſimpliciter eſt mediū in cato ante nonum diẽ, uel in talpa, uel in lapide: qui nec eſt uidens, nec cæcus. Et inter duplū & ſub duplū relatiue oppoſita eſt medium in angelo: qui cū ſit indiuiſibilis, nec eſt duplus nec ſubduplus: & inter albū & nigrum, quæ ſūt contraria, eſt medius color, qui nec eſt albus nec niger. Et quãuis ſint aliqua contraria immediata, quæ.ſ.non habent medium in ſubiecto proprio, ut ſanitas & ægritudo in animali, tamen lapis nec eſt ſanus formaliter nec æger: & ꝙ in ſubiecto proprio nō habeant medium, eſt in quantū participant aliquid de contradictione: nã cæcus eſt qui non uidet, & æger qui non hẽt debitã proportionẽ in qua eſt ſanitas. Cōtradictio uero & in quocunq; & per ſe non hẽt mediū. ¶Poſtremo definit affirmationem & negationem: quæ definitiones per ſe luceſcunt.

L Par.6. ¶In ſexta particula (Principiorum autẽ) diuidit Ariſto. prima principia in poſitiones & dignitates: & rurſus poſitiones in poſitiones ſimpliciter, & ſuppoſitiones. Ait ergo, ꝙ principiorum medio uacantiū.i. quæ ſunt prima & indemonſtrabilia, id quidem poſitio dicitur quod fieri nequit ut demonſtretur, quodq; non neceſſe eſt eum habere qui dicere aliquid iſtituit: id uero quod omnes habere, qui modo diſcere aliquid parant, neceſſe eſt dignitates appellantur. In exemplaribus quæ nunc emendatiſſima habentur, hic locus eſt deprauatiſſimus: nam pro eo ꝙ eſt, poſitio, habetur poſitionum: & pro eo quod eſt, eum habere qui diſcere quid inſtituit, habetur, eum diſcere quid

M inſtituit habere. Quæ proinde ad Græcum nos exemplar reuocauimus. Eſt ergo ſenſus Ariſt. ꝙ ex principiis indemonſtrabilibus aliqua ſunt quæ dicuntur poſitiones, alia uero quæ dicuntur dignitates.

Dignitas. Dignitas eſt principium indemonſtrabile, quod naturaliter neceſſe eſt eum habere, qui diſcere uult aliquam ſcientiam antequam doctorem adeat.

Poſitio. Poſitio uero eſt principiū indemonſtrabile quod non eſt neceſſe naturaliter eum habere, qui uult ſcientiam aliquã diſcere, ſed illud a doctore illius ſcientiæ recipit. ¶ Ad cuius euidentiam notandum eſt, quòd quanuis omnis propoſitio immediata, ideſt cuius prædicatum per ſe primo ineſt ſubiecto, quantum eſt ex natura ſua

ſit

A ſit per ſe nota, tamen non omnis talis eſt per ſe nota nobis: propterea quòd termini illius non ſunt omnibus per ſe noti. Aliæ uero ſunt quæ non ſolum ex natura ſua, ſed nobis etiam ſunt per ſe notæ: quia termini earum ſunt omnibus noti. Exempli gratia. Hæc propoſitio, quodlibet eſt uel non eſt, eſt per ſe nota ex natura ſua: nam eſſe aut non eſſe immediate conuenit cuicunq; rei: & eſt per ſe nota nobis: quia termini.i. extrema illius propoſitionis ſunt omnibus notiſſima: quod enim primo de unaquaque recognoſcimus, eſt eſſe aut non eſſe: & ideo hæc appellatur dignitas: quia digna eſt cui apprehenſæ omnes ſtatim ex terminis aſſentiant ſine doctore. Et hæc dicitur ſimpliciter per ſe notas. Tametſi inter dignitates ſint gradus: nam alia eſt dignitas uniuerſaliſſima: ut illa quæ modo dicta eſt: aliæ uero ſunt dignitates particulariter certis ſcientiis ſeruientes, ut omne totum eſt maius ſua parte, in mathematicis: corpora naturalia mouentur, in philoſophia naturali. At uero iſta, anguli recti ſunt æquales, quanuis a natura ſua ſit per ſe nota: nam æqualitas eſt de definitione anguli recti (eſt enim angulus rectus quem facit linea recta cadens ſuper lineam rectam æquales utrinque angulos conſtituens) tamen illa non eſt per ſe nota nobis: quia ruſticus, quantumlibet ſit latinus, non naturaliter iudicabit eſſe ueram, niſi geometra eam C explicuerit & aliquo modo probauerit. Et ratio eſt, quia definitio anguli recti, non eſt per ſe nota nobis. Quocirca nec eſt demonſtrabilis, cum ſit immediata: nec rurſus eſt dignitas: ſed dicitur poſitio quam doctor ſtatim proponit & exponit diſcipulo. Eodem modo in medicina poſitio eſt quòd contraria contrariis curantur: & in philoſophia naturali quòd corpora naturalia conſtant ex contrarijs. Ecce quemadmodum diſcipulus, dignitates quidem naturaliter per ſe nouit: poſitiones uero a doctore recipit. Eſt autem aliud genus ſuppoſitionum non ſimpliciter, ſed ſecundum quid: nempe quæ in una ſcientia ſupponuntur, ſed probantur in alia. Supponit enim geometra a quolibet puncto in quodlibet D punctum lineam duci, quod tamen probat philoſophus naturalis. 5. Phyſi. text. 29. eo quòd duo puncta non poſſunt eſſe immediata, ſed inter duo quælibet mediat linea recta. Et Muſica & Perſpectiua multa ſupponunt ex ſuis ſubalternantib. Arithmetica & Geometria. ¶ Subdiuidit mox Ariſt. poſitionem in eam quæ ſimpliciter dicitur poſitio, & ſuppoſitionem. Ait.n. quòd ſi id quod ponitur a doctore eſt propoſitio, ſiue affirmatiua ſiue negatiua, appellatur ſuppoſitio, ut ſunt exempla modo poſita: ſi uero non ſit propoſitio, ſed definitio non ſignificans uere uel falſe, eſt poſitio, non tamen ſuppoſitio. Vt arithmeticus ponit definitionem unitatis aut puncti. Et ratio eſt quia nomen E ſuppoſitio, ſonat ſubiectionem ſubiecti ad prædicatum: & ideo non dicimur ſupponere, niſi quando ſupponimus aliquid eſſe uerum uel falſum: quando autem ponimus quòd definitio hominis ſit, animal rationale, nihil ſupponimus eſſe uerum: cum definitio non ſit propoſitio: ſed explicamus rei quidditatem. ¶ Quod ſi quis arguat Ariſtotelem male ſubdiuidere poſitionem in definitionem & ſuppoſitionem: nam omne principium (ut uidetur inſinuaſſe Ariſtoteles) eſt propoſitio: puta propoſitio immediata, ſed poſitio eſt ſpecies principii (nam diuiditur principium in poſitionē, & ſuppoſitionem) ergo omnis poſitio eſt propoſitio: & definitio non eſt propoſitio: ergo nec eſt poſitio. F Dupliciter & bene reſpondet S. Tho. Primo, quòd non omne principium debet eſſe propoſitio: immo definitio eſt principium. Et ſecundo quanuis omne principiū ſit propoſitio, & definitio nō ſit propoſitio, tamen habita definitione, ſtatim conſtituitur principium immediatum in quo definitio prædicatur de ſpecie. ¶ In ſeptima & poſtrema particula huius capitis (Cum autem credere. &c.) Ariſt. tandem probat quartam particulam definitionis, ex notioribus. Et artificioſe intendit duas probationes: probat.n. præmiſſas eſſe notiores concluſione: primo, quia ſunt cauſæ: ſecundo, quia ſunt priores. Ait.n. quòd ſi rem.i. concluſionem ſcimus

Particula 7. Ex notioribus.

ſcimus propter demonſtrationem, hæc uero eſt: quia ſunt ea ex quibus extruitur, hoc
G eſt: Demonſtratio uero eo eſt ſcientiam generans quia præmiſſæ ex quibus procedit ſunt ueræ, neceſſe eſt, non ſolum illas præmiſſas eſſe notas in ueritate, uerum eſſe notiores quàm ſit concluſio. Nam ſemper (inquit) illud eſt magis tale propter quod unũquodq; aliud eſt tale. Velut ſi propter Deũ diligimus proximum, Deum certe magis diligimus quàm proximum. ¶ Secundo illic (fieri autem. &c.) probat præmiſſas eſſe notiores cõcluſione, eo quòd ſunt prius cognitæ. Et ratio eſt hæc. Ea quæ homo antea ſciuit, neceſſe eſt melius credat & aſſentiat quàm ea quæ antea non ſciuit, ſed præmiſſas antea ſciuit quam concluſionem: er
H go notiores ſunt præmiſſæ quàm cõcluſio. At quia poterat quis obijcere præmiſſas nõ proprie ſcire (nam aſſenſus præmiſſarũ nõ uocatur ſcientia, ſed intellectus) ideo, inſinuans ꝙ ille aſſenſus eſt melior diſpoſitio quàm ſi eſſet ſcientia, format ſic rationem, fieri non poteſt ut ea quiſque magis credat quæ antea neſciuit, & circa quæ non melius diſpoſitus eſt quàm ſi ſciret: ideſt, circa quæ neque habuit ſcientiam, neq; intellectum (qualis eſt concluſio) quam ea quorum habuit ſcientiam uel intellectum (quales ſunt præmiſſæ. &c.) Et ne quis rurſus obijceret, quòd non omnes præmiſſas ſcimus ante concluſionẽ (nã ſuperiori capite tex. 3.
I dixerat, quod ſolum maiorem ſcimus ante concluſionem minorem uero ſimul) propterea reſtrinxit ſe, uidelicet, quòd neceſſe eſt uel omnes uel ſaltem aliquam præmiſſam eſſe notiorem concluſione: inſinuans forte quòd minor non ſemper eſt notior. Scienti nãque oẽm triangulum habere tres angulos æquales duobus rectis, non eſt neceſſe ut notius ſit hunc triangulum eſſe triãgulum, quã eum habere tres angulos, &c. At uero quomodo intelligatur præmiſſas eſſe notiores concluſione, quæſtione ſecunda expreſſius diſputabitur. ¶ Concludit demũ, quòd ei qui per demonſtrationem ſcientiam eſt habiturus, neceſſe eſt non ſolum præmiſſas eſſe magis notas concluſione, uerum nihil eſſe certius quàm quòd oppoſita illarum ſint falſa: nam qui dubitat de contradictorio alicuius propoſitionis, nequit de tali propoſitione eſſe certus. K

QVOD NON OMNIVM SIT DEMONSTRATIO.

CAP. III.

SVNT autem, quibus propterea quod ipſa quoque principia ſcientia tenere oportet, nõ videtur eſſe ſcientia: ſunt etiam, quibus eſſe quidem videtur, demonſtrationes tamen omnium
eſſe: quorum neutrum ſaneverum aut neceſſarium eſt. Qui nanque ſcientiã omnino non eſſe ponũt, ij aſcendẽdũ eſſe in infinitũ cenſent, propterea ꝙ poſteriora non ſciuntur ob ea priora, quorum primo nõ ſunt recte quidem dicentes. Fieri enim non poteſt, ut infinita quiſquam pertrãſeat. Quod ſi ſtatur, ac principia ſunt, hæc incognita dicuntur eſſe, cũ ipſorũ non ſit demõſtratio: quod quidẽ ſolum inquiũt eſſe ſcite. Quod ſi fieri nõ poteſt, vt prima ſciantur, neque fieri poſſe dicunt, ut ea quæ proficiſcũtur ex illis ſciantur ſĩpliciter, proprieve: ſed ex ſuppoſitione dũtaxat, nempe ſi illa ſint. At ſecundi de modo quidem ſciendi cum ſentiunt: per demonſtrationẽ enim ſolũ eſſe ſcientiam dicunt, verum omniũ demonſtrationem eſſe nihil inquiunt prohibere. Fieri enim poteſt, ut demõſtratio circuli modo uerſetur omniaque mutuo demonſtrentur. ¶ Nos autem dicimus, nec omnem ſcientiã eſſe demonſtratiuã: ſed eorum quæ mediis uacant, indemonſtrabilem eſſe, quod quidem neceſſariũ eſſe patet. Nam ſi neceſſa-

A neceſſarium eſt ut priora ſciantur, & ea ex quibus conficitur demonſtratio: ſtatur autem tandē in hiſce quæ uacant medijs, hæc indemonſtrabilia neceſſe eſt eſſe. Hoc igitur ita ſeſe habere dicimus, & nō ſolum ſcientiam, ſed & principium ſcientiæ quoddam eſſe aſſerimus, quo terminos ipſos cognoſcimus. ¶ Et etiam patere dicimus fieri non poſſe, ut circuli modo demonſtratio ſimpliciter conuertatur, ſi demonſtrationē ex prioribus oportet ac notiorib. eſſe. Fieri enim nequit ut B eiſdem eadem ſimul priora ſint atque poſteriora, niſi altero modo: ueluti ſi alia noſtra ex parte, alia ſimpliciter dicantur: quo quidem modo facit inductio notum. Quòd ſi ita ſit, non bene eſt ipſum ſimpliciter, ſcire definitum, ſed eſt ſane duplex. An altera demonſtratio ex hiſce quæ nobis ſunt notiora, quæ ſit ſimpliciter, demonſtratio non eſt? ¶ Euenit autem hiſce qui dicunt demonſtrationem circulo uerſari, non ſolum id quod nunc eſt dictum: ſed etiam nihil aliud ut dicant quam ſi hoc eſt, hoc eſt, hoc uero pa- C cto facile eſt omnia demōſtrare. Atq; patet, id ipſum accidere tribus poſitis terminis. Siue enim per multos, ſiue per paucos redire dicatur, nihil profecto refert: per pauciores autem quàm duos. Nam quando cum.a.ſit, eſt neceſſario b.&.b.cū ſit, eſt neceſſario.c.tunc cū.a.ſit, neceſſario.c.ipſum erit. ſi igitur cum.a.ſit, neceſſe eſt b.& cum.b.ſit, neceſſe eſt eſſe.a. hoc enim erat circuli modo uerſari. Ponatur a.in loco, quo ipſum eſt.c. Dicere igitur cum.b.ſit.a.ipſum eſſe, nihil aliud eſt, quam dicere cum.b.ſit.c.ipſum eſſe. Id autem nihil aliud eſt, quā dicere cū.a.ſit.c.ipſum eſſe. At idem D eſt.c.&.a.quare fit, ut hi qui cēſent orbis modo demonſtrationem uerſari, nihil aliud dicant, quàm cum.a.ſit.a. ipſum eſſe. Hoc uero pacto facile demonſtrare eſt omnia. ¶ At uero nec id ipſum fieri poteſt, niſi in hiſce quæ mutuo ſe ſequuntur, qualia ſunt ipſa propria. Demonſtratū eſt igitur prius uno quidem poſito nunquam neceſſario aliquid aliud eſſe: uno inquam, aut termino, aut poſitione una: è duabus autem poſitionibus primis, ac minimis fieri poſſe, ſiquidem & ratiocinari cōtingit. Si igitur.a.&.b.&.c.mutuo ſe ſequantur: ſic tantum fieri poteſt, ut oſtendātur ex ſeſe mutuo cuncta, quæ in prima ratiocinationis figura poſtulata ſunt, ut in libro de ſyllogiſmo oſtendimus: quo loco etiam patuit, cæteris in figuris aut ratiocinationem hāc non fieri, aut ex hiſce quæ ſunt ſumpta non fieri. Ea uero, quæ prædicationem nō ſuſcipiunt mutuā, fieri non poteſt ut mutuo demonſtrentur. Quare cum in demonſtrationibus pauca talia ſint, conſtat uanum eſſe ac poſſiimbile, demonſtrationem eſſe cenſere atque ob id ipſum poſſe pemonſtrationem omnium eſſe.

IN capite hoc tertio, qui ſextus eſt textus Ariſto. extirpat duos errores philoſophorum quos ex definitione demonſtrationis cōcipiebant. Ex illa nanque determinata ueritate quòd oportet principia ante concluſionem cognoſcere, & quòd nulla eſt ſcientia niſi præmiſſæ ad prima uſque principia reſoluantur, quidam eliciebant nullam eſſe poſſibilem ſcientiam: alii uero concedentes poſſibilem eſſe ſcientiam, inferebant cōtingere circulariter demonſtrari, puta.a.cōcluſionem, per.b. &b.rurſus per.a. Atqui ambo iſti errores ex uno communi falſoque fundamento pullulabant: uidelicet ꝙ

G nihil contingit ſcire neque euidenter cognoſcere niſi per demonſtrationem.¶Continet ergo hoc capitulum particulas quinque. In prima explicat errores illorum. Ait enim quòd negantes ſcientiam eſſe, hac ratione mouentur. Aut principia demonſtrationis procedunt in infinitum, ita ut poſteriora demonſtrentur per priora, & illa per alia priora &c.& inde rectè colligebant, inquit Ariſtoteles,nihil poſſe ſciri: nam tūc non daretur aliquod primum principium unde ſcientia inciperet, & cum infinita nō ſit poſſibile ſcire; tunc nullum principium ſciretur: quia poſteriora non ſciuntur niſi ſcitis prioribus. Aut non procedunt in infinitum, ſed deuenitur ad prima principia: & tunc ſi illa ſunt prima, non habent priorem demonſtrationem: & per conſequens non ſciuntur: quia nihil putabant ſciri poſſe niſi per demonſtrationem. Quod ſi prima nō ſciuntur, tūc nec poſteriora ſimpliciter ſciuntur: ſed ſcirentur ſolum ex ſuppoſitione. Explicuimus enim ſuperius, quòd licet quis ſciat conditionaliter, quòd ſi terra interponitur inter Solem & Lunam eclipſatur, non ſcit ſimpliciter Lunam eclipſari, niſi cum hoc ſimpliciter ſciat terram poſſe interponi. ¶ Secundo uero philoſophi hoc mouebantur paralogiſmo. Cenſebant enim: & ſcientiam eſſe poſſibilem, & nihil poſſe ſciri niſi per demonſtrationem: unde inferebant omnium principiorum eſſe demonſtrationem: ſi enim.a. ſcitur per.b.neceſſe eſt ſcire.b. & per conſequens illius eſſe demonſtrationem. At uero,ut proceſſum euitarent in infinitum, dicebant quòd.a. demonſtratur per.b. &.b. forſan per.c.ſed.c. rurſus per.b.&.b.per.a. quod eſt circulariter demonſtrare.¶ In ſecunda particula textus (Nos autem dicimus) euellit Ariſtoteles primum fundamētum, uidelicet, quòd nihil contingit ſciri niſi per demonſtrationem: aſſerens aliqua eſſe prima principia immediata & indemōſtrabilia. Quare licet præmiſſæ demonſtrabiles reſoluantur in alias priores,& illæ forte in alias: ſtandum tamen eſt in primis quas ſcimus, non per demonſtrationem, ſed ſtatim cognitis terminis. Appellat hic Ariſtote.ſcientiam generaliter, euidentem cognitionem: ſiue fiat per demonſtrationē (quæ proprie eſt ſcientia) ſiue ſtatim per apprehenſionem terminorum (quæ cognitio dicitur intellectus) ut eſt cognitio huius, quodlibet eſt uel non eſt: aut huius, omne totum eſt maius ſua parte: quām dicit Ariſtote. non eſſe ſcientiam ſed principium ſciētiæ,ideſt aliquid altius quām ſciētia. Et hæc inquit cognoſcimus, eo quòd terminos cognoſcimus (quod Boetius uertit, in quantum terminos cognoſcimus. Et ita euitatur proceſſus in infinitum, & ſaluatur ſcientiam eſſe. Et hæc eſt definitio propoſitionis per ſe nota. Eſt nanq; propoſitio cuius aſſenſus ea ſola notitia terminorum producitur. ¶ In tertia particula, (Et etiam patere dicimus) incipit reprobare errorem ſecundum: puta quòd ſit poſſibilis circularis demonſtratio. Et demonſtrat hunc eſſe errorem tribus rationibus; quarum prima ſumitur ex eo quòd demonſtratio procedit ex prioribus ac notioribus concluſione. Ait enim, quòd ſi daretur demōſtratio circularis, tunc idem eſſet prius & poſterius alio: nam ſi.a. demonſtraretur per.b.b.eſt prius: & ſi.b. demonſtratur per a.b.et ē poſterius. At quia poſſet quis ex ſuperioribus reſpōdere nō eſſe inconueniēs, ut idē ſit prius quo ad nos,& poſterius quo ad naturā, ſicut ſingularia per quæ fit inductio ſunt priora nobis, & poſteriora naturæ: excludit hanc reſponſionē,dicens,ꝙ ſi hæc demōſtratio quæ procedit ex priorib. nobis faceret ſcire, tunc non bene ſupra definititum eſſet ſcire, ubi dictum eſt ſcire eſſe rem per cauſas cognoſcere: nam talis demonſtratio non procedit ex cauſis, ſed ex effectū. Quocirca dicēdum eſſet duplex eſſe ſcire,ſcilicet aliud per cauſam, & aliud per effectū: quod tamen eſt falſum: nam ſcire ab effectu, non eſt ſcire. Cognoſcere enim per ſenſum quòd ignis calefacit non eſt ſcientia, ſed experientia: quia non ſcitur per definitionem ignis. Concludit ergo ꝙ demonſtratio quæ procedit ex prioribus quod ad nos, non eſt ſimpliciter demonſtra tio

Margin notes: *Prima partic.* H I *2. Particula.* K *Propoſitio per ſe nota.* L *3. Particula.* M

A tio. Et concluditur interroganter per particulam, an, quæ æquiualet negationi. Loco de ly an, ſubſtitue, at, erítq; cõtextus perſpicacior. Hinc infert S. Thomas quòd in ſyllogiſmo dialectico nihil uetat, quin detur circulus in diuerſis generibus cauſarũ: quia ſyllogiſmus dialecticus, cum non ſemper faciat ſcire, non eſt neceſſe ut procedat ſẽper ex cauſis. ¶ In quarta particula (Euenit autem) format ſecundam rationẽ. Ait enim perinde eſſe circulariter demonſtrare ac ſi quis demonſtraret idem per idem, ſcilicet hoc eſt, quia hoc eſt. quo pacto facile (inquit) eſſet omnia demonſtrare: Et hoc inquit patere poteſt in tribus terminis. Nihil enim refert per plures an per paucos redire dicatur.i. circulus fiat (quod Boetius uertit, reflectere.) ¶ Ad intelligentiam huius textus, qui obſcurus eſt, demus circulũ fieri in tribus his terminis a. b. c. Vt quia a. eſt. b. eſt, & quia. b. eſt. c. eſt: unde directe ſequitur de primo ad ultimum, quia. a. eſt c. eſt, ut infert Ariſtote. (ponitur enim in textu, cum, & ſecundum Boetium, ſi, pro quia) tunc ſi datur circularis demonſtratio, demonſtretur circulariter. b. per. c. & a per. b. ſcilicet quia. c. eſt. b. eſt, quia. b. eſt. a. eſt: & de primo ad ultimum circulariter, quia. c. eſt. a. eſt. Eadem ratione incipiendo a. b. ſequitur, quia. b. eſt. c. eſt, & quia c. eſt. a. eſt, ut modo inferebamus: ergo quia b. eſt. a. eſt: & per conſequens primus circulus trium terminorum reductus eſt ad duos. ſ. quia. a. eſt. b. eſt. & quia. b. eſt. a. eſt: & hoc eſt quod dicit Ariſto. Ponatur. a. in loco quo ipſum. c. eſt, id eſt loco. c. quod eſt dicere, ſicut prius inferebatur: quia b. eſt. c. eſt inferatur quia. b. eſt. a. eſt. Rurſus eadem arte ſequitur de primo ad ultimum, quia. a. eſt. b. eſt, & quia. b. eſt. a. eſt: ergo quia a. eſt, a. eſt: nam ſicut in tribus terminis ſequebatur, quia. a. eſt. b. eſt, & quia. b. eſt. c. eſt, ergo quia. a. eſt. c. eſt: ita (poſtquam. a ponitur loco de ly. c.) pariter ſequitur, quia. a. eſt. b. eſt, & quia. b. eſt. a. eſt: ergo quia. a. eſt. a. eſt. Atque adeo tandem circulus reducitur ad idem per idem: quod erat intentum Ariſt. Atqui propterea præmiſerat ꝙ nihil refert ſiue per multos ſiue per paucos terminos redire circulus dicatur: etiam per pauciores quam duos: puta per unum. In uerſione Boetii habetur, Per paucos aut ꝑ duos: & quanuis litera Græca utranque traditionem admittat, tamen hæc Argyropyli ſignificantius explicat mentem Ariſto. ¶ In quinta & poſtrema particula (At uero) ſubiungitur tertia rõ, quæ talis eſt: Admittentes circulum in demonſtrationibus eo i l opinãtur, ut ſaluent omnia poſſe demonſtrari: & ideo debent conſequenter dicere ꝙ cuiuſcunque demonſtrationis poſſunt ambæ præmiſſæ demonſtrari per circulum: hoc tamen eſt falſum: immo ſolum in primo modo primæ figuræ poteſt eſſe circularis demonſtratio: & adhuc ubi medium & ambæ extremitates ſunt tres termini conuertibiles: ergo uana eſt iſtorum opinio. ad manifeſtationem minoris ſupponit Ariſto. ex libris Priorum quòd demonſtratio, ſicut omnis ſyllogiſmus, non procedit ex una ſola propoſitione aut uno ſolo termino, ſed ex tribus terminis duas propoſitiones componentibus. Supponit ſecundo (quod 5. lib. Summul. late monſtratum eſt) ꝙ circularis ſyllogiſmus tunc fit, quando ex concluſione & altera præmiſſarum, aut eius cõuertente, infertur altera præmiſſa. Vt data iſta demonſtratione, omne animal rationale eſt riſibile: omnis homo eſt animal rationale: ergo omnis homo eſt riſibilis: ex concluſione & minore ſimpliciter conuerſa infertur circulariter maior hoc modo, omnis homo eſt riſibilis; omne animal rationale eſt homo: ergo omne animal rationale eſt riſibile. Et ex maiori ſimpliciter conuerſa & concluſione, infertur circulariter minor hoc modo, omne riſibile eſt animal rationale: omnis homo eſt riſibilis: ergo omnis homo eſt animal rationale. Vnde, ut in prioribus Ariſto. oſtendit, in ſecũda & tertia figura fieri nequit, ut per circulum utraque præmiſſa demonſtretur ex ſola concluſione & altera præmiſſa: quod hic Ariſto. inquit, ex his quæ ſunt ſumpta. Et ratio eſt, quia in ſecunda figura concluſio & per conſequens altera præmiſſarũ eſt

Marginal notes: 4. Particula. Circulus. B C D 5 Particula. E F

G negatiua: ex illis ergo negatiuis non poterit concludi affirmatiua præmiſſa: nam ex duabus negatiuis nihil ſequitur. Et in tertia figura cõcluſio ſemper eſt particularis, & aliqua ſaltem præmiſſarum uniuerſalis: obidque præmiſſa uniuerſalis nũquam ſyllogizabitur ex cõcluſione particulari: quia a non diſtributo ad diſtributum non ualet ſyllogiſmus. Et eædem rationes currunt in modis negatiuis, & modis particularibus primæ figuræ. Colligitur ergo, ꝙ in ſolo primo modo primæ figuræ poteſt utraq; præmiſſa circulariter demonſtrari: propterea quòd concluſio eſt uniuerſalis affirmatiua. Sed tamen in ſolis terminis conuertibilibus: alias ſi minor extremitas eſſet in-

H ferior ad medium, minor uniuerſalis non conuerteretur ſimpliciter: quod requiritur ad inferendum maiorem. Et ſi maior extremitas eſſet ſuperior ad medium, maior nõ conuerteretur ſimpliciter: quod requiritur ad inferendum minorem. Vt ſi præmiſſæ eſſent iſtæ, omne animal eſt ſubſtantia, & omnis homo eſt animal, minor non infert hanc conuertentem, omne animal eſt homo: nec maior hanc, hominis ſubſtantia eſt animal. Sequitur ergo falſum eſſe omnem præmiſſam cuiuſque demonſtrationis, poſſe circulariter demonſtrari.

I

Quæſtio ſecunda.

Vtrum ſcientia, & demonſtratio recte ſint ab Ariſto. definita.

A Parte negatiua arguitur primo contra definitionem, ſcire, poſitam in 5. tex. Definitio illa non conſtituitur ex genere & differentia: ergo non eſt bona. Probatur antecedens. Genus ſcientiæ eſt habitus, & non actualis cognitio (habitus enim eſt a quo homo dicitur ſciens, etiam ſi dormiat: aſſenſus uero actualis non dicitur ſcientia, ſed conſideratio, ut infra uidebimus) ergo dicendum fuiſſet, ſcire, ſeu ſcientia eſt habitus, potius quàm ſcire, ẽ cognoſcere. Itẽ habitus ſcientiæ differt ab opinione, eo ꝙ eſt certus: & a fide, eo ꝙ eſt clarus & euidens: ergo loco differentiæ deberet poni in definitione quòd eſſet habitus certus & euidens. ¶ Et confirm. Stat quempiam cognoſcere rem aliquam omneſque eius cauſas ſola ratione probabili uel auctoritate alterius: & tamen tunc non ſciet rem illam: ſed habebit aut opinionem tantum, aut fidem: ergo non ſatis eſt ad ſcientiam cognoſcere rem per cauſas: cuius contrarium aſſeuerat Ariſto. ¶ Secundo principaliter arguitur contra eandem definitionem. Demonſtratio alia eſt propter quid, & alia, quia, ut infra text. 38. auctor eſt Ariſtote. ſed omnis demonſtratio facit ſcire, ut in

L prima hic definitione demonſtrationis habetur: ergo quod ſcimus per demonſtrationem, quia, ſimpliciter ſcimus: illud autem non ſcimus per cauſam, ſed per effectum: ergo non tantum id ſimpliciter ſcimus cuius cauſas nouimus: aut Ariſtotelis ſibiipſi repugnat. ¶ Et confir. Deus eſt maxime ſcibilis, cum ſit ſumma & prima ueritas: cuius ſcientiam ſaltem habent beati, ſecundum illud. 1. Ioan. 3. Cum apparuerit ſimiles ei erimus: uidebimus enim eum ſicuti eſt: & tamen Deus, ſicut non habet cauſam eſſendi ita nec ſuæ ueritatis: ergo non omnis ſcientia eſt cognitio rei per cauſas. ¶ Tertio contra tertiam particulam definitionis arguitur. Scientiæ naturales, M rationales, & morales ſunt proprie & ſimpliciter ſcientiæ: & tamen nõ ubiq; procedũt ex cauſis neceſſariis & immutabiliter eoſdem habentibus effectus: ergo tertia particula, ſ. nõ cõtingit aliter ſe habere, nõ erat neceſſaria. Maior eſt a philoſophis recepta, & probatur minor. Vere ſcientia naturalis eſt, ꝙ homo eſt bipes, duos habens oculos duaſque manus cum decem digitis, &c. tamen quandoque naſcuntur monſtra aut huiuſmodi mẽbris trunca, aut mẽbris aliter ſe habentibus. ¶ Quarto principaliter arguitur contra illã quã quidam cenſet ſecũdam eſſe definitionẽ, ſcire. ſ. Scire eſt per demonſtrationẽ ĩtelligere. Deus hẽt propriiſſime ſciam omnium rerũ: quã tñ non acquiſiuit per

A per demonſtrationẽ: quippe qui ſua eſſentia eſt ſua ſcientia: item angeli, cũ non ſint rationales, non diſcurrunt, nec ad ſcientias concluſionum per intellectum præmiſſarũ procedunt, ſed ſimplici intellectui intelligunt & rem & eius cauſas: obidq; dicuntur ſubſtantiæ intellectuales: ut.1.p.q.58. ar.3.ait S.Tho. & tamẽ cognitio eorum eſt uere ſcientia, altior multo quã natura: ergo non omnis ſcientia fit per demõſtrationẽ.

¶ Quinto principaliter arguitur, contra id quod ait Ariſt.ſ. Quod non eſt, non ſcitur: Deus ſcit ea quæ nõ ſunt: nam uocat ea quæ nõ ſunt tãquã ea quæ ſunt. Rom 4. ergo ſaltem a Deo quod non eſt ſcitur. ¶ Sexto arguitur B contra definitionem primi principij ſeu propoſitionis imediatæ, in quã habetur propoſitionem immediatam eſſe illam qua non eſt altera prior. Omnis illa propoſitio, ut ſuper textum explicauimus, in qua prima propria paſſio prædicatur de definitione eſt immediata, cũ omnis talis careat medio quo demonſtretur: & tamẽ inter huiuſmodi imediatas propõnes una eſt prior alia: prior.n. eſt illa quæ eſt euidentior: & manifeſtum eſt ꝙ hæc omne totum eſt maius ſua parte, ſit euidentior quã ꝙ omnem animal rationale ſit diſciplinabile: & euidentius eſt, quodlibet eſſe uel non eſſe, quã oẽ totũ eſſe maius ſua parte: poſtquã eſt prin- C cipium oĩm per ſe notiſſimũ: ergo ſtat aliquam propoſitionẽ eſſe immediatam, quã tñ ſit altera prior. ¶ Et confir. omnis propoſitio in qua definitio prædicatur de definito eſt immediata: quippe cum eius prædicatum ſit de intrinſeca ratione ſubiecti: & tamen inter illas una eſt alia prior: nam definitio quæ datur per cauſas materiales demonſtratur per illã quæ datur per cauſam finalẽ, ut Ariſt. docet lib.2.text.8. ergo idẽ intentum. ¶ Septimo principaliter arguitur contra illud uerbum in terra particula tex. 5.ſ.ꝙ nemo ſcit concluſionem non habens ſcientiam præmiſſarũ per reſolutionem uſque ad prima principia. Multæ ſunt demõſtrationes quæ non poſſunt reſolui uſq; ad prima principia per ſe nota. Nõ.n. apparet modus quo iſtæ præmiſſæ, omne animal rationale eſt riſibile, & omnis homo eſt animal rationale, reſoluantur ad illud primũ D principium quodlibet eſt uel non eſt: ergo aut ſcientia concluſionis non eſt poſſibilis, aut ſine huiuſmodi reſolutione haberi põt. ¶ Et confir. Theologia natura eſt ſcia, ut autor eſt S.Tho.1.p.q.1.ar.2. & tamẽ non reſoluitur ad prima principia per ſe nota, procedit.n. ex articulis fidei, quos, ut ait Apoſtolus, non clare, ſed in ænigmate cognoſcimus: ergo ut aliquis habitus ſit ſcientia non neceſſe habet in per ſe nota principia reſolui. ¶ Octauo principaliter arguitur contra illud dictum in calce tex.5.ſ.ꝙ oportet magis credere præmiſſis quã concluſioni. Omnis cauſa naturalis producit effectum ſibi E æqualem, cum agat ſecundum ultimũ potentiæ, & ignis generat ignem: ſed aſſenſus præmiſſarum sũt cauſæ naturales reſpectu aſſenſus concluſionis: ergo generant aſſenſum ſibi æquale in certitudine & claritate: & per conſequens æqualiter cognoſcuntur concluſio & præmiſſæ. ¶ Et confir. ſi oporteret magis aut perfectus aſſentiri præmiſſis quàm concluſioni, id præſertim eſſet propter illam regulam Ariſt. propter quod unumquodq; tale & illud magis: ſed illa eſt falſa, & in quocunque genera cauſarum patitur inſtantiam: ergo pariter poteſt in propoſito eſſe falſa. Probatur minor, primo in genere cauſæ finalis, ubi præcipuam F habet apparentiam. Non ſequitur, ſanguis minuitur propter ſanitatẽ: ergo ſanitas magis minuitur. Secundo in genere cauſæ efficientis non ſequitur: Dominicus eſt homo propter ſolem & propter Paulum (nã ſol & homo generant hominem) 2.phyſi. tex.26. ergo ſol, aut Paulus eſt magis homo. Tertio nec in genere cauſæ materialis ſequitur: Nix eſt ſubiectum albedinis propter quantitatem: ergo quantitas eſt magis aut perfectus ſubiectum. Nec deniq; ſequitur in genere cauſæ formalis, Nix eſt alba propter albedinem: ergo albedo eſt magis alba. ¶ Nono principaliter arguitur contra definitiõnẽ propoſitionis per ſe notæ quæ habetur in tex.6. ſcilicet propoſitio per ſe nota eſt quæ ſolis terminis cognitis cogno-

G ſcitur. Etenim aut intelligitur de terminis qui ſunt notitiæ intuitiuæ, aut de notitiis abſtractiuis. Si de intuitiuis, tunc ſequitur has propoſitiones, Dominicus dicat, Petrus ſcribit. eſſe per ſe notas: nam habenti notitias intuitiuas mei loquentis & Petri ſcribẽtis ſunt manifeſtæ: quod tñ eſt falsũ, cũ prædicata non conueniat per ſe ſubiectis: quia non ſunt de intrinſeca eorum ratione. Si uero intelligatur de notitiis abſtractiuis: tunc aut intelligitur de notitia confuſa quale eſt definitum, aut de diſtincta qualis eſt definitio. Si primum, tunc ſequitur quòd hæc propoſitio, homo eſt rationalis, non eſt per ſe nota: cum illa non fiat euidens ex illa notitia ſubiecti confuſa: ſed demonſtratur per

H eius definitionem: & tamen quòd illa ſit per ſe nota apparet ex eo, quod prædicatũ eſt de intrinſeca ratione ſubiecti quod ſufficit ad propoſitionem per ſe notam, ut tradit S.Th.1.p.q.2.art.1. Si uero intelligatur de notitiis diſtinctis qualis eſt definitio, tũc ſequitur quod omnis propoſitio demõſtrabilis eſt per ſe nota: qđ inuoluit repugnantiam. Et ſequela probatur: nam hæc, omnis homo eſt diſciplinabilis, habita definitione ſubiecti, eſt per ſe nota: eſt enim per ſe notum omne animal rationale eſſe diſciplinabile: ſaltem ſi illa ſit prima propria paſſio. ¶ Decimo contra ultimum membrum capitis tertij arguitur, quòd detur demonſtratio circularis. Primi philoſophi ab eſſe

I ctu demõſtrarunt cauſam, ut uiſa eclipſi inueſtigarunt cauſam, cœperunt enim admirari & inde philoſophari. 1. met. cap. 2. & poſtmodum inuentis cauſis tradiderũt ſciẽtias contrario modo, ſcilicet ex cauſis demonſtrando effectus: ergo. Quod ſi dicatur huiuſmodi circulum non eſſe negatum ab Ariſtotele, arguitur quòd etiam in cauſis poſſit eſſe circularis demonſtratio: nam deambulatio eſt cauſa efficiens ſanitatis, & ſanitas cauſa finalis deambulationis. 2. phy. textus. 30. ergo utrunque per alterutrum demonſtratur. Quod ſi quis rurſus dicat in diuerſis generibus cauſarum non eſſe prohibitam circularem demonſtrationem, arguitur demum quòd in eodem genere cauſæ detur demonſtratio circularis. Vapor eſt K

materialis cauſa ex qua generatur pluuia: & pluuia uice uerſa eſt cauſa itidem materialis ex qua generatur uapor, ut Ariſt. ſecundo huius concedit: ergo poteſt ex illis fieri circularis demõſtratio hoc modo; Quotieſcunque eſt uaporum abundantia, pluuiæ ſunt frequẽtiores: ſed in hyeme eſt uaporum abundantia, ergo & pluuiæ: & circulariter ſequitur, in hyeme ſunt pluuiæ frequentiores: ergo & uapores. ¶ Pro parte affirmatiua quæſtionis militat auctoritas Ariſtotelis.

AD quæſtionem propter auctoritatem Ariſto. affirmatiue reſpondetur. Vnde circa materiam primi argumenti notandum eſt primo, quòd quanuis uulgari conſuetudine receptum ſit (ut lib. 1. retractat. cap. 14. meminit Auguſti.) id nos dici ſcire, L

quod aliorum teſtimonio didicimus, licet ſola id fide humana aut opinione teneamus ſicut ſcimus bellum Africanum aut Troianum fuiſſe: tamen inter philoſophos, qui iuxta nominis proprietatem loquuntur, illud ſolum dicimur ſcire, ut illic ipſe teſtatur, quod mentis firma ratione cõprehendimus, uidelicet quod intellectus manifeſta uiſione intuetur. Vt ſcientia generali nomine idem ſit, quod euidentia: ſi ue illa habeatur per ſenſum ſiue per intellectum. Quocirca non debemus, ut multi faciunt, acceptiones ſcientiæ ad libitũ multiplicare. At ſecundum hunc uſum ſapientũ quatuor modis accipitur ſcire: eũ quatuor ſunt gradus ſcientiæ, & euidentiæ ſecundum quatuor ordines rei ſcibilis. Scire primo modo accipitur communiter pro experientia rerum mere contingentium quæ in proſpectu noſtro contingunt: ut dicimur ſcire homines diſputare, quos audimus: & hominem ſedere, quem uidemus. Et hæc quanuis dicatur quodã modo ſcientia, quia eſt euidentia: tamen non proprie, ſed communiter eſt ſcientia: quia eſt rerũ contingentium prorſus uariabilium & nullam habentium certitudinem: ſed uocatur proprio nomine experientia. Secundo modo accipitur proprie pro cognitione naturalium M Scire. 4. modis. 2. Modo.

A ralium aut moralium rerum, quæ pluriműm & regulariter eodem modo ſe habent: ut dicimur ſcire, in uere & autũno tonitrua eſſe: flante Auſtro pluuiam ſubſequi: & alia id genus multa in medicina & in philoſophia morali. Et hæc proprie eſt ſcientia: licet non ſit ita certa nec euidens ſicut ſcientiæ mathematicæ. *3. Modo.* Tertio modo accipitur ſcientia magis proprie pro cognitione eorum, quæ cum ſimpliciter neceſſaria, ſemper immutabiliter uno modo ſe habent. Hæc autem ſunt in duplici differentia: nam alia ſunt immediata principia: nempe quæ non habent priores cauſas per quas demonſtrentur, ut ſunt prima principia: puta quolibet eſt uel non eſt, omne totum eſt maius ſua parte, B omne animal rationale eſt diſciplinabile: *1. Paſſio.* quam deinceps ſupponamus eſſe primam inter proprias paſſiones hominis. Alia uero ſunt ſimpliciter neceſſaria, quæ habent cauſas ex quibus eorum cognitio procedit. *4. Modo.* Et hæc cognitio eſt quarto modo & propriiſſime ſcĩetia, ut aſſerit Ariſto. Et ratio huius eſt, quia ueritas rei idẽ eſt quod eſſe rei: unde ſicut res ſe habet ad eſſe, ita & ad ueritatem. 2. metaphy. textus 4. & ideo quod eſt cauſa alterius, ut ſit, eſt etiam cauſa, ut uerum ſit: cum ergo ſcire ſit ueritatem rei perfecte cognoſcere, non poteſt res ſciri, niſi cognoſcãtur cauſæ illius quæ ſunt cauſæ ueritatis. Enimuero ſicut non poteſt quis ſcire, uerũne aurum ſit an C falſum, niſi cognoſcendo an conſtet ex propriis principiis auri: ita in uniuersũ nullius rei ueritatẽ plene cognoſcimus, qđ eſt ſcire rẽ niſi ſciamus illã reſoluere ad prima principia ex quibus iudicium rei ſumitur. Quã ob rem philoſophi uidentes rerum effectus, cœperunt cauſas perſcrutari, & inde dicti ſunt philoſophi: & fœlices habebantur qui rerum poterant cognoſcere cauſas. Quo fit ut cognitio principiorum non ponatur in tertio gradu, propterea ꝙ ſit inferior cognitio quàm quartus gradus (imo eſt præſtantior diſpoſitio ut habetur in textu) ſed ponitur in tertio, quia non uocatur propriiſſime ſcientia, ſed intellectus. Cognitio enim principiorum, quia eſt ſimpliciſſimus & primus actus intellectus, ſortitur nomen ipſius potentiæ. D

¶ Secundo notandum eſt, quòd Ariſtote. non anxiæ curæ rat præſertim in Dialectica, res per definitiones quidditatiuas definire: ſed ſatis habet, quid nominis exemplis uſuque philoſophorum explicare. Qua de re ſunt qui exiſtimant in deſcriptione Ariſtotelis ſupplenda eſſe alia uerba, ut completa ſit definitio ſcĩetiæ, ſcilicet quòd ſit cognitio cõplexa, certa & euidens. Crediderim tamen non opus eſſe ſupplemento, ſed ſola expoſitione uerborum Ariſtotelis. Etenim idipſũ eſt rem cognoſcere per cauſam, quod rei ueritatem certo & euidenter iudicare. Qui enim ſolum habet notitiam apprehenſiuã huius quod eſt Papam dormire, non dicitur ueritatem cognoſcere. E Et qui opinatur quantitatem diſtingui a re quanta, aut credit Deum eſſe Trinum, cognoſcit quidem aliquo modo ueritatem, non tamen per cauſam, ſed ratione probabili uel auctoritate. Cognoſcere nanque rem per cauſam eſt habere iudicium rei ex propriis principiis, *Cognoſ. per cauſam.* quæ mediante lumine naturali intellectum conuincunt per reſolutionem uſque ad manifeſtiſſima principia. Quod patet in Verbo Ariſtotelis ubi ait, quòd non ſciet qui non habet horum, ideſt præmiſſarum demonſtrationem. Atqui cognoſcere non ſolum dicitur qui actu rem conſiderat, ſed proprius qui habet habitum: nã ſapiens, etiam dum nihil conſiderat, cenſetur diciturque res cognoſcere. F

¶ Colligitur ergo definitio ſcientiæ, quæ eſt uelut expoſitio deſcriptionis Ariſto. *Definitio ſcientiæ.* Scientia eſt habitus uerus, certus & euidens ex propriis rei cauſis genitus. Vbi ponitur, habitus, loco generis: nam aſſenſus actualis non dicitur ſcientia, ſed conſideratio ſcĩetiæ. Dicitur, uerus, ad differentiã erroris, quia qđ non eſt non ſcitur. Dicitur, certus ad differentiam opinionis, qui eſt habitus cum formidine. Dicitur, euidens, a differentiam fidei, qui eſt habitus obſcurus & ineuidens. & deniq; ex cauſis rei genitus, ad differẽtiã intellectus principiorum, p ſe & nõ ex aliis pricipiis notorũ. ¶ Hinc colligitur primo ſo-

G lutio primi arguméti principalis, nã uerbũ cognoſcere apud Ari. intelligitur habitualiter: qđ eſt genus ſciæ: & cũ ait rem per cauſas cognoſcere, inſinuat differentias definitionis. ſ. ꝙ cognitio ſit certa & euidens. ¶ Et perinde ſoluitur confirmatio. Negatur. n. ꝙ qui concluſionem eiuſque cauſas ſola ratione probabili aut auctoritate nouerit, cõcluſionem illam ſimpliciter ex principiis cognoſcat. Cognoſcere nanque rem ſimpliciter ex principijs, eſt habere iudicium rei, quale eius principia ſuapte natura in lumine naturali producunt. ¶ Secundo colligitur differentia inter intellectum, ſcientiam, & ſapientiam. Intellectus enim eſt habitus principiorũ qui ex notitiis terminorum generatur: ſcientia uero eſt habitus concluſiõnum, qui per demõſtrationem producitur: ſed ſapientia eſt habitus quo aſſentimur & principiis & concluſioni, & cõcluſioni propter principia, ut elicitur ex Ariſt. 1. mag. mora. ubi ait, ꝙ ſapientia conſtat ex intellectu & ſcientia: & ex S. Tho. 12. q. 57. arti. 2. tametſi in alia ſignificatione ſapientia per excellentiam dicatur illa ſcientia quæ tractat de altiſſimis cauſis, qualis eſt metaphyſica, ut habetur. 1. metaph. 1. & 2. cap. Quẽadmodum & theologia merito inter ſcientias digna eſt nomine ſapientiæ. ¶ Sumitur tamen hinc argumentum aduerſus uerbum illud textus 5. quo ait Ariſto. melius eſſe diſpoſitum qui habet intellectum, quã qui habet ſcientiam. Arguitur enim ſic, qui
I habet intellectum principiorum, non omnis habet ſcientiam concluſionis, qui uero habet ſcientiam cõcluſionum, habet ſimul intellectum aut ſapientiam principiorum: ergo hic eſt melius diſpoſitus. ¶ Reſpondetur, ꝙ Ariſt. non comparauit habentem ſolum intellectum ad habentem intellectum & ſcientiã ſeu ſapiẽtiam: manifeſtum. n. eſt ꝙ qui habet ambo ſimul melius eſt diſpoſitus quàm qui habet eorum alterum: ſed cõparauit habitum ſeorſum principiorum ad habitum præciſum concluſionum. Quorũ primus eſt præſtãtior: quia eſt cognitio rei per ſe: ſciẽtia uero eſt cognitio rei ꝑ aliud ¶ At uero dubium reſtat circa primũ acceptionem ſcientiæ, ubi diximus experientiã K
ueritatum mere contingentium eſſe ſcientiam, propterea ꝙ eſt euidentia. Dubium inquam eſt ꝙ nõ uidetur eiuſmodi aſſenſus eſſe euidentia. Euidentia quippe eſt aſſenſus per quem non ſtat cognoſcentem decipi: ſed ſtat Petrum decipi per hoc iudicium (dum Paulus eſt ei præſens) puta ſi ſupranaturaliter ſeruetur iudicium in abſentia Pauli: aut ſi dæmon in præſentia Petri cadauer Pauli exanimatum moueat ac ſi eſſet uiuum, ergo tale iudicium non eſt euidentia. ¶ Iuniores hic multa conſumunt uerba de euidentia propter Petrum Aliacenſem, qui in prologo. q. 1. diſtinguit duplicem euidentiam, naturalem, & ſupernaturalem: naturalis inquit euidentia eſt aſſenſus quo L
non ſtat habentem naturaliter decipi: ſed ſtat ſupernaturaliter. Euidentia uero ſupernaturalis eſt aſſenſus, quo non ſtat habentem decipi nec naturaliter nec ſupernaturaliter. Exempli gratia. Iudiciũ quòd Paulus eſt, dum illud exiſtit in mente Petri, eſt euidentia naturalis: quia naturaliter Petrus non poteſt decipi per ipſum, poteſt tamen ſupernaturaliter ut argumentum probat. Idem tamen iudicium in mente Pauli eſt (ut dicunt) euidentia ſupernaturalis: qui non ſtat Paulum decipi per ipſum etiam ſapernaturaliter. Quia uel eſſet in caſu quo Paulns uiueret, & tunc iudicium eſt uerum, aut caſu quo Paulus non uiueret, & tunc non haberet tale iudicium, & per conſequens non deciperetur. Si uero M
maneret ſupernaturaliter ĩ anima ſeparata Pauli, illa deciperetur iudicans ꝙ Paulus eſt. Vnde inferunt, ꝙ idem iudicium in uno ſubiecto eſt euidẽtia naturalis, in alio uero ſupernaturalis. ¶ Exiſſimo tamen non opus eſſe hac diſtinctione. Sed euidentia idem eſt quod clarum & manifeſtũ iudiciũ productum, aut à notitia intuitiua aut ex notitiis terminorum imediate (ut in per ſe notis) aut mediate ꝑ demonſtrationem, hoc. n. ſonat uerbum, uidere, unde nomẽ euidentia deriuatur. Vt euidẽtia ſit nomẽ cõe ad quatuor illas acceptiones ſcientiæ ſupra poſitas. Atqui ſatis eſt, ut iudiciũ ſimpliciter ſit euiden-

tia

Intellectus, ſciētia et ſapientia.

Euidentia naturalis, & ſupernaturalis.

Euidentia.

A tia quòd ſuapte natura nō ſit deceptorium, tametſi ſupernaturaliter per ipſum poſſit quis decipi. Nihil enim minus ignis ille erat ſimpliciter calefactiuus, quando naturaliter non calefaciebat tres pueros in camino ignis. ¶Et ſunt alia præterea argumenta contra iſtos. Primum ꝙ impropriè uocant euidentiā ſupernaturalem, eo ꝙ per ipſam nō ſtat quemquam naturaliter decipi: nam ſupernaturalis aſſenſus non eſt, niſi qui aut ſupernaturaliter producitur, aut de ſubiecto eſt ſupernaturali. Deinde quia etiam ſecundum ſuā definitionem nulla eſt euidētia ſupernaturalis: nam licet per illud iudicium. Paulus eſt, non poſſit decipi Paulus, poteſt tamen per illud decipi ſupernatura-B liter Petrus, ut ipſi fatentur: quod ſufficit, ut iudicium ſimpliciter ſit ſupernaturaliter deceptorium. Quare male cōcedunt, quod illud iudicium in uno intellectu ſit naturalis euidentia, & in alio ſupernaturalis: ſed cenſendum eſt ſimpliciter naturalis.

¶ Hinc ſequitur ꝙ hoc iudicium, hic panis eſt, quod habemus de hoſtia ante conſecrationem, eſt ſimpliciter euidens: non obſtante ꝙ gentilis poſt conſecrationem ſupernaturaliter per ipſum decipitur. Credo nanq; idem iudicium manere in gentili de pane poſt conſecrationem, quod erat ante conſecrationem: poſtquam manet eadem notitia intuitiua accidentium productiua, & conſeruatiua eiuſdem. In Chriſtiano uero non C manet idem quippe in quo fides corrigit ſenſum ne decipiatur.

Ad 2. argum. Ad ſecundum principale Ariſt. ipſe reſpondet in text. 6. ubi ait, ꝙ demonſtratio, *Demonſtratio, quia.* quia, non facit ſimpliciter ſcire: obidque in textu 5. ubi ait demonſtrationem eſſe ſyllogiſmum qui facit ſcire, ſolum definit demōſtrationem propter quid, de qua ſtatim ſubiungit ꝙ procedit ex immediatis principiis & ex cauſis. Demonſtratio uero, quia, ſolū producit ſimplex iudicium concluſionis. v. g. hæ præmiſſæ, id quod quotieſcunque ſumitur ut plurimum expellit choleram eſt purgatiuum choleræ, reubarbarum eſt huiuſmodi: ſolum producunt per experientiā ab effectu hoc iudicium, ꝙ reubarbarū eſt purgatiuum choleræ: ſed quare purgatiuū D choleræ, puta à calore an à proprietate hoc non demonſtrat. Et per conſequens tale iudicium proprie non eſt ſcientia. Eodem modo cum uideo ignem calefacere, cognoſco ignem eſſe calefactiuum. an uero ſit calidus formaliter, an uirtualiter hoc non cognoſco: nam ſimiliter calefacit ſol: quia eſt uirtualiter calidus ſicut ignis. Et ideo cum dicitur demonſtratio: quia ly quia, non accipitur cauſaliter: ſed eſt coniunctio, ſcilicet demonſtratio ꝙ hoc eſt tale. Quocirca potius appellanda eſt demonſtratio quod eſt, aut, quale eſt, quàm quia. Neque eſt demonſtratio ſimpliciter, ſed ſecundum quid, poſtquā non dicit quare eſt tale. Et hoc eſt quod ait: E An uero & alius ſciendi modus ſit, poſterius dicemus. ¶Ad confirmationem reſpon- *Ad cōf.* detur, ꝙ quamuis in Deo non ſit uere cauſa alicuius attributi quod eſt in illo, nihilominus eſt aliquid quod eſt ratio alterius quæ ſufficit ad propriam ſcientiam: uidebunt enim beati ꝙ Deus qui eſt miſericors & ſapiens, creauit mundum & redemit homines, & quia eſt purus actus nihil habens de potētia, eſt immutabilis & æternus: & quia iuſtus eſt remunerator, licet illa non diſtinguantur realiter, quia etiam ſi paſſiones in nobis non diſtinguerentur realiter a ſubiectis, nihilominus demonſtrarentur de illis. Et ideo uiſio beatifica eſt propria ſcientia: licet non ſit diſcurſiua. De exiſtentia tamen illius nulla eſt cauſa, nec ratio alia quàm na- F tura ſua: naturæ enim Dei eſt exiſtere.

Ad 3. Ad tertium argumentum reſponſum *Scientiæ naturales & morales* eſt iam: quòd ſcientiæ naturales & morales ſint propriæ, & ſimpliciter ſcientiæ, licet non ſint ita certæ & immutabiles ſicut mathematicæ, quod maxime debent adnotare dialectici. Exiſtimat enim uulgus dialecticorum hoc tempore nullam eſſe proprie ſcientiam præter ſolas mathematicas, cum tamen apud ſapientes philoſophia naturalis & moralis ſint propriæ ſcientiæ. Quamuis intra latitudinem propriæ ſcientiæ ſint gradus maioris & minoris euidentiæ & certitudinis. Quis nanque dubitat ſcientias eſſe iſtas naturales, uidelicet fructus in uere

germi-

G germinare, & in autumno matureſcere propter motu uarium ſolis: Tonitrua eſſe in autumno, tempeſtates in hyeme: Flantem auſtrum pluuiam ſubſequi, aquilonem nubes diſpergere, & alia huiuſmodi: licet nonnunquam deficiant. Et in medicina ꝙ aſtrologia ſunt multæ ſimiles propriæ ſcientiæ, licet non ſint certiſſimæ ut mathematicæ.

Vnde ad Ariſt. reſpondetur, ꝙ quando ait ſcientiam procedere ex cauſis quas non cõtingit aliter ſe habere, id ſolum intelligit de ſcientijs certiſſimis quales ſunt mathematicæ. Vel forte intelligit, ꝙ non contingit aliter ſe habere ſuo modo in quocunq; gradu ſcientiæ, puta ꝙ in mathematicis nullatenus contingere poteſt oppoſitum: ſed tamẽ H in naturalibus non contingint regulariter oppoſitum, ſed rariſſime.

Ad 4. Angelo rũ ſcientia. Ad quartum principale poſſet quis forſan negare ſcientiam angelorum eſſe proprie ſcientiam: quia non eſt per diſcurſum acquiſita ut argumentum probat. Attamen melius eſt dicere, immo nullatenus negandum eſt angelos habare propriiſſimã ſcientiã: nam quamuis angelus non prius habeat aſſenſum. v. g. huius ꝙ hõ eſt admiratiuus, ex quo poſtea generet aſſenſum ꝙ eſt riſibilis: nihilominus in obiecto, ſimplici aſſenſu cognoſcit illud eſſe cauſam huius. ſ. ꝙ homo eſt riſibilis: quia eſt admiratiuus, & admiratiuus, quia eſt animal rationale: & cognoſcit terræ naſcentia gigni propter acceſ I ſum ſolis &c. Itaque cognoſcit effectus ex ſuis cuiuſq; cauſis procedere: quod ſufficit ad rationem ſcientiæ. Et hoc manifeſte patet in Deo, qui uno omnium conſenſu conceditur habere omnium rerum ſcientias: quamuis non acquiſierit illas per demõſtrationem: ſed ſua eſſentia eſt ſua ſciẽtia. Ariſt. uero ſolum aſſeruit ſcientiam fieri per demonſtrationem in hominib. eo ꝙ ratiocinatione diſcurrunt. ¶ Ex quo ſequitur, ꝙ ſi in illa diſcriptione ſcire eſt rem per cauſas cognoſcere ly, per, dicat cauſam ex parte cognoſcentis, ut unus aſſenſus generetur ex alio, illa definitio non conuenit ſciẽtiæ Dei nec angelorum: ſi uero dicat cauſam ex parte obiecti, uidelicet ꝙ una res cognoſcitur eſſe effectus alterius, conuenit illis ſcientijs K cœleſtium ſpirituum. Cum dicimus angelum unico aſſenſu cognoſcere omnia, non intelligas ꝙ unico aſſenſu intelligit omnes ueritates mundi, ſed ꝙ unica ſpecies intelligibilis, repræſentans. v g. ſpeciem humanã, repræſentat ſimul effectus & cãs, non prius unum quàm aliud: quod non eſt in præſentiarum locus pluribus uerbis diſputandi.

Ad quintum principale reſpondetur, *Ad 5. Sciẽtia Dei.* hanc inter alias eſſe differentiam inter nos & Deum, quòd nos ſolum habemus ſcientiam ſpecierum uniuerſalium rerum, quæ ſunt creatæ. Et habemus illas, etiam in tempore quo indiuidua talis ſpeciei nõ ſunt: nã habemus ſcientiam roſæ in hyeme, & ſcientiam eclipſis, qñ eclipſis non eſt eo ꝙ ſcientia non eſt formaliter de indiuiduis. Et hoc L eſt ſcire id quod eſt: puta, ſpeciẽ, cuius indiuidua ſunt, uel in re uel in cauſis naturalib. Deus uero non ſolum ſcit ea quæ ſunt in aliqua differentia temporis. ſ. quæ ſunt fuerũt uel erunt: aut quæ ſunt in cauſis naturalib. ſed etiam ſcit omnia illa quæ ſupernaturaliter producere poteſt: licet nunquam erunt. Differenter tamen ut 1. p. q. 14. art. 9. docet S. Th. nam illa quæ ſunt in aliqua diffetẽtia temporis cognoſcit ſcientia uiſionis: quam Summuliſtæ uocant notitiam intuitiuam: ſed illa quæ nunquam erunt, cognoſcit ſciẽtia ſimplicis intelligentiæ: quam poſſumus uocare cognitionem abſtractiuam. Nec differentia hæc eſt in Deo ſecundum ſe, nã ſua ſimpliciſſima eſſentia cognoſcit perſpicaciſſime omnia: ſed differẽti eſt ex parte M rerũ quod ſcientia uiſionis connotat exiſtẽtiã & præſentiam obiecti in aliqua differentia temporis: ſcientia uero ſimplicis intelligentiæ, non connotat quod obiectũ habeat aliã exiſtentiam quàm ſimpliciter cognoſci. Nihilominus tamen Deus non ſcit id quod nõ eſt contra ſenſum Ariſt. quia eo modo quo ſcit illa quæ ſcit ſimplici intelligentia, eo in quã modo, illa ſunt: nam ſunt poſſibilia de potẽtia Dei abſoluta. Chimæra uero aliaq; entia imaginaria quæ non ſunt in potentia Dei, quia ueras nõ habent quidditates, nec ſunt proprie entia, non cadunt ſub obiecto intel-

A intellectus, quod eſt ens, illa tamē cognitio imaginaria, quæ de illis habetur non concipitur, niſi ſub ratione entis: nihil.n. de illis cognoſcimus niſi quod fingimus eſſe entia: ſed de hoc nihil amplius in præſentiarum.

Ad 6. Propoſitio immediata. Ad ſextum principale reſpondetur per diſtinctionem prioris, Ariſtotelicam.ſ.quo ad nos, & quo ad naturam. Etenim quando Ariſt. dicit propoſitionem illam eſſe immediatam qua non eſt altera prior, intelligit de proprietate ſimpliciter quo ad naturā: hæc .n. præmiſſa, omne animal rationale eſt diſciplinabile (ſi illa ſit paſſio prima) nullam habet naturam priorē: quia inter ſubiectū, & prædicatum nullum eſt medium, per qđ prædicatum demonſtretur de ſubiecto. Ni-

B hil tñ uetat quo minus habeat priorem quo ad nos.i.notiorē nobis: ut pote quæ conſtat ex terminis nobis notioribus, ut probatum eſt in argumēto. Sed notandū eſt, quod neq; iſtæ, omne totum eſt maius ſua parte, ſi ab æqualibus æqualia demas &c. dicūtur notiores quo ad nos q̃ iſta, omne animal rōnale eſt diſciplinabile, propterea ꝙ illæ cōducāt aliquid ad probationē huius: ſed ſunt euidētiores in geometria, q̃ iſta i philoſophia naturali. Illa uero, quodlibet eſt uel non eſt, quō conducat ad omnium ſcientiarū principia. Tex. 26. tangemus. *Ad cōfi.* ¶In ſolutione cōfirmationis multi multa uerba conſumunt, ut defendant quō propoſitio, in qua definitio materialis prædicatur de ſubiecto ſit immediata, non obſtante quod demōſtretur per

C cauſam finalē. Exiſtimo tamen nō eſſe pluribus uerbis opus ad explicandum mentem Ariſtotelis. Intelligit enim propoſitionem immediatam eſſe illam, qua non eſt altera prior in eodem genere: nihil tamen obſtat aliam eſſe priorem in alio genere cauſæ. Exempli gratia. *Cauſa materialis demon. per finalem.* Folia uitis ſunt ampliora q̃ folia amygdali ad defendendum uuas à tēpeſtatibus, quæ ſunt magis teneri fructus, quàm amygdalia: nihilominus tam immediata eſt iſta, uitis eſt habens folia ampla, quàm iſta, uitis habet folia protegentia uuas a tempeſtatibus: ſed illa eſt immediata in genere cauſæ materialis: & hæc in genere cauſæ finalis: & ideo non repugnat, quòd materialis demonſtretur per finalem. Eadem ratione tam immediata eſt hæc in ſuo genere, domus eſt artificium conſtructum ex lapidibus lignis & cæmento, quàm hæc domus eſt artificium quod nos a tempeſtatibus tuetur, licet prima demonſtretur per ſecundam. Et hac ratione in expoſitione text. 5. diximus definitionem demonſtrationis materialem demonſtrari per finalem. Quod fit hoc modo: Omnis ſyllogiſmus faciens ſcire conſtat ex ueris primis immediatis: ſed omnis demonſtratio eſt ſyllogiſmus faciens ſcire: ergo omnis demonſtratio conſtat ex ueris, &c. D

Ad 7. Reſolutio neceſſaria ad ſcientiam. Ad ſeptimum principale reſpondetur, quòd, ut aliquis habeat ueram ſcientiam, ſatis eſt ſe ſcire reſoluere præmiſſas uſque ad principia immediata, & indemonſtrabilia: non tamē ſemper neceſſarium ſcire eas reſoluere uſque ad principia, quæ ſunt ſimpliciter per ſe nota nobis: ſaltem uſque ad hoc, quodlibet eſt uel non eſt. Principiū enim immediatum: ut dictum eſt, eſt omnis propoſitio inter cuius prædicatum & ſubiectum nihil mediat: tametſi non omnis talis propoſitio ſit ſimpliciter per ſe nota nobis. Verum eſt tamen quòd in mathematicis, quæ ſunt ſcientiæ certiſſimæ, & de quibus fere in hoc libro ſemper loquitur Ariſtote. omnes concluſiones reducuntur ad principia per ſe nota nobis. Vt uidere eſt apud Euclidem, qui propoſitis per ſe notis principijs, inde ſenſim nouam prioribus propoſitionem adiiciens, procedit ad concluſiones obſcuriores, ac magis difficiles. E Vt ex his principijs a quolibet puncto in quodlibet punctum lineam ducere, & ſuper quodlibet punctum circulum deſcribere, concludit primam concluſionem, ſcilicet ſuper datam lineam rectam triangulum æquilaterum conſtituere. Ex qua (addito alio principio.ſ. ſi ab æqualibus æqualia demas quæ remanēt ſunt æqualia) infert ſecundam.ſ.a dato puncto, cuilibet lineæ rectæ propoſitæ æquam lineam rectam ducere: & ita conſequenter. Quocirca nemo ſcit decimam concluſionem niſi uſque ad hæc prima principia eam reſoluat. Quæ exempla F

G pla non eſt præſentis negocii explicare. Et ſuo modo in philoſophia naturali fit reſolutio ad per ſe nota ſenſui: & in philoſophia morali, ad notiſſima per conſuetudinem. Vt quod corpus non moueatur a ſe, ſed ab anima, probatur, quia omne quod mouetur, ab alio mouetur. Et hoc rurſus, quia non poteſt eadem res formaliter eſſe agens & patiens. Quod demum oſtenditur 8. phyſ. per hæc principia: Omne agens agit inquãtum eſt in actu, & omne ſubiectum patitur inquantum eſt in potentia (nulla enim res calefacit niſi ſit actu calida, aut actualem uirtutem habeat calefaciendi: neq; aliqua res calefit, niſi careat illo gradu caloris quem recipit) ſed repugnat eadem rem hoc modo eſſe in actu ſimul & potentia: ergo.

H ¶ At uero in ſcientiis metaphyſicis non eſt ita facilis huiuſmodi reſolutio. Procedunt enim demonſtrando proprias paſſiones de ſubiecto per definitionem: & quia pro iſto ſtatu cognitio noſtra incipit a ſenſu, non poſſumus huiuſmodi principia a priori: ſed ab effectu utcunque cognoſcere. Cognoſcimus enim ab effectu omnem hominẽ eſſe riſibilem: ſed quomodo talis paſſio ex natura & definitione hominis pullulet, non uidemus. Quare in hoc non ſe torqueant dialectici: neque accuſent Ariſtotelem, quòd non docuerit oẽs demonſtrationes ad principia per ſe nota reſoluere. Et multo minus fallãtur credẽtes quod omnia principia ſũt

I reſoluenda formaliter ad hoc principium generale, quodlibet eſt uel non eſt: quia hoc ut iacet non intrat formaliter demonſtrationem, ſed quomodo dicatur principium uniuerſale, uidebimus ſupra textum 26.

Ad cõfi. Theologia eſt ſciẽtia.

CIRCA materiam confirmationis notandum eſt primo, quòd Theologia iuxta nominis proprietatem non eſt habitus articulorum fidei, quo aſſentimur ſacræ ſcripturæ reuelatæ: ſed habitus uel aſſenſus, quos ex propoſitionibus reuelatis deducũt theologi. Et ratio nominis probatur: quia aſſenſus articulorum fidei proprio nomine dicitur fides, & nullo modo theologia: alias omnes Chriſtiani credentes articulis dicerentur theologi. Quare abuſiue aſſenſus fidei dicitur theologia: ſed v. g. ex illo articulo, K

Deus eſt trinus & unus, inferunt theologi quaſi exponẽtes illũ, quod perſonæ diuinæ conſtituuntur & diſtinguũtur relationibus; & ex illo articulo, quod Deus eſt homo, inferunt quod uerbũ diuinũ in inſtanti incarnatus eſt: quia opus ſpiritus ſancti non expectat tempus. Iſti & alii id genus aſſenſus qui ſunt uelut expoſitiones ſacræ ſcripturæ ſunt theologia. Itaque non omnis aſſenſus theologicus eſt de fide: ſed poteſt quis oppoſitum opinari. ¶ Secundo notandũ eſt, quod cum ait S. Tho. theologiam eſſe ſcientiam, nõ eſt intelligendũ quod ſit aſſenſus euidẽs & clarus (ut aliqui Thomiſtæ mordicus aſſerere contendunt) nec talis ſenſus potuit in mentem S. Th. uenire. Probatur, quia aſſen- L

ſus concluſionis, qui ſolum eſt propter præmiſſas, non poteſt eſſe euidentior quã ſint præmiſſæ: nam propter quod unumquodque tale & illud magis: ſed aſſenſus theologicus infertur ex articulis fidei, & adhuc non per conſequentiam euidentem (nam qui ſequuntur per conſequentiam euidentem, itidem ſunt aſſenſus fidei) ergo theologia noſtra non poteſt eſſe clarior quàm aſſenſus fidei: qui (ut inquit Paulus) eſt obſcurus & ænigmaticus. Sed dicunt aliqui Thomiſtæ, quod quia cõcluſio theologica quam ego habeo eſt euidens beatis ab illa euidentia dicitur theologia noſtra euidens. Hoc tamen eſt inopinabile: quia, ut inquit hic

Theolo. non eſt euidẽs.

Ariſ. nemo habet euidentiam concluſionis M

niſi euidenter reſoluat ad prima principia: nos autem non poſſumus reſoluere theologiam ita euidenter: quia non uidemus Deũ in quo iſtæ ueritates lucent. ¶ Et ſecũdo arguitur: quia ſi theologia noſtra eſt euidens, quæro quantum habeant gradum euidentiæ, poſtquam articuli ex quibus inferũtur nõ ſunt euidentes. Si dicatur, quod habent tantã euidentiam quantã habent beati, hoc eſt ridiculum. ¶ Et tertio arguitur. Si theologia noſtra eſt euidens, tunc inferam ex cõcluſione theologica articulum fidei (ſicut enim ex articulo ſequitur concluſio theologica, ita uice uerſa) & tũc ſequitur, quod ex euidentia theologiæ fiet euidens articulus fidei:

A fidei: quod eſt impoſſibile. Alias rationes fecimus ſuper primam partem, a quibus hic ſuperſedemus. ¶ Tertio ergo notandum eſt iuxta mentem S.Th. ꝙ articuli fidei qui nobis ſunt obſcuri, beatis & maxime Chriſto ſunt euidentes: quia uident illos in uerbo, cum ergo theologia noſtra inferatur ex illis, hoc exiſtimat S.Tho. ſatis eſſe ut theologia noſtra dicatur quodam modo ſcientia: licet nobis non ſit euidens. Neque id gratis affirmat: ſed probat primo authoritate Auguſtini, qui 14. de Trin. c. 1. uocat ſimpliciter eam ſcientiam qua fides ſaluberrima gignitur, nutritur, defenditur, & roboratur.

B Et ſecundo ad ſimilitudinem ſcientiæ ſubalternatæ. Si enim quis credat aliqua principia geometrica ſola authoritate geometræ, & ex illis in muſica diſcurrat ad alias cõcluſiones, illa muſica profecto erit ſcientia: licet non ſit euidentior quàm principia, quæ ſola authoritate ſunt credita: ergo eadem ratione ſi fidem nos recipimus ſola authoritate Chriſti cui articuli ſunt euidentes, ſequitur ꝙ concluſiones quas inde nos deducimus ſunt ſcientia. Et ideo S.Tho. de ueritate. q. 14. art. 10. comparat theologiam ſcientiæ diſcipuli credẽtis principia a magiſtro. ¶ Quod ſi quis perſiſtat diſputans de nomine, ꝙ non debet uocari ſcientia, poſtquam non eſt euidens, probatur id demum, quia

C aſſenſus Theologici non habent quo alio nomine ſignificantius nuncupentur. Non enim dicũtur opinio poſtquam procedunt ex certiſſimis principiis. Nec poſſunt dici fides: nam fides eſt aſſenſus qui habetur immediate ſola authoritate: aut qui inde euidenter elicitur, ut Chriſtus eſt homo, & per conſequens, Chriſtus eſt riſibilis: Theologia uero nõ habetur immediate per authoritatem, ſed ex articulis fidei iuuante lumine naturali: ergo ſicut in ſcientiis naturalibus aſſenſus principiorum dicitur intellectus, & aſſenſus concluſionis dicitur ſcientia, ita & hic aſſenſus principiorum dicitur fides, & Theologia dicitur ſcientia: non quidem perfectiſſime, ſicut ſcientiæ euidẽtes: ſed quodammodo imperfecte: nihilominus ſimpliciter eſt ſcientia. ¶ Vnde ad confirmationem reſpondetur, ꝙ quando Ariſto. dicit neminem habere ſcientiam, niſi ſciat illam reſoluere uſque ad principia per ſe nota, intelligit de ſcientia perfectiſſima, quæ eſt euidentia. D

Ad 8. Aſſenſu re magis præmiſſis &c.

AD octauum principale multiplex eſt ſolutio doctorum: quorum profecto uix eſt qui argumento ſatisfaciat. Quidam enim exponunt, ꝙ neceſſe eſt magis credere præmiſſas quàm concluſionem intenſiue: alii uero magis clare, & alij certius. Et ad argumentum reſpondent, ꝙ quamuis cauſa uniuoca producat effectum ſibi æqualem, ut ignis generat ignem, & homo, hominem: tamen in cauſis æquiuocis illud non eſt neceſſarium: quia ſol non generat ſolem. Et hac ratione, cum aſſenſus principiorũ, qui eſt intellectus, ſit cauſa æquiuoca reſpectu ſcientiæ cõcluſionis (quia differunt ſpecie) non poteſt effectum æqualem producere. E

Prima replica.

¶ At uero contra hanc ſolutionem, quæ cõmunis eſt, arguitur primo. Quamuis intellectus principiorum ſit cauſa æquiuoca, ſolum inde ſequitur ꝙ non poteſt procedere aſſenſum concluſionis qui ſit intellectus, uelut ſol non poteſt producere ſolem, attamẽ nihil uetat quo minus poſſit producere aſſenſum tam intenſum quàm eſt ipſe.

Secũdo.

¶ Secundo, quia ſi præmiſſæ deberent eſſe inẽſiores ſemper quàm cõcluſio, ſequeretur ꝙ alicuius concluſionis aſſenſus neceſſario deberet eſſe remiſſiſſimus. Hoc oſtenditur in mathematicis: exorditur enim Euclides ex propoſitionibus per ſe notis, & procedit p priores concluſiones, poſteriores demonſtrãdo. Si ergo aſſenſus poſterior debet ſemper eſſe remiſſior quàm præcedens, ſequitur ꝙ decimus, aut uigeſimus deberet eſſe remiſſiſſimus: quod eſt contra experientiã. F

Tertio.

¶ Tertio arguitur. Si ſemper aſſenſus præmiſſarum debet eſſe intenſior, detur. v.g. ꝙ aſſenſus principiorum ſit ut tria, & aſſenſus primæ cõcluſionis, ut duo, & aſſenſus. v.g. decimæ aut uigeſimæ, ut unum: tunc remittantur illi aſſenſus uniformiter: & ſequitur quòd prius remittetur totus aſſenſus concluſionis, quam præmiſſarum: & ſic ſtabit aſſenture præmiſſis & non concluſioni. ¶ Eadem

dem fere argumenta fieri poſſunt de claritate,& de certitudine.Quamuis enim intellectus differat ſpecie a ſcientia,quia ille producitur ex notitijs terminorum & ſcientia per demonſtrationem, non tamen uidetur repugnare ꝙ ſcientia ſit aſſenſus tam certus & tam clarus quàm intellectus argumẽta facta uidetur par ter currere. ¶ Et quarto *Quarto.* arguitur ſic. eſto intellectus principiorum ſemper ſit intenſior,aut certior quam aſſenſus concluſionis, quia eſt cauſa æquiuoca, non tamen inde ſequitur uniuerſaliter, ꝙ oportet aſſentire magis præmiſſis quàm cõcluſioni: nam ſæpiſſime aſſenſus etiam præmiſſarum ſunt ſcientiæ habitæ per priores demonſtrationes: & tunc præmiſſæ ſunt
H cauſa uniuoca reſpectu concluſionis.

¶ Et poſtremo hæc omnia confirmantur experientia: nam re uera huius demonſtrationis, omne animal rationale eſt riſibile, omnis homo eſt animal rationale,ergo omnis homo eſt riſibilis, tam intenſe,tam certo, tam clare aſſentimur concluſioni quàm præmiſſis. ¶ Sunt qui aliter exponat dictũ Ariſt.ſ.quòd oportet magis aſſentire præmiſſis, ideſt immediatius: quia per pauciora media aſſentimur præmiſſis. Quæ quidẽ expoſitio licet quandoque mihi placuit, iã nunc non adeo ſatisfacit: nam quamuis ratio quare oportet magis credere premiſſis quàm concluſioni eſt, quia immediatius illis aſſentimus, tamen hoc quod eſt immediatius aſſentire non eſt magis ſcire: nam
I cum ſcientia conſiſtat in claritate & certitudine, magis aſſentire eſt clarius, aut certius, aut firmius adhærere. ¶ Reſpondetur ergo per quatuor propoſitiones. *Suppoſitio.* Supponimus primum, quòd dictum Ariſt.intelligitur quãdo aſſentimur concluſioni ſolum propter præmiſſas & non aliunde: ſi enim ego aſſentiam Deum eſſe unum,non ſolum propter rationes naturales,ſed propter authoritatem Chriſti, certius aſſentiam concluſioni quàm rationibus naturalibus. Et ſi aſſentiam lunam eclipſati, non ſolum propter rõnem aſtrologicam,ſed ẽt propter experientiam, clarius forſan aſſentiã concluſioni ꝗ̃ præmiſſis. ¶ Tunc eſt prima propoſitio. *1. Propoſitio.* De principijs per ſe notis, ut ſunt dignitates & petitiones & ſuppoſitiones,manifeſtum eſt ꝙ certius & clarius aſſentimur illis quàm concluſionibus. Et de illis præſertim intelligitur dictum Ariſto. ut patet ex eius contextu .Quod.n.per ſe eſt tale(ut inquit Albertus)magis eſt tale,quàm quod eſt per aliud tale:ut ignis,qui per ſe eſt calidus, magis eſt calidus, quam aqua quæ per ignẽ eſt calida : ſed huiuſmodi principia per ſe ſunt nota, ideſt ex ſuis terminis, ut paulo poſt explicabimus: ergo ſunt magis nota quã cõcluſiones:& per conſequens certius, & euidentius illis aſſentimur. ¶ Secundo id conſtat experientia. Notius.n.eſt & euidentius,a quolibet puncto in quodlibet punctũ lineam duci, & ſuper quodlibet punctum L circulum deſcribi, quàm ſuper rectam lineam angulum æquilaterum conſtitui,quæ eſt prima concluſio apud Euclidem illata ex illis principijs: immo inter ipſa principia per ſe nota notius & euidentius eſt,non poſſe idẽ ſimul eſſe, & nõ eſſe, quã ꝙ ſi ab æqualibus æqualia demas,quæ remanẽt ſũt æqualia. ¶ Secunda propoſitio. *2. Propo.* Inter ipſas concluſiones clarior eſt & euidentior prima quàm ſecunda : & ſecunda quàm tertia &c. Hoc patet in mathematicis: nam clarior eſt, & perſpicacior illa modo poſita, quàm hæc,a dato puncto, cuilibet rectæ lineæ poteſt æqualis deſcribi, quæ eſt ſecũda illata ex illa apud Euclidem. Et hoc quilibet poteſt experiri.¶ Tertia propoſitio. *3. Propo.* Nõ ſemper eſt perceptibilis iſte exceſſus claritatis & certitudinis. M Hoc patet, nam forſan in mathematicis decima iam concluſio non eſt perceptibiliter notior quàm undecima. Et id maxime patet in metaphyſicis: quia certe non percepimus quod clarius aſſentiamus, omne animal rationale eſſe riſibile, quàm omnem hominem eſſe riſibilem.Et in hoc fere doctores huius temporis decipiuntur: quia enim non percipiunt huiuſmodi exceſſus, fingunt neſcio quas gloſſas dicti Ariſtotelis. ¶ Sed hoc eſt quod doctores hic etiam diſcruciat: nempe in quo conſiſtit claritas & certitudo habitus & aſſenſus: & quòd unus ſit clarior aut certior *Claritas & certitudo.*

A tior alio. Et quidem certitudo idem eſt, quod firmitas aſſenſus, a quo homo dimoueri nequit, aut difficile dimoueri poteſt. Sunt enim gradus firmitatis: nam firmius, & certius adhærere debet Chriſtianus articulis fidei, licet obſcuris, quàm concluſionibus demonſtratis. Et eadem ratione firmius adhæremus principiis per ſe notis, quàm concluſionibus habitis per demonſtrationem: quia uel obliuione, uel per aliquã fallaciã facilius dimouemur a cõcluſione quã a principiis per ſe notis. At uero euidentia & claritas aſſenſus nõ ita facile definiri põt in quo conſiſtat. Non.n.conſiſtit in eo quod certitudo: nã difficilius Chriſtianus dimouebitur ab aſſenſu fidei, q̃ ab aſſenſu ſcientiæ:

B tametſi fides ſit obſcura: ſciẽtia uero, clara. Vnde omiſſis multis, quæ hic multi dicũt, exiſtimo quòd claritas, & euidentia non poſſunt alia nomina per ſignificantius explicari, quàm uoces ipſæ ſonant. Iudicium enim clarum, & euidens idem eſt quod iudicium, ut ita dicam, intuitiuum, ad quod intellectus ab ipſo obiecto conuincitur. Vt enim euidentia ſenſus idem eſt quod notitia intuitiua rei ſingularis præſentis, ita iudicium euidens intellectus eſt uiſio intellectus, quæ fit aut per experientiam (ſi ſit rei ſingularis) aut, ſi ſit rei uniuerſalis, fit ex notitijs terminorum mediate uel immediate: ut in ſolutione ad primum dicebamus. Quo fit ut aſſenſus fidei eo non ſit euidens,

C quod non conuincitur intellectus ab obiecto, ſed autoritate dicentis, uoluntate captiuante intellectum in obſequium Chriſti, ut inquit Apoſtolus 2. Corint. 10.

¶ Atqui iſta ratione clarius aſſentimur principijs per ſe notis quàm concluſionibus: utpote, quæ cum maiori lumine naturali ſplẽdeant, ſtatim ſuapte natura ſine aliquo negocio aſſentimur illis: cum tamen concluſiones non niſi ratiocinando ſciamus.

¶ Ac pari ratione clarius aſſentimur concluſionibus, quæ ſunt principijs propinquiores, quàm illis quæ ſunt remotiores & poſteriores. Poſſumus aliter circumſcribere claritatem per hoc quod qui clarius, & perſpicaciori ingenio intelligit aliq̃d principium plures in eo ſtatim concluſiones intuetur quàm alius. D Veluti ex duobus eandem imaginem intuentibus, qui perſpicaciori eſt uiſu plura uidet in ea quàm alius. Et hoc modo qui clarius uidet Deum, plures regulariter uidet in eo creaturas, quàm qui minus clare uidet: ut 1.q.12.ar.9. teſtatur S.Th. ¶. Quarta propoſitio. Non eſt neceſſe intenſius aſſentire principijs, quàm concluſioni. Hoc patet ex argumẽtis factis, & ex ratione quam iam nunc ſubijciam. *4. Propo.*

¶ Vnde ad octauum principale reſpõdetur ꝙ intellectus principiorum formaliter differt a ſcientia cõcluſionis in claritate: quippe qui ſtatim ex notitiis terminorum habetur: & ideo claritas eius alterius rationis eſt a claritate concluſionis: qui habetur per demonſtrationem: atque adeo tanquam cauſa E æquiuoca, nunquam attingit ad producendam æqualem claritatem concluſionis. Attamen intẽſio eſt eiuſdem rationis in principiis & concluſionibus: & ideo non eſt neceſſarium, ꝙ aſſenſus principiorum ſint ſemꝑ intenſiores: immo poſſunt aſſenſum cõcluſionis æque intenſum producere. ¶ Et per hæc facilis eſt reſponſio ad omnes replicas: *Ad replicas.* nempe concedimus earũ concluſiones quãtũ ad intenſionẽ. ſ. ꝙ nõ eſt neceſſe aſſenſus principiorum eſſe intenſiores: negamus tamen eas quantum ad claritatem: immo eſt neceſſarium ꝙ ſint clariores & certiores. Et hæc fuit mens expreſſa Ariſt. nam quod dixerat, demonſtrationem procedere ex notioribus, poſtea exponit dicens, quòd neceſſe eſt magis credere principiis, ubi nulla F eſt mentio de intenſione. ¶ Sed ſpecialiter ad quartam replicam reſpondetur quòd etiam ubi præmiſſæ non ſunt per ſe notæ: ſed concluſiones alias demonſtrarę, adhuc ſunt notiores & clariores quàm concluſio. Tametſi huiuſmodi exceſſus claritatis ſæpiſſime fit imperceptibilis: atq; adeo per hoc reſpondetur ad ultimam replicam. ¶ Sed uidẽtur adhuc ſtare in ſuo uigore ſecũda, ac tertia replica, uidelicet ꝙ decima, aut uigeſima concluſio deberet eſſe remiſſiſſima in claritate: item quòd ſi uniformiter remitteretur claritas principiorũ, & cõcluſionum,

ante

G ante ueniret ad non gradum claritas concluſionis, quàm claritas principiorum. Ad hæc ueruntamen reſpondetur, ꝙ exceſſus iſti claritatis non ſunt æquales in omnibus concluſionibus: ſed ſi claritas. v.g. principiorum eſt ut tria, & claritas concluſionis ut duo, claritas tunc. v.g. centeſimæ concluſionis erit forte ut unum. Itaque omnes exceſſus a prima uſq; ad centeſimam non faciūt niſi unum gradum per partes proportionales, & ita ſunt imperceptibiles gradus: & iō ſi remitteretur claritas omnium, non deberent remitti æqualiter: ſed proportionabiliter plus remitteretur de clariori quàm de minus clara: & per conſequens nunquam deueniretur ut aſſenſus principiorum eſſet

H clarus: & concluſionis, non clarus: quia intrinſecum eſt principiis claris aſſenſum clarum producere. Sed de his ſatis. ¶ Ad confirmationem octaui principalis argumenti fere quot ſunt capita, tot ſunt reſpōſiones. Et S.Tho. hic 1.par.q.87. art.2.ad 3. & de ueritate.q.10.art.9.ad tertium, diuerſas limitationes attribuit illi regulæ, propter qđ unumquodque tale &c. Et Caie. egregie ut ſol & eam hic etiā exponit, licet uerbis forſan ſuboſcuris. Exiſtimo tamen regulam ſic & breuiſſime & perſpicaciſſime explicari: Si aliquod prædicatum cōueniat alicui propterea ꝙ idem aliquo modo conuenit alteri, magis aut profectiori modo conuenit alteri propter quod conuenit huic. Exempla

Ad cōfi. Propter unumquodque tale &c.

I patent in omnibus generibus cauſarum. In genere cauſæ finalis: Minutio ſanguinis, aut amara potio amatur, aut deſideratur, aut procuratur: quia ſanitas, amatur, deſideratur, & procuratur: ergo ſanitas magis amatur &c. illa enim tria prædicata conueniunt minutioni, aut poſitioni: quia conueniunt ſanitati. Sed non ſequitur, ſanguis minuitur propter ſanitatem: ergo ſanitas minuitur: quia illud prædicatum, minuitur, non conuenit ſanguini, quia cōuenit ſanitati. Aliud enim eſt dicere, ſanguis minuitur propter ſanitatem, & aliud, ſanguis minuitur, quia ſanitas minuitur: immo ſanguis minuitur, ut ſanitas augeatur. In genere cauſæ efficiētis: Aqua eſt calida, quia ignis applicatus eſt calidus: ergo ignis eſt magis calidus. Nō

K tamen ſequitur, aqua eſt calida propter ſolem: ergo ſol eſt magis calidus, quia aqua non eſt calida eo quòd ſol eſt calidus formaliter: ſed quia eſt calidus uirtualiter. Quapropter ſolum ſequitur, quòd ſol ſit calidus altiori modo quam aqua. Et ideo expoſita eſt regula diſiunctiue, ſcilicet quòd ſi prædicatum conueniat alicui, propterea quòd aliquo modo conueniat alteri, tunc magis, aut perfectiori modo conuenit priori. Nam ſi conuenit utriq; formaliter, conuenit priori magis: ſi uero conueniat priori ſolum uirtualiter, tunc conuenit illi perfectius. In Deo eſt manifeſtiſſimum exemplum, qui eſt eminenter omnia. Angeli enim ſunt angeli, & homines ſunt homines &c. propter

L Deum: non quia Deus formaliter eſt talia, ſed quia eſt eminenter talia: ſequitur ergo, quòd perfectiori modo Deus ſit angelus, & homo &c. quàm angelus ſit angelus, aut homo ſit homo. Et in hoc peccat ſecundum exemplum confirmationis: non enim Dominicus eſt homo, quia ſol eſt homo: nec eſt homo, quia Paulus eſt homo: ſed quia genuit ipſum. Et ideo non ſequitur, quòd Paulus ſit magis homo. Sicut ignis genitus non eſt ignis, quia generans eſt ignis: poſtquam enim genitus eſt ignis, etiam ſi generans nō ſit ignis, manebit ignis genitus. Tāetſi hic poteſt addi ſecunda ratio, quòd quia homo aut ignis non ſuſcipit magis & minus, propterea neutri conuenit magis. In genere

M cauſæ formalis eſt exemplum Ariſt.7.met. tex.7. Materia eſt ens, quia forma eſt ens: ergo forma eſt magis ens quàm materia (ens enim, ut dicit actum eſſendi recipit magis, & minus) attamen nix quamuis ſit alba propter albedinem, non tamen eſt alba, quia albedo eſt alba: & ideo non ſequitur, quòd albedo ſit magis alba. In genere cauſæ materialis ſequitur: Quantitas eſt ſubiectum albedinis, quia nix eſt ſubiectum, ergo nix eſt magis, ſeu perfectiori modo ſubiectum: nā nix eſt ſubiectum, quod, & quantitas, ſubiectum quo. Vnde ad tertium membrum confirmationis quando dicitur, Nix eſt ſubiectum albedinis propter quantitatem, ſi

A ly propter, deſignet quòd quantitas eſt ſubiectum materiale reſpectu niuis, itaq; nix ſubiectat albedinem: quia nix ſubiectatur in quantitate:hoc negatur (immo econuerſo quantitas eſt ſubiectum propter niuem) quare non ſequitur, quod quantitas eſt magis ſubiectum, immo contrarium: ſi tamen intelligatur quod nix eſt ſubiectum albedinis,quia eſt capax quantitatis,aut quia recipit albedinem mediante quantitate id conceditur:ſed nihil ſequitur contra regulam. Itaque ut in ſumma cuncta complectamur non eſt idem dicere.a.eſt tale propter b, & a.eſt tale,quia b.eſt tale. ¶ Deſcendendo ad propoſitum Ariſt.concluſio non ſcitur, quia prima principia ſciantur ſed quia principia B altiori modo cognoſcuntur:& ideo non ſequitur ꝙ principia magis ſciatur, ſed quòd perfectiori modo cognoſcantur:népe quòd intelligantur per aſſenſum qui eſt intellectus,ut patet in exemplo poſito de aqua calida propter ſolem.

Ad.9. Nonvm argumentum petit definitionem propoſitionis per ſe notæ. De quo tres ſunt opiniones: cum enim Ariſt. dicat propoſitionem per ſe notam eſſe,quam cognoſcimus inquantum terminos cognoſcimus, Nominales qui non admittunt res prædicari:ſed ſolos terminos nomine terminorum intelligunt uoces aut notitias,ex quibus formaliter componitur propoſitio. Vnde Grego.1.ſent.d.2.quæſt.unica dicit, quod propoſitio per ſe nota eſt illa,quæ cuilibet potenti uti rõne põt eſſe nota abſq; indigentia notitiæ alicuius extrinſeci. Quod eſt dicere: Eſt propoſitio ex talibus terminis compoſita,quia in quocunqe intellectu ſint, ſiue intuitiui, ſiue abſtractiui, per ſe producunt aſſenſum illius. Vt ſunt iſtæ, quodlibet eſt, uel non eſt,omne totum eſt maius ſua parte, ſeu, omne continens eſt maius contento, per quam illa quodammodo demonſtratur. Iſtæ uero, Dominicus loquitur, Petrus eſt albus, & reliquæ accidentales non ſunt per ſe notæ: quia iſti termini non ſufficiunt producere iudicium in quocunque intellectu, puta in habente ſolum notitias abſtractiuas horum terminorum.

Propoſitio ſe nota. Greg.

C

Neque iſta,homo eſt riſibilis, eſt per ſe nota: quippe quæ indiget aliis propoſitionib. quibus demonſtretur. ¶ Infert corollaria D quædam contra S. Thom. Primum, quòd non omnis propoſitio, cuius prædicatum eſt de intrinſeca ratione ſubiecti eſt per ſe nota. Hæc nanque,angelus eſt ſpiritus, non eſt per ſe nota: quia illi termini abſtractiui in nobis non generant euidens iudicium:licet prędicatum ſit de ratione ſubiecti,& angelis ſit euidens. Neque iſta,Deus eſt,eſt per ſe nota,licet beatis ſit euidens:quia nobis non eſt per ſe nota.¶Scotus uero paululum diuertit ab hac prima opinione. Ait enim 1.ſenten.diſtin.2. quæſt. 2. quod propoſitio per ſe nota eſt illa, quæ fit nota ex propriis terminis illius,ut ſunt illius. Opinatur nanque quòd definitio & definitum, quamuis idem ſignificent, tamen cenſentur diſtincti termini. Vnde infert ꝙ hæc propoſitio, omnis homo eſt riſibilis, non eſt per ſe nota:hæc tamen, omne animal rationale eſt riſibile, eſt per ſe nota. Etenim, quamuis illa prior fiat nota ex terminis huius ſecundæ(utpote cuius ſubiectum eſt definitio ſubiecti prioris) talis tamẽ definitio non eſt proprius terminus prioris:obidque homo eſt riſibilis, non fit euidens ex propriis terminis:ſed ex definitione quæ ẽ quodammodo terminus alienus. Atque adeo infert,ꝙ hæc propoſitio, Deus eſt, quam habent beati,eſt per ſe nota: quia illi cognoſcunt Deum diſtincte, ac ſi eum quidditatiue cognoſcerent per definitionem. Sed ſimilis Deus eſt,quam nos habemus,non eſt per ſe nota. Quam putat eſſe aliam: quia una conſtat ex terminis diſtinctis: & alia ex notitijs confuſis & abſtractiuis. Grego. tamen cenſet eſſe eandem: & ideo negat ſimpliciter eſſe per ſe notam, quia nobis eſt per ſe nota. ¶ Conueniunt autem Scot. & Grego. etiam contra S. Th. (ut uidebimus) ꝙ non eſt diſtinguenda propoſitio per ſe nota, ſecundum ſe,& quo ad nos,immo omnis (inquiunt) per ſe nota, ſecundum ſe, eſt per ſe nota quo ad nos:& econuerſo. ¶ At uero opinio S. Thomæ conſiſtit in ſequentibus propoſitionibus: quæ colliguntur ex prima

Scotus.

E

F

S.T.

V par.

G par.q.2.ar.1.& aliis locis ſuæ doctrinæ. Primum eius fundamentũ eſt hoc: quod quando ait Ariſtot. propoſitionem per ſe notam eſſe illam, quam cognoſcimus inquantum terminos cognoſcimus, nomine terminorum non intelligit notitias aut uoces: ſed res ſignificatas, quæ ſunt termini, puta ſubiectum & prædicatum: nam ut in prologo prædicamentorum adnotauimus, non ſolum uoces, ſed etiam res prædicantur. Et ꝙ ita intelligat Ariſto. eſt manifeſtum ex modo loquendi ipſius (quod contrarij authores debuiſſent conſiderare.) Enimuero ſi per terminos intellexiſſet notitias, non dixiſſet inquantum terminos cognoſcimus, H ſed inquantum terminos formamus: non enim cognoſcimus notitias, ſed res per notitias.

1. Prop. ¶ Hinc ſequitur prima propoſitio S. Thomæ. *Duplex propoſitio per ſe nota.* Dupliciter aliqua propoſitio eſt per ſe nota. Vno modo ſecundum ſe, ex natura ſua, & non quo ad nos: & alio modo ſecundum ſe, & non ad nos. Propoſitio ſecundum ſe per ſe nota eſt illa, cuius prædicatũ eſt de intrinſeca ratione ſubiecti (puta definitio aut pars eius) ut, homo eſt animal, homo eſt rationalis, quæ quidẽ dicuntur per ſe notę, non quia notitiæ eius intuitiuæ uel abſtractiuæ producant eius aſſenſum, ſed quia cognita quidditate ſubiecti per eius definitionem, & quidditate prædicati, ſta- I tim eſt euidens hominem eſſe animal, & eſſe rationalem: uoco ſubiectum & prædicatum res ipſas ſignificatas. Hæc uero, homo eſt albus, non eſt per ſe nota: quia cognita quidditate ſubiecti non eſt euidens hominem eſſe album. Propoſitio per ſe nota ſecundum ſe quo ad nos eſt illa, cuius prædicatum eſt de intrinſeca ratione ſubiecti & termini eius (id eſt quidditates rerum ſignificatarum per extrema) ſunt omnibus noti, ut quodlibet eſt uel non eſt, omne totum eſt maius ſua parte. Nullus enim ignorat quid eſt ens, & quid totum. Quare omnis per ſe nota quo ad nos, eſt per ſe nota ſecũdum ſe: & dicitur per ſe nota ſimpliciter. *Per ſe nota ſimpliciter.* Non tñ omnis per ſe nota ſecundum ſe, eſt per ſe nota nobis: & iõ dicetur per ſe nota ſecundum quid, ut ſunt iſtæ, homo eſt rõnalis, angelus eſt ſpiritus, & ſimiles in quibus K licet prædicatum ſit de rõne ſubiecti, tamẽ quidditates extremorum non ſunt omnib. notiſſimæ. Quod ſi termini fuerint noti non omnibus, ſed ſapiẽtib. tunc erit per ſe nota ſapientibus, ut ait Boetius in de hebdomatibus de hac propoſitione. Incorporalia non ſunt proprie in loco. ¶ Hinc ſequitur, ꝙ hæc Deus eſt, eſt per ſe nota ſm ſe: quia de intrinſeca rõne Dei eſt exiſtere: tamen non eſt per ſe nota ſimpliciter; quia non omnibus, *Deus eſt, eſt per ſe nota.* ſed ſolis beatis, ſunt notæ quidditates extremorum. Dña ergo eſt inter Scotum, & nos, ꝙ ille putat eſſe duas propoſitiones, illam, Deus eſt, quæ eſt in beatis: & illam quæ eſt in nobis, propterea quia conſtant ex diuer- L ſis notitiis formalibus. Nos autem reſpiciẽtes ad res ſignificatas dicimus eſſe eandem. Et ꝙ hæc fuerit mens Ariſt. præter argm̃ factum ex eius modo loquendi, arguitur ſecundo. Ait namq; dupliciter eſſe aliqua notiora. ſ. quo ad naturam, & quo ad nos. Vbi nõ uocat notiora notitias ſeu uoces: ſed res ſignificatas, dicens, cauſas eſſe notiores naturæ, & effectus notiores nobis: ergo eadẽ ratione alia erunt per ſe nota ſm ſe, & quo ad naturã, & alia per ſe nota nobis. ¶ Et tertio præter authoritatem Ariſto. arguitur ad rem. Propoſitio per ſe nota, ut nomẽ ſonat, eſt cuius connexio inuicem extremorũ cuicunq; cognoſcenti eorum quidditates eſt M nota: ſed omnis propoſitio cuius prædicatũ eſt de intrinſeca rõne ſubiecti eſt huiõi: ergo omnis talis eſt per ſe nota. ¶ Sed eſt hic notandum, ꝙ non tñ propoſitio cuius prædicatum eſt de intrinſeca rõne ſubiecti eſt per ſe nota: ſed omnis in uniuerſum propoſitio immediata eſt per ſe nota, ut omne animal rationale eſt diſciplinabile, ſi illa ſit prima paſſio, quia illa ineſt ſubiecto non per aliud medium. Probatur, propoſitio per ſe nota ſm ſe opponitur ꝓpoſitioni demonſtrabili: itaq; idem eſt per ſe nota, & indemonſtrabilis, & idem eſt demonſtrabilis & non per ſe nota: *Propoſitio demõſtrabili.* ſed propoſitio in qua prima paſſio prædicatur de definitione eſt indemõſtrabilis: quia cum prędicatum per ſe primo ineſt ſubiecto, caret medio per quod de-

A demonſtretur: ergo eſt per ſe nota. Sed homo eſt diſciplinabilis; non eſt per ſe nota: quia licet prima paſſio immediate inſit definitioni, tamen definito non ineſt immediate: ſed ineſt per definitionem, quæ eſt medium per ꝙ paſſio demonſtratur de definito. Vnde neque illa in qua ſecunda, uel tertia paſſio prædicatur de definitione eſt per ſe nota: quia eſt demonſtrabilis per primam paſſionem. In ſumma, tantum ualet propoſitio per ſe nota, quãtum non per aliud medium nota, quod eſt dicere, immediata. Vnde propoſitiones negatiuæ, in quibus unum generaliſſimum negatur de alio, ut ſubſtantia non eſt qualitas, cenſerentur ab Ariſtot. ſecundum ſe per ſe notæ.

Contra. B ¶ Contra hanc doctrinam S. Thomæ potiſſima argumenta Scoti ſunt hæc: Iſta propoſitio, omnis homo eſt rationalis, eſt ex natura ſua a priori demonſtrabilis, ergo nõ eſt per ſe nota. Conſequentia patet: quia per ſe notum idem quod, non per aliud notum: & antecedens probatur: quia demonſtratur per definitionem, ſcilicet, omne animal rationale eſt rationale &c.

¶ Et ſecundo arguitur: Si illa, omnis homo eſt rationalis, eſt per ſe nota ſecundum ſe, propterea quòd cognita quidditate ſubiecti, & prædicati ſtatim eſſet nota, eadem ratione hæc, omnis homo eſt diſciplinabilis, eſt per ſe nota: nam cognita quidditate ſubiecti ſtatim eſt euidens: conſequens eſt C falſum: quia illa eſt demonſtrabilis per definitionem ſubiecti: ergo definitio propoſitionis per ſe notæ eſt nulla. ¶ Et tertio pro claritate materiæ arguitur. Illa propoſitio, omne animal rationale eſt diſciplinabile, eſt per ſe nota, ut dictum eſt: & hæc, omnis homo eſt diſciplinabilis, non eſt per ſe nota: & ſolum differunt penes hoc, quòd ſubiectum unius eſt definitio & ſubiectum alterius eſt definitum, licet res ſignificata ſit eadem: ergo alius terminus eſt definitio & alius definitium (alias demonſtratio non conſtaret niſi ex duobus terminis: quia medium non differret a minori extremitate) & per conſequens ad illos reſpiciendum eſt ad propoſitionem eſſe per ſe notam.

Atque adeo bene dicit Scotus, quòd prima propoſitio eſt per ſe nota: quia ex proprijs terminis fit nota, & ſecunda non quia ex alienis fit nota. ¶ Sed pro ſolutione iſtorum notandum eſt, quòd in demonſtratione, ſi ad res ſignificatas reſpiciamus, non D ſunt niſi duo termini, ſcilicet ſubiectum & paſſio, ſed ſubiectum ipſum diſtincte ſignificatum per definitionem eſt medium ad demonſtrandum paſſionem de eodem ſubiecto confuſe ſignificato per definitum. Obidque in definitione non ſunt tres termini ſecundum res ſignificatas, ſed ſecundum cognitionem & apprehenſionem noſtram. ¶ Vnde ad primum argumentum negatur hanc propoſitionem, omnis homo eſt rationalis, eſſe ex natura ſecundum rem demonſtrabilem: immo eſt per ſe nota: quia ſecundum rem eſt eadem cum illa, E omne animal rationale eſt rationale: ſed reſpectu noſtri eſt demonſtrabilis. Et hoc eſt quod dicit S. Thomas, ꝙ eſt ſecundum ſe per ſe nota, ſed nõ quo ad nos: quia nos nõ diſtincte cognoſcimus quidditatem ſubiecti, niſi per definitionem, per quam illa eſt nobis demonſtrabilis. ¶ Et eodem modo reſpondetur ad ſecundum, concedimus enim eadem ratione, omnis homo eſt diſciplinabilis, eſſe per ſe notam ſecundum ſe: ſed demonſtratur reſpectu noſtri per definitionem. ¶ Vnde ad tertium argumentum reſpondetur, quòd tam per ſe nota eſt hæc ſecundũ ſe, omnis homo diſciplinabilis, quàm F hæc, omne animal rationale eſt diſciplinabile, ſed reſpectu noſtri illa demõſtratur per hanc. Nec ſecundum ſe differunt: quia eadem eſt res ſignificata per ſubiectum utriuſque: ſed differunt, ſecundum cognitionem & apprehenſionem noſtram.

¶ Et confirmantur ſolutiones iſtæ: nam in angelo, qui non indiget complexa cognitione, ſed ſimplici notitia diſtinctiſſime cognoſcit res: eadem propoſitio eſt, homo eſt diſciplinabilis, & animal rationale eſt diſciplinabile, & ſine aliqua demonſtratione eſt ei per ſe nota.

¶ Vnde ad nonum argumentum principale reſpondetur, quòd cum ait Ariſto. propoſi- *Ad 9*

 tionem

G tionem per ſe notam cognoſci inquantum terminos cognoſcimus, nec intelligit de notitijs intuitiuis nec abſtractiuis, ſed de reb. ſignificatis quas uocat terminos, ut expoſitum eſt. ¶ Ad decimum argumentum reſpõdetur, quòd mens Ariſto. non eſt negare in uniuerſum demonſtrationem circularem: ſed negare demõſtrationem circularem in eodem genere demonſtrationis, & eodem genere cauſæ. Vnde in ſyllogiſmis dialecticis nihil prohibet contingere circulum, ut Ariſt. concedit in tex. 6. & nos ibi expoſuimus quando ex concluſione, & una præmiſſarum ſequitur altera: huiuſmodi enim ſyllogiſmus ſecũdus, non eſt neceſſe ut ſit demonſtratio, puta quòd præmiſſæ ſint ueræ cauſæ concluſionis: ſed ſolum ſequitur conditionaliter, quòd ſi ſequitur, omne a. eſt b. omne c. eſt a, ergo omne c. eſt b: conſequẽter etiam ſub equitur, omne c. eſt b, omne a. eſt c. (quæ eſt conuerſa minoris) ergo omne a. eſt b. ¶ Secundo ſequitur, quòd non inconuenit demonſtrare propter quid eclipſim lunæ hoc modo: Quando terra interponitur inter ſolem & lunam, luna eclipſatur: ſed quando ſol eſt in tali puncto cœli, & luna in tali, tunc terra interponitur: ergo quãdo ſunt in talibus punctis luna eclipſatur. Et econuerſo. Quotieſcunque luna eclipſatur terra interponitur: ſed ſole & luna exiſtentibus in tali aſpectu luna eclipſatur: ergo quando ſunt in tali aſpectu terra interponitur. Hoc inquam non eſt inconueniẽs: quia prima conſequentia antecedens importat cauſam realem conſequentis quo ad eſſe: & in ſecunda, antecedens ſolum eſt ſignum per quod cognoſcimus conſequens. ¶ Neque inconueniet, quòd cauſa finalis demonſtretur per efficientem hoc modo, quicunq; deambulat poſt cœnam, acquirit, aut conſeruat ſanitatem: hic deambulat poſt cœnam: ergo & econuerſo: Quicunque ſeruat ſanitatem deambulat poſt cœnam: hic conſeruat ſanitatem: ergo. ¶ Sed hoc eſt quod Ariſt. prætendit, ſcilicet quòd in eodem genere cauſæ: ſicut repugnat quòd a. ſit cauſa b. & b. cauſa a. ita repugnat quòd a. demonſtretur per b. & b. per a. Et iõ ad ultimam replicam quæ directe militat contra hoc, reſpondetur primo, quòd uapor non eſt adæquata cauſa materialis, ex qua generatur pluuia, quia poteſt etiam generari ex aere condenſato. Nec pluuia eſt cauſa totalis generationis uaporis: quippe quum poſſit etiã uapor generari ex aere cõdenſato in cauernis terræ. Et ſecundo reſpondetur, quòd uapor nõ eſt materia eiuſdem pluuiæ, ex qua idem uapor genitus eſt: ſed uapor a. generat b. pluuiam, & b. pluuia generat, uaporem c, &c. uapor pluuiam d. &c. Obidque nihil prohibet quo minus per uaporem tanquam per ſignum demonſtretur futura pluuia, & per pluuiam demonſtretur futurus alius uapor.

Marginal letters: H, I (left); K, L, M (right). Marginal note: Ad 10.

QVID DE OMNI, modi per ſe, & quid vniuerſale.

CAP. IIII.

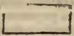
Tex. 7. CVm autem fieri neque at, ut id cuius eſt abſolute ſciẽtia aliter ſeſe habeat, id neceſſarium eſt profecto quodcunque ſciri demonſtratiua ſcientia poteſt: ea uero demõſtratiua ſcientia eſt, quam demonſtrationem habendo habemus: ergo demõſtratio ex neceſſarijs ratiocinatio eſt.

Tex. viij. ¶ Sumendum eſt igitur ex quibus qualibus ue demonſtrationes conficiuntur. Atque primò, quid de omni, quid per ſe, quid uniuerſaliter dicimus, determinemus. Id itaque de omni dicimus, quod non cuidam ineſt, cuidam non ineſt: neque quod interdum competit, iterdum non competit: ut ſi animal omni de homine dicitur, ſi uerum eſt hunc dicere hominem, uerũ eſt eum & animal dicere: ac ſi nunc uerum eſt alterum dicere, uerum

A uerum eſt & alterum dicere:& ſi in oĩ linea pũctum ineſt, ſimiliter. Atq; huius ſignũ eſt, id quod facimus. Hoc n. pacto inficiationes afferre, cũ de oĩ interrogamur, ſolemus, ſi aut de aliquo non dicatur, aut ſi interdũ non inſit.

Textus ix. ¶ Per ſe autem, in ratione quid eſt dicente, ea quę ſunt dicimus: ut triangulo linea, & lineæ punctum ineſt: ex his enim ipſorum ſubſtantia conſtat, & hæc in ratione quid eſt dicente, inſunt. ¶ Et item ea, quorum in ratione quæ quid eſt patefacit, ea ipſa ſunt, quibus inſunt: quo pacto lineæ
B quidem rectum, & curuum ineſt, numero uero par atque impar, primum atque compoſitum: figuræ denique laterum æqualium, ac altera parte longius.

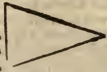

Atque in horum quidem definitione numerus in illorum autem linea ineſt. Quæ igitur, aut illo, aut hoc inſunt modo, per ſe cuique competere dico: quæ vero neutro modo competunt accidentia, qualiter animali muſicum, aut albũ competit. ¶ Præterea id per ſe dicimus,
C quod non de ſubiecto alio dicitur ullo: ambulare enim cum aliquid aliud ſit, quàm quod ambulans eſt: & ita album: at ſubſtantia, & quæcunqe hoc aliquid ſignificant, cum non ſit aliud quicquam, id ſunt quod ſunt. Ea igitur quæ de ſubiecto non dicuntur per ſe, ea uero quæ de ſubiecto dicuntur accidẽtia voco. ¶ Inſuper alio modo, id quidem quod unicuique per ſe competit, per ſe dicimus: id autem quod hanc conditionẽ egreditur, accidens: ueluti ſi ambulante quopiam coruſcauerit, id accidens dicimus. non enim ob id ipſum coruſcauit, quia ambulauerit: D
ſed id dicimus accidiſſe: at cum iugularetur quiſpiam, mortem obierit, iugulationemve, id per ſe dicimus: ob id ipſum enim quia iugulabatur mortuus eſt, ſed non accidit eum cum iugularetur mortem oppetiiſſe.

Tex. x. ¶ Quæ igitur in hiſce quę ſub ſcientiam ſimpliciter cadunt, per ſe dñr, uel eo pacto ut ſint in prædicatis ſubiecta, uel eo rurſus ut ipſa ſint in ſubiectis, & per ſe & neceſſario ſunt. Nã fieri non poteſt, ut non cõpetant aut ſimpliciter hæc, aut eorũ oppoſita: B
ueluti lineæ rectũ aut obliquũ, & numero par aut impar. Eſt. n. contrariũ, aut priuatio, aut contradictio genere in eodem, ceu par eſt id, quod eſt non impar ĩ numeris, uni ſequitur. Quare neceſſe eſt affirmare, aut negare eſt, neceſſe eſt & ea quæ ꝑ ſe inſunt, cõpetere. Id igitur quod de oĩ, & id qđ per ſe dicimus, hoc ſit modo determinatũ.

Tex. xj. ¶ Vniuerſaliter autem id cõpetere dico, quod de omni dicitur & per ſe, atq; hoc plane quo ipſum eſt. Patet igitur ea neceſſario reb. ineſſe, quæ ipſis uniuerſaliter competunt. At F
que per ſe & hoc quo ipſum eſt eadẽ eſſe dico, ueluti lineæ per ſe punctum ineſt, rectumve, ea nanq; ratione qua linea eſt, & triangulo quo triangulus eſt recti duo: per ſe. n. triangulus tres duobus rectis ęquos. Tunc autẽ quippiam uniuerſaliter ineſt, cum de quouis & primo oſtẽditur: uelut æquales duobus rectis habere, non uniuerſaliter figuræ ineſt, de figura licet duob. rectis angulos æquos hr̃e liceat oſtendere: at nõ de quauis figura, nec oſtẽdens figura quauis utitur: quadratum. n. eſt quidem figura, non tamen tres

G duobus rectis æquos habet. Is etiam triangulus, qui duorum æqualium laterū eſt, omnis quidem duobus rectis,

tres æquos habet, at non primus: triangulus enim prior. Qui igitur primus his duobus rectis æquos habere, uel quoduis aliud demonſtratur, ei primo uniuerſaliter id competit, & demonſtratio per ſe eius uniuerſaliter eſt: cæterorum uero quodammodo, non per
H ſe, nec eius uniuerſaliter eſt, qui duorū eſt æqualium laterum, ſed ſuperat, & ad plura ſeſe extendit.

Hæc eſt tertia pars principalis primi libri: in qua poſtquam in 1. c. conſtitutū eſt demonſtrationem eſſe neceſſariam, & in duobus ſequentibus definitum eſt, quid eſt ſcientia & quid demonſtratio: explicatur mō ex qualibus præmiſſis conficiatur demonſtratio. Vt 1. qō fuerit, an demonſtratio ſit: ſecunda, quid ſit: & tertia qualis ſit. Quæ quidem pars protenditur, ut ſupra diximus, per octo capita uſq; ad undecimum. Habetq; tria membra. In primis.n. duobus capitulis exponuntur tres termini quorum notitia neceſſaria
I eſt ad ſubſequentia, ſ. quid ſit dici de omni, & per ſe, & uniuerſaliter. In quatuor ſubſequentibus explicatur, ex quibus propoſitionibus conſtituatur demonſtratio: & in duobus ultimis concluditur duplicem eſſe demonſtrationem, ſcilicet propter quid, & quia, atque adeo primam figuram eſſe demonſtrationi aptiſſimam. Caput hoc quartum (quod totius eſt artis poſterioriſticæ baſis ac fundamentum: atque adeo in quo tantiſper immorandum nobis eſt) ſecūdum diuiſionem Commentatoris continet textus quinque. ¶In primo, qui eſt ſeptimus in ordine, præmittit Ariſt. hanc cōcluſionem, quam fere in hac tertia parte intendit explicare & probare. *Tex. 7.* Demonſtratio eſt ratiocinatio, ſeu ſyllogiſmus procedens ex neceſſariis. K Hanc concluſionem ex ſupradictis ita concludit. Cum fieri nequeat, ut id aliter ſe habeat cuius eſt abſolute ſcientia, fit ut id quod ſcitur demonſtratiua ſcientia, ſit neceſſarium. *Demonſtratio ex neceſſariis.* Antecedens ſupponitur ex 2. cap. & conſequentia eſt nota, quia idem eſt, neceſſarium, & quod non poteſt aliter ſe habere. Addit in concluſione, quod ſcitur demonſtratiua ſcientia, ad explicandum quod dixerat in antecedenti, abſolute ſcientia, omnis enim ſcientia ſimpliciter eſt demonſtratiua. Rurſus: Quicquid ſcitur demonſtratiua ſcientia eſt neceſſarium: & demonſtratiua ſcientia eſt illa quam habemus demonſtrationem habendo, ideſt quam acquirimus ſolum per demonſtrationem, ut L cap. 2. dictum eſt, ergo omnis demonſtratio procedit ex neceſſariis. Conſequentia eſt nota: quia concluſio neceſſaria non concluditur, tanquam ex proprijs cauſis, niſi ex propoſitionibus neceſſarijs. Dixerim, tanquam ex proprijs cauſis, quia neceſſarium bene poteſt ſyllogizari ex contingentibus & ex falſis: ſequitur nanque, Omne animal eſt non uidens, talpa eſt animal, ergo talpa eſt non uidens: tamen maior illa, etiā ſi in aliquo caſu eſſet uera, non eſt cauſa concluſionis: nam quamuis eſſet falſa, nihilominus concluſio eſſet uera. ¶In tex. 8. [Sumendum eſt igitur] explicatur quid ſit dici *Tex. 8.* de omni. Vbi adnotandum eſt primo, quòd M cùm in hac tertia parte intendat Ariſtot. docere demōſtrationem procedere ex neceſſariis, uult primo docere neceſſitatem propoſitionis in his tribus conſiſtere, ſcilicet ſi prædicatum reſpectu ſubiecti dicatur de omni, per ſe, & uniuerſaliter. ¶Secundo notandum eſt, quòd duplex eſt dici de omni, ſcilicet prioriſticum & poſterioriſticum. Dici de omni prioriſticum eſt prædicatum ita affirmari de ſubiecto, ut nihil ſit ſumere ſub illo, de quo non affirmetur prædicatum, ſiue talis prædicatio contingens fuerit, ſiue neceſſaria. *Dici de omni prioriſticū & poſt.* Nō dixerim, Dici de omni eſt propoſitio uniuerſalis affirmatiua, ut aliqui dicunt: quia propoſitio non eſt id quod dicitur de omni: ſed in illa prædicatum

tum

A tum dicitur de omni. Vt prædicatum huius, omnis homo uigilat, dicitur de omni. Et dicitur prioriſticum, quia ad negocium libri Priorum, ubi ſolum agitur de forma ſyllogiſmi, ſatis eſt quòd præmiſſæ regulentur per dici de omni hoc modo: aut per dici de nullo, ſi fuerit ſyllogiſmus negatiuus, id eſt, quòd maior extremitas prædicetur de medio in propoſitione ſimpliciter affirmatiua, uel ſimpliciter negatiua, ut quinto libro Summul. expoſitum eſt. Hic uero ubi agitur de materia præmiſſarum, ex quibus conſtat demonſtratio, aliter conſideratur, dici de omni, quod appellatur poſterioriſticum. Eſt nanque prædicari de omni ſuppoſito, ſeu indiuiduo ſubiecti pro quolibet tē-
B pore, ut omne animal rationale eſt riſibile, omnis homo eſt animal rationale. Et hoc eſt quod ait Ariſt. Quod non cuidam ineſt, cuidam non ineſt: nec interdum competit, interdum non competit. Vt ſi animal dicitur de omni homine, de quocunq; uerum eſt dicere quòd eſt homo, uerum eſt etiam quòd eſt animal: & quocunque tempore uerum eſt, quòd eſt homo, uerum eſt etiā quòd eſt animal. At cum ait, in omni linea ineſt punctum (id eſt de omni linea prædicatur punctum) non intelligas in recto. ſ. quòd omnis linea eſt punctum, ſed in obliquo. ſ. omnis linea continuatur & terminatur punctis. Et ideo de quocunq; uere dici
C tur, ꝙ eſt linea & in quocunq; tempore id dicitur, uere etiā dicitur ꝙ cōtinuatur per puncta. Itaq; uniuerſalitas ſuppoſitorum ut notauit Albertus, requiritur propter formam ſyllogiſmi, uniuerſalitas uero temporis propter neceſſitatem materiæ demonſtrationis. ¶ Cum audis, pro quolibet indiuiduo & tempore, intelligito affirmatiue ſi ſubiectum habet indiuidua, & eſt in tempore: alias intelligitur proportionabiliter negatiue. i. ꝙ nullum ſit indiuiduum ſubiecti, aut tempus pro quo prædicatum nō cōpetat: quia in Deo non ſunt plura indiuidua, nec tempus, & tamē hæ cenſentur de omni, Deus eſt purus actus, & ſimiles: quia in æternitate ſunt ueræ. ¶ Ex quo ſequitur primo, ꝙ non conuertuntur, dici de omni, & propoſitio uniuerſalis: Primo: quia dici de D omni, ut dictum eſt, nō eſt conditio propoſitionis, ſed prædicati. Secundo: quia in uniuerſali falſa prædicatum nō dicitur de omni: poſtquam non uere dicitur de ſubiecto, licet denotetur dici. Quod ſufficit ut ſit apta præmiſſa in ſyllog. dialectico. Et tertio, quia propoſitio, in qua prædicatum dicitur de omni poſterioriſtice, non indiget ut ſit formaliter uniuerſalis: quia in illis indefinita æquiualet uniuerſali: tam de omni enim eſt poſterioriſtice, homo eſt animal, quàm omnis homo eſt animal, quin immo gratia doctrinæ indefinitis nobis utendum eſt in demonſtrationibus pro uniuerſalibus. E
¶ Secūdo ſequitur, quòd dici de omni prioriſticum eſt ſuperius ad poſterioriſticum. Omne enim poſterioriſticum eſt prioriſticum: & non conuerſo. Nec definiuit hic dici de nullo ſicut in prioribus: quia loquitur de demonſtratione potiſſima qualis eſt affirmatiua. Poteſt tamen proportionabiliter definiri dici de nullo. Eſt enim prædicatum negari de ſubiecto pro quolibet eius ſuppoſito & quolibet tempore, ut nulla ſubſtātia eſt qualitas, nullus homo eſt equus.
¶ Probat Ariſt. ſuam definitionem a ſigno dicēs, quòd ſignum huius, uidelicet ꝙ tale F ſit, dici de omni, inde ſumitur, ꝙ hoc pacto ſolemus afferre inficiationes, id eſt negationes ſeu inſtantias, interrogati an tale prædicatum dicatur de omni. Exempli gratia. Interrogati an in his propoſitionibus, omnis figura habet tres angulos æquales duobus rectis, omnis homo uigilat, caſu quòd ſit uera, prædicatum dicatur de omni: utrunque negamus, quia in prima non dicitur de quolibet ſuppoſito ſubiecti: & in altera, non dicitur pro quolibet tempore. ¶ In tex. 9 [per ſe autem dicimus] explicat Ariſ. ſecundum *Tex. 9.* particulam, ſcilicet quid ſit prædicatū per ſe ineſſe ſubiecto. Vbi notādum eſt primo, *Propoſitio per ſe.* quòd quamuis propoſitio ipſa dicatur propoſitio per ſe & per accidens, nihilominus non poteſt explicari quæ propoſitio ſit per ſe, aut per accidens, niſi per ordinē ad res ſignificatas. Intelligi enim nequit quomodo prædicatum uocale aut mentale per

G ſe aut per accidens conueniat ſubiecto, niſi quia res ſignificata, per ſe & non per aliam cauſam, aut per aliud accidens conuenit ſubiecto. Et hoc oſtendit, quòd non ſolum uoces prædicantur, ſed res ipſæ, ut in prologo prædicamentorum late diſcuſſimus. ¶ Secundo notandum eſt, quòd Ariſtot. ponit quatuor modos dicendi per ſe, in quatuor particulis textus, de quibus etiam meminit 5. met. tex. 23. Qui quidem modi hac ratione diſtinguuntur. Hæc præpoſitio, per, apud philoſophos dicit omnia quatuor genera cauſarum: quarũ duæ ſunt intrinſecæ. ſ. formalis & materialis: & totidem extrinſecæ, ſ. efficiens & finalis. Primus ergo & digniſſimus modus eſt ubi ly per, dicit cauſam formalem: & quia forma intrinſeca rei eſt eius

Quatuor modi per ſe.

H definitio, fit ut illa propoſitio ſit in primo modo dicendi per ſe, cuius prædicatum eſt de intrinſeca ratione, ideſt definitione ſubiecti: puta definitio aut pars eius, ut homo eſt animal, homo eſt rationalis, homo eſt animal rationale. Non dixerim, quod primus modus dicendi per ſe ſit propoſitio, ut quidam dicunt: quia cum propoſitio non dicatur. i. prædicetur, ſed prædicatũ dicatur de ſubiecto, illa eſt impropria loquutio: & magis proprie dicitur ꝙ propoſitio eſt in tali modo dicendi per ſe. Pergit ut ſola exempla pônere in mathematicis: triangulo inquit ineſt linea & lineæ punctum. Ineſſe namq; apud Ariſt. idem eſt, quod prædicari: non tamen

I intelligit ꝙ linea prædicetur de triangulo in recto, ſed in obliquo, quemadmodũ ponitur in eius definitione. Eſt. n. triangulus figura tribus rectis lineis contenta: & linea eſt longitudo ſine latitudine & profunditate, cuius partes punctis continuantur & terminantur. Et ideo dicit, quòd ſubſtantia, ideſt definitio lineæ cõſtat ex punctis, quamuis punctum non ſit pars lineæ ut diximus in cap. de quantitate. ¶ In ſecunda particula textus. [Et item] ſubditur ſecundus modus. Vnde in ſecundo modo dicendi per ſe eſt illa propoſitio, cuius ſubiectum eſt in definitione prędicati, ut homo eſt riſibilis, & omnis in qua propria paſſio prædicatur de ſubiecto. Accidens enim proprium definitur per eius ſubiectũ, ut riſibilitas eſt hominis aptitudo ad ridendum. Et hoc eſt qđ

Secundus modus per ſe.

K ait: Ea (ſcilicet prædicata) dicuntur ſecundo modo per ſe, in quorum ratione, quæ quid eſt pateſacit (ideſt, in definitione quidditatiua) ſunt ipſa, ſcilicet ſubiecta, quibus inſunt talia prædicata. Subiungit exempla mathematica, ut lineæ rectum & curuum ineſt, numero uero, par atque impar. Sunt enim paſſiones lineæ rectum & curuum: & paſſiones numeri par & impar, & ſimplex & compoſitum. Et ideo ſubdit Ariſto. quod in definitione horum, ſcilicet par, impar: ſimplex, & compoſitum, ponitur numerus. Eſt enim par, numerus in duos æquales numeros partibilis: & impar eſt nume- L

rus qui in duos æquales diuidi non poteſt. Numerus uero ſimplex, ut quæſtione prima de quantitate dicebamus, eſt ille, qui nullo alio numero menſuratur, ſed ſola unitate, ut binarius, ternarius, &c. numerus uero compoſitus eſt, qui alio numero menſuratur, ut nouenarius, qui cõſtat ex ter trib., quaſi ex tribus lateribus æqualibus: & ſexdenarius, qui conſtat ex quater quatuor. In definitione autem illorum, ſcilicet recti & curui ponitur linea. Rectum enim eſt linea, cuius medium non exit ab extremis: & curuum, eſt linea, cuius medium exit ab extremis. Quocirca huiuſmodi propoſitiones, linea eſt recta, uel curua, numerus eſt par &c. ſunt in ſecundo modo dicendi per

Numerus par, impar, ſimplex, cõpoſitus

M ſe. In ultimo exemplo transfert Boetius tã quam paſſiones figuræ, æquilaterum, iſoſceles, ſcalenon, quæ uerba nec ſunt in codice Græco, nec punctim exprimunt mentem Ariſtot. Græce enim non eſt niſi, iſopleuron, ideſt, æquilaterum: quæ eſt paſſio non ſolius trianguli, ſed omnis figuræ rectilineæ: & heteromeces, ideſt altera parte longius, quæ eſt paſſio quadrati potius, quàm trianguli. Et ideo nos poſuimus exempla in quadratis. Immo uero, & numeri ipſi poſſunt eſſe æquilateri, ut nouenarius eſt triangulus æquilaterus, & ſexdenarius, quadratus æquilaterus. Sed de ſpeciebus trianguli in capite ſequenti.

¶ Vt ergo ad rem reuertamur, quantum

ex

A ex artificio Ariſtotel. conijcio in iſto ſecundo modo, ly per, dicit cauſam materialē, quæ etiam eſt intrinſeca: ſubiectum enim tanquam cauſa materialis in qua recipitur paſſio intrat eius definitionem, ut patet cū dicimus, aquilitas eſt naſi curuitas. Vbi curuitas quæ eſt genus contrahitur per naſum, tanquam per differentiam in genere cauſæ materialis, ad eſſe aquilitatis. ¶ Subiungit Ariſto. quod ea prædicata quæ neutro iſtorum modorum ſe habent. ſ. quòd nec prædicatum eſt de ratione ſubiecti, nec ſubiectum de ratione prædicati, conueniunt ſubiecto per accidens, ut animali muſicū aut B album competit. Neque enim album eſt de definitione animalis, neque animal de definitione albi. ¶ Hinc patet ratio nominis per ſe, prædicatum enim dicitur ineſſe per ſe ſubiecto: quia non ineſt per accidēs ut in ſubſequentibus perſpicacius eluceſcet.

¶ In tertia particula textus (Præterea id per ſe) ſubſequitur tertius modus. Vnde per ſe tertio modo tantum ſonat, quantum ſolitarie. Vt tantum ualeat, quantum res quæ ſua pte natura per ſe exiſtit. i. non in alio. Vbi per ſe ſolum excludit concomitantiam ſubiecti. Quemadmodum Socrates, & quæcunque ſubſtantia dicitur ens per ſe: accidens uero, ut ambulare, & albedo, ens in alio. Et hoc inſinuant exempla Ariſt. ubi ait: Ambulare enim cum aliud ſit quàm, quod C ambulans eſt: & item album: ſcilicet pro formali ut albedo, aliud etiā ſit quàm res quæ eſt alba, ſupple, non ſunt per ſe, ſed entia in alio: ſubſtantia uero. i. uniuerſalia prædicamenti ſubſtantiæ & quæcunque hoc aliquid ſignificant. i. indiuiduæ ſubſtantiæ, id ſunt quod ſunt. i. entia ſunt per ſe. Vnde cum dicit ea eſſe per ſe quæ de ſubiecto nullo dicuntur, non excludit, dicit de ſubiecto, tanquam uniuerſale de ſuo inferiori, ſed tāquā accidens de ſubiecto: nam uniuerſalia ſubſtantiæ ſunt entia per ſe: licet quidditatiue dicantur de ſuis inferioribus. ¶ Colligitur hinc quā ſit lata differentia inter tertiū modum & duos præcedentes: nam duo priores ſunt modi complexorum: tertius uero eſt modus incomplexorum. Quod eſt dicere: Duo priores ſunt modi prædicandi. ſ. D quibus prædicata in propoſitione dicuntur de ſubiecto: ſed tertius modus potius eſt modus eſſendi rerū quā prædicandi. Petrus enim ſine ordine ad propoſitionem dicitur ens per ſe: & albū, ens ꝑ accidens. ¶ In quarta particula textus (Inſuper alio mō) ſubſequitur tandē quartus modus per ſe. Vnde in quarto mō dicēdi per ſe eſt, ꝓpoſitio in qua prædicatur effectus de ſua propria cauſa ut iugulatus interiit. Iugulatio enim per ſe eſt cauſa mortis. Et iſte modus opponitur effectui per accidens. ſ. qui forte contingit cauſæ non per ſe intendenti talem effectum, ut cum me ambulante coruſcat: ambulatio. n. non eſt per ſe cauſa coruſcationis. Aut ſi dicas, ædificator theſaurum inuenit, ſed ædificator ædificat, eſt per ſe. Primi ergo duo modi ſunt per ſe prædicandi: tertius uero, per ſe eſſendi: & quartus, per ſe cauſandi. ¶ Sed eſt notādū, ꝙ nihil uetat ſecundum & tertium modum aliquando coincidere. Subiectum. n. per definitionem eſt cauſa paſſionis: obidque, homo eſt riſibilis, quæ eſt in ſecundo mō, eſt & in quarto, ut inſinuat Albertus. Aut quo uerius dicamus hæc eſt in quarto mō, omne animal rōnale eſt riſibile, cuius ſubiectum exprimit cauſam prædicati. ¶ In textu. 10. (Quæ igitur in Tec hiſce) applicat Ariſto. modos per ſe ad uſum demonſtrandi. De quo ſunt uariæ opiniones. Atqui tem primo obſcuram fecit & uariam tranſlatio Boetii quam doctores ſequuntur: Quæ ſic habet, quæ ergo dicuntur in ſimpliciter ſcibilibus per ſe ſic ſunt, ſicut ineſſe prædicantibus, aut ineſſe propter ipſa, quæ uerba præter quam ꝙ uix ſunt intelligibilia, ſenſum Ariſtote. ad uerum non referunt. S. Thomas gloſſet hoc modo: In demonſtratione ubi paſſio concluditur de ſubiecto (quæ concluſiones ſūt ſimpliciter ſcibiles) concluſio eſt in ſecundo modo per ſe, & item in quarto: quia ſubiectum eſt per ſe cauſa paſſionis. Et ita gloſſat, aut ineſſe propter ipſa. Et per conſequens exiſtimat ꝙ in ſimpliciter ſcibilibus ſoli ſecundus, & quartus modus, deſeruiunt demonſtrationi quantum ad concluſionem

Quartus modus.

B

Applicatio modorū per ſe ad demonſtrationem.

ſionem. Themiſtius uero & Linconienſis cõtra cenſent ſolos duos. primos modos deſeruire demõſtrationi: eo quod ſunt modi prædicandi qui conſtituunt propoſitiones intrinſece neceſſarias: quales requiruntur ad demonſtrationem. Albertus & alii putãt omnes modos deſeruire demonſtrationi: ut late eſt uidere apud Paulum. ¶ At uero ne

1. Propo. nos opinionum turba cõfundat, prima propõ ſit. In demonſtratione ubi paſſio concluditur de ſubiecto per eius definitionem, conueniunt primus, ſecundus & quartus modus dicendi per ſe. In hac.n. demonſtratione, omne aĩal rõnale eſt diſciplinabile: oĩs homo eſt animal rõnale ergo omnis homo eſt diſciplinabilis, concluſio eſt in ſecun

H do mõ, & minor in primo, & maior in quarto: nam definitio ſubiecti eſt proxima & per ſe cauſa paſſionis. Propoſitio eſt S. Th. lec. 13. Et præterea ambæ præmiſſæ ſunt ẽt per ſe cauſæ cõcluſionis, quod pertinet ad quartum modũ. Attamẽ Ariſt. ut litera Græca, & tranſlatio Argyropyli teſtatur, ſolum fecit mentionem de primo & ſecundo modo cum ait: Quæ igitur in hiſce quæ ſub ſcientiam ſimpliciter cadunt (.i. ubi paſſio per definitionem demonſtratur de ſubiecto) per ſe dicuntur, uel eo pacto ut ſint in prædicatis ſubiecta .i. ut ſubiecta ſint in defini-

I tione prædicati, quod contingit in ſecundo mõ in quo eſt cõcluſio, uel eo rurſus ut ipſa (.i. prædicata) ſint in ſubiectis .i. in definitione ſubiectorum (quod contingit in primo modo, in quo eſt minor) hæc inquit & per ſe & neceſſario ſunt. ¶ Secunda propoſi-

2. Propo. tio. Vbi ſecunda paſſio demonſtratur de ſubiecto per primã paſſionem, ut omne admiratiuum eſt riſibile, omnis hõ eſt admiratiuus, ergo oĩs homo eſt riſibilis: concluſio & minor ſunt in ſecundo modo: maior uero in quarto. ¶ Tertia propoſitio.

3. Propo. Vbi definitio materialis demonſtratur de definito, per definitionem formalem aut per finalem, concluſio & minor ſunt in primo modo, & maior eſt in quarto. Exempli gratia. Quicunque uindictam appetit accenſionẽ ſanguinis pati circa cor: iratus uindictã appetit: ergo iratus accenſionem patitur circa cor. Concluſio & minor ſunt in primo K mõ: quia in concluſione prædicatur definitio materialis, & in minori definitio formalis de ſubiecto: ſed maior eſt in quarto: quia definitio formalis eſt cauſa formalis definitionis materialis. Eodem modo ſi dicas, omnis ſyllogiſmus qui facit ſcire conſtat ex ueris, & notioribus cauſis cõcluſionis: oĩs demõſtratio eſt ſyllogiſmus faciens ſcire: ergo omnis demonſtratio conſtat ex ueris &c. ubi demonſtratur definitio materialis per finalem. ¶ Hic adnotato, quod quartus modus perſeitatis non ſolum conſtituitur in cauſis efficientibus: ſed etiam in cauſis finalib. & formalibus, ut paret in maioribus harum demonſtrationum. Immo etiã M in cauſis materialibus: hæc.n. eſt per ſe quarto modo, ædificium conſtructum ex parietibus & tecto eſt pulchrum, ubi ſubiectum eſt cauſa materialis prædicati. ¶ Tertius uero modus dicendi per ſe (fateor) non uideo quomodo ſeruiat demonſtrationi: cum nõ ſit modus prædicandi, ſed eſſendi rerum, ut incomplexe ſignificantur. At poſitus eſt ut numerarẽtur omnes modi per ſe. Vel forte ad denotãdũ, q̃ oẽs demõſtrationes quæ fiunt in alijs nouẽ prædicamentis, quæ ſunt entia in alio, reducuntur aut quodãmodo ſuſtinentur in reb. prædicamentis ſubſtantię, tãquam in primis ſubiectis quæ ſunt p̃ ſe tertio mõ. ¶ Probat conſequẽter Ariſt. q̃ L huiuſmodi propoſitiones per ſe ſunt neceſſarię. Vbi notandum eſt, q̃ propria paſſio *Propria* aut eſt ſimplex accidens quod conuertitur *duplex* cum ſubiecto, ut riſibile cum homine. Et *paſſio.* de iſtis non eſt dubium quin faciant propoſitiones neceſſarias. Attamen eſt alia paſſio quæ ipſa ſimplex non conuertitur cum ſubiecto, ſed diſiunctum ex illa & ſuo oppoſito aut ſuis oppoſitis, ut rectum non conuertitur cum linea, ſed rectum uel curuũ, nec par conuertitur cũ numero, ſed par uel impar. Et probat, q̃ iſtæ in quibus totũ diſiunctum prædicatur ſint neceſſariũ, ut omnis numerus eſt par uel impar. Ait.n. q̃ hæc omnia hẽnt ſe tanquam contraria, aut priuatiue oppoſita, aut contradictoria in eodẽ genere. Quod eſt dicere: Quãuis de aliquo en

te puta

A te puta de albedine negetur utrunque.ſ.rectum & curuum & par uel impar, quia nó ſunt paſſiones qualitatis, tamen indeterminato genere.ſ.quantitatis negari non poteſt utrūq;,ut puta in linea uel in numero. Curuū.n. idē eſt quod,non rectū in linea.i.linea non recta:& par idē eſt quod non impar in numero,ubi ſequitur.i.ubi ex hoc quod nō ſit impar ſequitur eſſe parē.Et hoc eſt quod dicit ꝙ opponuntur ſicut contradictio,aut priuatio in eodem gñe. Sicut ægrum idem eſt quod animal non ſanum.Vnde oīs linea aut eſt recta aut non eſt recta, quia de quolibet uerum eſt idē affirmari aut negari, ſi nō.eſt recta,cū ſit apta nata eſſe recta,ſequitur ꝙ eſt curua.Et hoc mō proceditur in aliis diſiunctis. Omnis.n.naſus eſt rectus uel ſimus uel aquilus. Aut.n.eſt rectus aut non
B eſt rectus: ſi non eſt rectus: aut eſt cauus,& tunc eſt ſimus:aut nō eſt cauus.Si ergo nec eſt rectus nec cauus, ſequiť ꝙ ſit gibboſus, quod eſt, aquilus.¶In tex.11. [uniuerſaliter
Tex. 11. autē]exponit tertium terminū propoſitū in princ.pio capituli.ſ.quid ſit uniuerſale, ſeu
Dici uniuerſaliter. uniuerſaliter dici.Ad cuius literæ intelligentiā notandum eſt hos tres terminos Dici de omni,& per ſe,& uniuerſaliter ſe habere tāquam ſuperius & inferius. Oē.n.uniuerſale eſt per ſe,& non conuerſo:atq; oē per ſe eſt de omni,& non econuerſo. Exempli gratia
C omne animal eſt coloratum, omnis cygnus eſt albus, omnis coruus eſt niger, ſunt de oī etiam poſterioriſtice:quia prædicatum conuenit cuicunq; ſuppoſito ſubiecti pro quolibet tēpore ſaltē naturaliter:tamen non sūt per ſe,quia nigredo non eſt de intrinſeca ratione corui, nec albedo de intrinſeca ratione cygni.Immo nec ſunt proprie paſſiones. ut in prædicabilibus cap.de accidente oſtēmus. Item indi hæc,omnis hō eſt ſenſibilis, prædicatum dicitur de oī,& per ſe,ſed non uniuerſaliter.¶Vbi notato ſecundo,ꝙ prædicatum dici uniuerſaliter de ſubiecto non eſt prædicari tanquā unum ex quinque uniuerſalibus:nec ſufficit ut conueniat cuicunque ſuppoſito ſubiecti: ſed eſt ꝙ conueniat ſubiecto per ſe primo. At,licet ſenſibile cōueniat homini per ſe) quia ſi accipiatur ut

differentia conſtitutiua aīalis, eſt in definitione hoīs: & ſi accipiatur tanquā paſſio animalis, eſt mediata paſſio hominis)tñ non cōuenit homini per ſe primo.ſ. per hoiem, ſed per animal:non hō inquantum, animal eſt ſenſibilis.¶Quod ſi arguas hominem & animal formaliter idem eſſe: quia hō formaliter eſt animal ut.q.3. ſuper prolog. Porphy.expoſitum reliquimus. Rñdetur,ꝙ illa diſtinctio rōnis ſufficit ut prædicatum quod cōuenit homini rōne ſuperioris,dicatur cōuenire per aliud. Itaq; conuenire per ſe opponitur huic quod eſt per accidēs(per ſe.n. conuenit quod eſt de rōne alterius, uel de cuius rōne eſt aliud)ſed, per ſe primo,opponitur huic quod eſt, per aliud. Et quo uno uerbo dicamus,prædicatū cōuenire uniuerſaliter requirit mutuam conuertentiā ut.ſ. tale prædicatū omni & ſoli ſubiecto conueniat:aut ſaltē ſit proximū genus propriæ ſpeciei:ut hō eſt animal.¶Quo fit ut dici de omni, dicat reſpectum prædicati (ut.ſ.de omnibus dicať) & dici per ſe notat reſpectū ad ipſam naturā ſubiecti,ut.ſ.prædicatū ſit de definitione ſubiecti aut uice uerſa. Sed dicī per ſe primo,quod eſt uniuerſaliter,dicit negationē prioris.i. ꝙ cōueniat huic non per aliud cui prima cōuenit.¶Per hæc ergo quę dicta ſunt totus tex.11.ſplendet. Ponit.n. primo Ariſt. definitionem uniuerſalis prædicati dicens: Vniuerſaliter id cōpetere, ꝙ de omni dicitur, & per ſe, atque hoc plane quo ipſum eſt. Quod Boetius uertit [ſecundum quod ipſum] De omni, ad excludendum hāc omnis cygnus eſt albus. Eo quod ipſum ideſt in quantum tale, ad excludendum hanc homo eſt ſenſibilis.¶Quod ſi arguas: Homo inquantum homo eſt ſenſibilis:ergo homo eo quod eſt ipſe, & ſecundū quod eſt ipſe,eſt ſenſibilis:nam inquantum, & ſecundum quod, idem ſunt. Reſpondetur, ꝙ homo inquantū homo eſt ſenſibilis, eſt æquiuoca. Si.n. intelligatur quod ſecundum ſuam totam & adæquatam naturā eſt ſenſibilis, falſum eſt: quia tunc ſoli homini hoc cōueniret.Si autē intelligatur, quod ſecundum aliquam partē ſuæ definitionis.i.inquantū eſt aīal,eſt ſenſibilis,id conceditur:

ſed

Margin letters in right column: D (beside line 1), E (beside "conuenit quod eſt de rōne alterius"), F (beside "primo Ariſt."), I (beside "dum quod ipſum").

G ſed hoc non ſufficit ut prædicatum per ſe primo conueniat ei. Quod eſt conuenire ſecundū quod eſt homo. Et hoc eſt notandum ne quis decipiatur credens idem eſſe, per ſe, & eo quod ipſum aut ſecundum ꝙ eſt ipſum. Quo fit ut neque ſit idem de omni & uniuerſaliter dici. ¶ Infert mox Ariſt. dicens, Patet igitur ea neceſſario rebus in eſſe, quæ uniuerſaliter competunt. Ac ſi dixiſſet, Patet ex dictis propoſitiones illas eſſe ſimpliciter neceſſarias, in quibus prædicata dicuntur de omni, per ſe, & uniuerſaliter. Ad hoc.n. propoſitum expoſuit hos tres terminos, ut oſtenderet naturam propoſitionis neceſſariæ in his conſiſtere: quæ ad uſum pertinet demonſtrandi. ¶ Et ſequitur in textu. Atque per ſe & hoc quo ipſum eſt (id eſt ſecūdum quod ipſum, ut uertit Boetius) eadem eſſe dico. Quod gloſſat S.Tho. dicens, idem eſſe per ſe, & ſecundū quod ipſum. De quo a nonnullis reprehenditur. Nam tunc, ut dicunt, nugatio eſſet dicere per ſe, & ſecundum, ſeu inquantum ipſum. At uero neſcio cur reprehenditur de hoc. S.Tho. potius quàm Ariſto. qui idē dicit. Senſus ergo eſt: non quòd ſint omnino idem ſicut homo & homo, ſed ſicut ſuperius & inferius: quemadmodum dicimus, idem eſſe hominē & animal, quia eo quod ipſum addit ſupra, per ſe. Vnde ſubiungit Ariſto. ueluti lineæ per ſe punctum ineſt, rectum ue: ea nanque ratione qua linea eſt linea, conſtat ex punctis, quod pertinet

I ad primum modum dicendi per ſe, & eſt recta uel curua: quod pertinet ad ſecundū modum. Et quia hæc prædicata conueniūt illi conuertibiliter: fit, ut conueniant & per ſe, & ſecundum quod ipſum. Et eodem modo habere tres angulos æquales duobus rectis conuenit triangulo per ſe primo. Subdit tamen quòd tunc quippiam uniuerſaliter ineſt.i. ſecundum quod ipſum, cum de quocunque ſuppoſito ſubiecti dicitur, & primo conuenit tali ſubiecto. Defectu primi hęc non eſt per ſe, figura habet tres angulos æquales duobus rectis, quia id non conuenit cuicunque figuræ puta quadrangulo. Et defectu ſecundæ particulæ hæc nō eſt per ſe, iſoſceles.i. triangulus duorum tantum laterum æqualium habet tres &c. quia

K licet conueniat omni, non tamen primo. Sed primo conuenit triangulo, & per triangulum conuenit iſoſceli: ſicut, ſenſibile, primo conuenit animali, & per animal homini. ¶ Concludit tandem Ariſt. quòd demonſtratio propter quid & potiſſima debet fieri ex talibus propoſitionibus neceſſariis, quarum prædicata per ſe primo conueniunt ſubiectis. Quare non debet prius demonſtrari habere tres angulos de iſoſcele, ſed de triangulo.ſ. omnis figura rectilinea triū angulorum habet tres angulos &c. omnis triangulus eſt figura rectilinea &c. ergo. Nam ſi ſubſumas, omnis iſoſceles &c. nec

L minor nec concluſio erit per ſe primo. Eadem autem paſſio demonſtrabitur de iſoſcele per triangulum hoc modo, omnis triāgulus habet tres angulos &c. omnis iſoſceles eſt triangulus: ergo. Veluti ſi dicas, ꝙ paſſio animalis prius debet demonſtrari de animali per ſuā definitionem, & deinde per animal de ſuis ſpeciebus. De figura autem demonſtrabitur habere tres angulos æquales &c. non uniuerſaliter (ut ait Ariſto.) ſed particulariter hoc modo: Omnis triangulus habet tres angulos &c. quædam figura eſt triangulus, ergo. ¶ Qua luce ſi oculate inſpicias, clareſcit quemadmodum demonſtratio debet cōſtare ex imediatis.i. ex propoſitionibus in quibus inter prædicatum,

M & ſubiectum nihil mediet. Idem.n. eſt prædicatum eſſe immediatum ſubiecti, & per ſe primo conuenire illi. Et idem eſt ſeruandum in paſſionibus ſecundis, ut.ſ. primo demonſtretur de prima per definitionem ipſius primæ paſſionis, & poſtea demonſtretur de ſubiecto per primam paſſionem, ut omne animal quod cognito effectu ignorat cauſam eſt riſibile: omne animal admiratiuum eſt huiuſmodi: ergo omne animal admiratiuum eſt riſibile. Et poſtmodum, omne animal admiratiuum eſt riſibile: omnis homo eſt animal admiratiuum: ergo. Minor uero (ut pote in qua prima paſſio prædicatur de ſubiecto) demonſtrabitur per definitionem ſubiecti. Dicitur admiratio cauſa

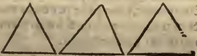
A *Cauſa riſus.* ſa riſus ad hunc ſenſum, ꝙ riſus non prouenit niſi ex repētino gaudio: & repentinū eſt aut cuius cauſam ignoramus, aut quod aliquam affert nouitatem, ut in facetiis, aut quod ſubito occurrit. Quæ quidem nobis accidere non poſſent, ſi ſimul omnia ſicuti angeli cognoſceremus.

DE DECEPTIONE CIRCA VNIVERSALE.

CAP. V.

Tex. 12. OPORTET autem non latere errorem perſæpe fieri, & B non eſſe id quod oſtenditur primum uniuerſale, quemadmodum eſſe videatur. Decipimur autem hac deceptione, cum aut præter ſingulare, uel ſingularia nihil eſt, quod accipiatur ſuperius: aut eſt quidē, ſed nomine caret in diuerſis ſpecie rebus aut eſt in parte totum id de quo demōſtratur. Parti nanque accōmodabitur quidem demonſtratio, & de qualibet erit: attamen nō erit huius primi uniuerſaliter demonſtratio: ac huiuſce primi quatenus primum eſt demonſtrationem dico, cum eſt primi uniuerſaliter. ¶ Si igitur quiſpiam oſtenderit rectas C duas lineas non concurrere, inter quas eadem in parte ſunt anguli recti, ex recta linea ſecante illas oborti: huius ex eo demonſtratio proprie uidebitur eſſe, quia ſic in omnib. angulis rectis eſt, uerum non eſt: quippe cum id fiat non ex eo, quia ſic ſint illi anguli duobus rectis æqui, ſed ex eo quia quouis modo duobus æqui ſint rectis.

Tex xiij. ¶ Et ſi nullus alius eſſe triāgulus quā hiſce, qui duorū æqualium laterum eſt huic vt duorum eſt æqualium laterum angulos æquos duobus rectis habere cōpetere uideatur. Et ſi militudo rōnū mutato ordine numeris vt numeri, lineis ut lineæ, ſolidis ut ſolida, tēporibus denique ut tempora ſunt, competere uidetur, quemadmodum ſeorſum olim oſtēdebatur: quod tamen una demōſtratione de omnib. demonſtrari poteſt: ſed quia non ſunt quippiam unum hæc omnia nomine certo vocatum numeri inquam, longitudines, tēpora, ſolidaq́;, atque differunt inter ſe ſpecies, ideo ſeorſum ſumebantur: nunc autem uniuerſaliter hoc demonſtratur. Non enim hiſce, uel vt lineæ ſunt, vel ut numeri, ſed vt hoc qđ quidē uniuerſaliter his ineſſe cūctis ſupponitur cōpetit. ¶ Quocirca ſi quis vnumquemq; triangulum, eum inquam, qui ex æqualibus omnibus, & eum qui ex omnibus inæqualibus, & item eum qui è duobus æqualibus laterib. cōſtat, aut una, aut alia ſeorſū D E

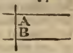

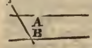
demonſtratione, tres æquos duobus rectis habere oſtenderit: nondū is profecto triāgulū ſcit duobus rectis æquales habere, niſi eo ſciēdi modo, quem ipſi more ſuo ſophiſtæ profitentur, ne- F que de triangulo vniuerſaliter id præcipit, & ſi nullus alius præter iſtos triāgulus eſt: non enim id iſtis ut trianguli ſunt, nec omni triangulo ratione formæ, ſed numeri ineſſe cognouit. Tametſi nullus triangulus eſt, quem ipſe non æquos duobus rectis tres habere ſciat. Quādo igitur non ſcit, uniuerſaliter, & quando ſimpliciter ſcit, manifeſtum eſt. Enimuero ſi eadem eſſet trianguli ratio, & duorum æqualium laterum trianguli, cæterorumq; triāgulorum

G lorum demonſtratio, aut cuiq; aut omnibus æque ſine vllo diſcrimine accõmodaretur, ut patet. Cum uero nõ ſit eadem, ſed diuerſa, tresq; anguli duobus rectis æquales, hoc cuique competere quo quiſq; triangulus eſt, non ſcit iſce ſimpliciter qui dicto modo demõſtrat. ¶ Patet autem, vtrum illi competat ut triãgulus eſt, an ut duorũ æqualium laterum: & quando per hunc cõpetit primum, & cuius eſt uniuerſaliter demonſtratio. Nam ei competit vt tale eſt, cui cæteris ſublatis competit primo: veluti alterum duorum æqua-
H lium æneo triãgulo, competent anguli duobus rectis æquales: at ære ſublato, ut non ſit æneus, etiam competent. Et item laterum æqualitate duorum ſublata, ut non ſit duorum æqualium laterum: at non competit ſublata figura, uel termino: ſed non primis ipſis ſublatis. Quo igitur primo ſublato nõ competent, triangulo: per hunc enim & cæteris competunt, & huius eſt uniuerſaliter demonſtratio.

tex. 12 POſtquam ſuperiori capite definitum eſt quid ſit prædicatũ per ſe
I primo dici de ſubiecto, (quod eſt uniuerſaliter dici) in hoc quinto id perſpicacius expoſuit Ariſ. docens quemadmodum errare contingit demonſtrando tanquam uniuerſale id quod nõ eſt uniuerſale, & quomodo ſint eiuſmodi errores cauendi. At qui ſecundum diuiſionem Commentatoris tres numero ſunt in hoc capite textus. In primo, qui eſt ordine duodecimus: proponit primum Ariſt. ꝙ tripliciter contingit deceptio in aſſignatione uniuerſalis: & continuo in ſecunda particula ſubnectit exemplum tertii erroris. Ait ergo, ꝙ contingit deceptio in aſſignatione uniuerſalis: aut quando paſſio quæ per ſe primo conuenit ſuperiori, aſſignatur inferiori aut ſingulari ipſius, eo ꝙ præter illam ſpeciem aut ſingularia quibus aſſignatur non K
ſunt plura, ut ſi ſolis hominibus exiſtentibus in mundo, ſenſibile demonſtratur de illis. Aut ex eo ꝙ licet ſint plures ſpecies aut ſingularia: non tamen eſt impoſitum nomẽ cõe illius generis, ut ſi generi animaliũ non eſſet impoſitũ unum nomen cõe: & hac de cauſa, ſenſibile, demonſtraretur ſeorſum de hoibus & de equis, & de aliis ſpecieb. Tertius modus ſecundũ S. Tho. & quoſdã alios eſt, quando id de quo paſſio demonſtratur, tãquam per ſe primo ſe habet ad id de quo uere demonſtratur tanquam totum ad partẽ. Ita.n. legendũ eſt, & non ſicut mendoſi codices habent [ad id quod demõſtratur.] Vt ſi, aptum natũ uidere, quod non conue- L
nit omni animali (quia non conuenit tapæ nec catulo ante nonum diẽ) demonſtretur de animali: quod ſe habet ut totum, (ſ. ut uniuerſale genus) ad illas ſpecies quib. uere conuenit. ¶ At uero quanuis ueriſſimum ſit (ut ait S.Tho.) quòd qui hoc tertio modo demonſtraret deciperetur: tamen literæ Græcæ & translationi Argyropyli, quæ certiſſima eſt, non uidetur hic tertius modus quadrare. Sed uerſio Boetij quæ prorſus inintelligibilis eſt in hac parte, cauſa fuit aliis hallucinandi, ut Albertus teſtatur. Immo profecto (niſi uitio chalcographorũ id detur) translatio quæ circunfertur ſub nomine Seuerni Boetii, indigna paſſim uidetur tanto authore: Adeo ut ſint qui putẽt *Tranſlatio Boetii.*
M alterius eſſe indocti hominis. ¶ Sẽſus ergo deceptionis tertii modi eſt: Quando propria paſſio quæ per ſe primo conuenit alicui rationi aut definitioni uniuerſali, attribuitur alicui particulari quæ licet ſecundũ rem conuertatur cum ſuperiori, tamen ſecundum rationem eſt inferior & pars eius. Exemplum ſubiungit Ariſt. ibi, ſi igitur, quiſpiam. &c. Vbi adnotandum eſt, ꝙ lineæ parallelæ ſunt lineæ æqualiter diſtantes. Quarum propria paſſio eſt quòd nunquam uerſus quamcunq; partem concurrent, licet ĩ infinitum protrahantur. Definiuntur tamen adæquata definitione hoc modo a mathematicis: Lineæ parallelæ ſunt quæ quomodocunque a recta linea incidantur, ſiue per pen- *Lineæ parallelæ.*

A pen liculariter ſiue tranſuerſaliter cadente conſtituunt cum ex illa eadẽ parte duos angu'os, aut rectos aut duob.⁊s rectis ęquales. Si. n. cadat perpendiculariter, ut in hac figura, anguli ſunt formaliter recti quales ſunt.a.&.b.Si uero

linea cadat tranſuerſaliter, ut in hac ſecunda, tũc ſunt æquales duobus rectis: quia quantum demptũ eſt de.a.additum eſt.b.ut geometræ demonſtrant. Si ergo quis demonſtrauerit hoc modo. Omnes duæ lineæ rectæ inter quas in eadem parte ſunt anguli recti ex recta linea perpendiculari ſecante illas oborti, id

B eſt reſultantes nunquam concurrent: lineæ parallelæ ſunt eiuſmodi: ergo.&c. huiuſmodi, inquit, demonſtratio uidebitur quidem eſſe propria, eo q maior eſt de omni & per ſe (omnes.n.lineæ quæ tales angulos rectos faciunt nunquam concurrent: quia omnes tales ſunt parallelæ) tamen uerũ non eſt. i. demonſtratio non eſt propria: [quippe cum id fiat] id eſt lineas non concurrere contingat [non ex eo] id eſt non ex illa particulari ratione, quia tales lineæ faciunt angulos illo particulari modo rectos, ut apparet in prima figura: ſed ex eo quia quouis modo faciunt æquales duobus rectis, ſiue linea cadat perpendiculariter, ſiue tranſuerſaliter,

C quia hæc eſt adæquata definitio parallelarum. Et ideo hoc modo aſſumendum erat in maiori. Et ita intelligitur quod præceſſerat in textu [aut eſt in parte totũ id de quo demonſtratur.] Vocat. n. partem illud unũ membrum diſiunctiuæ definitionis, & totum illã definitionem uniuerſalem adæquatam parallelarum: & quia ſecundum rem totum diſiunctum & quælibet pars conuertuntur, dicit totum eſt in parte. Quare ſecũdum rem idem eſſet accipere pro medio quamcunq; illarum partium definitionis. Et ideo ſubiungit [parti quidem accommodabitur demonſtratio, & de qualibet erit] .i. quæcunq; pars ſumatur pro medio, procedet demonſtratio. Sed tñ nunquã maior erit per ſe primo niſi aſſumatur tota & adæquata parallelarũ definitio. ¶ In tex. 13. [Et ſi nullus alius] ſequitur exẽplum primi modi deceptionis. Si.n.inquit in mundo nullus D eſſet triangulus niſi iſoſceles: & ideo aliqs de illo demonſtraret, habere tres angulos æquales duobus rectis, eſſet deceptio: quia paſſio illa licet cõueniat oĩ iſoſceli, tñ non conueniret illi per ſe primo, ſed triãgulo. Quẽadmodum eſto nulla eſſet ſpecies aĩalis præter hoiem, nihilominus, ſenſibile, non conueniret per ſe primo homini. Themiſtius & alii antiqui ponunt exẽplum de ſole & luna. Eſto.n.non ſit niſi unus ſol aut una luna, nihil tñ dẽt demonſtrari de ſole tanq̃ de hoc indiuiduo: ut ſi demonſtret q ſol eſt maior tota terra, dẽt demonſtrari tanq̃ de ſpecie: E itaq; ſi eſſent plures ſoles haberẽt eãdẽ proprietatẽ. ¶ In ſecunda particula textus: [Et ſimilitudo rõnũ] ponit exemplũ ſecundi modi, puta qñ paſſio generis attribuitur ſpeciebus: ppea q non eſt nomen impoſitum generi: ut ſi aĩali non eſſet nomen impoſitũ, & iõ ſenſibile demõſtraretur ſeorſum de hoĩe & de equo, talis cõcluſio nõ eſſet per ſe primo. Aut ſi forte canib. & lupis eſt aliquod cõe genus per quod illæ ſpẽs proprie differunt ab aliis ſpẽbus aĩalium, & eo q tale genus non eſt noĩatum, paſſiones illius ſeorſum demonſtrarentur de canibus & de lupis. ¶ At uero pro exemplo Ariſto. notandũ eſt q proportio eſt habitudo inter duos numeros: ut dupla ĩter quatuor & duo. Propor F tionalitas uero eſt proportio inter duas proportiones. Quæ ſi ſit cõiũcta cõtingit ĩ trib. tẽis, ut qualis eſt proportio duorũ ad quatuor, talis eſt quatuor ad octo. Si uero ſit diuiſa, cõtingit in quatuor tẽis ut qualis eſt proportio duorũ ad tria, talis eſt quatuor ad ſex. Et inter hos terminos permutata proportio dr qñ permutantur termini hoc mõ: Sicut duo ad tria, ita quatuor ad ſex (qa utrobiq; eſt ſeſquialtera) ergo ſicut duo ad quatuor, ita tria ad ſex utrobique eſt dupla. Et iſte modus arguendi conuenit lineis, corporibus, numeris, & temporibus, quæ ſunt ſpecies quantitatis. Cum ergo permutatim proportionari demonſtrant Geometra de lineis: & Arithmeticus de numeris:

G ris: & Philoſophus, de ſolidis. ſ. de corporibus & de temporibus, non faciunt propoſitiones per ſe primo: quia illa paſſio communis omnibus demonſtratur de ſingulis ſpeciebus. Id autem fit, quia non eſt nomē impoſitum commune quod ſignificet il la omnia in quantum ſunt proportionalia. ¶ Sed contra. Quantitas eſt nomen commune ad omnia illa: ergo de quantitate poſſet in communi fieri talis demonſtratio. Quidam reſpondent, quòd non omni quantitati conuenit permutatim proportionari quia non conuenit orationi. Sed certe hoc falſum eſt, quia oratio ut eſt de prædicamento quantitatis dicit longum & breue, inter quæ poteſt eſſe proportio. Et ideo

H ſecundo reſpondet S. Tho. ꝙ quantitatis in quantum ſunt permutatum proportionabiles non habent nomen commune: nam proportionari non ſolum dicit quantitatem: ſed habitudinem inter quantitates. ¶ Subiungit tandem aliud exemplum quod eſt ſicut corollarium. ſ. Si quis de ſpeciebus trianguli, quæ ſunt, æquilaterus, Græce iſopleuros, & omnium laterum inæqualium, Græce ſcalenos, & duorum laterum æqualium, qui Græce dicitur iſoſceles, non iſocheles, ut uulgo transfertur. Enimuero ſcelos idem eſt quod crus, & iſos æqualis: unde expuncta prima. ſ. iſoſceles, idem eſt, quod triangulus æqualium crurium. i. duorum laterū æqualium: quia crura in homine ſunt duo.

Species triāguli.

Iſoſceles.

I Si quis inquit, de huiuſmodi ſpeciebus unica demonſtratione aut pluribus demonſtrauerit, habere tres angulos æquales duobus rectis, peccabit in aſſignatione uniuerſalis: quia talis paſſio non conuenit per ſe primo ſpeciebus, ſed generi, puta triangulo. Vnica demonſtratione id fiet ſi minor extremitas ſit copulatū illarum ſpecierum. Vt ſi quis dicat, omnis figura rectilinea trium angulorum habet tres angulos. &c. æquilaterus & iſoſceles & ſcalenos eſt figura rectilinea. &c. ergo æquilaterus & iſoſceles & ſcalenos habent tres angulos æquales duobus rectis. Hæc enim concluſio non magis eſt per ſe primo, quam ſi ſeorſum copulatiue eadem paſſio prædicaretur de ſingulis ſpeciebus.

Concludit ergo, ꝙ qui ita ſcit, ſolum ſcit ſophiſtico modo: K quia licet ſciat omnē triangulum habere tres angulos, id tamen ſolum ſcit rationi numeri. i. quia numerauit ſingulas ſpecies: non tamen demonſtrauit de illis ſecundum rationem communem trianguli cui primo conuenit illa paſſio. ¶ In textu 14. [Quando igitur] concludit ex dictis manifeſtum eſſe quando quis non ſcit uniuerſaliter, & quando ſcit uniuerſaliter & ſimpliciter. Et aſſignat rationem proximi dicti. Si enim inquit eadem eſſet ratio. i. definitio trianguli in cōmuni & definitio ſingularum ſpecierum aut omnium ſimul, tūc qui ſciret de ſingulis ſpecieb. paſsionē triāguli, ſimpliciter ſciret: cum tamen non ſit eadem, L qui ſcit de ſpeciebus paſſiones triāguli non ſcit ſimpliciter: quia talis paſſio nō conuenit per ſe primo ſpeciebus. ¶ In ſecunda tandem particula textus ſubiungit documentum, quo facile quis dignoſcat, quando prædicatum aliquod per ſe primo conueniat ſubiecto. Et eſt tale. Quando prædicatum taliter conuenit alicui ſubiecto, ut demptis & circumſcriptis quibuſcunque aliis, adhuc conuenit illi, & illo dempto nō conuenit alteri, tale prædicatum conuenit per ſe primo, & per conſequens uniuerſaliter tali ſubiecto. Exēpli gratia. In hac triangulus habet tres angulos æquales duobus rectis, prædicatum per ſe primo conuenit ſubiecto: quia licet illud prædicatum conueniat iſoſceli, & iſoſceli æneo (. i. ex ære compoſito) M nihilominus quanuis nullum ſit æs nec ſit angulus iſoſcelis, adhuc triangulus habebit tres angulos. &c. Et quanuis figuræ, quæ eſt genus trianguli, & termino. i. lineis terminatis, ex quibus componitur figura, conueniat habere tres angulos æquales duobus rectis, & hoc conuenit ratione trianguli: nam dempto triangulo, nulla figura habebit tres angulos æquales duobus rectis. Itaque habere tres angulos æquales duobus rectis, tam inferiori ſpeciei quam ſuperiori generi conuenit ratione trianguli: & per conſequens, per ſe primo & uniuerſaliter conuenit triangulo.

Tex. 14.

Documētū.

Quæ-

A

Quæſtio tertia.

Vtrum modos dicendi per ſe probe tradiderit Ariſtoteles.

A Parte negatiua contra definitionem huius quod eſt, dici de omni arguitur primo. In his propoſitionibus, omne animal rationale eſt ritibile, omnis homo eſt animal, omnis homo eſt riſibilis, & ſimilibus, prædicatum dicitur de omni poſterioriſtice, quandoquidem de illis conficitur demonſtratio potiſſima: & tñ illis nõ conuenit definitio: ergo illa non eſt bona. B Probatur minor: quia prædicatum conuenire pro quolibet tpe (ut ſuper textum adnotauimus) eſt propoſitionem ſimpliciter eſſe neceſſariam, & tñ iſtæ non ſunt ſimpliciter neceſſariæ: quia ſupernaturaliter poſsũt eſſe falſæ: imo uidentur fuiſſe falſæ ante mũdi creationem qñ ſubiecta nõ ſupponebãt. ¶ Et Confirmatur primo argumentũ. Iſtæ propoſitiones, ſol orit̃ & occidit, ſol & luna quolibet menſe coeunt & opponuntur, & id genus aliæ ſunt in quibus prædicatum dicitur de omni poſterioriſtice: æquiualent.n. uniuerſalibus & cenſentur in materia neceſſaria & ꝑpetuæ ueritatis in philoſophia naturali: & tamen prædicata non conueniunt ſubõ pro C quolibet tẽpore: ergo. ¶ Et confirmatur ſecundo. Has propoſitiones, auſter cõgregat nubes quas Aquilo diſſipat: i uere arua florent, in hyeme cõgelãtur niues, cenſent philoſophi eſſe tales quarũ prædicata dicuntur de oi, ſiquidem pertinent ad ſcientiam naturalẽ quæ proprie (ut dictũ eſt) iudicatur eſſe ſcientia: & tamen prædicata non ſemper cõueniunt ſubiectis quippe quæ nõ nũquam deficiant: ergo definitio Ariſto. non eſt bona. ¶ Secũdo principaliter contra primum modum dicendi per ſe arguitur. Si omnis propoſitio in qua definito aut pars definitionis prædicatur de definito eſſet in primo modo, ſequeretur quòd iſtæ propoſitiones, riſibile eſt homo, ſimus eſt naſus preſſus, & omnes illæ in quibus ſubiectum prædicatur de ſua paſſione, eſſent in primo D modo, ut pote in quibus prædicatum eſt de definitione ſubiecti, quia ut in ſecundo modo dictum eſt ſubiectum ponitur in definitione paſſionis: conſequens tamen eſt falſum, cum ille ſint indirectæ: ergo definitio Ariſt. non eſt bona. ¶ Et confirmamus argumentum eodem modo arguendo contra ſecundum modum dicendi per ſe. Sequeretur.n. has eſſe in ſecundo modo, animal eſt hõ, animal eſt rõnale: linea eſt recta, triangulus ẽ æquilaterus, & ſimiles: nẽpe in quibus ſubiectũ eſt de definitione prædicati: conſequens tamen eſt falſum, cum non ſolũ non ſint directæ, ſed neque ſint de omni: ſi.n. illas uniuerſales effeceris, falſæ tunc erunt. E ¶ Tertio principaliter ad idem arguitur. Sequeretur ex definitione primi modi omnes prædicationes in quibus definitio, aut pars definitionis ſuperioris generis prædicatur de ſpecie aut de indiuiduo eſſe i primo mõ perſeitatis: ut homo eſt ſubſtantia animata ſenſibilis, albedo eſt qualitas. Petrus eſt corporeus, & ſimiles. ¶ Et confirmatur argumentum ſi ſimiliter arguatur contra ſecundum modum. Pariter nanque ſequitur ex illo illas propoſitiones eſſe in ſecundo modo in quibus paſſiones ſuperiorum prædicantur de inferioribus, ut homo eſt ſenſibilis, Petrus eſt riſibilis, & ſimiles. Conſequens tamen utrunque eſt ſalſum: nam propoſitio per ſe uidetur eadem eſſe quæ propoſitio immediata: & tamen propoſitiones F iſtæ oẽs ſunt mediatæ: qa nec animatũ nec ſenſibile conuenit homini niſi per animal, neque corporeum conuenit Petro niſi per corpus, quod eſt genus remotiſſimum: neque riſibile conuenit illi niſi per hominem. ¶ Quarto principaliter contra ſecundum modum arguitur, ſubiect[...]m non eſt de definitione propriæ paſſionis: ergo hac ratione paſſio non prædicatur de ſubiecto in ſecundo modo per ſe. Probatur antecedens. Propria paſſio eſt quoddam accidens de genere qualitatis: ergo definitur quidditatiue per proprium genus & intrinſecam differentiam (ſicuti albedo. v.g. definitur eſſe color. a. & linea eſt longitudo quantitatis ſine

G latitudine) & per conſequens propria paſſio non definitur per ſuum ſubiectum. ¶ Et confir. Proprium accipitur. 4. modis ut in prædicabilibus monſtratum eſt: ſed propriũ tribus primis modis non facit prædicationem per ſe: ergo nulla reſtat rõ cur propriũ quarto modo faciat talẽ prædicationẽ. Probatur minor: nam proprium primo mõ non facit propoſitionem de omni: quia conuenit ſoli, ſed non omni, ut hoi conuenit eſſe medicũ. Et propriũ ſecundo modo non definitur per eius ſubiectum, quia non conuenit ſoli, ut bipes nõ definitur ꝙ ſit hõ habẽs duos pedes, ſed aial duorum pedũ. Et proprium tertio modo, ut cane'cere, non conuenit ſemper: & per cõſequẽs non facit propoſitionem de oi poſterioriſticæ. ¶ Quinto

H pricipaliter cõtra utrunq; modũ arguitur. Non ſolũ propoſitiones in quibus definitio aut pars definitionis prædicatur de definito ſunt in primo mõ dicẽdi per ſe, nec illæ tñ in quibus ſubiectum eſt de definitione prædicati ſũt in ſecundo mõ: ergo definitiones ſunt nullæ. Probatur añs. Propoſitiones in quibus una definitio prædicatur de alia, ut eſt hæc, ſyllogiſmus faciens ſcire eſt ille qui conſtat ex ueris & notioribus. &c. & propoſitiones in quibus dr̃a ſuperioris prædicatur de differentia inferioris, ut rõnale eſt ſẽſib.le, & illæ in quibus differentia prædicatur de definitione. Et multæ aliæ ſunt in primo modo dicendi per ſe: quia in his omnibus prędicatum eſt de intrinſeca ratione ſu-

I biecti: & tamẽ illis non prædicatur definitio aut pars definitionis de ſuo definitio. Itẽ propoſitiones in quibus una paſſio prædicatur de alia, ut uiſibile eſt ſenſibile, diſciplinabile eſt riſibile, ſunt in ſecundo modo, aut in quibus paſſio rei unius prædicamenti prædicatur de re alterius, ut cœlũ eſt circulare, terra eſt rotunda, ſunt in ſecundo modo: quia iſtæ omnes ſunt prædicationes proprii, & tamen ſubiectum in illis non eſt de definitione prædicati. Terra enim nõ ponitur in definitione circularis aut rotundi. ſed quantitas. ſ. linea aut ſuperficies: ergo definitiones ſunt inſufficientes. ¶ Sexto contra quartum modum arguitur. Propoſitiones quarti modi ſunt ſimpliciter propoſitiones accidentales, ergo male connumerantur inter modos dicendi per ſe. Antecedens patet de iſtis, medicus ſanat, ædificator ædificat, quæ cum ſint in quarto modo dicendi per ſe, ſunt nihilominus accidentales & ſimpliciter contingentes. ¶ Et id confirmatur ex illa propoſitione quam Ariſto. aſſeruit ſtatim poſt ſecundum modum, uidelicet quod propoſitio in qua nec prædicatum eſt de ratione ſubiecti, nec ſubiectum de ratione prædicati eſt per accidens: tales uero ſunt illæ aſſumptæ, quia nec ædificatio definitur per ædificatorem, nec ſanatio per medicum: ſed utraq; per terminum. Eſt enim ædificatio factio ædificii, & ſanatio productio ſanitatis, ſicut calefactio motus ad calorem. ¶ Et ſeptimo demum arguitur. Quatuor iſti modi dicendi per ſe eo introducti ſunt ab Ariſtotele, ut ſub illis comprehenderet omnes propoſitiones neceſſarias: ſed ſunt multæ propoſitiones neceſſariæ, quæ non comprehenduntur ſub illis, ut conditionales, ſi Petrus diſputat, Petrus loquitur: & propoſitiones de præterito, ad quarum oppoſita non eſt potentia. Et illæ in quibus prædicatur accidens de ſubiecto a quo non eſt ſeparabile ratione materiæ, ut omne animal eſt coloratum, omnis coruus eſt niger, quæ nõ ſunt in ſecundo modo, cum non ſint prædicationes proprii: & per conſequens in nullo ſunt modo. Et illæ item in quibus ſuperius concretum accidentale prædicatur de inferiori, ut, omne album eſt coloratum, quicquid currit mouetur, quæ uidentur accidentales poſtquam prædicata ſunt accidentia, & tamen ſunt neceſſariæ: ergo numerus ille quaternarius eſt inſufficiens. ¶ In contrarium eſt auctoritas Ariſt. L M

Ad primum argumentum.

Ad quæſtionem reſponſio eſt affirmatiua. Vnde ad primum argumentum multi ex Nominalibus huius temporis reſpondent, quòd illo propoſitiones, omne animal rationale eſt riſibile, omnis homo eſt animal. &c. ut faciant ſenſum neceſſarium & ſint de omni, debent accipi ut copula abſoluatur a tempore ut faciant ſenſum diuiſum.

A uiſum de poſſibili, puta omne animal rationale poſſibiliter eſt riſibile. &c. At uero profecto Ariſtó. nunquam hoc ſomniauit. Primo quia nunquam uiſus eſt facere demonſtrationem ex modalibus: & tamen ſi huiuſmodi propoſitiones de ineſſe crediſſet facere ſenſum modalem, & potius uſus fuiſſet, modalibus in demonſtratione quam propoſitionibus de ineſſe. ¶ Præterea, quia ſi propoſitiones demonſtrationum deberent accipi in ſenſu modali, impertinens eſſet ut extrema haberent ſe in materia naturali an in materia contingenti: nam tam neceſſaria eſt, omnis homo eſt albus, quã, omnis homo eſt riſibilis, & tamen nunquam Ariſt. nec aliquis philoſophus fecit demonſtrationem in materia contingenti. ¶ Et

B poſtremo arguitur. Demonſtratio eſt ſyllogiſmus cuius præmiſſæ reddunt cauſam neceſſariam concluſionis: ſed in hoc ſyllogiſmo, omne animal rationale eſt riſibile, omnis homo eſt animal rationale: ergo omnis homo eſt riſibilis, præmiſſæ reddunt propriam cauſam & neceſſariam concluſionis: ergo in illis ut iacent prædicata dicũtur de omni poſterioriſtice, & per conſequens cẽſendæ ſunt ſimpliciter neceſſariæ. ¶ Vnde dicendum eſt, ut. 2. lib. Summularum expoſuimus, quòd in eiuſmodi propoſitionibus extrẽma ſupponunt naturaliter. Quod eſt dicere: Quando prædicatum eſt de intrinſeca ratione ſubiecti, uerbum non reſtringit

C extrema ut exiſtant in ordine ad ſuum tempus: ſed denotat ſimplicem connexionem extremorum. Et ideo quando dico, omnis homo eſt animal, aut omnis homo eſt riſibilis, ſenſus eſt quòd natura hominis eſt eſſe animal, aut eſſe riſibile. Quod certe erat uerum ante creationem mundi. ¶ Et hoc docent uerba Ariſt. in tex. 8. ubi non explicat neceſſitatem harũ propoſitionum per neceſſitatẽ rerum ſignificatarum per extrema, (nam homo res contingens eſt) ſed dicit eſſe neceſſarias propter neceſſariam cõnexionem extremorum. ſ. ꝙ quandocunque & de quocũq; uerũ ſit dicere, hoc eſt hõ, uerum

Ad confir. erit dicere, & id eſſe animal. ¶ Ad ambas cõfirmationes eſſent forte qui negaſſent propoſitiones illic aſſumptas, nõ eſſe ſufficienter neceſſarias ut in illis prædicata dicantur

D de omni: nempe quia non ſemper ſũt ueræ: & dicerẽt conſequenter ꝙ de illis in actu. ſ. ſol oritur, ſol & luna coniunguntur, non eſt ſcientia: ſed de illis de poſſibili, ſol poteſt oriri, planetæ poſſunt coniungi. &c. ¶ At uero iuxta doctrinã Ariſt. & omnium philoſophorum aliter reſpondendũ eſt: uidelicet, ꝙ oîs propoſitio quæ eſt apta ad aliquam ſcientiam: quæ proprie eſt ſcientia, eſt ſubinde neceſſaria & de omni. Et re uera non ſolum de aptitudine motus & coniunctionum planetarum, ſed de actu ipſo eſt ſcientia. Primo quia philoſophi non ſolũ ſciunt ꝙ planetæ ſunt apti taliter moueri aut coniungi: ſed

E ꝙ certis temporib. coniunguntur. Et præterea quia ſi illæ propoſitiones ſcibiles facerent tantum ſenſum de aptitudine, eadem ratione hæc eſſet ſcibilis, omnis homo eſt albus: utpote cuius ſenſus eſſet, omnis homo eſt aptus habere albedinem, quæ eſt neceſſaria. ¶ Dicendum ergo eſt quòd ſicut inter ſcientias non obſtante ꝙ ſint propriæ ſcientiæ, ſunt gradus certitudinis & euidentiæ: ita & inter propoſitiones neceſſarias & de omni ſunt gradus. Qui poſſunt hic diſtingui tres, in primo gradu ſunt propoſitiones ita neceſſariæ, ut per nullam potentiam poſſunt deficere, ut propoſitiones mathematicæ, & illæ quę ſumuntur in argumento. Deus enim nequit facere quin

Inter propoſitiões neceſſarias ſũt gradus

E triangulus habeat tres angulos æquales duobus rectis, & homo ſit riſibilis. i. non poteſt facere quin talis ſit natura rerum. In ſecundo gradu ſunt propoſitiones quæ licet non pro quolibet tempore ſint ueræ, tamen ſunt ſemper & indefectibiliter ueræ temporibus ſuis a natura ſtatutis: ut propoſitiones primæ confirmationis. ſ. ſol oritur & occidit, & ſimiles. In tertio gradu ſunt propoſitiones ſecundæ confirmationis: in quibus licet prædicata nec ſemper inſunt ſubiectis, nec ſimpliciter indefectibiliter ſuis temporibus inſunt, tamen ut plurimũ & regulariter euenit ut ſignificant & rariſſime deficiunt, ut cãpi in uere floreſcũt. & c. Et ita gloſſanda eſt illa particula [Neque

G quod interdum competit: & interdum non competit] ſed ſemper, uidelicet, aut ſimpliciter, aut ſuis temporibus, aut regulariter.

Ad ſecundū principale. CIRCA materiam ſecundi principalis Paulus Venetus, modum forte antiquorum ſequutus, dupliciter, inquit, propoſitio ponitur in aliquo modo dicendi per ſe. Vno modo proprie & directe, & alio modo reductiue. Directe & proprie in primo modo ſolum ponuntur propoſitiones in quib. definitio aut pars definitionis prædicatur de definito. Reductiue autem ponuntur conuertentes illarum, ut animal eſt homo, rationale eſt homo, quia iſtæ per conuerſionem reducuntur ad propoſitiones primi modi. Eadem ratione in ſecundo mō ponuntur directe H propoſitiones in quibus paſſio prædicatur de ſubiecto: ſed reductiue ponuntur earum conuertentes eadem ratione, ut riſibile eſt homo, ſimus eſt naſus. ¶ At uero quãuis diſputatio ſit de nomine, tamē forte melius eſt dicere, q propoſitiones indirectæ non ſunt in aliquo modo dicēdi per ſe. Omnes nanque propoſitiones quæ ſunt per ſe ſunt aptæ ad demonſtrationem: & tamen ex indirectis propoſitionibus non conficitur demonſtratio. ¶ Et præterea Paulus & eius comites non ſoluunt argumentū: quo probatur illam animal eſt homo, quam reductiue ipſi ponunt in primo modo, directe pertinere ad ſecundum: & I illam, riſibile eſt homo, quam ipſi reductiue ponunt in ſecundo, directe pertinere ad primum: quia in prima ſubiectum eſt de definitione prędicati, & in hac, prædicatum de definitione ſubiecti. ¶ Neoterici ergo facile reſpōdēt dictas propoſitiones non eſſe per ſe: quia ſunt indirectæ. Attamen quamuis ita ſit. nullam indirectam eſſe per ſe, uidetur tamen petitio principij negare illas eſſe directas: nam diceret quis forte, q poſtquam in hac riſibile eſt homo, prædicatum ponitur in definitione ſubiecti, prædicatum conſequenter ſe habet ut forma ſubiecti (nam definitio eſt forma definiti) quod ſufficit ad prædicationem directam. Item reſtaret difficultas, cur in abſtracto, ſimitas eſt naſi depreſſio, eſt in primo modo per ſe: & in concreto, ſimus, eſt naſus preſſus, non eſt in primo modo: ſiquidem K utrobiq; prædicatur definitio de definito. *Nota.* ¶ Dicendum eſt ergo ad argumentum principale, quòd in primo modo ſolum ponitur propoſitio, in qua prædicatur definitio aut pars definitionis de definito dum modò prædicetur ſub illa forma qua res definitur ſecundum exigentiam ſuæ proprię naturæ. Atqui differentia eſt inter ſubſtantiam & accidentia, quòd natura ſubſtantiæ, eo quòd per ſe exiſtit, eſt definire in concreto: natura uero accidentis, (eo quòd eſt in alio,) definitur in abſtracto an cuius definitione ponitur ſubiectum tanquam quid extrinſecum a quo tale accidens dependet. Exempli gratia. Homo eſt animal rationale, cuius definitionis qualibet pars prædicatur de definito in M primo modo. Item triangulus eſt figura tribus lineis rectis contenta, ubi linea eodem modo prædicatur in obliquo de triangulo. Simitas uero, cum ſit accidens, debet in abſtracto definiri: & ideo hæc eſt in primo modo, ſimitas eſt naſi depreſſio, ubi naſus in obliquo prædicatur de ſimitate. At cū dicimus, ſimus eſt naſus preſſus nō definitur ſimitas ſecūdum exgentiam ſuæ naturæ: ſed ſecundum exigentiam talis ſignificationis, ſ. in concreto: quapropter prædicatio ſit indirecta, & per conſequens non eſt ſimpliciter in primo modo. Niſi uelis dicere, quòd ſecundum quid eſt in primo modo: quod eſt quæſtio de nomine. Eodem modo, riſibilitas eſt hominis aptitudo ad ridendum, L eſt in primo modo dicendi per ſe: ſed, riſibile eſt homo aptus ad ridendum, non eſt ſimpliciter in illo, quia eſt indirecta. ¶ Pari ratione reſpondetur ad confirmationem quòd illæ, animal eſt homo, rationale eſt homo, non ſunt in ſecundo modo: quia ſunt indirectæ. Vnde quando Ariſto. inquit propoſitionem cuius ſubiectum eſt in definitione prædicati eſſe in ſecundo modo, loquitur formaliter de ſubiecto quod. ſ. uere eſt ſubiectum reſpectu prædicati. Modo genus aut differentia non eſt ſubiectum reſpectu ſpeciei, ſed potius ſe habet ut forma & ſpecies ſe habet ut ſubiectum reſpectu

illorum

A illorum.¶ Et præterea, animal eſt homo, nõ eſt per ſe, ſed quodam modo per accidens. Accidit.n. quodam modo animali eſſe hominem: cũ ſit aliquod animal quod non eſt homo. Non dixerim quòd homo eſt accidens nominaliter: quia non ſignificat rem quæ eſt accidens, ſed participaliter: quia quodam modo accidit animali. ¶ Eodem modo, linea eſt recta, numerus eſt par & ſimiles, non ſunt proprie in ſecundo mõ: quia ſubiectum eſt ſuperius quam prædicatum: & ideo nõ ſunt de omni (non .n. oĩs linea eſt recta,) ſed iſtæ ſunt per ſe in ſecũdo mõ, omnis linea eſt recta uel curua, omnis numerus eſt par uel impar. Et ita intelligendus eſt Ariſt. non enim ſentit ꝙ quælibet pars diſiuncti ſeorſum per ſe prædice- B tur de ſubiecto, ſed totum diſiũctum. Qua de cauſa probauit ꝙ non quælibet pars, ſed totum diſiũctum neceſſario prædicatur de ſubiecto. Eadem ratione iſtæ non ſunt proprie per ſe in ſecundo modo, animal eſt riſibile, triangulus eſt æquilaterus: quia non ſunt de omni: ſed iſtæ, triangulus eſt æquilaterus uel iſoſceles uel ſcalenon. Nec iſta eſt per ſe in primo modo, animal eſt rationale, ſed iſta forſan eſt per ſe in primo modo, omne animal eſt rationale uel irrationale, poſtquam eſt de omni, & quælibet pars prædicati eſt de intrinſeca ratione alicuius ſpeciei ſubiecti, quibus ſpeciebus ubiectũ C ſcilicet, animal, per ſe competit.

Ad tertium. Ad tertium principale ſunt etiam qui dicunt, illas propoſitiones in quibus genera mediata aut differentiæ ſuperiorum prædicantur de ſpeciebus & de indiuiduis eſſe in primo modo: non quidem primario, ſed ſecundario, & pariter illas in quibus paſſiones generum prædicantur de ſpeciebus eſſe in ſecundo modo ſecundario. ¶ Contra iſtos de nomine nõ diſputauerim: dum modo, ut neceſſarium eſt, concedant propoſitiones eiuſmodi ſimpliciter & proprie eſſe per ſe. Nam ſi non concedant eſſe per ſe niſi propoſitiones in quibus proximum genus aut propria differentia aut adæquata paſſio prædicatur de proprio definito, tũc idem eſſet propoſitio per ſe, & immediata, & ꝑ cõſequẽs idẽ eſſet per ſe, & per ſe primo, D ſeu ſecũdũ ꝙ ipſum. Quod expreſſe eſt contra Ariſto. qui poſtquam diſtinxit modos per ſe, adiecit tanquam tertiam conditionem uniuerſalis prædicati quod conueniret ſubiecto per ſe primo, id eſt, non per aliud. Vnde ad argumentum conceditur propoſitiones illic aſſũptas ſimpliciter & proprie eſſe per ſe. Ad quod, ut diximus, ſatis eſt ut prędicata conueniãt ſubiectis nõ per accidens. Nec obſtat ꝙ conueniant per aliud medium. Et conſequenter negamus ꝙ idem ſit propoſitio per ſe & propoſitio immediata. Fatemur tamen quòd propoſitio immediata, & per ſe primo, conuertuntur, *Propoſitiones ſingulares per ſe.* E id eſt, cuius prædicatum conuenit ſubiecto nec per accidens nec per aliud.¶ De illis ſingularibus, Petrus eſt rationalis, aut riſibilis, reſtaret nonnullum dubium, quia nõ uidentur ſimpliciter neceſſariæ: poſtquã ſingularia non ſunt res neceſſariæ. Nihilominus quia natura eſt definitio indiuidui non eſt alia quam natura ſpeciei, exiſtimo in illis ſingularibus extrema ſupponere naturaliter, & per conſequens eſſe neceſſarias: perinde ut ſunt illæ, homo eſt rationalis, homo eſt riſibilis. Vnde in iſtis impertinens eſt quod extrema ſignificent res corruptibiles: ſed ſatis quòd connexio extremorum ſit neceſſaria, id eſt, quòd ſubiectum non poſſit intelligi eſſe ſine prædicato, ut dictum eſt in tex. 8. F

Ad quartũ Pro ſolutione quarti principalis notandum eſt, hanc eſſe differentiam inter accidentia communia & proprias paſſiones: quod accidentia communia, quia nullum ſibi uendicant proprium ſubiectum quod peculiariter denominent, ſolum definiuntur per genus, proprium, & differentiam intrinſecam, ut argumentum probat. Albedo enim licet ſoli corpori mixto conueniat: tamen nec conuenit omni, nec habet certũ ſubiectum ſcilicet animal aut lignũ, &c. At uero propria paſſio ſemper denominat certum ſubiectum, ut ſi mitas, ſubiectũ proprium habet naſum, remotũ hominẽ: & hinc fit ut definiatur ꝑ ſubiectum. Simitas enim eſt quædam depreſſio in naſo. Itaque

que illud genus, depreſſio, non contrahitur ad eſſe ſimitatis niſi per hoc quod eſt naſi. Et pariter riſibile, quia denominat proprium ſubiectum, puta hominem, definitur per illud. Nihil tamen forte uetat, ſi huiuſmodi paſſiones quatenus qualitates ſunt, habeant aliquas intrinſecas differentias per quas poſſint definiri: ſed ſunt nobis ignotæ. ¶ Ad confirmationem facile

Ad confir. quis poſſet reſpondere, ſolum proprium quarto modo facere prædicationem per ſe. Placet nihilominus diſtinctio Pauli Veneti, qui Propoſitiones, inquit, tripliciter

Per ſe tripliciter. ſunt in ſecundo modo dicendi per ſe, ſcilicet aut perſeitate ſolius prædicati (quales conſtituit proprium primo modo.) aut per

H ſeitate ſolius ſubiecti (quales cōſtituit proprium ſecundo modo) aut perſeitate ſimul utriuſque (quales facit proprium tertio & quarto modo.) Exempli gratia. Hæc, homo eſt habilis ad artem medicam, cuius prædicatum eſt proprium primo modo, eſt per ſe, perſeitate ſolius prædicati: nam habilitas hæc per ſe dependet ab homine: quippe cui ſoli competere poteſt: ſed non eſt per ſe perſeitate ſubiecti: quia poteſt eſſe homo qui ſit inhabilis ad talem artem. Idem dici poteſt de omnibus his in quib. paſſio ſpeciei prædicatur de ſuperiori genere: ut animal eſt riſibile, triangulus eſt æquilaterus, linea ē recta, numerus eſt par, & ſimiles. Hæc uero, homo eſt bipes. cuius prædicatum eſt proprium ſecundo modo,

I eſt per ſe perſeitate ſubiecti: quia homo per ſe habet ut ſit bipes: ſed non perſeitate prædicati: nam bipes poteſt eſſe ſine homine, ut in pauone: ſed, homo eſt riſibilis, eſt per ſe, perſeitate utriuſque. Et oēs iſtæ perſeitates ſuo modo ſufficiunt ad demōſtrationes. Hæc uero, homo caneſcit, ut dicat aptitudinem, cuius prædicatum eſt propriū tertio modo: poteſt etiam concedi in ſecundo modo dicēdi per ſe: quia talis aptitudo ſemper ineſt ſubiecto, licet nō pro ſēper quantū ad actū. Quod ſufficit ut ſit de omni poſterioriſtice. Attamen, homo eſt medicus, medicus ſanat, homo caneſcit ut dicat actū, accidentales ſunt, licet ſecunda & tertia pertineant ad quartum modum dicēdi per ſe. K

Ad quintum. Ad quintum reſpondetur, ꝙ Ariſt. non dicit ſolas propoſitiones eſſe in primo modo, in quibus prædicatur definitio aut pars definitionis de definito: ſed illas oēs in quibus prædicatū eſt de ratione ſubiecti. Vnde illa in qua una definitio prædicatur de alia, eſt ēt in primo modo: quia eſt apta ad demonſtrationem. Et pariter illa in qua differentia prædicatur de definitione. Illa uero in qua differentia ſuperioris prædicatur de differētia inferioris, licet non ſit ita apta ad demōſtrationē, cęteri poteſt in primo modo, ſaltem ſecundarie: quia differentia ſuperioris eſt de intrinſeca ratione differētiæ inferioris: licet non ſit per ſe primo, ſed mediate duplici mediatione. Sēſibile namq; (ut ſit differentia) conuenit per ſe primo animali: & animal, per ſe primo homini, cui etiā per ſe primo cōuenit rationale: & hac rōne hæc eſt per ſe mediate, rationale eſt ſenſibile. Pari ratione illa in qua paſſio ſuperioris prædicatur de paſſione inferioris erit in ſecundo modo. Vbi uero paſſio prædicatur de definitione ſubiecti aut de definitione alterius paſſionis, eſt in quarto modo, ut ſup textum decimum adnotauimus: quia ſubiectū tunc explicat cauſam prædicati. Sed iſtæ, cœlum eſt circulare, terra eſt rotunda, poſſunt appellari per ſe, perſeitate ſolius ſubiecti: ut prædicationes proprij ſecūdo modo: nam terra per ſe habet ut ſit rotunda, & cœlum ut ſit circulare: licet circulare, per ſe non habeat eſſe in cœlo: ſed eſt paſſio quantitatis in quacunq; ſit materia. ¶ Nec obſtat rem unius prædicamenti per ſe prædicari de re alterius, nō ſolū in ſecundo modo, ubi paſſio eſt de prædicamento qualitatis & ſubiectum de prædicamēto ſubſtantiæ: ſed etiam primo modo: nam linea prædicatur per ſe in obliquo de triangulo tanquam pars definitionis eius ut dictū eſt: licet linea ſit in prædicamēto quātitatis, triāgulus uero ī ꝓdicamēto qualitatis.

Ad ſextum. Ad ſextum argumentum doctores negant has propoſitiones, medicus ſanat, ædificator ædificat, eſſe in quarto modo per ſe: quia ſunt ſimpliciter accidentales: ſed illæ

in

A in quibus prædicatum dicit aptitudinem ,
ſunt(inquiūt)in quarto modo , ut medicus
eſt potens ſanare , & ædificator ædificare .
Quod ſi quis in contrarium arguat: has po-
tius eſſe in ſecundo modo dicendi per ſe :
potentia.n.ſanandi eſt propria paſſio medi-
ci & artis.Rñdet dominus Caietanus,quòd
oīs propoſitio quarti modi eſt etiam ſecun-
di modi.Nempe quatenus dicit perſeitatem
cauſæ,eſt quarti modi:& quatenus dicit per
ſeitatē prædicationis,eſt ſecūdi modi.Et cō
ſequenter ad confirmationem reſpōdet, ꝙ
Ariſ. eo dixit propoſitionē quæ non eſt in
primo uel in ſecundo modo eſſe per acci-
dens, quia propoſitio quarti modi eſt etiā
in ſecundo : alias ſequitur, inquit, ex dictis
B Ariſt. propoſitionem quarti modi eſſe per
accidens : quod eſt repugnantia . ¶ Contra
hanc tamen gloſſam ſunt mihi argumenta .
Primum quia expreſſe Ariſt.ponit in quarto
modo non quidem aptitudines ſed actua-
les effectus. ſ. iugulatus interiit,& per acci
dens ponit , ſi me ambulante coruſcat : er-
go eadem ratione,medicus ſanat, ædifica-
tor ædificat,eſt in quarto modo. Item quia
ad quartum modum per ſe , impertinens
eſt ꝙ ſit prædicatio,nec ne:ſed ſatis eſt ꝙ ſit
effectus qui per ſe ſequitur ex tali cauſa.Ef-
fectus,inquam,& non aptitudo ad effectū .
¶Et poſtremo arguitur:quia cū illę propoſi
tiones in quibus aptitudo ad opus prædica-
C tur de ſubiecto ſint manifeſtæ in ſecundo
modo,non erat neceſſe propter illas adde-
re quartū modū.¶Dicendum eſt igitur ali-
ter ſub aliorum cenſura , quod accidentale
dicitur dupliciter.Vno modo ut opponitur
modo per ſe prædicādi:& alio modo ut op-
ponitur modo per ſe cauſandi . Et propoſi-
tio quarti modi eſt accidentalis primo mō:
quia prædicatum non eſt de intrinſeca ra-
tione ſubiecti , ſed eſt perſeitati cauſandi :
quia effectus deſignatus per prædicatum ,
per ſe ſequitur ex cauſa ſignificata per ſu-
biectū.Et hæc eſt expreſſa ſnia Ariſt.qui ſta-
tim poſt primos duos modos excluſit om-
nes alias ꝑpoſitiones a ratione eſt ꝑ ſe præ-
dicandi:denotans,ꝙ quartus modus non fa
cit propoſitionē per ſe prædicandi, ſed per

Accidētale dupliciter

ſe cauſandi . ¶ Et ideo tam argumento quā D
confirmationi concedimus id quod inten-
dunt probare,ſcilicet , quòd propoſitiones
per ſe quarto modo ſunt per accidens ſecū
do modo : nec aliqua eſt repugnantia .

Ad ſeptimū. Sufficientia quatuor modorum.

Ad ſeptimum deniq; uidetur, quòd ſuffi
ficientia modorum quatuor dicendi per ſe
ſumitur hoc modo. Per ſe aut per accidens
conuenit rebus, & per illas terminis, aut
quantum ad eſſe,aut quantum ad ineſſe ſeu
prædicari,aut quantum ad efficere ſeu cau-
ſare.Quantum ad eſſe,facit tertium modū .
Omnis.n. ſubſtantia per ſe exiſtit : ſed om-
ne accidens exiſtit in alio.Tametſi inter ſub
ſtantias perfectiſſime ſit Deus per ſe qui a
nulla cauſa dependet.Deinde intelligentiæ,
quæ non dependent a materia. Et poſtre- E
mo ſubſtantiæ & ſuppoſita meterialia, quæ
non dependent a ſubiecto inhærentiæ ſicut
accidētia.Per ſe autem inhærendi, ad quod
ſequitur per ſe prædicandi,diuiditur in pri
mum & ſecundum modum ratione iam ex-
plicata.Ac demum per ſe cauſandi pertinet
ad quartum modum . Qui licet poſſet di-
ſtingui in quatuor genera cauſarum : id ta-
men erat impertinens propoſito:quia indif
ferenter ex omnibus cauſis poteſt procede
re demonſtratio,ut in ſubſequentibus uide
bimus.¶Hinc ſequitur ſolutio argumenti .
Reſpondetur.n.quòd Ariſt.nō intendit ſub
his modis comprehendere omnes propoſi-
tiones neceſſarias, quomodocunq; ſint ne-
ceſſariæ:ſed illas ſolum quæ ſunt neceſſa-
riæ ex intrinſeca ratione, & connexione ex F
tremorum.ſ.ubi unum extremum eſt de in
trinſeca ratione alterius:aut ſequitur intrin
ſece tanquā proprius effectus ex illa cauſa :
nam iſtæ ſolæ ſunt aptæ ad demonſtratio-
nē.Et hoc eſt unū & potiſſimum fundamē-
tum puod commendandum eſt memoriæ
ad intelligentiam huius libri. ¶ Sunt tamen
aliæ propoſitiones neceſſariæ ex ſuppoſi-
tione , ut ſi ſol eſt animal, eſt ſenſibilis : aut
quia in præteritum tranſiuit ueritas , ut A-
dam fuit : aut in quibus accidens inſepara-
bile prædicatur de ſubiecto,quod non con-
uenit ratione formæ, ſed rōne materiæ , ut
omne animal eſt coloratum , omnis coruus

Propoſitio neceſſaria multifariā

Fundamētū.

G eſt niger, quæ nec ſūt per ſe, nec pertinent ad demonſtrationem: ſed ſolum ad ſyllogiſmum dialecticum. Iſtæ uero, omne album eſt collocatum, quicquid currit mouetur, licet ratione ſignificati materialis ſubiecti ſint accidentales, tamen rōne ſignificati formalis ſunt per ſe & eſſentiales: ſicut albedo ē color, & curſus eſt motus. Et hæc, omne corpus mixtum eſt coloratum, forſā poteſt haberi tanquam in ſecundo modo dicendi per ſe, quia ſtatim ad mixtionem quatuor qualitatum primarum ſequitur color.

H QVOD DEMONſtratio eſt ex neceſſariis & per ſe propoſitionibus.

CAP. VI.

Tex.15 SI igitur demonſtratiua ſciētia ex principiis eſt neceſſariis: quod enim quiſpiam ſcit, id fieri nequit ut aliter ſeſe habeat. Ea vero quæ per ſe rebus inſunt, neceſſario cōpetunt. Nā quædā inſunt in eorum quibus competunt ratione, quædam in ſua res eas habent
I de quibus dicuntur: quorum alterum oppoſitorum inſit neceſſe eſt, patet ex talibus quibuſdam ratiocinationem conſtare: omne nanq; quod ineſt aut hoc pacto, aut per accidens competit: accidentia vero non ſunt neceſſaria. ¶Aut igitur ita dicatur, aut hoc principiū ſupponatur, demonſtrationē neceſſariam eſſe: & ſi demonſtratū ſit quippiam, fieri nō poſſe ut illud ſeſe hēat ſecus. Ex neceſſariis ergo conſtare demonſtratiuam ratiocinationem oportet. Etenim fit, ut & non demonſtrans rationcinentur ex veris: at aut ex neceſſariis quiſquam niſi demonſtrans ratiocinationē cōficiat, nō fit. Id enim K
ipſum iam demonſtrationis proprium eſt. ¶Signo etiam illo patet, demonſtrationē e neceſſariis eſſe: nā inficiationes aduerſus eos qui demonſtrare putant, negationem neceſſitatis inferre nos conſueuimus: aut putantes omnino fieri poſſe quo res aliter ſeſe habeat, aut diſputationis cauſa contendentes. ¶Ex quibus etiā patet ſtultos eos eſſe profecto, qui principia bene ſumere putant, ſi probabilis ſit propoſitio atque uera uti ſophiſtæ: ſcire.n. ſciētiam L
habere eſt: non enim ideo propoſitio principiū eſt, quia probabilis, aut nō probabilis ē: ſed quia prima eſt ipſius generis, circa quod fit demonſtratio. Et uerum non omne proprium eſt. ¶Atque demonſtratiuam ratiocinatio Tex.16
nem ex neceſſariis eſſe oportere, ex hiſce patet: nam ſi non eſt iſte ſciens qui nō habet eius rōnem propter quid eſt, cuius eſt demonſtratio: atq; fieri pōt, vt a. quidē ipſi. c. neceſſario competat: mediū autem b. per quod illud eſt demonſtratum, non ſit neceſſario, is plane qui talem ratiocinationē extruxit M
non ſcit propter quid eſt: quippe cum illud ob ipſum medium non ſit: nam ipſum quidem fieri poteſt, ut non ſit: concluſio autem eſt neceſſaria. ¶Præterea ſi quis nunc neſcit, rōnem habēs, & ſaluus re ſalua eſt, neq; oblitus eſt: is neque prius ſciebat. Quod ſi mediū nō eſt corruptum, fieri uero poteſt ut corrumpatur, id quod accidit, erit poſſibile atque contingens: ſed ut is ſciat qui ſic ſe habet, fieri minime poteſt. ¶Cum igitur concluſio neceſſaria eſt Tex.17
nihil prohibet medium non neceſſarium eſſe, per quod fuit probata. Fieri nanq; poteſt, ut neceſſarium ex non

A non neceſſarijs etiam concludatur: perinde atque fit, ut uerum ex falſis concludatur. At cum medium eſt neceſſarium, concluſio quoque neceſſaria eſt quemadmodum & ex ueris infertur ſemper concluſio uera: nã tam ipſi b quàm a b. ipſi c. neceſſario competat: igitur & a. neceſſe eſt ipſi competere c. Verũ fieri nequit, ut cum cõcluſio nõ eſt neceſſaria, mediũ neceſſarij 'ubeat rõnem. Inſit enim a nõ neceſſario ipſi c: ſi igitur a. ipſi b. & b. ipſi c cõpetere neceſſario dixeris: & a. profectò ip ſi c. cõpetere neceſſario cõcedas opor

B tet. At ipſi competere nõ eo pacto ſup

Tex 18 ponebatur. ¶ Cũ igitur id quod demõ ſtratiue quiſpiam ſcit, neceſſariũ oporteat eſſe, conſtat per medium quoque neceſſarium demonſtrationem eius illum habere oportere. vel neſcit illud pfectò, aut propter quid neceſſario ſit aut quòd ſit: ſed aut ſe ſcire arbitratur quod neſcit, ſi, ſcilicet, neceſſarium quod neceſſariũ non eſt, eſſe putet: aut nec ſcire arbitratur: æquo diſcrimine ſane, ſiue qđ ſcit aliquid per media: ſiue cur ſit aliquid per medijs uacantia ſciuerit. ¶ Eorum autem quę non per

C ſe, eo quo determinata ſunt ea quę per ſe competunt modo accidunt, demonſtratiua ſcientia non eſt: non enim fit, ut neceſſario concluſio demonſtretur. Fit enim, ut accidens ipſum non inſit de tali nanque accidẽte loquor. ¶ Quã quam fortaſſe quiſpiam dubitauit, cuius nam gratia de his hæc interrogare oportet, ſi concluſionem eſſe neceſſe non eſt. Nihil enim refert ſi quiſpiam quæuis interrogans, deinde concluſionem dicat. At enim interrogare oportet, non ut per interogata neceſſarium quicquam ſequatur: ſed quia dicere neceſſe eſt ei, qui illa dicit, & uere dici. ſi competant uere. D

POSTQVAM in quarto & quinto capitulis, quæ ſunt prima pars tertij membri principalis huius libri, conſtitutũ eſt quæ propoſitiones ſunt per ſe, in quatuor ſequentibus capitulis proſequitur Ariſt. dicere ex qualibus propoſitionibus conſtet demonſtratio propter quid: quæ eſt ſecunda pars eiuſdem membri. Quocirca cuncta quæ in his quatuor capitulis cõtinentur, de ſola demonſtratione propter quid intelliguntur. Et intendit principaliter oſtendere, quod demonſtratio conſtet ex propoſitionibus per ſe & proprijs. At uero quia potiſſimum medium, quo utitur ad probandum, quod con E ſtat ex propoſitionibus per ſe, eſt quia conſtat ex neceſſariis, quæ eadem ſunt quæ per ſe, ideo ſextum caput totum conſumit probando quòd demonſtratio ſit ex neceſſariis. Et ſecundum diuiſionem Commentatoris capitulum continet quatuor textus.

¶ In primo, qui eſt ordine quintuſdecimus, Tex 15 ſecundum Tho. & fere doctores, intendit Ariſt. probare hanc concluſionem, ſcilicet demonſtratio eſt ex neceſſarijs, per hoc, quod eſt ex propoſitionibus per ſe. Et ideo ſecundum S. Thom. legendum eſt hoc modo: Si igitur eſt aliqua demonſtratiua ſcientia, illa fit ex neceſſarijs. Et Caietanus ſtomachatur aduerſus eos qui hoc non confiderauerunt apud S. Tho. ¶ At uero nihil F auctoritati S. Thomæ (quam ſummo eius ingenio & eruditioni ſummam omnes ubique & debent & deferunt) derogatur, ſi in re minima hoc adnotetur, quòd forte Ariſ. potius in hoc textu e conuerſo uidetur ſtatuere hanc concluſionem, ſcilicet Demonſtratio eſt ex propoſitionibus per ſe. Quam probat per hoc quod eſt ex propoſitionib. neceſſariis. Primo, quia hanc principaliter intendit in his quatuor capitulis: ad quam oſtendẽdam præmiſit quatuor modos, per ſe. ¶ Secundo, quia cum infra probet demõ ſtrationem cõſtare ex propoſitionibus per ſe, per hoc, quòd conſtat ex neceſſariis: ſi modo probaret quòd cõſtat ex neceſſariis,

per

G per hoc quod conſtat ex propoſitionibus per ſe uteretur circulo. Tametſi argumentum hoc aliquo modo ſoluat S. Th. Et præterea in litera Græca, quam fideliter Argyropylus transfert, manifeſte uidetur Ariſt. facere hunc ſyllogiſmum: Omnis demonſtratio eſt ex propoſitionibus neceſſariis, ſed propoſitiones neceſſariæ eædem ſunt quæ per ſe: ergo omnis demonſtratio eſt ex propoſitionibus per ſe. Licet illud formet ſub forma conditionali. Et ideo maior eſt totum illud, [Si igitur demonſtratiua ſcientia ex principiis eſt neceſſarijs. &c.] Et minor eſt illa, [Ea uere quæ per ſe rebus inſunt, neceſſario competunt.] Quam ſic probat.

H Ea quæ neceſſario competunt, quædam ſunt in eorum ratione quibus competunt (& hæc pertinent ad primum modum per ſe:) quædam uero in ſua (ſcilicet ratione) includunt eas res (ſcilicet ſubiecta) de quibus prædicantur. Et hæc pertinent ad ſecundum modum per ſe. Addit: [Quorum alterum oppoſitorum inſit neceſſe eſt] propter proprias paſſiones diſiunctas, ſcilicet par uel impar, rectum uel curuum, quorum alterum de neceſſitate ineſt ſubiecto. Et ita ſubinfert concluſionem. ſ. Ex talibus (puta propoſitionibus per ſe) conſtare demonſtrationem. Confirmat denique ſolas propoſitiones per ſe eſſe neceſſarias: quia quicquid ineſt ſubiecto, aut ineſt per ſe aut per accidens: ſed quod ineſt per accidens, non ineſt

I neceſſario: ergo ſolæ propoſitiones per ſe

Tex.16 ſunt neceſſariæ.¶ In tex. 16. [Aut igitur ita dicatur] reuertitur ad probandum antecedens. Ait ergo, aut ita dicatur, id eſt aut habeatur pro confeſſo omnem demonſtrationem conſtare ex his quæ ſunt per ſe: aut ſi id negetur, ſtatuatur tanquam principium ad illud probandum, quòd omnis demonſtratio procedit ex neceſſariis: in quo differt demonſtrator a dialectico. Fit enim ut non demonſtrans (ſcilicet dialecticus) ratiocinetur ex ueris (hoc eſt licet non ſint neceſſaria) tamen demonſtrator non poteſt niſi ex neceſſariis procedere, & quicunque procedit ex neceſſariis eſt demonſtrator. Et hinc confirmatur non propoſuiſſe ſupra tanquam concluſionem, demonſtrationem K eſſe ex neceſſariis, cum modo id ſtatuat tanquam principium.¶ Et confirmat id Ariſto. in 2. particula textus tali ſigno, uidelicet, quòd inſtātiationes. i. inſtantias aduerſus eos, qui non demonſtrant conſueuimus inferre, negantes quòd talis ſyllogiſmus ſit ex neceſſariis. Siue id negemus, quia ita credimus, ſiue diſputationis gratia.¶ Vnde in 3. particula infert corollarium, dicens, ſtultos eos eſſe qui putant propoſitiones probabiles ad utrum libet eſſe idonca principia demonſtrādi, uti ſophiſtæ, quia non eſt principiū demonſtrationis, niſi ſit propoſitio immediata & prima: ſaltem in illo genere: in quo ſit demonſtratio. Quod addit propterea, quòd non requiritur ut aliquis uere habeat ſcientiam quòd reſoluat demonſtrationes uſq; ad prima principia ſimpliciter, ſed uſq; ad prima infra L limites illius ſcientiæ: ut primum principiū in geometria eſt, A quolibet pūcto in quod libet punctum lineam ducere, tametſi illud probet philoſophus naturalis per hoc quod inter quælibet puncta eſt dare medium ſpatium. Et ita concludit, quòd non omne uerum eſt proprium: ſed uerum neceſſariū & per ſe.¶ Sophiſtas appellat hic, non ſicut in libris Elenchorum, illos qui ex falſis apparētibus ueris, paralogizantur: ſed illos qui ex ueris non neceſſariis, putant ſe demonſtrare, cum non demonſtrent. *Sophiſtæ.* In tex. 17. [Atque demonſtrationem] reuertitur Ariſt. ad *Tex.17* confirmandum illud ſuppoſitum principium, ſcilicet omnem demonſtrationem M procedere ex principiis neceſſariis. Quod manifeſtat duabus rationib. Prima ex hoc, quòd concluſio demonſtrationis debet eſſe neceſſaria (quod ex ſupra dictis ſupponitur) infert præmiſſas eſſe neceſſarias: hoc modo: Supponatur, inquit, quòd ille non eſt uere ſciens nec demonſtrans, qui non habet rationem propter quid illius concluſionis cuius ſit demōſtratio. Tunc detur quòd a. quidē ipſi c. neceſſario competat. i. quòd hæc concluſio ſit neceſſaria, Omne c. eſt a: medium autem b. per quod demonſtrat, detur non eſſe neceſſarium, uidelicet, ambas, aut alterā iſtarum non eſſe neceſſarias. ſ. oē

b. eſt

A b.eſt a.omne c.eſt b (ex his enim literis ſe per obſeruato apud Ariſtotelem quòd a.eſt maior extremitas, b.medium, c. uero minor extremitas) is inquit qui hanc demonſtrationem extruxit, non ſcit propter quid concluſionis: quia effectus cauſæ propriæ nunquam ſequitur niſi poſita cauſa: attamē cum antecedens eſt cōtingens: & cōſequēs neceſſarium, poteſt concluſio eſſe uera ſine ueritate antecedentis: & per conſequens antecedens non eſt cauſa conſequentis. ¶ Secunda ratio eſt in ſecunda particula textus. [Præterea ſi quis. &c.] ad cuius euidētiam notato quatuor eſſe in cauſa; ut quis nunc, non ſciat quæ antea ſciuerit. ſ. uel quia obitus eſt rationis & medij per quod ſciebat, B aut quia ſciens mortuus eſt, taliter ſcilicet perijt, ut non maneret ſubiectum ſcientiæ (ne arguas ꝙ in anima ſeparata manet ſciētia,) aut quia obiectum ſcientiæ aliter ſeſe habet (ut ſit ſermo de ſcientia large, puta ſi Petro ſedente ſcio ipſum ſedere, ipſo ambulante perijt ſcientia) aut ſi quis obliuiſcitur ipſius concluſionis. Tunc format hanc rationem: Si quis nunc habens rationem in memoria qua antea habebat, & ſaluus, id eſt uiuens, & re ſalua, ideſt obiecto ſcientiæ exiſtente, neque oblitus concluſionis, non uere ſcit: ille profecto neque prius ſciebat, (quia nulla eſt cauſa quare nunc non ſciat ſi antea ſciebat) ſed ille qui demonſtrat concluſionem neceſſariam per medium contin- C gens, corrupto medio, ideſt realiter ſe habente quam per præmiſſas ſignificatur, nō uere ſcit: quia præmiſſæ ſunt falſæ: & ille neque eſt mortuus, neque eſt corruptum obiectum ſcientiæ concluſionis: neq; eſt oblitus cōcluſionis neq; rationis, ſeu medij: ergo ſequitur, ꝙ antea quando præmiſſæ contingentes erant ueræ, non magis ſciebat q̃ modo. In ſumma intendit hanc rationem: Qui ex falſis ſyllogizatur cōcluſionē neceſſariā, non demonſtrat neque ſcit propter quid: ergo nec ille qui ex ueris non neceſſarijs procedit. Et hoc eſt quod dicit, quòd impertinens eſt contingens eſſe corruptum nec ne ita eſſe, ut per propoſitionem contingentem ſignificatur nec ne: quia ſi non eſt corruptum poteſt corrumpi manente concluſione neceſſaria uera. D Et ideo tandem concluditur, quòd contingens non eſt cauſa concluſionis neceſſariæ. In tertia particula textus, (Cum igitur concluſio) ſubinfert Ariſt. tres concluſiones. Prima, Nihil prohibet alicuius ſyllogiſmi concluſionem eſſe neceſſariam, & præmiſſas non eſſe neceſſarias: quia neceſſarium ſequitur ex non neceſſario, ſicut uerum ex falſo. Licet ille ſyllogiſmus non erit demonſtratio. Secunda, Si medium. i. præmiſſæ alicuius ſyllogiſmi ſunt neceſſariæ, concluſio erit neceſſaria: nam alias antecedens poterit eſſe uerum, & conſequens falſum. ¶ Tertia, Si concluſio ſyllogiſmi non eſt neceſſaria, tunc fieri nequit, ut E præmiſſæ ſint neceſſariæ. Hæc manifeſte ſequitur ex ſecunda. Detur.n. quòd concluſio non ſit neceſſaria. ſ. omne c.eſt a. tunc infertur contradictio. Si enim præmiſſæ, ſcilicet, omne b.eſt a, & omne c. eſt b, ſunt neceſſariæ (ut datur) concluſio erit neceſſaria (per ſecundam concluſionem.) Cuius tamen oppoſitum eſt datum. ¶ In textu 18. (Cum igitur. &c.) concludit per modum recapitulationis illud ſuppoſitum principium, uidelicet quòd ſi demonſtratum, ideſt concluſio demonſtrationis eſt neceſſaria, neceſſarium ſubinde eſt, ut demonſtratio procedat per medium, ideſt præmiſſas neceſſarias. Alias qui per pręmiſſas non neceſſarias ſyllogizatur, nec ſcit propter quid ideſt F cauſam a priori concluſionis, nec ſcit quod eſt. i. concluſionem eſſe neceſſariam. Boet. uertit, Nec quia eſt. Quod eſt dicere: Siue quis faciat demonſtrationem a priori propter quid, ſiue ab effectu, niſi ex neceſſarijs procedat, neſcit ſimpliciter concluſionem: ſed aut decipietur arbitrans ſe ſcire quod neſcit, ſi putat præmiſſas eſſe neceſſarias, quę non ſunt neceſſariæ: aut ſi non putet illas eſſe neceſſarias, nec putabit ſe ſcire. Siue id ſciuerit per media. i. per præmiſſas mediatas demonſtrabiles per priora media: ſiue id ſciuerit a media immediata carentia priori medio. Accumulat tot uerba ut oſtendat in uniuerſum nullam eſſe demonſtrationē, niſi quæ ex neceſſarijs procedit.

¶ In

G ¶ In ſecunda particula tex. [Eorum autem &c.]quaſi confirmans, Ariſtoteles concluſionem principaliter intentam, ſcilicet, quòd omnis demonſtratio procedit ex propoſitionibus per ſe dicit, quòd eorum quæ non ſunt per ſe, eo modo quo ea quæ ſunt per ſe determinata ſunt: ſed ſunt, ſed per accidens, non eſt ſcientia nec demonſtratio. Et ratio eſt, quia talis propoſitio per accidens cum non ſit neceſſaria, poterit eſſe falſa. Subiungit tamen, quod loquitur de accidente quod poteſt ſeparari, ideſt quod non eſt propria paſſio ſubiecti, ſed poteſt ſeparari per intellectum a natura ſubiecti. Nam de proprijs paſſionibus ſcientia eſſe poteſt: quia faciunt propoſitiones per ſe.

H ¶ In tertia particula tex. [Quanquam forte. &c.] mouet & ſoluit dubitatiunculam hanc: Si de accidentibus, ideſt, de rebus ſignificatis per propoſitiones non neceſſarias non poteſt eſſe ſcientia, cur dialecticus interrogat problemata accidentalia, ideſt, propoſitiones contingentes, ut inde conficiat ſyllogiſmos. Et aliquando id quod reſpondens negat arguens cõcludit, tanquam concluſionem per ſyllogiſmum dialecticum. ¶ Reſpondet Ariſtot. quod dialecticus non interrogat reſpondentem de contingentibus, propterea quòd ex illis contendat concludere concluſiones neceſſarias: ſed quia reſpondens tenetur conſequẽ-

Dubitatio.

I ter reſpondere, ideſt, ſi conceſſit antecedens tanquam uerum, debet concedere cõſequens propter neceſſitatem conſequentiæ. Itaque Ariſto. hic uult oſtendere differentiam inter dialecticum, & demonſtratorem, quod demonſtrator utitur duplici neceſſitate, ſcilicet, conſequentiæ, & principiorum: & ideo concludit neceſſariam concluſionem. Dialecticus uero ſolum utitur neceſſitate conſequentiæ, ut oſtendat quod ſi aliqua uera concedantur, concedenda ſunt & quæ ex illis ſequuntur.

DEMONSTRATIONEM ex ijs quæ per ſe ſunt, & ex perpetuis eſſe. K

CAP. VII.

CVM igitur ea quæ per ſe inſunt neceſſario circa unũquodq; competãt genus, & vt tale eſt quodq;, patet demonſtrationes ipſas ſcientiarum effectrices de his eſſe, quæ per ſe competunt, & ex talibus exſtrui atq; conſtare, accidentia nanq; non ſunt neceſſaria: quare non fit, ut neceſſario concluſio propter quid eſt ſciatur, neque ſi L ſemper ſit, non autem per ſe ſit: quod ita eſſe, declarant eæ ratiocinationũ, quæ per ſigna conficiuntur: id enim quod eſt per ſe, non per ſe quiſquam ſciet, neq; propter quid eſt. Scire autem propter quid eſt, nihil aliud eſt, quàm per cauſam ſcire: per ſe ergo tertio medium, & medio primum ineſſe oportet. ¶ Non igitur fieri poteſt, ut ex alio genere quiſquam in aliud trãſiẽs quicquam demonſtret: ueluti concluſionem geometricam arithmetica demonſtratione: tria nanque ſunt, quæ in demonſtrationibus inſunt: unum M id quod demonſtratur ineſſe: hoc autem eſt id, quod alicui per ſe generi competit, aliud dignitates: dignitates aũt ea ſunt, ex quibus fit demonſtratio: tertium eſt genus ipſum ſubiectũ, cuius affectus accidentiaq; per ſe demonſtratio patefacit. Fieri igitur poteſt, ut ea quidem ſunt eadem, è quib. fit demonſtratio: at quatum genus diuerſum eſt, ut Arithmeticæ Geometriæq́;, in hiſce fieri nequit, ut ad quę magnitudinibus accidunt, Arithmetica demonſtratio accõmodetur: niſi

Tex. 19

Tex 20

fuit

A ſint ipſæ magnitudines numeri : hoc autem ut ī quibuſdam fieri poteſt, poſterius explicabitur. Arithmetica uero demonſtratio, sēper in ſe genus id habet, circa quod ipſa verſatur: cæteræque ſimiliter: quare, ſi tranſire migrareq́ue debeat demōſtratio, aut idē genus ſimpliciter, aut aliqua ex parte idem neceſſe eſt eſſe: ſecus uero patet fieri non poſſe. Ex eodē enim genere ipſa extrema & media, neceſſe eſt eſſe: nā ſi non ſint per ſe, accidentia erunt profectò ¶Quocirca fieri non poteſt, quo geometria contrariorū unā ſcien-

B tiam eſſe, uel duos cubos cubū eſſe demonſtret: aut alia quæuis ſcientia, id quod ad aliā pertinet, niſi ī hiſce quæ ſic inter ſeſe habent, ut altera ſub altera collocetur: quo pacto tam ad arithmeticā muſica quàm ad geometriā perſpectiua ſe habet ¶Neq; ſi quid lineis ineſt, nō ut lineæ ſunt, propriorūque ratione principiorum geometria demonſtrat, ueluti ſi pulcherrima linearū ſit linea recta: aut ſi ſe hēat ad circūferentiam contrario modo: non enim hæc ratione proprii generis ipſarum ſed cuiuſdam cōis competunt.

C

Tex. 21 ¶Patet autē ſi propoſitiones ex quibus fit ratiocinatio uniuerſales ſint, neceſſario concluſionem quoque perpetuam eſſe demonſtrationis talis & demonſtrationis omnino: non eſt igitur eorum quę intereunt demonſtratio, neque ſcientia ſimpliciter, ſed tāquam per accidens: quia nō eſt ipſius uniuerſaliter, ſed aliquo ī tempore, & quodā etiam modo: atque cum eſt cōcluſio corruptibilis, neceſſe eſt alterā propoſitionem & non uniuerſalem, & caducam eſſe: caducam quoniā eſt & ipſa concluſio talis, cū ſit illa talis

D non uniuerſalē, qm̄ quoddam nō erit eorum, quæ ſubiecti ſubeunt rōnem: quare fieri nequit uniuerſaliter rōcinatio: ſed hoc in tēpore tantū. ¶Similiter res ſeſe habet, & in definitionib. Tex. 22 ipſis. quippe cum definitio, aut principium demonſtrationis ſit, aut demonſtratio poſitione differens, aut quædā demonſtrationis concluſio. ¶Patet ēt, demonſtrationes atq; ſcientias eorum quæ ſæpe fiunt, ut lunæ defectiones, & huiuſcemodi rerum, quo quidem ſunt tales, hoc eſſe ſemper: quo uero nō ſunt ſemper hoc eſſe particulares.

E ¶Cum aūt pateat fieri non poſſe: ut quicquā demonſtretur, niſi ſuis quidque principiis, Tex. 23 ſi id quod demōſtratur rei competit non ut eſt illa, non ſane quippiā ſcitur, ēt ſi ex ueris & indemonſtrabilibus, medioq; vacantibus oſtendatur. Fit enim ut quippiam perinde oſtendatur, atque Briſo quadra-

tionem oſtendit. Huiuſcemodi nanque rationes per commune quoddam oſtendunt, quod & alij competet: quapropter, & ad alias res non propinquas ipſæ rationes accommodantur. F Igitur res non ut illa eſt, ſed per accidens ſcitur: non enim & ad aliud genus demonſtratio accommodaretur. Tunc autem unumquodque non per accidens ſcimus, cum per id cognitionem conſequimur, per quod competit, ex principiis illius qua ratione eſt illud: velut cum duobus rectis æquales habere, ei ſcimus competere, cui per ſe competit idipſum ex principijs. Quare ſi illud competit ei per ſe cui competit, medium neceſſe eſt in eadē eſſe propinquitate. ¶ Quòd ſi non ſit ita, at perinde erit, atque cum muſica

per

G per arithmeticam demonſtratur. Atq; talia demonſtrantur quidem ſimiliter differentia tamen eſt. Nam ipſum quidem eſſe ad aliam ſcientiam attinet. Subiectum.n. genus diuerſum eſt ipſum autem propter quid, ſuperioris nimirum eſt, cuius per ſe ſunt ipſi affectus. Quare patet ex hiſce fieri non poſſe, ut demonſtretur quicquã, niſi ex ſuis quidque principiis: ſed horum principia habent cõe. ¶ Quòd ſi id conſtat, patet fieri non poſſe quiſquã propriorum principiorum ut demonſtrationem exhibeat. Erunt. n. illa oĩum

H principia, & ipſorum ſcientia dña omnium erit. Etenim is ſcit magis, qui ſuperioribus ex cauſis ſcit: ſcit.n tum ex prioribus, cum ijs è cauſis ſcit, quæ non effectus ſubeunt rationem: quare ſi magis ſcit, & maxime: & ſi eſt illa ſcientia, magis profectò maximeque ſcientia eſt. ¶ Demonſtratio uero ad aliud genus non accommodatur, niſi eo modo quo tam ad demonſtrationẽ facultatis machinarum extruendarũ, uel ad perſpectiuas geometricæ, quã ad muſicam arithmeticæ demonſtrationes accommodantur, ut diximus.

I ¶ At uero difficile admodum ſeſe percipere eſt quempiam, ſi ſciat nec ne. Eſt.n. difficile cognoſcere, ſi ex principiis unius cuiuſque ſciamus necne: quod quidem eſt ſcire. Putamus aũt ſæpenumero ſcire, ſi ex ueris quibuſdam primisve ratiocinationem habemus. Id uero non eſt ita, ſed oportet ipſis primis eſſe propinqua.

Tex.19 CONSTITVTO iam & comprobato illo principio, quod.ſ. demõſtratio propter quid procedit ex neceſſarijs, in capite hoc ſeptimo Ariſt. primo repetit & corroborat cõcluſionem primo propoſitam. ſ. quod omnis demonſtratio eſt ex propoſitionibus per ſe: moxq; adiungit ſecundã. ſ. ꝙ omnis demonſtratio procedit ex propriis, & deinde tertiã ꝙ procedit ex perpetuis. Atq; in partitione Commentatoris ſunt in hoc capite textus quinque. In primo qui eſt ordine decimuſnonus, reſumitur concluſio, ꝙ omnis demõſtratio eſt ex propoſitionibus per ſe. Quod probat ex præmiſſo principio: quia demonſtratio eſt ex neceſſariis: ſed ea quæ per ſe competunt in unoquoq; genere, & ut tale eſt quodcunq;, ſunt neceſſaria: ergo demõſtratio eſt ex his quæ ſunt per ſe. Addit [ut tale eſt quodcunq;] quia homini in qãntum homo neceſſarium eſt eſſe riſibilem. &c. Accidentia autem non neceſſario inſunt ſubiectis: & ideo de propoſitionibus contingentibus ſignificantibus huiuſmodi accidentia nulla eſt ſcientia. Hic dubitãt quomodo ſupra oſtenſum eſt demonſtrationem eſſe neceſſariorum, quia eſt eorũ quæ ſunt per ſe: & hic circulariter eſſe eorum quæ ſunt per ſe, quia eſt neceſſariorum. Sed nobis nullũ eſt dubium, quippe qui credimus idem demonſtraſſe in text. 15. quod repetit modo. ¶ Subdit autem [Neq; ſi ſemper ſit, ſi non per ſe ſit, cadit ſub ſciencia.] Quod dupliciter exponitur. Vno mòdo, ꝙ licet ſint propoſitiones neceſſariæ: ut omnis cygnus eſt albus, omnis coruus eſt niger, omne animal eſt coloratũ: tamen quia prædicata nõ ſunt propriæ paſſiones: & per conſequens non ſunt per ſe, fit ut nec ſint propoſitiones ſcibiles. Secundo modo proprius ad literam. Quamuis præmiſſæ neceſſario concludant aliquam concluſionem, ſi non ſunt per ſe non faciunt propriam ſcientiam. Quod manifeſte patet ubi eſt demonſtratio a ſigno, & non per cauſam. Vt ſi quis demonſtrauerit, omne mixtum ex elementis eſſe corruptibile (exemplum eſt S. Tho.) eo ꝙ omne tale experimur antiquari & ſeneſcere, manifeſtum eſt quicquid ſeneſcit eſſe corruptibile, tamen cauſa per ſe corruptibilitatis nõ eſt illa: ſed compoſitio ex contrarijs. ¶ Et iõ qui hoc modo per ſignum demonſtrat non ſcit propter quid. Concludit ergo Ariſt. ꝙ ut

K 1.Cõcl.

L

M

A ut concluſiō ſimpliciter ſciatur, debet tertio medium, & medio primum per ſe ineſſe .i. debet eſſe per ſe tam minor propoſitio, in qua medium prædicatur de tertio.ſ. de minori extremitate, quàm maior in qua primum.i. maior extremitas prædicatur de medio. ¶ In textu 20. [Non igitur fieri] accedit iam Ariſt. ad probandum ſecundam concluſionem principalem.ſ. quòd omnis demonſtratio debet procedere ex proprijs principiis, ideſt importantibus proprias cauſas concluſionis. Et quia proprium duo excludit.ſ. & alienum, & commune, utrunque hic probat.ſ. ꝙ demonſtratio unius ſcientiæ non procedit ex principiis alienis alterius ſcientiæ: (Et hoc eſt quod ait nō contingere tranſire de genere in genus, ut.ſ. arithmetica utatur demonſtratione geometrica,) & rurſus probat ꝙ una ſcientia non demonſtrat ex illis principiis, quę ſunt communia illi & aliis ſcientiis. ¶ Diuiditur autem textus in quatuor particulas. Ad hoc autem oſtendendum ſupponit primo tria eſſe in demonſtratione. Primum id quod demonſtratur ineſſe. Et hoc eſt quod per ſe ineſt alicui generi, ideſt ſubiecto alicuius ſcientiæ. Quæ ſunt propriæ paſſiones illius. Alterum eſt dignitates & principia complexa per quæ procedit talis ſcientia: Et tertium eſt genus ipſum puta ſubiectum cuius paſſiones demonſtrantur. Quod in geometria eſt, quantitas continua, & in arithmetica, numerus. At ſubiectum ſcientiæ uocat genus, propterea, ꝙ non de qualibet ſpecie eſt alia & alia ſcientia: ſed de uno genere eſt una ſcientia, ut de animali eſt ſcientia animalium: & de quantitate continua cuius ſunt plures ſpēs .ſ. linea, ſuperficies & corpus, eſt geometria tractans etiam de pluribus ſpeciebus figurarum. ¶ Dubitant hic autem cur Ariſt. inter ea quæ contingunt demonſtrationi non connumerauit medium.ſ. definitionē. Ad quod reſpondent alii aliter. Sed puto horum tantū trium meminiſſe Ariſtotelem, aut quia horū tantū meminerat in primo capite: ubi dixit, tria eſſe præcognita ante demonſtrationem. Aut (quod ego exiſtimo) quia hæc tria ſufficiunt ad propoſitum. Non.n. principia

Tex. 20. 2. Cōtl.

Proprium duo ex cludit.

B

Tria ſunt in demonſtratione.

C

poſſunt eſſe aliena aut cōia, niſi aut ratione ſubiecti aut paſſionis aut dignitatis. Si.n. ſubiectum eſt alienum ſcientiæ, definitio etiā erit aliena. ¶ In ſecūda particula textus [Fieri igitur poteſt] his ſuppoſitis intendit probare hanc concluſionem: Nulla ſcientia demonſtrat ex principijs alienis.ſ. alterius ſciētiæ. Ad cuius euidentiam notandum eſt, ꝙ duæ ſcientiæ, aut habent omnino ſubiecta diuerſa.ſ. ex æquo diuidentia idem genus. Vt Geometria, cuius ſubiectum eſt quantitas continua: & Arithmetica, cuius ſubiectum eſt quantitas diſcreta: quæ ſunt genera ſubalternata quantitatis. Aut ſubiectum unius eſt directe inferius ad ſubiectum alterius: ut ſe habent ſcientia de animali & ſciētia de homine: ſeu ſcientia de triangulo & ſciētia de iſoſcele. Aut tertio modo quādo ſubiectum unius eſt inferius accidentaliter ad ſubiectū alterius: ut Geometria & Perſpectiuæ; cuius ſubiectum eſt, linea uiſualis & Arithmetica & muſicus, cuius ſubiectū eſt, numerus ſonorus. Viſuale enim eſt accidens lineæ: ſicuti ſonorum, eſt accidens numeri. Primo modo ſcientiæ ſunt ſimpliciter diuerſæ: & ſi una uteretur principijs alterius, diceretur una migrare ſeu tranſire in aliam: nam principia unius ſunt alteri aliena, & uice uerſa. Secūdo uero modo ſciētiæ non ſunt diuerſæ: ſed ad eadem ſcientiam pertinet demonſtrare paſſiones animalis, & per animal deſcendere ad hominem: & ad eandem pertinet demonſtrare paſſiones trianguli, & per triangulum demonſtrare eaſdem de ſpeciebus trianguli. Nec ille uocatur deſcenſus de ſcientia in ſcientiam. Sed tertio modo ſcientiæ non ſunt omnino diuerſæ, ſed ſubalternæ: & tranſitus a ſubalternante ad ſubalternatam uocatur deſcenſus, qui eſt licitus. Vtitur enim perſpectiuus principijs Geometriæ & Muſica, principiis Arithmeticæ. Et ideo Geometria deſcendit ad perſpectiuam dando illi principia: & perſpectiuus aſcendit ad geometriam recipiendo ab illa. ¶ Intendit ergo Ariſt. formare hanc rationem, quæ certe apud expoſitores ſine forma ē, & ſine luce. Illa ſciētia non pōt demōſtrare ex principia

D

Demonſtratio non eſt ex alienis.

E

F

G cipiis alterius ſcientiæ, cum qua non com-
municat in genere, ideſt in ſubiecto: ſed
ſcientiæ diuerſæ, quarum una non ſubalter
natur alteri non communicat in ſubiecto:
ergo ex talibus ſcientiis una non poteſt de-
monſtrare ex principiis alterius. Maiorem
inſinuat dicens[fieri igitur poteſt, ut ea qui
dem ſint eadem è quibus fit demonſtratio]
ideſt fieri poteſt, ut in aliquibus ſcientiis ea-
dem ſint principia (nempe in ſubalternante
& ſubalternata, ut ſtatim dicetur) at quorũ
genus diuerſum eſt.i. diuerſum ſubiectum,
ut Arithmeticæ & Geometriæ, in hiſce fie-
ri nequit, ut Arithmetica demonſtratio ac-
commodetur ad ea, quæ magnitudinibus
accidunt.i.fieri nequit, ut Arithmetica de-
H monſtret ex principiis Geometriæ. ¶ Sub
iungit, Niſi ſint magnitudines ipſæ nume-
ri.i.niſi quantitas continua, quæ eſt ſubie-
ctum Geometriæ, eſſet ſubiectum inferius
ad numerum, qui eſt ſubiectum Arithmeti
cæ. Quod in aliquibus uerum eſt: ut ſtatim
dicturus eſt de Perſpectiua & Geometria:
quod tamen non conuenit Geometriæ &
Arithmeticę. Minorem autem principalis
rationis.ſ. quòd ſcientiæ quæ non ſubalter-
nantur habent ſubiectum omnino diuer-
ſum, probat exemplariter in Arithmetica,
& Geometria dicens. Arithmetica uero de
monſtratio ſemper in ſe genus id habet cir
ca quod uerſatur, cæteræque ſimiliter.i.ha
bet ſuum obiectum diſtinctum ab alijs ſcië
I tiis: & ideo tranſire non poteſt, ut ſumat
principia ab alijs. Nam non poteſt ſumere
principia ab alijs, niſi uel in toto uel in par
te communicet cum illis in ſubiecto. Sicut
ſcientia de triangulo communicat in toto
ſubiecto cum ſcientia de iſoſcele, quia ſe ha
bet ut genus ad ſpeciem: & Geometria com
municat in parte ſubiecti cum perſpectiua
ut expoſitum eſt. At uero probandum re-
ſtat quomodo ſi ſcientiæ non communicant
in ſubiecto, communicare non poſſunt in
aliis duobus: puta in dignitatibus, & in paſ-
ſionibus quæ demonſtrantur. Quod Ariſt.
probat dicens, [Ex eodem enim genere ip
ſa extrema & media neceſſe eſt eſſe.] Quod
eſt dicere, Medium & extremitas debent
eſſe eiuſdem generis: nam medium debet N
eſſe definitio ſubiecti quod eſt minor extre
mitas: & eius paſſio eſt maior extremitas:
& ex his tribus debent conſtare dignitates.
Definitio autem & paſſio per ſe debent con
uenire ſubiecto: & per conſequens debent
eſſe eiuſdem generis. Quod ſi non conue-
niant per ſe iam accidentaliter conueniunt,
atque adeo non erunt principia apta demõ-
ſtrationi. Exempli gratia. Subiectum pro-
prium illius paſſionis, habere tres angulos
æquales duobus rectis, eſt triangulus. Si er
go geometra ad demonſtrandum omnem
triangulum habere tres angulos æquales,
acciperet pro medio triangulum æneum,
(ſuppoſito ꝙ omnis triangulus eſſet ex æ- L
re) dicens, omnis figura ænea habet tres an
gulos æquales duobus rectis: omnis triangu
lus eſt figura ænea. &c. ergo. Tunc uteretur
principiis alienis: quia illa paſſio per acci-
dens ineſt medio, & medium per accidens
ineſt ſubiecto. ¶ Vnde in tertia particula
textus [Quocirca fieri] oſtendit Ariſt. con-
cluſionem intentam exemplis dicens, fieri
non poſſe ut geometra demonſtret contra-
riorum unam eſſe ſcientiam: quia hæc con
cluſio potius pertinet ad dialecticam: nec
Geometria demonſtrat duos cubos cubum
eſſe.i.ex duobus cubis cubum tertium effi-
ci: quia hæc pertinent ad Arithmeticam.
¶ Niſi (inquit) in hiſce quarum altera ſub-
alternatim ſub altera collocatur, ut Muſica M
ſub arithmetica, & perſpectiua ſub geome
tria: nam in his poteſt ſubalternata uti prin-
cipiis ſubalternantis. ¶ Ad intellectum au- Cubus.
tem ſecundi exempli Ariſt. notandum eſt,
quòd cubus in quantitate continua eſt cor-
pus omnium laterum quaque uerſus æqua
lium: ut eſt teſſera, quam uulgo dicimus ta
xillum. Quadratum enim dicit ſolum ſu-
perficiem æquilateram, & cubus dicit cor
pus. In numeris autem eſt etiam figura ſu-
perficialis & corporalis. Numerus enim re-
ſultans ex aliquo numero ducto per ſe ipsũ
ſemel dicitur figura ſuperficialis: ut quater-
narius qui reſultat ex bis duobus, eſt qua-
dratum ſuperficiale: & nouenarius, qui re-
ſultat ex ter tribus, eſt triangulus æquila-
terus

A terus ſuꝑficialis. Numerus uero cubus eſt, qui reſultat ex ductu alicuius numeri bis multiplicati per ſe ipſum: ut bis duo bis, ſũt octo: qui eſt numerus cubus: & ter tria ter, ſunt uigitiſeptem, qui eſt numerus cubus: quia uidetur aſſurgere in altum ſicut corpus. In cubis continuis ex duob. cubis non fit cubus: ut patet ſi iuxta ſe ponas duos taxillos, fiet corpus altera parte longius: ſed ex octo cubis ſemper fit cubus, ut patet ſi ſupponas quatuor taxillos in quadrato, & ſuperponas alios quatuor, reſultat cubus: & ita in numeris ex duobus iunctis cubis non fit ſemper cubus: nam ſexdecim continet duos cubos, & non eſt cubus. Sed tamen ex duobus cubis multiplicando unum per alium, reſultat ſemper cubus: ut ſi dicas o-

B ſties uigintiſeptem (quorum uterque eſt cubus) faciunt ducenta ſexdecim, qui etiam eſt numerus cubus, cuius radix eſt ſex: nam ſexties ſex ſexties, ſunt ducenta ſexdecim. Ingenioſe ergo Ariſt. poſuit exemplum, ꝙ demonſtrare duos cubos facere cubum, nõ pertinet ad geometram: ſed eſt illi extranea concluſio & propria arithmetico. Ad geometram autem pertinebit demonſtrare, quòd octo cubi faciunt cubum.

¶ In quarta particula textus, [Neq; ſi quid lineis] ponit tertium exemplum concluſionis, ſcilicet, quòd adeo una ſcientia non debet uti principijs alienis, ut nec de acciden-

C tibus ſubiecti impertinentibus ad talẽ ſcientiam debeat tractare. Veluti ut Arithmetica non debet tractare de lineis, an recta linea ſit omnium pulcherrima, an ſit contraria circulari. Nec Muſica quæ tractat de numero ſonoro, debet tractare an ſonus Muſicæ ſit delectabilis: ſed ſolum de proportionibus illorum. ¶ In textu 21. [Patet autem] ſubdit tertiam concluſionem. ſ. quòd demõ-

Tex. 21. 3. Cõcl. ſtratio eſt eorum, quæ ſunt perpetua & icorruptibilia. i. quòd concluſio demonſtrationis debet eſſe ſemper de re incorruptibili. Ait [demonſtrationis talis]. i. de qua loquimur in propoſito: & [demonſtrationis omnino]. ſ. ſimpliciter. Ac ſi dixiſſet, quòd demonſtratio de qua loquimur eſt ſimpliciter demonſtratio. Et quòd concluſio demõſtrationis debet eſſe incorruptibilis, & perpetua, probat quia procedit ex propoſitionibus. i. ex præmiſſis uniuerſalibus. Appellat uniuerſales, eas quæ ſunt de omni poſterioriſtice. i. quorum prædicata inſunt ſemper & neceſſario. Vnde uniuerſaliter facit hanc conſequentiam: Si præmiſſæ ſunt perpetuæ, neceſſarie concluſio eſt perpetua: ut patet ex ſecunda illorum trium concluſionũ, quas ſupra poſuit in fine tex. 17. ſ. Si antecedens eſt neceſſariũ, cõſequens eſt neceſſariũ. Et ſubdit, quòd demonſtratio non eſt eorũ quæ intereũt. i. corruptibiliũ. Nec de illis ẽ ſimpliciter ſciẽtia, ſed ſecũdũ accidẽs: quia tales concluſiones nõ ſũt uniuerſales. i. de omni poſterioriſtice: ſed ſunt ueræ aliquãdo. Et rurſus infert, quòd ſi cõcluſio eſt corruptibilis, neceſſe eſt aliquam præmiſſarũ eſſe & caducam. i. corruptibilem, & non uniuerſalem. i. non de omni poſterioriſtice: ut patet ex tertia dictarum concluſionum in textu 17. v.g. in hoc ſyllogiſmo: Quicũque diſputat loquitur: omnis homo diſputat: ergo omnis homo loquitur: quia cõcluſio eſt contingens, ſit ut minor etiam ſit cõtingens, & per conſequens non ſit de omni. Et ideo, dicit, quòd quia maior extremitas non eſt de ratione ſubiecti, talis demonſtratio non procedit ex propoſitionibus de omni poſterioriſtice: ſed ex hiis quæ in aliquo tempore ſunt ueræ, & in alio falſæ. Secundum antiquos exponitur demõſtrationem non eſſe corruptibilium, quia non eſt rerũ, quæ per ſe ſunt corruptibiles, ut omnis homo eſt riſibilis, Petrus eſt homo: ergo. E

¶ Hic adnotare opus eſt quomodo ſecundũ Ariſ. non ſolum de propoſitionibus eſt ſciẽtia, ſed de rebus ipſis quas appellat perpetuas & incorruptibiles. Propoſitiones enim non dicuntur incorruptibiles, niſi ratione rerum. Atqui quomodo intelligatur res, de quibus eſt ſcientia eſſe incorruptibiles, quæſtione prima de uniuerſalibus ſatis expoſuimus. Homo enim & animal quatenus ſunt uniuerſalia. i. quatenus abſtrahunt ab hoc & illo homine, ſunt res per ſe incorruptibiles. Quod eſt dicere: Connexio extremorum eſſentialium eſt perpetuæ ueritatis,

A ponitur: ergo quoties lumiuaria ſunt in talibus punctis luna eclipſatur. At uero quia non in quocunq; tempore ſimpliciter eclipſatur, propterea quando demonſtratur ꝙ illo anno, tali die, & tali hora eclipſabitur, eſt demonſtratio particularis & non uniuerſalis. Et hoc eſt quod hic dicit Ariſt. Obidq; nos quæſtione ſecunda, argumento primo diximus hanc propoſitionem, luna eclipſatur, eſſe ſimpliciter ſcibilem. Et hanc etiam eſſe ſcibilem in philoſophia naturali, homo eſt bipes, quia regulariter ita eſt: licet aliquando in ſingulari naſcatur monſtrum

Tex. 23. ſine duobus pedibus. ¶ In textu 23. [Cum autem pateat] reuertitur ad probationem ſecundæ concluſionis principalis, ſcilicet

B demonſtrationem procedere ex propriis. Et quia propria ſunt, quæ nec ſunt aliena, nec communia, & iam patefecit demonſtrationem non procedere ex alienis, oſtendit modo non procedere ex communibus. Ait ergo, quòd cum unumquodque non ſit demonſtrandum ex quibuſcunque principiis, ſed ex proprijs, ſit, ut ſi principia ſint communia, quæ poſſunt accommodari ad aliud genus ſcientiæ, quamquam illa ſint uera & neceſſaria, non proprie & per ſe demonſtra

Briſo. ri: ueluti Briſo, non proprie demonſtrabat quadraturam circuli, quia utebatur principiis communibus. ¶ Ad cuius intellectum ſupponatur expoſitio huius, quod eſt quadrare circulum, quam fecimus in prædica-

C mentis cap. de ad aliquid, ubi, ait Ariſt. non eſſe ſcientiam inuentam quadraturæ circuli ſcilicet ꝙ detur quadratum & circulus, quorum areæ ſint æquales: licet multi philoſophi, ut 1. Phyſi. uidebimus eam conati fuerint inuenire. Inter quos Briſo utebatur hac ratione: Vbi eſt maius & minus, eſt æquale: ſed deſcripto circulo dabitur intra quadratum minus, & extra quadratum maius, ut apparet in figura textus: ergo poterit dari quadratum æquale. Tametſi aliter etiam contendebat quadrare circulum, ut primo Phyſic. eſt uidere. Ait ergo modo Ariſtotel. quòd hæc demonſtratio non procedebat ex propriis principiis Geometriæ, cuius ſcientiæ eſt quadrare cir-

culum (cum ſit de quantitate continua:) D

quia maior demonſtrationis eſt communis etiam numeris, de quibus eſt Arithmetica. Et ideo dicit, quòd illud principium non conuenit rei ut illa eſt, ideſt non conuenit figuris in quantum ſunt quantitates continuæ (quod eſt conuenire per ſe primo & ſecundum quod ipſum) nam maius & minus primo conuenit quantitati in communi: & per quantitatem conuenit figuris & numeris. Et per conſequens tale principium eſt per accidens. Nam tunc, inquit, cognoſcimus rem per ſe, quando cognoſcimus ex proprijs: ut cum demonſtramus de triangulo habere tres angulos æquales duobus rectis per definitionem trianguli, cui per ſe conuenit illa paſſio. Et hoc eſt, E

quod ait, quòd ſi propria paſſio demonſtratur de proprio ſubiecto, neceſſe eſt medium etiam eſſe in eadem propinquitate. ¶ In ſecunda particula textus. [Quod ſi non ſit ita] ſoluit Ariſto. inſtantiam quæ adduci poſſet contra hanc doctrinam. Muſica nanque utitur principijs communibus ſibi, & Arithmeticæ, cui ſub alternatur: & pariter perſpectiua utitur principiis communibus ſibi & Geometriæ. Reſponſio autem Ariſtotelis conſiſtit in hoc, quòd licet ita ſit, tamen hæc non eſt inſtantia: quia ſi Muſica habet communia principia cum Arithmetica, hoc eſt, quia habet ſubiectum in parte commune cum illa: nam ſubiectum Arithmeticæ eſt numerus, & ſubiectum F

Muſicæ numerus ſonorus. Et ideo principia numerorum eruiunt etiam numeris ſonoris. ¶ Subdit tamen differentiam, dicẽs [ipſum quidem eſſe, ad alium ſcientiam attinet] ſcilicet ad ſubalternatam: ſed propter quid illius recipit ſubalternata a ſubalternante [cuius ſunt ipſi affectus] Ideſt cuius propriæ paſſiones demonſtrantur per illa principia. Boetius uertit, quod ipſum, quia eſt proprium ſubalternatæ, & propter quid eſt ſubalternantis. Vbi hoc uerbum, quia (certe ineptum, ut cap. decimo uidebimus) rem obſcurat. Litera explicabitur hoc exemplo. Quod diateſſaron (ideſt proportio ſeſquitertia qua- *Scietia ſubalternata*

A ris cuiuſdam: non enim interrogaret: demonſtrationi nanq; interrogate nō licet propterea quòd ex oppoſitis idem non oſtendatur: hoc autem demonſtratum in hiſce eſt, quæ de ratiocinatione ſunt pertractata.

C um in capite ſuperiori determinatum ſit demonſtrationem propter quid ꝓcedere ex propriis & non ex communibus principiis, atq; ut in fine concluſit, principia propria cognitu ſint difficilia, in hoc 8. cap. latiorem facit ſermonem de principiis demōſtrationis propter quid. Cuius intentio eſt hic oſtendere quæ ſint principia propria, B quæ ue communia: & quomodo quæuis ſciētia utatur huiuſmodi principiis. ſ. aut ſupponendo illa, aut aliqua exponēdo, aliis formaliter utendo in demonſtratione, aliis uero ſolum uirtualiter. [Atqui ſecundum partitionem Commentatoris quatuor ſunt textus in hoc capite: in quorum primo qui eſt ordinem uigeſimuſquartus ponit definitionem & diuiſionem principiorum. Ait enim principia eſſe in quouis genere, quæ in tali genere ſunt indemonſtrabilia. Vbi notato, quòd ſimpliciter principia non dicuntur, niſi illa quæ ſunt immediate. i. quæ priora non habent in tali genere quibus demōſtretur, ut propoſitio, in qua prima propria paſſio prædicatur de definitione, aut definitio de definito, aut dignitates. ¶ Subiungit C conuenientiam & differentiam inter prima principia & alia quæ uelut concluſiones demonſtrantur. Ait. n. quòd tam principia prima quàm ea quæ ex hiſce proficiſcūtur (. ſ. concluſiones) ſumitur quid ſignificant. Sumere eſt recipere tanquam ſuppoſitum. Requiritur. n. ante demonſtrationem ſupponere ſignificationes terminorum, tam principiorum q̄ concluſionis. (At ꝙ ſint principia ſumere, cætera demōſtrare neceſſe eſt.) Id eſt, differunt tamen quòd prima principia eſſe, ſcilicet ſubiectum eſſe, & dignitates eſſe ueras, neceſſe eſt ſumere, ideſt ſupponere: quia non ſunt demonſtrabilia: cætera uero, ſcilicet concluſiones neceſſe eſt

Tex. 24.

demonſtrare. Subiungit exempla. Ceu quid D eſt unitas, quid rectum: ideſt definitio unitatis, quæ eſt primum ſubiectum Geometriæ, & definitio recti, & trianguli, quæ ſūt paſſiones illius: item ſubiectum ſupponere . ſ. unitatem eſſe, hoc ſumendum. i. ſupponēdū eſt: nā ut primo capite dictū eſt, de ſubiecto ſupponitur quid eſt, & quòd eſt, & de paſſione quid ſignificat: cætera uero . ſ. concluſiones, ꝙ triangulus habet tres angulos. &c. oportet demonſtrare. ¶ In ſecunda particula textus [Eorum autem] ſubdit diuiſionem principiorum. Alia. n. ſunt propria unicuique ſcientiæ, alia communia. At ne quis redarguat eum contradictionis, quippe qui dixerat nullam ſcientiam uti principiis communibus, ait communia appellare ſimilitudine rationis (quod Boetius uertit ſe- E cundum analogiam. i. proportionem.) Et dicuntur hoc modo communia in illis ſolis ſcientiis quæ communicant aliquo modo in ſubiecto. Et hoc eſt quod ait, Quippe uſus eorum tantum ſe extendit in ſcientia, quantum congruit eius ſubiecto. In aliquibus codicibus pro, uſus, habetur, cumulus, mendum eſt. ¶ Subdit exempla, ut lineam eſſe, rectumue, proprie ſunt principia Geometriæ. At ſi ab æqualibus æqualia demas, quæ remanent ſunt æqualia, principium eſt commune tam Geometriæ, quàm Arithmeticæ: quia hoc, cum ſit cōmune omni quantitati, deſeruit tam numeris, quàm quantitatibus continuis. Atqui explicat id quod dixerat, quòd. ſ. hoc principium tan- F tum ſe extendit in utraq; iſtarum ſcientiarum, quantum congruit eius ſubiecto: quia inquit, [Idē hoc faciet in Geometria, ac ſi non de omnibus ipſum acciperet Geometra: ſed de magnitudinibus tantum & Arithmeticus de numeris [ac ſi dicat, tantum ſeruit, aut Geometræ, aut Arithmetico hoc principium uniuerſale, ac ſi Geometra in particulari dixiſſet, ſi ab æqualibus magnitudinibus æquales magnitudines demas, æquales magnitudines remanent: & Arithmeticus dixiſſet, ſi ab æqualib. numeris. &c. ¶ In tertia particula textus, [Sunt etiam ea] magis elucidat exemplum de princi-

G piis proprijs. Dicens ea eſſe principia propria.ſ.incomplexa,circa quæ ſcientia conſiderat illa quæ per ſe illis inſunt. Qualia ſunt propria ſubiecta, quibus per ſe inſunt paſſiones. Sequitur in textu, [Atq; hæc (.ſ.ſubiecta)& eſſe,& quid ſunt, ſcientiæ ſumũt] Quia de ſubiecto ſupponitur, quid eſt, & quia eſt,ſeu,quod eſt,ut Arithmetica ſupponit quid eſt unitas & eam eſſe: & Geometria ſupponit puncta & lineas. Sequitur [At horum per ſe affectuum quid ſignificat ſumunt.] Nomine affectus ubiq; intelligitur propria paſſio: de qua ut cap. 1. dictum eſt, ſcientia ſupponit quid ſignificat: ut Arithmetica ſupponit quid ſignificat par, quid impar, quid quadratum, quid cubus: quæ

H ſunt paſſiones numeri. Geometria quid ſignificat expers rationis.i.proportio irrationalis. Proportio dicitur irrationalis, quæ eſt inter duas lineas, quæ non ſunt inter ſe commenſurabiles: puta cuius pars aliquota unius non eſt aliquota alterius,ut ſecundo cap.diximus de coſta & diametro quadrati æquilateri, lineæ uero rationales ſunt, ut quadrupedalis & tripedalis, quibus pes eſt pars aliquota ambarum. Et ideo proportio irrationalis eſt paſſio Geometriæ: quia in numeris nulla eſt proportio irrationalis, ſed omnis rationalis: quia omnes numeri habent ſaltem unam partem aliquotã communem puta unitatem.[quid ſignificat frãgi]ut linea uiſualis, quæ frangitur in ſpe-

Proportio irrationalis.

I culo:[quid concurrere] quemadmodum diximus parallelas non concurrere. Subiungit,[Demonſtrant autem ipſos eſſe per cõmunia, & per ea quæ demonſtrata ſunt,] Ideſt, ſcientia uera demonſtrat hos affectus,ideſt proprias paſſiones uere ineſſe ſubiectis,aut per principia communia, ſicut Geometra & Arithmeticus utuntur illo, ſi ab æqualibus æqualia demas: aut per principia demonſtrata ex illo, ut Geometra ſi ab æqualibus magnitudinibus.&c. & Arithmeticus ſi ab æqualibus numeris.&c.

Tex.25 ¶ In textu 25.(Omnis nanque) preſſius, quam id fecerat cap. 2. explicat principiorum differentias,ſcilicet,poſtulationes,ſuppoſitiones,communes animi cõceptiones.

K Habetq; textus particulas quinque.In prima reſumit quod dixerat capite primo.ſ. tria eſſe præcognita ante demonſtrationem .ſ.de ſubiecto(quod hic uocat genus) quid eſt,& quia eſt,ſeu quod eſt, de dignitatibus quia ſunt.ſ.quod ſint ueræ, & de paſſionib. (quas hic nuncupat affectus) quid ſignificant. Litera perſpicua eſt intelligenti, quæ illic diximus.¶ Subiungit, quod nihil prohibet ſcientiarum nonnullas,aliqua iſtorum præterire. Boetius uertit, deſpicere. Ideſt nihil prohibet quin demonſtrator aliquando non ſupponat,nec explicet aliqua iſtorum: quia ſcilicet ſunt per ſe nota, ut in philoſophia naturali,principium eſt ignem eſſe calidum:non eſt neceſſe illud ſupponere poſt quam ad ſenſum patet. Arithmeticus autẽ

L nihil mirum ſi ſupponat numerũ eſſe:quod non ita patet ad ſenſum. Numerus enim numerans eſt in mente: & numerus numeratus,in rebus. Et hoc eſt quod ait non æque patet numerum eſſe: & calidum & frigidũ eſſe.eodem modo de paſſionibus cum clariſſimæ ſint earum ſignificationes, non opus eſt ſupponere quid ſignificant. Et de dignitatibus puta quid ſignificat, æqualia ab æqualibus auferre, quia id eſt notiſſimum. ¶In ſecunda particula textus, (Non eſt autem)deſcendens ad principia complexa de quibus in hoc capitulo eſt principalis intentio,conſtituit differentiam inter poſtulationem, ſuppoſitionem, & dignitatem.

M Et eſt litera certe notatu digna. Ad cuius intellectum notandum eſt differentia inter hæc quatuor: Dignitas,ſuppoſitio, petitio, definitio. Primum omnium conueniunt hæc omnia,quod uniuerſa hæc ſunt principia, quibus demonſtrator utitur tanquam principijs quæ non demonſtrat: quia in tali ſcientia non ſunt proprie demonſtrabilia, ſed per principia alterius ſcientiæ. Et ideo generali nomine poſſunt appellari omnes ſuppoſitiones:ex quibus demonſtrator exorditur demonſtrationes. Sunt tamen inter hæc notandæ tres differentiæ.

Dignitas, ſuppoſitio, petitio, definitio.

¶ Primo dignitas differt a cæteris tribus, quòd dignitas eſt propoſitio per ſe nota ſimpliciter,ſcilicet ſecundum ſe, & quo ad

Prima differentia.

nos:

A **DE PRINCIPIIS, tàm communibus quàm proprijs.**

CAP. VIII.

Tex. 34. EA autem quocunque genere principia dico, quæ fieri nequit ut eſſe demonſtrentur. Igitur quidnã ipſa prima,& ea quæ ex hiſce proficiſcũtur ſignificant, ſumitur: at quòd ſint principia ſumere, cętera demonſtrare neceſſe eſt. B Ceu quid eſt unitas aut rectum, aut triangulus ſumitur, eſſe uero unitatem ac magnitudinẽ ſumere, cætera autem demonſtrare oportet. ¶Eorum autem quib. in demõſtratiuis vtuntur ſcientijs, alia cuiuſcunq; ſcientiæ propria, alia communia ſunt: communi vero, ſimilitudine rationis: quippe vſus eorum tantum ſeſe extendat quacunq; ĩ ſciẽtia, quãtũ cuiuſq; ſubiecto generi congruit. Propria ſunt, ut lineam eſſe talem, rectũ ve: cõmunia, ut ſi ab æqualibus ęqualia demas, ea quæ reſtãt æqualia ſunt, atq; horum unumquodq; cuiq; ſatisfacit, ad cuiuſq; genus accommodatum. C Idem.n. hoc faciet, ac ſi nõ de omnib. ipſum accipiet geometra, ſed de magnitudinibus tãtũ & arithmeticus de numeris ſolum. ¶Sunt etiam & ea propria, circa quæ ſcientia conſiderat ea, quæ per ſe illis ĩſunt: atq; hæc & eſſe & quid ſunt, ſciẽtiæ ſumunt: vt vanitates Arithmetica: pũcta, lineasve, Geometria: at horum per ſe affectuum quid quidẽ quiſque ſignificat ſumũt: vt arithemetica, quid par, quid impar, quid quadratũ, quid quoque cubus: Geometria, quid expers rationis: quid frangi, quid concurrere, & huiuſmodi cætera. D Demonſtrant autem ipſos eſſe, & per communia, & per ea quæ demonſtrata ſunt. Eadem, & Aſtrologia facere ſolet.

Tex. 35. ¶Omnis nanque demõſtratiua ſcientia circa tria uerſatur. Ea ſũt, ea quæ ponit eſſe: hęc autẽ ſunt genus cuius ꝑ ſe affectũ eſt contẽplatrix: & ea quæ communes dignitates dicuntur, ex quibus primis demõſtrat: & tertium affectus, quorũ quid quiſque ſignificat ſumit: nihil tamen prohibet ſcientiarũ nonnullas horũ præterire nonnulla: veluti genus nõ ſupponere eſſe, ſi eſſe pateat: E non enim æque & numerum, & frigidũ & calidum eſſe patet, affectus etiam non ſumere quid ſignificant, ſi ſint clare, ſicut nec dignitates, nihil prohibet: ut quid ſignificat ęqualia ab æqualibus auferre, quia eſt notum: ſed nihilominus hæc tria natura ſunt: id inquam, circa quod ſcientiam demonſtrant, & ea quæ demonſtrat, atque ea ex quibus demonſtrat. ¶Non eſt autem id ſuppoſitio neque poſtulatio ſane quod per ſeipſum eſſe uideri q; neceſſe eſt. Demonſtratio nãque non in oratione quæ eſt extra, ſed F in oratione quæ eſt in mente conſiſtit: quãdo quidem neque ratiocinatio in illa cõſiſtere uidetur. Cum enim ſemper aduerſus orationem, quæ extra eſt, per inficiationem obſtetur: ut aduerſus eam, quæ eſt in mente, non ſemper. ¶Quod igitur demonſtrari quidem poteſt, non demonſtratum autem a ſe quiſpiam ſumit, id aut ſupponit, ſi ita eſſe diſcenti videtur, atq; hæc non abſolute quidem, ſed ad illum tantum ſuppoſitio eſt: aut poſtulat, ſi nulla prorſus diſcenti de hoc opinio, uel etiam contraria inſit. Atque hoc inter

A getur de medio .ſ. Omnis homo eſt animal & non eſt non aĩal: Callias eſt hõ: ergo Callias eſt animal & non eſt non aĩal. Et hæc quidem optima forma demõſtrationis eſt, utrũ uero illa pars negatiua maioris & concluſionis ſit ſuperflua, an aliquid conducat, in fine examinabimus. Ex parte uero medij non poteſt addi hoc principium in proprijs terminis, neque ex parte minoris extremitatis: ſed addetur ſi accipiatur pro medio aut pro minori extremitate duo termini contradictorij.ſ. omnis homo & non homo eſt animal: prima parte diſtributa, in ſenſus copulatiuo.ſ.omnis hõ eſt aĩal & non homo eſt aĩal: Callias eſt homo & Callias eſt non homo (quæ utraque pars eſſet uera B ſi minor extremitas eſſet ſuperior ad medium) ergo. Senſus ergo Ariſ. eſt, ꝙ quanquam poſſit dari utraq; pars maioris uera, tamẽ illa pars de ſubiecto infinito eſt ſuperflua & nihil refert ad ſyllogiſmum. Si.n. detur quòd omnis homo eſt animal & non eſt non animal: & ꝙ Callias eſt animal: licet nõ daretur illa.ſ.nõ homo eſt animal & non eſt non animal: neq; illa, Callias eſt nõ homo: ſequeretur concluſio.ſ. Callias eſt animal & non eſt non animal. Et eadem rõne nihil refert ſi ex parte minoris extremitatis ſumatur contradictio .ſ. Callias & non Callias eſt homo, quæcũq;.n. pars ſubſumatur, ſufficit ut de illa concludatur maior extremitas: Hic tamen ſẽſus qui certiſſimus eſt Ariſto. nec uerſioni Boetij, nec Argyropyli cõquadrat, & multo minus illi, quam modo nobis Baſilea correctiſſimã dedit, niſi paucis mutatis uerbis, quæ nos iuxta phraſim Græcã exegimus, & (ni fallor) merito mutauimus. ¶ Eſt ergo litera hæc, (Nulla demonſtratio ſumit fieri non poſſe, ut ſimul idem affirmetur atque negetur] ideſt formaliter ſumit hoc principium [niſi fuerit opus hoc etiam pacto demonſtretur concluſio. Quod quidem fuerit ſi ſumpſerimus affirmare quidem primum.i. maiorem extremitatem de medio eſſe uerum, negare autem uerũ non eſſe] cuius iam nos exẽplum poſuimus. [Nihil autem refert medium eſſe atque non eſſe ſumere: & tertium

C (marginal letter beside "tas:Hic tamen")

pari modo] ideſt nihil conducit ad uim demonſtrationis duos terminos contradictorios capere aut ex parte medij aut ex parte minoris extremitatis. Probat utrũq; ſimul (quod rem facit obſcuram:) [Nam ſi datũ eſt id quo hominem dicere uerum eſt] ideſt data eſt ea maior propoſitio qua uere enunciatur hominem eſſe animal & non eſſe nõ animal (hæc enim maior extremitas ſupplẽda eſt.) [Et ſi detur id etiam quo non hominem dicere uerum eſt] .i. quanuis detur ẽt uera alia pars maioris de ſubiecto infinito., ſcilicet non homo eſt animal & non eſt non animal] tamen ſi tantum hoc totum ſumatur, hominem.i. quam animal non autem nõ animal eſſe].i. ſi tantum ſumeretur pro maiori illa prima pars de ſubiecto finito [erit etiam uerum].i. optime concludetur[Calliam, etiam & non Calliam, animal, non autem non animal dicere.] Si enim ſubſumatur, Callias & non Callias eſt homo, infertur Callias & non Callias eſt animal & non eſt non animal. Moleſtum eſſe hic referre translationes Boetij & Argyropyli, ut appareret, quam non ſunt intelligibiles, ut modo circunferuntur. ¶ Subiungit Ariſto. cauſam cur maior extremitas, quæ dicitur de medio, dicatur etiam de eius contradictorio [Cauſa inquit eſt, quia primum.i. maior extremitas non ſolum de medio, ſed etiam de alio dicitur: propterea quia ad plura ſeſe extendit].i. propterea quòd maior extremitas eſt ſuperior ad mediũ, prædicatur tã de homine quàm de non homine, puta de equo. ¶ Dubium reſtat quid uelit ſentire Ariſto. in primo mẽbro: utrum ſentiat aliquando eſſe neceſſarium ex parte maioris extremitatis dicere, omnis homo eſt animal & non eſt non animal. Multi ſunt qui dicunt id nunquam eſſe neceſſarium: quibus S. Thom. ſubſcribit: nam cum duo termini contradictorij non poſſunt ſimul uerificari de eodem, idem eſt omnino, omnis homo eſt animal, & omnis homo eſt animal qui nõ eſt animal. Quare ſecundum iſtos intentio Ariſt. fuit inferre, quòd nullo mõ tale principium intrat demonſtrationem: nam ſi aliquo modo intraret, maxime

D (right margin, top) · E (right margin, beside "iori illa prima pars") · F (right margin, beside "ſe extendit")

illo

G illo primo modo, ſed illa eſt inutilis repeti
tio: ergo nullo mō intrat. Quæ quidē expo
ſitio optime poteſt ſuſtineri maxime iuxta
uerſionem Boetij. Philoponus dicit ꝙ ali-
quando contra ignaros homines & propter
uiſſi nos neceſſe eſt tales propoſitiones ſu-
mere. Poſſet.n. ignarus dialecticæ credere,
ꝙ anima eſt perpetua, & non perpetua:
propterea quòd ſecundum partem intelle-
ctiuam eſt perpetua & non ſecundum ſenſi
tiuam. Contra quem arguendum eſſet hoc
modo, Omnis forma quæ habet aliquam
operationem non dependētē a corpore eſt
perpetua & non eſt non perpetua: anima
eſt huiuſmodi, ergo. Et iuxta phraſim Græ-
H cā quam fideliter transfert Argyropylus
forte hoc uoluit ſentire Ariſto. cum dixit
[niſi fuerit opus, ut hoc etiam pacto demō
ſtretur concluſio.] ¶ In ſecunda particula
textus [Hoc autem &c.] oſtendit quomodo
De quolibet affir. aut nega. ſecundum principium affirmatiuū, De quo-
libet idem affirmatur aut negatur, ſeruiat
demonſtrationi. Ait enim quòd hoc princi-
piū ſeruit demonſtrationi ducenti ad id ꝙ
fieri nequit. i. ad impoſſibile. ¶ Ad cuius e-
uidentiam notandum eſt, quòd argumenta
tio ad impoſſibile duabus de cauſis fit. Vel
ad oſtendēdum bonitatē cōſequētiæ (quod
pertinet ad libros Priorum:) uel ad proban
Demonſtr. ad impoſ. dum ueritatem propoſitionis: quod perti-
net ad libros Poſteriorum. Exempli gratia.
Negat quis hanc conſequentiam de Baro-
I co eſſe bonam, Omne. b. eſt. a. c. non eſt. a.
ergo. c. nō eſt. b. probabo eſſe bonam ducē
do ad impoſſibile: nam ſi illa eſt mala, præ
miſſæ ſunt ueræ, & concluſio falſa, tunc ex
contradictorio concluſionis uero cum ma
iori inferam contradictoriā minoris in Bar-
bara hoc modo, Omne. b. eſt. a. omne. c. eſt
b. ergo omne. c. eſt. a. & ſic uel duo contra-
dictoria ſunt uera, uel prima conſequentia
de baroco erat bona: ſed duæ contradicto-
riæ non poſſunt eſſe ueræ per primū prin-
cipium, ergo prima conſequentia erat bo-
na. At de iſta probatione non eſt ſermo in
præſentia: ſed de probatione concluſionis.
Negat. n. quis hanc propoſitionem, animal
non eſt homo. Probabo ex eius contradi

ctoria ducendo ad impoſſibile hoc modo: K
Sequitur bene, omne aīal eſt homo: equus
eſt animal: ergo equus eſt homo: cōſequēs
eſt falſum, ergo aliqua præmiſſarum: non
minor, ergo maior: & per conſequens con
tradictoria negata eſt uera. Quod probatur
per illud principium affirmatiuū. De quoli
bet affirmatio aut negatio eſt uera. Et ideo
ſi affirmatio eſt falſa neceſſe eſt ut negatio
ſit uera. ¶ Vbi hoc animaduertendū eſt, ꝙ
quæſt. 2. arg. 7. adnotauimus, & quæſt. 4. ita
tim examinauimus, uidelicet, hæc prima
principia generaliſſima non intrare forma
liter demonſtrationem: ſed ſolum uirtuali-
ter. Et ita intelligitur hic textus. Non. n.
hoc principium aſſumitur tanquam præ-
miſſa: ſed ſolum ad probandum, quòd ſi ta- L
lis propoſitio eſt falſa, ſua cōtradictoria eſt
uera. ¶ Subiungit Ariſto. [Nec tamen ſemꝑ
uniuerſaliter, ſed quoad ſatis eſt generi] id
eſt ſubiecto talis ſcientiæ. Quod eſt dicere
Hoc principium non ſemper aſſumitur ſub
illis terminis generaliſſimis, quodlibet eſt
ens uel non eſt ens, ſed accommodate & li
mitate ad ſubiectum ſcientiæ, ut ſi Geome
tra uult demonſtrare diametrum non eſſe
commenſurabilem coſtæ, aſſumit hoc prin
cipium: Aut eſt commenſurabilis, aut incō
menſurabilis: detur quòd eſt cōmenſurabi-
lis: ergo aliqua certa pars eſt aliquota utriuſ
q;: cōſequens eſt falſum, ergo & antecedēs:
& per conſequens eſt incommenſurabilis. M
Quia omnes quantitatis aut ſunt commen-
ſurabiles, aut incommenſurabiles. Vtitur
ergo Geometria, commenſurabili aut in-
cōmenſurabili, tanquam primo principio,
in quantitate, ubi non eſt dare mediū: quia
commenſurari eſt proprium quantitatis.
Alia enim entia aliorum prædicamento-
rum, nec ſunt commenſurabilia nec immē-
ſurabilia niſi ratione quantitatis. Et eodem
modo Arithmeticus utitur tanquam pri-
mo principio, par uel impar, & philoſo-
phus, mobile, uel imobile &c. Modus uni-
uerſaliſſimus eſt arguendi in omnibus ſciē
tijs. ¶ In tex. 27 [Conueniunt autem] tam *Tex. 27.*
dem concludit Ariſto. duo corollaria. Pri-
mum eſt. Omnes ſcientiæ communicant
quodam

A nos itaque termini illius omnibus ſunt euidentes. Cætera uero principia, licet poſſint eſſe ſecundum ſe euidentia, tamen non ſunt euidentia quo ad nos: quia termini nõ ſunt omnibus per ſe noti. Obidque licet demonſtrator non demonſtret illa, tamen debet illa aliquo modo exponere aut perſuadere aut ſupponere tanquam uera. ¶ Secunda differentia eſt inter ſuppoſitionem & petitionem. Nam ſuppoſitio uno modo accipitur generaliter, ut eſt nomen commune omnibus principiis: alio modo ſpecialiter, ut diſtinguitur contra petitionem. Si enim ſit aliquod principium, quod non ſit quidem per ſe omnibus tam euidens, quàm dignitas: ſed tñ reſpondenti uerum apparet: aut quia certe uerum eſt & facili negotio explicatur, aut quod in opinione reſpondẽtis uerum eſt, illud eſt ſuppoſitio: ut ſi quis ſupponat definitionem trianguli eſſe figuram rectilineam trium angulorum: quæ quidem ex nomine ipſo facile apparet: aut omnes lineas ductas à centro circuli ad circumferentiã eſſe æquales: nam oſtenſo centro facile uidebit circumferentiam æqualiter undique diſtare: aut ſi quis diſputans cum Democrito ſupponeret illi corpora fieri ex atomis, quod licet eſt falſum: tamen ipſe opinatur eſſe uerum. Hæ inquam omnia principia ſpeciali nomine dicuntur ſuppoſitiones. Si uero tale principium nec ſit euidens reſpondenti nec facile perſuaſibile: aut quia in rei ueritate eſt dubium reſpõdenti, aut contrarium eius opinioni: hæc dicitur petitio ſeu poſtulatio: quia. ſ. demonſtrator hoc poſtulata reſpondente & ſumit ab illo diſputationis gratia, ut ſi petat ſolem eſſe maiorem tota terra, aut aſtra eſſe paria: aut uolens demonſtrare animam eſſe perpetuã ſupponeret eam per ſe moueri, aut ſi quis ab Ariſtotele qui ſcit non eſſe uacuum petat ut admittat uacuum eſſe, ut. v. g. inde demonſtretur non poſſe per tale ſpatium fieri motum ſucceſſiuũ, ut ipſe arguit in quarto Phyſ. Attamen ſi reſpondens non admittit quod eſt contra ſuam opinionem, tunc inde oritur quæſtio inter diſputantes. ¶ Tertia differentia eſt inter definitionem

2. differentia. B C *3. differentia.*

& alia tria, ꝙ alia sũt ꝓpoſitiones: & ideo generali nomine dicuntur ſuppoſitiones. De finitio uero non eſt propoſitio: & ideo non dicitur ſuppoſitio, ſed poſitio, ut cap. 4. uiſum eſt. ¶ Has tres differentias tractat Ariſto. in hoc textu. Ait ergo [quod per ſe ipſum eſſe, uiderique neceſſe eſt, nõ eſt ſuppoſitio nec poſtulatio] ſed dignitas. Ac ſi dicat, ꝙ ſuppoſitio uel poſtulatio, licet per ſe ſit uera. i. indemonſtrabilis, tamen non per ſe uidetur omnibus uera, ſed indiget ſuppoſitione. i. quòd præponatur a demonſtratore. Dignitas uero & per ſe ẽ uera, & per ſe omnibus apparet uera: & ꝑ conſequens ſuppoſitione non eget, ut quolibet eſt uel nõ eſt. At quia poſſet quis dicere nihil eſſe tã manifeſtũ, quod non poſſit ab aliquo proteruiſſimo uoce negari, dicit ꝙ demõſtratio non eſt in oratione extra. i. in oratione uocali: ſed in mẽte. Ac ſi dicat, ꝙ licet quis uoce neget prima principia, non tamen poteſt id negare mente: quia illic ſunt per ſe euidentia, iuxta illud Commentatoris. 1. de anima commen. 1. intellectus agens eſt cauſa primarum propoſitionum quo ad euidẽtiam: quippe cuius naturali lumine illuſtrãtur. Alias (inquit) ſi ſatis eſſet uoce negare principia, non ſolum nulla eſſet demonſtratio, ſed nulla eſſet ratiocinatio. i. ſyllogiſmus: quia uerbo quicunque poteſt omnia inficiari. i. negare. ¶ In tertia particula textus [Quod igitur &c.] ponit ſecundam differentiam inter ſuppoſitionem & poſtulationem. Quod igitur inquit demonſtrari quidem poteſt. i. principium quod non eſt adeo omnibus euidens, quin poſſit aut demonſtrari aut perſuaderi aliqua ratione cõmuni, tamen demonſtrator ſumit illud a reſpondente tanquam demonſtratum, illud (inquit) ſi ita eſſe dicenti uidetur, erit ſuppoſitio: non quidem abſolute, ſed ad illum tãtum reſpondentem. Quod addit propter ſuppoſitionem quæ ſolum eſt uera ſecundum opinionem reſpondentis: aut quã reſpondens ſolus admittit, quam alius non admitteretur. Si autem id uel non apparet reſpondenti, uel illi contrarium eſt, tunc erit poſtulatio. Exempla ſunt iam ſuprapoſita.

D *Principia non negantur in mente.* E F

A quodam modo, non quidem in his de quibus demonſtrant puta in ſubiecto, nam iſto modo ſolæ ſcientiæ ſubalternæ communicant quodam modo in ſubiecto: neq; in his quæ demonſtrant, puta in paſſionibus ſeu concluſionibus: quia ſicut quælibet ſcientia habet proprium ſubiectum, ita & habet proprias paſſiones, communicant uero in principiis ex quibus demonſtrant: quia conueniunt ſaltem in illis principiis generaliſſimis in textu præcedenti expoſitis. ¶ Vel aliter exponetur hoc corollariũ, uidelicet, Omnes ſcientiæ communicant in principiis communibus, puta in dictis duobus. Communicant, inquit, in illis tanquam eis ex quibus demonſtrant.i. tanquam principiis quibus omnes ſciẽtiæ generaliter utuntur, ut iam modo dicebamus, nõ tñ tãquam

B illis de quibus aliqd demonſtrant, nec tanquam concluſionibus quas demõſtrãt. Etenim de illis primis principiis non oĩs ſcĩa aliquid demõſtrat, tametſi metaphyſica demõſtret aliquid de illis, puta quòd nullus poteſt illa corde negare, ut iam modo dicebat Ariſt. & habetur. 4. meta. tex. 8. Nec aliqua ſcientia poteſt à priori demonſtrare illa prima principia: quia ſunt immediatiſſima: quãuis metaphyſica aliquo modo illa poſteriori oſtendat exemplo & inductione: quia quacunque reſignata non põt ſimul eſſe & non eſſe: & neceſſe eſt aut eſſe aut non eſſe.

C ¶ Secundum corollarium eſt, quòd differendi facultas, ideſt Dialectica conuenit cũ omnibus ideſt habet principia communia quibus in omnibus ſcientiis utitur. Sed eſt notandum, quod uult hic ponere Ariſ. Conuenientiam inter Dialecticam & Metaphyſicam, qua ambæ differunt a reliquis omnibus ſcientiis, & præterea differentiam inter ambas. Conueniunt enim ut habetur etiam. 4. metaph. tex. 5. quòd utraq; eſt ſcia commun e ratione ſui ſubiecti: diuerſimode tamen: nam cum ſubiectum Metaphyſicæ ſit ens, quod eſt ſuperius ad ſubiecta aliarum ſcientiarum, ad ipſam pertinet perſuadere omnia principia rationi communi. v.g. Illud principium Mathematicum, omne totum eſt maius ſua parte, probat ratio-

Conuenit inter Meta & Diale.

ne communi: quia omne continens eſt maius contento. Continens enim communius D eſt quam totum: quia locus eſt continens locatum, & ideo maior, non tamen eſt totum reſpectu illius. Et hoc principium, ſi ab æqualibus æqualia demas &c. perſuadebit per aliud uniuerſalius. ſ. ſi ab his quæ eodem modo ſe habent demas eodem modo ſe habentia, quæ remanent eodem modo ſe habebunt. Etenim eodem modo ſe habere communius eſt, quàm eſſe æqualia, conuenit.n. aliis accidentibus quàm quantitati: ut ſaporibus & coloribus. Et hac de cauſa in omnibus ſcientiis naturalibus cognitio metaphyſicæ eſt neceſſaria: quippe cuius proprium eſt, a priori immediatas rationes oſtendere. E Dialectica uero, quia eius ſubiectum eſt ens rationis, quod licet non ſit ſuperius ad ſubiecta realium ſcientiarum, eſt tamen quodam modo commune ad omnia, (quia omnes res ſe poſſunt habere uel ut genus uel ſpecies, aut aliud prædicabile) ideo de omnibus poteſt rationes communes & perſuaſibiles afferre. Exempli gratia: Quod longiſſimum latus trianguli ſit minus duobus reliquis ſimul ſumptis, probat Euclides principio proprio Geometriæ in concluſione uigeſima: ſed id perſuadebit Dialecticus ratione communi: quia ſignatis punctis ex

b

tremis longiſſimi lateris puta. a. inter illa F procedit illud latus recte per chordam, & alia duo quaſi per arcum. Itẽ philoſophus moralis probat odium eſſe in concupiſcibili ubi eſt maior: quia per odium concupiſcimus incõmodũ inimico: ſicut per amorẽ optamus ei bonum: ſed Dialecticus probabit rationẽ cõi: quia amor & odiũ ſunt contraria, & contraria ſunt circa idem. ¶ Eſt tamen differentia inter Metaphyſicam, & Dialecticam, quòd Metaphyſica ſolum ſumit unam partem contradictionis determinatam. ſ. ueram ad concludendum id qđ eſt uerum. Dialectica uero ſumit utrãq; partem contradictionis tam ueram quàm falſam: & ex utraque tanquam probabili argumentatur apparenter: & propterea dialecti

cus

G cus interrogat reſpondentem utram partē oppoſitionis mauult dare. Vnde notanter loquitur hic de Dialectica (quā uocat diſſerendi facultatem) ut diſtinguitur contra partem Logicæ demonſtratiuam: nam demonſtrator ſolum aſſumit paitem neceſſariam ad concludendum neceſſaria: ut Geometra ſolum demonſtrat diametrum eſſe incommenſurabilem coſtæ quadrati æquilateri: dialecticus uero apparenter argumētatur quòd ſit commenſurabilis hoc modo: Diameter quadrati altera parte longioris poteſt eſſe commenſurabilis coſtæ: & non eſt maior ratio de illo quàm de æquilatero: ergo. Item omnes duo numeri ſunt proportionabiles: ergo omnes duæ quātitates.

H ¶ Eſt ergo litera Ariſtotelis, [Diſſerendi facultas. i. Dialectica omnibus conuenit.] Id eſt principia habet cōia ad oēs ſcias. [Et ſi qua] id eſt ſi aliqua alia ſciā [uniuerſaliter ipſa cōia oſtendere nitatur] ut eſt metaphyſica, quæ à poſteriori exemplis nititur oſtendere illud principium, quodlibet eſt uel nō eſt: aut illud à priori, ſi ab ęqualibus demas &c. [Atq; ipſa diſſerendi facultas non eſt ſic definitorum quorundā nec generis cuiuſdam] id eſt, Attamen Dialectica non ſumit determinatam partem contradictionis ſicut Metaphyſica, uel ars demonſtratiua: ſed utranque ſumit. [Non enim interrogaret] .i. ſi non uteretur utraque tāquam probabili non interrogaret utram uelit reſpondens dare.

I [Demonſtranti nanq; interrogare non licet, propterea quòd ex oppoſitis idem non oſtendatur] .i. demonſtrator non interrogat: quia cum debeat ſolum neceſſarium demonſtrare, non poteſt id facere ex utralibet parte contradictionis: cum neceſſe ſit alteram eſſe falſam ex qua non demonſtrabitur neceſſarium. Hanc dñam inter dialecticum & demonſtratorem dicit oſtendiſſe in libris de ratiocinatione .i. de ſyllogiſmo, puta in libris Priorū. ¶ Hinc ſequitur ſolutio dubii, quod hic ſine cauſa multi mouent: quomodo. ſ. aſſerat hic Ariſt. Dialecticam non eſſe determinat generis, cum 4. metaph. tex. 5. dicat ſubiectum eius eſſe ens rationis. Ad quod dubium reſpondent

Solutio dubii.

aliqui, quòd propterea quòd ens rationis repetitur uniuerſaliter in omnibus generalibus ſcientiarum, dicitur Dialectica non eſſe determinati generis. ¶ Sed tamen re uera Ariſt. hic nihil aliud uult, niſi quòd Dialectica non determinatur ad aliquam certam partem contradictionis: ſed utraque probabiliter utitur. K

DE PROPRIIS CVIUſque interrogationibus.

CAP. IX.

QVOD ſi eadem interrogatio ratiocinatiua, & propoſitio contradictionis eſt (ſunt autem in unaquaq; ſcientia propoſitiones, ex quibus uniuſcuiuſq; propria conficitur ratiocinatio) erunt porro & interrogationes quædam, ad ſingulas ſcias attinentes, ex quibus fit cuiuſq; propria ratiocinatio. Patet ergo non oēm interrogationem Geometricam eſſe, nec ad medendi artem omnem accommodari, & pari modo de cæteris. Sed aut ea, ex quibus aliquid eorum oſtenditur, de quibus eſt ipſa Geometria: aut ea, quæ ex eiſdem demonſtrātur, ex quibus Geometria demonſtrat: qualia ſunt perſpectiua: idē eſt & in cæteris intelligendum. Atq; de his ipſis reddenda quoque ratio eſt ex Geometricis principijs: concluſionibusve: ſed de principiis non eſt reddenda ratio Geometræ, quatenus profeſſor Geometriæ eſt: eadem ſunt & in cæteris ſcientijs obſeruanda. L M

¶ Nec igitur artificem quemque quæuis percontari, nec ad quanuis interrogationem de ſingulis reſpondere oportet: ſed ea tantum, quæ in ſcientia ſua determinata ſunt. Quo ſi quiſpiam

A ſpiam cum Geometra, quatenus Geometra eſt, ſic diſſeruerit, patet & bene illum eſſe diſceptaturū, ſi ex his oſtenderit aliquid: quod ſi hoc diſſeruerit modo, non bene ſine dubio diſceptabit. Patet etiam, illum non redarguere Geometram, niſi per accidens: quā ob rem inter ignaros Geometriæ de Geometria diſſerendum non eſt: latebit enim is, qui dixerit praue. In cæteris et ſcientijs, res ſeſe habet ſimiliter.

Tex. xxviij. ¶ Cum autem interrogationes Geometricæ ſint, ſunt ne & ageometricæ? & īterrogationū eę quę ab ea prodeunt ignoratione, quæ eſt B diſpoſitio, geometricæ ne ſunt an nō, & in quacunq; facultatum ſimiliter? præterea utra ratiocinationū, ab ignoratione proficiſcitur: ea ne quæ ex oppoſitis conſtat, an ea quæ conſtructa uitioſe eſt? At.n. ageometricæ interrogationes, aut ex Geometria ſunt, aut ex alia facultate: nā Muſica quidē interrogatio ageometrica eſt ex Geometria, ut æque diſtantes putare concurrere, tum geometrica, tum ageometrica eſt: duplex.n. ageometricū, & perinde atq; informe: atque alterum ex eo, C quia nihil Geometriæ ut informe qđ uacat forma: alterū ea eo, quia aliquid eius praue complectitur: ut informe, quod turpē hēt formā fœdamq;: atque hæc ignoratio, & quæ ex talibus eſt principijs, Geometriæ contraria eſt.

Tex xxix ¶In mathematicis autem non ſimiliter fraus fit, cum diſſeritur: quia medium eſt ſemper duplex: nā alter extremorum de hoc omni, & hoc rurſus identidem de altero dicitur: atque prædicatum non dicitur omne: hæc autem cernere licet, quaſi mentis perceptione. In diſſerendi uero facultatis diſceptationibus latent. D Eſt ne oīs circulus figura ſi deſignauerit, patet: ſed quidnam ultra? carminane ſunt circulus? continuo patet, non eſſe. Atq; non oportet inficiationem ad ipſum afferre, ſi inductiuā propoſitio ſit. Vt.n. neque propoſitio eſt ea, quæ non ad plura ſeſe extendit (non enim erit de omnibus: ex uniuerſalibus autem extruitur ratiocinatio) ſic patet nec eam inficiationem eſſe, quæ uniuerſalis non eſt: etenim eædem ſunt propoſitiones inficiationesve: nam quam affert quiſpiam inficiationem, ea uel diſſerendi, uel demonſtrandi propoſitio fieri poteſt. E

¶ Fit autem, ut quidam uitioſe concludant. Propterea quod eos medios ſumunt, qui terminos utroſque ſequuntur: quale quidem & Cæneus facit, ignem gigni multiplicata ratione hoc pacto concludens: ignis ut dicit celerrime gignitur: quod multiplicata gignitur ratione, id celerrime gignitur. Hoc autem modo conſtare ratiocinatio nequit: ſed ſi celerrimam generationem multiplicata ſequatur ratio, & ignem celerrima generatio. Interdum igitur fieri nequit, ut ex iis F quæ ſumuntur ratiocinatiō conſtruatur: interdum uero fieri poteſt, ſed non cernitur ¶Quod ſi fieri non poſſet, ut uerum oſtendatur ex falſis, facile eſſet reſoluere: conuerſio nanque neceſſario fieret. Sit enim. a. uerum: quod cum ſit, hæc ſunt, quæ quidem eſſe ſcio: ueluti. b. ex iis igitur illud eſſe oſtendam. Conuertuntur autem ea magis quę in mathematicis ſunt; quia nullum accidens, ſed definitiones accipiunt, atque hoc etiam ipſo à diſſerendi differunt facultate.

¶Accreſcit

G ¶ Accreſcit etiam ratiocinatio nõ per
media, ſed aſſumẽdo. Nam.a.de.b. ſu
mitur, & hoc de.c.& hoc rurſus de.d.
Atque hoc in infinitũ procedit. In la
tus quoque eius fit incrementum. a.
nanque de.c.atque de.e.concluditur.
Sit enim. a.quidem numerus abſolu-
te.b.uero ſimpliciter numerus impar,
&.c.definitus numerus impar, a. igi-
tur de.c.concludetur. Altera rurſus in
parte.d. quidem ſit par numerus ſim
pliciter ſumptus.e.uero definitus nu
merus par.a. igitur de.e.cõcludetur.

H POSTQVAM in fine ſuperio-
ris oſtenſum eſt quomodo par-
ticulares ſcientiæ non utuntur
principijs communibus, i hoc
nono capite pergit Ariſt. dicere quomodo
quæuis ſcientia utatur proprijs principijs.
Atqui ſi partitionẽ Commentatoris ſequi-
tur, capitulum hoc continet fragmentum
ſuperioris text. 27. duosq́ue alios textus.ſ.
28.& 29. In prima ergo parte poſtquam di-
xerat Dialecticam & Metaphyſicam habe-
re quodam modo communia principia om-
nium ſcientiarum, ſubiungit, ꝙ omnes ſciẽ
tiæ habent ſua propria principia & interro-
Salutio dubii. gationes. Ad cuius notitiam notandum eſt
hæc tria nomina, interrogatio, propoſitio,
I & concluſio, idem ſignificare diuerſis ratio
Interrogatio, propoſitio, concluſio. nibus. Eadem enim propoſitio dum inter-
rogatur, eſt interrogatio ſeu quæſtio: dum
probatur eſt concluſio: dum admiſſa a re-
ſpondente uel probata ab arguente aſſumi-
tur tanquam præmiſſa ad aliam ꝓbandum,
eſt propoſitio. v.g. Anima eſt immortalis,
dum ĩterrogatur, uel a diſcipulo ut ſciatur,
uel ab arguente ut probetur, uel reprobe-
tur, eſt interrogatio: dum concluditur ex il
lo medio, quia anima poteſt intelligere ſi-
ne corpore, eſt concluſio: dum ex ea infer
tur operationes noſtras dirigendas eſſe in
aliam uitam, eſt propoſitio. ¶ In prima er-
go parte textus Ariſtote. ponit duas conclu
ſiones: primã, quæ pertinet ad arguentem:
ſecundam, quæ pertinet ad reſpondẽtem.

Prima concluſio. Vniuſcuiuſq; ſcientiæ ſũt K
propriæ interrogationes. Probatur: quia u-
niuſcuiuſque ſciẽtiæ ſunt propriæ propoſi- *1. Concluſio.*
tiones. Vbi adnotandum eſt, ꝙ aliter acci-
pitur hic interrogatio quàm ſuperiori capi
te. Illic enim accipiebatur ſtricte ut perti-
net ad dialecticũ, qui probabiliter interro-
gat utranque partem contradictionis: hic
uero accipitur latius pro quæſtione quacũ
que, etiam ſi ſit propoſitio neceſſaria, qua
les ſunt in ſcientijs demonſtratiuis. ¶ Con-
cludit ergo non omnem interrogationem
eſſe geometricam, neque omnem ad artem
medicam pertinere. [Sed ea &c.] Vbi notã
dum ꝙ interrogatio dupliciter poteſt per-
tinere ad Geometram: uno modo quia in L
terrogatur propter quid alicuius concluſio
nis Geometricæ: alio modo quia interroga
tur propter quid alicuius propoſitionis per
ſpectiuæ quæ illi ſubalternatur. Qđ enim
Geometra demonſtrat in cõmuni de lineis:
Perſpectiuus aſſumit tanquam principium
de lineis uiſualibus: unde ad ſubalternantẽ
ſciẽtiã pertinet reddere propter quid ſub-
alternatæ. Ait ergo principia eſſe Geome-
trica aut ea ex quibus aliquid eorum.ſ.con-
cluſionum demonſtratur, de quibus (ſcili-
cet concluſionibus) eſt Geometria: aut ea.ſ.
principia quæ ex eiſdem.ſ.principijs demõ
ſtrantur, ex quibus geometria demonſtrat:
qualis ſunt principia perſpectiua. Itaque
uult dicere, quòd pricipium perſpectiuũ po
teſt interrogari a geometra. ¶ Quod ſi quis M
arguat, quod potius ad perſpectiuum ſpe-
ctat ſcire principia geometrica, quàm econ
uerſo ad geometram principia perſpecti-
ua: ſi quidem perſpectiuus demonſtrat per
principia Geometrica. Reſpondetur, ꝙ per
ſpectiuus inquãtum perſpectiuus non pro-
bat ſua principia: ſed credit & recipit illa
tanquam probata a geometra: & ideo illa
pertinent ad Geometram. Et hoc eſt quod
ſubiungit [Atque de his ipſis (.ſ. principiis
perſpectiuis) reddenda eſt ratio ex princi-
piis Geometriæ ſiue ex cõcluſionib. eius.]
Addit nihilominus, ꝙ geometra quatenus
eſt Geometra non debet reddere propter
quid de ſuis propriis principiis: ſed hoc
pertinebit

A pertinebit ad metahpyſicum ut dictum eſt. *2. Cõcl.* [In ſecunda particula textus. [Nec igitur &c.] ponit ſecundam concluſionem quòd ſcilicet non pertinet ad quamlibet ſcientiã de quouis interrogato reſpondere. Exempli gratia. Si quis interroget geometram, an linea recta pulchrior ſit quàm uiſualis, an circularis figuram aptior ſit ad motum quàm quadrangularis, non pertinebit ad ipſum reſpondere: quia ad ipſum non ſpectat aliqd ſcire de pulchritudine aut de motu. Vnde ſubiungit, ꝙ ſi quiſpiam cum geometra quatenus geometra eſt ſic diſſeruerit, ut ex propriis principiis Geometriæ uoluerit illum redarguere, bene diſceptabit. Si autem arguerit ex principiis quæ non ſunt geometrica, redarguet illum quidem
B per accidens, nec propterea concludet eũ eſſe ignarum Geometriæ, ut ſi geometram aſſerentem quadratum pulchrius eſſe circulo, quis redarguerit circulum eſſe pulchriorem, nihil probauerit contra geometriam inquantum eſt geometra. Ex his colligit Ariſto. documentum, ꝙ de unaquaque materia diſputandum eſt inter eos tãtũ, hoc eſt, & cum his, & coram his tantum, qui periti ſunt, in illa arte, ut periti ex propriis principiis diſputent, & non ex impertinentibus: & qui aſtant ſciãt iudicare uter diſputantium bene diſputet. ¶ In tex. 28. [Cũ au- *Tex. 28.* tem interrogationes] mouet Ariſto. tres dubitatiunculas: ſi interroganter legantur:
C nam forſan melius legerentur aſſertiue ut patebit. Ad cuius euidentiam notandũ eſt, ꝙ quemadmodum in unaquaque ſcientia ſunt propriæ interrogationes & concluſiones, ita ſimul & propriæ ignorantiæ ſeu deceptiones pertinentes ad illam ſcientiam.
Ignorã tia duplex. ¶ Secundo notandũ eſt, ꝙ ignorantia ut uidebimus cap. 12. alia eſt puræ negationis, & alia prauæ diſpoſitioni s. Ignorantiæ puræ negationis eſt mera negatio ſcientię, ut ruſticus habet nunc ignorantiam geometriæ, de qua nec uerũ dicit nec ſalſum: ignorantia uero prauæ diſpoſitionis eſt error cõtrarius ſcientiæ: nam ſcientia eſt bona diſpoſitio, ut ſi quis in geometria crederet parallelas concurrere. Ignorantia puræ negationis geometriæ eſt quæcunque ignoratio D circa materiam aliarum ſcientiarum: ut pote quæ nihil pertinet ad geometrã, ut ignorantia Muſicæ uel philoſophiæ. Ignorantia uero proprie geometrica, eſt illa quæ eſt in materia propria geometriæ. Et hæc uocatur proprie Græce ignoratio ageometrica. Quod Boetius transfert non geometrica: ſed melius dicitur, ageometrica, ſeu igneometrica: quia particula, non, cum accipitur infinitanter, tantum ualet ſicut id quod non eſt geometricum: ut ignoratio medicinæ uocaretur non geometrica ſicut lignum dicitur non uidens, ſed particula, a, quæ Græce eſt priuatiua ſeu, in, Latine ſignificat ignorationem in propria materia ſicut cæcum non dicitur lignum ſed animal. Exemplum Ariſto. eſt, E Arrhythmon, quod poteſt uerti, aut informe, ut uertit Argyropylus, aut non ſonorum. Quod poteſt accipi negatiue, ut punctum dicitur informe & lana non ſonora: aut priuatiue, ſicut quod habet fœdam & turpem formam dicitur informe: & diſſonantia uocum dicitur inſonora.
¶ Tertio notandum quod adhuc hæc ignoratio prauæ diſpoſitionis poteſt in ſcientia contingere dupliciter. Vno modo ex defectu conſequentiæ, quia non eſt ſyllogiſmus, ſed paralogiſmus, ideſt ſyllogiſmus uitioſe constructus, uti transfert Argyropylus: aut ex defectu materiæ: quia ſci- F licet procedit ex oppoſitis, ideſt ex falſis principiis, quæ opponuntur principiis propriis. ¶ Igitur ſecundum hæc tria notabilia mouet Ariſtote. in prima particula tres quęſtiunculas. Prima. Vtrum quem- *Tres quæſtiones.* admodum in geometria ſunt interrogationes geometricæ, ita ſint & interrogationes non geometricæ, ideſt ignorantiæ proprie pertinentes ad geometram. Secunda. Eſto ita ſit, utrum illæ interrogationes, quæ procedunt ex ea ignoratione, quæ eſt diſpoſitio, ideſt utrum ignorantiæ prauæ diſpoſitionis ſint proprie geometricę.
¶ Tertia. Vtra ratiocinationum proficiſcitur ab ignoratione, ideſt quæ illarum dicitur propria ignoratio geometria, ea ne-

G que ex oppoſitis conſtat, ideſt nunquid ea quæ procedit ex falſis principiis an ea potius quæ uitioſe concludit per paralogiſmum. ¶ In ſecunda particula textus reſpondet ad quæſtiones, uel forte ut Philoponus adnotauit, potius ſuperiora uerba legenda ſunt aſſertiue hoc modo, ut ſunt interrogationes proprie geometricæ, ita & proprie ageometricæ &c. nunc reddit rationem. Sed parum refert. Reſpondet ergo per diſtinctionem affirmatiue ad ambas priores quæſtiones quæ ſunt connexæ.

Ad duas quæſtiones. [At enim ageometricæ interrogationes aut de geometria ſunt, aut ex alia arte] ideſt aut ſunt in materia Geometricæ, aut in alia materia: ut ignoratio Muſicæ eſt non Geometrica, id eſt, aliena a Geometria.

H Hic eſt intolerabile mendacium in omnibus translationibus Argyropyli, ubi ait quòd Muſica interrogatio, ſi de Geometria fiat, ageometrica eſt. Muſica enim ignoratio non poteſt eſſe de Geometria. Immo ponit exemplum Ariſtotelis de Muſica, propterea quòd nullo modo ſubalternatur geometriæ, ſed Arithmeticæ. Et quod Argyropylus transfert, ſi de geometria fiat, Græce non eſt niſi tantum, ex geometria, quæ quidem particula non connectitur cum primo exemplo, ſed cum ſecundo, cum quo nos eam iunximus, hoc modo, [Ex geometria autem æque diſtantes, ideſt parallelas concurrere] hæc

I eſt ignoratio ingeometrica de geometria. Et ideo ſubiungit, quòd eſt tum geometrica, quantum ad materiam, tum a geometrica: quia eſt non ueritas, ſed ignoratio geometrica. ¶ Et ad declarandum ſecundam quæſtionem ponit exemplum, ꝙ ſicut, informe, dicitur uno modo negatiue de illo qui caret forma: ut eſt punctum uel angulus: & alio modo de illo qui habet turpem formam, ita ignoratio in geometrica alia eſt puræ negationis, alia prauæ diſpoſitionis, quæ eſt proprie ingeometrica. Et idem obſeruandum eſt in omnibus ſcientius. v. g. quòd ſunt tantum tria elementa, eſt ignoratio puræ negationis in Philoſophia morali: ſed ẽ ignoratio prauæ diſpoſitionis & propria in philoſophia naturali: econuerſo uero, quòd tantum ſunt tres uirtutes cardinales, eſt ignoratio puræ negationis in philoſophia naturali: quia nihil ad eam pertinet, ſed eſt prauæ diſpoſitionis in philoſophia morali. K

¶ In text. 29. [In mathematicis autem] reſpondet ad tertiam quæſtionem, quæ erat, utrum ignoratio propria cuiuſque ſcientiæ ſit illa quæ procedit ex falſis principiis, an quæ fit ex paralogiſmo, puta ex mala conſequentia. Et intendit in toto iſto textu conſtituere differentiam inter ſcientias Mathematicas (quas Boetius trãſfert doctrinas, eo quòd mathematicæ per excellentiam dicantnr ſcientiæ & doctrinæ) & diſputationes dialecticas, quòd uidelicet in dialecticis utroque modo contingit deceptio, ſcilicet & ex falſis principiis & ex paralogiſmis: in demonſtrationibus uero contingere quidem poteſt ex falſis principiis, non tamẽ ex paralogiſmo: & ideo pluribus modis contingit deceptio in dialecticis, quàm in demonſtratiuis. *Tex. 29.* *Ad tertiã quæſtionẽ.* L

Atqui occaſione huius ponit in hoc text. quinque differentias, in quibus mathematicæ excellunt aliis. Hanc differentiam oſtendit quinque rationibus: & ita in textu, quinque erunt particulæ. ¶ Ad intelligentiam horum notandum eſt, quòd paralogiſmus ex parte præmiſſarum contingit ex defectu medii, puta quia uel æquiuoce ſumitur (quam antiqui uocabant fallaciam in dictione) aut quia non plene diſtribuitur, quam uocabant fallaciam extra dictionem. M Primo excludit a mathematicis primum defectum: deinde ſecundum: nam defectu inferendo (quem nos appellamus extrinſecum) non facit Ariſtot. mentionem hic. Prima ergo ratio Ariſtot. eſt hęc, Medium in ſcientiis demonſtratiuis duplex eſt, ideſt bis ſumitur: quia per ſe refertur ad utramque extremitatem (ut pote quia de ipſo omni dicitur maior extremitas, & ipſum dicitur de omni minori extremitate) ergo in demonſtratiuis nec committitur defectus æquiuocationis medii, nec in diſtributionis eius.

Antece-

A Antecedens eſt manifeſtum, quia medium in demonſtratione uel eſt definitio cui per ſe primo conuenit paſſio, & quæ per ſe conuenit definito, aut medium eſt genus, & minor extremitas eſt ſpecies: & ideo medium non poteſt eſſe æquiuocum. Et quanuis non ſumatur cum ſigno uniuerſali, quia tamen eſt per ſe, idem eſt differentiæ, animal rationale eſt riſibile, & omne animal rationale, & ideo uirtualiter diſtribuitur medium. At quia dixerat maiorem extremitatem de omni medio, & medium de omni minori, & non dixerat omnem maiorem dici de medio, nec omne medium de minori, ſubiungit rationem: quia prædicatum, inquit, non dicitur omne, ideſt ſignum uniuerſale non debet poni a parte prædicati, ut docuit ipſe. 1. Periher. capitu. 5.
B Concludit ergo quòd huiuſmodi peccata in differendi facultatis (ideſt dialecticæ) diſceptationibus latent. Et ideo hæc eſt prima differentia in qua mathematicæ excellunt alijs. Subdit exemplum æquiuocationis. Circulus enim æquiuoce ſignificat & figuram, & genus quoddam carminis apud Homerum, quod eodem pede incipit & definit. Vnde dialecticus poteſt decipere ſic arguendo, omnis circulus eſt figura: & carmen eſt circulus: ergo carmen eſt figura. At uero apud Geometram fieri nequit huiuſmodi deceptio. Et ratio eſt quia, [Hæc inquit cernere licet quaſi mentis perceptione.]

Prima excellentia mathema.

C ¶ Vbi notandum, quòd æquiuocatio quæ committitur in hac uoce, circulus, non committeretur ſi ad oculum oſtenderetur deſcriptus: quia lineatio circuli non eſt æquiuoca ad carmen ſicut uox. Et quia geometra ex accommodatione ſuæ ſcientiæ habet figuras geometricas ante oculos mentis quemadmodum illas deſcribit in abaco, propterea cum ei ſit mentio de circulo, nullam æquiuocationem intelligit; ſed ſtatim recurrit ad figuram. Et ideo ſi quis interroget geometram, eſtne omnis circulus figura? [Si deſignauerit patet,] ideſt ſi lineatus fuerit, patet quòd omnis circulus eſt figura: & quanuis non lineetur in re, tamen mentis oculis lineatur a geometra. Et ideo ſi ſubſumatur, carmen eſt circulus, ſtatim ei patet non eſſe uerum. Summa ergo huius rationis eſt, quòd cum in demonſtratiuis extremitates per ſe primo conueniunt medio, inde determinatur ſignificatio medij, ut capi non poſſit æquiuoce: in dialecticis autem, quia propoſitiones non ſunt per ſe, poteſt æquiuocatio latere ut hic, quicunque diſcit eſt ignarus, ſapiens diſcit: ergo ſapiens eſt ignarus: nam diſcere æquiuoce ſignificat & priuationem habitus, & hoc quod eſt actu conſiderare & intelligere. ¶ In ſecunda particula, [Atque non oportet] quia dixerat principia mathematicarum ſcientiarum eſſe de omni, inde quaſi corollarium infert ſecundam excellentiam huiuſmodi ſcientiarum ad ſcientiarum ad ſcientias non demonſtratiuas, uidelicet, quòd aliter inſtatur huiuſmodi principiis quàm principiis aliarum ſcientiarum. ¶ Ad cuius intelligentiam notandum, quòd inſtantia (quam Argyropylus appellat inficiationem) eſt propoſitio per quam aliquod principium oſtenditur eſſe falſum: ut ſi quis philoſophus affereret omne corpus eſſe in loco, adduceretur inſtantia, cœlum ſecundum ſe totum non eſſe in loco. Vnde ſicut interrogatio quando eſt præmiſſa, dicitur propoſitio, & quando probatur eſt concluſio, ita inſtantia, ſi aſſumatur ut præmiſſa ad probandum aliquod principium, eſt propoſitio: & ſi concludatur tanquam oppoſitum principiis, eſt concluſio. ¶ Eſt ergo differentia inter mathematicas & alias ſcientias, quæ non procedunt demonſtratione potiſſima, quòd in aliis ſcientiis ſufficit afferre inſtantiam de aliquo in particulari, ut modo dicebamus de cœlo: & hanc uocat Ariſtote. inſtantiam inductiuam: quia inductio fit per ſingularia. Sed in demonſtratiuis, quia præmiſſæ ſunt de omni, inſtantia non poteſt afferri niſi uniuerſaliter falſificando

D

B 2. Excellentia.

Inſtantia.

E

Z 5 prin-

principium. Etenim cum hæc ſit per ſe pri-
G mo, triangulus habet tres angulos &c. non poteſt inſtantia ferri de aliquo triangulo, quin afferatur de omni: quia nulla eſt ratio de uno potior, quàm de alio. Et hoc ẽ quod ait Ariſto. [Vt enim neque eſt propoſitio (.ſ. in mathematicis) ea quæ non ad plura ſe extendit (cum omnis demonſtratio fiat ex uniuerſalibus) patet nec inſtantiam in his eſſe quæ non ſit uniuerſalis. Et probat conſequentiam, quia idem eſt propoſitio & inſtantia. Nam quæ affertur tanquam inſtantia, ſi modo probatur, poteſt eſſe præmiſſa ad aliud probandum tam in demonſtratiuis quàm in dialecticis. ¶ In tertia particula, [Fit autem &c.] accedit ad pro
H bandum in mathematicis non contingere
3. Excellentia. paralogiſmum ratione medii non diſtributi, quæ eſt tertia excellentia mathematicarum. Exponit tamen prius quomodo contingat hic defectus in dialectica. ¶ Vbi notandum eſt, quòd in propoſitionibus conſuetis potiſſimum hic defectus committitur, ſi quis in ſecunda figura arguat ex puris affirmatiuis: ubi cum medium prædicetur in utraque præmiſſa, in neutra diſtribuitur. Quocirca dum medium ſumitur ſuperius ad extremitates, non ſequitur, omnis homo eſt animal: omnis equus eſt animal: ergo equus eſt homo. ¶ At pro exemplo Ariſto. ſciendum eſt, quòd ex elementis ſi ſu-
I perius gignitur ex inferiori, dicitur gigni
Multiplicata proportio. multiplicata ratione (quod Boetius uertit multiplicata analogia, ideſt proportione.) Propterea quòd ut author eſt Ariſt. 2. de genera. tex. 34. ex uno pugillo terræ fiũt per rarefactionem decem aquę: & ex uno aquæ, plures aeris: & ex uno aeris, multo plures ignis. Si autem econuerſo inferius fiat ex ſuperiori, dicitur gigni diminuta proportione: quia ex multis pugillis aeris fit unus aquæ per condenſationem. Quidem ergo philoſophus Cæneus nomine parologizabatur hoc modo. Quicquid gignitur multiplicata proportione, celerrime gignitur: ignis celerrime gignitur. ergo ignis gignitur mutiplicata proportione. Cuius concluſio uera quidem erat: K
ſed male ſyllogizata propter diſtributionẽ medii. Et ideo ſi quis ſub illa maiori ſubſumat, aqua celerrime gignitur ex aere, (q̃ uerum eſt quando ex aere humido generatur) falſo concludere; ꝙ aqua multiplicata ratione generatur. Et hoc eſt quod ait Ariſto. [Fit autem ut quidam uitioſe concludant, propterea quòd eos medios (.ſ. terminos) ſumant qui utroſq; extremos ſequũtur [ſicut animal dicitur de homine & equo: & celerrime gigni de igne & aqua. ¶ Hoc ſuppoſito declarat quomodo hic defectus non contingat in mathematicis. Ait enim ꝙ interdum fieri nequit ut ex tali diſpoſitione medii conſtruatur bonus ſyllogiſ- L
mus: nempe quando medium eſt ſuperius ad extremitates: interdum uero fieri poteſt ut ſit bonus. [Sed non cernitur.] i. licet non uideatur habere formã: ut pote quando mediũ conuertitur cum extremitatibus. Vnde cum in mathematicis & demonſtratiuis ſcientiis ut plurimũ extremitates conuertuntur cum medio, quia medium ut plurimũ eſt definitio, & minor & maior extremitas ſint definitum & paſſio, fit ut in huiuſmodi ſciẽtiis ut plurimũ teneat hic modus arguendi: ut oẽ riſibile eſt animal rationale, oïs homo eſt animal rõnale: ergo omnis homo eſt riſibilis. Tametſi quãdoq; non teneat ẽt in ꝓpoſitionibus per ſe: ut oïs homo eſt animal: omnis equus eſt aïal: ergo e- M
quus eſt homo. ¶ In quarta particula textus, [Quod ſi fieri &c.] ex his modo dictis elicit quartã excellentiam mathematicarũ ſciẽ- 4. Excellentia.
tiarũ qua differt dialecticis: uidelicet, ꝙ reſolutio facilior eſt in mathematicis, eo ꝙ Reſolutio
procedant ex certis & determinatis principiis. Quam concluſionem probat duabus mathe. facilis.
rationibus. ¶ Ad intellectum primæ meminiſſe primum opus eſt, ex prologo huius libri, quòd reſoluere concluſionẽ eſt data cõcluſione inueſtigare principia ex quibus cõcluditur. Item recordari oportet illius c. 6. tex 17. uidelicet, quòd demonſtratiuæ ſciẽ ſolũ procedunt ex neceſſariis: in quo differunt a dialecticis diſputationibus: nã uerum dialecticæ

A dialecticæ non ſolum ex uero, ſed ex falſo concluditur: non tamen uerum demonſtratur niſi ex uero, quia falſum non eſt cauſa ueri. ¶ Ex quo fit ut media dialectica non ſint determinata, ſed ſint infinita: media uero demonſtratiua ſint determinata. Exẽpli gratia. Omnis homo eſt riſibilis, dialectice infertur ex his præmiſſis, omne animal eſt riſibile, omnis homo eſt animal: & ex his, omne album eſt riſibile, omnis homo eſt albus, & ex infinitis alijs: quia falſa non cadunt ſub numero, cum error contingat infinitis modis. At demonſtrari non poteſt niſi ex ueris & quæ per ſe ſint cauſæ illius, ut omne animal rationale eſt riſibile: omnis homo eſt animal rationale. ¶ Et hac

B de cauſa argute & ingenioſe infert Ariſtot. in dialecticis difficile eſſe reſoluere concluſiones in omnia principia: quod tamen eſt facile in demonſtratiuis. Ait ergo [Quod ſi fieri non poſſet ut uerum oſtendatur ex falſis (ſcilicet in dialecticis diſputationibus) facile eſſet reſoluere: conuerſio nanque neceſſario fieret] i. ſicut concluſio eſſet uera, ita antecedens eſſet uerum: & ideo ſicut cõcluſio inferretur ex præmiſſis, ita & inferret illa. Sit.n.a. uerum, i. ſit concluſio. a. uera: quod cum ſit hæc ſunt quæ quidẽ eſſe ſcio (.i. præmiſſæ etiam eſſent ueræ) ueluti. b. (per quam literã intelligit ambas præmiſſas.) Ex his ergo illud oſtendam. i. ex his ergo præmiſſis ueris oſtendam. i. demonſtra-

C bo concluſionem. ¶ Applicat hoc ad mathematicas dicens, [Conuertuntur autem ea magis &c.].i. in mathematicis uero magis conuertuntur concluſio & præmiſſa: quia non accipiunt accidentia cõīa ſed ſolum demonſtrant proprias paſſiones de definito: & ideo concluſio infert præmiſſa ſicut econuerſo. In dialecticis uero concluſio infertur, ex pręmiſſis tamen non ſemper infert illas. Et hanc appellant antiqui fallaciam conſequentis. ¶ In poſtrema particula textus [Accreſcit etiam &c.] adiungit ſecundã rationem ad eandem concluſionem. ſ. quòd facilior ſit reſolutio in mathematicis. Et ratio hæc quintam illius accumulat excellẽtiam. Cum enim dixerat dialecticam mul-

5. Excellentia.

tis abundare medijs ad eandem concluſionem: mathematicas uero non niſi ex determinatis demonſtrare, ſoluit dubium quod inde ſuboritur. Quomodo ergo una ſcientia mathematica augetur: Nam Dialectica augetur multiplicando media ad eandẽ concluſionem. Reſpondet, quòd mathematicæ accreſcunt non per media (loquitur de medijs a priori propter quid).i. nõ multiplicando media ad eandem concluſionem ſicut dialectica, ſed aſſumenda.i. demonſtrando paſſionem de ſuo proprio ſubiecto, & per idem ſubiectũ demonſtrando eandem paſſionem de inferiori ſubſumpto ſub illo. D

¶ Vbi notandũ quod tripliciter creſcunt ſcientiæ mathematicæ: uno modo deſcendendo directe: ut ſi habere tres angulos æquales duobus rectis, demonſtretur de triangulo cui per ſe primo conuenit per ſuã propriã definitionem, uidelicet, omnis figura rectilinea trium angulorum habet tres, &c. triangulus eſt figura rectilinea &c. ergo triangulus habet tres &c. Mox eadem paſſio demõſtratur de iſoſcele per triangulum. ſ. omnis triangulus habet tres &c. iſoſceles eſt triangulus: ergo. Deinde omnis iſoſceles habet tres &c. triangulus ſemicirculi eſt iſoſceles: ergo. Et iſtum modum explicat hic. Appellat enim definitionem. a. & primum ſubiectum. b. ſecundum. c. &c. [Nam. a. inquit de. b. ſumitur]. i. prædicatur in minori primæ demonſtrationis: & b. de c. in ſecunda demõſtratione &c. & ita conſequenter. ¶ Secundo modo augentur huiuſmodi ſcientiæ ad latus. i. per ſpecies ex æquo diuidentes idem genus. Hoc exemplum expoſitores uerſionem Boetii ſecuti explicant hoc modo, Detur paſſio propria generis, ut omnis numerus eſt finitus uel infinitus, tũc ſequitur, numerus par eſt numerus: ergo ẽ finitus uel infinitus. Si uero ſubſumas, numerus impar eſt numerus, idem concludetur de illo. Et ſi dicas, omne animal eſt ſenſibile, quancunque ſpeciem animalis ſubſumas, concludetur illa paſſio. ¶ At uero quanuis exemplum ſit uerum, non tamen eſt quo utitur Ariſto. nec in Græco nec in uerſione Argyropyli. Ait. n. a. ſi numerus abſolute (quod

Tripliciter E mathematicæ augentur.

F

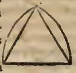
G ſit maior extremitas). b. uero ſimpliciter numerus impar(quod ſit medium) c. uero definitus numerus impar.i. certa ſpecies numeri imparis: quod ſit minor extremitas. Fiet hæc demonſtratio, omne.b.eſt. a. omne.c.eſt.b.ergo omne. c.eſt.a. id eſt, omnis numerus: impar eſt numerus ternarius eſt numerus impar:ergo ternarius ē numerus. Rurſus.ſi.d.ſit numerus par. e. uero definitus numerus par: ut binarius uel quaternarius: fiet hæc demonſtratio , omne. d. eſt. a. omne. e. eſt. d. ergo omne. e. eſt . a. Vult ergo quòd genus ſupremum, quancunque ſpeciem ſumas pro medio , omne , concluditur de infima ſpecie ſubſum-
H pta ſub tali medio . Quod eſt ſcientiam augeri ad latus.¶ Tertio modo ſcientiæ mathematicæ creſcunt demonſtrando primam paſſinonem de ſubiecto : & per primam,ſecundam: & per ſecundam , tertiam : & ita in infinitum . Quo modo procedit Euclides demonſtrando primo de linea , a quolibet puncto in quolibet punctum duci, & deinde ſuper datam lineam triangulum æquilaterum co locari.& ita conſequenter. Relinquit ergo Ariſt. mathematicas ſcientias abunde commendatas.

Quæſtio quarta.

I *Vtrum omnis demonſtratio procedat ex principijs per ſe & proprijs.*

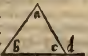
A Parte negatiua poſſent ſtatim argumenta fieri contra illam fundamentalem concluſionem Ariſto.cap.6.tex. 16. ſcilicet omnem demonſtrationem procedere ex neceſſarijs: nam demonſtrationes naturales de motibus & coniunctionibus planetarum, de pluuia & grandine , & alijs impreſſionibus naturalibus generant ſimpliciter ſcientiam : & tamen non procedunt ex neceſſarijs.Sed ad hæc reſponſum eſt.q. ij. ubi nouū fecimus quemadmodum huiuſmodi propoſitiones ſint ſuo modo neceſſa- K
riæ.¶ Et ideo aliter arguitur aduerſus primam principalem concluſionem in eodem cap.tex. 18.& 7.ca.tex.19. uidelicet,q̄ omnis demonſtratio procedit ex principijs per ſe & nullo modo ex his quæ ſunt per accidens. Ariſtote. multas rerum proprietates demonſtrat quæ illis competunt per accidens: ergo ſibi eſt ipſe contrarius. Antecedens patet primo. In 2. Phyſico. text. 39. demonſtrat caſum & fortunam ineſſe rebus,quæ tamen ſunt cauſæ per accidens, nam ſunt præter intentionem agentis. Secundo. In 2. de cœlo tex. 43. demonſtrat cœlum ſemper moueri , & terram ſemper quieſcere: & tamen motus & quies nō ſunt propriæ paſſionis cœli & terræ,ſed acciden- L
tia cōia omniū corporum naturaliū. Et tex. 104. demonſtrat cœlum eſſe ſphæricum , & terram rotundam: & tamen ſphæricum & rotundum non ſunt paſſiones corporum naturalium: ſed quantitatis. Tertio. In 2. de gene. text. 16. demonſtrat ignem eſſe primo calidum , aerem uero humidum aquam frigidam,& terram ſiccam:& tamen illæ non ſunt propriæ paſſiones elementorum , ſed communes, utpote calor, igni & aeri: & humiditas aeri & aquæ &c. Et Commentator.4.Phyſi. tex. 2. dicit id quod per accidens competit , ſi ſemper competit, poſſe intrare demonſtrationem,ut materiā, & formam eſſe mobiles,poteſt eſſe princi- M
pium & concluſio demonſtrationis, licet per accidens conueniat illis ratione totius compoſiti. Et id demum confirmatur, quia omne corpus eſſe coloratum cadit ſub demonſtratione : immo omne animal eſſe coloratum licet eſſe coloratum ſit accidens commune.¶ Secundo principaliter arguitur. Mathematicæ inter omnes ſcentias ſunt quæ potiſſimè utuntur demonſtrationibus: & tamen demonſtrant per cauſas per accidens: ergo demonſtratio non ſemper procedit ex cauſis per ſe. Probatur minor. Demonſtrat Geometra ſuper datam lineam diametrum æquilaterum collocare, deſignata linea recta & ſumpto uno extremo pro cētro, deſcribendo unum circulum

A qui tranſeat per aliud extremum, & rurſus ſuper aliud extremum deſcribendo alium circulum æqualem, & a puncto quo interſecant ſe circuli deducendo duas lineas uſq; ad extrema datæ lineæ, ut patet in hac figura. Tunc arguitur ſic: Ad triangulum eſſe æquilaterum per accidens eſt deſcriptio illorum circulorum: nā

licet nullus ad imaginationē poſſit eſſe circulus, triangulus nihilominus eſſet æquilaterus. Itē probat omnē triangulum habere tres angulos æquales duobus rectis, protrahendo unā quā

B libet lineam trianguli. Quæ faciat. v. g. triangulum extrinſecum. d. & arguendo hoc modo, angulus extrinſecus. d. eſt æqualis duobus intrinſecis ſibi oppoſitis, ſcilicet. a. b. (quæ eſt 32. Euclidis) ergo duo anguli. c. d. ſunt æquales tribus. a. b. c. quia ſi idem commune, ſcilicet. c. addatur duobus æqualibus, quæ remanēt ſunt æqualia: ſed. c. & d. æquiualēt duobus rectis (quæ eſt. 13. Euclidis) ergo tres anguli. a. b. c. æquiualent duobus rectis. At uero quòd angulus extrinſecus. d. ſit æqualis duobus ſibi oppoſitis eſt cauſa per accidens: nam licet

C nullus eſſet angulus extrinſecus, nihilominus tres anguli intrinſeci æquiualerent duobus rectis. ¶ Tertio principaliter arguitur aduerſus ſecundam concluſionem principalem. ſ. demonſtrationem procedere ex proprijs. Et arguitur primo, quòd procedat ex alienis tranſeundo de genere in genus contra concluſionem poſitam cap. 7. textu. 20. Philoſophia naturalis & Geometria ſunt omnino ſcientiæ diuerſæ: nam ſubiectum philoſophiæ eſt ens mobile, & ſubiectum geometriæ eſt quantitas continua ut abſtrahit a materia & motu: ergo principia unius ſunt ſimpliciter aliena reſpectu alterius: & tamen geometra probat illud principium, A quolibet puncto in quolibet punctum linea ducere, per hoc principium phyſicum, inter quælibet duo puncta mediat ſpatium. D
Et uice uerſa philoſophus naturalis. 2. de cœlo, textu. 104. probat terram eſſe rotundam & cœlum ſphæricum: quod nō poteſt probari niſi per medium geometricum, uidelicet, quòd omnes lineæ ductæ a cētro ad circunferentiā inſunt æquales. Et eodē modo Chirurgus probat uulnera rotunda difficilius ſanari per medium geometricum: per hoc. ſ. quòd latera talis uulneris magis diſtant quàm ſi haberet figuram oblongam. Quinimo lunam eſſe eclipſabilem eſt propoſito Aſtrologiæ, & tamen probatur per interpoſitionem terræ inter ſolem & lunā, quæ eſt medium phyſicum: nam interpoſitio dicit motū, de quo tractat philoſophus naturalis. ¶ Et confirmatur ſpecialiter ar- E
gumentum in exemplo Ariſt. Geometra utitur prīcipio Arithmeticæ, ergo male ponit exēplū Ariſtoteles in iſtis, quòd nullo modo una ſcientia utitur principijs alterius. Probatur antecedēs: Geometra probat diametrum quadrati æquilateri non eſſe cōmenſurabilem coſtæ, eo quòd diameter & coſta non ſe habent ſicut duo numeri, puta ſicut numerus maior excedit numerum minorē per unitatem uel unitates quæ ſunt partes aliquote omnium numerorū. ¶ Quarto principaliter arguitur. Hoc principium uniuerſaliſſimum, de nullo idem ſimul affirmatur & negatur, intrat formaliter demonſtrationem ergo male id negauit Ari- F
ſto. cap. 8. tex. 26. & per conſequens omnes ſcientiæ poſſunt uti hoc cōmuniſſimo principio. Probatur antecedēs. Hic eſt optimus ſyllogiſmus, idem ſimul eſſe & non eſſe eſt impoſſibile: materiam primam eſſe ſiue forma eſt idem ſimul eſſe & non eſſe: ergo materiam primam eſſe ſine forma eſt impoſſibile. Itē ſi quis proteruiſſimus cōcederet idem poſſe produci a ſeipſo, redarguendus eſſet contradictionis hoc mō: Idem ſimul eſſe & non eſſe eſt impoſſibile: ſed idem ſeipſum producere includit idem eſſe quādo non eſt (nam cauſa debet præcedere affectum) ergo idem non poteſt ſeipſum ꝓducere. Et multis alijs modis poteſt primum principium intrare demonſtrationem.

G QVAESTIO hæc partim ex tertia quæ
ſtione, partim ex expoſitione textus facile
diſſoluitur. Nihilominus ad maiorem dilu-
cidationem formata ſunt pauca hæc argu-
menta. præmiſſa ergo affirmatiua reſpon-
ſione ad quæſtionem, ad primum argumen
Ad primum tum negatur antecedens. Et ad primam pro
bationem reſpondetur, quòd de caſu & for
tuna poſſumus loqui aut particulariter aut
in genere. Particulariter nõ eſt de illis ſcien
tia nec demonſtratio: ut infra in hoc lib.
aſſerit Ariſtot. tex. 43. i. non demonſtratur,
quòd ædificator inueniat theſaurum, aut ꝙ
nauigãs diteſcat, & ſimilia: quia hæ ſunt cau
H ſæ per accidens: & per conſequens non ſũt
per ſe quarto modo. Tamen in genere hoc
cadit ſub ſciẽtia. ſ. quòd caſus & fortuna ſũt
cauſæ ꝑ accidens & dubiæ, quòd earum effe
ctus ſequuntur præter intentionem agen-
tis. Huiuſmodi enim propoſitiones ſunt ꝑ
ſe: nã hoc quod eſt eſſe cauſam per accidẽs
per ſe primo modo conuenit fortunæ: quia
illa eſt eius definitio. Et hoc modo tractat
Ariſ. de fortuna in 2. phy. Et item. 3. Ethic.
c. 3. docet quòd de fortuitis, quippe quæ in
noſtra poteſtate non ſunt, non eſt cõſilium.
¶ Ad ſecundum membrum reſpõdetur per
illud quod ſupra dictum eſt. q. 3. in ſolutio-
ne cõfirmationis quarti argumẽti. ſ. quod ut
ſit aliqua propoſitio demonſtrabilis, ſatis eſt
quòd ſit ꝑ ſe aut perſeitate ſolius ſubiecti
I aut perſeitate ſolius prædicati: & illæ, cęlum
mouetur, terra quieſcit, ſunt per ſe perſeita
te ſubiecti, ſicut, homo eſt bipes: nam per ſe
cœlum habet ut moueatur: licet moueri ꝑ
ſe primo non conueniat cœlo. E conuerſo,
homo eſt aptus ad medicinam, eſt demon-
ſtrabilis: quia eſt per ſe perſeitate prædicati:
nam talis aptitudo per ſe conuenit homini
quanuis non omnis homo per ſe habeat il-
lam. ¶ Eodem modo poſſet dici ad tertiam
probationem, ꝙ ignis per ſe perſeitate ſu-
biecti eſt calidus, quanuis caliditas conue-
niat etiam aeri. Sed tamen alia eſt intentio
Ariſto. uidelicet, ꝙ quanuis quolibet ele-
mentũ uendicet ſibi duas qualitates, tamen
una eſt quæ per ſe primo illi conuenit: ut ca
liditas per ſe primo conuenit igni, & ſicci-
tas ſecũdario: aeri uero per ſe primo conue K
nit humiditas, & ſecundario caliditas: hæ
autem qualitates conueniunt mixtis ratio-
ne elementorum. Et ideo reſpondetur, ꝙ
ignis eſt calidus, eſt per ſe primo in ſecun-
do modo dicendi per ſe: & ignis calefacit,
eſt in quarto: & per conſequens ſunt pro-
poſitione ſimpliciter demonſtrabiles. Ad
illas propoſitiones, cœlũ eſt ſphæricum, ter
ra eſt rotunda, reſpondetur, quod quanuis
rotũditas ſit paſſio quantitatis, nihilominus
quia quãtitas eſt accidens proprium corpo-
ris corpora naturalia determinant ſibi certã
quantitatẽ quæ proinde eſt de illis demon-
ſtrabilis. Vnde homini alia eſt propria figu-
ra, alia uero equo, aliæq; alijs animalibus. L
¶ Ad auctoritatem Cõmentatoris multi ua
rie reſpondent: conceditur tamen in ẽtum
ꝙ aliquando philoſophi non utuntur ita
ſtrictæ propoſitionibus neceſſarijs. ſ. quarũ
prædicata per ſe primo conueniunt ſubie-
ctis: ſed ſatis eſt ſi ſẽper conueniant, & ideo
illa ſeruit demonſtrationi, materia & for-
ma mouentur localiter, & item illa, omne
aĩal eſt coloratum, & quãdoq; hæc, cygnus
eſt albus, coruus eſt niger & ſimiles. ¶ Ad *Ad ſecundũ.*
ſecundum principale reſpondetur, ꝙ Ma-
thematicæ ſciæ potiſſimum demõſtrãt per
cauſas formales, ſicuti ſciæ naturales per ef
ficientẽ & finalem, ut uidebimus lib. 2. cap.
11. Demonſtrãt. n. mathematicæ ualorem M
& uirtutẽ figurarum quantitatis: & quia ꝑ
unam figuram oſtenditur longitudo linea-
rum alterius figuræ, & per unũ angulum ex
trinſecum oſtenditur ad oculum quãtitas op
poſitorum angulorum, propterea ad demõ
ſtrandã paſſionem unius figuræ utitur ma-
thematicus alia figura. v. g. quia triangulus
æquilaterus conſtat ex tribus æqualibus li-
neis, & lineæ exeuntes a centro ad circun-
ferentiam eiuſdem uel æqualis circuli ſunt
æquales, propterea oſtenditur æquilaterus
triangulus per deſcriptionẽ circulorum.
¶ Vnde ad argumentum negatur, ꝙ mathe-
maticæ demonſtrent per cauſas omnino ac-
cidentales: nam quanuis deſcriptio circulo-
rum nõ ſit per ſe cã efficiens triãguli æqui-
lateri, tamẽ quodam modo eſt cã formalis
per

A per ſe, ad hunc ſenſum, ꝙ ad deſcriptionem talium circulorum formaliter ſequitur illa diſpoſitio trianguli. Et eodem modo angulus extrinſecus eſt quodã modo forma per quam manifeſtat ualor angulorum internorum trianguli. ¶ Ad tertium principale re-
Ad 3. ſponſio patet ex expoſitione tex. 20. Vnde colligitur Ari. non negare uniuerſaliter ſciẽtiam unam poſſe uti principijs alterius: ſed duo ſunt quæ docet. Primum ꝙ unaquæq; ſcientia habet ſua propria principia, ultra quæ ipſa non procedit, ſed uel ſunt per ſe nota, uel ad aliam ſcientiam pertinebit illa probare. Secũdo docet, quòd nulla ſcia probat principia alterius, niſi aliquo modo ſubiectum illius pertineat ad ſubiectum alterius: aliàs ſi ſubiecta ſunt omnino diuerſa,
B erit tranſitus ſeu migratio a ſcientia in ſcientia, qui quidem tranſitus reprobatur at ſi aliquo modo unum ſubiectum pertineat ad aliud, non erit tranſitus, ſed deſcenſus licitus. ¶ Vnde ad primum membrum argumẽti negatur ſubiectum Geometriæ & Philoſophiæ eſſe omnino adeo diuerſa, ut principia unius ſint prorſus aliena reſpectu alterius: nam quãuis Geometra tractet de quãtitate & punctis ut abſtrahunt a materia, nihilominus quia quantitas & puncta ſunt accidentia corporis naturalis, poteſt philoſophia reddere principiorum Geometriæ rationem. ¶ Et pariter ad ſecundum membrũ reſpondetur, quòd eadem paſſio demon-
C ſtratur de eodem ſubiecto a diuerſis ſcientiis per diuerſa media, ut, quòd terra eſt rotunda, probat philoſophus naturalis per motum: quia uidelicet omnes partes terræ quãtum poſſunt tendunt ad centrũ, & per conſequens æqualiter diſtant a cẽtro: quod eſt facere circulum. Aſtronomus uero id probat, quia terra eſt uelut centrum mundi æqualiter diſtans a cœlo. Item lunam eſſe eclipſabilem philoſophus naturalis probat per motum: quia ſcilicet terra interponitur inter ſolem & lunam, non curando in quib. punctis cœli ſunt luminaria. Aſtronomus uero uice uerſa id demonſtrat, quia quotieſcunque ſol & luna ſunt in capite uel cauda draconis luna priuatur lumine, non curando quod corpus interponitur. ¶ Ad aliud D
de Chirurgia reſpondetur eodem modo, quia figura uulneris aliquid nonnunquã refert ad ſanitatem: propterea chirurgus in quantum Geometra reddit aliquando cauſam ſuorum principiorum. ¶ Sed ad confirmationem negatur, quòd Geometra utatur principijs Arithmeticæ: ſed tamen aliquando poteſt una ſcientia uti exemplis alterius: uel quia oppoſita iuxta ſe poſita clarius eluceſcunt, uel quia concluſio unius ſcientiæ euidentior eſt in materia alterius: Et quia inter numeros nunquam poteſt eſſe proportio irrationalis: quia ſaltem unitas erit pars aliquota amborum, propterea geometra probat diametrum non eſſe commenſurabilem coſtæ, quia non ſe habent ut E
duo numeri, ut eadem ſit pars aliquota utriuſque. ¶ At uero circa quartum argumẽtum notandum eſt, ꝙ hæc principia uniuerſaliſſima dupliciter poſſunt conſiderari intrare demonſtrationem: uno modo ad explicandam contradictionem in aliqua particulari materia, ut ſi dicas, idem ſimul eſſe & non eſſe eſt impoſſibile: ſed idem ſimul moueri & quieſcere eſt ſimul eſſe & non eſſe: ergo idẽ ſimul moueri & quieſcere eſt impoſſibile. Et iſto modo non incõuenit ꝙ expreſſe intrent demonſtrationem: & ita fit in confirmatione: quamuis aliquis poſſet negare illam minorem, materiam eſſe ſine forma, eſt eſſe & non eſſe, de quo alias. Alio modo iſta principia conſiderari poſſunt in F
demonſtratione ad probandum alias concluſiones particulares ſcientiarum. Et hoc modo negat Ariſt. intrare formaliter demõſtrationem: ſed ſolum intrant uirtualiter. Vnde ſicuti eſt in principijs rerum naturalium ubi ſunt aliqua principia formaliter intrantia compoſitionem & principia particulariter applicata, & ignis ad calefaciendum: & alia præterea generalia in quorum uirtute iſta particularia agunt, ut puta conſtellationes cœleſtes, ita in demonſtratione ſunt aliqua principia particularia, puta præmiſſæ formaliter intrantes demonſtrationem, & alia ſunt principia uniuerſalia quæ non intrant demonſtrationem formaliter,

ſed·

G ſed ſolum uirtualiter: qualia ſunt, de quolibet idem uel affirmatur uel negatur, & de nullo idem ſimul affirmatur & negat. Enim uero proteruiſſimo neganti principium immediatum: perſuadetur, deducendo eum ad impoſſibile per iſta principia, ut dictum eſt in expoſitione textus. Exempli gratia. Si quis negaſſet ab æqualibus, demptis æqualibus, remanere æqualia, deduceretur ad impoſſibile hoc modo: ſi non remanent æqualia, ergo remanent inæqualia: per primum principium: (de qualibet enim quantitate affirmatur æquale uel inæquale): ſi ſunt inæqualia: ergo unum eſt maius: addantur ergo exceſſus æquales qui dempti fuerant, &
H illud idem remanebit maius: & per conſequens illa antequam demerentur exceſſus non erant æqualia: cuius oppoſitum ſupponebat dignitas aſſumpta.

DE DEMONSTRATIONE propter quid, & quod eſt. CAP. X.

Tex. 30. DIFFERT autem ſcire eſſe, & propter quid eſt: primo quidem in eadē ſcientia: atque in hac dupliciter. Vno quidem modo, ſi ratiocinatio non per ea, quę uacant medio fiat: nō
I .n. prima ſumitur cauſa: ſcientia autē eius propter quid eſt, per primam fit cauſam. Alia uero modo, ſi per ea qui dē quæ uacant medio, non tamen per cām, ſed per notius eorum, quæ cōuertuntur, efficitur. Atq; nihil prohibet, ut eorum quæ de ſeſe mutuo prædicātur, notius interdum ſit id, quod non eſt cauſa: quare demōſtratio per id ipſum efficietur. ¶ Veluti uagas ſtellas eſſe prope, quia non micant: vagę ſtellæ ſint c, nō micare b, prope eſſe collocetur in a. Vere igitur b. dicetur de c: uagæ nanque ſtellæ non micant: at vere etiam a. de ipſo dicetur b: quod .n. nō K
micat i. propinquum: hoc autem per inductionem vel ſenſum ſumatur: a. igitur neceſſe eſt ipſi cōpetere c: quare demonſtratum eſt, uagas eſſe propinquas. Hęc igitur ratiocinatio non eſt ipſius propter quid eſt: non .n. quia non micant vagantes ſtellæ, ideo ſunt prope: ſed quia ſunt prope, ideo non micant. ¶ Fieri aūt poteſt, ut per alterū oſtendatur; atq; tunç erit ipſius propter quid eſt ratiocinatio: nam ſtellæ vagantes quidem ſint c, prope autem eſſe ſit b, & nō micare collocetur pro L
a: & b. igitur competit ipſi c: nā uagantes ſtellæ ſunt prope, & a. conſtat ipſi competere b: ea nanq; non micāt quæ prope ſunt. Quibus fit, ut a. quoq; cōpetat ipſi c: atque hæc eſt rōcinatio ipſius propter quid eſt: nā ſumpta eſt ipſa cā prima. ¶ Prorſus ſit, ut Luna per accretiones demonſtretur eſſe rotunda: quēadmodum quidā demonſtrāt: nā ſi rotundū eſt id oē quod ſi accreſcit, Luna aūt ſic accreſcit, perſpicuū eſt, Lunā eſſe rotundā. Atq; hoc quidē mō ea facta eſt rōcinatio, qua ipſum eſſe oſtenditur. At ſi mediū econtra M
ponatur, extruetur ipſius propter qd eſt rōcinatio: non .n. ob accretiones talis rotunda eſt Luna: ſed quia eſt figuræ rotūdæ, ideo talis ſuſcipit incremēta. Atq; ſit pro c. Luna, rotundū pro b: ſic accreſcere potiatur pro a. ¶ In quibus autem ipſa media non conuertuntur, & eſt id notius quod nō eſt cauſa, oſtenditur quidem eſſe, ipſum autem propter quid eſt non demonſtratur. ¶ Prætetea in his quibus medium extra ponitur: etenim in hic ipſis eſt ipſius eſſe, & non ipſius propter quid eſt demonſtratio: non enim dicit cauſam

ipſam,

A ipſam ueluti propter quid paries non reſpirat, quia non aīal eſt: nam ſi hoc non reſpirādi cā eſt, oportebat aīal reſpirādi cām eſſe: ceu ſi negatio cauſa eſt non eſſendi, affirmatio cauſa eſt eſſendi: vt ſi calidorum ac frigidorum intemperatio, ſanitatem non habendi cauſa eſt: eorundem temperatio, ſanitatem habendi cā eſt. Pari quoq; modo, ſi affirmatio eſſendi cauſa eſt. Ad hæc autem quæ hoc pacto ſunt aſſignata, non accommodatur id quod eſt dictum: non. n. aīal oē reſpirat. ¶ Atque

B ratiocinatio cauſæ talis in medio fit figura: a. nanq; ſit aīal, b. reſpirare, paries c. Igitur ipſum a. cuilibet quidem b. competit: omne nāq; quod reſpirat, animal eſt: nulli autem ineſt c: quare neq; b. cuipiam competit c: paries igitur non reſpirat. Tales vero cauſæ ſimiles ſunt hiſce, quæ per exuperationē dicuntur. Hoc autem eſt medium id dicere, quod ſuperat cauſam. Cuius gn̄s eſt Anacharſidis illud, in Scythia modulatrices non ſunt, nam neq; vites. In eadem igitur ſcīa, & in mediorum poſitione, hæ ſunt ratioci-

C nationis ipſius eſſe, ad ipſius propter quid eſt ratiocinationem, differentiæ. ¶ Alio vero mō differunt eſſe, & ꝓp quid eſt, quod per aliam atq; aliā utrunq; conſideratur: tales autem ſunt eæ, quę ita ſeſe habent, ut altera ſub altera collocetur, vt ad geometriā perſpectiua, & ad ſolidorum ſcīam machinarum facultas extruendarum, & ad Arithmeticam Muſica, & ad Aſtrologiam ſeſe habet eorum ſcīa, quæ apparent. Atq; harum nonnullæ ſciarum noīe ratione fere conueniunt: ceu Aſtrologia eſt & ipſa Mathematica & nauigātī ſcīa: & Muſica ea eſt quę Mathematica, & quę auditum oblectat. ¶ Hic. n.

D ipſum quidē eſſe, ad eos pertinet ſcire, qui ſenſu ūtūtur, ipſum autem propter quid, eſt ad Mathematicos ipſos: hi nanq; cauſarū demonſtrationes habent, & perſæpe neſciunt ipſum eſſe, quemadmodū iſ, qui contemplantur ipſum uniuerſale, nōnulla ſingulariū, quia non animaduertunt, ſæpenumero neſciunt. Hæ aūt ſunt, quæ formis ipſius utūtur quæ quidē ſunt alia quædā ſubſtantiaq; diuerſa. Mathematicæ nanq; ſciæ circa formas ſunt: de nullo. n. ſubiecto dicuntur: nā & ſi Geome-

E tria ipſa ſunt in ſubiecto, non tn̄ vt in ſubiecto ſunt, geometricæ conſiderationi ſubiiciuntur: ut autem perſpectiua ſeſe habet ad geometricam, ſic alia ſeſe habet ad perſpectiuam: ueluti de Iride: nam ipſum quidem eſſe, ad naturalem pertinet ſcire: ipſum autē propter q̄d eſt, ipſius eſt perſpectiui, aut ſimpliciter, aut eius qui cōplectitur mathematicā. ¶ Complures etiam ſciarum, quę non ſunt ita diſpoſitæ, vt altera ſub altera ſit collocata, par modo ſe habent: ut medicina atq; Geo-

F metria. Nam ſcire ulcerum ea quæ orbis ſubeunt formam tardius cæteris curari, ad medicum ſpectat: propter quid autem, ad geometram.

HAec eſt tertia pars membri tertii principalis: in qua poſt conſtituram demonſtrationem propter quid, oſtenditur in hoc cap. 10: quibus differant demonſtratio propter quid, & quia: & c. ſequenti, quænam figura ſit ad demonſtrationem accōmodatior. Et eſt in diuiſione Commentatoris capitulum hoc textus unicus, nēpe trigeſimus: quem tamen nos in decem particulas partiti ſumus. Duas tñ partes principales continet. In priori oſtendit Ariſt. demonſtrationem,

quia

G quia dupliciter differre à demonſtratione propter quid in eadem ſcientia: & in altera addit quomodo tertio differant in diuerſis ſcientijs. ¶Vbi circa nomen adnotandum eſt primo, ꝙ demonſtratio, quia, dicitur ex uerſione Boetii, imm potius appellanda eſſet demonſtratio: ꝙ hoc eſt hoc, nam hæc eſt differentia inter demonſtrationem, quia, & propter quid, ꝙ demõſtratio, quia, demonſtrat uerum eſſe, ꝙ hoc eſt hoc, non reddendo cauſam illius, quam tamen reddit demonſtratio propter quid. Et ideo ly, quia, non debet intelligi ut dicat cauſam, ſed ut ſit coniunctio, ſcilicet demonſtratio ꝙ hoc eſt hoc, ſeu ꝙ hoc eſt uerum. Quocirca apud Argyrop. nunquam appellatur,

Demonſtratio, quia.

H niſi demonſtratio quia oſtenditur ipſum eſſe. ¶Secundo notandum eſt, ꝙ definitio demonſtrationis poſita in 2. cap. ſolum eſt demonſtrationis propter quid: quæ ſimpliciter eſt demonſtratio. Vnde ꝙ aliqua demonſtratio non ſit propter quid, & per cõſequẽs ſit quia, contingit dupliciter: aut quia procedit per cauſam non quidem immediatã, & proximam & propriam, ſed per cauſam remotam: alio modo, quia non procedit per cauſam, ſed per effectum, & per ſignum notius quo ad nos, i cæteris uero omnibus debet demonſtratio, quia, conuenire cum demonſtratione propter quid ut ſcilicet procedat ex propoſitionibus neceſſariis & per

I ſe. Vnde demonſtratio, quia, eſt demonſtratio procedens aut ex cauſis mediatis, aut ex effectibus nobis notioribus. Et hoc eſt quod ait, [Differt autem &c.] Atq; nihil, inquit, prohibet ut interdum notius ſit id quod nõ eſt cauſa, ſcilicet effectus: immò ita regulariter eſt in materialibus. Notior enim nobis eſt eclipſis lunæ, quam interpoſitio terrę.

Stella uag. ¶ In ſecunda particula. [Veluti uagas ſtellas] ſubiungit exemplum ſecundi modi. Vbi notandum eſt, ꝙ ſtellæ uagæ, ſeu erraticæ dicuntur planetæ, eo ꝙ mouentur proprio motu ab occidente in orientem cõtra primummobile: Quæ quidem non apparent micare (ſeu ſcintillare, ut uertit Boetius) eo ꝙ ſunt nobis propinquiores quàm ſtellæ fixæ in firmamento. Micatio enim illa ſeu ſcintillatio accidit ex eo ꝙ ſtellæ firmamenti, cum ſint a nobis remotiſſimæ, cauſant in oculo debiliſſimum conum, qui proinde male figitur oculo, & dum trepidat facit ſydus apparere ſcintillare. Tametſi 2. de cœ. tex. 48. Sol etiam dicatur ſcintillare propter excellentiam ſenſibilis quod diſgregat uiſum, quæ eſt alia cã apparẽtiæ ſcintillationis: ueluti in tegulis, ubi radii ſolis reflectunt, apparet. Ait ergo [Vagæ ſtellæ ſint K c.] i. ſint minor extremitas, non micare b. ideſt medium: prope eſſe, collocetur in a. ideſt in maiore extremitate. Tunc fiet hæc demonſtratio, quia, ſtellæ non micãtes ſunt prope nos: planetæ ſunt non micantes: ergo planetæ ſunt prope nos. Non micare.n. nõ eſt cauſa, ſed potius effectus huius quod

L eſt, eſſe prope: & ideo talis demonſtratio non eſt propter quid. Ait uero ꝙ illæ præmiſſæ poſſunt eſſe notæ per inductionem, aut per ſenſum: nã maior experientia fit nota. Experimur.n. luminoſum remotiſſimum propter debilem in angulum in oculo apparere ſcintillare: & minor itidẽ fit nota inductione: quia uidemus nec Venerem ſcintillare, nec Mercuriũ ſcintillare, & ita reliquos. ¶In tertia particula, [Fieri autem poteſt] docet Ariſt. quemadmodum talis demonſtratio, quia põt reſolui in demõſtrationem propter quid, ſi id quod accipiebatur pro maiori extremitate accipiatur pro medio, & id quod accipiebatur pro medio, accipiatur

M pro medio extremitate. Conſtruetur nanque tunc hæc demonſtratio, ſtellæ quæ ſunt prope nos non ſcintillant: planetæ ſunt prope nos: ergo planetæ non ſcintillant: quæ quidẽ eſt propter quid: nam eſſe prope eſt cauſa non ſcintillandi. In quarta particula. [Prorſus ſit] ſubiungit Ariſt. ſecundũ exemplum, priori ſimile: ſi quis demonſtret lunam eſſe rotundam ab effectu, quia uidebimus illam orbiculariter creſcere, hoc modo, quod orbiculariter creſcit eſt rotundum: luna orbiculariter creſcit: ergo eſt rotunda. Creſcere.n. orbiculariter, nõ eſt cauſa quòd ſit rotunda, ſed potius effectus. Vnde econuerſo fiet propter quid hoc modo, omne rotundum dum illuminatur, orbiculari-

A lariter augetur,(quia quicquid recipitur,re
cipitur ad modum recipientis ut colligitur
a Com.3.de anima, com.4.)luna eſt rotun-
da:ergo dum creſcit per receptionem lumi
nis augetur orbiculariter. ¶ In quinta parti-
cula,[In quibus autem ipſa media:]quia di
xerat demonſtrationem, quia,reſolui in de-
monſtrationem propter quid, ne quis deci-
peretur credens id uniuerſaliter continge-
re,docet quando id uſu uenire poſſit , quan
do uero minime:dicens,ꝙ ubi pro medio in
demõſtratione, quia accipitur effectus adæ-
quatus, & pro maiori extremitate cauſa a-
dæquata, & pro minori ſubiectum adæqua-
B tum, poteſt fieri talis reſolutio:alias nõ ſem
per.¶ Vbi notandum eſt, ꝙ effectus adæqua
tus cauſæ eſt, qui habet duas conditiones,
puta qui ſequitur ex ſola tali cauſa, & ex
omni tali:ut ſcintillare,& eſſe prope: pare-
re,& lateſcere . Inadæquatus uero cõtingit
dupliciter , uel quia eſt inferior & excedit a
cã,ſcilicet, quia ſequitur ex aliqua tali cau-
ſa,non tamen ex omni:uel quia eſt ſuperior
puta quæ ſequitur ex omni tali cauſa , non
tamẽ ex ſola.Si eſt inadæquatus primo mo-
do tanquam inferior, tunc demonſtratio,
quia, procedit : demonſtratio uero propter
quid nõ procedit: ut moueri motu progreſ
ſiuo,eſt effectus animalis,non tamen cuiuſ
cunque animalis : quia oſtreæ non mouen-
C tur tali motu, tunc ſequitur in demonſtra-
tione, quia, quicquid mouetur motu pro
greſſiuo eſt animal, homo mouetur motu
progreſſiuo: ergo homo eſt animal : tamen
demonſtratio propter quid,nulla eſt, omne
animal mouetur motu progreſſiuo : omnis
homo eſt animal &c. quia maior eſt falſa.
Si uero effectus ſit excedens cauſam , tunc
demonſtratio pp quid procedit,demonſtra
tio uero,quia nequaquam:ut uiuere eſt ef-
fectus omnis animalis , non autem ſolius:
(nam & plantæ uiuunt) ſequitur ergo pro-
pter quid , Omne animal uiuit : omnis ho-
mo eſt animal:ergo omnis homo uiuit : ta
men in demonſtratio,quia,non ualet,Quic-
quid uiuit eſt animal:omnis homo uiuit: er-
go. nam maior eſt falſa. ¶ In ſexta particula
textus,[Præterea in his]ſubdit Ariſt.exem-

Effectus adæquatus.

plum ſecundi modi demonſtrationis , quia D
uidelicet quãdo procedit ex cauſa remota.
Vbi notandum ꝙ medium extra poni , eſt
aut negari de aliqua extremitate , ut in ſyl-
logiſmis negatiuis , aut importare cauſam
remotam. Quare hic (quod eſt notandum)
aliter accipitur principium immediatum,
quàm in ſecundo capite. Illic enim accipie-
batur pro illo quod non habebat aliud me-
dium a priori:hic autem accipitur ut oppo-
nitur principio remoto, uidelicet, quod im
portat cauſam proximam cõcluſionis. Exẽ-
plum eſt, ut ſi paries demonſtretur non re-
ſpirare, quia non eſt animal. Etenim non eſ
ſe animal , non eſt proxima cauſa non reſpi
randi: ſed non habere pulmonem. ¶ Vnde
ſubiungit Ariſto.ꝙ ſi non eſſe animal, eſſet E
cauſa non reſpirãdi, oportebat eſſe animal,
eſſe cauſam reſpirandi : nam ſi negatio eſt
cauſa negationis, affirmatio cõtraria eſt cau
ſa contrariæ affirmationis : ut ſi intempera-
tio humorum in animali eſt cauſa non ha-
bendi ſanitatem, temperatio eorum eſt cau
ſa ſanitatis. At uero eſſe animal,non eſt cau
ſa reſpirandi: nam piſces & oſtreæ,licet ſint
animalia,non reſpirant. ¶ In ſeptima particu
la, [Atque ratiocinatio cauſæ] docet quo
modo demonſtratio negatiua commodius
fiat in ſecunda figura quàm in prima, maxi-
me ubi aſſignatur cauſa inadæquata. i. quæ
exuperat effectum: a.nanque ſit animal , b.
reſpirare, paries c. In ſecunda figura per a. F
intelligitur medium quod prædicatur in
utraque,& per b. maior extremitas , & per
c.minor. Fiat ergo hæc demonſtratio, quic-
quid reſpirat eſt animal. paries non eſt ani-
mal,ergo paries non reſpirat, in Baroco.
Hæc inquit demonſtratio optima eſt, non
tamen eſt propter quid , licet procedat a cã
ad effectum , quia procedit per cauſam re-
motã,quia enim paries non eſt animal, non
habet pulmonem,& quia nõ habet pulmo-
nem non reſpirat . Si tamen ex eiſdem ter-
minis extrueretur demonſtratio ab effectu
ad cauſam, non procederet. ſ. omne animal
reſpirat , paries non reſpirat,ergo paries nõ
eſt animal,quia maior eſt falſa . Et hoc eſt,
quod ait animal habere ſe reſpectu reſpiran
di,

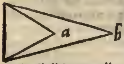
Mediũ extra poni.

immediatũ.

di, ſicut cauſa quæ exuperat, id eſt tanquam ſuperior quæ affirmatur de effectu diſtributo, non tamen effectus affirmatur de illa diſtributa. ¶Subiungit aliud exemplum Anacharſidis. Qui cum eſſet Scytha ubi uinum non gignitur, & Athenis conuiuio intereſſet, ubi mulieres de more patriæ inter fœcundos calices modulis canebant ſaltabantque, interrogatus an in Scythia modulatrices eſſent & ſaltatrices, reſpondit, non hercle quia nec ſunt uites: inſinuans calorem uini eſſe in mulieribus cauſa ſaltandi. Ait ergo Ariſto. quòd non eſſe uites in Scythia non eſt cauſa proxima non ſaltandi: ſed eſt cauſa ut non ſit uinum, atque adeo ut mulieres non bibentes nec caleſcant, nec ſubinde ſaltent. Quod Argyropyl. uertit, modulatrices, Boet. uertit, ſibilatores, uerbum tamen Græcum eſt, auletrides, quod ſignificat tibicinas fœminas, quæ in aula canunt. Concludit ergo Ariſtot per modum epilogi, quòd in eadem ſcientia hæ ſunt differentiæ ratiocinationis ipſius eſſe ad ipſius propter quid eſt ratiocinationem, id eſt inter ratiocinationem, quia, & ratiocinationem propter quid. ¶In octaua particula, [Alio uero modo] incipit ſecunda pars principalis ubi ponitur differentia inter huiuſmodi demonſtrationes in diuerſis ſcientijs. Et primo in ſubalternis, ac deinde in alijs quæ non ſubalternantur. Et de ſubalternis ponit exempla: ut perſpectiua ſe habet ad Geometriam cui ſubalternatur: & ars extruendarum machinarum ſe habet ad ſcientiam ſolidorum, quæ Græce dicitur ſtereometria. Geometria enim uerſatur circa figuras planas, & Stereometria circa corpora: cui ſubalternatur Architectura. Et Muſica ſubalternatur Arithmeticæ: & ſcientia eorum quæ apparent, quam ſtatim appellat nauticam, ſubalternatur Aſtrologiæ: nam nautæ aſtra etiam conſiderant: de quibus uentorum, ac tempeſtatum coniecturam faciunt. Subiungit autem, [Atque harum nonnullæ] id eſt, ſcientiæ iſtæ conueniunt nomine & ratione. Quod dupliciter poteſt intelligi. Vno modo, quòd ſubalternans & ſubalternata ſunt ſcientiæ uniuocæ, id eſt eiuſdem rationis: non ſimpliciter, ſed fere: quia Arithmetica eſt quodammodo Muſica, & Geometria quodammodo perſpectiua inquantum probat principia perſpectiuæ. Vel alio modo quòd ſit ſermo de practica & ſpeculatiua: nam Muſica alia eſt ſpeculatiua, quæ reddit propter quid; & alia practica quæ conſiſtit in exercitio. K

¶In nona particula, [Hic enim ipſum] oſtēdit quomodo in iſtis differant, quia, & propter quid, dicens quòd ſcire quia, id eſt, ſcire hoc eſſe, pertinet ad ſcientiam ſubalternatam, ſeu ad ſcientiam practicam. ſcire autem propter quid, pertinet ad ſubalternantem, ſeu ad ſpeculatiuam. Quod Boetius transfert ipſum, quia, Argyropylus ſignificantius uertit, ipſum eſſe. Notandum eſt hic, quòd ſcientia ſubalternans, ut Geometria & Mathematica, tractat de formis, (quas Boetius transfert ſpecies) ſcilicet de angulis, & figuris linearum, & numerorum: ut abſtrahunt ab hac & illa materia ſenſibili. Nam geometrica ipſa, inquit, licet ſint in ſubiecto, tamen non ut in ſubiecto ſunt, geometricæ conſiderationi ſubijciuntur id eſt quamuis angulus, & figura non poſſit eſſe niſi in aliqua materia, puta in ligno uel in cupro, tamen Geometra non conſiderat de illis, ut ſunt in hac uel illa materia. Subalternata uero, ut perſpectiua & Muſica, tractat de illis, ut ſunt in materia ſenſibili. Quapropter ſubalternantes uocat Mathematicas: ſubalternatas uero, ſenſuales, id eſt, quæ uiſum, uel auditum oblectant. Et ideo ait, quòd ipſum eſſe pertinet ſcire ad eos qui ſenſu utuntur, id eſt ſcire, quia: ſcire autem propter quid, pertinet ad Mathematicos: qui quidem ſciunt cauſas, & ſæpe ignorant effectum: quia non aduertunt ad experientiam. Sicuti ſtat aliquem ſcire in uniuerſali omnem numerum eſſe parem uel imparem, & ignorare in particulari unum numerum, qui eſt in burſa qualis ſit. Exempli gratia, quòd res dum a longe uidetur appareat minor, quàm dum uidetur prope, eſt propoſitio perſpectiua: quæ per experientiam eſt manifeſta: ſed propter quid illius pertinet ad Geo-

A Geometriam. Cauſam enim eſt, quia res prope uiſa uidetur per maiorem angulum in oculo, quàm ſi uideatur a longe. Quod autem duorum angulorum ab eadem baſi procedentium, ille qui magis diſtat ſit acutior & minor quàm ille qui minus diſtat, eſt propoſitio Geometrica, ut apparet in hac figura. ¶ At uero, quia dixerat perſpectiuam, quæ tractat de materia ſenſibili & naturali, ſubalternari Geometriæ quæ eſt pure mathematica, addit, quòd ſicut perſpectiua ſubalternatur Geometriæ, ita datur alia ſcientia naturalis, quæ ſubalternetur perſpectiuæ, ut eſt ſcientia de Iride, quæ traditur tertio Meteororum. Sicut enim Geometria reddit cauſam propoſitionis perſpectiuæ, ita & perſpectiua reddit cauſam apparentium colorum iridis in rorida nube. Perſpectiua, inquit, uel ſimpliciter, quæ ſubalternatur Geometriæ: uel illa, quæ includit mathematicam, ideſt Geometriam, quæ cenſetur quodammodo perſpectiua ſpeculatiua. ¶ In 10. particula, [Complures etiam ſcientiarum] ſecundo concludit, ꝙ non ſolū in ſubalternis, ſed etiam in ſcientiis, quæ non ſubalternantur, differunt, propter

B

C quid, & quia, ut Medicina, puta Chirurgia ſcit uulnera circularia tardius ſanari, quàm oblonga: cuius tñ propter quid reddit Geometria: q̃a latera circuli magis diſtāt: tametſi non ſit ſubalternans reſpectu alterius.

QVOD PRIMA figura ſit ad demonſtrandum aptiſſima.

CAP. XI.

Tex. 31. PRIMA autem ratiocinationis figura maxime ad ſcientiam ipſam accommodatur: mathematicæ nanque ſcientiæ, ut Atimetica, Geometria, & Perſpectiua, per hanc (ut patet) demonſtrationes afferunt ſuas, atque etiam omnes fere quæ ipſius propter quid eſt faciunt conſiderationem: aut enim omnino, aut perſæpe & in plurimis hac in figura ipſius propter quid exoritur ratiocinatio. Quare propter hoc etiam ipſum, maxime ad ſcientiam erit accõmodata. Propriiſſimus enim dicendi modus eſt, cõtemplari ipſum propter quid eſt. Deinde hac tantum figura ipſius quid eſt, uenari ſcientiã poſſumus: in figura nanque media, nulla ſit affirmatiua ratiocinatio: ſcientia vero ipſius quid eſt, affirmationis nimirum eſt: in ultima uero fit quidem, at nõ eſt uniuerſalis, ut patet. Ipſum autem quid eſt, vniuerſalium eſſe conſtat: non enim aliqua ex parte homo eſt animal bipes. ¶ Inſuper hæc figura cæterarum non indiget figurarum, at indigent huius illæ profecto. Nam hac denſantur atque accreſcũt, quouſque ad ea perueniant, quæ medio uacant: patet igitur primam figuram exactiſſimam atque accommodatiſſimam ad ſcientiam eſſe. ¶ Quemadmodum autẽ fit, ut a. indiuidue competat ipſi b: ſic etiã, ut identidem non competat, fieri poteſt. Atque tum indiuidue competere, uel non competere dico, cum inter ipſa nullum medium eſt: ſic enim nõ erit ulrerius per aliud ineſſe. Cum itaque uel a. uel b. in toto quopiam eſt, uel etiam utrunque: tũ etiã fieri nequit, ut a. primo non competat ipſi b: ſit enim a. ipſum in toto c: ſi igitur b. non ſit in aliquo c, (fieri nãque poteſt, ut a. quidẽ in toto quopiam ſit, b. uero in hoc eodem nõ ſit) tum ratiocinatio fiet: ac ipſum a. non ineſſe b. per c. mediũ concludetur. nã

D

E

G ſi c. cuilibet quidem a. competat, de
nullo uero b. prædicetur, a. ſane nulli
competet b. Idem fiet, & ſi b. in toto
quopiam ſit, uelut in d: nam ipſum d.
cuilibet quidem competit b, de nullo
uero dicitur a: quare ſit, ut a. per ratio
cinationem nulli competat b. Eadem
oſtendētur, & ſi vtrũq; tá a. quàm b. in
toto quopiá ſit ¶ At vero fieri poſſe, vt
b. nõ ſit in eo, in quo toto eſt ipſum a:
aut rurſus, vt a. non ſit in eo, in quo to
tũ eſt ipſum b, patet ex diſpoſitionib.
rerũ, quę inter ſeſe non miſcentur. Nã
ſi nihil eorum, quæ in a.c.d. ſerie col-
H locantur, de vllo prædicantur eorum
quæ in b.e.f. diuerſa ſerie collocãtur:
a. vero in toto eſt g, quod quidẽ eiuſ-
dẽ eſt ſeriei: pſpicuũ eſt fieri nõ poſſe
vt b. in ipſo ſit g: alioquin conuenitẽt,
ac miſcerentur hæ ſeries rerũ. Idẽ fiet,
& ſi b. ipſũ in toto quopiam ſit. ¶ Sed
ſi a. nullibi. b. in ſit, & neutrum in toto
ſit vllo, neceſſe eſt a. ſine medio non
cõpetat ipſi b: nam ſi quippiam inter
ipſa mediũ cadet, neceſſe eſt alterum
ipſorum in toto quopiam eſſe. Aut. n.
in prima figura ratiocinatio eorum,
aut ĩ media extruetur; at ſit in prima
I b. nimirum in toto quopiam erit. Pro
poſitionem enim eam, quæ uerſus b.
collocabitur, affirmatiuam eſſe opor-
tet. Si vero in ſecunda, vtrumuis, in to
to quopiam erit: nam utrumuis inter
uallum affirmatiuum eſſe poteſt. Atq;
nunc uerſus maius, nũc verſus minus
extremũ, negatiua propoſitione ſum-
pta conficitur ratiocinatio. Ambæ ue
ro propoſitiones ſi fuerint negatiuæ,
ratiocinatio non cõſtabit. Patet igitur
fieri poſſe, ut ſine medio quippiã non
inſit: atq; quando, & quemadmodum
fieri poteſt, ſatis iam explanauimus.

IN undecimo iſto capite, quod po K
ſtremum eſt membri tertii hu-
ius libri, poſtquam dixit de ma-
teria demonſtrationis, oſtendit
eius formam aptius fieri in prima figura. Et
cõtinet capitulum textum unicum, nempe
trigeſimum primum quem nos in ſex parti-
culas ſecuimus. Sunt tamẽ duæ partes prin-
cipales: nam in primis tribus particulis oſtẽ
ditur demonſtrationem affirmatiuam com-
modius fieri in prima figura, & in reliquis
tribus agitur de demonſtratione negatiua.
¶ Probat ergo demonſtrationem aptius fie-
ri in prima figura a tribus rationibus. Pri-
ma eſt hæc. Illa figura eſt demonſtrationi *1. Ratio.*
accommodatiſſima, in qua aptius fiunt de-
monſtrationes propter quid & potiſſimæ:
ſed talis eſt prima figura, ut pote qua ma- L
thematicæ ſcientiæ potiſſimum utuntur:
ergo hæc eſt aptiſſima figura. Cauſa cur de
monſtratio propter quid aptius fit in pri-
ma figura eſt, cum, quia medium in tali de-
mõſtratione potiſſimum eſt definitio, quæ
eſt proxima cauſa paſſionis: & ideo maior
propoſitio debet explicare talem cauſam,
ut ſit in quarto modo dicẽdi per ſe, & in mi
nori debet definitio prædicari de defini-
to: quod in aliis figuris non poteſt ita fieri:
tum etiam, quia in prima figura mediũ ha-
bet proprium ſitum medii, quod eſt ſubii-
ci maiori extremitãti & prædicari de mi-
nori. Non tamen negatur quandoque fieri
demonſtrationem in ſecunda figura præſer M
tim, quia, ut uiſum eſt. ¶ In ſecunda parti- *2. Ratio.*
cula, [Deinde hac tantum] ſequitur ſecũda
ratio quæ parum differt a priori. Illa figura
eſt aptiſſima demonſtrationi per quam cõ-
modius inquirimus propter quid de aliqua
concluſione: ſed talis eſt prima figura: er-
go. Probat Ariſt. minorem. Sciẽtia propter
quid procedit ex affirmatiuis, nam cauſa
potiſſima eſt quid poſitiuum reſpectu ef-
fectus: & ſi aliqua eſt cauſa negatiua redu-
citur ad affirmatiuam (non enim abſentia
nautæ eſt cauſa ſubmerſionis nauis, niſi qa
præſentia eſt cauſa ſaluationis.) Et præte-
rea ſcientia propter quid eſt uniuerſalis, nã
ſicut definitio uniuerſaliter prædicatur de
definito

A definito, ita & propria paſſio: at uero in ſecunda figura nihil demonſtratur affirmatiue, quia ſemper aliqua præmiſſarum eſt negatiua: & in tertia figura nihil concluditur uniuerſaliter: quia minor extremitas quæ eſt prædicatum minoris, nunquam diſtribuitur (ſi propoſitio ſit conſueta) ergo nec in ſecunda, nec in tertia figura fit demonſtratio propter quid & potiſſima: ſed poterit fieri demonſtratio, aut particularis, aut negatiua. ¶ Dubitant antiqui circa hanc rationem, quomodò per demonſtrationem inquiramus propter quid, ideſt, quomodo demonſtretur definitio quidditatiua de definito: cum talis propoſitio, ut homo eſt animal rationale, non ſit demonſtrabilis.

B Neſcio tamen unde moti ſunt ad hoc dubitandum: quia ſenſus Ariſtot. non eſt iſte: ſed quòd per primam figuram uenamur ſcientiam alicuius concluſionis, puta, omnis homo eſt riſibilis propter quid, ideſt reddendo cauſam illius a priori. ¶ In tertia particu- 3. Rō.

la, [Inſuper hæc figura] ſubſequitur tertia ratio, quæ talis eſt: illa figura eſt potiſſima ad demonſtrandum quæ non indiget alijs, ut fiat euidens, ſed aliæ fiunt euidentes per illam: ſed talis eſt prima figura: ergo. Minor fit manifeſta in libris Priorum, ut nos late tractauimus 5. lib. Summul. Secunda enim & tertia figura fiunt euidentes per reductionem ad primam. Ceſare enim & Cameſtres reducuntur ad Celarent: Darapti, ad Darii,

C ut illic monſtrauimus: tamen quatuor primi modi primæ figuræ ad nullum alium reducuntur: ſed immediate regulantur per dici de omni, & dici de nullo. ¶ At uero uerba, quæ ſequuntur in textu ſunt, ſunt ſubobſcura. Sequitur enim [Nam hac (ſcilicet in hac figura) denſantur atque accreſcunt (ſcilicet media uel principia) quoaduſque ad ea perueniant quæ medio uacãt] ideſt quoaduſque ueniatur ad immediata. ¶ Vbi notandum eſt, quòd cum aliqua propoſitio mediata reducitur ad immediatam, extremitates magis, ac magis appropinquant, quia media magis, ac magis multiplicantur inter illa, ut ſi iſta, omnis homo eſt ſubſtantia, reducatur ad immediatam, debet ſy animal, ſumi pro medio, ſcilicet omne animal eſt ſubſtantia, omnis homo eſt animal: ergo. & maiór, quæ etiam eſt mediata, debet reduci per corpus animatum: & rurſus maior. ſ. corpus animatum eſt ſubſtantia, per corpus, ubi uides media inter hominẽ, & ſubſtantiam multiplicari, atq; adeo conſtipari: quod hic Ariſt. ſcite uocat accreſcere & denſari, quia magis, ac magis inuicem appropinquant. Veluti partes ceræ magis, dum cõdenſantur, appropinquant: aut illo proprius modo, quo ſi inter duos homines diſtanter in ſcamno ſedentes ſederent alii medii, comprimerentur. Et quia prima figura aptiſſima eſt ad huiuſmodi reſolutionẽ: quia in ſecunda figura non concluditur affirmatiua, neque in tertia concluditur uni- E

D

uerſalis, ut capite ſequenti & cap. 19. manifeſtius apparebit: atque adeo ſecũda & tertia reducantur ad iſtam, ut iam modo dicebamus, propterea dicit quòd in hac figura potiſſime denſantur & accreſcunt media. i. fiunt reſolutiones mediatarum propoſitionum ad immediatas: & per conſequens eſt ad demonſtrandum accommodatior. ¶ In quarta particula [Quemadmodum autem] incipit ſecunda pars principalis de demonſtratione negatiua, in qua primo docet Ariſto. q; ſicut eſt propoſitio affirmatiua immediata, ita eſt aliqua negatiua immediata. Statuit ergo primo concluſionem, quòd quemadmodum fit ut a. indiuidue competat ipſi b, ita fieri poteſt, ut indiuidue non competat. Et exponit ſe, quòd indiuidue competere uel non competere eſt prædicatũ conuenire ſubiecto, per ſe immediate, & ſine aliquo medio: ſicut, homo eſt rationalis: aut per ſe negari de illo, & nõ ratione alterius, ſicut ſubſtantia eſt qualitas. Atqui probat concluſionem dum ait: [Cum itaque uel a. uel b. in toto quopiam eſt] Quæ litera licet ſubobſcura ſit, nihilominus eſt ingenioſa. Ad cuius intelligentiam notandum, q; cum hactenus notum fuerit in affirmatiuis, quæ propoſitio ſit mediata (puta inter cuius extrema aliquid mediat) quæ uero immediata (nẽpe inter cuius extrema nihil mediat) hic uult docere in negatiuis, quæ dicatur

Propoſitio negatiua immediata.

F I

G mediata, quæ uero immediata. Et tota litera hoc intendit, quòd illa propoſitio negatiua eſt mediata, cuius prædicatum poteſt demonſtrari negari de ſubiecto per aliquod medium, quod per ſe conuenit alteri extremorum, & negatur de alio. Et talis propoſitio eſt omnis illa negatiua, cuius uel alterum extremorum continetur ſub aliquo genere ſaltem generaliſſimo, uel ambo ſimul extrema: ut homo non eſt qualitas, homo non eſt lapis, homo non eſt equus: nam in his poſſumus arguere, omnis homo eſt animal: nullus lapis eſt animal: ergo nullus lapis eſt homo, in ſecunda figura: cuius maior eſt per ſe primo, & per conſequens homo per animal negatur de lapide. Illa uero

Negatiua mediata

H cuius neutrum extremum ponitur ſub aliquo genere, ſed ambo ſunt generaliſſima: ut nulla ſubſtantia eſt qualitas, eſt immediata: quia ſi poſſet demonſtrari maxime ſumendo pro medio aliquid quod per ſe conueniret ſubiecto: quod deberet eſſe uel definitio, uel genus: & generaliſſimum, nec definitionem habet nec genus. Ait ergo, [Cum itaque uel a. uel b. (ideſt maior, uel minor extremitas) in toto quopiam eſt (id eſt ſub aliquo genere continetur: nam genus eſt totum reſpectu inferioris) uel utrũque (ſcilicet ambæ extremitates continentur ſub eodem genere: ut homo & equus, ſub animali, & homo & lapis, ſub corpore) tunc fieri nequit, ut a. primo non competat ipſi b, ideſt, hæc non poteſt eſſe immediata, nullum b. eſt a. [Sit enim a. (ſcilicet maior extremitas) in toto c. puta ſub medio, quod ſit genus: & b. non ſit in aliquo c. (ut a. v. g. ſit homo, c. ſit animal, & b. qualitas) tunc ſyllogiſmus fiet in Cameſtres, omnis homo eſt animal: nulla qualitas eſt animal: ergo nulla qualitas eſt homo, ubi ipſum a. demonſtratur non ineſſe b. per c. medium.

I Idem etiam fiet ſi b. in toto quopiam ſit, ſcilicet in d. genere quod negatur de a: ut ſi dicas in Ceſare, nullum a. eſt c: omne b. eſt c: ergo nullum b. eſt a: ideſt, nullus homo eſt qualitas, omnis albedo eſt qualitas: ergo nulla albedo eſt homo. Et idem fiet ſi utrũque ſit ſub eodem genere, ut ſi a. ſit homo: b. ſit equus, & c. ſit animal rationale, ſcilicet, omnis homo eſt animal rationale: nullus equus eſt animal rationale: ergo nullus equus eſt homo: & eadem ratione, nullum corporeum eſt incorporeum, eſt mediata, quia demonſtratur in Cameſtres per definitionem corporis. ¶ In quinta particula [At uero &c.] probat illud quod ſupra dixerat ſcilicet, quòd poteſt a. eſſe in aliquo toto, ideſt ſub aliqua coordinatione prædicamentali, in qua non ſit b. & econuerſo: nam ſit a. c. d. una coordinatio prædicamentalis, ſcilicet prædicamentum ſubſtantiæ, & b. e. f. ſit alia coordinatio, ſcilicet prędicamenti qualitatis: tunc, quia prædicamenta ſunt impermixta, nihil unius prædicamenti affirmatur de aliquo alterius prædicamenti, & K

L per conſequens ſi a. continetur ſub g. generaliſſimo primi prædicamenti, ſequitur q̃ b. alterius prædicamenti non continetur ſub eodem genere: alias prædicamenta eſſent permixta. ¶ In ſexta particul. [Sed ſi a. nulli b. inſit] explanat quæ propoſitio negatiua ſit immediata: dicens, quòd ſi propoſitio eſt negatiua, cuius prædicatum non ineſt ſubiecto, & neutrum extremorum continetur ſub aliquo genere, ſaltem generaliſſimo, illa eſt immediata: ut ſubſtantia non eſt qualitas, quia non habet medium per quod demonſtretur: nam uel demonſtratio (inquit) fieret in prima figura, aut in ſecunda. Si in prima, tunc b. in aliquo toto erit.

Negatiua immediata.

M Quod eſt dicere, tunc minor propoſitio debet eſſe affirmatiua: quod eſt uniuerſale in prima figura, in quatuor primis ſaltem modis euidentibus. (Et hoc eſt quod ait, propoſitionem quę uerſus b. collocabitur, ideſt minorem, affirmatiuã eſſe oportere) & per cõſequens illic prædicatum, puta medium ſe habet ad minorem extremitatem ſicut genus uel definitio; atq; adeo b. ſcilicet minor extremitas erit in aliquo toto. Si uero demonſtratio fiat in ſecunda figura, tunc utrumuis, inquit, in aliquo toto erit, ideſt uel maior extremitas uel minor ſubijcietur medio affirmatiue, ſcilicet minor extremitas in Ceſare & Feſtino, & maior extremitas in Cameſtro & Baroco. Si autem extre-

mita-

A mitates ſunt genera generaliſſima, non poſſunt eſſe ſubiecta in prædicatione directa affirmatiua, niſi acciperetur pro medio ly ens, ſed illud non poteſt affirmari de uno generaliſſimo & negari de alio, quia affirmatur de omnibus: ſequitur ergo nullum eſſe medium ad demonſtrandum hanc, ſubſtantia non eſt qualitas, uel quantitas non eſt qualitas. ¶ Quod ſi quis quærat cur non facta eſt hic mentio de tertia figura, ubi medium ſubiicitur in utraque: uidetur enim fraudulenter Ariſto. eam ſubticuiſſe: nam poteſt illa in Bocardo ſic demonſtrari, homo non eſt qualitas: omnis homo eſt ſubſtãtia: ergo ſubſtantia non eſt qualitas. ¶ Reſpondetur, quòd propoſitio immediata de-
B bet eſſe uniuerſalis negatiua: nam prædicatum quod per ſe negatur de aliquo, de omni negatur: uniuerſalis uero negatiua concludi non poteſt in tertia figura.

Quæſtio quinta.

Vtrum demonſtratio, quia, & propter quid conuenienter diſtinguantur ab Ariſtot.

A Parte negatiua arguitur primo. Demonſtratio, quia non eſt
C demonſtratio ſimpliciter: quippe quæ non facit ſcire, cum ſcire ſit rem per cauſam cognoſcere. Et eſto eſſet demonſtratio, non differt ſpecie a demõſtratione propter quid, tum quia ex eiſdem propoſitionibus tranſpoſitis componũtur ambæ, ut Ariſtot. docuit cap. 10. tum, quia ſi ad eandem concluſionem, puta, ignis eſt calefactiuus, adduceretur una demonſtratio a priori ex natura ignis, & alia ratio a poſteriori per experientiam, idem aſſenſus ſcientificus generaretur: & tamen a cauſis differentibus ſpecie non uidetur generari idem effectus. ¶ Et confirmatur. Nulla eſt demonſtratio, quia, ergo non ſunt duæ ſpecies. Probatur antecedens: quia ſi eſſet aliqua, maxime eſſet aut illa quæ procedit per cauſam mediatam, aut illa, quæ procedit per
D effectum: ſed neutra iſtarum: ergo. Probatur minor quo ad primum membrum. Aut per cauſam mediatam intelligitur principium proximum concluſioni, quod tamen habet aliud prius per quod demonſtretur: & hoc non: quia talis demonſtratio eſt propter quid, ut patet ex dictis ſuper ſecundum capitulum: aut intelligitur principiũ remotum, inter quod & concluſionem mediat alia cauſa, ut uidetur docere Ariſt. in hoc decimo capite: & hoc non, quia talis demonſtratio non ſemper eſt bona conſequentia: ut patere poteſt in ipſomet exemplo Ariſtot. Etenim eſſe animal, eſt cauſa remota reſpirandi, & tamen non ſequitur
E hoc eſt animal: ergo hoc reſpirat: ut patet de piſcibus: aut ſi facias demonſtrationem, maior eſt falſa, ſcilicet omne animal reſpirat. ¶ Eodem modo poteſt argui, quòd ab effectu remoto non procedat demonſtratio. Viuere enim eſt effectus proximus uiuentium, & remotus animalis, & tamen non ſequitur, hoc uiuit: ergo eſt animal: ut patet in plantis. ¶ Secundo principaliter arguitur, quòd ſint plures quàm duæ ſpecies demõſtrationis. Commentator in prologo Phyſicorum, & in 2. lib. tex. 22. ponit tres ſpecies demonſtrationis, ſcilicet propter quid, & quia, & ſimpliciter. ¶ Et confirmatur. Demonſtratio ad impoſſibile non eſt propter quid, nec quia: ergo ſunt
F plures ſpecies. Antecedens apparet in hac demonſtratione Ariſtot. 2. Metaph. ſi nulla eſſet prima cauſa, nullus eſſet effectus in mundo (quia cauſæ non procedunt in infinitum) conſequens eſt impoſſibile: ergo & antecedens. Nec enim habet formam demõſtrationis propter quid, nec quia. ¶ Tertio principaliter arguitur cõtra illam propoſitionem Ariſto. Si negatio eſt cauſa negationis, affirmatio eſt cauſa affirmationis: Sequeretur inde quòd ſi aliquod antecedens infert cõſequens, ex oppoſito ipſius antecedentis habet inferre oppoſitum conſequentis: quod tamen eſt contra regulam logicalem. Sequitur enim hoc nõ eſt animal, ergo non eſt homo (ubi nega-

G tio eſt cauſa negationis) & tamen nõ ſequi-
tur, hoc eſt animal: ergo hoc eſt homo: imo
in exemplo Ariſ. ſequitur, hoc non eſt aĩal:
ergo non reſpirat, & tamen non ſequitur,
hoc eſt animal: ergo reſpirat: ut patet in pi-
ſcibus & oſtreis. Et confir. Non ſequitur, ſi
affirmatio eſt cauſa affirmationis, ergo ne-
gatio eſt cauſa negationis: ergo nec ſequi-
tur econuerſo. Probatur antecedens. Sequi
tur enim, homo currit, ergo mouetur: & ta
men non ſequitur, homo non currit, ergo
non mouetur. ¶ Quarto principaliter ar-
guitur contra id quod ait Ariſtot. ſcilicet,
quòd circulariter poteſt demonſtrari ex ef-
fectu cauſa, & ex cauſa effectus: ut ſtellas eſ
H ſe prope, quia non ſcintillant, & non ſcin-
tillare, quia ſunt prope. Demonſtratio fit in
noteſcendi cauſa: ergo debet procedere ex
notioribus ad minus nota: ut habetur in de
finitione demonſtrationis: nec ſufficit dice-
re, quòd demonſtratio propter quid proce-
dit ex notioribus naturæ, & demonſtratio,
quia ex notioribus nobis: nam demonſtra-
tio debet fieri ex notioribus ipſi, cui fit de-
monſtratio: ſi ergo Petro per a. demonſtra-
tur b, iam a. eſt illi notius, & per cõſequens
non demonſtrabitur illi rurſus per b.

¶ Quinto principaliter arguitur contra a-
liam particulam de ſubalternatione ſcien-
tiarum. Perſpectiua & Muſica ſunt partes
ſcientiæ naturalis, nam tractant de obie-
I ctis ſenſuum uiſus, & auditus, quæ perti-
nent ad ſciẽtia de anima: ergo potius ſub
alternantur philoſophiæ naturali, quã ma-
thematicis. Et inde arguitur, ꝙ ſcientia de
Iride non ſubalternetur perſpectiuæ, cuius
oppoſitum aſſerit Ariſ. Scientia de Iride eſt
pars philoſophiæ naturalis, quæ eſt ſubal-
ternans perſpectiuæ: ergo ſcientia de Iride
non ſubalternatur perſpectiuæ: alias eſſet
circulus in ſubalternatione. ¶ Et confir. Si
perſpectiua & muſica ſubalternantur geo-
metriæ & arithmeticæ, eo ꝙ principia ea-
rum probãtur ab illis mathematicis, ſeque-
retur eadem ratione primo ꝙ mathemati-
cæ ſubalternarentur philoſophiæ naturali:
nam ut dictum eſt, illud principium mathe-
maticum, a quolibet puncto in quodlibet
punctum lineam ducere, probat philoſo- K
phus naturalis 5. & 6. phyſic. eo quòd inter
quælibet puncta mediat ſpatium. Secundo
ſequeretur, quod chirurgia ſubalternetur
mathematicæ, poſtquam mathematicus
probat illud principium, quòd uulnera cir
cularia tardius curanť. Immo tertio ſeque
retur, quod metaphyſica ſubalternareť phi-
loſophiæ naturali: nam ut ait Cõmentator
1. Phyſic. commen. ult. metaphyſicus ſup-
ponit tanquam proprium principium ſub-
ſtantias ſeparatas eſſe, quod certe a priori
probari non poteſt: & tamen philoſophus
naturalis ut patet 8. phyſi. per æternitatem
motus probat aliquas eſſe ſubſtantias ſepa-
ratas perpetuas: & ꝓbare aliquid per motũ L
eſt probatio philoſophi naturalis. Hæc ta-
men tria conſequentia ſunt falſa, & apud
Ariſtotelem haberentur pro inconuenien-
ti. ¶ Et confirm. ſecundo, quia non apparet
quomodo nautica ſubalternatur Aſtrolo-
giæ, aut Architectura ſubalternetur ſtereo-
metricæ: immo uidentur eſſe partes illarũ:
ſicut ſcientia iſoſcelis eſt pars ſcientiæ trian
guli. ¶ Sexto principaliter arguitur. Eſto
ſint aliquæ ſcientiæ ſubalternatę reſpectu
aliarum, differentia tamen quam Ariſtote.
conſtituit, uidelicet, quòd ſubalternata di-
cit ſolum, quia, ſubalternans uero propter
quid, non apparet uera: nam perſpectiua &
muſica ſaltem ſpeculatiue demonſtrant pro
pter quid: quia ſunt ueræ ſcientiæ: in hoc e- M
nim differt ſcientia ſuperlatiua a practica,
quòd v.g. muſica ſpeculatiua reddit ratio-
nes a priori conſonantiæ ſonorum. Practi-
ca uero ſolum iudicat de conſonantiis in
ordine ad auditum, ſicut perſpectiua practi
ca in ordine ad uiſum. ¶ Et confirmatur. Si
Geometria demonſtraret a priori conclu-
ſiones, quę ſunt principia perſpectiuæ, ſe-
queretur geometriam eſſe formaliter per-
ſpectiuam: nam ſciẽtia debet denominari
a concluſione demonſtrata, obidque ſi con
cluſio demonſtrata a Geometra eſt perſpe-
ctiua, Geometria eſt perſpectiua.

Ad quæſtionem reſpondetur affirmati-
ue. Vnde ad primũ argumentum reſponde-
tur, quod forſan diſputatio eſt de noĩe, an

demon-

A pliciter demonſtratio. Certum eſt ꝙ ſi demonſtratio eſt ſolum ſyllogiſmus, qui facit ſimpliciter ſcire, tunc demonſtratio, quia, non eſt demonſtratio: nam ſcire ſimpliciter eſt rem per cauſam cognoſcere. Poſſet tamen dici ad rationem demonſtrationis ſatis eſſe, ꝙ procedat ex neceſſariis, & per ſe, & ex cauſis, quæ licet non ſint cauſæ eſſendi, ſunt tamen cauſæ cognoſcendi, & demõſtratio quia, licet non facit ſcire quare res ſit, ut cur rhabarbarum purget choleram, facit tamen ſcire rem eſſe. ſ. rhabarbarũ purgare choleram: obidq; de nomine nõ diſputo. Hoc tamen eſt certũ, ꝙ definitio demonſtrationis poſita in 2. cap. ſolum cõuenit demõſtrationi propter quid, & ideo dixit Ariſtot. ꝙ ſi alius eſt modus ſciendi, poſtea uidebitur inſinuans aliud eſſe ſcire, quia. ¶ De alio membro argumẽti problema eſt quod pro utraq; parte ſuſtineri poteſt, an propter quid, & quia, ſpecie differant. Quod tamen mihi ueriſimilius eſt, his propoſitionib. exponam. Prima. Demonſtratio propter quid, & demonſtratio, quia, eiuſdem cõcluſionis differunt ſpecie. Probatur quia præmiſſæ differunt ſpecie. Cum. n. demonſtratur lunã eclipſari a priori, quia terra interponitur, & à poſteriori, quia priuatur luce, præmiſſæ ſunt diſtinctæ. Quod in exemplo Ariſt. apparet, cum ſtellas non ſcintillare, demonſtratur propter quid, quia ſunt prope: & eſſe prope, ab effectu quia non ſcintillãt. ¶ Secunda concluſio. Nihilominus uidentur aſſenſus ab illis producti non differre ſpecie. Sed ſolum ꝙ unus forte eſt clarior alio: quẽadmodum ignes productus a ſole, & productus ab igne, ſunt eiuſdem ſpecie, quamuis cauſæ differunt ſpecie. Eſt enim demonſtratio ſicuti cauſa æquiuoca reſpectu concluſionis (cum intellectus principiorum producat ſcientiam concluſionis differentem ſpecie) & ideo poſſunt demonſtrationes differẽtes ſpecie producere aſſenſus eiuſdem ſpeciei, quando obiectum eſt idem. ¶ Probatur concluſio. Primo quia ſciẽtia de eclipſi, quæ habetur per experientiam, certe non uidetur differre ſpecie ab illa quæ gignitur a priori per demonſtrationem: præterquam ꝙ illa quæ habetur per experientiam eſt clarior.

Demõſt. propter quid & quia diff ſpecie.

B

C

D Item confirmatur, ſi aſſenſus tales eiuſdem concluſionis differrẽt ſpecie, ſimul poſſent ſe compati, ſi quidem ambo ſunt clari: & per conſequens ſi dum uideo lunam eclipſari adduceretur mihi demonſtratio propter quid, nouus generaretur aſſenſus, & ſic haberem duos ſimul aſſenſus euidentes eiuſdem concluſionis: qđ uidetur contra experientiam. ¶ Vnde ad illud membrum primi argumenti conceditur, quod ſi ad eandem concluſionem ſimul afferantur demonſtratio propter quid, & quia, unicus aſſenſus generabitur tam clarus, q̃ poteſt eum producere clariſſima demonſtratio. Sed inde non ſequitur quin demonſtrationes differant ſpecie, ut dictum eſt de E ſole & igne. Et quamuis ex eiſdem propoſitionibus, faciendo de præmiſſa concluſionem, & de concluſione præmiſſam, poſſint conſtrui demonſtratio quia, & propter quid, ſatis tamen eſt ut differant ſpecie, quòd præmiſſæ unius differant a præmiſſis alterius. ¶ Ad confirmationem reſpondetur ut diximus ſuper textum, quòd quando dicitur demonſtrationem quia, eſſe illã quæ procedit ex cauſa mediata, non intelligitur de cauſa quæ habet priorem: nam illa eſt propter quid reducibilis ad immediata principia: ſed intelligitur de cauſa remota reſpectu concluſionis, ut patet in exemplo Ariſt. ¶ Eſt tamen notandum, quòd cauſa remota dicitur tripliciter. Vno modo quia, licet conuertatur cum effectu, eſt tamen mediata mediatione F cauſæ: ut eſſe animal rationale, eſt cauſa mediata riſibilitatis: inter quam mediat admiratiuum, uel luminaria eſſe in capite uel cauda dracõis, eſt cauſa remota eclipſis, proxima uero eſt interpoſitio terræ. Et quã iſto modo cauſa eſt remota, tunc a cauſa ad effectum, & ab effectu ad cauſam affirmatiue & negatiue eſt optima conſequentia. Sequitur enim, eſt animal rationale: ergo eſt riſibile, & econuerſo: & pariter ſequitur negatiue, non eſt animal rationale: ergo non eſt riſibile, & econuerſo, item ſequitur, luminaria ſunt in capite uel cauda draconis, ergo luna eclipſatur, & econuerſo affirmatiue

Ad conf.

Cauſa remota tripliciter.

G tiue & negatiue. Secundo modo per aliud extremum poteſt dici cauſa remota illa, quæ cum ſit cauſa aliquando talis effectus, tamen nec infert illud nec infertur ex illo: ſicut habere concitatum pulſum, eſt effectus & ſignum febris: tamen nec ſemper ex illa cauſa ſequitur talis effectus, puta quando homo prope mortem non habet pulſum: nec ex ſola illa cauſa ſequitur ille affectus: nam ex uehementi curſu, uel alia paſſione poteſt concitari pulſus. Et tunc nec affirmatiue, nec negatiue ſequitur demonſtratio nec propter quid, nec quia. ¶ Et id patet in exemplo Ariſtot. quod poſitum eſt potius gratia exempli, quàm eo, H quòd ſit uerum: nam uinum eſt cauſa lætitiæ & modulandi: qui quidem effectus ex alia cauſa poteſt etiam prouenire: nec illa cauſa ſemper efficit illum effectum. Et ideo nec ſequitur, in tali patria ſunt uites: ergo modulatores: nec ſequitur, non ſunt uites, ergo nec modulatores. Tertio modo cauſa dicitur remota, quia ſcilicet eſt ſuperior ad effectum, & dicitur mediata mediatione prædicationis. Et tunc infertur affirmatiue, ſed ſolum negatiue infert ipſum affirmatiue, ſed ſolum negatiue infert negationem effectus: & illa eſt demonſtratio, quia, ex mediatione cauſæ: ut quicquid reſpirat eſt animal, lapis non eſt animal, ergo non reſpirat: tamen affirmatiue non ſequitur, eſt animal: ergo reſpirat. ¶ Eodem omnino modo diſtinguendum eſt de effectu remoto. Quando enim eſt effectus qui ſequitur ex ſola cauſa: non tamen ex omni, ſequitur affirmatiue: ut hoc reſpirat, ergo eſt animal: non tamen negatiue, hoc non reſpirat, ergo nõ eſt animal. Si autem ſequatur ex omni, non tamen ex ſola, ſequitur negatiue ab effectu ad cauſam: ut non uiuit: ergo non eſt animal, non tamen ſequitur affirmatiue, uiuit ergo eſt animal.

Ad 2. ¶ Ad ſecundum principale de Cõmentatore parum refert, ſcire quid illic ſenſerit. *Demonſ. potiſſima.* Forte demonſtrationem ſimpliciter non diſtinguit a demonſtratione propter quid, tanquam diuerſam ſpeciem, ſed tanquam id quod addit aliquam perfectionem: ut demonſtrationem propter quid, appellat illam, quæ procedit ex cauſa quacunque: & demonſtrationem ſimpliciter, appellet totum diſcurſum, qui incipit ex cauſis proximis concluſionis, & reſoluit præmiſſas uſque ad prima principia per ſe nota. Quæ ſolet appellari propter quid & potiſſima. ¶ Et ad confirmationem reſpondetur, quòd demonſtratio ad impoſſibile aliquia reducitur ad demonſtrationem propter quid, & aliqua ad demonſtrationem quia: ut illa demonſtratio confirmationis uirtualiter eſt quia: ac ſi argueretur hoc modo: Aliqui ſunt effectus in mundo, & non eſt procedere in infinitum in cauſis: ergo danda eſt prima cauſa. In qua demonſtratione procedatur ab effectu ad cauſam. *Ad conf. Demonſ. ad impoſ.* L Hæc uero reducitur ad propter quid: Si ignis non eſſet attractiuus non eſſet calidus, conſequens eſt impoſſibile: ergo & antecedens. Eſt enim ac ſi diceres, omne calidum eſt attractiuum: ignis eſt calidus, ergo. ¶ Ad tertium principale reſpondetur quod illa propoſitio Ariſtotel. intelligitur de cauſa proxima, & quæ per ſe primo eſt cauſa talis effectus, in quibus cauſa, & effectus dicuntur ad conuertentiam, ut ſi hoc non eſſe animal rationale, eſt cauſa per ſe primo, ut non ſit riſibile, eſſe animal rationale, eſt cauſa ut ſit riſibile: & econuerſo, ſi eſſe animal rationale eſt cauſa riſibilitatis, eſſe non rationale, eſt cauſa ut non ſit riſibile. Quemadmodum arguit Ariſt. ſecundo phyſicor. text. trigeſimo, ſi præſentia nautæ eſt cauſa ſeruationis nauis, abſentia nautæ eſt cauſa ſubmerſionis. *Ad 3.* *Si neg. eſt cauſa neg. affir. eſt cauſa affirm.* M

¶ Debet autem oppoſitio ſimilis eſſe in cauſis, & in effectibus: non enim ſequitur, ſi eſſe album eſt cauſa diſgregandi uiſum, quòd non eſſe album ſit cauſa congregandi: nam rubeum non eſt album, & tamen non congregat uiſum: quia album, & non album opponuntur contradictorie ſeu infinitanter, & tamen congregare & diſgregare, opponuntur contrariè: ſed dicendum eſt, quòd ſi eſſe album eſt cauſa diſgregandi, eſſe non album eſt cauſa non diſgregandi: ſed eſſe nigrum eſt cauſa congregandi,

A gregandi, quia album & nigrum opponuntur contrarie, ſicut diſgregare & congregare. At uero in cauſis, quæ non ſunt adæquate & per ſe primo, non ſequitur, quòd ſi negatio eſt cauſa remota alicuius effectus affirmatio ſit aliquo modo cauſa, nec remota. Vnde ad argumentum reſpondetur, quòd quando antecedens infert conſequẽs a ſuperiori ad inferius negatiue: ut hoc non eſt animal, ergo non eſt homo, non ſequitur ex oppoſito antecedentis oppoſitum cõſequentis: quia non eſſe animal, non eſt cauſa adæquata huius quod eſt, non eſſe hominem. Et eodem modo ſi antecedens infert conſequens ab inferiori ad ſuperius affirmatiue: ut homo currit, ergo mouetur, quia currere non eſt cauſa adæquata

B motus. Immo uero exemplum Ariſto. hoc manifeſte docet, non enim negat, quin non eſſe animal, ſit cauſa non reſpirandi: ſed dicit eſſe cauſam remotam: & probat non eſſe cauſam proximam & per ſe, quia alias eſſe animal, deberet eſſe cauſa reſpirandi. Et per hoc patet reſponſio ad confirmationem.

Ad 4. Circularis demon. ¶ Ad quartum principale reſpondetur, quòd Ariſtot. nullo modo admittit circularem demonſtrationem reſpectu eiuſdem hominis, cui adducitur demonſtratio innoteſcendi cauſa: ut argumentum probat. Etenim fieri nequit ut mihi innoteſcat a per b, & b per a: eodem genere ſcientiæ.

C Attamen per uiam inuentionis poſſunt homines per effectus uenire in cognitionem cauſarum, qui poſtea docti cauſas, poſſunt docere effectus per cauſas. Et ita demonſtratio, quia procedit ex notioribus nobis pro iſto ſtatu, quia cognitio noſtra ſuſcipit a ſenſu: ſed demonſtratio propter quid, procedit ordine naturali.

Ad 5. Subalternatio ſcien. ¶ Ad quintum principale reſpondetur, quòd quia ſubiectum in perſpectiua & muſica eſt complexum, ut linea uiſualis, & numerus ſonorus, ratione lineæ & numeri ſubalternantur geometriæ & arithmeticæ: ſed ratione adiecti, ſcilicet uiſualis, aut ſonori ſunt partes philoſophiæ naturalis. Et hac ratione dicuntur ſcientiæ mediæ inter mathematicas & naturales. Vnde propoſitis, quæ loquitur de uiſibili in ordine ad angulum, quem cauſat in oculo, uel in ordine ad lineam uiſualem, illa eſt mere perſpectiua: ut quòd obiectum prope maius uidetur: quia cauſat maiorem angulum uiſualem. D Cum uero hanc probat per lineam abſtrahendo a uiſuali, ſcilicet quòd lineæ procedentes ab eadem baſi acutiorem, & minorem angulum faciunt in parte diſtanti, quàm in propinqua, deſinit eſſe perſpectiua, & aſcendit ad geometriam. Si uero conſideret obiectum uiſibile non in ordine ad lineam uel angulum, iam deſinit eſſe perſpectiua, & eſt mere philoſophia naturalis: ut excellens uiſibile lædit uiſum, uiſibile ſupra ſenſum non facit ſenſationem. &c. Et proportionabiliter dicatur de muſica. ¶ Et per hoc reſpondetur ad aliam ratiunculam de Iride. E *De iride.* Apparentia enim coloris, quæ fit in Iride accidit ex refractione radiorum ſolarium in nube rorida. Sed apparentia figuræ circularis in arcu Iridis accidit ex refractione radiorum ad modum circuli: eo quòd cum nubes opponitur ſoli, radij medij penetrant centrum nubis ſine refractione, & ad latera refranguntur orbiculariter: ut eſt uidere tertio meteororum. Et ideo quantum ad figuram circularem illa ſcientia de Iride ſubalternatur perſpectiuæ: nam illa apparentia fit propter refractionem linearum uiſualium, & per cõſequens mediate ſubalternatur geometriæ. F Sed quantum ad apparentiam colorum, licet quodam modo pertineat ad perſpectiuam, proprius tamen pertinet ad philoſophiam naturalem: cuius eſt illa propoſitio, lucidum tranſiens per nigrum apparet rubeum, & per magis rarum apparet uiride, & per magis rarum apparet flauum. Vnde nihil uetat, quòd perſpectiua aliquo modo ſit una pars philoſophiæ naturalis, & tamen illi aliquo modo ſubalternetur alia pars philoſophiæ naturalis.

Ad con fir. ¶ Ad primam confirmationem reſpõdetur, q perſpectiua, & muſica non ex eo ſolum ſubalternantur geometriæ & arithmeticæ, quòd ab illis probantur ſua principia: ſed quia ſubiecta iſtarum ſunt quodam modo

G inferiora ad ſubiecta illarum. Oblique licet philoſophia naturalis probet aliquod principium geometriæ non ſequitur philoſophiam eſſe ſubalternantem reſpectu geometriæ. Subiectum.n. geometriæ quæ eſt quantitas, ur abſtrahir a mareria & motu, nullo modo eſt inferius ad ens mobile: ſed eſt accidens illius. Er ita philoſophia non tanquam ſubalternans probat principia geometriæ, ſed quia ſcientia de ſubſtantia aliquo modo iudicat de ſuis accidentibus. Eadem ratione nec chirurgia ſubalternatur geometriæ: quia corpus ſanabile non eſt inferius ad quãtitatem, ſed ſubiectum eius. Et hac ratione Geometria probat princi-
H pium chirurgiæ: nam per accidentia ſumitur notitia ſubiecti. ¶ Ad tertium inconueniens reſpondetur illud minime ſequi: nam ut philoſophia naturalis eſſet ſubalternans reſpectu metaphyſicæ, requireretur quod a priori & propter quid probaſſet principia metaphyſicæ: attamen non probat ſubſtantias ſeparatas eſſe niſi ab effectu per æternitarem morus, ut ſi motus cœli eſt perpetuus, aliqua eſt intelligẽtia perpetuo
Ad 2 con fir. mouens. ¶ Ad ſecundam confirmationem reſpondetur, quòd Aſtrologia tractat de aſtris; puta de motibus & coniunctionib. eorum abſolute: Nautica uero tractat de illis in ordine ad operationes noſtras. Nautæ.n. ex aſtris coniectant uentos & ſerenitates, &
I inde proſpiciunt nauigandum ne ſit, an ceſſandum. Et ideo Naura, quia addit aliquid ad ſubiectum Aſtrologiæ nõ eſt pars illius, ſed ſubalternatur illi, ſicur Perſpectiua quia addit uiſuale ſupra lineam, non eſt pars geometriæ, ſed eius ſubalterna. Nautica ergo eſt pars aſtrologiæ iudicialis, quæ ex aſtris ſumir iudicium effectuum, qui hominibus poſſunt accidere. Eodem modo Stereometria tractat abſolute de mẽſuris corporum: Ars uero machinatiua ſeu Architectura tractat de tali menſura in ordine ad ædificia
Ad 6. conſtruenda. ¶ Ad ſextum principale uarie reſpondẽt doctores: quia non eſt facile noſſe quomodo ſubalternata dicar quia, & ſubalternãs propter quid. Omiſſis uero opinionibus ſit prima propoſitio. Scientia ſubalternata non ſolum demonſtrat ab effe-
K ctu, ſed à priori, & propter quid: ut argu-
1. Pro po. mentum probat: quia in hoc conſiſtit ratio perſpectiuæ & muſicę ſpeculatiuæ quòd a priori demonſtrẽt concluſiones. ¶ Secun-
2. Pro po. da propoſitio. Quamuis poſſet forſan ſuſtineri, quòd perſpectiua ſpeculatiua non eſt, niſi Geometria, pro illa parte qua probat concluſiones perſpectiue, & muſica ſpeculatiua eſt Arithmetica pro illa parte, qua probat concluſiones muſicæ, tamen alia eſt rei ueritas, uidelicer, quòd infra limites perſpectiuæ diſtinguitur ſpeculatiua & practica. Prima pars paret, quia ſi Geometria a priori probat principia perſpectiuæ, ui-
L detur ſubinde Geometria eſſe Perſpectiua ſpeculatiua. Sed ſecunda pars probatur. Perſpectiua ex propriis terminis perſpectiuæ reddit cauſam ſuarum cõcluſionum: ergo perſpectiua ſpeculatiua diſtinguitur a geometria. Probatur antecedens. Illam concluſionum, obiectum prope maius uidetur quàm longe, perſpectiua probat hoc ſyllogiſmo, obiectum quod maiori angulo uiſuali uidetur maius apparet; ſed quod prope uidetur, uidetur maiori angulo uiſuali: ergo. Quæ euidem demonſtrario eſt a priori, & infra limites perſpectiuæ: quia præmiſſæ loquuntur de angulo uiſuali. Vnde geometria non dicitur demonſtrare pro
M pter quid perſpectiue, eoq; omnis demonſtratio propter quid perſpectiuæ ſit geometriæ: ſed quia demonſtratio perſpectiua non poteſt reſolui uſque ad principia immediata & per ſe nota, niſi per geometriá: nam illæ præmiſſæ probantur a geometra per lineas & angulos abſtrahendo a uiſualibus.s. Si ab eadem baſi duo latera trianguli procedant, maiorem angulum cauſant in parte propinqua quàm in remota. Itaque ubi demonſtratio incipit per uiſuale, iam eſt pure perſpectiua. Et idem dicatur de
Ad con fir. muſica reſpectu arithmeticæ. ¶ Ex quo ſequitur quomodo differat perſpectiua practica, & perſpectiua ſpeculatiua: nam perſpectiua practica ſolum probat, obiectum prope maius uideri, ab experientia per per uiſum: ſicut muſica practica probat,

quod

A quòd Diapente eſt optima conſonantia, quia bene conſonat auribus: & ideo muſica practica acquiritur exercitio cantandi: ſpeculatiua uero reddit a priori rationes concluſionum. ¶ Hinc ſequitur ſolutio confirmationis. Reſpondetur enim primo, quòd geometra non demonſtrat concluſiones perſpectiuæ, ſed ſolum principia. Itaque quam primum uenit ad lineas uiſuales ceſſat negotium geometriæ, & incipit demonſtrare perſpectiuus. Secundo reſpondetur, quòd geometra in quantum geometra non habet ſemper applicare ſua principia ad principia perſpectiua formãdo demõſtrationes: ſed quando geometra requiritur a perſpectiuo aut uult deſcendere ad perſpectiuam: & utraque de cauſa geometria non eſt perſpectiua. Et hoc ſecundum

B eſt quod ait Ariſt. uidelicet, quòd geometra & arithmeticus ſciunt in uniuerſali concluſiones perſpectiuæ & muſicæ, non tamen in particulari. Stat enim quòd ſit quis perfectus geometra, ſciens quòd ab eadem baſi latera procedentia maiorem angulum faciunt in puncto propinquiori, quam in remotiori, & tamen hoc nunquam applicuerit ad lineas uiſuales: & per conſequens nunquam aduerterit an obiectum prope uidetur maius quam longe. Et pariter arithmeticus ſtat, quòd ſciat omnes proportiones numerorum quas nunquam applicuerit ad ſonos, nec aduerterit quæ nam proportio conſonet, quæ uero diſſonet.

C

DE IMMEDIATORVM ignorantia.

CAP. XII.

Tex. 32. IGNORATIO autem ea quæ non negatione, ſed diſpoſitione dicitur ignoratio, deceptio eſt: quæ circa propoſitiones medio uacantes uel non uacantes, affirmatiuas uel negatiuas, aut per ratiocinationem, aut ſimpliciter fit. Nam aut ſimpliciter quiſpiam eſſe, aut non eſſe putat, aut per ratiocinationem exiſtimationẽ talem ſequitur. ¶ Simplicis igitur exiſtimationis ſimplex eſt error; cuius aũt quæ per rõcinationem efficitur, plures: a. nanq; ſine media nulli competat. b. Si igitur quiſpiã concludat. a. cõpetere ipſi. b. ſumpto medio, c, deceptus erit, ſane per ratiocinationem: atq; fieri poteſt, ut ambæ propoſitiones ſint falſæ: & ẽt altera tantum; nam ſi neq; a. cuiquam c, neque. c. cuiquã competat. b. utraq; aũt per interuallum econtra ſit ſumpta, ambæ propoſitiones erunt ſine dubio falſæ: fieri

E nanq; poteſt ut c. ſic ſe habet ad extremum utrunque, ut neq; ſubijciatur. a, neq; uniuerſaliter competat ipſi. b. & .n. b. quidem fieri non poteſt, ut in toto quopiã ſit: nam. a. primo remouebatur ab ipſo. a. uero non neceſſe eſt uniuerſaliter cunctis quæ ſunt ineſſe, quare ſit, ut ambæ propoſitiones ſint falſæ. At fieri quoq; poteſt ut altera uera ſumatur, non tamen utrauis, ſed. a. c, nam propoſitio. c. b. ſemper erit falſa; quia in nullo eſt ipſum. b. ſed. a. c. vera eſſe poteſt ueluti ſi. a. ſine medio competat quidem ipſi. c: non competat autem ipſi. b. cum enim idem primo de pluribus quomis dicitur modo, neutrum erit in altero: nihil autem intereſt, & ſi non ſine medio competat. ¶ Deceptio igitur eſſendi per hoc, atque hoc modo ſit ſolum: non. n. aliã in figura ratiocinatio erat eſſendi: non eſſendi uero & in prima, & in media ſit. Atque primũ dicamus quot modis & quomodo ſeſe habentibus ipſis propoſitionibus ſit in prima figura. Fieri itaque poteſt, ut ambę falſæ propoſitiones ſumantur: ueluti ſi ipſum. a. & c. quàm

F

c. quàm

G c.quàm.b.ſine medio cōpetat. Nam ſi ſumatur. a.quidem nulli in eſſe c,ipſū aūt.c. cuilibet cōpetere. b, erit vtraq; propoſitio falſa Fieri quoq; pōt,vt altera propoſitionum vtrauis falſa ſumatur.Nā eſſe poteſt a. c.quidem vera, c. b.vero falſa,a.c.quidem vera: quia. a. non oībus ineſt quæ ſunt:c. b. vero falſa, tū quia fieri nequit vt c. cui ipſum. a.nulli competat, ipſi cōpetat. b, nam alias a.c.propoſitio non erit vera:tum quia ſi ambæ ſint veræ,erit ipſa concluſio vera. At c.b.etiā vera eſſe pōt, altera ſumpta falſa:ceu ſi.b.& in a.ſit & in

H c: neceſſe eſt enim tunc alterum eſſe ſub altero:quare ſi ſumatur.a.nulli cō petere c,erit hæc propoſitio falſa. Patet igitur & ex altera tantum & ex ambabus propoſitionibus falſis ratiocinatione m fieri falſam. ¶Sed in figura media, vt totæ quidem propoſitiones ambæ ſint falſæ, fieri nequit:nam cum. a. cuilibet ineſt. b.nullum tum ſumi me dium poteſt,quod alteri cuilibet, alteri nulli competet. Oportet autem hoc pacto ſumere propoſitiones, vt alteri quidem inſit, alteri vero non inſit, ſi

I hac in figura ratiocinatio fieri debeat. Si igitur quę ſic ſumuntur ſint falſæ, conſtat econtra veras vtraſque fore: quod quidem fieri nequit. Verum aliqua ex parte falſam eſſe vtranque non obſtate quicquā videtur: veluti ſi medium.c.tam. a. quàm. b. cuidam inſit. Tunc enim ſi ipſum. c. cuilibet quidē a,nulli vero.b.dicatur ineſſe, falſæ quidem erunt ambæ propoſitiones, at nō ſimpliciter,ſed aliqua ex parte, ſicuti patet.Eadem erunt, & ſi propoſitionē negatiuā verſus extremum maius poſueris.Fieri tamē poteſt, vt altera falſa atq; vtrauis propoſitionum ſumatur:

quod.n.ineſt cuilibet. a. id b. quoque cuilibet ineſt Si igitur ipſum. c. tale ſumptū cuilibet quidem a, nulli vero b.cōpetere dixeris:a. c.quidem erit vera,c.b.autem falſa. Rurſus quod nulli b.cōpetit,id nec.a.cuilibet inerit: nam ſi cuilibet.a.cōpeteret, & ipſi quoque b.cuilibet profecto cōpeteret:at nulli ineſſe ſupponitur. Si igitur cuilibet quidem.a.nulli vero b.cōpetere dixeris,c.b quidem veram, alterā verò falſam efficies.Idem vtiq; fiet,& ſi verſus maius extremū propoſitionem negatiuā poſueris:quod.n.nulli competit. a, id etiam nulli competit.b.Si igitur. c. nulli quidem a,cuilibet verò.b.cōpetere dixeris, a.c. quidē propoſitio erit vera, altera vero falſa. Rurſus ſi id quod. b. cuilibet ineſt, nulli cōpetere dixeris. a, falſam tum efficies propoſitionē.Neceſſe eſt.n.ſi.b cuilibet ineſt, &.a.cuidā competat. Si igitur huiuſce modi ſumptū.c.nulli quidem.a, cuilibet vero.b.dicatur competere, erit. c. b,quidem vera,a.c.autem falſa. Patet igitur ex vtriſq; falſis, & ex altera tantum circa propoſitiones indiuiduas ratiocinationem falſam fieri poſſe. M

HVc vſque ſunt quæ ex libris Poſteriorū operæprecium eſt dialecticos diſcipulos doceri: quæ uero poſt hac ſubſequuntur, quamuis ſint ingenio plena, & quæ ingenioſum quempiam perluſtrari non pœnitebit, forſan tamen prolixiora ſunt quàm neceſſaria: obidque propter prolixitatem nōn exponuntur a neotericis. Nos uero ſtatuimus ſingula exponere: non ut negotium faceſſamus doctoribus interpretandi (ſi forſan tempus non ſuffecerit) ſed ut totam Ariſtotelem illis qui accuratius eſſe uolunt dialectici exponamus. Nec mirum ſi operis & longiſſimi, & obſcuriſſimi, longa ſit expoſitio,

A ſitio, ne obſcura fiat. In hoc ergo duodecimo capite incipit quartũ mẽbrũ principale eorum ſex, in quæ primum illum librum partiti ſumus. Enimuero poſtquam in primo capite inſtitutum eſt demonſtrationem eſſe neceſſariam, & in duobus ſequentibus definitum eſt quid eſt ſcientia & demonſtratio, & in octo ſequentibus oſtenſum eſt ex quibus qualibus principiis procedat omnis demõſtratio, tã propter quid quã quia, & in qua figura aptius fiat, in his tribus capitulis quæ modo ſequũtur agitur de ignorãtia, quæ opponitur ſcientiæ. Atqui in duob. capitulis agitur de ignorantia prauæ diſpoſitionis, nempe in primo de ignorantia principiorum immediatorum, & in ſecundo de
B ignorantia mediatorum quæ ſunt concluſiones. in tertio denique agitur de ignorantia puræ negationis. At uero in partitione Commentatoris duodecimum & tertiumdecimum capita, non cõtinent niſi unicum textum, qui eſt trigeſimuſſecundus. Quocirca nos caput hoc duodecimum per ſex particulas diſtribuimus. ¶ In prima ergo particula præmittit Ariſt. quatuor diſtinctiones ignorantiæ. Prima eſt. Duplex eſt ignorantia, ſcilicet, puræ negationis, & prauæ diſpoſitionis. Ignorantia puræ negationis eſt mera priuatio & carentia ſcientiæ: ut ignorantia geometriæ in ruſtico. Ignorantia uero prauæ diſpoſitionis, eſt falſum iudicium de re aliqua. Prima dicitur ſimplex negatio, quia nullum dicit habitum
C uel actum: ſecunda uero fit per habitum uel actum quæ eſt mala diſpoſitio. Item prima non dicitur deceptio: nam qui negatiue ignorat, ſcit ſe ignorare, & ideo nec decipitur, nec quicquam aſſerit, nec alicui contradicit: quare talis ignorantia nihil pertinet ad ſcientiam. Secunda uero ignorantia eſt deceptio & error: nam qui ita ignorat, decipitur putans ſe ſcire quod neſcit: obidque contradicit ſcientiæ atque adeo talis ignorantia pertinet ad ſcientiam, ut extirpetur. Ait ergo, quod illa ignoratio quæ non eſt ſecundum negationem, ſed ſecundum diſpoſitionem, illa eſt deceptio, Boetius uertit, illa eſt per ſyllogiſmum de-

Diuiſio ignorãtiæ.

ceptio, & in aliquibus codicibus Græcis ita legitur: ſed forſan in codice Argyropyli nõ erat illa particula, per ſyllogiſmum: quæ quidem litera certe melius quadrat: nam ſtatim deceptio diſtinguitur in deceptionẽ quæ fit per ſyllogiſmum, & deceptionem quæ fit ſine ſyllogiſmo: unde ſequitur quod non omnis talis deceptio eſt per ſyllogiſmum. ¶ Secunda diſtinctio eſt. Ignorantia prauæ diſpoſitionis, alia eſt circa prima principia immediata (de qua agitur in hoc capite) & alia eſt propoſitionũ quæ ſunt mediatæ tanquam cõcluſiones: de qua agitur in ſequenti. ¶ Quod ſi quis dubitet quomodo poteſt haberi error primorum principiorum: ut de hoc generali, quodlibet eſt uel non eſt. Ad hoc reſpondent expoſitores, ꝙ poteſt quis illa negare ſaltem ore, licet non corde: ut ſupra dictum eſt cap. 8. tex. 15. et habetur. 4. meta. text. 8. At uero quia uocalis negatio ueritatis, non proprie dicitur error, ſed proteruia: aliter mihi uidetur dicendum, uidelicet, quod Ariſtot. loquitur hic de propoſitionibus immediatis, quæ quanuis ſecundum ſe ſint immediatæ, non tamen ſimpliciter & quo ad nos ſunt per ſe notæ, ut omne animal rationale eſt diſciplinabile, nulla ſubſtantia eſt qualitas & ſimiles: circa quas immediatas poteſt eſſe error, etiam mentalis. ¶ Vnde ſubiungitur tertia diſtinctio. ſ. ꝙ talis deceptio, ſiue ſit circa immediata ſiue circa mediata, poteſt eſſe aut circa affirmatiuas aut circa negatiuas. Vbi notandum, ꝙ ſicut eſt propoſitio immediata in ueritate tam affirmatiua quam negatiua, ita contradictoria eſt immediata in falſitate: ut homo non eſt rationalis, ſubſtantia eſt qualitas, & ſicut una eſt mediata in ueritate, ita alia eſt mediata in falſitate: ut mundus non eſt creatus eſt falſa mediata: quia, mundus eſt creatus, eſt uera mediata: & mũdus eſt infinitus, eſt mediata in falſitate, quia, mundus non eſt infinitus, eſt uera mediata. ¶ Quarta diſtinctio eſt. Ignorantia prauæ diſpoſitionis aut fit per ſyllogiſmum deceptorium, qui dicitur paralogiſmus, aut ſimpliciter. Etenim tunc quiſpiam

D E F

Dubiũ.

Immediata in falſi.

ſimpliciter

Q ſimpliciter aut credit non eſſe, quod eſt aut eſſe, quod non eſt, quando id credit deceptus uel experientia uel authoritate: ut cum ruſticus credit ſolem non eſſe maiorē rota molari deceptus uiſu, aut credit mundum eſſe perpetuum deceptus authoritate alicuius philoſophi. Et hæc ignorantia nihil pertinet ad ſcientiam poſteriorum. Poteſt tamen huiuſmodi errores pati propter aliquem paralogiſmum, ut ſi adduceretur illi talis paralogiſmus, unaquæque res eſt talis qualis apparet, ſol apparet: ut rota molaris: ergo tantus eſt quanta eſt illa. Et de hac deceptione eſt præſens ſermo. ¶ In ſecunda particula, [Simplicis igitur] pergit exempla ponere ſingulorū membrorum ſtatuens primo fundamentum uidelicet, [Simplicis exiſtimationis ſimplex eſt error: eius autem quæ per ratiocinationem afficitur, plures [id eſt, cum quis errat ſola authoritate aut alia uia ſine ſyllogiſmo deceptus, unicum habet errorem. ſ. propoſitionis in qua decipitur. Quia autem errat per ſyllogiſmum plures habet. ſ. & cōcluſionis & utriuſque uel alterius præmiſſarum. ¶ Vbi notandum, ꝙ error per paralogiſmum aut contingit ex defectu formæ conſequentiæ: & iſte non pertinet ad præſentem materiam, ſed ad libros priorum. Aut contingit ex defectu materiæ: puta ex falſitate præmiſſarum: & de iſto eſt ſermo præſens. Oſtendit ergo Ariſtote. in hoc capite quomodo contingant huiuſmodi paralogiſmi in immediatis propoſitionibus falſis. Et primo in affirmatiuis quæ opponuntur ueris immediatis negatiuis. Vnde ſupponit primo, ꝙ a. ſine medio nulli competat. b. ut ſi. a. ſit ſubſtantia & . b. qualitas, hæc ſit immediata, nullū. b. eſt. a. [Si igitur quiſpiam, inquit, concludat. a. competere ipſi. b. ſumpto medio. c. deceptus erit ſane per ſyllogiſmum: ut ſi dicat, omne. c. eſt. a. omne. b. eſt. c. ergo omne. b. eſt. a. Subdit tamen, ꝙ huiuſmodi paralogiſmus fieri poteſt dum ambæ præmiſſæ ſunt falſæ, aut dum altera tantum. [Nam ſi neque. a. inquit, cuiquam. c. neque. c. cuiquam competat. b. utraque autē per interuallum ecōtra

Secunda particula.

M

I

ſit ſumpta] id eſt ambæ præmiſſæ ſumantur affirmatiuæ, contrariæ illarum tunc ambæ ſunt falſæ. Contrariæ (inquam) quia debent eſſe uniuerſales, cum debeant inferre uniuerſalem: nam propoſitio immediata falſa debet eſſe uniuerſalis & de omni, ſicut immediata uera: ut ſi acciperetur pro medio (quod ſignificatur per. c.) aliud generaliſſimum extraneū, puta: quantitas, cui nec. a. nec. b. competit: & ſic ſit talis ſyllogiſmus, omnis quantitas eſt ſubſtantia, omnis qualitas eſt quantitas: ergo omnis qualitas eſt ſubſtantia. Ambæ enim præmiſſæ ſunt immediate falſæ apud Ariſt. Et hoc eſt quod ſubiungit, [Fieri nanque poteſt ut. c. ſic ſe habeat extremum utrunque, ut neque ſubiiciatur ipſi. a. (quod eſt maior extremitas) neque uniuerſaliter competat ipſi. b. id eſt neque prædicetur uniuerſaliter de minori. ¶ Subiungit autem rationem dicens, [enim. b. quidē fieri non poteſt ut in toto quopiam ſit. &c.] In qua ratione, cum ſit obſcura, neſcio quæ myſteria, præter intentionem (ut exiſtimo) Ariſtotelis finguntur expoſitores. Senſus tamen eſt manifeſtus ſi cōſideretur primo huiuſmodi paralogiſmos fieri in prima figura ex præmiſſis uniuerſalibus, ut iam adnotauimus. Probat ergo ꝙ poteſt. c. medium nec ſubiici ipſi. a. in maiori, nec uniuerſaliter prædicari de. b. in minori. Et probat primo ſecundā partem per hoc, quod fieri nequit ut. b. ſcilicet minor extremitas ſit in aliquo toto (quod eſt dicere, contineatur ſub aliquo genere.) Quod probat eo ꝙ. a. remouebatur a. b. imediate. Ac ſi diceret: Cū hæc eſſet imediata, nullū b. eſt. a. ſequitur utrunq; extremū eſſe generaliſſimū, & ꝑ conſequens ſubiectū nec habere genus, nec definitionē, nec differentiam: & inde ſequitur ꝙ nihil prædicetur de. b. uniuerſaliter affirmatiue, & per conſequēs c. nunquam prædicabitur uniuerſaliter de b. poterit tamen prædicari particulariter: ut ſi. c. eſſet, color, uerum eſſet dicere, aliquod. b. id eſt, aliqua qualitas eſt. c. ſed non eſſet ſufficiens præmiſſa ad concludendum uniuerſalem immediatā. Primam uero partem. ſ. ꝙ poteſt. c. non ſubiici affirmatiue ipſi. a.

K

L

M

A ſi.a.probat per hoc, quod.a. quanuis ſit generaliſſimum (ut ſubſtantia) non eſt neceſſe ut prædicetur de omnibus quæ ſunt: nam non prædicabit de accidẽtibus. Et ita cõcludit, ꝙ poſſunt eſſe ambæ præmiſſæ falſæ: ut exemplo iam indicauimus. ¶ Eſt tamen hic dubium: nam uidetur non obſtante ꝙ b. ſit generaliſſimum, ꝙ nihilominus ſit in aliquo toto. i. prædicetur de illo aliquid uniuerſaliter, puta ly ens, uel deſcriptio uel propria paſſio illius generaliſſimi: ut ſi dicas, omnis qualitas eſt accidens ſubſtantiæ ratione formæ, aut omnis qualitas eſt ens. Reſpondetur, quòd cum ly ens, ſecundum Ariſtotelem æquiuoce dicatur de ſubſtantia & accidentibus, non eſt ad propoſitum

Dubiũ.

B ut ſit medium demonſtrationis: quia facit paralogiſmum in forma. Sed neque illa deſcriptio qualitatis facit ad rem poſterioriſticam: ubi cum ſyllogiſmi ſint diſciplinabiles, non accipitur pro medio niſi uel genus, uel differentia, uel definitio, uel propria paſſio quæ nullo modo reperiuntur in genere generaliſſimo. ¶ Proſequitur deinde oſtendere, [At fieri quoque. &c.] proſequitur inquam oſtendere aliud membrum: quomodo uidelicet in tali paralogiſmo poteſt eſſe altera tantum, præmiſſa falſa: non tamen indifferenter, quia non poteſt eſſe maior falſa & minor uera: nam minor nunquam poteſt eſſe uera, propterea quòd debet eſſe uniuerſalis, & cum minor extremi

C tas quæ eſt illic ſubiectum, ſit generaliſſimum, non habet genus, nec definitionem, nec differentiã quæ de illo prædicetur uniuerſaliter: ut modo dicebamus. Et hoc eſt quod ait [propoſitio. c.b. ſemper erit falſa, ſed.a.c. uera eſſe poteſt] Appellat enim minorem.c.b. in qua. c. prædicatur, &. b. ſubiicitur: & maiorem.a.c. in qua.a. prędicatur, & b. ſubiicitur. Subiungit exemplum ueluti ſi.a. ſine medio competat ipſi.c.& nõ competat ipſi.b. puta ſi accipiatur pro medio genus ſubalternum ad ly. a. uidelicet angelus. & dicatur, omnis angelus eſt ſubſtantia: omnis qualitas eſt angelus; ergo omnis qualitas eſt ſubſtantia. Subdit rationem cur poteſt contingere quòd.a. cõpetat. c.&

non competat. b. [Cum enim inquit idem primo de pluribus dicitur, neutrum erit in altero] id eſt, cum genus aliquod prædicatur de pluribus ſpeciebus, ſicut animal de homine & equo, neutra illarum ſpecierum prædicabitur de altera. Et a fortiori illud genus ſubalternum, de quo prædicatur generaliſſimum, negabitur de alio generaliſſimo. Subiungit autem, quòd nihil refert illud medium ſit genus immediatum, ut ſubſtantia ſpiritualis, aut mediatum, ut animal. ¶ In tertia particula, [Deceptio igitur] ſubſequitur exemplum paralogiſmorum concludentium concluſiones negatiuas falſas contrarias immediatis ueris. Et cõſtituit primo differẽtiã, ꝙ deceptio eſſendi.i. paralogiſmus concludẽs affirmatiue, ſolũ fit in prima figura: paralogiſmus uero nõ eſſendi, id eſt, concludens negatiue, fieri poteſt in prima & in media, id eſt, ſecũda. Et ratio huius eſt, quia cum concluſio immediate falſa, ut dictum eſt, debeat eſſe uniuerſalis, nullo modo poteſt concludi in tertia figura: quia nullus modus illius figuræ concludit uniuerſalem. Quod ſi ſit affirmatiua, non poteſt concludi in ſecunda figura: quia nullus modus illius figuræ concludit affirmatiue. Reſtat ergo ut uniuerſalis affirmatiua immediate falſa ſolum concludatur in prima figura. Vniuerſalis uerũ negatiua poteſt concludi, & in ſecundo modo primæ figuræ & in primo, & in ſecundo ſecundę. ¶ Subiungit ergo horum exempla. Et primo in prima figura ambabus præmiſſis exiſtentibus falſis: ueluti ſi ipſum.a. id eſt, maior extremitas tam. c. (ſcilicet medio) quàm b. (ſcilicet minori extremitati) ſine medio competat: ut ſi tam medium quàm minor extremitas ſint duo genera contraria immediata ad maiorem extremitatem: nam tunc ſi maior ſit uniuerſalis negatiua & minor affirmatiua, ſit in Celarent paralogiſmus utriuſque præmiſſæ falſæ: uidelicet, nulla ſubſtantia ſpiritualis eſt ſubſtantia, omnis ſubſtantia corporalis eſt ſubſtantia ſpiritualis, ergo nulla ſubſtantia corporalis eſt ſubſtantia. ¶ Fieri quoq; poteſt ut.a. c. ſcilicet maior ſit uera, c.b. ue-

3. Particulæ.

D

G c.b. uero, id eſt, minor ſit falſa] ut ſi arguas, nulla qualitas eſt ſubſtantia: omnis angelus eſt qualitas: ergo nullus angelus eſt ſubſtantia. Et probat ꝙ. a.c.ſcilicet, maior ſit uera: quia non eſt neceſſe, ut. a quanuis ſit generaliſſimum, prædicetur de omnib. quæ ſunt, ſed. c.b.id eſt minorem probat eſſe falſam, duplici ratione. Primo, quia fieri nequit ut. c, de quo uniuerſaliter negatur a.conueniat.b, ſcilicet minori extremitati: nam alias.a.c. ſcilicet maior negatiua eſſet falſa. Supponitur enim quod maior extremitas affirmatur de minori, alias concluſio negatiua non eſſet falſa. Quo dato ſi detur etiã quod medium affirmatur de eadem mi
H nori extremitate uniuerſaliter, ſequitur ꝙ maior extremitas affirmabitur de eodem medio, & per cõſequens maior eſſet falſa: ut facile colligere quiſque poteſt. Secũda probatio eſt quòd ſi maior & minor eſſent ueræ, tunc concluſio eſſet uera, & per conſequens nulla eſſet deceptio. ¶ Oſtendit ſubſequẽter, ꝙ poteſt vice uerſa maior eſſe falſa & minor uera, ſi.b. & in a. ſit & in c: ut ſi minor extremitas ſumatur iferior & ad medium & ad maiorem extremitatem: ut apparet in hoc paralogiſmo, nullum corpus eſt ſubſtantia: omne animal eſt corpus: ergo nullum animal eſt ſubſtantia.

4. Par. ¶ In quarta particula [Sed in figura media] tranſit ad paralogiſmos ſecundæ figuræ. At
I qui de ambabus præmiſsis falſis ponit hanc concluſionem. Fieri nequit ut in ſecunda figura inferatur concluſio negatiua immediata falſa taliter, ut ambæ præmiſſæ totæ ſint falſæ: totę, id eſt uniuerſaliter pro quolibet ſuppoſito ſubiecti: poſſunt tamen ambæ eſſe falſę particulariter, id eſt quod reddantur falſæ pro aliquo ſuppoſito ſubiecti. ¶ Ad cuius intelligentiam notandũ eſt, quod negatiua immediate falſa eſt uniuerſalis contraria immediate ueræ: ut ſi omnis homo eſt animal, eſt immediate uera: nullus homo eſt animal, eſt imediate falſa: ita ut prædicatum ſit aut genus, aut differẽtia, aut definitio ſubiecti. Et prædicatum appellatur. a. quod in ſecunda figura eſt ſubiectũ in maiori: ſubiectũ uero.b, quod ẽ ſubiectũ in minori. Igitur ut daretur utraq; præmiſſa falſa deberet dari medius terminus qui
K alteri extremorũ cõpeteret uniuerſaliter, & de altero negaretur uidelicet: nam debẽt ambæ præmiſſæ eſſe uniuerſales cum concludant uniuerſalẽ. Et una præmiſſarum debet eſſe affirmatiua & altera negatiua: quare ut negatiua ſit falſa, debet prædicatum competere ſubiecto. Talis uero medius terminus dari non poteſt: nam detur quod nõ competat ipſi.a, & competat ipſi. b, ut nullum.a.ſit.c.& omne.b. ſit.c. Si nullum. a. eſt c, tunc per conuerſionẽ nullum. c. eſt.a, & omne.b. eſt.c. (quod eſt conceſſum) ergo nullum.b. eſt.a: cuius contrarium erat ſuppoſitum, uidelicet nullum b. eſt.a, eſſe im-
L mediatam in falſitate, ſi uero detur econuerſo quod competat ipſi. a, & non ipſi. b, tunc ſequitur nullum.b. eſt. c. ergo nullũ.c. eſt.b. per conuerſionẽ: & omne.a. eſt.c, (& eſt conceſſum) ergo nullum.a.eſt. b, & per conſequens nullum.b.eſt.a: quod eſt cõtrarium ſuppoſiti, uidelicet, nullum. b. eſt. a, eſſe immediatam in falſitate. Subiungit ergo Ariſto. [Verum aliqua ex parte falſam eſſe utramq; non obſtare quicquam uidetur: ueluti ſi mediũ.c.tam.a.quam.b. cuidam inſit[ut ſi.c.ſit rationale, fiet hic paralogiſmus in Cameſtres, omne.a. eſt. c, nullum.b. eſt.c: ergo nullum. b. eſt.a. Ideſt, omne animal eſt rationale, nullus homo eſt rationalis, ergo nullus homo eſt animal, ubi am-
M bæ præmiſſæ ſunt falſæ: ſed maior ſolum pro aliquibus ſuppoſitis. [Eadem erunt & ſi propoſitionẽ negatiuã uerſus extremum maius poſueris,] ut ſi in Ceſare dixeris, nullum animal eſt irrationale: oĩs hõ eſt irrationalis, ergo nullus hõ eſt aĩal. ¶ Subſequẽri 5. Par.
quinta particula, [Fieri tamen poteſt] ut oſtendat quemadmodum poteſt maior eſſe uera, minor uero falſa, & econuerſo. Primo in Cameſtres: ut ſi mediũ. c. ſit genus quod uniuerſaliter affirmetẽ de utraq; extremitate, quale eſt ly corpus: nam ſi tale medium cuilibet quidem.a, nulli uero .b. competere dixeris, ut omne animal eſt corpus: nullus homo eſt corpus: ergo nullus homo eſt animal: tunc.a.c, ſcilicet maior eſt uera, & c.b.

ſcilicet

A ſcilicet minor eſt falſa. [Rurſus quod nulli.b.competit. &c. Probat uice uerſa, quod poteſt maior eſſe falſa, & minor uera: utpote ſi mediū.c.nulli.b.competat nec cuilibet a, ut ſi dicas, omne animal eſt irrationale: nullus homo eſt irrationalis: ergo nullus homo eſt animal. ¶ In ſexta denique particula, [idē utique fiet] oſtendit idem in Ceſare. Et hoc eſt quod ait, [Si uerſus maius extremum negatiuā poſueris:] id eſt, ſi maiorē feceris negatiuam. Si.n.mediū.c. fuerit extraneum utrique extremitati, maior negatiua erit uera, & minor affirmatiua falſa: ut, nullū animal eſt angelus: omnis homo eſt angelus: ergo nullus homo eſt animal. Rurſus ſi medium competat cuilibet. b. & non cuilibet.a, ut rationale, tunc uice uerſa maior erit falſa & minor uera: ut ſi dicas, nullū animal eſt irrationale; omnis homo eſt rationalis: ergo nullus hō eſt animal.

6. Par.

B

DE MEDIATORUM IGNORANTIA.

CAP. XIII.

SED cum propoſitiones affirmatiuæ uel negatiuæ medio non uacantes, falſo per medium proprium concluduntur, fieri non poteſt ut propoſitiones ambæ falſę ſumantur: ſed ea tantum ſumitur falſa, quæ eſt uerſus extremum maius: atq; proprium id medium dico, per quod fit ea ratiocinatio, quæ opponitur falſæ: a.nanque per.c.medium competat ipſi.b: cum igitur.c.b. propoſitionem affirmatiuā oporteat ſumi, ſi prima in figura ratiocinatio fieri debat, patet hanc quidem perpetuo ueram eſſe: non enim ipſa conuertitur.a,c.autem eſſe falſam: hac.n. conuerſa, contrarius ſyllogiſmus fit. Idem efficietur, & ſi medium alia ex ſerie fuerit ſumptum, ceu. d. ſi in toto ſit.a, & de omni.b. prædicetur. Etenim d.b. quidem intacta maneat propoſitio, altera uero uertatur neceſſe eſt. Quibus efficitur, ut illa quidem perpetuo uera, hæc autem ſemper falſa ſumatur. Atq; talis error concurrit cū eo, qui per mediū efficitur propriū, ac fere idē eſt. ¶ Si uero non per mediū propriū, extruitur rōcinatio, cum hoc tale eſt, ut ipſi quidē ſubijciatur. a, de nullo vero dicatur. b. tū ambas propoſitiones falſas eſſe neceſſe eſt. Etenim mō contrario ſunt ſumendæ, ſi ratiocinatio fieri debeat. At ſi hoc modo ſumātur, ambæ ſane vertentur in falſas: veluti ſi.a.quidē cuilibet inſit d, ipſum aūt.d.nulli cōpetat.b. His.n. verſis, rōcinatio fiet, & ambæ propoſitiones erunt, ut diximus falſæ. Cum vero medium ceu d.non ſubijcitur ipſi.a, tum a.d.quidē propoſitio erit vera: quia.d. non erat in a.d: b.vero falſa: quoniā ſi eſſet vera, concluſio ēt eſſet vera, at erat falſa. ¶ Cum autem per mediam figuram fit error, tunc fieri nequit vt ambæ propoſitiones totæ falſæ ſumātur. Nam cum. b. ſubijcitur ipſi.a, fieri non poteſt ut quicquam vnquam alteri cuilibet, alteri nulli cōpetat: ſicut & antea diximus. Altera tamen propoſitio falſa, & utrauis etiā ſumi poteſt: nam ſi.c.tam.a.quàm.b.cuilibet ineſt, ſi id ipſum cuilibet quidem.a.nulli vero.b.competere dixeris, a.c.quidē erit uera, altera vero falſa. Rurſus ſi ipſum c.nulli quidem. a, cuilibet vero.b.cōpetere dixeris: c.b. quidem erit vera, a.c.autem falſa. Si igitur deceptionis ratiocinatio fit negatiua, dictum eſt quādo, & ex quibus ipſa deceptio erit. ¶ Sed ſi affirmatiua ſit, cū per medium quidem extruitur proprium, fieri non poteſt,

C D E F

G poteſt, ut ambæ propoſitiones ſint fal
ſæ. Neceſſe eſt enim intacta maneat ip
ſa. c.b, ſi ratiocinatio fieri debeat, quē
admodum & antea diximus. Quare
ſemper erit. a.c. propoſitio falſa: hæc
eſt enim ea quæ vertitur. Idem efficie
tur, & ſi ex alia ſerie medium ipſum ſu
matur, ſicut & ī errore diximus nega-
tiuo. Etenī. d.b. propoſitio maneat. a.
d. vertatur neceſſe eſt; atque hic error
cōuenit cū priore. ¶ Sed cum non per
proprium rócinatio conficitur medi-
um, ſi id quidem collocatur ſub. a, pro
poſitio quidem. a.d. erit uera, d.b. autē
H falſa, fieri nanque poteſt, ut. a. cuidam
inſit, cuidam non inſit, quorum neu-
trū ſub altero collocatur. Sin uero. d.
non ſubiicitur ipſi. a, tū. a.d. quidē ſem
per eſt falſa, quippe cum affirmatiuam
eam eſſe oporteat, d.b. uero fieri po-
teſt ut nunc uera, nunc falſa ſumatur:
nihil enim uetat ut. a. quidem nulli. d.
competat, d. uero cuilibet inſit. b: ani
mal enim nulli ſcientiæ competit, at
ſcientia muſicæ cuilibet ineſt. Neque
rurſus prohibet quicquam, ut neque.
a. cuiquam d, neque d. cuiquam īſit. b.
Patet igitur fieri poſſe, ut ambæ, atque
I altera ſit falſa, cum medium ſub. a. nō
collocatur. Perſpicuū igitur eſt, quot
modis per ratiocinationem error, &
per quæ fieri poteſt circa propoſitio-
nes uacantes medio, & item eas quæ
demonſtrari poſſunt.

SVBSEQVITVR in hoc ter-
tiodecimo capite dicere de pa-
ralogiſmis concludentibus pro
poſitiones falſas mediatas, quan
doquidem in ſuperiori ſatis de immediatis
dictum eſt. Atqui eo hic ordine procedit
quo in ſuperiori. Prius uidelicet de prima
figura, mox de ſecunda. Atqui prius de cō
cludentibus negatiue, quàm de concluden K
tibus affirmatiue: ut in quinque particulis
per quinque concluſiones palā fiat. ¶ In pri 1. Cõci
ma ergo particula ponit primā concluſionē
Quando propoſitio mediata ſiue affirma-
tiua ſiue negatiua falſo concluditur in pri-
ma figura per proprium mediū, non poſſunt
ambæ præmiſſæ eſſe falſæ, ſed ſola maior.
Atqui mediū proprium appellat illud, per
quod contraria propoſitio uera demonſtra-
retur. ¶ Ad cuius intelligentiam ex ſuperio
ribus meminiſſe opus eſt, eandem eſſe me
diatam propoſitionem ueram, & propoſi-
tionem demonſtrabilē: nempe cuius præ-
dicatum non ineſt ſubiecto immediate, ſed
per medium, per quod demōſtratur: ut om
nis homo eſt corpus, quæ demōſtratur per L
animal: & omnis homo eſt riſibilis, quæ de
monſtratur per admiratiuum. Statuamus
ergo hanc mediatam falſam, nullum. b. eſt
a: id eſt, nullus homo eſt riſibilis, cuius pro
prium medium eſt, admiratiuum, per quod
a. uere demonſtratur de. b. Si hæc ergo fal-
ſo concludatur per medium propriū in pri
ma figura, erit per hunc paralogiſmum,
nullum. c. eſt. a, omne. b. eſt. c. (id eſt nullum
admiratiuum eſt riſibile, omnis homo eſt
admiratiuus) ergo nullum. b. eſt. a: qui qui-
dem ſyllogiſmus appellatur ſyllogiſmus cō
tradictionis quia infert oppoſitam conclu
ſioni quam per tale medium deberet infer-
re. Ait ergo Ariſto. ꝙ cum in prima figura M
minor paralogiſmi debeat eſſe affirmatiua,
ſiue affirmatiue concludat ſiue negatiue
(ſaltem in quatuor primis modis euidenti
bus de quibus loquitur) & medium ſit pro
priū, minor ſemper erit uera: quia ea pror-
ſus minor ſumitur in paralogiſmo ad con-
cludendum falſum, quæ ſumitur in ſyllo-
giſmo ad uere demonſtrandum. Et hoc eſt
quod ait, [non enim ipſo (ſcilicet minor. c.
b.) conuertitur,] id eſt minor non mutatur
in ſuam contrariam. Maior uero. a. c. eſt fal
ſa: quia conuertitur, id eſt mutatur in ſuā
contrariam: nam in demonſtratione aſſu-
mitur, omne admiratiuum eſt riſibile, &
in paralogiſmo aſſumitur, nullum admira-
tiuum eſt riſibile: ¶ Subiungit autē, [Idē
efficietur

A efficietur & ſi medium alia ex ſerie fuerit
ſumptum. &c.] id eſt, perinde erit ſi ſuma-
tur medium quod licet non ſit proprium,
ſubiiciatur autem uniuerſaliter maiori ex-
tremitati & prædicetur de omni minori:
ut ſi acciperetur pro medio, animal rationa
le, qui eſt cauſa remota: uel flebile, aut alia
paſſio hominis quæ non ſit cauſa riſibilita
tis. Idē.n. inquit error erit tunc (puta ꝙ ſo-
la maior erit falſa) ac ſi aſſumeretur mediū
2.Ciel. proprium.¶ In ſecunda particula, [Si uero
non per medium proprium] ponit ſecundā
concluſionem. Si talis propoſitio negatiuæ
mediata falſa concludatur in prima figura
per tale mediū ut ſubiiciatur quidē.a.ſ.ma-
iori extremitati: de nullo tamen.b. ſi dica-
tur, tunc ambæ præmiſſæ ſunt falſæ. Cuius
rationem ſubiūgit, quia in prima figura cō
trario modo debēt ſumi præmiſſæ, ut.ſ.ma
ior ſit negatiua & minor affirmatiua: ut ſi
ad concludendum hanc mediatam falſam,
nullus homo eſt ſenſibilis, ſumatur pro me
dio, equus, quod ſubiicitur ſenſibili & ne-
gatur de homine, uidelicet nullus equus ē
ſenſibilis: omnis homo eſt equus: ergo nul
lus hō eſt ſenſibilis.¶ Subiungit autē, [Cū
uero medium ceu.d. non ſubiicietur ipſi.a.
(ſubintellige nec prædicatur de b,) tunc.a.
d, id eſt maior, erit uera: d.b. uero.i. minor
erit falſa. Vt ſi.d. ſit lapis & dicas, nullus la-
pis eſt sēſibilis: ois homo eſt lapis, ergo nul
lus homo eſt ſenſibilis.¶ In tertia particula
3.Ciel. [Cum autem per mediā figurā] tranſit ad
C ſecundā figuram ubi paralogiſmus non po-
teſt cōcludere niſi negatiue, & ponit tertiā
concluſionē. In ſecunda figura fieri non po
teſt ut ambæ præmiſſæ ſint totaliter falſæ:
poteſt tamē altera totaliter eſſe falſa indif-
ferēter tā maior quā minor. Probatur: nam
ſi datur negatiua mediata falſa, ut nullum
b. eſt.a. ſua contraria omne.b. eſt.a. debet eſ-
ſe uera. Si autem.b. eſt.a, non poteſt dari u-
num medium quod uniuerſaliter affirme-
tur de.a. & negetur de.b: Si.n. omne.a. eſt.c.
& nullum.b. eſt.c: fieri non poteſt ut.b. ſit.a.
Et tamen ut ambæ præmiſſæ eſſent falſæ in
ſecūda figura, cum una præmiſſa debeat eſ-
ſe affirmatiua & alia negatiua, deberet me-
dium quod eſt prædicatum utrobiq; in af- D
firmatiua non conuenire ſubiecto, & in ne-
gatiua conuenire illi. Dixit autē, [totæ fal
ſæ] quia partialiter pro aliquo ſuppoſito
ſubiecti bene poſſunt eſſe falſæ: ut ſi dicas,
nullū sēſibile ē equus: ois homo eſt equus:
ergo nullus hō eſt ſenſibilis, maior tamen
eſt falſa nō pro oībus, ſed pro aliquibus ſup
poſitis. Poteſt tamen maior eſſe uera & mi
nor falſa in, Cameſtres, ſi ſumatur.c. mediū
quod ſit ſuperius ad utranq; extremitatem
ut, omne riſibile eſt animal: nullus homo
eſt animal: ergo nullus homo eſt riſibilis:
Rurſus ſi in eiſdem terminis arguas in Ce-
ſare, minor uice uerſa erit uera & maior fal
ſa: ut, nullum riſibile eſt animal: omnis ho- E
mo eſt animal, ergo nullus homo eſt riſibi-
lis. Concludit denique Ariſt. ꝙ ſi deceptio
ſit negatiua.i. negatiue concludens, ſatis di
ctum eſt quomodo fiet.¶ In quarta particu- 4.Ciel.
la. [Sed ſi affirmatiua] proſequitur Ariſt. di
cere de paralogiſmo concludente affirma-
tiue. Et primo de prima figura ponit quar-
tā concluſionem proportionabiliter ad pri
mam. Cum propoſitio affirmatiua falſa me
diata concluditur in prima figura per me-
diū proprium, fieri nō poteſt ut ambæ præ
miſſæ ſint falſæ: ſed ſola maior. Exēpli gra-
tia. Hæc negatiua eſt mediata uera, nullus
homo eſt qualitas, cuius proprium mediū
eſt, ſubſtantia, ratione cuius homo non eſt
qualitas, per quod concluditur in Celarent
hoc modo, nulla ſubſtantia eſt qualitas: om
nis homo eſt ſubſtantia: ergo nullus homo F
eſt qualitas. Si igitur per idem medium cō
cludatur, omnis homo eſt qualitas, in Bar-
bara, aut particularis in Darii minor debet
manere eadem, & per conſequens ſemper
erit uera: ſed maior quæ conuertitur.i. quæ
mutatur in ſuam contrariā, eſt falſa: ut, om
nis ſubſtantia eſt qualitas: oīs homo eſt ſub
ſtantia, ergo omnis homo eſt qualitas.¶ Su
biungit ꝙ idem efficietur ſi ſumatur mediū
ex alia ſerie, quod tamē habeat eandem ha
bitudinē ad extrema, ut in errore negatiuo
dictū eſt. Veluti ſi medium ſit, animal, uel
ſenſibile quod nō eſt proxima ratio cur ho
mo non eſt qualitas, ut ſi arguatur, omne

G aīal eſt qualitas, oīs homo eſt animal, ergo omnis hō ē qualitas. ¶ In quinta particula, [Sed cū non per propriū,] ſubiūgitur quinta cōcluſio quando mediū non eſt propriū ſed extraneum. Qui habet tres partes. Prima, Si medium extraneum. d. ſubiiciatur a, ideſt, maiori extremitati, tunc. a.d. id eſt maior, erit uera: d.b. uero, ideſt minor erit falſa. Fieri nanque poteſt, ut. a.ſ. maior extremitas, cuidam inſit. ſ. medio, & cuidam non inſit. ſ. minori extremitati, & tamen ꝙ medium non dicatur de minori extremitate: ut ſi arguas, omnis color eſt qualitas: omnis homo eſt color: ergo omnis homo eſt qualitas. ¶ Si uero medium non ſubiicitur maiori extremitati, tunc maior ſemper erit falſa, cum ſit affirmatiua, minor uero poteſt eſſe uera & falſa. exemplum Ariſt. primi mēbri eſt, omnis ſcientia eſt animal: omnis muſica eſt ſcientia: ergo omnis muſica eſt animal. Exemplum ſecundi poteſt eſſe, omnis ſcientia eſt animal: omnis color eſt ſcientia: ergo omnis color eſt animal.

DE IGNORANTIA negationis.

CAP. XIIII.

Tex. 32.

I MANIFESTVM eſt etiam ſi ſenſus quiſpiam defuerit, neceſſario & ſciētiam aliquam deeſſe: quam quidem conſequi non poſſumus, ſi dicimus uel inductione, uel demonſtratione. Eſt autem demonſtratiō quidem ex uniuerſalibus, inductio uero ex particularibus: fieri uero non poteſt ut uniuerſalia percipiantur, niſi per inductionem. Quoniam & ea quæ abſtracta dicuntur, erunt per inductionē nota, ſi quis nota uoluerit facere, ineſſe inquam nonnulla generi cuiq; & ſi nō ſeparabilia ſunt, & unumquodq; eſt tale. Inductionem autem eū qui ſenſu caret conficere, unum eorum eſſe conſtat, quæ nullo pacto fieri poſſunt: ipſorū K nanq; ſingularium eſt ipſe ſenſus. Nō enim fieri poteſt, ut ipſorum accipiatur ſcientia. Neque enim ex uniuerſalibus abſque inductione, neque per inductionem ſine ui ſentiendi.

POST ignorantiam prauæ diſpoſitionis ſubſequitur in hoc capite (quod apud Cōmentatorem eſt textus. 33. ſermo de ignorātia puræ negationis quæ fit ſine paralogiſmo. ignorantia uero multis modis contingere poteſt quibus contingit homines non dare literis operam: quia non omnibus datum eſt adire Corinthum: hi tamen modi non cadunt ſub arte: quia de contingentib. ſingularibus non eſt ſcientia. Obidq; ſolum docet Ariſto. unicum modum quo neceſſarium eſt carere ſcia. Eſt ergo in hoc capite unica cōcluſio. Deficiente ſenſu neceſſe eſt Concl. ſciam eā deficere, quæ per illū ſenſū acquiritur: ut cæcus ſcientiā de coloribus habere nō pōt: nec ſurdus, de ſono: dū modo a natiuitate huiuſmodi ſenſibus caruerit. Probat Ari. cōcluſionē hac ratione: Oīs ſciētia aut inductione acquiritur, aut demōſtratione: ſed neutra iſtarū deficiēte ſenſu acquiri poteſt de obiecto illius ſenſus: ergo. Probatur minor. Inductio, cū fiat ex ſingularib. quæ ſunt obiecta ſenſuū, manifeſtū eſt fieri non M poſſe ſine ſēſu: ut, niſi per tactū, cognoſcere nō poſſumus hūc ignē eſſe calefactiuū, & huc, & non alios. &c. Sed nec demōſtratio quæ ex uniuerſalibus procedit fieri poteſt ſine ſenſu: quia uniuerſaliū cognitio ex ſingulariū experientia gignitur: ut. 1. met. cap. docet Ari. ¶ At uero quia poſſet quis obiicere nō oīa uniuerſalia cognoſci ex inductione ſingulariū. Sunt. n. uniuerſalia quæ nō abſtrahunt a materia: ut oēm ignem eſſe calefactiuū, albedinē diſgregare uiſum, & ſimilia, & hæc manifeſtū eſt inductiue cognoſci: ſed ſunt alia uniuerſalia, ut mathematica, quæ abſtrahūt a materia: ut triangulū habere tres angulos: quæ uidētur non acquiri per inductionem ſenſus: quia nec tractāt de triāgulo calido nec colorato, &c. Ideo ſub

jungit

A iungit Ariſ. quòd illa etiam uniuerſalia quæ abſtracta dicuntur, ſcilicet mathematica, haberi non poſſunt niſi per inductionem: nam quamuis ſint per intellectum abſtracta, tamen realiter non ſunt niſi in ſingularibus: & ideo niſi quis per ſenſum aut uiſus aut tactus cognoſceret partẽ & totũ nõ haberet propriam ſcientiam illius, omne totũ eſt maius ſua parte. Et ita cõcludit, quod neque uniuerſalia ſunt cognita ſine inductione, neq; inductio fit ſine ſenſu. ¶ In quo ut S. Tho. per docte conſiderauit, condemnat Ariſt. duas poſitiones. Primam Platonis qui dicebat nos habere ſcientias, per ſpecies ab ideis nobis participatas. Quæ ſi uera eſſet, poſſemus quidem uniuerſalia ſine inductio-

B ne ſingularium cognoſcere. Altera quam condemnat opinio eſt, quam forſan tenuit Commentator. 3. de anima commento. 36. uidelicet, ꝙ poſſumus in hac uita cognoſcere ſubſtantias ſeparatas quidditatiue: cũ tñ illarũ ſenſationes non habeamus proprias.

Quæſtio ſexta.

Vtrum deficiente ſenſu deficiat ſcientia illius obiecti.

A parte negatiua arguitur. Et primo cõtra rationem Ariſ. quæ uidetur latius eſſe prolata quam fuerit neceſſarium. Inductio rerum ſpiritualium, ut ꝙ hic angelus eſt ſepa-

C ratus à materia, & hic. &c. non fit per ſenſũ: ergo non omnis inductio fit per ſenſum, ut ratio eius præſupponit. ¶ Secundo arguitur, quod neque omnia uniuerſalia cognoſcãtur tali inductione quæ fit per ſenſũ. Habemus enim ſcientiã de Deo, & de intelligẽtiis, & de materia prima, & de forma ſubſtãtiali, & de hoc principio, quodlibet eſt uel non eſt, aliiſq; id genus plurimis: & non per ſenſum: ergo male dicit Ariſt. quod omnia uniuerſalia, etiam abſtracti, cognoſcuntur per ſenſum. ¶ Tertio arguitur. Per notitiam unius ſenſus ſæpe deuenimus in cognitionem obiecti alterius ſenſus: ut uidentes lac cognoſcimus eſſe dulce, & in tenebris guſtantes cognoſcimus eſſe album. Et cæcus audiens tubam, cognoſcit figuram eius, quam prius per tactum expertus eſt: ergo deficiente uno ſenſu per alium poſſumus habere ſcientiam obiecti illius. Veluti ſi mihi. v.g. deficeret odoratus à natiuitate, uide remq; uultures à longinquo uenire ad cadauera, facerem argumentum: Vultures aliquo ſenſu mouentur ad hoc cadauer: non tactu, nec uiſu, nec guſtu, nec auditu: ergo odore. ¶ Et confir. Naturale eſt nobis per cauſas cognoſcere effectus: ſed qualitates primæ ſunt cauſæ ſecundarum: ergo qui haberet tactum quo cognoſceret primas qualitates, per illum poſſet uenire in cognitionem ſecũdarum, quæ ſunt obiecta aliorum ſenſuum. ¶ Quarto tandem ad rem argui-

D tur. Cæcus poteſt per diſciplinam acquirere ſcientias de coloribus: puta quòd albedo diſgregat uiſum, nigredo congregat, audiẽdo cauſas: uidelicet, quia albedo plus participat de luce atque adeo acutius penetret & diſgreget uiſum, ergo deficiente ſenſu nõ eſt neceſſarium deficere ſcientiam illius obiecti. ¶ In contrarium eſt autoritas Ariſt.

Ad plenam intelligentiam cõcluſionis Ariſtote. quæ ueriſſima eſt, notandum eſt primo, quòd ſcientiam pro illo ſtatu acquirimus, aut inuentione, aut diſciplina: ut habetur. 1. metaph. Auditus potiſſimũ ſeruit diſciplinæ, ut docet illic Ariſto. cap. 1, & uiſus ſeruit inuentioni: ut docet cap. 2. ¶ Secundo notandum, quòd ſcientia de aliqua

E re haberi poteſt uno modo in uniuerſali per conceptus communes & connotatiuos alio modo per cõceptus & proprios & quidditatiuos. Hoc notato reſpondetur ad quæſtionem tribus concluſionibus. Prima. Deficiente aliquo ſenſu non poteſt haberi ſcientia obiecti illius per inuentionem. Vt ſi cæcus natiuitate nullam diſciplinam audiret de coloribus, nullam prorſus haberet illorum ſcientiam. Probatur. Intellectus noſter pro iſto ſtatu ita eſt ſenſibus alligatus, ut ſine fantaſmatibus intelligere non poſſit. Vnde Ariſto. 3. de anima tex. 18. neceſſe eſt inquit intelligẽtẽ fantaſmata ſpeculari: ſed cæcus à natiuitate nulla põt habere

G fantaſmata propria colorum:ergo neq; habere eorum ſcientiam. ¶ Secundo arguitur. Si naſceretur homo omni prorſus ſenſu orbus, profectò de mundo iſto nihil amplius ſciret quàm lapis: cum ſenſus ſint intellectus ianuæ:ergo eadem ratione qui careret ſenſu uiſus,non haberet ſcientiam coloris: immo neq; ille haberet magis ſcientiam uiſus,quàm ego modo habeo ſexti ſenſus exterioris qui nullus eſt. ¶ Et nihilominus ſecũda cõcluſio.

2.Concl. Cæcus à natiuitate licet poſſet auditu per diſciplinam habere aliquam ſcientiam de coloribus per conceptus communes connotatiuos, tamen non poteſt habere ſcientiam per proprios & quidditatiuos. Prima pars nota eſt, quia poteſt cæcus

H in ſcholis doceri,quod ſicut ſonus quē experitur percipitur auditu, ita & alia qualitas percipitur alio ſenſu qui dicitur uiſus: & ſicut acutus ſonus & acutus ſapor aliter afficit auditum & guſtum ꝙ grauis:ita alius color diſgregat,& alius congregat uiſum: & poteſt diſcere, lac quod guſtat eſſe album, ceraſa eſſe rubea,& alia id genus. ¶ Sed ſecunda pars probatur:quia certe iſta iudicia non ſunt propria & quidditatiua colorum ſed cõmunia. Probatur, quia propriè cæcus nõ intelligit quid eſt albedinem diſgregare & nigredinem congregare,ſed per ſimilitudinem ad ſonum uel ad guſtum: neque intelligit differentiam inter album & nigrum, rubeũ & uiride:ſed habet oĩno ſimiles conceptus eis quos ego habeo dũ diſputo de

I ſexto ſenſu,an uidelicet Deus poſſit facere alium ſenſũ, quo percipiatur aliud ſenſibile diſtinctum a quinq; generibus ſenſibilium. Vtranq; partē huius concluſionis uidetur mihi aſtruere Ariſt.2.Phy.tex.6.dicens, cæcũ a natiuitate de coloribus ratiocinantem de noĩbus,quidē habere ſermonē,rem uero non intelligere. ¶Sequitur ex his tertia concluſio.

3.Concl. De uniuerſalibus quæ ſunt re a materia ſeparata, ut Deus & intelligētiæ non poſſumus naturaliter pro iſto ſtatu habere propriã & quidditatiuã ſcientiã: quia cognitio noſtra pro iſto ſtatu non poteſt haberi niſi per ſenſum: & illa non ſunt ſenſibilia ſed cognoſcimus de illis aliqua communia prædicata & ab effectu:puta, ꝙ deus eſt prima cauſa iſtorum inferiorum, quòd intelligentiæ mouent cœlos & ſimilia. K

Respondetur ergo ad prima duo argumenta per tertiam concluſionem. Etenim quantũs faciamus inductionem intelligentiarum, tamen de illis ſingularibus nõ habemus propriam ſcientiam: tam ignotũ enim eſt mihi, quòd hæc intelligentia eſt ſeparata,quàm quòd intelligentia in communi ſeparata. Nec de illo primo principio, quodlibet eſt uel non eſt, haberem propriam ſcientiam, ſi nullum prorſus haberem ſenſum: quia tunc nec haberem fantaſmata quæ neceſſe eſt intelligentem ſpeculari. Atqui nec materiam primam cognoſcere poſſumus niſi per ſenſum, puta per L tranſmutationes quas uidemus: ut ait Ariſto.1.Phyſi.tex.6. & pariter formam cognoſcimus per eius operationes.8.Metaphyſi. ¶Ad tertium argumentum reſpondetur, Ad tertium. quòd qui habet omnes ſenſus poteſt quidem poſtquam expertus eſt obiecta omnium,per cognitionem unius uenire in cognitionem alterius: & poſtquam uidi lac eſſe album & guſtaui eſſe dulce, poſſum per uiſum iudicare eſſe dulce, & per guſtum iudicare eſſe album: ſed niſi cæcus audiſſet lac eſſe album,nunquã per guſtũ cognoſceret eſſe albũ. ¶ Ad aliud, ſi carens odoratu uideret uultures à longinquo uenire,conceditur quod coniectaret aliũ forte ſenſum eſſe uulturibus:ſed de illo non haberet propriã ſciã: quia neſciret magis quomodo immutaretur ille ſenſus,quã ego ſcio mõ quomodo immutaretur ſextus ſenſus ſi fieri eſſet poſſibilis a Deo. M ¶Eſt tamē notãdũ, quod cũ ſint aliqua ſenſibilia cõia pluribus ſenſibus,ſecundo de anima tex.63. poteſt quidē qui uno caret, habere ſcientiam per alium: ut quantitas & figura percipitur uiſu & tactu:& ideo cæcus per tactum põt a doctore ſciam mathematicam doceri de figuris & numeris. ¶Ad confirmationem diſtinguitur triplex cauſarũ genus. Cum.n.omnis cauſa, ut ſupra uiſum eſt notior ſit quo ad naturam ſuo effectu, tamen quo ad nos aliqua eſt cauſa poſterius nota quàm effectus: ut

A Deus, intelligentiæ, & formæ ſubſtãtiales & per has cauſas non cognoſcimus effectus ſed uice uerſa per effectus, cauſas. Aliæ ſunt cauſæ magis ignotæ, etiã nobis quam ſint effectus: ut obiecta ſenſuum notiora ſunt nobis, quàm ſpecies quæ multiplicatur per media. Et per huiuſmodi cauſas (dicũt Paulus & alij) cognoſcimus effectus. Quòd ego non adeo crediderim. Nõ enim uideo quomodo per colorem cognoſco ſpeciem uiſibilem coloris: immo huiuſmodi ſpecies sẽſibiles cognoſcimus per cõiecturas ab effectu: quia enim experior colorem diſtantem immutare mihi uiſum, arguo aliquid multiplicari a colore per medium: & per cõſequens ſicut per cognitionem ſpeciei non B uenio in cognitionem coloris, ita nec econuerſo. Aliæ uero ſunt cauſæ quæ quantum ad cognitionem noſtram indifferẽter ſe habent reſpectu ſuorum effectuum: ut qualitates primæ reſpectu ſecũdarũ: neque enim calorem cognoſcimus per colorem neque econuerſo: ſed calorem cognoſcimus per tactum, & colorem per uiſum. Vnde ad confirmationem negatur, ꝙ per cognitionem qualitatum primarum poſſumus nos deuenire in ſcientiam propriam qualitatum ſecundarum ¶ Ad quartum argumentum reſpondet concluſio ſecunda.

AN SIT IN DEMONſtrationibus proceſſus in infinitum. C

CAP XV.

OMnis autẽ ratiocinatio tribus è terminis conſtat: atq; alia eſt affirmatiua: quæ quidem oſtẽdere põt. a. cõpetere ipſi c: ex eo quia. a. competit ipſi b, &. b. competit ipſi. c: alia eſt negatiua, quæ quidem alteram propoſitionem habet arffimatiuam, alteram negatiuam: patet igitur hæç eſſe principia, & ea quæ ſuppoſitiones dicuntur. His .n. ſumptis neceſſe eſt demonſtrare D a. per b. medium ipſi competere. c: & rurſus. a. per mediũ aliud ipſi ineſſe b. & item. b. per aliud quippiam ipſi competere. c. ¶ Si igitur probabiliter ſolumq́; differendi modo ratiocinari uolumus, id tñ ut patet conſiderandũ eſt, ſi ratiocinatio ex quãmaxime probabilibus uerisimilibusq́; conficitur. Atque ſi per. a. b. propoſitionem quæ quidem (tametſi uere non uacat medio: uidetur tñ eodem vacare) ratiocinationem quiſpiam fecerit, is eſt ut ad differentem pertinet ratiocinatus: ſin uero non illo pacto, ſed ad ueritatem ratiocinationes extruere li- E bet, cum id conſiderandum eſt, ut ex hiſce quæ competunt, ratiocinatio ſemper conficiatur. ¶ Res autem ita ſe ſe habet. Quoniam eſt id quod de alio non per accidens prædicatur: atq; per accidens dico, ueluti cũ dicimus nonnunquam album illud hominem eſſe, non perinde dicentes atq; cum dicimus hominem eſſe album: homo nanq; non quia eſt aliud quicquam, eſt albũ: at album eſt homo: quia accidit homini ut ſit albũ. ſunt igitur nonnulla talia, ut per ſe prædicentur ¶ Sit F itaq; c. tale. ut ipſum quidem nulli cõpetat rei: b. autem huic competat primo, ut non ſit inter ipſa medium ullum, & rurſus. d, ipſi b, & e. ipſi, d. &. f. identidem ipſi competat e. quærendum eſt igitur, ſi neceſſe eſt hoc ſtare, an fieri poteſt ut in infinitum proficiſcatur? rurſus ſit a. de quo nihil per ſe prædicatur: atq; hoc ipſi primo competat. h. & nulli priori medio competat: &. h. identidẽ ipſi g. &. g. ipſi. f, & f, ipſi cõpetat. e, q̃rimus igitur, utrum & huiuſce profectionis ſit neceſſario

G ſtatus,an ſine medio ſit ſp abitio. Atque hoc tm̃ ab illo differt,quod illud quidem quęrit fieri ne poſſit, ut quippiã ſi a tali ĩcipiat, vt ipſum quidẽ nõ ĩſit cuiquã,alius aũt de ipſo dicatur, verſus ſupetã pergendo ſine fine ſp proficiſcatur,hoc aũt fieri ne poſſit,vt quiſpiã ſi incipiat ab eo:de quo nihil dr̃,ipſum uero de altero p̃dicatur,petatq; ĩferiora, hoc ſp pacto proficiſcatur nullusq̃, ei modus occurrat.¶Præterea quærendũ eſt, fieri ne põt,ut ſi extrema ſint finita, media ſint infinita, ueluti ſi.a.cõpetat ipſi. c, & inter

H ipſa ſit medium.b,ac inter.a. & b.medium etiã aliud cadat,& inter hæc rurſus aliud,vtrum & in his ipſis ſit in infinitum proceſſio,an id ipſum fieri nequeat.Idem eſt autem hoc conſiderare, & ſi demonſtrationis in infinitum proficiſcantur,& ſi ſit cuiuslibet demõſtratio,an ad utranq; partem finis occurrat.¶Similiter & de ratiocinationibus negatiuis,& propoſitionibus eſt dicendũ,ueluti ſi.a.nulli.b.competat, aut illi primo nõ ineſt,aut eſt aliquod mediũ,cui priori non ineſt. Atque ſi ſit.c, quod quidem cuilibet cõpetit.

I b. rurſus. a, aut ipſi. c. primo, aut alij priori non ineſt.Quod quidem cuilibet cõpetit.c.& in his n. aut infinita ſunt ea,quibus nõ ineſt prioribus ipſum.a.aut finita,modusq; tandem occurrit ¶In his autem quæ cõuertũtur, ſecus res habet.Non.n. hiſce quæ mutuam ſuſcipiunt prædicationẽ, id de quo primo uel per ultimo prædicatur eſt.Omnia nanq; ſimiliter hoc pacto ſeſe habent ad cuncta,ſiue ſint ea infinita quæ prædicantur de ipſo,ſiue utraq;de quibus quæritur ſint infinita: niſi ſit vt nõ ſimiliter cõuertãtur ſed alterũ p accidẽs, alterũ vero natura. K

Hic incipit mẽbrum quintum principale huius libri, in quo Ariſto. poſtquam egit de ignorantia,reuertitur ad tractandum illud uerbum quod dixerat cap.2.tex.5. [Non ſciet qui demõſtrationẽ horũ non habet] id eſt, ut bona ſit demonſtratio requiritur,reſolutio principiorum uſq; ad immediata. Oriri nanq; poſſet inde dubitatio an talem reſolutionẽ contingat in infinitũ abire: tunc.n. non poſſet ad principia prima peruenire. Hac de cauſa in hoc mẽbro (quod per quinque capitula uſque ad decimũnonũ incluſiue protenditur) intendit patefacere demonſtrationes nequaquam in infinitũ pro- L cedere. Atqui in diuiſione Cõmentatoris, priora tria capitula unicum textum cõplectuntur, qui eſt trigeſimuſquartus. Continet uero caput hoc quintumdecimum particulas ſex. ¶ In tribus prioribus præmittit duas ſuppoſitiones, quæ ſunt ad ſubſequentia neceſſariæ. *Duæ ſuppoſitiones.* Prima: Ois ratiocinatio, ſeu ſyllogiſmus conſtat ex tribus terminis .ſ.medio & duabus extremitatib. omniſque ratiocinatio aut affirmatiua eſt. i. quæ affirmatiue cõcludit:nẽpe quæ oſtendit.a. competere. c. quia a. competit. b. &. b. c. (ponit.n.exemplum in prima figura) alia uero eſt negatiua : quæ quidem alteram propoſitionẽ hẽt affirmatiuã,alteramq; negatiuam: M nam ex puris negatiuis nihil ſequitur. At ne quis exiſtimaret, ꝙ quãdo principia mediata demonſtrationis reſoluenda ſunt ad imediata plures ſunt termini neceſſarij,ſubiungit, [His ſcilicet tribus ſumptis neceſſe eſt demonſtrare.a.per. b. medium ipſi cõpetere.c:& rurſus.a. per medium aliud ipſi ineſſe.b,& item.b.per aliud quippiã ipſi cõpetere.c]Quod eſt dicere,data hac demonſtratione,omne.b.eſt.a,omne.c. eſt. b, ergo omne.c.eſt.a: ſi maior eſt mediata, ſumẽdũ eſt mediũ.d.per quod.a.demonſtretur de.b: & ſi minor eſt mediata,ſumendum aſt aliud medium.e.per quod.b.demonſtretur de. c. ut ſi fiat hæc demonſtratio. v.g. omne corpus animatum eſt ſubſtantia: omnis homo eſt corpus animatum : ergo omnis homo

eſt

A eſt ſubſtantia: tunc quia maior eſt mediata,reſoluenda eſt ſic,omne corpus eſt ſubſtantia:omne corpus animatum eſt corpus: ergo. Rurſus quia minor eſt etiam mediata reſoluenda eſt hoc modo, omne animal eſt ſecunda corpus animatum: omnis homo eſt animal,ergo.¶ In ſecunda particula, [Si igitur prob ab.liter.] Subditur ſecunda ſuppoſitio:quę eſt differentia inter ſyllogiſmum dialecticum & demonſtrationem: uidelicet, Si ſyllogiſmum facimus dialecticũ, ſatis eſt nobis ex probabilibus procedere. Ob idq; ♦ propoſitio.a.b.id eſt maior, apparet eſſe i͂mediata,licet in rei ueritate non ſit imediata,nihil obſtat ſyllogiſmo. At uero

B in demonſtratione non ſatis eſt præmiſſas eſſe probabiles, ſed requiritur ut in rei ueritate ſint imediatæ, id eſt, q͂ nec inter maiorem extremitatem & medium, nec inter mediũ, & minorẽ ad quod prædicatum mediet.¶ Subſequenter in tertia particula. [Res autẽ ita ſe debent.]probat differentiã eſſe ueram: nã id quod de alio prædicatur aut prædicatur de illo per ſe, aut prædicatur per accidens. Dupliciter autem prędicatur per accidens, aut quando ſubiectum prædicatur de accidenti, ut album eſt homo: aut quando accidens prædicatur de ſubiecto: ut homo eſt albus, & aliter prima propoſitio eſt per accidens quàm ſecunda: nam homo non prædicatur accidentaliter

C de albo,eo quòd homo ſit accidens, at quia album non ratione ſui eſt homo, ſed quia eſt aliud, puta petrus, id eſt, quia homo dicitur de petro cui accidit eſſe album. Attamen,homo eſt albus, non eſt hac ratione accidentalis: homo enim nõ eſt albus,quia homo eſt aliud, ſed eſt accidentalis, quia prædicatum non eſt de eſſentia ſubiecti. Et hoc eſt quod ait, [Homo nanq; nõ quia eſt aliud quicquam eſt albus.] Meminit autem huius diſtinctionis, quia quando dicimus demonſtrationem procedere ex propoſitionibus per ſe,intelligitur ut opponitur huic, quod eſt per accidens ſecundo modo. Non autẽ meminit tertij modi, puta quando accidens prædicatur de accidenti, ut albũ eſt dulce,eo q͂ iſte modus ambos ſuperiores cõprehendit & per illos innoteſcit.¶ In quarta particula,[Sit itaq;.c.tale.] duabus ſuppoſitionibus præmiſſis mouet tres quæſtiones,in quibus tractandis ſermo huius membri quinti totus uerſatur. Ad cuius intelligentiã notato, q͂ proceſſus in infinitum in demonſtrationibus poteſt contingere, aut aſcendendo uerſus maiorem extremitatẽ, aut deſcendendo uerſus minorẽ, aut interponendo inter mediũ & aliquã extremitatẽ.Eſt ergo prima quæſtio de aſceſu. Detur inquit.c. minor extremitas quæ nulli inſit, nẽpe ſub qua non ſit dare inferius: ut c. ſit Petrus.Cui b.puta homo per ſe primo competat ſine medio,& rurſus ipſi.b.competat d.ut animal:& ita aſcendendo. Eſt ergo prima quæſtio, an in iſto aſcenſu ſit ſtatus ut ueniatur ad primum an potius ſit infinitum abire.Rurſus ſit.a.¶ Secunda quæſtio eſt uice uerſa deſcendendo.Detur.a.maior extremitas ſuprema, quæ. v. g. ſit ſubſtantia de qua nihil per ſe prædicatur, (nam ens non poteſt eſſe maior extremitas, cum non poſſit per mediũ aliquod demonſtrari, ſed eſt per ſe notum omnibus conuenire). a. uero per ſe primo competat ipſi. h. ſine medio ut corpori,&. h. competat corpori animato:& ita deſcendendo. Eſt ergo quæſtio ſecunda, utrum in hoc deſcenſu ſit ſtatus ut ueniatur ad infimũ, an uero ſit proceſſus in infinitum? ¶ Atqui explicat differentiam Ariſto. Inter has duas quæſtiones. Prima enim quærit,fierine poſſit ut incipiendo ab infimo quod de nullo prædicatur ſit uerſus ſuperiora in infinitum aſcendere.Secũda uero quærit, utrum incipiendo ab illo de quo nihil prædicatur, ſit uerſus inferiora in infinitum deſcendere. Tertia quæſtio eſt ibi, [Præterea quærendum eſt. [Eſto extremitates.a.&.c. ſcilicet maior & minor ſint finite inter quas ſit mediũ. b. utrum poſſit ita infinitum multiplicari media,ut inter.a. & b,detur aliud medium.d:& inter.a.& d. aliud medium.c,& ita in infinitũ: & pari ratione utrũ inter.b.&.c.ſit medium.f, & iter f.& c.aliud.g,& ita in infinitum.¶ Applicat deinde Ariſtote. has tres quæſtiones ad rem præſentem dicens.[Idem autem eſt hoc cõ

G ſiderare,] id eſt, perinde eſt iſta tria quærere,& quęrere an demonſtrationes in infinitum proficiſcantur: & ſi ſit cuiuslibet demonſtratio, id eſt, utrum cuiuslibet præmiſſæ ſit alia demonſtratio per aliam priorem. Alludit ad illum errorem philoſophorum quem cap.3. tex.6. refutauit, qui dicebant nullam nos propoſitionem poſſe ſcire niſi per demonſtrationem: ſecundum quos ſequebatur demonſtrationes procedere in infinitum. ¶ In quinta demum particula, [Similiter & de ratiocinationibus negatiuis:] ſubiungit Ariſto. eaſdem etiam quæſtiones locum habere in demonſtrationibus negatiuis. Ponit autem exemplum in prima figura in Celatent, aut Ferio modis
H euidentibus, ubi maior eſt negatiua & minor affirmatiua: ut nullum.b.eſt.a, omne.c.eſt.b. Ait ergo quòd ſi.a.nulli competat.b, tunc aut illi primo non ineſt, aut eſt aliquod medium cui priori non ineſt. Aut enim maior eſt, nulla ſubſtantia eſt qualitas, quæ eſt immediata aut ſe habet: ut nullus homo eſt qualitas; inter quæ extrema medium eſt ſubſtantia, de qua primo negatur qualitas. Eodem modo minor, omne.c.eſt.b, conſiderandum ſi eſt an ſit mediata uel immediata. In quibus proinde quærendum eſt an in multiplicatione mediorum ſit ſtatus, an uero proceſſus in infinitum? ¶ In ſexta particula, [In his autem.] concludit has quæſtiones non habere locum in cō-
I uertibilibus: ut cum propria paſſio demonſtratur de ſubiecto per definitionem. ¶ Ad cuius intellectū notato, quòd ſicut poteſt fingi proceſſus in infinitum in generibus; ut homo, animal, corpus.&c. ita & in paſſionibus eiuſdem ſubiecti, ut admiratiuum riſibile, diſciplinabile. &c. Eſt tamen differentia, quòd primus proceſſus ſit ſecundū ſuperius & inferius aſcendendo uel deſcendendo: qui quidem dicitur aſcenſus ſecundum prædicationem eſſentialem: & per cōſequens illic quærendum eſt primum infimumque ſubiectum, atque ultimum & ſupremū prædicatū. In paſſionibus uero non eſt proceſſus ſecūdum ſuperius & inferius, ſed ſecundum prius & poſterius in cauſando: quia prima paſſio eſt cauſa ſecundæ, & ita conſequenter. Quare in iſtis nec eſt aſcē- K
ſus, nec eſt proinde quærere primū ſubiectum nec ultimum prędicatum: ſed omnes paſſiones conuertuntur cum ſubiecto & definitione. Et hoc eſt quod ait. [Siue ſint ea infinita quæ prædicantur de ipſo, ſiue utraque de quibus quæritur ſint infinita,] hoc eſt ſiue fixo ſubiecto homine, procedas in infinitum uerſus paſſiones, ſiue fixa ultima paſſione deſcēdas in infinitum uerſus ſubiectum, cuncta eodem modo ſe habent quo ad conuertentiam prædicationis. Etenim ſicut, omnis homo eſt riſibilis, ita omne riſibile eſt homo. Et idem eſt de omnibus paſſionibus eius: [Niſi inquit ſi non ſimiliter conuertuntur.] quia, omne riſibile eſt ho- L
mo, eſt indirecta & ſecundum accidens ut infra uidebimus: & tamen omnis homo eſt riſibilis, eſt ſecundum naturam, id eſt, eſt directa & per ſe.

QVOD INTER EXtrema determinata non ſint media infinita.

CAP. XVI.

His hoc pacto diſpoſitis patet fieri nō poſſe, ut media ſint infinita ſi prædicationes uerſus ſuperius īferius M
ut proficiſcātur ad ſtatum. Atque uerſus quidem ſuperius prædicationem: eā dico quæ pergit ad id quod eſt magis uniuerſale: uerſus autem inferius eam, quæ ad particulare deſcēdit. Nā ſi cum.a.de.c. prædicatur, infinita sūt media, ceu.b. patet fieri poſſe, ut ab.a. uerſus inferius īfinitum aliud de alio prædicetur: nam antea quàm accedatur ad.c. īfinita media ſunt: & a.c. uerſus ſuperius infinita ſimiliter ſunt, antea quàm aſcendatur ad.a. Quare ſi hæc fieri nequeūt, fieri profecto non poteſt, vt inter.a.& c. media ſint īfinita.

¶ Neque

A ¶ Neque quicquam refert: ſi quiſpiã dicat alia quidem ipſorum a. b. c. iter ſeſe hærere, ut nihil prorſus ſit inter ipſa: alia uero non poſſet talia ſumi. Quouis nanque medio b. ſumpto, ab hoc autem ad a. aut ad c. infinita, uel finita media erunt: nihil igitur intereſt quonam primo, ſiue quæ ſtatim, ſiue quæ non ſtatim infinita ſint: nam ea, quæ poſt hæc ſunt, infinita eſſe ponuntur.

RESPONDERE hic incipit ad propoſitas quæſtiones. Atqui primo reducit quæſtiones quatuor ad duas, nempe quòd ſolutio tertiæ & quartę reducatur ad ſolutiones duorum priorum. In hoc enim capite reducit tertiam quæſtionem de infinitate mediorũ ad illas, quæ ſunt de infinitate extremorum aſcendendo uel deſcendendo: & in ſequenti capite reducit quæſtionem de negatiuis ad quæſtionem affirmatiuarum. Suntque in hoc 16. cap. duæ breues particulæ. In prima ponitur hæc concluſio. Si extrema ſurſum deorſumque uerſus ſunt finita. i. finite diſtantia, fieri nequit, ut inter ipſa ſint media infinita. Verſus ſuperius, inquit, eſt illa prædicatio, quæ pergit uerſus magis uniuerſale: & uerſus inferius, ea quæ uerſus particulare deſcendit. Probat concluſionem. Si inter a. & c. ſint infinita media (quæ omnia collectiue appellat b.) fit ut ab a. uerſus c. in infinitum aliud de alio prædicetur: & pariter ex c. aſcendẽdo uerſus a. [Quare ſi hæc fieri nequeunt] id eſt, ſi aſcendendo non poteſt dari proceſſus in infinitum (quæ erat prima quæſtio) nec deſcendendo (quæ erat ſecunda) ut cap. 18. determinabitur, ſequitur quòd nec poſſunt inter illa extrema eſſe infinita media. Ratio eſt hæc in ſumma. Si extrema non ſunt infinite diſtantia, media nõ poſſunt eſſe infinita: ergo duabus prioribus quæſtionibus determinatis, & tertia diſſoluitur. ¶ In ſecunda particula, [Neque quicquam refert.] diſſoluit reſpõſionem, quam quis poſſet præfatæ rationi obijcere. Reſpõderet nanque quiſpiam hanc rationem Ariſtot. ſupponere, quòd inter a. & c. ſunt infinita media conſequenter immediate ſe habentia, ſicut contingit in quantitate diſcreta, in qua binario immediate ſuccedit ternarius, & ternario quaternarius, & ita conſequenter. De quibus medijs conceditur tam quã manifeſtum, quòd datis duobus certis numeris extremis inter illos non poſſunt eſſe infiniti medij. Poſſunt nihilominus inter duo extrema finite diſtantia dari infinita media non immediate ſe habentia: ut in quantitate continua inter extrema puncta pedalis lineæ, quæ ſolum pedaliter diſtant, dantur infinita puncta media, non tamen immediata ſed taliter mediata, quòd iter quæcũq; duo mediãt infinita. Et de iſtis medijs non uidetur procedere ratio Ariſt. quòd ſi extrema finite diſtant non poſſunt eſſe infinita media. ¶ Reſpondet ergo Ariſt. nihil refert hoc, uel illo modo accipi media. Ad cuius intelligentiam notandum eſt, quòd puncta & partes proportionales continui non ſunt infinita in actu, ſed ſolum in potentia: & iõ ſimpliciter non dicitur illa infinita diſtantia: nam qui trãſit ab uno extremo in aliud non tranſit determinate per quodlibet pũctum numerando illa: alias nunquam pertranſiret. At uero prædicata ſunt, ſicut entia in actu: nam quodlibet dicit aliam, & aliam formam, & quidditatem: & ideo habent ſe ſicut etiam in actu. Qua de cauſa ſpecies, & prædicata eſſentialia comparantur numeris 8 metaph. tex. 10. Vnde qui ponit inter primum ſubiectum, & ultimum prædicatum infinita media prædicata, non debet illa ponere ut pũcta, uel partes proportionales, ſed ut numeros. Si autem ponantur ut numeri, nihil refert ponantur media ta, uel immediata: nam ſicut nõ poteſt quis uenire ad ultimum numerando conſequenter infinita immediata, ut unum, duo, tria, &c. ita nec poteſt peruenire ad ultimum numerando per numeros mediatos, ut unum, tria, ſex. &c. Et hoc eſt quod ait Ariſt. [Neque quicquam refert, ſi quiſpiam dicat alia quidem ipſorum mediorum immediate inter ſe hærere, alia uero non poſſe talia] ſ. immediata ſumi. [Quouis nanque medio ſumpto

G ſumpto b, ab illo uſque ad extremum a, uel uſque ad extremum c. ſignando, ſunt media finita uel infinita. [Si infinita, non poterunt pertranſiri, & per conſequens a. in infinitum diſtat a. c. Si uero a. b. ad a. ſunt finita media, neceſſe eſt ꝙ ab illo b. ad c. ſint infinita (ſi quidem admittis infinita inter a. & c.) & ſi a. b. ad c. ſunt finita, a. b. ad a. debẽt eſſe infinita. ¶ Et hoc eſt quod ſubiungit, [Nihil igitur intereſt. i. quoniã primo ſint infinita, ſiue quæ ſtatim, ſiue quæ non ſtatim,] ideſt, nihil differt a quonam primo. ſ. medio ſumas infinita, ſc licet ab illo quod ſtatim, ideſt immediatum eſt ipſi a. uel ab illo quod eſt mediatum. [Nam ea quæ poſt

H hæc ſunt.] ideſt, media, quæ poſt b. ſunt uerſus c. debent eſſe infinita.

QVOD NEGATIO mediata ad immediatam affirmationem reducatur.

CAP, XVII.

AT QVI & in negatiua demõſtratione patet finẽ proceſſionis eſſe, ſi in affirmatiua verſus utrunque ſtatur. Suppona-

I tur enim fieri non poſſe, vt prædicatio aut ad ultimo verſus ſupera, aut à primo uerſus ultimum in infinitum proficiſcatur: atq; id ultimum dico, quod non prædicati rationem, ſed ſubiecti tãtummodo ſubijt, ſiq; id c. primum autem. i. quod nõ ſubijcitur cuiquã, ſed ſolũ de alio dicitur. Hæc ſit ita ſint, erit profectionis in negatione etiam ſtatus. ¶ Tripliciter. n. oſtẽdi negatiua concluſio poteſt. Et primo quidem hoc pacto, cum b. cuilibet c, & a. nulli b. competere ſumitur: b. c, igitur propoſitio, ac interuallum omnino minus, in ea neceſſario reducetur quæ medio uacant: quippe cũ id K ſit, ut patet, affirmatiuum: alterũ autem interuallum, ſi medio non uacet, ad id redigi poterit, quod medio uacat: nam ſi a. non ſine medio non cõpetet ipſi b, tũ aliquid erit a. quo prius ipſum, quàm a b. remouetur: quodqui dẽ cui ibet cõpetere b. oportet: atq; illud ſit d. Ruſus ſi interuallũ a. d. non uacat medio, aliquid itẽ erit, à quo prius ipsũ a quàm a. d. remouetur. Atq; illud ſit c, quod quidẽ neceſſe eſt cuilibet cõpetere d. Cum igitur eius uiæ qua ſuperiora petũtur, finis atq; ſtatus ſit, ſtabitur & hic tãdem, eritq; aliquid L ſane primo, cui nõ cõpetit ipsũ a. ¶ Secũdo autem hoc oſtẽditur modo, cũ b. cuilibet quidem a, nulli uero c. competere ſumitur: & hoc. n. pacto a. nulli competere concludetur. Si igitur hoc oportet oſtẽdere, aut per mediũ ſuperius dictum, aut per hũc vt patet, aut per tertium oſtẽdetur: at primus eſt dictus: per ſecundũ autẽ hoc oſtendetur pacto, ſi quis d. cuilibet quidẽ b, nulli uero c. competere ſumpſerit, modo cõpetat aliquid ipſi b. Quòd ſi d. ſine medio ſegregatur a. c. bene eſt: M ſin uero medium cadit, neceſſe eſt illud d quidẽ cuilibet ineſſe, nulli uero cõpetere c. Cum igitur in affirmationibus cum ſuperiora petũtur finis occurrat, & in negationibus itidem hic ſeſe offert tandem. ¶ Tertio hoc oſtẽditur pacto. ſi a. quidem b. cuilibet cõpetit, c. vero nulli eidem ineſt: tunc. n. concluditur c. nõ cuilibet competere a. Et hoc igitur aut per antea dictos modos, aut per hunc tertium oſtendetur. At per illos vt oſtẽdimus ſtatur: ꝑ hunc autem oſtẽdetur: Si b. quidẽ ſumetur cuilibet cõpetere d. ipſum uero

A ro c.nulli eidem ineſſe:atq; d.rurſus cuilibet ineſſe e,ipſumvero c.nulli ei dem cōpetere. cum igitur ſuppoſitū ſit uerſus etiā infera prædicationis affirmatiuæ ſtatū ac ultimū eſſe, patet ipſius etiā c.ꝓdicationem nagatiuā ſtare tādem & nō in infinitum ꝓcedere. ¶Perſpicuum autem eſt,& ſi non vna uia,ſed uniuerſis nunc per primam, nunc per ſecundam, nunc per tertiā figuram,ut patuit oſtendatur, hoc etiam pacto ſtare,ac finem ipſius eſſe: hæ nanque finitæ ſunt: ea uero quæ ſunt finita,finities neceſſe eſt uniuerſa eſse finita. B Patet igitur in negatione ſtatum ac finem eſse, ſi in affirmationibus ſtatur.

IN hoc capite 27.reducit Ariſtot. quæſtionē de negatiuis ad quæſtionem affirmatiuarum.Et diuiditur in quinq; particulas.In prima conſtituit concluſionem hanc: *Cōcluſio.* Si in affirmatiua demonſtratione uerſus utrunque extremum ſtatur.i.non proceditur in infinitum,neceſſe eſt,ut in negatiua quoque ſtetur. Et ſubdit rationem: quia ſi affirmatiuæ prædicationes ab ultimo ſubiecto aſcendendo ſunt finitæ,neceſſe eſt ut etiam negatio-C nes ſint finitæ. Quod eſt dicere: Si datur affirmatiua prædicatio immediata, dabitur ēt negatiua prædicatio immediata. Vltimū ſubiectum appellat,quod de nullo prædicatur, ut Petrus: primum uero prædicatum, de quo nullum aliud prædicatur quod poſſit demonſtrari, vt ſubſtantia:nam ens,ut dictum eſt,non eſt demonſtrabile prædicatū. Exponit concluſionē per exempla in tribus figuris.Tripliciter.n.inquit, oſtendi pōt negatiua concluſio. *In prima figura.* ¶In ſecunda ergo particula oſtendit concluſionē in prima figura. Et eſt ſane ingenioſa rō. Detur.v.g. demonſtratio hæc negatiua in prima figura, nullum animal eſt qualitas: omnis homo eſt animal, ergo nullus homo eſt qualitas. Vbi maior eſt mediata negatiua. Vult probare, quòd ſi in prædicatis minoris affirmatiue non proceditur in infinitum, ſed uenitur ad ſupremum, nec in prædicatis maioris negatiuæ procedatur in infinitum. D Et hoc eſt quod ait: Cum b.medium cuilibet c.ſ.minori extremitati, & a.maior extremitas nulli b.competere ſumitur, neceſſarium eſt ut b.c.ſ.minor propoſitio, & interuallum omnino minus(.i. interuallū inter extrema minoris propoſitionis)reducatur ad immediata,poſtquam eſt affirmatiua, & ſuppoſitum eſt in affirmatiuis non eſſe proceſſum in infinitū. Infert, [Inde ſequitur alterū interuallum].i.maiorem negatiuā,ſi medio non uacet.i.ſi non ſit immediata redigi ēt poſſe ad immediata. Probatur conſequentia:nā ſi a: v.g.qualitas,non immediate negatur de b.ſ. de animali,detur ergo aliud mediū, de quo E prius negetur.upote corpus quod debet in minori affirmari de minori extremitate. Et ſi a.d.i. nullum corpus eſt qualitas,non eſt immediata,detur aliud medium e, quòd debet competere ipſi d.Cum ergo aſcendēdo per prædicata minoris affirmatiuæ non ſit procedere in infinitum: ſed deueniendum eſt ad ſupremum,puta,ſubſtantia,illud proinde erit immediatum ſubiectum, de quo negabitur qualitas,ut ſi dicas, nulla ſubſtantia eſt qualitas:omne animal eſt ſubſtantia: ergo nullum animal eſt qualitas. ¶In tertia particula, [Secundo autem.] idem oſtendit in ſecunda figura. *In ſecūda figura.* Detur enim hic ſyllogiſmus in Cameſtres, omne a.eſt b.nullum F c.eſt b, ergo nullum c. eſt a. Probatur eodem modo, quòd ſi aſcendendo per prædicata maioris affirmatiue non proceditur in infinitum, neque prædicata minoris negatiue procedant in infinitum. [Si igitur hoc oportet oſtendere] idest ſi minor negatiua nullum c.eſt b. eſt mediata, aut debet demonſtrari per medium ſuperius dictum, id eſt, in prima figura, & in illa iam dictum eſt demonſtrationem negatiuam non procedere in infinitum: aut debet demonſtrari in tertia figura, de qua ſtatim dicetur: aut debet demonſtrari per eandem ſecundam. Et tunc debet demonſtrari per d. medium quod conueniat cuilibet b.& nulli c.ſ. omne

G ne b. eſt d. nullum c. eſt d: ergo nullum c. eſt b. Tunc aut minor, ſcilicet nullum c. eſt d, eſt immediata. & tunc bene eſt, id eſt habetur intentum. Si uero ſit mediata, detur medium e. quod debet rurſus affirmari de d, & negari de c: cum ergo prædicata in maiori affirmatiua non procedant in infinitum, ſequitur quòd nec in negatiua. ¶ In

In tertia figura. quarta particula [Tertio hoc oſtenditur pacto.] idem tandem oſtēdit in tertia figura. Vbi detur u.g. hic ſyllogiſmus in Felapton, nullum b. eſt c. omne b. eſt a: ergo a. non eſt c: tunc ſi maior negatiua eſt mediata, aut debet reſolui per primam, aut ſecundam figuram, in quibus iam dictum eſt demonſtrationes negatiuas non procedere in infinitum: aut debet demonſtrari per eandem

H tertiam figuram: & tunc debet reſolui per medium d. hoc modo, nullum d. eſt c. omne d. eſt b: ergo b. non eſt c, (quia uniuerſalis non poteſt concludi in tertia figura) quæ reſolutio ſit deſcendendo ſub ſubiecto minoris: nam in priori ſyllogiſmo b. erat ſubiectum reſpectu a, & in hoc d. eſt ſubiectum reſpectu b. Concludit ergo Ariſtote. quòd cum deſcendendo in affirmatiuis non detur proceſſus in infinitum, fit, ut neque in medijs negatiuæ procedatur in infinitum: nam quicquid ſumatur pro medio inter extrema negatiuæ, debet fieri ſubiectum in affirmatiua. ¶ In quinta demum particula, [Perſpicuum autem eſt.] reſpondet cuidam dubio, quod uidetur ſupereſſe ex

I dictis. Poſſet enim quis dicere, quòd quamuis in nulla figura procedatur in infinitum, tamen demonſtrando unam figuram per aliam poſſet in infinitum abiri: Cui dubio reſpondet, quòd cum in nulla figura procedatur infinitum, nec figuræ ſint infinitæ, quamuis una figura demonſtretur per aliam, nunquam tamen erit proceſſus in infinitum.

QVOD NON SIT proceſs. in infinitum in demonſtratione. K

CAP. XVIII.

AT idipſum & illius ita eſſe patebit, ſi primum diſſerendi modo, deinde reſolutiue id contemplabimur. In his itaq; quæ definiendis rebus dicũtur, earundéq; definitionem ingrediuntur, uerum id eſſe patet: uniuerſaliter autem hoc pacto dicamur. Fit. n. ut uere dicatur cum album ambulare, & magnũ illud lignum eſſe: & rurſus lignum magnũ eſſe, ac hominem ambulare dicitur. L *Tex. 35*

At differt hoc & illo dicere modo: nã cum album dico eſſe lignum, tum lignũ id eſſe dico, cui accidit ut ſit albũ ſed non album eſſe ſubiectum ipſius ligni: non enim aut album ſimpliciter erat, aut aliquod album deinde factum eſt lignum: quare non dicitur hoc pacto, niſi per accidens. Cum autem lignum album eſſe dico, tunc nõ aliquid aliud album eſſe dico, atque illi ut ſit lignum accidit, ueluti cum dico muſicum album eſſe: tunc enim hominem eum album eſſe dico, cui M accidit ut muſicus ſit. Sed lignum eſt ſubiectum, quod quidem nihil aliud ut eſt erat, quàm aut abſolute lignum, aut aliquod lignum: deinde factum eſt album. Quòd ſi oporteat nomina ponere, hoc quidẽ dicere pacto ſit prædicare: illo autẽ pacto, aut nullo pacto prædicare, aut abſolute, ſed per accidẽs prędicare dicatur. Eſt autem id quidem quod prędicatur, ut album: id uero de quo prædicatur, ut lignum. Supponatur igitur id quod prædicatur abſolute ſemper de eo de

quo

de quo dicitur, ſed non per accidens prædicari: hoc enim pacto demonſtrationes demõſtrãt. ¶ Quare cum vnum prædicatur de uno, illud aũt ſubdit rationem eorum, quæ definiendo ſubiecto competunt: aut eſt quale, aut quãtum, aut ad aliquid, aut agens, aut patiens, aut ubi, aut quando. Præterea omne quod ſubſtantiam ſignificat, id quod illud eſt, aut ꝙ illud eſt quoddam, id eſſe ſignificat de quo prædicatur: quod uero non ſubſtantiam ſignificat, ſed de ſubiecto dicit alio, quod quidẽ nec eſt idipſum quod illud, nec id quod illud eſt quoddam, id omne accidens eſt: ut cum album, de homine prædicatur. Homo nanque neq; id eſt quod album, neq; id quod album eſt quoddam, ſed animal fortaſſe: eſt enim homo id quod animal eſt. Atq; ea omnia, quæ nõ ſubſtantiam ſignificant, de ſubiecto aliquo prædicari oportet, & non eſſe quicquam album: quod quidem fit album, non quia aliud quicquam eſt formæ nanque ualeant: fidium enim ſunt attrectationes, & ſi ſint, nihil prorſus ad præſentem ſermonem pertinent. Ipſæ nanq; demõſtrationes de rebus talibus ſunt. ¶ Præterea ſi nõ hoc illius eſt qualitas & illud huius, neq; qualitatis eſt qualitas, fieri profecto nequit, ut hoc pacto mutuo prędicentur: ſed fit quidẽ, ut uerum dicas, at non fit ut econtra prædices uere. Nam aut ut accidens aut vt ſubſtantia prædicabitur: veluti ſi ſit genus, uel differentia prædicati. Hoc autem demonſtratum eſt, neque ad ſupera, neque ad infra infinita eſſe. Neque enim homo eſt bipes, & bipes animal, & animal aliud: neque rurſus animal de homine, homo de Callia, & is de alio hoc ipſo quid eſt, prædicatur. Omnem enim talem ſubſtantiam definire poſſumus. At fieri nequit, ut infinita quiſquã intelligendo pertrãſeat: quare neque ad ſupera, neque ad infera ſunt infinita. Fieri enim nõ poteſt, ut ea ſubſtantia de qua infinita dicũtur, definiatur. Vt genera igitur, mutuo non prædicabuntur. Erit enim ipſum id, quod ipſum eſt quoddam. At vero neq; de quali, aut de cęteris quicquam niſi per accidens prædicabitur. Hæc enim omnia accidunt, & de ſubſtantijs prædicãtur. ¶ Sed neq; verſus ſupera infinita erunt: de unoquoque nanq; prædicatur id quod ſignificat, aut quale quid, aut quantũ quid, aut aliquid talium, aut ea quæ in ſubſtantia ſunt. Hæc autem ſunt finita, & genera prędicamentorum finita ſunt: eſt enim aut quale, aut quantum, & cætera, quæ iamdudum enumerauimus. Atque ſupponuntur unum prædicari de uno, ipſa vero de ipſis nõ prædicari niſi ratione ipſius quid eſt prędicẽtur. Etenim accidentia ſunt vniuerſa: ſed quædam per ſe, quædam alio modo: atque hæc omnia de ſubiecto quodã dicimus prædicari, & accidens non eſſe ſubiectum vllum. Nihil enim taliũ ponimus id eſſe, quod id eſt quod dicitur, non aliud quicquam, ſed ipſum in alijs eſſe, & alia quædam de alio dicimus prædicari. Neque igitur ad ſuperiora, neq; ad inferiora vnum de vno in infinitum dicetur. De quibus enim accidentia dicuntur, quæcunque in vniuſcuiuſque ſubſtantia ſunt, ea non ſunt infinita. Verſus etiam ſupera, nec ipſa, nec utraque accidentia ſunt infinita. Neceſſe eſt igitur aliquid eſſe, de quo primum aliquod, & de hoc aliud, & huius profectionis tandem exitum eſſe, ut id ſit, quod de nullo vlterius alio

alio dicatur: & id etiam, de quo non
ꝑdicatur aliud prius. Vnus igitur hic
eſt modus ad hoc propoſitum demon
ſtrandum. ¶ Alius autem eſt hic. Paret
enim horum demonſtrationē eſſe, de
quibus priora aliqua prædicantur, &
item fieri non poſſe, ut aut melius ſi-
mus ad ea diſpoſiti, quorū eſt demon
ſtratio quàm ſi ſciamus, aut ea ſine de
monſtratione ſciamus: quibus effici-
tur, ut ſi per aliqua priora quippiam
innoteſcit, ille verò ſcimus, neque ad
illa melius ſumus affecti, quam ſi ſciē
tiam haberemus: nec id profectò ſcia
H mus, quod per illa notum efficitur. Si
igitur fit, vt ſimpliciter quippiam per
demonſtrationem, & non ex quibuſ-
dam, nec ex ſuppoſitione ſciamus, ne
ceſſe eſt prædicationes medias ſtare?
nam ſi nō ſtent, ſed ſemper aliquid ſu
perius ſit ſumpto, omnium erit tū de-
monſtratio. Quare ſi fieri non poteſt
ut infinita quiſpiam pertranſeat, ea
profectò, quorum eſt demonſtratio
nunquam per demonſtrationem ſcie
mus. Quod ſi neque melius ad ipſa ſu
mus affecti, quàm ſi ſciremus, nihil
tum per demonſtrationem ſimplici-
ter, ſed ex ſuppoſitione ſciemus. Ex
I his igitur quæ diſſerendi diximus mo
do, id de quo loquimur ita eſſe qui-
ſpiā credet. ¶ Reſolutiue autē per hæc
Text. 36. breuius perſpicuum fuerit fieri non
poſſe, vt uerſus ſuperius, aut inferius
infinita prædicata in demonſtratiuis
ſcientijs ſint de quibus præſens hæc
conſideratio eſt. Demonſtratio enim
eſt de hiſce, quæ rebus inſunt per ſe:
eá verò quæ per ſe cōpetunt, duplicē
ſubeunt modum: quędam enim in ea
dē ſunt definitione rerum, quibus in
eſſe dicuntur: vt multitudo, vel diuiſi
bile: hæc enim numero competunt,
& in ipſis ſunt definitione: quædam in K
ratione ſua res eas ſuſcipiunt, quibus
competunt, vt impar:. hoc.n. numero
cōpetit, & definitiōe ſua numerū ſuſci
pit. At fieri nequit, vt aut hæc, aut illa
ſint infinita, ne ea quidē quæ vt impar
de numero prædicatur. Nā in impare
rurſus aliud erit in definitione, cuius
eſt ipſum: hoc ſi ſit, primum numerus
ipſe cui quidem competunt, in defini
tione erit ipſorum. Si igitur fieri ne-
quit, ut inſint uni talia infinita, nec in
finita verſus ſuperius erunt. At uerò
neceſſe eſt ipſi primo competunt uni
uerſa, ueluti numero, & numerus illis L
inſit. quare conuertuntur, non ſupera
bunt. Nec item ea, quæ definitiones
eorū quibus inſunt ingrediuntur: nō
enim aſſignari definitiones poſſent.
Quare ſi hęc ſunt vniuerſa ea quæ per
ſe prædicātur (hęc aūt infinita nō ſūt)
ſtant omnia plane verſus ſupera: qua-
re ſtant & ad infera. Quod ſi ita ſit, e-
rūt & ea ſanè finita, quę inter duos ter
minos collocantur. ¶ Quod rurſus ſi
ita ſit, patet iam & demonſtrationum
eſſe principia neceſſario, ac demōſtra
tionem non omnium eſſe; quod qui
dem nonnullos aſſerere iam in initio M
diximus. Etenim ſi principia ſint, neq;
demonſtrabilia ſunt omnia, neq; in in
finitum fieri poteſt abitio: nam alte-
rum iſtorū utrunuis eſſe, nil aliud eſt
quàm nullum interuallū eſſe medio
vacans, atque indiuiſibile, ſed vniuer-
ſa eſſe diuiſibilia. Id enī quod demon
ſtratur, non foris addito, ſed immiſſo
termino demonſtratur. Quapropter
ſi fieri poteſt, vt hoc pacto procedatur
in infinitum, fieri quoque poteſt, ut in
ter duos terminos infinita media ca-
dant. Ad hoc fieri nequit, ſi tam uer-
ſus ſuperius, quàm verſus inferius prę
dica-

A dicationum finis exiſtat. Eſſe uero prædicationum hoc pacto finem, antea diſſerẽdi modo, nunc reſolutiue ſatis oſtendimus.

POSTQVAM igitur in ſuperioribus duobus capitulis demõſtratũ eſt, ꝙ ſi non eſt in infinitũ proceſſus aſcendendo, aut deſcẽdẽdo, eſſe non poteſt in medijs, quæ inter duo extrema ſumuntur: item quòd ſi non proceditur in infinitum in affirmatiuis, procedi non poteſt in negatiuis, reſtat in hoc decimooctauo capite oſtendere, quod in affirmatiuis non ſit proceſſus in infinitum, nec aſcendendo, nec deſcendendo, ut per omnes numeros probatum ſit proceſſum in infinitum in demõſtrationibus non eſſe poſſibilem. B Atqui apud Commentatorem duo ſunt textus in hoc capite. ſ. trigeſimuſquintus, & trigeſimuſſextus. In primo oſtendit Ariſ. intentum rationibus communibus ſumptis a dialectica: & in altero id manifeſtat argumentis ſumptis ex propria ratione demonſtrationis. Primus textus diuiditur in quinq; particulas. (Text. 37.) Enimuero, quia debet rem oſtendere per inductionem uidelicet, quòd nec in prædicatis quidditatiuis, nec in accidentalibus ſit infinitus proceſſus, in prima particula præmittit diſtinctionem prædicationum in prædicationem ſimpliciter abſolute, & prædicationem ſecũdum accidens, i. ſecundum quid. C ¶ Ait ergo, ꝙ res ipſa tunc patebit ſi primum differendi modo. i. dialectice, deinde reſolutiue, id eſt, ex propria ratione demonſtrationis oſtendatur. Et ſubiungit, ꝙ in his quæ de definiendis rebus dicuntur. i. in prædicati quidditatiuis, quæ ingrediuntur definitionẽ ſpecierum, per ſe notum eſt proceſſum in infinitum eſſe poſſibilem: cum quia cum rerum eſſentiæ definibiles ſint finitæ, non poſſunt habere prædicata quidditatiua infinita, tũ etiam qui definitio datur, ut per illam natura rei innoteſcat, ſi autem infinita eſſent in definitione, non eſſet definitio cognoſcibilis. Infinitum enim non eſt cognoſcibile, tertio Phyſi. tex. 65. ¶ At uero ut res uniuerſaliter in omnibus prædicatis innoteſcat, notandum eſt (inquit) tripliciter aliquam prædicationem eſſe accidẽtalem. D Eſt nanq; prædicatio per accidens, aut quando accidẽs prædicatur de accidente, ut album ambulat, aut quãdo ſubiectum prædicatur de accidente, ut hoc magnum, eſt lignum, aut quando accidens prædicatur de ſubiecto, ut lignum eſt magnum, homo ambulat. (Præd. per accidens tripliciter.) Et eſt inter has prædicationes differentia, ꝙ cum ſubiectũ prædicatur de accidenti, ut album eſt lignum, non denotatur ꝙ album ſit ſubiectum ligni (modus eſt loquendi Ariſtotelis, neotericis multis ignotus,) quia ut aliquid ſit ſubiectum alicuius formæ, requiritur ꝙ perpetuo fuerit ſubiectũ, ut homo eſt animal, aut ꝙ illud ſubiectũ fuerit factum tale, ut lignum factum eſt album: at uero album, nec perpetuo fuit lignum: (quia hæc non eſt neceſſaria, album eſt lignum,) nec album factum eſt lignum, ſed econuerſo, lignum factum eſt album. E Vnde illa, album eſt lignum, eſt per accidens ea ratione: quia id cui accidit albedo, puta hoc lignum eſt lignum. Et eadem ratione cum unum accidens prædicatur de alio, ut muſicum eſt album, non eſt prædicatio per accidens, eo ꝙ accidẽs quod eſt muſica ſit ſubiectum albedinis, ſed eo ꝙ id cui accidit muſica accidit albedo. Attamen, lignum eſt album, eſt per accidens: quia lignum eſt ſubiectum albedinis: quia lignũ factum eſt album: F quare lignum non eſt album ratione alterius, ſicut album rõne huius ligni eſt lignum. ¶ Ait ergo Ariſt. ꝙ ſi licet nomina imponere, quando ſimpliciter appellauerimus prædicationem per accidens: intelligamus eam ſolum, in qua accidens prædicatur de ſubiecto, ut homo ambulat: nam illa ſimpliciter eſt prædicatio, quia eſt directa. Aliæ uero prædicationes non ſunt ſimpliciter prædicationes, ſed per accidens, id eſt ſecundum quid. Ratio, eſt quia in demonſtrationibus non utimur, niſi prædicationibus directis, & ſecundum naturam: & natura rei eſt, quòd accidens inſit ſubiecto tanquã forma, & per cõſequens tanquam prædicatum, non autem ſubiectũ

acci-

G accidenti,aut accidens accidenti.Cauendũ
ergo eſt nequis decipiatur ĩ uerbo æquiuo
co,per accidens,accipitur enim uno modo
ut diſtinguitur contra per ſe & quidditati-
ue,quamuis faciat prædicationem ſimplici
ter,ut homo eſt albus,alio modo ut diſtin
guitur contra prædicationem abſolute , &
ſimpliciter:& tunc tantum ualet ſicut,ſecũ
dum quid. Et ita ſupponit Ariſt. hic ꝙ quę
abſolute eſt prædicatio,nõ eſt per accidens:
nõ obſtante quod abſolute,&ſiplicıter præ
dicatio diſtinguatur ſtatim in eſſentialem ,
2. Par. & accdentalem. ¶ In ſecunda igitur parti-
cula,[Quare cum unum]ſubdiſtinguit præ
dicationem,quæ ſimpliciter & abſolute eſt
prædicatio, in prædicationem eſſentialem,
& accidentalem . Ait enim quod cum unũ
H prædicatur de uno (nam prædicatio in qua
plura prædicatur de uno non cadit ſub ar
te) illud, ſcilicet prædicatum aut definien-
do ſubiecto competit.i.aut eſt prædicatum
quidditatiuum quod intrat definitionem
ſubiecti , aut eſt quale , aut quantum . &c.
¶Et ſubdit differentiam inter huiuſmodi
prædicata, uidelicet,quòd prædicatum ſub
ſtantiale ſignificat ad id quod illud eſt,(.ſ.ſu
biectum).i.totum eſſe ſubiecti,ut homo eſt
animal rationale, aut id quod illud eſt quod
dam. i. aut aliquam partem quidditatis ſu-
biecti, ut homo eſt animal . Definitio enim
dicit totam eſſentiam ſubiecti : ſed partes
definitionis ſignificant quodammodo par-
I te ſubiecti:eo modo quo in prædicabilibus
in de genere, & in de differētia expoſitum
eſt.Sed prædicatum accidentale non ſigni-
ficat id quod eſt ſubiectum . Cum enim di-
co,homo eſt albus,non aſſero,eſſe hominē
idem eſſe,quod eſſe album.Subdit,[Atque
ea quæ non ſubſtantiã ſignificant].i.prædi-
cata, accidētalia debent prædicari de ſubie
cto . Et non debent eſſe quicquam album.i.
ſubiectum ſubſtantiale quod eſt album, nõ
quia eſt aliud quicquam: quemadmodum ,
homo eſt albus , non quia homo eſt aliud.
Quod eo dicit, quia muſicum, quamquam
ſit accidens, poteſt eſſe albũ, quia eſt aliud
quicquam: ſcilicet quia eſt Petrus cui acci-
dit & Muſica & albedo.¶ At uero quia dixe
rat Ariſto. prædicatum ſubſtantiale eſſe idē K
quod eſt ſuum ſubiectum , puta idem eſſe
Petrum & hominē & animal, ne quis obij-
ciat argumentum ex ideis Platonis , quas
Platonici dicebant prædicari de ſingulari-
bus , non tamen eſſe realiter in ſingulari-
bus,ſed habere eſſe perpetuum ſeparatum
ab illis, excludit illas ideas,quæ Latine etiã
dicuntur formæ,dicens:[Formæ nanq; ua- Valeāt
leāt,fidium enim ſunt attrectationes.] Boe ſpecies.
tius uertit ſpecies gaudeant:monſtra enim
ſunt. [Litera Græca ſic habet:] Ta gar eide
chæreto,teretiſmata gar eſtin.[chæreto, eſt
uerbum ſalutandi,ſignificans,& gaudeant,
& ualeant.Boetius tranſtulit in prima ſigni
ficatione : quo calignem multis offudit , ut
crederēt Ariſtotelem hic laudare Platonis L
ideas,propterea quod ſũt immateriales: cũ
tamē manifeſte uelit dicere,quod ualeāt.i.
recedant:ut eſt illud Comicum,ualeant qui
inter nos diſſidium curant , quia nihil ad
rem pertinent : teretiſmata enim ſunt illa
præludia , quæ citharedus antequam opus
incipiat præmittit,pulſando chordas . Et iõ
alij tranſtulerunt , cantilenæ enim ſunt : &
Boetius,neſcio qua ratione ductus, mõſtra
enim ſunt:ſed melius Argyropylus dixit,fi-
dium attrectationes. Sunt etenim ſtrepitus
illi chordarum qui nihil ad muſicam per-
tinent: Et hoc eſt quod ait Ariſto.nempe ꝙ
illæ ideæ, aut nihil ſunt, aut nihil pertinent
ad rem præſentem tanquam prædicata de M
quibus diſputatur an procedant in infinitũ. 3.Par.
¶ In tertia particula, [Pręterea ſi non.&c.]
præmiſſis ſuppoſitionibus accedit ad pro-
bandum intentionem dialecticæ. Quod fa-
cit tribus rationibus . Primo enim probat ,
quod non ſit proceſſus in infinitum in præ-
dicatis directis & indirectis ſimul ſumptis ,
per modum circuli: & deinde quòd non ſit
talis proceſſus directe aſcendendo,aut de-
ſcendendo.Et ſupponit primo, ꝙ ſi directe
& ſecundum naturam. a. prædicatur de b,
b.non prædicatur directe de a . Et hoc eſt
quod ait: [Si non hoc illius eſt qualitas , &
illud huius : neque qualitatis eſt qualitas ,
fieri profecto nequit. &c.] Qualitatem hic
uocat non ſolum accidens quarti prædica-
menti ,

A menti, ſed quãcunq; diſpoſitionem formalem, quæ directe de alio prædicatur: ſiue ſit in prædicatis quidditatiuis, ſiue in accidẽtalibus. Ait ergo, quòd ſi animal, & rationale, & album, & alia prædicamẽta ſunt prædicata directa de homine, homo non erit prædicatum illorum. [Sed ſit, inquit, ut uerũ dicas, at non ſit, ut econtra prædices uere]. i. hę, homo eſt rationalis, homo eſt albus, ſit ut ſint ueræ propoſitiões & ſimpliciter prædicationes, conuertentes uero poſſunt eſſe ueræ propoſitiones, ſi ſint particulares, nunquam tamen erunt ſimpliciter prædicationes. ¶ At nihilominus admiſſis huiuſmodi prædicationib. indirectis probat, quòd nec in illis erit in infinitum abire. Aut enim prædicatum indirecte prædicabitur tanquam accidens, aut tanquam genus, aut B differẽtia, itaq, ſubiectum ſit genus, aut differentia prædicati: ut animal eſt homo, bipes eſt animal. Si tanquam genus & dſ. aut dicas directe, homo eſt bipes: & indirecte, bipes eſt anim l: & directe anima eſt ſenſibile, & indirecte ſenſibile eſt corpus. &c. in h. ſ i m dictum eſt in principio huius capitis non eſſe proceſſum in infinitum. Quod probat: quia omnis talis ſubſtãtia eſt definibilis: illa uero ſubſtantia cuius ſunt infinita prædicata eſſentialia definiri nõ põt, ut nos ſupra expoſuimus. Si aũt talis indirecta prædicatio eſt, ſicut ſubſtãtia prædicatur de quali, aut q uãto. &c. ut album eſt hõ: aut unum C accidens de alio, ut muſicum eſt album, iã hmõi propoſitiones excluſæ ſũt ab arte ſyllogiſtica: quia nõ ſũt ſimpliciter prædicationes. Accidentia. n. ſecũdũ naturam prædicãtur de ſubſtãtia, ſed nõ econuerſo. Nec unũ accidens prædicatur de alio, proprie. Et hoc eſt quod dixerat, qualitatis nõ eſt qualitas, quia qualitas nõ ineſt proprie accidenti tãquã ſubiecto: ſed ſi cõceditur, muſicũ eſt albũ: quia utrunq; accidens ineſt eidem ſubiecto, & quamuis qualitas inſit quantitati tãquã ſubiecto, quo, eſt quia tam qualitas q̃ quãtitas inſunt ſubſtantiæ tanq̃ ſubiecto, quod. ¶ In 4. particula. [Sed nec uerſus ſupera.] Subditur ſecunda rõ dialectica, qua probatur, nec in prædicatis directis eſſe in infinitũ abire. Supponit. n. primo, quòd cũ unũ D de uno prædicatur, prædicatũ ſe habet reſpectu ſubiecti, aut tãquã quale quid, aut tãquã quantũ quid, aut tanquã unũ aliud nouẽ prædicamentorũ accidentium, aut tanq̃ unũ eorũ, quæ ſunt in ſubſtantia. i. in eſſentia rei, puta genus, aut differentia. Secundo ſupponit ex iam mõ dictis, quòd genera & differẽtiæ ſũt finita. Et tertio ſupponit, quòd prædicamẽta accidẽtiũ ſunt finita, ut numerata ſũt in prædicamentis. Et quarto ſupponit, ꝗ hic nõ loquimur de prædicatione ubi plura prædicãtur de uno: quia prædicata cõplexa poſſunt ſecũdum partes multis modis multiplicari. Et quinto ſupponit etiã ex dictis, ꝗ loquimur de prædicationib. ſimpliciter, puta in qua prædicatur genus aut differentia, aut accidens de ſubiecto: ſiue ſit accidens per ſe ut propria paſſio, ſiue accidẽs E commune: quia unum accidens non eſt ſubiectum alterius. Hinc format uirtualiter hanc rationem: Aut eſſet proceſſus in infinitum deſcendendo aut aſcendẽdo: neutrum iſtorum: ergo. Probatur maior. In prædicatis directis accidentia debent prædicari de prædicatis quidditatiuis ſubſtãtiæ, & inter prædicata ſubſtantiæ ſuperiora debent prædicari de inferioribus: ut patet ex prima ſuppoſitione. Sed in prædicatis quidditatiuis ſubſtantiæ deſcẽdendo non eſt proceſſus in infinitum, (quæ erat ſecunda ſuppoſitio) nec prædicata accidentalia ſunt infinita, ut dicebat tertia ſuppoſitio: ergo, in prædicatis quidditatiuis non eſt deſcenſus infinitus. F Exempli gratia. Si dicas ſubſtantia eſt qualis, quanta. &c. cum ſint ſolum nouem prædicamenta non poſſunt eſſe prædicata infinita, quòd ſi ſubſumas, omnis ſubſtantia eſt qualis, corpus eſt ſubſtãtia, ergo corpus eſt quale: & ruſus ſi ſub ly corpus, ſubſumas, animal, & ita deſcendendo, non deſcendes in infinitum, ſed ſiſtes in Petro. Sed quòd nec ſit aſcenſus uerſus ſupera. i. aſcendendo probat: quia neutra. i. nec prædicata eſſentialia, nec accidentalia ſunt infinita. Et ita concludit eſſe unum modũ probandi, quòd nec aſcendendo, nec deſcendeudo ſit progreſſus in infinitum. ¶ In quinta particula,

G [alius autem] ſubiungit alium modum pro
bãdi etiam dialecticum. Supponit.n. primo
omnem propoſitionẽ mediatam eſſe demõ
ſtrabilem. Et mediatã appellat de cuius ſu-
biecto aliud prius dicitur, ut homo eſt cor-
pus, de cuius ſubiecto prius dicitur animal
ꝑ quod corpus, demõſtratur de homine. Se-
cũdo ſupponit, ꝙ ad ꝓpoſitionẽ demõſtra-
bilem, non poſſumus eſſe melius diſpoſiti,
quàm ſi illam ſciamus: ad principium autẽ
immediatum poſſumus eſſe melius diſpoſi-
ti. Nam propoſitionem demonſtrabilem
cognoſcimus per ſcientiã, principium uero
immediatum, per intellectum, qui eſt me-
H lior habitus. Tertio ſupponit ex ſecundo ca
pitulo, quòd niſi ſciamus aut intelligamus
principia demõſtrationis, nõ poſſumus cõ
cluſionem ſcire. Niſi forte ſecundum quid
ex aliquibus poſitis, & admiſſis a reſpõdẽte
diſputationis gratia: uel ſicut perſpectiuus
ex ſuppoſitis, receptis a geometra demon-
ſtrat. Tunc arguit Ariſt. Omnis propoſitio
mediata eſt per aliqua principia demon-
ſtrabilis & ſcibilis: & non poteſt ipſa ſciri,
niſi omnia eius principia ſciantur: ergo ne-
ceſſe eſt omnia eius principia ſciri: ſed infi-
nita non poſſunt ſciri, ut ipſe docet 1. & 3.
phyſic. ergo principia debent eſſe finita, &
per conſequens non proceditur in infinitũ.
Text. 36. ¶ In tex. 36 [Reſolutiue autem] probat eã-
dem concluſionem argumento ſumpto ex
I propria ratione demonſtrationis. Rationes
enim ſuperiores dialecticæ ſunt commu-
nes omnibus prædicatis tam eſſentialibus,
quàm accidentalibus: demonſtratiuę uero
ſolum procedunt ex propoſitionibus, quæ
ſunt per ſe. Ait ergo Ariſt. quòd reſolutiue,
ideſt ex proprijs rationibus demonſtratio-
nis breuius, & perſpicacius oſtendetur,
nec ſurſum, nec deorſum in infinitum abire
demonſtrationem. Et format hanc rationẽ,
Omnis demonſtratio procedit ex propoſi-
tionib. per ſe, aut primo mõ, puta in quibus
prædicatum eſt de ratione ſubiecti: ut ho-
mo eſt animal, numerus eſt multitudo: aut
ſecundo modo, puta in quibus ſubiectum
eſt de ratione prædicati, ut homo eſt riſibi-
lis, numerus eſt par, uel impar: ſed neutra
iſtorum prædicatorum ſunt infinita: ergo. K
Probatur minor, & primo in prædicatis ſe-
cũdis. ſ. in proprijs paſſionibus, dupliciter.
Ipſe ponit exẽplum de numero, cuius paſ-
ſio eſt par, uel impar. ponamus nos de ho-
mine & riſibili. Si ſit abire in infinitũ in paſ-
ſionibus, tunc ſicut riſibile prædicatur de
homine in ſecundo modo perſeitatis, ita ſe
cunda paſſio prædicabitur de riſibili, & ter
tia de ſecunda &c. & per conſequens riſibi-
le erit de definitione ſecundæ paſſionis, &
ſecunda de definitione tertiæ &c. tunc ſic ri
ſibile eſt de definitione ſecundæ paſſionis:
ergo homo, quod eſt de definitione riſibi-
lis, erit etiam mediate de definitione ſecun
dæ paſſionis, & per conſequens tertiæ & ſe-
quentium: ſed iam probatum eſt ea quæ in L
trant definitionem non eſſe infinita: ergo in
huiuſmodi paſſionibus non eſt proceſſus in
infinitum. ¶ Secundo id confirmatur ibi [At
uero neceſſe eſt] Eſto per impoſſibile dare
tur huiuſmodi proceſſus infinitus in paſſio-
nibus, non tamen eſſet proceſſus prędican-
di ſecundum, ſub & ſupra, de quo hic diſpu
tatur: nam ut cap. 15. dictum eſt omnes paſ
ſiones conuertibiliter prædicãtur de ſubie-
cto. Probat deinde ſecundam partem mino
ris: uidelicet quòd nec ſit proceſſus infini-
tus in primo modo dicẽdi ꝑ ſe, ubi ait [nec
itẽ ea] nã in primo modo dicẽdi per ſe ſolũ
ſunt propoſitiones, in quibus prædicatum
eſt de definitiones ſubiecti: & iam ſæpe re- M
petitum eſt ea, quæ intrant definitionem
non eſſe infinita. ¶ Non fecit mentionẽ de
tertio & quarto modo per ſe, quia illi ut 4.
cap. dictum eſt, non ſunt modi prædicandi:
ſed tertius eſt modus per ſe eſſendi, & quar
tus per ſe cauſandi. ¶ Concludit tandem, ꝙ
ſi nec aſcendendo, nec deſcendendo eſt pro
ceſſus in infinitum, fit ut neque inter infi-
mum ſubiectum, & ſupremum prędicatũ
ſint infinita media, quod cap. 16. ſatis mon
ſtratum eſt. ¶ In ſecunda particula textus,
[Quod rurſus.] Ex dictis, & maxime ex ulti
ma concluſione immediate præcedenti in-
fert aliqua eſſe prima principia demonſtra
tionum, & per cõſequens nõ omnium eſſe
demonſtrationem, ut aliqui philoſophi di-
cebant

A cebant, quorum cap. 5. meminit ſubdit rationẽ. [Etenim ſi principia inquit ſint] illa non ſunt demonſtrabilia, nec erit proceſſus in infinitum in demonſtrationibus. ¶ Quod adhuc noua ratione cõfirmat quæ talis eſt. Dicere ꝙ nullum eſt primum principium, aut quòd demõſtrationes in infinitũ abeãt, tantundem eſt ac ſi dicatur, quòd nulla eſt propoſitio immediata, ſed iam dictũ eſt aliquas eſſe immediatas propoſitiones: nam probatum eſt inter extrema finitæ diſtantiæ non mediare infinita, & per conſequens dari aliquod prædicatum quod immediate conueniat ſubiecto: ergo falſum eſt dicere, quòd nullum eſt primum principium, aut
B quòd demonſtrationes procedant in infinitum. Probat Ariſt. maiorem. Nam medium demõſtrationis nõ ſumitur de foris: uideli cet ꝙ ſit extraneum extremis: ſed debet eſſe intrinſecum utrique medians inter ſubiectum & prædicatum: ſicut, animal, mediat inter corpus, & hominem: ergo dicere ꝙ demonſtrationes poſſunt procedere in infinitum, eſt dicere ꝙ inter aliqua duo extrema unius propoſitionis dantur infinita media: quod in ſuperioribus præſertim cap. 16. probatum eſt eſſe impoſſibile.

QVOD NON SIT
C
proceſſ. in infin. in propoſitionibs mediatis.

CAP. XIX.

DEMONSTRATIS autem his pater, ſi quippiam idem vt a. duobus inſit: quibuſdam ut c. atq; d. quorum alterũ de altero aut nullo mõ, aut non de quolibet prædicatur: nõ ſemper illud ꝑ cõe aliquid ipſis competere: triãgulo nanq; duorum æqualium, & oĩum inæqualium laterũ, angulos habere duobus rectis æquales, per cõe competit quoddam: competit. n. ut uterq; eſt quædam figura, & non ut aliud quicquã. At non ſemper id ita ſe habet. Sit. n. b. per qđ D
a. tam ipſi c. quàm d. competere dicitur: patet igitur ipſum b. per aliud cõmune quippiam ipſis competere: & illud item per aliud: quare inter duos terminos infiniti termini cadent. At hoc fieri nequit, non ergo neceſſe eſt pluribus idem per aliquod commune ſemper ineſſe, ſiquidem ſint interualla, quæ medio uacant.

Tex. xxxviij. ¶ Terminos tamen eodem in genere, & indiuiduis ex eiſdẽ neceſſe eſt eſſe, ſiquidem ipſum commune rationem eorum, quæ per ſe E
competunt, ſubit. Fieri nanq; poteſt, vt ea quæ demonſtrantur ad aliud genus ex alio migrent ac tranſeant, uti diximus. Patet etiam, cum a. competit ipſi b, atq; eſt aliquod medium, tum a. poſſe oſtendi ipſi competere b. Atque huius hæc erunt, & totidem elementa quot media ſunt. Propoſitiones. n. quæ medio uacant, elementa ſunt aut omnes, aut eæ quæ uniuerſale ſunt. Quod ſi nullum ſit medium non eſt alterius demonſtratio: ſed hæc eſt ea uia, qua acceditur ad principia. Similiter fit & ſi a. non com F
petit ipſi b. Nam ſi eſt medium aliquod aut prius, cui non competit ipſum a, eſt ſine dubio demonſtratio: ſi uero non eſt, nulla eſt demonſtratio. Atq; quot ſunt termini, tot ſunt elementa principiave. Propoſitiones. n. quæ ex hiſce conſtãt, ipſius ſunt demonſtrationis principia. Et vt quædã principia ſunt indemonſtrabilia, hoc pacto: hoc eſt illud, & illud ineſt huic: ſic, & hoc modo: hoc non eſt illud, & illud non ineſt huic: quare quædam eſſendi quippiam, quædam non eſſendi principia erunt. Cum aũt oſten

G dendum quippiam eſt,ſumendum eſt
quippiam quod primũ de ipſo b. præ
dicatur:ſitq; id c. de quo ſimiliter ip-
ſum dicitur a. Atq; hoc modo ſp pro
ficiſcēti,nulla propoſitio tibi,nullusq;
terminus affirmandus extra ipſum a.
ſumũtur in probando:ſed mediũ ſem
per denſatur,quouſq; indiuiſibilia,&
vnũ fiant.Eſt autem tuncvnũ,cum fue
rit vacans medio interuallum,ac una
ſimpliciter propoſitio, quæ quidem
medio vacat.¶Atq; vt cęteris in rebus
principiũ ſimplex eſt,idq; non eſt idē
ubiq;,ſed in pondere quidem eſt mi-
H na,in modulatione uero primus ſenſi
bilis ſonus,& in alijs aliud:ſic in ratio
cinatione quidem unũ uacās medio
propoſitio eſt, in demonſtratione ue-
ro,& ſciā intellectus. In affirmatiuis
igitur ratiocinationibus nihil extra id
quod ineſt,atq; competit,cadit: in ne
gatiuis autē, ubi quidem eſt id quod
ineſſe oportet, nihil extra hoc cadit.
ueluti ſi a.per c.non competat b:nam
ſi c.quidem cuilibet inſit b.ipſum au-
tem a.nulli competat c:rurſusq; ſit a.
nulli cōpetere c.demonſtrandum,me
I dius inter hæc ipſa ſumendus eſt ter-
minus:atq;hoc modo ſemper pergen
dum.Quod ſi ſit ipſum d.nulli e.com
petere demonſtrādum, hoc pacto, ut
c.cuilibet quidem d,nulli uero uel nō
cuilibet inſit e, nullus extra ipſum e.
terminus unq̃ cadet. Hoc aũt eſt, id
cui ineſſe oportet. At in tertio modo,
nec id a quo negare, nec id quod ne-
gare ſeiungereq; oportet,terminus ſu
mendus unquam egreditur.

EX his quæ hactenus de reductio-
ne mediatorum principiorum
ad immediata dicta ſunt, infert
Ariſ.in hoc 19.c.quatuor corol-
larias cōcluſiones.Atqui in diuiſione Com- K
mentatoris.ca.hoc duos habet textus, ſane
37.& 38.In 37.infert Ariſt. Ex dictis hanc 1. Ck
cōcluſionē:quòd ſi aliqua paſſio conueniat
duab.diſtinctis ſpeciebus,quæ de ſe aut nul-
lo modo,aut non uniuerſaliter prædicātur,
debet illis conuenire per aliquod medium
conueniens utriq;, non tamē proceditur in
infinitum, ſed deueniendum eſt ad aliquod
primum,cui per ſe primo conueniat. Exēpli
gratia.Senſibile,conuenit homini, & equo,
quæ de ſe nullo modo prædicantur.& riſibi
le,homini & maſculo,quæ de ſe nō uniuer
ſaliter prædicantur: quia non omnis homo
eſt maſculus.Conuenit ergo ſenſibile homi
ni,& equo per definitionem animalis com-
munem utrique:& riſibile conuenit maſcu L
lo per definitionem hominis. Tamen ſenſi-
bile per ſe primo conuenit animali,aut eius
definitioni. Exemplũ Ariſt. eſt. Habere tres
angulos æquales duobus rectis,cōuenit iſo-
ſceli,& ſcaleno per definitionem trianguli,
cui per ſe primo conuenit illa definitio. Et
probat q; non ſit procedere in infinitum: nā
ſit b.medium,per quod a.paſſio, tam ipſi c.
quā d.cōpetere dicitur,ſi ipſum b,per aliud
medium competit c, & ſic in infinitum,da
buntur inter a.& c.infinita media: cōtra id
quod hactenus determinatũ eſt. ¶ In textu
38.[Terminus tamen.]ſunt quinq; particu- Tex 38
læ.In prima excludit quandam obiectionē
ad proximam concluſionem:Poſſet.n. quis
obijcere,q; talis paſſio poteſt demōſtrari de M
dictis ſpeciebus per infinita media multipli
cata accidentaliter & extranee,ut ſi dicere-
mus,quòd eſſe ſenſibile cōuenit homini,&
equo,non ſolũ quia ſunt animalia, ſed quia
habent quantitatem, & quia habent colo-
rem,&c.Reſpondet ergo,quòd medium &
termini ſcilicet extrema debent eſſe in eo-
dem genere,& in eiſdem indiuiduis. Indi-
uidua uocat extrema immediata, quæ ſcili-
cet non poſſunt diuidi per terminum me-
dium.At quòd debeat medium eſſe in eo-
dem genere, patet,quia debet demonſtra-
tio procedere ex propoſitionibus per ſe,
nec tranſeundum eſt de genere in genus,
ut capi. ſeptimo, textu uigeſimo decla-
ratum

A ratum eſt. In ſecunda particula, [Patet e-
2.Cōcl. tiam] infert ſecundam concluſionem, quod cum eſt aliqua propoſitio mediata illa eſt demonſtrabilis per illud medium, & quod ſunt media inter illa extrema, tot erunt demonſtrationes. Propoſitiones autem, quæ medio uacant ſunt ueluti prima elementa, quæ non poſſunt diuidi per aliud medium: ut homo eſt qualitas, demonſtrabitur per medium corpus: & homo eſt corpus, per medium animal: & homo eſt animal, per animal rationale: & ſic deuenitur ad hanc immediatam, homo eſt animal rationale. Ait uero omnes immediatas eſſe elementa, aut ſaltem immediatas uniuerſales: quia
B ſingularis, ut Petrus eſt homo, non cenſetur principium demonſtrationis. Aut forſan appellat uniuerſales propoſitiones per ſe notas, quæ ſunt uelut prima elementa.

¶ In tertia paticula, [Similiter fit.] idem oſtendit in propoſitionibus negatiuis: quia enim hæc, nullus homo eſt qualitas, eſt immediata, demonſtrabitur per omnia media, puta per, animal, nullum animal eſt qualitas: omnis homo eſt animal: ergo. Et maior, nullum animal eſt qualitas, demonſtrabitur per corpus: & corpus, per ſubſtantiam quoaduſque ueniatur ad hanc immediatam, nulla ſubſtantia eſt qualitas.

3.Cōcl. ¶ In quarta particula, [Cum autem] infert tertiam concluſionem, qua oſtenditur qua arte utendum nobis ſit in reſoluendis pro-
C poſitionibus mediatis: Ait enim, quòd cum fuerit aliqua propoſitio mediata: ut omne c. eſt a, ſcilicet, omnis homo eſt ſubſtantia, tunc ſumendum eſt. b. medium, quod primo conueniat ipſi c, ut animal: & ita aſcendendo per terminos immediatos, nullus terminus ſumetur extra a, ideſt, ſuperior ad maiorem extremitatem: qui ſupergrediatur illam: ſed ſemper denſatur (inquit) medium quouſque indiuiſibilia, & unum
Denſari fiant. Denſari medium, ut cap. 11. dictum eſt, eſt quòd propoſitio fiat immediatior, quaſi extrema magis inuicem appropinquent: ut commodis illic exemplis id elucidauimus. Exempli gratia. Si demonſtres, quòd homo eſt ſubſtantia, per animal: & animal eſt ſubſtātia, per corpus animatum: D
& corpus animatum eſt ſubſtantia, per corpus, uides quomodo extrema magis, ac magis appropinquant, quoaduſque uenitur ad hanc immediatam & indiuiſibilem, corpus eſt ſubſtātia. ¶ In quinta particula, [At 5 Cōcl.
que ut cæteris] artificioſe explicat Ariſ. prima principia demonſtrationum, per ſimi- Menſura.
litudinem ad primas menſuras in alijs rebus. Docet nanque 10. metaph. tex. 2. menſuram in omni genere eſſe quid indiuiſibile, ut unitas in numero, tonus in muſica, &c. Ait ergo, quòd quemadmodum in pondere mina, ſeu mna eſt menſura, in modulatione uero ſenſibilis ſonus, ideſt tonus minimus qui ſentiri poteſt, ſic in ratione quidem, ideſt in ſyllogiſmo dialectico primum elementum eſt propoſitio immediata, ſcilicet, quæ caret medio per quod probetur: in demonſtratione uero primum principium eſt intellectus, hoc eſt propoſitio per ſe nota, cuius aſſenſus nuncupatur intellectus.

¶ Pro, mina; Boetius uertit, uncia, Græce Mna.
tamen eſt, mna, ſeu mina, quæ Latine eſt libra, pauloue maior: continet enim dimidiam unciam ſupra duodecim. Et quia libra, ut eſt inter minora pōdera maximum, ita eſt inter minora minimum, ponitur exempli gratia, pro indiuiſibili menſura.

¶ Concludit ergo per modum epilogi quar 4.Cōcl.
tam concluſionem, uidelicet, quòd in demonſtrationibus affirmatiuis medium, non F
cadit extra id quod ineſt: ideſt non ſumitur medium, quod ſit ſuperius ad maiorem extremitatem, quæ demonſtratur ineſſe minori. Hoc enim eſt a. eſſe extra b, quod eſt Extra eſſe.
excedere, & ſupergredi illud aſcendendo. Et quia affirmatiue uniuerſalis, ut ſupra dictum eſt, cap. 12. text. 32. non poteſt demonſtrari niſi in prima figura, ubi maior extremitas debet prædicari in maiori de medio diſtributo, ſit ut medium non cadat extra maiorem extremitatem: ſed mediet inter ambas. [In negatiuis autem (inquit) ubi quidem eſt id quod ineſſe oportet (ideſt in præmiſſa affirmatiua nihil extra hoc, (ſcilicet medium) cadit] ideſt, extremitas non eſt extra medium tanquam ſuperius

G exuperans ipſum. Et ratio eſt: quia ſi negatiua concludatur in modo euidenti primæ figuræ, minor debet eſſe affirmatiua, & per conſequens medium quod illic prædicatur, debet eſſe aut conuertibile, aut ſuperius ad minorem extremitatem. Si autem debeat concludi in ſecunda figura, tunc ſiue maior, ſiue minor ſit affirmatiua, cum medium utrobique ſit prædicatum, debet etiam proinde eſſe conuertibile, aut ſuperius ad extremitates. Exemplum tamen quod ſubdit Ariſt. eſt difficile, quod omnes expoſitores diſcruciat. Ait enim, quod ſi demonſtrãdum ſit d. nulli competere e, ſcilicet, nullum e. eſt d, per hoc quòd c. competat omni d, & nulli e, ſcilicet omne d. eſt c, nullum e. eſt c:
H ergo nullum e. eſt d. in Cameſtres, tunc nihil erit extra e, ideſt, medium non erit ſuperius ad minorem extremitatem. ¶ Hoc tamen uſ repugnare regulæ ſuperiori, uidelicet, ꝙ extremitas non debet ſuperare medium in prima & ſecunda figura: ſed potius medium eſt ſuperius ad extremitates. ¶ At uero nihil repugnantiæ eſt. Immo utrunque eſt neceſſarium in ſecunda figura, ſcilicet, quòd in affirmatiua medium ſit conuertibile, aut ſuperius ad ſubiectum, & in negatiua non ſit ſuperius: nam alias negatiua uniuerſalis erit falſa: ergo pro d. dicit homo: pro e. lapis, & pro c. animal, & fiet ſyllogiſmus, omnis homo eſt animal: nul-
I lus lapis eſt animal: ergo nullus lapis eſt homo. ¶ Et per hoc clareſcit ultimum exemplum Ariſt. de tertia figura. Cuius litera ita eſt ordinanda: In tertio modo (ideſt in tertia figura) terminus ſumendus (ideſt medium) nunquam egredietur, ideſt nũquam erit ſuperius & excedens, id a quo negari oportet, ideſt ſubiectum concluſionis, nec id quod negare oportet, ideſt prædicatum. Et ratio eſt, quia medium in tertia figura in utraque præmiſſa debet eſſe ſubiectum: & ideo debet eſſe conuertibile, aut inferius ad utranque extremitatem alias eſſet prædicatio indirecta, quæ ab arte demonſtratiua exploſa eſt, & ſi præmiſſa eſſet uniuerſalis, eſſet falſa. Formãdus ergo eſt ſyllogiſmus negatiuus in tertia figura hoc modo, nul-
lus homo eſt lapis: omnis homo eſt animal: K
ergo aial nõ eſt lapis. Nec puto hic alia latere miſteria, quæ ex horum inconſideratione ſolent hic expoſitores diuinare. ¶ Haud neſcio, aliqua hinc reſtare dubia, quæ poſſemus in quæſtionem reuocare: ſed uideo opus amplius, quàm putaram augeri: ob idq; latius exiſtimo nonnulla reſcindere.

DE DEMONSTRAtione uniuerſali, & particulari.

CAP. XX. L

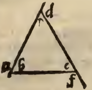
CVm autem demonſtrationum alia vniuerſalis, alia par- Tex. 39.
ticularis ſit: & alia affirmatiua, alia negatiua: ambigitur, vtra ſit præſtabilior: ac eodẽ modo de ea quæ recte demõſtrare, & de ea quæ reducere ad impoſſibile dicitur, quæri poteſt. Primum igitur de vniuerſali & particulari, deinde de affirmatiua negatiuaq́ue, & poſtea de recta & deducente ad impoſſibile demonſtratione determinauimus. Forſitã itaq; cuipiam hoc pacto conſideranti, particularis præſta-
bilior vniuerſali videbitur. Nam ſi ea M
demonſtratio qua magis ſcimus, eſt præſtabilior (hæc.n. ſane demõſtrationis eſt virtus, atque magis unũquodq; tum ſcimus, cum ipſum per ſe quàm cum per aliud ſcimus: ceu muſicum Coriſcum, tum ſcimus magis, cum percepimus Coriſcum eſſe muſicum, quã cum cognoſcimus hominẽ eſſe muſicum: & in cæteris ſimiliter) uniuerſalis autem oſtendit quippiam non vt ipſum eſt, ſed ut aliud: ueluti triãgulum quorum æqualium laterum angulos habere duobus rectis æquales, nõ hoc ſane

A ſane quod duorum eſt æqualiũ laterũ, ſed quod triãgulus eſt, particulari demonſtratione cuipiã ineſſe quippiã, vt ipſum eſt oſtẽdente: ſi igitur ea demõſtratio præſtabilior eſt, quę per ſe quippiã demõſtrat, & particularis eſt talis, ipſa demonſtratio particularis magis nimirũ demonſtratio, ac præſtabilior quã uniuerſalis eſſe videbitur. ¶ Præterea ſi uniuerſale quidẽ nõ ſit pręter res ſingulas quicquã, demõſtratio autem opinionem efficit eſſe aliquid id de quo demonſtrat, ut quadã in rõne rerũ talem eſſe naturã: ceu trianguli circa ſingulos, figuræ circa ſingulas, B numeri denique circa ſingulos. ¶ Atque ea demõſtratio quæ circa id verſatur, quod eſt in ratione rerũ, ea eſt demonſtratione præſtantior quæ circa id verſatur, quod rationẽ eorũ quæ sũt egreditur: eaq; rurſus per quã nõ efficitur error, præſtãtior eſt ea, per quã error efficitur: vniuerſalis aũt talis eſt demõſtratio, quod quidẽ intueri licet, cũ rationũ ſimilitudo mutato ordine demonſtratur (nã id inquiunt quod eſt quid tale ſimilitudinẽ mutato ordine C rationũ ſubibit, quod quidẽ neque linea, neque numerus eſt, neque ſolidũ, neque planũ, ſed præter hæc aliud quiddã) ſi igitur hæc demonſtratio uniuerſalis eſt magis, & eſt de eo quod minus eſſe uidetur, quã id de quo particularis demonſtrat, atq; opinionẽ efficit falsã: vniuerſalis profecto demonſtratio inferior erit lõge particulari. ¶ An harũ altera ratio nõ magis eſt de vniuerſali, quàm de particulari? Nã ſi duob. rectis æquales habere, non hoc ei triãgulo cõpetit, qui duorũ eſt ęqualium laterũ, quo eſt talis, ſed quo triãgulus eſt; is qui ſcit illud ipſi competere, quo duorũ eſt æqualiũ laterum, minus profecto ſcit cui nã quatenus ipſũ eſt cõpetit, quã qui ſcit idẽ eidẽ ea ratione cõpetere, qua triangulus eſt: atque omnino ſi illud non eo triangulo cõpetit quo triangulus eſt, deinde quiſpiam idipsũ oſtẽdit, nõ erit ipſius utique demonſtratio. Sin uero triangulo cõpetit vt triangulus eſt is magis profecto ſcit, qui illud triangulo, quo triãgulus eſt percipit cõpetere. Eadem eſt & in cæteris ratio. Si igitur triãgulus ad plura ſeſe extẽdit, ratioq; eſt eadẽ, & non ſolo cõmunis eſt nomine, atq; cuiuis inſunt triãgulo tres anguli duobus rectis æquales: nõ ſane triangulus ut duorũ eſt æqualiũ laterum, ſed ecõtra, qui duorũ eſt æqualium laterũ, vt triãgulus eſt tales angulos habet. Quare qui ſcit uniuerſaliter, is magis ſcit, vt quodque cuique cõpetit quàm is qui particulariter ſcit: uniuerſalis igitur demonſtratio præſtabilior eſt demõſtratione particulari. ¶ Præterea ſi uniuerſale vna quædã ſit ratio, & non ſolo cõmune nomine, non minus erit quã res nonnullæ particulares. Quin etiã magis erit, ac tanto quanto in illis ſunt ea quæ nõ intereunt: particularia autẽ magis occidunt. Præterea, nulla prorſus neceſſitas cogit ideo, præter hæc aliquid hoc eſſe putare, quia vnũ ſignificat, non enim id in ipſo magis, quàm in aliis cõpelleret, quæcunque non ſubſtantiam, ſed quantũ aut quale, cæteraq; ſignificãt talia. Quod ſi putatur, non demõſtratio ſane ſed is qui audit huius eſt cauſa. ¶ Præterea ſi demonſtratio quidẽ eſt ratiocinatio cauſam oſtẽdens, & propter quid eſt, vniuerſale autẽ magis eſt cauſa. nam cui per ſe quippiã ineſt, id ſibi ipſi cauſa eſt

G atqui vniuerſale primũ eſt: ſane ergo cauſa uniuerſale: eſt demonſtratio nimirũ vniuerſalis præſtabilior demonſtratione particulari eſt: eſt.n.magis cauſæ,& ipſius propter quid eſt. ¶Præterea vſque ad hoc propter quid quærimus, tunc q; ſcire arbitramur, cũ nõ eſt aliquid aliud quàm hoc, obquod aut fit, aut eſt quippiã. Sic.n.ipſum extremũ iam finis ac vltimũ eſt: veluti gratia cuius acceſſit vt argumentum accipiat. Et hoc gratia cuius: vt reddat id quod mutuo cepit ac debet. Et hoc

H itẽ gratia cuius? vt non iniuriã faciat. Et ſic eũtes cũ non eſt ob aliud vlterius, nec eſt aliud cuius gratia, tũ ob ipſum ut finẽ acceſſiſſe,& eſſe, ac fieri dicimus, & tũ maxime ſcire propter quid id acceſſit putamus. Quòd ſi cũctis in cauſis ita res ſe habet, & cum propter quid quæritur: in his autẽ quę ſic ſunt cauſæ, vt harũ gratia cętera ſint & fiant, hoc ſcimus maxime pacto: & in cæteris tũ maxime ſcimus, cũ nõ vlterius hoc eſt, quia aliud eſt. Percepto igitur hoc, angulos externos quatuor rectis æquales habere: quia

I duorum eſt ęqualium laterum, reſtat quærere,

propter quid hoc eos angulos habet: atque cognito quia triangulus eſt, reſtat item quærere, propter quid hoc eos triangulos habet? quos ſi percipiamus, quia ẽ figura quæ rectis ex lineis cõſtat, cui quidẽ non propterea quod aliud quippiã eſt, anguli cõpetunt dicti: tũ profectò maxime ſcimus, ac etiã tũ vniuerſaliter ſcimus: demonſtratio igitur uniuerſalis præſtabilior eſt longe particulari

K ¶Præterea demonſtratio quo particularis eſt magis, eo magis in infinitũ incidit, quo vero vniuerſalis magis, eo ad ſimplex ac ipſum ultimũ pergit: at res quo ſunt infinitæ, eo nequeunt ſciri: quo vero ſunt finitæ, eo ſub ſciẽtiam cadũt: quibus efficitur, ut res quo ſunt vniuerſales, eo magis ſub ſcientiam cadũt, quàm hoc ſane quo ſunt particulares: vniuerſalia igitur sũt demõſtrabilia magis. At eorũ magis eſt demõſtratio, quæ ſunt demõſtrabilia magis: nã ea quæ referũtur ſimul ſunt talia magis: vniuerſalis igitur demõſtratio præſtabilior eſt

L lõge particulari, cũ ſit & magis ut probatũ eſt, demõſtratio. ¶Præterea ſi ea demonſtratio magis eſt expetẽda, per quã hoc & aliud ſcitur, quàm ea per quam hoc ſolũ percipitur: iſq; qui habet vniuerſale, ſcit & particulare & nõ ecõtra patet vniuerſalẽ demonſtrationẽ expetendã eſſe magis, & præſtabiliorẽ hoc quoq; pacto quã demõſtrationẽ particularẽ. ¶Inſuper vniuerſaliter magis demonſtrare, nihil aliud eſt quã per id oſtendere mediũ, quod principio propinquius eſt. Propinquiſ-

M ſimũ aũt id eſt, q vacat medio: atq; hoc eſt principiũ: ſi igitur demonſtratio, quæ cõficitur ex principio, vel ex magis principio, exactior eſt ea quæ non ex prĩcipio, vel ex minus prĩcipio, proficiſcitur: atq; talis eſt ea quæ magis vniuerſalis eſt demonſtratio: vniuerſalis profectò demõſtratio præſtabilior eſt demonſtratione particulari: veluti ſi demonſtrare oporteat a. cõpetere d, mediaq; ſint b atq; c, & b. ſit ſuperius ipſo c, ea ſane demoſtratio quæ per b. mediũ conficitur, magis erit vniuerſalis quã ea quæ per mediũ c. extruetur,

At

A At enim harum rationum nonnullæ diſſerendi ſubeunt modum, maxime autem inde patet, uniuerſalem magis præſtabilem eſſe: nam cũ propoſitionem priorem habemus, poſteriorem quoque tũ quodammodo ſcimus, potenti. quę habemus: uelut ſi quis omnẽ triangulũ ſcit duobus rectis æquales habere eum quoque qui duorũ eſt ęqualium laterum ſcit quodammodo potentiã q duobus rectis æquales habere, & ſi neſcit ipſum triangulum eſ ſe: ſed qui propoſitionem hanc habet is uniuerſalẽ nullo ſcit modo, neque

B potẽtia neque actu. ¶ Præterea uniuerſalis quidem intelligibilis eſt, particularis autẽ ad ipſum ſenſum utique terminatur. Vniuerſalem igitur demonſtrationem præſtabiliorem particulari eſſe ſatis iam per ea quæ dicta ſunt demonſtrauimus.

HOc eſt ſextum atque ultimum membrum huius primi libri: in quo Ariſto. tandem agit de demonſtratione & ſcientia comparatiue. Quod protenditur per octo capitula uſque ad finem libri. Diuiditur autem

C in tres partes. In primis enim tribus capitulis comparatur domonſtratio demonſtrationi: in tribus ſequentibus comparatur una ſcientia ad aliam: & in duobus ultimis comparatur ſcientia ad alios habitus: puta fidem, & opinionem, & ſolertiam. Atq; in diuiſione cõmentaroris capitulum hoc uigeſimum eſt unicus texus. 39. uiſum tamen nobis eſt in treſdecim particulas diſtribuendum. Proponit ergo primum tres diuiſiones domonſtrationum. ſ. in uniuerſalem & particularem: in affirmatiuam & negatiuam: in directam & ad impoſſibile. De quarum ſingulis in ſingulis capitulis differit. In hoc capite intendit docere demonſtrationẽ uniuerſalem præſtantiorẽ eſſe particulari. Vbi notãdum q cũ omnis demõſtratio demonſtret aliquam propriam paſſionẽ & indiui- *Triplex diuiſio.*

D dui nulla ſit propria paſſiõ præter illã quæ eſt uniuerſalis ſpeciei, fit ut omnis demonſtratio maiorem ſaltem aſſumat uniuerſalem. Diſtinguitur ergo demonſtratio uniuerſalis a particulari ratione minoris extremitatis & conclusionis. Non tamen accipitur hic particulare pro propoſitione de ſubiecto non diſtributo. Sed pro propoſitionẽ de ſubiecto ſingulari. Eſt ergo demonſtratio particularis cuius concluſio eſt ſingularibus: ut omnis homo eſt riſibilis: Petrus eſt homo: ergo Petrus eſt riſibilis, & uniuerſalis quæ concludit propoſitionem de ſubiecto communi. Reſpectiue tamen illa quæ concludit paſſionem ſuperioris ſpeciei ut ſenſibile, de aiali, dicitur magis uniuer- *Demõ. uniuer. & part.*

E ſalis, reſpectu cuius illa quæ concludit eandẽ paſſionẽ de inferiori ſpecie cẽſetur particularis. ¶ In tribus ergo primis particulis adducit primo tres apparentes rationes, q demonſtratio particularis ſit dignior. Prima. Illa demonſtratio eſt præſtantior quæ magis facit ſcire (nam illa eſt præſtantior quæ maiorem uirtutem habet demonſtrandi: & uirtus demonſtrandi non eſt niſi uirtus generandi ſcientiam) ſed demonſtratio particularis magis facit ſcire quã uniuerſalis: ergo eſt præſtantior. Probatur minor. Illa quæ facit ſcire per ſe, magis facit ſcire, quàm illa quæ facit ſcire per aliud: ſed parti *1. Parti.*

F cularis facit ſcire per ſe, & uniuerſalis per aliud: ergo, particularis eſt præſtantior. Probatur maior exemplo, cum ſcio in particulari Coriſcum eſſe muſicum, Coriſcus nomen proprium eſt, ſcio id quod per ſe cõuenit Coriſco: ſed cum ſcio hominẽ eſſe muſicum, ſcio Coriſco poſſe conuenire muſicã inquantũ eſt homo: & ideo magis & proprius ſcio primo, quã ſecũdo modo. Sed minor probatur alio exemplo: quia demõſtratio uniuerſalis demonſtrat per rationem cõmunem: ut habere tres angulos æquales duobus rectis, conuenire iſoſceli, non quia eſt iſoceles, ſed quia eſt triangulus. ¶ In ſecunda particula [præterea ſi uniuerſale] ſequitur ſecunda ratio. Demonſtratio opinionem facit, id eſt, cognitionem, & ſciam aliquid eſſe in rerũ natura, ut hominẽ eſſe *2. Parti.*

riſibilem

G riſibilem, ignem eſſe calefactiuum &c. ſed uniuerſalia nullum habēt eſſe reale præter ſingularia, quia nullus eſt triangulus niſi hic ſingularis: ergo demonſtratio quæ concludit in particulari hanc naturā conuenire huic rei, præſtantior eſt quam illa quæ demonſtrat in uniuerſali, cum propinquius attingat ad modum eſſendi rerum.

Tertia. ¶ In tertia particula, [Atque ea demonſtratio] ſubſequitur tertia ratio, quæ talis eſt: Illa demonſtratio præſtātior eſt, quæ uerſatur circa illa quæ magis participant de ratione rerum ſeu de ratione eſſendi, ut uertit Boetius, & ea rurſus quæ non poteſt eſſe cauſa errandi, quàm illa quæ uerſatur circa illud quod minus participat de ratione eſſendi,

H & minus poteſt eſſe cauſa errandi: ſed demōſtratio particularis ſe habet hoc modo reſpectu uniuerſalis, ergo eſt præſtantior. Probatur minor: uniuerſalia circa quæ uerſatur demonſtratio uniuerſalis, inquantum ſunt uniuerſalia, abſtrahuntur a rebus, & per conſequens minus participāt de ratione eſſendi, quā ſingulare: & ideo ex illis poteſt generari error ꝙ ſint realiter ſeparata: nam propter huiuſmodi demonſtrationes uniuerſales Plato aſſeruit ideas ſeparatas. Ponit exemplum Ariſ. quod cap. 5. tex. 13. ante poſuerat, uidelicet: Si permutatim proportionari, quod nec eſt proprium linearum nec numerorum, id eſt, quantitatis con-

I tinuæ nec diſcretæ, ſed alicuius communis & nominati (quod poſſumus appellare proportionabile) demōſtretur de aliquo, ſuſpicaretur quis illud eſſe aliquid uniuerſale ſeparatum.

Quarta. ¶ In quarta particula [An harum altera] molitur rationes ſoluere. Solutio primæ eſt hæc, ꝙ illa non concludit inconueniens magis de uniuerſali quā particulari demōſtratione. Modus peculiaris reſpondendi Ariſt. eſt per interrogationem: Quinimo econtrario demonſtratio uniuerſalis magis facit ſcire: nam qui ſcit iſoſcelē habere tres angulos æquales duobus rectis, minus ſcit cui illa paſſio per ſe primo conueniat, quā qui ſcit illam paſſionem conuenire propriæ rationi trianguli, quoniam iſoſceli non conuenit illa paſſio inquantum

K eſt iſoſceles, ſed inquantum eſt triangulus ſi eadem paſſio conueniret triangulo non inquantum triangulus eſt: qui talem paſſionem demonſtraret de triangulo, non proprie & per ſe demonſtraret. In ſumma uult dicere, ꝙ cum demonſtratio ſemper demōſtret paſſionem uniuerſalem, & demonſtratio uniuerſalis demonſtret illam per propriam rationem communem cui per ſe primò conuenit: magis facit ſcire quàm demōſtratio particularis, quæ demonſtrat eandē paſſionem de ſingulari, uel de aliquo inferiori, cui illa ratio communis nō per ſe primò conuenit. ¶ Et hoc eſt quod concludit. Si igitur triangulus ad plura ſe extēdat, non tāquam æquiuocum ſed tāquam genus aut

L ſpecies. & ſingulis ſpeciebus trianguli conueniat una communis paſſio, illa conueniet per rationem communem trianguli, obidque demonſtratio uniuerſalis quæ illam demonſtrat per talem rationem communē magis facit ſcire, & per conſequens eſt dignior quàm particularis.

Quinta. ¶ In quinta particula [Præterea ſi uniuerſale.] Soluit ſecundā rationem, uidelicet quòd cū uniuerſale dicat unicā rationem communem, non minus participat de ratione eſſendi ꝙ ſingularia, immo quanuis non habeat eſſe realiter niſi in ſingularibus, tamen inquantum abſtractum: eſt magis ens, quia eſt per ſe incorruptibile & perpetuum: cum ſingularia ſint

M per ſe corruptibilia, ut quæſtione. 1. ſuper prologum Porphyrij expoſitū reliquimus.

Sexta. ¶ In ſexta particula [Præterea nulla.] Soluit tertiam rationem dicens, nullam eſſe neceſſitatem aſſerendi propter demonſtrationes uniuerſales, uniuerſalia eſſe realirer ſeparata ſingularibus. Nullam, inquit, maiorem neceſſitatem quàm in accidentibus: quanuis enim idem ſit album & dulce, & quis demōſtret de albo diſgregare uiſum, nihil conſiderando de dulci, non propterea negat album eſſe dulce: & propterea quòd mathematicus demōſtret proprietates quātitatis nihil loquendo de ſubſtantia, non negat quantitarem inhærere ſubſtantiæ. Et ita qui aliquid demonſtrat de triangulo abſtrahendo per intellectum ab hoc & ab

illo,

A illo, non aſſerit aliquem eſſe triangulum realiter a ſingularibus ſeparatum: ſed ipſe qui hoc exiſtimat fallitur. ¶ In ſeptima particula [Præterea ſi demonſtratio.] Poſtquam rationes in contrarium diſſoluit, pergit formare ſeptem rationes ad probandum intentum. Prima eſt: Illa demonſtratio eſt præſtantior quæ reddit cauſam concluſionis (nam cum ſcire ſit rem per cauſam cognoſcere, illa facit magis ſcire) ſed demonſtratio uniuerſalis procedit per cauſam, nã cauſa paſſionis quæ demonſtratur debet eſſe ratio communis alicuius ſpeciei ſpecialiſſimæ aut ſubalternæ: ergo demonſtratio uniuerſalis eſt præſtantior. ¶ In octaua particula [præterea uſque.] ſequitur ſecunda ratio quæ eſt uelut ſuperioris explicatio. Tunc unamquanque rem ſcire arbitramur cum ipſam uſque ad ultimã cauſam reſoluimus: ſed hoc fit per demonſtrationem uniuerſalem: ergo. Exponit primo minorem in cauſis finalibus, ubi res eſt perſpicacior. Veluti ſi quis quærat a mercenario, cuius huc gratia uenis? quo reſpondente, ut argentum accipiat: iterum quæratur, ad quid uis argentum? & reſpondẽte, ut mutuum ſoluat, illius adhuc cauſã reſpondeat, ne iniuriam faciat: quæ cum ſit opus uirtutis, eſt iam prima cauſa. Ait ergo Ariſto. quòd quemadmodum in hoc caſu nõ ſcimus ſimpliciter cur iſte uenit, quouſque ſcimus illum ultimum finem, ita res ſe habet in aliis generibus cauſarum. Probat deinde minorem uidelicet, quòd hoc ſpectet ad demonſtrationem uniuerſalem. ¶ Vbi notandum eſt, quòd omnes ſexanguli trianguli æquiualent ſex rectis, ut apparet in figura tex. Nam a. & b. æquiualent duobus rectis, cum fiant à linea cadente ſuper lineam rectam: & eadem ratione. c. & d. æquiualent duobus rectis: & pariter. e. &. f. Cum igitur tres intrinſeci æquiualeãt duobus rectis, fit ut tres extrinſeci æquiualeant quatuor, nec hoc ſolum eſt uerum in triangulo: ſed cuiuſcunque angularis figuræ rectilineæ anguli omnes extrinſeci æquiualent quatuor rectis, ut ex. 32. concluſione Euclidis colligitur. Ait ergo Ariſt. quòd ſi quis a geometra quærat an oẽs anguli extrinſeci iſoſcelis æquiualeant quatuor rectis, id affirmabit. Sed ſi quæratur cur illis tales anguli æquiualent quatuor rectis, non reſpondebit particulariter, quia eſt iſoſceles. i. quia habet duo latera æqualia: ſed quia eſt trãgulus: & rurſus triãgulo hoc conuenit: quia eſt figura rectilinea. Vbi conſtat reſolutionẽ cauſarum ſemper fieri procedẽdo ad uniuerſaliora: & per conſequens demõſtratio uniuerſalis eſt præſtantior. ¶ In nona particula [præterea demonſtratio.] ſequitur tertia ratio, quæ talis eſt: Demonſtratio quanto magis eſt particularis, tanto magis tendit ad infinita: nam individua non habent numerum determinatum, ſed ratione materiæ poſſunt procedere in infinitum: ſicut ait Ariſt. 6. phyſi. text. 3. quòd diuiſio materialis continui procedit in infinitum, demonſtratio uero uniuerſalis tendit ad unum ſimplex uniuerſale, quod continet ſub ſe inferiora: ſed infinita non cadunt ſub ſcientia: ergo demonſtratio uniuerſalis magis facit ſcire, & per conſequens eſt præſtantior. Et addit, quòd demonſtratio uniuerſalis eſt magis demonſtratio quàm particularis: quia uniuerſalia ſunt magis demonſtrabilia quàm particularia. ¶ In decima particula [præterea ſi ea.] ſequitur quarta ratio. Illa demonſtratio magis eſt expetenda & æſtimanda per quã plura ſciuntur, quã illa per quam ſciuntur pauciora: ſed per demonſtrationem uniuerſalem, dum ſcitur uniuerſale ſciuntur & omnia particularia, dummodo ſciantur contineri ſub tali uniuerſali, ut qui ſcit omnem mulam ſub ratione communi eſſe ſterilem, quacunque ſtatim cognita, ſcit illam eſſe ſterilem: & tamen econuerſo qui ſcit hanc mulam eſſe ſterilem, non propterea cognoſcit omnem mulam eſſe ſterilem: ergo demonſtratio uniuerſalis præſtantior eſt. ¶ In undecima particula [inſuper uniuerſaliter.] ſubiungitur quinta ratio, quæ eſt huiuſmodi. Illa demonſtratio eſt præſtabilior quæ demonſtrat, aut ex primo principio, aut ex illo quod huic eſt proximũ aut propinquius: ſed demonſtratio uniuerſalis

eſt

G eſt huiuſmodi, particularis uero non, ergo uniuerſalis eſt præſtabilior. Probatur maior: quia cum uirtus demonſtrationis ſit facere ſcire, & nihil ſciamus niſi per reſolutionem ad prima principia, illa certe quæ procedit ex immediatioribus erit dignior. Sed minor probatur, quia id quod eſt magis uniuerſale magis accedit ad primũ principiũ quod eſt uniuerſaliſſimum: ueluti ſi demonſtrãdũ ſit. a. competere ipſi. d. per b. c. media: ut ſi demonſtranda ſit hæc, ois hõ ẽ ſubſtãtia, prius demõſtratur per, animal, deinde per, corpus, quod cum ſit uniuerſalius, magis accedit ad ſubſtãtiã, adeo ut hæc ſit immediata, omne corpus eſt ſubſtantia: ſed illa demonſtratio eſt uniuerſalior quæ
H uniuerſaliori medio utitur: ergo illa præſtabilior eſt. ¶ Subdit Ariſt. ꝙ aliquæ prædicta rũ rõnum ſubeunt modũ diſſerendi. i. ſunt dialecticæ: potisſimũ. 3. & 4. quæ non utuntur peculiari ratione demonſtrationis, ſed medio communi: procedunt nãque de quacunque cognitione, non ſolum de ſcientifica.

Duodecima. ¶ In particula duodecima [maximæ autem.] ſequitur ſexta ratio quæ fere recidit in quartam. Qui ſcit propoſitionem uniuerſalẽ, ſcit in potentia omnes ſingulares illius uniuerſalis, ut qui ſcit omnem triangulum habere tres angulos &c. ſcit in potentia iſoſcelem & alias ſpecies habere tres angulos &c. qui uero econuerſo ſcit particularẽ non ſubinde ſcit uniuerſalem: ergo ſcia
I uniuerſalis eſt præſtãtior, & per conſequẽs demõſtratio uniuerſalis per quã illa gignitur dignior eſt particulari.

Tertia decima. ¶ In tertiadecima particula [præterea uniuerſalis] equitur demum ſeptima & poſtrema ratio. Demonſtratio quæ ad intellectum terminatur, præſtabilior eſt illa quæ terminatur ad ſenſum, ſed uniuerſalis terminatur ad intellectum: nam demonſtrat uniuerſale, quod ſolo intellectu directe cognoſcitur. Etenim ſpecies uniuerſales directe repræſentantes uniuerſalẽ non fiunt niſi per abſtractionem intellectus, & ideo ſolum sũt in intellectu: demonſtratio uero particularis terminatur ad ſenſum, nam ſingularia ſolo ſenſu cognoſcuntur directe, ab intellectu uero ſolũ cognoſcuntur reflexe. f. per reflexionẽ ad ſingulare phãtaſma. Cuius ratio eſt, quia cũ in intellectu nulla ſit ſpecies niſi per abſtractionem, nulla eſt proinde illic ſingularis: per uniuerſalem uero nõ poteſt intellectus hoc potius quam illud ſingulare repræſentare, niſi reflectendo ſe ſupra ſingulare phãtaſma, ut. 3. de anima, Deo dante faciemus notum. K

DE DEMONSTRATIONE affirmatiua & negatiua.

CAP. XXI.

AFFIRMATIVAM autem negatiuę demõſtrationi præſtare, hinc ſane patebit. Sic L enim ea præſtabilior demonſtratio (cætera modo ſint eadem) quæ e poſtulationibus ſuppoſitionibus ve, aut propoſitionibus paucioribus, conſtat. Nam ſi notæ ſimiliter ſint, citius per haſce cognitio cõparabitur, quod qui dẽ magis eſt expetendum, ratio autẽ propoſitiõnis huius, præſtabilorem eam inquam eſſe quæ ex paucioribus conſtat, vniuerſaliter hæc eſt. Nam ſi ſimiliter ſunt ipſa media nota, priora vero ſunt notiora, ſit una quidem demõſtratio, qua. b. c. de mediis, a. demõ M ſtratur ipſi cõpetere, e: alia uero, qua rurſus. a. per. b. c. media ipſi. d. competere demõſtratur: hæ igitur, a. d. inquam &. a. e. ſimili modo ſeſe habent, ſed. a. d. prior eſt, atque notior. a. e. per illam enim hæc demonſtratur, atqui id magis creditur, per quod oſtenditur aliud, demonſtratio igitur ea quæ ex paucioribus conſtat (modo ſint cætera paria) præſtabilior eſt, vt probauimus. Ambæ igitur per tres terminos, propoſitiones ue duas demonſtrant: verum altera eſſe quippiam, altera &

eſſe

A eſſe quippiá,& non eſſe ſumit: ex plu
ribus ergo cõſtat.quare inferior eſt vt
conſtat quàm affirmatiua ¶ Præterea
id ita eſſe patet.cũ demonſtratiõ ſit ra
tiocinationẽ eſſe non poſſe, ſi ambæ
propoſitiones negatiuæ ſint,ſed alte-
rã talẽ alterã affirmatiuã eſſe oporte-
re. ¶ Præterea inſuper hoc ſumere o-
portet:nã cũ demonſtratio accreſcit,
affirmatiuas quidẽ propoſitiones ne
ceſſe plures, ſed fieri nequit vt illa in
rõcinatione pluresvna ſint negatiuæ:
a.nanq; nulli cópetat.b, & b. cuilibet
inſit. c. Si igitur ambæ propoſitiones
B ſunt augẽdæ media sũt interponẽda,
atq; inter.a.b.ſit.d.ĩter.b.c.ſit.e:patet
igitur.e,quidẽ affirmatiue tam ſubiici
quam etiá dici:d.uero dici quidem af
firmatiue ſubijci autẽ negatiue. Nam
ipſum quidẽ de quolibet b prædice
tur:a uero nulli ipſi inſit oportet. Fit
igitur una propoſitio negatiua,ipſa in
quã.a.d.Idẽ eſt,& cæteris in ratiocina
tionibus modus: etenim neceſſe eſt
mediũ quidẽ id,quod inter affirmati-
uæ propoſitionis terminos cadit,inter
uallũ vtrũq;affirmatiuum,alterum ne
gatiuũ efficere: quare tm̃ una ſit hæc
C propoſitio talis: æteræ oẽs ſunt, vt pa
tet,affirmatiuæ. Si igitur id per quod
quippiam demõſtratur notius eſt,ma
giſq; creditur: & negatiua quidẽ per
affirmatiuam demonſtratur,vt patuit:
affirmatiua uero, per negatiuam non
demonſtratur: hęc ipſa ſane cũ prior
ſit,& notior,& magis credatur,præſta
bilior erit ſine dubio negatiua præ-
terea ſi vniuerſalis ea propoſitio quæ
vacat medio, ratiocinationis eſt, vt
patet,principium: atque in affirmati
ua quidem affirmatiua, in negatiua
vero eſt negatina: conſtat autem affir
matiuam negatiua priorem eſſe, no- D
tioremve (negatio nanq; per affirma-
tionem innoteſçere ſolet, præceditq;
negationes affirmatio,perinde ac eſſe
præcedit non eſſe) affirmatiua profe-
cto demonſtratio probabilior eſt ne-
gatiua:quippe cum principium ipſius
ſit negatiuæ principio pſtabilius:eam
que præſtabiliorẽ eſſe oporteat, quæ
præſtabilioribus principijs vtatur.
¶Inſuper antiquior eſt:nam abſq; af-
firmatiua, negatiua eſſe non poteſt.

SEQVITVR in hoc capite uigeſimo-
primo comparatio demonſtra-
tionis affirmatiuæ ad negatiuam. E
Quòd cum apud Commentato-
rem unicus ſit textus quadrageſimus, in
quinque tamen particulas ſecatur: nam tot
rationibus Ariſtoteles probat affiramtiuam
demonſtrationem præſtare negatiuæ. Pri-
ma ergo ratio eſt. illa demonſtratio eſt ex- *1. Ratio.*
cellentior quæ ex paucioribus petitioni-
bus ſuppoſitionibusue aut propoſitioni-
bus, id eſt dignitatibus procedit (nomina
hæc latiſſime expoſuimus cap.8. ſuper tex-
tum. 25.) ſed demonſtratio affirmatiua ex
paucioribus huiuſmodi principijs procedit
quàm negatiua: ergo eſt excellentior. Ma
iorem probat Ariſtot. dupliciter. Primo
quia licet omnia principia eſſent æque no-
ta, tamen per pauciora citius & facilius at F
tingimus ſcientiam:quod maxime eſt expe
tendum:ergo demonſtratio quæ per paucio
ra demonſtrat expetibilior eſt. Secundo id
probat uniuerſaliter. Eſto principia euſ-
dem ordinis ſint æque nota. ſ. comparando
primum primo, & ſecundum ſecundo &c.
nihilominus quanto principium eſt prius
& immediatius, tanto eſt notius, ut ex ſu-
pradictis conſtat. Hoc ſuppoſito oſtendit
maiorem hoc exemplo. Detur propoſitio
mediata.a. e, ſ. omne.e. eſt. quę debet de-
monſtrari per tria media,ſcilicet. b. c. d: ſit
uero.a.d.quæ ſolum monſtratur per duo,
ſcilicet.b.c,ut ſit uerbi gratia.a.e.omnis ho
mo eſt ſubſtantia, & a. d. omne animal eſt
ſub-

G ſubſtantia,ut.a.ſit ſubſtantia,e. homo (nam præcedens litera ſemper deſignat prædicatum).d.ſit animal, c. corpus animatum, & b.corpus. Manifeſtũ eſt hic,quòd a.d.notior eſt quàm. a.e: nam ut dictum eſt cap. 2. magis ſcimus principia quàm concluſiones: ſed.a.e.demonſtratur per.a.d. ut omnis homo eſt ſubſtantia, per oẽm animal eſt ſubſtantia: ergo. a. d. eſt notius, & per conſequens illa demonſtratio quæ per pauciora media demonſtrat notiorem concluſionem concludit,quàm illa quæ per plura demonſtrat,atque adeo præſtabilior eſt. Minorem autem uidelicet affirmatiuam per pauciora media demonſtrare,probat, quia licet utraque demõſtret per tres terminos & duas
H præmiſſas, tamen affirmatiua demonſtrat per unum genus propoſitionis.ſ. ſolum per affirmatiuas,negatiua uero demonſtrat per duo genera: quippe cuius, altera præmiſſa debet eſſe affirmatiua, altera negatiua. ¶ In ſecunda particula[præterea id.]Sequitur ſe-
2. Ratio. cunda ratio facilis. Demonſtratio affirmatiua procedit ex ambabus affirmatiuis, negatiua uero ex una affirmatiua: ergo affirmatiua eſt præſtantior. Probatur conſequẽtia, quia poſtquam ex puris negatiuis nihil ſequitur, ſed in omni demonſtratione negatiua requiritur ſaltem una præmiſſa affirmatiua, & in propoſitione affirmatiua nulla requiritur negatiua, ſignum eſt pro-
I poſitionem affirmatiuam maiorem habere uirtutem ad demonſtrandum quàm negatiuam: & per conſequens demonſtrationẽ affirmatiuam quæ utramque præmiſſam habet affirmatiuam præſtantiorem eſſe.

¶ In tertia particula [Præterea inſuper.]
3. Ratio ſubſequitur tertia ratio. Propoſitio affirmatiua plus & frequentius ſeruit ad reſoluendum propoſitiones mediatas ad immediatas quàm negatiua: ergo eſt dignior, & per conſequens demonſtratio affirmatiua quæ conſtat ex ambabus præmiſſis affirmatiuis eſt dignior. Probat maiorem. Nam ſi propoſitio mediata eſt affirmatiua, debet reduci per ambas præmiſſas affirmatiuas, ſi uero propoſitio illa mediata eſt negatiua, debet reduci per unam ſolam negatiuam & alteram affirmatiuam. Sit.u.g. quod.a.nulli competat.b, id eſt, ſit propoſitio mediata, nullum. b. eſt a, id eſt, nullum corpus animatum eſt qualitas, &. b. cuilibet inſit. c, id eſt ſit hæc mediata, omnis homo eſt corpus animatum, in Celarent, & inter.a. b. ſcilicet extrema negatiuæ, mediet, d, puta corpus: & inter. b. c. ſcilicet extrema affirmatiuæ mediet.d. ſcilicet animal. Igitur minor affirmatiua reſoluitur per duas affirmatiuas, ſcilicet omne animal eſt corpus animatum: omnis homo eſt animal: ergo. Maior uero negatiua reſoluitur per unam negatiuam & alteram affirmatiuam, ſcilicet nullum corpus eſt qualitas: omne corpus animatum eſt corpus: ergo. & ita oſtenditur propoſitionem affirmatiuam pluſquam negatiuam L
reſolutioni deſeruire. Concludit ergo Ariſ. quòd ſi id per quod aliud notificatur notius eſt & negatiua propoſitio probatur per affirmatiuam, & non econuerſo, fit ut affirmatiua propoſitio ſit notior quàm negatiua: & per conſequens demonſtratio affirmatiua, utpote quæ ex notioribus procedit, ſit præſtabilior. ¶ In quarta particula [præterea ſi uniuerſalis.] ſequitur quarta ratio quæ talis eſt: Illa demonſtratio eſt præſtan- 4. Ratio.
tior cuius primum & immediatum principium eſt præſtantius: ſed talis eſt demonſtratio affirmatiua, ergo. Probatur minor. Principium immediatum propoſitionis affirmatiuæ eſt propoſitio affirmatiua, principium autem immediatum propoſitionis M
negatiuæ eſt propoſitio negatiua: ſed affirmatiua propoſitio præſtantior eſt quàm negatiua, tum quia ut dictum eſt, prior eſt & notior in demonſtratione, cum negatiua demonſtretur per affirmatiuam & non econuerſo, tum quia quamuis utraque ſit in ſuo genere immediata, quia ſicut affirmatiua immediata non habet priorem affirmatiuam, ita nec negatiua immediata habet priorem negatiuam, tamen ſecundum eſſe naturæ rerum affirmatio præcedit negationem, ſicuti eſſe præcedit non eſſe: & per affirmationem innoteſcit negatio, ſicut per poſitiuum innoteſcit priuatio.

¶ Quod ſi quis arguat negationem præcedere

A dere affirmationem: nã antequam mundus eſſet, uerum erat dicere, mundus non eſt: & quodcunque indiuiduum prius non eſt, quàm ſit. ¶ Reſpondetur quòd uia generationis ex non eſſe proceditur ad eſſe: tamẽ id quod non eſt non produceretur niſi ab illo quod eſt: ſicut aqua non calefieret niſi ab igne qui eſt actu calidus. Et niſi deus fuiſſet æternus, nihil produceretur. Hac de cauſa priuatio innoteſcit per habitum: ut tenebræ ſunt abſentia lucis: & cæcitas, carentia uiſus. Vnde de chimæra quæ nunquam fuit nullam cognitionem habemus niſi per negationem rerum quas nouimus, ut q. neque ſit homo neque equus &c. ¶ In quinta particula [inſuper antiquior eſt.] concluditur quinta & ultima ratio, uidelicet quòd demonſtratio affirmatiua ſit præſtãtior, quippe antiquior ſit & natura prior, cũ negatiua propoſitio depẽdeat ab affirmatiua per quam demonſtratur: non tamen ecõuerſo.

B

DE DEMONSTRATIONE AD IMPOSSIBILE.

CAP. XXII.

Tex. 41.

CVM autẽ affirmatiua præſtabilior ſit negatiua, patet rectam etiam ea præſtabiliorem eſſe, quæ ad id deducit quod fieri nequit. Atque primo ſcire differentiam ipſarum oportet. Igitur. a. quidẽ nulli. b, competat, b. uero cuilibet inſit. c. atque hoc pacto negatiua recta ſit demonſtratio, qua quidem. a. proceſſione recta nulli competere demõſtratur. Sed ea quæ ducit ad id quod fieri nequit, ſic ſeſe habet: nam ſi demonſtrandum eſt, a. nulli competere. b, ſumendum eſt econtrà, cuilibet eidem ipſum cõpetere. at. b. etiam cuilibet. c. quare ſit, ut. a. cuilibet competat. c. Sit autem notum atque conceſſum, hoc minime fieri poſſe: non ergo

C

D fieri poteſt, ut. a. cõpetat ipſi. b, quòd ſi. b. conceditur ipſi competere. c, fieri profecto nequit ut. a. competat ipſi. b. ¶ Termini igitur ordine ſimili diſponuntur, uerum differentia in propoſitionum negatiuarum cognitione conſiſtit, utra inquam iſtarum ſit notior: utrum hæc, a. nulli competit, b, an iſta a, nulli competit. c. cum igitur concluſio notior eſt, tum ea ſane ſit demõſtratio, qua deducitur ĩ id quod haudquaquam fieri poteſt: ſed cum ea propoſitio quæ in ratiocinatione ſumitur notior eſt, tum recta nimirum efficitur demonſtratio. ¶ At conſtat propoſitionem hanc, a. nulli competit. b, priorẽ hac eſſe natura. a. nulli competit. c. Ea nanque ſunt concluſione priora, ex quibus emergit ipſa concluſio, atque patet hãc quidem. a. nulli. c. competit, concluſionem eſſe: illam autem. a. nulli. b. competit, id eſſe ex quo emergit ipſa concluſio. nam enim ſi ſit ut quippiam tollatur, hoc quidem eſt concluſio, illa uero ex quibus: ſed id quidem ex quo ſit ratiocinatio, quæ ſic ſeſe habet, ut aut totius ad partem, aut partis ad totum rationem habeat: at. ac. &. a. b propoſitiones non ſic inter ſeſe habent, ut patet. Si igitur ea demonſtratio, quæ ex notioribus prioribus ue conficitur, ſemper eſt præſtabilior: utraq; uero demonſtratio dicta, ex negatione quidem creditur, altera tamẽ ex priore, altera ex poſteriore, negatiua demonſtratio præſtabilior eſt ea ſimpliciter demonſtratione, qua deducitur ad id quod fieri nequit. Quare patet, affirmatiuam quoque demonſtrationem rectam, quæ quidem negatiuæ præſtat, ut patuit, præſtabiliorem eſſe eadem.

E

F

Subſequi-

G SVBSEQVITVR in hoc capite, 22. ut mõſtretur demõſtrationẽ directã præſtãtiorẽ eſſe illa quæ eſt ad ipoſſibile. Atqui apud Cõmentatorem unicus eſt hic textus 41. diuiditur autem in tres particulas. ¶ In prima definitur quid ſit demonſtratio ad impoſſibile, quod explicatur per comparationem ad demonſtrationem directam. Aſſumantur enim duæ præmiſſæ in Celarent, nullũ b.eſt.a, omne.c.eſt.b. Ex his fiet demonſtratio directa ſi concludatur, nullum. c. eſt a. At uero ut maior illa negatiua demonſtretur ad impoſſibile, ſumendum eſt inquit contrarium, ſcilicet a. nulli cõpetere.b. Nõ eſt ſolicitus Ariſto. in tanto rigore loqui:

H non enim ſumendum eſt contrarium, ſed contradictorium: nam qui negaret, nullũ.b. eſt.a, negare etiam poſſet, omne.b.eſt.a. cũ duæ contrariæ poſſunt eſſe falſæ. Ergo, uel loquitur in materia naturali, ubi contrariæ non poſſunt eſſe falſæ: uel accipit indifferẽter contrarium pro contradictorio. ¶ Eſt ergo demonſtratio ad impoſſibile quando ex contrario aut contradictorio propoſitionis negatæ infertur aliquod impoſſibile per quod oſtenditur propoſitionem negatiuam eſſe ueram, ut ſi negetur, nullum.b.eſt.a. in materia naturali, ſcilicet, nullum animal eſt lapis, dato cõtrario, omne.b.eſt.a. & ſubſumpto, omne.c.eſt.b, ſcilicet omnis homo eſt animal, inferam, omnis homo eſt lapis,

Demõ. ad impoſ.

I conſequens eſt falſum & non minor: ergo maior, & per conſequens contrarium eſt uerum. ¶ In ſecunda particula, [Termini igitur,] infert conuenientiam & differentiam inter huiuſmodi demonſtrationes. Conueniunt enim, quòd utraque procedit ex eadẽ diſpoſitione trium terminorum: puta ex eodem medio & ex eiſdem extremitatibus, licet non ex eiſdem præmiſſis: quia directa fit in Celarẽt, & ad impoſſibile, in Barbara. Differentia tamẽ (inquit) eſt, quòd ſi illa negatiua quæ ſumpta eſt pro maiori de Celarent notior eſt in ueritate, quàm contraria concluſionis quæ infertur in Barbara (ſẽper loquitur in materia naturali) fit tũc demonſtratio directa in Celarent. Sin uero

contraria concluſionis quæ infertur in Barbara eſt notior, tunc demonſtratio fit ad impoſſibile. Exempli gratia. Neganti hanc, nullum animal rationale eſt irrationale, in unum ſane demonſtraretur ad impoſſibile ex eius contraria. ſ. omne animal rationale eſt irrationale, omnis homo eſt animal rationale: ergo nullus homo eſt irrationalis, conſequens eſt falſum: quia ſua contraria in materia naturali eſt uera. ſ. nullus homo eſt irrationalis: ergo aliqua præmiſſarum &c. In uanum inquam eſſet quia illa contraria concluſionis. ſ. nullus homo eſt irrationalis, quæ ſumitur pro præmiſſa ignotior eſt quàm, nullum animal rationale eſt irrationale, ubi formaliter exprimitur prædicatum repugnare rationi ſubiecti. Vnde potius ex hac arguendum eſt directe in Celarent, nullum animal rationale eſt irrationale: omnis homo eſt animal rationale: ergo nullus homo eſt irrationalis. At uero econuerſo neganti hanc, nullus homo eſt irrationalis, poteſt ad impoſſibile demonſtrari ex contraria. ſ. omnis homo eſt irrationalis, omne animal rationale eſt homo: ergo omne animal rationale eſt irrationale, conſequens eſt falſum: immo, nullum animal rationale eſt irrationale, quæ clarior eſt quã illa primo negata. Eodem modo neganti hanc, animal non eſt equus, arguitur ad impoſſibile ex contradictoria, omne animal eſt equus, omnis homo eſt animal: ergo omnis homo eſt equus, conſequens eſt falſum. ergo &c. nam ruſtico notius eſt hominem non eſſe equum quã animal non eſſe equũ. ¶ In tertia particula, [At conſtat &c.] His ſuppoſitis probat concluſionem intentam. Et probatio eſt hæc: Demonſtratio affirmatiua potior eſt quàm negatiua, & negatiua quàm ad impoſſibile: ergo omnis demõſtratio directa præſtantior eſt quam ad impoſſibile. Et hoc modo fit nota illa cõſequẽtia in principio capituli, quæ prima fronte non habet apparentiam. Cum affirmatiua demonſtratio præſtantior ſit quàm negatiua, patet rectam præſtabiliorem eſſe ea quæ eſt ad impoſſibile. Eſt enim ſenſus ꝙ ſuppoſito ex dictis affirmatiuam præſtabi- K L M

liorem

A liorem eſſe negatiua, & oſtenſo iam nunc
negatiuam præſtabiliorem eſſe ea quæ eſt
ad impoſſibile, fit ut omnis directa ſit præ-
ſtantior. Quod autem negatiua directa præ
ſtantior ſit demonſtratione ad impoſſibile,
probat hoc modo: Illa demonſtratio eſt præ
ſtabilior, ut ex dictis patet, quæ procedit
ex prioribus & notioribus, ſed demonſtra-
tio negatiua directa procedit ex prioribus
notioribus: ergo eſt præſtabilior. Probat
rurſus minorē, eo quòd illa propoſitio, nul-
lum b. eſt. a. quæ eſt maior in demōſtratione
directa in Celarent, eſt prior (& per conſe-
quens notior) quàm illa nullum. c. eſt. a. con
traria concluſionis demonſtrationis ad im-
poſſibile, eo ꝙ eſt præmiſſa reſpectu illius,
quia nullum. c. eſt. a. infertur in Celarent
B ex illa, nullum. b. eſt. a. & illa, nullum. c. eſt
a. eſt quodammodo præmiſſa rurſus in de-
mōſtratione ad impoſſibile: puta omne. b.
eſt. a, omne. c. eſt. b: ergo omne. c. eſt. a. conſe
quens eſt falſum, immo nullum. c. eſt. e. ergo
aliqua præmiſſarum. ergo præmiſſa demon
ſtrationis directæ eſt prior quàm præmiſſa
demonſtrationis ad impoſſibile. ¶ Quod ſi
quis contra arguat, nullū. c. eſt. a. eſſe prio-
rem quam, nullum. b. eſt. a. poſtquam in de-
mōſtratione ad impoſſibile, nullū. c. eſt. a. eſt
præmiſſa, & nullum. b. eſt. a. eſt concluſio.
¶ Reſpondet Ariſt. ingenioſe licet obſcure
illic, [Non enim ſi ſit &c.] & reſponſio ſtat
in hoc, quòd illla nullum. c. eſt. a. non eſt pro
prie præmiſſa in demonſtratione ad impoſ
C ſibile reſpectu illius, nullum. b. eſt. a. Pro-
pterea nanq; quòd tollatur concluſio demō
ſtrationis ad impoſſibile, dicendo, conſe-
quens eſt falſum, non accipitur eius contra
rium aut contradictorium formaliter pro
præmiſſa: debet ſe enim concluſio habere
ad præmiſſas ſicut pars ad totūm: quia præ-
miſſæ conſtant ex tribus terminis, ſcilicet
medio & extremitatibus, ex quibus extre-
mitatibus debet conſtare concluſio. Et ta-
men contrarium aut contradictorium con-
cluſionis ad impoſſibile, non ita ſe habet re
ſpectu propoſitionis negatæ, ex cuius con-
trario procedebat demonſtratio ad impoſ-
ſibile. Colligitur ergo, ꝙ licet demōſtratio
ad impoſſibile quandoque ſit affirmatiua, D
nihilominus demonſtratio negatiua, ſi ſit
directa, eſt præſtantior: quia cætera nō ſunt
paria. ¶ Scio hic multos de huiuſmodi de-
monſtrationum cōparationibus multa di-
ſputare. Sed nec res tanti eſt momenti: &
Ariſ. eam abunde tractauit.

DE CERTITVDINE & vnitate ſcientiarum.

CAP. XXIIII.

SCIENTIA autem ſcientia *Tex. 43*
exactior priorq; eſt ea, quæ
eadem & ipſius eſſe & pro-
pter quid eſſe eſt: ſed non ea quæ B
eſt ipſius eſſe ſine ea quæ eſt ipſius
propter quid eſt, & ea quæ non eſt
de ſubiecto, ut Arithmetica ipſa Muſi
ca: & itē ea quæ eſt ex paucioribus, ea
ꝗ eſt ex additione, ut Arithmetica ipſa
Geometria. Ex additione autem dico
hoc pacto: unitas eſt ſubſtantia poſi-
tione uacans, punctū uero cum poſi-
tione ſubſtantia eſt: hoc igitur ex addi
tione eſſe dico. ¶ Vna autem ſcientia
eſt quæ unius eſt generis: quæ compo
nuntur ex primis & ſunt partes, aut ef
fectus horum per ſe: diuerſæ vero ſciē
tiæ ſunt, quarum principia ex eiſdem F
non ſunt, nec ex unius principijs prin
cipia alterius proficiſcuntur. Huius
autem eſt ſignum cum ad ea quæ nō
demonſtrantur eſt uentum: oportet
enim ipſa eodem in genere eſſe, ī quo
ſunt ea quæ ſunt demonſtrata: eſt au
tem & huius ſignum, cum ea quæ de-
monſtrantur per ipſa eodem in gene-
re ſunt, atque propinqua. ¶ Atque fie-
ri poteſt, ut plures eiuſdem ſint de-
monſtrationes, nō ſolum ſi ex eadem
ſerie medium non cohærens accipia-

G tur,ut ſi inter.a.b,nunc.c,nunc.d,nũc e.medium accipiatur:ſed etiã ſi ex diuerſa ſumãtur. Sit.n.a.mutatur.c.mouetur.b.uoluptate afficitur: uerũ igitur dices,ſi.c.de b.& a.de.d. prædicaueris: qui nanque uoluptate afficitur mouetur, & qui mouetur mutatur. Rurſum inter eoſdem terminos medium.d.ponatur, in quo ſit, quietem conſequitur,uerum igitur identidem dices ſi.a.de.b.&.b.de. d. prædicaueris,qui nãq; afficitur uoluptate, is quietem conſequitur, is mutatur. Quare per diuerſa media, nõ ex eadem ſerie ſumpta conficitur ratiocinatio:non tamen adeo diuerſa, ut neutrũ dicatur de altero: neceſſe eſt enim ambo cuipiam eidem ineſſe. Conſiderandum eſt, quot modis per cæteras quoq; figuras eiuſdem ratiocinatio fieri põt.

HAec eſt ſecunda pars huius ſexti membri,in qua poſt comparationes factas inter demõſtrationes,ſequitur ut ſcientia quæ eſt effectus demonſtrationis cõparetur ad ſciẽtiam. Et quia in ſcientia ſunt tria.ſ. habitus, obiectum,& principium.In hoc cap. 23.fit comparatio inter habitus ſcientiæ,& in ſequenti,inter obiecta ſcientiæ, & in 25. inter principia ſcientiæ. Atqui in diuiſione Commentatoris cõtinet textum.42.& partem text.43.In tex.42. comparantur ſcientiæ quantum ad certitudinem: & in 43. quantum ad unitatem. ¶ Eſt ergo prima cõclaſio, ſcientia exactior ac prior eſt alia ſciẽtia tripliciter. Boetius pro exactior uertit, certior. Et quamquam idem ſit, tamen uocabulum, certior, clarius eſt ac magis uſitatum. Primo modo, una ſcientia eſt certior alia, eo quòd facit cognoſcere & conclusionem & propter quid illius. Alia uero ſolum facit cognoſcere concluſionem. Boetius dicit, quòd illa eſt certior quæ facit cognoſcere & propter quid & quia, ubi illa particula cauſalis, quia, rem obſcurat. Poſſet enim quis ſuſpicari ſenſum Ariſt. eſſe K quòd una, & eadem ſcientia demonſtret a cauſa, & ab effectu,& alia non demonſtret niſi ſolum ab effectu. Attamen quicquid ſit de hoc,non eſt hic ſenſus Ariſto. ſed ſenſus eſt, quòd illa ſcientia in qua quis ſcit non ſolum hoc eſſe hoc: puta lunam eſſe eclipſabilẽ,aut rhabarbarum purgare choleram, ſed etiam ſcit eius cauſam, certior eſt illa qua ſolum ſcit hoc eſſe, hoc aut ab effectu, aut ſignis,aut aliis coniecturis. ¶ Secundo modo una ſcientia eſt certior alia, quia non eſt de ſubiecto,cum alia ſit de ſubiecto. Nõ eſt ſenſus, ꝙ aliqua ſcĩa non habeat ſubiectum,ſed quòd illa ſcientia cuius ſubiectum abſtrahit a ſubiecto ſẽſibili, eſt certior quã illa quæ concernit ſubiectum ſenſibile & na L turale,ut Arithmetica certior eſt quẽ Muſica: quia tractat de quantitate abſtrahendo a ſubiecto, Muſica uero de quantitate ſenſibili, & res ſenſibilis eſt ſubiectum quantitatis. ¶ Tertio modo una ſcientia eſt certior altera, quia eius ſubiectum eſt ſimplicius, & ſubiectũ alterius ſit per compoſitionem, id eſt, additionem ad illud: ut Arithmetica certior eſt quàm Geometria: quia unitas quæ eſt principium numeri, de quo tractat Arithmeticus: & ſimplicior eſt quàm punctum quod eſt principiũ quantitatis cõtinuæ,de qua tractat Geometra. Eſt enim inquit, unitas, ſubſtantia indiuiſibilis non habens poſitionem,& punctũm eſt ſubſtan M tia indiuiſibilis habens poſitionem in continuo. Hic ſunt qui exiſtiment Ariſto. inſinuare quandam opinionem Platonis qui tenebat rerum ſubſtantias nihil aliud eſſe quàm unitates quaſdã mathematicas, quam proinde refert hic S.Tho. At uero forte Ariſto. non loquitur niſi ſecundum ueram opinionem. Non enim accipit hic nomen, ſubſtantia,pro primo prædicamento ut diſtinguitur ab accidentibus: ſed accipit loco generis pro eſſentia cuiuſcunque rei, ſiue accidens ſit ſiue ſubſtantia: quemadmodum ipſe docat accipi nomen ſubſtantia. 5. metaphy.tex. 15. Et dicit quod unitas definitur per hoc ſolũ, ꝙ ſit res indiuiſibilis quæ non habet poſitionem in continuo: qui enim

ſolum

A ſolũ dicit, duo, aut tria, nullũ ponit ordinẽ unitatum ut unum ſit hic & aliud illic, aut unum ſurſum & aliud deorſum &c. Pũ ctum uero dicit quid indiuiſibile, quod habeat poſitionem in continuo: nam in cõ tinuo punctum medium eſt inter extrema: & unum eſt ſurſum & aliud deorſum. Et ſic geometra quaſi ex indiuiſibilitate unitatis, & poſitione in continuo componit definitionem puncti. Quo igitur exemplo nihil aliud uult docere Ariſtot. niſi quòd illæ ſcientiæ quæ utuntur principiis magis compoſitis & magis in particulari non ſunt ita certæ, ſicut illæ duæ tractant de rebus in uniuerſali & magis abſtractæ. ¶ In ſecunda particula, quæ eſt textu. 43. [una autem ſcientia.] Fit ſecunda comparatio ſcientiæ ad ſcientiam in unitate & diuerſitate. Vbi ponitur ſecunda concluſio. Illa ſcientia eſt una quæ eſt unius generis ſubiecti: illæ uero ſunt diuerſæ quæ procedunt ex principijs diuerſis, ad cuius intelligentiam notandum eſt, ut egregie hic notat diuus Thomas, quod ſcientia eſt motus quidam rationis, quo intellectus ex quibuſdã principiis tendit in cognitionem alicuius rei, ſicut ſenſatio eſt motus in ſenſibile: & quia motus ut autor eſt Ariſtote. 5. phyſic. text. 5. diſtinguuntur & ſortiuntur ſpeciem ex termino & fine, ut augmentatio diſtinguitur ab alteratione: quia alter eſt motus ad quantitatem, & alter ad qualitatem, hinc fit ut ſcientia dicatur una & ab alia diſtincta ab unitate rei cuius cognitio per talem ſcientiam intenditur: ut Geometria quanuis multas & diuerſas concluſiones diuerſarum linearum & figurarum complectatur, eſt una ſcientia, quia omnia illa tendunt in cognitionem quãtitatis continuæ, & ſub tali ratione omnia conſiderantur: atque adeo Arithmetica quæ tractat de numero eſt alia diſtincta: & ita de cæteris, quemadmodũ uiſus diſtinguitur ab auditu: quia ſunt diuerſorum obiectorum. ¶ Explicat ſtatim Ariſto. quæ nam dicantur comprehendi ſub uno genere, & dicit illa eſſe tria. ſ. principia & partes, & affectus. i. paſſiones quæ per ſe conueniunt eidem ſubiecto.

Tex. 43 Scientia unitas.

B

C

Sub una genere.

Principia ſunt propoſitiones immediatæ infra limites illius generis: ut in Geometria, a quolibet puncto in quodlibet pũctum lineam ducere ſi ab æqualibus continuis quantitatibus æquales demas &c. Dixerim infra limites illius generis, quia ut ſupra dictum eſt, non eſt tranſeundum in demonſtrationibus a genere in genus, ut. ſ. una ſciẽtia probet ſua principia per principia alterius ſcientiæ: & licet ſubalternata aſcendat ad ſubalternantem, tamen habet ſua propria principia, ut Muſica ſi de numero ſonoro, & Arithmetica de numero abſtracto. ¶ Partes intelliguntur eſſe partes ſubiectiuæ, id eſt ſpecies propriæ, ut Geometria tractat de lineis, ſuperficiebus, & corporibus, quæ ſunt per ſe ſpecies quãtitatis continuæ. Dicit, per ſe, quia non tractat de figura lignea, ænea &c. quę ſunt accidentales ſpecies figuræ. Et eodem modo tractat de paſſionibus per ſe quantitatis, ut, habere tres æquales duobus rectis, &c. Sed non tractat quæ nam figura ſit pulchrior quę ue ſit ad motum accõmodatior, circularis ne an potius angularis. ¶ Subditur, [Diuerſæ uero ſcientiæ ſunt quarum principia non ſunt ex eiſdem neque principia unius ex alterius principijs proficiſcuntur.] Arguere hic quiſpiam poſſet Ariſtotelem inaduertentię, quippe qui unitatem ſcientię definiuit ex unitate obiecti, & tamen diuerſitatem ſcientiarum explicat ex diuerſitate principiorum, cum debuiſſet explicare diuerſitatem ex diuerſitate obiectorum. ¶ Ad hoc reſpondetur. Primum quòd Ariſt. non dicit expreſſe, quòd unitas ſcientiæ ſit ex unitate obiecti: tametſi ſub his uerbis ſoleat hic locus citari, ſed dicit, quòd una ſcientia eſt illa quæ eſt unius generis, & nomine unius generis intelligit illa tria. ſ. principia, partes, & paſſiones: & ideo & ex unitate principiorum ſumit unitatem ſcientiæ, & ex eorum ſubinde diuerſitate oſtendit diuerſitatem ſcientiarum. Secundo reſpondetur, quod idem eſt dicere, unitas obiecti, & unitas principiorum, nam unitas ſcientiæ, ut quæſtione 7. explicabimus, non ſumitur ex unitate ma-

D

E

F

Diuerſa ſcientia.

G teriali obiecti : nam de eadem re materiali
ſunt diuerſæ ſcientiæ: de quantitate enim
quæ eſt ſubiectum Geometriæ, tractat etiã
philoſophus naturalis quatenus quantitas
requiritur ad motum. Sed attenditur uni-
tas ſcientiæ penes unitatem formalẽ obie-
cti, quæ ſumitur ex ratione principiorum.
Differt. n. Geometria a Philoſophia natura
li, quia Geometria ractat de quãtitate per
principia abſtrahentia a materia ſenſibili.
Philoſophia uero per principia concernen
tia motum. Ait uero, [Quorum principia
non ſunt ex eiſdem.] ueluti principia trian
guli & quadranguli quæ ſunt ex principijs
figuræ. Et rurſus, [ꝙ principia unius non
ſint ex principijs alterius.] ſicuti princi-
pia iſoſcelis ſumuntur ex principijs trian-
H guli: quæ omnia ad eandem pertinent ſciẽ
tiam. Probat deinde concluſionem a ſigno
dicens, ſignum huius unitatis & diuerſita-
tis tunc apparere, cum fit reſolutio ſcien-
tiæ uſque ad immediata principia. Tunc
enim apparet quomodo prima principia
unius ſcientiæ differunt a primis alterius,
& cum prima principia ſint eiuſdem gene-
ris cum alijs mediatis quæ ex primis per ſe
ſequuntur: inde apparet quomodo omnia
principia unius ſcientiæ differunt a princi-
pijs alterius. ¶ In tertia particula,[Atq; fie-
ri poteſt.] Exponendo hoc quod poſtremo
nunc dixit, oſtendit quomodo aliqua diuer
ſitas principiorum facit diuerſitatem ſcien-
tiarum, alia uero non. Eadem enim conclu
I ſio, poteſt pluribus demonſtrationibus de-
mõſtrari dupliciter. Vno modo quando plu
ra media ſunt eiuſdem coordinationis & ge
neris, ut omnis homo eſt ſubſtantia, demon
ſtratur per, animal, quod eſt immediatum
homini, & mediatum ſubſtantiæ (quod Ar-
gyropylus dicit, non cohærens, & Boetius
non continuum) & demonſtratur per cor-
pus & per corpus animatũ. Sed omnia iſta
principia pertinent ad eandem ſcientiam:
quia ſunt eiuſdem generis. Alio modo quã
do media ſunt diuerſa & ex diuerſa coordi-
natione, ut ſi.a. prædicatum ſit mutari, & b.
ſubiectum ſit uoluptate affici, tunc hæc cõ
cluſio, omne.b. eſt.a: id eſt, quicquid dele-
ctatur mutatur: poteſt concludi per diuer- K
ſa media.ſ.per.c. quod ſit moueri, & per.d.
quod ſit quieſcere. Enimuero quicquid mo
uetur mutatur, & quicquid delectatur mo
uetur (nam delectatio ſenſualis eſt motus
ſanguinis a corde: & delectatio ſpiritualis
non eſt ſaltem ſine præcedenti motu appe-
titus rationalis) ergo quicquid delectatur
mouetur. Rurſus quicquid quieſcit, muta-
tur: quia quies eſt finis motus: & quicquid
delectatur quieſcit: quia eſt in termino ſibi
conuenienti: ergo quicquid delectatur mo
uetur. Exemplum hoc Ariſto. non oſtendit
in iſtis terminis, quòd iſta contraria media
faciant diuerſas ſcientias: quia cõtrariorum
eadem eſt diſciplina, ſed uult per hoc expli-
care, ꝙ eadem concluſio pertinet ad diuer- L
ſas ſcientias: ut quòd terra ſit rotũda proba
tur in philoſophia naturali: quia omnes e-
ius partes fluunt ad centrum, & in Aſtrolo
gia a poſteriori: quia cum luna intrat um-
bram terræ orbiculariter eclipſatur. Quæ-
ſtiuncula ſeptima hoc amplius examinabi-
tur, ſi modo prius duo ſequentia capitula
quæ huic annectuntur exponantur.

QVOD FORTVITOrum & ſenſibilium non ſit ſcientia.

CAP. XXIIII.

IVS autẽ quod proficiſcitur Tex.
à fortuna cauſaque fortuita 42.
& fluctuãte, per demonſtra M
tionem ſcientia nõ eſt. Quo
niã omne quod fortuito fit, nec eſt ut
neceſſariũ, nec ut plerũque: ſed eſt id
quod fit præter iſta. Demõſtratio vero
alterius eſt iſtorũ. Omnis.n. ratiocina
tio, quæ per propoſitiones fit, aut ꝑ ne
ceſſarias, aut per eas quæ sũt plerunq;
conficitur: atq; ſi neceſſariæ quidem
ſint, concluſio quoque neceſſaria eſt,
ſin uero plerunq; ſint, concluſio quo
que talis efficitur: quare ſi id quod
profici-

A proficiſcitur a fortuna, neque plerunque neque neceſſario ſit nulla prorſus ipſius erit ſine dubio demonſtratio.

Tex xliij ¶ At uero neque per ſenſũ fit ut ſciamus: nam & ſi ſenſus talis & non huius alicuius eſt, ſentire tamen neceſſe hoc aliquid eſt, & aliquo in loco, & nũc: uniuerſale uero, & quod eſt ſupra omnia, fieri nequit ut ſentiatur, quippe cũ non ſit hoc, neque nunc nõ enim uniuerſale eſſet. Quod enim ſẽper eſt, & ubique, id uniuerſale dicimus eſſe. Cũ igitur demõſtrationes qui dem ſint uniuerſales uniuerſalia uero

B ſenti i nequeant: perſpicuum eſt fieri nõ poſſe, vt per ſenſum ſciamus ¶ Quin ut patet, ſi fieri poſſet, ut ſenſu triangulum angulos habere duobus rectis æquales perciperemus quæreremus utique demonſtrationẽ: & non, ut quidã inquiunt, ſciremus. Sentire nanque ſingulare neceſſe eſt: at ſcientia in vniuerſalis cognitione cõſiſtit. Quãobrem ſi in luna etiã eſſemus, terrãque ſe lunæ obiicientem uideremus, nõ profecto cauſam ipsã defectionis ſciremus: ſciremus enim lunam deficere, & nõ pro

C pter quid omnino sẽſu perciperemus: non enim ipſius uniuerſalis eſt ſenſus: attamen ex eo quia ſæpe hoc accidere uideremus, ipſum uniuerſale uenati, & demonſtrationem utique haberemus: ex ſingularibus enim pluribus uniuerſale ipſum patefieri ſolet ¶ Ipſum autem vniuerſale præſtabile nimirum eſt, propterea quod ipſam cauſam indicat: quare de talibus notitia uniuerſalis præſtabilior eſt perceptione ſenſuum, & intellectione eorum quorum eſt alia cauſa. De primis autem alia ratio eſt. Patet igitur fieri non poſſe, vt quiſquam ſentiendo quicquam inquã eorum ſciat, quæ demonſtrabilia ſunt: niſi ſentire quiſpiam id eſſe dicat ſcien D tiam inquam per demonſtrationẽ habere. ¶ Sunt tamen interea quæ proponuntur nonnulla, quæ quidem ad ſenſus reducuntur defectionem: nonnulla nanque non quæreremus, ſi illa viſu perciperemus: nõ propterea quod ſcimus vidẽdo, ſed quod ex eo quia vidՠmus, habemus tandẽ ipſum vniuerſale: veluti ſi vitrũ perforatum eſſe, lumenq́; per meatus penetrare viſu perciperemus, pateret etiã nobis propter quid poſt vitrum lumẽ efficitur: ex eo plane, quia videremus quidẽ ſeorſum E fieri in vnoquoque, intelligeremus autem ſimul in vniuerſis hoc fieri pacto.

Vt in ſuperiori capite ex unitate ſubiecti & principiorum oſtenderit unitatem ſcientiæ, in hoc capite proſequitur dicere de ſubiecto, & in ſequenti de principiis. Et ſunt quinque hic particulæ. Vbi notandum, quod cum dixerat ad unitatem generis neceſſarium eſſe ut tam paſſiones quã prima principia per ſe conueniant ſubiecto ſcientiæ, excludit hic duo genera obiectorum a ratione ſcientiæ. & fortuita quæ nõ ſunt paſ- F ſiones, & effectus per ſe, & ſenſibilia quæ licet ſint prima in noſtra cognitione, non tamen ſunt prima ſimpliciter. ¶ Eſt ergo in prima particula prima concluſio. De his 1.Cõl. quæ ſunt a fortuna, non eſt ſcientia: ut de inuentione theſauri, & aliis quæ non habent certam & per ſe cauſam. Quam ſic probat. Quicquid ſub ſcientia cadit, ſequitur ex ſuis principiis neceſſario ſimpliciter aut plerunque & frequenter: ſed ea quæ ſunt a fortuna non neceſſario ſequuntur nec frequenter: ergo illa non cadunt ſub ſcientia. Eadem ratione probat 3. Ethicorum, quod nec cadũt ſub conſilio. Minor manifeſta eſt, nam fortuita ſunt quæ eueniunt præter intentionem agentis: quod autem non per ſe intenditur fortuito contingit ſed in maiori hoc ani-

G maduertito, quod quæſtione.3. & quæſtio-
ne.4. adnotauimus, uidelicet diſtinctos eſ-
ſe gradus ſcientiarum: aliæ enim demon-
ſtrant ex ſimpliciter neceſſarijs: ut Mathe-
maticæ: & aliæ ex his quæ plurimum con-
tingunt: ut naturales. Talis nanque eſt na-
tura rerum ut nonnunquam deficere poſ-
ſit: ſemini enim oliuæ per ſe conuenit oli-
uam generare, licet impediri nonnunquam
poſſit. Quod autem fodiens ut oliuam plan
tet, theſaurum inueniat, id per accidens, qui
dem atque adeo raro contingit. ¶ In ſecun-
da particula. [At uero.] ſequitur ſecunda con
cluſio. Scientia non eſt ſingularium & eo-
rum quæ cadunt ſub ſenſu. Quam hac ra-
tione patefacit: Quicquid cadit ſub ſcien-
H tia, eſt uniuerſale: id uero quod cadit ſub
ſenſu non eſt uniuerſale, ſed hoc aliquid,
id eſt, prima ſubſtantia, ergo de obiecto
ſenſibili nõ eſt ſcientia. Et hoc eſt quod ait,
[Nam ſi ſenſus talis & non huius alicuius
eſt: id eſt, ſi ſenſus alicuius eſt qualitatis
tanquam proprij obiecti, nam ly talis, ge-
nitiuus eſt, & non eſt, per ſe ſubſtantiæ:
ſentire enim neceſſe eſt hoc aliquid, id eſt
ſingularem ſubſtantiã.] Quod probat quia
id quod ſentitur eſt hic & nunc. i. hic color,
hic ſonus &c. uniuerſale autem non eſt hic
& nunc. In.1. quæſtio. ſupra prologum Por-
phyrii expoſuimus quemadmodum uniuer-
ſalia non ſint hic & nunc, ſed ſunt ubique
& ſemper. Vbique inquam & ſemper, non
I poſitiue & per ſe: nam ſi homo inquantum
homo eſſet ubique, omne illud in quo repe-
ritur ratio hominis deberet eſſe ubique &
ſemper, & ita Petrus eſſet ubique. Sed de-
bet intelligi per modum negationis, uide-
licet, quod uniuerſale inquantum per intelle
ctum abſtrahitur, non eſt hic & nunc, ſicut
nec eſt corruptibile: ſed hæc oia habet rõne
ſingularis in quo eſt. ¶ In tertia particula,
[Quin nec pater.] excludit errorem quorun-
dam credentium ſcientiam conſiſtere in ſen
ſatione: nempe qui credebant intellectum
& ſenſum eundem eſſe potentia: quorum me
minit.3. de anima, & 4. meta. tex. 21. & ra-
tio ſtat in hoc. Per ſolum ſenſum poteſt quis
cognoſcere triangulum quem uidet eſſe al-
bum uel nigrum, non tamen ſine doctore co K
gnoſcere poſſet tres angulos æquiualere
duobus rectis, cũ nec per ſenſum cognoſcat
quid ſit angulus rectus. At uero eſto, quis
poſſet hoc percipere in hoc particulari triã-
gulo, non tamen proinde ſciret omnẽ trian-
gulum ea ratione qua triangulus eſt, habere
tres angulos æquales duobus rectis: & ideo
qui haberet hanc experientiam adhuc e-
geret demonſtratione uniuerſali. ¶ Et quia
uniuerſale cognoſcitur aut demonſtratiõ-
ne, aut inductione ex ſingularibus, ſubdit
ſecundum exemplum. Si quis inquit eſſet
poſitus in luna, uideretq́, illam ſemel intra
re umbram terræ & per illam eclipſari, non
ſubinde haberet ſcientiam eclipſis: quia poſ-
ſet ſuſpicari id tunc a caſu contigiſſe, & non L
ex rõne motus lunæ. Cum aũt id ſæpe ex-
pertus eſſet, tunc ex multis ſingularib. infer-
ret uniuerſale. i. quod quotiẽcunque lumina
ria ſunt in talibus punctis luna eclipſatur.
Colligitur ergo ſciam non eſſe ſingularium.
¶ In quarta particula [Ipſum aũt uniuerſa-
le.] cõparat ſcientiam uniuerſalium ad ſenſa
tionem ſingularium. Ait.n. cognitionem uni
uerſalium præſtabiliorem eſſe, quia propter
quod unumquodq; tale & illud magis: ſed
ſcia uniuerſalis ſignificat cauſam effectuum
ſingulariũ, ut ca.20. expoſitum eſt: ergo. ¶ Et
ne quis obiiciat, q̃ cognitio principiorũ im-
mediatorum eſt præſtantior ſcia, licet non ha
beatur per cauſam: reſpondet aliam eſſe ra-
tionẽ eorum: quia imediata non habẽt cauſã, M
& ideo cognitio eorum eſt ſimpliciter & præ
ſtantior quã ſcia. Et ita concludit, eorum
quæ demonſtrabilia ſunt non eſſe ſciam per
ſenſum. Niſi quis, inquit, forſan æquiuoce
ſcientiã ipſam appellet ſenſationem, propte
rea q̃ ſcientia ſit cognitio certiſſima & ad
unum determinata: ſicut quis dicitur recte
ſentire de reb. quia recte iudicat. ¶ In quin-
ta particula [Sunt tamen.] oſtendit tandem
cognitionem ſenſitiuam ordinari ad ſcien-
tiam, explicans concluſionem textus.33.
uidelicet quod deficiente ſenſu deficit ſcien
tia. Ait nanque, quod nonnunquam defectus
ſcientiæ, uidelicet aut quod non ſit ſcientia,
aut q̃ ſit obſcura ſciẽtia, reducitur in defe-
ctum

A ctiũm ſcientiæ. Eo enim non habemus propriam ſcientiam & quidditatiuam Dei & intelligentiarum, quia illa non percipimus ſenſu: cognoſcet tamen ea anima ſeparata quando non dependebit a ſenſu. Exemplum uero Ariſto. eſt huiuſmodi: quidam antiqui philoſophi falſo credebant cauſam tranſparentiæ uitri eſſe, quod uitrũ putabant habere poros quos appellabant ſtrictiſſima foramina per quæ tranſit lumen: ait ergo Ariſto. quòd propterea illi non habebant certam ſcientiam huius, quia paruiſſima illa foramina uidere ſenſu non poterant.

QVOD NON OMNIVM B ſyllogiſmorum eadem ſint principia.

CAP. XXV.

ATQVI fieri non poteſt, ut omnium ratiocinationum eadem principia ſint: quod quidem prius differẽdi modo contemplabimur. nam ratiocinationum aliæ ueræ ſunt, aliæ falſæ: quanquam enim fieri poteſt ut uerum concludatur ex falſis, tamen id ſemel efficitur: veluti ſi. a. quidem uere. de. c. prædicetur, me C dium autem. b. falſum ſumatur: tunc enim neque. a. competit ipſi. b, neque b. competit ipſi. c. ſed ſi inter has propoſitiones ſumãtur media falſa erunt ex eo, quia concluſio omnis falſa è propoſitionis proficiſcitur falſis: ex ueris autẽ veræ concluſiones emergunt: at patet, à falſi vera differre, ac eſſe diuerſa. ¶ Deinde neque ipſa falſa ex eiſdem proficiſcũtur: ſunt enim & talia falſa, vt inter ſeſe ſint contraria, & ſimul eſſe non poſſint, ut iuſtitiam, eſſe, uel iniuſtitiam, vel timiditatem: & hominem vel equum, vel bouem eſſe: & æquale, quod eſt, vt maius vel minus eſſe. Ex his aut quæ certa ſunt hoc pacto. ¶ Neq; enim ratiocinationum verarum omniũ eadem principia ſunt. Compluriũ nanque principia diuerſa ſunt genere: neque quibuſuis accommodãtur quæuis. Vnitates enim non accõmodantur punctis: illæ nanque poſitione uacant his eadem competit. Neceſſe eſt autem, aut ad media accõmodari, aut ſupera ex parte, aut infera, aut alios intra alios extra terminorum habere. Ac neque fieri poteſt, vt principiorum communium vlla ſint, ex quibus cuncta demonſtrabuntur. Dico autem cõmunia, veluti quoduis affirmandum aut negandum eſt. Genera enim eorum quæ ſunt, non eadem ſunt, ſed diuerſa: atque alia ſolis competunt quantis, alia ſolis hiſce quæ rationem ſubeunt qualitatis, cum quibus per communia demonſtrationes conficiũtur. Præterea principia non multo ſunt pauciora concluſionibus: principia enim ipſæ ſunt propoſitiones. Propoſitiones autem ſunt, cum aut additur, aut interponitur terminus. Præterea concluſiones ſunt infinitæ, termini vero finiti. Inſuper principiorum alia ſuut neceſſaria, alia contingentia. Hoc igitur modo conſiderantibus, fieri non poſſe, porro videntur vt eadem ſunt principia finita, ſi concluſiones ſint infinitæ. Quòd ſi quiſpiam alio modo dicat, veluti hæc quidem Geometriæ, hæc autem Arithmeticæ, & hæc Medicinæ principia eſſe, quid aliud erit quod dicitur quàm ſcientiarum principia eſſe. At ex eo dicere eadem eſſe quia ipſa ſibiipſis eadem ſunt, ridiculum eſt, hoc. n. pacto cuncta eadem fiunt. ¶ At uero neque

G hoc eſt, ex omnibus inquam quoduis demonſtrari quærere, omnium eadem principia eſſe, eſt enim inſignis ſtultitiæ ſane: nam neque in manifeſtis hoc fit ſcientijs neque in reſolutione fieri poteſt. Propoſitiones enim uacantes medio principia ſunt: atque diuerſa plane concluſio fit, aſſumpta vacante medio propoſitione. Quod ſi quiſpiam ipſas primas vacantes medio propoſitiones omnium eſſe principia dicat, ſciat is vnam in vnoquoque genere eſſe. Quòd ſi neque eadem omnium principia ſunt hoc pacto, vt ex omnibus quodluis oporteat demõſtrari, neque ſunt adeo diuerſa ut uniuſcuiuſq; ſcientiæ ſint diuerſa, reſtat ſi principia omnium generis ſint eiuſdem, ex his tamen hæc, ex aliis uero alia demonſtrentur. ¶ At patet & hoc fieri nõ poſſe. Demonſtratum eſt enim ſcientiarum quæ genere differunt, principia diuerſa genere eſſe: principia nanque duplicia ſunt: ex quibus, & circa quod: principia igitur ex quibus, communia ſunt: principia uerò circa quod propria, ut unitas magnitudo.

I POSTQVAM in præcedenti capite dictum eſt de obiecto ſcientiæ, ſequitur in hoc. 25. dicere de eius principiis. Docuerat enim cap. 23. quod una ſcientia differt ab alia per hoc quòd quæuis ſciẽtia habet ſua propria principia. Oſtendit ergo hic diuerſarum ſcientiarum non eſſe eadem principia communia. In tribus enim primis particulis oſtendit illud dialecticæ. i. rationibus cõmunibus: & in aliis duabus oſtendit illud rationibus analyticis, ideſt ſumptis ex propria ratione demonſtrationis. Concluſio ergo eſt, [At qui fieri non poteſt ut omnium ratiocinationum (.i. ſyllogiſmorum) eadem ſint principia.] Probat id primo, quia ſyllogiſmorum alij ſunt ueri, id eſt, uere concludentes: & alij falſi, ideſt falſo concludentes: ſed uera concluſio non concluditur niſi ex ueris, ex falſa nõ niſi ex falſis: ergo diuerſarum concluſionum, & a fortiori diuerſarum ſcientiarum, diuerſa ſunt principia. ¶ At quia poſſet quis huic rationi obuiare dicens, quòd falſa principia ſeruiunt & ſyllogiſmo uero & ſyllogiſmo falſo: nam uerum concluditur ex falſis in ſyllogiſmo dialectico. Reſpondet, quòd hoc ſolum eſt uerum ſemel, ideſt in primo ſyllogiſmo, ut ſi dicas, omne animal eſt riſibile, omnis homo eſt animal, ergo omnis homo eſt riſibilis. Sed tamen ſi illa maior falſa debeat rurſus reſolui per alia pricipia tunc ex falſis non concludetur niſi falſum. L Et ideo loquendo de omnibus principijs uſque ad principia immediata, non poſſunt principia falſa eſſe principia ſyllogiſmi ueri. ¶ In ſecunda particula, [Deinde neque &c.] idem oſtendit in ſyllogiſmis falſis, dicens, quòd neque omnium ſyllogiſmorum falſorum eadem ſunt principia communia: nam falſæ concluſiones multæ ſunt inter ſe contrariæ. Etenim quod iuſtitia ſit iniuſtitia, contrariatur. i. diuerſum eſt ab eo, quòd iuſtitia eſt fortitudo: nã alia rõne falſum eſt iuſtitiam eſſe iniuſtitiam quia uidelicet prædicatum eſt contrarium ſubiecto, & alia ratione falſum eſt iuſtitiam eſſe fortitudinẽ. ſ. quia ſunt diſtinctæ uirtutes, M & alia ratione homo non eſt equus: quia. ſ. non eſt hinnibilis: & alia non eſt bos, nẽpe quia non eſt mugilis: & alia ratione æquale, non eſt maius, utpote quia non excedit: & alia non eſt minus, puta quia non exceditur. ¶ In tertia particula, [Neque. n.] id oſtendit in ſyllogiſmis ueris quinque rationibus. Prima eſt hæc. Principia Geometriæ & principia Arithmeticæ nõ ſũt eadẽ: nã principium Arithmeticæ eſt unitas, & geometriæ punctum: quorum unitas non habet poſitionem in continuo quam habet punctum, ut paulo ante dicebamus, ergo diuerſarum ſcientiarum diuerſa ſunt principia. Quod aũt illa ſint diſtincta principia probat tex. ſupra dictus Ariſt. Nã media quæ ſunt

pria.

A principia demonſtrationum in eadem ſcientia, aut debent ſumi ſurſum directe aſcendendo, aut deorſum deſcendendo, aut inter extrema ſumendo: ſed punctum nec ſumitur ſupra, nec ſub unitate: ergo ſunt diſtincta principia. Explicatur maior exemplo. Aſcendendo multiplicantur media ſi quod fuit maior extremitas in priori ſyllogiſmo, aſſumatur pro medio in alio: ut ſi dicas, omne animal eſt corpus animatum: omnis hõ eſt animal: ergo oĩs homo eſt corpus animatum. rurſus, omne corpus animatũ eſt corpus: omnis homo eſt corpus animatum: ergo omnis homo eſt corpus. rurſus, omne corpus eſt ſubſtantia: omnis homo eſt corpus: ergo omnis homo eſt ſubſtantia. Deſcendẽdo uero multiplicantur, ſi econuerſo quod

B fuit minor extremitas ſumatur pro medio: ut ſi dicas, omne corpus eſt ſubſtantia: omne corpus animatum eſt corpus: ergo omne corpus animatum eſt ſubſtantia. rurſus, omne corpus animatum eſt ſubſtantia: omne animal eſt corpus animatum: ergo omne animal eſt ſubſtantia. rurſus, omne animal eſt ſubſtantia: omnis homo eſt animal: ergo oĩs homo eſt ſubſtantia. Sed interponendo multiplicantur media, ſi omnis homo eſt ſubſtantia, demonſtretur per animal, & maior. oẽ animal eſt ſubſtantia, per corpus animatum, & omne corpus animatũ eſt ſubſtantia, per corpus. Et clarum eſt, quod punctũ & linea non ſe habent iſto modo: & per conſequens

C nec media diuerſarum ſcientiarum ſunt eadem & communia. ¶ Secunda ratio eſt ibi, 2. rat. [At neque fieri.] & eſt hæc: Si eadem eſſent principia diuerſarum ſcientiarum, haberent ſe ſicut hoc principium uniuerſale, de quolibet idẽ affirmatur & negatur, ſed hoc non eſt: quia ſciens principium in omnibus ſcientiis: quia ut dictum eſt in tex. 26. hoc non intrat formaliter demonſtrationẽ: & ideo præter illud debent eſſe principia alia particularia, ut in ſcientia de quantitate, principia quantitatis, & in ſcientia de qualitate, principia qualitatis: ergo quæuis ſcientia habet ſua peculiaria, & per ſe principia. ¶ Tertia 3. rat. ratio eſt ibi, [Præterea principia.] quæ ſicuti quarta, obſcura eſt: & ideo a diuerſis expoſitoribus diuerſimode intelligitur. Dubitũ

D enim eſt quomodo principia ſint pauciora concluſionibus: nam uidetur contrariũ eſſe uerum: cum quæuis cõcluſio ſyllogiſmi ex duabus ad minus præmiſſis concludatur, & ſic principia ſunt plura concluſionibus. Itẽ eſto ſint pauciora, non apparet quomodo ſint paulũ pauciora. ¶ Primo dicit S. Tho. quod licet quælibet concluſio habeat duas præmiſſas, tamen quæcunque præmiſſa poteſt eſſe principiũ multarum cõcluſionum: & ſic principia ſunt pauciora. Secundo poſſumus dicere forſan ad mentẽ Ariſt. ꝙ eodẽ fere modo quo creſcunt concluſiones, creſcunt principia, ut patet in exemplo: quod modo apponebamus primæ rationi. Sit. n. ſubſtantia. a, corpus. b, corpus animatum. c,

E animal. d, homo. e. Tunc ſeries demõſtrationũ eſt hæc, omne d. eſt c, omne e. eſt d: ergo omne e. eſt c. rurſus omne c. eſt b, omne e. eſt c: ergo oẽ e. eſt b. ubi ſicut additur unũ principium, ita & una concluſio. Nã cõcluſio prioris ſyllogiſmi facta eſt minor in ſecundo, rurſus omne b. eſt a, omne e. eſt b: ergo omne e. eſt a. ubi additur aliud principiũ, & alia cõcluſio. Et hoc eſt quod ait principia eſſe non multo pauciora. ¶ Quod ſi cõtra quis arguat, quòd hac ratione tot deberẽt eſſe principia quot cõcluſiones, ſi quidẽ ut creſcunt concluſiones, augentur & principia, & quæ modo eſt concluſio, ſtatim eſt principiũ. Reſpondetur, ꝙ principia ſimpliciter ſolũ ſunt propoſitiones immediatæ, ut

F b. eſt a, c. eſt b, d. eſt c, e. eſt d. (Et hoc eſt quod ait [propoſitiones ſunt cũ aut additur, aut interponitur terminus] tũc. n. fit propoſitio. i. principium immediatũ, concluſiones aũt sũt omnes propoſitiones mediatæ: quæ plures poſſunt eſſe, ut e. eſt c, e. eſt b, e. eſt a. rurſus d. eſt b, d. eſt a: rurſus c. eſt a. Stat ergo iõ in hoc ſi propria principia alicuius ſcientiæ ſunt fere tot quot ſunt cõcluſiones, neceſſe eſt, ut quælibet ſcĩetia habeat ſua principia propria: nam principia cõia poſſunt ſeruire multis ſcĩetiis: ut, quodlibet eſt uel non eſt. ¶ Quartam rationẽ addit dicens. [Præterea 4. rat. concluſiones ſunt infinitæ, termini uero finiti.] ubi dubitant expoſitores quomodo

propoſitio-

G propoſitiones ſunt infinitæ, & termini finiti: uidetur.n. hoc eſſe contra id quod ſupra determinatũ eſt.ca.18.tex.25.uidelicet quòd non eſt procedere in infinitum in prædicationibus,& per conſequens neq; in demonſtrationibus. ¶ Itẽ eſt dubium ad quod propoſitum addita eſt hæc ratio, & quomodo probet intentam cõcluſionem. Omiſſis autem opinionibus, exiſtimo terminos hic appellare Ariſt.prædicata, quæ quidẽ in quacunque coordinatione prædicamentali ſunt finita, & hoc eſt, quod loco citato, cap. 18. probauit Ariſ.quia,& aſcendendo ſtatur in ſupremo genere,& deſcendendo ſiſtitur in in ultima ſpecie: & inter iſta extrema non poſſunt
H eſſe infinita media. Ait ergo Ariſ.quòd quamuis termini & prædicata ſunt finita, quia in unoquoque prædicamento prædicata eſſentialia ſunt finita,& prædicamenta ipſa itidem ſunt finita, quia numero decem nihilominus ex iſtis finitis terminis poſſunt infinitæ, ideſt innumeræ propoſitiones conſtitui eſſentiales,& accidentales, dum ſuperiora de inferioribus, & unum prædicamentum de alio,& aliud de alio prædicantur. Quemadmodum in naturalibus ex quatuor elementis innumeræ mixtorum ſpecies componuntur:& ex uigintitribus, aut quatuor elementis alphabeti conflantur dictiones ſine numero. Vnde hac de cauſa adiunxit hanc rationem. Cum enim in quarta ratione dixiſſet non multo pauciora eſſe principia,quàm
I concluſiones, ubi loquebatur de principijs tantum demonſtrationis, quæ ſunt immediata, & per ſe extendit rationem ad ſyllogiſmos dialecticos, qui utuntur prædicationibus accidentalibus, quæ modis innumeris multiplicari poſſunt. Vnde cum illa quæ modo eſt concluſio, poſtea eſt principium, ſequitur ut etiam in ſyllogiſmo dialectico quot ſunt concluſiones, tot ſunt etiam fere principia, atq; adeo unaquæq; ſcientia habeat ſua propria principia. ¶ Alij dicunt, q̃ ſicut ſpecies figurarũ poſſunt creſcere in infinitum,ut triangulus,quadrangulus, & ita numeratim aſcendendo, ita & concluſiones per ſe in qualibet ſcientia poſſunt in infinitum multiplicari. Sed puto priorem expoſitionem ſenſum Ariſto. planum aperire. L
¶ Subiungit tandem quintam rationem dicens [inſuper principiorum alia ſunt neceſſaria, alia contingentia] quaſi dicat cum neceſſariorum principia ſint neceſſaria, & contingentium,contingentia, fit ut non ſint diuerſarum concluſionum, atque adeo diuerſarum ſcientiarum, eadem principia. ¶ Subſequenter ibi, [Quod ſi quiſpiam.] excludit demum quendam ſophiſticum ſenſum,quo quis poſſet dicere eadem eſſe principia communia, ut ly eadem faciat ſuppoſitionem accommodam, ut dicunt antiqui, ſeu proportionabilem, uidelicet eadem eſſe principia Geometriæ,Arithmeticæ, & Medicinæ, quia. ſ. ſicut in Geometria principia ſunt propoſitiones immediatæ, & eiuſdem K
generis cum ſuis concluſionibus, ita & in Arithmetica,& in Medicina, & in alijs ſcientijs. Ait.n.ſenſum iſtum eſſe ridiculum: nam idem eſt ac ſi diceretur, quòd principia ſcientiarum ſunt eadem, non quòd principium unius ſit alterius, ſed quòd unum quodlibet ſit ſibijpſi idẽ.i. quòd ſicut principia unius ſcientiæ ſunt omnia eiuſdem rationis, ita & principia alterius ſcientiæ inter ſe. ¶ In quarta particula,[At uero.] ſubſequitur prima ratio analytica ſumpta ex natura demonſtrationis: quæ talis eſt. Siquis dixerit eadem eſſe omnium ſcientiarum principia communia intẽdẽs quòd quodlibet demõſtratur ex quolibet, hoc erit inquit inſignis ſtultitiæ, quia M
neque in manifeſtis.i.in demonſtrationibus, quæ immediate procedunt ex primis & immediatis principiis, neque in illis quæ procedunt ex principiis mediatis, quæ reſoluuntur per alia immediata, id fieri poteſt. Quod probat: nam principia immediata in unaquaque ſcientia ſunt diſtincta & peculiaria, & ex illis proceditur uſque ad ultimam concluſionem per propoſitiones, quæ ex eiſdem per ſe ſequuntur: ergo non quodlibet demonſtratur ex quolibet. ¶ Et ſubiũgit, quòd ſi quiſpiam dixerit prima principia eſſe communia omnibus ſcientiis, licet in unaquaque ſcientia ſint alia principia proxima unicuique propria. Reſpondet, quòd non ſolùm principia proxima & mediata, ſed principia

pia

A pia immediata debent eſſe propria in unoquoque genere, ut hactenus ſæpe dictum & expoſitum eſt. ¶ Concludit ergo, quòd ſi principia non ſunt hoc pacto communia, ut quodlibet demõſtretur ex quolibet: quãuis nec ſint adeo diuerſa, quin habeant illa principia generaliſsima communia, quodlibet eſt uel non eſt, & nihil eſt & non eſt: nihilominus, cum principia omnia eiuſdem ſcientiæ tam mediata, quàm immediata debent eſſe eiuſdem generis, fit ut hæc ſcientia ex his principijs procedatur, & hæc, ex his .i. ut quælibet ſcientia habeat ſua propria principia. ¶ In quinta particula, [At patet.] concludit tamen ſecundam rationem analyticam, dicens, duplicia eſſe principia demõſtrationis: aliud enim eſt principium B circa quod, puta ſubiectum circa cuius cognitionem uerſatur ſcientia: ut unitas ſeu numerus in Arithmetica: & pũctus ſeu magnitudo in Geometria: alia ſunt principia ex quibus .ſ. propoſitiones. Atqui principia quidem ex quibus, non inconuenit aliqua eſſe communia, ſicut illud generaliſsimum quodlibet eſt uel non eſt, eſt omnibus cõmune, & principia ſubalternantis ſeruiunt ſubalternatæ: & Metaphyſica eſt cõmunis ſcientia probans principia aliarum ſcientiarum, ut c.8. tex 27. oſtẽdimus: nihilominus principium circa quod, eſt unicuique ſcientiæ proprium: & per conſequens quæcunque ſcientia habet ſua propria principia complexa, habentia attributionem eiuſdem generis ad idem ſubiectum. C

Quæſtio ſeptima.

Vtrum ex unitate generis unitas ſumatur ſcientia.

A Parte negatiua arguitur. Metaphyſica eſt una ſcientia, ut habetur 4.met.tex. 1. & lib. 6.tex. 1. & tamen eius unitas non ſumitur ab unitate generis obiecti: ergo pars negatiua uera. Probatur minor: quia ut locis citatis eſt uidere ſubiectum Metaphyſicæ D eſt ens: quod ut in prædicamentis. cap. 4. q. 1. monſtrauimus, non eſt genus. ¶ Secundo principaliter arguitur, aut unitas generis intelligitur ut nomen ſonat, uidelicet unitas alicuius obiecti generici continentis multas ſpecies, aut intelligitur genus pro ſpecie, ut unitas ſcientiæ, ſumenda ſit ab unitate ſpecifica obiecti. Si primo modo, certe omnes ſcientiæ, quæ tractant de ſubſtantia eſſent una ſcientia, quippe cum omnes ſubſtantiæ ſint illo modo eiuſdem generis .i. eiuſdem prædicamenti: atque adeo Philoſophia naturalis, quæ tractat de ente mobili, & Aſtrologia, quæ tractat de cœlis & Medicina, quæ tractat de corpore ſanabili, eſſent eadem ſcientia: & eadem ratione Geometria, & Arithmetica, cũ magnitudo & numerus ſint E eiuſdem generis generaliſſimi quantitatis. Si uero accipiatur genus pro ſpecie, tunc ſequitur, quòd Philoſophia naturalis non eſt una ſcientia, utpote quæ tractat de cœlo & terra, de elementis & mixtis, de animatis & inanimatis: quæ ſunt res diuerſiſſimæ. Immo neque Geometria eſſet una, cum tractet de ſpeciebus uarijs figurarum. ¶ Et confir. Habitus quicunque ſcientiæ eſt una res: ergo conſtituitur in propria ſpecie per proprium genus & propriam differentiam, ſicut homo & equus, & res alia quæcunque: atque adeo non ſortitur unitatem ex obiecto. ¶ Tertio principaliter arguitur, quòd nec diuerſitas ſcientiæ debeat attendi penes diuerſitatem obiecti, aut principiorũ: F quæ eſt ſecunda pars concluſionis Ariſtot. Si enim loquamur de ſcientia particulari unius concluſionis, concluſio una differt ab alia: quia extrema ex quibus conſtituuntur ſunt diſtincta. Si ènim loquamur de una ſcientia totali, tunc differunt ratione ſubiecti in quo ſunt. Differt enim Philoſophia, quæ eſt in Petro ab illa quæ eſt in Paulo per hoc, ꝙ ſunt in diuerſis ſubiectis, licet ſint de eodem obiecto, & procedãt ex eiſdem principijs. ¶ Quarto principaliter arguitur. Scientia, fides, & opinio, ſunt habitus diuerſiſſimi, ut capite ſequenti uidebitur, & tamen poſſunt eſſe eiuſdem obiecti:

nam

G nam de myſterijs Trinitatis beati habent euidentiam, nos uero fidem, ſed gentiles poſſunt habere opinionem. Itē ſcientia practica & ſpeculatiua ut habetur 2. meta. text. 3. ſunt diuerſæ, quæ tamen ſunt eiuſdem obiecti: nā de domo poteſt haberi ſcientia una ſpeculatiua, & alia practica. Immo Metaphyſica, phyſica, & Mathematica, quæ ſunt diuerſæ ſcientiæ, ſunt nihilominus de eodē obiecto, nā de quātitate poſſunt omnes tractare. ¶ Et confir. Demōſtratio, quia, & propter quid, ſunt rationes differentes ſpecie, & tamen uerſantur circa eandem concluſionē, puta luna eſt eclipſabilis. Quinimò Philoſophia naturalis, & Aſtronomia ſunt diuerſiſſimæ ſcientiæ: & tamen uerſatur circa eandē concluſionē. ſ. terra eſt rotūda, H immo forſan idē numero iudicium producūt illius concluſionis. ¶ In contrariū eſt Ariſt. c. 23. tex. 43. ubi unitatem ſcientiæ conſtituit penes unitatem generis, & diuerſitatem, penes diuerſitatem principiorum.

AD euidentiam huius quæſtionis notandū eſt. Primo, quod hic non diſputamus quæſtionē illam: an una totalis ſcientia conſtet ex collectione pluriū habituū: an potius ſit unicus ſīplex habitus: hæc. n. nō eſt ad propoſitū: quā tamē q. 3. proœmiali abūde tractauimus. ¶ Secundo notādū eſt, quod ut cæterarū rerū, ita & ſcientiarū triplex poteſt conſiderari diſtinctio. *Triplex diſtinctio.* Differunt. n. ſcientiæ, aut numero, aut ſpecie, aut genere. Atqui quem I admodū alijs in rebus, ut 8. Met. tex. 22. author eſt Ariſ. numeralis diſtinctio attenditur ratione materiæ: differentia uero generica, per hoc quod ſint res diuerſorū prædicamētorū (idē. n. eſt eſſe res eiuſdē gñis, & eiuſdē prædicamenti) differentia uero ſpecifica attenditur ratione formæ (differt. n. ſubſtātia genere, a quantitate, quia ſunt diuerſorum prædicamētorū: homo uero ab equo differt ſpecie ratione formarū, ſed Petrus & Paulus differunt numero, quia eorū formæ recipiuntur in diuerſis materijs) ad hunc modū unitas in ſcientijs, atque diuerſitas ſumenda eſt. ¶ Reſpondetur ergo ad quæſtionē quinque concluſionibus. Prima ſcientiæ differunt *1. Cōcl.* numero, ratione ſubiecti, puta quia ſunt in diuerſis intellectibus. Hæc eſt per ſe manifeſta K ¶ Secunda concluſio. Scientiæ, & in uniuerſum quicunq. habitus, differunt genere *2. Cōcl.* non ratione obiecti, ſed aliūde: quia uidelicet aut differunt in genere cognitionis, ut differunt ſcientia, fides, & opinio, penes formidinē, certitudinē, & claritatē, ut capite ſequenti patebit: & differunt illi quinq; habitus intellectus. 6. Ethic. ca. 3. ſ. intellectus, ars, ſcientia, prudentia, & ſapientia: aut differunt ex parte finis, ut ſcientia practica, & ſpeculatiua. 3. de anima. tex. 38. Aut quia una procedit per cauſam, & alia per effectū, ut ſcientia, quia, & ſcientia, propter quid. Differentia inquā horū habituū non eſt ex parte obiecti ſed differunt genere in rōne cognitionis. De hac igitur differentia nō loquitur Ariſt. in præſentia. ¶ Tertia concluſio. *3. Cōcl.* L Scientiæ differunt ſpecie penes differentiā ſpecificā obiectorū: itaq. ſcientia illa eſt una, cuius omnes concluſiones conueniunt in unitate ſpecifica obiecti, & differt ſpecie ab illa, cuius concluſiones conueniunt in alia unitate obiecti. Hanc concluſionē prætēdit hic Ariſ. Cuius expoſitionē ſubiunximus ex S. Tho. quia. ſ. ſcientia eſt motus in obiectū, & motus diſtinguūtur penes terminum. Habet. n. ſe obiectū reſpectu habitus, ſicut forma in rebus naturalibus: unde ſicut rōne formæ diſtinguūtur res naturales, ita & habitus reſpectu obiectorū. Et hoc eſt qd ait Ariſ. 2. de anima, tex. 33. obiecta ſunt priora actibus, & actus priora potētijs. Vnde do- M ctores eliciūt regulā illā. ſ. actus & habitus, atq; adeo potentias diſtingui ratione obiectorū. Nec ſolū ſcientiæ, ſed etiā uirtutes morales diſtinguūtur ſpecie per obiecta, ut fortitudo a iuſtitia, & iuſtitia a temperantia. ¶ Ad maiorem aūt explicationē ſit quarta cō- cluſio, quā in 3. q. proœmiali poſuimus, ubi quatuor genera diſtinctionū inter ſciētias, & habitus intellectuales, ex diuerſis locis *4. Cōc.* Ariſ. retulimus. Concluſio ergo quarta eſt. Diſtinctio hæc ſcientiarū ſpecifica non debet attendi penes obiecta materialia, ſed penes obiecta formalia, ideſt, non debet attendi penes res ſcitas, ſed penes rationē formalē, qua cadunt ſub tali ſciētia. Concluſio eſt

hic

A hic S. Thomæ,& opuſ.70.quæ.5.ar.1. Quæ
quidem per diſtinctionē ſenſuū elucidatur.
Enimuero color conſiderari poteſt . Primo
in quantum eſt res quædam, puta paſſibilis
qualitas , & ſecundum hoc non eſt ſpecies
ſpecialiſſima , ſed genus ſubalternū multas
ſub ſe habens ſpecies coloris.Secundo cōſi
deratur in ratione ſenſibilis:& ſic conſidera
tus,eſt ſpecies ſpecialiſſima : quia omnes co
lores cōueniunt in una ratione uiſibilis : nā
omnes multiplicāt ſpecies ſine motu & me
diante lumine:ſicuti omnes ſoni conueniūt
in una ratione audibilis , quia multiplicant
ſpecies per motum localē:ut 2.de anima ex
plicabitur . Eodē modo quāuis numerus ſo
norus inquantū res quædam naturalis , ha-
B bet ſub ſe diuerſas ſpecies, puta, uoces hu-
manas, & ſonus organorū, & lyræ &c. Tñ,
quia conſiderantur in muſica quatenus ſer-
uant certas proportiones , quæ in omnibus
ſonis ſunt eiuſdem rationis, habent rationē
unius obiecti,& per conſequens muſica eſt
una ſcientia . Et ita omnia de quibus tractat
Philoſophia habent unam rationem gene-
ralem mobilis : & illa quæ tractat Geome-
tria habent rationē formalem cōtinui,& ita
in cæteris ſcientijs . atq; hac de cauſa Ariſt.
3.de anima,tex.38. pari ratione & ſenſus &
ſcientias inquit ſecari ſicut res , de quibus
5.Concl. ſunt.¶Quinta concluſio.Hæc ratio commu
nis ſcibilis, per quā ſcientiæ habent unitatē
& diſtinctionem,debet accipi ſecundum ra
C tionē abſtractionis a materia. Cōcluſio hæc
colligitur ex Ariſt.6.met.tex.2.Et ratio eius
eſt: quia cum ſcientia non ſit niſi de uniuer
ſali, quod fit per abſtractionem intellectus,
ſequitur ut ibi ſit diuerſa rō abſtractionis,ſit
diuerſa ratio ſcientiæ. Exēpli gratia.Res tri
bus modis ſe habent ad māteriā ſenſibilem.
Aliæ.n.ſunt, quæ non ſolum per intellectū:
ſed realiter ſunt abſtractæ a materia : ſicut
ratio entis in communi reperitur in intelli-
Metaph. gentijs,quæ ſunt prorſus immateriales . A-
lię ſunt res quæ, licet realiter non ſint ſepa-
Math. ratæ a materia, abſtrahuntur tamen per in-
& Philoſophia. tellectū, ut quantitas . Aliæ ſunt,quæ in ſuis
definitionibus includunt materiā,ut elemē
ta & mixta, & aliæ res naturales.Hac ratio-
ne loco modo citato diſtinxit Ariſt. Meta- D
phyſicam quæ tractat de ente, & Mathema
ticas quæ tractant de quantitate,& philoſo
phiā quæ tractat de rebus naturalibus . Vn-
de mathematicus definit rectum & curuū ,
ut abſtrahit a materia , philoſophus uero ut
eſt in materiā . Definit nanq; ꝙ aquilitas eſt
naſi curuitas. ¶ Hoc inſinuauit hic Ariſt. cū
dixit diuerſitatem ſcientiæ attendi penes di
uerſa principia: idem.n. eſt ſcientiam tracta
re de ſubiecto magis abſtracto , & procede
re per principia magis abſtracta, & magis
immaterialia. Vnde ad unitatem ſcientiæ re
quiritur unitas formalis obiecti,quæ atten-
ditur penes media & principia,ex quib.pro
cedit , & diuerſitas ſcientiarum attenditur
penes diuerſa principia,ex quibus arguitur E
diuerſa ratio formalis obiecti. ¶ Hinc eliti-
tur, ꝙ ſciētia de cœlo,& ſcientia de genera
tione,& ſciētia de anima,& aliæ partes phi-
loſophiæ naturalis non ſunt adeo diſtinctæ
ſcientiæ , ſicut mathematica & philoſophia
naturalis: ſed ſunt ſicut partes eiuſdem ſciē
tiæ.ſ. philoſophiæ naturalis, quia tractāt de
differentibus ſpeciebus motus: cum ſciētia
naturalis ſit de ente mobili . Veluti ſcientia
de figuris ſuperficierū,& corporū ſunt par-
tes Geometriæ.Niſi quis uelit dicere,ꝙ mo
tus localis cœlorū ſit abſtractior , & minus
materialis, quàm motus alterationis & ge- Geomet
nerationis. ¶ Quod ſi quis arguat eadē rōe & Ari.
Geometriā & Arithmeticā non eſſe diſtin- F
ctas ſcientias , ſed partes unius mathemati-
cæ generalis, cum quantitas continua & nu
merus ſint ſpecies eiuſdē quātitatis:Reſpō-
detur ex Ariſt.7.me.tex.35.ubi dicit,ꝙ alia
eſt materia ſenſibilis ut lignum , & alia in-
telligibilis ut mathematica . ſ. continuitas .
Continuū.n.eſt unū numero.quod ſi diuida
tur , fit plura numero : obidq; Arithmetica
eſt abſtractior quā Geometria: quia abſtra-
hit a continuitate . Et hoc docuit hic etiam
Ariſ.tex.42. in tertio mō certitudinis ſcien-
tiæ. & ideo ſunt omnino diſtinctæ ſcientiæ.
Qua de cauſa pluraliter dicūtur mathema-
ticæ, & nō,una mathematica, ſicut una phi
loſophia naturalis . Dicitur autē una Geo-
metria , quia omnes ſpecies figurarum ha-
bent

G bent unam rationem abſtractionis & imma terialitatis. At perſpectiua eſt diſtincta ſcientia a Geometria: quia perſpectiua reſpicit materiam ſenſibilem, a qua abſtrahit Geometria. Et eodem modo differat Arithmetica & Muſica. Hac igitur arte abſtractionis & immaterialitatis utendum eſt ad diſcernendum unitatem & diuerſitatem ſcientiarum.

Ad 1. argumen. Ad primum igitur argumentum principale, Reſpondetur ex dictis, quod non accipitur hic genus pro genere prædicamentali, ſed pro una ratione ſpecifica obiecti: & ideo ens eſt ſubiectum metaphyſicæ, quia uniuerſa quæ tractat Metaphyſica, conſiderat ſub ratione entis: & eadē rōne Deus eſt ſu H biectū Theologiæ, quamuis neq; ens neque Deus ſint genera prædicamentalia. ¶ Eodem modo reſpōdetur ad ſecundum per quartā, & quintā concluſionē: non. n. unitas ſcientiæ attēditur penes unitatē materialē. obiectorū, ſed penes rationē formalē, quæ non ſatis eſt, ut ſit generica: ſed accipitur unitas genere pro unitate ſpecifica ſpecialiſſima in rōne ſcibilis. Et oīa quæ conſiderat philoſophia naturalis quāuis differant ſpecie & genere i eſſe reali, tñ ratio ſcibilis eſt in omnibus una ſpecifica: quia tractat de ente mobili: quod non abſtrahit a materia ſenſibili: quāuis tractet de illo in uniuerſali abſtrahēdo a ſingularibus. Et pari ratiōe Geometria eſt una ſcientia: & ita de alijs. ¶ Ad cōfirma I tionē conceditur, quod habitus habet ſuū propriū genus intrinſecum & differētiā, eſt. n. qualitas ſpiritualis a. (ut a. ſit ultima differētia.) Sed tamen illa ultima differentia in genere cognitionis ſumitur ab obiecto: ſicuti differētia ſpecifica uiſiōis ſumitur a colore: & omnis differentia ſpecifica motus ſumitur a termino. ¶ Ad tertiū principale cōceditur, quod diſtinctio numerica inter duas concluſiones attēditur penes hoc, quòd cōſtāt ex diſtinctis extremis, ut Petrus eſt homo, Petrus eſt animal. Sed tamen diſtinctio earū ſpecifica etiā attēditur penes obiectum, puta penes rem ſignificatā, ut homo diſputat, equus currit. Et pariter conceditur, quod ſcientiæ totales differunt numero ratione ſubiecti in quo ſunt, ut Dialectica, quæ eſt K in Petro, & Dialectica quæ eſt in Paulo: ſed hic non loquimur niſi de diſtinctione ſpecifica. Quartum argumentum per idem ſoluitur: militat. n. de differentia generica habituum quæ non ſumitur ab obiecto, ſed aliunde, ut in ſecunda concluſione expoſitū eſt. Et eodem modo reſpondetur ad confirmationem, quòd. ſ. demōſtratio, quia, & propter quid, differūt ſpecie: quamuis ſi ſimul afferantur ad eandem concluſionem, forſan ut ſupra diximus, eundem aſſenſum producunt. Et pari ratione Philoſophia naturalis & Aſtrologia ſunt diſtinctæ ſcientiæ: licet uerſentur circa eādem concluſionē: quia ut inquit hic Ariſt. procedunt per diuerſa prin L cipia, & ideo ſub diuerſa ratione tractāt de rotunditate terræ, ut ſuperius dictum eſt.

DE SCIENTIA, & opinione.

CAP. XXVI.

INTEREST autem inter id quod ſub ſcientiam, & id quod ſub opinionem cadit: nam ſcientia quidē uniuerſalis eſt cognitio, & per neceſſaria cōparatur: neceſſarium autem aliter ſeſe habere nō poteſt: at ſunt quædam uera quidem, & numerantur inter ea, quæ ſunt: tamen & aliter ſeſe habere poſſunt. Patet igitur, circa hæc ſciētiā non eſſe: nam ea non poſſent aliter ſeſe habere, quæ aliter ſeſe habere poſſunt. At uero nec intellectus: intellectum enim principiū ſcientiæ dico: neque ſine demonſtratione ſcientia, quæ quidem eſt exiſtimatio uacantis medio propoſitionis. Eſt autem intellectus uerus, & ſcientia, & opinio. Et id quod per hæc dicitur. Quare reſtat opinionem eſſe circa id quod uerum quidem eſt, aut falſum: aliter autem ſeſe

Text. 44. M

A ſeſe habere poteſt. Hæc autem eſt vacantis medio, & nõ neceſſariæ propoſitionis exiſtimatio. ¶ Atque hoc conſentaneum eſt etiam ijs quæ appaĕt: tam.n. opinatio, quàm talis natura incertum eſt ſane. Nemo præterea tum opinari quippiam arbitratur, cum illud putat aliter ſeſe habere nõ poſſe, ſed ſcire. Sed cum eſſe quidem ſic putat, exiſtimat autem & aliter ſeſe habere poſſe, nihil prohibet illum tum opinari: propterea quòd rei quidem talis opinio eſt, neceſſariè uero ſcientia.

¶ Quomodo igitur fit, ut idem unus opinetur, alius ſciat? & cur opinio non

B erit ſcīa, ſi quiſpiam poſuerit fieri poſſe, ut de eodē omni opinio habeatur quòd ſcit? proficiſcetur.n. & hicce qui ſcit, & hicce qui opinatur per media, quouſq; perueniat ad ea quæ medio vacant: quare ſi ille ſcit, & qui opinatur ſcit. Fieri.n. poteſt, ut quemadmodum ipſum eſſe, ſic & ipſum propter quid eſt opinemur: hoc autem cõſtat ipſum medium eſſe. ¶ An ſi exiſtimauerit quidem, ea quæ aliter ſeſe habere nequeunt, perinde atque habent, definitionem ſeſe habere, per quas ipſe demonſtrationes cõficiuntur ſciet,

C non opinabitur: ſin autem uera quidē eſſe crediderit, non tamen hæc ipſis putauerit competere ratione ſubſtantiæ atq; formæ, opinabitur, non uere ſciet: atq; ſi per ea quidem quæ medio vacant proceſſerit ipſum eſſe, & propter quid eſt opinabitur: ſin uero non per ea, quæ vacant medio, tãtum ipſum eſſe opinabitur ¶ Opinio nanque, ſcientiaq; omnino eiuſdem non eſt: ſed ut eſt, & uera, & falſa modo quodam eiuſdem opinio, ſic & ſcientia, & opinio eſt eiuſdem. Etenim opinionem quidem ueram ac falſam, vt

D quidam inquiunt eiuſdem eſſe, cum alia abſurda, tum hoc ſecum trahit, vt non opinetur quiſpiam quod opinatur falſo. Sed cum multipliciter idem dicatur, partim eſſe poteſt, partim eſſe non poteſt. Non opinare uere diametrum commenſurabilem eſſe, abſurdum eſt ſane: ſed ſic eſt eiuſdem, quia diameter circa quē ſunt ipſæ opiniones eſt idem, utriuſq; tamen ratio non eadem eſt. Pari modo ſcientia eiuſdem eſſe, atque opinio poteſt. Illa nanq; ſic erit animalis exiſtimatio, vt fieri non poſſit ueluti ſi illa quidem exiſtimatio ſit homini ſubſtantiæ ratione competere: hæc autem homini

E quidem, ſed non illo competere modo. Idem eſt enim id, circa quod utraque fit: eſt enim homo, ſed modus nõ eſt idem, ut patet: ex his autem emergit, fieri non poſſe, ut ſimul idem opinetur quiſpiam ac ſciat: nam ſimul exiſtimationem haberet, & aliter, & non aliter idē ſeſe habere: quod quidem fieri nequit. Etenim fieri quidē poteſt, ut in alio, atque alio ſit eiuſdem utrunque, ſicuti diximus: ſed in eodem ſic hoc pacto fieri nequit. Haberet enim ſimul exiſtimationem, hominem per ſe animal eſſe, & non per

F ſe animal eſſe, quorum primū eſt non poſſe, ſecundum ſit poſſe hominem non animal eſſe. De reliquis autem, quonam pacto diſtribuenda ſint, de mente, inquam, de intellectu, de ſciētia, de arte, de prudentia, de ſapientia, alijs in locis pertractabitur. Quædā enim ipſorum ad naturalem, quædam ad morum magis pertinent contemplationem.

G HAec eſt tertia & poſtrema pars
ſexti atque ultimi membri prin-
cipalis huius libri, in qua poſt
comparationes demonſtrationis
ad demonſtrationẽ,& ſcientiæ ad ſciẽtiam,
comparat ſciam ad alios habitus: nempe in
hoc capite ad opinionem,& in capite ſequẽ
ti,ad ſolertiã. Atqui capitula hæc apud Cõ-
mentatorẽ unicum continent textũ, qui eſt
44. atq; poſtremus huius libri. Habet nihilo
minus hoc 26.c particulas quinque. In pri-
Concl. ma ponit concluſionẽ hanc. Intereſt inter
id quod ſub ſcientiam, & id quod ſub opi-
nionẽ cadit. Boetius ad mentẽ propius Ariſ.
quã ad literam, uertit, Scibile & ſcientia dif
fert ab opinabili & opinione. Parum refert.
H Probat concluſionem, tribus rationibus. Pri
ma: Sciẽtia eſt cognitio obiecti uniuerſalis,
quæ fit per neceſſaria principia: opinio uero
eſt contingentium & per media contingen
tia: ergo ſcibile & opinabile differunt, at-
que adeo ſcientia & opinio. Probat mino-
rem (nam maior ſatis hactenus probata eſt.)
Contingentia poſſunt aliqua cognitione a
nobis cognoſci: ſed cõtingentiũ nõ eſt ſcia,
alias cum ſcientia ſit eorum, quæ non poſ-
ſunt aliter ſe habere, ſequeretur ꝙ illa quæ
aliter poſſunt ſe habere, non poſſent aliter
ſe habere: neq; contingentiũ eſt intellectus.
Intellectum appellat aſſenſum primorum
principiorũ & per circumloquutionẽ dicit,
ꝙ intellectus eſt ſine demonſtratione ſcia,
I quia intellectus non acquiritur per demon
ſtrationem. Vnde quod dixit prius, neque in
tellectus, appoſitiue, & expreſſiue ſubiũxit,
neque ſine demonſtratione ſcientia. Vnde
id quod interponitur. ſ. [intellectum princi-
pium ſcientiæ dico.] legendũ eſt ut paren-
theſis: alioqui litera eſt obſcura. Si ergo con
tingentiũ neq; eſt ſcientia, neq; intellectus:
& contingentia poſſunt eſſe uera, ſicut in-
tellectus & ſcientia (non ſolũ aſſenſus, ſed
obiecta ipſa ſunt uera) reſtat ut contingen-
tiũ cognitio ſit opinio. Ex quo ſequitur opi
nionẽ eſſe circa id quod uerũ & falſum eſſe
poteſt. Subiungit autẽ, [Hæc autẽ eſt uacan
tis medio, (ideſt, immediatæ) & nõ neceſſa
riæ propoſitionis exiſtimatio.] Quo uerbo
docet, quòd ſicut ſcia reducitur ad propoſi- K
tiones immediatas neceſſarias, ita opinio cõ
tingentis mediate reducitur ad contingen-
tem immediata, ut cum a longe uideo ali-
quid quod opinor non currere, id conijcio,
quia uideo ipſum non moueri, & non moue
ri opinor: quia non uideo ipſum mutare lo-
cum. ¶ In 2. particula [Atq; hoc] ſubiungit
alias duas rationes breues. Secunda ergo ex
definitione opinionis ſumitur. Etenim tam
opinio quàm natura talis. i. obiectum opi-
nionis eſt quid incertum: ſcientia uero &
ſcibile ſunt certa: ergo ſcientia & ſcibile dif
ferunt ab opinabili & opinione. ¶ Hinc do
ctores eliciunt hanc definitionem opinio- *Definitio opinionis.*
nis. Opinio eſt aſſenſus uerus aut falſus, in-
certus, ſeu cum formidine. Tertia ratio ſu-
mitur ex hominum conſenſu. Tunc. n. ſcire L
aliquid putamus, cum arbitramur illud nõ
poſſe aliter ſe habere, cum autem putamus
id poſſe aliter ſe habere, quamuis in rei ueri
tate ſit neceſſarium, ſolam habemus opinio
nem. Signum ergo eſt, ꝙ ſcibile & opinabi-
le ſint diuerſa obiecta. ¶ In tertia particula,
[Quomodo igitur.] mouet duas dubitatio-
nes, quæ ex dictis reſultant. In tertia. n. pro-
xima ratione inſinuauit, quòd poſſit de eo-
dẽ obiecto alius habere ſcientiam, alius ue-
ro opinionẽ, dum alius id quod eſt neceſſa-
rium exiſtimat eſſe neceſſarium, alius uero
opinatur eſſe contingens. Prima ergo dubi-
tatio eſt, cum ante dictum ſit obiectũ ſcibi-
le eſſe neceſſarium, opinabile uero eſſe con M
tingens, quomodo fieri poteſt, ut de eodẽ
unus habeat ſciam, alius opinionẽm. Se-
cunda dubitatio eſt. Si de eodẽ habetur ſcia
& opinio, quomodo nõ inde ſequitur, quòd
opinio ſit ſcientia. Videtur. n. id conſequi:
ſi. n. obiectum ſcientiæ & opinionis eſt idẽ,
& tam opinio quàm ſcientia reducitur ad
propoſitiones immediatas, ut paulo ante
dicebamus, uidetur ſubſequi opinionẽ eſſe
ſcientiam. Quod autem opinio reducatur
etiam ad cauſas immediatas, probat, quia
non ſolum poſſumus opinari ipſum eſſe. ſ.
lunam eclipſari: ſed etiam propter quid: nã
poteſt quis habere opinionem quòd cã ecli
pſis lunæ ſit nubecula illi antepoſita. ¶ In
quarta

A quarta particula, [An ſi exiſtimauerit quidem.] reſpondet primo ad ſecundam quæſtionem, quæ eſt facilior. Vbi notandum eſt quòd cum perfectio ſit ex integra cauſa, imperfectio autē ex defectu cuiuſcunque circunſtantiæ, ad perfectionem ſcientiæ requiruntur duo. ſ. & quòd obiectum ipſum ſit in rei ueritate neceſſarium, & quòd ita exiſtimetur: ſed ad rationem opinionis ſufficit alterum illorum. ſ. aut quòd medium ſit contingens, aut ꝙ exiſtimetur eſſe tale. Et ideo dicit Ariſ. ꝙ cum quis exiſtimauerit mediū neceſſarium: quia intelligit eius definitionem per quam ipſum demonſtrat, tunc ſcit illud: ſi autem aliquis nō intelligat eius definitionem, nec illud per propria principia

B demonſtret, habebit ſolum opinionem: & ſic ſcientia & opinio quamuis ſint de eadem re, non ſunt iſta. ¶ In quinta particula, [Opinio nanque.] ſoluit primam dubitationem quomodo uidelicet ſiet, ꝙ obiectum ſcientiæ ſit neceſſarium, obiectum uero opinionis ſit cōtigens, & nihilominus ſint idem. Atque intentio eius eſt oſtendere, ꝙ ſunt eadem res incomplexe ſignificata, tamen non ſunt idem obiectum complexe ſignificabile, quod eſt proximum obiectum aſſenſus: nam de quantitate habemus ſcientiā, quòd accidit ſubſtantiæ, quia non eſt de intrinſeca ratione illius: & habemus opinionē quod realiter diſtinguatur ab illa. Itaque propoſi-

C tiones ſunt diuerſæ, ſed ſubiectum earum eſt idem. ¶ At pro intelligentia literæ notādum eſt, fuiſſe quoſdam philoſophos, ut Democritum, & Empedoclem, & alios quos refert Ariſt. 4. meta. tex. 21. & infra, qui putabant non eſſe aliam rerum ueritatem quàm quæ eſt in apparentia ſenſus: ut ſi res mihi guſtata iudicatur amara, eſt amara: & ſi tibi iudicatur dulcis, eſt dulcis. Ex quorum opinione, ut infert illic. Ariſt. ſequitur. ꝙ idem eſt uerum & falſum: nam uinum eſſe dulce, eſt uerum, quia ſanus ita iudicat: & eſt falſum, quia infirmus ita iudicat. Et præter hoc aliaque multa id genus inconueniētia, quæ illic congerit Ariſt. infert etiam nunc, quòd ſecundum illos nulla poſſet eſſe opinio: nam ſi talis eſt res qualis mihi apparet, nullo modo poſſem opinione mea decipi, & per conſequens eſſet ſcientia. ¶ Soluit ergo Ariſto. primam dubitationē dicēs, quod ſcientia & opinio poſſunt eſſe aliquo modo eiuſdem, utpote in diuerſis hominibus: quia de eadem concluſione, puta, luna eſt eclipſabilis, Aſtrologus habet ſcientiam, & ruſticus poteſt habere opinionem. Non tamen poſſunt eſſe omnino eiuſdem: quia idem homo non poteſt habere eiuſdem concluſionis ſimul ſcientiam & opinionem: niſi ſicut poteſt habere ſimul & opinionem ueram, & opinionem falſam. Interponit parentheſim, quòd non poteſt opinio eadem ſimul eſſe uera & falſa, ut dicebant illi philoſophi, uidelicet quòd idem ſimul eſt uerum & falſum: nam tunc præter alia abſurda ſequitur quòd nulla eſt opinio: ſed omnis aſſenſus eſt ſcientia. At poteſt, inquit, tamē habere quis opinionem ueram, & ſimul opinionem falſam de eadem re, ſed non de eadem propoſitione. Exemplum Ariſto. eſt, ut opinio quæ aſſerit diametrum eſſe commenſurabilem coſtæ, ita eſt falſa, ut nullatenus poſſit eſſe uera. Poteſt tamen cum illa ſimul eſſe alia opinio uera de eadē diametro, ut puta quòd diametrus excedit coſtam, Ad hunc igitur modum poteſt ſimul eſſe ſcientia & opinio de eodem homine per diuerſas propoſitiones: ut ſi quis iudicet hominem neceſſario eſſe animal, & ſimul iudicet animal conuenire homini in quantum homo eſt ſubſtantia, habet quidem ſcientiam de homine, ſcilicet quòd eſt animal ſaltem, quia, de quo tamen habet opinionem falſam: quia homo non eſt animal in quantum ſubſtantia, ſed in quantum homo. Et ita errat in, propter quid. Et eadem ratione poteſt habere ſcientiam de homine quòd ſit riſibilis, quia eſt animal rationale: & opinionē quòd diſtinguitur a ſua quantitate. Sed tamen de eadē concluſione non poteſt magis quis habere ſcientiam & opinionem ſimul, quàm habere ſimul opinionem ueram, & opinionem falſam. Vbi notato, quòd ſecundum Ariſt. tantum repugnant ſcientia & opinio eiuſdē concluſionis propter certitudinem unius, & incertitudinē alterius, quātum repugnat

D Solutio primi dubii.

E

F

Sciētia & opinio repugnāt

Ee ut

A
Quæſtio octaua.

Vtrum ſcientia, & opinio adeo differant, ut eis repugnet eſſe in eodem ſubiecto.

IN HAC quæſtione non ſolum titulus ut iacet diſputandum eſt, ſed alii nõnulli loci textus, ſunt examinandi. Quapropter arguitur primo. Fides eſt habitus medius inter ſcientiam,& opinionem: deficit enim a ſcientia,quia non eſt euidens, & excedit opinionem, quia eſt certa: ut ait S.Tho.1.2. q.67.ar.3.ergo inſufficienter Ariſt. de habitibus tractauit, nullam faciens mentionem fidei.¶ Et confir. Fides eſt aſſenſus certus &
B ineuidens, ſed aſſenſus certus & ineuidens nulla authoritate aut ratione ſufficienter producitur: ergo inſufficienter tradidit media, quibus habitus intellectus generatur. Probatur minor. Aut ratio uel authoritas conuincit intellectum, & tunc generabit aſſenſum euidentem: aut non conuincit, & tunc ſola producetur opinio.¶ Secundo arguitur cõtra definitionem opinionis quam poſuit Ariſt. uidelicet quòd opinio eſt aſſenſus propoſitionis immediatæ non neceſſariæ. Opinio non ſolum eſt propoſitionis immediatæ, ſed cuiuſcunque propoſitionis cõtingentis tam mediatæ quàm immediatæ: ergo definitio non eſt bona. ¶ Et confirma.
C quia nulla uidetur poſſe dari prima opinio: nulla enim uidetur eſſe immediata propoſitio,niſi quia aut ex terminis eſt per ſe nota, aut ex experientia:quæ proinde nec eſt opinio,nec poteſt ponere opinionem ſed ſcientiam. ¶ Et confir.ſecundo. Opinio non ſolum eſt aſſenſus propoſitionis contingentis,aut quæ exiſtimatur eſſe cõtingens, ſed etiam aſſenſus propoſitionis quam opinamur eſſe neceſſarium: nam exiſtimare aliquid eſſe neceſſarium: non ſolum contingit per certitudinem, ſed per opinionem. Quinimmo quicunque opinatur quantitatem diſtingui à re quanta, opinatur illud eſſe neceſſarium:nam ſi diſtinguitur, neceſſario diſtinguitur: & ſi non diſtinguitur, neceſſario nõ diſtinguitur:ergo hmõi aſſenſus eſt opinio:& tamẽ neq; eſt propõnis contingentis,neq;eius quæ exiſtimatur eſſe contingens. ¶ Hinc ſumitur tertium argũ principale: Quod facit Dur.1.q.prol.ad probandum, quòd ſcientiæ & opinioni nihil repugnet eſſe in eodem ſubiecto: nam ſi aliquid obſtaret, aut eſſet ex parte obiecti: quia ſcilicet per ſcientiam iudicamus rem non poſſe aliter ſe habere, & per opinionem iudicamus poſſe aliter ſe habere, ut hic ait Ariſ.& hoc non, quia ut modo arguebamus poſſumus per opinionem iudicare rem non poſſe aliter ſe habere, ſed eſſe neceſſarium aut eſſet repugnantia ex parte mediorum, ex quibus procedunt:& hoc non,quia ad eandem concluſionem poteſt applicari, & demonſtratio & ratio probabilis: immo ſæpe D
mathematici, & maxime aſtrologi ad concluſionem demonſtratam, afferunt etiam rationes probabiles, ut poſtquam Aſtrologus per eclipſim lunæ quæ fit circulariter, demonſtrauit terram eſſe rotundam, adducit etiam rationem probabilem, quòd ſicut cœlum eſt rotundum, eandem figuram habeant elementa,& per conſequens terra.Veluti theologi ad concluſiones fidei afferunt ſæpe rationes apparentes naturales.¶ Et confir. Quia poſſent mihi adduci duo media ad eandem concluſionem neceſſariam,alterum quod eſt neceſſarium,& ego certo ſcio eſſe tale, alterum quod opinor eſſe neceſſarium: in quo caſu nihil uidetur repugnare, E
quod medium illud quod ſcio eſſe neceſſarium cauſet ſcientiam, & alterum cauſet opinionem: poſtquam per utrunque iudico concluſionem eſſe neceſſariam. ¶ Quod ſi quis dicat ſcientiam & opinionem repugnare prpoter certitudinem unius & incertitudinem alterius,arguitur ſic: Certitudo, & incertitudo ſolum differunt, ſicut perfectum, & imperfectum: perfectum autem, & imperfectum non repugnant, nam forma ſubſtantialis ignis calor in eodem ſubiecto ſunt. Et hac ratione uidetur S.Tho. concedere.3.par. quæſt.9.art.3. ad ſecundum, quòd ſcientia per demonſtrationem, & opinio per rõnem probabilem ſunt in eo F

G dem ſubiecto. ¶ Confir. ſecundo. Aut formi
do opinionis eſt paſſio ab ea diſtincta, ut ſe-
cundum S. Tho. riſibilitas diſtinguitur ab
homine, aut eſt priuatio certitudinis quæ
eſt ipſemet aſſenſus opinatiuus. Si primum
poſſent tot rationes probabiles adduci, ut
tota corrũperetur formido, aut ſaltem De-
us ſupernaturaliter poſſet illam ab aſſenſu
ſeparare, & per conſequens tunc poſſet o-
pinio ſimul eſſe cum ſcientia. Si uero for-
mido non diſtinguitur ab opinione, ſeque-
retur quòd æqualiter dum intenditur opi-
nio, intenderetur formido: quòd eſt con-
tra experientiam: nam quanto plures ra-
H tiones adducuntur intẽdentes opinionem,
tanto minori formidine aſſentimur. ¶ Quar
to principaliter arguitur. Fides & ſcientia
poſſunt eſſe ſimul: ergo fides & opinio: quia
tanta uidetur repugnantia inter euidentiã
& cognitionem obſcuram, quanta eſt inter
certitudinem & incertitudinem. Antece-
dens tamen patet. Primo in beatis, in quib.
ueriſimile eſt durare fidem cum uiſione: ſi-
cut alias uirtutes permanebunt, quibus glo
riam meruerunt. Et ſecundo in Paulo ra-
pto uſque ad tertium cœlum. Et tertio id
patet in philoſophis Chriſtianis, qui ſimul
habent ſcientiam & opinionem quòd Deus
eſt. ¶ Quinto principaliter arguitur. Si ha-
benti habitum opinionis alicuius conclu-
I ſionis afferatur demonſtratio eiuſdem, il-
la demonſtratio generabit habitum ſcien-
tiæ, qui ſimul erit cum habitu opinionis,
ſed non eſt minor repugnantia inter habi-
tus ſcientiæ & opinionis quam inter actus,
ergo neque actus repugnant. ¶ Quòd ſi di-
cas demonſtrationes non generare, habi-
tum ſcientiæ antequam corrumpant ha-
bitum opinionis, arguitur contra. Nam,
ut in prædicamentis, cap. de qualitate di-
ctum eſt, unica demonſtratio ſufficit gene-
rare habitum ſcientiæ, quia conuincit in-
tellectus. Sed habitus opinionis cum ha-
beat partes non poteſt niſi ſucceſſiue cor-
rumpi: ergo per aliquam moram erunt ſi-
mul habitus ambo: alias daretur ultimum
inſtans eſſe rei permanentis, ſcilicet habi-
tus opinionis. ¶ Et confir. Habitus intelle-
ctus corrumpunt ſe ſicut habitus uolunta- K
tis contrarij: ſed quando intemperatus inci
pit in actibus ſeſe temperantiæ exercere, a-
ctus illi, ut patet ad experientiã, non ſtatim
corrumpunt habitum intemperantiæ: unde
ſequi uidetur ſimul eſſe habitum temperan
tiæ & intemperantiæ, & per conſequens ea
dem ratione habitum ſcientiæ & opinionis.
¶ Sexto tandem arguitur contra id quod di
ximus ſolertiam non eſſe uirtutem, eo q̃ eſt
indifferens ad uerum & falſum. Prudentia
eſt uirtus, ut habetur 6. Eth. c. 5. Sed pruden
tia eſt indifferens ad uerum & falſum, nam
eſt circa ſingularia, ut illic ſubditur cap. 7.
circa quæ contingit errare: ut patet, q̃a non
repugnat uirtuti prudentiæ, ut aliquando
prudens erret in ſuis conſilijs propter incer L
titudinem rerum humanarum, circa quas
uerſatur: ergo q̃ ſit indifferens ad uerũ uel
falſum, non repugnat rationi uirtutis. ¶ Et
confir. Prudentia eſt uirtus, & ſolertia eſt
pars illius, ut ait S. Tho 22. quæſt. 49. art. 4.
ergo ſolertia eſt uirtus.

Quæſtio hæc, ut eſt ultima, ita & inter
præcipuas eſt huius libri. Vbi conſtituimus
ſex concluſiones: non ſolum quibus ad ti-
tulum quæſtionis, ſed ad argumenta pro
textus expoſitione reſpondeatur. Facie-
mus nanque duos articulos. In primo e-
runt tres concluſiones de fide: & in altero
de opinione totidem. Vnde circa materiã 3. Con.
primi argumenti ſit prima concluſio. A- M
pud Ariſtoteleum quin que tantum inueniun
tur intellectuales habitus, quibus non põt
ſubeſſe falſum atq; adeo habent & nomen,
& rationẽ uirtutis. Hi ſunt, ſcientia, intelle
ctus, ſapientia, prudentia, & ars: quos 6. Eth.
c. 3. connumerat. Concluſio hæc manifeſta
erit his qui Ariſ. doctrinã perluſtrauerint.
Atqui tres priores habitus uerſantur circa
neceſſaria: nẽpe intellectus circa prima pri-
cipia. Scientia uero, circa concluſiones: ſed
ſapientia, in una ſignificatione eſt habitus
comprehendens concluſiones & principia:
& in alia, eſt ſcientia altiſſimarum cauſarũ:
qualis philoſophis eſt Metaphyſica, & Chri
ſtianis Theologia. Alij duo habitus eſſe
poſſunt circa contingentia. Prudentia

nanque

A nanq; ut loco citato docet Ariſt. cum ſit circa agibilia, puta circa actus immanētes, qualia ſunt opera uirtutum, & de uniuerſalibus eſt & de ſingularibus: conſiderat nanq; rationes, legesq; uniuerſales, quas ad ſingulares applicat actiones. Ars uero eſt circa factilia, quæ tranſeunt in exteriorem materiam quibus non poteſt ſubeſſe falſum eo modo, quo in reſponſione ad ultimum explicabitur. Quocirca illi tres habitus ſunt ſpeculatiui: hi uero duo ſunt practici. Subiungit demum illic Ariſt. opinionem & ſuſpicionem, quæ excluſit à ratione intellectualis uirtutis, eo quòd indifferenter ſe habeant ad uerum & falſum. Et eadem ratione excluditur hic ſolertia.

2. Conc. Secunda concluſio. B Neq; Ariſto. Neque alij philoſophi naturales cognouerunt aliquem habitum uel aſſenſum fidei, qui ſpecie differret ab opinione.

Fides diuina & humana. Ad cuius intelligentiam notandum eſt duplicem eſſe fidem. Alia enim eſt diuina, qua per reuelationem Chriſti ſeruatoris noſtri aſſentimur ſacræ ſcripturæ. Alia uero eſt humana, qua abſque formidine aſſentimur ueritatibus aliquibus humanis citra euidentiam, ut ego ſine ulla prorſus formidine aſſentior Romam eſſe, quam non uidi: & inſulas quas noſtri inuenerūt. ¶ Et inter has duas ſpecies fidei, præterquam quòd prima eſt de rebus pertinētibus ad religionē, & ſecunda de ueritatibus humanis, eſt etiam eſſentialis differētia, quod fidei catholicæ nō C poteſt ſubeſſe falſum: Nam Deus qui eſt prima ueritas nec falli, nec fallere poteſt: fidei autem humanæ poteſt ſubeſſe falſum. Ex qua differentia S.Tho. 22. quæſt. 4. art. 5. ad ſecundū colligit, quòd fides catholica eſt uirtus. Fides autem humana non eſt uirtus.

¶ Probatur ergo concluſio. Fidem diuinam nec Ariſt. neque aliquis philoſophorum cognouit: quia non cognouerunt homines tali reuelatione diuina aliquid cognoſcere. Fides autem humana non differt ſpecie ab opinione. Quod probatur. Nam cuicunque fidei humanæ quantumcunque certiſſimæ poteſt ſubeſſe falſum: ſaltem non repugnat ex natura aſſenſus. Etenim quantumcunq; abſque ulla formidine ego credam Romam D eſſe in Italia, & patrem meum eſſe mortuum, quem tamen non uidi mori, nihilominus non repugnat fidei quam habeo, illud eſſe falſum: quia nec de huiuſmodi ueritatibus habeo experientiam, nec euidentiam per reductionem ad prima principia: ergo nō differt ſpecie ab opinione. Et ideo ut S.Tho. loco modo citato egregie adnotauit Ariſto. 6. Ethic. ſub nomine opinionis comprehendit quamcunque fidem humanam. quā excluſit a rōne uirtutis, eo quòd quantumcunque ſit certiſſima, non repugnant illi ſubeſſe falſum. ¶ Differunt autem in doctrina Ariſt. fides & opinio ſecundum magis & minus. Vnde primo Topic. cap. 5. Fides, inquit, uidetur eſſe uehemens opinio, ideſt, aſſenſus certus ſiue uerus ſit, ſiue E falſus. Quo fit ut apud Ariſ. formido ad modum loquendi doctorum huius temporis, non ſit de intrinſeca ratione opinionis, ſed hoc ſolum, quòd ſit aſſenſus indifferens ad uerum, & ad falſum, ut art. 2. q. 2. explicabitur. ¶ Quod ſi quis obijciat illud. 2. de anima, tex. 157. opinionem ſequitur fides, ubi uidetur ponere diſtinctionem inter opinionem & fidem: uidetur, quòd non intendit talem diſtinctionem, ſed accipit fidem pro aſſenſu: & uult dicere quòd bene ſequitur, ſi quis habet opinionem, quòd habeat etiā aſſenſum: nam opinio ipſa eſt aſſenſus. Qui ā differentiam ponit inter opinionem & phātaſticam imaginationem, quæ non eſt aſſenſus. ¶ Ex quo ſequitur primo quòd non ualet hæc conſequentia, eſt aſſenſus certus: F ergo uerus (licet hoc tempore inter dialecticos cenſeatur bona.) Enimuero Mahumetici ita certo aſſentiunt ſuis erroribus, ut nos noſtræ fidei: & aliqui Iudæi ita certo credunt, quòd Meſſias non uenit, quam nos cōtrarium. Vnde Ariſt. 7. Ethic. cap. 3. quidam inquit ſuis falſis opinionibus non minus aſſentiunt, quam alijs ſuæ ſcientiæ. Et illos aſſenſus falſos Ariſtot. appellaſſet fidem: & ita ſunt Latine appellandi: quicquid enim appellamus opinionem, Latine poſſumus nuncupare fidem. Dicimur enim adhibere fidem alicui, licet eius authoritas ſolam nobis adgeneret opinionem: & econuerſo fi-

G des etiam appellatur opinio. Tametſi inter Chriſtianos ex accommodatione uſus, ſoli reuelationem ſacræ ſcripturæ appellamus fidem. ¶ Sequitur ſecundo, quòd hæc definitio, fidei aſſenſus uerus, certus, & ineuidens, non comprehendit fidem humanam: quippe quæ indifferens eſt ad falſum: ſed ſolum conuenit fidei catholicæ, utpote cui non poteſt ſubeſſe falſum. Immo eſt nobis certior quàm ſcientia: propter ipſam enim negamus hanc conſequentiam, omnis eſſentia diuina eſt pater: Filius eſt eſſentia diuina: ergo filius eſt pater: quam philoſophi naturales reputarent euidétem. ¶ Solutum ergo ſatis eſt primum argumentum, non enim Ariſt. inſufficienter tractauit de habitibus

Definitio fidei.

H bus intellectus, ſi quidem fides catholica, ſupranaturalis eſt, & illi incognita, fidem autem humanam nomine opinionis comprehendit. ¶ Pro materia confirmationis eſt tertia concluſio. Tam fides diuina quàm humana, immo & opinio, generatur in nobis ratione aliqua aut authoritate, cum pia affectione uoluntatis. Quæ licet uideri poſſet ad rem præſentem non pertinere, poſita eſt tamen, tum quia neoterici fere hic tractát, tum etiam, quia neq; eſt adeo impertinens propoſito. Hanc concluſionem probat S. Thom. 2. 2. quæſt. 1. art. 4. hac ratione: Intellectus non poteſt alicui aſſentire niſi altero duorum modorum, uidelicet aut conuictus ab obiecto, aut uoluntate eum inclinante ad unam partem, ſed ad ea quibus aſſentimur per fidem, uel per opinionem, nó ſimpliciter intellectus conuincitur: ergo illis aſſentit ex inclinatione uoluntatis. Minor ſupponitur a S. Thom. tanquam nota: probatur tamen, quia cum non ſit niſi duplex potentia, ſcilicet rationalis, & irrationalis, ut 1. Ethic. author eſt Ariſt. non eſt niſi duplex modus quo poſſet aliqua potétia paſſiua moueri, ſcilicet aut ex neceſſitate, ut potétia irrationalis, aut libere, ut potentia rationalis. Minor autem patet: quia intellectus regulariter non conuincitur ſimpliciter niſi ab euidentia, ſcilicet ab experientia, uel ex principijs per ſe notis, uel per reductionem ad illa, ut reducitur ſcientia.

3 Cõc. Fides ex pia affectione.

I

Exiſtimo profecto ſi qui tenent fidem poſſe produci a ſola ratione hanc rationem perpendiſſent, forſan non contradixiſſent S. Thom. ¶ Et confirmatur concluſio experiétia: experimur enim quòd ubi non eſt euidentia rei, multum refert affectio, ut alij magis credant Auguſtino, alij Hieronymo, alij Thomæ, alij alijs. ¶ Et de fide catholica ſecundo probatur concluſio, ex illo 2. ad Corinth. 10. in captiuitatem redigentes intellectum in obſequium Chriſti: captiuare nanque intellectum munus eſt uoluntatis. Ad quod etiam pertinet illud, Lucæ 17. Adauge nobis fidem: quo uerbo non ſolum petebant Apoſtoli, claritatem fidei ex rationibus, aut miraculis, ſed quod uoluntatem eorum inclinaret & afficeret ad credendum. Qua de cauſa S. Thom. 2. 2. quæſtio. 4. arti. 2. docet, quod quamuis fides formaliter inhæreat intellectui, tamen per quandam redundantiam eſt etiam in uoluntate, nam utraque, inquit potentiam neceſſe eſt eſſe perfectam ad credendum. ¶ Et confir. ratione. Credere eſt quodammodo actus obedientiæ & meriti: obedire autem, & mereri ad uoluntatem pertinet. Nec ſatisfacit reſponſio dicentium ſatis eſſe ad rationem meriti, quod credere ſit antecedenter in poteſtate uoluntatis, quatenus libere quis audit prædicatores: non enim hoc ſolum eſt meritorium, ſed hoc quod eſt captiuare intellectum ad credendum illud, quod non eſt euidens. ¶ Offerunt ſe tamen in contrarium argumenta nonnulla exigua. primum, ex his, quæ paulo ante dicebamus. Experimur nanque aliquando citra euidentiam ſola authoritate alicuius conuinci ad credendum: uerbi gratia, quod Roma eſt, & quòd modo Cæſari cum Gallo bellum ſit quibus renuente uoluntate aſſentimur. ¶ Secundo arguitur. Aut affectio quia uoluntatis eſt actus, quo uolumus id quod aſſeritur eſſe uerum, aut actus quo uolumus aſſerentem eſſe ueracem, aut actus quo uolumus aſſentire. Non primum, nam cum audio nuncium, obijſſe parentem, aut Turcam litora noſtra inuaſiſſe, nollem eſſe uerum, & tamen

K

L

M

Argumenta.

A men abſque formidine credo. Et eadem ratione arguitur contra ſecundum membrum: quia ſtat eum qui mihi id nũtiat eſſe animum cuius quem nouerim eſſe ueracem, & tamen illi credo. Sed quòd neque ſit tertium arguitur. Primo: quia alias ſtaret in noſtra poteſtate aſſentire cuicunque propoſitioni, quod eſt & contra Ariſtot. 2. de anima, (in diuiſione Commen.) tex. 8154. dicentem in noſtra eſſe poteſtate phãtaſiare cum uolumus, opinari uero non. Et eſt contra experientiam: quia non eſt in poteſtate mea modo aſſentire aſtra eſſe paria aut imparia. Et præterea quia experimur nos ſæpe exire in actum fidei, quam primum audimus Deum eſſe hominem, aut alium articulum naturaliter ſine tali uolitione, qua uolu-

B mus aſſentire. ¶ Ad primum reſpondetur, (Reſpõſiones.) quòd opinio S. Thom. intelligitur regulariter, & per ſe ex natura rei: nil tamen uetat quin aliquando ſit tam uehemens authoritas, ut citra euidentiam conuincatur intellectus ſine inclinatione uoluntatis.

¶ Ad ſecundum reſpondetur, quòd pia affectio uoluntatis eſt uolitio aut actualis, aut habitualis, qua uolo aſſentire cum non ſim ratione conuictus: nihilominus uolitio hæc & propenſio uoluntatis, nonnunquam contingit ex uolitione, qua uellem id quod aſſeritur eſſe uerum: nam ea quæ multum optamus facile credimus (quod eſt aliud argumentum: fidem dependere a uoluntate.) aliquando contingit ex amore quo af-

C ficimur erga aſſerentem. Vnde ſectæ philoſophorum ortum habere nonnunquam ſolent. Enimuero poſtquam aliquis afficitur alicui doctori, æquali ratione facilius uenit in eius ſententiam, quàm in ſententiam alterius. Nihilominus aliquando, ut probant argumenta aduerſus duo priora membra, ſine iſtis aſſentimur propter uehementiam authoritatis renuente uoluntate. ¶ Primum argumentum aduerſus tertium membrum, uehementius militaret aduerſus Occham. Sunt enim aduerſus S. (Occhã.) Thomam duæ extremæ opiniones. Prima eſt Holcoth. in prima quæſtio. 1. uidelicet, quòd ſola authoritas, uel ratio ſufficit ad generationum fidei, quod ſi intelligat de

D fide humana, & quando eſt uehementiſſima authoritas, nos non negamus. Alia eſt Occham in ſecundo, diſtin. 25. ubi uidetur tenere, quòd ſolum imperium uoluntatis ſine authoritate, aut ratione ſufficit ad credendum. Contra quem militat authoritas Ariſtot. & experientia. Nos uero reſpondemus, quòd non eſt in noſtra uoluntate ſimpliciter aſſentire ubi nulla eſt authoritas, aut ratio. Sed dicimus, quòd imperium uoluntatis facit, quòd aliqua authoritate, aut ratione moueamur, quæ per ſe non poſſet nos conuincere. Et ideo non poſſumus aſſentire quòd aſtra ſint paria. ¶ Ad poſtremum reſpondetur, quòd quando quis pri-

E mo recipit fidem, tunc requiritur motus uoluntatis in actu, poſtquam uero quis iam habet habitum, tunc ex habituali motu uolũtatis ſtatim aſſentit, nec requiritur quòd uoluntas de nouo inclinet, & determinet intellectum. ¶ Tandem hic notandum eſt, (Authoritas.) quòd citra euidentiam multo plus mouet authoritas ex genere ſuo quàm ratio quæuis probabilis: nam ratio probabilis non fundatur in aliqua euidentia: auctoritas uero ſæpe nititur experientiæ, aut euidentiæ dicentis. Cum enim homo fide dignus aut decem aut uiginti dicunt aliquid ſe proprijs oculis uidiſſe, profecto non poſſumus non credere, nam licet illud non ſit nobis euidens, eſt tamen euidens eſſe credibile:

F unde ad fidem ſaltem humanam minus requiritur imperium, & affectio uoluntatis quàm ad opinionem: quod notandum eſt apud S. Thomam, ne quis credat doctrinam eius eſſe, ad ſolum actum fidei requiri imperium uoluntatis, cum requiratur etiam ad opinionem. Sed iam ultra limites dialecticæ in materia mergimur fidei. Satis erga de fide. ¶ Vnde ad confirmationem reſpondetur, quòd Ariſtot. non negaſſe ad fidem & opinionem requiri motum uoluntatis, ſed tamen ipſe non tractauit niſi de principijs habituum, quæ ſunt in intellectu, ſcilicet de propoſitionibus, & de terminis ex quibus ratiocinatio conſtruitur.

G Descendendo ergo ad materiã opinionis, pro ſecundo argumento eſt prima conclusio. Sicut inter propoſitiones euidentes, ita & inter opiniones eſt aliqua opinio mediata, & aliqua prima & immediata, quæ non indiget probari per aliam. Hæc primo probatur ex doctrina Ariſtot. in hoc libro. Hac enim de cauſa, cap. 18. tex. 25. non ſolum ex rationibus demonſtrationis, ſed dialecticæ etiam probauit non eſſe proceſſum in infinitum in principiis: nempe ut oſtenderet, quòd non modo indemonſtrationibus, uerum & in ſyllogiſmis dialecticis, & probabilibus, ſit deuenire ad primum principium. Secũdo probatur cõcluſio exemplis. Poteſt. n. prima opinio multis modis generari. Aliquando ex terminis ipſis: pro

Arti 2. 1. Conc.

1. opinio.

H poſitis nanque his propoſitionibus, mater diligit filium, pauper cupit diteſcere, & cognitis terminis ſtatim generatur earum opinio: ſicuti cognitis terminis huius, omne totum eſt maius ſua parte, ſtatim generatur eius euidentia. Secundo generatur prima opinio ex præmiſſis euidentibus per ineuidentiam conſequentiæ, quæ ex terminis ipſis eſt ineuidens, ut ex hoc quòd omnes quotquot uidi inſulanos occidentis ſunt deformes, infero omnes inſulanos eſſe deformes: & ex hoc quòd Germani quos uidi ſunt proceri corpore, infero Germanos eſſe magnæ ſtaturæ. Et tertio ex coniecturis, cuius exempla ponit Ariſtot. de ſolertia.

I Video pauperem adire diuitem, opinor ſtatim eleemoſynam petere. His ergo modis, & aliis plurimis generatur opinio. Quod uero ſint aliæ opiniones mediatæ patet, cum opinor quantitatem diſtingui a re quanta, Deum non poſſe producere infinitum: quæ quidem opiniones inferuntur ex aliis principiis cognitis etiam per opinionem. ¶ Ex hoc ſequitur ſolutio ſecundi argumenti, uidelicet, quòd quando dixit Ariſtot. opinionem eſſe aſſenſum propoſitionis immediatæ non neceſſariæ, non intendit adæquate definire opinionem, ut excluderet opinionem mediatam: ſed meminit ſolum propoſitionis immediatæ, tum quia manifeſtum eſt, ſi propoſitio immediata eſt opinio, illam quæ inde ſequitur eſſe opinionem, tum etiam forte ut aſſignaret differentiam inter opinionem & ſcientiam, quòd propoſitionis immediatæ unde ſequitur ſcientia non eſt ſcientia, ſed intellectus, propoſitionis uero immediatæ unde ſequitur opinio eſt pariter opinio, ut concluſio. Et per hæc etiam patet ſolutio primæ confirmationis. Definitio ergo opinionis, quæ colligitur ex Ariſt. eſt, quòd ſit aſſenſus uerus uel falſus obiecti contingẽtis.

Ad 2. argum.

K

Definitio opinionis.

¶ Sed pro ſolutione ſecundæ confirmationis eſt ſecunda concluſio in hac materia cõſideranda. Cõtingens in definitione opinionis non accipitur, ut ſit ſolum conditio ex parte obiecti, ſed etiam ex parte ſubiecti. ſ. ex parte intellectus. Concluſio eſt S. Tho. 12 q. 67. articulo 3. Quod eſt dicere, ad hoc quòd aliquis aſſenſus ſit opinionis actus eſt, quòd ſit de obiecto quod in rei ueritate eſt contingens, uel quòd æſtimetur eſſe cõtingens, ad hunc ſenſũ quòd nõ euidẽter iudicetur eſſe neceſſarium. Itaque licet ego aſſentiam propoſitioni neceſſariæ, ſi tamen non euidenter iudico eſſe neceſſariam: licet opinor eſſe neceſſariam, reputatur hic ab Ariſ. aſſenſus obiecti contingentis ex parte ſubiecti: quia cum ſolum opinor eſſe neceſſarium, in exiſtimatione mea forte non eſt neceſſarium: & hoc quod dico forte Ariſ. appellat contingens. Et hæc eſt propria ſignificatio huius aduerbii, forte. Quod non animaduertunt, qui putant non feciſſe hic Ariſto. mentionem de omni opinione, ſed ſolũ de illa, quæ eſt obiecti cõtingentis, aut quæ exiſtimatur eſſe contingens, de quorum numero eſt Durandus in prima quæſtione prologi. Nam Ariſtot. loquebatur ſecundum propriam ſignificationem nominis. Itaque quod doctores dicunt opinionem eſſe aſſenſum cum formidine, Ariſtot. appellat aſſenſum contingentem. Nam in Ariſt. non eſt illa particula, cum formidine, ſed doctores exponentes uerbum, contingens, excogitarunt illam. Immo uero quamuis ſit aſſenſus propoſitionis cõtingentis, ſi cognita ſit per experientiam, ut Petrus ſcribit, eo non eſt opinio, quia eſt aſſenſus ſine formidine:

2. Concl.

L

M

A midine: & qui ita aſſentit non diceret forte eſſe uerum, ſed eſſe euidens. Quo ergo naturam opinionis tandem concludamus dicenda ſunt duo. Primum, quòd in doctrina Ariſtote. de intrinſeca ratione opinionis non eſt formido ad modum quo loquuntur nunc moderni. Nam iudicium quo aſſentio nunc Romam eſſe, eſt opinio: & tamen proprie loquendo non eſt cũ formidine, niſi appellemus formidinem hoc quod non repugnat illum aſſenſum eſſe falſum, cum non ſit euidens. ¶ Secundo dico, quòd poſtquã iam abiit in uſum ponere diſtinctionem eſſentialem inter fidẽ humanam & opinionem, hoc demus uſui dialecticorum. ſ. ꝙ opinio ſit habitus de cuius intrinſeca ratione eſt aſſentire cum formidine. B Fides autem humana eſt aſſenſus certus, ineuidens, ſiue uerus ſiue falſus. *Fide humanæ.* Nihilominus licet loquamur ut plures, liceat ſapientibus ſentire cum paucis, & loqui ad modum quo loquitur Ariſto. Eo uel maxime quòd S.Th. 12.q.67.art.3. licet opinionẽ dicat eſſe aſſenſum cum formidine, tamẽ nomine formidinis forſan comprehendit quãcũque fidem humanã, propterea quòd non repugnet illi eſſe falſam: & ideo quando ponit fidem eſſe medium inter ſcientã & opinionem, ſolum intelligit de fide catholica. Et ita profecto omnes philoſophi & antiqui doctores loquuntur. ¶ Sit ergo tertia concluſio huius articuli, qua ad titu- C *3 Conclu.* lum quæſtionis reſpõdetur: Scientia & opinio de eadem concluſione, nec ſecundum actus, nec ſecundum habitus eſſe poſſunt ſimul in eodem intellectu. Probatur prima pars. Aſſenſus certus & euidens, & aſſenſus incertus ineuidẽs formaliter repugnant, ut ait Ariſt. ſicut duo aſſenſus contrarii: ſed duo aſſenſus contrarii eſſe non poſſunt ſimul: ergo nec ſcientia & opinio. Et experientia ipſa magiſtra id euidentius docet quam ut pluribus teſtibus opus ſit: nemo enim hoc poteſt mente concipere, ut poſſit quis certe & euidenter iudicare hoc eſſe uerum, & formidare an ita ſit. Dixerim de eadem cõcluſione, nam de eadem re poſſumus diuerſas concluſiones formare, ut de D Deo quis poteſt habere ſciẽtiam naturalẽ, quòd eſt unus ſicut habuit Ariſto. & fidem quòd eſt Trinus, & opinionẽ quòd nõ poteſt infinitũ producere. ¶ Inde ſequitur ſecũda pars cõcluſionis, nam cum habitus ſint propter actus, ſi actus ſimul eſſe non poſſunt, ſit ut neque poſſint eſſe habitus. ¶ Et confirmatur hoc. In moralibus habitibus, experiẽtia conſtat, quòd nullus poteſt eſſe habituatus ſimul ad duo contraria: ſed prius actus. u. g. temperantiæ corrumpunt habitum intemperantiæ, quam generent habitum tẽperantiæ. Sed ſcientia & opinio ſecundum actus cõtrariãtur: ergo nullus poteſt ſimul habere habitus ad huiuſmodi contrarios actus inclinantes. Hæc tamen ſecunda pars latius patebit in ſolutione ad quintum argumentum. E ¶ Hinc ſequitur corollarie, ꝙ fidei eodem modo repugnat eſſe ſimul, & cum ſcientia, ut ait S. Tho. 12.q.67. articulo. 3. & cum opinione. Cum enim ſit aſſenſus obſcurus, repugnat claritati ſcientiæ: & cum ſit certus, non ſecum patitur opinionis formidinem.

Dvo igitur argumenta priora eorumque confirmationes ſoluta ſunt. Ad tertium principale quod eſt Durandi reſpondetur, ꝙ non ſolum opinio qua iudicamus obiectum eſſe contingens repugnat ſcientiæ, ſed illa etiam qua cum formidine aſſentimur obiectum eſſe neceſſarium: quod Durandus, alias nobilis author, minus attente conſiderauit, credens Ariſtotelem ſolum F ponere repugnantiam opinionis cum ſcientia primo modo: cum tamen hoc quod eſt cum formidine iudicare obiectum eſſe neceſſarium, Ariſ. cenſeret contingentiam ex parte ſubiecti: ut in ſecunda concluſione ſecundi articuli explicatum eſt. Et quando id Ariſt. non dixiſſet, experientia quiſque comperiet non poſſe ſimul euidenter ſcire aliquid eſſe uerum & cũ formidine aſſentire illi. Si enim quis per unũ aſſenſum euidenter ſcit unam partem contradictionis, non poteſt per alium habere formidinem alterius partis. Quinimo nec ſcientia & fides humana ſtant ſimul, quippe cum fides humana nõ faciat tantam certitudinem eo

quòd

G quòd poteſt eſſe falſa. ¶ Vnde ad aliam pro
bationem & ſimul ad primam confirmatio
nem conceditur, quod poſsūt ſimul addu-
ci duo media ad eandem concluſionē, unū
demonſtratiuum, & aliud probabile: non ta
men generabunt duos aſſenſus, ſed unum
ſciontificum. Ratio enim probabilis adiun-
cta demonſtrationi cōfirmat aſſenſum ſcien
tificum. Et hoc eſt quod prætendt. S. Tho.
3.p.q.9.ar.3.ad.2. Vbi inſinuat quòd rō pro
babilis concurrit cum demonſtratione ad
aſſenſum ſcientiæ. ¶ Eodem modo cū Chri
ſtianus docetur Theologiam, rationis pro
babiles quas adducit ad ueritates creditas,
neque generant opinionem, neque corrum
H pūt habitum fidei, (ut aliqui neoterici gra-
tis timent) ſed iuuant habitum fidei ad pro
ducendun aſſenſum fidei clariorem. ¶ Ad
ſecundam confirmationem, in nulla uia te-
nendū eſt quòd formido diſtinguatur ab opi
nione. Nam, ut in prædicabilibus ca. de pro
prio dictum eſt, nō diſtinguitur ſecundum
S. Tho. omnis paſſio a ſuo ſubiecto, ſed illa
ſolum quæ eſt potentia ad producendum
uel recipiendum aliquod accidens: formi-
do uero non eſt potentia: ſed priuatio certi
tudinis quæ eſt de intrinſeca ratione opinio
nis, & ipſamet opinio. Quare nec rationes
probabiles ſi adducerentur infinitæ, nec
Deus ipſe poteſt ſeparare formidinem a ta
li aſſenſu, manente in genere aſſenſus, ſicut
non poteſt facere equum non carere rōne.
I Negatur nihilominis, quòd æqualiter dum
intenditur opinio, intendatur formido:
immo hæc eſt natura priuationis, ut quan-
to plus intenditur in ratione poſitiui, tan-
to plus remittatur ī ratione priuatiui. ¶ Cū
dicimus formidinem non poſſe ſeparari ab
opinione. Intelligitur proportionabiliter
uel ad doctrinam Ariſto. uel ad modum lo
quendi dialecticorum huius temporis. Si
enim ponatur diſtinctio eſſentialis inter
opinionem & fidem humanam, tunc non
poteſt manere aſſenſus uel habitus opina-
tiuus ſine formidine. Tamen in doctrina
Ariſto. aliter dicēdum eſt, uidelicet quòd aſ
ſenſus opinatiuus quem ego modo habeo.
u. g. ꝙ Cæſar debellauit Geldrenſes, cuius
rumorem audiui: ſi fama crebreſcat autho
ritas dicentium, manebit ipſe ſine formidi- K
ne certus, quia formido ſecundum Ariſt. nō
eſt de intrinſeca ratione opinionis: & ideo
idem aſſenſus, qui modo eſt opinio, poteſt
effici fides humana: cui hoc ſolum erit in-
trinſecum quòd pōt eſſe falſus. ¶ Dubitant
hic autem iuniores quid nam ſit formido:
arguentes, ꝙ opinio non ſit aſſenſus unius
partis contradictionis cum formidine alte
rius. Primo, quia ſtat quempiam aſſentire
quantitatem diſtingui a re quanta, quando
nihil cogitet de parte cōtradictoria. Item
quia ſi quæreretur quid eſt habere formidi
nem de altera parte, neceſſe eſſet reſponde
re, aut ꝙ eſſet aſſenſus alterius partis, quod
eſt impoſſibile, nam duo aſſenſus duarum L
contradictoriarum eſſe non poſſunt ſimul:
aut eſſet reſpondendū quòd formido partis
negatiuæ eſt ꝙ aſſenſus affirmatiuæ ſit for-
midoloſus, quod eſſet per circulum reſpon
dere de re. ¶ Dicendum eſt autem omiſſis
opinionibus, ꝙ formido non poteſt melius *Formido.*
explicari quā ſi dicas, ꝙ eſt priuatio certi
tudinis. Vnde hoc eſt aſſentiri uni parti cū
formidine alterius, quod eſt intellectū non
ita eſſe determinatum ad hanc partē, quin
fluctuet quodā modo circa aliā. ¶ Ad quar-
tum principale negater, ꝙ ſcientia & fides
poſſint eſſe ſimul. Et ad primam probatio
nem reſpondet S. Th. 1.2.q.67.arti.3. quòd
cum non ſtent ſimul aſſenſus euidens, qua-
lem habent beati, & aſſenſus ænigmaticus,
qualis eſt aſſenſus fidei, (eſt enim fides ar- M
gumentū nō apparentium, ad Hebræ. 11.)
nulla eſt cauſa ut habitus fidei maneat in
patria. Fides enim data eſt nobis in hac ui-
ta, ut ex parte & ī ænigmate cognoſcamus
Deum, cum autem aduenerit uiſio ceſſabit
fides, ut ait Apoſtolus. 1. ad Corinth. 13. Et
quāuis ſententia hæc uериſimilior ſit. ¶ Sūt
qui dicunt poſſe illic manere habitum fidei
nō ad producendum aſſenſum obſcurum,
qui non ſe cōpatitur cū uiſione: ſed ad pro-
ducendum aſſenſus euidentes, ſicut dictum
eſt rationem probabilem cum demonſtra-
tione producere ſcientiam. Nihilominus
non eſt par ratio, quia uiſio articulorum fi-
dei

A dei producitur in patria, a ſolo Deo cũ intellectu, quocirca habitus fidei illic eſſet otioſus ſine actu. ¶ Ad aliud de Paulo in rapta conceditur, ꝙ ſimul dum uidebat arcana Dei permanebat in illo habitus fidei, ut ait S. Tho. 2. 2. q. 175. ar. 3. quia uiſio illa non erat permanſura ſicut beatifica, & ideo ſemper durabat in ſtatu merendi: nihilominus tñ nõ potuit talis habitus elicere ſimul aſſenſum obſcurum eorum quæ Paulus uidebat. ¶ Ad tertiam uero probationem reſpondetur, ꝙ Philoſophus Chriſtianus non habet aſſenſum obſcurum fidei huius propoſitionis, Deus eſt, aut Deus eſt unus, ſed habitus fidei ſimul cum rationibus naturalibus producunt unicum aſſenſum illius qui eſt certiſſimus certitudine fidei, & clarus B propter rationes naturales. ¶ Ad quintum principale, Dialectici huius temporis reſpondent, ꝙ demonſtrationes non generabunt habitum ſcientiæ, quoadusque corrumpant habitum opinionis, & tunc dicendum eſt, ꝙ licet actus ſcientiæ & actus opinionis repugnent & ſubſequenter habitus & habitus: nihilominus actus ſcientiæ ſtat cum habitu opinionis in illa mora temporis quo corrumpitur, ſicuti in uirtutibus moralibus. ¶ Exiſtimo tamen aliter eſſe dicendum ut diximus in prædicamentis ca. de qualitate, uidelicet quòd una demonſtratio quippe quæ intellectum conuincit, ſufficit generare habitum: nam ſtatim experi- C tur ſe homo habilem ad aſſentiendum quotieſcunque proponatur concluſio: & ideo in eodem inſtanti corrumpitur habitus opinionis, non tamen per ultimum ſui eſſe, ſed per primum non eſſe, quod eſt primum eſſe habitus ſcientifici. Dico, ꝙ corrũpitur habitus in genere habitus formidoloſi, nam ſuſtinendo ꝙ formido non ſit de intrinſeca ratione habitus forſan manebit ut ſimul cũ D demonſtratione producat ſcientiam, ut dictum de ratione probabili. Et ideo non datur ultimum inſtans rei permanentis, ſed primum inſtans in quo habitus deſinit eſſe, aut in quo deſinit habere formidinẽ. ¶ Vnde ad confirmationẽ reſpondetur: ꝙ non eſt eadem ratio de habitu ſcientiæ & de habitibus moralibus, nam actio moralis nec una nec quatuor ſufficiũt generare habitũ: & ideo ſunt ſimul cum habitu contrario quoadusque illũm corrumpãt, demonſtratio uero unico actu generat habitum.

¶ Ad ſextum tandẽ conceditur, quod prudentia ſit uirtus. Diſtinguitur tamen, quòd ſit indifferens ad uerum & falſum. Si conſideretur enim ut eſt habitus intellectualis conceditur, quòd poteſt illi ſubeſſe falſum E ſpeculatiuum. Si autem conſideretur in quantum eſt uirtus moralis mouens appetitum ad agendum, negatur quò poſſit illi ſubeſſe falſum. Exempli gratia. Dux prudens in bello poſt maturum conſilium elicit hoc iudicium, aggrediendum eſt modo, quia coniecturæ humanæ ita perſuadebant: dico quòd licet forſan iudicia ſpeculatiua fuerint falſa: quia. ſ. putabat dormire hoſtes, aut ſine armis, eſſe nihilominus illud iudicium prudentiale, aggrediendum eſt, erat uerum, quia ad eius ueritatem ſufficiebant coniecturæ, nec requirebatur euidentia ꝙ hoſtes dormirent, ſed quod altioris eſt negotij. Solertia quia non eſt uirtus moralis, ſed F eſt habitus mere ſpeculatiuus: quia non facit euidentiam rei, & per conſequens eſt indifferens ad falſum: non eſt uirtus nam uirtus intellectualis non eſt niſi quæ ex intrinſeca ratione eſt determinata ad uerũ, quod eſt obiectum intellectus.

Primi Poſteriorum finis.

G K

REVERENDI PATRIS FR. DOMINICI SOTO SEGOVIENSIS, THEOLOGI,

Ordinis Prædicatorum, in ſecundum librum Poſteriorum Commentarij.

DE QVATVOR quæſitis.

H

CAP. I.

EA quæ quærun
tur totidem
numero ſunt,
quot ſunt ea
quæ ſciuntur.
Quærimus au
tem quatuor:
uel an hoc il-
lud, uel cur hoc illud ſit,uel omnino
ne ſit,uel quidnam quicquam ſit. Nã
cum hoc an hoc ſit quippiam plura
complectentes, ut deficiat an non de
I ficiat ſol quærimus, ibi an hoc illud
ſit quærimus.Cuius indicium eſt:hoc
enim inuento, ſolem inquam ipſum
deficere, ſtatim quærere ceſſamus.
At cum principio ſolem deficere,
ſcimus,non utiq; utrum deficiat quæ
rimus.Cum autem ſcimus hoc illud
eſſe, tum propter quid hoc illud ſit.
quærimus. Deficere namq; ſolem,ter
ramq; moueri ſcientes, cur deficiat,
cur moueatur,quærimus. Atque hæc
quidem hoc pacto,quædã uero aliter
quæruntur.Quærimus enim,ſit an nõ
ſit.Centaurus, ſit an non ſit Deus: ſit
autem necne,ſimpliciter dico: non au
tem albus ſit, necne hoc igitur perce- L
pto: Deum inquam eſſe item hominẽ
eſſe,quid ſit poſtea quærimus: ut quid
ſit Deus,quid ſit homo. Hæc igitur, ac
tot ſunt, quæ quærere conſueuimus,
quæque iam inuenta ſcimus.

QVAENAM fuerit Ariſto. inten- *Tex. I.*
tio in hoc libro nondum ha-
bent expoſitores pro certo.
Alexander enim Aphrodiſe-
us credidit mareriam huius libri eſſe de de-
finitione quæ eſt medium demonſtrarionis,
propterea quòd bona pars libri in hoc con-
ſumitur, ut oſtendatur quomodo ſit inue-
ſtiganda definirio. Philoponus cẽſet intẽtio- M
nem eſſe tractare de medio demonſtratio-
nis quod imporrat cauſam concluſionis: &
quia inter quaruor genera cauſarum defi-
nirio importar cauſam formalem, tractatur
hic potiſſimum de definitione. At uero, ut
author eſt hic S. Thom. inrentio Ariſtot. hic *Intentio.*
eſt tractare de principijs: puta de medio,
quod eſt principium incomplexum, & de
principijs etiam complexis. Enimuero quan-
tum ego coniicere poſſum diſtinguuntur
hi libri hoc modo, quòd cum in primo tra-
ctatur ſit quomodo concluſio demonſtre-
tur ac cognoſcatur per principia, reſoluen-
do ea uſque ad immediata, intendit in hoc

tra-

A tractare quomodo principia ipſa immediata cognoſcantur. Verum eſt tamē, ꝙ latius atque adeo potiſſimum tractat hic Ariſto. de medio demonſtrationis.ſ.de, quod quid eſt, expreſſum per definitionem quod eſt principium incomplexum: & de propter quid. Vnde quemadmodum in libris priorum, tex.129. poſtquam tractauit de forma ſyllogiſtica, dedit artem inueniendi mediū in unaquaque figura, ut ſyllogiſmus haberet formam ſyllogiſticam, ita modo poſtquam in ſuperiori libro dictum eſt de principijs demonſtrationis, quemadmodum ſint neceſſaria, & per ſe, nec procedant in infinitum. &c. docet in hoc ſecundo libro quo-
B modo ſint inueſtigandum medium, ut prin-
Diuiſ. cipia ſint propria per ſe & neceſſaria. ¶ Atqui liber hic apud Argyropylum diſtribuitur per decem & octo capita, quæ in diuiſione Commentatoris continent textus uiginti ſeptem. Poſſumus autem eum, uti ſuperiorem fecimus, in ſex membra partiri. Nempe in duobus primis capitulis continētibus duos textus, conſtituit Ariſtote. hanc concluſionem, ꝙ omnis quæſtio de aliqua re eſt de medio & cauſa illius rei, quæ eſt uelut præambula ad materiam totius libri. In octo ſequentibus, octo cōplectentibus tex. multis uerbis diſputat an definitio, uel quod quid eſt .i. quidditas ſignificata per defini-
C nitionem poſſit per demōſtrationem cognoſci. Atque in tribus ſequentibus, quæ continent ſex textus, idem diſputat de, propter quid. In duobus ſequentibus, qui ſex alios textus attingunt, docet quomodo oporteat uenari, quod quid eſt.i. inquirere definitionem quidditatiuam. In duobus alijs proximis, quæ quatuor textus complectuntur, docet quomodo generaliter oporteat inquirere, propter quid, id eſt, cauſam quamcunque concluſionis. In ultimo tandem capite quod eſt unicus tex. agit breuiter quomodo principia complexa manifeſtentur.

IGITVR cum intentio Ariſto. in hoc libro ſit tractare de medio demōſtrationis, præmittit in hoc primo membro hanc con-
Cōclu. cluſionē: Quod omnis quæſtio quæ de re aliqua quæritur, ē formaliter aut uirtualiter de medio. Qua de cauſa in hoc primo capite proponit ſtatim numerū qōnum quas de K
aliqua re percōtamur, dicens: [Ea quæ quæruntur totidem numero ſunt, quot ſunt ea quæ ſciuntur.] Boetius uertit, [quæſtiones ſunt æquales. &c.] Et licet parum referat, exactior tamen eſt & melior translatio Argyropyli, non ſolum, quia Græce, eſt zetoumena, quod eſt, quæſita: uerum etiā, quia quæſtio ſolum dicitur de cōplexo propoſitionali: ut utrum luna eclipſetur: quæſitū uero, ſeu id quod quæritur, non ſolum eſt propoſitio, ſed prædicatū ipſum quod quæritur an cōueniat ſubiecto. u.g. definitio ipſa quæritur an conueniat ſubiecto: & eſſe, quæritur de Centauro, an Centaurus ſit. Et L
hoc eſt quod aſſerit Ariſto. uidelicet quod tot ſunt ea quæ quærūtur, quot ſunt ea quæ ſciuntur. ¶ Subiungit ea quæ quæruntur eſſe quatuor, uidelicet, an hoc ſit illud, cur hoc ſit illud: an hoc ſit, & quid hoc ſit. Boetius uertit, quia propter quid. &c. Sed illa particula, quia, ut ſæpe admonuimus facit æquiuocationem & obſcuritatē: quare non debet accipi hic cauſaliter, aut ꝙ. quia, ſit quæſtio de effectu: ſed debet accipi ut ſit cōiunctio: nam quæſtio, quia, non quærit niſi ſolum de ueritate propoſitionis de, eſt, tertio adiacente, ut utrum homo ſit riſibilis, quod patet in uerbis Ariſto. Dicit enim, ꝙ prima quæſtio plura complectitur: ſcilicet M
ſubiectum & prædicatum: ut utrum ſol eclipſetur, quo inuento ceſſat prima quæſtio. Sed poſtquā ſcimus quòd ſol eclipſatur, aut quòd terra mouetur i terræ motu, ſequitur ſecūda quæſtio, cur ſol eclipſetur: cur terra concutitur. ¶ Proportionabiliter ſe habent aliæ duæ quæſtiones, an ſit, & quid ſit. Percepto nanque quòd res ſit: puta ꝙ Deus ſit, ſequitur ſecunda quæſtio quidnam ſit. ¶ Ponit autem differentiam inter quæſtionem, an res eſt, & quia eſt, dicens quod quæſtio an res ſit, eſt quæſtio ſimplex: nam, eſt, ſecundum adiacens, dicit eſſe ſimpliciter: eſt, uero tertium adiacens, dicit eſſe compoſitum & ſecundum quid, ut eſſe riſibile, eſſe albū. &c. ¶ Notandum eſt in his quæſtionibus, ꝙ duæ illarum ſunt de re ſimplici, ut, an res ſit,

G ſit, & quid ſit: duæ autem ſūt compoſitæ. ſ. quia, & propter quid. Neque tamen proponuntur ab Ariſto. eo ordine quo ſuapte natura interrogantur: nam, ut inquit Boetius in principio prædicabilium, primum quod de re percontamur eſt, an res ſit, puta an ſit ſol, mox quid ſit, deinde an ſol eclipſetur, ac poſtremo propter quid eclipſatur. Immo ut uiſum eſt in primo capite primi libri tex.2. duo priora præexiguntur ante ſcientiam. Ariſt. uero antepoſuit quæſtiones compoſitas: quia compoſita ſunt nobis notiora, uel forte quia ſolæ propoſitiones ſunt quas ſimpliciter ſcimus. ¶ Eſt hic *Dubiū.* dubium quomodo ſint tot ea quæ quæruntur, quot ſunt ea quæ ſciuntur. Quærimus

H enim an res ſit, & quid ſit: hæc tamen non ſciūntur proprie, quia nec demonſtratur rē eſſe, nec definitio: ſed utrunque præſupponitur ante ſcientiam, ut modo dicebamus. ¶ Reſpondetur, ꝙ Ariſto. accepit ſcire pro hoc quod eſt cognoſcere id quod inueſtigando inuenimus, licet non demonſtretur. Poſuit enim ſupra capite.8.tex.25.differentiam inter dignitatem & poſitionem, qualis eſt definitio, quod dignitas nec interrogatur nec ſcitur, ſed per ſe ipſa cognoſcitur, definitio uero interrogatur a diſcipulo, & à doctore explicatur: & licet non demonſtretur, inueſtigatur tamen per diuiſionem ut infra uidebitur, & pariter an res ſit interrogatur.

I

QVOD OMNIS QVAEſtio ſit de medio.

CAP. II.

EQVIDEM cum aut nū hoc illud ſit, aut omnino num ſit quærimus, ibi an mediū eius ullum extet quærimus. Cum uero uel num hoc illud ſit, uel omnino num ſit, idque uel ſempliciter uel ex parte iam quidem ſcimus: at uero uel quare ſit uel quid ſit quærimus, ibi quodnam medium ſit quærimus. Porro uel hoc illud eſſe, uel omnino hoc K eſſe, uel ſimpliciter, uel ex parte dico: ex parte quidem ut nam luna deficiat, augeaturue: (aut enī ſit hoc illud, aut nō ſit, in talibus quæritur) ſimpliciter uero, ut eſt luna necne: eſt nos necne. Fit igitur, omnibus ut ī quæſtionibus, aut num ſit medium, aut quodnam ſit medium quæratur. ¶ Cauſa enim eſt mediū, ea uero in omnibus quæritur, deficiat luna, eſtne huius aliqua cauſa: poſtea cognito hoc cauſam inquā aliquam eſſe, quænam illa ſit cauſa quærimus ¶ Cauſa enim tam ut quicquam L ſit ſimpliciter, quàm ut quippiam eorum quæ vel per ſe, vel per accidēs cōpetunt ſit, ipſum medium eſt. Ac ſimpliciter quidē eſſe ſubiectum ipſum, vt lunam, aut ſolem, aut terram, aut triangulum: quippiam uero eſſe, ut defectionem, vt medium obtinere, non obtinere, æqualitatē, inæqualitatem, & huiuſmodi dico. In his enim omnibus idem quid eſt, ac propter quid eſt, eſſe patet quid eſt lunæ defectio? priuatio lunaris lucis, ob interpoſitionē terræ: propter quid hæc defectio eſt, aut cur luna deficit? quia lux eius obii M ciente ſe terræ deſtituitur: quid concentus eſt? numerorum inter acutum & graue proportio, cur inter ſe graue atq; acutum conſona ſunt? quia numerorum inter ſeſe ſuſcipiunt rationem acutum ipſum & graue: eſt ne inter acutum & graue concentus? conſiſtitne ratio ipſorum numeris? quod ſimul atque percepimus, quænam ſit illa ratio quærimus. ¶ Equidem nil nos quā *Tex.11* medium ipſum quærere, ſatis ea docent, quorum medium percipi ſenſu poteſt: nam lunę defectionem exiguā, dum

A dum ſenſu non contingimus, ſit lunæ defectio necne quærimus: quod ſi in ipſa luna eſſemus, neq; ſi fiat defectio, neq; cur defectio vtique quæreremus, ſed ſimul vtrũq; ſe nobis vtro offerret atq; pateſieret. Etenim ex ſenſus perceptione, & vniuerſale ipsũ notũ nobis fuiſſet: ſenſu namq; terrã nunc ſeſe obiicere lunæ, cognoſceremus: pateret enim uiſu, nunc lunam deficere: atq; ex hoc ipſum emerſiſſet vniuerſale. Vt igitur dicebamus: idem ſcire eſt quid ſit, propter quid ſit quicquam. Et hoc aut ſimplicier & non aliquid eorum B quæ inſunt, aut aliquid eorum quæ inſunt, ueluti duo recti, aut maius uel minus: & huiuſcemodi. Patet igitur oĩa quæ quærũtur medii qõnem eſſe.

IN hoc ſecundo capite quod tres habet particulas, oſtendit quod omnes quatuor quæſtiones formaliter aut uirtualiter ſunt de medio & cauſa rei. Et in diuiſione Commentatoris duæ primæ particulæ comprehenduntur ſub primo tex. & in tertia incipit ſecundus textus. Probat ergo oẽm qõnem eſſe de medio, tribus rationibus. Primo inductione. Vbi notandum eſt, C quod de propoſitione immediata & per ſe nota nulla eſt quæſtio: non .n. quærimus, utrum quodlibet ſit, uel non ſit, quia id cadere non poteſt ſub dubio: ergo cum quærimus, quia, id eſt, an hoc ſit hoc, puta utrum ſol eclipſetur, licet formaliter non quæramus medium & cauſam, quærimus tamen uirtualiter utrum ſit aliquod medium & cauſa cur eclipſetur. Cuius ſignum eſt, quo ſtatim poſtquam ſcimus ſolem eclipſari quærimus propter quid eclipſatur, quod eſt quærere quod eſt illud medium, ſeu quæ eſt illa cauſa cur ſol eclipſatur. Eadem rõne ſi eſſet nobis per ſe notũ aliquam rem nullius eſſe quidditatis & eſſentiæ, certe non quæreremus an ſit: nam res quæ nullius eſt quidditatis, ut, chimæra eſſe non poteſt. Igitur cum quærimus an res ſit uirtualiter D quærimus an res ſit alicuius quidditatis & eſſentiæ. Cuius ſignum eſt, quod poſtquam ſcimus rem eſſe, ſtatim quærimus quid ſit, id eſt, quæ eſt illa eſſentia. ¶ Vbi adnotandum eſt, quòd quærere an res ſit, non eſt quærere an actu exiſtat, ſed eſt quærere an res uera ſit: nam in hyeme ſcimus roſam eſſe, quia eſt in ſuis cauſis naturalibus: & ideo quærere an ſit, ẽ quærere an ſit alicuius qdditatis. ¶ Et hoc eſt quod ait Ariſt. [cum uero uel num hoc illud ſit.] id eſt, cum ſcimus hoc illud eſſe per qõnem, quia, uel ſimpliciter hoc eſſe per qõnem, an eſt, ex parte tunc ſcimus, quia uirtualiter in prima quæſtione ſcimus aliquam eſſe cauſam illius ueritatis: & in ſecunda uirtualiter ſcimus ali- E quã eſſe quidditatem rei. Cum uero poſtea ſcimus, quare. i. propter quid hoc ſit illud formaliter ſcimus quæ eſt illa cauſa: & cum ſcimus quid eſt hoc, formaliter ſcimus quæ eſt illa qdditas. Sicut .n. ſcire, propter quid, ſe habet ad ſcire, quia, ita ſcire quid, ſe habet ad ſcire, an ſit. Cõcludit ergo Ariſt. ꝙ ſi in qõne, quia, uirtualiter quærimus an ſit aliqua cã propter quã: & in quæſtione, propter quid, formaliter quærimus quæ ſit illa cã: & in quæſtione, an eſt, uirtualiter quærimus an ſit aliqua quidditas rei: & in .q. quidem, formaliter quærimus quæ ſit illa quidditas, colligitur ut oĩs quæſtio ſit de cã, pro- F pter quid, aut de medio quod eſt quid. Per mediũ uniuerſaliter intelligit Ariſ. quidditatẽ quæ exprimitur per definitionẽ. Ingenioſe ergo Ariſ. quatuor quæſtiones reducit ad dua .ſ. quia, ad propter qd: &, an eſt, ad quid eſt. ¶ In ſecũda particula, [cauſa .n. eſt medium .&c.] probat eandem concluſionẽ rõne. Et intendit has duas qõnes ad quas alias reduxerat uirtualiter reducere ad unã quæ eſt de medio .ſ. quid eſt. Eſt ergo ratio hæc. Cã & mediũ idẽ ſunt: ſed in oĩbus quæſtionibus quæritur cã rei: ergo ĩ oĩbus quæritur medium. Minor eſt nota ex dictis: probat autem maiorẽ dicẽs, quòd cauſa tam ut quicquã ſit ſimpliciter, tã ut ſit aliquid eorũ quæ ꝑ ſe aut per accidẽs cõpetũt eſt mediũ. Exponit terminos, qđ eſſe ſimpliciter

eſt quod

G eſt quod exprimitur per, eſt, ſecundum adiacens pertinens ad quæſtionem, an eſt. ſ. lunam eſſe ſolem eſſe. &c. Eſſe autem compoſitum eſt id quod explicatur per, eſt, tertium adiacens, ſiue prædicatum per ſe prædicetur, ſiue per accidens, quod pertinet ad quæſtionem, quia, ut ſol eclipſatur: triangulus habet tres triangulos æquales. &c. Et ꝙ in his eadē ſit cauſa & medium, probatur, quia ſi quæratur quid eſt defectio. i. eclipſis lunæ (quæ eſt qō de medio reſpondebitur ꝙ eſt priuatio lucis propter interpoſitionē terræ. Sed ſi rurſus quæratur, propter quid luna eclipſatur (quæ eſt quæſtio de cauſa) itidem reſpondebitur, quòd propter interpoſitionē terræ inter ſolem & lunam. Et ſi quæratur

H quid eſt concentus. i. conſonantia: reſpondebitur, quòd eſt proportio numerorū inter acutum & graue. Et ſi rurſus quæratur, propter quid acutum & graue bene conſonant, itidem reſpōdebitur, propterea quòd eſt inter illa proportio numerorum. Proportio numerorum idem eſt quod proportio rationalis: quæ ex eo ita uocatur quòd inter numeros omnis proportio eſt rationalis: nam ſaltem unitas eſt pars aliquota omnium numerorum: in quantitate autem cōtinua, ut inter diametrum & coſtam, eſt proportio irrationalis: & conſonantia inter uoces eſt, quia habent proportionē rationalē: & diſſonantia, quia habent proportionem irratio-

I nalem. Si ergo ad quæſtionem, quid eſt, & propter quid eſt, idem reſpondetur, ſequitur quòd medium & cauſa idem ſunt. ¶ Reſtat hic tamen dubium quod Ariſto. ponit hic exēplum de definitione paſſionis: & tamen paſſio non demonſtratur de ſubiecto niſi per definitionem ſubiecti. Reſpondetur, quòd proxima cauſa per quā paſſio demonſtratur de ſubiecto eſt definitio ipſius paſſionis, ſed illa definitio demōſtratur poſtea de ſubiecto per definitionem ſubiecti. Exempli gratia. Riſibile demonſtrabitur de homine hoc modo, omne animal aptum natum ridere eſt riſibile: omnis homo eſt aptus natus ridere: ergo eſt riſibilis: ſed minor rurſus demonſtratur per definitionē ſubiecti hoc modo, oē animal rationale eſt aptū natum ridere: omnis homo eſt animal rationale ergo eſt aptus natus ridere. ¶ In tertia particula ubi incipit tex. ſecundus, [Eqdem nil nos] probatur tertio concluſio a ſigno quod eſt huiuſmodi: In his quorum medium & cauſam ſenſu percipimus nec quærimus an res ſit, nec quærimus, quia, ſcilicet an hoc ſic hoc: ergo ſignum eſt quòd quæſtio an eſt & quæſtio quia, reducantur ad quid eſt. Probatur antecedens, ut ſi quis eſſet poſitus in luna & uideret quòd dum terra obijcitur illi eclipſatur, nec quæreret an ſit eclipſis, nec an luna eclipſetur, nec propter quid: quia manifeſta eſt illi cauſa & quidditas eclipſis. At quia poſſet quis dicere quòd ſcientia non eſt ſingularium, K

L & ille talis ſolum haberet experientiam ſingularium: Reſpondet, ꝙ ex ſingularibus per inductionem haberet ſcientiam uniuerſalē. ſ. quod quotieſcūque terra interponitur Luna eclipſatur. ¶ Et ſic concludit quòd quæſtio, propter quid, & quæſtio, quid, uirtualiter reducuntur ad unam quæſtionem: & cū aliæ duæ quæſtiones ſuperius reductæ ſunt ad has ſequitur quòd omnes reducantur ad unam, quæ eſt de medio. ſ. de quidditate, quæ exprimitur per definitionem. Quæ eſt concluſio in hoc primo membro intenta. Nihilominus in ſubſequentibus, ſeorſum diſputat de quod quid eſt, & propter quid, & in his duobus fere uerſatur tota diſputatio huius libri. M

Omnis quæſtio eſt de medio.

QVOD DEMONSTRAtio, & definitio non ſint eiuſdem, diſceptatio.

CAP. III.

His ita determinatis dicendum eſſe uidetur, quonam pacto ipſum quid eſt oſtendetur, quiſque diſquiſitionis eius modus: quid denique, & quorū definitio ſit atque dubitādū eſſe uidetur antea, idque initium faciēdum, quod

A quod maxime dicẽdis accomodatum fiet. Dubitauerit itaq; quiſpiam, utrum fieri poſſit, ut idem ratione que eiuſdẽ, definitione demonſtrationeque ſciatur: an idipſum fieri nequeat. Etenim definitio ipſius quid eſt, eſſe uidetur. Omne autem quid eſt, uniuerſale eſt, atque affirmatiuum. At ratiocinationum alias negatiuas, alias non uniuerſales eſſe patet: uniuerſæ nãque ratiocinationes de ſecundo ſchemate negatiuæ ſunt: de tertio uero, uniuerſales nõ ſũt. Deinde nec eorũ omniũ eſt definitio, quæ prima affirmatiue figura B mõſtrãtur: quare omnẽ triãgulum, tres duobus rectis æquales habere, aliaq; ſimilia ſunt. Huius autem ratio eſt, quia id ſcire quod demõſtrari poteſt, nil aliud eſt quàm demõſtrationẽ eius habere: quare ſi taliũ eſt demõſtratio, patet eorundẽ & definitionem non eſſe. Nã ſi ſit, etiam per definitionem ſciret quiſpiam, demonſtrationem non habens: nihil.n. utrumq; ſimul non habere uetat. Inductione etiam idem ſatis oſtendi crediq; poteſt. Nihil.n. unquã eorũ quæ uel per ſe, uel ꝑ accidẽs C inſunt, definiendo cognouimus. Præterea ſi definitio ſubſtãtiam explicat atque declarat talia non ſubſtantias eſſe patet: perſpicuum igitur eſt, nõ omnis eius definitionem eſſe, cuius eſt demõſtratio. ¶ Quid ergo, eſtne eius omnis demõſtratio cuius eſt definitio? At uidetur nõ eſſe. una.n. eademque etiam huius erit ratio. Cõſtat.n. unius ea ratione, qua unum eſt, ſcientiã unam eſſe: quare ſi id ſcire quod demonſtrari poteſt, nil aliud quàm demõſtrationẽ eius habere eſt, aliquid ſane impoſſibile eueniet. Is.n. qui definitionẽ habet, ſine demõſtratione profecto ſciet. Præterea demonſtrationum principia definitiones ſunt, quorum demonſtrationes non eſſe demonſtratum eſt prius. D Et.n. aut principia demõſtrãtur, & prĩcipiorũ ſunt ſemper principia, modus que nullus unquã occurrit: aut in primis ſtetur neceſſe eſt, quæ quidem & definitiones ſũt, & demõſtrari nõ poſſũt. ¶ At ſi nõ omnis eiuſdem, alicuius ne ſaltẽ eiuſdem definitio demõſtratio que eſt? an neque hoc eſſe poteſt? Nõ eius.n. demonſtratio eſt, cuius eſt definitio. Etenim definitio eſt ipſius quid eſt, ſubſtãtiãque declarat: demõſtrationes autem, idipſum ſubiicere ſumere E que uidentur. Mathematicæ nãque, quid eſt unitas, quid par quid ĩpar accipiũt, cæteræque demõſtrationes ſimiliter. Adde quòd omnis demõſtratio aliquid de aliquo vt eſſe, aut non eſſe demonſtrat: at in definitione nihil de aliquo prædicatur: ueluti neque animal de bipede, neque hoc de animali, nec item figura de plano. Nõ.n. planũ figura eſt, neque figura planũ. Præterea differt, quid & hoc illud eſt oſtendere: at definitio quidẽ quid eſt patefacit: demõſtratio uero quippiam ĩeſſe cuipiã, F uel non ineſſe mõſtrat. Diuerſorũ autem diuerſa demonſtratio eſt, niſi hoc pars illius exiſtat. Quod quidem ſic dico, ut ſi triangulũ omnem duobus rectis tres æquos habere demonſtratum ſit, etiã æquicrurum tres æquos duobus habere conſtet. Hoc nanque partis illud totius rationẽ habet. At quid eſt, & hoc illud eſt, non ita ſeſe habent: quippe cum alterum ad alterum partis non habeat rationem. Patet igitur, nec eius oĩs demonſtrationẽ eſſe cuius eſt definitio: nec cuius oĩs definitionem eſſe, & cuius eſt demonſtra-

G tio : quibus efficitur, ut omnium cuiuſquam eiuſdem utrunque haberi nõ poſſit: quare perſpiciuũ eſt neq; idem eſſe definitionem demõſtrationemq; , neque alterum in altero eſſe. Nam ea quæ ſubiiciuntur, ſimiliter profecto ſe ſe haberent. Sed de his hactenus, ſatis enim de hiſce diximus dubitando.

INcipit ſecundum membrum principale, in quo poſtquam determinatum eſt omnem quæſtionem eſſe de medio aut de propter quid, oſtendere intendit manifeſte his
H octo capitulis, ꝙ id quod eſt mediũ demonſtrationis demõſtrari non poſſit. At i quinq; priorib. ꝓcedit arguendo ad partẽ negatiuã, & in aliis trib. determinãdo ueritatẽ. In hoc ergo capitulo agit de definitione explicante quod quid eſt, in ſequenti incipit agere de quidditate explicante definitionem, quod in diuiſione Cõmentatoris eſt pars tex. ſecundi. Proponit ergo tria examinanda in ſubſequentibus. ſ. quo pacto quod quid eſt manifeſtetur, & quis ſit modus inquiſitionis illius, & quorum ſit definitio. Subiungit autẽ accõmodatiſſimum eſſe principium, ſi primum diſputetur ſi eadẽ res ſub eadem ratione poſſit & definitione & demonſtratione ſciri. Eſt.n. intentio in hoc capite oſtendere differentiam inter definitionem, quæ
I explicat quod quid, & demonſtrationem, quæ explicat propter quid. Atq; adeo in tribus particulis diſputat tria dubia. Primum

Primmum dubium.

eſt utrum cuiuſcunq; eſt demonſtratio, ſit etiam definitio, id eſt, utrum quicquid demonſtratur, definiatur: & arguit quod non, quatuor rationibus. Prima eſt quod quid eſt.i. definitio prædicatur affirmatiue & uniuerſaliter de definito : ſed non omnis ſyllogiſmus concludit affirmatiue ut patet in ſecunda figura, neq; omnis uniuerſaliter, ut patet in tertia : ergo non cuiuſcunq; eſt demonſtratio eſt definitio. ¶ Secunda eſt ibi, [deinde. &c.] qua probat, quod nec in prima figura cõcludente uniuerſaliter, & affirmatiue, cuiuſcunque eſt demonſtratio, ſit definitio. Et ratio eſt, inquit, qa aliquid eſſe demonſtrationem ſcibile, eſt quod tũc ſolũ ſciatur quando habetur eius demonſtratio : ergo illud non erit definitione ſcibile, alias ſine demonſtratione per difinitionem ſciretur. ¶ Tertia ratio eſt ibi, [inductione. &c.] & rõ eſt: Ea quæ ſciuntur ſunt cõcluſiones in quibus aliquid per ſe aut per accidẽs prædicatur: nam per ſe quarto modo, ut ædificator ædificat, eſt propoſitio ſcibilis, & nihilominus eſt accidentalis in prædicando, licet ſit per ſe in cauſando. Concluſionis (inquit) autem non eſt definitio, ſed ſolum ſubiecti : ergo non cuiuſcunque eſt demonſtratio eſt definitio. ¶ Poſtrema ratio eſt ibi, [præterea ſi. &c.] & eſt confirmatio præcedentis, definitio ſubſtantiam, id eſt, quid-
ditatem & eſſentiam ſubiecti ſignificat : id autem quod demonſtratur eſt accidens, ſcilicet, paſſio : ergo illius quod demonſtratur non eſt definitio. ¶ In ſecunda particula textus, [quid ergo] diſputat ſecundam quæſtiunculam, utrum econuerſo quicquid definiatur demonſtretur. Et arguit ad partem negatiuam duabus rationibus : quarum prima eſt eadem quæ ſupra ſecundo loco tacta eſt. Vna res non habet niſi unum modũ determinatum quo ſciatur, nam debet procedere demõſtratio ex propoſitionbus per ſe eiuſdem generis, ut ſupra dictũ eſt : ſi ergo aliquid eſt ſcibile per demonſtrationem illud non ſcitur niſi dum demonſtratur : &
tũc ſi haberet definitionem poſſet ſciri per definitionem ſine demonſtratione, & ſic ſequeretur unum impoſſibile. ſ. quod illud nõ eſſet ſcibile niſi ꝑ demõſtrationem, & quod eſſet ſcibile alia uia. ¶ Secunda ratio eſt ibi, [præterea] quæ talis eſt: definitio eſt principium primũ demonſtrationis, ut dictum eſt capite. 8. tex. 25 primorum autem principiorum non eſt demonſtratio, alias eſſet proceſſus in infinitum : ergo nõ cuiuſcunq; eſt definitio eſt demõſtratio. ¶ In tertia particula, [an ſi non omnis] diſputat tertiam quæſtionem. ſ. eſto non quicquid demõſtratur definiatur, nec econuerſo uniuerſaliter, an ſaltem particulariter detur aliqua res cuius ſit ſimul & definitio & demonſtratio.

Et

A Et arguit, quòd nõ tripliciter. Primo definitio ipſius quod quid eſt, explicans eſſentiã rei ſed quid eſt, ut primo libro dictũ eſt ſupponitur ante demonſtrationẽ (ſupponit. n. Mathematicus quid eſt unitas) ergo fieri nequid ut eiuſdem ſit definitio & demonſtratio. Secunda ratio eſt ibi [adde quòd.] Demonſtratio aliquid de aliquo demonſtrat; puta cõcluſionem in qua unum prædicatur de alio: in definitione autẽ neutra pars prædicatur de alio, cum enim dico animal ratione, neque animal de rationali, neque econuerſo prædico, quia ubi non eſt uerbũ, non eſt prædicatio. ¶ Tertia eſt ibi, [præterea differt] quæ talis eſt: Differunt quæſtio quia eſt. i. an hoc ſit illud, & quæſtio quid eſt: & definitio oſtendit quid eſt, demonſtratio uero, hoc eſſe illud: diuerſorum autem diuerſa eſt demonſtratio. i. ratio qua manifeſtantur, niſi unum ſit pars ſubiectiua. i. ſpecies alterius, ſicut iſoſceles eſt ſpecies trianguli, quorum proinde eadem eſt ratio ſcientiæ: ſed nec definitio eſt ſpecies demonſtrationis: neque econuerſo, ſed ſunt omnino diuerſæ rationis: ergo cuius eſt demonſtratio non eſt definitio, neque econuerſo.

B

QVOD QVID EST non eſſe demonſtrabile.

C

CAP. IIII.

QVID ergo prorſusne ipſius quid eſt ratiocinatio demõſtratioq́; nulla exiſtit, qualiter iam dediſſe uidebamur? Patet enim ratiocinationem quidem aliquid per mediũ de aliquo ſemper oſtẽdere, ipſum autem quid eſt eſſe, & hoc ipſo quid eſt prædicari. Hæc autem conuerti neceſſe eſt. Nam ſi. a. ſit proprium ipſius. c, patet. b. quoq; ipſius. c, &. a. rurſus ipſius. b. propriũ eſſe. Quo fit ut oĩa cõuertãtur, mutuáq; prædicationẽ ſuſcipiant. At uero ſi tã a. cõpetit ipſi b. vt qd eſt ipſius, quã. b. competat identidẽ ipſi. c, neceſſe eſt tum. a. de. c. prædicetur, ut quid eſt ipſius: quod ſi non hoc pacto bis illud qſpiã ſumpſerit, nulla ſane neceſſitas eũ compellet, ut. a. de. c. ut quid eſt ipſius dicatur: ut ſi. a. quidẽ vt quid eſt ipſius. b. competere dixeris b. uero non eodem modo de quolibet. c. prædicaueris, quare non ſolum. a. de. b. dicatur oportet, ut quid eſt ipſius, ſed. b. quoq; de. c. modo eodem prædicetur neceſſe eſt. Hæc cũ ita ſint, ſi in utroque rõnis interuallo ipſum quid eſt qdditasq́; ſumatur, quidditas nimirũ antea quã concludatur, in ipſo medio ratiocinationis termino collocabitur.

D

E

¶ Atq; biño ſi fieri poteſt ut oſtendatur quidnam ſit homo, ſit. c. qdem hõ, a uero quid ẽ ipſius ſiue. d. aĩal bipes, ſiue aliquid aliud eſt. Siquidem igitur iuſta ratiocinatio fiet, neceſſe eſt. a. de quolibet. b. prædicetur. Hoc autem vt cõſtat alia media definitione opus eſt, quæ quidem etiam quid eſt ipſius hominis erit, ſumitur igitur id profecto, quod demonſtrare oportet: b. nanq; definitio ipſius hominis eſt. Id autem ipſum in duabus propoſitionibus primis immediatisq́; conſiderare oportet. Maxime. n. id quod dictum eſt eluceſcit. Qui igitur per ea quæ conuertuntur, quid anima, quidue homo, uel aliarum quiduis ſit conantur oſtendere, ii petunt id ſine dubio, quod initio quærunt, demonſtrareq́; nituntur, ut ſi quis animam eſſe qd eſt ſibi uiuendi cauſa, id uero, numerũ eſſe ſeipſum mouentẽ. Is. n. neceſſe eſt poſtulet adeo, aĩam numerũ eẽ ſeipsũ

F

G *motu cientem, ut idem ſit anima nu-*
merusq; ſeipſum mouens. Non. n. ſi
a. qu. dem ipſum. b, b. uero. c. ipſum ſe
quatur, a. definitio erit ipſius. c: ſed de
ipſo tamen uere dicetur, ut patet. Ne-
que ſi rurſus. a. ratione ſubſtãtiæ. b. cõ
petit, de omniq; eo prædicatur, a con
tinuo definitio erit ipſius. c. Quãquã
enim animalis eſse, de hoĩs eſse dici-
tur: omne. n. aĩal rationis particeps,
ſubſtantia ueræ eſt animæ particeps,
quæ eſt principium ſentiendi, quem
admodum & omnis homo eſt animal,
non tamen hoc dicitur pacto ut unũ
H *ſit. Si igitur quſpiam non hoc pacto*
terminos ſumpſerit, nunquam a ſane
quidditatem ipſius. c, ſubſtantiamq;
eſse concluſerit. Sin autem hoc ac-
ceperit modo, tum antea profecto. b.
ipſius. c. definitionem ſumpſerit eſse.
Quare non demonſtrabit. ſumit enim
id, quod initio quærebatur,

IN quarto capite quod in diuiſio-
ne Commẽtatoris eſt textus ter
tius, habetq; duas particulas.
poſtquam ĩ ſuperiori diſputauit,
quod non idem cognoſcitur per demõſtra
tionẽ & per definitionem, diſputat quòd ip
I ſum quod quid eſt. i. quidditas ſignificata
per definitionem, non demonſtratur. Neq;
uero incidit hæc quæſtio cum præcedenti-
bus: nam in ſuperiori capite ſolum eſt poſi-
ta differentia inter definitionẽ & demonſtra
tionẽ, quòd uidelicet ſint diuerſæ rationes
notificandi aliquod ignotum, cùm defini-
tio explicet quid, & demonſtratio propter
quid. Hic uere diſputatur utrũ ipſum, quod
quid eſt, ſignificatum per definitionem, poſ
ſit de ſuo proptio ſubiecto demonſtrari. Et
ſimiliter cap. undecimo idem percontabi-
tur de propter quid, an ſit demonſtrabile.
¶ Arguit uero ad partem nagatiuam qua-
tuor præiactis fundamentis, propoſita ta-
men prius quæſtione, utrum ipſius, quod
quid eſt, ſit demonſtratio. i. utrũ demonſtre-
tur de ſuo ſubiecto. Primum ſuppoſitum K
eſt, ꝙ ratiocinatio. i. ſyllogiſmus demonſtrat
aliquid per medium. Secundum, quòd quod
quid eſt, prædicatur de ſuo ſubiecto in eo
quod quid & conuertibiliter. Ratione pri-
mi, paſſio non dicit, quod quid eſt, ſubiecti:
& ratione ſecundi genus non dicit totum,
quod quid eſt, ſpeciei. Tertium quod inde
ſequitur eſt, ꝙ ſi quod quid eſt, demonſtran
dum eſſet de ſubiecto, neceſſe eſt ut mediũ
& extremitates eſſent termini conuertibi-
les: nam cum demonſtratio conſtet ex pro-
poſitionibus directis, debent in præmiſſis
prædicata conuerti cum ſubiectis, aut eſſe
eis ſuperiora: ſi uero. a. ſcilicet maior extre
mitas ſit ſuperior ad. b. medium, a fortiori
erit ſuperior ad c. de quo directe prædica- L
tur. b: & ſi. b, medium, ſit ſuperius ad. c, a ſor
tiori. a. quod prædicatur de. b. erit ſuperius
ad, c: quare. a. non conuertetur cũ. c. & per
conſequens nec erit, quod quid eſt, illius ut
patet ex ſecunda ſuppoſitione. Quartũ fun-
damentũ eſt quod ad demonſtrandũ, quod
quid eſt, de ſuo ſubiecto, non ſatis eſt demõ
ſtrare, quod quid eſt, uere & uniuerſaliter
prædicari de ſubiecto, ſed eſt demõſtrandũ
ꝙ prædicatur quidditatiue: ex quo ſequi-
tur neceſſarium eſſe ut tam maior extremi-
tas prædicetur quidditatiue de medio, quã
mediũ de minori: nam ſi non ſit utraq; præ-
miſſa quidditatiua, nõ neceſſario inferent
ꝙ concluſio ſit quidditatiua. Exempli gra- M
tia. Quãuis bene ſequatur, omne aĩal eſt al-
bum: oĩs homo eſt animal: ergo omnis ho-
mo eſt albus: tñ quia, album, nõ prædicatur
quidditatiue de aĩali, nõ ſequuitur ut quid-
ditatiue prædicetur de hoĩe: & quanuis ſe-
quatur, omne albũ eſt coloratum, oĩs homo
eſt albus: ergo omnis homo eſt coloratus:
tñ quia albũ non prædicatur de hoĩe quid-
ditatiue, non ſequitur ut coloratum prædi
cetur de illo quidditatiue. ¶ Ex his igitur
quatuor fundamẽtis ſcite ſane infert, quod
quid eſt, non demonſtrari de ſuo ſubiecto:
nã ſequeretur ex dictis ꝙ in tali demonſtra
tione peteretur principium: quia ſi, quid-
quid eſt, in maiori quidditatiue debet præ-
dicari de medio, & mediũ in minori etiam

quid-

A quidditatiue, neceſſe eſt ut mediū ipſum dicat etiam quod quid eſt: unde in minori prædicabitur, quod quid eſt, de ſuo ſubiecto, & per conſequēs ante concluſionem iam ſupponitur id quod demonſtratio intendit concludere & demōſtrare, quæ eſt petitio principii. ¶ In ſecunda particula, [Atque omnino.] Subdit exemplū. Sit enim inquit. c. homo, a. uero quod quid eſt eius, puta, animal bipes, aut alia quidditatiua definitio: neceſſe eſt tunc ut utraque præmiſſa ſit uera & directa & quidditatiua, quod med.ū etiam.b. ſit definitio hominis, quare in minori ſcilicet: c. eſt b. prædicatur quod quid eſt de ſuo ſubiecto, quod intenditur demōſtrari. ¶ Quod ſi quis arguat: nihil prohibere quin maior extremitas ſit una definitio,

B & medium ſit alia: ¶ Reſpondetur, quòd hic non eſt quæſtio de quod quid eſt, in ordine ad definitionē: nam de definitionibus poſtea dicemus quòd una poteſt demonſtrari de alia, & ita forſan una definitio poteſt per aliam definitionem demonſtrari de ſubiecto. Sed quæſtio eſt de quidditate ipſa ſignificata: quæ cum in minori iam prædicetur de ſubiecto ſignificata per ſuam ſignificationem quidditatiuam, iam ſupponitur id quod intenditur demonſtrari. Vel ſecundo dicendum, ꝙ definitio quidditatiua non eſt niſi una in rigore, quæ ſi in minori prædicatur iam non demonſtratur. Sed prima ſolutio propius ad mentem Ariſt. accedit.

C Et hac de cauſa ſubdit ſecundum exemplū de anima cui attribuit duas definitiones, ſcilicet anima eſt cauſa ſibi ipſi uiuendi, corpus enim uiuit per animam, & anima per ſe eo modo quo forma dicitur uiuere: & maxime quia anima ſeparata uiuit uita intellectiua: & item anima eſt numerus ſeipſum mouens: quæ in re idem prorſus ſignificāt, niſi ꝙ hæc datur ſecundum Platonem qui omnes ſubſtantias appellabat numeros. Nō eſt locus hic diſputandi an proprie anima moueat ſe, hoc enim ad Philoſophiam pertinet, ubi oſtenditur ꝙ nihil eadem ratione poteſt eſſe mouens & motum. Ait ergo: ꝙ ſi quis faciat hanc demonſtrationem, omnis numerus ſeipſum mouens eſt ſibi ipſe cauſa mouendi: anima eſt numerus ſeipſum mouens: ergo eſt ſibi ipſa cauſa mouendi D is, inquit, neceſſe eſt ut poſtulet adeo, id eſt, petat certe a reſpondente, & ſupponat ꝙ anima eſt numerus ſeipſum mouens, ſiquidē definitio petitur & ſupponitur: & per conſequens tamen in initio petit quidditatem ipſius animæ quam intendit demonſtrare.

¶ Colligit tandem per modum epilogi, ꝙ quanuis ſi.a. prædicetur de.b, & b. de. c, neceſſe ſit ut.b. prædicetur de.c: tamē ſi ambæ præmiſſæ non ſint quidditatiuæ, & extremorum conuertibilium, non inferent, quod quid eſt, de ſuo ſubiecto. Vt quanuis omne animal ſit ſubſtantia ſenſibilis: & omnis homo ſit animal: & proinde ſequatur, ꝙ omnis homo eſt ſubſtantia ſenſibilis: non E tamen ſequitur, ꝙ illa ſit definitio hominis, quia animal non prædicabitur conuertibiliter de homine.

QVOD NEQVE PER diuiſionem, quod quid eſt, demonſtretur. CAP. V.

At nec diuiſione hoc illius de Tex.4. finitionem eſſe colligi poteſt, qualiter in reſolutionū figurarum eſt dictum. Nunquam enim in diuiſione fit, ut cū hæc F ſint, neceſſario illa ſequatur, ſed fit perinde atq; cum quiſpiam inducit: nō n. demonſtrat. Nam nec interrogare cōcluſionē, nec ſi data ſit, ideo ipſam eſſe oportet, ſed ipſam eſſe cum illa ſint neceſſe eſt, etiam ſi is qui reſpōdet minime aſsētiatur. Etenim ſi quis hoc roget pacto, homo animatus an inanimatus eſt? deinde animatum eſſe ſumat, ratiocinationē nullā facit. Rurſus aīal omne aut greſſibile aut aquaticū eſt? ſi eſſe greſſibile ſumat, nullam ratiocinationem profecto facit: nec hominē

G hoc eſſe totum, animal inquam greſſi
bile, neceſſario ex dictis emergit, ſed
hoc quoq; perinde ut illa ſumit. Atq;
nihil omnino refert, ſiue in multis ſiue
in paucis hoc pacto fiat: eſt enim idẽ.
Fit igitur hiſce qui hoc procedũt mo-
do inutilis hic diuiſionis uſus, etiã ad
ea quorum alioqui fieri ratiocinatio
poterat. Quid enim prohibet, ut illud
totum uere quidem de homine dica-
tur, minime tamen quid ſit homo de-
claret? Quid inſuper obſtat, ut aut ad
datur ſubſtantiæ quippiam, aut auſera
H tur, aut prætermittatur? Atq; hæc qui
dem eueniunt: ſed ſoluere contingit,
ſi quis uniuerſa ea quæ hoc ipſo quid
eſt prædicantur ſumat, & adhibita dili
gentia poſt primi diuiſionem, alterius
ve poſtulationem, ipſius rurſus poſtu
lati diſtributionem deinceps faciat. At
que adeo ut nihil prætermittatur quod
quidem eſt neceſſarium. Si omne cadit
ĩ diuiſionem, & nihil deeſt: id uero eſt
neceſſarium: indiuiduum.n.iã eſſe o-
portet. At quanquã id fieri poteſt, nul
la tamen hoc pacto unquam efficitur
ratiocinatio, ſed ſi noſcere diuiſio fa-
cit, alio quodam id facit modo. ¶ Atq;
hoc quidem non eſt abſurdum. Neq;
I enim is qui utitur inductione, fortaſ-
ſe demonſtrat, notum tamen aliquid
facit: ratiocinationẽ autem non dicit,
qui definitionem ex diuiſione dicit:
nam ut in cõcluſionibus quæ ſine me-
diis inferũtur, ſi quiſpiam dixerit, hoc
neceſſe eſt eſſe, cũ iſta ſint, fit ut inter-
rogetur propter quid, ſic & in defini-
tionibus, cum per diuiſionem inueſti-
gantur, fieri poteſt. Nam cùm hæc con
ficitur definitio hominis, animal mor-
tale pedes habens, bipes, ac alis uacãs.
cur hoc in unaquaq; partiũ additione
ſit nimirum interrogatio fieri poteſt. K
Dicet enim atque oſtendet, ꝑ diuiſio-
nẽ ut putat, omne animal aut immor-
tale eſſe aut mortale. Talis autem ora
tio tota non per ratiocinationem eſſe
oſtenditur. Quare etiã ſi definitio per
diuiſionem demonſtraretur, nunquã
tamen per ratiocinationem cõficitur.

POSTQVAM in ſuperiori capite
oſtenſum eſt, quod quid eſt, de
monſtrari nõ poſſe, in hoc quin
to, quod apud Commentatorẽ
eſt unicus textus quartus, duaſq; habet par
ticulas, probatur ꝙ neq; uia diuiſionis poſ-
ſit demonſtrari, quod quid eſt, tribus ratio-
nibus. Prima eſt hæc. Diuiſio non eſt neceſ- L
ſaria conſequentia, ut.ſ.ex præmiſſis ſequa-
tur concluſio, niſi aliquid detur & admitta-
tur a reſpõdente, ſed demonſtratio debet ne
ceſſario conuincere uelit nolit reſpondens:
ergo uia diuiſioni, quod quid eſt, non demõ
ſtratur. Minor per ea quæ dicta ſunt patet.
Sed probat maiorem exẽplis. Si.n. quis inue
ſtigãs genus hominis quærat a reſponden-
te, animatus ne ſit an inanimatus, licet re-
ſpondens cõcedat eſſe animatum nõ neceſ-
ſario concludit, quod quid eſt. Primo, quia
cõcludit eſſe animatum ex conceſſione al-
terius. Et præterea q.a adhuc ſolũ hẽt genus
definiti.ſ. ꝙ homo eſt aĩal. Sed ſi rurſus per
diuiſionẽ inquirat differẽtiam petens, ſit ne M
animal greſſibile, an aquaticũ, an uolatile, &
accipiat eſſe greſſibile, adhuc nõ eſt euidẽs,
aĩal greſſibile, eſſe totã definitionẽ. Nec re-
fert ĩ quã ĩ paucis id fiat aut ĩ multis, nã licet
rurſus quærat ſit ne greſſibile, pẽnatũ aut ſi-
ne pẽnis, & accipiat ꝙ eſt ſine pẽnis: nõ cõ-
cludit euidẽter ꝙ illa ſit tota definitio, pro-
pter duo. Primũ [Quid.n. inquit, ꝓhibet?] .i.
quia licet ſit certũ omnia illa cõuenire homi
ni, nõ tamen ꝑ diuiſionem ſit euidens ut illa
prædicẽtur in quid quod requiritur ad, quod
quid eſt. Et præterea, [Quid inſuꝑ. inquit,
obſtat.] .i. neq; eſt euidens talis ne definitio
ſuperflua ſit an diminuta. ¶ Argute compa-
rat uiã arguendi per diuiſionem, ad modum
arguendi per inductionem. Vt.n. ex tribus
aut

A aut quatuor ſingularib. puta iſte Aethiops eſt niger, & iſte & iſte, non infertur omnẽ Aethiopem eſſe nigrũ, niſi reſpondens admiſerit non eſſe plures ſingulares aut ita eſſe in oibus, ita & in diuiſione non ſequitur, hoc eſt greſſibile aut aquatile: non eſt aquatile, ergo greſſibile, niſi reſpondens dederit nõ eſſe plures ſpecies animalis ¶ In ſecunda particula, [Atq; hæc quidem.] reſpõdet obiectioni cuidam. Dicet. n. quis poſſe demonſtrari, quod quid eſt uia diuiſionis, ſi diligenter omnia diuidantur quæ prædicantur in, quid: ut ſi inquirens genus hominis, incipiat à generaliſſimo. ſ. an eſt ſubſtantia uel accidens: & habito quod ſit ſubſtantia, quærat an ſit corpus uel ſpiritus: & habito
B tandẽ ꝙ ſit animal, quærat differentiam, puta an ſit greſſibile, aquaticum, uel uolatile: & habito ꝙ ſit greſſibile, an ſit bipes aut quadrupes: & dato quod ſi bipes, an ſit pennatum an ſiue pẽnis. ¶ Reſpondet Ariſ. concedendo per hanc uiam poſſe aliquo modo notificari, quod quid eſt, non tamen erit ratiocinatio, id eſt, euidens demonſtratio, ſed erit aliqualis cognitio qualis fit per inductionem: quæ non concludit euidenter uniuerſalem, cũ non poſſint omnia ſingulariter demonſtrari: facit tamen aliquã fidem illius. ¶ Et præſertim neq; inductio nec diuiſio demonſtrat propter quid, nam habito per inductionem aut diuiſionem ꝙ homo ſit greſſibilis &c. reſtat interrogatio, cur ſit
C greſſibilis, quia neutra reddit cauſam.

QVOD QVID NON demonſtrari ex ſuppoſitione. CAP. VI.

Tex.5. SEd fieri ne põt ut ipsũ quid eſt accommodatũ ſubſtantiæ, demõſtretur? Ex ſuppoſitione tamẽ: hoc pacto, ut ſumatur id quidẽ proprium, quod ex hiſce conſtat, quæ hoc ipſo quid eſt prædicantur, definitionẽ eſſe: hæc autem ſola dicto prædicari modo totũq; quod ex hiſce conſtat, propriũ eſſe: id

D eſt n. illius nimirũ rõ. An & hic rurſus ſumitur definitio. Neceſſe ẽ. n. per mediũ ipſum oſtẽdere. Pręterea quemadmodum nec i ratiocinatione ſumitur qd eſt ratiocinari. Semper. n. tota uel pars eſt propoſitio, ex qb. ratiocinatio cõſtat: ſic neq; definitionẽ oportet in ratiocinatione ineſſe ſed ſeorsũ a propoſitionib eẽ. Atq; ut ſi qs ambigat ratiocinatio ſit confecta, necne, obuiandũ eſt aſſerẽdo ratiocinationẽ eſſe extructam: id. n. ratiocinatio: ſic & ad eũ qui dicit non definitionem eſſe concluſam, aſſerendũ eſt definitionẽ eſſe
E concluſam: id. n. nobis ſupponebatur eſſe ratio, definitiove. Quare neceſſe eſt & ſine ratiocinationis & ſine definitionis ratione aliquid per ratiocinationẽ cõcluſum eſſe. ¶ At. n. neq; ſic bene ſeſe habebit ipſius quid eſt probatio, ſi ex ſuppoſitione etiã quiſpiam oſtendat, hoc pacto, ſi ratio mali eſt diuiſibile eſſe: quibus autem eſt contrariũ, eorũ & rõ contraria eſt rationi cõtrarij atq; bonum eſt malo contrariũ: & indiuiſibile diuiſibili, rõ boni nimirũ eſt indiuiſibile eſſe. Et hic. n. ſumẽs definitionẽ, oſtẽdit. Sumit autem definitionẽ ad oſtendendã definitionẽ. At ſit aliquid aliud. Et in demon- F ſtrationibus. n. aliquid de alio dici ſumitur: non tñ ipſum neq; id cuius eſt eadem ratio, neq; quod conuertitur. Ad utroſq; autem quorum alter diuiſione, alter tali ratiocinatione oſtendit, eadẽ ẽ dubitatio, cur homo ſimul animal bipes greſſibile, non autem animal ſeorſum, & bipes ſeorſum ſit, nulla nãq; neceſsitas cogit, ut ex is q̃ ſumuntur unũ efficiatur quod ꝓdicetur, ſed erit forſitan perinde atq; idẽ homo & muſicus eſt & grammaticus.

Tex.6. (margin, beside "At. n. neq; ſic")

G CAPITVLVM hoc apud Commẽ
tatorẽ ſecatur i textus duos, qui
sũt quintus & ſextus. In quo Ari.
pergit oſtendere, quod quid eſt,
non bene demonſtrari ex ſuppoſitione: Et
primo arguit, quòd nõ demonſtretur ſuppo
ſita definitione definitionis. Exempli gratia.
Si quis ſupponat quòd definitio eſt oratio cõ
ſtans ex his quæ prædicãtur in eo quod q d,
continens totum quod prædicatur in eo
quod quid. ſ. genus & differentiam, itaque
ſola definitio hoc modo prædicatur, illlam
uero quæ hoc modo prædicat, eſſe pro-
prium. i. propriam & adæquatam definitio-
nem: utrum ex hac ſuppoſitione demonſtra
H bit, quod quid eſt, hominis de homine. ¶ Et
probat, quòd licet ſuppoſitio hæc ſit uera,
tamen quia hoc ſupponit non inde demon
ſtrare poteſt, quod quid eſt. Primo, quia iſte
uidetur aſſumere definitionem: cũ tamen ſi
quod quid eſt, ſit demonſtrabile, deberet e-
tiam hæc definitio definitionis demonſtrari:
& per conſequẽs non eſt illud primum prin
cipium. Præterea quemadmodum in ſyllo-
giſmo. ſ. omne animal eſt ſubſtantia: omnis
homo eſt animal: ergo ois homo eſt ſubſtan
tia, non ſumitur definitio ſyllogiſmi tan-
quam præmiſſa, ita ſi definitio hominis de-
monſtranda eſt de homine non debet ſumi
tanquam præmiſſa definitio explicans quid
ſit definitio. Sed debet, inquit, talis definitio
I eſſe extra demonſtrationem, ut ſi quis ne-
get illam conſequentiam eſſe in, barbara, de
bet illud probari per definitionẽ ſyllogiſmi
de barbara, quam quilibet debet habere in
mente ſine demonſtratione. Et eodem mo-
do, ſi quis negaret, animal rationale, eſſe de
finitionem hois, probandum eſſet: quia con
ſtat ex genere & differentia: quæ uerunta-
men probatio nõ eſt demõſtratio, ſed eſt e-
xaminatio an illa ſit definitio, per regulam
& legem definitionis. Intendit Ariſto. in
ſumma dicere quod huiuſmodi probatio.
Huic orationi animal rationale, cõueniunt
leges definitionis: ergo eſt definitio, licet
ſit bona, tamen non eſt demonſtratio ip-
Tex. 6. ſius, quod quid eſt de homine. ¶ In text. 6.
[Ait enim.] oſtẽdit, quòd neq; definitio q d
ditatiua unius poſſit demonſtrari per ſuppo K
ſitionem definitionis alterius. Vbi ad intel-
ligentiã exẽpli Ari. Notandum eſt, quòd cũ
oia appetant bonum, & uideamus omnia ap
petere unitatem, quia ois res quanta reſi-
ſtit ſuæ diuiſioni, philoſophabantur Plato-
nici unitatẽ, & indiuiſibilitatem eſſe de ge-
nere bonorũ: diuiſionẽ uero, & pluralitatẽ
de genere malorum, quia tẽdit ad corrup-
tionẽ. Ait ergo Ariſt. ſi ſupponatur, quòd ra
tio. i. definitio mali ſit, eſſe diuiſibile, utrũ ex
hac ſupoſitione demonſtrari poſſit, quòd ra
tio & definitio boni ſit eſſe indiuiſibile: &
uſ quòd ſic, nam contrariorum contrariæ
ſunt definitiones: ſed bonum, & malũ ſunt
contraria, ſicut diuiſibile & indiuiſibile: er-
go ſi eſſe diuiſibile, eſt definitio mali, eſſe L
indiuiſibili eſt definitio boni. ¶ R ſidet quòd
nec iſte modus arguendi ſit demonſtratio.
Quod probat tripliciter. Primo quia tã aſſu
mitur in antecedenti definitio contrariorũ,
& definitio mali: & per conſequens, ſi de-
finitio omnis põt demonſtrari, illa non ſunt
prima principia. Secundo ibi [At ſit aliquid
aliud.] Quaſi dicat, non ſolum iſte non de-
monſtrat, quia accipit pro primo principio
definitionem, ſed quia aſſumit idipſum qđ
debet demonſtrare: nã in demõſtrationibus,
licet accipiatur pro medio quod quid erat
eſſe, tñ concluditur aliud de alio, ut riſibi-
le de hoie: tñ in propoſito idem uel eiuſdẽ
rõnis ſupponitur, quod concluditur: ſuppo
nitur. n. malũ eſſe diuiſibile, & eiuſdẽ pror- M
ſus rõnis eſt, quòd bonum ſit indiuiſibile.
¶ Tertio id probat q a, inquit, tam ille qui de
monſtrat per diuiſionẽ quam ille qui demõ
ſtrat ex ſuppoſitione adhuc tenetur oñdere
cur aial & bipes & greſſibile ſint unum.
Quod eſt dicere: ad hoc quòd aliqua faciãt
definitionẽ non ſufficit quod ſingula prædi
cẽtur de definito, ſed quòd oia faciãt per ſe
unũ. i. dicãt unã naturã Nã albũ & muſicũ,
licet dicantur de hoie, non tñ conſtituunt
definitionem: quia ſunt diuerſa accidentia
q̃ non faciũt unũ niſi per accidens, ergo li-
cet p diuiſionẽ cõcludatur quòd homo eſt
aial. & quòd ẽ greſſibile, & quòd eſt bipes,
nondum demonſtratur an hæc oia dicant
unam

A unam natnram hominis:& pariter cum ſupponitur malum eſſe diuiſibile, nondum oſtenditur quod diuiſibilitas dicat quidditatiuam naturam mali, an oero accidens.

QVOD QVID EST non demonſtratur.

CAP. VII.

HAec cum ſint quonam pacto is qui definit ſubſtantiam,& ipſum quid eſt oſtēdet rei definiendæ. Neque enim vt is qui demōſtrat,ex hiſce quę
B cōcedūtur notū faciet ipsū: ut cū illa ſint,neceſſario aliqd aliud ſit: hoc.n. eſt demonſtratio:neq; etiam ut is qui per ſingula nota inducit uniuerſa, ex eo ſic ſe habere,quia nihil ſingulorū ſeſe aliter habet:non enim quid eſſe, ſed eſſe aut non eſſe oſtēdit. Quis igitur alius modus reſtat? non.n. ſenſu uel digito demonſtrabit. ¶ Præterea quonam pacto ipſum quod eſt oſtendet:neceſſe eſt.n. eum qui ſcit quid eſt homo,aut aliud quoduis & eſſe etiam ſcire. Id enim quod non eſt in ratione,nemo ſcit unquam quid eſt,ſed quidnam oratio uel nomē ſignificat.
C Cum dico hippocentaurus, bene quidem percipimus:fieri uero nequit, ut quid hippocentaurus ſit ſciamus. At uero ſi quis quid eſt oſtenderit,& eſſe quoque oſtendet:& quonam modo, ratione eadem oſtendet: nam unum quidam definitio ipſa declarat & demonſtratio etiam unum: quid autem eſt homo.& hominem eſſe diuerſa ſane nō eadem ſunt Deinde etiam dicimus unumquoduis,niſi ſit ſubſtantia, neceſſario per demonſtrationem eſſe oſtendi: eſſe uero rei nullius eſt,ut patet,ſubſtantia: id enim quod eſt, non D
eſt genus Demonſtratio igitur id eſt, quo quippiam oſtenditur eſſe? quod quidem etiam nunc ipſæ ſcientiæ faciunt. Geometra nanque quid ſignificat quidem triāgulus ſumpſit,eſſe autem ipſum demonſtrat. Quomodo igitur oſtendet ipſe definiēs quid eſt triāgulus? ſciens ergo quiſpiam definitione quippiam quid eſt, an ſit illud neſciet? at nūquam fieri poteſt. Patet autem per ipſos etiam definitionē, quæ nunc aſſignantur modos, eos qui definiunt non oſtendere eſſe,nam,& ſi eſt è medio æquale aliqd,at cur ſit ipſum E
definitum,& cur hoc circulus ſit quæretur. Poterit enim illud dicere quiſpiam,definitionem orichalci etiam eſſe. Neq; enim id eſſe poſſe quod dicitur, ipſæ definitiones inſuper faciunt manifeſtū:neq; illud & non aliud eſſe cuius inquiunt definitionem eſſe,ſed pp quid sēper dicere licet. ¶ Si igitur is qui definit,alterutrū aut qd ſit, aut quid ipſum nomen ſignificat oſtendit (ſi modo illa ipſius qui idē definiti eſt) erit ipſa profecto oratio idē quod nomen ſignificans. At hoc abſurdum eſt ſane. Primo nanq; & non ſubſtātiarū, & eorum quæ non ſunt in ratione rerum erit utiq; definitio. Nam & ea q̃ F
non ſunt,ſignificare noīe licet. Deinde oēs orationes definitiones erunt, ſine diſcrimine ullo. Fieri nanq; poteſt ut cuiuis orationi nomē ponatur. Quare definitionibus omnes oīa diſſeremus loquemurq́ue. Et Ilias ipſa definitio erit. Pręterea nulla ſcientia nomē hoc indicare ſignificareq́; demōſtrat, ergo nec definitiones idipſum īdicāt. Ex his igitur nec idem eſſe definitionem ratiocinationemq́ue uidetur. Et

insuper

G Inſuper neque definitionem demonſtrare quidnam ſit quicquam, fieriq́ue non poſſe ut ipſum quid eſt demõſtratione definitione've unquam percipiatur, aut cognoſcatur.

IN capite hoc ſeptimo poſtquam in ſuperioribus per ſingulos modos cognoſcendi facta inductione oſtenſum eſt, quod quid eſt, non poſſe demõſtrari, addit adhuc rõnes cõmunes ad id manifeſtandũ. Continet hoc caput tres particulas, quarum prima pertinet ad textum ſuperiorem ſextum, aliæ duæ ad textum ſeptimum.¶ Colligit ergo ex dictis in prima particula, quòd cum oſtenſum ſit,
H quod quid eſt, nec demonſtrari per terminos conuertibiles, nec per diuiſionem, nec ex ſuppoſitione: non reſtat niſi ut forte demonſtretur inductione. At uero inductio, inquit, non demonſtrat quid hoc, ſit niſi quod ſit, aut ſit tale. Eſt enim inductio uelut ſi quis digito oſtendat, hic Aethiops eſt niger, & hic & hic: qui, licet oſtendat rem eſſe talem, non tamen demonſtrat ſitne illud quidditas an accidens illius. ¶ In tex
Text.7 tu 7. [Præterea quonam pacto.] probat prius tribus rationibus communibus, quòd quod quid eſt, non euidenter oſtendatur demonſtratione, & deinde obiter addit unum uerbum de definitione. Prima ergo ratio eſt hæc: Quicunque oſtendit, quod quid eſt, debet prius ſcire illud eſſe, nam ut 2. cap. di
I ctum eſt, quæſtio, quid eſt, ſupponit quæſtionem, an eſt, quod modo etiam probat: quia id, inquit, quod non eſt in ratione. i. q̃d non eſt actu uel ſaltem in cauſis naturalibus, non poteſt ſciri quid ſit, ſed ſolum ſciri poteſt quid nomen ſignificat. Scimus. n. ꝙ Hippocentaurus ſignificat monſtrum pro medietate uirum, & pro medietate equum: at quia non ſcimus illud eſſe, ſit ut nec ſciamus eius quidditatem. Hippocentaurus idem eſt quod equum ſtimulans, ab hippos quod eſt equus, & cente in, quod eſt ſtimulare: quo nomine dicti ſunt populi Theſſaliæ, eo quòd equis uelociſſimis utuntur. Vnde Poetæ fingunt monſtra eſſe pro medietate uiros, & pro medietate equos. K

Hoc ſuppoſito format Ariſt. primam rationem. Cum tam definitio quàm demonſtratio conſtet ex his quæ ſunt per ſe, non poteſt eſſe una definitio, niſi unius definibilis: nec una demonſtratio niſi unius ſcibilis: ſed eſſe hominem, & quod quid eſt, hominis, diuerſa ſunt, ergo demonſtratio, quæ demonſtrat eſſe, puta hominem eſſe riſibilem, non demoſtrabit quid eſt hoc. ¶ Notandum eſt hic ſententiam eſſe Ariſt. id q̃d aliqui putant eſſe inuentum S. Tho. ſ. quod eſſe, & eſſentia in creaturis diſtinguantur ad hunc ſaltem ſenſum, quòd quidditas hominis eſt perpetua, eſſe autem eſt illi temporale a Deo productum: in Deo autem ſunt idem, ut latius cap. 4. prædicam. q. 1. explicuimus. L *Eſſe & eſſentia*

¶ Secunda ratio eſt ibi, [Deinde etiam dicimus] & ferè eſt confirmatio ſuperioris. Demonſtratio ſolum demõſtrat, quia eſt, id eſt hoc eſſe illud, quia demonſtrat prædicatum conuenire ſubiecto, definitio autem oſtendens, quid, nihil dicit de eſſe aut non eſſe: ergo, quod quid eſt, non oſtenditur per demonſtrationem. Oſtendit autem maiorem exemplo: quia mathematicus, inquit, ſupponens quid eſt triãgulus, demonſtrat illum eſſe. ſ. ſuper datam lineam rectam triangulum collocare. Ait autem in maiori, ꝙ demonſtratio non demonſtrat M quid eſt, niſi forſan diceretur quòd eſſe & ſubſtãtia, ideſt quidditas eſſent idem, nam tunc qui demonſtraret, eſſe, demonſtraret quidditatem. Sed tamen illud, inquit, eſt falſum: quia, ens, non eſt genus. Senſus eſt, quòd ſi eſſe & quidditas eſſent idem, cùm ens ſignificet eſſe, ens prædicaretur in, quid, & per conſeques eſſet genus. quod eſt falſum. Hoc eſt quod S. Tho. ſignificauit 1. par. q. 3. art. 5. dicens, quòd cum in Deo eſſe & eſſentia ſint idem, ſi Deus poneretur in genere, genus eius eſſet ens: ideo cum ens non ſit genus, Deus non ponitur in genere. Quomodo ens non prædicetur, inquit cap. 4. prædica. quæſt. 1. expoſuimus. *Ens non eſt genus.*

¶ Tertia ratio eſt ibi, [Patet autem.] Ait enim quòd ex definitionibus ipſis quibus utimur in ſcientiis conſtat definitionem non dicere,

A re, eſſe. Cùm enim dicitur, circulus eſt figura, a cuius centro ad circunferentiam omnes lineæ rectæ ſunt æquales, non aſſeritur talem figuram eſſe: ſed reſtat quærere, an ſit: nam ſimiliter definire poſſumus illud quod non eſt: ut orichalcum.i.montem æneum. Oros enim idem eſt quod mons, & chalcos, æs. Cùm enim demonſtratio ſolum demonſtret rem, ſcilicet, eſſe talem, fit ut per demonſtrationem non concludatur, quod quid eſt. ¶ In tertia particula capituli, [Si igitur his.] quia dixerat definitionem ſignificare quidditatem & eſſentiam rei, reſpondetur cuidam obiectioni. Poſſet enim quis dicere, quod non omnis definitio explicat naturam, & quidditatem definiti: nã aliqua eſt ſolum explicans ſignificationem nominis: quæ dicitur definitio quid nominis. Dicit ergo quòd definitio quid nominis nõ eſt proprie definitio, nam illa ſolum eſt una oratio ſignificans idem quod ſignificat nomen: quæ non explicat naturam rei, magis quàm nomen ipſum, ut ſi quis dicat nomen, Camelus, ſignificare animal gibboſum, coloris bouis, non ſignificat magis genus aut quidditatem Cameli, quàm nomen Camelus, licet per accidentia Camelum deſcribat. ¶ Et quòd talis oratio ſimpliciter non ſit definitio, probat tripliciter. Primò, quia tunc ſequeretur quòd accidentium & non entium eſſet definitio, nam accidentia & Chimeram ipſam poſſumus hoc modo definire: & tamen non entium ſicut non eſt ſcientia, ut dictum eſt lib. 1. text. 5. ita neque eſt definitio: ſed neque accidentia ſimpliciter definiuntur: quia non habent ſimpliciter quidditatem, ut habetur 7. metap. textu 25. ¶ Secunda ratio eſt ibi, [Deinde.] ſequeretur enim inquit, omnes orationes etiam hiſtoriam longam eſſe definitionem: nam cuiuis orationi quantumcunque longe poſſet imponi unum nomen: ut hiſtoria Troiana quam ſcripſit Homerus dicitur Ilias: Ilium nanque nomen eſt Troiæ. ¶ Tertia ratio eſt ibi, [Præterea nulla.] quæ talis eſt: Scientia non oſtendit quid nomina concluſionis ſignificent, ſed quæ eſt cauſa ueritatis concluſionis: ergo nec definitio explicat quid nomen ſignificat, ſed quæ eſt rei ſignifica a natura: patet conſequentia, quia id quod exprimitur per definitionem, eſt ſubiectum ſcientiæ. Colligitur ergo, ut definitio quid nominis non ſit ſimpliciter definitio, ſed ſecundum quid. Facit tandem Ariſt epilogum eorum quæ dicta ſunt qui eſt clarus. D

Definitio. B C

QUOD UNA DEFINITIO per aliam demonſtretur.

CAP. VIII.

VERUM conſiderandum eſt rurſus, quidnam horum dictũ bene, & quid non bene recteq; ſit, & quid ſit definitio: & utrum aliquo modo ipſius quid eſt demonſtratio definitio exiſtit, an uero nullo ſit modo. Cùm itaq; ſcire quid eſt, & ſcire cãm ipſius ſi eſt, idem ſit, uti diximus: fieri poteſt ut quid eſt oſtẽdatur: cuius quidem hæc ratio eſt. Eſt.n. quædam utiq; cã: & hæc aut eſt eadẽ, aut alia, & ſi ſit alia aut eſt demõſtrabilis, aut indemõſtrabilis. Si igitur alia ſit, demonſtrariq; poteſt. cùm cã ſit medium, & prima figura ratiocinationis oſtendatur neceſſe eſt: nam id quod oſtenditur uniuerſale eſt, & affirmatiuum ut patet. Unus igitur is erit modus, quem nunc inquiſiuimus per aliud inquam ipſum quid eſt oſtendi: nam medium ipſorum quid eſt, neceſſe eſt eſſe quid eſt, & propriorum identidem proprium: quare definitio num eiuſdem rei alia oſtendet, alia nõ oſtendet. Atq; hic modus demonſtratio ipſius quid eſt, ut antea diximus, non eſt, ſed ratiocinatio quædam E F

G dam ad diſſerendi modum accommodata.

Tx 9. POSTQVAM in quinque ſuperioribus capitulis diſputatum eſt, an, quod quid eſt, ſit demonſtrabile, in tribus ſubſequentibus examinando ea quæ dicta ſunt determinat quænam ſit in hac parte rei ueritas. In hoc ergo cap. 8. oſtendit, quod quamuis una definitio poteſt ſyllogiſtice concludi per aliam, tamen talis ſyllogiſmus non erit demonſtratio. Proponit ergo, ꝙ examinanda ſunt ea quæ dicta ſunt, & utrum definitio ipſius quod quid eſt, ſit aliquo modo demõ-

H ſtratio illius. Et ponit hanc concluſionem, Quod quid eſt, poteſt oſtendi per aliud, qđ quid eſt: ſupponit autem prius, quod ſcire quod quid eſt, eſt ſcire cauſam ipſius, an eſt: oſtenſum enim eſt cap. 2. ꝙ ſcire an res ſit, uirtualiter eſt ſcire aliquam eſſe cauſam ſui eſſe, & ſcire quid eſt, eſt ſcire quæ ſit illa cauſa: ſicuti ſcire, quià eſt, uirtualiter eſt ſcire aliquam eſſe cauſam quare hoc eſt hoc: & ſcire propter quid, eſt ſcire illam cauſam. Secundo ſupponit, ꝙ inter cauſas quædam eſt eadẽ. i. intrinſeca ipſi rei: ut materia & forma: & quædam eſt alia. i. extrinſeca, ut efficiens & finalis. Dicit ergo, quod per definitionẽ importantem cauſam finalem poſſumus oſtendere definitionem importantem cauſam efficientem, ut ſi dicas, omnis habitus ordinans hominem ad felicitatẽ eſt operatiuus ſecundum rationem: omnis uirtus eſt habitus ordinans hominem ad felicitatem: ergo omnis uirtus eſt habitus operatiuus ſecundum rationem. In quo ſyllogiſmo una definitio quidditatiua eſt medium ad demonſtrandum aliam. Non tamen inquit ex omni cauſa neceſſe eſt procedere per demonſtrationem: quando uidelicet non eſt cauſa adæquata, ut ex febri non ſemper ſequitur agitatio pulſus puta cum homo prope mortem tenuiſſimum habet pulſum. Subiungit autem ꝙ modus iſte non eſt demonſtratio: ſed eſt quædã ratiocinatio diſſerendi modo. i. ſyllogiſmus dialecticus. Intellige quòd non eſt demonſtratio demonſtrans proprie quod quid eſt: quia licet conſequentia ſit optima, & ex præmiſſis neceſſarijs demonſtretur concluſionem eſſe neceſſariam, & per conſequens ſit demonſtratio demonſtrans concluſionem eſſe ueram, non tamen demõnſtratur, quòd prædicatum dicatur in quid, & ſit definitio explicans adæquate, quod quid eſt, ſubiecti. Sed ſolum demonſtratur conditionaliter, quòd ſi medium eſt definitio finalis ſubiecti, maior extremitas erit etiam definitio formalis eius: quod autem medium ſit definitio non demonſtratur, ſed ſupponitur. Et hæc expoſitio ad intelligentiam ſubſequentium eſt animaduertenda. I K

DE QVID EST, & quod eſt. L

CAP. IX.

QVo autem modo fieri poteſt, ut q.d eſt ex demõſtratione eliciatur, deinceps dicamus oportet, hinc rurſus initio ſumpto. Nã quemadmodũ quærímus propter quid eſt, prius eſſe habentes, interdum uero & ſimul nota nobis hæc fiunt, ſed nunquam fieri poteſt, ut antea cognoſcamus cur eſt, quàm percipiamus eſſe: ſic pari ratione, neque quid eſt, quærere atque cognoſcere poſſumus ſine perceptione ipſius eſſe. Fieri enim nequit, ut quod eſt unquam ſciamus, ſi ignoremus ſi eſt: habemus autem ſi eſt nõnunquã per accidens, nonnunquã aliquid habẽtes ipſius rei: ueluti tonitruum eſſe ſcimus habentes ſonum quendam nubium eſſe: & defectionem lucis, eſſe quandam priuationem: hominum itẽ quoddam aĩal eſſe: & animam etiam id eſſe, quod ipſum ſe motu ciet. Quæ igitur per accidẽs eſſe ſcimus, neceſſe M

eſt

Vna definitio demonſtratur per aliam.

A eſt ad eorum quid eſt, percipiendum, nullo modo nos æquã habere: neq; .n. illa eſſe ſcimus: atq; quærere quid eſt, non habentes eſſe, perinde eſt, ac ſi nihil prorſus quæratur: quorũ autẽ habemus aliquid, eorum quid eſt facilius percipere poſſumus. Qua propter ut habemus ipſum eſſe, ſic & ad ipſum quid eſt percipiendum ſumus diſpoſiti. ¶ Quarũ igitur rerum aliqd habemus ipſius qd eſt, earum hæc ſint exẽpla. Si defectus pro quo, a. Luna ꝑ quo, c. interpoſitio vel obiectio terræ, pro quo eſt ipſum poſitum b. Quærere igitur, utrum deficiat Luna necne,
B nil aliud eſt quàm ipſum b. quærere ſi ſit necne: at idipſum nõ ſecus habet, quàm ſi quæras, vel num rõ eius ſit, & vt hoc ſi ſit, & illud dicamus eſſe, vel vtrius partiũ cõtradictionis ſit ratio, habẽdine duob. rectis æquales, an nõ habendi. qđ cum iuenerimus, & eſſe ſimul, & ꝑꝑ quid ſit ſcimus, ſi modo ſit mediũ: ſi uero non ſit, eſſe quidem ſcimus, propter quid autem neſcimus: atq; idipſum patefieri hoc exẽplo poteſt. Sit nanq; c, Luna a, defectio b, nõ
C poſſe cum eſt tota refecta lumine vmbrã efficere, intercedente manifeſto corpore nullo. Si igitur b. quidem ipſi c. inſit, a. vero competat ipſi b, Lunam quidem deficere notum ſit nobis cur autem deficit, nondum eſt notum. Atq; defectionem quidem eſſe ſcimus, ſed quid eſt defectio neſcimus. At cum a. quidem ipſi ieſſe c. patet, quæritur autem propter quid ineſt, nil aliud tum quam quidnam ipſum b. obiectione terræ, an conuerſio Lunæ, an lucis eius extictio ſit quæritur, Hoc autem alterius extremi ratio eſt, vt hoc in exemplo, ipſius a. Eſt enĩ defectus obiectio terræ. Præterea D quid tonitruum eſt extinctio ignis in nube propter quid tonitat? quia ignis in nube extinguitur: nubes ſit c, tonitruum a, ignis extictio b. Igitur ipſi c. nubi inquã b, ip ſum ineſt; extinguitur. n. ignis in nube: at huic a. ipſum ineſt tonitruum, ſeu ſonus: atq; b. ratio ipſius eſt. a. primi iquam extremi. Quod ſi rurſus huius aliud medium ſit, id ex hiſce rationibus erit, quæ reſtãt. Quo igitur pacto ſumitur ipſum quid eſt, quoq; notum ſit ſatis iam diximus. Quare ratiocinatio quidem ipſius quid eſt demonſtratioq; non ſit, E per ratiocinationem tamen & demõſtrationem innoteſcit. Quocirca neque ſine demonſtratione fieri poteſt, vt cognoſcatur ipſum quid eſt, cuius quidem alia cauſa eſt; neque rurſus ipſius eſt demonſtratio, vt in dubitationibus etiam diximus.

IN cap. hoc nono quod ut eſt obſcuriſſimum, ſic diuerſiſſime a doctoribus exponitur, Ariſ. intendit adhuc tractare hanc concluſionem quam in calce capituli proximi concluſit. ſ. quòd contingit quod quid eſt, con- F cludi in demonſtratione, non tamen demõſtrari: quia uidelicet demonſtratur uere competere ſubiecto: non tamen demonſtratur eſſe quidditatiuam definitionem. Et ex inconſideratione huius ſenſus, nunquam ſatis ſunt capitula hæc expoſita. ¶ Atqui ſũt in hoc capite tres particulæ: quod tamen apud Commentatorem totum eſt ſub textu 8. in prima particula ſupponit tria. Primum eſt, quòd quemadmodum nunquam de aliqua propoſitione quærimus propter quid, niſi ſciamus q a, id eſt ipſam eſſe uerã, aut ſaltem demonſtraetes, propter quid homo eſt riſibilis, ſimul demonſtramus ipſum eſſe riſibilem, nunquam tñ ſcimus propter quid non ſcientes illud eſſe uerum, ita nec ſcire poſſumus de aliqua re quid ſit,

Tria ſuppoſita.

niſi

Sſ..

G nisi prius aut ſaltem ſimul ſciamus ipſam eſſe. ¶ Secundum ſuppoſitum eſt ibi, [Habemus autem.] Et eſt hoc, quòd rem eſſe aliquando ſcimus ſolum per aliquod accidens ipſius, aliquando uero per hoc quòd ſcimus aliquam eius partem. Non ponit exemplum primi: eſt tamen ad propoſitũ exemplum: ut ſcimus intelligentias eſſe, non in ſe, ſed ab effectu per hoc quòd mouent orbes. Exemplum ſecundi eſt, inquit, ut ſi quis eſt tonitruo ſciat ſaltem genus, puta eſſe ſonum quem audimus, & de eclipſi ſciat eſſe priuatione lucis, & de homine eſſe animal, licet non ſciat plene differentias definitionis ¶ Tertia ſuppoſitio eſt. Quando ſcimus rem eſſe ſolum per accidens nihil habemus proprium ad inqui-

H rendum quod quid eſt illius: hac enim de cauſa ignoramus, quod quid eſt, intelligentiarum. Veluti ſi homines nunquam ſolem per ſe uidiſſent, puta qui nunquam ſurſum leuaſſent caput, nec aliquam unquam de illo habuiſſent notitiam, præterquam quòd uidentes terram illuminari, coniectaſſent aliquid eſſe ſurſum quod eſt cauſa huius lucis, tunc homines non eſſent diſpoſiti ad ſciendum quid eſt ſol, quia nec proprie tunc ſcirent an ſit ſol, ſicut modo naturaliter non proprie per ſe ſcimus eſſe intelligentias. Cum autem ſcimus rem eſſe per aliquid ipſius, ut cum ſcimus ſonum quem audimus eſſe tonitruum, & eclipſim eſſe priuationem lucis, diſpoſiti ſumus ad inueſtigandum quidditatem. ¶ In ſecunda

Conclu. particula, [Quarum igitur rerum.] probat hanc concluſionem intentam, uidelicet, quod aliquando, quod quid eſt demonſtratur quidem competere ſubiecto in illis ſaltem quæ cognoſcimus eſſe per aliquid proprium illorum, tamen nunquam demonſtratur hoc eſſe quod quid eſt. Et ponit exemplum de quod quid eſt, paſſionis. Cum enim propria paſſio ſit accidens ſubiecti, habet etiam ſuam definitionem quidditatiuam diſtinctam a definitione ſubiecti, licet dependentem ab illa. Sit enim, inquit, defectus, ideſt, eclipſis, pro qua. c. ideſt, pro maiori extremitate: luna pro quo c. ideſt, pro minore extremitate: & interpoſitio terræ ſit pro quo poſitum eſt b, ideſt, ſit me- K dium: tunc cum quærimus an luna eclipſatur (quod eſt quærere quia) uirtualiter quærimus an ſit b, ideſt, an ſit terræ interpoſitio, quòd eſt quærere quid eſt eclipſis: ergo demõſtrare quòd luna eclipſatur eſt uirtualiter demonſtrare, quod quid eſt, eclipſis, puta ꝙ eſt terræ interpoſitio. Item quærere utrius partium contradictionis ſit ratio, habendi ne tres angulos æquales duobus rectis, an non habendi, eſt quærere quæ pars contradictionis eſt uera, triangulum habere tres angulos æquales duobus rectis, an contraria: & cum ſcitur illa ratio ſimul ſcitur pars affirmatiua, cur triangulus habet tres &c. ¶ Concludit ergo Ariſt. ꝙ quando propoſitio oſtenditur per uerum medium, L tunc ſimul ſcitur, propter quid & quia. Si tamen non ſciatur per medium uerum, ſed per ſignum a poſteriori, tunc ſcitur, quia, id eſt, ſcitur concluſionem eſſe ueram, non tamen ſcitur, propter quid. Cuius exemplum ut intelligas notato, ꝙ cum luna eſt plena in oppoſitione ſolis tunc ſi non eclipſetur, & nulla nebula interponatur inter nos & ipſam, eſt adeo clara, ut homo cauſet umbram poſt ſe ſicut in ſole. Quod ergo luna non impedita per nubem non cauſet umbram non eſt cauſa, ſed eſt effectus & ſignũ ꝙ luna eclipſatur. Qui ergo oſtendit lunam eclipſari hoc modo, quotieſcunq; luna non impedita per nubem non cauſat umbram, aliquo noſtro interpoſito, eclipſatur: modo non cauſat umbram: ergo modo eclipſatur, is demonſtrat lunam eclipſari, non tamen propter quid. Reſumit igitur, quòd cum ſcimus a. ipſi ineſſe c, ideſt, hanc eſſe ueram lunam eclipſatur, quærimus autem, propter quid, uirtualiter quærimus definitionem quidditatiuam eclipſis, puta quid ſit eclipſis: ſitne interpoſitio terræ inter ipſam & ſolem, ut eſt rei ueritas: an ſit conuerſio lunæ, ut aliqui falſo putabant, dicentes lunam a ſe intrinſece pro medietate eſſe lucidam, & pro alia medietate obſcuram, & eclipſim eſſe ꝙ uertebat ad nos partem obſcuram: an ſit extinctio lucis: ut alij decepti opina-

A opinabantur: uidelicet ꝙ ſicut candela modo lucet, modo extinguitur, ita luna modo luceret propter copiam exhalationum quibus nutriebatur eius lumen, modo extingueretur propter earum defectum. (*Tonitruum.*) ¶ Subiungit ſecundum exemplum de tonitruo dicens, ꝙ idē uirtualiter eſt quærere, quid eſt tonitruum, & quærere, propter quid tonat. Et quamuis uera definitio tonitrui ſecundum Ariſt. 2. Meteo. cap. 9. ſit ſonus factus ex repercuſſione exhalationis calidæ ad latera nubis, quemadmodum caſtanea ſonitu exilit a prunis cum aer internus calefactus mouetur intra caſtaneam, ponit nihilominus exemplum ſecundum opinionem aliorum, ut ſit extinctio ignis in nube, ad

B modum quo ferrum candens immerſum aquæ ſtrepitum facit. Vnde dicit, ꝙ in hoc ſyllogiſmo, ubicunque extinguitur ignis, eſt tonitruum: in nube extinguitur ingnis: ergo in nube eſt tonitruum: cum formaliter demonſtratur propter quid eſt tonitruum, uirtualiter demonſtratur quod quid eſt tonitrui. ¶ In tertia particula, [Quare ratiocinatio.] Colligit tandem conclusionem Ariſto. dicens, ꝙ ipſius quod quid eſt, eſt quidā ratiocinatio, ſed non demonſtratio: innoteſcit tamen per ratiocinationem & demonſtrationem. Quæ uerba uidentur repugnare, dum prius aſſerit ꝙ ipſius propter quid, non eſt demonſtratio: & ſtatim ſubdit, ꝙ innoteſcit tamen non ſolum per ſyllogiſmū,

C ſed per demonſtrationem. Quæ proinde uerba exponuntur communiter hoc modo .ſ. quòd ipſum quod quid eſt, non quidā demonſtratur tanquam concluſio: innoteſcit tamen per demonſtrationem; quia eſt medium demonſtrationis. ¶ Non tamen hoc plane uidetur ſatisfacere. Primo, quia medium demonſtrationis non innoteſcit per demonſtrationem: ſed facit innoteſcere cōcluſionem. Præterea quia hoc modo quodcunque, quod quid eſt, & quæcunque definitio, etiam ſi non haberet aliam cauſam, innoteſceret per demonſtrationem: cum tamen ſtatim ſubiungat Ariſt. ꝙ ſolum, quod quid eſt, cuius eſt alia cauſa innoteſcit per demonſtrationem. ¶ Senſus ergo manifeſtus eſt, ut ex ſuperioribus colligitur, & ſta D

tim cap. ſequenti ſubiungitur, ꝙ inter ipſa, quod quid eſt, & definitiones quidditatiuas (*Senſus Ariſto.*) eſt aliqua quæ nullam habet priorem cauſam. & talis definitio & quod quid eſt, non innoteſcit per demonſtrationem: ſed ſupponitur tanquam immediatum principium: & talis eſt definitio ſubiecti quæ datur per genus & differentiam intrinſecam, ut animal rationale: ſed aliud eſt quod quid eſt, quod habet aliam cauſam, puta aliam quidditatē per quā demonſtraretur: ut eſt definitio paſſionis, de qua hactenus poſuit Ariſ. exemplū: ſicut. n. demonſtratur paſſio de ſubiecto, ita definitio paſſionis per definitionem ſubiecti: ut omne animal rationale eſt aptum natum ridere: omnis homo eſt animal rationa E

le: ergo. Et pariter in rebus quæ habent cauſas finales, efficientes, & materiales, materialis demonſtratur per formalem, nam talis eſt diſpoſitio materiæ qualis requiritur ad formam: & formalis demonſtratur per finalem, quæ eſt ſicut primum principium indemonſtrabile cum finis ſit prima cauſarum. Et hoc eſt dicere, quod quid eſt, cuius eſt alia cauſa, innoteſcere per demonſtrationem. Nunquam tamen ipſius, quod quid eſt, etiam habentis cauſam, eſt demonſtratio ad hunc ſenſum ꝙ per talem demonſtrationem demonſtretur illud eſſe quod quid eſt, ideſt definitionem quidditatiuam: nam quamuis per difinitionem ſubiecti demonſtretur definitio paſſionis de eodem ſubie- F

cto, ideſt demonſtretur neceſſarium eſſe, ut homo ſit aptus natus ridere, non tamen demonſtratur quòd illa ſit definitio quidditatiua: ſed aliunde per leges definitionis id debet conſtare. Et pariter, quemadmodum ſuperiori capite diximus, licet una definitio demonſtretur per aliam, non tamen demonſtratur quòd illa explicet quod quid eſt, & ſit definitio. Sum hic paululum moratus, quia eſt hoc principale punctum huius libri.

G DE DEFINITIONE quid eſt, & propter quid.

CAP. X.

tx 9. EST autem quorundam quidem alia quædã cauſa, quorundam autem non. Quare patet ipſorũ quid eſt, quædam uacare medio, principiaq́ue eſſe, quæ quidẽ & eſſe, & quid ſunt ſupponere, uel alio modo manifeſta facere oportet quod Arithmeticus facit: nã
H & quid ſit unitas, & unitatem eſſe ſupponit. Eorum autem quæ medium habent, & quorum aliqua cauſa alia a ſubſtantia eſt, fieri ut per demonſtrationem ipſum quid eſt, ut diximus, declaretur, non demonſtretur.

Tex. x ¶ Cùm autem definitio dicatur eſſe oratio ipſius quid eſt: patet quãdã definitionẽ orationem eſſe quæ id explicat, quod nomẽ ſignificat, quæq́; nominis iterpretationẽ cõplectitur: ueluti quid triãguli nomine ſignificetur: quẽ quidẽ poſt quã eſſe tenemus,
I quærimus deĩde propter quid ſit. Difficile autẽ eſt hoc pacto ſumere ea quæ neſcimus eſſe, cauſãq; difficultatis antea diximus: nã neque ſi ſint, an nõ ſint ſcimus, niſi ꝑ accidens. At enim oratio eſt una dupliciter: alia nãque coniunctione una eſt, ut Ilias: alia quia unũ de uno declarat, nõ per accidens. Vna igitur hæc eſt definitionis, quam diximus, definitio: alia autem eſt definitio, oratio quæ declarat propter quid eſt. ¶ Quare prior ſignificat quidem, ſed non oſtendit: poſteriorem autem patet quaſi demonſtrationem eſſe ipſius quid eſt, poſitione tantum a demonſtratione differentem: intereſt.n. K
propter quid tonitat, atque quid eſt tonitruũ dicitur: quippe cum ad primũ hæc accommodetur redditio, quia in nubibus ignis extinguitur: ad ſecundũ hæc cõpetat ſonus, cum extinguitur in nubibus ignis. Quare eadem ratio diuerſo dicitur modo. Et illo quidẽ modo cõtinua eſt demõſtratio, hoc autem eſt definitio. Præterea eſt tonitrui definitio, ſonus in nubibus, atque hæc demõſtrationis ipſius quid eſt concluſio: eorũ autem definitio, quæ mediis uacãt, indemonſtrabilis eſt ipſius quid L
eſt poſitio. Eſt igitur definitio una quidem oratio ipſius quid eſt indemõſtrabilis: alia uero ratiocinatio ipſius quid eſt, a demonſtratione differens caſu: & tertia, demonſtrationis ipſius quid eſt concluſio. Patet igitur ex hiſce quæ diximus, quo pacto eſt, & quo pacto nõ eſt ipſius quid eſt demõſtratio: & quorum eſt, & quorum non eſt: quotque modis præterea dicitur definitio, quoque pacto ipſum quid eſt oſtendit, & quo pacto etiam non oſtendit: atque quorum eſt, quorum non eſt: inſuper quomodo ſeſe ad demonſtrationẽ M
habet: quo denique modo fieri poteſt, & quomodo fieri nequit, ut eiuſdem definitio demonſtratioq; ſit.

Text. 9.

CAPUT hoc decimum in diuiſione Commentatoris continet textus nonum decimum. In tex. 9. colligit ex ſuperioribus diſtinctionem, quam iam nos modò explicabamus, dicens, quòd ipſorum quod quid eſt, aliud eſt medio uacans .i. immediatum quod non innoteſcit per demõſtrationem, aliud uero eſt mediatum, ꝗ per aliud quod quid eſt demonſtrationem innoteſcit: non tamen demonſtrari poteſt eſſe quod quid eſt, ut etiam nunc ſe exponebamus. Itaque colligenda

A genda eſt hæc concluſio ex dictis, quòd quemadmodum inter principia complexa alia ſunt immediata & indemonſtrabilia, alia uero mediata & demonſtrabilia, ita eſt & inter ipſa, quod quid eſt, ſignificata per definitiones. Cum quo tamen ſtat certa concluſio, quod quid eſt, nunquam demonſtrari, ad hunc ſenſum ꝙ demonſtretur ipſum eſſe quod quid eſt.i.quidditas talis ſubiecti.

Tex. 10 ¶ In tex. 10.[Cum autem definitio.] poſtꝗ dictum eſt de quod quid eſt, ſignificato per definitionem, trãſit ad definitionem ipſam ſignificantem quod quid eſt. Vbi intendit diſtinguere quotuplex eſt definitio, & quæ ſit definitio quidditatiua, quæ ſimpliciter
B dicitur definitio. Ait ergo quod definitio definitioni dupliciter poteſt dari, uno modo in genere ut comprehendat tam definitionem quidditatiuã quã quid nominis, & hoc modo dicendum eſt, ꝙ definitio eſt oratio ipſius quod quid.i.eſt oratio ſignificans rem ſignificatam per nomen, ſiue explicet naturam eius, ſiue nõ. Et talis eſt duplex: alia.n. eſt quid nominis.ſ.quæ ſolũ declarat ſignificationem nominis: ut ſi dicamus ꝙ triangulus eſt illa figura quæ habet tres angulos: quæ datã adhuc reſtat quærere quid eſt triãgulus. Et repetit ꝙ quærere definitionem quidditatiuam in his quorum eſſe non proprie cognoſcimus, eſt difficile: quaſi dicat, ꝙ dare definitionem quid nominis intelli-
C gentiarũ erit facile: ſed definire quid ſit intelligentia, eſt difficile: quia naturaliter nõ proprie per ſe cognoſcimus ipſas eſſe, & ꝓ cõſequens nec eas habere quidditates. ¶ Atque inſinuando differentiam inter has definitiones dicit, quod definitio quid nominis eſt quidẽ una per accidẽs: nam poteſt interpretatio nominis fieri per plura quæ nõ faciunt unum: ſicut hiſtoria Homeri poteſt dici interpretatio huius nominis, Ilias, ſed definitio quidditatiua debet eſſe una per ſe: nam genus & differentia explicant unã per ſe naturam. Cõcludit ergo, ꝙ una definitio definitionis poteſt eſſe illa generalis data: ſed in particulari alia eſt definitio definitionis quidditatiuæ. Eſt enim oratio explicans propter quid eſt, ideſt explicans naturam rei quæ ſumitur pro medio in demonſtratione propter quid. ¶ In ſecunda particula textus. [Quare prior ſignificat.] ponit eſſentialem differentiam inter definitionem quid nominis, & quid rei, ſcilicet, quòd prima ſignificat quidem naturam rei, non tamen illam oſtendit, & ideo nihil conducit ad demonſtrationem. Definitio uero quid rei, quia explicat naturam rei, adeo eſt neceſſaria demonſtrationi, ut ſit ipſamet demonſtratio ſola poſitione differens. Nam ſi quæratur, inquit, quid eſt tonitruum, reſpõdetur quòd eſt ſonus cũ extinguitur ignis in nube: ſi autem quæratur, propter quid tonat, reſpondebitur, propterea quòd extinguitur ignis in nube: ubi apparet idem reſponderi ad quæſtionem quid eſt, & ad quæſtionem propter quid eſt, & per conſequens eadem eſt & definitio, & demonſtratio: niſi quòd definitio datur in recta, ſcilicet eſt ſonus &c.& demonſtratio fit per modum cauſæ. i. propterea quòd extinguitur &c. Vel poteſt intelligi ſola poſitione differens, ut in tex. 21. libri 1. dictum eſt, uidelicet quòd non deficit definitioni ut ſit demõſtratio, niſi diſpoſitio in modo & figura. ¶ At quia dixerat definitionem eſſe fere demonſtrationem, ſubiungit ꝙ aliquando eſt etiam concluſio, puta quando talis definitio habet aliam priorem per quam demonſtretur. Vnde colligit triplex genus definitiõis. Alia enim eſt definitio quæ nullo modo eſt demonſtrabilis, puta illa quæ non habet priorem, ut animal rationale. Alia uero eſt definitio, quæ eſt fere ipſa demonſtratio ur definitio paſſionis, quæ eſt proxima cauſa ipſius. Alia uero eſt definitio quæ eſt concluſio demonſtrationis. Quod ſi intelligat eſſe aliquam definitionem, quæ tantum poteſt eſſe concluſio & non principium, inſinuat definitionem, quid nominis, de qua iã modo dictum eſt, quòd cum non explicet naturam rei, non eſt medium demonſtrationis, ſed poteſt concludi de ſubiecto cuius ſignificationem explicat. Definitio autem paſſionis ita poteſt eſſe medium, ut poſſit etiam in demonſtratione concludi modo expoſito in calce ſuperioris capitu-

D *Definitio quidditatiua.*

E

Triplex definitio.

F

G li. In fine tandem Ariſtot. facit epilogum eorum quæ dicta ſunt in octo capitulis, quæ ſunt ſecundum membrum huius libri.

QVOD PER OMNE genus cauſæ demonſtratio fiat.

CAP. XI.

Tex.11 CVM autem tum arbitremur ſcire cum cauſam nouimus, quatuor vero cauſæ ſint. vna quidditas: alia autem, quæ cum illa ſunt, hoc eſſe neceſſe eſt: & tertia quę primum mouit: & quarta gratia cuius cætera fiunt: omnes hæ per demonſtrationis medium oſtenduntur. Nam hæc cum quia illud ſit neceſſe eſt hoc eſſe, non vna propoſitione ſumpta, ſed duabus minimum eſt. Hoc autem eſt cum medium unum habent: hoc igitur uno ſumpto concluſionem eſſe neceſſe eſt: patet autē & hoc pacto. Cur rectus is angulus eſt, qui in ſemicirculo deſignatur? quonam exiſtente rectus eſt ille? ſit itaq; rectus. a, dimidiū duorum rectorum. b, angulus denique qui eſt in ſemicirculo deſignatus c. Vt igitur a. ideſt rectus competat ipſi c, ideſt angulo qui eſt in ſemicirculo deſignatus, cauſa eſt ipſum b: nam duorum quidem rectorum dimidium æquale eſt ipſi a. ipſum autē c. æquale eſt ipſi b: angulos enim ī ſemicirculo deſignatus, duorum rectorum dimidium eſt: cum igitur b duorum rectorum dimidium ſit, a. cōpetit ipſi c: quod quidem eſt rectum eum angulum eſſe, qui eſt in ſemicirculo deſignatus. Quidditas autem eſt idē quod hoc, ex eo ſane, q̄a hoc ſignificat ipſa ratio. At uero quidditatem etiam cau

ſam eſſe medium, antea demonſtraui- K
mus. ¶ Idem fit cum quæritur propter quid aduerſus. Athenienſes Perſicum bellum exarſit: quæ cauſa fuit, vt Athenieſes bello vexētur? quia contra Sardes ipſi cum Eretrienſibus irruerunt; hoc. n. primum mouit. Sit itaque bellum a, priores irruiſce b, Athenienſes c: b. igitur, priores inquam irruiſſe, ipſi c. ideſt Athenienſibus ineſt: a. quoq; b. ipſi competit. Medi nanq; laceſſiti bellum aduerſus eos agitant, qui priores iniuriam intulerūt: a. igitur, ideſt, bellum vexariq; bello b. ipſi ineſt, i-
deſt hiſce qui priores bellum geſſe- L
re: b. uero ipſi c. ideſt Athenienſibus ineſt: hi nanq; tractare bellum cępere. Modosq; laceſſiuere: medium igitur, & hoc in loco cauſa eſt eaq; quæ primum mouit. ¶ Ea uero quorū cauſa eſt id quod alicuius eſt gratia, eundem ſubeunt modum. Ceu propter quid deambulat? ut ualeat: cur domus eſt? ut conſeruetur ſupellex: nempe valetudinis deambulatio, ſupellectilis cōſeruādæ gratia domus eſt. Atq; īter hæc, propter quid eſt cœnam ambulare oportet, & cuius oportet gratia ni-
hil intereſſe uidetur, ſit itaq; deambu- M
latio poſt cœnam c, nō natare cibum cum occuper locum, pro quo eſt b, ualere ſit a: competit igitur deambulationi poſt cœnam, id efficere, cibum inquam ſumptum in ore uentris non ſupernatare, atque idipſum ſanitatem conſeruet: ſic enim videtur b: igitur, cibum inquam haud natare. c. ipſi ideſt deambulationi poſt cœnam ineſt: at a. ualetudinem inquā conſeruare b. ipſi cōpetit. Quæ igitur eſt cauſa, vt a. gratia cuius cætera fiunt, ipſi competat c? nempe b. ipſum eſt, nō ſupernatare

inquam

A inquam cibũ : atq; hoc eſt tanquã ipſius rõ:nam a,hoc aſſignabitur pacto. Cur autem b. competit ipſi.c.quia ſanũ eſſe id nimirũ eſt,ſic inquã ſeſe habere. ¶Verũ mutẽtur ratiocinationes oportet.Magis.n.hoc pacto ſingula eluceſcent. Ordo autem generationis ac ortus uerſo modo ſeſe in his, & in mouẽtibus cauſis habet.In illis.n.primo medium fiat oportet,in his autem c. ipſum extremum primo, deinde id ultimum gratia cuius cætera fiunt.

Text.xij.¶Fieri autem poteſt, vt idẽ & alicuius gratia,& ex neceſſitate ſit: veluti propter quid per laternã pene-
B trat lumen?etenim id quod minores partes ſubtilioresve habet,permeatus maiores ampliores ve penetrat neceſſario:ſiquidem lumen ſit,quia tranſit, & cuiuſnam gratia ? ut ne deuiemus, pedesq; ẽt offendamus.Nũ vero vt eſt in hiſce quæ ſunt,ſic etiam eſt in hiſce quæ fiunt?vt ſi cum ignis extinguitur tonitat, neceſſe eſt ſtrepitus ſonuſq; fiat:& ut Pithagorici dicunt, terroris gratia:quo pertineant ij qui in Tartaro degunt.¶ Atq; plurima talia ſunt, præſertim in hiſce quæ natura talia fiunt,& conſtat. Alia nanq; natura ali-
C cuius gratia,alia neceſſitate facit.Neceſſitas autem duplex eſt:alia.n. eſt ſecundum naturam & appetitionẽ: alia uiolenta quæ quidem præter appetitionem eſt.Hæ neceſſitates extant, cũ lapis nunc ſurſum nunc deorſum mouetur:nam tametſi neceſſitate lapis vtroq; motu cietur, non eadem tñ neceſſitate.In his autem, quæ proficiſci a mente ſolent,quædã a caſu nunquã ſunt:Vt domus,vt ſtatua, neq; neceſſitate,ſed alicuius gratia ſunt: quædam ſunt etiam a fortuna,ut ſanitas atq; ſalus : maxime uero in quibus fit, vt ſic D
& aliter ſeſe habeãt, cum generatio a fortuna non eſt.Quare ſi finis ſit bonus, ea quæ ad illum conſequendum efficiũtur,alicuius gratia fiunt, & aut a natura,aut ab arte:a fortuna uero nihil cuiuſquam fieri gratia ſolet.¶ Eadem autem cauſa eſt in his quæ ſunt, & in ijs quæ fiunt, & in ijs quæ fuere, & in ijs item quæ fient, futuraq; ſunt. Medium.n. ipſum cauſam eſſe conſtat,uerum differentia quędam eſſe videtur.Eorum enim quæ ſunt eſt: eorum quæ fiunt,fit: eorum quæ fuere, fuit: eorum deniq; quæ fient, erit: E
nãut hæ patefiant exemplo,cum interrogamur,cur fuit, uel fit, uel erit, uel eſt Lunæ defectio?quia vel fuit,vel fit, vel erit,uel eſt terra inter Solem,& Lunam acccommodatiſſime reſpondemus.Quid eſt glacies? & accipiatur aquam congelatam ipſam eſſe: atq. ſit aqua quidem c. congelata autem a, cã deinde collocetur in medio quod ipſum occupat,b.abſentia ipſius caloris omnimoda:b.igitur ipſi c. ineſt, a. quoque b,ipſi competit, atque fit glacies,cum ipſum b.fit, & fuit cum fuit, eritq; cum erit.Ea igitur quæ hoc pa- F
cto eſt cauſa,fit,& eſt, & fuit, & erit, una cum eo cuius eſſe cauſa dicitur.

HOc eſt tertium membrum huius libri,in quo poſtquam diſputatum eſt, de quodquid eſt, in tribus ſubſequentibus capitulis diputatur generaliter de, propter quid. Enimuero non ſolum, quod quid eſt, quod eſt quidditas, & intrinſeca natura ſubiecti, poteſt eſſe medium demonſtrationis, uerum quodcunque aliud genus cauſæ. Atqui in diuiſione Commeotatoris capitulum hoc undecimum contioet undecimum textum, & duoddcimum : ha- *Tex.*11

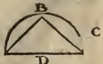
G bet nihilominus particulas ſex. Proponit ergo primo, ꝙ cum tunc ſcire arbitremur cum cauſam nouimus, quatuor ſint genera cauſarum, per quas poteſt concluſio de monſtrari. Vna quidem & digniſſima eſt quidditas, quæ importat cauſam formalẽ.

Forma duplex

eſt enim alia forma partis, quæ dicitur forma Phyſica: ut anima eſt forma materiæ: & alia forma totius quæ dicitur Metaphyſica ut quidditas rei quam ſignificat definitio, quam appellamus humanitatem, equinitatem &c. Alia uero eſt cauſa materialis, ut partes reſpectu totius quæ cum ſint unitæ, neceſſe eſt totum eſſe. Et tertia eſt cauſa efficiens. Et quarta gratia cuius.i.finalis. Et ſubdit, quòd hæ omnes per demonſtrationis mediũ oſtenduntur. H Non intelligit, quod omnes concludantur in demonſtratione, ſed quòd conſtat has omnes eſſe cauſas, cũ ſingulæ poſſint eſſe demonſtrationis medium. ¶ Subiungit ſingulorum generum exempla.

Demonſtratio per materiã.

Et in prima particula ponit exemplum de cauſa materiali, quæ eſt infima. At qui exemplũ facile eſſet hoc, oẽ materiale eſt corruptibile, omne lignum eſt materiale: ergo omne lignum eſt corruptibile. Ponit tamen exemplum ut ſolet in mathematicis: quod eſt huiuſmodi, omnis angulus, qui eſt medietas duorum æqualium duob. rectis eſt rectus: omnis angulus ſemicirculi eſt medietas duorum æqualium duobus rectis: ergo omnis angulus ſemicirculi eſt rectus. Boetius, pro angulo recto, uertit, lineã I rectam: ſed nec attingit literam Græcam, nec mentem Ariſt. Triangulus ſemicirculi eſt ille qui deſcribitur intra ſemicirculum, cuius unum latus eſt diameter ipſe ſemicirculi, & alia duo procedunt ab extremis eiuſdem diametri uſque ad circumferentiam circuli, & angulus qui fit in contractu circumferentiæ dicitur angulus ſemicirculi.

¶ Et eſt notandum, quòd non ſolum ubi illa duo latera, quæ procedunt ab extremis diametri ſunt æqualia & hic: Sed etiam ſi ſunt inæqualia, ubicunque concurrant in circumferentia circuli uniuerſaliter faciunt angulum rectum, ut hic. K

¶ Sanctus Thomas claritatis & breuitatis gratia id probauit particulariter, ubi illa duo latera ſunt æqualia. Si enim ille triangulus diuidatur per lineam a. b. uſque ad d. in duos triangulos æquales, patet quòd angulus quem talis linea perpendicularis fecerit in centro diametri, ſcilicet in d. eſt rectus. & cum ille paruus triangulus æquiualeat duobus rectis, ſequitur quòd alij duo puta a. & medietas b. quæ ſunt æquales, non ualeant niſi alium rectum: ex quo ſequitur quòd medietas b. ſit medietas recti, & per conſequens totus b. ſit rectus, At uero demonſtratio Ariſto. procedit uni L uerſaliter de quocunque angulo ſemicirculi, quod ſit rectus, quæ eſt trigeſima concluſio Euclidis lib. 3. cuius probatio eſt illic, quam hic affert Ariſto. uidelicet quòd omnis talis angulus circumferentiæ circuli, æquiualet alijs duobus, qui fiunt in extremis diametri: quod longum eſſet modo declarare: & cum omnes tres ſimul æquiualeant duobus rectis, ſequatur ut angulus ſemicirculi ſit medietas duorum æquiualentium duobus rectis, & per conſequens ſit rectus. ¶ Eſt ergo demonſtratio Ariſtot. omnis angulus qui eſt medietas duorum æqualium duobus rectis eſt rectus: omnis triangulus ſemicirculi eſt medietas duorum æqualium duobus rectis: ergo omnis angu- M lus ſemicirculi eſt rectus, quæ quidem demonſtratio procedit ex cauſa materiali: quia pars eſt cauſa materialis reſpectu totius, & demonſtratur illum angulum eſſe rectum, per hoc quòd eſt medietas aliorum. ¶ Vnde ſequitur ſolutio argumenti, quod quis poſſet hic facere ex Ariſtot. 4. metaphyſic. dicente, quod mathematici non demonſtrant per cauſam materialem. Solutio inquam eſt, quòd non demonſtrant per materiam ſenſibilem: ſed bene per partem & totum. Ait enim 7. metaphyſi. text. 35. quod continuitas eſt quædam ratio materiæ intelligibilis, ut in 1. q. 7. adnotauimus. ¶ De demonſtratione per cau-

A cau'am formalem. i. per definitionem ex genere & differentia, excuſat ſe Ariſt. ponere exemplũ eo quòd ex ſuperioribus ſatis ſunt perque conſtant. ¶ Igitur in ſecunda particula, [Idem fit cum quæritur.] adiungit exemplum demonſtrationis per cauſam efficientem de bello Perſico, quod Athenienſibus fuit atrociſſimum aduerſus Medos: cuius cauſa fuit quòd Athenienſes in fauorem ſociorum ſuorum Cretenſium, aggreſſi ſunt Sardenſes qui erant amici Medorum: appellat more ſuo a. maiorem extremitatem, b. medium, c. minorem, ut fiat hæc demonſtratio: Quicunque prius Medos bello laceſſiuerint, neceſſe eſt ut a Medis uiciſſim bello uexentur: Athenienſes prius Medos bello laceſſiuerunt: ergo neceſſe eſt Athenienſes a Medis bello uexentur. ¶ In tertia particula, [Ea uero quorum cauſa.] ſubiungit exemplum de demonſtratione per cauſam finalem. Etenim deambulare poſt cœnam eſt cauſa efficiens digeſtionis cibi: & digeſtio eſt cauſa finalis deambulationis: ſed digeſtionis finis adhuc eſt bona ualetudo. Hæc igitur demonſtratio, quicunque dat operam, ne cibus ſtomacho ſupernatet, conſeruat ualetudinem: quicunque deambulat poſt cœnam dat operam ne cibus ſtomacho ſupernatet: ergo quicunque deambulat poſt cœnam conſeruat ualetudinem. Hæc demonſtratio dicitur per cauſam finalem, nam medium, ſcilicet non ſupernatare cibum, eſt ratio cur finis, ſcilicet, conſeruatio ualetudinis conueniat deambulanti poſt cœnam. ¶ Subiungit autem Differentiam inter demonſtrationem per cauſam efficiẽtem, & demonſtrationem per cauſam finalem, dicens: [Verum mutentur &c.] id eſt, differt inter has demonſtrationes, quòd in prioriprima cauſa efficiens debet accipi pro medio, ut Athenienſes prius aggreſſos fuiſſe Medos: ſed hic prima cauſa efficiens debet accipi pro minori extremitate, & ultimus finis pro maiori, & proxima ratio illius finis pro medio. ¶ In quarta particula ubi incipit txet. 12. [Fieri autem poteſt.] addit Ariſtot. quòd aliquando contingit ut aliquis effectus & fiat ex neceſſitate cauſæ efficientis, & pariter ex neceſſitate finis. Ponit exemplum de lumine tranſparente per laternam ſecundum opinionem, quam ſupra recitauimus eorum, qui opinabantur lumen eſſe quoddam tenuiſſimum corpus: utrum uero, & pariter cornu laternæ habere paruiſſimos poros, per quos penetrat lumen: hoc enim eſt falſum: quia nec lumen eſt corpus, nec cornu habet foramina, ſed ſolet Ariſtot. adducere exempla aliorum. Ait ergo, quòd lumen tranſparere per laternam prouenit ex neceſſitate cauſæ efficientis: nam cum lumen ſuapte natura, ut illi dicebant, ſit corpus tenuiſſimum, & mobile, neceſſe eſt ipſum per foramina tranſmeare. Fit etiam ex neceſſitate finis, nempe ut homines beneficio luminis non errent noctu, nec pedem offendant. Subdit ſecundum exemplum Pythagoricorum qui putabant tonitruum fieri ex neceſſitate cauſæ efficientis: quia videlicet ignem extinctum in nube neceſſe eſt ſtrepitum facere, & ſimul ex neceſſitate finis, quia ſcilicet Iupiter tonitruis, & fulminibus utitur ad deterrendum eos, qui ſunt in tartaris, prauos homines. ¶ In quinta particula, [atque plurima.] oſtendit adhuc latius quomodo hæc contingant frequentiſſime, & in his quæ ſunt a natura, & in his quæ fiunt a propoſito. Differenter tamen: natura. n. nũquàm agit a caſu, ſed ſemper propter finem, ut late probat Ariſto. 2. phy. Opus nanq; naturæ eſt opus intelligentiæ. Licet. n. dentes anteriores ſint acuti, & molares obtuſi ex neceſſitate agentis: tamẽ agens mouetur a prima cauſa propter finẽ, ſcilicet ut anterioribus ſcindamus cibum, & molaribus maſticemus: unde molares a molendo dicuntur. ¶ At quia dixerat, ea quæ fiunt ex neceſſitate agentis fieri à natura, ne quis uniuerſaliter de omni neceſſitate intelligeret, ſubiungit duplicem eſſe neceſſitatem: aliam ſcilicet, quæ eſt ab intrinſeco, & illa eſt naturalis: aliam uero quæ eſt ab extrinſeco, quæ dicitur uiolentia. Lapis enim ſi dimittatur, neceſſario deſcendet: & ſi ſurſum proiiciatur neceſſario aſcendit, non tamen, eadem neceſſitate: deſcendit. n.

Demõſtr. per cauſã efficiẽ. B *Demõſtr. per finẽ.* C *Tex. 12* D B *Molares.*

G neceſſitate naturali, & aſcendit neceſſitate violentiæ.¶ In his autem, inquit, quæ a mẽte proficiſcuntur, ideſt, quæ fiunt a propoſito, aliqua quidem ſemper fiũt ex neceſſitate finis: ut domus, & ſtatua, & uniuerſaliter omnia quæ fiunt ab arte: alia uero ſunt quæ fiunt à fortuna, puta præter intentionem agentis, ut ſanitas atque ſalus. Sanitas eſt, quæ fit ab intrinſeco: etenim quamuis infirmus ſæpe ſanetur ab arte, nõnunquam tamen ſanatur à fortuna: fiunt nanque a fortuna illa quæ fiunt præter intentionem agentis, ut ſi infirmus ad extinguendam ſitim magnum potum aquæ frigidæ bibens febrim præter intentionem extinguat, & ita euadat. Salus autem eſt quæ fit ab extrin-
H ſeco: ut ſi quis pluuiam timens ad domum feſtinet, & ita præter intentionem manus hoſtis fugiat, qui iam prope accedebat ipſum occiſurus. Concludit tandem Ariſtot. quòd quando finis eſt bonus, ea quæ fiunt propter ipſum, fiunt propter finem: nam intentio naturæ, & artis ſemper ſunt ad bonum, ſi enim natura corrumpit aquam, nõ eſt niſi ut generet ignem. Illa autem, quæ fiunt a fortuna, cum fiant præter intentionem agentis, poſſunt & bona eſſe & mala. ¶ In ſexta particula, [eadem autem cauſa,] poſtquam exempla poſuit omnium quatuor generum cauſarum, pergit illa applicare ad demonſtrationes. Vbi notandum
I eſt, quòd inter cauſas aliæ ſunt, quæ ſunt ſimul cum ſuis effectibus, uidelicet quibus poſitis ponuntur effectus, & demptis, demuntur ſecundum eandem differentiam temporis: ut interpoſitio terræ eſt cauſa eclipſis: aliæ ſunt quæ non ſunt ſimul neceſſario cum ſuis effectibus: ut pater meus fuit cauſa mei. De iſtis ſecundis dicet ſtatim capitulo ſequenti. De primis uero ponit hic
Concluſio concluſionem. Per cauſas quæ ſimul ſunt cum ſuis effectibus uniuerſaliter demonſtratur effectus ſecundum exigentiam eiuſdem temporis: ut ſi cauſa eſt, effectus eſt: ſi cauſa fit, effectus fit: ſi cauſa fuit, effectus fuit: ſi cauſa erit, effectus erit. Vt ſi interrogetur, cur nnnc eſt eclipſis lunæ? quia eſt interpoſitio terræ. cur fit eclipſis? quia interponitur terra. K Quam diu durat motus quo luna intrat umbram terræ, terra dicitur interponi, & eclipſis fieri: quando iam tota intrauit, eclipſis eſt, quia interpoſitio eſt: poſtquam uero exiuit umbram, ſi quæratur cur heri eclipſata fuit luna? quia terra fuit interpoſita: cur cras eclipſabitur? quia cras interponetur: cauſam ergo fieri non eſt potentiam acquirere ad cauſandum: ut quando ædificator acquirit artem: ſed eſt actu incipere applicari ad opus. ¶ Subiungit aliud exemplum de glacie quam Boetius transfert cryſtallum, quæ eſt aqua congelata propter exhalationem caloris, eſt enim glacies, quia calor eſt prorſus ab aqua exhalatus: eſt autem glacies in fieri quando calor eſt in motu exhalationis, fuit glacies, quia fuit exhalatio, eritque glacies L quando erit exhalatio, unde format hunc ſyllogimum: Quotieſcunque calor exhalatur ab aqua, congelatur: nunc calor exhalatus eſt ab aqua: ergo nunc aqua congelatur.

DE FIERI, & facto.

CAP. XII.

SED in hiſce quæ ſimul non ſunt, an ne continuo in tem- M
pore quemadmodum nobis uidetur, alia aliorum cauſæ *Tex.13*
ſunt, ceu factum facti, fiens fientis, futurumq́ue, futuri. At conſtat in his ab eo ratiocinationem extruendam eſſe, quod poſtea fuit: principia autẽ, & horum ſunt ea, quæ prius fuerunt. Quapropter idem, & in hiſce quæ fiunt ſeruandus eſt modus. Sed ab eo quod ante fuit, non extruitur ratiocinatio: ut quoniam hoc fuit, hoc quod eſt poſterius ortum eſt, ſimiliter & in futuro. Siue nanque determinatum: ſiue

A ſiue indeterminatum fuerit tempus: non erit unquã ut cum hoc fuiſſe uere dicatur,& illud uere fuiſſe dicatur poſterius inquam ipſum: In medio enim tempore falſum erit profecto, hoc ortũ fuiſſe dicere altero iam orto.Eadem eſt & in futuro penitus ratio, neque quoniam hoc fuit, hoc erit. Medium enim ſimul ſemper emergat oportet, ut ſit factum factorum, futurorumq; futurum, & cæterorum ſimiliter.Ad id quod fuit, & id quod erit,fieri nequit ut ortum ha B beant ſimul.Præterea fieri nõ poteſt, ut aut indeterminatum,aut determinatum ſit ipſum medium tempus. Falſum enim erit,in medio illud dicere tempore.

Textus xiiij. ¶ Conſiderandũ eſt autem,quidnam ſit quod cõtinet, ut in rebus poſt factum eſſe,ſit fieri. An patet facto fiens non hærere? nec enim facto factum etiam hæret:ſunt enim fines ac indiuidua: nam ut punctum puncto non hæret, ſic neque facto factum. Ambo nanque ſunt indiuiſibilia: nec igitur ob idipſum facto C fiens hærere poteſt: fiens enim diuiſibile,factum indiuiſibile conſtat eſſe: ut igitur linea ſeſe habet ad pũctum, ſic fiens ad factum: nam in eo quod fit,infinita ſunt facta.Magis autem de his clarius in uniuerſalibus de motu libris eſt dicendum ¶Etenim quomodo ſeſe habeat mediũ,cum deinceps ſit generatio, id eo uſque ſumatur: nam & in ipſis medium,& primum medio uacare neceſſe eſt:uelut a.fuit, cum ſit factum c: uerum c.poſterius, a.antea fuit: atque c.principiũ eſt, ex eo, quia propinquius eſt eo puncto, quod eſt principium temporis. Item c.fuit,quoniam d. fuit: orto igitur d. neceſſe eſt c.fuiſſe: c.uero orto, neceſſe eſt a. prius ortum fuiſſe. Atque ſi medium hoc acceperis modo, ad id tãdem acceſſeris quod medio uacat. D ¶At vero num ſemper ob infinitionẽ medium incidit? non enim factum facto hæret,ut diximus, attamen à medio incipiendum eſt, & ab eo quod nunc eſt primum. Idem & in futuris ſeruandum eſt:nam ſi uerum eſt d. fore, uerum ſit prius oporet. a. fore.huius autem cauſa eſt ipſum c:etenim ſi erit d. prius c. ipſum erit: & ſi c. rurſus erit,a.prius erit. Similiter autem, & in his ipſis infinitio diuiſionis exiſtit;futurum nanque futuro non hæret: atque principium & in ijs ſumendum eſt,quod medio uacet. Nec autem in ipſis operibus ita ſeſe habent, ut diximus: nã ſi domus extructa eſt: lapides inciſos fuiſſe neceſſe eſt.At id quam ob rem? quia neceſſe eſt fundamenta fuiſſe,ſi domus eſt facta. Si uero fundamente iacta fuere,neceſſe eſt lapides ante fuiſſe. Rurſus ſi domus erit, pari ratione muri prius erunt: quod quidem per medium modo demonſtratur eodem, iacientur enim fundamenta prius. B

IN capite hoc duodecimo quod apud Commentatorem continet text. tertiumdecimum, & quartumdecimum, & a nobis in quatuor particulas diuiſum eſt, proſequitur Ariſtot. dicere de cauſis, quæ non ſunt ſimul cum ſuis effectibus, ideſt, inter quas & effectus non eſt mutua conuertentia. ¶ Capitulum ab omnibus fere cenſetur difficillimum, cui ſubinde multas ac uarias expoſitiones attribuunt. Exiſtimo tamen non eſſe adeo difficile. ¶ Notandum eſt igitur primo, quòd dum dicit cauſam non eſſe ſimul cum ſuo effectu, non accipitur cauſa materialiter pro re illa, quæ eſt cauſa: nullum enim eſt dubium, quin

G inter rem illam, quæ fuit pater meus, & me, nulla ſit conſequentia: non enim ſequitur, Paulus eſt, ergo Dominicus eſt, aut fuit uel erit, quia potuit me non generare. Sed accipitur cauſa formaliter pro eo tempore quo cauſat. Et adhuc iſto modo ſunt cauſæ, quæ non ſunt ſimul cum effectibus. In illo.n.temporis articulo quo pater generat, filius nondum eſt uſque ad tempus quo animatur fœtus. ¶ Secundo notandum eſt, ꝙ inter has cauſas, quę non ſunt ſimul cum ſuis effectibus, aliquæ ſunt quas conſequuntur effectus, non ſtatim, ſed in tempore determinato a natura, poſita nanque ſeminatione ſequitur animatio fętus poſt ſexageſimum diem. Et poſita potione debite ſecun-
H dum artem, ſequitur ſanitas in aliquo certo tempore, dū modo ſit potio quæ poſſit præualere morbo, & non impediatur. Sed aliæ ſunt cauſæ, quas non conſequuntur effectus in tēpore determinato a natura: ut cum cæduntur lapides, iam quodāmodo incipiunt eſſe cauſa domus: & cum ponuntur in fundamento: & tamen ſtat domum non fore. ¶ Petit ergo ſtatim Ariſt. quæſtionem utrun in iſtis, ut nobis uidetur.ſ.in ſuperiorib. ſint aliæ aliorum cauſæ ſecundum eandem differentiā temporis, ut.ſ. præterita ſit cauſa prę teriti, & præſens præſentis, & futura futuri. Vtitur Argyropilus hoc participio, fiens, paſſiue, uidelicet, utrum id quod modo fit,
I fit cauſa eius quod etiam modo fit. At uero antequam formaliter reſpondeat, præmittit Ariſ. hanc concluſionem ꝙ uidelicet in huiuſmodi cauſis quāuis rerum generatio procedat a cauſis ad effectus, tamē ratiocinatio .i. ſyllogiſmus neceſſe eſt incipiat ad his quę poſtea ſunt.i. ꝙ pcedat a poſteriori ad prius .ſ. domus eſt: ergo fundamenta ſunt: fundamenta ſunt, ergo lapides ſciſſi ſunt. Nam a priori, inquit, ad poſterius conſequentia nō ualet. Hanc ſecundam partem probat dupliciter. Primo quia ſi effectus ponatur fieri in tempore determinato, puta tali die, ut eſt in naturalibus.ſ. ſeminatio hominis facta eſt: ergo ſexageſima die filius eſt non ſequitur: nam in tempore medio .ſ. decimo die, antecedens eſt uerum, & cōſequens falſum.

Concluſio

K ¶ Quod ſi quis arguat contra, quòd ſaltem in conſequentia naturali ſequitur, ſeminatio eſt: ergo fœtus ſexageſima die animatus erit. Reſpondetur quòd Ariſto. hic non intendit negare in naturalibus eſſe bonas conſequentias de materia ſi cauſæ non impediantur, ſequitur.n. ſol oritur, ergo occidet: ſed ſolum uult dicere, quòd quantum eſt ex natura ordinis temporis non ſequitur per locum intrinſecū in huiuſmodi cauſis, cauſa actu cauſat: ergo effectus actu fit. Facta ergo ſeminatione, antecedens eſt uerum .ſ. ꝙ cauſa in genere cauſæ repectu filii iam eſt poſita, & tamen effectus non eſt. ¶ Nec etiā ſequitur in tempore determinato. Fundamentum iactum fuit, ergo domus aliquando erit. Concludit ergo ꝙ hmōi conſequen- L
tia mutua non eſt, niſi ubi mediū, & cauſa ſimul emergit.i. cōſequitur cum effectu .ſ. ut ſi cauſa ſit præterita, effectus ſit præteritus: & ſi effectus eſt futurus, cauſa ſit futura: ut dictum eſt in calce ſuperioris capitis. ¶ Addit ſecundam probationem ibi, [Præterea fieri.] Ait.n. ꝙ inter illud inſtans in quo ponitur cauſa, & illud in quo ſequitur effectus, non poteſt ſignari unum tempus determinatum.ſ. una hora, aut tempus indeterminatum quodcunq; in quo illa conſequentia ſit bona a cauſa ad effectum. ¶ In ſecunda particula, ubi incipit tex. 14. [conſiderandum Tex. 14
eſt autem.] poſtquā oſtendit in iſtis quod a cauſa ad effectum non ſequitur: reuertitur ad explicandum quomodo a poſteriori ualeat ſyllogiſmus ad prius. Et quia demōſtra- M
tor ſi demōſtrat a priori debet incipere a cā immediata, dubitat hic utrū in iſtis poſſit dari cauſa immediata effectus. Et dubium oritur ex quadam eius doctrina. 6. phyſic. textu quarto, & infra: ubi oſtendit, quòd in his quæ fiunt motu ſucceſſiuo, motus ipſe vt calefactio diuiditur ſicut tempus in quo fit. Et quemadmodum in tempore, quæcunque pars temporis eſt diuiſibilis, quia tempus eſt ex genere quantitatis, inſtantia uero continuantia partes ſunt indiuiſibilia: ita & i motu, calefieri, quia dicit, motum eſt quid diuiſibile, ſed calefactū eſſe eſt indiuiſibile: nam i quolibet inſtāti eſt aliquod cale-

calefactum eſſe, ideſt, aliquis certus gradus caloris acquiſitus, qui non erat in alio. Vnde ſicut duo inſtantia non pñt eſſe immediata, ita neq; duo calefacta poſſunt eſſe immediata. Non.n. poſſunt ſignari duo certi gradus caloris: ſcilicet ut unũ, & ut duo qui acquirantur immediate, ſed in medio tempore fuit acquiſitus gradus cum dimidio, & ante illum gradus cum una quarta &c. Item ſicut tempus non continuatur inſtanti: nam continua ſunt quorum ultima ſunt unum: & inſtans non habet ultimum, cum ſit indiuiſibile, ſed per inſtans continuantur partes temporis: ita nec fieri & factum eſſe proprie continuantur, ſed unum factum eſſe. ſ. gradum & unum eſſe acquiſitum, continuat fieri præteritum cum fieri futuro. ¶ Et hoc eſt quod ait, [An patet facto fiens non hærere &c. [id eſt factum eſſe, non continuari huic quod eſt fieri, nec unum factum alteri facto: ſed facta eſſe ſunt indiuidua, id eſt, indiuiſibilia ſicut puncta lineæ, fieri autem, ſunt diuiſibilia ſicut eſt linea. ¶ Remittit ſe tamen ad libros Phyſicorum: puta ad ſextum, ubi latius hæc patent. ¶ Igitur in tertia particula, [Etenim quomodo.] ex his format dubium, cum in his ſucceſſiuis, fieri, quod eſt cauſa ipſius, factum eſſe, non poſſit eſſe illi immediatum, nec unum factum alteri facto, quomodo dabitur in his immediata cauſa ultimi effectus? Et reſponſio ſtat in hoc, quòd inſtans præſens eſt ſicut principium tam temporis præteriti quàm futuri, quia continuat ambo: & ideo reſpectu præteriti, cauſa uel effectus ſimpliciter poſterior, cēſetur prior: quia eſt propinquior huic inſtanti, quod eſt principium. Simus ergo nunc inſtanti quo domus iam eſt facta (qui eſt ultimus finis) & detur prima cauſa puta lapides fuiſſe deſciſſos, quæ ſit a: & ſecunda puta parietes fuiſſe erectos, quæ ſit. c: & domum eſſe nunc factam, quæ ſit. d: fiet demonſtratio a poſteriori quod eſt huic inſtanti propinquius ad prius, ſcilicet ſi domus eſt facta, parietes ſunt erecti: & ſi parietes ſunt erecti, lapides fuerunt deſciſſi ergo de primo ad ultimũ ſi domus eſt erecta, lapides ſunt exci. Quod ſit ad aliud medium inter. c. & . a. ſ. fundamenta eſſe facta fiat alia demonſtratio: ſi parietes ſunt erecti, fundamenta ſunt iacta: & ſi fundamenta ſunt iacta, lapides ſunt deſciſſi: ergo &c Quoadusque inquit Ariſto. ueniatur ad id quod medio uacat .i. ad cauſam immediatam. ¶ Sed in quarta particula, [At uero num.] mouet dubium, cum in iſtis ut dictum eſt uideatur eſſe proceſſus in infinitum: quia inter duo facta eſſe mediant infinita, ſicut inter quæcunque duo inſtantia, uidetur quòd nunquam ſit deuenire ad immediatum. Reſpondet nihilominus, quòd in ipſis operibus non ita res ſe habet ſicut in ſucceſſione motus: nam incipiendum eſt reſpectu præteriti ab inſtāti præſenti, in quo domus eſt extructa, & illa cauſa quæ huic eſt proxima eſt immediata. Et proportionabili modo ſe habet res in futuris. Sumendũ enim eſt aliquod ultimum inſtans in quo effectus eſt factus, & a cauſa illi proxima ſyllogizandum eſt uerſus inſtans præſens: nam in futuro ea cauſa quæ inſtanti præſenti eſt proxima, eſt remotior & mediatior reſpectu ultimi finis, econuerſo ad præteritum. Ex quo ſequitur concluſio intenta in hoc capite, uidelicet, quòd in cauſis quæ non ſunt ſimul cum ſuis effectibus, demonſtratio debet incipere ab ultimo fine, & procedere ad cauſam primam & immediatam. Concl.

DE CIRCVLARI demonſtratione.

CAP. XIII.

Tex.15

SED quoniã in hiſce quæ ſiũt generationem quãdam mõdo circuli cõuerti uidemus fieri poteſt vt idipſum, ſit ſi medium & termini mutuo ſe ſequantur. In ijs enim conſiſtit ipſa cõuerſio. Atque idipſum in ſermonibus primis oſtendimus, cõuerti inquam ipſas cõcluſiones. Hoc eſt enim circuli modo ratiocinationem cõuerti In rebus autem ipſis hoc uidetur fieri modo: Humida

G mida facta pluuia terra uapor neceſſe eſt oriatur:quo quidem orto,nubem conſtare neceſſe eſt:qua facta, fieri aquã:qua orta, terra pluuia neceſſe eſt humectetur, hoc autem id erat,quod initio ſumpſimus.Quare modo circuli conuerſio fuit:quicquid enim ex hiſce ſumpſeris,aliud ſequitur quidem: & illud cum ſit aliud itẽ eſt: quod rurſus cum ſit, primum ipſum emergit.

Tex. xvj. Sunt autem rerum nõnullæ quæ fiunt uniuerſaliter: ſemper.n. & omnes, aut eodem modo ſeſe habent, aut eodem fiunt pacto. Non-
H nullæ ſunt rurſus quæ ſemper quidẽ eodem modo non fiunt, fiunt tamen plerunque: nam non omnis quidem mas homo barbam emittit: fit tamen plerunq;,ut homo mas barbam emittat:talium igitur & medium eſſe plerunq; neceſſe eſt: nam ſi tam. a. de. b. quam.b.de. c. uniuerſaliter prædicetur,&.a.de.c.neceſſe eſt & ſemper & de quolibet prædicari. Id enim eſt vniuerſaliter prædicari, de omni ſemperq; dici. At ſupponebatur,a.plerunque de.c.prædicari: neceſſe eſt ergo, medium etiam ipſum. b. cõditionem eandem ſubire, ac eſſe plerunque. Erunt igitur & eorum,quæ ſunt plerunque,ea medijs uacantia principia,quę plerunque ſic ſunt uel fiunt.

HOc capitulum. xiij. in diuiſione Commentatoris continet alios duos textus. ſ. 15. & 16. in tex.15. poſtquã in ſuperiori capite uiſum eſt, quomodo in cauſis directe ordinatis demonſtratio incipiat ab illa quæ eſt proxima effectui, & procedat uſque ad primam & immediatam, & determinat quomodo ſit facienda demonſtratio circularis in cauſis circularibus. Etenim ſecundo de generatione textu.63.docet,quòd ſi- K
cut motus cœli qui eſt cauſa omnium inferiorum eſt circularis, ita contingit aliqua circulariter generari. Exempli gratia, ex terra maleſacta officio ſolis eleuatur uapor ex qua condenſata nubes reſoluitur in pluuiam, qua rurſus terra madefacta eleuatur alius uapor,unde iterum fit nubes: & ita fit circulus. Ait ergo Ariſtote.quòd poteſt eleuatio uaporis demonſtrari ex deſcenſu pluuiæ hoc modo: Si uapor eleuatur, madefacta fuit terra: & ſi madefacta fuit terra, a pluuia fuit madefacta: & per conſequens de primo ad ultimum, ſi uapor eſt eleuatus cauſa fuit pluuia. Et econuerſo diſcenſus pluuiæ demonſtratur ex eleuatione uaporis. Enimuero ſi deſcendit pluuia,condenſata fuit nubes, & ſi condenſata fuit nubes, L
eleuatus fuit uapor, & per conſequens de primo ad ultimum, deſcenſus pluuiæ factus ex eleuatione uaporis. ¶ Eſt tamen hic duplex dubium: unum naturale ex. 2. Metaphy. tex.5. ubi ait Ariſtote. quòd in cauſis tam efficientibus quàm materialibus quã finalibus eſt deuenire ad primam cauſam, in circulo autem non datur prima. ¶ Alterum dubium eſt dialecticum ex ſupradictis lib.1. cap. 5. ubi dictum eſt quòd non datur circulus in demonſtrationibus. ¶ Ad primũ reſpondetur, quod in cauſis per ſe non contingit circulus, eſt enim cauſa efficiens pluuiæ calor ſolus,qui producitur a ſole, & nõ econuerſo: & cauſa materialis per ſe plu- M
uiæ non eſt ſolis uapor, immo ex quocunque elemento poteſt generari aqua mediate uel immediate, neque ex omni uapore generatur ſemper acqua. Sed præterea reſpondetur, quòd illa pluuia numero ex qua generatur uapor non poteſt poſtea generari ex eodem uapore genito: ſed eſt ſolum circulus in eadem ſpecie, ut ex a. aqua generetur.b.uapor,& ex.b. uapore. c. aqua & ex.c.aqua.d. uapor &c. ¶ Vnde reſpondetur ad ſecundum dubium, ut diximus quæſtio. 2. quòd ſolum prohibetur circulus in eiſdem cauſis numero, ut. a. demonſtretur per.b,&.b. per. a: ramen in eiſdem ſecundum ſpeciem nihil uetat dari demonſtrationem circularem: & maxime quando

Duplex dubiũ.

A do præmiſſæ & concluſio conuertuntur: ut dictum eſt ca. 9. tex. 29. quem locum citat hic Ariſto. dicens idipſum in ſermonibus
Tex.16 primis oſtendimus. ¶ In text. 16. [ſunt autem rerum &c.] Oſtendit quomodo fiat demonſtratio in his quæ non fiunt ſemper, ſed frequenter, qualis eſt generatio pluuiæ ex uapore: nam hac de cauſa annectit hunc textum ſuperiori. Ait enim eſſe res quæ fiunt uniuerſaliter, ſcilicet poſteriori iſtice, ita ut & ſemper ſint aut fiant, & in oibus ſubiectis eiuſdem ſpecie, ut hominem eſſe riſibilem, ſolem quotidie oriri & occidere. Alia uero ſunt quæ fiunt frequenter, licet nonnunquam deficiant: ut maſculum certo tempore barbam emittere. Et dicit quod proportionabiliter debet accipi medium,
B ut uidelicet ad concludendū effectus quæ ſunt de omni & ſemper, ſumatur medium quod cōueniat omni, & ſemper: ſed ad concludendum effectum qui conuenit frequenter, ſumendum eſt medium quod conuenit frequenter. Nam ſi effectus, inquit, conueniat frequenter, & medium omni & ſemper contingeret præmiſſas eſſe ueras & concluſionem falſam: ut ſi tam. a. maior extremitas de. b. medio quàm. b. de. c. minori neceſſario prædicetur, fit ut neceſſario. a. conueniat ipſi. c: ſi uero admittas ſolum illi conuenire ut plurimum, tunc quando nō conueniret, dabuntur præmiſſæ ueræ & concluſio falſa.

C DE INVESTIGATIONE quod quid eſt.

CAP. XIIII.

At enim quonam pacto ipſū quid eſt ad ratiocinationis terminos accommodetur:
Tex.17 & quomodo uel eſt ipſius, uel nō eſt demōſtratio definitiove, ſatis antea pertractauimus: nunc dicendum eſſe uidetur, quonam pacto venatinos ea oportet, quæ hoc ipſo q̃d eſt prædicantur. Eorum itaque quæ ſemper cuiq; competunt, quædam extendunt ſeſe quidem ad plura, non tñ genus egrediuntur ſuum. Atq; ea ſeſe ad plura extēdere dico, quæ quanquā uniuerſaliter cuiq; competūt, non tñ ſoli, ſed etiam alijs inſunt. Eſt. n. quoddam quod oī competit trinitati, & etiā non trinitati, eſſe. n. ipſum, & trinitati, & etiam non numero competit: at impar eſſe & ipſum cuius trinitatis, & alijs etiā pluribus, quinario nempe cōpetit: non tñ genus hoc egreditur: quinarius. n. numerus eſt, & extra numerum impar nihil eſt. ¶ Talia igitur eo uſque ſumenda ſunt, quouſq; tot fuerint ſumpta primo, ut unūquodq; quidem illorum pluribus cōpetat, cūcta autem ſimul non ad plura ſeſe extendant: hanc. n. neceſſe eſt ſubſtantiā eē rei definiendæ. Velut oī trinitati cōpetit, ut ſit numerus, ut ſit impar, ut ſit primus, idq; utroq; modo, & quia nō menſuratur numero, & quia non ex numeris conſtat: id igitur iam ipſa trinitas eſt, numerus inquā impar primus, atq; hoc pacto primus. Horū. n. prima cæteris ēt uniuerſis imparibus inſunt, ultimum dualitati ēt competit: at uniuerſa ſimul nulli præter trinitatem numero competunt. ¶ Cū autem neceſſaria quidem ſint, ea quæ hoc ipſo quid eſt ꝓdicantur, ut antea patefecimus: uniuerſalia nanque neceſſaria ſunt, trinitati uero uel cuius alij ſic competunt ea quæ ſumuntur, hoc modo neceſſario quidem trinitas ea quæ diximus erit. Subſtantiam autem hæc eius eſſe rationem ve, ex hiſce patere poteſt. Nam ſi id quod aſſignauimus, non ſit ipſius ratio trinitatis, neceſſe eſt ipſū quaſi genus quoddam ipſius eſſe, aut nomine uocitatū

aut

G aut nomine carens. Igitur non trinitati modo, ſed præter ipſam aliis etiam competet. Genus enim huiuſcemodi ponatur eſſe naturæ, ut inſit potentia pluribus, atque ad plura ſeſe extendat: quod ſi iſtud præter idiuiduas alii nulli competit rei, id erit profecto ipſa ratio trinitatis. Nam & hoc etiam ſupponatur, id cuiuſque ſubſtantiam eſſe, quod ultimum de indiuiduis tali dicitur modo. Quare ſimiliter & in quibuſuis aliis id erit cuiuſq; ratio, quod hoc oſtenditur modo.

Tex xviij. ¶ Oportet autem cum totum
H aliquod quiſpiam tractat, genus in ea diuidere quæ sũt prima atq; indiuidua ſpecie, veluti numerum ĩ dualitatem trinitatem ve: deinde illorum
Primũ documentũ. eniti definitiones accipere, vt rectæ lineæ, & circuli atque anguli recti, poſt hoc ſumpto quidnam ſit genus, utrum quantitas an qualitas, proprios affectus per communes, primos contemplari: nam ea quæ iis accidunt quæ componuntur ex ĩdiuiduis ex definitionibus innoteſcẽt: propterea quòd definitio ſimplexq; principium eſt omnium: & ea quæ ſimplicibus accidunt, per ſe quidem ipſis ſolis, per ipſa uero cæteris competunt.
I

Tex xix. ¶ Atqui diuiſiones quæ per differentias proficiſcuntur, utiles ad
2 Docũ. hoc pacto ueſtigãdas definitiones sũt: ipſas tamen non oſtendere dictum eſt prius: utiles autem erunt hoc pacto ſolum ad ratiocinandum ipſum quid eſt. Atque uidebitur ipſa diuiſio nihil facere prorſus, ſed uniuerſa ſtatim ſumere: perinde atque ſi eadẽ ab initio ſine diuiſione quiſpiam ſumeret.

3. Docu. ¶ Refert autem ea quæ prædicãtur, primum an poſterius prædicentur: ueluti ſi animal mite, bipes, an bipes animal mite dicatur. Etenim ſi e duobus omnis definitio conſtet, & unũ quid ſit ipſum animal manſuetum, atque rurſus ex hoc & differentia fiat unum, homo inquam, uel quicquid tandem id ſit quod unum efficitur, neceſſe eſt diuidentem petere ſemper. ¶ Præterea hoc pacto duntaxat fieri poteſt ut nihil eorum permutetur quæ ſunt in definitione ponenda. Sumpto nãq; genere primo ſi accipiatur aliqua diuiſionum inferiorum, non omne cadet in illam: ceu non omne animal aut continuarũ aut diuiſarum alarum eſt, ſed uolatile animal omne: huius eſt enim hæc differentia. Prima autem animalis ea eſt differentia, in quam omne animal cadit: & cuiuſque cæterorum ſimiliter generum, & eorum quæ ſunt extra animal. Et eorum quæ ſub ipſo sũt collocata. Ceu uolueris ea eſt differentia prima, in quam omnis uolucris cadit: & piſcis itidem ea, in quam omnis piſcis. Hoc igitur ſi proficiſcatur quiſpiam pacto, ſciat nihil prorſus prætermiſiſſe, quod ſi non hoc modo procedat, & prætermittere eum neceſſe eſt, & idipſum quoque neſcire.
K
4 Docu.
L

M Textus xx ¶ Non autem oportet eũ qui definit ac diuidit, omnia ſcire quæ ſunt: quanquam nonnulli cenſent fieri non poſſe, ut quiſquam unquam differentias ad unumquodque cuiuſque ſciat, niſi ſcierit unumquodque: ſine vero differentijs numquam fieri poſſe, vt quicquã ſciatur. A quo nanque non differt quippiam, idem quod illud inquiunt eſſe: à quo uero differt, ab eo diuerſum eſſe. Primo igitur hoc eſt falſum, non enim quauis differentia ſunt res diuerſæ. Complures enim inſunt rebus eiſdem ſpecie differentiæ ſed nõ per ſubſtantiam, neque per ſe. Deinde cum

A cũ quiſpiam acceperit ea quæ opponuntur, & differentiam, & oẽ, aut in hanc partẽ, aut in illam capere dixerir,ſumpſeritq; in altera parte rem eã quam quærit eſſe, & idipſum cognouerit,nihil refert ſi ſciat necne de quibus aliæ differentiæ prædicãtur. Patet .n eum habirurum eſſe rationẽ ſubſtãtiæ,ſi ſic proficiſcens ad ea tãdem peruenerit,quorum ulterius non eſt differentiæ. ¶ Oẽ autẽ in ipſam diuiſionẽ cadere,ſi ſint ea oppoſita, quorũ non eſt mediũ quicquam, poſtulatio non eſt. Neceſſe eſt enim omne in altero
B ipſorum eſſe, ſi illius eſt differentia.

Text.xxj. Ad extruendam autẽ probãdamve per diuiſiones definitionẽ, hæc rria ſunt obſeruãnda. Primum, vt eã ſumãtur,quæ hoc ipſo quid eſt prædicantur: ſecundũ,vt hæc ita diſponãtur,ut primum primo,ſecundũ ſecundo in loco ponatur:tertiũ, ut hæc oĩa ſint. Atq; primum iſtorum erit,ſi poſſumus quemadmodum ad accidens ratiocinari, ipſum inquam cõpetere, & per genus probare.¶Secũdum fiet, ſi ipſum primum ſumpſerimus: hoc
C autem erir, ſi id accipiatur quod tale eſt, ut ipſum quidem oĩa deinde ſequantur,oĩa autem ipſum econtra nõ ſequanrur:neceſſe eſt enim aliquid eſſe tale:quo ſumpto,idẽ iam erit, & in inferioribus modus.Id.n.erit. ſecundum quod cæterorum eſt primum:& id eriam tertium,quòd eſt hærentium primũ: ſupero nanq; ſublato,id quod hærer cæterorum erit primum,ut patet.Et in cæteris eodem modo.¶Patebit autẽ hæc oĩa eſſe,quod erar tertiũ: ſi ſumpſer:mus primũ ipſum per diuiſionẽ, omne aut hoc animal eſſe, eſſe autem hoc; & rurſus totius differentiam, huius uero extremi nõ ulrerius D
differentiam eſſe:vel etiam ſtatim, cũ vltima differentia ab ipſo toto, nõ differre id ſpecie.Patet. n. neq; plus quã oportet quicquam additum eſſe omnia nanque ſumpta,hoc ipſo quid eſt prædicantur: neque quicquam de eſſe:nam aut genus aut differentia eſſet.At genus eſt ipſum primũ, & hoc cum differentijs ſimul eſt ſumptum: differentiæ etiam vniuerſæ ſunt ſumptæ, nulla enim prorſus poſterior eſt. Specie nanq; differrer ipſum extremũ. At hoc dictum eſt non differre.

Tex.xxij.¶ Quærere autem oportet E
inſpiciẽdo primum ad ea quæ ſunt ſimilia,& nullam inter ſe differentiam habent, quidnam idem habeant uniuerſa, deinde ad alia quæ ſub eodẽ cũ illis genere collocantur: & ſunt quidẽ eiuſdem inter ſe ſpeciei,ab illis autem ſpecie ſunt diuerſa. Atq; ſi in ijs accipiatur aliquid penitus idem, & in alijs ſimili modo, rurſus conſiderandum eſt ſi in ijs quæ ſunt ſumpta, ſit aliquid idem, quouſque ad unam rationem fiat acceſſio. Hæc enim erit ipſius definitio rei. Quod ſi non ad unã
rationem, ſed ad duas uel plures itur F
patet id quod quæritur non vnũ quid eſſe,ſed plura.¶ Veluti ſi quæratur quidnam ſit magnitudo animi, conſiderãdum eſt in aliquibus quos quidem ſcimus eſſe magnanimos, quidnam habeant unum omnes, eo pacto quo tales eſſe dicũtur.Ceu ſi Alcibiades fuit magnanimus, & Achilles, ac etiam Aiax,quid unum omnes habeant. Atque id eſt eos contumeliã non ferre: nam primus,intulit bellum:ſecundus iratus, ſe à ſocijs defendẽdis ſeiunxit: tertius,ſibi mortem conſciuit.Rurſus

G in alijs conſiderandum eſt, vt Lyſandro ac Socrate, quidnam & iſtis inerat vnum. Atq; id eſt, æquabiliter ſe habere in ſecundis atq; aduerſis rebus fortunæ. His ſumptis, conſidero quid nã idem habeant hæc æquabilitas in quam in rebus fortunæ, & pati cum illata contumelia eſt, nõ poſſe. Quod ſi nihil habeant idem, duæ profectò magnanimitatis ſpecies erunt. Omnis autem definitio vniuerſalis eſt ſemper. Medicus.n.ſalubre non cuidam oculo, ſed aut omni, aut ſpecie determinato definit.

H

QVOD SPECIES FAcilius quàm genera definiatur.

CAP. XV.

ATQVE facilius definire ſingularia quàm uniuerſale eſt. Quapropter æquiuocationes enim in uniuerſalibus magis latent, quàm in ijs quæ non differunt. Vt autem in demonſtrationibus ratiocinandi forma ſic in definitionibus dilucidita sinſit oportet: quæ quidem fuerit, ſi ſeorſum id definiat quiſpiam
I quod in pluribus generibus eſt, per ea quæ in unoquoque dicuntur: velu ti ſimile nõ omne, ſed id quod in coloribus & figuris eſt: & acutum ſimiliter, quod eſt in uoce: & ſic ad ipſum commune proficiſcatur, cauens ne æquiuocationem offendat. Quòd ſi neq; differere trãſlationibus oportet, patet neque definire oportere translationibus, aut hiſce quæ per translationem dicuntur. Erit enim neceſſitas, ut translationibus diſſeratur.

HOc eſt poſtquam membrnm atque adeo potiſſimum huius libri in quo poſtquam in ſecundo uiſum eſt non poſſe, quod quid eſt demonſtrari, tradit in his duobus capitulis Ariſto. modum quo uenari inueſtigareque poſſumus genus & differentiam quib. conſtituitur quidditatiua definitio. Atqui in diuiſione Commentatoris capitulũ hoc quartumdecimum uſque ad ſex textus attingit. In primo qui eſt numero decimusſeptimus conſtituit ſtatim qualia debent eſſe illa ex quibus definitio quidditatiua componitur: habetq́ue tres particulas. In prima propoſita prius intentione quæ eſt dicere quo pacto nos oporteat uenari qđ quid eſt præiacet diſtinctionem. Eorum, inquit, K
quæ sẽper & uniuerſaliter de quolibet ſuppoſito ſubiecti prædicantur, alia ſunt ſuperiora, quæ uidelicet eccedunt ſubiectũ, non tamen tranſgrediuntur genus generaliſſimum ſubiecti, alia ſunt quæ tranſgrediuntur genus ipſius ſubiecti. Exempli gratia de ternario prædicatur ens neceſſario & uniuerſaliter, tranſgreditur tamen generaliſſimum ternarij, quia non ſolum quantitati ſed qualitati & ſubſtantiæ conuenit: at uero impar numerus ſuperior quidem eſt quàm ternarius: quia competit quinario, & aliis non tamen excedit generaliſſimum, quia ſolum dicitur de numero. Idem exemplum eſt de his prædicatis, animal, corpus reſpectu huominis. ¶ In ſecunda particula, [talia igitur.] ſubdit quales eſſe debent partes definitionis. Eſt ergo concluſo. Defini- L
tio quidditatiua conſtituitur quando componuntur plures partes quæ eſſentialiter prædicantur, quarum ſingulæ ſunt ſuperiores ad definitum, collectio tamen omnium conuertitur cum ipſo. Exemplum eſt ſi dicas, ternarius eſt numerus impar utroq; modo primus: numerus.n.alijs cõuenit quã ternario, & pariter numerus impar, & pariter numerus utroque modo primus, numerus enim dicitur uno modo primus, quia non menſuratur numero. i. cuius numerus non eſt pars aliquota ſed ſola unitas, & iſto modo non ſolum ternarius, ſed quinarius & ſe- M

pte-

A ptenarius eſt numerus primus: alio modo
dicitur primus, quia non componitur ex
pluribus numeris, & iſto non inter impares
ſolus ternarius eſt primus: nam quinarius
componitur ex ternario & binario, terna-
rius uero ſolum ex binario & unitate quæ
nõ eſt numerus. Sed tamen iſto modo etiam
binarius eſt primus, eſt enim binarius iſto
modo primus inter pares, & ternarius pri-
mus inter ipares. Ait ergo Ariſt quod ſingu
læ particulæ ſunt ſuperiores ad ternarium,
ta nen omnes ſimul conuertantur cum ter-
nario: quia per hoc quòd eſt primus ſecun-
do modo ſeparatur ab aliis imparibus, &
per hoc eſt quòd impar ſeparatur a bina-
rio. ¶ Eſt tamen hic dubium ex Ariſtote. 7.
B meta. tex. 43. ubi ait, quòd ultima differen-
tia conuertitur cum ſpecie, ex quo ſequi-
tur quòd non eſt neceſſe ut quælibet pars
definitionis per ſe ſit ſuperior ad definitum.
¶ Reſpondetur, ut diximus in prædicabi-
libus capitulo de differentia, quòd inuenta
ultima differentia, illa quidem conuertitur
cum ſpecie: ſed quia eſt difficillimum ulti-
mas differentias ſingularum ſpecierum in-
uenire, illam ſolet ſemper Ariſto. per plu-
res communes circum ſcribere. Sicut qui
opinantur intelligentias aut corpora cœle
ſtia eſſe animalia rationalia (quos forte ſe-
cutus eſt Porphyrius) dicuntur hominem eſ
ſe animal rationale mortale, quorum quæ-
libet pars excedit definitum, & omnes ſi-
C mul conuertuntur cũ illo. ¶ In tertia parti-
cula, [cum autem neceſſaria] probat id qđ
intendit in hoc primo tex. uidelicet, ꝙ ta-
lis prædicatorũ cõpoſitio ſit definitio quid
ditatiua. Et ratio eſt hæc: Talis collectio
prædicatorum conuenit quidditatiue uni-
uerſaliter ſubiecto. ſ. omni eius indiuiduo
& ſemper (ſemper enim loquitur de uniuer
ſali poſterioriſtico) & conuenit etiam con-
uertibiliter: ergo eſt definitio. Antecedens
ſupponit ex dictis, & probat conſequentiã:
nam dato oppoſito quod nõ eſt definitio, ſe
quitur quod erit genus poſtquã quidditati
ue prædicatur, & per conſequens conue-
niet aliis a ternario, cuius contrarium ſup-
poſitũ eſt: quod ſi nõ eſt genus, ſequitur ut
ſit definitio, quia non eſt aliud quidditati- D
uum prædicatum. ¶ In tex. 18. [oportet au Tex 18
tem] conſtituto qualia debent eſſe ea ex
quibus definitio quidditatiua componitur,
incipit tradere modum quo ſit inquirenda.
Et tradit duos modos. ſ. uia diuiſionis in
quatuor textibus, & uia compoſitionis in
tex. 22. ¶ Atqui primum documentũ quod Primũ
hic rato intelligitur, & eſt nihilominus ini- docu-
tium inquirendæ definitionis eſt, quod cun: men.
quis tractat aliquod totum, id eſt, eum inqui
rere uult definitionem alicuius ſpeciei ſiue
ſpecialiſſimæ ſiue ſubalternæ, quæ dicitur
totum eo ꝙ componitur ex genere & diffe-
rentia, ſtatuere debet primum omnium in
quod ſit prædicamento. Quod facturus eſt
diuidendo genus, id eſt quodcunque præ- E
dicamentum a generaliſſimo procedendo
uſque ad indiuidua in ſpecie. i. ſpecialiſſi-
mas ſpecies uidelicet per arborem prædica
mentalẽ: ut quantitatem in continuam &
diſcretam: diſcretam in numerum parem,
& imparem: & parem in numerum primũ
(qualis eſt dualitas) & compoſitum ex nu-
meris (qualis eſt quaternarius & alii) & eo-
dẽ modo imparem, & ita uenietur ad dua-
litatem & ternarium quæ ſunt quæ ſpecies
ſpecialiſſimæ. Et nunc cuiuſcunque ſpeciei
inueſtiganda eſt definitio, id eſt, proprieta
tes, ut dinoſcatur illa ſpecies duæ proponi
tur definienda in quo ſit prædicamento, ut
puta quid ſit linea recta, quid circularis.
Trãsfert ſe ad ſpecies quantitatis continuæ, D
ut oſtendat eandem eſſe rationem in conti-
nuis & in diſcretis ¶ Poſt hoc inquit ſum-
pto per huiuſmodi diuiſiones & proprieta
tes, quidnam ſit genus ſpeciei definiendæ,
uidelicet, ad quod prædicamentum perti-
neat, ſit ne quantitas an qualitas &c. per ef-
fectus communes illius prædicamenti in-
ueſtigandæ ſunt propriæ differentiæ illius
ſpeciei. Exempli gratia, ueſtigare quis in
tendit definitionem hominis, perpendat
primum ſit ne ſubſtantia, ne quantitas, aut
qualitas &c. id autem cognoſcet per modos
intrinſecos & per proprietates prædicamẽ
torum, puta ſit ne per ſe, an in alio. [Nam
ea, inquit, quæ his accidunt quæ compo-
nuntur

G nuntur ex indiuiduis.i. ſimplicibus.] ex de
finitionibus innoteſcent, ſcilicet ſimpliciū:
nam definitio ſimplex principium eſt om-
nium inferiorum,& quæ ſimplicibus per ſe
accidunt, ratione ipſorum ſimplicium cō-
ueniunt compoſitis. Simplicia hic uocat ſu
periora genera, compoſita uero inferiores
ſpecies, quippe quæ ex ſuperioribus gene-
ribus addita ſemper differentia componun
tur. Exempli gratia, eſſe per ſe eſt modus
intrinſecus qui per ſe primo conuenit ſub-
ſtantiæ: corpori autem & animali & homi-
ni conuenit inquantum ſunt ſubſtātiæ: eſſe
ſubiectum diuiſionis ſecundum trinam di-
menſionem per ſe conuenit corpori: ſed ani
H mali & homini conuenit inquantum ſunt
corpora: & ita deinceps. Habito ergo quod
homo eſt ſubſtātia poſtquā eſt per ſe, inqui
rendum eſt ſitne corpus an ſpiritus: cogno
ſcetur autem eſſe corpus: quia eſt ſubiectū
trinæ dimenſionis: quo habito inquirendū
eſt ſit ne animatum an inanimatum: cogno-
ſcetur per proprietatem animati quæ eſt ꝑ
ſe moueri: & habito quod ſit animatū, uidē-
dum eſt quod, an ſit animal, per, ſenſibile,
quod per ſe conuenit animali: & deinde ui-
dendum ſitne rationale an irrationale, per
hoc quod eſt uti ratione aut non uti ratio-
ne. Et hoc modo definitio ſimplex. i. ſupe-
I rioris eſt cauſa innoteſcendi cōpoſitæ. i. in-
Tex 19. ferioris. ¶ In tex. 19. [atqui diuiſiones.] ad-
dit ad maiorem explicationem alia tria do-
Documentū. cumenta: poſt primum ergo iam dictū, ſe-
cundum documentum eſt quòd diuiſiones
generum debent fieri per differentias proxi
mas oppoſitas: ut numerus diuidatur per
parem & imparem. Nam ſi fieri diuiſio per
ſingulas ſpecies abiret in infinitum, aut ſal-
tem non poſſemus illas comprehēdere, ut
patet in ſpeciebus animalis. At ne uideatur
ſibiipſi contradicere, quippe qui dixerat ca-
pitu. 5. quod quid eſt, non demonſtrari per
diuiſionem: reſpondet, quòd per diuiſionē
nō demonſtratur quod quid eſt, ad ſenſum
ſupradictum, ſed inueſtigatur: non enim
per diuiſionem concluditur, quòd animal
rationale ſit quidditatiua definitio homi-
nis: quia nec demonſtratur illas partes eſſe
genus & differētiā, ſed ſupponitur quod ꝓ K
prium ſubſtātiæ ſit eſſe per ſe, & proprium
corporis ſit eſſe ſubiectum diuiſionis: & ita
ex ſuppoſitionibus peruenitur ad hoc ꝙ ho
mo ſit animal rationale: an uero illæ partes Documentū.
ſignificent eſſentiam hominis philoſophus
naturalis examinat, aut metaphyſicus.
¶ Tertium documentum eſt, [refert autem
&c.] id eſt, differt quo ordine partes defini
tionis ponantur, illa enim quæ contrahi-
tur debet præcedere, & quæ contrahit de-
bet ſubſequi, ut genus debet præcedere dif
ferentiam & inter differentias, illa quæ con
trahitur. Ponit tamen primum exemplum L
de differentiis, quarum utraque poteſt per
alteram contrahi, ut manſuetum & bipes,
quorum unumquodque eſt commune ho-
mini & aliquibus brutis: nihilominus cum
dicitur, homo eſt animal manſuetum bi-
pes, denotatur ꝙ manſuetum conſtituat cū
animali unum genus quod contrahitur per
bipes, diſtinguens hominem ab equo qui
eſt quoque animal manſuetum: ſed cum di-
citur, homo eſt animal bipes manſuetum,
e conuerſo manſuetum contrahit bipes di- Documentū.
ſtinguens hominem à uulture. Quartum do
cumentum eſt ibi, [prærerea hoc] ut petet
in diuiſione nihil omittatur eorum quæ
intrant definitionem. Vbi notandum eſt, ꝙ
omnes differentiæ ſuperiorum generū for- M
maliter aut uirtualiter pertinent ad defini-
tionem ſpeciei: nam ut in arbore Porphy-
riana dictum eſt, differentia diuiſiua ſupe-
rioris generis eſt inferioris conſtitutiua. Si
ergo quis diuideret ſuperius genus ꝑ diffe
rentias remotas diuiſiuas inferioris gene-
ris, ut ſi quis diuideret ſubſtantiā per greſ-
ſibile, reptile, & uolatile, & aquaticum, præ
termitteret multas ſpecies ſubſtantiæ qui-
bus illæ differentiæ non competerent: nam
illæ ſolum ſunt differētiæ animalis: & ideo
cum illæ differentiæ non deſtinguerent to-
tam eſſentiam ſubſtantiæ, non ſufficerent
ad inueſtigandum definitionem cuiuſcun-
que ſubſtantiæ. ponit exemplum de anima-
li, ꝙ non debet immediate diuidi per ani-
mal continuarum alarum (qualis eſt ueſper
tilio) & animal diuiſarum alarum (quales
ſunt

A ſunt aliæ aues) quia animal non cadit.i. non comprehenditur totum ſub illjs ſpeciebus quæ ſolum ſunt differentiæ animalis uolatilis: ſed animal prius diuidendum eſt per uolatile, greſſibile &c. Et ita concludit procedendum eſſe in diuiſione per differentias immediatas.¶ In tex.20. [non autem oportet.] reſpondet duabus falſis opinionibus. Prima erat dicentium neminem poſſe cognoſcere differentiam quidditatiuam alicuius ſpeciei, niſi cognoſcat omnia rerum genera & ſpecies: nam hoc non differre ab illo, eſt eſſe idem cum illo, & differre ab illo, eſt eſſe diuerſum: unde illi iſerebãtquòd nemo poteſt ſcire a quibus homo differat, quin cognoſcat omnia entia a quibus differt.
B Diluit autem hunc errorem dupliciter: Primo, quia multæ ſunt differentiæ accidentales rerum quæ ad earum quidditatẽ nihil pertinent, quas proinde impertinens eſt cognoſcere ad cognoſcendam quidditatem: ut ad cognoſcẽdum quid eſt homo, nihil refert ſcire, quid ē album, aut magnum, aut ſimile &c. Et præterea cum quiſpiam diuiſerit genus per differentias contrarias, & acceperit illam qua conſtituitur ſpecies, non indiget cõprehendere alia omnia quæ comprehenduntur ſub contraria differentia: ut diuiſio genere per rationale & irrationale, & habito quòd homo eſt animal rationale: nihil amplius ea oportet ſcire uni-
C uerſa quæ cõtinētur ſub irrationali.¶ Secunda opinio erat dicentium, quòd qui utitur huiuſmodi diuiſione, neceſſe ē ut poſtulet, & petat a reſpondente genus quod diuiditur contineri ſub aliquo membro diuiſionis: quo inſinuabant illud non eſſe neceſſarium. Dicit ergo Ariſt. quòd qui diuidit genus per ĩmediatas & oppoſitas differẽtias, nõ neceſſe habet hoc petere, quia neceſſariũ ē ut genus ſub aliqua oppoſitarum differentiarum contineatur: omne enim animal, aut rationale eſt, aut irrationale. Secus ſi diuiſio fieret per poſitiuas differentias: ut animalium, aliud greſſibile, aliud uolatile, aliud reptile, aliud aquaticum: nõ.n. ē euidēs nõ
Tex. 21. eſſe alias ſpecies animalis nobis forſan ignotas.¶ In textu.21. [ad extruendam autem.] excluſis erroribus eorum quæ non requirũ
D tur ad diuiſionem qua quæritur quidditatiua definitio ponit tria quæ requiruntur. Primum, ut ſumantur ea quæ quidditatiue prædicantur. Secundum, ut diſponantur in definitione ordine iam dicto in tex.19. Poſtremum eſt, ut ponantur in definitione omnia quæ requiruntur ad explicandum quidditatem & eſſentiam definiti. Atq; primum inquit obſeruabitur ſi ratiocinemur ad genus quemadmodum ad accidens.i. ſi per definitionem generis poſitam in.1.Topic. ca. 4. examinemus an id quod ponitur loco generis ſit genus, ſicut per definitionem accidentis examinamus, an aliquid ſit accidens. ¶ [Secundum autem fiet.] id eſt ſecundum
E obſeruabitur, ſi inter differentias illa præcedat, quæ ſequitur in conſequentia ad omnes alias, non autem aliæ ſequuntur ad ipſam: nempe ſi fuerit ſuperior ad alias: ut ſi dicas, homo eſt animal greſſibile bipes, ſequitur enim hoc eſt bipes: ergo greſſibile: quare bipes contrahit greſſibile & non ecõuerſo: ſicut ſequitur, eſt greſſibile: ergo animal & non econuerſo.¶ Patebit autem hæc omnia eſſe &c.] id eſt tunc definitio conſtabit ex omnibus quæ pertinent ad eius quidditatem ſi in diuiſione a generaliſſimo incipientes nullum intermedium prætermittamus, ſed ut dictum eſt per immediatas sẽ per differentias diuiſio deſcendat.¶ Conclu-
F dit ergo dicēs: [manifeſtum enim eſt &c.] concludit inquãm, quòd iſto modo cõſtituetur adæquata & cõuertibilis definitio quæ nec plus, nec minus continet quàm requiritur: nam ſi ſola prædicata quidditatiua ſumantur, non cõtinebit plus: quia quicquid quidditatiue prædicatur de ſpecie, aut eſt genus aut differentia illius. Ait differentiam prædicari in quid, non ſi ſeorſum accipiatur, nam tunc ſolum prædicatur eſſentialiter: ſed quia pertinet ad quidditatem rei, & ideo addita generę tota definitio prædicatur in quid: quòd autem talis definitio non contineat minus, patet per id quod modo dicebamus ſi in diuiſione nihil prætermittatur: cum enim uentum fuerit ad ultimam differentiam, quæ amplius diui-

G di non poteſt, illa demum adæquate conuertetur cum definito. ¶ Tex. 22. In rexru 22.[quærere autem.] tradit Ariſtoteles aliam ſecundam artem uenandi definitionem modo compoſitiuo. Ait enim, quòd ad iudicandum rei alicuius, aut formæ definitionem debent primo ſimilia conſiderari & diſſimilia: & deinde uidere an aliqua ſit una ratio communis omnibus illis: quòd ſi fuerit, ſignum eſt quòd conuenit illis una definitio. Si uero non reducantur niſi ad duas aut plures, non comprehenduntur ſub una definitione. Exempli gratia: Conſidero unum hominem eſſe rationalē, & alium, & omnes, & uideo equum homini diſſimilem, eſſe hinnibilem, & pariter uniuerſos: quæ ra- H tiones non comprehenduntur ſub una, ſicut albedo & nigredo comprehenduntur ſub una ratione uiſibilis: & ideo homo & equus habent diuerſas definitiones. Exemplum Ariſto. eſt de magnanimitate [ceu ſi Alcibiades fuit magnanimus, & Achilles, & Aiax,] Boetius uertit Alcides, qui eſt Hercules: tamen in Græco non eſt niſi, Alcibiades, qui cum Athenis ægre ferret Niciam ſibi honoribus præferri, ad Lacedæmonios defecit, cum quibus propriæ patriæ bellum intulit. De Achille uero nota eſt hiſtoria, qui cum in expeditione eſſet Græcorum aduerſus Troiam, ob ereptam ſibi ab Agamemnone Briſeidem bello abſtinuit. Aiax alter fuit Oileius. Hic autem eſt I Thelamonius: qui cum petiſſet Achillis arma defuncti & Vlyſſi potius a iudicib. fuiſſent decreta, iniuriam ferre nō potens, ſeſe interemit. In rei ueritate non fuit uera in his uirtus magnanimitatis, cum primus patriam bello petiuit, aliter patriam in neceſſitate deſeruit, & tertius occidit ſe: ſed tamē cum omnes id feciſſent ex animi magnitudine, quia. ſ. non ferebant alios honoribus ſe anteire, dicit Ariſto. quòd eadem erat ratio magnanimitatis in omnibus: quæ eſt æſtimari ſe magni. Et pariter in Lyſandro & Socrate: quamuis Socrates longanimis fuit in tolerandis iniurijs. Lyſander uero, ut eſt apud Plutarchum, acerrimus in illis propulſandis: ex eadem tamen ratione magnanimitatis utrunque procedit. Vnde con- K cludit Ariſtot. quòd cum definitio non ſit particularis, ſed uniuerſalis: nam medicus inquit non definit quid eſt ſalubre huic oculo, ſed cuicunque eodem morbo laboranti, ſit ut quamuis magnanimitas in iſtis diuerſa uideatur, tamen propter eandem rationem communem una eſt omnium definitio.

In capite decimoquinto quod in diui- Cap. 15. ſione Commentatoris ad eundem textum 22. pertinet, docet Ariſtot. quòd iſto modo compoſitiuo facilius inuenire poſſumus definitionem ſpeciei quàm generis: & ideo oppoſito modo ad diuiſionem a ſingularibus, ideſt ab ſpeciebus ſpecialiſſimis ad uniuerſalia aſcendere oportet. ¶ Quod probat I dupliciter: primo, quia in ſpecie ſpecialiſſima, quippe cum non ſit per differentias eſſentiales amplius diuiſibilis, minus latent æquiuocationes: in generibus autem latent æquiuocationes, eo quòd diuiduntur per differentias inæqualiter perfectas, ut capite de genere expoſitum eſt: æquiuocatio autem impedit rei cognitionem. Enimuero rationem ipſam animalis, puta eſſe ſenſibile, non tam perfecte cognoſcimus in cōmuni quàm cum illam cognoſcimus in qualibet ſpecie. ¶ Secunda ratio eſt, quia quemadmodum in demonſtrationibus neceſſe eſt præſupponere aliqua per ſe nota ex quibus ad ignotiora procedat demonſtratio, ita in definitionibus a M notioribus & facilioribus oportet procedere: ſed facilius eſt genus uniuerſale per rationes particularium ſpecierum cognoſcere: ergo ab illis incipiendum eſt. Probat minorem exemplis: qui enim inquit uult notificare quid eſt ſimile, facilius explicabit ſecundum rationem ſpecificam, quæ eſt in coloribus in quibus eadem dicuntur ſimilia, quæ eundem habent colorem, aut in figuris quarum ſimilitudo conſiſtit in hoc quòd conſtent ex æqualibus angulis: & pariter acutum euidentius cognoſcitur ſi oſtendatur in uocibus, aut in ſaporibus, aut quantitatibus: alia eſt enim ratio acuti in ſapore, alia in uoce, alia in

quanti·

A quantitate.¶ Dubium poſſet hic eſſe ex di- Dubiũ ctis Ariſt.ex. 1.Phyſic.ubi ait, ꝙ ex uniuerſalioribus procedendum eſt ad minus uniuerſalia:hic uero dicit oppoſitum.Facillime tamen,hoc diuiditur per communem, diſtinctionem,ſcilicet quòd uniuerſaliora ſunt notiora naturæ : minus autem uniuerſalia ſunt notiora nobis : & ideo ordine naturæ incipiendum eſt ab uniuerſalioribus,addendo ſemper nouas differentias & componendo nouas ſpecies , ſicut natura operatur prius producens uitam animalis quàm uitam hominis : ſed quantum ad cognitionẽ noſtram procedimus à compoſitis reſoluen- Documen. do illa ſimpliciora principia .¶ Tandem in fine capitis, [quod ſi neque.] addit Ariſto B te. ultimum documentnm, quòd uidelicet ſicut de re non eſt differendum per metaphoras,alias committeretur æquiuocatio , ut ſi quis arguat, quicquid habet caput eſt animal : arbor habet caput: ergo arbor eſt animal (nam caput metaphorice dicitur de radice arboris) ita nec definiendum eſt per metaphoram,ut ſi quis definiat hominem quòd ſi arbor inuerſa , aut quod arbor eſt homo inuerſus: caput enim arboris eſt radix: quæ cum ſit ſub terra,uidetur homo cuius caput eſt in terra & pedes ſurſum eleuati :& econuerſo homo apparet arbor euulſa cuius radices in altum pro- Dubiũ minent. ¶ Dubium autem eſt circa doctri- C nam horum duorum capitum. Cum Ariſt. duas hic uias tradiderit inueſtigandi quod quid eſt. ſ. diuiſionis & compoſitionis,utrã illarum recitauerit tanquam propriam ? Enimuero Commentator in prologo de anima, commen.5.dicit inter antiquos tres fuiſſe in hac parte ſententias. Hippocratis enim(inquit opinio fuit,quod quid eſt , inquirendum eſſe demonſtratione. Plato uero cenſuit ueſtigandum eſſe uia diuiſionis Ariſtote. autem ſententia fuit inueſtigandum eſſe uia compoſitionis. Et idem affirmat illic S. Tho. lectio. 1. hic autem uidetur Ariſtote. approbaſſe uiam diuiſionis, cum dixit tex. 19. diuiſiones non demonſtrare quidem quòd quid eſt, utiles tamen eſſe ad illud inueſtigandum. ¶ Ad hoc dubium reſpondentur tria.Primum , quòd Ariſt.non reprobat uiam diuiſionis : immo D aſſerit eſſe utilem ſaltem ad inquirendum genus , Secundum eſt,quòd diuiſio ſine cõpoſitione non ſufficit , ſed ſimul dum ſuperiora diuiduntur componuntur inferiora : nam differentia diuiſiua ſuperioris eſt conſtitutiua inferioris. Cum enim inueſtigamus definitionem hominis , ex prima diuiſione ſubſtantię in incorpoream & corpoream omittimus incorpoream , & eligimus ſubſtantiam corpoream , & poſtea diuiſo corpore in inanimatum & animatum colligimus ſubſtantiam corpoream animatam , cui poſt addimus ſenſibilem , ac denique rationalem. Et hanc forte Ariſtote. appellauit uiam compoſitionis. ¶ Sed tertio dicimus , ut iam modo dicebamus , ꝙ E in definitionibus procedendum eſt a notioribus nobis , puta ex compoſitis ſpeciebus ad ſimplicia & ſuperiora genera.

QVOD DIVISIO & analogia conducunt ad inueſtigandum propter quid.

CAP. XVI. F

VT autem facultatem mediorum ad ea demonſtranda, quæ proponuntur, habeamus, perueſtigare oportet & ea quæ animantibus apertis inſpiciuntur, & ipſas quoque diuiſiones. Atque ſic perueſtigare oportet, ſuppoſito genere cõmuni omnium : ceu ſi animalia ſint ea quæ conſiderãtur , quænam omni competunt animali. Quibus ſumptis, rurſus identidẽ perueſtigare oportet, quænam cæterorũ primo cuilibet inſunt? ueluti ſi id ſit auis, quęnam omnem auem ſequuntur?

G tur? & ſic ſemper quænã propinquiſſi
mo competunt? Patet.n.nos poſſe iam
dicere propter quid inſunt ea, quæ
competunt hiſce quæ ſub ipſo com-
muni ſunt collocata: ut propter quid
homini competunt, aut equo? ſit au-
tem aĩal quidem.b,pro.a.vero ponan
tur ea quę animal omne ſequuntur:
pro.c.e d.vero animalia ſingula collo
centur. Patet itaque propter quid .a.
competit ipſi c, propter . b. nanque
competit. Et ſimiliter cæteris. Eadem
autem eſt ſemper & in alijs ratio, atq;
nunc ſic dicimus per tradita nobis
H nomina communia rebus.

Tex.xxiij. ¶ Oportet autem non ſo
lum in his ipſis dicto modo conſidera
re, ſed etiam ſi aliquid aliud uideatur
commune competens, & ipſum acci-
pere: deinde ſumere & ea quæ ipſum
ſequitur, & ea quæ hoc ſequuntur: ve
luti cornigeris cõpetit omaſum habe-
re, ſuperioribusq; vacare dentibus. Su
mantur igitur hæc, & rurſus accipien
da ſunt ea quibus cõpetit, ſequiturq;
gerere cornua. Patet.n. propter quid
illis cõpetunt, ea quæ diximus: nã ob
I idipſum illis inerunt, quia cornua ge-
runt. ¶ Et inſuper alius modus perue-
ſtigandi per ſimilitudinem rationis:
non.n. poteſt unum quippiam idem
ſumi, quod quidem & ſepium & ſpi-
na & os appellare oportet: inerunt
autem & his, atque ſequentur aliqua,
quaſi talis ſit una quædam natura.

Text.xxiiij. ¶ Eadem autem ſunt
nonnulla eorũ quę proponuntur mul
tipliciter: quædam.n.ex eo ſunt eadẽ,
quia medium idem habent: veluti
quia ſunt omnia ante periſtaſis: atque
horum nonnulla ſunt eadem genere,
quæcunq; differentias habent ex eo,
quia ſunt diuerſorũ, vel alio modo, ut K
propter quid reſonat, aut propter q̃d
apparet, & propter quid Iris exiſtit:
uniuerſa.n. hæc idem ſunt propoſitũ
genere: omnia nanq; ſunt planè refle-
xio, ſed ſpecie ſunt diuerſa. ¶ Quædã
autem differunt ex eo, quia medium
eſt ſub alio medio: veluti propter quid
Nilus decreſcente mẽſe magis affluat
aquis quia menſis decreſcens ſimilis
magis hyemis eſt, propter quid men-
ſis decreſcens ſimilis magis hyemis
eſt? quia Luna decreſcit. Hæc enim
ſic inter ſe habent ut patet. L

Hic incipit membrum quintum
huius libri, in quo poſtquã oſtẽ
ſum eſt quomodo ſit inueſtigan
dum quod quid eſt, docetur in
his duobus capitulis quomodo inueſtigã-
dum eſt, propter quid, ideſt quodcunque
medium ad demonſtrandum quancunque
concluſionem. Atqui in hoc cap. 16. ſunt
tres particulæ. Prima pertinet ad eundem
text. 22. Secunda eſt text. 23. & 3. eſt tex.
24. ¶ Eſt ergo primum documentum in
prima particula, quòd ad inueſtigandum
propter quid, cuiuſcunque paſſionis opor-
tet habere præ oculis omnes diuiſiones a
generaliſſimo uſque ad ſpecialiſſima, & M
deinde conſiderare ea quæ ſunt propria cu-
iuſcunq; generi, ut ſcilicet ea quæ ſunt pro-
pria ſubſtantiæ inquantum eſt ſubſtantia,
& ea quæ ſunt propria animali, inquantum
eſt animal, & ea quæ ſunt propria auibus
inquantum aues &c. Quo habito facile
quamcunque paſſionem generis ſuperioris
poſſumus demonſtrare de quacunque eius
ſpecie. His ergo conſideratis facile quicun
que poteſt paſſiones ſuperioris generis de
ſingulis eius ſpeciebus demonſtrare, ſum-
pto pro medio illo genere quod eſt propriũ
ſubiectum illius paſſionis: ut ſi ſenſibile,
aut dormire & uigilare quis uelit de hoĩe
aut de equo demonſtrare, accipiat, aĩal, pro
medio quod eſt. b, & dormire & uigilare

A pro.a.quod eſt maior extremitas, & homo aut equus aut bos pro.c.d.e.quæ ſunt minores extremitates: & ita tandem fiet demonſtratio, omne animal dormit uiciſſim & uigilat, omnis homo eſt animal, ergo. Et eodem modo, habere tres angulos æquales duobus rectis, demonſtrabitur de iſoſcele & de æquilatero, ſumpto pro medio triangulo, cui primo conuenit illa paſſio. ¶ In

Tex.23 textu. 23. [oportet autem.] qui duas habet particulas, dicit primo, quod non ſolum id oportet obſeruare ubi tale genus eſt nominatum, ſed etiam ubi non eſt ei nomen impoſitum. Exempli gratia: animal habẽs cornua, eſt quoddam genus animalium comprehendens multas ſpecies, quod quidem

B non habet nomen impoſitum quidditatiuum (poſſumus id tamen appellare cornigerum) conſiderare ergo oportet quæ ſint propria tali generi animalium: ut puta eſſe omaſum, id eſt, inteſtinum craſſum, habens plures uentriculos propter neceſſitatem ruminationis: item carere dentibus in ſuperiori mandibula, quippe quorum materia conuertitur in cornua. Si ergo de boue aut de ceruo quis uoluerit demonſtrare huiuſmodi paſſiones, talis erit tunc demonſtratio, omne animal cornigerum caret dentibus in ſuperiori mandibula: omnis bos eſt animal cornigerum: ergo omnis bos caret dentibus in ſuperiori mandibula.

C ¶ In ſecunda particula, [& inſuper.] oſtendit præterea inueſtigare propter quid, reducendo paſſionem ad aliquod medium quod non eſt ſimpliciter commune ſed analogum: ut animal habens ſepium, aut ſpinam, aut os, non eſt ſimpliciter uniuocum genus ſed analogũ: ut enim os ſe habet ad animal terreſtre, ita ſpina ſe habet ad piſcẽ, & ſepium ad ſepiam: ſepia genus quoddã piſcis eſt, & etiam ſeps ſepis eſt genus ſerpentis. Accipitur ergo ſepium pro oſſe ſerpentum quod non eſt omnino ſpina. Si ergo aliquam paſſionem communem his tribus generibus animalium uelit quiſpiam demonſtrare, debet ſumere pro medio unũ nomen analogum ad illa tria. ¶ In tex. 24.

Tex.24 [eadem autem, &c.] qui duas itidem, continet particulas, docet inueſtigare propter quid, in rebus ſimpliciter diuerſi generis D quibus conuenit aliquo modo una ratio, quæ licet non ſit generica, eſt tamen accidẽtalis: ſicut per hoc medium quod eſt Antiperiſtaſis, id eſt, reciprocatio ſeu repercuſſio, demonſtrantur multa diuerſorum generũ: ut propter quid echo reſonat? propter repercuſſionem motus aeris quo multiplicantur ſpecies ſoni: propter quid apparet imago in ſpeculo? propter reflexionem ſpecierum uiſualium: propter quid apparet iris in nubibus? propter refractionem radiorũ ſolarium ad latera nubis. Omnia enim hæc media ſunt reciprocationes quædam, licet ſpecie diuerſa. ¶ In ſecunda particula, [quædam autem. &c.] concludit tandem quomodo in aſſignatione propter quid, media E aliqñ ordinate procedant, ut.a. ſit propter.b. & b. propter.c. uſque ad cauſam immediatam: ut propter quid Nilus decreſcente mẽſe, id eſt, properante ad finem, magis affluat aquis, quia menſis decreſcens magis ſimilatur hyemi, id eſt magis eſt humidus. Sed propter quid finis menſis magis eſt humidus? quia luna decreſcit: quæ cum habeat aquarum dominium, ipſa creſcente, decreſcunt aquæ: ipſa uero decreſcente, aquæ, econtrario creſcunt.

DE CAVSIS ET effectibus. F

CAP. XVII.

AMbiget autem quiſpiam de cauſa, & de eo cuius eſt cauſa, ſit ne tum cauſa, cum eſt id cuius eſt cauſa, ueluti cum frondes decidunt ſit ne tum ipſa defluendi frondes cauſa, latitudo inquam foliorum, ſiquidem id illius ſit cauſa, uel cum deficit luna, ſit ne tum interpoſitio terræ? Nam ſi nõ eſt aliqua alia erit ipſorum cauſa: ſin ſi-

G mul ſunt cauſa & id cuius eſt cauſa, ceu ſi itercedit terra, deficit luna: aut ſi latitudo eſt foliorũ defluunt frõdes: tum mutuo profecto demonſtrabuntur. ¶ Sit enim.a. frondes deponit, b. planta cuius ſunt folia lata, c. uitis. Si igitur.a. cuilibet competit. b, omnis enim planta, cuius folia ſunt lata, frõdes deponit: b. uero ipſi.c. cõpetit: latas.n. frondes quælibet uitis habet: a. etiam ipſi.c. competit: omniſq; uitis frondes ſuas deponit. Atq; cã b. medium eſt, ut patet. At licet etiam per foliorum defluxum, lata uitem habere folia demonſtrare. Sit enim.d. lata H
habere folia, abijcere frondes.e, uitis autẽ.f. Et igitur cuilibet ineſt.f: omnis enim uitis abiicit ſuas frondes, d. uero cuilibet competit.e: oĩs namque planta quæ frondes deponit, habet folia lata. omnis ergo uitis habet folia lata, atque cauſa eſt foliorum defluxus. ¶ Quod ſi fieri nequit ut ſint ſibi mutuo cauſæ, cauſa nanque prior eſt eo cuius eſt cã: & deficiendi quidem cã eſt, in medio terram eſſe: huius autem non eſt cauſa deficere lunam: atque demonſtratio quæ fit per cãm, eſt propter quid: demonſtratio uerò quæ non per cãm fit, eſt ea qua quippiam tantum eſſe oſtenditur: qui per defectum terram in medio eſſe percepit, is ſcit quidam idipſum eſſe, propter quid autem eſt non cognoſcit: atque deficere lunam non eſſe cãm ut ſit in medio terra, ſed hoc econtra cauſam eſſe ut deficiat luna, inde perſpici poteſt: in ratione nanq; deficiendi ineſt, in medio terram eſſe. Quare patet, per hoc illud, ſed nõ per illud hoc innoteſcere. ¶ An fieri poteſt, ut unius plures ſint cauſæ? nempe etiam ſit, ut idem primo de pluribus prædicetur. Sit.a. quod quidẽ tã b. quàm.c. competat primo, quorum a lterum inſit.d, al K
terum ipſi cõpetat.e. inerit igitur ipſum.a. illis utriſq; e. inquã &.d. Atque ut inſit quidem ipſi.d, cauſa eſt ipſum b: ut cõpetat autem ipſi.d, cauſa eſt ipſum.c: quare ſi cauſa eſt, neceſſe eſt & rem eſſe. Si uero res eſt, nõ eſt neceſſe id eſſe quod eſt cauſa: ſed cauſam quidem eſſe, non tamen omnem.

¶ An ſi ſẽper id quod proponitur uniuerſale eſt cauſa quoque tota quædã eſt, & id eſt cuius eſt cã, uniuerſale etiam eſt: ueluti folijs ſpoliari toti cuidã ineſt determinato, & ſi ſpecies ſũt L
illius, & his uniuerſaliter aut plantis, aut huiuſcemodi plãtis cõpetit: quare & medium in his, & id cuius eſt cã, æqua ſint oportet, & conuertantur: ueluti propter quid arbores folijs ſpoliantur, quid ſi idipſum ob cõgelationẽ eſſe oportet? & ſi congelatio non cuiuis ineſt, ſed arbori, folijs arborem ſpoliari oportet. ¶ At quæret quiſpiam rurſus ſi fieri poſſit, ut nõ eadem eiuſdẽ ſit uniuerſis cã, ſed diuerſa necne. An ſi per ſe quidem eſt demonſtratũ, & non per ſignum aut per accidens M
id fieri nequit? quippe cum ipſum medium extremi ſit ratio. Sin uero non hoc pacto eſt demonſtratum, fieri poteſt. ¶ Fit autem & id cuius, & id cui eſt cauſa aliqua, per accidens, ut conſideretur: non tamen è numero eorum eſſe uidentur, quæ proponuntur: quòd ſi ita non eſt ſimiliter habebũt & mediũ. Si enim æquiuoca ſint, medium habebunt æquiuocum: ſi ſint ut in genere medium habebunt ſimiliter; ueluti propter quid etiam mutato ordine ſimilitudinem ſubeunt rationum: eſt enim alia cauſa in lineis, & in numeris: atq; eadem alia quidẽ eſt

ut

A ut linearum rationem ſubit: eadẽ autem, ut tale habet incrementũ. & eodem in oĩbus modo. Vt color autem colori, figuraq́; figuræ ſit ſimilis, alia erit a'ij cauſa: ſimile nanq; in his eſt æquiuocum: in figuris.n. in ſimilitudine forſitan rationum conſiſtit quæ interlatera ſunt, & angulorum æqualitate: in coloribus autem, in eo quod unitas ipſius ſenſus ſit aliqua, aut aliquo tali: ea uero quæ ſimilitudine rationum eadem ſunt, medium identidem ſimilitudine rationum idem habebunt. ¶ Cauſa autem, & id cuius eſt B cauſa, atq; id cui eſt cã, ita ſeſe ut mutuo ſe ſequantur habent: nã ſi hoc ſumas per ſingula, id cuius eſt cauſa ad plura ſeſe extendit: uelut externos angulos quatuor rectis æquales habere, amplius extendit ſe quàm aut triãgulum aut quadratum: quòd ſi omnia ſumas. æquatur: ſunt.n. quæcũq; quatuor rectis æquales externos angulos habẽt. Similiter ſeſe habet & mediũ. Eſt autem ipſum medium extremi, ratio primi, quo circa ſcientiæ oẽs per definitionẽ fiunt: ueluti ſpoliati frondibus, ſimul & ſequitur uitẽ, & exce-
C dit: & ficum item, atq; excedit, ſed nõ omnes ſuperat, ſed æquatur. Si igitur primum medium ſumpſeris, ratio illud erit abijciendi folia: erit enim primum quidem medium uerſus extremum alterũ, tales inquam vniuerſas eſſe, deinde medium huius ſeccũ congelari, uel aliquid aliud tale. At ſi quiſpiã interrogauerit quid eſt defluere folia? congelari reſpondebimus eius ſuccum, qui in ſeminis coniunctione conſiſtit. ¶ In figuris autem hoc pacto quiſpiã aſſignabit, quærẽtibus quonã pacto ſe ſequuntur cã, & id cuius eſt cauſa: ponatur. a. cuilibet ineſſe. b, ipſum aũt. b. cuiq; cõpetat eorum quæ D
ſunt. d: a. igitur vniuerſale hiſce fuerit, quæ ſũt. d. Etenim id uniuerſale dico, quod non conuertitur: id autem vniuerſale uocito primũ, cum quo unũquodq; quidẽ non conuertitur: uniuerſa aũt cõuertuntur, atq; æquãtur: b. igitur cã eſt, ut à. cunctis hiſce competat quæ ſunt. d: oportet ergo ipſum a. ad plura ſeſe extẽdere, q̃ ipſum. b: q̃ſi ita non eſt, cur magis hoc erit illius cã? quòd ſi b. non oĩbus competit. e, erunt uniuerſa illa unum quid aliud ab ipſo. b: alioquin quonã pacto dicere licebit. a, quidem ipſum oĩ cõpetere. e? B
ipſum autẽ. e. nõ oĩ competere. a? Cur uero non erit aliqua cauſa? nã ipſum a. cunctis competit. d, at ipſis etiam c, & ipſa igitur unũquid erunt: atq; id cõſiderare oportet: & ſit. c. Fieri igitur põt, ut eiuſdẽ, ſed non eiſdẽ ſpecie plures ſint cauſæ: ueluti ut lõgæ ſĩt vitæ quadrupedes qdẽ, cã eſt, ipſas bili uacare: uolucres aũt ipſas eſſe ſiccas, aut aliquid aliud. ¶ Quòd ſi non ſtatim ac *Tex. 26*
cedũt ad indiuiduũ, & ſi nõ ſolum unum, ſed plura ſunt media, plures etiã & cauſæ ſunt. Vtrum autem mediorũ ſit ſingulis cã, id ne quod eſt uerſus F
uniuerſaliter primum, an id quod verſus ſingula collocatur? Patet igitur, ea eſſe quæ propinquiſſima ſunt unicuique, cui eſt cauſa Nam ut primum ſit ſub uniuerſali, hoc eſt cauſa, ueluti ut a. cõpetat ipſi. d, cauſa eſt ipſum. c: ut igitur. a. competat ipſi. d, cauſa eſt ipſum. e: vt autem. a competat ipſi. c, cauſa eſt ipſum. b at ut huic inſit, idipſum. At enim de ratiocinatione quidẽ demonſtratione ve, quidnam utrumque ſit, & quo fit modo, ſatis iam patuit. & ſimul etiam demonſtratiua ſcientia: eſt enim idem.

G Tex.25. IN capite xvij. ſecundum ſectionem Commentatoris ſunt duo textus, nempe uigeſimusquintus & uigeſimusſextus. Sunt tamen in primo particulæ nouem, & in ſecũdo alia decima. In hoc cap. poſtquam in ſuperiori oſtendit quomodo, propter quid, & generaliter quodcunque medium ſit inueſtigandum, mouet unam quæſtionem circa modum ſe habendi ipſius propter quid ideſt cauſæ ad ſuum effectum. Quærit nanque utrum quotieſcunque effectus eſt, tũc etiam cauſa ſit. Atqui hinc tandem colligit in octaua particula concluſionem huius capitis præcipuam. ſ. ꝙ inter cauſam primam
H & effectũ & eius proprium ſubiectum eſt
Dubiũ. mutua conuertentia. ¶ Quod ſi quis dubitet hanc quæſtionem ſuperius eſſe determinatam textu. 13. & 14. ubi dictum eſt aliquas eſſe cauſas quæ ſimul ſunt tempore cũ ſuis effectibus, ut ſunt interpoſitio terræ & eclipſis: aliæ uero quæ tempore præcedunt effectus, ut ſunt lapides & ſundamenta reſpectu domus & generatio reſpectu prolis. ¶ Ad hoc reſpondetur, ꝙ quæſtio quæ hic mouetur pendet ex illa quæ illic determinata eſt. Dictum enim eſt illic, ꝙ in inueſtigatione cauſarum incipere debet ſyllogiſ-
I mus ab effectibus, ut domus eſt, ergo fundamentum eſt: fundamentum eſt, ergo parietes ſunt, & nõ econuerſo. Quærit ergo modo utrum uniuerſaliter hoc ſit uerum, ꝙ ex effectu ſemper inferatur cauſa, & ideo non proponit quæſtionem utrum effectus tunc ſit quando eſt cauſa: ſed econuerſo. [Eſt ne tũc cauſa.] cũ eſt id cuius eſt cã. Quapropter arguit ad partẽ affirmatiuã in cauſa quæ non ſẽper eſt ſimul tꝑe cum ſuo effectu, ut habere lata folia eſt cauſa ꝙ folia cadant, & tamen non quandocunque eſt latitudo eſt caſus, ut patet in Auguſto. Arguit ergo Ariſto. ad partem affirmatiuam, quòd etiam in his, ubi eſt minor apparentia, quandocunque eſt effectus ſit ſimul cauſa. Et arguit dupliciter. Primo, cauſa & id cuius eſt cauſa debent eſſe ſimul, ut patet de eclipſi, & interpoſitionẽ terræ: ſed habere lata folia eſt cauſa huius quod eſt folia cadere: ergo quãdo cadunt folia ſimul tunc eſt ipſa cauſa, puta latitudo foliorum: aut ſi tunc latitudo foliorum non eſt, alia eſt cauſa illius caſus. K
¶ Secunda ratio eſt ibi, [ſit enim. a.] & eſt hæc, cauſa & effectus alterutrum demonſtrantur, ſcilicet, effectus per cauſam, & ecõuerſo: ergo ſunt ſimul. Conſequentia eſt nota, & probatur antecedens. Sit. a. maior extremitas, frondes deponere: b. uero medium, lata habere folia: &. c. minor extremitas ſit uitis: ſequitur tunc a cauſa ad effectum, omnis planta lata habens folia, deponit folia: uitis lata habet folia, ergo deponit folia. Et econuerſo ab effectu ad cauſam etiam ſequitur, quæcunque planta deponit L
folia, lata habent ſolia: uitis deponit folia, ergo lata habet folia. ¶ In tertia particula, 3. Par.
[ꝓ ſi fieri ſoluit.] unum argumentum quod poſſet fieri contra hoc. Non poteſt ex duobus unum eſſe cauſa alterius & econuerſo, (intelligito in eodem genere cauſæ) quia cauſa eſt prior, natura ſaltem, quàm effectus, ergo eadem ratione non poteſt unum demonſtrari per aliud, & econuerſo. Reſpõdet negando conſequentiam: quia quando cauſa demonſtratur per effectum non demonſtratur propter quid concluſionis, ſed ſolum quia. i. ipſum eſſe ueram: ut qui demonſtrat terram nunc interponi quia luna modo eclipſatur, non demonſtrat cauſam illius interpoſitionis, ſed ſolum ꝙ interpoſitio eſt. Quod autem eclipſis ſit cauſa interpoſitionis, & non ecõuerſo, probat egre M
gie (quæ probatio eſt notanda) quia inquit in ratione deficiendi, ideſt in definitione eclipſis ponitur interpoſitio & non econuerſo: eſt enim eclipſis defectus lunæ ex interpoſitione terræ. ¶ In quarta particula, 4. Par.
[an fieri poteſt.] ſoluit quæſtionem propoſitã, præmittens prius ꝙ idẽ effectus poteſt procedere ex pluribus cauſis remotis, licet unica ſit cã proxima: ut eſſe uituperabile ꝓcedit ex utroque extremo uirtutis. ſ. ex auaritia & prodigalitate: ſit ergo. a, id eſt, uituperabile quod conuenit. b. &. c, id eſt, auaritiæ & prodigalitati. & per. b. cõuenit. d, id eſt auaro: & ꝑ. c. cõuenit. d, id eſt, prodigo. Tũc inquit, ex quacunq; iſtarum cauſarum

ſe-

A ſequitur effectus, tamen ex effectu non ſe-
quitur quæcunq; cauſa. Non.n.ſequitur, eſt
uituperabilis: ergo auarus; quia poteſt eſſe
5.Part. prodigus.¶ In quinta particula textus, [an
Cõcluſ. ſi ſemper.] reſpondet formaliter ad quæſtio
nem iſta concluſione: Quando effectus con
uenit alicui toti. i. alicui cauſæ per ſe pri-
mo uniuerſaliter, tunc erit mutua conuerti
bilitas inter cauſam & effectum: ut cauſa
proxima huius quod eſt uituperabile, eſt fa
cere contra rationem, quod eſt cõe cuicun
que uitioſo: tunc ſequitur, iſte eſt uitupera-
bilis: ergo agit cõtra rationem. Ponit exem
plum Ariſt. in cauſa proxima caſus foliorũ
arboris, quæ eſt congelatio humidi foliorũ:
nam latitudo folium eſt cauſa remota, quia
B uidelicet arbores habentes talia folia habẽt
multum humidi, quod dum congelatur de
ficit uirtus ad retinendum folium, & ideo
cadit: unde folia lauri licet ſunt lata, non ca
dunt quia propter calorem non cõgelãtur.
6.Par. ¶ In 6. parti. [At quæreret quiſpiã.] tractat
ſecundã hanc qõnem, quæ pertinet ad ma-
iorẽ explicationẽ ſuꝑioris, an uidelicet cõ-
tingere poſſit ꝙ eiuſdẽ effectus nõ ſit sẽꝑ
eadem cauſa, ſed diuerſæ. Et reſpondet ibi
[an ſi per ſe.] ſuppoſita diſtinctione ꝙ cau-
ſa alicuius effectus alia eſt per ſe, & propria,
alia uero per ſignum & per accidens. Con-
cluſio ergo eſt, ꝙ cauſa per ſe & propria nõ
poteſt eſſe niſi unica: nam cauſa per ſe de-
C bet eſſe definitio ipſius effectus, cauſæ vero
per ſignum & per accidẽs poſſunt eſſe plu
res. In exemplo ſuperiori concluſio eſt ma
nifeſta: cauſa.n. per ſe huius qd eſt eſſe uitu
perabile, eſt facere cõtra rationem: quæ qui
dem eſt unica ratio in omni uitioſo: auaritia
autem quæ peccat per defectum, & prodi-
galitas quæ peccat per exceſſum, ſunt ſigna
& cauſæ per accidens, quòd fiat contra ra-
tionem: per accidens. n. eſt ꝙ qui agit con-
tra rationem, faciat hoc uel illo modo: nam
infinitis modis poteſt quis agere contra ra-
7.Par. tionem.¶ In ſeptima particula, [fit autem.]
exponendo dictam concluſionẽ docet quo
modo medium demõſtrationis debeat pro-
portionari extremitatibus, ſuppoſito prius
hoc fundamẽto, ꝙ tam id cuius eſt cauſa. i.

maior extremitas cuius medium eſt cauſa, D
quàm id cui eſt cauſa. i. quàm minor extre-
mitas, cui medium eſt cauſa: ut conueniat
illi maior extremitas, per accidens conſide-
rari poteſt: ut ſi dicamus, muſicus ædificat;
tam cauſa quàm effectus conſideratur per
accidens: eſt.n. muſicus cauſa per accidens,
domus: & domus effectus per accidens mu
ſici. Addit uero ꝙ huiuſmodi propoſitio-
nes non ſunt de numero eorum, quæ propo
nuntur. i. non ſunt problemata, quæ per ſe
habent demõſtrari.¶ Hoc igitur ſuppoſito
ſubiungit, ꝙ qualis fuerit habitudo maio-
ris extremitatis ad minorem, tale debet eſ-
ſe medium. Hoc eſt, ſi effectus qui eſt maior
extremitas ſit æquiuocus. i. proueniens ex E
diuerſis cauſis, medium debet eſſe illa cau-
ſa ratione cuius conuenit tali minori extre
mitati: ſi uero maior extremitas ſit eiuſdem
generis cum minori extremitate, medium
debet eſſe eiuſdem generis. Ponit prius exẽ
plum ſecundi: ut ſi iſte effectus qui eſt, com
mutata proportione ſe habere, demonſtran
dus ſit de quatuor lineis, aut de quatuor nu
meris (ut ſicut duo ad unum, ita ſex ſe ha-
bent ad tria: ergo ſicut ſex ad duo, ita tria ſe
habent ad unũ) debet ſumi pro medio hic
terminus, quantitates proportionabiles: nã
quamuis linea & numerus ſint diuerſæ ſpe-
cies quantitatis, tamen illud medium pro-
pter quod illis conuenit permutatim pro-
portionari, eſt una ratio eiuſdẽ generis cõ-
munis illis. Exemplum autem primi eſt in F
coloribus & figuris: ut ſi ſimilitudo debeat
demonſtrari de coloribus, aliud medium de
bet ſumi quàm ſi demonſtretur de figuris;
ratio.n. ſimilitudinis in coloribus debet ſu-
mi in ordine ad ſenſum: quia. ſ. eodem mo-
do afficiunt ſenſum: ut albedines diſgregãt,
nigredines congregant uiſum: ſed ratio ſi-
militudinis in figuris conſiſtit in æqualita-
te angulorum & laterum.¶ In octaua parti- 8.Par.
cula, [cauſa autem.] ex dictis colligit hanc
concluſionẽ principaliter intentam in hoc
capite. Paſſio & proprium eius ſubiectum Cõcluſio
a propria, & per ſe cauſa conuertuntur: ut ſio pr
ſi eſt reſibile eſt animal rationale: & ſi eſt cip a
animal rationale, eſt homo, & econuerſo.

Me-

G Medium uocat cauſam, paſſionem uero id cuius eſt cauſa, ſed ſubiectum id cui eſt cauſa. Vnde ſubiungit, ꝙ ſi pro ſubiecto ſumantur ſingulæ ſpecies primi ſubiecti talis paſſionis, tunc paſſio excedit talia ſubiecta: ut ſenſibile cuius proprium ſubiectum eſt, animal ſuperius eſt ad hominē & æquum. Ponit autem exemplum ut ſolet in mathematicis, omnes nanque ſimul angulos extrinſecos quatuor rectis æquiualere, eſt paſſio ſuperior ad triangulum & quadrangulū, immo ad ſingulas ſpecies figuræ rectilineæ: non enim ſolum triangulo, & quadrāgulo, ſed pentagono, & hexagono, & alijs omnib. rectilineis illud conuenit, ut ex 13. & 32. concluſionibus Euclidis lib. 1. colligitur. Si

H tamen dicas omnis figuræ rectilineæ anguli omnes extrinſeci æquiualent quatuor rectis, tunc æquatur: id eſt, talis paſſio conuertitur cum figura rectilinea. Et ſimiliter, inquit, ſe habet medium talis paſſionis, quòd .i. excedit ſingulas ſpecies figuræ rectilineæ.

Corollaria. ¶ Inde infert corollarium, ꝙ medium extremi ratio eſt primi .i. medium quo maior extremitas conuenit minori: eſt definitio primi .i. maioris extremitatis: & ideo omnes ſcientiæ demonſtrant per talem definitionem. Vt uerbi gratia, frondibus expoliari, eſt paſſio ſuperior ad uitem & ficum, & ad alias plures arbores & plantas, non tamen omnes ſuperat ſed æquatur alicui: quia datur aliquod primum ſubiectum .i. aliquod

I genus arboris cui primo conuenit illa paſſio, quæ poterit demōſtrari de tali ſubiecto per proprium medium: puta per hoc ꝙ eſt, humidum congelari. Omnis .n. arbor cuius humidum congelatur, ſpoliatur frondibus: ſed illud idem ꝙ eſt humidum congelari eſt definitio huius, quod eſt frondibus ſpoliari, ſiue frondes fluere. Si enim quæratur quid eſt frondes fluere, reſpondebitur, ꝙ eſt ſuccum gelari: ubi folium ſemini arboris coniungitur.

9. Par. ¶ In nona particula, [in figuris autem.] docet quomodo hæc omnia in modo & figura exerceantur, docet inquā quomodo paſſio communis quæ poteſt habere plures cauſas remotas, per illas, tanquam per diuerſa media, demonſtretur de-

diuerſis ſpeciebus diuerſorum generum, K quibus illæ cauſæ proprie conueniunt. Exēpli gratia, longæ uitæ proxima & propria cauſa eſt bonitas complexionis: & ideo proprie demonſtratur hoc modo, omne animal bonæ complexionis eſt longæ uitæ in ſuo genere: Petrus eſt bonæ complexionis: ergo. At uero cauſa bonæ cōplexionis alia eſt in quadrupedibus, puta parum habere choleræ & fellis, ut eſt in ceruo: in auibus autem multum habere ſiccitatis: quæ ſubinde cauſæ ſunt remotæ longæ uitæ. Si, ergo. a. i. lōgam habere uitam ponatur ineſſe b. i. huic medio quod eſt carere cholera, & b. cuicunq; eorum competat quæ ſunt. d. i. omnibus ſpeciebus quadrupedis (quadrupes. n. ſit d.) fit ut a. uniuerſale ſit hiſce. ſ. ſpeciebus d.

L *Vniuerſale primum.* Vniuerſale autem, inquit, idem eſt quòd ſuperius ad aliud: ſed uniuerſale primum eſt id quod eſt ſuperius ad ſingula, cō uertitur tamen cum omnibus ſimul: ut licet uniuerſale hominis ſit quodcunque ſuperius uſque ad generaliſſimum, tamen uniuerſale primum ſolum eſt, animal, quod cōuertitur cum diſiuncto ex omnibus ſpeciebus animalis. Quare d. eſt uniuerſale primum omnium ſpecierum quadrupedis: a. uero eſt uniuerſale, quod etiam conuenit auibus. Et hoc eſt quod ait, ꝙ a. eſt ſuperius quàm b. quod conuertitur cum d: nam ſi b. non eſſet inferius non eſſet cauſa ipſius a. loquitur. n. de cauſis inadæquatis & remotis. Quod ſi rurſus. b. i. carere cholera non omnibus competit. e. i. ſpeciebus auis (. e. n. eſt auis) conuenit a. ſpeciebus e. per aliud medium quàm b. illud ergo erit. c. ſ. ſiccitatem

M habere. Quare eiuſdem. ſ. longæ uitæ ſunt plures cauſæ, non quidem primæ & proximæ, ſed erunt cauſæ quibus ille effectus cō ueniat diſtinctis ſpeciebus & generibus animalis. Et ita de ceruo oſtenditur habere longam uitam hoc modo, omne quadrupes parum habens choleræ eſt longæ uitæ: ceruus eſt huiuſmodi: ergo. Maior uero demonſtrabitur per proximam cauſam ſic, omne animal bonæ complexionis eſt longæ uitæ: omne quadrupes parum habens choleræ eſt huiuſmodi: ergo. ¶ In decima & poſtrema

ma

A ma particula, [Quod ſi non ſtatim.] quæ eſt
Tex. 26 textus 26. mouet & ſoluit dubium circa ea quæ dicta ſunt. Dubium autem eſt hoc. Cum dictum ſit uniuerſalem paſſionē non ſtatim accedere ad indiuiduum. i. non primo conuenire ſpeciebus ſpecialiſſimis, ſed per cauſas intermedias, ut modo dicebamus, quæritur utrum cauſa proxima, cur illud uniuerſale cōueniat ill s ſpeciebus ſpecialiſſimis, debeat ſumi ex parte ipſius uniuerſalis primi, ideſt ipſius paſſionis, an ex parte potius ſingularum ſpecierum quibus ineſt. Et reſpondet, quòd debet ſumi ex parte ipſarum ſpecierum quibus ineſt. Vt cauſa proxima ipſius uniuerſalis, ſcilicet, longam habere uitam, eſt bona complexio: ſed cauſa proxima cur longa uita inſit cer-
B uo, eſt carentia choleræ. Et hoc eſt quod ait. Quod. a. ſcilicet longa uita competat d. ſcilicet, ceruo, cauſa eſt. c. ſcilicet, carentia choleræ: quòd autem a. competat ipſi c. cauſa eſt. b. ſ. bona complexio, quæ cauſatur ex carentia choleræ. a. uero per ſe ipſum competit ipſi b.

DE PRINCIPIORVM cognitione.

CAP. XVIIII.

Tex. 27 DE principijs autem, & quo pacto nota nobis euadant, & quis habitus ea cognoſcendi ſit, hinc
C patefiet, ſi prius ea de re dubitauerimus. Fieri itaque non poſſe ut demōſtratione quiſquiam ſcientiam cōſequatur: ſi prima principia medijs uacantia non noſcat, prius eſt dictum explicatumque. Dubitauerit autem quiſpiam eorum quæ medijs uacant, cognitio eadem ſit necne: & utrum ſcientia utriuſque ſit, necne: aut alterius quidem ſcientia, alterius autem aliquod aliud genus, & uttū habitus eorum non inſint, ſed fiāt, acquiranturq;: an uero inſint, quidem, ſed lateant. ¶ Equidem ſi ipſos habemus, D
abſurdū eſt ſane. Fiet.n. ut nos certiore, quam ulla demonſtratio eſt, cognitione prȩditos eſſe ignoremus. Sin vero quas prius non habemus, inde acquirimus quonā pacto cognoſcimus, diſcimusq;, quorum antecedēs notitia nulla eſt? Id.n. fieri nequit, vt de demonſtratione etiam dicebamus. Conſtat igitur fieri nō poſſe, ut hos aut habeamus (nō.n. ſane ignoraremus) aut ignari nullumq; eorū habentes habitum, conſequamur. ¶ Neceſſe eſt itaq; uim quidem nos aliquā potentiamq; habere, non talem uero quæ his ipſis exactior certitudineq; ꝑſtabilior ſit. E
Videtur autē idipſum animalibus cūctis ineſſe: uim.n. quandam inſitam diſcernendi habent, quam quidem uniuerſi ſenſum appellant. Inſito autem animalibus ſenſu in quibuſdā formæ ſenſibilis manſio fit, in quibuſdā non fit. In quibus igitur non fit, hiſce præter ipſum ſentire cognitio aut oīno nulla, aut eorum circa quæ formæ mānſio non fit nulla eſt. In quibus autem fit ut cauſa ſentiunt unū quid in anima habeāt, in ijs cū multa talia fiunt, differentia quædam emergit: itaq; quibuſdam è talium uiſorum manſione F
ratio fit, quibuſdam non fit. ¶ Ex ſenſu igitur fit memoria, quemadmodum dici ſolet: è memoria uero ſæpius eiuſdē rei facta, experiētia naſcitur. Plures .n. memoriæ, numero una experientia eſt: ab experiētia uero illa genita, ex omnibus noritia fit: uniuerſali quidem in anima iam cōſecuto, quod eſt unum præter multa, quodq; in omnibus illis unum ineſt, principium artis atque ſcientiæ: artis quidem, ſi circa generationem ſit: ſcientia uero, ſi ſit circa id quod eodē modo ſemper exiſtit.

G ſtit. Neq; igitur determinati habitus
inſunt,neq; ab alijs ad cognoſcendũ
magis aptis habitibus, ſed à ſenſu, ut
diximus,fiunt:veluti ĩ prælio facta fu
ga,cum conſtitit vnus,cõſtitit & alius
& alius deinde, donec ad principium
eſt uẽtum. Anima certe talis eſt, id pa
ti ut poſſit.¶Quod autem dictum eſt
ante,ſed non dilucide dictum eſt, id
rurſus dicamus. Nam cum eorũ quæ
eandem impromiſcuamq; in omni-
bus rationem habent vnũ conſtiterit,
principio uniuerſale quidem in aĩa
eſt,primũ tum in anima naſcitur uni-
uerſale. Etenim ſentitur ſingulare qui
H dẽ, ſenſus autem ipſius vniuerſalis ut
hoĩs,non autem Calliç hominis eſt.
Rurſus in his ipſis ſtat, quouſq; & ea
quæ partibus uacant,& ipſa ſtent uni
uerſalia:veluti tale animal,donec ſtet
animal,& in hoc modo eodẽ. Neceſſe
eſt igitur,ut ex hiſce patet,ipſa prima
inductione cognoſcere. Sic enim &
ſenſus efficit in nobis ipſum uniuerſa
le.¶Cum autem mentis habituũ, qui-
bus uerum perſpicimus,quidam ueri
perpetua ſint,ut intellectus atq; ſciẽ-
tia: quidam autem interdum falſum
ſuſcipiant, ut opinio, ſubducendæq;
I rationis uis nullũq; aliud genus exa-
ctius ſciẽtia ſit quàm intellectus, atq;
principia notiora ſint demõſtrationi-
bus, ſcientiaq; cũ ratione ſit omnis:
hæc inquam cum ita ſint ſcientia qui
dem principiorum non erit:ſed cum
fieri nequeat,ut aliud quicquã verius
ſciẽtia quàm intellectus ipſe ſit, intel
lectus profecto principiorũ habitus
erit. Quod ex eo quoque perſpicuum
fuerit, quia demõſtrationis principiũ
nõ eſt demõſtratio. Quare neq; ſcien
tiæ ſcientia. Si igitur præter ſcientiã,
nullum aliud genus verum habemus,
quàm intellectum, intellectus ſane K
ſcientiæ principium erit: atque princi
pium quidem eſt ipſius principij:
ſcientia autem,ad rem omnem ſeſe
habet ſimiliter.

Capitvlvm hoc xviij. atq; adeo
poſtremum, quod apud Cõmen
tatorem eſt textus 27. in ſexque
diuiditur particulas: ſextum eſt
atq; ultimum membrum huius ſecundi li-
bri. In quo poſt longam diſputationem qua
traditus eſt modus cognoſcendi principia
incomplexa.ſ. quod quid, & propter quid
eſt, breuiter oſtendit quomodo cognoſcan
tur principia complexa, quæ prima ſunt & L
immediata: nam ſi ſint mediata, in primo li
bro monſtratum eſt probanda eſſe per reſo
lutionẽ ad immediata. Atqui hoc (inquit)
cognoſcetur ſi de re ipſa prius dubitaueri-
mus. Supponit ergo primũ ex priori libro,
ꝙ nulla demonſtratio ſufficit generare ſciẽ
tiam, niſi prima ipſa principia, in quæ om-
nes præmiſſæ reſoluuntur, cognoſcantur. *Tres*
Quo ſuppoſito mouet tres quæſtiones, in *quæſtio*
hoc capite terminandas. Prima eſt, utrum *nes.*
eadem ſit cognitio omnium principiorum
.i. utrum idem ſit modus cognoſcendi om-
nia. Secũda utrum utriuſq; (.ſ. generis prin-
cipiorum mediatorum & immediatorum)
ſit ſciẽtia, an alterius (.ſ. immediatorum) ſit
ſcientia, aliorum uero (.ſ. immediatorũ) ſit M
aliud genus cognitionis, puta intellectus.
Tertia quæſtio eſt. Vtrum cognitio primo-
rum principiorum ſit aliquis habitus a na-
tura genitus, qui latet nos antequam ipſo
utamur, an ſit potius habitus uſu, & exerci
tio acquiſitus uti habitus ſcientiæ.¶In ſecũ
da particula, [Si igitur ipſos.] diſputat ter-
tiam quæſtionem pro utraque parte. Et ꝙ
non ſit habitus naturalis probat, quia ſi eſt
a natura genitus, neceſſe eſt ut nos lateat, &
ſit occultus antequam habeamus rationis
uſum: abſurdum autem eſt, inquit, ut habi-
tus intellectus, cum ſit certior illo qui ac-
quiritur, per demonſtrationem, lateat nos,
& tamen habitus ipſe ſcientiæ non lateat
habentem: dictum.n. eſt in primo libro, ꝙ
ſciens

A ſciens aliquam concluſionem, ſcit ſe ſcire il lam. At quòd non ſit acquiſitus per artem arguit:quia tunc habitus primorum principiorum deberet generari ex præexiſtenti cognitione ſicuti ſcientia ipſa, omnis enim cognitio, ideſt, iudicium propoſitionis ex præexiſtente fit cognitione: ut in fronte ſtatim primi libri propoſitum, & expoſitum eſt: ſi tamen ſint prima principia, repugnat ut eorum cognitió ex præexiſtente fiat cognitione. Et ita concludit dicens, [Conſtat igitur.&c.] ideſt, concluditur utranq; partem eſſe falſam ſcilicet, & quòd talis habitus ſit a natura: quia tunc nullo eum tempore ignoraremus: & rurſus falſum eſt, ut eum prius non habentes, poſtea acquiramus:quia non apparet, ex qua priori cognitione generetur. B ¶ In tertia particula, [Neceſſe eſt itaque.]ſoluit eandem tertiam quæſtionem per hanc concluſionem. *Concluſio.* Cognitionem primorum principiorum præcedit in nobis a natura uis aliqua, & potentia qua principia cognoſcimus: non tamen præcedit aliquis habitus qui ſit certior ipſis principijs, ſicut habitum ſciêtiæ præcedit habitus intellectus. Explicat autem ſtatim quænam ſit iſta præcedens uirtus & potentia. Eſt.n.ſenſus & intellectus. Vnde diſtinguit dupliciter inter animalia. Omnibus. n.inquit in uniuerſum animalibus communis C eſt potentia ſenſitiua, qua diſcernunt obiecta quibus nutriuntur. Cum enim omne animal alimêto aliquo nutriatur, datus eſt illi ſenſus quo nutrimentum percipiat. Eſt tamen prima differentia, quòd in aliquibus animalibus manet aliqua impreſſio ſenſibilis in abſentia obiecti, ſcilicet, in animalib. perfectis memoriam habentibus:in alijs uero aut nulla impreſſio manet, ſicut in his, quæ non mouentur localiter, aut forte non manet:niſi quando obiectum eſt uehementiſſimum, ut in aliquibus animalibus imperfectis. Et in iſtis nulla eſt cognitio ſenſitiua: niſi in præſentia obiecti. Secunda differentia eſt inter animalia habentia memoriam, quòd licet omnia reſeruent ſpecies ſenſibiles in abſentia obiecti, bruta quidê quæ intellectu carent non conferunt unum ſingulare ad aliud: quare non poſſunt elicere uni D uerſale ex ſingularibus: homines uero qui ſunt uirtutis intellectiuæ, poſſunt unum ad aliud ſingulare comparare, non ſolum in intellectu, ſed quodam modo etiam per uirtutem imaginatiuam, quæ altior eſt quàm in brutis, ut in 2. de anima uidebitur.¶ His ergo ſuppoſitis, in quarta particula, [Ex ſenſu igitur.] probat Ariſt. concluſionem, dicens, ex ſenſu fieri memoriam, quemadmodum dici ſolet, ut habetur 1. Metaph. c. 1. ex memoria uero fit experientia: quæ non eſt aliud quàm memoria ſæpe eiuſdem rei frequentata:) ab experientia uero homo per intellectum abſtrahit uniuerſale quod eſt unum præter multa: in prologo prædicabilium quæſt. 1. ſatis expoſitum eſt. *Abſtractio uniuerſalis.* Illa igitur cognitio uniuerſalis; ſi fit circa generationem, ideſt circa factibilia contingentia, E eſt principium artis: ſi uero fit circa id quod eodem modo ſemper exiſtit, eſt principium ſcientiæ.¶ Concludit ergo, [Neque igitur.] ideſt, habitus principiorum neque ſunt determinati, ideſt naturaliter geniti, neque ex alijs certioribus generâtur: ſed à ſenſu hoc modo fiunt. Veluti in prælio dum ex his qui uiti fugiunt unus pedem ſiſtit, & item alter, & tertius, reparato agmine, fit principium integrandi bellum.¶ In quinta particula, [Quod autem. &c.] explicat amplius hanc rationem. Vbi notandum eſt, quòd ſi ſenſus non perciperet niſi ſingularia determinata ſub ratione ſingularium, puta Cal- F liam & Socratem, non utiq; poſſet abſtrahi uniuerſale, quia in illis nulla ratio uniuerſalis lucet: ſed tamen ſenſus percipit ſingularia uaga. ſ. hunc hominem, hoc animal, hâc ſubſtantiã. &c. Et ideo cum illic iam luceat ratio uniuerſalis, intellectus agens ex ſenſu abſtrahit illam rationem uniuerſalem a ſingularibus. ſ. homo, animal. &c. ¶ In ſexta demum & poſtrema particula, [Cum autê.] reſpondet Ariſt. ad priores alias duas quæſtiones. Et ſolutio ad ambas ſtat in hoc. ſ.q. omnium primorum principiorum eadem eſt cognitio: non quidem ſcientia, ſed intellectus probat duabus rationibus. P[illegible] Habitum intellectus alij ſunt quidem

G petuo.i.ſemper ueri:ut intellectus & ſcientia (prætermittit ſapientiam quam 6.Ethi. iſtis annumerauit, eo quòd cum includat intellectum & ſcientiam, per iſtos intelligitur) alij uero ſunt qui poſſent eſſe falſi: ut opinio, & aſſenſus, quem generat ſyllogiſmus falſigraphus & dialecticus (quos uocat uim ſubducendæ, ideſt, decipiendæ rationis.) Habitus ergo principiorum, cum ſit neceſſarius, non poteſt eſſe opinio: ergo uel eſt intellectus uel ſcientia. Rurſus cum principia ſint notiora quàm ſcientia, & intellectus ſit certior quàm ſcientia, ſit ut habitus principiorum non ſit ſcientia, ſed intellectus. Secunda ratio eſt ibi, [Quod ex eo.] principiorum primorum demonſtrationis non eſt demonſtratio, alias demõſtrationes irent in infinitum; ſcientia uero generatur per demonſtrationem: ergo habitus principiorum non eſt ſcientia: cum ergo præter ſcientiam nullus alius ſit habitus neceſſarius quàm intellectus, ſit ut habitus principiorum ſit intellectus. Inter obſcuritatem, prolixitatemque huius operis cum nauigauerim, haud ſcio unde plus damni acceperim, utcunque tamen, Deo debetur quod emerſerim, cui laus in æuum ſit perpetua.

Finis Commentariorum Fratris Dominici Soto Theologi, in libros Poſteriorum Ariſt.